

**STRATEGIA DE DEZVOLTARE A ROMÂNIEI
ÎN URMĂTORII 20 DE ANI**

Volumul III

Partea a 2-a

ACADEMIA ROMÂNĂ

**STRATEGIA DE DEZVOLTARE
A ROMÂNIEI
ÎN URMĂTORII 20 DE ANI**

Volumul III

Partea a 2-a

Coordonator

Acad. IONEL-VALENTIN VLAD
Președintele Academiei Române

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
2016

Copyright © Editura Academiei Române, 2016
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
050711, București, România
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresă web: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani / coord.:

Ionel-Valentin Vlad. - București : Editura Academiei Române, 2015-

vol.

ISBN 978-973-27-2555-9

Vol. 3. Partea 2. - 2016. - ISBN 978-973-27-2737-9

I. Vlad, Ionel-Valentin (coord.)

332.1(498)

*Lucrare editată cu sprijin financiar din Fondul Recurent al Donatorilor,
aflat la dispoziția Academiei Române*

Redactor: Iolanda POVARĂ
Tehnoredactare: Iolanda POVARĂ
Coperta: Mariana ȘERBĂNESCU

Bun de tipar: 28.12.2016. Format: 16/70 × 100
Coli de tipar: 58
C.Z. pentru biblioteci mari: 338(498)(082)
C.Z. pentru biblioteci mici: 33

SUMAR

CUVÂNT ÎNAINTE

(Academician Valentin-Ionel Vlad, Președintele Academiei Române)..... XVII

PROIECTUL 1. ȘCOALA ȘI EDUCAȚIA ÎN VIZIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE. ROMÂNIA EDUCATĂ – RE TOP 10

(coordonator: prof. univ. dr. Ioan Dumitrache, m.c.).....	1
Introducere.....	1
România Educată – Viziune 2038.....	5
Obiective strategice generale.....	10
Obiective strategice specifice.....	11
Programe strategice generale.....	12
Programe operaționale.....	16
P1: Start bun în educație.....	16
P2: Autonomie și responsabilitate.....	18
P3: Invățare autentică pentru toți.....	20
P4: Bunăstare și stimă de sine.....	22
P5: Excelență în predare.....	23
P6: Școala și universitatea deschise.....	24
P7: Minți curioase, minți creative.....	26
P8: Universitatea și societatea cognitivă.....	28
Finanțare.....	31
Coordonare – Implementare – Responsabilitate.....	35
Echipa.....	37
Referințe.....	38

PROIECT 2. RESURSELE NATURALE – REZERVE STRATEGICE, CE FOLOSIM ȘI CE LĂSĂM GENERAȚIILOR VIITOARE

(coordonator: acad. Bogdan C. Simionescu).....	39
Introducere.....	39
Aer.....	42
Viziune.....	42
Definirea scenariilor.....	42
Apa.....	47
Indicatori strategici de dezvoltare a domeniului „Apa”.....	47
Scenarii de dezvoltare a domeniului „Apa” pe termen scurt, mediu și lung.....	49

Resursele de apă	49
Utilizarea resurselor de apă	51
Scenarii privind prelevările de apă ale populației	52
Scenarii privind prelevările de apă ale industriei	54
Scenarii privind prelevările de apă ale agriculturii	55
Rezultate	57
Principalele concluzii	57
Bibliografie	58
Solul	59
Terenuri neproductive – Recuperare	61
Pădurile	62
Strategia de dezvoltare a domeniului forestier	62
Arii protejate	68
Introducere	68
Indicatori arii protejate	70
Resursele subsolului	78
Viziune 2038 (în acord cu UE)	78
Obiective cheie (țintele)	78
Obiective specifice	79
Capitalul natural	79
Deficiențele sistemului	82
Instituții implicate	82
Legislație	83
Managementul resurselor naturale	86
Necesități	89
Politici industriale	90
Bibliografie	91
Resursele energetice	93
Introducere	93
Resursele de hidrocarburi	94
În domeniul exploatării resurselor de țiței	97
În domeniul exploatării resurselor de gaze naturale	103
Resursele de cărbune	111
În domeniul exploatării resurselor de lignit	112
În domeniul exploatării resurselor de huilă	116
Resursele de uraniu	119
Concluzii	124
Bibliografie	124
Deșeuri	127
Introducere	127
Scenariul „realist”	127
Scenariul „optimist”	133
Scenariul „pesimist” cu elemente majore de risc	134

Convergența cu Strategia națională de gestionare a nămolurilor de epurare	135
Concluzii.....	136
 PROIECT 3. SECURITATEA ȘI EFICIENȚA ENERGETICĂ. INDICATORI STRATEGICI ȘI SCENARIILE DE EVOLUȚIE A SECTORULUI ENERGETIC (SURSE PRIMARE ȘI DERIVATE DE ENERGIE, PRODUCEREA TRANSPORTUL ȘI UTILIZAREA ENERGIEI SUB TOATE FORMELE DE VALORIFICARE), CARE SĂ CONTRIBUIE LA DEZVOLTAREA ROMÂNIEI PÂNĂ LA NIVELUL MEDIU AL EVOLUȚIEI ECONOMICE ȘI SOCIALE A UE (coordonator: prof. univ. dr. Filip Cârlea)	
Indicatori.....	139
Echipa de cercetare	139
Sinteza raportului elaborat în fazele anterioare	139
Obiective.....	142
Introducere	142
Priorități și obiective strategice.....	144
Încălzirea prin sisteme de alimentare centralizată cu energie termică	171
Încălzirea cu energie electrică și din surse alternative de energie	174
Investiții în sectorul energetic.....	177
Investiții în proiecte pentru producere și transport energie electrică ...	177
Investiții în sectorul energiei termice	178
Perspective ale sectorului energetic românesc între 2028 - 2038	179
Concluzii.....	181
Viziuni de dezvoltare	182
Anexa 1. Tabele	188
 PROIECT 4. SIGURANȚA INFORMATICĂ – PROTECȚIA CIBERNETICĂ, PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN PROIECTE ȘI ÎN PUBLICAREA ELECTRONICĂ (coordonator: acad. Ioan Dan Tufiș; responsabil proiect: dr. Angela Ioniță).....	
Context general.....	201
Corelații cu alte strategii sectoriale și cu celelalte proiecte din strategie...	202
Viziune.....	203
Securitatea informatică – Protecția cibernetică.....	204
Protecția Proprietății Intellectuale în proiecte și în publicarea electronică.	205
Scenarii privind dezvoltarea durabilă a României în domeniul proiectului 4	210
Concluzii.....	215
Oportunități cu efect pe termen lung	216
Măsuri și recomandări.....	217
Resurse umane și formare profesională	220

Protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică .	226
Bibliografie	227
Anexa 1. Indicatorii strategici propuși în cadrul strategiei (neexclusiv) pentru dezvoltarea de scenarii cu privire la dezvoltarea durabilă a României.....	229
Anexa 2. Componenta echipei de experți a proiectului 4	233
Anexa 3. Strategii naționale cu impact în proiectul 4.....	234
PROIECT 5. SECURITATE ȘI SIGURANȚĂ ALIMENTARĂ	
(coordonator: acad. Cristian Hera; responsabil proiect: acad. Păun Ion Otiman).....	239
Introducere	239
Scenariile și indicatorii de recuperare a decalajelor	242
Ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile de consum ale populației.....	245
Productivitatea muncii în agricultură.....	246
Alocările financiare pentru agricultură din fonduri europene.....	250
Producția agricolă și consumurile intermediare	256
Utilizarea irigațiilor și a îngrășămintelor	257
Randamentele la cereale	261
Consumul de carne	262
Agricultura ecologică.....	263
Comerțul exterior cu produse agroalimentare.....	265
Infrastructura rurală	268
Populația ocupată în agricultură	270
Integrarea strategiilor și programelor guvernamentale	272
Concluzii.....	275
PROIECT 6. ECONOMIA ȘI CALITATEA VIETII	
(coordonatori: acad. Lucian-Liviu Albu, prof. univ. dr. Gheorghe Zaman, m.c., prof. univ. dr. Cătălin Zamfir, m.c.).....	277
PARTEA I-A. CADRUL MACROECONOMIC AL DEZVOLTĂRII ROMÂNIEI ÎN URMĂTOARELE DOUĂ DECENII	
(autori: Ion Ghizdeanu, Sorin Dinu, Marioara Iordan)	277
Considerații privind convergența în UE și corelații macroeconomice în perspectivă	277
Simulări și scenarii privind convergența reală în următoarele două decenii	278
Strategii și considerații metodologice privind convergența reală.....	284
Premise și considerații metodologice	284
Linii directe ale principalelor strategii guvernamentale	295
Linii directe perspectiva 2020	295
Strategii pe termen mediu și lung.....	297

Strategia națională privind schimbările climatice	298
Strategia energetică a României 2016–2030, cu perspectiva anului 2050	303
Strategia privind dezvoltarea teritorială a României – România policentrică 2035 – Coeziune și competitivitate teritorială, dezvoltare și șanse egale pentru oameni	308
Master plan general de transport al României pe termen scurt, mediu și lung cu perspectiva anului 2040	313
Perspectivă economică pentru Uniunea Europeană.....	316
Impactul economic al Brexit.....	318
Scenarii de finanțare bugetară.....	320
Situația bugetară actuală comparativ cu media UE	320
Ipotezele scenariilor privind veniturile bugetare	325
Scenarii de finanțare	326
PARTEA A II-A. EFICIENȚA ECONOMICĂ ȘI STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ A ROMÂNIEI	
(coordonator: prof. univ. dr. Gheorghe Zaman, m.c.; autori: prof. univ. dr. Valentina Vasile, dr. George Georgescu, dr. Steliana Sandu) .	329
Introducere	329
Abordări strategice la nivel internațional, repere pentru strategia națională a dezvoltării durabile a României.....	329
Aspecte generale ale integrării unor componente ale documentelor pragmatice ale DD la nivel internațional și național în strategia DD a României în următorii 20 ani.....	336
Alocarea de fonduri europene pentru România în perioada 2014 - 2020 ..	338
Programul Operațional regional (POR).....	340
Probabilitatea comparativă a scenariilor realiste, optimiste și pesimiste ale eficienței macroeconomice în România pentru orizontul 2038.....	354
Integrarea diferitelor strategii și instrumente care pot facilita atingerea țintelor privind intensitatea cercetării – dezvoltării și inovării în România	357
Factori ai stabilității financiare. Decalaje și operaționalizarea pe măsuri pentru diminuarea acestora.....	368
Decalaje ale României față de statele membre UE la unii indicatori cu impact major asupra stabilității financiare și creșterii economice durabile	368
Corelarea cu politicile europene și strategiile guvernamentale, operaționalizarea măsurilor vizând calitatea mediului de afaceri și susținerea creșterii exporturilor	372
Ameliorarea mediului de afaceri	372
Susținerea creșterii exporturilor	375
Concluzii și remarci finale	380

Anexa 1. Decalajele României față de media UE – 28 și comparativ cu celelalte state UE în privința investițiilor străine directe pe locuitor în anul 2014.....	383
Anexa 2. Decalajele României față de media UE – 28 și comparativ cu celelalte state UE în privința exportului de bunuri și servicii pe locuitor în anul 2015.....	384
PARTEA A III-A. CALITATEA VIEȚII – ROMÂNIA 2016 – 2038.....	385
Capitolul 1. Calitatea vieții: România 2016.....	385
Calitatea vieții: concept și program social.....	385
Din mediul intelectual în programe politice.....	386
Calitatea vieții în construcția europeană.....	386
Calitatea vieții în politica românească.....	387
Calitatea vieții: România 2015.....	388
Cum evaluăm calitatea vieții a României în 2016.....	389
Performanța economică a tranziției.....	389
Performanța economică a tranziției: estimare sintetică.....	391
Poziția actuală a României pe un set de indicatori ai calității vieții.....	392
Calitatea guvernării/funcționarea democrației în România.....	399
Calitatea mediului construit: orașul, satul, organizarea teritoriului.....	402
Calitatea lumii.....	402
Capitolul 2. Direcții/obiective/ținte ale calității vieții: România 2038.....	403
Câteva precizări conceptuale.....	403
Cadrele europene de referință: situația actuală și obiective/ținte pentru 2038.....	403
Obiective și ținte de performanță pentru 2038.....	404
Satisfacția cu viața.....	405
Standardul de viață.....	406
Salariile.....	408
Salariul mediu.....	408
Contribuția statului la bunăstarea României.....	410
Dimensiunile statului.....	410
Funcțiile sociale ale statului.....	411
Capitolul 3. O nouă viziune politică pentru 2038.....	411
Direcții ale programului România 2038.....	412
Capitolul 4. Strategii sectoriale.....	419
Partea I: Aspecte social - economice.....	419
Finanțarea publică (autori: Manuela Sofia Stănculescu, Monica Marin).....	419
Beneficiile sociale (autori: Sorin Căce, Alexandra Deliu).....	423
Introducere.....	423
Context.....	423

Concluzii	427
Sărăcia (autori: Mihnea Preotesi, Ionuț Marian Anghel)	427
Introducere.....	427
Context	428
Tranziția și costurile ei sociale în România.....	428
Sărăcia în România în context european. Indicatori. Ținte	429
Resurse și mecanisme instituționale implicate în reducerea sărăciei.....	432
Direcții de acțiune. Priorități	434
Convergența țințelor și măsurilor propuse cu Strategia antisărăcie asumată de Guvern	435
Concluzii	436
Inegalitățile de venit (autori: Simona Ilie)	437
Obiective 2038	441
Nivel și condiții de muncă (autori: Simona Ilie, Ana Maria Preoteasa).....	442
Context și nivel al ocupării.....	443
Ocuparea non-standard.....	444
Grupuri vulnerabile pe piața muncii.....	446
Susținerea ocupării	447
Obiective 2038	448
Mediul rural românesc (autori: Flavius Mihalache).....	449
Situația mediului rural românesc	449
Direcții de acțiune la orizontul anului 2038	453
Dinamica populației (autor: Elena Tudor)	456
Partea a II-a: Servicii sociale publice.....	457
Educație (autori: Gabriela Neagu, Livia Ștefănescu).....	457
Analiza abandonului școlar în țările UE.....	457
Priorități.....	463
Sănătate (autori: Iuliana Precupețu, Eugen Blaga, Cosmina Pop, Cristina Tomescu).....	465
Starea de sănătate a populației. Un profil problematic al stării de sănătate a populației și o situație nefavorabilă în context european	465
Sistemul de sănătate și accesul la serviciile de îngrijire a sănătății.....	468
Nevoile nesatisfăcute de asistență medicală.....	470
Procesul de îmbătrânire a populației	471
Direcții de dezvoltare	471
Serviciile de asistență socială (autori: Elena Zamfir, Daniel Arpinte).	473
Puncte slabe ale sistemului de servicii de asistență.....	475
Obiective în noua strategie	476
Ținte pentru 2018	479

Ținte pe termen lung (20 ani)	479
Partea a III-a: Probleme și grupuri în situații de risc.....	457
Migrația – între oportunitate și problemă (autor: Monica Șerban)	480
Starea de sănătate a populației. Un profil problematic al stării de sănătate a populației și o situație nefavorabilă în context Comunități marginalizate. Minoritatea romă (autor: Ionuț Marian Anghel)	486
Detalii preliminare.....	486
Priorități.....	489
Copiii și tinerii (autor: Manuela Stănculescu).....	490
Fenomenul copiilor în afara sistemului de educație	493
Vârșnici. Suport socio-economic, prezent și perspectivă (autori: Mariana Stanciu, Adina Mihăilescu)	494
Concluzii	502
Locuire (autor: Cosmin Briciu).....	502
Resurse	506
Referințe	507
Anexe.....	512

**PROIECT 7. SĂNĂTATEA – DE LA BIOLOGIA MOLECULARĂ LA MEDICINA
PERSONALIZATĂ DE VÂRF ÎN ROMÂNIA – OBIECTIVE STRATEGICE
PENTRU URMĂTOARELE DOUĂ DECENII**

(coordonator: acad. Victor Voicu)	523
Autori	523
Introducere	523
Considerații privind convergența în UE în materie de cheltuieli de sănătate.....	524
Direcții de acțiune până în 2020 în viziunea strategiilor guvernamentale	530
Starea de sănătate în muncă	533
Considerații privind scenariile de convergență pe termen lung	535
Cheltuielile de sănătate și valoarea adăugată brută	537
Îmbunătățirea stării de sănătate a populației în următorii 20 de ani.....	544
Durata medie a vieții în România (speranța de viață la naștere)	544
Diminuarea morbidității/mortalității	546
Îmbunătățirea stării de sănătate a mamei și copilului	548
Reducerea sarcinilor la fetele minore.....	550
Îmbunătățirea stării de sănătate orală a populației	551
Îmbunătățirea stării mentale a populației	551
Scenarii de convergență a sistemului de sănătate.....	553
Concluzii.....	557

PROIECT 8. PROIECTUL EUROPEAN AL DUNĂRII / STRATEGIA NAȚIONALĂ A DUNĂRII	
(coordonator: acad. Cristian Hera).....	561
Introducere.....	561
Informații generale.....	561
Echipa de experți.....	562
Strategia Națională în Domeniul Cercetării și Inovării pentru Regiunea Dunării Românești.....	563
Strategia Națională în Domeniul Cercetării și Inovării pentru Regiunea Dunării Românești.....	563
Concluzii privind strategia națională de CDI pentru Dunărea Românească.....	567
Proiectele care constituie o prioritate națională.....	568
„Centrul Internațional pentru Studii Avansate pentru Sisteme Fluviu-Mare, DANUBIUS-RP”, un proiect declarat de Guvernul României «Proiect strategic de prioritate națională» și care are statutul de „Flag - Ship” SUERD.....	568
„Atlasul Modificărilor Globale ale Mediului în Valea Dunării Românești – o facilitate pentru utilizatori în procesul de luare a deciziilor”.....	570
„Programul Sturion 2020. Conservarea sturionilor în Bazinul Dunării – o abordare complexă ambientală – economică – socială” ...	591
Sprijinirea competitivității întreprinderilor, inclusiv dezvoltarea clusterelor. Elaborarea unui program pentru Regiunea Dunării pentru clustere și rețele de IMM-uri.....	598
Strategii guvernamentale pe termen scurt/mediu/lung și posibilități de integrare.....	612
Strategii guvernamentale în domeniul transportului pe fluviul Dunărea.....	612
Strategii guvernamentale în domeniul mediului și dezvoltării durabile.....	617
Strategia integrată de dezvoltare durabilă a Deltei Dunării.....	620
Cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, inovarea.....	623
Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung Orizont 2020 - 2030.....	628
Scenarii de dezvoltare.....	635
Concluzii.....	637
Bibliografie.....	640
 PROIECTUL 9. CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE NAȚIONAL, LOCALIZARE ÎN ZONA PROXIMĂ ȘI UNIVERSAL – EUROPA MULTILINGVISTĂ, CULTURA ELECTRONICĂ	
(coordonator: acad. Alexandru Surdu).....	645

Introducere	645
Cultura Română în anul 2038	646
Sinteza cercetărilor anterioare	649
Scenarii	652
Concluzii.....	656
Echipa de cercetători.....	657

PROIECT 10. ROMÂNIA – SOCIETATE A CUNOAȘTERII ȘI A VALORII

ADĂUGATE LA CEEA CE ARE

(coordonator: acad. Florin Gheorghe Filip; responsabil proiect: dr. ing. Viorel Gafta)	659
Preambul.....	659
Teze.....	660
Proiectul.....	661
Contextul și fazele cercetării	661
Tema 10.....	662
Tema 10 în ansamblul proiectului	662
Metodologii utilizate	664
Scenarii și planuri de măsuri.....	666
Cunoștințe și competențe.....	666
Scenarii.....	667
Măsuri.....	669
Cercetare, dezvoltare și inovare	671
Scenarii.....	671
Măsuri.....	674
Infrastructuri TIC	678
Scenarii.....	678
Măsuri.....	679
Infrastructuri de prezervare a elementelor de cunoaștere (bibliotecile).....	681
Generalități.....	681
Scenarii.....	682
Măsuri.....	682
Concluzii.....	685
ANEXE.....	686
Anexa 1. CV al participanților la realizarea Temei 10	686
Anexa 2. Rapoarte pe subiectele de interes	689
Anexa 2.1 Societatea cunoașterii: cerințe, scenarii, acțiuni (Viorel Gafta)	689
Anexa 2.2 Infrastructura: Depozitele de cunoaștere – biblioteca (Mihaela Dragu, Nadia Petre, Claudia Lungu).....	704
Anexa 2.3 Analiza decalajelor față de țintele regionale și europene (Gabriel Neagu)	711

Anexa 2.4 Menținerea României la nivelul punctelor tari din analiza SWOT (Marius Guran)	712
Anexa 2.5 Smart cities, cadrul instituțional și a 4-a revoluție industrială în România (Diana Voicu, Andreea Beresky)	716
Anexa 2.6 Acțiuni propuse pentru 3 Scenarii și 3 Orizonturi de timp în infrastructura broadband (Ion Stănciulescu, Cristian Ciurea)	721
Anexa 2.7 Guvernabilitate/Guvernanta (e-Gov) (Aurelian M. Stănescu)	724
PROIECT 11. ROMÂNIA ÎN ERA GLOBALIZĂRII – SPAȚIU ȘI TRADIȚIE DE ÎNTÂLNIRE A CIVILIZAȚIILOR, DE ECHILIBRU ȘI MODERAȚIE (AGENDA 2018 – 2038)	
(coordonator: prof. univ. dr. Dan Dungaciu)	729
Viziunea României într-o eră a globalizării	729
Ce înseamnă regiunea naturală de atractivitate și influență?	729
România – punte <i>euroatlantică</i> între est și vest	730
Noile provocări. „Furtună perfectă” în Europa. Tendințe negative (politice și de securitate)	731
Viziuni politico-strategice	734
Viziunea pentru următorii 3 ani (2020)	735
Viziunea pentru următorii 10 ani (2028)	736
Viziunea pentru următorii 30 ani (2038)	736
Viziuni economice	737
Pe termen scurt (până în 2020)	737
Pe termen mediu (până în 2028)	743
Pe termen lung (până în 2038)	746
Viziuni identitare	749
Pe termen scurt (până în 2020)	750
Pe termen mediu (până în 2028)	752
Pe termen lung (până în 2038)	754
Concluzii	755
Echipa de cercetare	756
PROIECT 12. FINANȚELE PUBLICE ȘI MONEDA	
(coordonatori: prof. univ. dr. Florin Georgescu, prof. univ. dr. Liviu Voinea, dr. Gheorghe Gherghina)	757
Politica fiscal-bugetară pentru dezvoltarea durabilă a României în următoarele două decenii	757
Introducere	757
Situația economiei reale românești	758
Situația fiscal-bugetară actuală	764
Politica monetară	779

Concluzii	785
Obiective pentru următoarele două decenii.....	788
Bibliografie	792
Echipa de cercetare	792
PROIECT 13. INSTITUȚII PUBLICE STABILE, RESPECTATE ȘI DURABILE - STABILITATEA STATULUI ROMÂN	
(coordonator: prof. univ. dr. Vasile Sebastian Dîncu)	795
Administrația publică din România și statul de drept.....	795
România – Stat constituțional	795
Echipa de experți.....	795
Administrația publică centrală și locală – starea de fapt	797
Administrația publică românească și buna guvernare în context european. Analiza comparativă.....	806
Statul stabil. Stabilitatea statului și reforma instituțională durabilă.	
Viziunea strategică și principiile fundamentale	815
E – guvernarea în România. Guvernarea deschisă și guvernarea digitală.	820
Statul reformat și durabil: Portofoliul de proiecte și strategii de reformă a administrației publice din România.....	832
Proiectul codului administrativ	834
Strategia generală pentru consolidarea administrației publice – SCAP 2014 – 2020.....	842
Strategia privind dezvoltarea funcției publice (SDFP) 2016 – 2020....	846
Strategia privind formarea profesională pentru administrația publică 2016 – 2020.....	850
Proiectul de debirocratizare. Pachetul de măsuri legislative pentru debirocratizare – 2016.....	857
Strategia de descentralizare.....	860
Statul proactiv. Strategii transversale – cu rol catalizator pentru stabilitatea statului român	871
SDTR – România policentrică 2038. Coeziune și competitivitate teritorială, dezvoltare și șanse egale pentru oameni.....	871
România competitivă – un proiect pentru o dezvoltare economică sustenabilă.....	883
Statul stabil și durabil. Serviciul public de mâine. Scenarii 2020 – 2028 – 2038.....	894
Bibliografie.....	902
Anexa 1. Figuri și Tabele.....	904

CUVÂNT ÎNAINTE

Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani se desfășoară sub Înaltul Patronaj al Președintelui României, Klaus Werner Iohannis. Colaborăm în această lucrare cu BNR, Guvernul României și alte instituții ale Statului Român.

Acest volum, indexat vol. III partea a 2-a, este ultimul capitol al Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani.

Contextul intern în care se finalizează această lucrare:

- Anul 2016: 150 de ani de la fondarea Academiei Române / Alegeri locale și parlamentare
- Anul 2018: 100 de ani de la Marea Unire

Contextul extern în care ne aflăm este extrem de complex:

- BREXIT
- Venirea ca președinte al S.U.A. a Domnului Donald Trump, noua administrație și noul Parlament (Congres) din S.U.A. și parteneriatul strategic S.U.A.- România, alegeri în Germania și în anul următor în Franța ș.a.
- Armonizarea punctelor de vedere ale Germaniei „post-Brexit” – Renegocieri privind integrarea națională demnă.
- România la 10 ani de la intrarea în UE (ZF: „Unde suntem? Cine a câștigat? Cine a pierdut? Încotro mergem?”)
- Reorientarea politică a Turciei și modul în care au fost gestionate problematicile fluxurilor migratoare către Europa în anii recenti de către Comisia de la Bruxelles și guvernele UE. Modul în care în cancelariile diferitelor state este concepută ideea de solidaritate în confruntarea cu sfidările majore ale timpului și ale unor noi alianțe.
- Thomas de Maizière: „Credem că, după decizia Marii Britanii de ieșire din UE, este important să stabilim clar că Europa oferă soluții mai bune statelor membre decât măsurile aplicate de națiuni în mod unilateral, iar acest lucru include și siguranța internă și externă”, (site-ul Tagesschau.de) – Noi baze de date digitale (în Europa de Vest).

Pornind de la obiectivele realizate în Faza a 2-a referitoare la analiza SWOT a situației României în fiecare domeniu strategic, precum și viziunea asupra situației la care trebuie să ajungă România în anul 2035, cercetarea din această fază a urmărit **evidențierea unor ținte** (trasee posibile și borne) ale dezvoltării. Viziunile asupra evoluției și strategiilor fundamentate științific sunt menite să creeze unele convergențe și un program de acțiune care are în vedere: *pe termen scurt* – stoparea fenomenelor negative care se constată în economia și societatea noastră; *pe termen mediu* – situarea României pe o poziție medie din punct de vedere al nivelului de trai al țărilor din zona Vișegrad 4 și Slovenia, și *pe termen lung* – situarea

României pe o poziție medie a țărilor dezvoltate din UE corespunzătoare din punct de vedere al resurselor de care dispune pe plan uman, al resurselor naturale, economic, geo-politic în cadrul UE.

Dezbaterile și studiile realizate în cadrul celor 3 seminarii științifice aferente acestei faze s-au finalizat prin stabilirea de:

- a. Ținte (“milestones”) pentru următorii 3–5 ani pentru inversarea proceselor negative evidențiate în analiza SWOT a situației din România.
- b. Ținte pentru următorii 10 ani pentru atingerea nivelului mediu de dezvoltare din zona Vișegrad 4 și Slovenia.
- c. Ținte pe termen lung (20 de ani) pentru ca România să ocupe în rândul țărilor europene dezvoltate locul meritat, potrivit resurselor de care dispune și modului în care le valorifică.

Metodele utilizate în elaborarea *Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* au fost SWOT, Delphi și seminariile de “brain-storming”.

Coordonarea lucrării este asigurată de 11 institute de cercetare de excelență și filiale ale Academiei Române. Structura *Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* are 11 (+2) proiecte interdisciplinare. Și în această fază, cele 11 proiecte care stau la baza *Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* în viziunea Academiei Române au fost coordonate de membri ai Academiei Române, în colaborare cu o serie de specialiști din institutele aflate sub egida ei și au cuprins specialiști reputați din Universități, Institute naționale, Ministere, Consilieri de stat, Parlamentari, Directori ai Colegiilor Naționale Centenare, profesori cu experiență din școli din întreaga țară, astfel:

Proiectul 1. ȘCOALA ȘI EDUCAȚIA ÎN VIZIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

COORDONATORI: PROF. UNIV. IOAN DUMITRACHE, M.C. A.R., PROF. UNIV. MIRCEA DUMITRU, M.C. A.R. - MINISTRUL EDUCAȚIEI, ACAD. EMIL BURZO, ACAD. IOAN-AUREL POP

Proiectul 2. RESURSELE NATURALE - REZERVE STRATEGICE, CE FOLOSIM ȘI CE LĂSĂM GENERAȚIILOR VIITOARE

COORDONATOR: ACAD. BOGDAN C. SIMIONESCU

Proiectul 3. SECURITATEA ȘI EFICIENȚA ENERGETICĂ

COORDONATOR: PROF. DR. IULIAN IANCU, PROF. DR. FILIP CÂRLEA

Proiectul 4. SIGURANȚA INFORMATICĂ – PROTECȚIA CIBERNETICĂ, PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN PROIECTE ȘI ÎN PUBLICAREA ELECTRONICĂ

COORDONATOR: ACAD. DAN TUFIȘ

Proiectul 5. SECURITATE ȘI SIGURANȚĂ ALIMENTARĂ

COORDONATOR: ACAD. CRISTIAN HERA

Proiectul 6. ECONOMIA ȘI CALITATEA VIETII

COORDONATORI: ACAD. LUCIAN LIVIU ALBU, PROF. UNIV.DR. GHEORGHE ZAMAN, M.C. A.R., PROF. UNIV. DR. CĂTĂLIN ZAMFIR, M.C. A.R.

Proiectul 7. SĂNĂTATEA – DE LA BIOLOGIA MOLECULARĂ LA MEDICINA PERSONALIZATĂ DE VÂRF ÎN ROMÂNIA

COORDONATOR: ACAD. VICTOR VOICU

Proiectul 8. PROIECTUL EUROPEAN AL DUNĂRII. STRATEGIA NAȚIONALĂ A DUNĂRII

COORDONATOR: ACAD. CRISTIAN HERA

Proiectul 9. CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE NAȚIONAL, LOCALIZARE ÎN ZONA PROXIMĂ ȘI UNIVERSAL – EUROPA MULTILINGVISTĂ, CULTURA ELECTRONICĂ

COORDONATORI: ACAD. ALEXANDRU SURDU, ACAD. VICTOR SPINEI

Proiectul 10. ROMÂNIA – SOCIETATE A CUNOAȘTERII ȘI A VALORII ADĂUGATE LA CEEA CE ARE

COORDONATOR: ACAD. FLORIN GHEORGHE FILIP

Proiectul 11. ROMÂNIA ÎN ERA GLOBALIZĂRII - SPAȚIU ȘI TRADIȚIE DE ÎNTĂLNIRE A CIVILIZAȚIILOR, DE ECHILIBRU ȘI MODERAȚIE

COORDONATOR: PROF. UNIV. DR. DAN DUNGACIU, DIRECTORUL *ISPRI* AL ACADEMIEI ROMÂNE

Proiectul 12. POLITICI FINANCIARE ȘI MONETARE – ECHILIBRU ȘI ASIGURAREA UNEI DEZVOLTĂRI DURABILE

COORDONATOR: ACAD. MUGUR ISĂRESCU; PROF. UNIV.DR. FLORIN GEORGESCU

Proiectul 13. INSTITUȚII PUBLICE STABILE, RESPECTATE ȘI DURABILE – STABILITATEA STATULUI ROMÂN

COORDONATOR: PROF. DR. VASILE SEBASTIAN DÂNCU

Etapele de realizare a strategiei

- **2014** – realizat
  - inițierea Strategiei în viziunea AR; stabilirea tematicii celor 11 proiecte interdisciplinare și atribuirea responsabilităților de coordonare a acestora
- **2015** – realizat
  - 30 iunie: Analiza SWOT și stabilirea țintelor pe termen scurt și mediu-lung; finanțare de la Fundația „Patrimoniul” a AR – **volumul 1**
  - 31 decembrie: “milestones” – **volumul 2**
- **2016** – realizat
  - Iunie: Alocarea resurselor umane și materiale pentru atingerea țintelor evidențiate – realizat (Vol. III, partea 1)
  - Noiembrie : Scenarii privind realizarea Strategiei – (Vol. III, partea 2)
- **2017**
  - Ianuarie: Sinteza „*Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20*”: versiunea care înglobează observațiile instituțiilor de conducere ale statului (Președintele României, Prim-Ministru, Președinții celor două Camere ale Parlamentului României, Guvernatorul BNR, Președinții partidelor politice parlamentare, Președintele Curții de Conturi ș.a.)
  - Noiembrie: Versiunea finală a Strategiei de post-aderare a României la Uniunea Europeană

▪ 2018

- Ianuarie: Reuniunea de la Snagov sub Înaltul Patronaj al Președintelui României, E.S. Klaus Werner Iohannis, pentru semnarea „Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20” de către principalii decidenți politici din Țară.

Tematica seminariilor *Strategiei* – faza a 4-a, iunie 2016 a cuprins:

- Seminarul 1: Corelarea proiectelor Strategiei Academiei Române cu tematici comune: analiza interdependențelor și stabilirea acordului asupra țințelor viziunii strategice finale (întâlniri interdisciplinare între experții proiectelor)
- Seminarul 2: Corelarea datelor stabilite în Strategia Academiei Române (bornele) cu resurse realiste (umane, de investiții – materiale și financiare) ce pot fi implementate: analiza corelațiilor cu celelalte strategii elaborate la nivel guvernamental (invitați: consilieri prezidențiali pe domeniile Strategiei, miniștri, secretari de stat, experți guvernamentali, responsabili strategii);
- Seminarul 3: Corelarea obiectivelor și resurselor Strategiei Academiei Române cu viziunea strategică a Președintiei României și cu prognozele INCE, CNP, INS ș.a.: întâlniri pe proiecte sau grupuri de proiecte (invitați: consilieri prezidențiali pe domeniile Strategiei, miniștri, secretari de stat, experți guvernamentali, responsabili strategii).

Tematica seminariilor Strategiei – faza a 5-a (noiembrie 2016) a cuprins:

- **Seminarul 1 – septembrie 2016: Prezentarea proiectelor Strategiei la cele 3 orizonturi de timp în trei scenarii:**
  - Scenariul de consens, „optimist”;
  - Scenariul cu elemente majore de risc, „pesimist”;
  - Scenariul între consens și risc, „realist” (mediu ponderat, cu precizarea rezervelor pentru cazuri de forță majoră/catastrofe);
- **Seminarul 2 – octombrie 2016: Identificarea indicatorilor strategici; decalaje ce trebuie depășite pentru dezvoltarea României până la atingerea nivelului mediu în UE, prin comparație cu nivelurile de dezvoltare ale unor țări care sunt în prezent pe pozițiile medii (14–15) în diferite domenii (de exemplu Slovenia și grupul V4).**
- **Seminarul 3 – noiembrie 2016: Posibilități de integrare a strategiilor guvernamentale elaborate pe termen scurt/mediu/lung.**

Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, vol. III p. 2, este bazat pe analize profunde asupra Școlii și educației (Proiectul 1), asupra Securității și siguranței alimentare (Proiectul 6), asupra Sănătății (Proiectul 7), pe analizele făcute de Institutul Național de Cercetări Economice (INCE) al Academiei Române (Proiectul 6), pe o analiză fină și de anvergură asupra poziției României în era globalizării (Proiectul 11), pe un nou proiect privind politicile financiare și monetare (Proiectul 12, BNR), care pot asigura echilibrul țării (inclusiv politicile

de creditare și o eventuală trecere la Zona Euro) și de dezvoltare durabilă a României și pe Proiectul 13 (Guvern și INCE), care arată instrumentele și acțiunile pentru a face din România un Stat stabil, un Stat proactiv (puternic) și un Stat modern în care guvernarea digitală (e-governance) joacă un rol important.

Realizarea cu succes a obiectivelor *Strategiei*, conform calendarului stabilit inițial, reprezintă o garanție a finalizării acesteia ca instrument motor, **de convergență internă și de coerență** în dezvoltarea României, instrument absolut necesar pentru integrarea demnă a Țării în UE.

Volumul de față reunește **rezultatele muncii unor echipe de iluștri specialiști** – membri ai Academiei Române, cercetători din institutele Academiei, experți din universități și alte instituții și organisme științifice importante din România – cărora le aducem și pe această cale mulțumiri pentru efortul depus în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*.

Acad. IONEL-VALENTIN VLAD

Președintele Academiei Române,

Coordonatorul *Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*

Proiect 1

ȘCOALA ȘI EDUCAȚIA ÎN VIZIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE ROMÂNIA EDUCATĂ – RE TOP 10

Coordonator:

PROF. UNIV. DR. IOAN DUMITRACHE, M. C.

INTRODUCERE

Analiza stării societății românești, în cadrul căreia educația joacă un rol esențial, ilustrează apariția unor fenomene negative, cu un impact semnificativ asupra evoluției și dezvoltării țării.

Printre aceste fenomene pot fi menționate:

- lipsa de interes pentru asigurarea evoluției și concentrarea pe supraviețuire,
  - preocuparea pentru obținerea de facilități/resurse cu eforturi minime sau chiar fără muncă,
  - creșterea îngrijorătoare a fenomenelor de corupție la toate nivelurile,
  - degradarea continuă a sentimentului de apartenență la comunitatea românească, la națiune, ca popor
  - reducerea constantă a interesului pentru educație,
  - creșterea îngrijorătoare a analfabetismului funcțional,
  - neadaptarea la cerințele societății bazată pe cunoaștere,
  - incapacitatea de a lucra colaborativ și de a accepta că fiecare membru al societății poate fi util în funcție de capacitatea proprie și de nivelul de implicare,
  - neînțelegerea impactului globalizării asupra dezvoltării individuale și sociale,
  - creșterea îngrijorătoare a emigrării
- și, nu în ultimul rând, polarizarea populației după criterii deseori artificiale, corelată cu dezbinarea între clase și grupuri sociale, între tineri și vârstnici, etc.

Toate aceste fenomene pot avea rădăcini în societatea bazată pe dictatură, însă unele fenomene au apărut și s-au radicalizat în ultimul sfert de secol. Se poate aprecia că societatea românească se află într-o profundă criză morală, fără repere și fără modele, fără un program strategic, coerent și consistent, de dezvoltare și evoluție, fiind poziționați la periferia Europei din punctul de vedere al performanțelor și al demnității naționale.

Elaborarea unui program strategic de dezvoltare a unui proiect de țară care să mobilizeze toate resursele umane, materiale și relaționale în vederea relansării economiei și societății românești reprezintă o necesitate, o condiție esențială pentru

a exista și a fi competitivi la nivel global. În acest context, educația și formarea resurselor umane joacă un rol determinant pentru evoluția și dezvoltarea noii societăți bazate pe cunoaștere.

Interdisciplinitatea și învățarea pe tot parcursul vieții reprezintă elemente definitorii pentru un sistem de educație flexibil, adaptat continuu la nevoile crescânde de competențe și abilități necesare economiei bazate pe cunoaștere. Formarea unidisciplinară își pierde treptat din eficiență, impunându-se tot mai mult formarea bazată pe rezolvarea problemelor complexe (multidisciplinară, interdisciplinară, intradisciplinară și transdisciplinară) care asigură suportul pregătirii pentru noi profesii, multe inexistente astăzi, și adaptării la dinamica pieței muncii.

În acest context, elaborarea unei strategii pe termen mediu-lung vizând Sistemul Național de Educație (SNE), reprezintă un demers natural și firesc, în condițiile în care aspirăm la o poziție demnă și la recunoaștere, în concordanță cu resursele de care dispunem, cu potențialul uman, cu tradițiile și cu zestrea genetică de care ne bucurăm.

Conceperea și propunerea acestui material strategic este o dovadă că toate gândurile, demersurile și întrebările ne găsesc cu fața către viitor. Trebuie să acceptăm și să înțelegem viitorul ca unică direcție a entropiei mereu crescânde, într-un mediu în care manipularea și distragerea atenției conduce la neutralizarea capacității de a gândi independent a tinerilor.

Analiza SWOT a SNE, efectuată cu rigoare științifică în prima etapă de elaborare a strategiei, a scos în evidență punctele slabe ale sistemului, precum și aspectele pozitive ale evoluției în ultimii 27 de ani.

În contextul actual, principalul scop al educației nu-l reprezintă doar acumularea de cunoștințe și dobândirea de competențe, ci și de modelare de caractere. Printr-un proces complex de educație, apelând la proceduri, politici și strategii corespunzătoare, se impune asigurarea echilibrului între teorie și practică. Entitățile educative (școli generale, colegii, universități) au toate motivele să înțeleagă faptul că ne aflăm într-un punct de cotitură a istoriei și în care educația pentru viață și formarea profesională pentru piața muncii are un rol decisiv. Dar, care este acesta? Cum trebuie să fie o universitate care să-și asume rolul? De ce fel de universitate avem nevoie?

Educația formală trebuie redefinită ca scop, metodologie și finalitate, în concordanță cu evoluția tehnologiilor educaționale și cu cerințele beneficiarilor. În același timp, educația informală și nonformală va trebui să joace un rol tot mai important în formarea cetățenilor pentru societatea bazată pe cunoaștere.

Demersul științific, bazat în esență pe impactul SNE asupra dezvoltării societății, a condus la identificarea cauzelor și constrângerilor și, într-o manieră sistemică, a propus soluții cu impact societal cât mai mare. Ca proces dinamic nelinear, cu inerție mare, supus unor perturbații stochastice, cu restricții generate atât de societate cât și de indivizi, SNE pune în fața grupului de experți problema

optimizării și adaptării unui sistem de complexitate mare, în care se operează cu resurse umane și materiale într-un mediu nestructurat.

Rezultatele preliminare ale activităților de cercetare vizând elaborarea unei strategii privind SNE pe perioada 2017 – 2038, sunt prezentate sintetic în cele ce urmează:

În societatea bazată pe cunoaștere, în care tehnologia informației și comunicațiile joacă un rol esențial, iar cea de a patra revoluție industrială se prefigurează deja în economiile cele mai dezvoltate, se impune o redefinire a nivelului de educație și de pregătire profesională a cetățenilor chemați să implementeze principiile dezvoltării socio-economice sustenabile. În acest context, pe lângă cunoștințe, se impune dezvoltarea capacității de a inova, de a crea produse noi competitive, de a valorifica cunoștințele, deprinderile și abilitățile deținute de indivizi diferiți, care colaborează pentru îndeplinirea unui obiectiv comun într-un context global performant.

Sistemul Național de Educație are un rol determinant în asigurarea cunoștințelor și abilităților necesare membrilor societății chemați să îi asigure dezvoltarea și evoluția potrivit principiilor societății bazate pe cunoaștere. Flexibilitatea și capacitatea de adaptare la cerințele unei economii și unei societăți în continuă evoluție necesită regândirea educației și învățării de la vârsta de 3 ani, pe tot parcursul vieții, într-un sistem organizat și eficient.

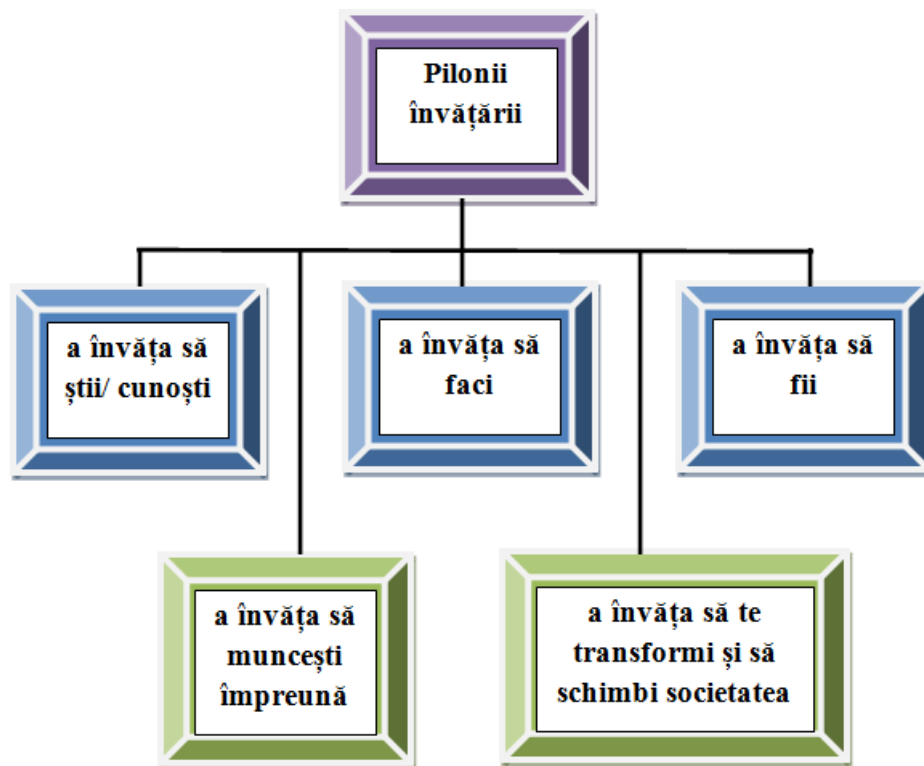
Mobilitatea profesională, adaptarea la cerințele pieței forței de muncă presupune un proces continuu de pregătire profesională, acumulare de noi cunoștințe și competențe în acord cu evoluția științei și tehnologiei, a economiei și societății.

Personalizarea învățării și creșterea eficienței procesului formativ pentru o carieră profesională impune tot mai mult adoptarea modularității, într-o manieră care corelează vocația, interesul și aspirațiile individuale ce caracterizează personalitatea și rolul specific în societate a beneficiarului procesului de educație.

Este necesară implementarea în sistemul național de educație a celor patru piloni sugerați de Delors¹ - **a învăța să cunoști, a învăța să faci, a învăța să trăiești alături de ceilalți și a învăța să existe**, între care există, indisolubil, o „trans-relație”, niciunul dintre acești piloni neexistând decât într-o conexiune solidă cu ceilalți. O educație transdisciplinară trebuie să aibă în vedere atât mentalul, cât și sensibilitatea și trupul ființei umane, elevul și profesorul nefiind în relații antagonice, sau de inferioritate a primului față de cel de-al doilea, ci într-o strânsă interdependență, rolurile inversându-se succesiv în procesul didactic. Alături de acești piloni, Basarab Nicolescu a adăugat încă unul – “a învăța să te transformi pe tine și să schimbi societatea”. Școala te învață să înveți, să te adaptezi continuu la cerințele societale.

---

¹ <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001095/109590eo.pdf>

În acest moment, educația formală dezvoltă doar primul pilon, și, datorită presiunii celorlalți patru, efectul acestuia este diminuat din cauza lipsei motivației de a învăța și de promovare a unor modele sociale neconforme unei societăți sustenabile.

A învăța să faci și a învăța să muncești împreună sunt abordate în mod ideatic, prin activități de grup la clasă, dar fără finalizarea unor produse palpabile, materiale, meșteșugărești. Abilitățile manuale ale elevului trebuie dezvoltate de la vârste fragede, ținând cont de profilul psihologic specific fiecărei vârste. Se impune completarea curriculumului cu discipline care să presupună activități practice, dinamice, care să dezvolte motricitatea și să asigure conexiunile neurologice necesare pe parcursul întregii vieți, precum abilități practice, artizanat și elemente de arhitectură.

O asemenea abordare se cere corelată cu etapa formativă și, cel mai probabil, aceasta coincide cu cea de a doua etapă de pregătire în cadrul învățământului secundar superior. Un rol important în acest context al sistemului de educație bazat pe module îl au *tutorii* – care consiliază elevii și-i orientează în funcție de potențial cognitiv și capacități – definind pentru fiecare elev o traiectorie formativă și modulele necesare pentru o educație personalizată.

Pregătirea indivizilor pentru viață și societate, pentru muncă și evoluție în carieră, presupune:

- flexibilitatea gândirii inteligente și raționale;
- deprinderea timpurie a mecanismelor de învățare și transformarea acestora în mijloace atractive pentru evoluție personală;
- identificarea tendințelor în știință și tehnologie și pregătirea pentru noile profesii, caracterul predictiv al procesului formativ;
- înțelegerea lumii în care evoluăm, impactul globalizării, provocările care stau în fața omenirii legate de resurse energetice, încălzire globală, apă, hrană, sănătate, etc.;
- înțelegerea rolului și importanței educației continue (învățare pe tot parcursul vieții, pregătirea pentru o viață activă și adaptarea continuă la cerințele societale;
- înțelegerea civilizației care crează roluri, valori și urmărirea universalității care o caracterizează;
- formarea deprinderilor pentru muncă, încurajarea spiritului creativ și inovativ, al respectului pentru parteneri și competitori.

Sistemul Național de Educație are rolul esențial de a asigura un nivel de educație cât mai ridicat al populației, de a pregăti viitorii cetățeni pentru societatea bazată pe cunoaștere și de a identifica și dezvolta viitoarele elite ale societății românești, care să performeze în era cunoașterii, învățării și inovării permanente, în contextul globalizării și al cerințelor dezvoltării durabile.

ROMÂNIA EDUCATĂ – VIZIUNE 2038

În 2038 se preconizează ca România să fie o țară cu o economie dinamică și competitivă, a cărei capacitate de inovare să fie perfect compatibilă cu societatea bazată pe cunoaștere și care ar putea să fie poziționată între primele zece țări ale Europei, ca economie, educație și nivel de trai.

Poporul român va fi unul educat și mândru, atât de identitatea și moștenirea sa istorică și culturală, cât și de contribuțiile aduse la dezvoltarea societății. Mentalitatea populației se va baza pe prețuirea muncii și recunoașterea performanțelor, pe dorința de dezvoltare personală și socială, pe spirit cetățenesc și responsabilitate față de societate și față de mediu. Acumularea și valorificarea cunoștințelor și competențelor va constitui unul dintre cele mai importante stimulente ale evoluției.

Climatul socio-economic rezultat din această schimbare de mentalitate va reprezenta o premisă importantă pentru stoparea exodului populației și reîntoarcerea unui procent important al celor plecați din țară.

La baza acestei evoluții stă sistemul național de educație (SNE), prin ale cărui eforturi, coroborate cu cele ale părinților și ale societății în general, se va forma o nouă generație de cetățeni, exponenți ai societății creative, bazată pe cunoaștere și factori ai dezvoltării la nivel global. Evoluția societății este bazată pe evoluția indivizilor, al căror nivel de competențe poate contribui la dezvoltarea durabilă a țării.

Economia va fi orientată spre domenii care vor asigura, pe de o parte, susținerea și dezvoltarea unui nivel de viață ridicat și sănătos (agricultura sustenabilă de precizie) și pe de altă parte produse tehnologice cu valoare adăugată mare (economia digitală) și cu impact scăzut asupra mediului (smart manufacturing), bazate pe noi materiale și tehnologii.

Din păcate, până la acest moment, educația, cercetarea științifică și inovarea, ca elemente determinante ale economiei bazate pe cunoaștere, au avut o susținere total necorespunzătoare din partea factorilor de decizie, manifestată în fapt prin subfinanțarea cronică, prin incoerență, fragmentare și lipsa de viziune strategică, ceea ce a produs o reducere semnificativă a potențialului de cercetare, a atractivității pentru profesiile din educație și cercetare și, nu în ultimul rând, a generat un proces alarmant de migrare a tinerilor talentați spre țările dezvoltate în Europa și S.U.A.

Asemenea abordări, corelate cu declinul demografic, subminează grav baza evoluției societății românești. Numărul absolvenților cu studii superioare va fi tot mai redus, iar al celor care migrează este în creștere, prin urmare este foarte îndreptățită întrebarea: *Cu cine continuăm să construim viitorul țării?*

Se impun măsuri prompte și eficiente pentru redresarea situației, pentru regândirea SNE, pentru restructurarea și susținerea cercetării științifice și inovării. Trebuie conștientizat la toate nivelurile faptul că orice cheltuiești pentru investiții și infrastructură vor fi, pe termen lung, total ineficiente, fără formarea unor resurse umane capabile să analizeze și să utilizeze oportunitățile de dezvoltare oferite de contextul economico-social global, să facă predicții corecte de evoluție și să își asume deciziile luate. Crearea acestei resurse umane ține în cea mai mare măsură de procesul educațional.

Prin proiectul de strategie în domeniul educației, ne propunem un exercițiu inovativ de proiectare a cadrului conceptual privind formarea și dezvoltarea resurselor umane în concordanță cu cerințele societății bazate pe cunoaștere și inovare într-un context global în continuă schimbare.

La baza acestui proiect trebuie să se afle o serie de idei și concepte printre care:

- educația reprezintă factorul strategic al dezvoltării viitoare a țării, prin contribuția majoră adusă la modelarea capitalului uman;
- educația trebuie percepută ca o cale spre dezvoltare durabilă, un proces de învățare socială și căutare de soluții inovative;
- Învățământul obligatoriu, care trebuie să fie și gratuit are ca obiectiv formarea de buni cetățeni, cu competențe de comunicare și profesionale care să le permită integrarea socială optimă.

- Învățământul trebuie să devină un instrument primar de ierarhizare socială; trebuie evitată generalizarea învățământului liceal și mai cu seamă ale celui universitar.
- Este necesară perfecționarea sistemului de asigurare a calității la toate nivelurile SNE și compatibilizarea competențelor dobândite de absolvenți cu cerințe reale ale economiei/societății. Formarea specialiștilor cu calificări relevante existente, dar și de perspectivă → **caracterul predictiv al educației;**
- Trebuie susținută în mod constant îmbunătățirea calificării corpului profesoral și tehnic-ajutător atât prin formarea inițială, cât și prin formarea continuă;
- Crearea și dezvoltarea de campusuri educaționale, cu dotări complexe (școală, facilități de cazare, cantină, bibliotecă/ CDI – centre de documentare și informare, ateliere, săli și terenuri de sport) trebuie considerată și tratată ca strategie la nivel național;
- SNE are rolul de a asigura și adapta calificările profesionale la cerințele actuale și de perspectivă ale pieței muncii și la specificul regional;
- Educația pentru dezvoltarea durabilă va fi integrată transversal în toate programele de pregătire având în vedere corelarea educației și învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii și asigurarea de oportunități extinse pentru participarea viitoare pe o piață a muncii modernă, flexibilă și incluzivă [1, 2, 3, 4];
- Regândirea menirii cadrului didactic din învățământul preuniversitar ca model societal, sursă și resursă atât de educație formală cât și nonformală și informală;
- Regândirea rolului și poziției profesorului universitar în societate ca un model, creator de școală, cercetător cu recunoaștere internațională.

Principalii piloni ai strategiei pentru învățământ sunt:

- Calitatea și relevanța învățământului și cercetării științifice
- Guvernanța, finanțare, evaluare și monitorizare
- Conectarea SNE și cercetării științifice la cerințele de dezvoltare durabilă a economiei/societății românești
- Internaționalizarea educației și cercetării științifice românești prin mobilitate, flexibilitate, relevanță.

Strategia propune o viziune globală asupra restructurării și dezvoltării întregului sistem de educație și formare profesională, în strânsă corelație cu evoluția societății românești spre societatea bazată pe cunoaștere.

Se propune o strategie coerentă de dezvoltare a SNE pornind de la performanțele acestuia, starea și nivelul de pregătire a cetățenilor, performanțele economice și sociale ale României în contextul globalizării și al cerințelor de creștere a competitivității la nivelul țărilor europene dezvoltate.

În elaborarea ei s-a avut în vedere armonizarea coerentă a abordării reactive cu cea proactivă, stabilind ținte strategice și acțiuni specifice pentru implementarea acestora.

Pornind de la țintele strategice pentru anul 2038, ținte menite să asigure României poziția a 10-a în rândul țărilor membre UE în ceea ce privește educația și

poziția a 7-a în ceea ce privește economia, prin strategie se identifica acțiunile, resursele și metodologiile necesare atingerii acestor obiective.

La baza strategiei se află datele statistice referitoare la situația existentă în anul 2015, prognoza pentru anul 2020, strategia Educației și Formării Profesionale din România pentru 2016-2020 [1]. Ca procedura de lucru, se propun țintele pentru anul 2038 în cadrul a trei scenarii posibile: A) optimist, B) realist, C) pesimist:

- A.** Ținte propuse* în condițiile în care economia românească va menține un ritm de creștere de cel puțin 5% anual, migrația s-ar reduce la 3%, rata de reîntoarcere ar fi de cel puțin 15%, natalitatea ar crește cu cel puțin 3%, iar per ansamblu, populația scolară va crește cu 10% față de anul 2016. În aceste condiții, cu o creștere a nivelului de trai de (2-3) ori față de nivelul actual, cu un salariu minim de 1200 euro în anul 2038, România va reprezenta un pol de atracție și un mediu excelent pentru dezvoltare și consolidare economică. Industrializarea României va contribui la poziționarea economiei pe locul 7 la nivel european.
- B.** Cel de-al doilea scenariu posibil ia în calcul o evoluție moderată a economiei (creștere 3%), o reducere a migrării, o creștere moderată a natalității (1%), o îmbunătățire a nivelului de trai cu cel puțin 30% și o creștere a salariului minim la 700 euro.
- C.** Scenariul pesimist presupune o reducere a populației cu 10%, economia va fi afectată de criză, nivelul de trai va fi puternic afectat, va crește sărăcia, abandonul școlar se va menține la cote alarmante iar evoluția salariului minim va duce la o creștere de cel mult 30% față de anul 2016.

În tabelele următoare sunt prezentați sintetic o serie de indicatori de performanță pentru atingerea obiectivelor globale²:

1. Rata de ocupare a populației rezidente de 20–64 ani (%)

PERIOADA / SCENARIU	2015 RO=66% ³	2020	2028	2038
Scenariul Optimist		70	72	75
Scenariul Realist		68	70	72
Scenariul Pesimist		67	69	70

ținta UE-27 în 2020: 75%; ținta asumată de România este de 70%

* Estimări bazate pe evoluția economiei, pe tendințele de dezvoltare a societății românești și pe contextul evoluției globale la nivel european

² Sursă: Estimări proprii pe baza prelucrării informațiilor primare din Eurostat și din anuarul statistic al României

³ Sursă: Estimări proprii pe baza prelucrării informațiilor primare din Eurostat și din anuarul statistic al României

2. Evoluția ponderii educației terțiare (%)

PERIOADA / SCENARIU	2015 RO=25,6 ⁴	2020	2028	2038
Scenariul Optimist		27	30	38
Scenariul Realist		24.5	25	30
Scenariul Pesimist		23	24	25

ținta UE-27 în 2020: 40%; ținta asumată de România este de 26,7%

3. Ponderea sectorului primar în total ocupare (%)

PERIOADA / SCENARIU	2020	2028	2038
Scenariul Optimist	28	20	10
Scenariul Realist	28	24	18
Scenariul Pesimist	27	26	23

4. Ponderea populației adulte 25–64 ani aflată în educație și formare continuă (%)

PERIOADA / SCENARIU	2015 RO=1,3% ⁵	2020	2028	2038
Scenariul Optimist		5	15	25
Scenariul Realist		4	12	22
Scenariul Pesimist		3	9	18

ținta UE-27 în 2020 : 15%, România nu are definită țintă națională⁶

5. Rata abandonului școlar (%)

PERIOADA / SCENARIU	2015 RO=19,1 ⁷	2020	2028	2038
Scenariul Optimist		14	10	5
Scenariul Realist		15	12	10
Scenariul Pesimist		16	14	12

ținta UE-27 în 2020: mai mic de 10%; ținta asumată de România este de 11,3%

6. Evoluția alocării fondurilor pentru cercetare / dezvoltare (%)

PERIOADA / SCENARIU	2015 0,49% ⁸	2020	2028	2038
Scenariul Optimist		0.9	2	3
Scenariul Realist		0.8	1.3	2
Scenariul Pesimist		0.5	0.9	1

ținta UE-27 în 2020: 3%; ținta asumată de România este de 2%

⁴ Eurostat <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁵ http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_41&plugin=1

⁶ <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem250&plugin=1>

⁷ http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_en

⁸ http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_40&plugin=1

Societatea viitorului va fi orientată tot mai mult spre individ și spre nevoile sale, care vor fi tot mai complexe și variate, în contextul în care diversitatea, egalitatea de șanse, creativitatea, transparența și flexibilitatea vor reprezenta cele mai importante valori ale viitoarei societăți.

Coeziunea socială va reprezenta un factor decisiv în contextul creșterii populației, migrării și schimbărilor geopolitice, amplificării diversității, dar și al îmbătrânirii unor societăți. Se impune îmbunătățirea relațiilor umane, a solidarității între generații.

În anul 2038 bunăstarea lumii va depinde din ce în ce mai mult de capitalul de cunoaștere, iar provocarea de a percepe și înțelege lumea din jur va deveni majoră. Școala va căpăta noi valențe iar universitățile vor juca un rol cheie în formarea specialiștilor viitorului, conectați la cerințele reale ale societății, vor fi percepute ca actori geopolitici și geostrategici semnificativi în procesul de cercetare avansată, formare profesională și experiențe culturale și civice. Se impune o schimbare de mentalitate la nivelul universităților, care vor căpăta noi misiuni, legate de evoluția societății și economiei.

Diversitatea și personalizarea programelor formative vor reprezenta atribute esențiale ale unui sistem de educație centrat pe învățare, pe formare de abilități și competențe individuale și de grup, într-o societate a conectivității.

Instituțiile de învățământ se vor diferenția în funcție de scop și obiective, dar și în funcție de cei cărora li se adresează, respectiv în funcție de modalitățile de instruire, prezervând în același timp personalitatea și cultura organizațională a fiecărei universități, așa cum se va reflecta și va fi promovată de personalul și absolvenții lor. Un rol esențial al școlii în general și al universităților în particular va fi acela de a promova cultura discernământului în contextul avalanșei de date, informații și cunoștințe. Evoluția tehnologiei va juca un rol cheie în dezvoltarea învățământului, în transformarea acestuia prin valorificarea eficientă a progreselor semnificative din domeniul ICT, nanoștiințelor, neuro-științelor și neuro-informaticii.

Viziunea asupra SNE impune curaj și înțelepciune, astfel încât să fie aleasă în final, prin analiza de perspectivă, cea mai realistă direcție de acțiune, care să rezulte într-un viitor promițător al educației românești.

OBIECTIVE STRATEGICE GENERALE

- Redefinirea valorică/ axiologică a sistemului național de educație, congruentă cu contextul psiho-socio-cultural european.
- Proiectarea unei arhitecturi curriculare flexibile și centrate pe competențele necesare pe de o parte dezvoltării individuale și pe de altă parte dezvoltării societății/ economiei bazate pe cunoaștere.

- Redefinirea profesiei de dascăl, a rolului nobil în societate al acestuia și asigurarea cadrului formal de pregătire inițială și continuă a viitoare generații de educatori, învățători, profesori și profesori universitari.
- Redefinirea relației școală-comunitate în procesul de educație pentru cetățenie democratică, având la bază autonomia, descentralizarea și responsabilitatea.
- Susținerea și promovarea educației timpurii la nivel sistemic și instituțional, în strânsă corelație cu un sistem de educație continuă adaptat cerințelor societății bazate pe cunoaștere.
- Redefinirea conceptului de educație, conștientizarea rolurilor educaționale nonformale și informale, promovate de mass-media, instituții non-educative și a societății în general.
- Eliminarea/ diminuarea efectelor educației negative prin programe specifice.
- Promovarea educației pentru muncă, tradiții și cultură, creștere economică și dezvoltare societală.

Obiectivul major al restructurării SNE este ridicarea nivelului de educație al cetățenilor în spiritul respectului pentru muncă, cinstei, corectitudinii, al dragostei pentru semeni, pentru valorile democrației civice, formarea profesioniștilor creativi și inovativi pentru societatea cunoașterii.

OBIECTIVE STRATEGICE SPECIFICE

- Îmbunătățirea relevanței sistemului de educație și formare profesională pentru piața muncii.
- Creșterea nivelului de educație al tuturor cetățenilor și asigurarea condițiilor pentru implementarea societății bazate pe cunoaștere.
- Formarea deprinderilor elevilor și studenților pentru muncă, inovare și creativitate.
- Schimbarea mentalității elevilor, studenților și dascălilor în procesul educativ-formativ care trebuie bazat pe încredere, respect reciproc și participare. Acumularea de cunoștințe trebuie însoțită de asigurarea competențelor de a rezolva probleme, de a fi capabili nu numai ”să știe” ci și ”să facă”, să producă în mod creativ.
- Schimbarea statutului dascălilor în societate, creșterea responsabilității acestora, a respectului și recunoștinței față de cadrele didactice.
- Asigurarea în SNE a unui climat de lucru atractiv care să stimuleze colaborarea, creativitatea și inovarea, să stimuleze inițiativa și antreprenoriatul.
- Formarea tinerilor în spiritul dragostei față de țară, al respectului tradițiilor poporului român, cultivarea spiritului de apartenență ca cetățeni ai poporului român la marea familie Europeană.
- Educarea tinerei generații pentru colaborare și responsabilitate, respectarea drepturilor tuturor cetățenilor, pentru participarea activă la creșterea prestigiului țării.

- Creșterea calității educației și cercetării științifice și susținerea polilor de excelență.
- Internaționalizarea SNE, consolidarea parteneriatelor și mobilității elevilor și studenților.

PROGRAME STRATEGICE GENERALE

Principalele direcții strategice care vizează sistemul național de educație sunt:

- A. Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice și a personalului auxiliar, care vor acționa ca promotori ai unui SNE bazat pe: **coerență, continuitate, transparență, creativitate, adaptivitate, sustenabilitate, personalizare, deschidere**. Redefinirea rolului și poziției în societate a dascălilor.
- B. Proiectarea unei arhitecturi curriculare flexibile, consistente și coerente, în concordanță cu evoluția științei, culturii și tehnologiei, compatibilă cu cerințele economiei digitale, cu cerințele societății bazate pe cunoaștere și cu adaptarea la cerințele de pe piața muncii.
- C. Restructurarea la nivel instituțional și procesual al întregului SNE prin flexibilizarea traiectoriilor formative, prin reorganizarea structurală a entităților care oferă programe educative, asigurând echilibru echitabil între autonomie – descentralizare – responsabilitate.
- D. Asigurarea condițiilor materiale și a resurselor financiare pentru facilitarea accesului cetățenilor din România la programe educative și de formare profesională de calitate, compatibile cu cerințele pieței forței de muncă la nivelul anilor 2038.
- E. Elaborarea unui sistem coerent, flexibil, consistent pentru educația continuă a adulților, pentru compatibilizarea competențelor și cunoștințelor cu evoluția științei, culturii și tehnologiei, cu cerințele pieței forței de muncă, dinamică și globală.

Din categoria măsurilor pentru **formarea cadrelor didactice** trebuie să facă parte:

- Organizarea structurală în colegii și universități a sistemului de pregătire a educatorilor/ învățătorilor/ profesorilor pe palierele licența/ masterat/ doctorat.
- Elaborarea unui plan național de pregătire a dascălilor, cu susținere financiară de la buget, pornind de la cerințele și de la situația reală din SNE.
- Analiza de fond a capitalului uman existent în SNE: nivel profesional, capacitate de schimbare, motivație, dăruire, etc.
- Reintroducerea dublei specializări pentru cadrele didactice (pentru scurt timp) și includerea întregului corp profesoral într-un sistem național de formare și perfecționare continuă, bazat pe dinamica nevoilor educaționale.

- Formarea specialiștilor pentru educație în domeniul științelor și tehnologiei și organizarea unor laboratoare/ platforme pentru pregătirea STEM (Science/ Technology/ Engineering and Mathematics). Trebuie luată în considerare și transformarea educației prin tehnologie, fiindcă tehnologia devine atât obiectiv, cât și mijloc, iar educația nu poate să ignore această realitate. În acest sens, vom avea învățământ tehnic și învățământ bazat pe tehnologie, în interacțiune.
- Elaborarea unor criterii de performanță și a unei metodologii coerente pentru evaluarea, promovarea și stimularea cadrelor didactice la nivelul tuturor treptelor din SNE, identificarea și promovarea grupurilor de excelență.
- Stabilirea unei grile de salarizare stimulativă pentru creșterea atractivității sistemului de educație, în paralel cu definirea și recunoașterea statutului cadrelor didactice și a rolului important pe care îl au în societate.
- Promovarea conceptului de excelență în unitățile educaționale prin selectarea dascălilor, elevilor/studentilor, monitorizarea și evaluarea continuă a calității procesului formativ și a impactului societal.
- Eliminarea totală a politicului din învățământ și separarea reală a funcțiilor politice și academice.

Referitor la **proiectarea și implementarea unei arhitecturi curriculare flexibile** trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

- Revizuirea programelor formative pornind de la competențe - cunoștințe, deprinderi, abilități asociate fiecărui ciclu de învățământ pre-universitar, în concordanță cu nivelul cunoașterii și al dezvoltării tehnologiei, dar și cu profilul psihologic al elevilor.
- Regândirea sistemului de elaborare a manualelor pentru ciclurile de învățământ preuniversitar, corelat cu evoluția tehnologiei digitale și cu dezvoltarea infrastructurii pentru platforme experimentale virtuale.
- Implementarea unui program de sprijin al dezvoltării educaționale pentru toate familiile și pentru toți copiii din România, creșterea atractivității sistemului educativ, reducerea abandonului școlar.
- Flexibilitatea ofertei educaționale după cei 8 ani de școală (cultura generală, educație civică, formarea deprinderii de a munci, dragostea pentru natură, etc.) prin orientarea profesională de specialitate – colegii, școli tehnice, școli profesionale. Creșterea atractivității entităților de formare profesională aplicativă – vocațională orientate pe cerințele economiei.
- Verificarea competențelor și abilităților dobândite de elevi după fiecare ciclu de școlarizare, iar la colegiile selectate pentru învățământ secundar superior, pe baza unui examen național.
- Introducerea formelor specifice de educație pentru elevii cu ritm foarte accelerat sau foarte scăzut de evoluție în învățare în școli specializate și în centre pilot.

- Dezvoltarea de centre pilot orientate spre pasiunile cognitive, artistice, tehnice sau sportive ale elevilor cu programe destinate pregătirii vocaționale.
- Dezvoltarea de centre educative cu oferta de programe necesare dezvoltării locale și încadrării pe piața muncii locală.
- Atragerea în rândul cadrelor didactice a persoanelor cu multă experiență practică în școlile destinate pieței muncii.
- Introducerea formelor de gestiune a timpului elevilor care să le permită acestora să aibă o dezvoltare armonioasă fizică și socială, și să-și poată dezvolta interesul pentru domenii de cunoaștere ce-i vor orienta eficient către viitoarea profesie.
- Oferta diferențiată a universităților în funcție de tipul de universitate (nivel național, regional, local). Regândirea specializărilor în contextul evoluției cunoașterii și tehnologie și pregătirea pentru profesiile viitorului.
- Orientarea profesională pentru diferite opțiuni, stimulând creativitatea și promovând activitățile practice în funcție de capacitățile proprii fiecărui elev.
- Eliminarea abandonului școlar prin integrarea tuturor copiilor, elevilor și studenților în programe formative diferențiate, atractive, cu asigurarea unor competențe și abilități relevante economic și social la finalizarea fiecărui ciclu.
- Implementarea programelor formative STEM începând încă din gimnaziu și orientarea profesională adecvată a elevilor pentru științe, inginerie sau profil umanist.
- Pregătirea liderilor pentru un management educațional modern, congruent cu profilul psiho-socio-cultural european, pentru a gândi spre viitor prin reflecție înainte de acțiune.
- Analiza de fond a sistemului Bologna și introducerea corecțiilor necesare, ținând seama de impactul acestuia asupra formării generațiilor viitoare de intelectuali pentru societatea cunoașterii.

Restructurarea la nivel instituțional și procesual al întregului SNE

presupune:

- Definirea clară a situației sistemului de educație, a tipului de entități și a programelor formative oferite.
- Definirea conceptelor *de școală de ucenici* (1 an), *școală profesională* (2-3 ani), *școală tehnică* (2-4 ani), *liceu* (4 ani), *școală postliceală* și *colegiu* (4 ani) și a responsabilităților/obligațiilor (ministeriale și ale comunităților locale) pentru curriculum și suport financiar.
- Oferta diferențiată a colegiilor și a universităților, în concordanță cu misiunile asumate și clasificarea acestora. Restructurarea specializărilor și orientarea spre cerințele societale; pregătire interdisciplinară.
- Evaluarea de fond a performanțelor tuturor entităților integrate în SNE și a unităților prestatoare de servicii educaționale private și publice, pe baza unor criterii validate la nivel național și, eventual, de comunitatea internațională.

- Identificarea resurselor de patrimoniu ale unităților de învățământ și certificarea modului în care satisfac standardele minime de funcționare.
  - Diferențierea între structurile universitare de tip *undergraduate* (licența) și *graduate* (master/ doctorat) în asociere cu profiluri și traiectorii diferite de cariera. Universitățile trebuie să ofere competențe transdisciplinare și trasee educaționale individualizate. Competențele transversale vor fi de tipul: creativitate, spontaneitate, inventivitate, reflexivitate și comunicare.
  - Implicarea asociațiilor absolvenților (Alumni) în promovarea universităților și a relațiilor cu mediul economic. Promovarea culturii organizaționale la nivelul entităților educative și al universităților.
  - Crearea și consolidarea polilor de excelență în SNE, inclusiv prin atragerea tinerilor performanți din străinătate.
In ceea ce privește **infrastructura SNE**, trebuiesc avute în vedere:
    - Stabilirea responsabilităților pentru întreținerea și gestionarea patrimoniului unităților de învățământ.
    - Reabilitarea clădirilor destinate spațiilor de învățământ și dotarea cu echipamente moderne pentru susținerea programelor formative și de comunicație.
    - Construcția unor complexe educative care să cuprindă săli de clasă, laboratoare, ateliere, cantine și spații de cazare în special în mediul rural.
    - Dotarea laboratoarelor cu aparatură modernă și tehnică de calcul la nivelul anilor 2020–2030.
    - Crearea unor platforme informatice pentru elevi și profesori pentru schimbul de experiență, diseminarea rezultatelor și bunelor practici în mediul academic.
- Elaborarea unui sistem coerent, flexibil, consistent pentru educația continuă a adulților**, sau, altfel spus, *educația pe tot parcursul vieții*, presupune:
- Creșterea capacității de adaptare la cerințele societale în concordanță cu evoluția științei, tehnologiei, culturii într-o economie globală bazată pe cunoaștere, creativitate și inovare, prin învățare neîntreruptă și formare continuă.
  - Eliminarea factorilor care contribuie la reducerea competitivității economice: analfabetismul funcțional, lipsa competențelor, productivitatea scăzută, precum și o rată scăzută a ocupării forței de muncă. Îmbătrânirea populației și emigrarea au condus la reducerea potențialului activ ca forță de muncă, ceea ce reprezintă o provocare majoră pentru susținerea creșterii economice pe termen lung, cu impact asupra competitivității și dezvoltării durabile a țării.
  - Necesitatea existenței unui sistem coerent de formare continuă cu implicarea angajaților și a furnizorilor de educație și formare profesională. Se impune o lege a formării continuă pentru toți membri societății în contextul evoluției științei și tehnologiei în cadrul economiei digitale.
  - Dintre obiectivele strategice care vizează educația continuă menționăm:
    - reducerea părăsirii timpurii a școlii
    - creșterea ratei de absolvire, a calității și eficienței învățământului terțiar

- creșterea participării la învățarea pe tot parcursul vieții
- creșterea ratei de ocupare a populației cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani la 75% în 2038
- reducerea abandonului școlar la 5%
- atingerea unui procent de 35% din populație a persoanelor cu vârste cuprinse între 30 și 34 de ani care au studii terțiare finalizate
- cel puțin 35% dintre persoanele cu vârste între 25 și 70 de ani să participe la învățarea pe tot parcursul vieții.

PROGRAME OPERATIONALE

În cadrul demersului de elaborare a strategiei SNE au fost identificate 8 programe operaționale, a căror prezentare detaliată prin obiective/măsuri și acțiuni/termene (I: 2017–2020; II: 2020–2028; III: 2028–2038) este făcută în cele ce urmează:

P1: START BUN ÎN EDUCAȚIE

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE		
		I	II	III
1 Servicii de asistență, suport și dezvoltare educațională pentru familie și copil din perioada prenatală	Școala părinților	x	x	x
	Instrumente de educare în familie	x	x	x
	Parenting de excelență	x	x	x
2 Educație timpurie de calitate pentru toți (creșe, grădinițe, instituții alternative)	Evaluarea și acreditarea tuturor entităților destinate educației preșcolare și a creșelor	x	x	
	Corelarea numărului de grădinițe/creșe cu cerințele		x	x
	Asigurarea cu personal calificat a tuturor entităților		x	
	Asigurarea asistenței medicale	x	x	
	Educarea educatorilor în tehnicile didactice de dezvoltare și maximizare echilibrată a potențialelor copiilor la vârsta mică	x		
	Asigurarea cu personal calificat care să		x	

		nu lucreze cu mai mult de 6 copii simultan			
		Valorificarea cadrelor didactice pensionate	x		
		Parenting de excelență		x	
3	Cultivarea bucuriei de a învăța și a abilităților de învățare pe tot parcursul vieții	Dezvoltarea de programe experimentale și a capacității de a rezolva probleme	x	x	
		Formarea deprinderilor de a lucra în echipă	x	x	x
		Dezvoltarea curiozității, dorinței de a cunoaște	x	x	
		Stimularea competiției și a dorinței de a fi învingători	x	x	x
		Stimularea cooperării și lucrului în echipă, a altruismului și a sensibilității față de ceea ce este fragil și delicat	x	x	
		Educație pentru conservarea mediului, faunei și florei	x	x	x
4	Asistare profesională și individualizată pentru copiii aflați în situație de risc	Asigurarea cu personal calificat care să nu lucreze cu mai mult de 3 copii simultan	x	x	x
		Înființarea de școli de parenting pentru părinții ai căror copii sunt în situație de risc	x	x	x
5	Creșterea calității serviciilor și a suportului educațional pentru reducerea drastică a diferențelor ”de start” dintre rural și urban	Organizarea de grădinițe în mediul rural	x	x	
		Lansarea unor programe specifice de pregătire a cadrelor didactice pentru mediul rural		x	
		Stimularea educatorilor care lucrează în mediul rural prin școlarizare diferențiată, condiții de trai, suport al autorităților locale	x	x	x
		Asigurarea condițiilor de comunicare digitală și crearea facilităților tehnice similare cu cele din mediul urban	x	x	x
		Asigurarea fiecărei localități cu instituții de învățământ și personal calificat cu nivel de calificare care să asigure nevoile culturale ale comunităților locale		x	x

P2 AUTONOMIE ȘI RESPONSABILITATE

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE		
		I	II	III
1 Decentralizare reală la nivelul învățământului preuniversitar (model centrat pe școală)	Stabilirea unui set de criterii de evaluare și performanță, atât la nivelul cadrelor didactice, cât și la cel al elevilor bazate pe evaluarea cantitativă, calitativă și corelativă a progresului elevilor și a inserției absolvenților pe piața muncii	x	x	x
	Stabilirea de metodologii de selecție a cadrelor didactice/elevilor la nivelul fiecărei entități educaționale	x	x	x
	Stabilirea clară (inclusiv calendar și forme de penalizare) a metodologiei de finanțare cu fonduri bugetare pentru fiecare entitate școlară	x		
	Gestiunea proprie , cu responsabilitatea patrimoniului și a resurselor alocate/atrase pentru fiecare entitate școlară	x	x	
	Restructurarea organigramei și a fișelor de post ale Ministerului Educației și a inspectoratelor școlare astfel încât să permită orientarea educației către dezvoltarea abilităților individuale, către formarea pentru piața muncii și către viața socială civilizată	x	x	
	Modificări legislative care să permită educația online, incluzând home schooling; colaborarea dintre unități educative; proiectarea de programe educaționale cu curricule specifice la decizia școlilor sau a elevului; sistem de credite transferabile între unități educaționale sau între anii de studiu; platforme educaționale online		x	x
	continuitatea traseelor educaționale ale elevilor în cazul transferului de la un tip de educație la altul			

	Dezvoltarea de comunități educaționale și de parteneriate public-private cu organizațiile și cu factorii economici în vederea cofinanțării programelor educative și a colaborării în vederea formării abilităților de tip profesional	x	x	
	Implementarea programelor formative ținând seama de particularitățile entității și de potențialul uman și material existent		x	x
	Stabilirea unei metodologii de evaluare calitativă a progresului copilului la fiecare etapă de vârstă	x	x	
	Stabilirea unei metodologii unitare de evaluare a unităților educaționale (aceeași pentru cel puțin 10 ani)	x		
	Evaluarea periodică a tuturor unităților educative (la doi ani)		x	x
	Stabilirea unui roadmap particularizat pentru fiecare unitate educațională în raport cu evaluarea curentă (orizont de trei ani)		x	x
2	Intărirea autonomiei universitare și restructurarea sistemului de învățământ superior (finanțare diferențiată, consorțializare, învățare bazată pe cercetare)		x	x
	Restructurarea sistemului național de educație terțiară prin crearea de consorții universitare (inclusiv cu parteneri din mediul socio-economic – cu mecanism legal de încurajare a companiilor să devină parteneri universitari și să finanțeze educația)			
	Susținerea polilor de excelență din universități și dezvoltarea unor programe de cercetare avansată	x	x	
3	Mecanisme puternice și funcționale de asigurare a calității			
	Evaluarea periodică a tuturor cadrelor didactice și personalului tehnic și corelarea performanțelor cu școlarizarea	x	x	
	Reducerea birocrăției și creșterea responsabilităților în actul decizional	x	x	

P3: ÎNVAȚARE AUTENTICĂ PENTRU TOȚI

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE			
		I	II	III	
1	Proiectarea și implementarea unui curriculum integrat cross-curricular	Stabilirea obiectivelor (psihologice/cunoștințe/abilități/competențe) educaționale pentru fiecare nivel de studii	x	x	
		Stabilirea pachetului minimal obligatoriu de discipline de studiu pentru fiecare nivel educațional	x	x	
		Stabilirea pachetelor de discipline facultative (în raport cu profilele psihologice ale copiilor - echilibru)	x	x	
		Definirea a 2/3 nivele de dificultate pentru fiecare disciplină curriculară	x	x	
		Disciplinele STEM să ocupe o pondere semnificativă în curriculum obligatoriu (importă competențe transversale)	x	x	
2	Construirea unui sistem de evaluare ca parte integrantă a învățării	Definirea clară, pentru fiecare materie/disciplină a sistemului de notare (nr. note/abordări complementare: teme, proiecte, lucrări, prezentări/discuții orale/credite alternative) – prezentat în manual	x		
		Definirea orizontului de așteptare specific etapelor de vârstă și proiectarea curriculei în funcție de competențele generale și specifice urmărite, de profilul absolventului și de obiectivele de dezvoltare ale societății	x	x	
		Manuale/materii de studiu unice pentru nivelul de bază (cel puțin) al disciplinelor din ciclurile primar/gimnazial	x	x	
		Formulare de feedback standardizate pe disciplină	x	x	
		Notarea multi-criterială pe următoarele dimensiuni de evaluare, care permite supravegherea progresului elevilor:	x	x	

		<p>Insușirea cunoșțiilor; Cunoașterea algoritmilor de gândire; Utilizarea experienței proprii în expunere; Utilizarea limbajului specific; Evaluarea corectă a situației problemă; Descoperirea strategiei de rezolvare</p>		
		Dezvoltarea de cercuri de elevi la distanță cu participarea online a elevilor din mai multe școli	x	x
		Participare la cursuri din alte unități de învățare, clase de excelență la nivel național	x	x
3	Acces echitabil la educație și servicii educaționale de suport de bună calitate	Definirea conceptului de mediatecă școlară (la nivel național) și dotarea fiecărei școli cu o sală de acces (în special în mediul rural, cap de 30% min nr. copii) – materiale educaționale		x x
4	Model consolidat de construire a experiențelor autentice de învățare	<p>Stimularea profesorilor să participe la stagii, în echipe interdisciplinare de analiză/actualizare a programelor, manualelor, tipuri de proiecte/experimente pentru fundamentarea învățării (obligatoriu, periodic, finanțat)</p> <p>Tabere/ dezbateri tematice elevi/profesorii, promovarea cazurilor de best-practice gratuite</p>	x	x
			x	x

P4: BUNĂSTARE ȘI STIMĂ DE SINE

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE		
		I	II	III
1 Climat educațional interacțional de calitate, adaptat vârstei, nevoilor și intereselor celor care învață.	Formarea noii generații de dascăli având la bază pregătirea profesională, pasiunea și dăruirea pentru profesia de dascăl	x	x	x
	Schimbarea mentalității dascălilor în relația cu elevii/studentii pentru cooperare, respect reciproc în procesul educațional, de pregătire profesională și de formare a viitorilor cetățeni.	x	x	
	Crearea unui climat educațional de calitate prin integrarea tuturor participanților la procesul educativ, pentru fiecare ciclu educativ adaptat corespunzător vârstei, nevoilor și intereselor	x	x	
	Întărirea rolului dascălilor în procesul de consiliere a elevilor pentru selecția celei mai bune măsuri formative	x	x	
2 Cultivarea mișcării fizice și a echilibrului corp-minte	Asigurarea infrastructurii necesare pentru educația fizică în școli		x	x
	Formare în rândul tinerilor a unei culturi pentru mișcare, sport, competiție	x	x	
	Crearea cadrului pentru organizarea de competiții sportive în școli/universități	x	x	
	Cultivarea spiritului competițional în sport și în viața de zi cu zi	x	x	x
	Cultivarea spiritului de cooperare și întraajutorare în echipă	x	x	x
3 Dezvoltarea stimei de sine și a respectului pentru ceilalți	Pregătirea pentru colaborare, respectul opiniilor și recunoașterea valorii celorlalți	x	x	
	Înțelegerea rolului nobil pe care-l au dascălii în societate, formare de caractere, pregătirea viitorilor cetățeni	x	x	
	Creșterea prestigiului în societate și recunoașterea prestigiului profesiei de cadru didactic	x	x	

P5: EXCELENȚA ÎN PREDARE

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE		
		I	II	III
1 Model funcțional și eficient de formare și dezvoltare în carieră a profesorilor	Stabilirea unui set de criterii de evaluare și performanță, la nivelul cadrelor didactice pentru fiecare nivel și tip de unitate educațională – profesional (specialitate)/didactic (pedagogic) – la nivel național – portofoliul profesorului	x	x	x
	Stabilirea de metodologii de selecție a cadrelor didactice la nivelul fiecărei entități educaționale – la nivel local (concursuri organizate de fiecare entitate, în funcție de necesitățile și exigențele proprii, cu un grad de autonomie prestabilit)	x		
	Inițierea și acreditarea (la nivel de standard ocupațional) de programe de formare specifice pentru învățători și educatori	x	x	
	Inițierea de centre de evaluare și formare profesională continuă pentru profesori, pe nivele de competență diferențiate (roadmap) – administrate de universități	x		
2 Consolidarea pregătirii pedagogice a profesorilor	Programe de diseminare a metodelor pedagogice de succes, altele decât comisiile metodice și cercurile pedagogice (tabere didactice)	x	x	
	Programe de pregătire psiho-pedagogică a profesorilor	x	x	
	Stimularea (prin mecanisme de finanțare specifice) a proiectelor inter- și transdisciplinare pentru portofoliul elevului	x	x	
3 Stimulente pentru performanță și inovație în predare – excelență în	Constituirea unui sistem național de management al cunoștințelor legate de predare (pe discipline, niveluri, metodologie) – cu un sistem de evaluare și valorificare ca „bune practici”	x	x	
	Sisteme de premiere publică a cadrelor	x	x	

	predare	didactice cu contribuții relevante pentru comunitatea locală (diferențiat)	x	x
		Elaborarea unui sistem flexibil, pe bază de credite, în evoluția profesională		x x
		Acordarea de granturi pentru diseminarea inovațiilor în predare		
4	Atractivitatea profesiei didactice (financiară, statut și prestigiu social)	Asigurări medicale speciale (inclusiv familie); recunoașterea unor boli profesionale specifice	x	x
		Sistem de salarizare corelat cu responsabilitatea socială a cadrelor didactice	x	x
		Stimulente indirecte – locuință de serviciu, împrumuturi cu dobândă subvenționată de stat pentru o serie de bunuri (carti, calculatoare), scutiri de taxe de studiu pentru copiii cadrelor didactice etc.	x	x
		Diseminarea publică a rezultatelor relevante din sistemul de educație	x	x

P6: SCOALA ȘI UNIVERSITATEA DESCHISE

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE		
		I	II	III
1 Colaborarea școlii/ universității cu mediul de afaceri pentru stimularea antreprenoriatului și dezvoltării durabile	Organizarea de cursuri de antreprenoriat la toate nivelurile de educație	x	x	
	Stabilirea unor protocoale de colaborare instituțională între licee/universități și mediul de afaceri	x	x	
	Organizarea de cursuri formative pentru dezvoltare durabilă – societate – economie – mediu	x	x	x
	Stimularea fiscală a unităților socio-economice care încheie parteneriate educaționale	x	x	

2	Încurajarea instituțiilor de educație să colaboreze cu instituțiile, cluburile și asociațiile sportive, culturale din comunitate	Dezvoltarea unor baze sportive corespunzătoare în școli și universități	x	x	
		Organizarea de activități cultural-sportive la nivel de instituție educativă și cluburi sportive	x	x	
		Desfășurarea de activități culturale atractive împreună cu diverse instituții la nivel local și național	x	x	
		Includerea în programa analitică de ore speciale pentru activități sportive și culturale	x	x	
		Organizarea de dezbateri culturale, științifice și competiții sportive pentru a stimula mintea și corpul	x	x	
		Retribuirea consilierului educativ/directorului educativ, care face această muncă – activitatea educativă, coordonarea Consiliului Elevilor, a Comisiei părinților și a Comisiei metodice a profesorilor diriginți	x	x	
3	Școala și universitatea – centre de resurse educaționale pentru comunități	Educarea copiilor și tinerilor în spiritul respectului față de natură, cultură, societate, munca bine făcută, responsabilitatea față de ceilalți în luarea unei decizii	x	x	
		Educarea elevilor și studenților în spiritul necesității educației continue	x	x	
		Crearea de centre de formare a resurselor umane în cadrul universităților și elaborarea de programe specifice pentru formare pe tot parcursul vieții	x	x	x
		Implementarea legii educației continue cu susținere guvernamentală și a mediului de afaceri	x	x	
4	Colaborarea între nivelurile educaționale și facilitarea tranzițiilor	Protocoale de colaborare bilaterale (între universități și licee, între licee și școli gimnaziale)	x	x	
		Participarea profesorilor universitari la elaborarea manualelor pentru licee și școli	x	x	
		Colaborarea între universități și licee la elaborarea programelor de studiu, cu	x	x	

implicarea societăților profesionale
 Susținerea de prelegeri de către profesori universitari în licee x x

P7: MINȚI CURIOASE, MINȚI CREATIVE

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE		
		I	II	III
1 Stimularea prin curriculum și prin experiențele de învățare, a curiozității, a interesului pentru cunoaștere	Restructurare curriculum și introducerea unor elemente din realitate, exemple de creatori, experiențe de învățare în întreprinderi de profil	x	x	
	Formulare de probleme din viața reală și antrenarea elevilor / studenților la dezbateri	x	x	
	Organizarea de dezbateri pe teme interdisciplinare selectate cu impact asupra dezvoltării cunoașterii	x	x	x
	Organizarea de cercuri științifice tematice pe grupe de vârste		x	x
	Invitarea unor personalități care să prezinte evoluția cunoașterii în diverse domenii	x	x	
	Aplicarea Legii nr. 17/2007 privind educația tinerilor supradotați, capabili de performanță înaltă	x		
	Aplicarea Legii nr. 32 din 11 martie 2008 - inspectoratele școlare județene selecționează în fiecare an școlar câte 25 de elevi capabili de performanță, absolvenți ai clasei a IV-a, proveniți din mediul rural, ale căror familii au venituri pe membru de familie sub o treime din salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată, pentru a fi școlarizați în unitățile de învățământ de prestigiu stabilite. Pentru elevii selecționați se instituie bursa școlară, acordată prin Ministerul Educației,	x		

		Cercetării și Tineretului și finanțată de la bugetul de stat în vederea acoperirii cheltuielilor de cazare, masă și a celor școlare; - https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Transparenta/2016/Raport-asupra-st%C4%83rii-sistemului-na%C5%A3ional-de-%C3%AEenv%C4%83%C5%A3%C4%83m%C3%A2nt-2008.pdf			
2	Dezvoltarea capacității de a valorifica rezultatele cercetărilor în viața reală	Organizarea de dezbateri privind rolul cercetării în formarea specialiștilor Organizarea de programe speciale vizând valorificarea rezultatelor cercetării științifice Lansarea unor teme de cercetare inter și multidisciplinară Formarea de viitori antreprenori prin activități specifice Implicarea elevilor/studentilor în rezolvarea unor teme de cercetare preluate din viața reală.	x	x	
3	Stimularea creativității și a inovației în învățare și cercetare	Dezvoltarea de instrumente software/hardware pentru învățare eficientă, inclusiv on-line Formulare de probleme complexe care să stimuleze creativitatea în procesul de cercetare științifică.	x	x	
4	Valorificarea cercetărilor din științele cognitive și ale dezvoltării în procesele de educație, cu accent pe identificarea și utilizarea stilului de învățare al	Definirea profilului psihologic al elevilor și studenților și adaptarea metodei de învățare și a metodei de predare la stilul de învățare Elaborarea de proceduri de învățare personalizată Identificarea stilului de învățare al elevilor și gruparea acestora în funcție de nivelul cognitiv și capabilități Dezvoltarea abilităților de a învăța prin dezvoltare de produse ”learning by doing” Stimularea dorinței de a rezolva problema, de a finaliza într-o manieră originală o lucrare, un produs.	x	x	

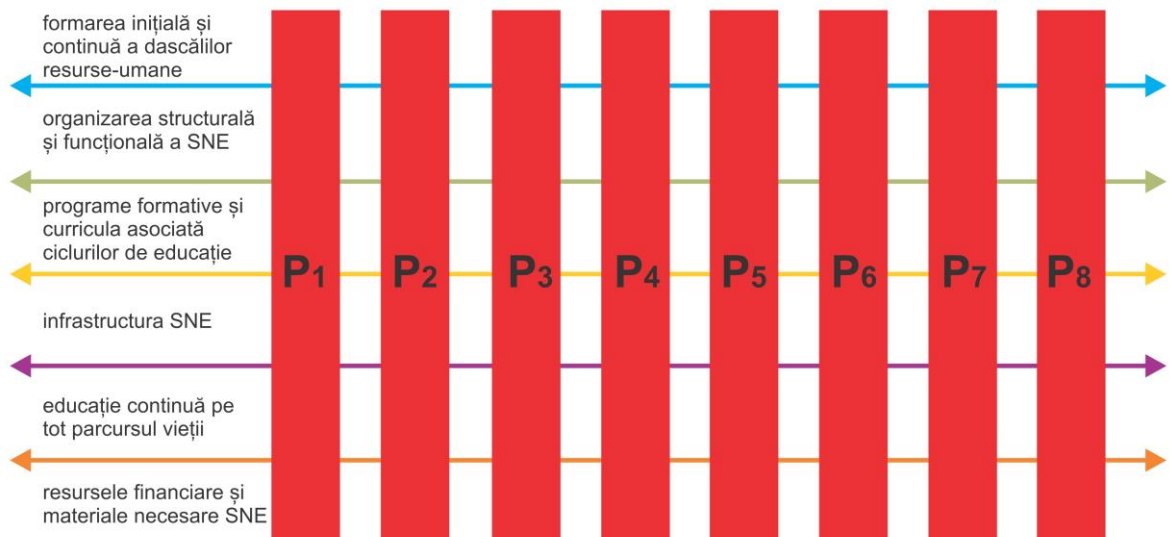
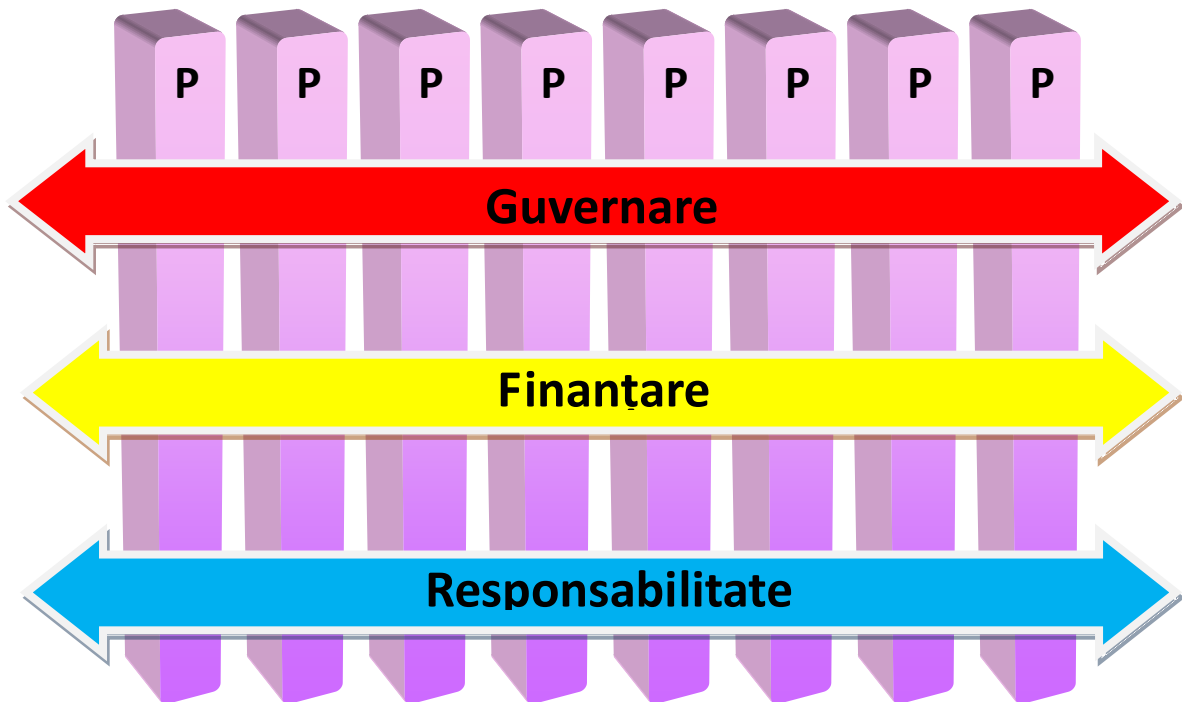
	elevilor, într-o formulă performantă a învățării personalizate.				
5	Promovarea învățării ”dincolo de discipline”	Modificarea curriculumului și orientarea pe probleme, modularizarea. Fixarea de competențe pentru fiecare ciclu și asigurarea pregătirii inter- și multidisciplinare. Abordarea pregătirii holistice bazată pe soluții complexe. Pregătirea pentru dezvoltare durabilă integrând aspectele economice, sociale și de mediu. Promovarea multilinguismului, al lucrului în echipe interdisciplinare, al comunicării și colaborării. Înțelegerea principiilor globalizării și al impactului asupra formării generațiilor viitoare în societatea bazată pe cunoaștere	x	x	
			x	x	
			x	x	x
			x	x	x
			x	x	x

P8: UNIVERSITATEA ȘI SOCIETATEA COGNITIVĂ

OBIECTIVE / MĂSURI	ACȚIUNI	TERMENE			
		I	II	III	
1	Programe formative flexibile, profilare, diferențiere, convergență	Clasificarea universităților și asumarea responsabilităților	x	x	
		Adaptarea programelor la cerințele dezvoltării științei și tehnologiei	x	x	
		Compatibilizarea programelor formative cu cele oferite de universități similare		x	x
		Diferențierea programelor în funcție de clasele în care se încadrează universitățile	x	x	
		Corelarea programelor formative cu cerințele pieței forței de muncă	x	x	
2	Poziționarea cadrelor	Selectarea și promovarea cadrelor didactice pe baza criteriilor de performanță	x	x	

	didactice în raport cu cerințele educației și cercetării științifice performante	în cu și	Stabilirea unui echilibru între didactic și cercetare Evaluarea periodică a rezultatelor în procesul de educație și cercetare științifică a cadrelor didactice Parteneriate cu universități și entități de cercetare de excelență Selectarea studenților pe bază de competențe, pe domenii	x	x		
3	Implicarea cadrelor didactice în promovarea și construirea mecanismelor de dezvoltare inteligentă a comunităților locale		Formarea tinerei generații de experți locali prin adaptarea programelor de studii Participarea la elaborarea și la implementarea planurilor de dezvoltare locală Conectarea universităților locale la cerințele mediului economic.	x	x		
4	Conectarea la problemele reale ale societății		Adaptarea programelor formative la cerințele pieței globale a muncii Participarea la elaborarea programelor strategice de dezvoltare a societății Stabilirea de parteneriate cu mediul socio-economic	x	x		x
5	Deschiderea universităților spre exterior, prin atragerea de profesori și cercetători din afara granițelor		Recunoașterea studiilor făcute în străinătate și diminuarea birocrăției în echivalarea diplomelor	x	x		

Corelarea programelor strategice cu cele operaționale poate fi urmarită în figurile de mai jos, unde **guvernarea**, **finanțarea** și **responsabilitatea** sunt elemente cheie în succesul implementării.

Finanțare

Subfinanțarea cronică a SNE și a cercetării științifice în cei peste 27 de ani, lipsa predictibilității și, de cele mai multe ori, lipsa transparenței în alocarea fondurilor au generat sincope majore în alinierea educației și cercetării științifice din România la standardele impuse de marile universități de prestigiu. Încă nu s-a înțeles că evoluția spre societatea bazată pe cunoaștere presupune susținerea unui SNE performant cu o finanțare consistentă a educației și cercetării științifice. Dezvoltarea țării și în mod special atingerea unor indicatori de performanță care să situeze România în rândul țărilor avansate necesită restructurarea SNE și implementarea unei strategii de dezvoltare durabilă a educației și cercetării științifice și inovării.

Pornind de la evoluția Produsului Intern Brut, în cadrul celor trei scenarii (în miliarde Euro):

PERIOADA / SCENARIU	2020	2028	2038
Scenariul Optimist	175	280	420
Scenariul Realist	170	260	380
Scenariul Pesimist	160	230	350

se pot calcula alocările bugetare pentru educație, pe programe și pe direcții.

În tabelul de mai jos se prezintă propunerea de alocare bugetară în conformitate cu cele trei scenarii și perioade (procente PIB):

PERIOADA / SCENARIU	2020	2028	2038
Scenariul Optimist	8	7	6
Scenariul Realist	5	6	6
Scenariul Pesimist	4,5	5	6

Pentru comparație, tabelul de mai jos prezintă procentele și respectiv sumele (în miliarde de Euro) alocate pentru educație de un grup de țări europene (în conformitate cu datele Eurostat pe anul 2013):

ȚARA	PROCENT PIB	VALOARE TOTALĂ (MILIARDE EURO)
Polonia	5	19.500
Ungaria	4,15	4.042
Slovacia	4,12	2.972
Cehia	4,16	6.225
Italia	4,28	66.827
Slovenia	5,22	1.840
Portugalia	5,34	8.848
România	2,70	3.846

Este evident deci, că este necesară o creștere substanțială a fondurilor alocate pentru educație și cercetare pentru a recupera decalajele existente față de țările avansate.

Un asemenea scenariu are la bază starea precară a infrastructurii sistemului de educație, salariile personalului didactic și personalului auxiliar și nu în ultimul rând dotarea necorespunzătoare a multor școli și licee din sistem, pentru care se impune o creștere substanțială a resurselor financiare alocate. În aceste condiții apare ca o necesitate consensul politic și susținerea corespunzătoare la nivel național a unui demers cu semnificație majoră pentru evoluția țării. Se are în vedere evoluția cheltuielilor pentru educație ca procent în PIB în anii 2000, 2007 și 2011, în comparație cu țările Vișegrad prezentate în tabel.

Cheltuieli pentru educație ca % în PIB, în anii 2000, 2007 și 2011

EU (28 countries)	2000			2007			2011		
	Pub.	Priv.	TOT.	Pub.	Priv.	TOT.	Pub.	Priv.	TOT.
Romania	2.88	0.25	3.13	4.25	0.5	4.75	3.07	0.11	3.18
Cehia	3.83	0.4	4.23	4.05	0.5	4.55	4.51	0.59	5.1
Ungaria	4.5	0.58	5.08	5.29	:		4.71	:	
Polonia	4.87	:		4.91	0.5	5.41	4.94	0.7	5.64
Slovacia	3.92	0.15	4.07	3.62	0.53	4.15	4.06	0.62	4.68

(Pub. = publice; Priv. = private; TOT. = total)

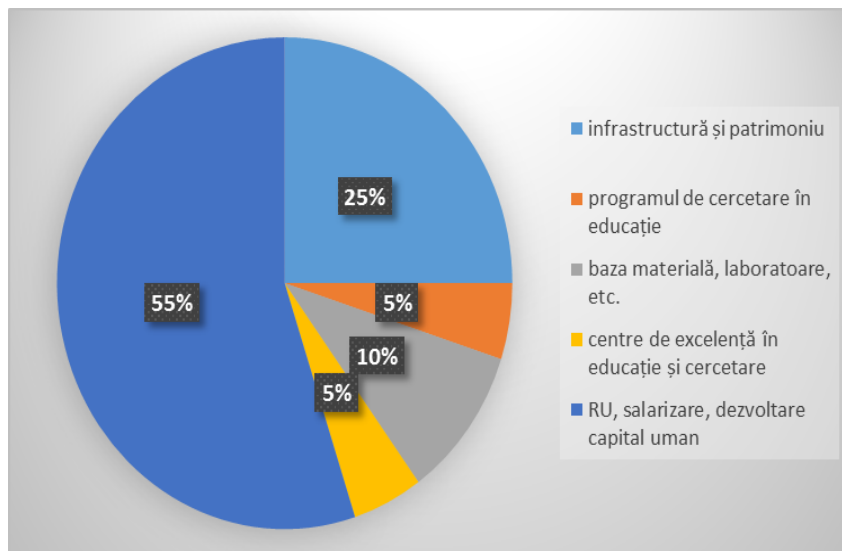
Sursa: Eurostat, ultimele date disponibile 10 dec 2016

O distribuție posibilă a fondurilor alocate educației și cercetării este prezentată în cele două figuri de mai jos.

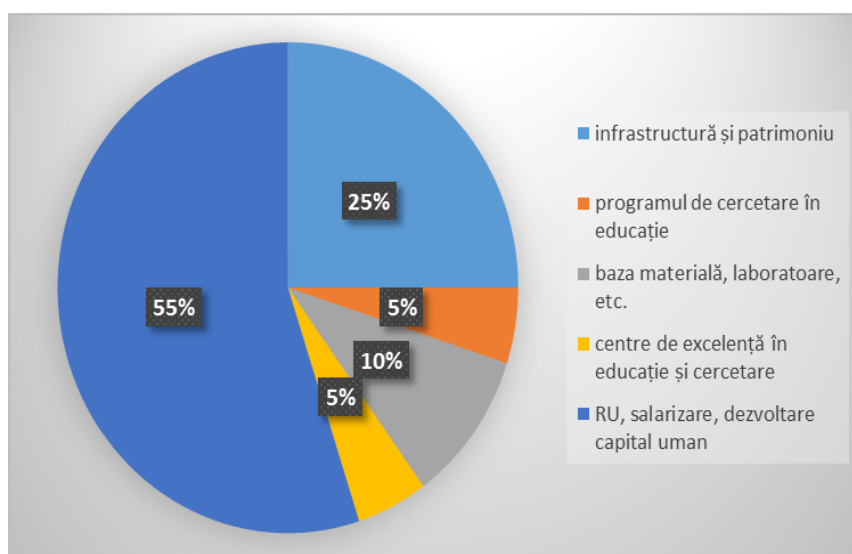
Pentru scenariul „optimist” în condițiile în care se consideră ca an de referință anul 2015 cu alocările bugetare aferente ca o distribuție a bugetului pentru educație ar putea fi următoarea:

- A. Formarea resurselor umane, salarizare și dezvoltarea capitalului uman pentru SNE – 60%
- B. Infrastructură și patrimoniu – 20%
- C. Bază materială, laboratoare/materiale didactice – 10%
- D. Programe de cercetare în educație – 5%
- E. Centre de excelență în educație și cercetare – 5%

Astfel, dacă în anul 2017 se consideră alocarea de bază aprox. 4% din PIB, până în 2026 propunem o alocare bugetară de 8% pentru a atinge un nivel mediu de dezvoltare și o susținere de 6% încă 10 ani pentru consolidare și atingerea poziției 10 la nivel european în 2038.

O posibilă distribuție a resurselor bugetare pentru educație și formare profesională pe cele cinci componente este prezentă în figura următoare.

Scenariul „pesimist” vizează o reducere a populației școlare până în 2038 cu până la 10%, iar indicatorii specifici obiectivelor propuse se reduc corespunzător.

Este de menționat faptul că trendul ”pesimist” ar putea fi inversat, în contextual în care calitatea actului educațional în ansamblul său va crește în România, atât printr-o infuzie cu studenți străini – pentru învățământul universitar – dar și prin reducerea numărului de elevi care aleg să studieze în străinătate.

Un scenariu posibil, luând în considerare decalajele existente față de țările Vișegrad și de țintele UE-27, bazat pe estimări proprii, este prezentat în tabelul următor.

Estimări ale ponderii cheltuielilor totale pentru educație în PIB (%), pentru anii 2020, 2028 și 2038, cu evidențierea scenariilor pentru România

	2020	2028	2038
UE27	6.2	6,7	7,0
România			
sceriul optimist	5	5,5	6
scenariul realist	4,5	5	6
scenariul pesimist	4	4,5	5
Cehia			
	5.5	6.1	6.5
Ungaria (doar cele publice)			
	5.8	6.4	6.7
Polonia			
	5.9	6.5	6.8
Slovacia			
	5.0	5.6	5.9

Sursa: estimari ale autorilor, pe baza datelor Eurostat

Un asemenea scenariu ar putea asigura apropierea României față de țările Vișegrad la nivelul anului 2038.

O posibilă distribuție a bugetului pe programe operaționale, este următoarea:

- Start bun în educație – (0,2 – 0,4) %
- Autonomie și responsabilitate – (0,2 – 0,3) %
- Învățare autentică pentru toți – (0,3 – 0,4) %
- Bunăstare și stimă de sine – (0,3 – 0,4) %
- Excelență în predare – (2,3 – 3) %
- Școala și universitatea deschise – (0,3 – 0,5) %
- Minți curioase, minți creative – (0,8 – 1) %
- Universitatea în societatea cognitive – (1,6 – 2) %

Estimarea are la bază complexitatea acțiunilor, starea sistemului și, în mod deosebit, impactul celor cinci programe transversale (programe strategice generale) asupra evoluției SNE.

În acest scop se impune crearea unui model de finanțare flexibil și transparent, care să promoveze performanțele, eficiența și inovarea în procesul formativ și cercetarea științifică, iar pe de altă parte să susțină corelarea autonomiei universităților cu guvernanta și responsabilitatea publică a acestora față de societate, față de student.

În același timp este necesară și regândirea sistemului de finanțare a studenților, astfel încât să fie bazat pe burse și credite, permițând în acest fel reevaluarea sistemului de subvenționare a sistemului de învățământ superior, cu o creștere semnificativă a contribuției private la finanțarea studiilor. Corelat cu această abordare va fi prevăzut un sistem transparent de susținere a studenților care provin din medii dezavantajate, inclusiv din mediul rural.

Pentru a reduce pierderile de capital uman cu pregătire superioară, prin părăsirea țării, credem că se impune ca orice absolvent de învățământ superior beneficiar al subvenției de la buget să fie obligat să lucreze în țară un interval de timp egal cu durata studiilor subvenționate sau să deconteze cheltuielile cu pregătirea profesională.

COORDONARE – IMPLEMENTARE – RESPONSABILITATE

În vederea asigurării implementării strategiei privind evoluția SNE în perioada 2017 – 2038 se impune o dezbateră largă la nivel național cu participarea tuturor forțelor politice, administrative, decizionale și societatea civilă.

- Odată asumată strategia, se adoptă un memorandum cu toate forțele politice ca, pe o perioadă de timp de 20 de ani, să existe consens pentru susținere financiară și materială a SNE în vederea atingerii obiectivelor asumate.
- Strategia va fi însoțită de planul operațional de implementare și alocările corespunzătoare de resurse pe termen mediu și lung. Transparența și predictibilitatea finanțării se vor constitui în cerințe esențiale pentru toate guvernele care vor participa la implementarea strategiei.
- Finanțarea, guvernarea și monitorizarea procesului de implementare și derulare a programelor strategice asumate sunt factori esențiali pentru atingerea obiectivelor propuse.
- Strategia și planul operațional vor fi completate cu mecanisme, prevederi și o legislație corespunzătoare acestora în vederea eficientizării procesului de implementare. Procesul de implementare în mod etapizat, ținând seama de țintele propuse pentru fiecare etapă, necesită o intensă activitate participativă a tuturor factorilor implicați în SNE de la elevi, părinți, dascăli, conducători, guvern la președinte într-un efort comun de a atinge obiectivele strategiei, de transformare a țării într-o țară performantă și competitivă la nivel global care implementează cu succes societatea bazată pe cunoaștere.

- Continuitatea, coerența și transparența acțiunilor întreprinse la toate nivelurile decizionale în cadrul procesului de implementare vor reprezenta elemente esențiale pentru asigurarea succesului acestui proces.
- În vederea implementării strategiei vor fi create noi structuri consultative și executive alături de structurile existente ale căror misiuni și obiective vor fi corelate cu cerințele identificate la nivelul strategiei SNE.
- Se impune restructurarea și redefinirea sarcinilor consiliilor și agențiilor deja create la nivelul SNE cum ar fi: CNR, CNFIS, CNCS, CCDI, ARCIS, ARACIP, CNCFPA, etc., și înființarea unor noi structuri cu responsabilități specifice pentru implementarea și monitorizarea impactului strategiei. Printre aceste noi organisme create la nivel național, regional și local menționăm:
  - Consiliul Consultativ pentru Politica Științei (CCPS)
  - Consiliul interministerial pentru educație și cercetare (CIECS)
  - Fundația Națională pentru Știință, Tehnologie și Inovare cu cele trei consilii: (CNCS, CCDI, CITT)
  - Grupul de coordonare pentru învățământ terțiar care să cuprindă universități, studenți, angajați, sindicate.
  - Centrul Național de monitorizare a evoluției SNE și cercetării științifice (CNMECS)
  - Grupul regional pentru coordonare formare resurse umane care să includă reprezentanți ai inspectoratelor școlare, directori de școli, rectori, angajatori, elevi, studenți și sindicate
  - Consiliul național pentru coordonare, implementare și monitorizare a evoluției și a impactului strategiei asupra dezvoltării societății românești.
- Toate entitățile cu profil educativ de la grădinițe la universități vor constitui baze de date compatibile cu cerințele precizate de centrul național de monitorizare a educației și cercetării științifice.
- Întreaga coordonare a procesului de implementare și monitorizare a impactului strategiei SNE revine Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice care va elabora cadrul legislativ și executiv pentru operaționalizarea strategiei. Vor fi stabilite elementele esențiale ale guvernării acestui proces complex, responsabilități și modalități de acțiune pentru fiecare etapă a implementării, precum și resursele umane, financiare și materiale necesare.
- Vor fi stabiliți indicatori de performanță și modalitățile de implementare a strategiei. Anual vor fi elaborate analize de impact stabilindu-se direcțiile de acțiune în vederea atingerii țintelor propuse. Pe baza datelor obținute în procesul de monitorizare, a analizei de impact, furnizate de CNMECS vor fi elaborate și adoptate măsuri și proceduri specifice pentru creșterea impactului implementării strategiei.
- Managementul implementării și monitorizării strategiei, bazat pe rezultate va permite urmărirea stadiului realizării politicilor publice în domeniul educației

și cercetării și a impactului asupra atingerii obiectivelor impuse. Se asigură astfel o adaptare continuă a acțiunilor bazată pe valorificarea experienței, pe învățare și comportare duală proactivă și reactivă.

- Managementul bazat pe rezultate va permite evaluarea eficacității și eficienței politicilor, programelor și proiectelor care conduc la schimbări structurale și comportamentale în cadrul SNE, asigurându-se analiza sistemică a relațiilor cauzale dintre activități, rezultate, obiective și viziune.[1]
- Un asemenea management care asigură accesul la rezultate, transparent și responsabil, presupune crearea unui mediu favorabil pentru toți actorii interesați în atingerea performanțelor și indicatorilor formulați în cadrul viziunii.
- Armonizarea politicilor, programelor și proiectelor în procesul de implementare a strategiei și adaptarea acestora evidențiază caracterul dinamic și rolul schimbărilor care se impun în timpul derulării strategiei.
- Definierea clară a responsabilităților individuale și colective pentru fiecare program și acțiune va permite, prin analize periodice, valorificarea experienței acumulate și planificarea riguroasă a activităților viitoare.
- Raporturile anuale vor respecta un model standard și vor include o secțiune despre proces în care se prezintă rezultate în raport cu ce s-a planificat, o secțiune analitică de analiză și integrare a datelor și o secțiune care prezintă indicatori și rezultatele de etapă.
- Structura bazei de date definită de indicatorii strategiei va permite elaborarea unor indicatori sintetici care vor putea fi utilizați în procesul decizional privind dezvoltarea durabilă a țării pe baza rapoartelor și a studiilor de prognoză care vor fi elaborate la intervale precizate de timp.

În procesul de implementare a strategiei, referitor la SNE, se propune aplicarea unor mecanisme adaptive, cu multiple reacții pe parcurs, pentru corecții structurale și funcționale care să asigure atingerea obiectivelor și indicatorilor asumați, vizând participarea școlară, rezultatele învățării și integrarea în societate și pe piața muncii.

Sistemul Național de Educație reprezintă în esență un sistem adaptiv complex, care ține seama în evoluția și dezvoltarea sa de schimbările societale la nivel național și global generate de sărăcie, educație precară, emigrare, și trebuie tratat în mod corespunzător.

ECHIPA

1. Prof. dr. ing. Ioan Dumitrache, membru corespondent al Academiei Române
2. Acad. Emil Burzo
3. Acad. Ioan Aurel Pop
4. Prof. dr. Vasile Pârvulescu
5. Prof. dr.ing. Ecaterina Andronescu

6. Prof. dr. Simona Iuliana Caramihai
7. Prof. dr. Romeo Susan-Resiga
8. Prof. dr.ing. Radu Munteanu
9. Prof. dr. Daniel David
10. Prof. dr. Breaz Valer Daniel
11. Prof. dr. ing. Aurel Mihai Stănescu
12. Prof. dr. George Cazacu
13. Prof. Octavian Florin Polexa
14. Prof. Sever Popa
15. Prof. Florin Colceag
16. Prof. Bostan Carmen Gabriela
17. Mircea Elena-Nicoleta

REFERINȚE

În vederea elaborării materialului au fost consultate:

1. Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016-2020 (<http://www.edu.ro/index.php/articles/24340>)
2. Strategia Națională pentru Invățământ terțiar 2015-2020 (<http://www.edu.ro/index.php/resurse/23345>)
3. Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România (<http://www.edu.ro/index.php/articles/23306>)
4. Strategia Națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015-2020 (<http://www.edu.ro/index.php/articles/23305>)
5. Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030 (<http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/>)

Proiect 2

RESURSELE NATURALE REZERVE STRATEGICE, CE FOLOSIM ȘI CE LĂSĂM GENERAȚIILOR VIITOARE

Coordonator: ACAD. BOGDAN C. SIMIONESCU

„Pământul este noul aur, hrana, noul petrol”

Lester Brown, 2012

INTRODUCERE¹

Tema resurselor naturale, foarte „la modă” în ultimii ani mai ales prin intermediul pădurilor și resurselor „tradiționale” (petrol, cărbune și gaze naturale), presupune o gamă diversificată de provocări majore: decalaje de percepții și practici, fragmentare, grad de epuizare avansat, productivitate și eficiență scăzute, probleme de infrastructură și finanțare ș.a., care au fost disecate cu minuțiozitate în faza anterioară a proiectului.

Societatea românească se află la ora actuală într-o dinamică complexă și rapidă, iar nevoia de a atinge o stare de echilibru și de a nu uita să lăsăm ceva în urmă pare mai mare ca oricând. Dacă ne dorim cu adevărat să intrăm în „casta” țărilor relevante în acest secol trebuie să parcurgem într-un ritm cât mai alert câțiva pași mari în procesul de dezvoltare, iar dezvoltarea durabilă a României trebuie să depășească stadiul de mit, de concept sau slogan cu formă frumoasă și complet lipsit de fond și să se transforme într-o prioritate reală a întregii societăți.

Concluzia generală a majorității analizelor și scenariilor este aceea că România secolului 21 deține un patrimoniu natural strategic care se confruntă cu o multitudine de probleme cu implicații complexe, care creionează o perspectivă

---

¹ Întrucât acest volum reprezintă o completare și continuare firească a celui anterior, am considerat logic și corect să păstrăm în mare parte introducerea și concluziile din Volumul III, partea I.

De asemenea, deși nu au existat restricții de ordin editorial referitoare la întinderea materialului, dar luând în considerare desfășurarea ulterioară a proiectului Strategiei Academiei Române, am considerat necesară prezentarea unei variante sintetice a studiilor realizate, cu accent pe obiectivele și cerințele proiectului în ansamblul său.

sumbră pe viitor și care impune identificarea și implementarea unor soluții clare și coerente, adunate într-un proiect de dezvoltare „sănătos” și bine încheiat, plasat în contextul unei globalizări accelerate.

În plus, trebuie considerate două aspecte suplimentare extrem de importante:

- România este țară membră a Uniunii Europene, aflată la o distanță incomodă de nivelul de dezvoltare al țărilor din centrul și vestul continentului, iar acest lucru implică atât respectarea angajamentelor asumate și a directivelor și normelor existente, cât și nevoia includerii unor priorități naționale, specifice, în stabilirea (negocierile viitoare ale) acestor angajamente
- Accentuarea componentei de mediu sau, mai degrabă, plasarea acesteia la același nivel cu pilonul economic și cel social nu trebuie să determine o situație conflictuală ci să contribuie la creșterea economică atât de dorită, care să permită atingerea unui nivel de dezvoltare potrivit resurselor autohtone.

O strategie de dezvoltare durabilă a României pe termen mediu și lung trebuie să aibă drept punct de plecare conservarea și valorificarea cât mai prudentă a patrimoniului natural național și trebuie să fie construită pe baza temelor majore de acțiune asumate de România în ultimele decenii la nivel intern și internațional.

Principiile conservării biodiversității și ale dezvoltării durabile a capitalului natural trebuie să fie considerate fundamentale în stabilirea oricăror politici de dezvoltare economică și socială.

Direcția principală a oricărei strategii în acest domeniu ar trebui să fie reabilitarea patrimoniului natural în condițiile unei creșteri și diversificări economice de durată. Elementele cheie ale realizării unei astfel de strategii sunt educația, cercetarea, investiția, legislația puternică și coerentă și cooperarea reală și facilă între toți actorii implicați.

Toate măsurile prevăzute în cadrul acestui proiect au fost construite astfel încât să ofere posibilitatea de a compatibiliza și asigura interdependența pilonilor economic, social și ambiental în cadrul procesului de înscriere a României pe traiectoria dezvoltării durabile.

Ele sunt menite să conducă către ocuparea de către țara noastră a locului cuvenit resurselor de care dispune în contextul integrării europene și al globalizării, prin mai buna utilizare a oportunităților oferite de o economie deschisă, competitivă și convergentă în interior și exterior.

Echipa de cercetare a acestui proiect inter- și multidisciplinar a antrenat în mod dinamic, în toate etapele sale de desfășurare, specialiști din mai multe domenii, care provin atât din sistemul de cercetare al Academiei Române cât și din afara lui:

SUBDOMENIUL	NUME ȘI PRENUME	INSTITUȚIA
Resurse naturale	Acad. Bogdan C. SIMIONESCU	Academia Română (AR)
	Dr. Marcela MIHAI	
	Dr. Dan-Radu RUSU	
	Dr. Cătălin-Paul CONSTANTIN*	Institutul de Chimie Macromoleculară "Petru Poni" (AR)
	Chim. Daniela RUSU*	
Aerul	Dr. Jurist Raluca ANDONE*	
	Dr. Ines GRIGORESCU*	Institutul de Geografie (AR)
	Dr. Gheorghe KUCSICSA*	
Apa**	Dr. Ionuț PURICĂ	Institutul de Prognoză Economică (AR)
	Dr. Marina BĂDILEANU	Centrul de Economia Industrii și Serviciilor (AR)
Solul	Dr. Cornelia NEAGU	
	Dr. Mircea BUZA*	Institutul de Geografie (AR)
	Dr. Ana POPOVICI*	
Pădurile	Dr. Ionuț PURICĂ	Institutul de Prognoză Economică (AR)
	Dr. Marian DRĂGOI	Univ. „Ștefan cel Mare” Suceava
	Dr. Iulian DĂNILĂ	
Arii protejate	Dr. Bogdan POPA*	Univ. „Transilvania” Brașov
	Dr. Monica DUMITRAȘCU*	Institutul de Geografie (AR)
	Dr. Sorin GEACU*	
	Dr. Daniela ANTONESCU	Institutul de Economie Națională (AR)
Resursele subsolului	Prof. Nicolae ANASTASIU, m.c.	Academia Română
	Conf. Mihai POPA	
	Lect. Izabela MARIȘ	Univ. București
Resurse energetice	Prof. Mihai-Sabin MUSCALU	Centrul de Economia Industrii și Serviciilor (AR)
	Dr. Marius BULEARCĂ	
Deșeurile. Materiale reciclabile	Dr. Victor PLATON	
	Drd. Andreea CONSTANTINESCU	Institutul de Economie Națională (AR)

* = au participat în etapele anterioare ale proiectului

** = pentru studiile realizate în această etapă a proiectului, au mai contribuit:

- subdomeniul „Apa”: Dr. Daniel CIUIU, Institutul Național De Cercetări Economice
- subdomeniul „Resursele subsolului”: Alexandru PĂTRUȚI, Comitetul Național ROMân al Consiliului Mondial al Energiei
- subdomeniul „Resurse energetice”: Dr. Cornelia NEAGU, Centrul de Economia Industriei și Serviciilor

AER

VIZIUNE

În cele ce urmează sunt prezentate într-o variantă sintetică caracteristicile principale ale celor trei scenarii utilizate pentru a descrie evoluția emisiilor de gaze cu efect de seră (GHG) măsurate în tCO₂ echivalent. Datele specifice se găsesc la dispoziția celor interesați, făcând parte din modelarea numerică a fiecărui scenariu.

Având în vedere situația specifică a economiei românești, care, prin restructurarea din perioada de tranziție, dar și datorită crizei mondiale are la ora actuală un nivel al emisiilor de gaze cu efect de seră sub limita impusă de Uniunea Europeană, evaluarea impactului reducerii emisiilor de gaze asupra evoluției sale în următorii ani a necesitat ca într-o primă etapă să se definească opțiunile legate de procentele de reducere a emisiilor pe intervalul de prognoză.

Ținta de reducere devine astfel **principalul parametru** prin care se diferențiază scenariile de impact. La aceasta se adaugă și investițiile/măsurile necesare pentru o reducere mai pronunțată decât cea trasată de sarcinile UE.

În plus, trebuie subliniat că între creșterea economică și nivelul emisiilor există relații de interdependență pronunțate, fiind dificil de precizat relația de cauzalitate. Mai precis, creșterea relativ moderată a produsului intern brut – prin insuficiența utilizare a unor capacități ergo-intensive – determină o reducere a emisiilor, dar impactul pare a fi mai mare pentru că același necesar de investiții sau aceleași efecte se raportează la un nivel de valoare adăugată mai mic.

DEFINIREA SCENARIILOR

În funcție de nivelul reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră s-au definit **trei scenarii limită**, respectiv (i) un scenariu care ia în considerare, în principal, *situația actuală*, nefiind asumată o reducere suplimentară de emisii față de cerința UE; (ii) un scenariu în care *ținta de reducere se dublează*; obiectivul este determinat mai degrabă de investițiile necesare pentru modernizarea sistemului energetic, ceea ce conduce la o reducere de emisii în următorii ani; (iii) un scenariu de *reducere a emisiilor foarte pronunțată*, urmare a investițiilor, dar și creșterii economice mai reduse, care implică o reducere de emisii prin neutilizare.

Aceste scenarii, în mod sintetic, ar putea fi definite ca fiind:

- Scenariul I – conservativ din punct de vedere al politicilor intervenționiste și al evoluției economice, sau scenariul fără schimbări în sistemele economice
- Scenariul II – intervenționist, cu investiții și măsuri de reducere a emisiilor, sau scenariul decuplării dezvoltării de emisiile de gaze
- Scenariul III – al influenței concomitente a măsurilor intervenționiste și a evoluției normale a economiei; se poate aprecia că acest scenariu reprezintă o combinație a reducerii emisiilor dacă economia are dificultăți de creștere (un ritm anual al PIB-ului mai mic), sau altfel spus evoluează ca în trecut, cu efectul măsurilor de reducere a emisiilor.

Este de menționat că pentru primele două scenarii s-au definit subscenarii suplimentare, în funcție de țintele de reducere a emisiilor.

Scenariul conservativ, fără măsuri de reducere a emisiilor, pornește de la premisa că emisiile prezente sunt scăzute, iar creșterea economică ridicată poate să se realizeze concomitent cu îndeplinirea cerințelor UE cu privire la reducerea emisiilor. Sunt considerate aici două limitări: toate emisiile produse vor trebui achiziționate de către cei care le produc sub forma unei taxe pe emisii, respectiv limitarea impusă de cerința UE de reducere a emisiilor în 2020 cu 20% față de 1990, (sunt de asemenea evaluate și cazurile de reducere cu 25% și 30%). Este evident în acest caz că internalizarea costurilor de emisii în economie va produce efecte asupra prețului energiei și al altor produse asociate sectoarelor cu emisii mari. De asemenea, apare o limitare a creșterii PIB, la o valoare peste care nu se mai atinge valoarea cerută de reducere. În condițiile de mai sus putem defini un scenariu foarte conservativ de tipul: „*nu luăm nicio măsură de reducere de emisii, ci lăsăm economia să evolueze fără limitări și achiziționăm toate certificatele de emisii necesare acoperirii emisiilor rezultate*”. Evident, așa cum a arătat perioada de după anul 2008, o reducere a activității economice va conduce și la reducerea emisiilor, în timp ce creșterea economică este asociată cu creșterea emisiilor. Acest scenariu nu realizează decuplarea dezvoltării de emisiile de CO₂, rămânând un scenariu limită.

Scenariul intervenționist, cu măsuri de reducere a emisiilor, este al doilea tip scenariu luat în considerare, fiind destinat decuplării dezvoltării de emisii. În acest caz sunt luate în considerare investițiile necesare pentru implementarea măsurilor de reducere a emisiilor în domeniile pentru care se face raportarea către UNFCCC. Menționăm că, dintre aceste domenii, energia produce majoritatea emisiilor (75%-80%), urmată de industrie și agricultură și de transporturi.

Este de remarcat faptul că utilizarea terenurilor și împăduririle (LULUCF) produc un efect de absorbție de emisii care conduce la reducerea cantității totale a acestora. Acest efect se adaugă (algebric) la emisiile din agricultură. În acest

scenariu se detaliază, pentru fiecare domeniu în parte, tehnologiile disponibile și perioadele lor de penetrare, precum și efectele și costurile asociate (investiție, costuri fixe, costuri variabile, combustibil, eficiență etc.). Sursa de date pentru tehnologii este constituită din informațiile disponibile atât din surse internaționale (de exemplu, McKinsey-Oxford), cât și de informații conținute în strategia referitoare la energie și cea legată de eficiența energetică a României, legiferate prin hotărâri de guvern. Strategiile menționate conțin atât date despre reducerea de consumuri, cât și costuri de investiție specifice, având orizonturi de timp care acoperă 2015 și 2020. Prin urmare, au fost luate în considerare cifrele de potențial de reducere și de costuri și au fost descrise/comentate alternative posibile.

În cazul industriei, a fost analizată posibilitatea de reducere a emisiilor în sectoarele energointensive, în contextul tehnologiilor utilizate la ora actuală. Aspectele de eficiență energetică au fost incluse și în cazul general al sectorului industrial legat de consumurile de energie.

În sectorul rezidențial, tehnologia considerată este izolarea termică a clădirilor, care poate produce reduceri de consum energetic de până la 35% în circa 10-15 ani. Putem de asemenea să considerăm și penetrarea corpurilor de iluminat eficiente, care aduce o altă reducere semnificativă de emisii, în același orizont de timp.

În agricultură, dezvoltarea a fost considerată ca fiind asociată cu creșterea PIB-ului, potențialul de reducere a emisiilor fiind creat de împăduriri.

În transporturi, au fost considerate intrarea pe piață a vehiculelor hibride și biocombustibililor, astfel încât să substituie vehiculele puternic emitente actuale. Este de remarcat faptul că perioada de penetrare a noilor tehnologii de transport este potențial mai mare decât orizontul de timp considerat în acest scenariu.

Sectorul energetic a presupus cea mai detaliată abordare, prin considerarea potențialului de reducere a emisiilor generat de substituirea de către tehnologiile cu emisii scăzute (gaz) sau zero (eolian, nuclear și alte regenerabile) a generării din cărbune. Costurile acestor tehnologii, precum și constantele lor de timp de penetrare au fost introduse în scenariu astfel încât să rezulte în impactul de reducere de emisii, precum și în costul acestei reduceri.

Însumarea costurilor fiecărui sector va conduce la calcularea unui necesar anual de investiții ca pondere în PIB. În plus, creșterea nevoii de gaz (presupus din import, în cel mai defavorabil caz) va afecta balanța comercială și, prin urmare, a fost realizată o evaluare a acestui parametru macroeconomic.

Al treilea scenariu, al efectelor combinate, menține nivelul măsurilor (investițiilor) din al doilea scenariu, dar ia în calcul și ipoteza unei reduceri suplimentare a emisiilor datorită evoluției moderate a economiei (normală în condițiile actualelor riscuri macroeconomice externe). În evaluare s-a pornit de la posibilitatea atingerii unei reduceri de 75% față de nivelul din anul de bază, ceea ce presupune o creștere medie anuală a PIB-ului mai redusă. Rezultă un impact, în termeni relativi, mai pronunțat.

Tabelul 1. Principalele caracteristici ale celor trei scenarii

	SCENARIU	ȚINTA MEDIE (%)	IMPACT (% PIB)	CREȘTERE MEDIE ANUALĂ PIB (%)
1	Scenariul conservativ	25	1,8	5,2
2	Scenariul intervenționist	50	1,2	4,5
3	Scenariul efectelor combinate	75	1,5	3,0

Se observă din cele de mai sus că impactul asupra creșterii măsurilor de reducere a emisiilor este mai mare în cazul scenariului conservativ (pesimist), scăzând pentru cel intervenționist (realist) și, în mod similar, în cazul celui referitor la efectele combinate (optimist).

Este general acceptat faptul că, prin politicile inițiate de UE, se va ajunge la decuplarea creșterii PIB de aceea a emisiilor. Prin urmare, pe lângă indicatorul standard de creștere (PIB) se poate imagina și unul de decuplare.

Considerăm că **definirea unui indicator** care să pună în evidență acest proces poate să constituie un mod coerent de urmărire a evoluției acestui proces.

Astfel, am comparat raportul între creșterea marginală a emisiilor cu aceea a PIB. Formula este următoarea:

$$I_d = (\text{atan}(m_{\text{Emisii}}) + 2 \times \pi) / (\text{atan}(m_{\text{PIB}}) + 2 \times \pi)$$

unde:

$$\text{PIB}(t) = m_{\text{PIB}} \times t + \text{PIB}_0;$$

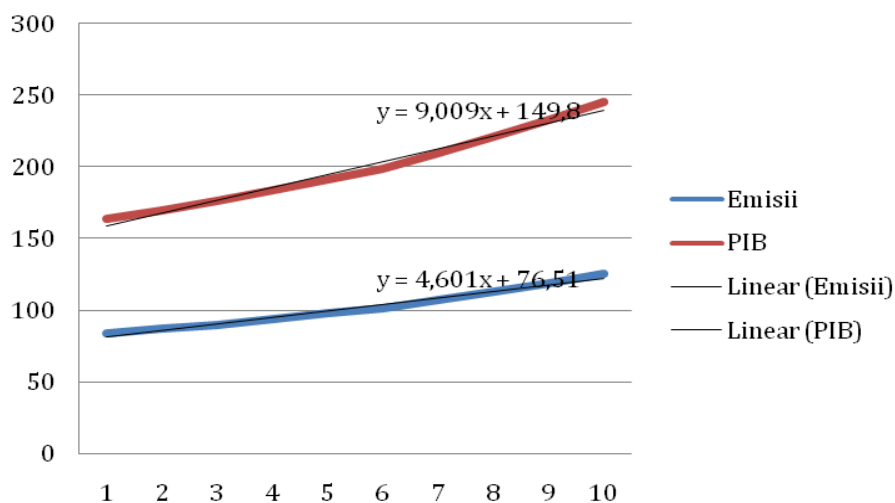
$$\text{Emisii}(t) = m_{\text{Emisii}} + \text{Emisii}_0$$

Dacă cele două valori sunt egale, indicele de decuplare va avea valoarea 1, iar dacă PIB-ul crește mai repede ($m_{\text{PIB}} > m_{\text{Emisii}}$) decât emisiile, indicatorul va avea o valoare subunitară; evident, în cazul creșterii mai mare a emisiilor decât PIB – caz de evitat – indicatorul va căpăta valori supraunitare.

Figurile de mai jos prezintă două cazuri posibile pentru perioada considerată: evoluție fără măsuri de reducere a emisiilor și evoluție cu reducere de emisii.

După cum se poate observa cu ușurință, valoarea indicelui de decuplare în cel de-al doilea caz este mai mică, deoarece scade nivelul de cuplare a dezvoltării emisiilor de CO₂.

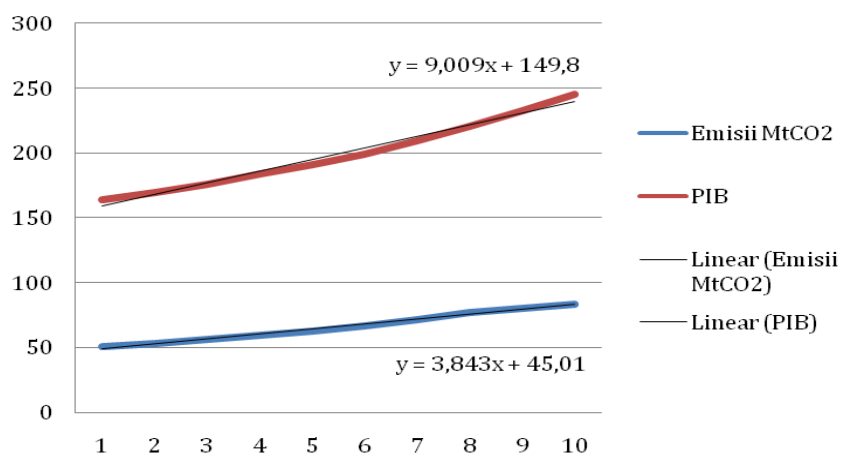
Figura 27. Decuplare PIB de emisii, fără măsuri de reducere

Sursa: Date prelucrate de autori

$$I_d = (\tan(4,6) + 2 \cdot \square) / (\tan(9,0) + 2 \cdot \square) = 0,9866$$

Figura 28. Decuplare PIB de emisii cu măsuri de reducere

Sursa: Calcule ale autorilor

$$I_d = (\tan(3,84) + 2 \cdot \square) / (\tan(9,0) + 2 \cdot \square) = 0,9814$$

Considerăm că acest concept, de a măsura gradul de cuplare a dezvoltării de emisii ca un **indicator economic de sine stătător** pentru o perioadă dată, poate fi o măsură solidă a dezvoltării durabile (sustenabile) a unei economii.

Din punctul de vedere al autorilor acestui studiu, scenariul realist are cea mai mare probabilitate de realizare, care asigură, ce-i drept la limită, posibilitatea de a atinge ținta de reducerile scontate pentru anul 2050.

APA

Managementul resurselor de apă are ca **obiectiv general** oferirea de soluții pentru asigurarea, în prezent și în viitor, a necesarului de apă al populației și economiei, pornind de la caracterul regenerabil, dar limitativ, al resurselor de apă, și de la principiile gospodăririi unitare pe bazine hidrografice a acestora, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Protecția, utilizarea și gospodărirea durabilă a apelor în România, ca țară membră UE, se realizează, prin îndeplinirea obiectivelor de mediu prevăzute în Directiva Cadru Apă integrând totodată și cerințele deja existente pentru implementarea celorlalte Directive din domeniul apelor.

INDICATORI STRATEGICI DE DEZVOLTARE A DOMENIULUI “APA”

Principalele utilizări ale apei se regăsesc în industrie (sectorul energetic având o pondere majoritară), agricultură și în nevoile populației. În 2013, volumul total de apă prelevată pentru satisfacerea cerințelor se ridică la 6,59 miliarde mc, industria având ponderea cea mai mare (aproape 70%) [ANAR,2015]. Conform datelor statistice oferite de site-ul Eurostat (consultat în noiembrie 2016), în comparație cu Uniunea Europeană, România era caracterizată de:

- o pondere de 30,2% a populației fără acces la baie proprie, duș sau toaletă interioară, în anul 2015, față de o medie de 2,4% înregistrată la nivelul Uniunii Europene (UE28), următoarele clasate fiind Letonia cu 12,3% și Bulgaria cu 11,1%; în același an, Ungaria înregistra o valoare a acestui indicator de 3,4%, iar Polonia de 2,6%
- un grad de conectare a populației la rețeaua de apă potabilă de numai 61,9 % din populația totală, față de 87,4% în Slovacia, 88% în Polonia, 99,3% în Bulgaria și 100% în Ungaria (în anul 2013)
- o productivitate a apei (indicator al eficienței utilizării apei) de 45 Purchase Power Standard (PPS)/mc, față de 61,2 în Polonia, 54,9 în Olanda (în 2012), 16,3 în Bulgaria, 142 în Cehia, 62 în Franța, 886,9 în Luxemburg (în 2013)
- un grad de conectare la rețeaua de canalizare de 48,7%, comparativ cu 70,3% în Polonia, 72,8% în Ungaria, 81,8% în Bulgaria (în 2013).

În baza datelor statistice oferite de Agenția Națională de Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilități Publice [ANRSC, 2016] și de Institutul Național de Statistică (INS), evoluția activităților de asigurare a serviciilor de alimentare cu apă potabilă și de canalizare din România, în perioada 2009-2013 a avut următoarele coordonate majore:

- principalele destinații ale apei distribuite în anul 2014 au fost: populație (40,0%), agricultură și piscicultură (26,0%), industrie și construcții (24,9%) [INS, 2014]
- rata de utilizare a apei pentru populație este de circa 50 mc/an/locuitor, în timp ce în țările dezvoltate se ridică la circa 100 mc/an/locuitor
- în anul 2015, din cele 320 de orașe ale țării, 318 beneficiau de alimentare cu apă și canalizare (99,38%)
- în anul 2015, în mediul rural, 1969 localități aveau acces la aceste servicii (68,85%)
- începând cu anul 2014, numărul localităților din mediul rural în care se furnizează serviciul de alimentare cu apă a înregistrat o creștere relativ mică, reprezentând 1,2 % pe ultimii doi ani
- aproximativ 56 % din populația României era deservită, în 2013, de operatorii serviciului de alimentare cu apă, cu o creștere de 556737 persoane față de anul 2009; (conform INS, în anul 2014, aceasta cifră a ajuns la 62,4 %)
- numărul de bransamente a crescut cu aproape 570000 în perioada analizată
- lungimea rețelei de alimentare cu apă potabilă a sporit cu aproape 11000 km (lungimea totală a rețelei simple de distribuție a apei potabile a crescut de 2,5 ori din anul 1990, până în 2013 - județul Argeș având cel mai mare plus, de 2278 km, la polul opus situându-se județul Giurgiu, cu numai 290 km câștigați)
- gradul de utilizare a rețelelor de distribuție a apei variază între cca. 170 mii mc distribuiți/km la Apa Nova și 5,6 mii mc la Compania de Apă Olt SA
- atât cantitatea de apă facturată, cât și cea produsă au scăzut, mai grav fiind faptul că ponderea apei facturate în cea produsă (care reflectă pierderile tehnice și comerciale) a scăzut, ajungând la cca. 50% în anul 2013
- cantitățile de apă epurată au sporit de aproape 1,6 ori
- circa 40% din populație era deservită de operatorii serviciului de canalizare, cu o creștere de numai 90199 persoane în cei cinci ani analizați, pentru care există date statistice complete (conform INS, în 2014, această cifră a ajuns la 47,1%)
- la rețeaua de canalizare s-au adăugat 5607 km, 73% din lungimea totală fiind arondată mediului urban (lungimea totală simplă a conductelor de canalizare s-a dublat în perioada 1990-2013)
- circa 70% din personalul angajat în domeniul acestor servicii (în total 31418 persoane în anul 2013), lucrează în domeniul alimentării cu apă potabilă.

Analiza economico-financiară a companiilor regionale de apă bazată pe ultimele bilanțuri contabile disponibile pe site-ul Ministerului de Finanțe, a relevat următoarele aspecte:

- toate cele 42 companii analizate au înregistrat profit în 2013, pe locul întâi situându-se Apa Nova cu aproape 30 milioane euro, urmată de Aquatim SA Timișoara cu aproape 5 milioane euro
- ratele profitului s-au situat, în anul 2013, între cca. 20% și 0,3%
- toate companiile au înregistrat datorii, Apa Serv SA Piatra Neamț și Apa Nova SA, înregistrând fiecare aproape 90 milioane euro, în anul 2013
- productivitatea fizică a muncii (cantitatea de apă distribuită/angajat) variază între 170 mc/angajat la Apa Nova și 10 mc/angajat la Apa Prod S.A.Hunedoara și Apa Serv Valea Jiului SA.

Din aceasta suită de indicatori ce descriu evoluția serviciilor de alimentare cu apă potabilă și de canalizare din România, selectăm câțiva care, în opinia noastră, constituie **indicatori strategici**:

- prelevările de apă ale principalelor sectoare economice [mld.mc]
- ponderea populației fără acces la baie proprie, duș sau toaletă interioară [%]
- gradul de conectare a populației la rețeaua de apă potabilă [%]
- productivitatea apei [PPS/mc]
- gradul de conectare la rețeaua de canalizare [%]
- rata de utilizare a apei pentru populație [mc/an/locuitor]
- gradul de utilizare a rețelelor de distribuție [mii mc distribuiți/km de rețea]
- ponderea cantității de apă facturată în cea produsă [%]
- ratele profitului companiilor care asigură serviciile din domeniu [%]
- productivitatea fizică a muncii [mc de apă distribuită/angajat].

SCENARIILE DE DEZVOLTARE A DOMENIULUI „APA” PE TERMEN SCURT, MEDIU ȘI LUNG

Resursele de apă

Orizontul de timp 2018

Ipoteza: conformarea cerințelor stabilite prin Directivele Uniunii Europene din domeniul gospodăririi durabile a apelor.

1. Scenariul „optimist”: conformarea deplină la cerințele UE, ceea ce presupune:
  - protecția mediului împotriva efectelor negative ale evacuărilor de ape uzate urbane și industriale
  - prevenirea și reducerea poluării produsă sau indusă de nitrați din surse agricole

- protejarea sănătății populației de efectele adverse ale oricărui tip de contaminare a apei destinate consumului uman
  - asigurarea calității corespunzătoare a apelor de îmbăiere în vederea conservării și protecției mediului și sănătății publice
  - prevenirea și controlul integrat al poluării
  - reducerea potențialelor efecte negative ale inundațiilor pentru sănătatea umană, activitatea economică, mediul înconjurător și patrimoniul cultural
  - asigurarea resurselor de apă în perioadele secetoase.
2. Scenariul „pesimist” – imposibilitatea respectării cerințelor și termenelor de conformare la cerințele Directivelor UE, în principal din cauza lipsei fondurilor pentru:
- reabilitarea/modernizarea sistemului de colectare și epurare a apelor uzate
  - extinderea rețelelor de canalizare și construirea de noi stații de epurare
  - îmbunătățirea managementului nămolului (inclusiv utilizarea în agricultură)
  - instruirea personalului
  - lucrări de combatere a torenților și a eroziunii solului; amânarea aplicării și respectării Codului de bune practici agricole în domeniu
  - îmbunătățirea managementului situațiilor de urgență, a prognozei inundațiilor și reglementării regimului construcțiilor aflate în zonele inundabile
  - dezvoltarea sistemului de avertizare și monitorizare a secetei, îmbunătățirea exploatarei lucrărilor de asigurare a surselor de apă ale folosințelor
  - aplicarea de restricții în perioadele deficitare stimularea consumatorilor pentru mărirea randamentului instalațiilor existente.
3. Scenariul „realist” - satisfacerea în proporție covârșitoare a cerințelor Directivelor UE la nivelul anului 2018, pentru celelalte aspecte fiind necesară o prelungire a termenului de conformare.

Orizontul de timp 2028

Ipoteza: reglementarea, la orizont mediu de timp, a aspectelor referitoare la prevenirea inundațiilor, secetelor și utilizarea potențialului hidroenergetic.

1. Scenariul „optimist”:
- atingerea obiectivelor de management al riscului la inundații
  - rezolvarea problemelor de asigurare a resurselor de apă în perioadele secetoase
  - creșterea gradului de utilizare a potențialului hidroenergetic al țării.
2. Scenariul „pesimist”:
- lipsa fondurilor necesare pentru aplicarea de măsuri cu rol de protecție, prevenire și diminuare a efectelor inundațiilor prin reducerea debitului de vârf

- al viiturilor, a nivelurilor maxime în albie, a duratei viituri și apărarea bunurilor și populației
- lipsa infrastructurii necesare creșterii capacității de stocare pentru acoperirea cerințelor
  - abandonarea schemelor de amenajare hidroenergetică cu folosință complexă.
3. Scenariul „**realist**”: îndeplinirea parțială a obiectivelor managementului inundațiilor și perioadelor secetoase

Orizontul de timp 2038

Ipoteza: gospodărirea cantitativă și calitativă a resurselor de apă.

1. Scenariul „**optimist**”:
  - menținerea stării calitative bune a apelor de suprafață și subterane
  - obținerea unei vulnerabilități reduse a comunităților expuse la inundații
  - corelarea mai bună a volumelor de apă necesare folosințelor cu cele destinate atenuării viiturilor
  - creșterea capacității de transport a principalelor cursuri de apă
2. Scenariul „**pesimist**”:
  - menținerea normelor învechite de proiectare a structurilor de apărare și amenajare a bazinelor
  - lipsa fondurilor pentru reabilitarea unor diguri de protecție, baraje și lacuri de acumulare
  - amânarea implementării unor programe avansate de combatere a eroziunii solului
  - menținerea regulamentelor de exploatare a lacurilor de acumulare cu folosințe multiple
  - lipsa unor măsuri necesare întreținerii zonelor colmatate și readucerii râului la starea inițială.
3. Scenariul „**realist**”: gradul de îndeplinire a obiectivelor strategice pe termen lung depinde în mod hotărâtor de fondurile disponibile pentru realizarea investițiilor în domeniu.

Utilizarea resurselor de apă

Considerăm că pentru unii dintre indicatorii strategici selectați, îndeplinirea obiectivelor menționate (Tabelul 1) este imperativă, a.î. un singur scenariu este viabil: intrarea în normalitate.

Tabelul 1. Obiective pe termen lung pentru unii indicatori strategici de dezvoltare a domeniului Apa

INDICATORUL	OBIECTIVUL PE TERMEN LUNG
ponderea populației fără acces la baie proprie, duș sau toaletă interioară [%]	atingerea unei ponderi a populației fără acces la baie proprie, duș sau toaletă interioară, de 2,4%
gradul de conectare a populației la rețeaua de apă potabilă [%]	obținerea unui grad de conectare la rețeaua de apă potabilă de 100% a populației țării
productivitatea apei [PPS/mc]	obținerea unei productivități a apei, comparabilă cu cea realizată în țările dezvoltate UE cu o structură economică similară cu cea a României
gradul de conectare la rețeaua de canalizare [%]	realizarea unui grad de conectare la rețeaua de canalizare de cel puțin 75%
rata de utilizare a apei pentru populație [mc/an/locuitor];	atingerea, în anul 2038, a țintei de cca. 100 mc/an/locuitor apă prelevată, pentru întreaga populație a țării, având în vedere că cerințele de apă estimate se ridică la 95 mc/an/locuitor în mediul urban, respectiv 128 mc/an/locuitor în mediul rural
ratele profitului companiilor care asigură serviciile din domeniu [%]	limitarea ratelor profitului companiilor de distribuție la maxim 10%

Pentru prelevările de apă au fost elaborate trei scenarii de evoluție, prezentate în cele ce urmează.

Scenarii privind prelevările de apă ale populației

Ipotezele care au stat la baza elaborării celor trei scenarii sunt:

- pentru scenariul pesimist:
  1. evoluția prelevărilor de apă pentru consumul populației, în perspectiva anului 2038, urmărește tendințele înregistrate în perioada 1990–2013, influențate de:
    - scăderea continuă a populației
    - creșterea tarifelor serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare
    - menținerea nivelului ridicat al pierderilor tehnice și comerciale
  2. eșuarea conformării sectorului, în perspectiva lui 2018, la cerințele impuse la aderarea în UE
- pentru scenariul realist:
  1. conformarea sectorului, în perspectiva anului 2020, la cerințele impuse României la aderarea în Uniunea Europeană cu privire la accesul la serviciile de alimentare cu apă potabilă și canalizare, cu excepția localităților cu o

populație de peste 2000 locuitori echivalenți din zonele rurale cu dispersie geografică ce nu permite îndeplinirea condițiilor de eficiență economică a investițiilor; menținerea, pe termen scurt, a reținerii unei părți a populației de a se racorda la sistemele centralizate de alimentare cu apă potabilă atât din cauza mentalității, cât și a imposibilității de a suporta costurile serviciului

2. atingerea, în anul 2038, a țintei de cca. 100 mc/an/locuitor apă prelevată, pentru întreaga populație a țării, având în vedere că cerințele de apă estimate se ridică la 95 mc/an/locuitor în mediul urban, respectiv 128 mc/an/locuitor în mediul rural (INHGA, 2013). De altfel, consumul populației orașelor din țările dezvoltate se ridică la cc.100 mc/an/persoană.
  - pentru scenariul optimist:
    1. conformarea sectorului, în perspectiva anului 2018, la cerințele impuse la aderarea în UE, astfel încât toate localitățile cu o populație de peste 2000 locuitori să aibă acces la servicii de alimentare cu apă potabilă și canalizare
    2. atingerea, în anul 2038, a țintei de cca. 100 mc/an/locuitor apă prelevată, pentru întreaga populație a țării.

Scenariul pesimist

Prognoza pentru prelevările de apă destinate populației a fost realizată cu ajutorul programului *E-Views*. Etapele prognozei au cuprins:

- staționarizarea seriei de date, aplicându-se testul Dickey-Fuller și constatându-se încadrarea seriei de date în tipul I(2)
- determinarea structurii ARMA pentru seria de date staționară obținută.

A rezultat că seria de date disponibilă pentru perioada 1990-2013 (ANAR, 2014) este de tipul I(1), având o componentă autoregresivă de ordinul 1 și o medie mobilă MA de ordinul 1. Ecuația astfel determinată este următoarea:

$$x_{tc} = -0,65938 x_{tc-1} + b_t + 0,933747 b_{t-1}$$

unde: x_{tc} – seria staționarizată obținută pentru prelevările de apă (consum),
 b_t – zgomotul alb

Pentru determinarea corelațiilor dintre evoluția populației și cea a prelevărilor de apă, s-a construit următoarea ecuație de regresie liniară:

$$b_t = A_0 + A_1 x_{t+2}$$

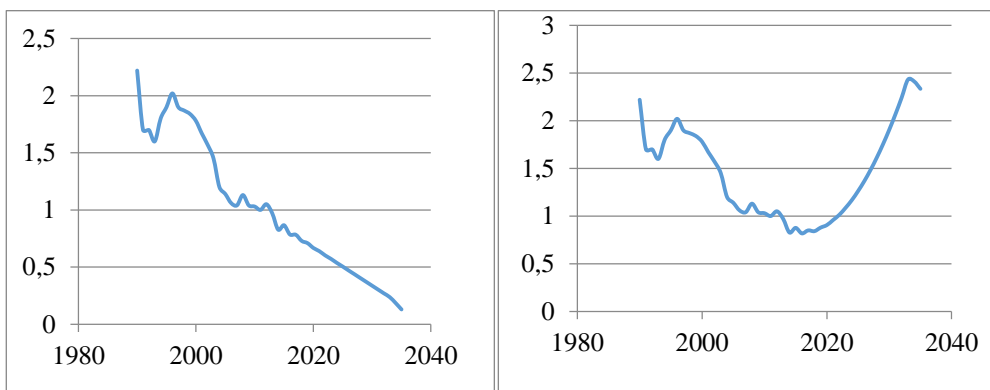
unde: A sunt coeficienți de regresie, cu $A_0 = 0,01$ și $A_1 = -3,34$

A rezultat predicția cantităților de apă prelevate pentru scenariul pesimist, în care se mențin trend-urile anterioare (Figura nr.1 a).

Scenariul optimist

În acest caz, pentru a respecta ținta de 100 mc/an/locuitor în anul 2038, a fost majorată valoarea lui a_i cu un pas de 0,01 care reprezintă practic un impuls dat consumului de apă, propagat an de an. A rezultat predicția cantităților de apă prelevate pentru scenariul maxim, conform ipotezelor stabilite. (Figura 1 b).

Figura 1. Evoluția cantităților de apă prelevată pentru consumul populației – a. scenariul pesimist; b. scenariul optimist

a.

b.

Sursa: pentru perioada 1990-2013, Administrația Națională Apele Române, www.rowater.ro; prognoze proprii pentru perioada 2014-2038

Scenarii privind prelevările de apă ale industriei

Ipotezele care au stat la baza elaborării celor trei scenarii sunt:

- pentru scenariul pesimist :
  1. evoluția prelevărilor de apă pentru consumul industriei, în perspectiva anului 2038, urmărește tendințele înregistrate în perioada 1990-2013, influențate de:
    - scăderea continuă a populației
    - scăderea continuă a producției industriale
    - creșterea tarifelor serviciilor de alimentare cu apă.
- pentru scenariul realist:
  1. atingerea, după un declin moderat, în anul 2028, a nivelului înregistrat în anul 2013
  2. atingerea, în anul 2038, a țintei de cca. 400 mc/an/locuitor apă prelevată de industrie, având în vedere consumul mediu anual de apă industrială în Franța (INHGA, 2013).

- pentru scenariul optimist:
3. atingerea, în anul 2038, a țintei de cca. 400 mc/an/locuitor apă prelevată de industrie, având în vedere consumul mediului anual de apă industrială în Franța (INHGA, 2013).

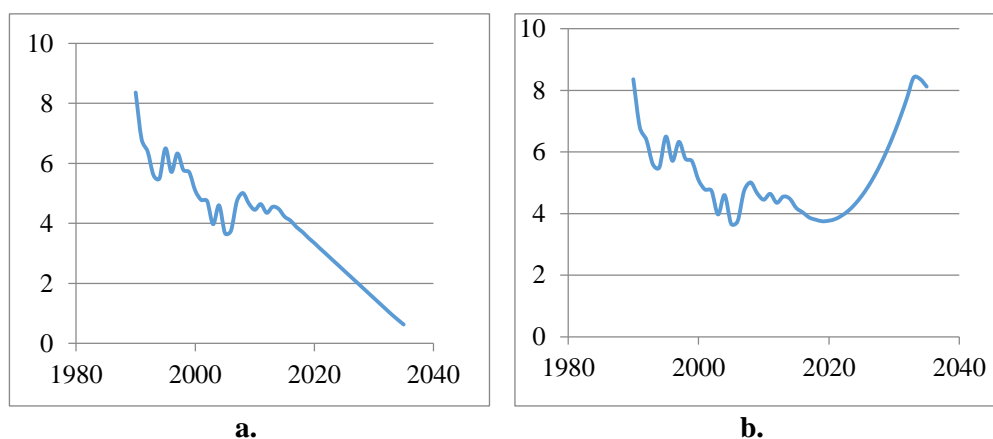
Scenariul pesimist

Utilizându-se aceeași metodologie aplicată anterior și pentru prelevările de apă destinate industriei a rezultat predicția cantităților de apă prelevate pentru scenariul pesimist, în care se mențin trend-urile anterioare (Figura nr.2 a).

Scenariul optimist

În acest caz, pentru a respecta ținta de 400 mc/an/locuitor în anul 2038, a fost majorată valoarea lui a , cu un pas de 0,04 care reprezintă practic un impuls dat consumului de apă, propagat an de an. A rezultat predicția cantităților de apă prelevate pentru scenariul maxim, conform ipotezelor stabilite. (Figura 2.b).

Figura 2. Evoluția cantităților de apă prelevată pentru consumul industriei – a. scenariul pesimist; b. scenariul optimist

Sursa: pentru perioada 1990-2013, Administrația Națională Apele Române, www.rowater.ro; prognoze proprii 2014-2038

Scenarii privind prelevările de apă ale agriculturii

Ipotezele care au stat la baza elaborării celor trei scenarii sunt:

- pentru scenariul pesimist:
1. evoluția prelevărilor de apă pentru consumul agriculturii, în perspectiva anului 2038, urmărește tendințele înregistrate în perioada 1990–2013, influențate de:

- scăderea continuă a populației
  - colapsul sistemelor de irigații după anul 1990
  - creșterea tarifelor serviciilor de alimentare cu apă
- pentru scenariul realist:
    1. atingerea, în anul 2038, a prelevărilor înregistrate în anul 1990
    2. reconstruirea treptată a sistemelor de irigații
  - pentru scenariul maxim:
    1. atingerea, în anul 2028, a consumului înregistrat în anul 1990 și continuarea trend-ului ascendent cel puțin până în anul 2038.

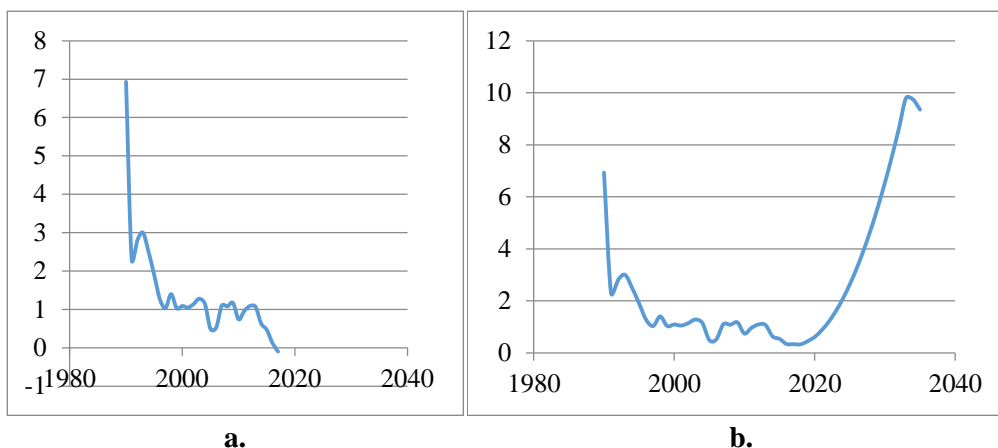
Scenariul pesimist

Utilizându-se aceeași metodologie aplicată anterior și pentru prelevările de apă destinate agriculturii, a rezultat predicția cantităților de apă prelevate pentru scenariul minim, în care se mențin trend-urile anterioare (Figura nr.3 a).

Scenariul optimist

Pentru a respecta ținta unor cantități de apă prelevate pentru consumul agriculturii în 2028 la nivelul celor din 1990 a fost majorată valoarea lui a_i cu un pas de 0,065. A rezultat predicția cantităților de apă prelevate pentru scenariul maxim, conform ipotezelor stabilite. (Figura 3.b).

Figura 3. Evoluția cantităților de apă prelevată pentru consumul agriculturii – a. scenariul pesimist; b. scenariul optimist

Sursa: pentru 1990–2013, Administrația Națională Apele Române, www.rowater.ro; prognoze proprii 2014–2038

Rezultate

Tabelul nr.1 Prognoza evoluției prelevărilor de apă pentru populație, industrie și agricultură

	2013	2020	2028	2038
EVOLUȚIA PRELEVĂRILOR DE APĂ PENTRU CONSUMUL POPULAȚIEI (MLD.MC)				
Scenariu pesimist	0,97	0,67	0,34	0,13
Scenariu realist	0,97	0,88	1,26	2,33
Scenariu optimist	0,97	0,91	1,91	2,33
EVOLUȚIA PRELEVĂRILOR DE APĂ PENTRU CONSUMUL INDUSTRIEI (MLD.MC)				
Scenariu pesimist	4,55	3,34	1,50	0,62
Scenariu realist	4,55	4,38	4,56	8,12
Scenariu optimist	4,55	3,77	6,60	8,12
EVOLUȚIA PRELEVĂRILOR DE APĂ PENTRU CONSUMUL AGRICULTURII (MLD.MC)				
Scenariu pesimist	1,07	0,00	-	-
Scenariu realist	1,07	0,66	2,63	6,9
Scenariu optimist	1,07	0,61	6,54	9,35
TOTAL PRELEVĂRI APĂ (MLD.MC)				
Scenariu pesimist	6,59	4,01	1,84	0,75
Scenariu realist	6,59		2,92	
Scenariu optimist	6,59	5,29	15,05	19,8

Sursa: prognoze proprii

Principalele concluzii:

- **Pentru scenariul pesimist:**
  1. în cazul populației, menținerea evoluției prelevărilor de apă din 1990–2013 ar conduce la situația în care doar cca. 2 milioane locuitori ar apela la alimentarea cu apă de la furnizori
  2. în cazul industriei și agriculturii, scenariul business as usual ar conduce la colapsul domeniului în anul 2035 (pentru industrie), respectiv 2017 (pentru agricultură).

- **Pentru scenariul realist:**
  1. populația ar ajunge să consume în 2038 un volum de apă similar celui din scenariul optimist, și anume 2,33 miliarde mc; în perspectiva anului 2020, întârzierile în conformarea la cerințele UE în localitățile în care lipsa de eficiență economică a investițiilor (zone rurale montane în special) împiedică îndeplinirea obiectivelor asumate, și nivelul de trai redus al populației rurale care nu își permite racordarea la sistemele de alimentare centralizate, duc la un

volum mediu prelevat de apă/loc situat, în medie, la nivelul din 2013; diferența va rezulta din tendința de scădere a populației și din cea de diminuare a consumului pe fondul scăderii bunăstării sociale

2. industria ar ajunge la prelevări de apă în 2028 similare celor din 2013, stopându-se rapid declinul previzionat în cazul scenariului *business as usual*; acest scenariu prevede pentru 2038 o țintă similară celei optimiste, și anume aceea de a atinge nivelul înregistrat în Franța
3. agricultura își va recupera în 2038, sistemul de irigații pierdut în perioada post-decembristă.

▪ **Pentru scenariul optimist:**

1. pentru populație, atingerea țintei în care fiecare locuitor ar preleva 100 mc/an din capacitățile de captare ar însemna o cantitate totală de apă ce însumează 2,33 miliarde mc
2. pentru industrie, atingerea țintei unor prelevări de apă pentru consumul industrial de cca. 400 mc/an/locuitor va presupune o cantitate de apă de 8,12 miliarde mc
3. pentru agricultură, revirimentul domeniului ar avea loc din 2020, atingându-se în 2038 un volum al prelevărilor de 9,35 miliarde mc.
  - pentru toate categoriile de utilizări, scenariul pesimist este o situație pur teoretică ce ilustrează consecințele lipsei de măsuri în domeniu
  - pentru toate categoriile de utilizări, scenariul optimist poate reprezenta un scenariu realist, în contextul îndeplinirii cerințelor integrării în Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE:

1. Agenția Națională Apele Române, Prezent și viitor în domeniul managementului integrat al resurselor de apă, p.64, www.rowater.ro (consultat în iunie 2016)
2. Agenția Națională de Reglementare pentru Serviciile Comunitare de Utilități Publice, Raport de activitate pentru anul 2015, www.anrsc.ro (consultat în noiembrie 2016)
3. Institutul Național de Statistică, Distribuția apei și evacuarea apelor uzate, în anul 2014, ISSN: 2069-2676; ISSN-L: 1842-578X, www.insse.ro, 2014.

SOLUL

Înainte de prezentarea succintă a rezultatelor cercetărilor întreprinse în această etapă a proiectului, considerăm necesară reluarea principiului de bază care guvernează acest domeniu: **Solul este bogăția și zestrea cea mai valoroasă, resursa naturală de importanță strategică supremă pentru agricultură, pentru securitatea alimentară a generațiilor actuale și viitoare, pentru viitorul națiunii și al omenirii.**

Analiza măsurilor legate de dezvoltarea unei agriculturi sustenabile, care să implice extinderea sistemelor de irigații și recuperarea solurilor neproductive, reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră ș.a., conduce la investiții substanțiale, dar care produc beneficii semnificative, în sensul creșterii veniturilor agricole precum și al scăderii emisiilor de GES.

Punctul de plecare al acestei analize a fost raportul Băncii Mondiale din 2015, care a definit două scenarii, "Verde" și "Superverde", cu măsuri mai modeste sau mai îndrăznețe. Acest raport a conturat o investiție necesară în scenariul Verde de 1,8 miliarde euro sau 0,05 la sută din PIB, în timp ce un scenariu Super Verde, mai agresiv, necesită investiții de 11,0 miliarde euro (valori actualizate) sau 0,32 la sută din PIB. Eșalonarea investițiilor presupune o sumă mai mare în perioada 2015-2030, aproximativ 65% din totalul necesar. Costuri totale de circa 4,5 miliarde euro (0,13% din PIB) au fost calculate și de raportul CNP, care ia în considerare și recuperarea prin împădurire a solurilor degradate.

Trebuie menționat faptul că atunci când este abordată recuperarea resurselor de sol trebuie luate în considerare și efectele combinate ale sectoarelor agricol și pădurilor, prin măsurile legate de suprafața agricolă și cele de împădurire a solurilor degradate, ca formă de recuperare a acestora. În paralel cu investițiile în terenuri se impun și investiții în alimentarea cu apă și protejarea la inundații a solurilor. Analizele făcute în Raportul Băncii Mondiale, în cele două scenarii menționate mai sus, conduc la o eșalonare prezentată în tabelul următor, în care sumele reprezintă miliarde de euro.

	2015 – 2020	2020 – 2030	2030 – 2040	2040 – 2050	Total 2010 – 2050
	Măsuri restrânse				Măsuri extinse
Mil. euro:					
Verde	541	614	377	231	1.763
Superverde	2.917	4.077	2.503	1.537	11.034
Procent PIB:					
Verde	0,07	0,05	0,04	0,04	0,05
Superverde	0,45	0,36	0,29	0,24	0,32

Se observă astfel că se poate ajunge la valori semnificative din PIB (0,45%), eșalonate cu preponderență în perioada imediat următoare. O estimare grosieră referitoare la irigațiile extinse pleacă de la o suprafață agricolă totală de circa 9 milioane de hectare, din care cel puțin 6 milioane necesită irigare. La o investiție de 800 EUR/ha rezultă o investiție totală de 4,8 miliarde de EUR. Nu au fost luate în considerare în acest caz și investițiile în sisteme de protecție la inundații.

În acest punct al analizei referitoare la soluri trebuie subliniat faptul că este nevoie de bugete planificate multi-anual, care să fie aprobate și implementate de executiv în mod coerent și consecvent.

Eșalonarea costurilor pe directive

Directivă(e)	Valoarea actualizată – rată de actualizare de 4 % (miliarde euro, 2006)		
	Până la aderare (01.01.2007)	Până la sfârșitul tranziției	Până la sfârșitul 2050
Apă potabilă	0,4	2,6	6,2
Epurarea apelor uzate	0,6	5,2	11,8
Azotați	>0	1,6	4,2
Apă	1,0	9,4	22,2
Gestionarea integrată a deșeurilor	0,04	1,4	6,2
Incinerarea deșeurilor periculoase	0,25	0,3	1,7
Alte directive deșeuri*	0,14	0,2	1,6
Deșeuri	0,4	1,9	9,5
IPPC	1,3	3,2	8,5
IMA	0,3	2,1	5,7
Alte directive industrie**	0,1	0,2	0,6
Poluare industrială	1,7	5,5	14,8
Protecția naturii	0,2	0,2	1,5
Total	3,3	17,0	48,0

*Vehicule scoase din uz, PCB și Deșeuri de echipamente electrice și electronice; **COV solvenți și COV carburanți

Sursa: studiul EPTISA 2006.

În plus va trebui ținut cont de disponibilul de apă precum și de elemente legate de deșeuri care pot polua solurile. În tabelul de mai sus este redată o estimare a unor astfel de costuri pentru implementarea directivelor UE specifice evaluate pentru aderarea la UE, perioada de tranziție și orizontul 2050.

TERENURI NEPRODUCTIVE – RECUPERARE

Sectorul agriculturii reprezintă o sursă importantă de reduceri de emisii prin disponibilul de teren agricol care poate fi împădurit. Prin urmare, considerăm ca fiind extrem de necesară corelarea prezentei strategii naționale din domeniul forestier cu obiective coerente de reducere a emisiilor, care să contribuie la creșterea constantă a suprafeței împădurite, prin considerarea terenurilor neproductive agricole în suprafață de 495300 ha.

Această acțiune poate conduce la reduceri de circa 0,17 MtCO₂ per an începând cu anul 2020, pentru fiecare a zecea parte din suprafața menționată care a fost împădurită începând cu anul 2012. Astfel, după aproximativ 10 ani de la primele împăduriri se poate manifesta efectul de absorbție de CO₂.

Susținerea acestor acțiuni poate fi făcută și prin introducerea unor certificate de emisie (tCO₂) din împăduriri în circuitul comercial al certificatelor de emisie unde, după 2016, se intenționează introducerea certificatelor asociate cu emisiile din aviație (15% din total urmând a fi cumpărate chiar din 2017 de către companiile aeriene).

Introducerea certificatelor de emisie din împăduriri în EU-ETS poate contribui la reducerea presiunilor comerciale determinate de internalizarea de costuri de mediu în etapa de până la manifestarea efectelor benefice ale investițiilor în măsuri de reducere.

În final, menționăm că pe lângă cele două scenarii, Verde (realist) și Superverde (optimist) se poate considera și un scenariu Gri (pesimist), în care costurile nu depășesc 0,01% din PIB, iar rezultatele lasă economia expusă la importuri masive de produse agricole și la volatilitatea meteorologică, producând oscilații masive ale creșterii.

Indicatorul suplimentar în acest caz – pe lângă creșterea PIB – este balanța de cont curent, care include și efectele generate de importurile de produse agricole. Balanța între costuri și beneficii a acestor scenarii conduce la concluzia că scenariul Verde are cele mai multe șanse de realizare, în timp ce scenariul Superverde poate fi luat în considerare cu un aport masiv de fonduri ESIF.

Trebuie subliniat faptul că o abordare similară referitoare la certificatele de emisie din împăduriri (și nu numai) a fost identificată și în proiectul interdisciplinar nr. 6 și prin urmare considerăm necesară și oportună o unificare a celor două abordări și o eventuală plasare a rezultatului final în cadrul proiectului menționat.

PĂDURILE

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A DOMENIULUI FORESTIER

Deoarece planificarea amenajistică urmărește, cel puțin pentru pădurile statului, asigurarea continuității recoltelor de lemn pe o perioadă de 60 ani, orice modificare a cadrului normativ, în sensul reducerii vârstelor de tăiere pentru unele păduri aflate în proprietate privată, își va face efectele într-un orizont de timp dincolo de perioada vizată prin această strategie, cel puțin pentru pădurile aflate în proprietatea statului. Din aceste motive valorile macro-economice, respectiv posibilitatea pădurilor și contribuția sectorului forestier la PIB nu se vor schimba semnificativ până în 2038.

Schimbările semnificative vizează însă aspectele de ordin calitativ și cele legate de transparența procesului managerial. Impactul cel mai semnificativ va veni din sectorul schimbărilor climatice, deoarece monitorizarea schimbării folosințelor agricole spre pădure se va face mult mai strict, dacă Acordul de la Paris își va face simțit efectul, în sensul creșterii suprafeței ocupate de păduri.

Se vorbește tot mai mult de „smart forestry”, ce s-ar traduce prin silvicultură inovativă, diferită de prezenta silvicultură convențională.

Este greu de estimat cum se va concretiza acest nou concept în orizontul de timp vizat de strategie, dar una din consecințele certe va fi o colaborare mai intensă între următorii factori co-interesați, ce și-au făcut simțită prezența în ultimii ani:

1. Administrația pădurilor statului – ROMSILVA
2. Asociația națională a forestierilor din România (asociația patronală a firmelor din industria lemnului)
3. Asociația producătorilor de mobilă
4. ONG de protecție a mediului
5. Ministerul mediului – departamentul de conservare a biodiversității
6. Confederația proprietarilor de păduri și pășuni – Nostra Silva
7. Mediul academic
8. Firmele de certificare forestieră

În prezent, politica forestieră nu face nicio diferență între pădurile publice, administrat de ROMSILVA și cele private, deținute de unitățile teritorial-administrative (UAT).

Recent înființata Gardă Forestieră, ce preia atribuțiile fostelor Inspectorate de regim silvic și vânătoare, beneficiază de logistica necesară și motivația salarială pentru a supraveghea corectă aplicarea a normelor tehnice și a legislației în domeniu.

Orizontul de timp 2020

Scenariul de consens – optimist

În prezent, siturile Natura 2000, celelalte arii protejate și pădurile cu rol de protecție hidrologică și a solurilor situate în afara ariilor protejate dar supuse aceluiași regim de restricții în ceea ce privește recoltarea de masă lemnoasă reprezintă aproximativ 57% din suprafața fondului forestier. În condițiile în care accesibilitatea pădurilor este în continuare redusă (șansele de îmbunătățire a situației fiind mici, cel puțin pe acest orizont de timp), presiunea economică pe pădurile de producție accesibile, dar și pe cele supuse regimului de protecție este extrem de ridicată.

Cererea tot mai ridicată de lemn certificat și scăderea celei de lemn necertificat, precum și cerințele EUTR în ceea ce privește trasabilitatea lemnului, constituie factori favorabili certificării forestiere pe suprafețe cât mai mari.

Premisele scenariului optimist:

- Normele tehnice vor face diferența între mica proprietate forestieră și marea proprietate, publică sau privată. Aplicarea unor norme tehnice mai permissive va fi condiționată de asocierea proprietarilor de pădure, pentru a crea un avantaj comparativ care să facă asocierea atractivă din punct de vedere economic
- Se vor acorda compensații pentru pădurile cu funcții de protecție ce impun restricții de tăiere
- ROMSILVA își va menține certificatul FSC pentru cele două mil. ha certificate în prezent
- Se va crea grupul național de certificare PEFC, ceea ce va avea un impact pozitiv asupra calității lucrărilor de exploatare mai ales în pădurile private
- Agenții economici din exploatarea forestieră și administratorii pădurilor vor utiliza metode moderne de evaluare a masei lemnoase
- Tăierile ilegale nu vor mai constitui o problemă de securitate națională
- Fondul de producție (stocul de lemn pe picior) va crește
- Autoritatea publică și ROMSILVA vor fi implementat un sistem integrat de optimizare a logisticii forestiere, care va asigura și monitorizarea transportului de lemn, contribuind astfel la reducerea tăierilor ilegale
- Politica de conservare a biodiversității va fi armonizată cu cea de valorificare superioară a lemnului
- Lemnul de foc va rezulta nu doar din resturile de exploatare ci și din culturi speciale cu ciclu scurt de producție, instalate în terenuri agricole marginale
- Costurile instalării și îngrijirii culturilor vor fi realiste, ceea ce va contribui la creșterea eficacității în cultura pădurilor

Scenariul cu elemente majore de risc – pesimist

Elemente majore de risc:

- Normele tehnice în domeniu vor continua să fie unice, nediferențiate pe forme de proprietate, ceea ce va duce la tensiuni sociale deoarece:
  - Statul nu va acorda compensații pentru proprietarii de pădure, sau compensațiile nu vor motiva schimbarea comportamentului proprietarilor (riscul plății de compensații pe fondul continuării tăierilor ilegale sau cvasi-legale)
  - Deoarece codul silvic prevede acordarea de compensații, numărul proceselor intentate statului de mari proprietari de pădure va crește
  - Procesul de înstrăinare a pădurilor către fondurile străine de investiții va avansa și iar ROMSILVA nu-și va putea exercita dreptul de preemțiune
- Reorganizarea teritorială a Gărzii forestiere (nu este exclusă această alternativă, dat fiind rolul important pe care silvicultorii îl pot juca ca vector electoral)
- Privatizarea managementului pădurilor statutului în numele eficienței economice și sub presiunea factorilor externi
- Menținerea Regiei Naționale a Pădurilor ca vector politic în mediul rural, prin păstrarea vânzării lemnului pe picior ca formă principală de aducere pe piață a masei lemnoase. ROMSILVA va rămâne principalul actor pe piață, dar nu va opera în condiții de eficiență și transparență
- Menținerea stării de supra-concurență pe piața exploatării lemnului, cu implicații negative asupra calității lucrărilor de exploatare
- ROMSILVA nu va reuși să-și păstreze certificatul FSC de grup și nici cele trei direcții silvice cu certificate separate nu vor reuși să păstreze certificatul FSC
- Renunțarea la Inventarul Forestier Național după al doilea ciclu de măsurători, pentru a nu mai exista termen de comparație în analiza consecințelor directe ale populismului în materie de aprovizionare cu lemn de foc a populației din mediul rural
- Neacordarea compensațiilor promise de codul silvic proprietarilor ce dețin păduri în siturile Natura 2000 sau în ariile protejate, ce va avea următoarele consecințe previzibile:
  - Vânzarea pădurilor particulare către fondurile străine de investiții;
  - Diminuarea controlului statului asupra fondului forestier privat
  - Presiune externă pentru o politică forestieră mai puțin orientată spre gestionarea multifuncțională și sustenabilă a pădurilor
- Schimbarea regulilor de contabilizare a carbonului, în sensul introducerii în balanța națională și a carbonului stocat în produse lemnoase de folosință îndelungată – va crește presiunea asupra pădurilor de producție, în sensul reducerii ciclurilor de producție.

Scenariul realist

Elementele definitorii ale consensului grupurilor co-interesate

- Înăsprirea amenzilor și diversificare situațiilor în care acestea se aplică;
- Creșterea gradului de concentrare a industriei prelucrătoare
- Presiune din partea Asociației Forestierilor din România asupra modului de vânzare a lemnului din pădurile aflate în administrarea ROMSILVA.

Evoluții previzibile în politica și economia forestieră în scenariul realist

- Se vor acorda compensații pentru parte din proprietarii de pădure, prin PNDR, ca urmare a relaxării unor elemente restrictive ale regimului silvic
- Creșterea gradului de interes pentru aspectele ecologice ale exploatarei lemnului
- Tensiuni cel puțin potențiale între cei ce implementează politica forestieră și proprietarii mici de pădure

Orizontul de timp 2028

Scenariul de consens – optimist

- Creșterea densității drumurilor forestiere, prin investiții publice și private, de la densitatea actuală, de 6.7 m/ha, la 8 m/ha.
- Vânzarea din depozite a buștenilor pentru cel puțin 50% din masa lemnoasă pusă în valoare, atât de ROMSILVA cât și de marii proprietari de pădure
- Păstrarea formelor de proprietate în indiviză, respectiv obști și composesorate și composesorate, ca elemente de patrimoniu cultural
- Folosirea funicularelor la scosul lemnului din zona montană, ca urmare a creșterii densității drumurilor forestiere de versant și de culme
- Vânzarea lemnului preponderent din platforme primare și depozite
- Statul va sprijini realizarea cadastrului forestier pentru micii proprietari

Scenariul cu elemente majore de risc – pesimist

- Menținerea unora blocajelor legislative actuale, pentru folosi în continuare pădurea și silvicultura ca vehicul pentru culegerea de voturi
- Legislația nu va fi actualizată în sensul armonizării cu legislația din domeniul civil și cel al conservării biodiversității și planificării teritoriale
- Normele tehnice nu vor fi fost actualizate în sensul modernizării acestora și adaptării la cerințele privind protecția mediului
- Operațiile de scos apropiat se vor face în continuare cu tractoare forestiere, ca utilaje principale, cu toate consecințele nefavorabile asupra eroziunii de adâncime a solului

- Va crește suprafața acoperită cu terenuri degradate sau cu eroziune de suprafață ca urmare a necorelării legislației silvice cu legislația din domeniul gestionării fondului funciar.
- În lipsa cadastrului forestier, ce condiționează accesarea unor surse de finanțare externe, multe suprafețe vor fi vândute fondurilor străine de investiții

Scenariul realist

În acest scenariu vor continua, dar nu la amploarea necesară deblocării unor mecanisme de piață, următoarele procese:

- Exploatarea în regie de către ROMSILVA a unor cantități de lemn destinate încălzirii locuințelor în mediul rural;
- Numărul firmelor de exploatare se va reduce cu 30%, ca urmare a implementării sistemelor de supraveghere SUMAL + Radarul Pădurilor + Inspectorul pădurilor
- Planificarea amenajistică se va îmbunătăți calitativ, în sensul culegerii corecte a datelor de teren, dar nu vor avea loc schimbări majore de concepție asupra soluțiilor de regenerare a pădurilor
- Actualele probleme sociale din mediul rural vor persista, iar pădurea va fi parte a rezolvării acestora, cu efecte negative asupra conservării biodiversității și menținerii echilibrului ecologic
- Suprafața cadastrată a fondului forestier va ajunge la 30% pe seama marilor proprietăți

Orizontul de timp 2038

Scenariul de consens – optimist

- Creșterea densității drumurilor forestiere, prin investiții publice și private, de la densitatea actuală, de la 8 m/ha, la 10 m/ha
- Generalizarea sistemului de optimizare a costurilor transportului lemnului (sistem de logistică forestieră centralizat, similar celui din Lituania)
- Va crește posibilitatea pădurilor de la 18 mil m³ la 24 mil. m³, , ca urmare a schimbării normelor de amenajare în sensul diferențierii bazelor de amenajare în funcție forma de proprietate (cicluri scurte pentru crânguri, adoptarea în anumite condiții a crângului cu rezerve)
- Generalizarea utilizării funicularelor în zona montană
- Adoptarea unor sisteme agro-silvice în zonele de câmpie
- Folosirea pe scară largă a unor tehnologii de regenerare a pădurilor eficiente din punct de vedere economic și prietenoase cu mediul
- Presiunea economică asupra pădurii va scădea datorită creșterii nivelului de trai în mediul rural și creșterii eficienței energetice a sistemelor de încălzire

- Întreaga suprafață forestieră va fi cadastrată, ca urmare sprijinului consecvent acordat de stat
- 70 % din păduri vor fi fost certificate, într-un sistem sau altul (FSC sau PEFC)
- Rețeaua de drumuri forestiere pre-existentă va fi fost recondiționate și dotată cu elemente de infrastructură de sprijin contra proceselor erozionale și alunecărilor de teren
- Procesul lent de brăcuire a pădurilor va dispărea complet

Scenariul cu elemente majore de risc – pesimist

- Schimbări climatice majore, ce vor duce la procese de deșertificare în sudul țării, precedate de uscări masive ale pădurilor (în special ale celor cu cer și gârniță în compoziție)
- Menținerea sau crearea unor poziții monopsonistice pe piață, mai ales în domeniul prelucrării primare a lemnului
- Înstrăinarea micilor proprietari private către fondurile de investiții, interesate în comercializarea creditelor de carbon
- Apariția unor actori cu comportament speculativ pe piața lemnului și a terenurilor forestiere și agricole, care profită de legislația slabă în materie de protecție a drepturilor de proprietate
- Dispariția unor specii forestiere importante în menținerea echilibrului ecologic și a biodiversității, ca urmare a schimbărilor climatice și neadaptării la noile condiții pedo-climatice
- Adâncirea proceselor erozionale urmate de colmatarea lacurilor de acumulare, creșterea nivelului fundului albiilor și producerea frecventă a inundațiilor în zonele de câmpie.
- Producerea de alunecări de teren la o scară fără precedent, ca urmare a simplificării structurale a pădurilor cu rol de protecție
- Vor dispărea obștile și composesoratele, în lipsa unei protecții legale a lor, ca forme de organizare și elemente de patrimoniu cultural viu.
- Va crește presiunea economică asupra lemnului ce ar putea fi recoltat din ariile protejate, mai ales de pe proprietățile particulare aflate în aceste arii (parcuri naționale/naturale sau situri Natura 2000)
- Statul nu va avea resurse suficiente pentru finanțarea Gărzilor forestiere și nici pentru asigurarea de compensații pentru micii proprietari
- Se va renunța la tratamente silviculturale fine, sistemul de gestionare a pădurilor va fi orientat spre specializarea funcțională a pădurilor, dau cu o presiune economică semnificativă asupra pădurilor cu rol de protecție, manifestată prin extragerea anticipată chiar a arborilor debilitați (practic se renunța la lemnul mort, ca mijloc eficace de menținerea sub control a populațiilor de insecte xilofage).

- Posibilitatea pădurilor va crește la 24 mil. m³, dar calitatea fundului de producție (calitatea arborilor, măsura în care aceștia vor răspunde unor cerințe de prelucrare) va scădea drastic – practic, toate pădurile vor fi fost brăcuite)

Scenariul realist

- Marile proprietăți forestiere se vor consolida prin achiziționarea de terenuri forestiere de la micii proprietari, în scopul valorificării oportunităților pe care piața carbonului le va oferi prin sistemul LULUCF
- ROMSILVA își va menține rolul de lider de piață și va vinde cca. 50% din masa lemnoasă sub formă fasonată, din depozite sau din platformele primare
- Densitatea drumurilor forestiere utilizabile (noi drumuri forestiere sau drumuri complet refăcute) va ajunge la 8 m/ha, insuficientă pentru aplicarea unor tratamente silviculturale fine, compatibile cu ideea de gestionare durabilă a pădurilor
- Parte din actualele fabrici de mobilă vor dispărea sau se vor reorienta din punct de vedere tehnologic spre producția de case din lemn, ca urmare a noilor reguli de contabilizare a stocurilor de carbon (vor fi incluse în stocuri și lemnul imobilizat în bunuri de folosință îndelungată, astfel încât să scadă emisiile nete de CO₂).
- Posibilitatea pădurilor va crește al 22 mil. m³ ca urmare a echilibrării parțiale a structurii pădurilor pe clase de vârstă. Totuși, arboretele ce vor fi exploatabile atunci vor avea volume mici la hectar, fiind deja brăcuite.

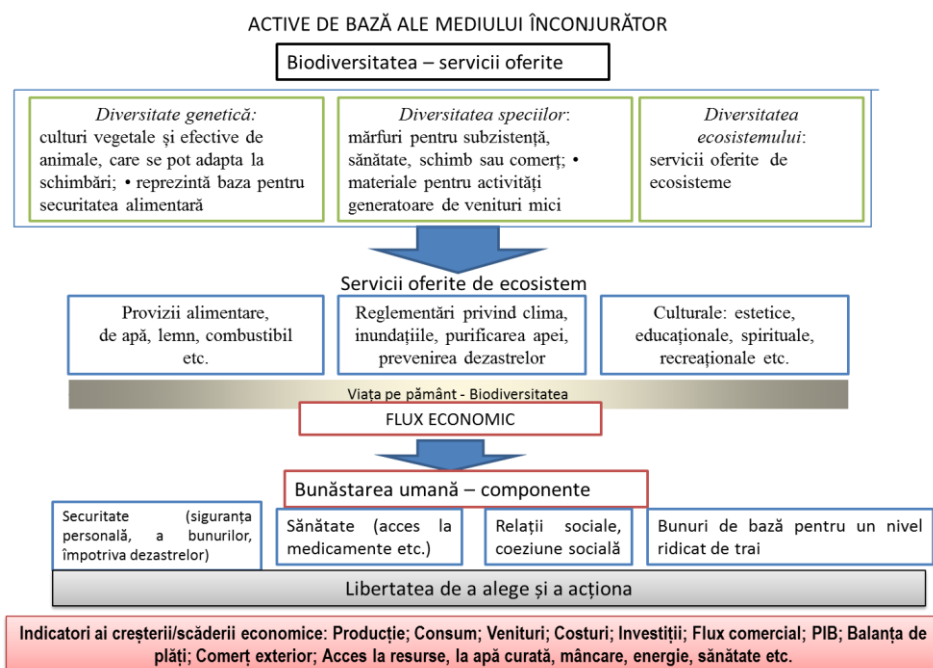
ARII PROTEJATE

INTRODUCERE

Biodiversitatea contribuie în diferite moduri la creșterea economică și la asigurarea unui anumit nivel al bunăstării umane, reprezentând, totodată, o piatră de încercare, atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare. Conceptual, biodiversitatea descrie întreaga viață de pe pământ și interacțiunile care există între diferite componente ale acesteia (sol, aer, apă etc.).

În același timp, biodiversitatea influențează procesul de dezvoltare economică, între cele două existând o relație de cauzalitate: atunci când dezvoltarea nu respectă mediul înconjurător, biodiversitatea cunoaște transformări negative, uneori ireversibile, determinate de pierderea habitatelor din cauza conversiei terenurilor agricole în zone urbane, de apariția unor specii străine invazive, de supraexploatarea resurselor naturale etc.

De asemenea, exploatarea în exces a serviciilor oferite de biodiversitate conduce la afectarea echilibrului relației dintre aceasta și sistemul economic, cu impact negativ asupra bunăstării umane (Figura 1).

Figura 1: Relația biodiversitate - Bunăstare economică

Sursa: Biodiversity, Development and Poverty Alleviation, Recognizing the Role of Biodiversity for Human Well-being, UNDP, 2010

Recent, în Raportul intitulat Mediul European – stare și perspective 2015² ('SOER 2015'), biodiversitatea reprezintă o prioritate strategică comunitară, care poate fi protejată, în special, prin reducerea degradării și fragmentării terenurilor (pierderea biodiversității nu se referă, aici, numai la specii și habitate, ci și la diversitate genetică). Această fragmentare a habitatului, precum și degradarea/destructurarea lui, reprezintă efecte ale schimbării modelelor de utilizare a terenului (modele de consum), ale schimbărilor climatice actuale, aceștia fiind considerați factorii principali ce conduc la pierderea biodiversității în Uniunea Europeană. În Raport se subliniază și importanța vitală a implicării politice, la cel mai înalt nivel, pentru stoparea pierderii biodiversității, prin:

- punerea în aplicare a legislației în vigoare
- prin integrarea măsurilor de protecție a biodiversității în politicile și strategiile energetice, de transport și de exploatare a resurselor neregenerabile

² <http://www.eea.europa.eu/soer>

- prin implicarea autorităților regionale și locale ale statelor membre în furnizarea informațiilor cu privire la gradul de afectare a biodiversității
- prin însușirea de către statele UE a unui set de indicatori specifici care să asigure evaluarea științifică a stării biodiversității, pe baza unei utilizări raționale și sustenabile a resurselor.

Pentru a face față viitoarelor provocări legate de abordarea dinamică a problemelor de mediu, România trebuie să cunoască foarte bine starea actuală a biodiversității, astfel încât măsurile și acțiunile pe termen mediu și lung să corespundă cerințelor dezvoltării durabile. În continuare este prezentată o analiză sintetică a poziției ocupate de România în domeniul biodiversității, în vederea trasării tendințelor și scenariilor (optimist, pesimist și realist), pe baza următoarei metodologii:

- identificarea indicatorilor specifici (Banca Mondială, Eurostat, diferite Rapoarte și programe³ ale UE etc.) și prelucrarea lor;
- interpretarea rezultatelor obținute în urma prelucrării datelor;
- concluzii, propuneri de scenarii.

INDICATORI – ARII PROTEJATE

Dinamica ariilor protejate este analizată cu ajutorul următorilor **indicatori**:

- Arii terestre protejate
- Arii marine protejate
- Rata anuală a defrișărilor
- Specii amenințate.

---

³ Raportul revizuit cu privire la Strategia privind biodiversitatea, în UE, la nivelul anului 2020 (COM(2015)0478)

Starea naturii în EU: Raport privind starea și tendințele tipurilor de specii și habitate acoperite de Directiva Pasări și Habitare, pentru perioada 2007-2012 COM(2015)0219)

Raportul privind consultarea publică a Directivei Păsări și Habitare

Eurobarometrul privind atitudinea cetățenilor cu privire la biodiversitatea EU ('Special Eurobarometer 436')

Mediul European – stare și perspective 2015 ('SOER 2015')

Programul Horizon 2020 – Către o politică de C_D a UE construită pe soluții-bazate-pe natură (Nature-Based Solutions) și pe orașe re-naturalizate

Viitoarele inițiative UE, sub mottoul 'no net loss of biodiversity and ecosystem services'

'Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă'

Politica Agricolă Comună după anul 2013

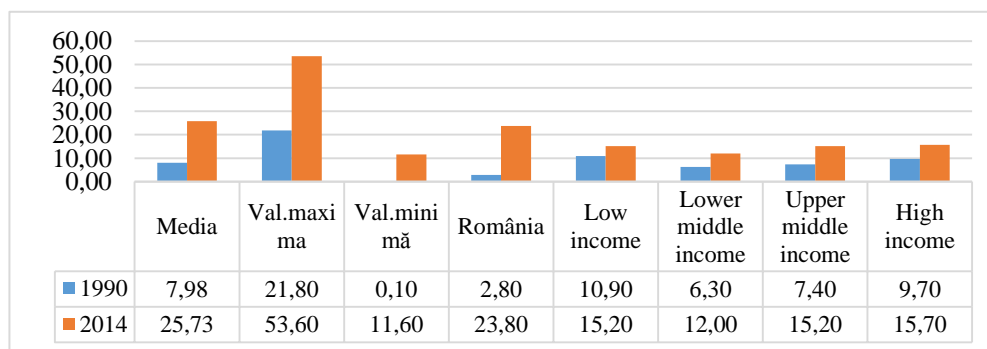
Strategia EU privind biodiversitatea în 2020

Starea pădurilor EU în anul 2015

Cadrul Financiar Multianual 2014–2020 etc.

În perioada 1990-2014, suprafața zonelor protejate din România a crescut de la 2,80% din suprafața totală la 23,8% (21 p.p.). Această valoare este sub media UE-28 (25,72%) înregistrată în anul 2014. La nivel mondial, suprafața ariilor protejate a țărilor cu venituri ridicate este de aproximativ 15,7% .

Tabelul 1: Arii protejate (% din total suprafață)

Sursa: Prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

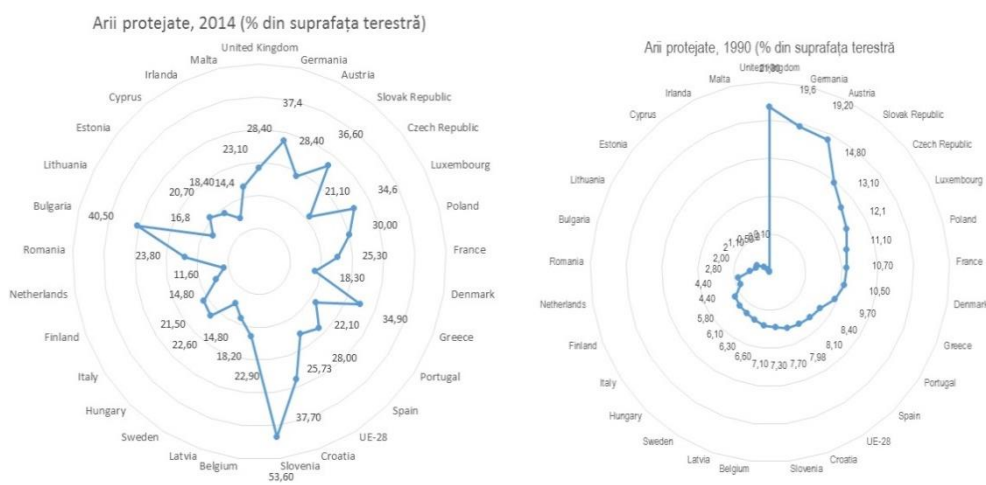
În tabelul 2 sunt prezentate statele membre UE dețin arii protejate care depășesc media UE-28: Slovenia, Bulgaria, Croația, Germania, Slovacia, Grecia, Luxemburg, Polonia, Austria, Marea Britanie, Spania.

Tabelul 2: Arii terestre protejate (% din total suprafață terestră)

MEDIA	1990	2014
UE-28	7,98	25,73
Țări peste media UE	United Kingdom, Germania, Austria, Slovak Republic, Czech Republic, Luxembourg, Poland, France, Denmark, Greece, Portugal, Spain	Slovenia, Bulgaria, Croația, Germania, Slovak Republic, Greece, Luxembourg, Poland, Austria, United Kingdom, Spain
Țări sub media UE	Croatia, Slovenia, Belgium, Latvia, Sweden, Hungary, Italy, Finland, Netherlands, Romania, Bulgaria, Lithuania, Estonia, Cyprus, Irlanda, Malta	France, Romania, Malta, Belgium, Hungary, Portugal, Italy, Czech Republic, Estonia, Cyprus, Denmark, Latvia, Lithuania, Finland, Sweden, Irlanda, Netherlands

Sursa: Prelucrări proprii date de bază din Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

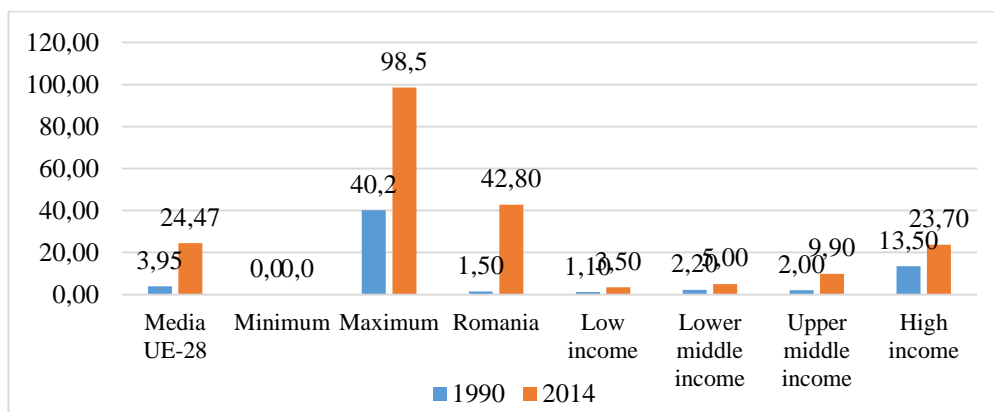
Figura 2: Arii terestre protejate

Sursa: Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

Un alt indicator specific este *Suprafața ariilor marine protejate* raportată la suprafața apelor teritoriale. Acest indicator a cunoscut o creștere importantă în 2014 comparativ cu anul 1990, atât în România cât și în UE-28. Astfel, în România, valoarea indicatorului a crescut de la 1,50% la 42,8%, în timp ce în UE-28 aceasta a înregistrat o creștere de la 3,95% la 24,7%. La nivel mondial, valoarea indicatorului din statele cu venituri mari este de 23,7%, în timp ce statele ce obțin venituri reduse prezintă o valoare de circa 3,50% (Figura 3).

Figura 3: Arii marine protejate (% din apele teritoriale)

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

În tabelul nr.3 sunt prezentate statele membre a căror suprafață este peste media UE-28: Slovenia, Franța, Germania, Olanda, Belgia, Polonia, Romania.

Tabelul 3: Arii marine protejate (% din total ape teritoriale)

MEDIA UE-28	1990	2014
	3,95	24,47
Țări peste media UE-28	Germania, Netherlands, Denmark, United Kingdom, Sweden, Portugal	Slovenia, Germania, France, Netherlands, Belgium, Poland, Latvia, Romania, Lithuania, Denmark, Estonia
Țări sub media UE-28	Belgium, Finland, France, Romania, Poland, Croatia, Spain, Italy, Irlanda, Greece, Malta, Lithuania, Estonia, Bulgaria, Slovenia, Latvia, Cyprus, Austria, Czech Republic, Slovak Republic, Hungary, Luxembourg,	Italy, Croatia, Bulgaria, Finland, Sweden, Irlanda, Spain, United Kingdom, Greece, Portugal, Malta, Cyprus, Austria, Czech Republic, Hungary, Luxembourg, Slovak Republic

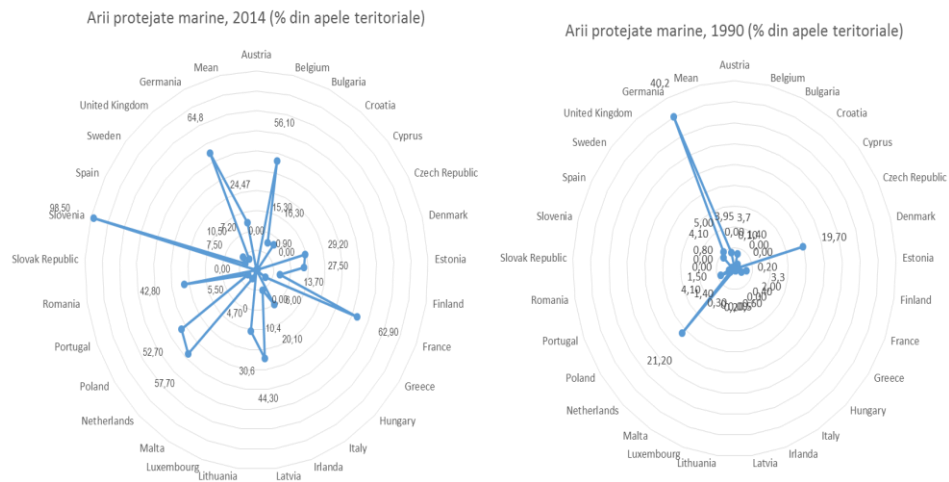
Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

În 2010, participanții la Convenția asupra Diversității Biologice au adoptat un plan strategic privind evoluția stării biodiversității, la orizontul anului 2020.

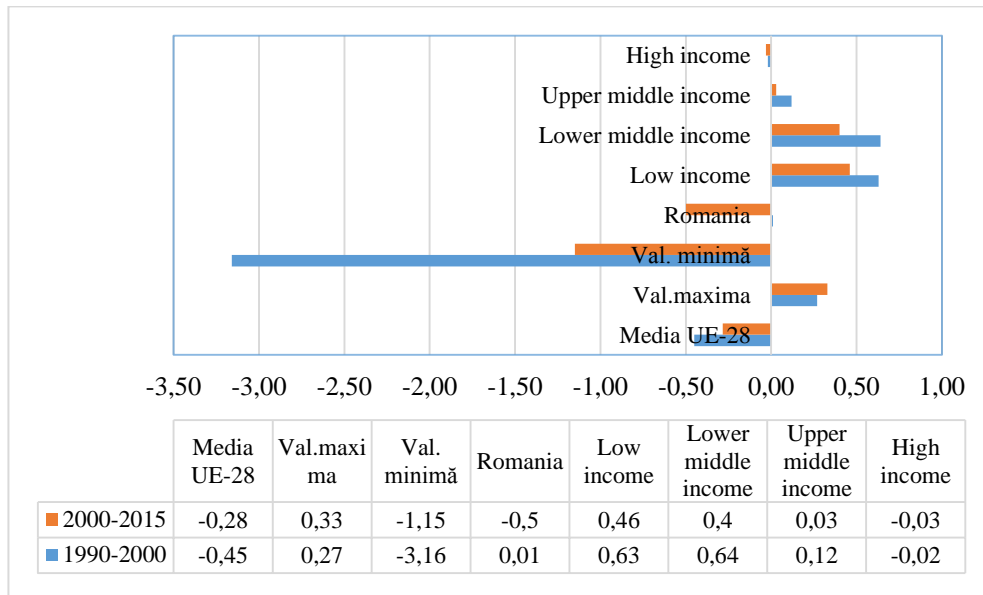
Ținta strategică nr. 11 stipulează că: la orizontului anului 2020, cel puțin 17% din apele teritoriale și 10% din zonele marine de coastă trebuie să fie conservat efectiv și echitabil. Rețeaua Natura 2000 proiectată în cadrul Directivei Păsări și Directivei Habitat accentuează importanța trasării unei Arie Protejate Marine (APM) la nivel european, ținând seama că aproximativ 4% din apele Europei fac parte din Natura 2000.

Ariile naturale protejate, inclusiv siturile Natura 2000 reprezintă 23,8% din suprafața țării, iar din acest areal, pădurile reprezintă 45% din fondul forestier național. În cele două perioade analizate, 1990-2000 și 2000-2015, se constată că media UE-28 a defrișărilor⁴ anuale a cunoscut o scădere, de la -0,45% la -0,28% (valorile negative însemnând o creștere a zonelor forestiere). În același timp, în România, rată anuală a defrișărilor a devenit negativă (de la 0,01% la -0,5%) (Figura 5).

⁴ Rata anuală a defrișărilor se referă la conversia permanentă a pădurilor naturale în alte utilizări, inclusiv schimbarea culturilor, agricultura permanentă, extinderea așezărilor și dezvoltarea infrastructurii. Zonele defrișate nu includ arii înregistrate, dar destinate pentru regenerarea zonelor degradate prin colectarea lemnului de foc, precipitare cu acid sau incendii forestiere. Valorile negative indică o creștere a zonelor forestiere.

Figura 4: Arii marine protejate (% din apele teritoriale)

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

Figura 5: Rata anuală a defrișărilor (%)

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

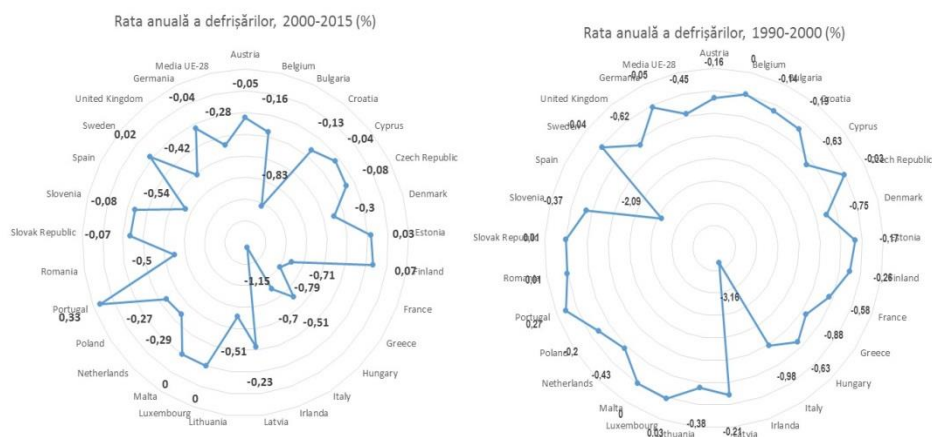
O analiză comparativă la nivelul statelor membre arată că, numărul țărilor a căror rată a defrișărilor este superioară mediei UE-28 a scăzut în perioada 2000–2015 comparativ cu perioada 1990-2000 (Tabelul 4).

Tabelul 4: Rata anuală a defrișărilor (%)

MEDIA UE-28	PERIOADA 1990-2000	PERIOADA 2000-2015
		-0,45%
Peste media UE-28	Irlanda, Spain, Italy, Greece, Denmark, Hungary, Cyprus, United Kingdom, France	Bulgaria, Greece, France, Italy, Spain, Hungary, Lithuania, Romania (-0,5%) , United Kingdom, Denmark, Netherlands
Sub media UE-28	Netherlands, Lithuania, Slovenia, Finland, Latvia, Poland, Croatia, Estonia, Austria, Bulgaria, Germania, Sweden, Czech Republic, Belgium, Malta, Romania (0,01%) , Slovak Republic, Luxembourg, Portugal	Latvia, Belgium, Croatia, Czech Republic, Austria, Slovak Republic, Cyprus, Slovenia, Germania, Luxembourg, Malta, Sweden, Estonia, Finland, Portugal

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

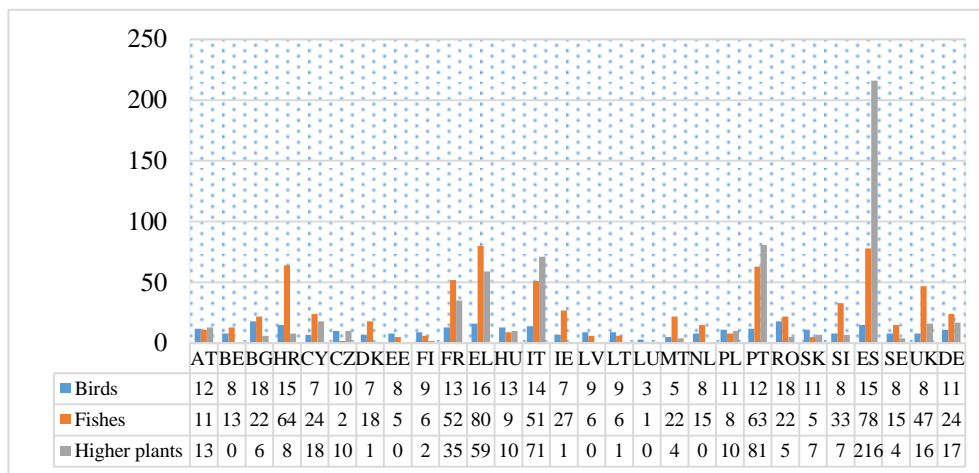
Figura 6: Rata anuală a defrișărilor

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

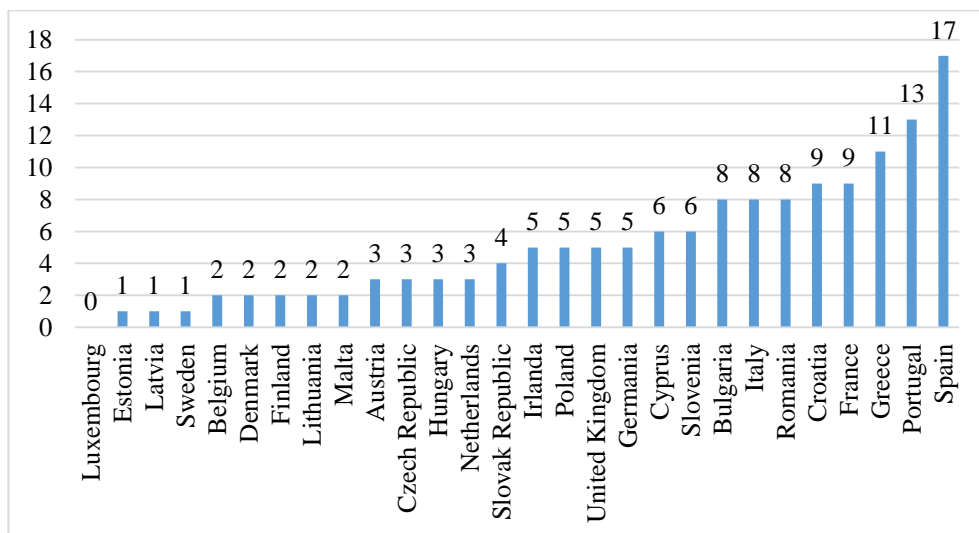
La nivel mondial, organizațiile internaționale de mediu, urmăresc și evaluează numărul speciilor amenințate de poluarea mediului și schimbările climatice.

Figura 7: Specii amenințate (nr.), anul 2016

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

Figura 8: Specii de mamifere amenințate (nr.), anul 2016

Sursa: prelucrări date Banca Mondială, <http://wdi.worldbank.org/table/3.4#>

În Raportul *Indicatorii mondiali ai dezvoltării* sunt trecute valorile acestui indicator pentru țările UE, pe cele patru mari categorii: păsări, pești, plante și mamifere. Dintre țările UE-28, Spania se evidențiază negativ, la cele mai multe specii de plante amenințate cu dispariția (216) și pești (78 specii). Ea este urmată

de Portugalia (81 specii de plante, 63 specii de pești), Italia (71 specii de plante, 51 specii de pești), Grecia (59 specii de plante, 80 specii de pești). În Spania sunt amenințate 17 specii de mamifere, urmată de Portugalia cu 11 specii și Grecia cu 11 specii. În România sunt identificate opt specii de mamifere amenințate de schimbările climatice și poluare.

SCENARII

ȚINTE	VALOARE DE BAZĂ ROMANIA (ANUL 2014)	VALOARE MEDIE UE- 28	2020	2028	2038
Suprafața zonelor terestre protejate din România (% din total)	23,8	24,99	VO – 30% VP – 24% VR – 25%	VO – 35% VP – 25% VR – 30%	VO – 40% VP – 26% VR – 35%
Suprafața zonelor terestre protejate din România (% zona marină)	42,8	22,3	VO – 50% VP – 43% VR – 45%	VO – 55% VP – 45% VR – 50%	VO – 60% VP – 47% VR – 55%
Rata anuală a defrișărilor	-0,5	-0,39			

Sursa: prelucrări proprii

Nota: VO – varianta optimista, VP -varianta pesimistă, VR – varianta realistă

Natura 2000 reprezintă o rețea ecologică formată din zone sub incidența Directivei Păsări (Zone Speciale de Protecție) și Habitat (Situri de Importanță Comunitară, SCI și Zone Speciale de Conservare). Pentru fiecare sit Natura 2000, autoritățile naționale trimit într-un format standard către The European Topic Centre for Biological Diversity, Paris, informații privind descrierea acestor site-uri.

Beneficiile economice și sociale ce se obțin în urma implementării totale a Directivei Păsări și a Directivei Habitate sunt estimate la circa 200-300 miliarde Euro pe an, rezultate din furnizarea serviciilor de ecosistem⁵. Locurile de muncă create ajung la 4,5 milioane Euro.

⁵ Estimating the Overall Economic Value of the Benefits provided by the Natura 2000 Network. Final Synthesis Report to the European Commission, DG Environment, Brussels 2011.

În același timp, costurile estimate ajung la 5,8 miliarde/an. De exemplu, în Spania, implementarea deplină a Naturii 2000 se așteaptă să determine o creștere a PIB cu între 0,1–0,26% și să genereze 12.000 noi locuri de muncă⁶.

Activități cu impact: Agricultură, Silvicultură, Minerit, Extracție materiale și producția energiei, Transport, coridoare de transport, Urbanizare, zone rezidențiale, dezvoltarea comerțului, Resurse biologice (altele decât în agricultură), Perturbări ale mediului, Poluare, Invazie de specii, probleme genetice, Modificarea sistemelor naturale, Procese **abiotice**⁷

RESURSELE SUBSOLULUI

VIZIUNE 2038 (ÎN ACORD CU UE)

- Folosirea durabilă a resurselor naturale. Creșterea economică. Promovarea prosperității naționale. PIB
- Coexistența în armonie între oameni și natură. Echitate și coeziune socială
- Valorificarea resurselor miniere și energetice, reducerea riscurilor de poluare a mediului înconjurător - o condiție a DD și a progresului economic
- Consolidarea capacităților CDI și a expertizei în domeniu.

Obiectivele cheie (țintele)

- Promovarea prosperității naționale (creșterea PIB) prin implementarea unui Program Național pentru Gestionarea Durabilă a resurselor minerale, energetice și a apelor minerale și elaborarea Programului Geologic Național de reevaluare a acestor resurse și recomandări de valorificare a acestora.
- Reforma legislativă urmărind stimularea investițiilor, reducerea impactului asupra mediului și creșterea siguranței în exploatare.
- Reforma instituțională și înființarea *de facto* a Serviciului Geologic Național.
- Reforma educațională, calificarea personalului prin restructurarea ciclurilor de învățământ și dezvoltarea învățământului vocațional pentru minerit și geologie.
- Consolidarea capacităților CDI – încadrarea cercetării românești în fluxul principal al evoluțiilor științifice și tehnologice din UE.

Atingerea obiectivelor este dependentă de **calitatea resursei umane**, de **resursele financiare** existente pentru aceasta, de actualizarea **cadrlui legislativ** ținând cont de **directivle și recomandările UE** și de **cooperarea între instituțiile naționale** responsabile pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.

⁶ <http://biodiversity.europa.eu/mtr/biodiversity-strategy-plan/target-1-details>

⁷ *Sursa:* https://circabc.europa.eu/sd/a/d9438c86-16aa-4468-b46a-c6299dea83ea/RO_20140528.pdf

Obiective specifice

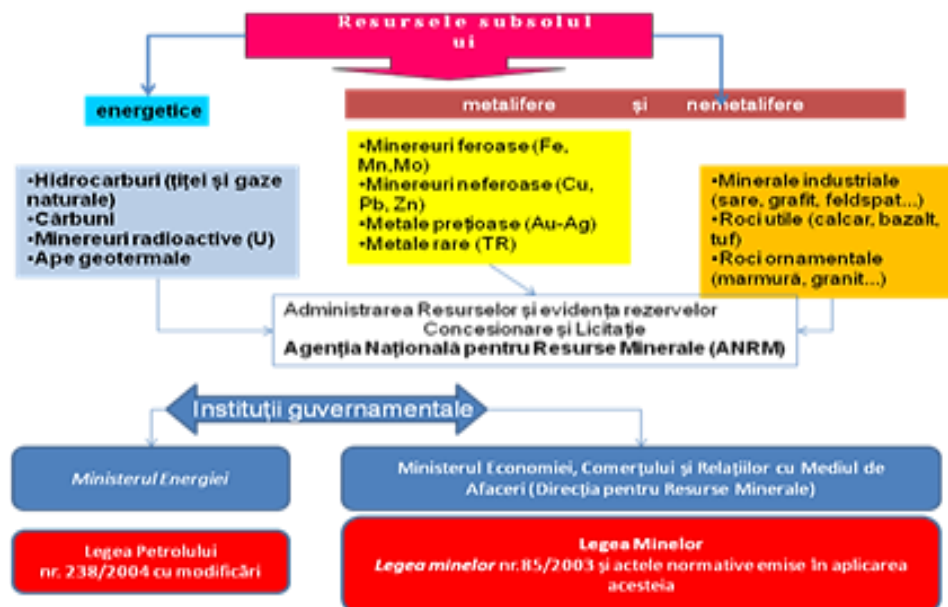
- Restructurarea și dezvoltarea domeniului minier în perspectiva asigurării resurselor minerale necesare dezvoltării durabile a țării, cu prioritate din producția internă [13,14,19]
- Armonizarea interesului național de creștere a activităților sectorului minier cu cerințele de dezvoltare durabilă
- Utilizarea resurselor minerale ale țării în armonie cu mediul, protejarea obiectivelor naturale și culturale în contextul european [31]
- Participarea responsabilă a comunităților din zone cu potențial minier la decizii și acțiuni derulate pe parcursul întregului ciclu de viață al proiectelor miniere, în condiții de transparență.

CAPITALUL NATURAL

Resursele minerale reprezintă categorii geologice ce pot fi valorificate într-o anumită împrejurare, definite prin potențialul oferit de interacțiunea factorilor geologici și biologici care guvernează mediul fizic al Terrei [1,2,3].

Resursele minerale se recomandă drept o componentă esențială a patrimoniului global și național, exploatarea lor determinând în mare măsură starea mediului, dar și capacitatea societății de a asigura o dezvoltare durabilă (Fig.1).

Figura1. Principalele categorii de resurse ale subsolului, instituțiile și legile care le guvernează

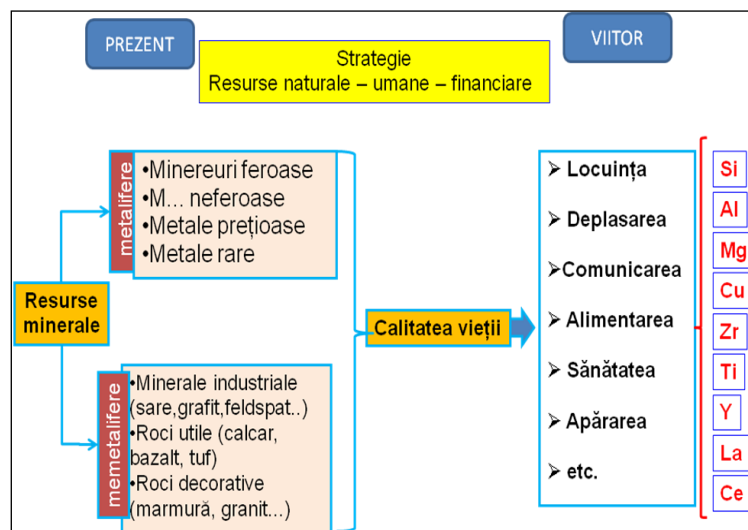
SUBSTANȚA SAU GRUPA DE SUBSTANȚE MINERALE (ANRM)	RESURSA MINERALĂ LA 01.01.2016		PRODUCȚIA NETĂ ÎN ANUL 2015	
	U.M.	CANTITATE	U.M.	CANTITATE
Resurse minerale metalifere:				
auro – argentifere	tone	760	kg	81,5 ??
minereuri cuprifere	mil. tone	443	mii tone	40,26
minereuri polimetalice (Pb – Zn)	mil. tone	67	mii tone	0
Resurse minerale nemetalifere:				
sare gemă	mil. tone	4390	mii tone	2079,59
minerale industriale și roci utile:				
ornamentale	mil. tone	80	mii m ³	26,9
nisip și pietriș	mil. tone	1250	mii m ³	38830,33
altele	mil. tone	9789	mii tone	40091,39
Ape subterane:				
ape balneare (ape minerale terapeutice)	m ³ / zi	82621	mii m ³	4022
ape minerale naturale	m ³ / zi	37326	mii m ³	1475
Resurse secundare:				
iazuri de decantare (posibil metalifere: Cu, Au, Ag, Mo, TR)	mil. m ³		-	308, 49
halde (nemetaliere și, parțial, metalifere)	mil. m ³		-	1421

Resursele subsolului reprezintă un patrimoniu național și valorificarea lor reprezintă cheia succesului dacă tehnologiile de preparare și utilizare nu au un impact semnificativ asupra mediului înconjurător.

Astăzi, în toată lumea, aceste resurse constituie și o componentă a securității naționale. Este motivul pentru care cunoașterea, evidența, administrarea și modul de folosire a lor sunt elemente definitorii atunci când vrem să elaborăm o strategie de dezvoltare (Fig.2).

Figura 2. Resursele minerale și calitatea vieții

Resurse metalifere și nemetalifere			
<ul style="list-style-type: none"> •Mineruri feroase (Fe, Mn, Mo) •Mineruri neferoase (Cu, Pb, Zn) •Metale prețioase (Au-Ag) •Metale rare (TR) 		<ul style="list-style-type: none"> •Minerale industriale (sare, grafit, borati, feldspat..) •Roci utile (fosforit, dolomit, calcar, bazalt) •Roci ornamentale (marmură, granit...) 	
	Rezerve	Fonduri / costuri	Finanțare
<ul style="list-style-type: none"> •Pb-Zn-Cu: <i>Novicioar, Muncelu Mic,</i> •Cu: <i>Moldova Nouă, Roșia-Poieni,</i> •Pb-Zn-Cu-Au-Ag: <i>Baia Sprie, Băiuț, Cavnic,</i> •Au: <i>Roșia Montană, Barza, Bucium-Târnița,</i> 	ANRM		
<ul style="list-style-type: none"> Grafit: <i>Valea Olteț - Polovragi, Valea Galbenă - Gilort,</i> Borati: <i>Pietroasa, Budureasa - Bihor ;</i> Feldspat: <i>Carpații Meridionali, Dobrogea,</i> Dolomit: <i>Pojorâta, Mahmudia;</i> Marmură: <i>Ruşchița, Porumbacu.</i> 	ANRM		

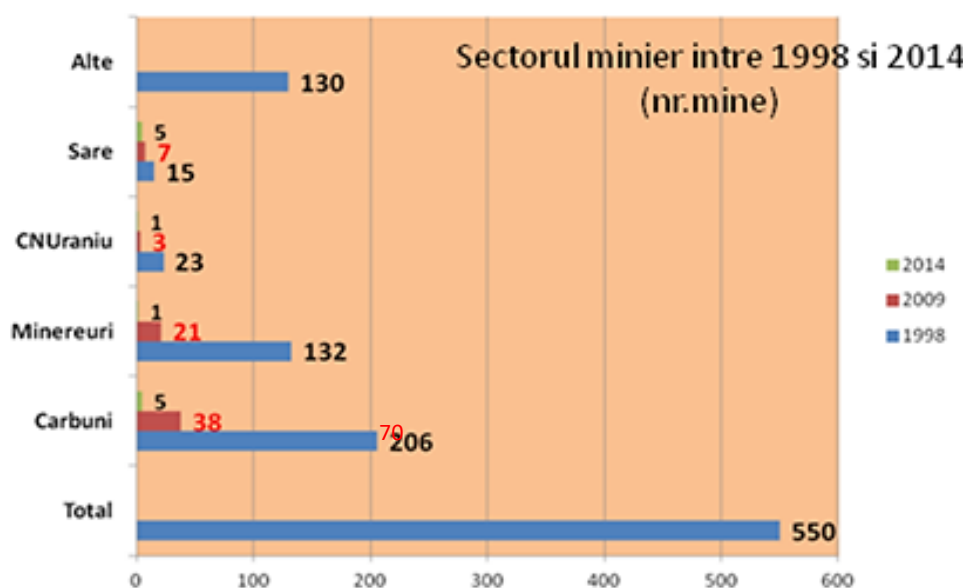
DEFICIENȚELE SISTEMULUI

- Capacitate redusă de cercetare-dezvoltare-diseminare. Cercetarea și prospectarea pentru identificarea de noi rezerve și resurse este, în prezent, accidentală. Cercetarea trebuie să răspundă la dezideratele impuse de epuizarea previzibilă a numeroase tipuri de resurse pe care le folosim astăzi
- Nu mai există un Program național de cercetare sistematică a acestor resurse
- Existența sub incidența *informațiilor clasificate* a datelor necesare promovării potențialului de resurse minerale pe care-l are România, devine o mare piedică în realizarea băncilor de date publice și, astfel, a evaluării economice a acestor zăcămintele.
- Tehnologiile și echipamentele sunt depășite generând costuri de producție ridicate. Exploatarea rezervelor rămase nu mai este rentabilă prin tehnologiile actuale (rămase în urmă), echipamentelor miniere caracterizate prin uzura fizică și morală avansată, construcții abandonate, drumuri și accese spre incintele principale și auxiliare, degradate.
- Ignorarea costurilor privind protecția mediului
- Lanțul resursă-explorare (calcul de rezerve)–exploatare–utilizare în industrie, are astăzi, verigi lipsă: nu mai există cerere pentru că mulți agenți economici (utilizatori) au fost desființați, uzine (stații) de prelucrare-concentrare dezafectate și distruse
- Nu avem o strategie clară și stabilă; nu respectăm deciziile și partenerii; comunicare interinstituțională ineficientă (slabă și fără finalitate) [18,19]
- Scăderea bruscă a economiei regiunilor miniere afectate de restructurarea sectorului; amplificarea problemelor sociale în aceste regiuni; amplificarea problemelor de mediu (Fig. 3).

INSITUȚII IMPLICATE

Instituții responsabile pentru ducerea la îndeplinire a Strategiei, sunt: Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri (Direcția pentru Resurse Minerale); Ministerul Energiei; Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor; Agenția Națională pentru Resurse Minerale (ANRM); Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice, Autoritatea Națională de Cercetare Științifică – ANCSI (Institutul Geologic al României, GeoEcoMar – Institutul de Geologie și Ecologie Marină, Institutul Național Metale Neferoase, Institutul Național pentru Resurse Rare și Radioactive).

Figura 3. Evoluția numărului de agenți economici (mine) între 1998 și 2014

LEGISLAȚIE

Activitatea minieră se desfășoară în baza Legii Minelor nr.85/2003 și a Normelor de aplicare, reglementate prin HG nr.1208/2003. Cadrul juridic se aliniaza la condiționalitățile stabilite din punct de vedere fiscal și de protecție a mediului, în context național și european.

- Reactualizarea pachetului legislativ privind sectoarele minier și petrolier trebuie să aibe în vedere elaborarea de acte normative, politici și reglementări stabile pe termen lung, pentru a gestiona mai eficient substanțele minerale utile, pentru a controla riscurile și impactul social și de mediu, pentru a crește beneficiile sociale și economice din activitățile miniere și petroliere, pentru a spori oportunitățile de dezvoltare legate de investiții în domeniu, precum și simplificarea procedurilor de acordare a licențelor și acordurilor petroliere de prospectare, explorare și exploatare și a accesului la terenurile necesare desfășurării activităților miniere și petroliere [10, 11]
- În particular, revizuirea pachetului legislativ minier va trebui să permită reluarea activităților miniere în perimetrele cu activitate sistată prin HG
- În completare se impune revizuirea cadrului legislativ și a reglementărilor specifice procesului de închidere a minelor, reconstrucția ecologică și monitorizarea postînchidere a zonelor afectate; constituirea sistemului național de monitorizare a depozitelor de deșeuri miniere; armonizarea cadrului legislativ conexe Legii Minelor, cu noile prevederi și cu legislația comunitară.

Resurse minerale metalifere și nemetalifere

Scenariul de consens, „optimist”

Improbabil

(niciunul din punctele 1-8 nu se poate realiza într-o perioadă scurtă care coincide și cu schimbarea structurii Parlamentului).

Improbabil

(atingerea obiectivelor menționate (1-8) depinde de realizările perioadei anterioare).

Puțin probabil

(parțial, unele obiective ar putea fi atinse, dacă se demarează acțiuni de susținere financiară și de promovare a legislației necesare)

2017-2018	2020-2028	2028-2038
<p>1. O nouă lege a Minelor (LM) proactivă, protectivă, eficientă și împede</p> <p>2. Inițierea Serviciului Geologic Național (SGN); Reorganizarea ANRM</p> <p>3. Inițierea învățământului profesional și Vocațional; cadre de valoare și absolvenți dedicați</p> <p>Învățământ superior adaptat – prin programe și specializări – cerințelor pieții; absolvenții motivați profesional</p> <p>4. Cercetare fundamentală continuată în proiecte de prospecțiune și explorare geologică prin Programul geologic național (PGN); finanțare conform programelor lansate</p> <p>5. Formarea și calificarea personalului</p> <p>6. Reorganizarea băncilor de date</p> <p>7. Cointeresarea investitorilor pentru accesul la runde de licitație-concesionare a sectoarelor miniere de interes (liste cu zonele de interes)</p> <p>8. Mineralele, Rocile utile și minereurile sunt procesate în țară, se obțin produse prelucrate cu plusvaloare mare</p>	<p>1. LM stimulează investițiile (redevențe UE, desecretizarea informațiilor clasificate legate de rezervele de substanțe minerale utile)</p> <p>2. SGN finalizează bancile de date și își diversifică atribuțiile (hărți tematice, hazarde naturale cu impact asupra populației, hidrogeologie) ANRM devine și o autoritate minieră</p> <p>3. Începe formarea tehnicienilor geologi, minieri, iar formarea specialiștilor cu studii superioare urmează programe adecvate cererii din industria extractivă</p> <p>4. Cercetarea vizează perimetre cu resurse minerale valorificabile. PGN are în atenție resurse metalifere (Cu, Pb-Zn, Au) și nemetalifere</p> <p>5. Personalul din industria minieră răspunde cerințelor cuprinse în PGN și Strategia DD</p> <p>6. Băncile de date sunt structurate în acord cu recomandările UE</p> <p>7. Sunt pregătite Caiete de sarcini privind concesionarea zonelor rentabile</p>	<p>1. LM se menține operativă și suferă amendamente cerute de noile condiții ale momentului</p> <p>2. SGN gestionează fondul geologic, centralizează rezultatele activităților de explorare geologică, trece la sinteze legate de unități metalogenetice, ANRM diversifică oferta zonelor ce urmează a fi concesionate</p> <p>3. Activitățile formative sunt compatibile cu cererea. Învățământul superior scoate specialiști cu o înaltă pregătire</p> <p>4. Cercetarea continuă și prin programe doctorale, iar statul asigură fondurile necesare PGN; sunt vizate și resursele secundare</p> <p>5. Crește numărul salariaților angajați în industria minieră și, implicit, nivelul de trai în zonele (foste) defavorizate</p> <p>6. Băncile de date ușurează realizarea sintezelor geologice și metalogenetice</p> <p>7. Investitorii încep să scoată profit</p>

Scenariul de consens, „pesimist”

Foarte probabil (dificil de făcut predicții în condițiile instabilității politice (schimbarea guvernului după alegerile parlamentare))	Probabil (în condițiile atragerii investitorilor, a reformei legislative și a stimulării cercetării)	Probabil (după adoptarea Noii Legi a minelor și a Reformei instituționale (înființarea SGN))
2017-2018	2020-2028	2028-2038
<ol style="list-style-type: none"> 1. Lege Minelor (LM) întârzie să fie adoptată 2. Înființarea Serviciului Geologic Național (SGN) este amânată; Reorganizarea ANRM nu are loc 3. Învățământul superior nu este adaptat – prin programe și specializări – cerințelor pieții 4. Programul geologic național (PGN) nu este aprobat, nu sunt fonduri dedicate cercetării 5. Personal redus și slab calificat 6. Nu s-a inițiat procesul de reorganizare a băncilor de date 7. Nu s-au lansat rundele de licitație-concesionare a sectoarelor miniere de interes (listele cu zonele de interes nu sunt elaborate) 8. Resursele metalifere nu sunt deloc valorificate (excepție Cu-Roșia poieni), iar cele nemetalifere nu au cerere suficientă 	<ol style="list-style-type: none"> 1. LM încearcă să atragă investitori, dar aceștia sunt puțini. Nu sunt create premise pentru valorificarea resurselor pe care le detinem 2. SGN, chiar dacă este înființat, nu beneficiază de fondurile necesare și de personalul specializat pentru finalizarea bancilor și inițierea activităților de cartare sau de reambulare a hărților existente. ANRM rămâne să gestioneze rezervele de subst. min utile și încearcă să organizeze runde de licitații care să atragă investitorii 3. Învățământul profesional, tehnic, nu a fost organizat, iar formarea specialiștilor cu studii superioare nu este susținută de programe și practici adecvate 4. Lipsa PGN blochează cunoașterea potențialului real în resurse metalifere; resursele nemetalifere beneficiază de o cerere mai bună și de investiții private 5. Personalul din industria minieră continuă să fie f. redus și nu are unde să-și dovedească utilitatea 6. Băncile de date vechi, depășite tehnic, conceptual și terminologic nu răspund recomandărilor UE 7. În lipsa rundelor de licitație cunoașterea și valorificarea resurselor minerale nu progresează 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Se pregătește o nouă LM în acord cu noile provocări ale societății 2. SGN s-ar putea înființa și fondul geologic începe să fie cunoscut; sunt elaborate sinteze geologice utile potențialilor investitori. ANRM diversifică oferta zonelor ce urmează să fi concesionate 3. Învățământul tehnic-profesional se va dezvolta funcție de dezvoltarea industriei extractive; absolvenții învățământului superior nu sunt absorbiți de cererile din sectorul minier 4. Cercetarea continuă să fie inefficientă, se bazează pe echipamente vechi iar fondurile necesare dezvoltării sunt insuficiente 5. În zonele defavorizate șomajul este crescut, iar personalul urmează cursuri de recalificare 6. Se încearcă o actualizare a băncilor de date geologice și miniere ca o condiție esențială a cunoașterii și valorificării resurselor metalifere și nemetalifere 7. Investitorii încep totuși să apară; cererea acestor tipuri de resurse rămâne crescută

Scenariul de consens, „realist”

Probabil

(cu o nouă Lege a minelor și un Serviciu Geologic Național poate fi demarată reforma)

Puțin probabil

(dacă nu sunt îndeplinite condițiile din perioada anterioară; atenție, și Legea Educației trebuie modificată)

Probabil

(dacă se realizează reformele legislative și instituționale în perioadele anterioare)

2017-2018	2020-2028	2028-2038
<ol style="list-style-type: none"> 1. O nouă lege a Minelor (LM) este necesară și elaborarea ei este posibilă 2. Înființarea Serviciului Geologic Național (SGN) și reorganizarea ANRM sunt posibile când o LM va fi promulgată 3. Inițierea învățământului profesional și Vocational depinde și de Legea educației structurile nou create fiind subordonate Ministerului Educației. Învățământul superior – prin câteva programe și specializări – începe să răspundă cerințelor pieții și generează absolvenți care nu sunt absorbiți în totalitate 4. Cercetare fundamentală nu beneficiază de fonduri guvernamentale, dar pot fi lansate proiecte de prospecțiune și explorare geologică prin Programul geologic național (PGN) 5. Formarea și calificarea personalului rămân dependente de cerere și de investițiile care se fac în educație 6. Reorganizarea băncilor de date devine o necesitate 7. Rundele de licitație-concesionare a sectoarelor miniere de interes sunt rare, iar investitorii își pierd încrederea 8. Mineralele, Rocile utile și minereurile sunt parțial procesate în țară, dar beneficiarii resurselor metalifere rămân foarte puțini 	<ol style="list-style-type: none"> 1. LM reactualizată este votată și începe să-și arate efectele (deseccretizarea informațiilor clasificate legate de rezervele de substanțe minerale utile ușurează evaluarea potențialului) 2. SGN începe să gestioneze fondul geologic, își diversifică atribuțiile (hărți tematice, hazarde naturale cu impact asupra populației, hidrogeologie) și stimulează investitorii 3. Legea Educației va preciza noile structuri care vor răspunde intereselor comunității din sectorul minier: școli tehnice, școli profesionale, programe universitare adecvate 4. Cercetarea vizează perimetre în extinderea celor selectate, cu resurse minerale valorificabile. PGN are în atenție resurse metalifere (Cu, Pb-Zn, Au) și nemetalifere 5. Personalul din industria minieră răspunde cerințelor cuprinse în PGN și Strategia DD 6. Băncile de date urmează a fi completate, actualizate; sunt structurate în acord cu recomandările UE 7. Începe concesionarea zonelor rentabile 8. Aria beneficiarilor pentru Minerale industriale, rocile utile și minereuri urmează a fi lărgită 	<ol style="list-style-type: none"> 1. LM se menține operativă și suferă amendamente cerute de noile condiții ale momentului 2. SGN gestionează fondul geologic, centralizează rezultatele activităților de explorare geologică, trece la sinteze legate de unități metalogenetice, ANRM diversifică oferta zonelor ce urmează a fi concesionate și capătă atribuții și de autoritate minieră 3. Activitățile formative evoluează lent; absolvenții de universități sunt parțial asimilați 4. Cercetarea continuă și prin programe doctorale, iar statul asigură fonduri reduse pentru proiectele PGN; resursele secundare nu sunt deplin evaluate 5. Crește numărul salariaților angajați în industria minieră și, implicit, nivelul de trai în zonele (foste) defavorizate 6. Băncile de date ușurează realizarea sintezelor geologice și metalogenetice 7. Investitorii încep să scoată profit 8. Trebuie asigurată stabilitatea beneficiarilor și stimulat procesul de diversificare a lor

MANAGEMENTUL RESURSELOR NATURALE

Utilizarea resurselor minerale, a apelor minerale și a resurselor secundare în România este condiționată de [4, 9, 12]:

- evaluări și analize legate de rezerve, de perspective, de conexiuni cu **necesitățile diverselor sectoare economice** (din industrie, construcții, agricultură, transporturi, infrastructuri rutiere sau feroviare etc.)

- **existența cererii pe piața internă**, în condițiile în care România nu mai are uzine de preparare a materiilor prime provenite din industria extractivă și operatori industriali (uzine și fabrici prelucrătoare)
- **inițierea unor Proiecte de valorificare** a resurselor existente în vechile halde și iazuri de decantare, depozite de cenuși și reziduri metalurgice
- existența unor **Proiecte de redeschidere a minelor** cu potențial metalifer și nemetalifere
- **stabilitatea legislativă** și armonizarea legislativă între diversele acte normative care reglementează sectorul minier
- optimizarea costurilor de producție, **re tehnologizarea** pentru protecția mediului înconjurător, privatizarea operatorilor (acolo unde este posibil) și controlul judicios asigurat de către stat în exploatarea resurselor minerale
- **asigurarea resursei umane calificate** în domeniile prospecțiunii, explorării și exploatarea resurselor minerale.

Sursele de finanțare posibile pentru realizarea obiectivelor Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă – orizont 2038, conform Programelor Operaționale și planurilor de acțiune specifice aprobate până în prezent (2016) sunt [25,26,28]:

- Contribuția UE prin instrumentele structurale (Fondul European pentru Dezvoltare Regională pt *Baia Mare și Munții Apuseni (pentru zonele monoindustriale (Valea Jiului, Baia Mare, Munții Apuseni etc.)*, Fondul Social European, Fondul de Coeziune) pentru obiectivul „Convergență” și obiectivul „Cooperare teritorială Europeană” și cofinanțarea națională publică (buget de stat, bugete locale, credite externe, alte surse publice) și privată aferentă
- Fondurile de tip structural ale UE (FstUE–FUE)
- Fonduri alocate de la bugetul de stat, a finanțării angajate în numele statului și a bugetelor locale destinate programelor de investiții pentru dezvoltare, având obiective similare celor cofinanțate din fondurile comunitare (FBS) pentru *Băncile de date (ANRM)* și finanțarea *Serviciului Geologic Național*. Credite externe pentru investiții din partea instituțiilor financiare internaționale (Banca Europeană de Investiții – BEI, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare – BERD, Banca Mondială (BM) – pentru *programul de reciclare a resurselor secundare, închideri de mine etc.*) precum și din alte surse (fonduri suverane, fonduri private (FPr) cu profil investițional etc.) pentru susținerea unor proiecte naționale congruente cu obiectivele Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă și a Strategiei UE în materie
- Alte instrumente financiare pot fi : încurajarea, în continuare, a investițiilor străine directe și utilizarea activă a pieței de capital etc.
- Guvernul trebuie să sprijine operatorii din sectorul resurselor minerale în demararea și derularea instrumentelor de atragere de pe piețele financiare a resurselor necesare finanțării modernizărilor, re tehnologizărilor și achizițiilor de terenuri.

Investițiile viitoare vizează obiective (ținte) foarte diferite, dar, în mod necesar, interconectate în momentul aplicării strategiei.

Aceste direcții sunt:

- Noile instituții care trebuie create, în primul rând Serviciul Geologic Național
- Programul național de cercetare sistematică a diverselor categorii de resurse minerale: metalifere, nemetalifere, secundare, ape minerale [5, 8]
- Finalizarea băncilor de date privind potențialul mineral al țării [3]
- Educarea personalului necesar pentru activități de cercetare-prospecțiune-explorare și exploatare.

Resursa umană – formarea personalului de specialitate

Sectorul resurselor minerale se confruntă cu un număr redus de specialiști. Media de vârstă a acestora este ridicată în tot sectorul și datorită perspectivelor de extindere și dezvoltare, necesarul de specialiști va crește cu siguranță.

Statul va încuraja prin măsuri specifice (prin acordarea de burse, contracte privind integrarea în mediul economic la absolvire, etc.) dezvoltarea învățământului vocațional pentru minier și geologie. Acest lucru se va realiza prin parteneriate cu administrațiile publice locale și agenți economici interesați.

Formarea personalului din domeniul minier și geologic prin:	Nr. Necesari/an	Costuri (Buget)	Orizont de timp
- școli profesionale,	150	FBS	2025
- cursuri postliceale,		FBS, FPt	
- cursuri de calificare,		FBS, FPt	
- cursuri de perfecționare,		FBS, FPt	
- colegii tehnice,	30	FBS	2025
- învățământul superior tehnic (Geologie, geofizică, petrol-gaze, mine	150	FBS, FUE	2018
- masterate,	30	FBS, FPt	2025
- stagii doctorale și postdoctorale,	20	FBS, FPt	2025
- specializări, în scopul menținerii și dezvoltării expertizei tehnice geo-miniere.	20	FPt, FUE	2025-2035

NECESITĂȚI

Fundamentarea și susținerea politicilor și strategiilor de dezvoltare a sectorului minier, identificarea tendințelor noi, a direcțiilor critice în domeniul consumului, extracției, valorificării resurselor minerale și a aspectelor sociale au nevoie de:

- **studii economice** privind dimensiunea cererii de materii prime minerale, dinamica achizițiilor și tendințele pieței care vor sta la baza elaborării strategiilor, modelelor alternative și metodologiilor pentru susținerea politicilor de dezvoltare națională
- studii pentru diversificarea, protejarea și **punerea în valoare a bazei de materii** prime minerale, fezabile și adaptabile la conjunctura de piață, în condițiile **desecretizării informațiilor clasificate** provenite din fonduri publice
- **studii interdisciplinare** privind capacitatea de producție corelată cu impactul social și gradul de epuizare a rezervelor
- **studiul impactului de mediu** asupra ariilor afectate în contextul modului și principiilor de exploatare a unui zăcământ, în *subteran sau la suprafață* [31].

Resursele minerale ne-energetice ale României constituie parte din patrimoniul național și sunt supuse în prezent exploatarii în următorii parametri:

- exploatare făcută de către operatori străini, datorită faptului că operatorii români privați sau statul nu au puterea economică necesară pentru exploatare
- legislația românească este departe de a fi favorabilă României, cu un corp de legi disfuncțional
- învățământul geologic românesc se află într-un con de umbră, în pericol de a întrerupe tradiția geologică națională, veche de peste 100 de ani
- prelucrarea resurselor ne-energetice nu se face în România, cu excepția rocilor și mineralelor utilizate în construcții (calcare, gresii, roci magmatice, etc.) și industria cimentului
- instituțiile de profil sunt slăbite din cauza lipsei de cadre bine pregătite profesional.

Agenda acțiunilor pe termen scurt are în vedere:

- participarea activă la **configurarea spațiului economic european** al materiilor prime;
- definirea și localizarea pe teritoriul național a **materiilor prime** considerate **critice**, foarte importante și importante, conform clasificării Uniunii Europene
- **reevaluarea datelor de prospecțiune** și explorare existente pentru identificarea de resurse ignorate din cauza tehnologiilor învechite, de extracție sau de preparare, a lipsei de interes pentru substanța respectivă
- **redeschiderea și concesionarea** unor zăcăminte a căror exploatare a devenit rentabilă datorită evoluțiilor, prețului de piață sau noilor tehnologii de procesare;

- **reevaluarea resurselor secundare** de materii prime minerale și integrarea lor în sistemul economic național și comunitar [15, 26]
- fundamentarea și elaborarea unor strategii proprii de răspuns pentru provocările globale: criza de materii prime minerale, acapararea piețelor de către noile țări emergente;
- **atragera investitorilor strategici** printr-o **legislație atractivă**, dar care să protejeze ferm interesul național și să prevină abuzurile și corupția
- centralizarea, conservarea unitară și protejarea fondului de date geologice privind subsolul României.

POLITICI INDUSTRIALE

Politicile în domeniul dezvoltării industriale vor urmări atât direcțiile strategice și obiectivele generale ale economiei României cât și elementele fundamentale ale evoluțiilor din cadrul UE, în conformitate cu cerințele dezvoltării durabile.

SINTEZA
Direcțiilor strategice de dezvoltare a României
pe următorii 20 de ani.

Principii:

- se realizează pentru cetățeni și cu participarea acestora;
- integrează prioritățile de mediu, economice și sociale;
- trebuie să se încadreze în procesul bugetar, pentru a asigura acoperirea financiară a strategiilor elaborate.

•**prioritățile** sunt identificate în baza unei analize multilaterale a situației existente;

•**monitorizarea** procesului de dezvoltare durabilă se va face în baza indicatorilor de performanță stabiliți.

Conceptele de valorificare a resurselor minerale în contextul dezvoltării durabile globale, trebuie să țină cont de :

- factorii globali de control – creșterea populației (de la 6 la 8 – 9 miliarde în 2025);
- aspirațiile țărilor în curs de dezvoltare;
- gradul de folosire al resurselor minerale (cererea de resurse minerale va crește de 5 ori);
- mecanismele de acțiune la scară națională și internațională.

BIBLIOGRAFIE

1. Anastasiu N. Et al. (2010) Resursele naturale ne-energetice ale României identificare, evaluare și valorificare – II– Resurse nemetalifere - Contract Nr. 159/15.09.2010 cu Min.Ec-DGRM. Depus 1 feb 2011.
2. Anastasiu N. Et al. (2011) Resursele naturale ne-energetice ale României identificare, evaluare și valorificare – III– Resurse metalifere - Contract Nr. 159/15.09.2010 cu Min.Ec-DGRM. Depus 1 feb 2012.
3. Anastasiu N., Dragan E., Roban R., (2004-2006) - Bănci și baze de date geologice (sedimentologice) pentru evaluarea, valorificarea și monitorizarea resurselor minerale și energetice. Arhiva CNCSIS. Bibliografia geologica a Romaniei, MEC.
4. Constantinescu E., Anastasiu N. Jianu D. Mariș I. (2015) – Resursele minerale ale României – Vol.I – Minerale industriale și roci utile. Editura Acadmiei Române, 543 pag.
5. Borcoș M., Dănălache I.E., Harosa S., Găbudeanu B., Rusu C. (2003), Patrimoniul național de substanțe utile nemetalifere. Sursă potențială de cercetare și valorificare. St. Cerc. Geol., t.48, p.121–135.

6. Euromines, European Association of Mining Industries, Metal Ores & Industrial Minerals EUROROC, European & International Federation of Natural Stone Industries
7. Fodor D. (2006), Prezent și viitor în exploatarea și valorificarea eficientă a materiilor prime minerale solide. <http://www.agir.ro/buletine/218.pdf>.
8. NEEIP (2011), Euromines a prezentat documentul de poziție „Contribuția industriei mineralelor la dezvoltarea durabilă”.
9. ** Program MENER (2002), Potențialul de minerale industriale al României și valorificarea sa pe piața internă și externă. Arhiva Universității București.
10. ***Legea nr. 51 din 29 iulie 1991 privind securitatea națională a României-Republicată în Monitorul Oficial nr. 190 din 18 martie 2014).
11. ***Legea Minelor nr. 85/2003 și actele normative emise în aplicarea acesteia- Legea nr. 237/2004; - Legea nr. 284/2005, precum și prin Legea privind regimul concesiunilor nr. 219/1998.
12. Vlad I.V. (2015, 2016), Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. Proiect 2. Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim și ce lăsăm generațiilor viitoare (coordonator: Acad. Bogdan C. Simionescu); Anastasiu N.- coordonator și autor al subdomeniului Resursele subsolului și Subdomeniul 7– Deșeuri miniere. Editura Academiei Române. București. ISBN 978-973-27-2555-9.
13. Simionescu C.B. (2015), Resursele strategice ale României – Problemele prezentului și provocările viitorului. Anastasiu N. Cap. 6 Resursele subsolului (p.113-145) și Cap. 7 Reșeuri materiale reciclabile (p. 145-175). Editura StudIS, Iași. ISBN 978-606-775-010-2.
14. Simionescu C.B. (2016) Resursele strategice ale României – O Abordare pentru Următoarele Două Decenii. Ed.Academiei Române, Anastasiu N. Cap. 7, Resursele subsolului (p.113–141) Editura StudIS, Iași. ISBN 978-606-775-124-6.
15. Anastasiu N. (2016), (Contributor), Deșeurile miniere și mineralele critice – un reziduu/ NU– o alternativă neglijată. (p. 1142–1151) în România Transatlantică (Coordonatoti V. Iuga, Mihaela Nicola, R. Radu., Asociația Centrul de Resurse pentru Societatea Civilă. ISBN 978-973-32-1016-0. Club Romania-București.
16. Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030, http://www.mmediu.ro/vechi/dezvoltare_durabila/sndd.htm
17. Strategia de Securitate Națională a României, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>
18. Strategia Industriei Miniere, Min.Ec.,Comert., Mediu de Afaceri. 2012
19. Strategia Minieră A României – 2017–2035; Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, Comisia Comunităților Europene – Comunicare a Comisiei Către Parlamentul European și Consiliu privind Materiile Prime – Satisfacerea necesităților noastre esențiale pentru

- asigurarea creșterii economice și locurilor de muncă în Europa, {SEC(2008) 2741}, COM(2008) 699 final, Bruxelles, 4.11.2008. <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0699:FIN:ro:PDF>
20. Avizul Comitetului Economic și Social European privind industria minieră neenergetică din Europa (2009/C 27/19) din 3.2.2009
  21. Comisia Europeană, Comunicare a Comisiei, EUROPA 2020, O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, COM(2010) 2020 final Bruxelles, 3.3.2010 <http://eur.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:RO:PDF>
  22. ***British geological Survey (European Mineral Statistics 2007-2011, by TJ Brown, SF Hobbs, AJ Mills, ER Raycraft, RA Shaw, T Bide, 2013).
  23. ***Europe Mineral Statistics, 2007-2001. British Geological Survey, 2013- Keyworth, Nottingham.
  24. ***EU Resource-Efficiency Flagship, Euromines Position, March, 2011.
  25. *** EU –Tratarea și exploatarea în scopuri economice și ecologice a deșeurilor industriale și miniere din UE , 28.01.2012 – C 24/03
  26. ***The European Innovation Partnership on Raw Materials , Annual Conference of the Norwegian Mining and Quarrying Industries, Trondheim, 17 – 18 October 2013.
  27. *** Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - On the implementation of the Raw Materials Initiative. EUROPEAN COMMISSION .24.6.2013 COM(2013) 442 . Brussels,
  28. *** Harta Substanțelor Minerale Utile (1984), ed. a II-a., IGR., București.
  29. *** Guidelines to Exploration and Mining Investment. Imperial College London, 2011. www.rmg.se
  30. * OU nr. 195 privind protecția mediului 2005
  31. ** Statistical Review of World Energy, iunie 2013, <http://bp.com/statisticalreview>

RESURSELE ENERGETICE

INTRODUCERE

La ora actuală, România dispune de resurse minerale cu un grad mare de diversitate, în cantități relativ mari în comparație cu multe dintre statele UE, dar puțin semnificative raportat la resursele marilor state producătoare la nivel mondial.

În ceea ce privește resursele energetice, nivelul producției a fost și este în continuare suficient pentru a acoperi o mare parte a consumului intern, astfel încât România are un grad scăzut de dependență de importurile de resurse energetice.

Obiectivul general al strategiei sectorului energetic îl constituie asigurarea condițiilor pentru satisfacerea necesarului de energie pe termen mediu și lung, la un preț accesibil, adecvat unei economii moderne de piață și unui standard de viață civilizat, în condiții de calitate, siguranță în alimentare, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile.

Obiectivele specifice ale strategiei sectorului energetic, care vor urmări îndeplinirea principalelor obiective ale noilor politici din domeniul energie–mediu ale Uniunii Europene, obiective asumate și de România sunt următoarele:

- Siguranța energetică
- Competitivitatea pe piața internă și regională
- Dezvoltarea durabilă
- Protecția mediului și limitarea schimbărilor climatice
- Atragerea capitalului necesar modernizării și dezvoltării sectorului
- Dezvoltarea, în continuare, a unei piețe concurențiale caracterizate de concurență, transparență și lichiditate.

Pentru atingerea acestor obiective, sectorul energetic trebuie să fie un sector dinamic, care să susțină activ dezvoltarea economică a țării și să ajute la reducerea decalajelor față de UE.

În sectorul energetic, subsectorul resurse energetice primare, eforturile investiționale au fost îndreptate în ultimii ani, cu precădere, în următoarele direcții:

- cercetare geologică pentru descoperirea de noi rezerve de țiței și gaze naturale;
- dezvoltarea sistemelor naționale de transport, interconectări ale sistemelor naționale de transport cu cele similare din țările vecine și creșterea siguranței în exploatarea sistemelor de transport;
- modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de distribuție;
- dezvoltarea capacității de înmagazinare subterană a gazelor naturale;
- dezvoltarea capacităților de producție a energiei electrice din surse regenerabile și gaze naturale;
- protecția mediului înconjurător.

Pentru orizontul de timp 2038, România trebuie să țină cont de aceste tendințe, Strategia Energetică Națională bazându-se pe următoarele coordonate: eficiență energetică, sisteme mai eficiente de susținere a energiilor regenerabile, stimularea cercetării și dezvoltării, energia nucleară, energia hidrogenului, gazul natural ca și combustibil de tranziție, integrarea deplină în piața internă de energie.

RESURSELE DE HIDROCARBURI

Obiectivul general al sectorului extractiv al hidrocarburilor îl constituie menținerea producției interne de țiței și gaze asociate la valori apropiate de cele actuale pentru satisfacerea nevoilor sectorului energetic și a celorlalte ramuri ale

economiei, precum și gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de țiței și gaze asociate, astfel încât aceste resurse să servească următoarelor generații.

Obiectivul general va fi realizat prin măsuri concentrate în jurul următoarelor obiective specifice:

- Stabilizarea producției la niveluri cât mai apropiate de cele actuale
- Redezvoltarea zăcămintelor, lucrări de foraj, reparații capitale
- Modernizarea rețelei de depozite de carburanți
- Dezvoltarea capacității de înmagazinare subterană a gazelor naturale
- Creșterea factorului final de recuperare a țițului și gazelor asociate
- Explorarea, evaluarea și demararea dezvoltării perimetrului Neptun (zona de mare adâncime a Mării Negre), extinderea limitelor și adâncimilor de explorare a hidrocarburilor, precum și explorarea altor oportunități din regiunea de vecinătate a Marii Negre
- Reconstrucția ecologică în vederea încadrării în normele europene de mediu
- Realizarea de investiții în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de țiței și gaze naturale
- Explorarea dezvoltării unui hub regional de țiței și gaze naturale, inclusiv din perspectiva unor noi descoperiri.

Atât obiectivul strategic general, cât și obiectivele specifice sunt în conformitate și subordonate realizării obiectivelor Strategiei Lisabona și Strategiei Europa 2020. Aceste obiective sunt, deasemenea, în conformitate cu obiectivele Strategiei Energetice a României pentru perioada 2015-2035.

Din punctul de vedere al resurselor minerale energetice primare, sectorul energetic românesc pare că traversează o perioadă fastă deoarece:

- dependența de importuri de gaz natural a scăzut în anul 2015 la doar 2%, în timp ce cu 5 ani în urmă era de 24%
- prețul angro al energiei electrice și al gazelor este cel mai mic din UE, potrivit datelor Eurostat (2015)
- carburanții s-au ieftinit apreciabil la pompă, pe fondul prăbușirii cotațiilor internaționale ale barilului de țiței.

Mai mult, structura consumului de energie primară este diversificată și echilibrată, ceea ce face din România o excepție regională și, pe plan european, statul cel mai puțin dependent de importuri de energie per capita.

Reducerea importurilor de gaz natural a fost, în primul rând, efectul scăderii cererii interne – al închiderii de capacități industriale și al unor măsuri de eficiență energetică.

Rata scăderii consumului s-a menținut, în ultimii ani, peste rata declinului producției de țiței și gaze, deși majoritatea zăcămintelor din România sunt mature,

cu un grad mare de depletare, a căror menținere în producție necesită un volum mare de investiții și cheltuieli de operare.

Din aceste considerente, exploatarea resurselor interne de țiței și gaze naturale la potențialul lor tehnic și economic, cu respectarea standardelor de protecție a mediului și a sistemului climatic, reprezintă o opțiune strategică de bază în cadrul Strategiei Energetice, cel puțin din punctul de vedere al următoarelor beneficii anticipate:

- securitate energetică: dependență redusă de importul de gaz natural
- beneficii economice: taxe și impozite către bugetul de stat, contribuție la creșterea economică, stabilitatea balanței comerciale și un deficit redus al acesteia
- beneficii sociale: crearea de locuri de muncă directe (multe dintre ele bine plătite) și indirecte, inclusiv în zone mono-industriale
- atingerea țintelor de decarbonare, prin înlocuirea treptată a cărbunelui cu gaz natural în mixul de energie electrică. O astfel de tranziție ar fi mult mai greu de realizat dacă România ar depinde substanțial de gaze din import.

În aceste condiții, premisele generale avute în vedere la stabilirea celor trei scenarii (realist - de bază, optimist și pesimist) pentru atingerea obiectivelor la orizontul de timp 2020, 2028 și respectiv 2038 în domeniul exploatării hidrocarburilor au fost următoarele:

- țiței și gaze asociate:
  - din cauza epuizării zăcămintelor, producția de țiței și gaze asociate poate înregistra scăderi anuale de 2-4%
  - gradul de înlocuire a rezervelor exploatare nu va depăși 15-20%.
- gaze naturale:
  - din cauza epuizării zăcămintelor, producția de gaze naturale poate înregistra scăderi anuale de 2-5%
  - gradul de înlocuire a rezervelor exploatare nu va depăși 15-30%.

Se poate anticipa că atingerea obiectivelor generale poate fi influențată de câteva riscuri și vulnerabilități ce caracterizează evoluția sectorului:

- Rezervele economic exploatabile de țiței și gaze naturale limitate, în condițiile în care nu vor fi descoperite noi zăcăminte importante
- Volatilitatea prețurilor la hidrocarburi pe piețele internaționale, influențată, pe de o parte, de scăderea cotațiilor internaționale ale țițeiului și, pe de altă parte, de tendința de aliniere la nivelul UE de accizare
- Selecția, reținerea și motivarea în condiții de piață liberă a capitalului uman necesar operării în siguranță a instalațiilor proprietate de stat din sectorul energetic

- Costurile suplimentare începând cu anul 2013 generate de aplicarea prevederilor directivei 2003/87/EC privind stabilirea unei scheme de comercializare a emisiilor de gaze cu efect de seră;
- Capacitatea redusă de a face față unor acțiuni teroriste îndreptate asupra unităților producătoare de energie și a sistemelor de transport (conduce de țiței, conducte pentru gaze naturale)
- Dependența de importul de resurse energetice. Pentru România, care este și va rămâne dependentă de aceste importuri, precum și pentru alte țări ale lumii nu poate fi realizată o securitate energetică absolută. Vulnerabilitatea în acest domeniu se poate reduce doar prin identificarea și adoptarea de măsuri și strategii adecvate.

În acest context, considerăm că indicatorii strategici corespunzători domeniului exploatării resurselor de hidrocarburi sunt:

- Gradul de satisfacere a cererii de țiței, gaze și produse petroliere necesare sectorului energetic și celorlalte sectoare economice dependente de acestea
- Nivelul factorului de recuperare din zăcământ
- Nivelul prețurilor la hidrocarburi pe piețele internaționale
- Gradul de reconstrucția ecologică a zonelor în care se exploatează resursele de hidrocarburi
- Impactul reglementărilor internaționale asupra acordurilor de tranzit și cooperare transfrontalieră
- Impactul problemelor sociale determinate de reducerea/încetarea activității extractive în zonele unde se exploatează resursele de hidrocarburi.

În domeniul exploatării resurselor de țiței:

Orizontul de timp 2020

Ipoteză: menținerea producției interne de țiței și gaze asociate la valori apropiate de cele actuale.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- Stabilizarea producției la nivelul de 6 milioane tone/an, superior celui actual
- Redezvoltarea zăcămintelor, lucrări de foraj, reparații capitale
- Exploatarea comercială a centralei electrice de la Brazi
- Creșterea vânzărilor de gaze asociate din producția proprie a exploatării rezervelor de țiței.
- Modernizarea și îmbunătățirea eficienței rafinării Petrobrazi pentru obținerea unui portofoliu cât mai diversificat de produse petroliere de rafinare. Există riscul, pe termen mediu și lung, ca rafinăriile din România să devină necompetitive în comparație cu cele din Orientul Mijlociu, astfel încât

importul de țiței să fie parțial înlocuit de cel de produse petroliere pentru cererea internă, iar capacitatea de rafinare sau gradul ei de utilizare să fie diminuate, inclusiv prin pierderea parțială de volum pe piețele externe. De altfel, acest risc este de ordin sistemic, la nivel european deoarece întreaga industrie a rafinării din UE este afectată de un deficit de competitivitate pe plan global, în ciuda investițiilor susținute în eficiență

- Reabilitarea Sistemului Național de Transport al Țițeiului (SNTT). Din punct de vedere strategic, pentru România este important să se realizeze interconectarea cu flux bidirecțional a SNTT cu sistemele țărilor vecine, pentru a putea juca un rol mai important în tranzitul de țiței provenit din regiunea Mării Caspice sau Orientul Mijlociu către centrul și vestul Europei, dar și în a asigura capacitate suplimentară de import de la vest la est, din rațiuni de securitate energetică
- Modernizarea rețelei de depozite de carburanți, deoarece companiile petroliere care comercializează volume semnificative de petrol sunt obligate să constituie stocuri strategice de carburanți prin Legea nr. 360/2013 privind constituirea și menținerea unui nivel minim de rezerve de țiței și produse petroliere
- Dezvoltarea unei culturi bazate pe performanță și a unei forțe de muncă necesară pentru a susține dezvoltarea și excelența operațională în exploatarea eficientă a resurselor de țiței și gaze asociate.
- Reconstrucția ecologică în vederea încadrării în normele europene de mediu prin:
  - echiparea schelelor de extracție cu echipament de laborator nou pentru analiza nivelului substanțelor toxice
  - obținerea permiselor de mediu pentru toate schelele de extracție
  - înregistrarea și modernizarea pierderilor de produse lichide în timpul proceselor tehnologice
  - stabilirea de planuri de acțiune pentru intervenții de urgență în situația unor acțiuni de poluare accidentală
  - organizarea de cursuri pentru angajați privind protecția mediului
  - elaborarea de studii privind metode și tehnologii utilizate în prevenirea poluării.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- Scăderea producției sub nivelul celui actual, de circa 4 milioane tone/an
- Imposibilitatea atragerii de fonduri pentru redezvoltarea zăcămintelor și realizarea lucrărilor de foraj atâta timp cât există o rată mică a înlocuirii rezervelor (în prezent, în jur de 5%). Majoritatea zăcămintelor de țiței din România sunt zăcăminte mature, cu un grad mare de depletare, a căror menținere în producție necesită un volum mare de investiții și cheltuieli de operare. Numărul zăcămintelor petroliere apreciate ca fiind ajunse la maturitate sau depletate a înregistrat o evoluție crescătoare

- Lipsa de fonduri pentru modernizarea și îmbunătățirea eficienței rafinării Petrobrazi. De altfel, la nivelul întregului sector de rafinare se înregistrează un grad de exploatare de cca. 35% a capacităților de producție ale rafinăriilor, în condițiile în care costurile de rafinare sunt mari. Scăderea activității de rafinare în România este corelată cu tendința ultimilor ani de pierdere de competitivitate a industriei europene a rafinării pe plan mondial. Fenomenul s-a accentuat pe fondul prețului relativ ridicat al energiei în UE față de regiunile competitoră și al costului rezultat din reglementările europene severe de reducere a emisiilor de carbon și a poluării
- Menținerea rețelei de depozite de carburanți. România nu mai dispune în prezent de un sistem național pentru transportul produselor petroliere. După anul 1990, conductele Petrotrans Ploiești au fost afectate de furturi de ampolare, pierderile fiind semnificative. Sistemul a fost scos din uz, iar costurile de reabilitare au devenit prea mari, deși transportul prin conducte ar fi fost cel mai avantajos din punct de vedere al costurilor. Produsele petroliere sunt, în prezent, transportate pe calea ferată, iar distribuția către stațiile de alimentare se realizează cu autocisterne.
- Reconstrucția ecologică precară în vederea încadrării în normele europene de mediu.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- Stabilizarea producției la nivelul actual, de cca. 4 milioane tone/an (potrivit datelor ANRM, producția națională de țiței în anul 2015 a fost de 3813 milioane tone). Deși se confruntă cu un declin natural al producției de țiței, România continuă să rămână a patra țară producătoare de țiței din UE, respectiv a cincea țară din Europa (incluzând Norvegia). Raportată la producția europeană, producția națională de țiței reprezintă aproximativ 2% din producția Europei și circa 6% din cea a UE
- Redezvoltarea parțială a zăcămintelor, realizarea parțială a lucrărilor de foraj și de reparații capitale. În ultimii cinci ani s-a renunțat la 32 zăcăminte mature de țiței, considerate neviabile economic. Este de așteptat ca în următorii ani, dată fiind evoluția nefavorabilă a prețului, numărul zăcămintelor închise să crească și, în consecință, producția să scadă. În plus, scade interesul investitorilor pentru concesiunea unor astfel de perimetre de exploatare
- Exploatarea comercială a centralei electrice de la Brazi
- Creșterea moderată a vânzărilor de gaze asociate din producția proprie a exploatării țițeiului
- Menținerea portofoliului actual de produse petroliere de rafinare obținute la rafinăria Petrobrazi
- Menținerea actualului rețele de depozite de carburanți
- Reabilitarea Sistemului Național de Transport al Țițeiului (SNTT). Din perspectiva CONPET, nu se justifică o extindere a rețelei de transport pe

teritoriul României, deoarece gradul de utilizare a subsistemelor naționale de transport este de maxim 60% pentru țigiiului intern și de 10% pentru cel din import. Sunt zone unde se impune chiar o ajustare a activelor, cum este cazul conductei care face legătura cu RAFO Onești, neutilizată

- Reconstrucția ecologică în vederea încadrării în normele europene de mediu.

Orizontul de timp 2028

Ipoteză: gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de țigii și gaze asociate.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- Creșterea factorului final de recuperare a țigiiului și gazelor asociate
- Demararea dezvoltării perimetrului Neptun (zona de mare adâncime a Mării Negre), dacă se confirmă viabilitatea comercială a zăcământului
- Extinderea limitelor și adâncimilor de explorare a hidrocarburilor, prin dezvoltarea proiectelor de explorare a zonelor de adâncime (peste 3.000 m), a celor onshore cu geologie complicată și a zonelor offshore din Marea Neagră, îndeosebi a zonei de apă adâncă, peste 1.000 m)
- Optimizarea valorificării activelor și promovarea unor condiții echitabile de piață
- Valorificarea și a altor oportunități din surse regenerabile
- Crearea unei culturi bazată pe dezvoltarea durabilă, pentru utilizarea eficientă a resurselor de țigii și gaze asociate, standarde ridicate de siguranță și mediu
- Reconstrucția ecologică în vederea încadrării în normele europene de mediu:
  - remedierea solurilor poluate cu produse petroliere și depoluarea acviferelor
  - reducerea emisiilor de gaze din atmosferă
  - eliminarea poluării la turlele de sonde vechi și/sau abandonate
  - extinderea sistemelor de monitorizare a factorilor poluanți
  - crearea unor echipe speciale, echipate pentru operațiuni de intervenție pe uscat și pe mare.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- Scăderea nivelului actual al factorului final de recuperare a țigiiului și gazelor asociate
- Eșecul atragerii de fonduri pentru explorarea, evaluarea și dezvoltarea perimetrului Neptun
- Lipsa de fonduri pentru explorarea oportunităților din surse regenerabile
- Reconstrucția ecologică precară în vederea încadrării în normele europene de mediu.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- Menținerea nivelului actual al factorului final de recuperare a țițeiului și gazelor asociate
- Explorarea, evaluarea și demararea dezvoltării parțiale a perimetrului Neptun
- Extinderea moderată a limitelor și adâncimilor de explorare a hidrocarburilor
- Optimizarea valorificării activelor și promovarea unor condiții echitabile de piață
- Explorarea oportunităților din surse regenerabile
- Reconstrucția ecologică în vederea încadrării în normele europene de mediu.

Orizontul de timp 2038

Ipoteze:

- gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de țiței și gaze asociate
- armonizarea interesului național cu necesitatea atragerii de capital de investiții și cu încadrarea în cerințele de sustenabilitate în exploatarea resurselor de țiței și gaze asociate.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- Creșterea factorului final de recuperare a țițeiului și gazelor asociate
- Valorificarea și a altor oportunități din regiunea de vecinătate a Marii Negre
- Valorificarea oportunităților din surse neconvenționale
- Extinderea limitelor și adâncimilor de explorare a hidrocarburilor
- Valorificarea suplimentară a celor 1.800 milioane de tone de resurse geologice existente de țiței prin aplicare de tehnologii și metode de recuperare secundară:
  - injecția de apă, a cărei eficiență tehnică scade odată cu depletarea zăcămintelor. Concomitent cu această scădere, scade și eficiența economică, astfel că o parte din procese au fost sistate din motive economice. Reluarea unor astfel de procese pe unele zăcăminte, cu o pondere mai însemnată a resurselor geologice ce ar putea fi antrenate, ar putea fi reanalizată numai în condițiile unei conjuncturi favorabile pe piața mondială
  - tehnologii de îmbunătățire a curgerii țițeiului, mai puțin costisitoare (prevenirea viiturilor de nisip, fisurări hidraulice de diferite tipuri, reducerea impurităților, identificarea și adiționarea unor intervale încă nedrenate), care pot conduce la recuperări suplimentare însemnate. Analiza tehnică și mai ales economică a acestor operațiuni va trebui reanalizată pentru toate zăcămintele cu pondere mai importantă a resurselor geologice existente
  - combustia subterană, aplicată din punct de vedere tehnologic cu succes la un singur zăcământ, până în prezent (Suplacul de Barcău), este la

limita eficienței economice. Aplicabilitatea acestei metodologii și la alte zăcăminte (Videle - Vadu Lat) a indicat o slabă eficiență datorită condițiilor geologico-sizice mai puțin favorabile și o ineficiență economică, motiv pentru care procesul a fost sistat în prezent, dar care are certe perspective de utilizare eficientă în viitor

- injecția ciclică de abur, metodologie de recuperare secundară, aplicabilă țițeiurilor grele și vâscoase, a fost experimentată pe mai multe zăcăminte (Moreni-Ievantin, Onțești, Ochiuri-Gorgota), cu o eficiență tehnică redusă, datorită însă unei slabe dotări tehnice. Se impune reanalizarea unor astfel de experimente cu o dotare tehnică adecvată, existentă pe o piață mondială, care ar putea avea efecte favorabile de recuperare a țițeiului
- Investiții în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de țiței, ex: participarea la proiectul Pan European de transport al țițeiului din Marea Caspică, adică proiectul PEO - Pan European Oil Pipeline (conducta de transport țiței Constanța-Trieste)
- Extinderea oportunităților de noi parteneriate
- Continuarea reconstrucției ecologice în vederea încadrării în normele europene de mediu prin:
  - continuarea activităților de remediere a solurilor poluate și depoluarea acviferelor
  - continuarea acțiunilor îndreptate spre reducerea emisiilor de gaze din atmosferă
  - extinderea sistemelor de monitorizare a factorilor poluanți
  - stabilirea de planuri de acțiune pentru intervenții de urgență în situații de poluare accidentală
  - crearea unor echipe speciale, echipate pentru operațiuni de intervenție pe uscat și pe mare
- Valorificarea poziției geo-strategice a României în vederea creerii unui hub petrolier regional.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- Scăderea nivelului actual al factorului final de recuperare a țițeiului și gazelor asociate
- Explorarea unor oportunități restrânse din vecinătatea Marii Negre
- Explorarea oportunităților din surse neconvenționale
- Extinderea parțială a limitelor și adâncimilor de explorare a hidrocarburilor
- Fonduri insuficiente pentru investiții în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de țiței
- Explorarea extinderii moderate a oportunităților de noi parteneriate
- Reconstrucția ecologică precară în vederea încadrării în normele europene de mediu.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- Menținerea nivelului actual al factorului final de recuperare a țițeiului și gazelor asociate
- Explorarea altor oportunități din regiunea de vecinătate a Marii Negre
- Explorarea oportunităților din surse neconvenționale
- Extinderea limitelor și adâncimilor de explorare a hidrocarburilor
- Valorificarea suplimentară a numai 1.000 milioane de tone de resurse geologice existente de țiței prin aplicare de tehnologii și metode de recuperare secundară: injecția de apă, a cărei eficiență tehnică scade odată cu depletarea zăcămintelor; tehnologii de îmbunătățire a curgerii țițeiului, mai puțin costisitoare, care pot conduce la recuperări suplimentare pe un număr relativ însemnat de zăcăminte
- Investiții moderate în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de țiței
- Explorarea extinderii oportunităților de noi parteneriate
- Reconstrucția ecologică în vederea încadrării în normele europene de mediu.

În domeniul exploatării resurselor de gaze naturale:**Orizontul de timp 2020****Ipoteze:**

- menținerea producției interne la valori apropiate de cele actuale
- gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de gaze naturale.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- Redezvoltarea activității de cercetare și descoperire a rezervelor de gaze prin:
  - realizarea de profile seismice 2D și 3D
  - realizarea de foraj geologic.
- Asigurarea producției de gaze, la nivelul de 14 miliarde mc, prin:
  - foraj exploatare
  - punere în funcțiune de sonde noi
  - reparații capitale și curente la stațiile de comprimare
  - reparații capitale, etapizat, la parcul de sonde
  - operații pentru reabilitarea producției.
- Dezvoltarea capacității de înmagazinare subterană a gazelor naturale prin:
  - dezvoltarea depozitelor existente
  - crearea de noi depozite.

Din această perspectivă, este necesară o regândire a rolului depozitelor de înmagazinare subterană, configurate pentru uz sezonier și funcționare în regim reglementat, cu distincția corespunzătoare între stocuri strategice, tehnologice și multiciclu. Prin creșterea flexibilității operaționale și a capacității de injecție și

extracție în vederea acoperirii vârfurilor de consum orare și zilnice, rolul stocării gazului natural în piața concurențială poate crește. Având în vedere prețul scăzut al gazului natural pe piața europeană, coroborat cu costurile ridicate de injecție și extracție din depozite, orice decizie de investiții trebuie fundamentată prin studii de fezabilitate.

- Dezvoltarea unei culturi bazate pe performanță și a unei forțe de muncă necesară pentru a susține dezvoltarea și excelența operațională în exploatarea eficientă a resurselor de gaze naturale
- Protejarea mediului înconjurător prin:
  - montarea instalațiilor antipoluante în câmpurile de exploatare
  - montarea instalațiilor antipoluante la sonde de injecție
  - montarea de sisteme de filtrare ape reziduale
  - crearea de depozite ecologice de detritus rezultat în urma forajului.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- Dezvoltarea parțială a activității de cercetare și descoperire a rezervelor
- Asigurarea producției de gaze, sub nivelul actual de 11 miliarde mc
- Menținerea capacității actuale de înmagazinare subterană a gazelor naturale
- Protejarea parțială a mediului înconjurător.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- Redezvoltarea activității de cercetare și descoperire a rezervelor de gaze prin:
  - realizarea de profile seismice 2D și 3D
  - realizarea de foraj geologic.
- Asigurarea producției de gaze, la nivelul actual de 11 miliarde mc.
- Dezvoltarea capacității de înmagazinare subterană a gazelor naturale.
- Dezvoltarea unei culturi bazate pe performanță și a unei forțe de muncă necesară pentru a susține dezvoltarea și excelența operațională în exploatarea eficientă a resurselor de gaze naturale.
- Protejarea mediului înconjurător.

Orizontul de timp 2028

Ipoteză: gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de gaze naturale.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- Investiții noi pentru îmbunătățirea producției de bază prin:
  - stație pilot de fabricare a spumantului solid
  - reabilitarea stațiilor de comprimare în funcție de parametrii actuali ai zăcămintelor.

- Dotarea cu utilaje independente necesare desfășurării activității de producție prin dotări specifice, și anume:
  - instalații de probe și R.K.
  - converter azot
  - echipament tubing flexibil.
- Dezvoltarea Sistemului Național de Transport al Gazului Natural (SNTGN), elaborat în conformitate cu prevederile art. 125 alineatul (6) din Legea nr.123/2012 a energiei electrice și a gazelor naturale, cu obiectivele stabilite în Strategia Energetică a României pe perioada 2011-2035 și Pactul pentru Energie din mai 2013 în scopul de a răspunde cerințelor politicii energetice europene privind:
  - asigurarea siguranței în aprovizionarea cu gaze naturale
  - creșterea gradului de interconectare al rețelei naționale de transport gaze naturale la rețeaua europeană
  - creșterea flexibilității rețelei naționale de transport gaze naturale
  - liberalizarea pieței gazelor naturale
  - crearea pieței de gaze naturale integrate la nivelul Uniunii Europene.
- Modernizarea activității de măsurare fiscală a gazelor extrase și îmbunătățirea calității gazelor livrate prin:
  - achiziția și montarea de calculatoare electronice de debit
  - montarea de separatoare performante și de stații de uscare.
- Crearea unei culturi bazată pe dezvoltarea durabilă, pentru utilizarea eficientă a resurselor de gaze naturale, standarde ridicate de siguranță și mediu.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- Lipsa de investiții pentru îmbunătățirea producției de bază
- Dotarea cu utilaje independente necesare desfășurării activității de producție prin dotări specifice
- Dezvoltarea Sistemului Național de Transport al Gazului Natural (SNTGN)
- Modernizarea activității de măsurare fiscală a gazelor extrase și îmbunătățirea calității gazelor livrate.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- Creșterea portofoliului de resurse și rezerve de gaze, prin descoperirea de resurse noi și creșterea gradului de recuperare a rezervelor în:
  1. Activitatea de explorare:
    - Intensificarea lucrărilor de cercetare-explorare în perimetrele concesionate și concesionarea de noi perimetre, inclusiv off-shore
    - Explorarea intensivă a zonei presalifere și de mare adâncime
    - Intensificarea acțiunilor pentru obținerea unor perimetre externe

- Îmbunătățirea managementului portofoliului pentru alegerea celor mai bune opțiuni de investiții;
- Aplicarea managementului de proiect pentru scurtarea timpului dintre descoperirea resurselor și începerea exploatarei rezervelor, cu rezultate optime și încadrarea în bugetele alocate
- Rezultatul măsurilor întreprinse pentru realizarea acestor direcții va fi creșterea ratei de înlocuire a rezervelor și optimizarea costurilor de descoperire și dezvoltare a resurselor

Eforturile investiționale în explorare se vor concentra pe forajul de cercetare geologică, prospecțiuni seismice 2D și 3D, sondaje magnetotelurice și probe geochimice de suprafață.

2. Îmbunătățirea recuperării și dezvoltării resurselor deja descoperite:
  - Valorificarea la maximum a potențialului existent având ca scop maximizarea volumelor de gaze naturale recuperabile și a producției și implicit diminuarea declinului de producție
  - Dezvoltarea proiectelor de reabilitare și optimizare a proceselor pentru asigurarea producției pe termen lung
  - Continuarea modernizării facilităților și infrastructurii în zăcămintele selectate și a stațiilor de comprimare
  - Implementarea unui sistem SCADA în vederea creșterii gradului de securitate și protecție, interoperabilitate a instalațiilor de suprafață și a stațiilor de comprimare gaze.

Eforturile investiționale în producția gazelor naturale se vor concentra pe forajul de sonde de exploatare, modernizări/reactivări sonde, realizarea de stații de uscure, compresoare de câmp, compresoare la capul de erupție, instalații tehnologice de suprafață, modernizare stații de comprimare și profile seismice 3D și implementarea sistemului SCADA.

- Optimizarea, dezvoltarea și diversificarea activității de înmagazinare subterană prin:
  1. Creșterea capacității de livrare zilnică a gazelor din depozite
  2. Mărirea capacității de înmagazinare gaze în depozite funcție de cerințele pieței
  3. Creșterea flexibilității de operare a depozitelor
  4. Creșterea siguranței în exploatare a depozitelor
  5. Eficientizarea activității de înmagazinare în condițiile menținerii integrității rezervorului.
- Consolidarea poziției pe piețele furnizoare a energiei:
  1. Gaze naturale:

- Menținerea actualei cote de piață
  - Redimensionarea portofoliului de clienți.
2. Energie electrică:
- Eficientizarea activității prin realizarea unor investiții pentru creșterea randamentului centralei la minimum 55%, încadrarea în cerințele de mediu și mărirea siguranței în exploatare
  - Creșterea cotei de piață
  - Ofertarea energiei pe PZU (Piața pentru Ziua Următoare) și pe piața de echilibrare.
- Creșterea performanțelor companiei:
1. Optimizarea procedurilor și a politicilor companiei (monitorizare și raportare):
- utilizarea rațională a resurselor financiare ale companiei prin fundamentarea, urmărirea și analiza execuției bugetare
  - creșterea rentabilității activității prin utilizarea eficientă a resurselor materiale, umane și financiare
  - optimizarea cheltuielilor de exploatare și menținerea unui nivel de creștere a acestora sub indicele de creștere a veniturilor din exploatare
  - îmbunătățirea procesului de achiziții produse, lucrări și servicii prin planificare dinamică și prioritizare, în vederea asigurării la timp și în cantitățile necesare a produselor și serviciilor necesare desfășurării activității curente și investiționale
  - creșterea continuă a gradului de pregătire profesională a personalului, de motivarea acestuia în vederea îmbunătățirii performanțelor societății și implicit a productivității muncii
  - obținerea succesului economic într-o manieră etică, cu respect față de oameni, comunitate și mediu, în conformitate cu principiile responsabilității sociale corporative.
2. Managementul de risc și de control:
- dezvoltarea și implementarea la nivelul societății a unui sistem de management al riscurilor performant deoarece cele mai performante companii privesc managementul riscului ca pe o parte integrantă a procesului de luare a deciziilor.
3. Sisteme IT:
- creșterea performanței și calității serviciilor informatice, care concură la utilizarea eficientă a resurselor informaționale și umane, prin:
  - consolidarea și extinderea sistemelor implementate în vederea obținerii funcționalităților necesare susținerii activităților organizației
  - implementarea politicilor și măsurilor necesare asigurării funcționării în condiții de securitate și înaltă disponibilitate a sistemelor informatice

- integrarea sistemelor informatice existente în vederea optimizării fluxului informațional și a obținerii unor instrumente manageriale complete
- îmbunătățirea și actualizarea continuă a politicilor și procedurilor cu privire la securitatea cibernetică.

Orizontul de timp 2038

Ipoteze:

- gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de gaze naturale
- armonizarea interesului național cu necesitatea atragerii de capital de investiții și cu încadrarea în cerințele de sustenabilitate în exploatarea resurselor de gaze naturale.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- Descoperirea și cercetarea în colaborare cu firme străine a noi structuri de gaze
- Investiții pentru proiecte pilot cu firme străine de profil pentru creșterea rezervei din câmpurile gazeifere (cercetare, reabilitare).
- Valorificarea suplimentară a celor 530 mld. mc de gaze existente prin aplicarea de tehnologii și metode de recuperare secundară este necesar a fi analizată din punct de vedere tehnic și economic luând în considerare posibilitățile de prevenire a viiturilor de nisip, reducerea impurităților și evacuarea apei din sonde, identificarea și adăugarea în sondele de exploatare existente a unor intervale nedrenate. De asemenea, trebuie evaluată și posibilitatea măririi factorilor potențiali de recuperare prin crearea de condiții de comprimare, pentru a exploata gazele cu presiuni mai mici decât presiunea impusă de condițiile de debitare în conducte.
  - aceste operațiuni trebuie analizate din punct de vedere tehnic și mai ales economic și trebuie aplicate pentru zăcăminte cu pondere mai însemnată a resurselor geologice existente. Prin utilizarea unor tehnologii performante și reducerea presiunilor limită de exploatare prin comprimare, ținând seama că cca. 70% din resursele geologice revin zăcămintelor de dimensiuni mari se poate aprecia că prin creșterea factorilor de recuperare cu cca. 7% s-ar putea obține o rezervă suplimentară de aprox. 35 mld.St.mc
  - depozitele noi de gaz metan sunt programate a fi amenajate în zăcăminte semidepletate situate optim față de zonele deficitare și în caverne de sare pentru zonele cu fluctuații zilnice și orare ale consumului de gaze. Amplasarea acestor noi depozite se va face prin corelarea infrastructurii sistemului național de transport cu zăcămintele depletate selectate prin studii de preț și fezabilitate, situate cât mai aproape de marii consumatori și de zonele cu variații mari de consum sezoniere, zilnice și/sau orare

- totodată, se va reconsidera volumul pernei de gaze aferent fiecărui depozit, pentru creșterea flexibilității capacităților de depozitare în procesul de extracție pentru a răspunde cât mai bine la cerințe (consumuri normale, mărite, consum de criză, vârfuri de criză și orare) și pentru optimizarea cheltuielilor/costurilor de înmagazinare
  - toate aceste măsuri și acțiuni au ca scop creșterea coeficientului de siguranță în livrarea gazelor, la valori cât mai apropiate de cele practicate de țările din comunitatea europeană, pentru evitarea unor perturbații majore în sistemul național de transport și, respectiv, în alimentarea cu gaze a consumatorilor în situații de criză, la debite și prețuri aproape constante în tot timpul anului.
- Modernizarea activității de măsurare fiscală a gazelor extrase și îmbunătățirea calității gazelor livrate prin:
  - achiziția și montarea de calculatoare electronice de debit
  - montarea de separatoare performante și de stații de uscure
- Continuarea activităților de protejare a mediului înconjurător.
- Investiții în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de gaze naturale. Prin asigurarea legăturii între surse diferite de aprovizionare cu gaze naturale și piața europeană, proiectele investiționale menționate contribuie la realizarea dezideratelor UE, principalele beneficii ale realizării acestora putând fi sintetizate astfel:
  - Integrarea pieței de gaze și interoperabilitatea sistemelor de transport gaze din regiune
  - Convergența prețului gazelor în regiune
  - Eliminarea congestiei în transportul gazelor naturale pe direcția Bulgaria-România-Ungaria
  - Creșterea flexibilității sistemului european de transport gaze prin realizarea de întreconectări în flux bidirecțional
  - Prin interconectarea coridorului Bulgaria-România-Ungaria-Austria cu Marea Neagră se va deschide practic accesul Uniunii Europene spre o nouă sursă de gaze naturale
  - Creșterea concurenței pe piața europeană de gaze prin diversificarea surselor, a traseelor de transport și a companiilor active în această regiune
  - Creșterea securității aprovizionării cu gaze naturale
  - Reducerea gradului de dependență de importul de gaze naturale din Rusia
  - Impulsionarea dezvoltării de energie regenerabilă în regiune (în mod special energie eoliană și solară) având în vedere posibilitatea utilizării gazelor naturale ca variantă de rezervă pentru energiile regenerabile, fapt care conduce la creșterea semnificativă a gradului de sustenabilitate a proiectelor propuse

- Explorarea dezvoltării unui hub regional de gaze naturale, inclusiv din perspectiva unor noi descoperiri.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- Lipsa de fonduri pentru descoperirea și cercetarea în colaborare cu firme străine a noi structuri de gaze
- Investiții insuficiente pentru proiecte pilot cu firme străine de profil pentru creșterea rezervei din câmpurile gazeifere
- Modernizarea activității de măsurare fiscală a gazelor extrase și îmbunătățirea calității gazelor livrate prin:
  - achiziția și montarea de calculatoare electronice de debit
  - montarea de separatoare performante și de stații de uscare.
- Activități modeste de protejare a mediului înconjurător
- Investiții insuficiente în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de gaze naturale.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- Descoperirea și cercetarea în colaborare cu firme străine a noi structuri de gaze.
  - Investiții pentru proiecte pilot cu firme străine de profil pentru creșterea rezervei din câmpurile gazeifere (cercetare, reabilitare).
  - Valorificarea suplimentară a cca. 250 mld. mc existente de gaze prin aplicarea de tehnologii și metode de recuperare secundară este necesar a fi analizată din punct de vedere tehnic și economic luând în considerare posibilitățile de prevenire a viiturilor de nisip, reducerea impurităților și evacuarea apei din sonde, identificarea și adăugarea în sondele de exploatare existente a unor intervale nedrenate.
  - Modernizarea activității de măsurare fiscală a gazelor extrase și îmbunătățirea calității gazelor livrate prin:
    - achiziția și montarea de calculatoare electronice de debit
    - montarea de separatoare performante și de stații de uscare
- Continuarea activităților de protejare a mediului înconjurător.
- Investiții în infrastructura aferentă proiectelor alternative de tranzit pentru diversificarea surselor de gaze naturale
  - Explorarea dezvoltării unui hub regional de gaze naturale, inclusiv din perspectiva unor noi descoperiri.

În concluzie, presupunând o producție medie anuală la nivelul actual (situație standard pentru care se calculează raportul rezervelor la producție, R/P ratio) de aproximativ 4 milioane tone țiței, respectiv de 11 mld mc gaz natural, rezervele ar fi suficiente pentru o perioadă de aproximativ 15-20 de ani. Însă, în lipsa unor noi descoperiri sau a dezvoltării de noi zăcăminte, respectiv a investițiilor în creșterea

gradului de recuperare a țițeiului din zăcămintele în exploatare, producția medie anuală va continua, de fapt, să scadă. Tendința ar putea fi accentuată de prețul scăzut al țițeiului pe piața mondială, care reduce fezabilitatea economică a investițiilor în zăcămintele mature din România. Într-un astfel de scenariu, rezervele probabile și posibile ar putea să nu fie extrase niciodată, grăbind sfârșitul industriei hidrocarburilor din România.

România va continua să consume cantități însemnate de gaz natural și produse petroliere în următoarele decenii. Prin urmare, dacă situația descrisă mai sus s-ar materializa, gradul de dependență de importuri pentru acoperirea consumului intern de țiței și gaz natural ar crește vertiginos, cu impact negativ asupra securității energetice și a balanței comerciale. Dar situația este improbabilă, deoarece companiile cu activități de explorare și producție a resurselor de țiței și gaze naturale sunt interesate să investească atât în prelungirea duratei de viață a zăcămintelor existente, cât și în dezvoltarea de noi zăcăminte. Măsura în care acest lucru va fi realizat depinde atât de factori internaționali, precum prețul țițeiului și al gazului natural, dar și de factori interni, precum cadrul fiscal și de reglementare.

Țițeiul și gazul natural din producția internă nu sunt ieftine, în măsură să facă ușor față concurenței de pe piața internațională. Exploatarea unor zăcăminte din Marea Neagră va avea un cost relativ ridicat, cu posibile probleme de competitivitate. În cele din urmă, un rol covârșitor în luarea deciziilor de investiții îl vor avea politicile fiscale, care trebuie ghidate de o corectă înțelegere atât a specificului geologic național, cât și a celor mai de succes mecanisme de fiscalitate petrolieră la nivel internațional.

RESURSELE DE CĂRBUNE

Obiectivul strategic al domeniului exploatării resurselor de cărbune îl reprezintă creșterea siguranței în alimentarea cu combustibili a termocentralelor care utilizează cărbuni, cu prioritate din producția internă. Rezerva geologică de cărbune (în special de lignit), ca sursă primară de energie strategică, are o contribuție esențială la asigurarea securității energetice a țării, în condițiile în care, cel puțin pe termen mediu, nu se poate renunța la funcționarea centralelor electrice pe cărbune, astfel încât continuarea exploatării zăcămintelor de cărbuni nu poate fi pusă la îndoială.

Din această perspectivă obiectivele generale ale domeniului sunt:

- asigurarea securității energetice naționale prin menținerea capacităților de producție a cărbunilor la nivelul cererii sistemului energetic, în condiții de eficiență economică
- gestionarea eficientă și utilizarea durabilă a resurselor interne de cărbune
- armonizarea interesului național cu necesitatea atragerii de capital de investiții și cu încadrarea în cerințele de sustenabilitate.

Aspectele relevante care influențează atingerea obiectivelor strategice în acest domeniu, considerate elemente majore de risc și anume:

- dependența cererii de cărbune de funcționarea termocentralelor respectiv diversitatea ofertei și furnizorilor externi de substituenți ai cărbunelui destinat producerii energiei.
- modul de răspuns la provocările tot mai actuale și presante legate de emisiile de CO₂ ca urmare a utilizării cărbunelui în producerea energiei
- epuizabilitatea rezervelor de cărbune (pe termen lung)
- costurile medii de extracție a cărbunelui mai mari decât în Europa.

Indicatori strategici corespunzători domeniului exploatării cărbunelui:

- gradul de satisfacere a cererii de cărbune necesar sectorului energetic
- nivelul productivității muncii
- nivelul costurilor medii de producție
- gradul de refacere a zonelor în care activitatea minieră a încetat
- nivelul impactului asupra mediului în zonele cu activitate minieră
- indicatorii ce reflectă problemele sociale determinate de încetarea activității miniere în zonă.

În domeniul exploatării resurselor de lignit

Orizontul de timp 2018

Ipoteză: menținerea ponderii actuale a lignitului în cadrul mixului energetic

Scenariul “optimist” (puțin probabil)

- concentrarea activității se va face în perimetrele miniere cu potențial de eficiență economică
- continuarea programului de reabilitare, retehnologizare și modernizare a fluxurilor tehnologice și a mijloacelor de producție corelat cu asigurarea bazei materiale pe termen lung prin:
  - realizarea unor programe de investiții, inclusiv cu participare străină
  - atragerea de surse de finanțare de pe piața de capital.
- producția minieră se va realiza la costuri competitive
- refacerea, în cel mai scurt timp, a mediului în zonele care nu mai sunt afectate de activitatea minieră și diminuarea la maximum a impactului asupra mediului natural în zona de activitate;
- problemele sociale determinate de încetarea activității ca urmare a epuizării rezervelor în anumite perimetre sau din alte cauze, vor fi atenuate prin:
  - identificarea realistă a posibilităților de ocupare în zonă a personalului disponibilizat prin restructurări
  - crearea de alternative ocupaționale în zonă, cu prioritate în domenii conexe

- măsuri de flexibilizare a forței de muncă
- trecerea de la sprijin pasiv (ajutor de șomaj) la măsuri active de combatere a șomajului
- schimbarea mentalității oamenilor.

Scenariul “pesimist” (grad mic de probabilitate)

- continuarea activității în actualele perimetre, unele cu grad ridicat de epuizabilitate
- imposibilitatea atragerii de fonduri necesare programelor de reabilitare, re tehnologizare cu implicații directe asupra nivelului productivității muncii și implicit asupra costurilor de producție
- impact ridicat asupra mediului natural
- lipsa implicării în soluționarea problemelor de natură socială generate de disponibilizarea personalului prin încetarea activității în anumite perimetre.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- rezerva geologică va asigura securitatea energetică a țării prin contribuția esențială în situații de criză a altor resurse
- producția de lignit va acoperi cererea pentru sectorul energetic
- activitate rentabilă care nu necesită subvenții
- productivitatea muncii va rămâne redusă (<700-1.500 tone/personă/an, sub nivelul mondial) dar în creștere
- se menține tendința de scădere a costurilor
- exploatarea va avea în continuare un impact puternic asupra mediului.

Orizontul de timp 2028

Ipoteză: reducerea ponderii actuale a lignitului în cadrul mixului energetic ca urmare a necesității conformării cerințelor de reducere a emisiilor de CO₂ și concurenței din partea gazului natural dar menținerea rolului său de resursă energetică strategică

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- constituirea bazei naționale de date cu privire la resursele minerale, stabilirea perspectivelor de identificare a noilor zăcăminte cu rezerve valorificabile prin programe de cercetare geologică materializate în:
  - studii de inventariere și valorificare a fondului de date existent
  - studii de reevaluare a fondului național de rezerve de cărbune în funcție de evoluția tehnologiilor de exploatare
  - studii de identificare de noi zăcăminte

- extinderea perimetrelor existente în vederea exploatării raționale și valorificării superioare a zăcămintului în concordanță cu cererea de lignit la nivel național prin:
  - măsuri legislative pentru achiziționarea proprietăților imobiliare (terenuri, gospodării) necesare dezvoltării exploatării în cel mai scurt termen, după o justă despăgubire
  - atragerea capitalului privat
- consolidarea capacităților CDI și a expertizei în domeniu care să conducă la diversificarea și perfecționarea opțiunilor tehnologice de producție și valorificare a produsului minier
- maximizarea beneficiului economic prin:
  - promovarea celor mai bune practici în activitatea de extracție și preparare a cărbunelui;
  - optimizarea necesarului de personal și a salarizării acestuia astfel ca exploatarea să funcționeze eficient
  - asigurarea investițiilor pentru dezvoltarea sectorului minier, inclusiv prin atragerea de capital privat; finalizarea tratatelor pentru proiecte mari de investiții care vor crea o piață nouă pentru 95% din cărbunele din Oltenia
  - creșterea eficienței economice pe tot lanțul tehnologic de obținere a produselor miniere: extragere, prelucrare, transport, consum
- asigurarea resursei umane competente, specializate în domeniul extracției cărbunilor prin:
  - promovarea de programe de formare în domeniul minier
  - dezvoltarea învățământului vocațional în minerit
  - organizarea de cursuri de specializare în scopul menținerii și dezvoltării expertizei
- utilizarea cu eficiență ridicată a fondurilor, concentrarea pe activitățile de închidere și ecologizare concomitent cu reducerea graduală a cheltuielilor de conservare prin:
  - finalizarea lucrărilor de ecologizare la obiectivele miniere prevăzute în Strategia procesului de închidere și reconstrucție a obiectivelor miniere
  - scăderea graduală a cheltuielilor necesare conservării concomitent cu creșterea ponderii activității de monitorizare a factorilor de mediu
- maximizarea beneficiului social prin cooperarea între comunitățile locale, companiile miniere și autoritățile de reglementare, pe parcursul întregului ciclului de viață al activității miniere.

În concluzie, compania se va restructura din punct de vedere al personalului și al instalațiilor și utilajelor și se va moderniza putând apoi să reziste pe piață fără ajutor din partea statului.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- continuarea activității în perimetre cu grad ridicat de epuizabilitate
- imposibilitatea atragerii de fonduri necesare programelor de reabilitare, re tehnologizare cu implicații directe asupra nivelului productivității muncii și implicit asupra costurilor de producție
- impact ridicat asupra mediului natural
- lipsa implicării în soluționarea problemelor de natură socială generate de disponibilizarea personalului prin încetarea activității în anumite perimetre.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- rezerva geologică va asigura securitatea energetică a țării
- producția de lignit (obținută din concentrarea exploatărilor în perimetrele cu potențial de eficiență economică) va acoperi cererea, în scădere, a sectorului energetic
- activitate rentabilă care nu necesită subvenții
- productivitatea muncii în creștere
- se menține tendința de scădere a costurilor
- exploatarea va avea în continuare un impact puternic asupra mediului.

Orizontul de timp 2038

Ipoteză: reducerea considerabilă a ponderii cărbunelui în cadrul mixului energetic dar menținerea rolului său de resursă energetică strategică

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- reevaluarea rezervelor din zăcământ, concentrarea activității în perimetrele miniere eficiente economic și adaptarea metodelor de deschidere, pregătire și exploatare în funcție de schimbările intervenite pe piața producătorilor de mașini și utilaje miniere
- continuarea programului de reabilitare, re tehnologizare și modernizare a fluxurilor tehnologice corelat cu asigurarea bazei materiale pe termen lung
- existența forței de muncă profesional calificată, cunoscătoare a tehnicilor miniere moderne
- niveluri crescute ale productivității muncii
- valorificarea resurselor carbonifere din unele perimetre miniere prin atragerea capitalului privat
- orientarea activității de cercetare-dezvoltare spre un minerit invizibil și inteligent, dezvoltarea și aplicarea unor tehnici noi (inclusiv gazeificare) în ceea ce privește extragerea și valorificarea gazului metan din cărbune, dezvoltarea de tehnici și metode noi privind depozitarea de CO₂
- realizarea de parteneriate cu administrațiile publice locale și agenți economici interesați ceea ce va facilita accesul tinerilor pe piața muncii.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- acoperirea cererii (în scădere) de cărbune numai pe seama exploatării zăcămintelor eficiente economic
- utilizarea în continuare a metodelor de lucru și a tehnologiilor clasice
- insuficiența pregătire și capacitate de a aplica mineritul inteligent, tehnicile moderne de exploatare a cărbunelui.

▪

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- producția de cărbune va scădea corespunzător scăderii cererii pentru producerea energiei
- concentrarea exploatărilor se va face în perimetrele cu zăcăminte eficiente economic
- se va încerca crearea de deschideri către aplicarea tehnicilor moderne de minerit, gazeificarea cărbunelui etc.
- realizarea de proiecte mari de investiții cu scopul de a crea o piață nouă pentru cărbunile românești.

În domeniul exploatării resurselor de huiă**Orizontul de timp 2018**

Ipoteză: trecerea la funcționarea în condiții de rentabilitate a activității de exploatare a huii prin menținerea în activitate doar a entităților considerate viabile

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- restrângerea sau sistarea activității pe baza unor studii de fezabilitate riguroase întocmite, pentru fiecare unitate în parte
- îmbunătățirea cadrului juridic și a sistemului de autorizare a activităților miniere ceea ce va avea implicații benefice directe asupra valorificării resurselor carbonifere din unele perimetre, prin atragerea capitalului privat
- introducerea tehnologiilor moderne ceea ce va determina eficientizarea activității de extracție și scăderea costurilor
- îmbunătățirea calității cărbunelui vândut, cu mici investiții în re tehnologizarea sortării de la fiecare exploatare minieră
- prelungirea termenului de punere în practică a concesiunilor colective până în anul 2018
- protecția vieții și sănătății lucrătorilor din domeniul industriei miniere prin cooperarea dintre departamentele specializate de securitate și sănătate în muncă ale Ministerului Muncii, Inspectoratele teritoriale de Muncă ale Inspecției Muncii și INSEMEX Petroșani.
- adoptarea politicii UE de restructurare socială și regională durabilă.

În contextul actual al pieței de energie din România, huila este structural necompetitivă din cauza neretehnologizării principalelor procese tehnologice din subteran și de la suprafață. Potrivit reprezentanților Comitetului de coordonare pentru activitatea minieră din subordinea Ministerului Energiei, cea mai mare problemă identificată la minele din Valea Jiului este lipsa acută a investițiilor din ultimii 20 de ani, lipsa reetehnologizării și a modernizării metodelor de extracție. După 1989, nivelul investițiilor în minerit a scăzut la 5% din valoarea celor de dinainte de 1989, iar după anul 2007 nu a mai fost demarată nicio investiție.

La nivelul anului 2015, 70% din costul de producție a cărbunelui era reprezentat cheltuiala cu ”munca vie”, ceea ce înseamnă că extracția huilei se face cu tehnologii vechi de mai bine de un sfert de secol. Complexurile mecanizate ar putea asigura, potrivit specialiștilor, o productivitate dublă față de metodele clasice de exploatare, folosite în mare parte dintre minele actuale. Costurile de achiziționare a unui astfel de complex mecanizat sunt evaluate de circa 11-12 milioane de euro. Se impune realizarea unor programe de investiții, inclusiv cu participare străină și, implicit atragerea de surse de finanțare de pe piața de capital.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- lipsa fondurilor necesare reetehnologizării exploatărilor miniere viabile va face imposibilă eficientizarea activității de extracție
- eliminarea subvențiilor acordate exploatării rezervelor de huilă
- concedieri colective masive
- niveluri ridicate ale șomajului în zonă cu consecințe în plan social.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- extracția huilei va rămâne inefficientă și necompetitivă supraviețuind prin subvențiile acordate până în anul 2018
- condițiile de extracție dificile vor determina un nivel redus al productivității muncii (<250 tone/persoană/an sub nivelul mondial) și probleme de securitate a muncii la exploatările subterane
- exploatarea va avea un puternic impact asupra mediului, generatoare de poluare
- concentrarea în continuare a activității în zone monoindustriale generând probleme sociale grave.

Orizontul de timp 2028

Ipoteză: din cauza condițiilor geologice, a rezervelor reduse cantitativ și calitativ, precum și a costurilor ridicate de exploatare, huila românească (din Valea Jiului) nu poate exista pe piața liberă, globalizată a combustibililor solizi, după anul 2018 (când va fi obligatorie renunțarea la subvenții conform Deciziei Consiliului 2010/787/UE) fără bariere vamale, sau fără ajutor de stat. Din punct de vedere

economic și energetic, pentru producția de energie electrică, huila indigenă, fără subvenții, devine sursă marginală.

Scenariul „optimist” (improbabil)

- considerarea huilei drept produs strategic și susținerea de către stat a mineritului subteran, centralele pe huilă neputând funcționa exclusiv pe baza huilei din import.

Considerăm că UE nu ar trebui să impună statelor membre limite de timp și de valoare în ceea ce privește acordarea ajutorului de stat în industria cărbunelui. Dacă statul respectiv se încadrează în cadrul de politici pentru climă și energie, în perioada 2020 – 2030, în special în ceea ce privește reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, trebuie lăsat să-și susțină industria minieră.

O astfel de abordare poate duce la exploatarea în continuare a cărbunelui, chiar și la o scară mai redusă, astfel încât să se poată asigura siguranța energetică a fiecărui stat membru UE în orice moment. Comisia Europeană ar trebui să autorizeze statele membre pentru acordarea de ajutor de stat în zona extracției de huilă (nu pentru programe de închidere), în baza unei strategii prezentată de fiecare stat interesat care să stabilească un cadru clar și stabil pentru a putea permite industriei cărbunelui să investească în tehnologii moderne și curate de exploatare și ardere a cărbunelui.

Pentru menținerea producției de cărbune din Valea Jiului conform cerințelor și restricțiilor impuse de Comisia Europeană, statul român a notificat acest organism pentru aprobarea accesării unui ajutor de stat în vederea închiderii minelor necompetitive, în baza Deciziei 787/2010/UE, în condițiile în care Complexul Energetic Hunedoara continuă să asigure serviciile tehnologice de sistem, cel puțin la nivelul actual, o continuare a activității extractive după anul 2018 fiind posibilă în condițiile returnării ajutorului de stat.

Decizia inițială a aprobat un ajutor în valoare de 784 mil. lei pentru acoperirea pierderilor aferente producției, până la încetarea activității de producție și un ajutor în valoare de 385 mil. lei pentru acoperirea costurilor excepționale. Măsurile propuse prin planul de restructurare vor trebui cofinanțate și din resurse proprii ale CE Hunedoara, în condițiile reducerii progresive a costurilor și demonstrarea viabilității activității, pe o perioadă de 3 ani.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- încetarea mineritului huilei în zonă
- creșterea șomajului și agravarea problemelor sociale asociate sistării singurei surse de venit în zonă.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- restrângerea până la încetare a mineritului huilei în zonă
- dezvoltarea de alternative viabile la minerit.

În concluzie, deși pentru moment utilizarea cărbunelui în producerea de energie pare să aibă o traiectorie descendentă, hotărâtor va fi modul în care utilizarea acestei resurse va reuși să răspundă provocărilor tot mai actuale și presante legate de emisiile de CO₂. Schimbările de orientare pe termen lung, asumate pentru reducerea emisiilor de CO₂, statuate prin Acordul de la Paris 2015, vor influența hotărâtor investițiile în dezvoltarea proiectelor actuale și demararea altora noi. Deducem că, în acest context, viitorul cărbunelui depinde tot mai mult de rețehnologizarea centralelor, ca alternativă la închiderea lor, precum și de dezvoltarea tehnologiilor și practicii de captare a dioxidului de carbon, ambele dimensiuni necesitând investiții semnificative.

RESURSELE DE URANIU

Obiectivul general în domeniul resurselor de uraniu este asigurarea materiei prime necesară fabricării combustibilului nuclear pentru funcționarea unităților nuclear-electrice românești. Ținând seama de acest obiectiv și de toate reglementările legale în vigoare trebuie demarat setul de acțiuni care să conducă la un contract pe termen lung privind achiziționarea concentratelor uranifere care să fie procesate în noi instalații pe amplasamentul industrial Feldioara.

Obiectivul general va fi realizat prin măsuri axate pe următoarele obiective specifice:

- Promovarea de noi resurse autohtone (zăcăminte cu resurse/rezerve omologate, produs rezidual minier din halde, iazuri, ape de mină) pentru o valorificare maximă a uraniului natural românesc
- Realizarea acțiunilor investiționale privind: amenajarea compartimentului 3 (iaz Cetățuia II - Feldioara), deschiderea zăcământului Tulgheș–Grinteș, construcția, pe platforma Feldioara, a doua uzine moderne cu tehnologie avansată pentru prelucrarea/prepararea minereurilor cu uraniu și rafinarea concentratelor uranifere
- Identificarea potențialilor furnizori externi de concentrate uranifere și demararea acțiunilor de atribuire a contractului de achiziție, pe termen lung, pentru aceste produse.

Se poate anticipa că atingerea obiectivelor generale poate fi influențată de câteva riscuri și vulnerabilități ce caracterizează evoluția sectorului:

- Rezervele economice exploatabile de uraniu limitate, în condițiile în care nu vor fi descoperite noi zăcăminte importante
- Costuri mari de exploatare a minereurilor de uraniu datorită variației parametrilor mineralizației și a discontinuității acesteia
- Opoziția autorităților publice locale și a autorităților teritoriale cu privire la acceptarea deschiderii de noi capacități de producție în domeniul exploatării minereurilor de uraniu

- Posibila creștere accentuată a prețului mondial la uraniu
- Posibila schimbare a atitudinii publicului față de construcția de noi centrale nucleare și de depozite de deșeuri radioactive
- România este și rămâne dependentă de importul de resurse energetice. Pentru astfel de țări nu poate fi realizată o securitate energetică absolută. Se poate reduce vulnerabilitatea în acest domeniu prin măsuri și strategii adecvate.

În acest context, considerăm că indicatorii strategici corespunzători sunt:

- Gradul de satisfacere a consumului intern pentru reactoarele 1 și 2 de la Cernavodă
- Nivelul factorului de recuperare din zăcământ
- Nivelul prețurilor la concentratele uranifere pe piețele internaționale
- Ciclul complet al combustibilului nuclear
- Nivelul radiațiilor în zonele în care se exploatează resursele de uraniu
- Gradul de reconstrucția ecologică a zonelor în care se exploatează resursele de uraniu
- Impactul problemelor sociale determinate de reducerea/încetarea activității extractive în zonele unde se exploatează resursele de uraniu.

Orizontul de timp 2020

Ipoteză: asigurarea resurselor de combustibil nuclear din producție internă pentru unitățile 1 și 2 de la Centrala Nucleară Cernavoda.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- exploatarea în condiții de eficiență acceptată a zăcământului Crucea-Botușana
- adoptarea celor mai adecvate cunoștințe și tehnologii, utilizarea celor mai bune practici și celor mai moderne metode de management, în scopul maximizării beneficiilor economice din exploatarea acestei substanțe minerale strategice
- promovarea de noi resurse autohtone (zăcăminte cu resurse/rezerve omologate, produs rezidual minier din halde, iazuri, ape de mină) pentru o valorificare maximă a uraniului natural românesc
- reorganizarea și dezvoltarea activităților de conservare, închidere, refacere și reabilitare a mediului în perimetre în care activitățile miniere pentru uraniu au încetat.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- exploatarea până la epuizare în condiții de eficiență acceptată a zăcământului Crucea-Botușana
- reorganizarea și dezvoltarea activităților de conservare, închidere, refacere și reabilitare a mediului în perimetre în care activitățile miniere pentru uraniu au încetat.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- exploatarea până la epuizare în condiții de eficiență acceptată a zăcămintului Crucea-Botușana
- promovarea de noi resurse autohtone (zăcăminte cu resurse/rezerve omologate, produs rezidual minier din halde, iazuri, ape de mină) pentru o mai bună valorificare a uraniului românesc
- reorganizarea și dezvoltarea activităților de conservare, închidere, refacere și reabilitare parțială a mediului în perimetre în care activitățile miniere pentru uraniu au încetat.

Orizontul de timp 2028**Ipoteze:**

- asigurarea resurselor de combustibil nuclear din producție internă pentru unitățile 1 și 2 de la Centrala Nucleară Cernavoda
- reducerea dependenței de importurile de resurse de energie primară.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- atragerea în circuitul economic a unui nou perimetru din zona Carpaților Orientali, zăcămintul uranifer Tulgheș-Grințieș
- importul și prelucrarea concentratelor tehnice de uraniu, în vederea obținerii pulberii de dioxid de uraniu ca soluție până la punerea în exploatare acestui nou zăcământ
- construirea unor noi capacități de prelucrare și rafinare, cu tehnologii avansate, care să asigure creșterea gradului de recuperare a uraniului și reducerea costurilor de producție
- proiectarea-cercetarea și punerea în funcțiune a unei instalații pentru prelucrarea, prepararea produsului rezidual minier din halde și iazuri de decantare.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- exploatarea până la epuizare a zăcămintelor și încetarea activității de exploatare a resurselor de uraniu din cauza epuizării acestora
- creșterea șomajului și agravarea problemelor sociale asociate sistării singurei surse de venit în zonă
- dezvoltarea de alternative viabile la minerit.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- promovarea de noi resurse autohtone (zăcăminte cu resurse/rezerve omologate, produs rezidual minier din halde, iazuri, ape de mină) pentru o valorificare maximă a uraniului natural românesc
- realizarea acțiunilor investiționale privind: amenajarea compartimentului 3 (iaz Cetățuia II – Feldioara), deschiderea zăcămintului Tulgheș-Grințieș,

construcția, pe platforma Feldioara, a două uzine moderne cu tehnologie avansată pentru prelucrarea/prepararea minereurilor cu uraniu și rafinarea concentratelor uranifere

- identificarea, în afara granițelor României, a potențialilor furnizori de concentrate uranifere și demararea acțiunilor de atribuire a contractului de achiziție, pe termen lung, pentru aceste produse.

Orizontul de timp 2038

Ipoteze:

- asigurarea resurselor de combustibil nuclear din producție internă pentru unitățile 1 și 2 de la Centrala Nucleară Cernavoda
- reducerea dependenței de importurile de resurse de energie primară.

Scenariul „optimist” (puțin probabil)

- asigurarea materiei prime necesară fabricării combustibilului nuclear pentru funcționarea unităților nuclear-electrice românești
- rețehnologizarea/modernizarea capacităților de prelucrare/preparare și rafinare, prin construirea, pe platforma Feldioara, a două uzine, care să asigure necesarul, în condițiile unui grad avansat de valorificare, prin procesarea materialelor ce conțin uraniu atât din țară, cât și din import
- identificarea potențialilor furnizori externi de concentrate uranifere și demararea acțiunilor de atribuire a contractului de achiziție, pe termen lung, pentru aceste produse
- respectarea normelor și directivelor de mediu impuse de legislația națională și europeană
- îmbunătățirea sistemului de radioprotecție a mediului, populației și îmbunătățirea managementului deșeurilor radioactive
- dezvoltarea resurselor umane prin formarea profesională continuă în perspectiva adaptării la condițiile economice impuse de noile capacități de producție.

Scenariul „pesimist” (grad mic de probabilitate)

- exploatarea până la epuizare a zăcămintelor și încetarea activității de exploatare a resurselor de uraniu din cauza epuizării acestora
- creșterea șomajului și agravarea problemelor sociale asociate sistării singurei surse de venit în zonă
- dezvoltarea de alternative viabile la minerit.

Scenariul „realist” (grad mare de probabilitate)

- atragerea în circuitul industrial a unui zăcământ de uraniu, cu resurse/rezerve identificate-măsurate, precum și a produselor reziduale acumulate în iazuri și halde cu minereu sărac de uraniu

- re tehnologizarea/modernizarea capacităților de prelucrare/preparare și rafinare, prin construirea a două uzine, care să asigure necesarul, în condițiile unui grad avansat de valorificare, prin procesarea materialelor ce conțin uraniu atât din interiorul granițelor cât și din import
- reorganizarea și dezvoltarea activităților de conservare, închidere, refacere și reabilitare a mediului în perimetre în care activitățile miniere pentru uraniu au încetat.

Pe piața mondială, se menține tendința de creștere a prețului uraniului la un nivel superior, datorită unei cereri susținute de noile capacități instalate în centralele nucleare electrice din Asia. Aprovizionarea cu uraniu a țărilor mari consumatoare este asigurată pe baza unor contracte pe termen lung în proporție de 97%, ceea ce asigură o siguranță sporită pentru activitatea de producție a minelor de uraniu cât și a companiilor importatoare.

Toate țările care dețin un parc de centrale nucleare sunt preocupate de menținerea unui stoc de siguranță, care poate varia ca dimensiune până la patru ani de consum curent. O serie de țări dispun de companii specializate în investiții în noi proiecte miniere pentru uraniu din țări terțe, care au ca scop asigurarea cu materie primă pentru o perioadă cât mai lungă, independent de o piață liberă relativ fluctuantă.

În cadrul Uniunii Europene, țările consumatoare de uraniu își diversifică sursele de aprovizionare, astfel încât să fie asigurată siguranța aprovizionării pe termen mediu și lung.

În concluzie, referitor la exploatarea resurselor de uraniu din România se pot desprinde următoarele aspecte relevante pentru conturarea direcțiilor viitoare de acțiune:

- rezerva geologică acoperă consumul intern pentru reactoarele 1 și 2 de la Cernavodă
- este necesară asigurarea continuității în livrarea energiei electrice
- se impune producerea de energie ieftină
- există un preț competitiv în conjunctura mondială actuală
- România beneficiază de avantajele unui ciclu complet al combustibilului nuclear.

În acest sens, proiectul nuclear de la Cernavodă se încadrează în categoria investițiilor în tehnologii cu emisii reduse de carbon, absolut necesare pentru România, în contextul obiectivelor foarte ambițioase de decarbonizare la nivel european, reducere cu 40% a emisiilor de gaze cu efect de seră până în anul 2030. În același timp, este necesar de avut în vedere faptul că asemenea proiecte de anvergură sunt caracterizate de infuzii de capital majore în perioada de construcție, dar cu venituri sigure și stabile în perioada de exploatare (capacitățile nucleare

funcționează în baza curbei de sarcină, pe o perioadă de 50 de ani, având o contribuție majoră la asigurarea securității Sistemului Electroenergetic Național).

CONCLUZII

Pentru a atrage noi investiții în sectorul energetic, România trebuie să asigure existența unei piețe stabile, previzibile și transparente, prin strategii și politici publice, și înlăturarea unor potențiale bariere în atragerea investitorilor. Considerăm că necesarul de investiții în sectorul energetic românesc (din care sectorul de extracție al resurselor primare de energie este o parte componentă) este, pentru perioada 2015-2038, de aproximativ 125 miliarde euro.

În scopul facilitării proiectelor investiționale de mare anvergură sau strategice, diminuarea barierelor investiționale este de o importanță majoră. Impactul negativ al acestora se reflectă prin reducerea gradului de încredere în stabilitatea și predictibilitatea sectorului energetic, reducerea investițiilor, creșterea așteptărilor de remunerare sau reprezentări și garanții suplimentare solicitate de investitori ca răspuns la riscul suplimentar asumat de aceștia, cu efecte directe și asupra economiei, dar și mediului de afaceri din România.

Acest context face necesară dezvoltarea unei politici prioritare de stimulare a investițiilor în domeniul energetic, politici ce ar putea facilita implementarea unor măsuri specifice, ale căror costuri au fost detaliate în paragrafele precedente ale studiului.

Finanțarea publică trebuie să joace un rol important prin sprijinirea punerii în aplicare a politicilor din domeniul eficienței energetice la nivel național. Finanțarea nu a crescut în ultimii ani, din cauza importanței insuficiente acordate acestor politici, dar și în contextul unor dificultăți financiare în realizarea investițiilor private și al unei slabe performanțe manageriale.

Pentru orizontul de timp 2038, România trebuie să țină cont de aceste tendințe, în condițiile în care Strategia Energetică Națională se bazează pe următoarele coordonate: eficiență energetică, sisteme mai eficiente de susținere a energiilor regenerabile, stimularea cercetării și dezvoltării, energia nucleară, energia hidrogenului, gazul natural ca și combustibil de tranziție, integrarea deplină în piața internă de energie, analizate pe larg în lucrarea noastră.

BIBLIOGRAFIE

1. Acad. Bogdan C. Simionescu (coordonator), „Resursele strategice ale României – problemele prezentului și provocările viitorului” Academia Română, Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, editori Radu-Dan Rusu, Marcela Mihai, Editura StudIS, Iași, 2015, ISBN 978-606-775-010-2, pag. 129-144.

2. Acad. Bogdan C. Simionescu (coordonator), “Resursele strategice ale României – o abordare pentru următoarele două decenii”, Academia Română, Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, editori Radu-Dan Rusu, Marcela Mihai, Editura StudIS, Iași, 2016, ISBN 978-606-775-124-6, pag. 141–168.
3. Acad. Ionel-Valentin Vlad (coordonator), „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani”, Volumul I, Editura Academiei Române, București, 2015, Proiect 2: „Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim și ce lăsăm generațiilor viitoare” (coordonator Acad. Bogdan C. Simionescu): Resurse energetice, pag. 51–53, 92, <http://www.academiaromana.ro/bdar/strategiaAR/doc11/Strategia.pdf>.
4. Acad. Ionel-Valentin Vlad (coordonator), „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani”, Volumul II, Editura Academiei Române, București, 2016, Proiect 2: „Resursele naturale – rezerve strategice, ce folosim și ce lăsăm generațiilor viitoare” (coordonator Acad. Bogdan C. Simionescu): Resurse energetice, pag. 55–61, 70–71, <http://www.academiaromana.ro/bdar/strategiaAR/doc12/StrategiaII.pdf>.
5. Anuarul statistic al României 2011, 2012, 2013, Institutul Național de Statistică, 2012, 2013, 2014, București.
6. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu, „Strategia europeană a securității energetice”, COM (2014) 330 final, 28 mai 2014, 10, [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2014\)0330_/com_com\(2014\)0330_ro.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2014)0330_/com_com(2014)0330_ro.pdf).
7. Comunicare a Comisiei Către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – „Un cadru pentru politica privind clima și energia în perioada 2020-2030”, COM (2014) 15, 22.01.2014, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/nest/dv/depa_20140212_06/depa_20140212_06en.pdf.
8. Decizia (2010/787/EU) a Consiliului Uniunii Europene din 10 decembrie 2010 privind ajutorul de stat pentru facilitarea închiderii minelor de cărbune necompetitive, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32010D0787>.
9. Directiva 2001/80/CE a Parlamentului European și Consiliului din 23 octombrie 2011 privind limitarea emisiilor în atmosferă a anumitor poluanți provenind de la instalații de ardere de dimensiuni mari, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32001L0080>.
10. Directiva 2009/119/CE din 14 septembrie 2009 privind obligația statelor membre de a menține un nivel minim de rezerve de țiței și/sau de produse petroliere, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:265:0009:0023:EN:PDF..>

11. Directiva 2009/31/CE - Directiva privind stocarea geologică a CO₂ (CSC), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32009L0031>.
12. Directiva 2009/73/CE privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:en:PDF>.
13. Directiva 2013/30/UE privind siguranța operațiunilor petroliere și gazeifere și de modificare a Directivei 2004/35/CE, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:178:0066:0106:en:PDF>.
14. Guvernul României - Departamentul pentru Energie, Strategia energetică a României, draft, 04.12.2014.
15. Guvernul României – Ministerul Economiei și Comerțului (2007), Strategia Industriei Miniere pentru perioada 2007-2020, <http://www.minind.ro>.
16. Guvernul României – Ministerul Economiei și Comerțului (2012), Strategia Industriei Miniere pentru perioada 2012-2035, <http://www.minind.ro>.
17. Guvernul României – Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri, „Strategia Companiei Naționale a Uraniului 2015-2025”, www.cnu.ro.
18. Guvernul României – Ministerul Energiei, „Strategia energetică a României 2016–2030, cu perspectiva anului 2050”, Raport al sesiunii de lucru „Țiței, produse petroliere și gaz natural”, București, 11 martie 2016, <http://energie.gov.ro/strategia-energetica-nationala/rapoartele-sesiunilor-de-lucru/raportul-sesiunii-de-lucru-petrol-si-gaze-naturale-11-martie-2016>.
19. Guvernul României – Ministerul Energiei, Întreprinderilor Mici și Mijlocii și Mediului de Afaceri, „Strategia Energetică Națională 2011–2035”, www.energie.gov.ro.
20. Guvernul României - Ministerul Industriei și Resurselor (2001), Manualul de închidere a minelor, Ordinul nr. 273 din 4 septembrie 2001, www.minind.ro.
21. Guvernul României - Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare – Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013–2020–2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului României nr. 1460 din 12 noiembrie 2008 <http://www.anpm.ro/ro/strategia-nationala-pentru-dezvoltare-durabila>.
22. http://ec.europa.eu/energy/2030_en.htm.
23. <http://www.roadmap2050.eu/>.
24. Lipsa acută a investițiilor în ultimii 20 de ani, cea mai mare problemă a minelor din Valea Jiului, 12 aprilie 2016, www.capital.ro.
25. O Europă eficientă în utilizarea resurselor – Inițiativă prioritară în cadrul Strategiei Europa 2020, <http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/>.
26. Regulamentul (UE) nr. 994/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 octombrie 2010 privind măsurile de garantare a securității aprovizionării cu gaze naturale și de abrogare a Directivei 2004/67/CE a Consiliului, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32010R0994>.

27. www.cnh.ro.
28. www.energie.gov.ro.
29. www.minind.ro.
30. www.omvpetrom.com.
31. www.romgaz.ro.
32. www.snlo.ro.
33. www.transgaz.ro.

DEȘURI

INTRODUCERE

Materialul realizat în această etapă de lucru urmărește structura agreată în cadrul seminariilor desfășurate în cadrul **Proiectului 2: Resursele naturale - rezerve strategice, ce folosim și ce lăsăm generațiilor viitoare** în contextul realizării *Strategiei de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani, 2016-2035*:

- Prezentarea proiectelor Strategiei pentru 3 orizonturi de timp (scurt-2020, mediu-2028, lung-2038) în trei scenarii:
  - a. Scenariul între consens și risc, „**realist**” (mediu ponderat, cu precizarea rezervelor pentru cazuri de forță majoră /catastrofe).
  - b. Scenariul de consens, „**optimist**”.
  - c. Scenariul cu elemente majore de risc „**pesimist**”.
- **Identificarea indicatorilor strategici**; decalaje ce trebuie depășite pentru dezvoltarea României până la atingerea nivelului mediu în UE, prin comparație cu nivelurile de dezvoltare ale unor țări care sunt în prezent pe poziții medii (14–15) în diferite domenii (de exemplu Italia, Cehia) la nivel european.
- Posibilități de integrare a strategiilor guvernamentale elaborate pe termen scurt/mediu/lung
- Sinteza direcțiilor strategice de dezvoltare a României pe următorii 20 de ani.

Pentru fiecare din cele trei scenarii au fost prezentate resursele umane și financiare necesare atingerii țintelor propuse.

SCENARIUL „REALIST”

Așa cum s-a menționat în etapa anterioară a strategiei, pentru perioada 2016-2020 s-au avut în vedere trei ținte majore care să conducă la atingerea obiectivului asumat de România. Pe termen mediu au fost propuse șapte ținte care depind, în mod obligatoriu, de atingerea țintelor pe termen scurt. Pentru orizontul 2038 au fost propuse patru ținte pe termen lung. În tabelele care urmează au fost precizate modul de atingere al țintelor.

Resursele umane și cele financiare prezentate în tabelele de mai jos se referă doar la măsurile și intervențiile autorităților centrale, locale și județene. Aceste măsuri vor antrena și alte resurse umane și financiare din sectorul privat, care vor conduce la atingerea țintelor propuse. Ideea de bază este aceea de a crea piețe autonome de gestiune/reciclare a deșeurilor care să funcționeze independent, fără acțiunea directă a autorităților. Autoritățile centrale, județene și locale cu atribuții în domeniul gestiunii deșeurilor vor avea preponderent funcții de planificare/programare, monitorizare, raportare statistică etc.

De asemenea trebuie menționat că, potrivit legislației actuale (generală în UE) nu este permisă finanțarea activităților curente de gestionare/reciclare a deșeurilor ci doar cofinanțarea prin granturi a investițiilor (echipamente, lucrări etc.). În acest sens, la capitolul resurse financiare vor fi incluse doar investițiile ce pot fi făcute din fonduri publice (naționale și europene).

Reciclarea deșeurilor este o afacere și firmele care acționează pe piața de gestiune a deșeurilor și cea a reciclării deja acționează pe o piață concurențială, dar cu multe deficiențe. Intervenția prin investiții de publice pe această piață poate aduce mai multe neajunsuri decât beneficii. Astfel de neajunsuri sunt în prezent: rate mici de reciclare, fragmentarea pieței etc. Spre exemplu, investițiile excesive pe piața reciclării, cu ajutorul fondurilor UE, conduc la apariția de supra-capacități de gestiune a deșeurilor/reciclare care, în final, datorită gradului redus de utilizare a acestora vor atrage falimentul firmelor private.

De aceea, intervențiile pe piața reciclării nu trebuie făcute prin investiții masive ci prin legislație adecvată care să înlăture deficiențele existente în prezent pe această piață. Prin crearea unei piețe funcționale, se pot atrage fonduri însemnate atât pentru investiții cât și pentru rețehnologizare.

Ținte pe termen scurt (2020), pentru inversarea/stoparea proceselor negative evidențiate în analiza SWOT

ȚINTE TERMEN SCURT	MĂSURI/MODALITĂȚI DE ATINGERE	RESURSE UMANE	RESURSE FINANCIARE
Introducerea unui sistem de instrumente economice coerente pentru gestiunea deșeurilor. Utilizarea	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modificarea legislației existente prin introducerea unei taxe suplimentare de 10 €/tona deșeuri eliminate prin depozitare. 	2–4 persoane pentru monitorizare și raportare statistică.	Nu sunt necesare resurse financiare pentru investiții.

veniturilor pentru a sprijini colectarea separată și infrastructurile alternative.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Introducerea de sisteme depozit-garanție obligatorii pentru unele ambalaje cum ar fi: recipiente din sticlă, recipiente din PET, baterii uzate. 	3–5 persoane pentru dezvoltare, monitorizare și raportare statistică.	Investiții private la nivelul lanțurilor de magazine pentru preluarea și reciclarea ambalajelor.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea capacităților de colectare separată și de returnare a ambalajelor folosite de către populație. 	2–3 persoane/județ (80–120 persoane la nivel național)	Investiții private ale lanțurilor de magazine și generatorilor de ambalaje pentru preluarea/reciclarea ambalajelor.
Reciclarea a 15% -20% din deșeurile municipale.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea standardelor pentru produse reciclate. 	5–6 persoane la nivel național	Nu sunt necesare investiții publice majore.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Îmbunătățirea calitativă a absorbției fondurilor europene disponibile pentru a susține minimizarea deșeurilor la sursă, pregătirea pentru reutilizare sau reciclare a deșeurilor din ambalaje. 	5–6 persoane la nivel național	Nu sunt necesare investiții publice majore.
Reducerea cu 18% a fracției biodegradabile depusă la groapa de gunoi.	Punerea în aplicare a strategiei privind deșeurile biodegradabile, inclusiv măsuri specifice pentru a deturna deșeurile biodegradabile de la depozitare (operaționalizarea stațiilor de compost, studii pentru utilizarea compostului ca îngrășământ etc.).	5–10 persoane la nivel național pentru programare, monitorizare și raportare	Nu sunt necesare investiții publice majore.
100–150 persoane	Nu sunt necesare investiții publice majore.		

Sursa: contribuție proprie.

Pentru perioada de 5-10 ani au fost identificate șase ținte principale. În tabelul următor sunt explicate aceste ținte și modalitățile de atingere precum și resursele estimate a fi necesare.

Ținte pe termen mediu (2028), pentru atingerea unui nivel mediu de dezvoltare în UE

ȚINTE TERMEN MEDIU	MĂSURI/MODALITĂȚI DE ATINGERE	RESURSE UMANE	RESURSE FINANCIARE
Reciclarea a 40% -60% din deșeurile municipale.	Operaționalizarea deplină a sistemelor integrate de gestiune a deșeurilor la nivel județean	2 persoane la nivel de județ (82 persoane la nivel național)	Nu sunt necesare investiții publice suplimentare
Dinamizarea cererii de produse reciclate.	Perfecționarea sistemului de achiziții inclusiv obligativitatea contractelor publice de achiziții de materiale reciclabile (20-30% din total)	3-5 persoane la nivel național pentru monitorizare și raportare statistică.	Nu sunt necesare investiții publice suplimentare.
Funcționarea 100% a primului incinerator pentru deșeuri în Regiunea București - Ilfov.	Finalizarea incineratorului în anul 2025; operarea acestuia la capacitatea prevăzută.	3-4 persoane pentru regiunea București-Ilfov. Operare privată prin licitație	120-150 mil. €. Suma poate fi accesată prin intermediul POIM.
Actualizarea strategiei naționale de gestiune a deșeurilor, inclusiv măsuri specifice pentru a atinge obiectivele UE.	Refacerea strategiei naționale și analiza situației actuale pe baza unor date solide privind generarea deșeurilor și inventarierea capacităților de reciclare existente.	6-8 persoane pentru o perioadă de 2 ani.	Nu sunt necesare investiții publice.
Aplicarea măsurilor de reducere la sursă; operaționalizarea infrastructurii necesare.	Extinderea și generalizarea sistemelor de colectare separată la sursă la peste 70% din populație.	Nu sunt necesare persoane suplimentare.	5-6 milioane €/județ (205 - 250 milioane € la nivel național).

Stabilirea și controlul infrastructurii de colectare separată și schemele de depozit-garanție la mai mult de 10 produse reciclabile.	Finalizarea infrastructurii de colectare a materialelor reciclabile și a filierelor de procesare pentru: ambalaje de sticlă, PET, hârtie, baterii uzate, anvelope uzate etc.	Nu sunt necesare persoane suplimentare.	Investiții private.
Consolidarea regulamentelor, inspecției și impunerii respectării legislației.	Controale efectuate de autoritățile locale și regionale, precum și amendarea depozitării/transporturilor ilegale și infracțiuni conexe. Asigurarea unei bune gestionări a documentelor și activităților de control.	2 persoane /județ (82 persoane la nivel național)	Investiții publice pentru dotare (mijloace transport, comunicare, raportare, asistență legală etc.) 40–50 mil. €
Total		170–180 persoane	365-450 mil. €

Sursa: contribuție proprie.

Pentru perioada de 10–20 ani au fost identificate patru ținte principale, prezentate în tabel alături de modalitățile și resursele estimate.

Ținte pe termen lung (2038) pentru ocuparea de către România a locului (în Europa) potrivit resurselor de care dispune

ȚINTE TERMEN LUNG	MĂSURI/MODALITĂȚI DE ATINGERE	RESURSE UMANE	RESURSE FINANCIARE
Reciclarea a 65% - 75% din deșeurile municipale generate.	Instrumentele economice privind deșeurile și infrastructura de colectare-reciclare sunt funcționale.	2 persoane/ regiune de dezvoltare și la nivel central (18-20 persoane la nivel național).	Nu sunt necesare investiții publice suplimentare.
Reducerea fracției biodegradabile eliminate la deponie cu 30-	Creșterea suprataxei de depozitare a deșeurilor la groapa de gunoi la 15€/tonă. Piața compostului este	Nu este necesar personal suplimentar	Nu sunt necesare investiții publice suplimentare

35%. Reciclarea ambalajelor în proporție de 75%	funcțională și cererea de compost este stabilă.		
Finalizarea celui de-al doilea incinerator în Regiunea București-Ilfov.	Se va începe construcția celui de al doilea incinerator în Regiunea București - Ilfov.	Nu este necesar personal suplimentar	Nu sunt necesare investiții publice suplimentare
Limitarea finanțării UE și promovarea sistemelor de parteneriat public privat.	Folosire extinsă a instrumentelor economice în managementul deșeurilor. Eliminarea distorsiunilor pe piața gestiunii deșeurilor și a reciclării. Investițiile realizate de firme private care asigură colectarea, transportul, eliminarea și reciclarea deșeurilor.	Nu este necesar personal suplimentar	Nu sunt necesare investiții publice suplimentare

Sursa: contribuție proprie.

În concordanță cu prognozele și tendințele schițate în cele trei orizonturi, în tabelul următor sunt prezentate sursele de finanțare necesare atingerii țintelor enunțate anterior, necesare pentru scenariul realist.

Surse de finanțare pentru investiții (Scenariul realist)

Perioada	Investiții estimate	Surse de finanțare posibile	Observații
termen scurt (2020)	-	Nu sunt necesare investiții publice majore	Se impune introducerea legislației privind instrumentele economice
termen mediu (2028)	360–450 mil. €	120–150 mil. €. pot fi accesate prin intermediul POIM Restul de 240–300 mil.€ vor trebui finanțate de la bugetul de stat și bugetele județene	Se impune monitorizarea strictă a progreselor și a cauzelor care împiedică reciclarea, dezvoltarea cercetării tehnologice

termen lung (2038)	-	Nu sunt necesare investiții publice majore Managementul deșeurilor va fi finanțat din surse private	Se impune consolidarea legislației, perfecționarea metodelor de planificare, dezvoltarea cercetării etc.
Total		360–450 milioane euro	

Sursa: contribuție proprie.

SCENARIUL „OPTIMIST”

Acest scenariu poate fi considerat ca un scenariu optimist de consens în care se presupune că au fost atinse țintele propuse pentru anul 2020 (spre deosebire de scenariul realist).

Scenariul poate fi denumit de consens prin faptul că a fost adoptat⁸ de Comisia UE în anul 2015 și înlocuiește propunerile de economie circulară anterioare ce au fost considerate nerealiste și respinse de unele state.

Scenariul “optimist” acordă o importanță deosebită deșeurilor, propunând măsuri concrete care să reducă discrepanțele dintre statele membre.

ȚINTĂ CONSENS	TERMEN	OBS.
stimulente economice care să determine producătorii să introducă pe piață produse ecologice și să sprijine schemele de recuperare și de reciclare	2020	
reciclarea deșeurilor municipale în proporție de 65%	2028	obiectiv comun UE
reciclarea deșeurilor de ambalaje în proporție de 75%	2028	obiectiv comun UE
reducere a deșeurilor eliminate la groapa de gunoi până la maximum 10 % din toate deșeurile generate	2028	obiectiv obligatoriu UE
promovarea unor instrumente economice de descurajare a depozitării în gropile de gunoi	2038	obiectiv comun UE
definiții simplificate și îmbunătățite, precum și metode de calculare a ratelor de reciclare, armonizate la nivelul UE	2038	
măsuri concrete de promovare a reutilizării și de stimulare a simbiozei industriale – transformarea unui subprodus al unei industrii în materia primă a unei alte industrii	2038	

Sursa: contribuție proprie.

⁸ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6203_ro.htm

SCENARIUL „PESIMIST” CU ELEMENTE MAJORE DE RISC

Acest scenariu este legat de Pachetul privind economia circulară a fost propus în iulie 2014 și conține o listă amplă de ținte obligatorii. Acestea includ:

- un obiectiv de reciclare a 70% din deșeurilor municipale până în 2030
- un obiectiv de reciclare a 80% din ambalajele cum sunt sticla, hârtia, metalul și plasticul până în 2030
- interzicerea depozitării în gropi ecologice a tuturor deșeurilor reciclabile și biodegradabile până în 2025.

Pachetul mai conține și o serie de scopuri „la care se aspiră”, care nu pot fi impuse prin lege:

- reducerea treptată a depozitării în gropi ecologice a tuturor deșeurilor recuperabile până în 2030
- reducerea cu 30% a deșeurilor până în 2025
- și reducerea cu 30% a deșeurilor marine până în 2020.

Prevederile Pachetului privind economia circulară sunt extrem de ambițioase și pot fi atinse cu mare greutate de țările avansate (Germania, Austria, Olanda etc.). Pentru statele membre din estul UE aceste ținte nu sunt realiste.

În anul 2015 Comisia Europeană a retras oficial propunerile ambițioase de politici de reciclare a deșeurilor depuse de predecesori. Colegiul comisarilor a fost de acord să renunțe la pachetul economiei circulare, împreună cu alte 73 de propuneri legislative în curs (03/2016).

Cum România nu poate îndeplini obiectivele propuse pentru anul 2020, aceste obiective de mai sus se încadrează la Scenariul cu elemente majore de risc, “pesimist” care nu va fi dezvoltat neexistând factori care să favorizeze transpunerea lui în practică.

Stabilirea unui raport între țintele concepute și strategiile naționale și europene existente (componenta legislativă a raportului din etapa anterioară)

După cum a fost prezentat pe larg în fazele anterioare ale acestui proiect, Directiva Cadru privind Deșeurile, documentul european de referință pentru acest domeniu, a fost transpusă în legislația României prin Legea nr. 211/2011 privind regimul deșeurilor. Documentele programatice în domeniul deșeurilor - Planul Național de Gestionare a Deșeurilor (PNGD) 2009-2013, Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor (SNGD), Planurile Regionale de Gestionare a Deșeurilor (PRGD) și Planurile Județene de Gestionare a Deșeurilor (PJGD) - se află în momentul de față în proces de revizuire.

Componenta legislativă inclusă în măsurile propuse urmărește îmbunătățirea cadrului organizatoric, prin introducerea instrumentelor economice de gestionare a deșeurilor și promovarea mecanismelor de piață și a inițiativei private, eliminarea distorsiunilor existente etc. Acestea sunt:

- Modificarea legislației existente prin introducerea unei taxe suplimentare de 10 €/t la deșeurile eliminate prin depozitare care poate crește la 15 €/t la nivelul anului 2035;
- Modificarea legislației existente prin introducerea instrumentelor economice pentru gestiunea deșeurilor cum ar fi sisteme depozit-garanție obligatorii pentru o serie de ambalaje cum ar fi: sticlă, PET, baterii uzate, introducerea obligativității de a folosi materiale reciclate în cazul licitațiilor publice (hârtie reciclată, ambalaje reciclate etc.), tarifarea deșeurilor generate la greutate, eliminarea serviciilor „gratuite” de gestiune a deșeurilor etc.
- Corelații cu alte domenii ale Strategiei Academiei Române.

Convergența cu Strategia națională de gestionare a nămolurilor de epurare

Prezenta Strategie a Academiei Române trebuie corelată cu Strategia națională de gestionare a nămolurilor de epurare⁹ "Strategia națională de gestionare a nămolurilor produse în urma epurării apelor uzate". Elaborarea unei politici naționale de gestionare a nămolurilor de epurare a apărut ca o necesitate datorată investițiilor majore realizate până în prezent și care se vor efectua în continuare pentru construirea și reabilitarea stațiilor de epurare astfel ca România să respecte condițiile Tratatului de Aderare. Odată cu creșterea gradului de conectare a locuințelor la sisteme de epurare, va rezulta o creștere de circa cinci-șase ori a producției de nămol în următorii opt ani.

Astfel, se va ajunge la o cantitate de peste 150.000 tone substanță uscată care vor trebui eliminate în siguranță.

În prezent, puțini operatori ai stațiilor de epurare au la dispoziție opțiuni de valorificare a nămolului, 90% din cantitatea de nămol produsă fiind practic stocată în stațiile de epurare iar lipsa de interes pentru soluționarea unor metode de gestionare benefică a nămolului se datorează, în special, costurilor suplimentare necesare, dificultății de a se stabili noi căi de eliminare a nămolului precum și calității scăzute a acestui produs.

Operatorii stațiilor de epurare sunt responsabili în primul rând cu gestionarea nămolului și se confruntă cu situații diferite având în vedere următoarele:

- producția de nămol reprezintă un proces continuu, de neoprit
- calitatea nămolului nu este controlabilă cu strictețe (calitatea și controlul apelor industriale deversate în sistemul de canalizare sunt vitale)
- nicio variantă de eliminare a nămolului nu are o siguranță maximă și o disponibilitate imediată

---

⁹ Strategia națională de gestionare a nămolurilor de epurare, Partea a III-a (versiune finală nr. 2) Cod proiect: POSM/6/AT/I.1.2010 Februarie 2012 Direcția generală AM POS Mediu Proiect cofinanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională.

- costurile tratării și eliminării nămolului sunt semnificative (până la 50% din costurile totale de operare ale stației de epurare)
- conformitatea cu standardele de calitate ale nămolului și ale mediului înconjurător.

Pentru a se atinge conformitatea cu legislația UE, operatorii stațiilor de epurare trebuie să asigure o eliminare securizată (pe termen lung) a nămolului, ceea ce presupune: timp, planificare, investiții și o abordare antreprenorială pentru a fi una de succes.

CONCLUZII

Deși în spațiul autohton dezvoltarea durabilă capătă de multe ori alura unui simplu fason trecător, a unei filozofii abstracte sau arbitrare sau, atunci când e transpusă în strategii și documente programatice, îmbracă forma unei rețete de măsuri fixate de un organism și executate de un altul, ea trebuie privită și folosită ca **un model concret, realist și coerent de abordare** a realităților complexe ale unei comunități și de construire a unui (posibil) viitor al acesteia.

Introdusă în discursul public ca o modalitate (cel puțin teoretică) de rezolvare a crizelor de natură economică și ecologică cu care s-a confruntat (și încă se confruntă) omenirea la sfârșitul secolului trecut și începutul acestui mileniu, dezvoltarea durabilă reprezintă la ora actuală un element constant, definitoriu, al politicilor economice și sociale ale fiecărei țări, care implică și un **element de ordin moral**, definit de caracteristica ereditară, testamentară.

Ca societate și indivizi avem **sarcina primară** de a utiliza în mod responsabil patrimoniul natural, istoric și cultural și de a păstra neatins dreptul generațiilor care vor urma de a beneficia în egală măsură de acest patrimoniu.

Societatea românească se află la ora actuală într-o dinamică complexă și rapidă, iar nevoia de a atinge o stare de echilibru și de a nu uita să lăsăm ceva în urmă pare mai mare ca oricând. Dacă ne dorim cu adevărat să intrăm în „casta” țărilor relevante în acest secol trebuie să parcurgem într-un ritm cât mai alert câțiva pași mari în procesul de dezvoltare, iar **dezvoltarea durabilă a României** trebuie să depășească stadiul de mit, de concept sau slogan cu formă frumoasă și complet lipsit de fond și să se transforme într-o **prioritate reală a întregii societăți**.

Abordarea unui mod strategic de gândire doar în momentul apariției unor obstacole mai mult sau mai puțin așteptate este o soluție nerealistă și ineficientă în orice orizont de timp considerat. Se impune o **viziune pe termen lung** – creionarea celei mai dificile conjuncturi posibile și identificarea soluțiilor prin care se pot eluda situațiile limită. O abordare strategică (a se citi guvernare sau politică publică) de calitate este obligată să definească un obiectiv ideal, dar trebuie să prevadă soluții capabile să răspundă într-un mod flexibil schimbărilor inevitabile ce se petrec la nivel local și global.

Cele mai nobile strategii vor eșua dacă își vor îndrepta atenția doar asupra efectelor problemelor din sistem, nu și asupra cauzelor acestora, și dacă nu vor ține cont de schimbările constante din domeniul resurselor naturale.

Buna guvernare în această arie vastă a resurselor naturale trebuie construită pe aceleași principii ca oricare altă serie de politici publice: viziune pe termen lung, impact ecologic minim, consultare democratică, proces decizional transparent, reglementări coerente și de calitate, limitarea birocrăției ș.a. Ea trebuie să stabilească un echilibru între resursele naturale (pe care e obligată să le definească ca fiind strategice), capitalul uman și resursele financiare (creșterea economică), pe baza unei evaluări corecte a potențialului existent.

Rata de succes a acestui demers depinde de o multitudine de factori, printre care trebuie să se numere și: coordonarea între factorii de decizie de pe toate palierele, orientarea către investiții publice, atragerea de fonduri externe (în special europene), ieșirea din logica păguboasă a ciclului electoral și ocolirea măsurilor populiste de aceeași factură, controlul aplicării măsurilor și al resurselor financiare alocate.

Principiile conservării biodiversității și ale dezvoltării durabile a capitalului natural trebuie să fie considerate fundamentale în stabilirea oricăror politici de dezvoltare economică și socială. **Direcția principală** a oricărei strategii în acest domeniu ar trebui să fie reabilitarea patrimoniului natural în condițiile unei creșteri și diversificări economice de durată. **Elementele cheie** ale realizării unei astfel de strategii sunt educația, cercetarea, investiția, legislația puternică și coerentă și cooperarea reală și facilă între toți actorii implicați.

Conținuturile generate de acest proiect reprezintă doar **un punct de plecare, o propunere obiectivă și dezinteresată de măsuri și idei** necesare unei dezbateri constructive la nivelul întregii societăți românești și al autorităților implicate în procesul decizional care să permită mai apoi o continuare a cercetării în acest domeniu pentru construirea, alături de celelalte proiecte din cadrul *Strategiei Academiei Române*, a unui proiect de țară „sănătos” și bine încheiat, plasat în contextul unei globalizări accelerate.

Proiect 3

SECURITATEA ȘI EFICIENȚA ENERGETICĂ

INDICATORI STRATEGICI ȘI SCENARIILE DE EVOLUȚIE A SECTORULUI ENERGETIC (SURSE PRIMARE ȘI DERIVATE DE ENERGIE, PRODUCEREA, TRANSPORTUL ȘI UTILIZAREA ENERGIEI SUB TOATE FORMELE DE VALORIFICARE), CARE SĂ CONTRIBUIE LA DEZVOLTAREA ROMÂNIEI PÂNĂ LA NIVELUL MEDIU AL EVOLUȚIEI ECONOMICE ȘI SOCIALE A UE

COORDONATOR: PROF. DR. FILIP CÂRLEA

Echipa de cercetare:

- Filip Cârlea – responsabil proiect
- Victor Vaida
- Nicolae Golovanov
- Alexandru Săndulescu
- Virgil Mușatescu
- Constantin Ciutacu
- Luminița Chivu
- Alexandru Pătruți
- Iulian Iancu
- Cristian Lăzăroiu
- Sever Costin Cobianu

SINTEZA RAPORTULUI ELABORAT ÎN FAZELE ANTERIOARE

Dezvoltarea economiei naționale se bazează pe resursele primare de energie și pe producția de energie electrică, ceea ce face necesară evaluarea posibilităților de susținere a cererii de energie pe baza unui program de dezvoltare, pe termen mediu și lung.

Nivelul de independență energetică al României se păstrează încă pentru următoarele 2 decenii, cu tendință de consolidare; factorul determinat al nivelului ridicat de independență energetică l-a reprezentat diminuarea cererii și a consumului unor ramuri, precum industria metalurgică, industria constructoare de mașini, industria materialelor de construcții etc.

România produce cca. 6% din producția de petrol a Uniunii Europene (respectiv, 2% din producția Europei), ocupând locul 4 în UE, respectiv locul 5 în

Europa. Exploatarea rezervelor probabile și posibile se poate realiza prin investiții specifice (*sonde noi, operațiuni la sondă pentru creșterea factorului de recuperare și reducerea declinului rezervelor, etc.*). În România, la o producție medie anuală de 10,8 mld. m³ și în condițiile unui declin anual constant de 5% al rezervelor sigure de gaze naturale, coroborat cu o rată de înlocuire a rezervelor de gaze naturale de 80%, se poate estima că rezervele sigure de gaze naturale se pot epuiza în următorii 15–20 ani.

Producția de gaze naturale se va reduce datorită scăderii rezervei sigure, a diminuării investițiilor de explorare și exploatare, coroborate cu creșterea factorului de recuperare și întârzierea în exploatarea resurselor din Marea Neagră, îndeosebi ca urmare a prețului redus al gazelor naturale pe plan internațional, influențat de cotațiile internaționale ale țițeiului.

Pe termen lung, însă, se pot asigura, în continuare, gaze naturale necesare economiei și populației, prin implementarea proiectelor pentru explorarea zonelor de adâncime, a zonelor cu geologie complicată în domeniul onshore și offshore din Marea Neagră, îndeosebi a zonei de apă adâncă.

Producția de huiă, care rămâne o resursă energetică marginală, trebuie menținută, pe termen mediu, pentru a asigura funcționarea grupurilor energetice recent modernizate, în scopul producerii de energie electrică și termică în sistemele centralizate de termoficare.

Lignitul indigen rămâne o sursă energetică importantă în mixul de resurse energetice, pe baza căreia trebuie păstrate și dezvoltate, în continuare, capacități de producere de energie electrică cu eficiență ridicată. Rezervele de lignit în exploatare (concesionate) pot asigura exploatarea pentru circa încă 33 de ani, la un nivel de producție de circa 30 mil. tone/an; rezervele sigure se pot majora prin accesarea unor rezerve din perimetre neconcesionate și concesionate, respectiv prin exploatarea de noi perimetre.

Resursele naționale de uraniu sunt destinate să asigure materia primă pentru fabricarea combustibilului nuclear, necesar reactoarelor nucleare 1 și 2, pe durata tehnică de exploatare a acestora. Pe termen scurt (2016-2020), producția de uraniu, rezerva și importul de combustibil nuclear poate să asigure combustibilul pentru unitățile în funcțiune. În vederea menținerii siguranței în fabricarea combustibilului pentru operarea centralei nucleare (cu două sau cu patru unități nucleare), procesarea și rafinarea U₃₀₈, în vederea obținerii de dioxid de uraniu, se realizează, în concordanță cu necesarul rezultat din programul de dezvoltare al energiei nucleare. În prezent însă, societatea comercială Nuclearelectrica, importă combustibil nuclear, acesta fiind mai ieftin decât cel din producția autohtonă. Este necesară o politică și o strategie energetică, care să asigure menținerea în funcțiune și dezvoltarea de unități nucleare noi, care să permită pe termen scurt, mediu și lung funcționarea continuă a cel puțin două unități nucleare (1.413 MW), contribuind la securitatea energetică a țării.

România poate dezvolta sisteme de producție din variate tipuri de surse regenerabile de energie, în funcție de specificul fiecărei zone geografice. Potențialul energetic al surselor regenerabile este alcătuit din biomasă (*incl. deșeuri menajere și industriale*), energie eoliană, energie solară, hidroenergie și surse geotermale. România are un avantaj competitiv pentru producerea de energie din surse regenerabile, care dețin o pondere de aprox. 23,9% din producția totală de energie, față de media UE 28, de 15% și comparativ cu Austria, care produce cca. 80%. Avantajul României provine din sursele hidroenergetice care, împreună cu celelalte forme de energie din surse regenerabile (*solară, eoliană etc.*), s-a dezvoltat și a majorat cota în producția totală de energie. Biomasă este o resursă regenerabilă de energie, din produse biodegradabile, deșeuri și reziduuri biologice agricole, reziduuri forestiere și din industria alimentară (*ex. prelucrare produse din piscicultură*), componente biodegradabile din reziduuri industriale și urbane și culturi în scopuri energetice.

Eficiența energetică are rol important în asigurarea necesarului de energie, prin diminuarea cererii de resurse energetice, respectiv reducerea poluării mediului ambiant și contribuie la realizarea obiectivului de dezvoltare sustenabilă, cu emisii reduse de CO₂; obiectivul constă în decuplarea creșterii necesarului de energie de ceea ce înseamnă dezvoltarea economică, ca urmare a creșterii eficienței energetice. Eficiența energetică reprezintă o importantă resursă de energie, care asigură reducerea amprentei de carbon a energiei și diminuarea cererii de combustibili fosili.

Creșterea economică s-a decuplat de necesarul de energie din România începând cu anul 1998, iar intensitatea energetică a economiei, măsurată prin energia primară utilizată pe unitatea de produs intern brut, a scăzut. Consumul de energie primară reprezintă diferența dintre consumul brut de energie primară și consumul non-energetic al purtătorilor de energie (*ex. gaze naturale utilizate ca materie primă în industria chimică*). Cantitatea de energie primară pentru a produce o unitate de energie finală este un indicator care reflectă eficiența globală a sectorului energetic (*extragerea produselor energetice, producerea de energie electrică și de căldură, transport și distribuție*). Cantitatea de energie electrică pentru care se utilizează resurse energetice primare este formată din energia electrică livrată în rețele electrice, la care se adaugă consumul propriu tehnologic al grupurilor energetice, care diferă în funcție de tipul resursei primare folosite și procesul de conversie a energiei primare în energie electrică, precum și eficiența (randamentul) instalației. Sectorul de producere a energiei electrice este organizat, în principal, după tipul de resursă primară utilizat în procesul de producere (*hidro, nuclear, termo, eolian, fotovoltaic și biomasă*). Mixul energetic actual utilizat pentru producerea energiei electrice este diversificat și echilibrat, reflectând baza de resurse naturale. Presupunând că dezvoltarea economică a țărilor UE are loc fără creșterea necesarului energetic, în România, pentru a se realiza media UE la nivelul anului 2038, cererea de energie internă trebuie să crească cu 90%; însă, pentru a ocupa locul 7 (*deținut de Germania*), cererea de energie în România trebuie să crească cu 138% față de nivelul actual, până în anul 2050.

În România, sectorul energetic deține o poziție dominantă și de interes strategic în cadrul economiei naționale, iar piața sectorului energetic din România este de cca. 30 miliarde €, în care lucrează peste 110.000 oameni, de la extracția de cărbune, petrol și gaze naturale, transport de gaze, până la valorificarea carburanților rezultați în urma procesării petrolului în rafinării.

OBIECTIVE

Competitivitatea energiei electrice generate în România în context regional, cu impact asupra fluxului transfrontalier și a profitabilității capacităților de generare, inclusiv competitivitatea serviciilor de sistem la nivel regional.

Scenarii de dezvoltare a sectorului energetic pentru dezvoltarea economică și socială a României pe termen scurt, mediu și lung, armonizate cu obiectivele strategice de securitate energetică, competitivitate (economică și piața de energie), sustenabilitate (climatică și ecologică).

Descentralizarea producției de energie electrică conduce la sporirea rezilienței pentru consumatorii finali, re poziționarea sistemului de transport și distribuție, pentru a asigura fluxul energiei electrice, determinante fiind comportamentul consumatorilor specifici (*prosumatori*) și capacitățile de stocare.

În procesul de integrare a piețelor de energie la nivelul UE, cu implicații majore asupra codurilor de rețea și a concurenței la nivel regional și european se impune o soluție la problema competitivității energiei electrice generate în România în context regional, cu impact asupra fluxului transfrontalier și a profitabilității capacităților de generare, inclusiv competitivitatea serviciilor de sistem la nivel regional.

Transformarea sectorului energiei electrice la nivel global are loc într-un ritm accelerat, prin penetrarea tehnologiilor de generare bazate pe surse regenerabile (hidroenergetice, eoliene onshore și offshore, fotovoltaice, biomasă, geotermale etc.), revoluția digitală (ex. rețele inteligente), etc.

INTRODUCERE

*„Viitorul nostru ar fi asigurat dacă am face
astăzi tot ceea ce sperăm să facem mâine”*

Zig Ziglar (1926–2012), SUA,
Trainer motivațional

Studiul prezintă un cadru de referință pe termen scurt (2020), mediu (2028) și lung (2038) armonizând obiectivele strategice de securitate energetică, de competitivitate a pieței de energie, respectiv de sustenabilitate climatică și ecologică.

Lucrarea acordă prioritate combustibililor convenționali (ex. țiței, gaze naturale, cărbune și energie nucleară) în mixul energetic pentru următoarele două decenii. Hidroenergia rămâne sursa incontestabilă a sistemului energetic național, la care se adaugă cu o pondere majoră, componenta nucleară, în special din considerente de securitate energetică, care, împreună cu energia din surse regenerabile, asigură mixul energetic național. Gazele naturale din zăcămintele onshore și cele descoperite recent în Marea Neagră pot garanta satisfacerea cererii interne, iar cărbunile trebuie să facă față presiunii crescânde, pe termen mediu și lung, a costului emisiilor de gaze cu efect de seră (GES). Biomasa continuă să joace un rol central pentru încălzirea gospodăriilor din mediul rural, în forme mai eficiente și mai puțin poluante. Cogenerarea de înaltă eficiență va avea un rol important, prin investiții planificate de modernizare și redimensionare a sistemelor de alimentare centralizată cu agent termic și capacități industriale noi. Pentru creșterea eficienței energetice a locuințelor se are în vedere și diminuarea pierderilor prin îmbunătățirea izolației termice. Structura sectorului energetic și perspectivele sale de evoluție pentru orizontul de timp studiat, evidențiază arii de intervenție strategică relevante pentru atingerea obiectivelor pe termen lung. Studiul prezintă scenarii de dezvoltare a sectorului energetic pentru evoluția economică și socială a României pe termen scurt, mediu și lung, care trebuie armonizate cu obiectivele strategice de securitate energetică, competitivitate (economică și piața de energie) și sustenabilitate (climatică și ecologică).

Principiul fundamental în procesele specifice Sistemului Electroenergetic Național (SEN) constă în prospectarea și exploatarea resurselor energetice primare, producerea, transportul, distribuția și furnizarea energiei electrice, în acoperirea cererii consumatorului final, cu respectarea indicatorilor de calitate, la un cost cât mai redus, în mod sustenabil, cu minimizarea impactului asupra mediului și atenuarea schimbărilor climatice.

Evoluția sectorului energiei electrice depinde de factori cu o complexitate variabilă și necesită soluții flexibile și eficiente la nivel local, regional, național, inter-regional și european. Investițiile în domeniul energetic se recuperează după termen lung (10-20 ani), iar deciziile sunt bazate pe analize cost-beneficiu fundamentate pentru fonduri publice, respectiv de eficiență economică acolo unde apare componenta privată. Investitorii au nevoie de un cadru de reglementare, politici fiscale și scheme de sprijin armonizate, stabile și predictibile.

Transformarea sectorului energiei electrice la nivel global are loc într-un ritm accelerat, prin promovarea tehnologiilor de generare bazate pe surse regenerabile (hidroenergetice, eoliene onshore și offshore, fotovoltaice, biomasă, geotermale etc.), revoluția digitală (ex. rețele inteligente) etc. Ponderea relativ mare a capacităților instalate în centrale electrice eoliene și fotovoltaice cu generare intermitentă impune adecvanța sistemului electroenergetic și a modului de funcționare a pieței de energie electrică. Pe termen mediu și lung, creșterea producției descentralizate de energie electrică poate conduce la sporirea rezilienței

pentru consumatorii finali, repoziționarea sistemului de transport și distribuție, pentru a asigura fluxul energiei electrice, determinante fiind comportamentul consumatorilor specifici (*prosumatori*) și capacitățile de stocare.

Asumarea țintelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, la nivel european și mondial, prin politici de decarbonare constituie constrângeri asupra alcătuirii mixului energetic și a tehnologiilor prin care poate fi produsă și utilizată energia.

PRIORITĂȚI ȘI OBIECTIVE STRATEGICE

România participă la procesul de integrare a piețelor de energie la nivelul UE și la realizarea Uniunii Energetice Europene, cu implicații majore asupra codurilor de rețea și a concurenței la nivel regional și european. Se impune o soluție la problema competitivității energiei electrice generate în România în context regional, cu impact asupra fluxului transfrontalier și a profitabilității capacităților de generare, inclusiv competitivitatea serviciilor de sistem la nivel regional.

România a negociat cu Comisia Europeană țintele naționale privind evoluția sectorului energetic pentru anul 2028/2030:

- reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (GES) cu 40% față de nivelul anului 1990;
- ponderea surselor regenerabile de energie la 27% în consumul final de energie;
- creșterea eficienței energetice cu 27%, până în anul 2030;
- interconectarea sistemului energetic cu statele vecine de 10% în anul 2020 și 15% în anul 2030, raportat la producția de energie electrică și la capacitatea de generare a energiei electrice disponibile.

Priorități strategice – sectorul energetic joacă un rol fundamental în dezvoltarea economică și socială a țării. Calitatea vieții, creșterea economică și competitivitatea economiei românești se realizează dispunând de energie la prețuri accesibile, cu impact minim asupra mediului înconjurător.

Pe plan internațional, în ultima perioadă, s-au produs transformări importante în domeniul energiei. Performanța noilor tehnologii de extracție a petrolului a condus la o supraofertă pe piețele globale și diminuarea prețului barilului de țiței. Acest fapt constituie un factor de stimulare economică, prin prețul mic al combustibililor, dar și crează dificultăți în sectorul extracției și prelucrării hidrocarburilor.

Scăderea prețului tehnologiilor pentru producerea de energie din surse regenerabile și, mai cu seamă, susținerea lor, prin certificate verzi sau tarife garantate (*feed-in-tariff*), a dus la creșterea semnificativă a „energiei verzi” în structura consumului de energie.

Măsurile de eficiență energetică și diminuarea ponderii industriei energo-intensive au determinat scăderea consumului de energie, atât în România, cât și în statele membre ale UE.

Asumarea țintelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, la nivel european și mondial, prin politici de decarbonare constituie constrângeri asupra alcătuirii mixului energetic și a tehnologiilor prin care poate fi produsă și utilizată energia.

Acutizarea tensiunilor geopolitice în regiuni exportatoare de materii prime energetice ale lumii – inclusiv în proximitatea geografică a României, impune acordarea de prioritate, *măsurilor de securitate energetică*, cu asumarea costurilor aferente. Securitatea energetică presupune acces la surse diverse de energie, prin rute alternative și de la diferiți producători, la un preț accesibil. O componentă de bază a securității energetice a României ține de capacitatea sectorului energetic de a produce energie folosind, în manieră economică și ecologică, baza diversificată de resurse naturale disponibile.

Având în vedere transformările politice și tehnologice ale domeniului energiei, sistemul energetic național din România trebuie să ofere decidenților politici și investitorilor reperele unei planificări pe termen lung.

Obiectivele strategice fundamentale, care trebuie transpuse în priorități de acțiune în sectorul energetic sunt securitatea energetică, competitivitatea piețelor de energie și sustenabilitatea ecologică. Aceste obiective trebuie să se regăsească în principii politice, economice și de guvernare energetică prin:

- deschiderea reală a piețelor europene de energie,
- valorificarea resurselor naționale prin tehnologii avansate,
- eficientizarea sistemului energetic național,
- managementul consumului de energie,
- separarea rolului statului de arbitru și administrator al sectorului energetic de cel de proprietar,
- profesionalizarea actului de guvernare energetică,
- predictibilitatea și stabilitatea reglementărilor în domeniul energiei.

Cu un orizont de timp până în 2028/2030 de analiză și prognoză, respectiv cu proiecții până în 2038/2040 este utilă observarea și evaluarea riscurilor sectoriale și ierarhizarea căilor de acțiune, cu scenarii de evoluție a producției, cererii și ofertei de energie, luând în considerare politici de decarbonare și investiții publice în capacități de generare a energiei electrice.

Analiza energetică oferă viziunea de dezvoltare sustenabilă a țării, care include:

- evoluția către rolul de hub regional de producție, înmagazinare și tranzacționare a energiei și resurselor energetice;
- concentrarea pe consumatorul de energie - beneficiar al diversificării surselor și serviciilor de energie;
- dezvoltarea infrastructurii energetice și introducerea de tehnologii inteligente;
- profesionalizarea actului de guvernare energetică.

Uniunea Europeană este cel mai mare importator mondial de energie, importând 53% din necesar, cu un cost anual de aprox. 400 miliarde €. Multe state

membre se bazează pe un număr limitat de furnizori, în special pentru aprovizionarea cu gaze naturale. UE își propune să stimuleze creșterea economică, să garanteze securitatea energetică europeană și să combată schimbările climatice. Obiectivul pachetului de politici privind Uniunea Energetică Europeană constă în asigurarea energiei la prețuri accesibile, energie sigură și durabilă pentru cetățenii Uniunii Europene.

- Uniunea Energetică Europeană este structurată pe 5 dimensiuni:
- securitatea energetică, solidaritatea și încrederea;
- piața internă a energiei;
- contribuția eficienței energetice la moderarea cererii de energie;
- reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în economie;
- cercetarea, inovarea și competitivitatea.

Infrastructura energetică învechită a Europei (în special în Europa Centrală și de Est), piețele de energie slab integrate transfrontaliere și lipsa coordonării politicilor energetice naționale fac ca, deseori, consumatorii și întreprinderile din UE să nu aibă posibilitatea de alegere și să nu beneficieze de scăderea prețurilor energiei. Întrucât piața europeană a energiei electrice devine integrată, deocamdată la nivel regional, crește concurența pentru cotă de piață privind furnizarea de energie electrică și asigurarea serviciilor de sistem.

Finalizarea pieței europene a energiei va permite accesul la piețele energiei dincolo de frontierele naționale, ceea ce facilitează consolidarea cooperării regionale între statele Uniunii Energetice și state terțe; astfel, se îmbunătățește accesibilitatea și competitivitatea prețurilor energiei pentru consumatori.

Politicile privind energia și clima au condus la progrese substanțiale în vederea îndeplinirii obiectivelor 20/20/20:

- emisiile de gaze cu efect de seră va scădea, atingând praguri reduse cu 24% față cele din 1990 până în 2020, respectiv cu 32% mai mici până în 2030 pe baza politicilor actuale;

- ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final de energie va crește în continuare până la 21% în 2020 și la 24% în 2030.

Intensitatea energetică a economiei Uniunii s-a redus cu 24% în perioada 1995–2011, în timp ce îmbunătățirile în sectorul industrial au fost de aproximativ 30%. Emisiile de dioxid de carbon generate de economia UE au scăzut cu 28% în perioada 1995–2010.

Protocolul de la Paris, adoptat în decembrie 2015, oficializează obiectivul de reducere cu 40% a emisiilor de gaze cu efect de seră până în 2030. Obiectivele sunt cunoscute sub denumirea de contribuții preconizate stabilite la nivel național.

Cadrul de politici pentru anul 2030 se va baza pe aplicarea obiectivelor 20/20/20, inclusiv prin noi ținte și pe următoarele elemente:

- reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, în conformitate cu foile de parcurs pentru 2050, răspunzând provocărilor legate de eficiența costurilor și accesibilitatea prețului;

- simplificarea cadrului de politici la nivel european, îmbunătățind complementaritatea și coerența dintre obiective și instrumente;
- flexibilitatea statelor membre pentru a defini o tranziție pentru emisii reduse de dioxid de carbon;
- consolidarea cooperării regionale între statele membre;
- dinamismul dezvoltării surselor regenerabile de energie, printr-o politică eficientă din punctul de vedere al costurilor;
- politicile în domeniu să țină cont de obiectivul menținerii competitivității întreprinderilor și accesibilității prețurilor energiei;
- ameliorarea securității energetice;
- consolidarea încrederii investitorilor prin semnale clare cu privire la modul în care se va schimba cadrul de politică după 2020;
- distribuirea echitabilă a eforturilor statelor membre, ținând seama de circumstanțele și capacitățile lor specifice.

Noile ținte în domeniul energie-climă pentru 2028/2030:

- reducerea cu 40% a emisiilor de gaze cu efect de seră, în raport cu nivelul din 1990;
- energia din surse regenerabile să joace un rol esențial în tranziția către un sistem energetic mai competitiv, sigur și sustenabil, ponderea ei urmând să crească la 27%;
- țintă indicativă de 27% în ceea ce privește eficiența energetică (economie de energie de 27%, măsurată în consumul de energie primară), revizuită în 2020, cu scopul explorării unui nivel de 30%; obiectivul în materie de eficiență energetică prin măsuri politice specifice la nivelul UE și la nivel național vizează aparate de uz casnic și industrial, vehicule și parcul imobiliar;
- ținta de 10% (până în 2020) în ceea ce privește interconectările de energie electrică va crește la 15% până în 2030 (în funcție de costuri și de schimburi comerciale între regiuni); România, situându-se, în prezent, la nivelul de 7%.

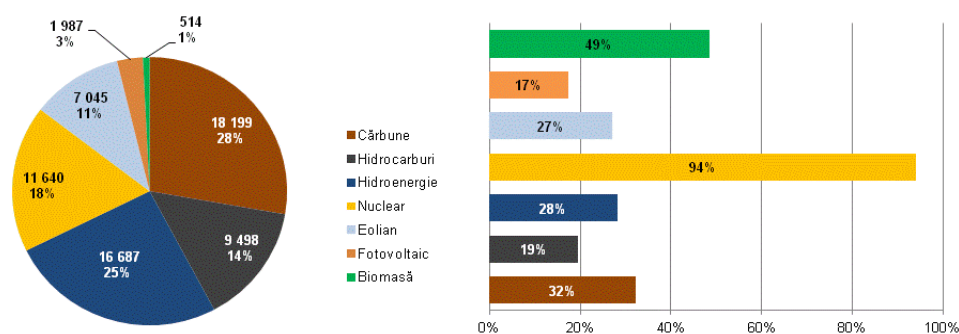
Sistemul de comercializare a certificatelor de emisii (EU-ETS) - cadrul european 2030: Parlamentul și Consiliul European au convenit amânarea licitării a 900 milioane de certificate de emisii până în 2019/2020; surplusul structural se poate realiza prin crearea unei rezerve pentru stabilitatea pieței în 2021. Alocarea gratuită va continua până în 2028, cu scopul diminuării ponderii industriilor energointensive; plafonul scăzând cu 2,2%/an, începând din 2021.

Pentru a intensifica eforturile de reducere a emisiilor de carbon, din sumele încasate în urma tranzacționării certificatelor de emisii, se va înființa un fond pentru inovare (proiecte demonstrative de reducere a emisiilor) și un alt fond pentru modernizare sistemelor energetice.

Producția de energie electrică a României, în anul 2015 (conf. date INS), a fost aprox. 65,6 TWh, iar consumul final de 52,6 TWh; diferența de 13 TWh a fost

împărțită între consumul tehnologic și exportul net. Consumul în economie (construcții, sectorul industrial și servicii) a avut o pondere de 75% în consumul final, restul fiind consum rezidențial (aprox. 12 TWh).

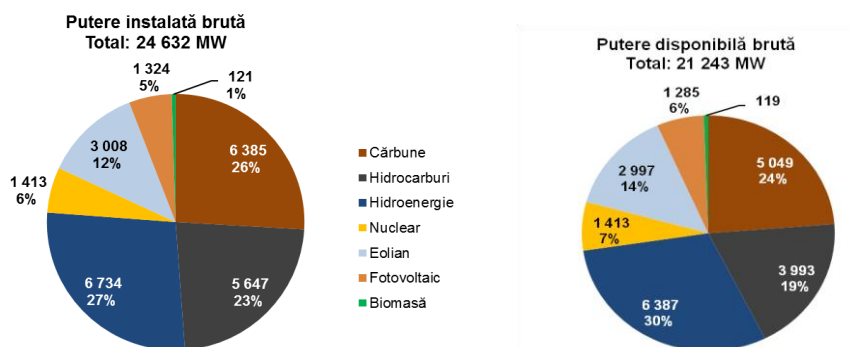
Figura 1. Producția de energie electrică (65,6 TWh) & coef. de utilizare putere instalată, 2015

Sursa: INS (2016), CNTEE Transelectrica (*capacități instalate la 1.01.2016*), ANRE (*Raport de monitorizare al pieței de energie electrică*)

Valoarea coeficientului de utilizare a puterii instalate pentru capacitățile pe bază de cărbune și hidrocarburi este relativ redusă, asemănătoare valorilor pentru capacitățile din surse regenerabile de energie. Ponderea mare a producției de energie electrică din surse regenerabile a diminuat numărul de ore de funcționare al capacităților pe bază de cărbune și gaze naturale.

Figura 2. Puterea instalată și puterea disponibilă în SEN, la 1 aprilie 2016

Sursa: Transelectrica, Cerințe privind transparența informațiilor referitoare la producție

Unitățile de producere a energiei electrice bazate pe cărbune și gaze naturale sunt necesare din perspectiva asigurării securității energetice.

O abordare a problemei legate de asigurarea competitivității, sustenabilității și modernizării sectorului de generare poate consta în integrarea în societăți mari a producătorilor bazați pe surse de energie primară diferite (cărbune, gaze naturale, hidroenergie, surse regenerabile de energie). În orice caz, este necesar ca producătorii în regim monocombustibil să își redimensioneze structura de cheltuieli operaționale și de personal pentru a funcționa eficient pe baza unui număr limitat de ore de acces în ordinea de merit. Eficientizarea poate avea loc în cadrul companiei integrate sau în afara acesteia, pe baza accesului în ordinea de merit.

Tendențe ale structurii consumului de energie electrică: consumul de energie electrică depinde de structura economiei, puterea de cumpărare, calitatea infrastructurii și a serviciilor disponibile din perspectiva consumatorului final. Prețul final al energiei electrice furnizate, raportat la venitul disponibil și la prețul formelor alternative de energie este factorul primordial.

Intensitatea energetică, în special în industrie, modelează cererea de energie electrică pentru segmentele principale de consum. Creșterea eficienței energetice prin investiții în tehnologie și procese industriale noi este esențială pentru a face față concurenței internaționale. În România, companiile din sectoarele metalurgiei feroase, aluminiului și altele au investit în eficiența energetică, potențialul economic de eficientizare fiind în prezent realizat. Investiții suplimentare ar putea fi determinate, pe termen mediu, de adoptarea unor noi procese mai eficiente de către concurență, fie de prețul mai ridicat al energiei electrice.

Pentru segmentele rezidențial și al serviciilor, intensitatea energetică evoluează împreună cu apariția de noi tehnologii (ex.: aparate electrocasnice, tehnologii de iluminat, etc.). Creșterea eficienței energetice nu determină în mod automat scăderea consumului, întrucât venitul disponibil suplimentar poate fi alocat pentru noi activități cu consum de energie electrică – efectul rebound.

La nivel global și, incipient, în România, tendința este de creștere a ponderii energiei electrice în cererea totală de energie în sectorul serviciilor și în mediul rezidențial, prin utilizarea aerului condiționat și a încălzirii prin pardoseală, gătitul cu plite și cuptoare electrice, încălzirea pe bază de pompe de căldură, utilizarea vehiculelor electrice etc.; se dezvoltă serviciile cu un consum redus de energie, în special sub formă de energie electrică. Obiectivele strategice de dezvoltare economică ale României pot conduce la creșterea consumului de energie electrică în agricultură (sisteme de irigații) și în transporturi (mobilitatea electrică, creșterea ponderii transportului feroviar).

În România este puțin probabil ca în sectorul industrial să apară noi consumatori mari, dar este posibilă, apariția multor consumatori mici. Nu este însă exclus ca dezvoltarea rețelei rutiere să faciliteze venirea unor agenți economici.

Indiferent de situație, România trebuie să fie pregătită cu energie pentru acele ramuri ale industriei cu valoare adăugată crescută.

Scenariul de referință presupune că România își asumă politicile energetice și măsurile adoptate la nivel național și european până în 2020. La nivelul UE sunt incluse directivele privind promovarea surselor regenerabile de energie (SRE), calitatea carburanților, decizia care modifică Directiva privind certificatele de emisii ETS (*Emissions Trading Scheme*). Scenariul de referință presupune atingerea țintelor naționale pentru 2020, în principal pentru energia din surse regenerabile (*pondere în consumul brut de energie finală*), ținta privind reducerea emisiilor de GES în sectoarele non-ETS și cea pentru biocombustibili (*amestec 10% din volumul total al carburanților utilizați în transporturi*).

Scenariul de referință presupune rate ale costului de capital (WACC) specifice României cu privire la investiții în sectoarele nuclear, SRE și de eficiență energetică. Ratele WACC diferă de nivelul UE în perioada 2015-2040 din cauza unor prime de risc mai mari, care sunt aliniate la nivelul mediu al UE începând cu 2040.

Scenariul 2028/2030 presupune asumarea țăintelor UE de energie și mediu pentru 2030, cu obligativitatea obiectivului de reducere a emisiilor de GES cu 40% și cu participarea României la efortul colectiv al statelor membre de atingere a țăintelor pentru SRE și eficiență energetică.

Scenariul presupune adoptarea Cadrelor de reglementare al UE privind politicile de energie și climă 2020-2030, în care obiectivul de 27% privind SRE nu este obligatoriu la nivel național, ci la nivelul UE, ceea ce lasă țărilor membre flexibilitate pentru îndeplinirea obiectivelor naționale de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, care să asigure cea mai mare eficiență a costurilor, în conformitate cu circumstanțe specifice, mix-ul de energie și capacitățile de care dispun pentru producerea de energie din surse regenerabile.

Tendențele europene asupra evoluției sistemului energetic din România după anul 2030 se vor reflecta, în principal, ca urmare a impactului prețurilor Emissions Trade Scheme (ETS) mai ridicate, respectiv a aplicării standardelor de eficiență energetică pentru imobile și autoturisme noi.

La nivelul UE, au fost stabilite următoarele ținte pentru 2030:

- reducerea cu 40% a emisiilor totale GES față de 1990, prin reducerea cu 43% a emisiilor ETS față de 2005 și reducerea cu 30% a emisiilor non-ETS față de 2005 (*reducerea cu 80% a emisiilor totale GES până în 2050, față de 1990*);
- creșterea ponderii surselor SRE la 27% din consumul final de energie;
- creșterea eficienței energetice cu cel puțin 27%;
- realizarea unui grad de interconectare al fiecărui stat membru cu statele vecine de 10% în anul 2020 și 15% în anul 2030, raportat la puterea instalată în capacitățile de producție.

Scenariul 2028/2030 maximal presupune obligativitatea la nivel național a tuturor țintelor adoptate în Cadrul european al politicilor de energie și mediu 2030, precum și menținerea angajamentului față de politicile și țintele europene pentru anul 2050, prin asumarea țintei de reducere a emisiilor de GES cu 80% în 2050; prețurile globale ridicate la combustibilii fosili sunt puțin probabile în contextul unui scenariu privind un proces intens de decarbonare.

Scenariul optim - structura mixului energetic reflectă considerații de cost optim la nivel sistemic și răspunde obiectivelor strategice fundamentale:

- a) securitatea energetică;
- b) competitivitatea piețelor de energie ca bază a competitivității economiei naționale;
- c) decarbonarea sectorului energetic.

Scenariul optim a fost definit pe baza nivelului mediu de preț al combustibililor, la care au fost adăugate următoarele cerințe:

- construcția unei capacități supracritice pe bază de lignit de 600 MW, care să intre în producție până în 2025 și o capacitate de captare și stocare a CO₂, începând din 2035;
- convergența costului de capital pentru investiții în SRE către nivelul mediu european, începând cu 2020;
- investițiile în sisteme de aprovizionare cu energie termică (SACET) să permită evoluția sistemelor centralizate de termoficare potrivit Directivei privind Eficiența Energetică;
- îndeplinirea condițiilor de infrastructură necesare preluării producției din zăcămintele de gaze naturale ale Mării Negre; mix-ul de energie electrică se realizează din cărbune, păcură, gaze naturale, hidroenergie, energie nucleară, SRE.

Până în 2028 sunt prevăzute:

- reducerea contribuției cărbunelui în mix-ul energetic și al gazelor naturale;
- dublarea aportului energiei nucleare, în urma realizării reactoarelor 3 și 4;
- energia din surse regenerabile – după 2020, investițiile în energia din surse regenerabile pot avea loc un ritm lent.

În perioada 2017–2020 nu sunt prevăzute scheme de sprijin începând din 2017 și sunt incerte investițiile noi în capacități eoliene, fotovoltaice, microhidrocentrale sau pe biomasă.

Regimul fiscal pentru activitățile de exploatare a resurselor energetice trebuie să fie competitiv, echitabil și stabil, pentru a încuraja utilizarea optimă a potențialului resurselor indigene de țiței, gaze naturale, biomasă, hidroenergie și celelalte surse regenerabile (eoliene, fotovoltaice, solare, geotermale etc). În ceea ce privește țițeiul și gazele naturale, regimul fiscal trebuie să asigure un raport de tip *win-win* între stat și investitor.

Prețuri: creșterea prețului energiei electrice cu aprox. 30% pentru *consumatorii industriali*:

- 67 €/MWh în 2015;
- 81 €/MWh în 2020;
- 87 €/MWh în 2025;
- 90 €/MWh în 2030 și

cu cca. 50% pentru *consumatorii casnici*:

- 127 €/MWh în 2015;
- 154 €/MWh în 2020;
- 175 €/MWh în 2025;
- 195 €/MWh în 2030.

Aceste majorări sunt efectul creșterii prețului angro la energia electrică, pentru recuperarea costurilor de producție, inclusiv costul anuităților de capital, pentru înlocuirea parcului de capacități prin investiții.

Sunt prevăzute creșteri ale prețului angro, pentru perioada 2030–2050:

- prețul angro este estimat să crească de la nivelul scăzut din prezent (aprox. 30 €/MWh), la un nivel mediu între 65 €/MWh și 85 €/MWh; factorii determinanți pentru evoluția prețului sunt costurile de capital pentru tehnologii de producție, combustibili, modernizare și re tehnologizare a infrastructurii de transport și distribuție, și certificate de emisii de dioxid de carbon.

Creșterea veniturilor consumatorului va compensa evoluția prețurilor, încât ponderea cheltuielilor cu energia electrică în bugetul gospodariilor va rămâne la un nivel asemănător celui actual, deși consumul de energie electrică se va majora.

Consumul brut de energie în 2028 urmează să crească la 394 TWh (*creștere 4%*), iar cererea de energie finală la 269 TWh (*creștere cu 6%*). Consumul resurselor energetice, ca materie primă, urmează să crească cu 35% (6 TWh), în timp ce consumul și pierderile aferente sectorului energetic vor scădea cu 4 TWh.

Pentru a-și păstra locul în mixul energiei electrice, grupurile pe bază de lignit trebuie să scadă costul lignitului. Noi capacități pe bază de lignit trebuie să aibă parametri supracritici, eficiență ridicată, flexibilitate în operare și emisii de GES scăzute. Grupurile existente rămân necesare cel puțin până la finalizarea lucrărilor de re tehnologizare a unității nucleare nr. 1, potrivit proiectului.

România este exportator net de energie electrică și produse petroliere, dar importă circa 70% din consumul de țiței, o parte a gazelor naturale și cantități mici de ulei și minereu de uraniu. Nivelul exporturilor nete este așteptat să crească pe termen lung, întrucât energia electrică rămâne competitivă în regiune pe termen lung. Nivelul exporturilor este corelat cu implementarea proiectului unităților nucleare 3 și 4, ceea ce ar mări exportul net de energie electrică la 7-11 TWh/an. România rămâne un furnizor de energie electrică și de reziliență în regiune.

Energia din surse regenerabile – există zone cu potențial ridicat de exploatare, însă investițiile în energie regenerabilă vor avea un ritm mai lent în perioada 2020–2028, costurile aferente fiind relativ ridicate. Decalajul ar putea fi

recuperat după anul 2030, când se preconizează că tehnologiile vor deveni competitive fără scheme de sprijin.

În condiții de cost scăzut al capitalului și fără o schemă de sprijin, se estimează o creștere treptată a capacităților eoliene cu 1.500 MW și a celor fotovoltaice cu 1.400 MW în perioada 2020–2030. În total, creșterea capacităților instalate pe bază de SRE între 2017 și 2030 va fi mai mică decât în perioada 2011–2016. Este improbabilă dezvoltarea de capacități mari pe bază de biomasă sau a microhidrocentralelor până în 2030, rezerva nevalorificată urmând să fie exploatată în condiții de eficiență economică pe termen lung. Însă, utilizarea biogazului și a deșeurilor va cunoaște o creștere importantă în capacități de cogenerare.

Principala formă a biomasei cu destinație energetică în România este lemnul de foc (95%). Datele cu privire la producția de masă solidă au un grad de incertitudine de circa 20%, față de estimarea de 42 TWh în 2015, care se reflectă în consumul pentru încălzire și în balanța energetică a României. Consumul de lemn de foc utilizat în gospodăria este estimat la 36 TWh, restul fiind biomasă utilizată în producția de energie în cogenerare. Până în 2030, se înregistrează o scădere cu circa 20% a consumului de lemn de foc, ceea ce conduce la scăderea ușoară a producției, la 39 TWh.

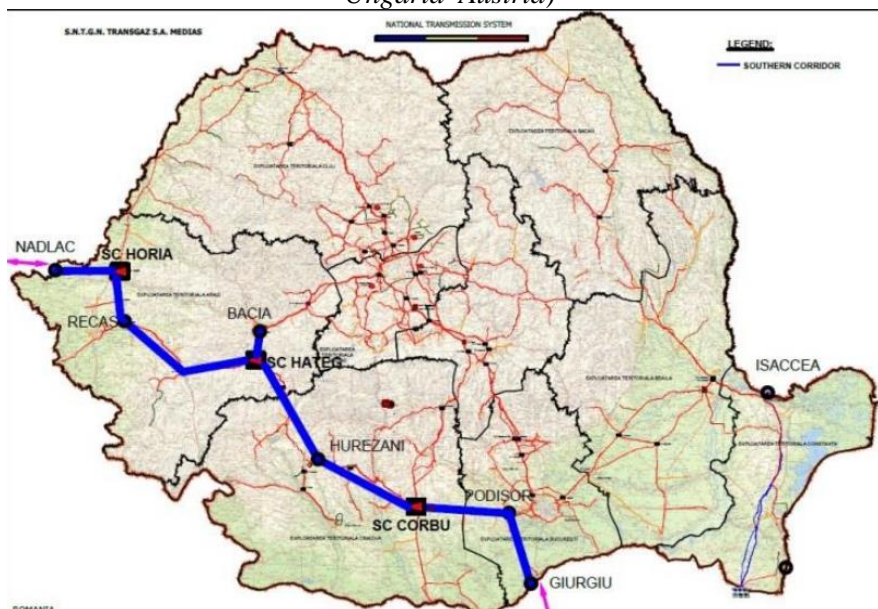
Producția de energie pe bază de deșeuri poate crește, însă accentul trebuie să cadă pe colectarea selectivă, reciclarea și recircularea materiilor prime și mai puțin pe incinerare.

Producția de gaze onshore urmează să scadă, până la 9-10 miliarde m³/an pentru perioada 2016-2028. Producția onshore este de așteptat să se diminueze, iar un grad redus de dependență față de import este condiționat de dezvoltarea rezervelor descoperite în Marea Neagră. Resursele suplimentare de gaze din zăcămintele offshore sunt prevăzute în mixul energetic al României în toate scenariile, cu excepția celui pesimist de menținere îndelungată a prețurilor joase, ceea ce nu justifică continuarea investiției. Momentul în care va începe producția de gaze din noile zăcămintele are un grad ridicat de incertitudine. În scenariul care presupune revenirea prețului la nivel ridicat, producția din Marea Neagră ar urma să ajungă la un nivel de varf în jurul anului 2025. Dezvoltarea concomitentă a resurselor de gaze naturale din Marea Neagră și a proiectului unităților nucleare 3 și 4 ar putea situa România în poziția de exportator de gaze naturale. În situația în care nu se construiește nici un nou reactor nuclear, ponderea mărită a gazului natural în mixul energiei electrice poate genera o situație de dependență relativ ridicată de importuri. Pe termen lung, epuizarea zăcămintelor de hidrocarburi face probabilă o creștere ușoară a importurilor, dar ponderea lor nu va depăși, probabil, 25% din consumul intern în 2030 – aproape în întregime țitei. Din date publice comunicate, producția din zăcămintele offshore descoperite, până în prezent, în Marea Neagră se va desfășura pe parcursul a circa 10 ani, însă dublarea producției de energie poate înlocui gazele naturale și carbunele în mixul energiei electrice.

Proiectul magistralei de gaze Bulgaria–România–Ungaria–Austria (BRUA) este promovat de Comisia Europeană, care a alocat, în anul 2016, suma de 179 mil.€ pentru realizarea lucrărilor, din costul total estimat de 560 mil. €. Proiectul asigură transportul gaze naturale între punctele de interconectare cu sistemele de transport gaze naturale din Bulgaria (la Giurgiu) și Ungaria (Arad-Csanadpalota); gazoductul va avea o lungime de aprox. 550 km, pe culoarul Giurgiu–Podișor–Corbu–Hurezani–Hațeg–Recaș–Horia. Conducta are o capacitate maximă de 1,5 miliarde m³/an spre Bulgaria și de 4,4 miliarde m³/an spre Ungaria; limita de finalizare a implementării proiectului este anul 2019.

Proiectul asigură importul de gaze naturale în Europa Centrală din regiunea caspică și din alte potențiale surse, inclusiv LNG¹.

Figura 2bis Proiectul magistralei de gaze naturale BRUA (Bulgaria–România–Ungaria–Austria)

Sursa: SNTGN Transgaz

Cererea finală de energie electrică urmează să crească, de la 44 TWh în 2015, la 51 TWh în 2030; iar față de aceasta proiecție, scenariile alternative arată ca probabilă o evoluție de creștere mai lentă a cererii.

¹<http://cursdegovernare.ro/gazoductul-brua-transgaz-primeste-179-de-milioane-de-la-comisia-europeana.html>

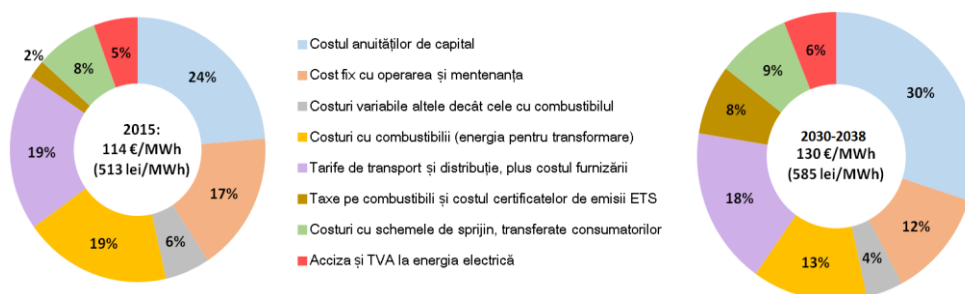
Energie electrică – prețul energiei electrice: prețul angro este estimat să crească de la un nivel relativ scăzut în prezent (cca. 30 €/MWh), la un nivel mediu de 75 €/MWh pentru perioada 2028–2038.

Factorii determinanți pentru evoluția prețului:

- (1) costuri de capital pentru tehnologii de producție a energiei electrice;
- (3) modernizarea și re tehnologizarea infrastructurii de transport și distribuție;
- (4) certificate ETS de emisii de GES.

În prezent, producătorii de energie electrică nu sunt profitabili (cost mediu total 114 €/MWh, raportat la prețul mediu final 94 €/MWh), situație ce nu va persista pe termen lung.

Figura 3. Componentele de cost total ale energiei electrice în 2015 și 2028–2038

Sursa: Ministerul Energiei, pe baza datelor PRIMES

Estimările factorilor de cost pentru fiecare tehnologie și a mixului optim de energie electrică din punct de vedere al eficienței economice, arată un preț mediu angro al energiei electrice de aprox. 80 €/MWh pentru perioada 2028-2040.

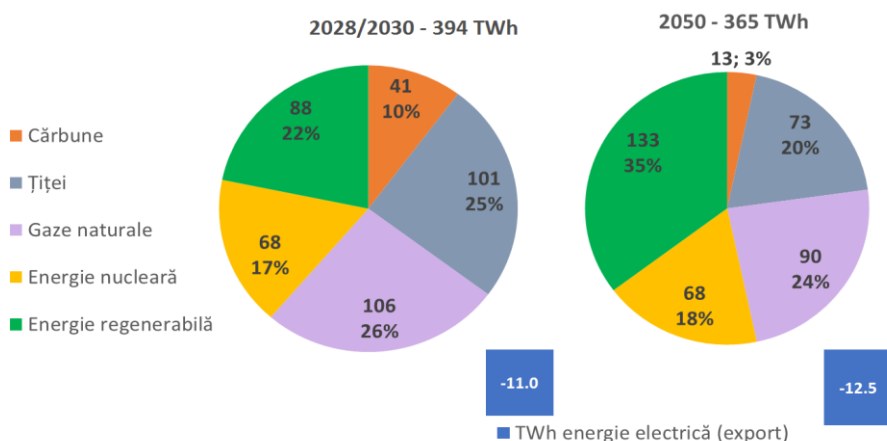
Pentru proiectele de investiții în capacități noi de producție a energiei electrice, intervalul de preț este referința pentru evaluarea veniturilor viitoare probabile. Proiectele cu un cost mai ridicat (ex.: proiecte care valorifică SRE) vor avea nevoie de scheme de sprijin, până când costul „uniformizat” total (*levelised cost of electricity*) va scădea către acest nivel. În lipsa unor scheme de sprijin, pot fi dezvoltate proiecte care beneficiază de condiții naturale favorabile, cu amânarea ponderii SRE în mixul energiei electrice; însă se va menține creșterea emisiilor de GES și, la nivel european, un preț ridicat al ETS, reflectat în prețul energiei. Acest fapt nu va încuraja investiții suplimentare în SRE până la atingerea țintelor de emisii. La prețul angro al energiei electrice se adaugă tariful de rețea, taxe și accize, în funcție de tipul de consumator și de banda de consum.

Întrucât piața europeană a energiei electrice devine tot mai integrată, crește concurența pentru cota de piață cu privire la furnizarea de energie electrică și la asigurarea serviciilor de sistem.

Fără dublarea producției de energie nucleară (cu 2 unități nucleare noi), prețul final al energiei electriceva crește cu aproximativ 30% pentru consumatorii industriali și cu 50% pentru consumatorii casnici ; este efectul creșterii prețului angro cu energia electrică, pentru recuperarea costurilor de producție, incl. costul anuităților de capital, care permit înlocuirea parcului de capacități prin noi investiții. Componentele aferente tarifului de rețea și taxele rămân constante, în valoare reală, pentru întreaga perioadă analizată. Creșterea prețului energiei electrice are loc în UE, România rămânând printre statele membre cu cele mai scăzute prețuri, sub media europeană.

Cererea de energie electrică depinde de ritmul creșterii economice, de nivelul de trai, de evoluția sectoarelor industriale, de utilizarea energiei electrice în nevoi de consum noi (ex. încălzire, răcire, gătit, electromobilitate etc.). Scenariile presupun creșterea consumului casnic, a activității în industria prelucrătoare (încălzire electrică și electromobilitate).

Figura 4. Consumul intern brut de energie primară în 2030 și 2050

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES-2016

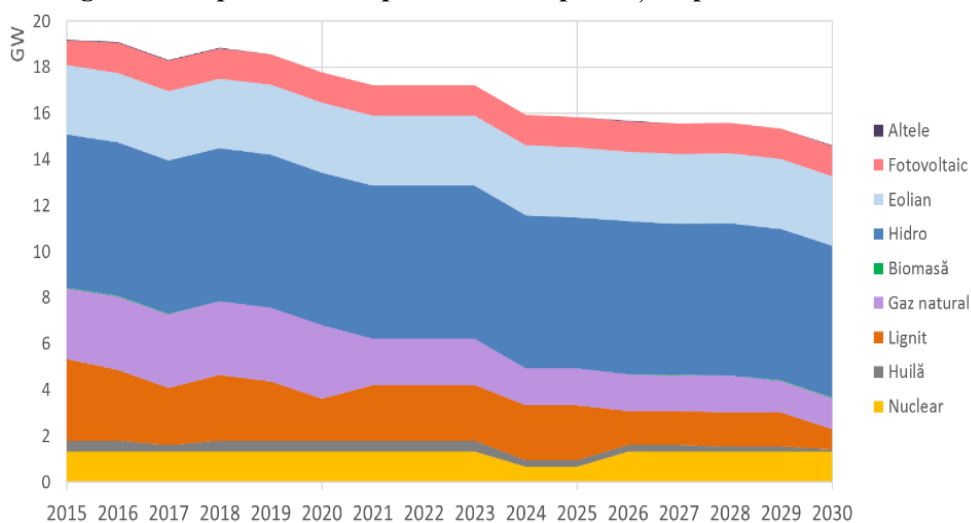
Pentru anul 2028 este preconizată o creștere susținută a cererii finale de energie electrică, de la 44 TWh în 2015 la 51 TWh; este probabilă o evoluție de creștere mai lentă a cererii. România are, în prezent, un consum mediu orar de energie electrică de 6.500 MWh (variații între 4.200 MWh și 9.600 MWh).

Capacitatea instalată și producția de energie electrică: România rămâne exportator net de energie electrică în regiune, deși în 2016 a moderat exportul și a crescut importul. Exportul de energie electrică nu este însă un obiectiv strategic

pentru România, astfel că producția anuală de energie electrică urmează, în general, cererea.

România dispune de capacități de producție flexibile, care contribuie la piața regională de echilibrare. Până în anul 2030, este de așteptat retragerea din funcțiune a circa 1.800 MW pe bază de gaze naturale și 2.400 MW pe bază de cărbune. Pe măsură ce capacitățile vechi se dezafectează, sunt necesare capacități noi, care să îndeplinească cerințe de eficiență economică, să fie flexibile și să asigure conformarea cu reglementările europene.

Figura 5. Disponibilitatea parcului de capacități în perioada 2016-2030

Sursa: Ministerul Energiei, Transelectrica, ANRE, raportări companii

Energia nucleară în România: utilizarea, pe termen lung, a energiei nucleare este considerată obiectiv strategic de securitate națională.

La nivelul Uniunii Europene, 14 state membre, printre care România, mențin opțiunea privind energetica nucleară, energia nucleară fiind competitivă în România. Coeficientul mediu de utilizare a puterii instalate pe durata de exploatare, dintr-un număr de 404 unități nucleare în exploatare la nivel mondial, Unitatea nucleară 2 se află pe locul 5 în lume, cu un coeficient de utilizare de 92,4%, iar Unitatea 1 pe locul 16, cu un coeficient de utilizare de 88,8%. În ceea ce privește securitatea, misiunea internațională de evaluare a World Association of Nuclear Operators (WANO) – noiembrie 2015, a relevat nivelul înalt de securitate nucleară, apreciind că zonele de activitate ale centralei sunt printre cele mai adecvate la nivel mondial, raportat la standardele de evaluare la nivel de industrie nucleară internațională.

Capacitatea nucleară acoperă cca. 20% din producția de energie electrică a României și poate să ajungă la 30%, prin construirea unităților nucleare 3 și 4. Unitățile nucleare din România contribuie la reducerea anuală a emisiilor de GES cu cca. 2 mil. tone CO₂, dacă se presupune că înlocuiesc capacități pe bază de gaze naturale; respectiv, 4 mil. tone CO₂ echivalent, dacă substituie capacități pe bază de lignit. Pe durata de viață, până la re tehnologizare după 25 ani de funcționare, fiecare reactor reduce emisiile de GES cu 50-100 mil. tone CO₂-echivalent, contribuind astfel la țintele de decarbonare europene.

Cele două unități trebuie să intre într-un proces de re tehnologizare/retubare, astfel, durata de operare în condiții de securitate poate fi prelungită cu 25 de ani (cu de comisionare după anul 2050 pentru ambele reactoare). Pentru perioada în care unitatea nucleară 1 va intra în procesul de modernizare, SEN va avea nevoie de surse alternative de putere care pot produce energie în regim de bază. Astfel, producătorii pe bază de cărbune și gaze naturale vor beneficia de un număr mai mare de ore de operare. Pre lungirea duratei de viață a unității nucleare 1 și 2 necesită asigurarea energiei din surse alternative sau din import (ceea ce justifică amânarea retragerii unor capacități pe bază de gaze naturale sau cărbune). Decizia strategică de extindere a capacității nucleare în România se sprijină pe faptul că proiectul poate utiliza infrastructura existentă și valorifică rezerva de apă grea, asigură continuitatea experienței naționale în sectorul nuclear și premisele ciclului nuclear complet în România, ceea ce justifică, de asemenea, valorificarea zăcământului de minereu de uraniu de la Tulgheș-Grințieș.

Proiectul unităților nucleare 3 și 4 răspunde cerințelor sistemului electroenergetic în tranziția României către o economie fără emisii de carbon, contribuie la securitatea energetică a României și la menținerea stabilității prețului energiei electrice la un nivel suportabil pentru consumatori. Proiectul nuclear are o contribuție directă la asigurarea securității și a independenței energetice a României. Nivelul prețului la care energia electrică produsă de reactoarele 3 și 4 ar intra în sistemul energetic, la nivelul anilor 2025–2030, va fi stabilit în urma procesului de autorizare a proiectului.

Tehnologia nucleară reprezintă o opțiune viabilă și certă pentru a produce energie curată, fără emisii de gaze cu efect de seră, asigură protecția mediului înconjurător și reduce efectele încălzirii globale. Dacă în prezent, centrala nucleară acoperă cca. 20% din producția de energie electrică a României, se poate ajunge la cca. 30%, prin realizarea investiției cu două noi reactoare. România a investit cca. 1 miliard € în infrastructura și necesarul tehnologic aferent reactoarelor nucleare 3 și 4, fără ca investiția să devină o certitudine, iar cheltuielile efectuate vor deveni pierderi pentru bugetul de stat. Potrivit proiectului, până în anul 2030, este de așteptat retragerea din funcțiune a circa 1.800 MW pe bază de gaze naturale și 2.400 MW pe bază de cărbune. Pe măsura ce capacitățile vechi sunt retrase în rezervă sau dezafectate, sunt necesare noi capacități în locul lor. Proiectul unităților nucleare 3 și 4 este important în România și poate înlocui alte proiecte cu capacitate mai mare de 1.400 MW. Analizând factorul de încărcare al capacităților

în centrale termoelectrice convenționale, unitățile 3 și 4 pot reduce necesarul de capacitate din alte surse cu până la 3.000 MW. Realizarea proiectului în forma prevăzută în prezent depinde de aprobarea mecanismului de sprijin de către CE și de aranjamentul comercial cu investitorul strategic.

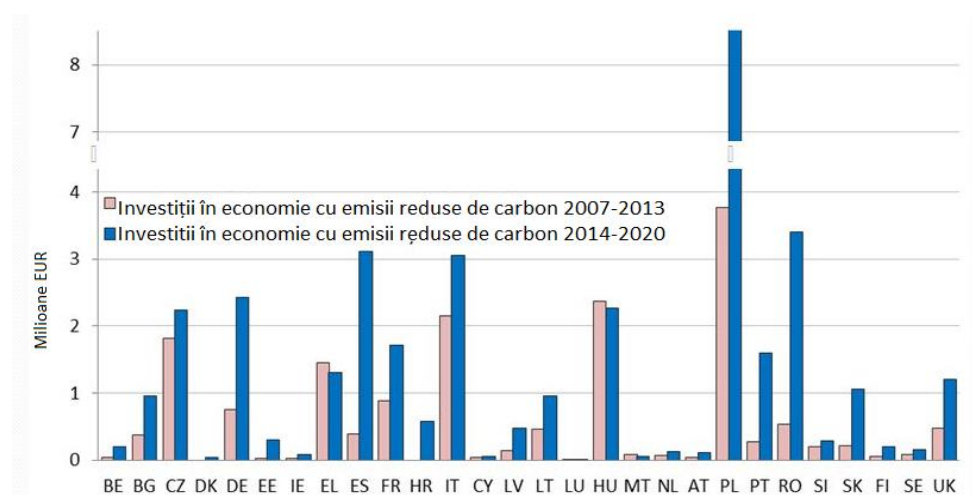
Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) a adoptat (mai 2016) decizia conform căreia unitățile 3 și 4 sunt un proiect prioritar, de importanță strategică. Pe de altă parte, construcția a două noi unități nucleare, cu producție în bandă, restrânge numărul orelor de operare al unităților pe bază de cărbune și gaze naturale și mărește cererea de flexibilitate, pentru a adapta producția la graficul de sarcină și la producția intermitentă din surse regenerabile. Din acest motiv, pentru a asigura un nivel ridicat al adecvantei SEN, investiția în noi capacități nucleare trebuie sincronizată cu retragerea capacităților ineficiente pe bază de cărbune și înlocuirea cu unități care pot funcționa la vârful graficului de sarcină.

Decizia de investiție în două noi reactoare, unitățile 3 și 4, depinde de unele condiții: calitatea aranjamentelor contractuale cu potențialul investitor; mărimea și durata ajutoarelor de stat oferite printr-o eventuală schemă de susținere; internalizarea costurilor de decomisionare a reactoarelor, precum și a celor de depozitare intermediară și definitivă a deșeurilor nucleare.

România are un avantaj competitiv prin baza tehnologică și capitalul uman pregătit în domeniul nuclear. Proiectul unităților nucleare 3 și 4 devine viabil doar printr-un mecanism de garantare a veniturilor, care reduce costurile finanțării.

Ponderea energiei nonemisive de CO₂, respectiv realizată pe SRE și în centrale nucleare, va crește de la 49,5% din total producție în 2009 la 72,5% în 2020 și poate atinge peste 80% în 2035.

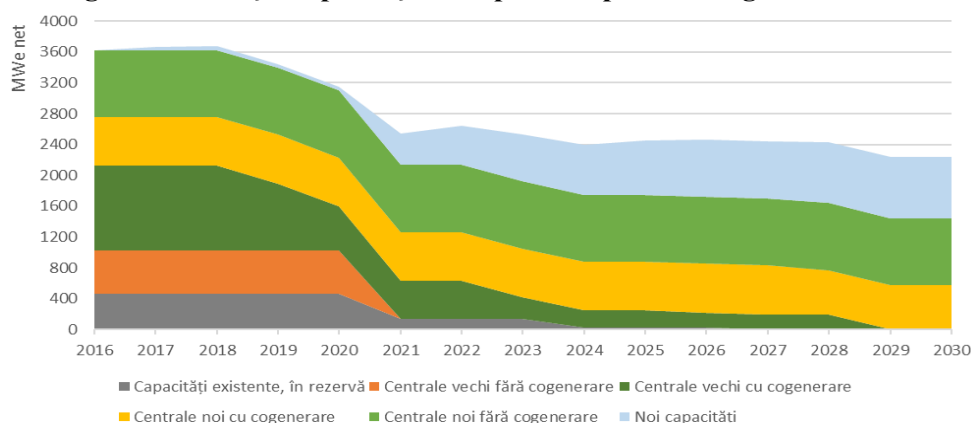
Figura 6. Investiții în economie cu emisii reduse de carbon

Sursa: DG Energy (ENER)

Gaze naturale: România dispune de o capacitate netă instalată pe bază de gaze naturale de circa 3.650 MW, din care 1.750 în regim de cogenerare de energie termică și electrică; 450 MW se află în rezervă (1.150 MW - la sfârșitul duratei normale de viață, pentru retragere în perioada 2017–2023).

Figura 7. Evoluția capacităților disponibile pe bază de gaze naturale

Sursa: date - Ministerul Energiei

Funcționarea în cogenerare în localități cu SACET (ex. București, Constanța, Galați etc.) necesită capacități noi, în locul capacităților vechi. Costul specific al investiției este relativ redus (≤ 1.000 €/kW putere instalată); se poate asigura finanțarea cu turbine eficiente și flexibile, chiar la un cost ridicat al capitalului, dar cu costuri de mentenanță relativ reduse. Pe termen lung, viabilitatea investițiilor în centrale termoelectrice pe bază de gaze naturale depinde de evoluția prețului gazelor naturale.

România dispune de cca. 1.500 MW – putere instalată, în urma investițiilor din ultimii ani (400 MW dintre centrale noi nu sunt cu ciclu combinat, 630 MW funcționează în cogenerare); aprox. 1.050 MW din capacitățile noi pe bază de gaze naturale sunt grupuri de producție.

România are opțiunea strategică de a miza pe gaze naturale cu rol de combustibil de tranziție către o economie sustenabilă. Impedimentul constă în incertitudinea cu privire la evoluția prețului gazelor naturale, însă majoritatea statelor europene mizează pe gaze naturale cu rolul de combustibil de tranziție. Gazele naturale asigură flexibilitatea centralelor și pot echilibra producția intermitentă a energiei din surse regenerabile, au un cost relativ redus al investiției inițiale și cheltuieli de mentenanță, respectiv emisii relativ reduse de GES.

În opțiunea strategică de creștere a ponderii gazelor naturale în mixul energiei electrice, România acoperă aproape integral cererea internă din producție proprie,

dar rezervele *onshore* existente sunt în curs de epuizare. Pentru a evita creșterea semnificativă a dependenței de importuri, este necesară dezvoltarea zăcămintelor *offshore* descoperite în Marea Neagră - condiție sine qua non pentru a miza pe gazele naturale în mixul energiei electrice.

Tendențe ale mixului de generare – combustibili fosili: producția de energie electrică în România va continua să se bazeze, până în anul 2030, pe combustibili fosili (cărbune și gaze naturale) și pe resurse regenerabile; îndeplinirea țințelor de decarbonare impune creșterea graduală a ponderii energiei din surse regenerabile, respectiv a gazelor naturale, în detrimentul cărbunelui.

La costul de achiziție a lignitului, huilei și gazelor naturale, producătorii de energie electrică trebuie să ia în considerare prețul în creștere al certificatelor de emisii de GES din sistemul european de trazaționare (EU-ETS *Emission Trading Scheme*).

Pentru ca UE să atingă ținta pentru anul 2030 de a reduce emisiile cu 40% față de anul 2005, prețul certificatelor de emisii va crește pentru a duce la eficientizarea (prin reducere costuri) și la închiderea capacităților cu mare intensitate a emisiilor de GES pe unitatea de energie electrică comercializată. În România, grupurile cu randament scăzut pe bază de lignit sunt expuse acestui risc.

Timpul relativ lung de reacție al centralelor pe bază de cărbune, în ceea ce privește rezervele de putere utilizate pentru asigurarea reglajului frecvenței, face dificilă și ineficientă adaptarea la intrările și ieșirile din SEN ale capacităților eoliene și fotovoltaice. Acest lucru conduce la generarea de energie electrică în pierdere (cost ridicat, deși prețul este redus când piața este saturată), respectiv funcționarea insuficientă pe profit (când prețul este ridicat datorită unui deficit de ofertă, dar grupul energetic nu funcționează la capacitate maximă). Imposibilitatea de a reacționa la oscilații de putere pune în dificultate grupurile pe bază de cărbune, indiferent de costul cu certificate de emisii GES.

În schimb, grupurile bazate pe gaze naturale oferă avantaje în mixul energiei electrice: emisii reduse de CO₂ și noxe (energie relativ curată), randamente mari chiar la sarcină redusă, flexibilitate și reglaj rapid, servicii de sistem, back-up pentru SRE și energia nucleară. Atractivitatea generării pe bază de gaze naturale crește concomitent cu creșterea prețului certificatelor de emisii de GES.

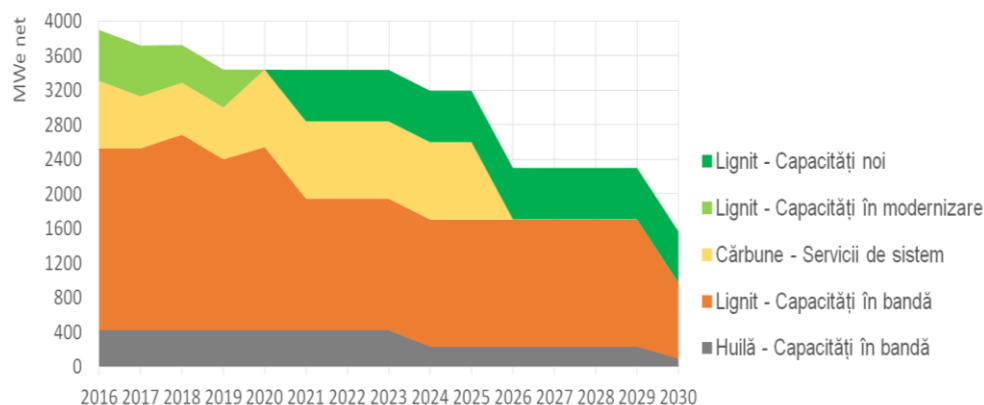
În următorii 15 ani sunt necesare investiții în capacități noi de generare, eficiente, flexibile și adaptate regulilor de funcționare ale pieței integrate la nivel regional.

Deciziile de investiții trebuie adoptate pe bază de analize cost-beneficiu fundamentate, cu scenarii variate pe termen mediu și lung pentru o multitudine de factori. În funcție de evoluția cererii de energie electrică, a performanței capacităților instalate, a prețurilor tehnologiilor (incl. costuri de operare și de mentenanță) și ale combustibililor, respectiv ale certificatelor de emisii de GES, este posibil să fie instalate capacități noi pe bază de cărbune și de gaze naturale în

România. Capacitățile pe bază de gaze naturale sunt mai atractive, în comparație cu cele pe bază de cărbune.

Cărbune: România deține 3.300 MW - capacitate netă instalată - disponibilă (incl. rezerva pentru servicii de sistem) în centrale termoelectrice pe bază de lignit și de huiă, alte capacități fiind în curs de re tehnologizare.

Figura 8. Evoluția capacităților nete disponibile pe bază de cărbune

Sursa: Ministerul Energiei, 2016

Competitivitatea cărbunelui în mixul de energie electrică depinde de:

- (1) randamentul fiecărui grup, scăzut pentru capacitățile existente;
- (2) costul lignitului livrat, situat la un nivel relativ ridicat;
- (3) prețul certificatelor de emisii EU ETS.

Rezervele de lignit satisfac exploatarea eficientă pentru aprox. 40 ani, la un nivel al producției de circa 30 mil. tone/an.

circa 80% din rezervele mondiale de cărbune trebuie să rămână în pământ, pentru a evita consecințele catastrofale ale schimbărilor climatice, provocate de creșterea temperaturii medii globale cu mai mult de 2°C 2015, însă utilizarea combustibililor fosili trebuie să asigure o scădere controlată a industriei bazate pe cărbune.

Randamentul centralelor termoelectrice și consumul propriu tehnologic: centralele termoelectrice din România, construite până în 1990, au o eficiență medie relativ scăzută de transformare energiei primare în energie electrică (aprox. 35%). Este important ca parcul de capacități de producere pe bază de gaze naturale să poată echilibra producția intermitentă, să aibă randament ridicat, inclusiv la variații frecvente și rapide de putere, prin utilizarea de tehnologii disponibile la cost rezonabil.

Prin înlocuirea centralelor vechi (ex. centrale pe bază de hidrocarburi cu ciclul deschis și cele pe bază de cărbune cu parametri critici), cu adoptarea de tehnologii eficiente (ex. centrale cu gaz cu ciclul combinat și cele cu parametri supracritici pe bază de cărbune), pierderile în transformare pot fi reduse considerabil. Eficientizarea parcului de centrale termoelectrice conduce la scăderea cererii de energie primară - tranziție esențială pentru competitivitatea economică, în contextul creșterii ponderii energiei electrice în cererea finală de energie.

O mai bună distribuție geografică a centralelor termoelectrice, pentru a deservi cu energie termică, ar putea crește eficiența transformării.

Până la limita anului 2028 se estimează un consum propriu tehnologic de cca. 4.650 GWh, mai mic cu 11% față de nivelul din 2015, pe fondul scăderii cu 40% a producției brute de energie electrică în centrale termoelectrice și a utilizării lor sporite pe piața de echilibrare. Pierderile în rețele sunt estimate la 6.300 GWh, în scădere cu 8% față de 2015, pe fondul creșterii cu 18% a producției nete de energie electrică. Un model de program de creștere a eficienței energetice și a competitivității industriei este scutirea parțială a sectoarelor cu intensitate ridicată a consumului de energie de la plata certificatelor verzi, în schimbul investiției în măsuri de eficiență energetică.

Pentru a-și păstra locul în mixul energiei electrice, grupurile pe bază de lignit trebuie să scadă costul de exploatare și valorificare. Capacitățile noi pe bază de lignit trebuie să aibă parametrii supracritici, eficiență ridicată, flexibilitate în operare și emisii specifice de GES scăzute.

Proiecțiile de preț pentru energia electrică și pentru certificatele de emisii (EU-ETS) recomandă păstrarea competitivității lignitului în mixul de energie electrică, la un nivel asemănător celui din prezent, cel puțin până în anul 2025.

După anul 2025, competitivitatea lignitului este dificil de evaluat pentru grupurile vechi, depinzând inclusiv de implementarea proiectelor noi sau de prelungirea duratei de viață pentru capacități pe bază de gaze naturale sau de energie nucleară. Lignitul va asigura o parte semnificativă din mixul energiei electrice și în anul 2028, fiind important și pentru asigurarea adecvanței SEN în situații de stres (secetă prelungită, temperaturi scăzute etc).

În final, vor rămâne în funcțiune grupuri recent modernizate; resursele de huilă sunt costisitor de exploatat, ceea ce face improbabilă construirea unor grupuri noi, nefiind justificate investiții ce ar urma să folosească huilă de import. Durata de viață rămasă a grupurilor existente depinde dacă rămân competitive în mixul energiei electrice și își îndeplinesc obligațiile de mediu.

Pe termen lung, rolul lignitului în mixul energetic poate fi păstrat prin dezvoltarea de noi capacități, prevăzute cu tehnologie de captare, transport și stocare geologică a CO₂ (CSC).

Dezvoltarea capacităților convenționale de generare ar putea necesita mecanisme de ajutor de stat (ex.: bonusuri de cogenerare, certificate verzi sau contracte pentru diferență), în măsura în care aplicarea acestora se justifică pe termen lung din punct de vedere socio-economic, la nivel european.

Tendențe ale mixului de generare – surse regenerabile de energie: principala sursă regenerabilă de energie electrică în România, din perspectiva producției și a capacității instalate este potențialul hidroenergetic al cursurilor de apă din bazinul carpatic românesc. Hidroenergia, în special atunci când se poate stoca energia potențială a apei în lacuri de acumulare, reprezintă o resursă valoroasă pentru sistemul electroenergetic național (SEN). Centralele hidroelectrice (CHE) cu lacuri de acumulare au o durată de viață lungă și cost de operare redus, deși investiția inițială este mare, cu un oarecare impact asupra mediului înconjurător, însă, prin implementarea proiectului se regularizează cursul râurilor, prevenind viiturile și inundațiile, asigurând, totodată, alimentarea cu apă a localităților din zonă.

CHE au un randament ridicat de transformare a energiei hidraulice în energie electrică, iar energia stocată este disponibilă aproape instantaneu, reglajul de frecvență fiind foarte rapid. Astfel capacitățile hidroenergetice au rol important pe piața serviciilor de echilibrare secundară și terțiară rapidă. În România se utilizează o bună parte a potențialului hidroenergetic al bazinului carpatic; posibilitățile de a crește, în continuare, capacitatea instalată în CHE sunt limitate; există proiecte în derulare (ex. amenajarea pe Jiul superior, centrala hidroelectrică cu acumulare și pompare la Tarnița-Lăpușești - faza de proiect).

Există potențial și proiecte pentru CHE cu capacitate instalată mică și foarte mică, pentru care sunt necesare analize de impact de mediu cu privire la oportunitatea amenajării cursurilor de apă etc. Pentru capacitățile existente sunt necesare programe de mentenanță; pentru capacitățile vechi sunt necesare investiții pentru creșterea eficienței. Pe fondul creșterii cererii pentru servicii de sistem, este oportună investiția în capacități de pompare, unde există potențial neexploatat, în baza unor analize cost-beneficiu bine fundamentate.

Strategia în sectorul hidroenergetic prevede o creștere ușoară a capacității hidroenergetice, prin finalizarea proiectelor în curs de desfășurare. Rolul esențial jucat de hidroenergie pe piața de echilibrare trebuie întărit prin realizarea lucrărilor de mentenanță și re tehnologizare. Capacitățile hidroelectrice pot asigura servicii tehnologice de sistem (STS), cu variații ale producției instantanee de până la 4.500 MW în 24 de ore.

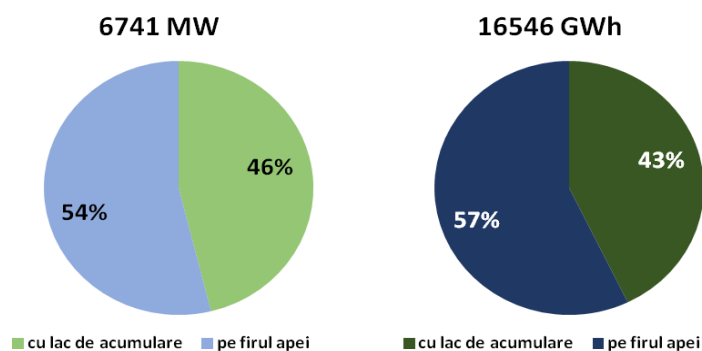
Capacitățile flexibile, care pot participa la piața de echilibrare și interconexiunile se estimează ca fiind suficiente pentru a asigura graficul de sarcină, inclusiv în situații de stres. Cu toate acestea, este oportună realizarea unui studiu de amplasamente pentru capacități de acumulare prin pompare de dimensiuni mici.

Potențialul hidroenergetic național amenajat se va majora în proporție de 19% până în 2018 și de 67% în 2038. Prin realizarea programului de amenajare, în continuare, a potențialului hidroenergetic de implementare a capacităților de producție (conform proiecte din PNAER-Planul Național de Acțiune pentru Energie din surse Regenerabile) se va asigura creșterea producției de energie

electrică din surse regenerabile (inclusiv hidroenergia de putere mare) la 43% în anul 2018 (29,2% în 2009), valoare care se stabilizează apoi în anul 2038, la circa 42%. Bugetul de investiții este de cca. 800 mil € până în 2018, pentru lucrări de modernizare și re tehnologizare și circa 200 MW în obiective hidroenergetice noi, în curs de finalizare.

Ponderea energiei nonemisive de CO₂, respectiv realizată pe SRE și în centrale nucleare va crește la 72,5% în 2020 (49,5% din total producție în 2009) și poate atinge peste 80% în anul 2038.

Figura 9. Capacitatea instalată și producția de energie electrică în centrale hidroelectrice (baza la care se adaugă investițiile în curs)

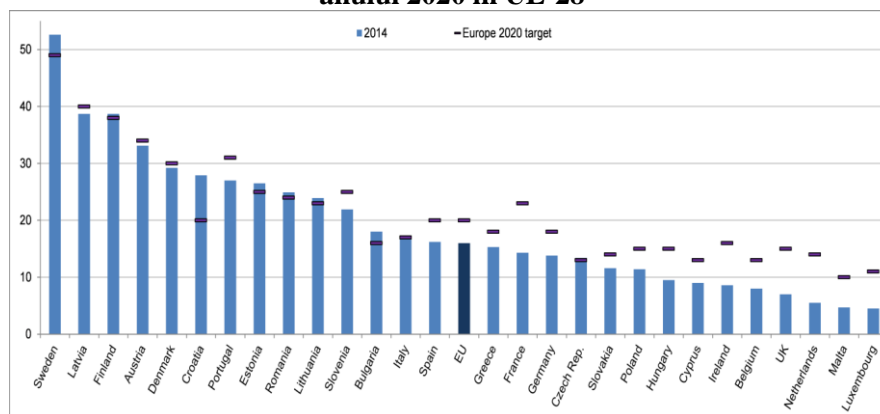
Sursa: Transelectrica

Tehnologiile care utilizează surse regenerabile de energie (SRE) au costuri de operare și mentenanță relativ reduse, dar costuri mari pentru investiția inițială. Profilul graficului de producție este intermitent pentru energia din surse eoliene, fotovoltaice și microhidrocentrale.

Modalitatea de a reduce costurile de capital al investiției inițiale este de a oferi o schemă de sprijin prin garantarea veniturilor (ex. tarife la injecție în rețea sau contracte pentru diferență) sau prin alocarea unui bonus fix/variabil (ex. certificate verzi), suplimentar față de venitul din vânzarea energiei.

Pentru România, modificările schemei de sprijin prin certificate verzi, cumulate cu riscul de țară specific unei economii emergente, situează costul de capital pentru SRE la un nivel ridicat în UE; există riscul ca îndeplinirea țintelor pentru SRE în anul 2030 să fie costisitoare. Acest risc poate fi gestionat prin reducerea costurilor de capital pentru SRE la nivelul mediu UE, spre exemplu prin susținerea unei scheme de garantare a investițiilor în SRE la nivel european, în paralel cu scăderea riscului de țară al României prin îmbunătățirea guvernancei sectorului energetic.

Figura 10. Cota de surse regenerabile de energie (SRE) la nivelul anului 2020 în UE-28

Sursa: DG Energy (ENER)

Scenariul optim presupune un cost scăzut al capitalului, care se reflectă în creșterea investițiilor în capacități SRE și a ponderii acestora în mixul energiei electrice.

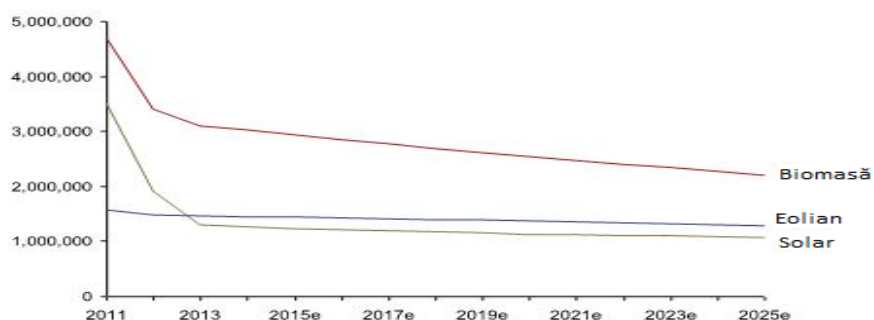
Alternativa, în care costul de capital rămâne ridicat și descurajează instalarea de noi capacități de SRE în absența unei scheme de sprijin, pune România în fața unei dileme. Pe de o parte, nu este justificată introducerea unei noi scheme de sprijin pentru SRE – cu atât mai puțin până spre anul 2030, când efectele prezentei scheme de sprijin, pe bază de certificate verzi, vor fi dispărut după 15 ani de la intrarea în producție a noilor capacități SRE. Pe de altă parte, menținerea României în grupul statelor membre atractive pentru investiții în SRE aduce avantajul investițiilor în industrii conexe (fabricarea de componente și piese de schimb pentru turbine eoliene, panouri solare și fotovoltaice, autovehicule electrice, materiale și echipamente pentru creșterea eficienței energetice) - pârgie de dezvoltare sustenabilă în deceniile următoare.

În România există zone cu potențial ridicat de exploatare a SRE; investițiile în SRE pot avea loc într-un ritm mai lent în perioada 2020-2028, costurile aferente rămânând relativ ridicate; decalajul poate fi recuperat după anul 2030, când se preconizează că tehnologiile SRE devin competitive fără scheme de sprijin. Astfel, este de așteptat o creștere a capacităților fotovoltaice instalate la nivelul consumului individual, ceea ce va impulsiona implementarea reglementării echitabile și eficiente a accesului la rețea.

Dezvoltarea de capacități mari pe bază de biomasă sau a microhidrocentralelor până în 2030, este minimă, iar rezerva nevalorificată urmează să fie exploatată, în condiții de eficiență economică, pe termen lung. Însă, utilizarea biogazului și a deșeurilor va înregistra o creștere semnificativă în capacități de cogenerare. Întărirea rolului biomasei și a deșeurilor în tranziția energetică.

**Figura 11. Costul specific la investiții în surse regenerabile de energie
(biomasă, eolian, solar)**

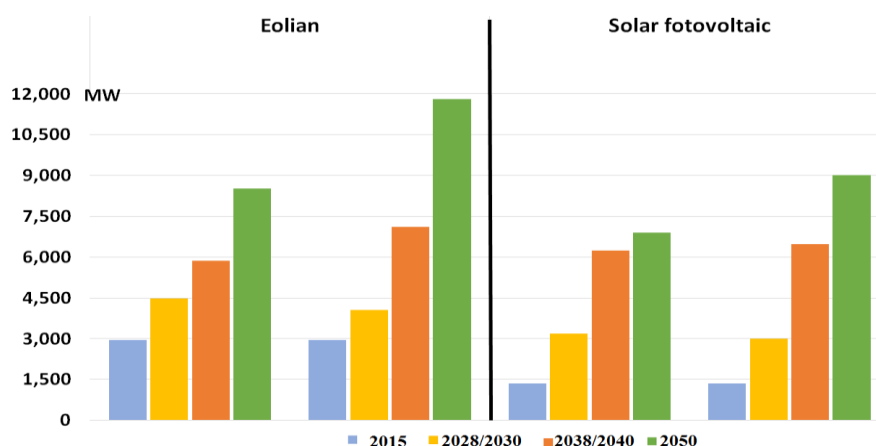
**Cost investiții în regenerabile-CAPEX/MW
(EUR, 2011-2025e)**

Schema de sprijin pe bază de certificate verzi se încheie la sfârșitul anului 2016, astfel încât sunt improbabile investiții noi în capacități eoliene, fotovoltaice, microhidrocentrale sau pe bază de biomasă în perioada 2017–2020, cu excepția celor cofinanțate din fonduri structurale europene.

Creșterea cantității de energie electrică produse din energie eoliană și solară exercită presiune în sensul scăderii prețurilor angro, contribuind la creșterea prețurilor pe piața cu amănuntul ca urmare a repercutării costurilor schemelor de sprijin asupra consumatorilor.

**Figura 12. Capacitatea instalată în centrale electrice eoliene, fotovoltaice
(perioada 2030–2050)**

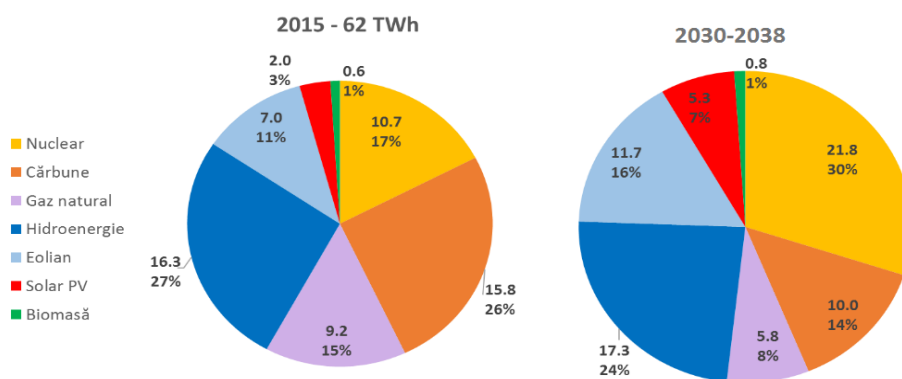
Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES – 2016

Sursele regenerabile de energie (SRE) vor cunoaște o dezvoltare în România după anul 2020, ritmul de creștere fiind determinat de costurile relative ale tehnologiilor. În contextul creșterii producției din SRE, capacitățile convenționale noi trebuie să ofere servicii de sistem și de adecvanță ale sistemului, încât să fie evitate congestiile la nivel de regiuni.

În Scenariul optim, după 2020, România va atrage investiții în capacități pe bază de SRE, prin reducerea costurilor de capital, fără scheme de sprijin, ceea ce întărește competitivitatea pentru investiții în industrii conexe. În condiții de cost scăzut al capitalului și fără o schemă de sprijin, se estimează o creștere treptată a capacităților eoliene cu 1.500 MW și a celor fotovoltaice cu 1.400 MW în perioada 2020-2028; creșterea capacităților instalate pe bază de SRE, între 2017 și 2030, va fi mai mică decât în perioada 2011-2018.

În România se dezvoltă un mix al energiei electrice echilibrat și diversificat, cu toate tipurile de surse de energie primară disponibile la costuri competitive. Din considerente de securitate energetică, în mix se poziționează combustibilii tradiționali (gaze naturale, energie nucleară și cărbune). Se înscrie prioritar creșterea ponderii producției energiei electrice fără emisii de GES, din surse intermitente, precum energia eoliană și cea fotovoltaică. Un factor determinant pentru viabilitatea proiectelor de valorificare a surselor regenerabile este accesul la finanțare cu costuri scăzute de capital. Prin mecanisme adecvate de sprijin, utilizarea biogazului și a deșeurilor va crește în capacități de cogenerare, cu respectarea standardelor de mediu.

Figura 13. Mixul energiei electrice în 2030-2038 vs. 2015 (scenariul optim)

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES – 2016

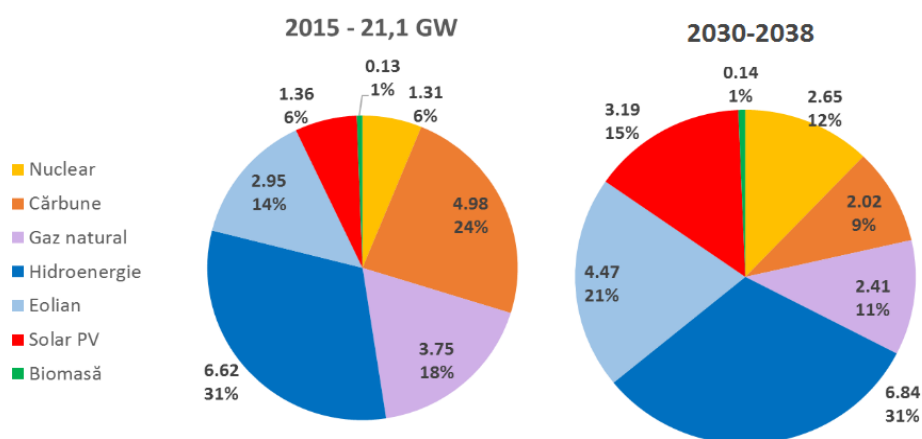
Mixul energiei electrice în România este diversificat (structura producției de energie electrică (anul 2015): 28% cărbune, în principal, lignit, 25% hidroenergie, 18% nuclear, 14% gaze naturale, 11% eolian, 3% fotovoltaic și 1% biomasă);

aproximativ 40% din mixul de energie electrică este compus din energie din surse regenerabile, 58% este fără emisii de gaze cu efect de seră (GES) și 72% are emisii relativ scăzute de CO₂. În mixul de producție a energiei electrice, intensitatea emisiilor de CO₂ pe unitatea de energie electrică produsă este asemănătoare nivelului mediu european - circa 300 g CO₂/kWh. Mixul de energie electrică este determinat de către mai multe companii care funcționează în regim monocombustibil, în condiții de piață concurențială.

Furnizorii de energie electrică fac agregarea și, în mod evident, se orientează spre energia electrică cea mai ieftină, ceea ce face ca energia electrică produsă pe bază de gaze naturale sau cărbune să nu se regăsească printre preferințe.

Pentru asigurarea competitivității, a sustenabilității și a modernizării sectorului de generare se impune integrarea, pe baze economice, în societăți cu portofolii diversificate a producătorilor bazați pe diferite surse de energie primară: cărbune, gaze naturale, energie nucleară, hidroenergie, SRE.

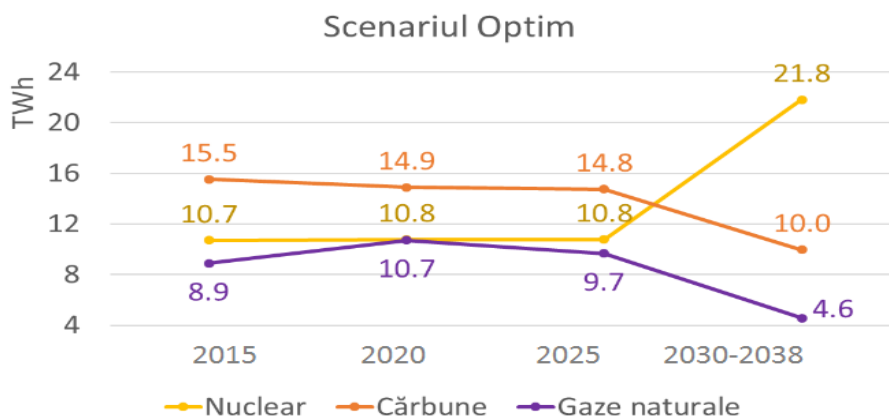
Figura 14. Mixul de capacitate brută instalată în 2015 vs. 2038
(scenariul optim)

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES – 2016

Realizarea a două noi reactoare nucleare mărește cu circa 6 TWh producția de energie electrică și reduce producția din capacități pe bază de combustibili fosili și SRE. Nivelul investițiilor pentru prelungirea duratei de viață a vechilor capacități sau în capacități noi pe bază de gaze naturale și cărbune trebuie corelate strict cu investiția pentru noile capacități nucleare.

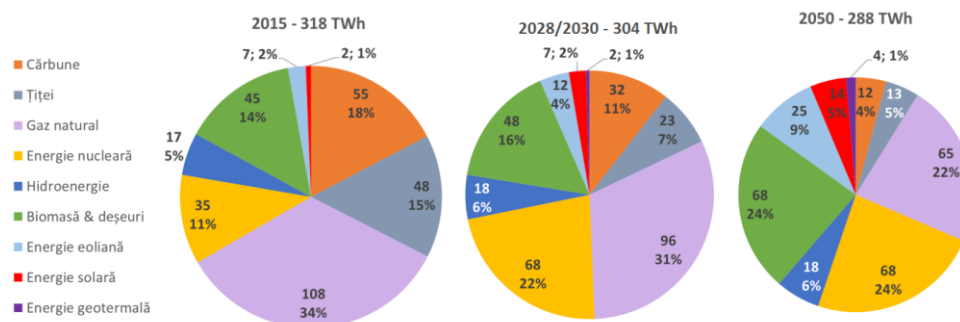
Figura 15. Producția netă de energie electrică (energie nucleară, cărbune, gaze naturale)

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES – 2016

Din acest motiv, ponderea gazelor naturale în mixul energiei electrice este estimată a crește doar marginal în perioada 2016–2020. Se limitează fezabilitatea proiectelor noi pe gaze naturale, în afara celor care înlocuiesc grupuri care se retrag în perioada 2020–2023, iar acestea la un nivel redus. Prin scăderea costului de producție a lignitului, respectiv prin investiția în capacități noi, poate fi asigurată competitivitatea lignitului în mixul energiei electrice, la nivelul actual, cel puțin până în anul 2025. Situația este valabilă și pentru grupurile pe huilă. Scăderea producției în grupuri pe bază de cărbune se accentuează după 2025, pe măsură ce acestea își încheie durata de viață economică.

Figura 16. Evoluția producției de energie primară în România după sursa energiei

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES – 2016

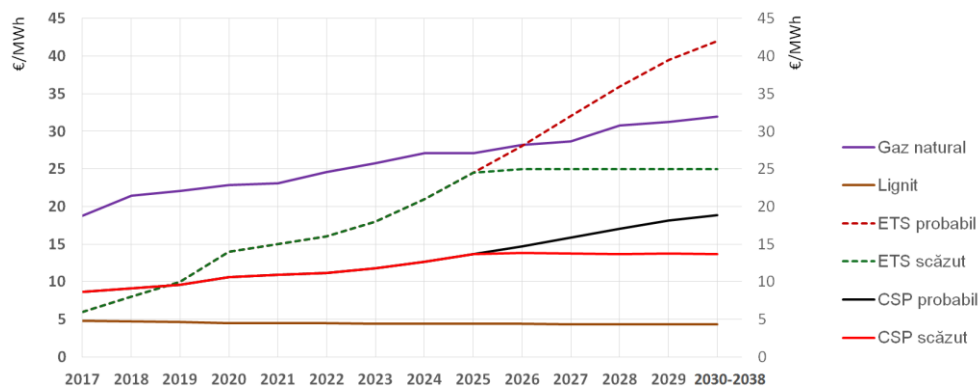

Gazele naturale și energia nucleară pot reprezenta opțiuni alternative echivalente pentru mix-ul energiei electrice. Astfel, o capacitate de 250 TWh, în perioada 2025-2050, poate fi asigurată de energia nucleară sau prin utilizarea a circa 50 mld. m³, adică cca. 50% din volumul rezervelor descoperite în Marea Neagră – în centrale termoelectrice pe bază de gaze naturale.

România are alternative pentru satisfacerea consumului de energie electrică până în anul 2050 și să contribuie la efortul colectiv al UE de diminuare a schimbărilor climatice. Rolul gazelor naturale și al cărbunelui în mixul energiei electrice, după 2028, depinde de prețul certificatelor de emisii ETS (*Emission Trade Scheme*). Proiecțiile curente arată o creștere susținută a costului emisiilor până la 40 €/tonă CO₂ echivalent în 2030, pentru atingerea țintelor de decarbonare.

La acest preț ETS, gazele naturale devin competitive în mix față de lignit, la un nivel al prețului de 19 €/MWh. Dacă prețul ETS rămâne mai scăzut decât se estimează, există posibilitatea menținerii prelungite a cărbunelui în mixul energiei electrice, întrucât nu este posibilă păstrarea prețului gazelor naturale, pe termen lung, sub 15 €/MWh; fără dublarea producției de energie nucleară, mixul energiei electrice va include mai mult gaze naturale și cărbune.

Figura 17. Prețul estimat al gazelor naturale vs. lignit în mixul energetic

Sursa: Ministerul Energiei, 2016

Încălzirea prin sisteme de alimentare centralizată cu energie termică

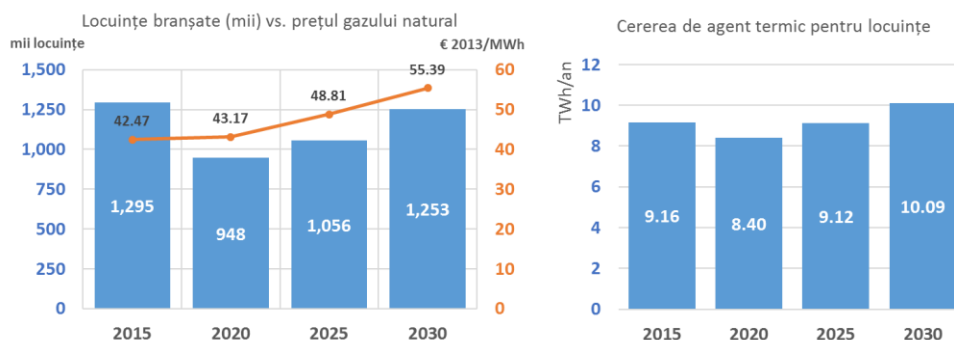
Valoarea totală a investițiilor în rețele în această perioadă variază între 1,3 și 2,6 mld. €, în funcție de capacitatea de a asigura sursele de finanțare și de a inversa tendința de debranșare în ritm susținut a apartamentelor de la SACET. Scenariul care prevede renunțarea la SACET în localități care utilizează un astfel de sistem, cel puțin până în anul 2020, include cauze multiple: eficiența scăzută a centralelor în cogenerare; starea precară a rețelelor de distribuție, cu pierderi mari și costuri de

operare ridicate; încasarea cu întârziere/neîncasarea facturilor pentru agentul termic și apă caldă; companii de utilități în insolvență/faliment, cu servicii de slabă calitate (Raportul României asupra implementării Directivei privind eficiența energetică 2012/27/UE prezintă scenariul de referință și scenarii alternative de dezvoltare a sistemelor municipale de alimentare centralizată cu energie termică - SACET, până în 2028.

După anul 2020, toate scenariile prevăd o revenire a numărului de apartamente conectate la SACET, ca urmare a creșterii prețului la gaze naturale, respectiv a reabilitării rețelelor și creșterii calității serviciilor funcționale. Debransarea se datorează gestionării defectuoase a SACET, cu consecința menținerii doar a circa 1 mil. apartamente conectate la încălzire centralizată în anul 2020 (din care 50% în București); exemple de bune practici: Iași, Oradea, Focșani ș.a.

Gestionarea sistemului și prețurile agentului termic sub nivelul alternativei – gaze naturale în centrale de apartament – poate atrage noi apartamente în sistem, crescând eficiența în exploatare.

Figura 18. Încălzire prin SACET – număr locuințe și cerere totală de agent termic

În perspectiva limitelor perioadei 2028–2030, țintele de reabilitare termică a blocurilor de locuințe în orașe cu SACET conduc la scăderea cererii de agent termic. De aceea, la lucrările de reabilitare a rețelelor de termoficare și dimensionarea noilor centrale de cogenerare trebuie anticipată graficul de consum. În aceste condiții, cota de agent termic este de așteptat să scadă pentru același număr de apartamente conectate la SACET.

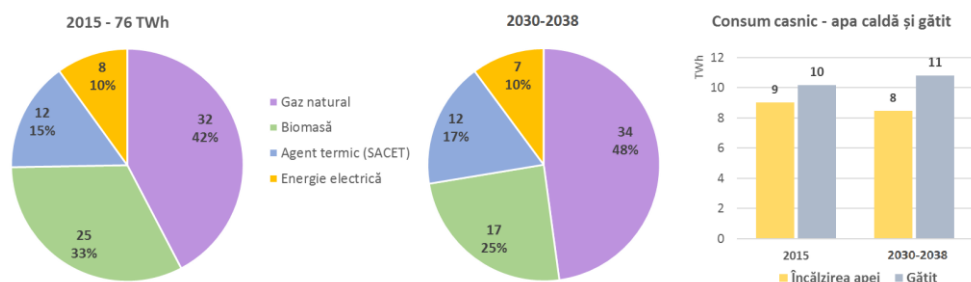
Numărul apartamentelor conectate la SACET în 2028-2030 se estimează la 1,25 milioane. Astfel, *Scenariul optim* presupune investiții de aproximativ 4 mld. € în rețele, cazane de apă fierbinte și grupuri în cogenerare noi pe gaze naturale. Prin reabilitare și modernizare se diminuează diferența de preț a agentului termic dintre localități, cu operare în condiții de eficiență economică a sistemelor instalate și cu pierderi reduse.

Gazele naturale asigură agentul termic în SACET în proporție majoritară, iar câteva localități utilizează lignit, ulei sau biomasă. Situația se preconizează să se mențină până în 2028–2030, cu tendința de dezvoltare până în 2038–2040 a încălzirii centralizate pe bază de energie electrică și de biomasă.

Gazele naturale rămân combustibilul preferat pentru încălzire în mediul urban în România, cel puțin până în 2028–2030. Majoritatea locuințelor construite în perioada 2020–2030 vor folosi gaze naturale pentru încălzire – în detrimentul sistemului centralizat, a biomasei și a energiei electrice (pompe de căldură). Pe măsura extinderii rețelei de distribuție de gaze naturale în mediul rural, va continua tranziția către încălzirea individuală pe gaze naturale.

Până în etapa 2028–2030, cca. 3,2 mil. gospodării vor utiliza, în principal, gaze naturale pentru încălzire. Consumul total de gaze naturale pentru încălzire se estimează să crească în următorii ani, influențat de creșterea cu aprox. 700.000 a locuințelor care vor utiliza gaze naturale, pentru îmbunătățirea confortului termic, scăderea consumului prin creșterea eficienței energetice a clădirilor.

Figura 19. Încălzirea și răcirea imobilelor după sursa de energie

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES-2016

Încălzirea cu lemne de foc se asigură în aprox. 90% din gospodăriile din mediul rural și 15% din mediul urban (cca. 3,5 mil. locuințe, la care se adaugă câteva zeci de mii de locuințe din zone miniere, încălzite cu cărbune).

Până în 2028–2030, se va produce o tranziție către încălzire pe bază de gaze naturale în mediul urban. În mediul rural, tranziția către încălzirea cu gaze va avea loc mai lent și doar în localitățile cu rețea de distribuție a gazelor naturale.

Consumul de lemn de foc este de așteptat să crească ușor până în 2020, datorită nevoii de confort termic. Ulterior, consumul de lemn de foc va scădea, în urma izolării termice a locuințelor din mediul rural.

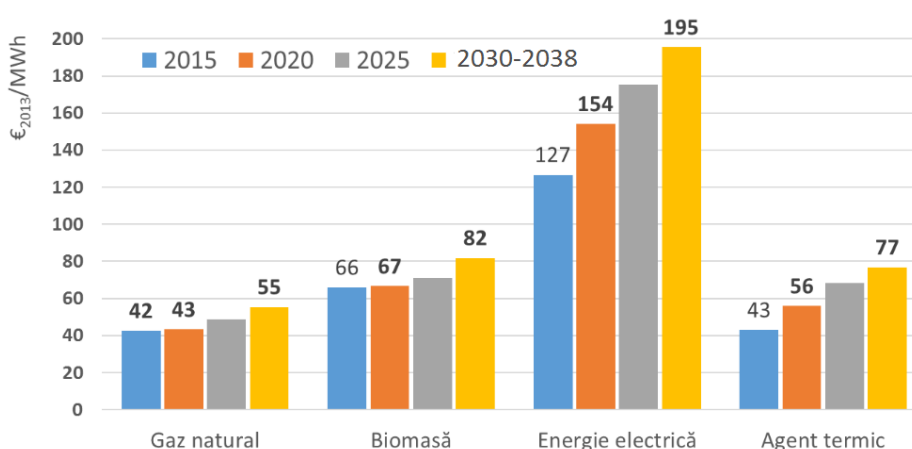
Un număr mare de gospodării, în special locuințe noi, vor adopta instalații eficiente de încălzire pe bază de biomasă, cu ardere completă și fără emisii poluante sau cu energie geotermală. Tranziția către forme de încălzire eficiente și

ecologice cu biomasă se va resimți mai mult în perioada 2028–2030 și va continua după anul 2030.

Încălzirea cu energie electrică și din surse alternative de energie

Încălzirea electrică a locuințelor nu este încă economică și nu este de așteptat să se schimbe până în 2028-2030, ca urmare a prețului scăzut al gazelor naturale.

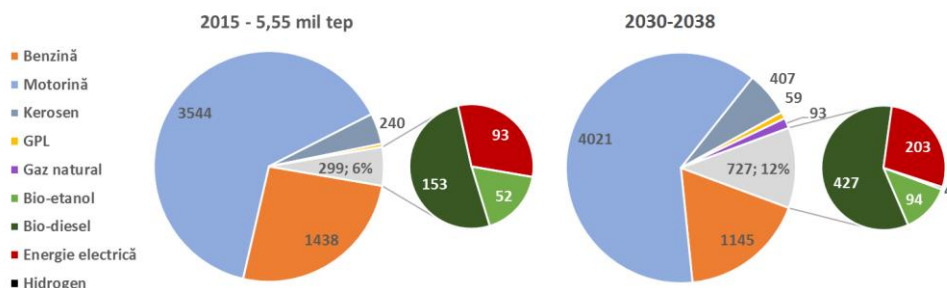
Figura 20. Prețul final la gospodării, pe tip de energie pentru încălzire (cu TVA)

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES-2016

Încălzirea pe bază de energie electrică în România are potențial în locuințe individuale din mediul semi-urban și rural, unde se poate justifica economic investiția în pompe de căldură aer-sol, cu eficiență energetică ridicată. Însotită de acumulatori de căldură, încălzirea electrică poate fi eficientă prin utilizarea energiei electrice în golul de noapte, reprezentând o formă de stocare a energiei electrice. Întrucât investiția inițială este mare, pompele de căldură devin viabile cu o schemă de sprijin adecvată, pentru o creștere vizibilă a numărului de locuințe încălzite cu pompe de căldură până și ulterior etapei 2028-2030.

Energia geotermală are un potențial relativ scăzut la nivel național, însă poate acoperi o parte a cererii de energie pentru încălzire în unele localități – inclusiv în București, în urma elaborării unor necesare studii specifice cu privire la potențial și la competitivitatea economică a acestei surse de energie, încât să poată fi exploatată ca agent termic. O parte a locuințelor individuale și publice și-ar putea asigura o parte a necesarului de apă caldă prin utilizarea panourilor solare.

Figura 21. Cererea finală de energie în transporturi, pe tip de combustibil

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES-2016

Se estimează că, deși distanța integrală parcursă de **autoturisme** în România va crește până în 2028–2030 cu aproximativ 35%, emisiile de CO₂ rămân constante (aprox. 8 mil. t.) Consumul de carburant este estimat să crească numai cu 6% până în 2028–2030, ca efect al creșterii numărului de autorisme; creșterea va fi acoperită cu combustibili alternativi – în primul rând, biocarburanți și GPL. Autovehiculul electric urmează să devină avantajos spre sfârșitul perioadei 2028–2030; prezența autovehiculului electric și/sau hibrid cu baterie se va observa, cel mai devreme, peste 5 ani, în state dezvoltate; nu se întrevede pătrunderea masivă a mobilității electrice până în 2028–2030 (parcul de autoturisme electrice va ajunga la 30.000 unități în 2025 și 126.000 unități în 2030, iar numărul mașinilor pe bază de hidrogen ar putea depăși 10.000). Poluarea aerului cauzată de autoturisme va scădea ca urmare a standardelor de mediu cărora li se conformează generațiile noi. Astfel, emisiile totale de particule vor scădea cu 25%, cele de noxe cu 45%, iar cele de monoxid de carbon cu 70%. Costurile poluării asociate folosirii autoturismelor vor scădea cu mai mult de 40% până în 2028-2030, la mai puțin de 300 mil. € (aprox. 500 mil. €, în 2015).

Eficiența energetică diminuează costurile și impactul negativ asupra mediului asociat cu consumul de energie și reduce dependența de importul de energie. Potențialul cel mai ridicat de creștere a eficienței energetice se regăsește în încălzirea clădirilor, transformarea resurselor energetice primare în energie electrică în centrale termoelectrice, transportul și distribuția energiei electrice și a gazelor naturale, respectiv în transporturi și industrie.

Eficiența energetică este un instrument pentru atingerea obiectivelor strategice, contribuind la creșterea securității energetice, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și noxe și creșterea activității economice.

Intensitatea energetică - indicator al eficienței energetice raportează consumul brut de energie la unitatea de produs intern brut; nivelul intensității energetice corespunde competitivității economice (pentru anul 2015, intensitatea energetică a

fost cu 75% mai mare decât media europeană – 218 tep/1 mil. €₂₀₁₃); raportat la puterea de cumpărare, intensitatea energetică a României se situează sub media europeană, deși sectorul industrial are ponderea peste media europeană în economie.

Pentru anul 2028–2030, în condiții de creștere economică susținută, se estimează scăderea intensității energetice cu 30% (cca. 153 tep/1 mil. €₂₀₁₃), cu 65% mai mare decât media UE. Acest obiectiv este dificil de îndeplinit, deoarece statele membre au ținte ambițioase de eficiență energetică.

Eficiența energetică a clădirilor: consumul de energie pentru încălzirea și răcirea locuințelor se determină pe baza spațiului de încălzit, a necesarului de energie pentru încălzire (kWh/m²), a izolării termice a locuinței și a numărului de grade-zile (temperatura exterioară).

Până în 2028–2030, se va produce o scădere a numărului gospodăriilor, până la 7,15 mil. locuințe ocupate, iar suprafața utilă a locuințelor este de așteptat să crească cu cca. 40%, la 490 mil. m²; media suprafeței utile va fi 68 m²/gospodărie în 2030 (cu aproape 50% mai mare față de 2015). În 2015, suprafața de încălzit a celor aprox. 7,5 mil. locuințe a fost estimată la 350 mil. m² (suprafață utilă medie: 47 m²).

Cererea finală de energie pentru încălzire locuințe, fără încălzire apă și gătit va fi 53 TWh până în 2028–2030 (55 TWh, în 2015). Scăderea ușoară a cererii de energie, în ciuda creșterii suprafeței locuite, este urmarea standardelor de eficiență energetică pentru clădiri noi, respectiv a creșterii eficienței energetice a locuințelor existente.

Odată cu creșterea prețului energiei, investițiile devin rentabile, în sensul recuperării costurilor într-un orizont rezonabil de timp prin reducerea consumului. Consumul specific mediu de energie pentru încălzire scade cu 30%, la 110 kWh/m² în 2030 (în 2015, circa 155 kWh/m²).

Clădirile publice și cele aferente sectorului serviciilor dispun, în total, de circa 135 mil. m². Pentru 2028–2030, consumul se va diminua la aprox. 20 TWh, pe fondul creșterii cu aprox. 35% a eficienței medii a instalațiilor (în 2015, pentru climatizare s-au consumat 21,5 TWh, cu un consum specific mediu de energie finală de 160 kWh/m²). Eficiența în transformare crește prin soluții eficiente de încălzire, precum centrale termice moderne, sobe de teracotă înlocuite cu centrale termice pe bază de gaze naturale sau pompe de căldură.

Utilizarea frecventă a centralelor termoelectrice pe piața de echilibrare presupune creșteri și scăderi de putere frecvente, care reduc randamentul. Este important ca parcul de capacități pe bază de gaze naturale, care pot echilibra producția intermitentă, să aibă randament ridicat, inclusiv la variații frecvente și rapide de putere, prin utilizarea de tehnologii moderne.

Eficiențizarea parcului de centrale termoelectrice conduce la scăderea cererii de energie primară – tranziție esențială pentru competitivitatea economică, în contextul creșterii ponderii energiei electrice în cererea finală de energie.

Societățile energetice de stat trebuie să-și asigure, prin parteneriat public-privat și investiții private, capitalul pentru investiții în capacități noi de producere a energiei, pentru înlocuire treptată a celor cu uzură fizică și morală avansată și pentru reabilitarea sistemelor centralizate de încălzire. Sunt necesare investiții în capacități de producție flexibile, eficiente și nepoluante, cu garanția securității energetice la cost minim și îndeplinirea țintelor de mediu.

Pentru anii 2028-2030 se estimează consumul propriu tehnologic la 4.650 GWh, mai mic cu 11% față de nivelul din 2015, pe fondul scăderii cu 40% a producției brute de energie electrică în centrale termoelectrice și a utilizării acestora pe piața de echilibrare (pierderile în rețele sunt estimate la 6.300 GWh, în scădere cu 8% față de 2015, ca urmare a creșterii cu 18% a producției nete de energie electrică).

Eficiența energetică în industrie: eficiența energetică a industriei raportată la valoarea adăugată brută este estimată pentru o creștere cu 20% până în 2030 (în 2015, a crescut cu 23% față de anul 2000).

Strategia de dezvoltare industrială poate prevedea investiții cu precădere în industrii cu valoare adăugată ridicată și consum specific redus de energie, care pun în valoare capitalul uman, prin dezvoltarea sectorului de producție a instalațiilor și echipamentelor.

INVESTIȚII ÎN SECTORUL ENERGETIC

România are nevoie de investiții substanțiale în sectorul energetic în următoarele decenii pentru a asigura continuitatea în aprovizionarea consumatorilor și pentru a participa la tranziția energetică globală și a fi parte a procesului de transformare a sectorului energetic în spiritul dezvoltării sustenabile. Investițiile pot fi direcționate, prin mecanismele pieței libere, în mod eficient către surse de energie și tehnologii competitive din punct de vedere economic, cu îndeplinirea țintelor de dezvoltare sustenabilă și de adecvanță a sistemului electroenergetic.

Investițiile cele mai importante vor avea loc pe partea de consum de energie, prin înlocuirea treptată a tehnologiilor cu altele mai eficiente, flexibile și cu emisii scăzute. Parcul auto va cunoaște transformări substanțiale în următoarele 2 decenii, prin pătrunderea pe piață a autovehiculelor mai eficiente, cu emisii mai scăzute – inclusiv a celor cu tehnologie hibridă sau cu motor electric. Consumatorii vor deveni posesori de echipamente electrocasnice și electronice conectate la internet, cu eficiență ridicată și comunicarea cu rețele inteligente de energie electrică.

Investiții în proiecte pentru producere și transport energie electrică

În prețul final al energiei electrice se regăsește costul total al producției în centrale electrice și costul asociat rețelei de transport și distribuție; investițiile se reflectă în costurile cu rețehnologizare centrale electrice și construcția de centrale noi, respectiv costuri cu modernizare și extindere rețele electrice.

Necesarul de investiții aferente rețelelor electrice este de aprox. 500 mil. €/an până în 2030 (proiecte de interconectare și de dezvoltare a rețelei și nivelul estimat al investițiilor în rețele de distribuție; investițiile includ echipamente și tehnologii de tranziție către „rețele inteligente” cu comunicare bidirecțională, cu gestiune eficientă și cu flexibilitate în operare. Costul dezvoltării producției distribuite a energiei electrice, cu impact la nivelul rețelelor de distribuție, nu majorează nivelul tarifelor de rețea. Totalul investițiilor pentru perioada 2016-2028 variază între 7 și 14 mld. €, echivalentul a 500 mil. €/an până la 1 mld €/an. Investițiile în domeniul energetic se recuperează în termen lung (10-20 de ani), iar deciziile necesită analize cost-beneficiu fundamentate. Investitorul solicită un cadru de reglementare, politici fiscale și scheme de sprijin armonizate, stabile și predictibile. Transformarea sectorului energiei electrice are loc în ritm accelerat, prin gradul ridicat de penetrare a tehnologiilor de generare bazate pe surse regenerabile și prin implicația revoluției digitale (rețele inteligente, optimizarea consumului de energie etc.).

Investiții în sectorul energiei termice

Sistemele de alimentare centralizată cu energie termică (SACET) cuprind centrale termice sau cu cogenerare de energie termică și energie electrică, respectiv rețele de distribuție a agentului termic. Mai mult de 50% dintre cele 60 de localități cu SACET au nevoie de investiții pentru modernizarea distribuției agentului termic. Investițiile în rețele de distribuție a agentului termic sunt estimate între 1,3 și 2,6 mld. € (Studiul potențialului de încălzire centralizată și cogenerare de înaltă eficiență în România, transmis CE, 2015). Investițiile anuale (87-175 mld. €) la un nivel superior în Scenariul optim, pentru a asigura dezvoltarea pe termen lung a sectorului termic.

În paralel, este necesară înlocuirea centralelor termoelectrice în cogenerare (investiții estimate: 1-1,5 mld. €); investițiile pentru înlocuirea cazanelor de apă fierbinte la sfârșitul duratei de utilizare, reprezintă cheltuieli de 45-60 mil. €/an. Scenariul optim prevede investiții în capacități de cogenerare noi, de aprox. 90 mil. €/an până în 2030 și un minim de 45 mil. €/an al investițiilor în cazane de apă fierbinte.

Asigurarea resurselor financiare pentru derularea programelor de investiții

Investiții totale în sectorul energetic se estimează la aproximativ 20 mld. € pentru perioada 2018-2028, cu o extensie de 10 mld. € până în 2028-2038; majoritatea investițiilor se bazează pe capital privat, cu rolul statului în facilitarea deciziilor de investiții, prin îmbunătățirea sistemului de guvernanță a sectorului energetic.

Statul român poate asigura accesul la finanțare la costuri mai mici ale capitalului, pentru proiecte în investiții certe pentru sectorul energetic.

Alte surse de finanțare sunt prin programe de investiții europene (fonduri structurale), de la bănci de investiții și de dezvoltare (BEI, BERD etc.), parteneriate public-privat, scheme de investiții, tip ESCO pentru eficiența energetică a imobilelor etc.

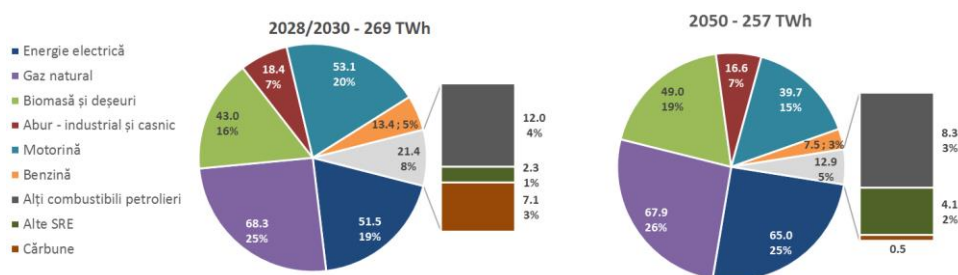
O sursă importantă de finanțare a investițiilor în sectorul energetic în următoarele 2 decenii o reprezintă veniturile bugetare asociate licitațiilor pentru permise de emisii aferente sistemului EU-ETS; evoluția prețului certificatelor de emisii (EUA), determină sume disponibile pentru investiții, în următorii 20 ani (ex. modernizare și redimensionare sisteme SACET, reabilitare termică a imobilelor, centrale în cogenerare de înaltă eficiență etc.).

PERSPECTIVE ALE SECTORULUI ENERGETIC ROMÂNESC ÎNTRE 2038 ȘI 2050

Dezvoltarea sectorului energetic până în 2038 se înscrie pe 2 direcții principale: proiectele au ciclul investițional lung, de aceea își vor produce efectele în 2038-2050; politicile energetice și de mediu ale UE, inclusiv țintele pentru anul 2028, sunt construite în jurul obiectivului pe termen lung de reducerea emisiilor de GES cu cel puțin 80% până în 2050.

Obiectivul global de atenuare a schimbărilor climatice poate fi îndeplinit prin acțiuni de accelerare a tranziției energetice, iar transformările pe termen lung ale sectorului energetic se pot anticipa, dat fiind ritmul lent de înlocuire al infrastructurii energetice. Perspectiva asupra evoluției sectorului energetic pentru perioada 2038–2050 are un caracter orientativ și impune revizuirii periodice în viitor.

Figura 22. Consumul de energie finală după tipul energiei

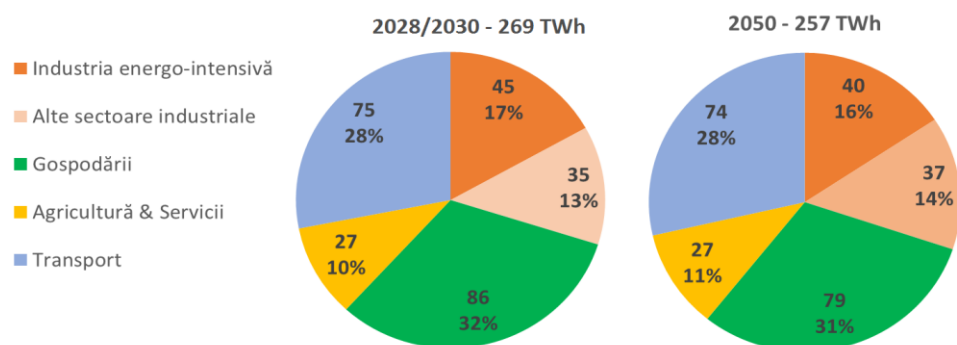

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES-2016

Principalele tendințe de dezvoltare se referă la rolul biomasei în mixul energetic, viitorul electromobilității, creșterea ponderii SRE în mixul energiei electrice și utilizarea tehnologiilor de captare și stocare a carbonului (CSC), stocarea energiei (incl. centrale hidroelectrice de acumulare prin pompare

pompare), eficiența energetică (în special la imobile), încălzirea electrică pe sisteme de pompe de căldură etc.

Figura 23. Consumul de energie finală în 2028/2030 și 2050, pe segmente de consum

Sursa: Ministerul Energiei, PRIMES-2016

Direcții de acțiune (convergente cu politica energetică Uniunii Europene):

- creșterea siguranței în alimentarea cu energie atât din punct de vedere al mixului de combustibili cât și al infrastructurii de rețea;
- mix de energie echilibrat, care conferă sectorului energetic competitivitate și securitate în aprovizionare;
- gestionarea eficientă și exploatarea rațională a surselor energetice primare epuizabile și menținerea la un nivel acceptabil a importului de surse energetice primare;
- diversificarea surselor de aprovizionare cu uraniu prin combinarea exploatării raționale a surselor naționale;
- creșterea eficienței energetice: extracție–producere–transport- distribuție-consum;
- eficiența energetică - metodă rentabilă de reducere a emisiilor, de îmbunătățire a securității și competitivității și de scădere a facturii serviciului energetic;
- promovarea utilizării surselor energetice regenerabile, conform Planului Național de Alocare al Energiilor Regenerabile elaborat în anul 2010;
- îmbunătățirea competitivității piețelor de energie electrică și gaze naturale;
- creșterea investițiilor în tehnologii cu emisii reduse de carbon;
- transformarea rețelelor de transport și distribuție a energiei electrice în rețele inteligente și implementarea pe scară largă a sistemelor inteligente de contorizare;

- asigurarea investițiilor pentru dezvoltarea sectorului energetic, prin atragerea de capital privat și a fondurilor puse la dispoziție de UE;
- proiecte care să contribuie la obiectivele pentru anul 2020 conform politicii UE, a proiectelor transfrontaliere privind rețelele de transport a energiei;
- creșterea capacității de inovație și dezvoltare tehnologică;
- realizarea obiectivelor de protecție a mediului și reducere a emisiilor de GES;
- implementarea tehnologiilor de management a deșeurilor radioactive;
- creșterea securității infrastructurii critice din sectorul energetic–centrale hidroelectrice, centrala nuclearelectrică, rețele de transport energie;
- participarea la strategii energetice pentru Europa;
- susținerea cercetării-dezvoltării în domeniul noilor tehnologii privind dezvoltarea sectorului energetic.

CONCLUZII

România deține un **mix al energiei electrice** echilibrat și diversificat, cu toate tipurile de surse de energie primară disponibile la costuri competitive. Din considerente de securitate energetică, în mix se poziționează combustibili tradiționali (gaze naturale, energie nucleară și cărbune); se înscrie prioritar ponderea producției energiei electrice fără emisii de GES, din surse intermitente, precum energia eoliană și cea fotovoltaică. Un factor determinant pentru viabilitatea proiectelor de valorificare a surselor regenerabile este accesul la finanțare cu costuri scăzute de capital. Prin mecanisme adecvate de sprijin, utilizarea biogazului și a deșeurilor devine important în capacități de cogenerare, cu respectarea standardelor de mediu.

Există rațiuni economice, sociale (de serviciu public) și de siguranță națională pentru deținerea de către stat de participații în sectorul electroenergetic; este oportun ca statul să mențină pe orizontul de timp cel puțin până în anul 2030 pachetul majoritar de acțiuni în sistemul de transport de energie electrică și o participație reprezentativă în segmentul de distribuție. Astfel, este justificată menținerea de participații ce asigură controlul statului asupra activelor strategice de producție a energiei electrice, precum lanțul de proces al domeniului nuclear sau marile hidrocentrale.

Statul are rol esențial în sectorul energetic românesc, fiind reglementator, legiuitor și elaborator de politici energetice, respectiv proprietar de active. Statul român deține active în sectorul electroenergetic, în sectoare de monopol natural (transport și distribuție energie electrică) și concurențiale (producție și furnizare). Prin cota pe care o are în companiile din sectorul energetic, statul deține o poziție importantă în piața surselor cât și a transportului de energie din România.

Principiul bunelor practici de guvernare corporativă impune separarea rolului statului de reglementator și *policy maker* de cel de acționar în companii. Prin

promovarea de politici publice și activități de reglementare, statul deține pârghii puternice pentru a direcționa investițiile private către resurse energetice din mixul de energie electrică, care contribuie la îndeplinirea obiectivelor strategice și a obligațiilor asumate (legislație, acorduri internaționale). Ca reglementator, statul are rol central în promovarea schemelor de sprijin (ex. schema de sprijin pentru energii regenerabile, cogenerare etc.) și în monitorizarea implementării investițiilor realizate prin schemele de sprijin. În funcție de mijloacele de care dispune, statul poate participa la investiții strategice.

Este important ca mecanismele de ajutor de stat pentru surse neregenerabile de energie să fie construite în jurul imperativelor de *adecvanță*² și siguranță în funcționarea SEN.

Pe fondul unor condiții de piață favorabile, statul poate să valorifice pachete de acțiuni în companii cu activitate de producție a energiei electrice, prin intermediul pieței de capital. Pe termen mediu, este justificată menținerea unor participații de 51% ale statului în active strategice de producție a energiei electrice, precum în subsectorul nuclear sau hidroenergetic. Instrumentul adecvat pentru privatizare este listarea de pachete de acțiuni pe piața românească de capital. Proiecte noi de amploare în segmentul de generare pot fi realizate prin parteneriate public-privat. Totodată, statul român susține investițiile private în lanțul de producție, transport și distribuție printr-un cadru legislativ echitabil, stabil și predictibil care să contribuie la realizarea obiectivelor strategice.

Viziuni de dezvoltare

Analiza comparativă a indicatorilor prezentați reflectă decuplarea evoluției PIB de evoluția consumului de energie, ceea ce impune dimensionarea adecvată a evoluției sectorului energetic pentru perioada 2016-2038.

România este a cincea țară la nivel european în funcție de producția de gaze și petrol și are una *dintre cele mai mici dependențe față de importul* de gaze naturale. Mixul de energie, care include toate formele de producție, de la gaze, cărbuni, hidro, nuclear sau energie verde este echilibrat și diversificat, iar România are posibilitatea să își consolideze statutul de exportator în regiune. Recentele descoperiri de gaze din Marea Neagră pot transforma România în hub energetic pentru o nouă sursă de alimentare în Europa.

România se înscrie prioritar producerea de energie electrică fără emisii de GES, din surse intermitente, precum energia eoliană și cea fotovoltaică. Un factor determinant pentru viabilitatea proiectelor de valorificare a surselor regenerabile este accesul la finanțare cu costuri scăzute de capital. Utilizarea biogazului și a deșeurilor devin importante în capacități de cogenerare, prin aplicarea unor mecanisme de sprijin adecvate și cu respectarea standardelor de mediu.

---

² *adecvanța* SEN - capacitatea sistemului electroenergetic de a satisface în permanență cererile de putere și energie ale consumatorilor, luând în considerare ieșirile din funcțiune ale elementelor sistemului, atât cele programate cât și cele rezonabil de așteptat a se produce neprogramat

Sectorul energetic din România nu se confruntă cu deficit de producție și de asigurare a capacităților de rezervă, în anii de referință (2020, 2028 și 2038) și nu este compromisă securitatea în aprovizionare; totodată, menține capacitatea de asigurare a exportului, oferind reziliență țărilor vecine, cu un efort investițional de rețehnologizare, eficientizare etc.

În perioada viitoare și în condiții meteorologice normale, până în 2038, România poate exporta energie electrică către statele cu nevoi energetice.

Statul român deține active în sectorul energetic, în sectoare de monopol natural (transport și distribuție energie electrică) și concurențiale (producție și furnizare). Prin cota sa în companiile din sectorul energetic, statul deține o poziție importantă în piața de resurse și a transportului de energie din România. Există rațiuni economice, sociale (de serviciu public) și de siguranță națională pentru deținerea de către stat de participații în sectorul electroenergetic. În plus, este oportun ca statul să păstreze, pe orizontul de timp cel puțin până în anul 2038, pachetul majoritar de acțiuni în sistemul de transport de energie electrică și o participație reprezentativă în segmentul de distribuție.

Astfel, este justificată menținerea de participații care asigură controlul asupra activelor strategice de producție a energiei electrice, precum lanțul de proces al domeniului nuclear sau marile hidrocentrale. Statul are rol esențial în sectorul energetic românesc, fiind reglementator, legiuitor și elaborator de politici energetice, respectiv proprietar de active. Pe fondul unor condiții de piață favorabile, statul poate să valorifice, în limite controlate, pachete de acțiuni în companii cu activitate de producție a energiei electrice, prin intermediul pieței de capital. Pe termen mediu, este justificată menținerea unor participații de 51% ale statului în active strategice de producție a energiei electrice, precum subsectorul nuclear sau hidroenergetic; instrumentul adecvat pentru privatizare este listarea de pachete de acțiuni pe piața de capital.

Principiul bunelor practici de guvernare corporativă impune separarea rolului statului de reglementator și de «policy maker» de cel de acționar în companii. Prin promovarea de politici publice și activități de reglementare, statul are pârghii reprezentative pentru a direcționa investițiile private către resurse energetice din mixul de energie electrică, care contribuie la îndeplinirea obiectivelor strategice și a obligațiilor asumate (legislație, acorduri internaționale). Ca reglementator, statul are rol central în promovarea schemelor de sprijin (ex. schema de sprijin pentru energii regenerabile, cogenerare etc.) și în monitorizarea implementării investițiilor realizate prin schemele de sprijin. În funcție de mijloacele de care dispune, statul poate participa la investiții strategice.

Este important ca mecanismele de ajutor de stat pentru surse neregenerabile de energie să fie construite în jurul imperativelor de adecvanță³ și siguranță în funcționarea SEN.

---

³ *adecvanța SEN* – capacitatea sistemului electroenergetic de a satisface în permanență cererile de putere și energie ale consumatorilor, luând în considerare ieșirile din funcțiune ale elementelor sistemului, atât cele programate cât și cele rezonabil de așteptat a se produce neprogramat

Proiecte noi de amploare în segmentul de generare pot fi realizate prin parteneriate public-private. Totodată, statul român susține investițiile private în lanțul de producție, transport și distribuție printr-un cadru legislativ echitabil, stabil și predictibil care să contribuie la realizarea obiectivelor strategice.

Sectorul energetic din România dispune de specialiști calificați și poate garanta siguranța în alimentarea cu energie a utilizatorilor. Dezvoltarea sistemelor de stocare a energiei și modernizarea rețelelor „inteligente” poate determina creșterea randamentelor de utilizare a purtătorilor primari de energie și a ponderii surselor regenerabile de energie în balanța energetică națională.

Sistemele inteligente permit dezvoltarea activităților de producere a energiei electrice la locul de consum, cu livrare în sistem, când consumul propriu este mai mic decât cantitatea de energie produsă și cu absorbire din sistem, când consumul depășește cantitatea de energie produsă; sistemele sunt gestionate prin instrumente de tehnologia informației și conduc la reduceri de emisii de gaze cu efect de seră. Politica guvernamentală trebuie să susțină majorarea ponderii energiei electrice utilizate, asigurând sporirea nivelului de trai al populației. Prețul energiei influențează competitivitatea industriei, numărul de locuri de muncă, investițiile și veniturile bugetare.

Combustibilii fosili (*cărbune, țiței, gaze naturale*) dețin o pondere majoritară (*cca. 70%*) în producția de energie primară.

Producția de gaze naturale cunoaște o scădere treptată datorită declinului zăcămintelor onshore; apariția zăcămintelor din Marea Neagră și a celor din surse neconvenționale (*ex. gazele de șist*) ar putea să întârzie din motive economice sau din neconfirmarea așteptărilor privind cantitatea acestora.

Producția de țiței a scăzut în ritm accentuat, iar țițeiul a devenit al treilea purtător de energie în producția de energie în România, pe locul doi fiind cărbunele. Producția de cărbune a crescut în unități fizice și ca pondere în producția totală; principala contribuție a avut-o creșterea producției de lignit.

Un mix mai echilibrat între gaze și carbune ar arăta rolul important al gazelor, în condițiile în care resursele de gaze sunt în scădere, iar cele din Marea Neagră sunt limitate. Deocamdată, folosirea combustibililor fosili în transporturi și industria petrochimică nu poate fi substituită cu succes de „energiile curate”.

La un consum de uraniu de circa 100 t/grup/an, rezervele naționale cunoscute de uraniu de 3.100 tone ar putea asigura funcționarea a două grupuri timp de 15,5 ani, iar a patru grupuri timp de 7,75 ani, însă în această ipoteză sunt necesare investiții pentru deschiderea de noi cariere. Duratele estimate de asigurare cu combustibil nuclear s-ar putea dubla prin identificarea și exploatarea rezervelor estimate de uraniu.

Lemnul de foc și deșeurile agricole dețin o pondere importantă în producția internă de energie, ceea ce recomandă dezvoltarea tehnologiilor moderne de obținere și utilizare a biomasei pentru producerea de energie (*preponderent termică*).

Revirimentul îl reprezintă sursele regenerabile, România ajungând cel mai mare producător de energie electrică și termică pe bază de surse regenerabile din regiune.

România poate dezvolta sisteme de producție din tipuri variate de surse regenerabile, în funcție de specificul fiecărei zone geografice din țară; la nivelul țării, potențialul energetic din surse regenerabile este următorul: 65% - biomasă, 17% - energie eoliană, 12% - energie solară, 4% - microhidrocentrale, 2% - solar-voltaic și geotermală.

Biomasa, cu peste 50%, din potențialul total al surselor regenerabile (*din care, 47% - biomasă solidă*), în energetica rurală, lemnul pentru încălzire înseamnă cca. 19,6 mil. tone ($\approx 66,8$ MWh). Biomasa nu se poate transforma în mix deoarece nu este susținută prin scheme de sprijin, iar pentru perioada următoare nu sunt prevăzute scheme de sprijin pentru biomasă și energie regenerabilă, în general.

Din anul 2017 vor fi eliminate subvențiile pentru capacitățile noi de energie din surse regenerabile. Există perioade de timp când sursele regenerabile ar putea să acopere o mare parte din cererea de energie electrică, însă volatilitatea acestor surse (ex. vânt, soare) obligă la menținerea altor capacități de producere în funcțiune (pe bază de surse convenționale). Neexistând opțiuni de stocare viabile economic, integrarea energiilor din surse regenerabile este posibilă prin asigurarea cu alte tehnologii cu pornire rapidă, bazate pe combustibili fosili, ca rezerve de mare capacitate. Termocentralele pe gaze naturale pot fi pornite și oprite relativ rapid pentru a satisface cererea de energie electrică.

Astfel, gazele naturale se pot considera un „partener complementar”, pentru sursele energetice eoliene sau solar-fotovoltaice. Costurile indirecte ale surselor regenerabile sunt încă cel puțin cu un ordin de mărime mai mari decât cele asociate cu tehnologiile bazate pe combustibili fosili.

Necesitatea unor soluții viabile de stocare a energiei solare și eoliene este condiție sine qua non pentru diminuarea ponderii combustibililor fosili ca sursă de energie electrică.

În toate scenariile, ponderea cărbunelui se va reduce după anul 2028; aceste scenarii iau în calcul o creștere a pretului la certificatele de emisii de dioxid de carbon.

Indicatorul intensitate energetică (consumul intern brut de energie în relație cu economia națională) determină cantitatea de energie necesară pentru producerea unei unități de PIB; România consumă de 2,7 ori mai multă energie pentru a obține o unitate de produs intern brut în raport cu media UE-27 (date Eurostat), deși s-a reușit diminuarea cu o treime a consumului specific de energie pe parcursul ultimilor zece ani analizați.

Sectorul energetic are în prezent circa 30 de mii de angajați și reprezintă aproximativ 6% din PIB. Aproximativ 20% din energia electrică produsă în România este livrată sectorului industrial energointensiv (metalurgie, aluminiu, petrochimie, ciment, materiale de construcție, îngrășăminte ș.a.). Competitivitatea acestor industrii se obține prin rate mici ale profitului, mult sub 10%, iar energia la

prețuri ridicate le face neprofitabile, ceea ce poate conduce la efecte ireversibile de închidere a unor mari investiții, cu disponibilizări de personal etc.

În România populația urbană, în anul 2038, va reprezenta 60%, față de 54% anul 2013, iar consumul de energie termică va aproximativ rămâne cel înregistrat în prezent (cca. 2,7 Gcal/loc.), însă se va obține o creștere a eficienței energetice de circa 24% în aceeași perioadă.

Eficiența energetică este o prioritate fundamentală în România; pierderile energetice în sectorul industrial ating 30-35% din energia consumată, iar la clădiri se constată pierderi energetice de circa 40-50% din energia consumată. Se estimează că prețul energiei electrice va crește pe termen scurt, până în anul 2028. De aceea, trebuie investiții în rețele „inteligente” de energie electrică („smart grids”) și în tehnologii performante de producție, transport și stocare a energiei. Caracterul durabil al investițiilor, locurile de muncă generate și reducerea gradului de dependență față de importuri vor compensa costurile.

Decarbonarea s-a abordat plecând de la o serie de opțiuni majore: eficiența energetică, energia din surse regenerabile, energia nucleară, captarea și stocarea dioxidului de carbon; rezultatele preliminare sugerează că:

- decarbonarea este posibilă și, pe termen lung, poate fi mai puțin costisitoare decât politicile actuale;
- îmbunătățirea eficienței energetice și utilizarea energiei din surse regenerabile este implicită, cu măsuri prioritare, indiferent de opțiunea mixului energetic;
- investiții în modernizarea infrastructurii, întrucât orice amânare ar antrena costuri ridicate pe termen mediu și lung.

Consumul național de energie electrică va crește față de evoluția consumului național mediu de energie deoarece:

- se va restabili consumul de energie al sistemelor de irigații;
- crește consumul casnic, prin ponderea de utilizare a echipamentelor electrocasnice și trecerea de la utilizarea biomasei lemnoase și a gazelor naturale la utilizarea energiei electrice pentru prepararea hranei, apoi această creștere se va menține constantă;
- crește consumul în transporturi prin electromobilitate (cu un factor de penetrare de 70% al mijloacelor de transport electrice, între 2020 și 2028, rezultă o creștere a consumului de energie electrică cu minimum 10% la nivelul anului 2030).

Consumul național de gaze naturale este de așteptat să rămână constant sau chiar să scadă față de consumul actual, deoarece:

- la nivel rezidențial, o parte a consumului actual va fi înlocuit de energia electrică;
- tehnologiile de stocare a energiei electrice disponibile după 2020 vor face mai puțin atractivă producerea de energie electrică prin arderea gazelor naturale;

- se trece treptat de la utilizarea gazelor naturale preponderent în procese de ardere la consum preponderent în procese de prelucrare în industria chimică.

Față de prognoza evoluției balanței energetice a României pe perioada până în 2020 este posibilă creșterea consumului brut de energie mai accentuat (1,5–2,5%/an), în condițiile creșterii economice corespunzătoare țintei de atingere a nivelului țărilor UE dezvoltate;

Din evoluția consumului de energie electrică se poate considera un factor de decuplare de circa 0,5 a creșterii consumului de energie electrică față de creșterea PIB.

Presupunând că dezvoltarea economică a țărilor UE se face fără creștere de consum energetic, ci cu o ușoară scădere datorită măsurilor de eficiență energetică, pentru a atinge media europeană la nivelul anului 2038, consumul de energie din România ar trebui să crească cu 80%.

Rezervele naționale de resurse energetice epuizabile sunt estimate astfel:

- a) lignit: cca. 1.490 mil. tone (276 mil. tep), exploatare pt. circa 40 de ani, (30 mil. t/an);
- b) ulei: cca. 755 mil. tone (422 mil. tep), ulei energetic - resursă energetică marginală, strategică;
- c) țiței: cca. 74 mil. tone (72 mil. tep), asigură exploatare circa 17 ani (4,5 mil. t/an);
- d) gaze naturale: circa 185 miliarde m³ (159 mil. tep), exploatare circa 17 ani, (10,5 mil. t/an);
- e) minereu de uraniu asigură cererea de uraniu natural până în 2017, cu 2 unități nucleare.

Considerând o creștere liniară a consumurilor de resurse energetice, rezultă că rezervele de resurse energetice epuizabile, cunoscute în prezent, se vor epuiza în circa:

- 28 ani pentru lignit;
- 14 ani pentru țiței;
- 14 ani pentru gaze naturale;
- 2 ani pentru minereu de uraniu.

Resursele energetice epuizabile naționale cunoscute în prezent asigură necesarul energetic al României pe o perioadă de 17-40 ani la nivelul consumului actual.

O dezvoltare economică accentuată reduce durata până la consumarea integrală a resurselor energetice naționale epuizabile, respectiv la 14–28 ani.

Această situație nu este diferită de a altor state ale UE care dețin în prezent resurse energetice, ceea ce va face ca dependența de importuri energetice a Uniunii Europene să crească.

Reducerea presiunii pe resursele energetice epuizabile se poate realiza prin creșterea ponderii surselor regenerabile în mixul energetic și prin dezvoltarea de noi tehnologii energetice.

ANEXA 1. TABELE

Evoluția capacităților și producției de energie electrică și termică

- scenariul de consens, „*optimist*”;
- scenariul cu elemente majore de risc, „*pesimist*”;
- scenariul între consens și risc, „*realist*”.

Scenarii pentru 3 intervale distincte de timp:

- 2016–2020 (*termen scurt*);
- 2020–2028 (*termen mediu*);
- 2028–2038 (*termen lung*).

Tabelul 1. Evoluția puterii electrice instalate (capacități) (conf. licențe ANRE)
(MW)

TIP ENERGIE PRIMARĂ/AN	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nucleară	1.413,000	1.413,000	1.413,000	1.413,000	1.413,000	1.413,000
Cărbune	6.962,200	6.662,200	6.560,200	6.560,200	6.560,200	6.360,200
Hidroenergie	6.468,217	6.488,026	6.496,285	6.612,408	6.657,585	6.678,708
Hydrocarburi	4.960,887	4.423,955	5.159,711	5.157,654	5.087,056	5.048,415
Energie eoliană	146,285	678,735	1.587,035	2.533,495	2.762,135	2.973,695
Energie solară	0,014	1,084	39,267	1.142,901	1.220,349	1.284,304
Biogaz	2,044	2,650	6,078	7,971	12,193	16,448
Biomasă	23,332	23,332	24,732	58,962	88,612	89,950
Alte surse (<i>deșeuri, en. geotermală etc.</i>)	0,000	0,000	0,050	4,780	4,780	4,780
Tip energie primară/an	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nucleară	1.413,000	1.413,000	1.413,000	1.413,000	1.413,000	1.413,000
Cărbune	6.962,200	6.662,200	6.560,200	6.560,200	6.560,200	6.360,200
Hidroenergie	6.468,217	6.488,026	6.496,285	6.612,408	6.657,585	6.678,708

Sursa: Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, vol. III, Editura Academiei Române, 2016

Evoluția puterii electrice instalate în cele 3 scenarii (optimist, pesimist, realist), pentru intervalele: 2016–2020, 2020–2028, 2028–2038.

Scenariul optimist

Tabelul 2. Evoluția puterii electrice instalate – scenariul optimist [MW]

Anul/tip resursă	Nucleară	Cărbune	Hidroenergie	Hidrocarburi	SRE	Total
2015	1.413	6.369	6.678	5.048	4.369	23.877
2018	1.413	6.369	6.800	5.048	4.800	24.430
2028	2.119,5	6.500	7.100	5.000	5.300	26.016,5
2038	2.826	6.500	8.200	5.000	5.800	28.326

a). Perioada 2016–2020 (termen scurt – 2020):

- în funcțiune unitatea nucleară 1 și unitatea 2 (706,5 MW/unitate);
- rămân în funcțiune capacitățile pe cărbune și hidrocarburi actuale;
- centrale termoelectrice pe cărbune: finalizare instalații de mediu, în curs de execuție (*instalații desulfurare, evacuare cenușă în șlam dens, electrofiltre etc.*), executare și punere în funcțiune instalații de denoxare (*finalizare 2018 și 2020*), prin programe de conformare cu UE;
- punere în funcțiune de capacități hidroenergetice noi, cca. 200 MW;
- rămân în funcțiune capacități actuale pentru încălzire centralizată; intră în funcțiune capacități pe hidrocarburi și biomasă pentru producere energie termică;
- continuă programul de creștere eficiență instalații centralizate de energie termică;
- intră în funcțiune capacități SRE, circa 400 MW;
- producția de energie electrică crește cu câteva procente, obținută din reducerea ușoară de câteva procente a energiei termoelectrice, compensată și depășită de creșterea cantității de energie din surse hidro clasice și regenerabile;
- producția de țiței continuă să scadă anual, cu câteva procente;
- producția de cărbune se menține la actualul nivel, cu diminuare producție de huilă, compensată de o ușoară creștere a producției de lignit;
- exploatarea și prelucrarea minereului de uraniu – va continua la un nivel minim;
- consumul de energie crește puțin (2-3%) similar cu creșterea economică.

Evoluția resurselor energetice primare:

- resursele de țiței se diminuează treptat, în ritmul actual;
- resursele de gaze naturale vor avea o ușoară scădere (3–5%);
- resursele de cărbune se diminuează cu producția curentă;
- resursele de uraniu rămân practic constante (*sistare exploatare curentă*)

b). Perioada 2020–2028 (termen mediu – 2028):

- modernizare unitate nucleară 1 (perioada: 2022–2024), punere în funcțiune unitate nucleară 3 ($P_i=706,5$ MW/unitate);
- menținere în funcțiune - capacități energetice pe cărbune și hidrocarburi; lansare în execuție capacități noi (cu parametrii *supracritici și ultrasupracritici, pat fluidizat pe cărbune, ciclul combinat, turbină cu gaze, cazane recuperatoare pe hidrocarburi etc.*);
- instalare centrale de producere energie termică cu combustibil biomasă;
- continuare montaj și punere în funcțiune instalații de mediu (*desulfurare, șlam dens și denoxare*) la grupuri energetice pe cărbune;
- implementare capacități hidroenergetice noi (cca. 400 MW), lansare în execuție proiect Centrala Hidroelectrică cu acumulare prin pompaj (CHEAP) Tarnița–Lăpușești și, punere în funcțiune (parțială) unități CHEAP (cu putere medie-mică);
- continuare program de creștere eficiență energetică la sistemele de alimentare centralizată cu energie termică - SACET;
- punere în funcțiune capacități producere energie electrică din SRE (cca. 500 MW);
- consumul de energie crește ca necesitate a dezvoltării economice;
- producția de energie electrică crește, astfel: reducere (câteva procente) energiei termoelectrice, compensată prin creștere producție hidro și din surse regenerabile și punere în funcțiune a reactoarelor nucleare 3 și 4, în perioada 2028–2038;
- producția națională de țiței scade anual cu câteva procente, însă continuă exploatarea până în anul 2038;
- producția de gaze naturale se păstrează la nivelul actual până în jurul anului 2022, după care crește (100%), prin exploatarea zăcămintelor din Marea Neagră;
- producția de lignit (cca. 20 mil. t/an) se menține până la punere în funcțiune a reactoarelor nucleare 3 și 4;
- exploatare și prelucrare minereu de uraniu; se reia procesul de explorare și exploatare;
- finalizare interconexiune gaze naturale cu R. Moldova (*max. 2,5 mld. m³/an*);
- flux invers de gaze pe min. 2 conducte de tranzit, care traversează Dobrogea;
- finalizare gazoduct BRUA, Coridorul Sudic și Turk-Stream;
- lansare lucrări la proiectul AGRI;
- disponibilitate comercială de gaze offshore din M. Neagră (*min. 3 mld. m³/an*);
- aprovizionare cu gaze naturale din Coridorul Sudic (România + terminale LNG din Grecia și Turcia) pentru R. Moldova și Ucraina;

- finalizare 2 interconexiuni de energie electrică cu R. Moldova (2x300 MW): Isaccea–Vulcănești–Chișinău și Suceava–Bălți (300 MW);
- R. Moldova – import UE: cca. 100% din necesar energie electrică și servicii de echilibrare sistem electroenergetic.

Evoluția resurselor energetice primare:

- resursele de țiței se diminuează, treptat, în ritmul actual;
- resursele de gaze naturale au o creștere la începutul intervalului 2018-2028, urmată de scădere graduală (2028–2038);
- resursele de cărbune se diminuează, dar rămân în cantitate suficientă;
- resursele de minereu de uraniu identificate se diminuează treptat.

c). Perioada 2028–2038 (termen lung – 2038):

- modernizare unitatea nucleară 2 (durata: 2 ani), punere în funcțiune unitatea nucleară 4 ($P_i=706,5$ MW/unitate);
- substituie capacități de producere energie pe cărbune, hidrocarburi cu capacități cu parametrii supracritici și ultrasupracritici, pat fluidizat pe cărbune (*incl. instalații de mediu*) și cu ciclul combinat, turbină cu gaze și cazane recuperatoare pe hidrocarburi;
- implementare proiect de capacități hidroenergetice (circa 1.200 MW); punere în funcțiune CHEAP – 1000 MW (4x250 MW) și alte unități CHEAP de mică putere;
- instalare centrale de producere energie termică pe bază de biomasă;
- punere în funcțiune capacități producere energie din SRE (cca. 300 MW);
- consumul de gaze naturale se menține la nivelul din decada precedentă;
- finalizare interconexiune pe gaze naturale cu R. Moldova (capacitate: 2,5 mld. m³/an);
- dezafectare (parțială) conducte de tranzit care traversează Dobrogea (uzură fizică);
- finalizare gazoduct BRUA, Coridorul Sudic și Turk-Stream;
- disponibilitate comercială gaze naturale offshore din M. Neagră, rezerve onshore de gaze naturale, tehnologii moderne de extracție gaze onshore din zăcămintele depletate;
- România, R. Moldova și Ucraina aprovizionate cu gaze naturale, în general, din Coridorul Sudic, Turk-Stream și terminale LNG din Grecia și Turcia;
- interconexiune sincronă, cu R. Moldova și Ucraina, la rețeaua ENTSO-E (stații electrice tip Back-to-Back relocate pe granița electrică dintre Ucraina și Federația Rusă);
- R. Moldova și Ucraina - parte integrantă a pieței interne de energie electrică a UE.

Concluzii

Se asigură un mix energetic echilibrat, pe baza resurselor energetice naționale, cu creșterea puterii instalate în capacități de producere performante și cu respectarea condițiilor de mediu.

Conform scenariului:

- se crează capacitate disponibilă care asigură energie electrică la prețuri accesibile pentru dezvoltare economică și socială;
- se asigură energie termică, necesară încălzirii centralizate (SACET);
- cresc securitatea și eficiența energetică;
- crește siguranța în funcționare a sistemului, prin asigurarea rezervei de putere pentru echilibrarea sistemului electroenergetic (ex. CHEAP, centrale cu ciclu combinat);
- crește producția de energie electrică, fără impact negativ asupra mediului înconjurător, cu circa 70%, până în anul 2038;
- se dezvoltă activități specifice de proiectare-cercetare-inovare, construcții-montaj și industria de mașini și echipamente pentru industria energetică, cu locuri de muncă.

Centralele termice pe cărbune funcționează conform reglementărilor naționale și europene privind protecția mediului.

Sistemul Energetic Național funcționează în interconexiune cu sistemul energetic european (UCTE, ENTSO-E), participă la piața de energie electrică regională și unică europeană, în condiții de competitivitate și eficiență economică. Scenariul trebuie susținut prin strategia energetică, cu scopul principal de valorificare a potențialului energetic material și profesional.

Scenariul pesimist

Tabelul 3. Evoluția puterii electrice instalate – scenariul pesimist [MW]

Anul/tip resursă	Nucleară	Cărbune	Hidroenergie	Hidrocarburi	SRE	Total
2015	1.413	6.369	6.678	5048	4.369	23.877
2018	1.413	6.000	6.700	4500	4.700	19.313
2028	706,5	4.000	6.800	4000	5.000	20.506,5
2038	1.413	3.000	7.000	3000	5.300	19.713

a). Perioada 2016–2020 (termen scurt – 2020):

- menținere în funcțiune unitatea nucleară 1 și unitatea 2 ($P_i=2 \times 706,5$ MW/unitate);
- retragere din funcțiune grupuri energetice pe cărbune și hidrocarburi, reducere capacități de producție energie electrică și termică;

- finalizare parțială a instalațiilor de mediu, în curs de execuție (*desulfurare, șlam dens ș.a.*) și denoxare (*termene de finalizare: 2018 și 2020*), stabilite prin programe de conformare, la centrale termoelectrice pe cărbune;
- punere în funcțiune capacități hidroenergetice (cca. 100 MW);
- menținere în funcțiune capacități existente pentru încălzire centralizată;
- punere în funcțiune capacități producere energie din surse regenerabile (cca. 300 MW);
- consumul de energie se diminuează treptat;
- producția de energie electrică scade (10–20%), prin încetarea producției de energie termoelectrică (*Complexul Energetic Hunedoara se închide, ELCEN, Complexul Energetic Oltenia în faliment*), iar scăderea producției de energie termoelectrică nu se înlocuiește prin producția hidroenergetică și energiile regenerabile;
- producția de țiței scade anual, cu 10%;
- producția de gaze naturale scade anual, cu 5%;
- producția de lignit (sau cărbune trebuie hotărât) se reduce la cca. 10–15 mil. tone anual iar producția de ulei încetează;
- exploatarea și prelucrarea minereului de uraniu se sistează;

Evoluția resurselor energetice primare:

- resursele de țiței se diminuează treptat;
- resursele de gaze naturale înregistrează o scădere limitată (câteva procente);
- resursele de cărbune rămân practic constante datorita reducerii semnificative a producției;
- resursele de minereu de uraniu se mențin ca urmare a sistării exploatării acestora.

b). Perioada 2020–2028 (termen mediu – 2028):

- nu se reabilitează unitatea nucleară 1 (perioada: 2022–2024); nu se pune în funcțiune unitatea nucleară 3 (706,5 MW); funcționează unitatea nucleară 2;
- se retrag din funcțiune, parțial, capacități din termocentrale; nu începe execuția unor capacități noi (cu parametrii supracritici pe cărbune și cu ciclul combinat pe gaze);
- nu se finalizează integral instalațiile de protecția mediului, în curs de execuție (*desulfurare, șlam dens ș.a.*) și de denoxare, cu termene de finalizare 2018 și 2020, conf. programe de conformare, la termocentralele pe cărbune;
- se instalează capacități hidroenergetice (circa 100 MW); nu începe execuția CHEAP Tarnița–Lăpușești sau alte CHEAP;
- punere în funcțiune capacități producere energie din SRE (cca. 300 MW).
- consumul de energie crește în ritm ușor;

- producția de energie electrică se diminuează, prin închidere capacități din termocentrale; producția din surse hidro și regenerabile nu crește semnificativ; se amână construcția reactoarelor nucleare 3 și 4; import de energie electrică;
- producția de țiței scade anual cu câteva procente; în jurul anului 2030 exploatarea țițeiului încetează;
- producția de gaze naturale se reduce gradual, până la încetare – în jurul anului 2030; nu începe exploatarea zăcămintelor din Marea Neagră;
- producția de lignit încetează;
- exploatarea și prelucrarea minereului de uraniu încetează;
- finalizare interconexiune gaze naturale cu R. Moldova (1,5 mld. m³/an), cu disponibilitate gaze din România;
- limite la flux invers de gaze pe conducte de tranzit care traversează Dobrogea din motive politice;
- proiectele BRUA și Coridorul Sudic în întârziere, cu punere în funcțiune amânată după anul 2028;
- indisponibilitate comercială pentru gaze naturale offshore din Marea Neagră: costuri de exploatare mari, comparativ cu prețurile gazelor din Federația Rusă;
- R. Moldova dependentă parțial de gaze naturale din Federația Rusă;
- finalizare interconexiune energie electrică cu R. Moldova (2x300 MW) Isaccea–Vulcănești–Chișinău;
- R. Moldova importă circa 70% din necesarul de energie electrică și servicii de echilibrare sistem electroenergetic din UE;
- menținere fluxuri de energie electrică și gaze naturale la nivel regional, cu ușoară scădere a dependenței R. Moldova de surse de aprovizionare din zona de Est; posibilă creștere a exportului de gaze naturale pe direcția vest și import din Federația Rusă, ca urmare a diminuării producției interne.

Evoluția resurselor energetice primare:

- resursele de țiței se diminuează în prima parte și se epuizează către anul 2028/2030;
- resursele de gaze naturale se diminuează în prima parte și se epuizează către anul 2028/2030;
- resursele de cărbune se conservă, nu sunt exploatare;
- resursele de minereu de uraniu se conservă, fără să fie exploatare.

c). Perioada 2028–2038 (termen lung – 2038):

- nu se reabilitează unitatea nucleară 1 (perioada: 2 ani); nu intră în funcțiune unitățile nucleare 3 și 4 (706,5 MW/unitate); rămâne în funcțiune unitatea nucleară 2;

- se retrag din funcțiune, parțial, grupuri termoelectrice; nu începe execuția de capacități noi, cu parametrii supracritici și ultrasupracritici pe cărbune și ciclu combinat pe gaze;
- punere în funcțiune capacități hidroenergetice (*circa 200 MW*); nu începe execuția CHEAP Tarnița–Lăpușești sau alte CHEAP;
- punere în funcțiune capacități producere energie din SRE (cca. 300 MW);
- consumul de gaze naturale la nivel regional;
- finalizare interconexiune pe gaze naturale cu R. Moldova (*capacitate 1,5 mld. m³/an*);
- dezafectare conducte de tranzit care traversează Dobrogea, ca urmare a uzurii fizice;
- finalizare gazoduct BRUA, Coridorul Sudic și Turk-Stream;
- disponibilitate comercială gaze naturale offshore din Marea Neagră în cantitate limitată; rezervele de gaz onshore ale României epuizate în întregime;
- România, R. Moldova și Ucraina se aprovizionează cu gaze naturale, în principal, din Coridorul Sudic, Turk-Stream și terminale LNG din Grecia și Turcia;
- interconexiune sincronă R. Moldova și Ucraina la rețeaua electrică ENTSO E (stații electrice tip Back-to-Back casate);
- R. Moldova și Ucraina – parte integrantă a pieței interne de energie electrică a UE.

Concluzii

Se asigură mix energetic neechilibrat, pe baza resurselor energetice naționale, cu reducerea puterii instalate a capacităților de producere și nu crește producția de energie electrică necesară dezvoltării economice și sociale.

Puterea instalată totală a sistemului energetic se diminuează.

Diferența de capacitate se acoperă din import de pe piața europeană, în condiții neeconomice.

Nu sunt îndeplinite decât parțial condițiile de protecție a mediului (*instalații de desulfurare, șlam dens denoxare*), ceea ce determină oprirea definitivă a unor capacități de producere în termocentrale.

Nu se va sigura cantitatea de energie termică necesară încălzirii centralizate (SACET).

Se reduce siguranța în funcționare a sistemului electroenergetic național, având insuficientă rezervă de putere pentru piața de echilibrare.

Securitatea energetică impune măsuri de îmbunătățire, iar creșterea eficienței energetice este minimă.

Sistemul Energetic Național interconectat (ENTSO-E) participă la piața de energie electrică regională și unică europeană, în condiții dezavantajoase.

Nu sunt îndeplinite integral obligațiile față de UE sau se îndeplinesc cu afectarea creșterii economice.

Nu se reactivează programele de proiectare-cercetare, construcții-montaj și industria de mașini și echipamente pentru industria energetică și nu se crează locuri de muncă.

Scenariul realist/referință

Tabelul 4. Evoluția puterii electrice instalate – scenariu realist/referință [MW]

Anul/tip resursă	Nucleară	Cărbune	Hidroenergie	Hidrocarburi	SRE	Total
2015	1.413	6.369	6.678	5.048	4.369	23877
2018	1.413	6.100	6.700	5.048	4.750	24.011
2028	1.413	5.600	7.200	4.800	5.300	24.313
2038	2.119,5	5.500	7.500	4.500	5.500	25.119,5

a). Intervalul 2016-2020 (termen scurt 2020):

- în funcțiune unitatea nucleară 1 și unitatea nucleară 2 (706,5 MW/unitate);
- în funcțiune majoritatea capacităților în termocentrale pe cărbune și hidrocarburi;
- finalizare instalații de mediu în curs de execuție (*instalații de desulfurare, șlam dens etc.*); se pune în funcțiune majoritatea instalațiilor de denoxare, care au termene de finalizare 2018 și 2020, prin programe de conformare, stabilite în acord cu UE;
- punere în funcțiune capacități hidroenergetice noi (cca. 100 MW);
- în funcțiune capacitățile pentru încălzire centralizată – SACET;
- punere în funcțiune capacități noi pe hidrocarburi și biomasă;
- punere în funcțiune capacități producere energie din SRE (cca. 300 MW).
- producția de energie electrică scade (*C.E. Hunedoara se închide, continuă insolvența ELCEN, C.E. Oltenia intră în insolvență, dar continuă activitatea*), dar scăderea producției de energie termoelectrică este compensată de creșterea cantității de energie din surse hidro + regenerabile;
- producția de titei continuă să scadă anual, cu câteva procente;
- producția de gaze naturale va scădea, cu câteva procente;
- producția de lignit scade, astfel, producția de huilă se reduce cu peste 50%;
- exploatarea minereului de uraniu se oprește, iar prelucrarea minereului de uraniu va continua la nivel de avarie;
- nu se estimează modificări majore la nivel regional în ceea ce privește fluxurile de gaze naturale și energie electrică (*nu se identifică diferențe majore în scenariile pesimist, optimist*);

- finalizare linie electrică de interconexiune (400 kV) România–Serbia (Reșița–Pancevo);
- finalizare interconector de gaze naturale România-Bulgaria (Giurgiu–Ruse);
- creșterea capacității de transport de energie electrică și gaze naturale;
- lansare proiect de interconexiune energie electrică și gaze naturale cu R. Moldova;
- lansare proiecte regionale de gaze naturale aferente Coridorului Sudic și BRUA.

Evoluția resurselor energetice primare:

- resursele de țiței se diminuează treptat, în același ritm;
- resursele de gaze naturale - scădere cu de câteva procente
- resursele de carbune se diminueaza cu productia curenta;
- resursele de uraniu rămân constante, prin încetarea exploatarii curente.

b). Perioada 2020–2028 (termen mediu – 2028):

- modernizare/retubare unitatea nucleară 1 (2–3 ani); punere în funcțiune unitatea nucleară 3 (706,5 MW);
- menținere în funcțiune capacități în termocentrale; lansare în execuție capacități noi performante, cu parametrii supracritici și ultrasupracritici, pe cărbune și ciclu combinat, precum și turbine cu gaze cu cazane recuperatoare pe hidrocarburi;
- implementare instalații de protecția mediului (desulfurare, șlam dens, denoxare) la centrale pe cărbune;
- în funcțiune majoritatea capacităților de producere energie termică existente, pentru încălzire centralizată; punere în funcțiune noi capacități eficiente pe hidrocarburi și biomasă pentru producere de energie termică;
- instalare de noi capacități hidroenergetice (circa 300 MW); lansarea în execuție a CHEAP cu $P_i=1.000$ MW (4x250 MW); și alte centrale cu acumulare prin pompare de putere mică;
- punere în funcțiune capacități producere energie din SRE (cca. 500 MW);
- consumul de energie crește;
- producția de energie electrică crește, dar cu reducere (câteva procente) a cantității de energie termoelectrică, compensata de creșterea de energie din surse hidro și din celelalte surse regenerabile;
- producția de țiței continuă să scadă anual cu câteva procente, dar exploatarea va continua până în anul 2038;
- producția de gaze naturale se păstrează la nivelul actual până în jurul anului 2022, după care va crește semnificativ ($\approx 100\%$), începerea exploatarea zăcămintelor din Marea Neagră (volum min. 3 mld. m³/an);

- producția de lignit (cca. 20 mil. tone/an) se menține până la punerea în funcțiune a reactoarelor nucleare 3 și 4;
- exploatare și prelucrare minereu de uraniu - se reiau la nivelul anterior;
- finalizare interconexiune gaze naturale cu R. Moldova (capacitate: 1,5 mld. mc/an);
- realizare flux invers de gaze pe minimum una din conductele de tranzit care traversează Dobrogea;
- finalizare gazoduct BRUA și Coridorul Sudic;
- aprovizionare cu gaze naturale din Coridorul sudic (România + terminale LNG din Grecia și Turcia) pentru R. Moldova și parțial Ucraina;
- finalizare interconexiune energie electrică cu R. Moldova (2x300 MW): Isaccea–Vulcănești–Chișinău;
- R. Moldova - import UE: cca. 70% din necesar energie electrică și servicii de echilibrare sistem electroenergetic;
- stabilizare fluxuri de gaze naturale și energie electrică la nivel regional, ceea ce conferă siguranță în aprovizionare și flexibilitate în regiune.

Evoluția resurselor energetice primare:

- resursele de țiței se diminuează, în continuare, în ritmul actual;
- resursele de gaze naturale înregistrează creștere la începutul intervalului, urmată de scăderea graduală;
- resursele de cărbune se diminuează, însă rămân în cantități suficiente;
- resursele de minereu de uraniu se diminuează semnificativ.

c). Perioada 2028–2038 (termen lung – 2038):

- punere în funcțiune unitatea nucleară 3 și lansarea lucrărilor la unitatea nucleară 4 (706,5 MW/unitate);
- reducere capacități existente în centrale termoelectrice și înlocuire parțială cu capacități noi, cu parametrii supracritici și ultrasupracritici, parțial pe cărbune (*incl. instalații de mediu*), cu ciclul combinat abur-gaze, respectiv cazane recuperatoare, pe hidrocarburi
- montare noi capacități hidroenergetice (*circa 500 MW*); continuare lucrări la CHEAP, cu $P_i=1.000$ MW (4x250 MW) - punere în funcțiune la capacitate nominală; realizare alte unități CHEAP, cu putere inferioară;
- continuare instalare centrale de cogenerare pe bază de biomasă;
- punere în funcțiune capacități producere energie din SRE (cca. 300 MW).
- consumul de gaze naturale scade la nivel regional;
- finalizare interconexiune pe gaze naturale cu R. Moldova (capacitate 1,5 mld. m³/an);
- dezafectare (parțială) conducte de tranzit care traversează Dobrogea, ca urmare a uzurii fizice;
- finalizare gazoduct BRUA, Coridorul Sudic și TurkStream;

- disponibilitate comercială gaze naturale offshore din Marea Neagră, însă cu rezerve de gaze onshore parțial epuizate;
- România, R. Moldova și Ucraina se vor aproviziona cu gaze naturale, în general, din Coridorul Sudic, Turk-Stream și terminale LNG din Grecia și Turcia;
- interconexiune sincronă a R. Moldova și Ucraina la rețeaua ENTSO-E (casare stații electrice tip Back-to-Back);
- R. Moldova și Ucraina - parte integrantă a pieței interne de energie electrică a UE.

Concluzii

Se realizează mix energetic echilibrat, pe baza resurselor energetice interne, cu creșterea puterii instalate în capacități de producere performante, cu respectarea condițiilor de mediu.

Se menține capacitatea disponibilă și se asigură energie necesară dezvoltării economice și sociale. Conjunctural se realizează schimburi (export-import) de energie electrică, pe piața de energie electrică europeană, în condiții de competitivitate și eficiență.

Se asigură energie termică necesară alimentării cu centralizate cu energie termică (SACET).

Centralele pe cărbune se conformează din punct de vedere al protecției mediului.

Crește securitatea și eficiența energetică.

Crește siguranța în funcționare a sistemului electroenergetic, prin creșterea rezervei de putere necesară echilibrării sistemului electroenergetic în CHEAP și centrale cu ciclu combinat.

Crește producția de energie electrică curată, până la circa 70%, în anul 2038. Sistemul Energetic Național, interconectat cu UCTE (ENTSO-E), participă la piața de energie electrică regională și unică europeană, în condiții de competitivitate și eficiență.

Se intensifică activitățile de proiectare-cercetare, construcții-montaj și industria de mașini și echipamente pentru industria energetică, cu crearea de locuri de muncă calificate.

Dezvoltarea realistă a sistemului energetic românesc se bazează pe utilizarea, cu precădere, a resurselor autohtone, inclusiv cărbune, în condițiile dezvoltării infrastructurii energetice cu eficiență superioară, care să permită acoperirea necesarului de consum al țării, să prezerveze mediul și să producă energie accesibilă la nivelul consumatorului final.

Valoarea totală a modernizărilor și investițiilor în principalele centrale termoelectrice (CTE *Turceni, Rovinari, Ișalnița, Craiova II, Mintia și Paroșeni*, care produc peste 90% din energia electrică pe cărbune), este cca. 2,2 mrd. €.

Prin investiții se va obține un nivel tehnic ridicat al grupurilor energetice și pregătire corespunzătoare din punct de vedere a protecției mediului, care permit funcționarea cu eficiență ridicată (randament 35–37%) și participare la siguranța sistemului electroenergetic prin livrarea de energie electrică și servicii tehnologice de sistem, pe termen scurt, mediu și unele grupuri pe termen lung.

Măsurile de restructurare și funcționare ineficientă a pieței de energie electrică, pe baza unei structuri necorespunzătoare și a unei legislații primare și secundare greșită, precum și legislația de mediu europeană și națională, au afectat centralele termoelectrice cu funcționare pe cărbune, cu efecte majore asupra securității energetice pe termen scurt, mediu și lung.

Pe termen scurt, mediu și lung, aportul producției de energie electrică pe bază de cărbune, trebuie să fie de 25-30%, într-un mix energetic echilibrat, bazat pe resurse energetice naționale, pentru asigurarea securității energetice, parte a securității naționale.

Este necesară reorganizarea producătorilor de energie electrică, într-o structură de producție care să permită participarea la o piață concurențială reală și transparență.

Strategia energetică trebuie să susțină componenta cărbune în mixul energetic, în acord cu prevederile și angajamentele UE și să acorde prioritate creșterii economice sustenabile a României.

Concluzii 2020–2028

Scenariul optimist:

- gaze naturale: schimbarea fluxului de gaze la nivel regional, care se inversează pe direcția nord-sud; gaze naturale provin din Coridorul Sudic, România, terminale LNG din Grecia și Turcia, Turk-Stream.
- energie electrică: Republica Moldova și Ucraina se interconectează în regim asincron cu rețeaua ENTSO-E, devenind parte a pieței interne de energie a UE.

Scenariul pesimist:

- menținere fluxuri de energie electrică și gaze naturale la nivel regional, cu ușoară scădere a dependenței R. Moldova de surse de aprovizionare dinspre Est; posibil să crească exportul României de gaze naturale pe direcția Vest și importul din Federația Rusă, ca urmare a diminuării producției interne.

Scenariul realist/de referință: stabilizare fluxuri de gaze naturale și de energie electrică la nivel regional, ceea ce conferă siguranță în aprovizionare și flexibilitate în regiune.

Proiect 4

SIGURANȚA INFORMATICĂ – PROTECȚIA CIBERNETICĂ, PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN PROIECTE ȘI ÎN PUBLICAREA ELECTRONICĂ

COORDONATOR: ACAD. IOAN DAN TUFÎȘ

RESPONSABIL PROIECT: DR. ANGELA IONIȚĂ

CONTEXT GENERAL

„The internet has linked us all in a human chain that spans the globe, and the freedoms that we seek in the virtual square and public square are absolutely one and the same. So we need to each stand for an open, secure, and inclusive internet, and we each must work for the day when we are bound together not only by the humanity that ties us all together, but by the freedoms that for too long have been the province of too few. That’s our mission” — John Kerry, Freedom Online Coalition Conference, Tallinn, Estonia, April 28, 2014

Era digitală a creat diverse oportunități pentru ca organizațiile să-și desfășoare activitatea și să ofere diferite servicii pe internet. Companiile au îmbrățișat rapid cloud computing, rețelele sociale și multe alte tehnologii ceea ce le-a oferit oportunități noi și le-a ajutat să-și îmbunătățească nivelul de eficiență. Cu toate acestea, amplificarea și diversificarea atacurilor cibernetice în era digitală supun riscului activele și datele organizațiilor. Riscul și provocările la adresa securității datelor și intimității au devenit o chestiune de interes pentru dezvoltarea organizațională. Fiecare individ și fiecare organizație trebuie să se preocupe mereu de astfel de atacuri și, în același timp, trebuie să gestioneze securitatea pe o serie de aplicații și infrastructuri, rămânând mereu deschiși și, în același timp, conectați cu clienții și lumea exterioară.

Gradul de complexitate tehnică și gama de actori care amenință în spațiul virtual nu a fost niciodată mai mare, concentrând în mâinile unora instrumente de atac (hacking), tehnici de inginerie socială și alte mecanisme din ce în ce mai sofisticate. Cu sistemele critice care țin de securitatea națională, economia mondială și bunăstarea socială, care sunt conectate acum la Internet și miliarde de dispozitive noi care așteaptă să se conecteze on-line, în următorul deceniu, țările sunt din ce în ce mai îngrijorate de amenințările cibernetice contemporane, care ar putea produce incidente majore la nivelul infrastructurilor critice, pierderi economice financiare, precum și efecte negative asupra sănătății și siguranței cetățenilor.

Din acest motiv, este necesar să se balanseze și prioritizeze resursele limitate disponibile pentru a aborda provocările protecției cibernetice. De prea multe ori, presiunile culturale și financiare au încurajat deprecierea investițiilor în securitatea informatică – protecția cibernetică. Pentru ca aceste presiuni să se poată schimba, trebuie să se înțeleagă mai bine tensiunile care fac dificilă abordarea celor mai bune practici, precum și obstacolele din calea colaborării eficiente a actorilor implicați să vină cu soluții.

În etapa anterioară a Proiectului 4: **Siguranța Informatică – Protecția Cibernetică, Protecția Proprietății Intelectuale în Proiecte și în Publicarea Electronică**¹ au fost abordate dimensiunile țintelor urmărite, resursele umane și financiare existente și estimate în vederea atingerii obiectivelor strategice din domeniul securității informatică – protecției cibernetice, protecția proprietății intelectuale în proiecte și publicarea electronică.

CORELAȚII CU ALTE STRATEGII SECTORIALE ȘI CU CELELALTE PROIECTE DIN STRATEGIE

Încă de la începutul lucrărilor s-a impus precizarea că abordarea tematică din cadrul Proiectului 4 nu se referă la asigurarea *securității informatică – protecției cibernetice* în domenii cum ar fi: asigurarea sănătății, transporturi, apărare, asigurarea și furnizarea apei potabile, utilități publice, energie ș.a. și nici la Infrastructurile Cibernetice de Interes Național (ICIN). Aceste subiecte sunt abordate separat, în strategii dedicate sau beneficiază de atenție în cadrul altor proiecte care se desfășoară sub egida Academiei Române, în cadrul Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 ani. De asemenea, trebuie menționat faptul că, deși se aliniază domeniului generos al Tehnologiei Informațiilor și Comunicațiilor, acest proiect abordează numai *securitatea informatică – protecția*

¹ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol III, Partea I, coord.: Acad. Ionel-Valentin Vlad, Editura Academiei Române, 2016, ISBN: 978-973-27-2706-5, p. 199–256.

cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică, componentă care are impact major în toate domeniile social-economice, culturale și științifice abordate de Strategia Academiei Române, caracteristicile acestei componente trebuind să fie subliniate în fiecare dintre proiecte.

Precizăm, de asemenea, că domeniile de impact pentru securitatea informatică – protecția cibernetică care fac obiectul tematicii Proiectului 4 sunt:

- sistemele informatice, sistemele de baze de date, rețelele de date și comunicații aferente structurilor naționale socio-economico-administrative informatizate;
- instituțiile implicate în protecția proprietății intelectuale în proiecte, publicațiile și proiectele de cercetare-inovare-dezvoltare științifice sau culturale, specifice fiecărui domeniu al economiei naționale și în publicarea electronică.

O altă precizare care se impune se referă la faptul că prezentul material este complementar celui prezentat în etapa precedentă, astfel încât unele aspecte nu au mai fost reluate, iar altele, cum ar fi *Strategiile naționale cu impact în Proiectul 4*, sunt reluate în ANEXA 3.

VIZIUNE

“Information security is about people, society, business and the economy, which is why skills in these areas are also relevant, not just technical skills ... And the more people who are cyber aware and can take in the basics, the easier it will be for the experts to deal with the tough stuff.”- Adrian Davis, managing director for Europe, Middle East and Africa at information security education, certification and professional development organisation (ISC) (www.isc2.org)

Pe lângă avantajele incontestabile și progresul pozitiv al umanității, următoarele decenii ale Erei Informaționale sunt departe de a materializa convergența unanim-armonioasă dintre tehnologie și dezvoltare durabilă. Prin urmare, România va trebui să acționeze strategic nu doar pentru a preveni și combate amenințările, ci pentru a identifica și exploata competitiv oportunitățile Erei Informaționale în anii ce vor urma.

Cultura și nivelul de educație al populației în domeniul *protecției cibernetice și siguranței informatice* sunt elemente cheie pentru securitatea și prosperitatea pe termen lung a României în Era Informațională.

Luând cultura de securitate cibernetică drept unul dintre indicatorii bunei guvernante a spațiului cibernetic, deciziile ce vor fi luate vor ține cont de faptul că un nivel precar al acestui indicator va limita semnificativ capacitatea României de a preveni și răspunde adecvat provocărilor Erei Informaționale în anii ce vor urma, cu consecințe directe asupra dezvoltării durabile la nivel național.

Costurile inacțiunii și incoerenței decizionale în privința investițiilor în capitalul uman vor fi decontate tot de către populație în cea mai mare parte, cu efecte dezastruoase la nivel economic și social, în termeni de profitabilitate, rentabilitate și randament. De asemenea, va fi restrânsă semnificativ reziliența României, capacitatea statului și instituțiilor publice și private de a acționa inteligent și de a proiecta interesele naționale la nivel internațional.

Pentru etapa actuală, **echipa de experți a Proiectului 4 (ANEXA 2)** a antrenat, extrem de dinamic, specialiști din cadrul Academiei Române, cărora li s-au alăturat și specialiști din cadrul **SIE, STS și SRI**, dar și din firme private.

Totodată, **echipa de experți** a beneficiat de consultanță din partea domnului **Acad. Gheorghe Zaman** de la Academia Română, a domnului **Dr. Ionel Nițu** de la New Strategy Center și a domnului **Ing. Eduard Biscleanu** de la Unicredit Bank, cărora le suntem recunoscători pentru sprijinul acordat.

SECURITATEA INFORMATICĂ – PROTECȚIA CIBERNETICĂ

Protecția cibernetică este de fapt o suită de practici care ajută organizațiile să minimizeze riscurile și care fac ca operațiunile de securitate să se desfășoare într-un mod eficient. Aceste practici permit organizațiilor să protejeze în mod proactiv informațiile și datele lor critice împotriva amenințărilor care apar. În zilele noastre este necesar să se evalueze în mod sistematic tehnologiile care pot asigura securitatea datelor și a altor informații confidențiale, pentru a se putea face față unui mediu în continuă schimbare.

Securitatea informatică se referă la aplicații pe multiple platforme și infrastructuri, cum ar fi servere, stații de lucru, switch-uri, firewall-uri etc., care se confruntă cu atacuri din ce în ce mai sofisticate, cu o frecvență în creștere. Această configurare, cu cât se extinde mai mult cu cloud, mobilitate și rețele sociale cu atât mai mult este expusă la vulnerabilități și atacuri. Este un fapt că încălcările normelor de securitate pot avea un impact semnificativ și la scară largă, care se poate manifesta sub diferite forme, de exemplu sub formă de pierderi financiare sau pierderea reputației organizațiilor. Prin urmare, soluțiile punctuale de securitate sunt adesea considerate inadecvate în manipularea și eliminarea amenințărilor.

Companiile migrează de la soluții punctuale către servicii de securitate bine gestionate, într-o abordare holistică, pentru a reduce costurile și a-și îmbunătăți maturitatea. Exersarea practicilor securității cibernetice ajută organizațiile să construiască și să adopte un cadru solid pentru a depăși și a preveni amenințările și atacurile împotriva confidențialității și securității datelor. Securitatea cibernetică se ocupă de managementul riscurilor furnizând o serie de avantaje. Unele dintre acestea se referă la o protecție solidă a informațiilor, care ajută la protejarea activelor informaționale critice ale organizației chiar atunci când sistemul informatic se extinde, pentru a include medii sociale, servicii bazate pe cloud, aplicații mobile și oferă un răspuns de cost eficient care ajută organizațiile să detecteze rapid incidentele și să acționeze cât mai repede posibil, în scopul de a asigura o mai bună protecție împotriva atacurilor. Cu alte cuvinte, am putea spune că managementul securității cibernetice și al riscurilor oferă o bună gestionare a securității, a vulnerabilităților, protecția datelor și a informațiilor și a vieții private, prevenirea fraudei și criminalității digitale, securitate la autentificare și verificare, care pot include managementul identității și accesului, infrastructura de chei publice care folosește tehnici criptografice etc.

Preocuparea cu privire la securitatea calculatoarelor și internet impun existența unui proiect adecvat și bine dezvoltat în ceea ce privește arhitectura de securitate, implementări de control, guvernare TIC eficientă, îmbunătățirea maturității operațiunilor de securitate, rezolvarea problemelor, auditul procedurilor, răspuns imediat la incidente, regularitate în ceea ce privește aplicarea procedurilor de verificare a securității.

Prin urmare, securitatea informatică și gestionarea riscurilor reprezintă un domeniu de aplicare imens, care va continua să crească pe măsură ce trece timpul într-un univers plin de tehnologie. Utilizarea pe scară largă a Internetului face ca nu întotdeauna să fim conștienți de atacurile și problemele legate de securitate. Grija și preocuparea cu privire la igiena cibernetică trebuie să se manifeste în permanență.

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN PROIECTE ȘI ÎN PUBLICAREA ELECTRONICĂ

Demersul legat de protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică în Proiectul 4 are în vedere mai multe aspecte care pornesc de la studiile (Cojanu et al., 2016; **Contribuția industriilor bazate pe copyright la economia națională pentru perioada 2006–2009**, CCCDC²; *Strategia de*

---

² http://www.culturadata.ro/wpcontent/uploads/2014/05/6_Contributia_Industriilor_Bazate_pe_Copyright_2006_2009_2011.pdf

dezvoltare teritorială a României, Studii de fundamentare³), dar și de la faptul că (a) „în cadrul industriilor creative ... ramura cu cea mai mare contribuție din punct de vedere al contribuției la PIB, la ocuparea forței de muncă, la productivitatea muncii, este sectorul de software”⁴, (b) „industria de software românească este apreciată și peste hotare, exporturile în domeniu atingând deja pragul de două miliarde de euro”⁵, (c) „industria românească de software va încheia anul cu venituri mai mari cu 17% și cu 90 000 de angajați, domeniul generând 3% din PIB”⁶, (d) „veniturile produse de industria românească de software vor crește, la finele anului 2016, cu 17%, față de valoarea de 3 miliarde de euro raportată în 2015, iar numărul angajaților din acest domeniu va ajunge la 90 000”⁷ și studiind posibilitățile de patentare a software-ului potrivit legislației în vigoare în România, grupul de experți din cadrul Proiectului 4 a subliniat faptul că ***o dinamizare a domeniului protecției drepturilor de proprietate intelectuală în general, dar și pentru domeniul TIC în special ar putea determina un impact pozitiv pentru România***⁸. Din aceste motive și coroborat cu tematica proiectului, experții și-au îndreptat atenția către zona software, lăsând la latitudinea experților din cadrul celorlalte proiecte derulate în cadrul Strategiei Academiei Române valorificarea acestor rezultate din prisma tematicii lor, perspectivele lor venind să întregească viziunea strategică a domeniului multidisciplinar asumat de Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani.

Legislația aplicabilă la nivelul României are ca piloni principali în materia *proprietății intelectuale* Legea nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe⁹ (denumită în continuare Legea drepturilor de autor) și Legea nr. 64 din 11 octombrie 1991 privind brevetele de invenție republicată¹⁰ (denumită în continuare Legea privind brevetele de invenție). Astfel, Legea drepturilor de autor

³ <http://www.mdrap.ro/comunicare/presa/comunicate/finalizarea-proiectului-dezvoltarea-de-instrumente-si-modele-de-planificare-strategica-teritoriala-pentru-sprrijinirea-viitoarei-perioade-de-programare-post-2013>

⁴ Industria creativă. Obiectiv pe termen mediu, <http://www.piarom.ro/wp-content/uploads/2014/11/COALITIA-ptr-DEZV-ROMANIEI-Obiectiv-pe-termen-mediu.pdf>

⁵ <http://www.cariereonline.ro/articol/creste-contributia-sectorului-tehnologic-la-pib-ul-romaniei#sthash.ZfupVVXD.dpuf>

⁶ Teodor Blidăruș, președintele Asociației Patronale a Industriei de Software și Servicii (ANIS), <http://incont.stirileprotv.ro/mobile-si-telecom/industria-romaneasca-de-software-va-incheia-anul-cu-venituri-mai-mari-cu-17-si-cu-90-000-de-angajati-domeniul.html>

⁷ <http://www.agerpres.ro/sci-tech/2016/10/04/anis-industria-romaneasca-de-software-va-produce-venituri-in-crestere-cu-17-in-2016-numarul-angajatilor-va-ajunge-la-90-000-14-05-06>

⁸ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol III, Partea I, p. 214 – 215, 232 – 236.

⁹ Legea nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, publicată în M.Of. nr. 60 din 26 martie 1996

¹⁰ Legea nr. 64 din 11 octombrie 1991 privind brevetele de invenție republicată, publicată în M.Of. nr. 541 din 8 august 2007

protejează: operele literare, științifice și artistice; interpretările artiștilor interpreți, cât și executările artiștilor; fonogramele și emisiunile de radiodifuziune. De asemenea, aceasta conține un capitol distinct dedicat programelor pentru calculator, autorul unui program pentru calculator beneficiind în mod corespunzător de drepturile prevăzute de titlul I al legii. Legea nu impune condiții stricte pentru înregistrarea dreptului de autor și statuează, în art. 24, că *dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice se naște din momentul creării operei, oricare ar fi modul sau forma concretă de exprimare.*

Legea privind brevetele de invenție impune condiții restrictive de brevetabilitate: existența caracterului tehnic; caracterul de nouitate; caracterul inventiv; aplicabilitate industrială. De asemenea, spre deosebire de Legea drepturilor de autor, aceasta nu enumeră nici măcar exemplificativ acele invenții care pot fi considerate *brevetabile*, legiuitorul român optând pentru soluția prevăzută de *Convenția privind Eliberarea Brevetelor Europene*, preluând întrutotul prevederile art. 52 (2) din această convenție. Astfel, invențiile brevetabile sunt definite în art. 7 în *sens negativ*, după cum urmează:

1. Nu sunt considerate invenții, în sensul art. 6, în special:
  - A. descoperirile, teoriile științifice și metodele matematice;
  - B. creațiile estetice;
  - C. planurile, principiile și metodele în exercitarea de activități mentale, în materie de jocuri sau în domeniul activităților economice, și nici programele de calculator;
  - D. prezentările de informații.
2. Prevederile alin. (1) nu exclud brevetabilitatea obiectelor sau activităților prevăzute în acest alineat decât în măsura în care cererea de brevet de invenție ori brevetul de invenție se referă la astfel de obiecte sau activități considerate în sine.

Astfel, analizând comparativ cele două legi, s-ar putea trage concluzia că opțiunea legiuitorului român a fost aceea de a proteja *programele de calculator* prin drepturi de autor și nu prin brevetarea acestora ca invenție. Cu toate acestea, nu trebuie pierdut din vedere faptul că cele două legi sunt mai vechi de 20 de ani fiecare, iar interpretarea acestora trebuie să fie realizată în spiritul în care acestea au fost redactate și în lumina contextului normativ actual. La momentul 1991, respectiv 1996, România nu era membră nici a Uniunii Europene, nici a Oficiului European de Brevete, și nici măcar a Consiliului European. De asemenea, putem observa că legislația a preluat în întregime prevederile *Convenției privind Eliberarea Brevetelor Europene*, a cărui art. 52 (2) a făcut obiectul a numeroase interpretări date de către *Oficiul European de Brevete*, cum ar fi aceea prevăzută prin *Propunerea de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind brevetabilitatea invențiilor implementate prin computer* din 2002¹¹.

¹¹ *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the patentability of computer-implemented inventions, COM/2002/0092 final - COD 2002/ 0047.* Textul propunerii de

Propunerea de Directivă avea în vedere atât codificarea, cât și armonizarea legislației existente în materie. În forma sa inițială, erau excluse *pure business methods implemented in software* și se impunea condiția existenței unei *contribuții tehnice* pentru ca un produs software/IT să fie brevetabil. S-a argumentat că includerea acestui criteriu crea *riscul* ca toate produsele software/IT să fie brevetabile, *contribuția tehnică adusă* fiind insuficient definită în articolul al 2-lea al propunerii care statua că aceasta reprezintă *o contribuție tehnică adusă nivelului actual de dezvoltare într-o materie tehnică, care nu este evidentă pentru o persoană competentă în materie*. Astfel, chiar ulterior celor două recitiri din partea Parlamentului european, și a multor amendamente aduse textului inițial, propunerea a eșuat la insistența unor actori statali importanți, precum Germania și Polonia, fiind respinsă cu o majoritate covârșitoare de 648 la 14 voturi.

În contextul eșecului Propunerii de Directivă, rămâne aplicabilă legislația națională a statelor membre ale Uniunii Europene, prevederile *Convenției privind Eliberarea Brevetelor Europene*¹² alături de hotărârile *Oficiului European de Brevete*, cât și *Directiva privind protecția juridică a programelor pentru calculator*¹³. Începerea enumerării cu legislația națională nu este întâmplătoare, având în vedere că, deși posedând o înaltă autoritate, deciziile acestuia pot fi răsturnate de către instanțele naționale. Trebuie amintit că, până în 2002¹⁴, o statistică realizată de Comisia Europeană releva un număr mai mare de 300 000 de brevete pentru software acordate de către Oficiul European de Brevete, astfel încât acesta a consolidat, prin jurisprudența sa, condițiile necesare a fi îndeplinite pentru a acorda brevet de invenție pentru produse software/IT: îndeplinirea condițiilor generale pentru acordarea brevetului (existența elementului de noutate, să implice o

---

Directivă este disponibil în limbile spaniolă, daneză, germană, greacă, engleză, franceză, italiană, olandeză, portugheză, finlandeză și suedeză, la adresa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002PC0092> (ultima accesare: 16 noiembrie 2016, ora 20:40). Menționăm că, fiind o propunere din 2002, respinsă de Parlamentul European pe 6 iulie 2005, anterior aderării României la Uniunea Europeană, nu exista obligativitatea traducerii acestora și în limba română.

¹² România a aderat la *Convenția privind Eliberarea Brevetelor Europene* prin *Legea nr. 611 din 13 noiembrie 2002 privind aderarea României la Convenția privind eliberarea brevetelor europene, adoptată la München la 5 octombrie 1973, precum și la Actul de revizuire a acesteia, adoptat la München la 29 noiembrie 2000*

¹³ *Directiva 2009/24/CE A Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009, privind protecția juridică a programelor pentru calculator*. Text disponibil, în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene, la adresa: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CEL_EX%3A32009L0024 (ultima accesare: 5 iunie 2016, ora 16:59).

¹⁴ Nu a fost indentificată o altă statistică referitoare strict la brevetele pentru invențiile implementate prin calculator acordate de Oficiul European de Brevete realizată ulterior eșecului *Propunerii de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind brevetabilitatea invențiilor implementate prin computer*.

activitate inventivă și susceptibilitatea de aplicabilitate industrială)¹⁵ alături de existența *caracterului tehnic*, condiție stabilită pe cale jurisprudențială.

De asemenea, o altă interpretare, consacrată jurisprudențial în Statele Unite, este aceea a testului *machine-or-transformation*¹⁶ (aparatură sau transformare), care statuează că, un produs de tip software/IT este brevetabil dacă acesta poate face obiectul implementării de către un anumit aparat, într-o manieră neconvențională și netrivială¹⁷, sau dacă acesta transformă un articol dintr-o stare într-alta. Aceasta vine practic ca o confirmare a cerinței statuate în *Propunerea de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind brevetabilitatea invențiilor implementate prin computer* ori în jurisprudența *Oficiului European de Brevete a caracterului tehnic*. Diferența fundamentală rezidă în metoda de interpretare, care, spre deosebire de contextul european, unde această cerință vine cu scopul de a limita brevetabilitatea în sine, în cazul S.U.A. aceasta vine pentru a partaja acele produse *triviale*, sau care nu au un caracter real de implementare a unei soluții tehnice, de acele produse care sunt efectiv brevetabile. Diferența de interpretare dintre cele două sisteme poate fi înțeleasă și ca rezidând în tradiția constituțională profund orientată către protejarea proprietății specifice Statelor Unite, spre deosebire de sistemul Uniunii Europene, mai degrabă tehnicizat la nivelul legislației europene, și neuniform din punct de vedere al interpretărilor *pe fond* al problemelor de ordin juridic.

Astfel, este de la sine înțeles că mențiunea *astfel de obiecte sau activități considerate în sine*, poate constitui temeiul legal pentru a da o nouă interpretare brevetabilității produselor de tip software/IT. Astfel, nu vom putea brevetă programul *în sine*, dar dacă acesta vine ca o *soluție tehnică adusă unei probleme specifice*, atunci acea soluție este susceptibilă de brevetare.

---

¹⁵ Convenția privind Eliberarea Brevetelor Europene - ART. 52 Invenții brevetabile

(1) Brevetele europene sunt eliberate pentru invențiile noi care implică o activitate inventivă și sunt susceptibile de aplicare industrială.

(2) În sensul paragrafului (1), nu sunt considerate invenții, în special:

a) descoperirile, teoriile științifice și metodele matematice;

b) creațiile estetice;

c) planurile, regulile și metodele pentru exercitarea activităților intelectuale, pentru jocuri sau pentru activități economice, precum și programele pentru calculatoare;

d) prezentarea informațiilor.

(3) Prevederile paragrafului (2) nu exclud brevetabilitatea elementelor enumerate de acesta decât în măsura în care cererea de brevet european sau brevetul european se referă la unul dintre aceste elemente ca atare.

¹⁶ Text statuat în Cauza *Bilsky*, Statele Unite ale Americii, citată oficial *In re Bilski*, 545 F.3d 943, 88 U.S.P.Q.2d 1385 (Fed. Cir. 2008)

¹⁷ Excluderea acelor invenții *triviale*, statuată ca fiind *algoritm de exceptare* într-o serie de cauze ale Curții Supreme ale Statelor Unite ale Americii, cunoscute ca *trilogia-brevetabilității*, *Gottschalk v. Benson*, citat oficial 409 U.S. 63, *Parker v. Flook*, citat oficial 437 U.S. 584, *Diamond v. Diehr*, citat oficial 450 U.S. 175.

SCENARIILE PRIVIND DEZVOLTAREA DURABILĂ A ROMÂNIEI ÎN DOMENIUL PROIECTULUI 4

„We cannot predict the future, but we can invent it”, Gabor Dennis, (1963) *Inventing the Future*. London: Secker & Warburg

Provocările/riscurile strategice cu care România se va confrunta cel mai probabil în următoarele decenii sunt:

- **Fragmentarea spațiului cibernetic** – În ceea ce privește arhitectura spațiului cibernetic, tendința pe termen lung va fi mai degrabă una de fragmentare a acestuia, în detrimentul creșterii accelerate a integrării și universalizării. Dacă această tendință va domina într-adevăr agenda internațională în domeniu, România va trebui să-și integreze într-un ritm alert strategiile și politicile publice cu aliații săi și să întărească cooperarea cu aceștia pentru a răspunde inteligent incidentelor la adresa protecției cibernetică și siguranței informatice. România își va defini cât mai curând posibil nivelul propriu de ambiție și îl va proiecta inteligent în relația cu partenerii externi de dialog.
- **Creșterea utilizării spațiului cibernetic și a capacităților cibernetică cu dublă utilizare în activități economice și informaționale ostile**, precum fraudele bancare, atacurile asupra sistemului energetic național, exfiltrarea de date și informații confidențiale, recrutarea, manipularea și radicalizarea cetățenilor de către terți prin mijloace aparent pașnice (Popa, 2015¹⁸).
- **Cooperarea deficitară** – Dobândirea avantajului strategic va depinde de modul în care instituțiile centrale și autoritățile publice locale vor ști să gestioneze coerent relația cu mediul privat/cetățenii și viceversa, atât pentru partajarea oportunităților de dezvoltare durabilă, cât și pentru igienizarea spațiului cibernetic național. Pentru realizarea acestui deziderat, România va trebui să gestioneze inteligent nevoia unor reglementări mai stricte în domeniul deținerii și utilizării de hardware și software în viitor, fără a afecta inovarea și a limita accesul populației la tehnologie. Va fi necesară o cooperare consolidată dintre sectorul public și privat în domeniul schimbului de date și informații – ca standard al bunei guvernante în domeniu, atât în prevenția, cât și în combaterea amenințărilor și vulnerabilităților specifice. România va fi pregătită să facă treptat trecerea către o nouă paradigmă a protecției cibernetică și siguranței informatice la nivel național, aceea în care capacitățile umane și tehnic-operaționale ale mediului privat constituie active de securitate și apărare

¹⁸ Iulian F. Popa, *Securitatea și guvernanta spațiului cibernetic contemporan - Teză de doctorat*, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2015, p. 124–126.

națională, ce trebuie cooptate în procesul de luare a deciziilor, dezvoltate și ocrotite ca atare.

- **Proliferarea și conflictele cibernetice** – În domeniul securității și apărării naționale în spațiul cibernetic, pe termen mediu și lung va crește riscul implicării României în „ciocniri cibernetice” cu entități externe. Pentru protejarea intereselor naționale, România va adopta o conduită fermă, dar defensivă și va evita angrenarea în cadrul unor spirale de securitate cibernetică (așa-zise dileme de securitate cibernetică).
- **Incoerența și inacțiunea la nivel decizional** – România va trebui să fie pregătită să exploreze și exploateze inteligent o perioadă istorică în care tehnologiile vor crește exponențial nu doar la nivel de sofisticare și integrare, ci mai ales la nivel de disponibilitate și dependență de date, permițând o și mai mare centralizare a serviciilor adresate cetățenilor/utilizatorilor. Prin urmare, eventuala incoerență decizională și lipsă de preocupare a decidenților în acest caz vor afecta competitivitatea României și încrederea cetățenilor în autorități, existând riscul adâncirii clivajului dintre ritmul de dezvoltare al tehnologiei și procesul efectiv de luare a deciziilor, cu efecte severe pe termen lung.
- **Transformarea accelerată a naturii pericolelor** – În ceea ce privește natura pericolelor, tendința ca factorul uman să fie veriga cea mai slabă a lanțului de securizare cibernetică se va adânci și mai mult în următoarele decenii. De fapt, este tot mai posibilă o migrare semnificativă a riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților din domeniul protecției cibernetice și siguranței informatice dinspre dispozitive către utilizatorul final uman, caz în care nivelul de educație, aptitudinile și competențele specifice ale populației generale – „alfabetizarea digitală” – vor avea un rol central în dezvoltarea durabilă a României.
- **Precaritatea educației și pregătirii cetățenilor** – Cultura și nivelul de educație al populației în domeniul protecției cibernetice și siguranței informatice sunt elemente cheie pentru securitatea și prosperitatea pe termen lung a României în Era Informațională. Provocarea cea mai semnificativă la care va trebui să facă față țara noastră o constituie faptul că ceea ce astăzi reprezintă cunoștințe, aptitudini și competențe digitale de nișă pentru cea mai mare parte din populația generală (ex. utilizarea unui limbaj de programare), în mai puțin de un deceniu acestea se vor constitui în elemente obligatorii ale „alfabetizării digitale” primare a cetățenilor. Din nefericire, România a întreprins pași timizi pentru a exploata competitiv această oportunitate strategică la nivelul politicilor publice asumate în ultimii ani. Un nivel precar de cultură și educație în domeniul protecției cibernetice și siguranței informatice va determina ca România să piardă semnificativ din atractivitatea competitivă la nivel internațional în următorii ani, contribuind totodată la adâncirea stării de insecuritate la nivel național. Costurile inacțiunii și incoerenței decizionale în privința investițiilor în capitalul uman vor fi decontate tot de către populație în

cea mai mare parte, cu efecte dezastruoase la nivel economic și social, în termeni de profitabilitate, rentabilitate și randament. De asemenea, va fi restrânsă semnificativ reziliența României, capacitatea statului și instituțiilor publice și private de a acționa inteligent și proiecta interesele naționale la nivel internațional.

Strategia și scenariile dezvoltate în cadrul Proiectului 4 acoperă o perioadă de peste 20 ani. Prin urmare, dinamica tehnologiei și a inovației nu permite anticipări exhaustive pentru domeniul protecție cibernetică, siguranță informatică și protecția proprietății intelectuale. Totuși, demersul pornește de la premisele că: (a) tot mai mult din ceea ce ne înconjoară devine „digital”, adică depozitat, administrat, gestionat și securizat cu mijloacele și instrumentele Erei Informaționale; (b) strategiile naționale sectoriale din domeniul P4 sunt adaptate parțial la cadrul normativ european și internațional.

Scenariile și strategia în domeniul P4 vizează **trei direcții: (1) cetățeanul, (2) organizațiile, (3) datele, informațiile, proiectele și serviciile**. Pentru fiecare dintre acestea, *obiectivul strategic este asigurarea protecției cibernetice și siguranței cibernetice, respectiv protejarea adecvată a proprietății intelectuale*.

Prin urmare, stabilirea priorităților strategice în domeniul P4 are în vedere activități și acțiuni cu caracter transversal, orientate asupra unor elemente cheie precum:

- Buna guvernare a spațiului cibernetic național – menținerea echilibrului între securitate, drepturi și libertăți cetățenești și prosperitate economică
- Prevenția, protecția și reacția rapidă în cazul incidentelor (ex. de securitate, afectarea drepturilor de proprietate intelectuală)
- Cooperarea interguvernamentală; public-privată; „business to business”; atât pe plan național, cât și la nivel internațional
- Avertizarea timpurie și responsabilizare (la nivel macro și micro)
- Educația și cultura cetățenilor în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice, protejării proprietății intelectuale
- Armonizarea cadrului legal național în context european și internațional, în raport cu provocările Erei Informaționale
- Stimularea și facilitarea creației, inovării și înregistrării proprietății intelectuale, respectiv valorificarea justă a acesteia
- Convergența înregistrării și brevetării cu posibilitățile efective de exploatare
- Abordarea proprietății intelectuale din perspectiva drepturilor omului.

În ANEXA 1 sunt inventariați indicatorii strategici care au fost propuși de către echipa de experți a Proiectului P4 în cadrul strategiei (neexclusiv) pentru dezvoltarea de scenarii cu privire la dezvoltarea durabilă a României. O parte a acestor indicatori culeși selectiv nu este măsurată credibil și raportată la momentul actual în cazul României, dar prezintă interes deosebit din perspectiva dezvoltării scenariilor de dezvoltare durabilă și, prin urmare, nu împiedică utilizarea acestora.

Sub aspect metodologic, pornind de la evaluarea actuală a securității și guvernantei spațiului cibernetic în România și ținând cont de probabilitatea de accentuare a unor tendințe generale, precum – dar nelimitativ la – (a) exodul creierelor; (b) scăderea investițiilor și degradarea economiei naționale; (c) îmbătrânirea populației; (d) incoerența și/sau inacțiunea decizională; (e) creșterea informatizării proceselor și activităților umane, au fost redate sub formă de prescripții pe termen mediu și lung trei scenarii (**SO** – **scenariul optimist**; **SR** – **scenariul realist**; **SP** – **scenariul pesimist**) privind dezvoltarea durabilă a României în domeniul abordat de Proiectul 4.

Scenariul pesimist (probabilitate scăzută) beneficiază de o probabilitate relativ scăzută de materializare, dar unele elemente necesită o atenție deosebită din partea decidenților. Pe **termen scurt (2020)**, în viziunea acestui scenariu România se situează pe ultimele 10 locuri în UE în ceea ce privește serviciile publice furnizate către cetățeni și mediul de afaceri. Pe **termen mediu (2028)**, România înregistrează progrese modeste la majoritatea indicatorilor strategici și eșuează să recupereze decalajele strategice de dezvoltare durabilă față de media europeană și competitorii regionali direcți (ex. Bulgaria, Ungaria, Polonia, Slovacia, Grecia). În acest scenariu, România nu dobândește pe **termen lung (2038)** avantaje competitive semnificative și dispune de capacități restrânse de a-și proiecta efectiv interesele naționale cu ajutorul TIC, atât în scopuri civile, cât și militare. România este surclasată astfel de majoritatea competitorilor regionali și este tot mai aproape de a deveni pe **termen lung** un stat-problemă la nivel european din perspectiva protecției cibernetică, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale. Ca urmare a exodului masiv de creiere, a îmbătrânirii populației și infrastructurilor naționale, a investițiilor precare și a sincopelor din sistemul național de educație, România dobândește pe **termen mediu** un nivel scăzut de atractivitate pe piața globală a TIC, fiind privită ca o destinație nesigură și o piață în care majoritatea investitorilor străini și-au păstrat investițiile și capitalul la cote de avarie. Consecințele pe **termen lung** sunt nefaste, în sensul că România devine o țintă predilectă și facilă a atacurilor cibernetică și o țară ale cărei infrastructuri critice sunt folosite pentru a genera insecuritate cibernetică la nivel internațional. Sub auspiciile acestui scenariu, ca urmare a capacităților precare de care dispune pentru asigurarea protecției cibernetică și siguranței informatice, România se confruntă tot mai des cu disfuncționalități la nivelul infrastructurilor naționale, fiind posibil ca, într-un orizont de timp pe **termen lung**, să beneficieze de asistență internațională indispensabilă asigurării protecției cibernetică și siguranței informatice la nivel național. Pe **termen mediu**, există pericolul ca exporturile în domeniul strategiei P4 să atingă un minim istoric, iar România să devină astfel pe **termen lung** o piață de desfacere și un consumator net de soluții de protecție cibernetică și siguranță informatică. Tot pe **termen mediu**, este posibil ca încrederea populației în serviciile publice disponibile online și autoritățile responsabile cu asigurarea protecției cibernetică și siguranței informatice să atingă

cote minime istorice. În prealabil, pe **termen scurt**, eșecul fundamental al decidenților este prefigurat a fi unul spectaculos în acest sens. Din perspectiva acestui scenariu pesimist, în loc să convingă societatea că protecția cibernetică și siguranța informatică sunt în interesul cetățenilor și mediului de afaceri, statul reușește prin inacțiune sau acțiuni deficitare să perpetueze pe **termen lung** imaginea unor autorități abuzive, ce seamănă foarte puțin cu cele ale unui stat de drept. Prin urmare, pe **termen mediu și lung**, pericolul ca incidente critice nefaste să surclaseze constant limitele de reziliență strategică a României în domeniu nu poate fi neglijat.

Scenariul realist (probabilitate medie-ridicată) este scenariul cu cea mai mare probabilitate de materializare, fiind scenariul în care România își consolidează pe **termen mediu** profilul de furnizor de securitate cibernetică la nivel transatlantic, diminuându-și semnificativ pe **termen scurt** contribuția la generarea de insecuritate în spațiul cibernetic și implicit imaginea de generator de insecuritate cibernetică la nivel global. Sub auspiciile acestui scenariu, România recuperează pe **termen mediu** o serie de decalaje strategice și reușește pe termen lung să se apropie ca profil de state precum Italia, Cehia și Estonia, fiind un factor de stabilitate în regiune ca urmare a faptului că beneficiază de un cadru legal actualizat și predictibil, iar instituțiile care asigură protecția cibernetică și siguranța informatică sunt eficiente și se bucură de un grad ridicat de încredere în rândul populației. România dobândește astfel pe **termen lung** recunoaștere la nivel internațional, iar exporturile în domeniu o plasează pe primele poziții în rândul statelor din Europa de Est. În ceea ce privește cooperarea public-privată, România se confruntă pe **termen scurt** cu un nivel ridicat de birocrăție, ceea ce încetinește pe **termen mediu** demersurile de sporire a rezilienței în fața incidentelor, transparentizare a administrației și recuperare accelerată a decalajelor de dezvoltare față de primul eșalon de state membre UE. Sub auspiciile acestui scenariu, cetățenii și mediul de afaceri dobândesc pe **termen scurt** acces și beneficiază pe **termen mediu** de o paletă semnificativă de servicii publice digitale, fără disparități semnificative între urban și rural. În domeniul legislativ, pe **termen mediu**, România acționează timpuriu în cele mai multe dintre cazuri, iar legislația națională este armonizată și amendată constant în raport cu provocările Erei Informaționale, România reușind astfel să-și mențină pe **termen mediu** poziția privilegiată dobândită la nivel global. Totuși, pe **termen lung**, autoritățile și decidenții vor da dovadă de proactivitate limitată în a transpune în strategii, acte normative și investiții adecvate anumite realități ale Erei Informaționale. Prin urmare, în cadrul acestui scenariu, pe **termen scurt și mediu** sunt prefigurate a avea loc investiții publice limitate în domeniul protecției cibernetică, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale, ceea ce va dăuna pe **termen lung** demersurilor României de a recupera decalajele strategice față de competitorii direcți și va limita în subsidiar capacitatea țării de a dobândi un nivel superior de

reziliență. Pe **termen mediu și lung**, România devine un model de bune practici în privința utilizării resurselor umane naționale pentru protecția cibernetică și siguranța informatică a țării în spațiul cibernetic, prin instituirea în cadrul Sistemului Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională a unei noi categorii de forțe – „forțele cibernetică” și operaționalizarea rezervei naționale de experți și specialiști în protecție cibernetică și siguranță informatică.

Scenariul optimist (probabilitate scăzută) este cel mai puțin probabil dintre scenarii, fiind cel mai greu de materializat, deoarece presupune ca România se ocupe o poziție de top la cei mai mulți dintre indicatorii strategici prezentați în tabelul din ANEXA 1. Așa cum este prezentată situația de fapt acum, acest scenariu impune ca la momentul evaluării pe **termen lung** România să fie comparabilă cu Suedia, Finlanda, Marea Britanie sau Germania. De asemenea, materializarea acestui scenariu presupune obligatoriu ca toate prescripțiile și predicțiile din scenariul realist să fi dobândit un nivel foarte ridicat de consistență la momentul evaluării parcursului României în recuperarea decalajelor strategice în context european. Pe lângă aspectele menționate în scenariul realist, pentru a putea vorbi de un scenariu optimist este necesar ca România să devină pe **termen mediu** un model demn de urmat de către alte state europene în privința (a) implementării unor proiecte de informatizare de mare anvergură; (b) răspunsului la incidente în domenii de interes strategic (ex. energie, transporturi, sănătate); (c) capitalului uman de excepție disponibil la nivel național pentru realizarea protecției cibernetică, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale.

CONCLUZII

„As the world is increasingly interconnected, everyone shares the responsibility of securing cyberspace.” Newton Lee, Counterterrorism and Cybersecurity: Total Information Awareness19

Odată cu sporirea centralizării datelor în centre de date la distanță, extinderea dependentă de cloud computing, explozia IoT, și creșterea atât a numărului cât și a severității atacurilor cibernetică, securitatea cibernetică devine un aspect de prim interes pentru autorități, mediul de afaceri și societatea civilă. Provocările în adresa securitatea cibernetică nu ar trebui și nu pot fi abordate unilateral sau în mod independent. Actorii din sectorul economic, industrial, guvern și societatea civilă

¹⁹ <http://www.goodreads.com/quotes/tag/cyber-security>

vor trebui să lucreze împreună, în moduri noi, ceea ce la prima vedere pare dificil, având în vedere deficitele de încredere în ecosistemul de securitate de astăzi. De asemenea, toate aceste provocări trebuie abordate prin colaborarea între diverși actori:

- la nivel național: între instituțiile din sectorul public dar și cel privat sau organizații nonguvernamentale;
- la nivel internațional: prin cooperarea între state, organizații regionale și globale.

OPORTUNITĂȚI CU EFECT PE TERMEN LUNG

***“Opportunities come infrequently. When it rains gold, put out the bucket, not the thimble”,
Warren Buffett***

Necesitatea dezvoltării unei culturi adecvate domeniului derivă din insuficienta informare în legătură cu potențialele riscuri, dar și cu soluțiile de contracarare a acestora. De aici mai derivă și necesitatea cunoașterii pe scară largă a riscurilor și amenințărilor provenite din activități desfășurate în spațiul cibernetic. Măsura care se impune este cea de conștientizare și responsabilizare a actorilor asupra necesității implicării specialiștilor interni dar și externi, în sensul auditării timpurii pentru a evita consecințele majore care se pot propaga în lanț. Aceasta conduce la conștientizarea costurilor de comunicare și cooperare, dar și la o schimbare radicală a mentalității.

Printre oportunitățile cu efect pe termen lung echipa de experți a Proiectului 4 a identificat:

- Dezvoltarea și implementarea de programe naționale de educație timpurie și pregătire în domeniul protecției cibernetice și siguranței informatice a categoriilor vulnerabile de populație: minori, respectiv vârstnici;
- Creșterea numărului de ore alocate în programa școlară dobândirii deprinderilor și formării abilităților în domeniul TIC a tinerilor;
- Creșterea ratei de absorbție a finanțărilor internaționale dedicate dezvoltării capitalului uman în domeniul protecției cibernetice și siguranței informatice²⁰.

---

²⁰ Iulian F. Popa, *Securitatea și guvernarea spațiului cibernetic contemporan*, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2015, p. 153–155.

MĂSURI ȘI RECOMANDĂRI

“There are risks and costs to a program of action- but they are far less than the long range cost of comfortable inaction.” John F. Kennedy

Securitatea cibernetică este o problemă globală, iar România a recunoscut dimensiunea ei importantă pentru securitatea națională încă din 2010, atunci când securitatea cibernetică a fost inclusă în Strategia Națională de Apărare. În acest sens se impun o serie de măsuri (unele dintre ele menționate și în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*^{21, 22}), care se referă la:

M01. Crearea și finanțarea corespunzătoare a unor instituții care să se ocupe numai de securitatea cibernetică, pe bază de:

M02. Planuri pentru prevenirea atacurilor cibernetice în ideea de a avea un răspuns rapid în cazul apariției unor evenimente;

M03. Furnizarea unor recomandări de acțiuni/măsuri preventive care să poată să atenueze efectele asupra echipamentelor și rețelei digitale.

M04. Strategia Academiei Române susține că este necesar **un nivel de securizarea a infrastructurii** din cauza faptului că atacurile cibernetice sunt din ce în ce mai frecvente și mai complexe. Un rol important în acest sens îl joacă CERT-RO care trebuie să-și diversifice paleta acțiunilor specifice, pornind de la alertele simple până la politici publice în domeniu, care să conțină măsuri obligatorii privind asigurarea securității. Dintre acestea considerăm că este absolut necesară dezvoltarea de *ghiduri pentru elaborarea de proceduri de asigurarea securității cibernetice la nivel general* – valabile și obligatorii pentru toate instituțiile din sectorul public și privat – dar și *la nivel specific* – proceduri îmbogățite cu prevederi specifice domeniului de activitate. Toate acestea elaborate în baza standardelor europene și internaționale cele mai indicate și/sau unanim acceptate.

M05. O bună funcționare a măsurilor menționate în cadrul Proiectului 4 din Strategia Academiei Române^{21, 22} **va fi dată cu siguranță de prevederile și normele de aplicare ale Legii Securității Cibernetice elaborate de MCSI.** Acest lucru se poate întâmpla prin înființarea unei structuri care să se ocupe efectiv de adaptarea și adoptarea standardelor europene și internaționale la nivelul României²³, structură care trebuie să promoveze și să impună prevederi legate de

²¹ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol II, coord.: Acad. Ionel-Valentin Vlad, Editura Academiei Române, 2015, ISBN: 978-973-27-2615-0

²² *Ibidem*, vol III, Partea I

²³ Securitatea cibernetică este unul dintre domeniile prioritare – împreună cu 5G, cloud computing, Internet of Things, tehnologiilor de date – din inițiativa Comisiei privind standardele TIC (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/standards-digitising-european-industry>), care face parte din strategia *Digitising European Industry* lansată la 19 aprilie 2016. Scopul este de a identifica standardele TIC esențiale și măsurile actuale pentru accelerarea dezvoltării acestora în sprijinul inovațiilor digitale în întreaga economie

specificul românesc în ședințele comitetelor de standardizare de la nivel european sau internațional și pe domenii de activitate, creând astfel o bază reală pentru dezideratele de interoperabilitate și integrare. Alinierea la standarde nu mai trebuie să fie o chestiune opțională, ci o obligație cu mențiunea că aceste standarde trebuie să treacă printr-un proces de adaptare la condițiile locale și nu doar transpunere (traducere în limba română, așa cum se întâmplă acum).

R01. Gândirea și implementarea unui *regim etapizat de management al riscului și adoptarea standardelor și procedurilor în domeniu (Cobit 5, OMF 946/2005 actualizat prin ORDINUL Nr. 400 din 12 iunie 2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/ managerial al entităților publice, Publicat în: Monitorul Oficial nr. 444 din 22 iunie 2015)* pentru întărirea instituțională a capacității de răspuns la incidente de securitate cibernetică, atât în sectorul public cât și privat, valabil pentru fiecare organizație.

R02. Consolidarea abordării standardizării tehnice și stabilirea granițelor dintre standardizare și uniformizare²⁴.

R03. În sprijinul pătrunderii rapide a schimbărilor legislative de la nivel internațional care pot avea impact asupra viziunii și opțiunilor României în domeniul securității cibernetice, atât S.U.A. cât și UE dar și statele membre au simțit o nevoie acută de unificare a terminologiei curente utilizate în diferite legi și reglementări adoptate în ultimii ani.

Pornind de la această observație, echipa de experți a Proiectului 4 în materialul din 2015²⁵ consideră că se impune, ca o primă țintă, realizarea unui *Dicționar General al amenințărilor de ordin informatic (cibernetice)*, care să definească în forme neechivoce sensurile unor termeni, concepte, fenomene sau procese. Acest Dicționar ar trebui completat cu un *Lexicon poliglot*, în care un termen din limba română să aibă corespondență în limbile de circulație internațională (engleză, franceză, germană etc.). Astfel, specialiștii vor putea să își lămurească în mod clar textele legislative editate în limbile de circulație internațională și, de asemenea, atunci când propun un act normativ pe plan intern, să se adopte o terminologie conformă cu acest *Dicționar General*. Nu este numai o problemă de terminologie științifică, de tehnică a reglementării legislative, ci și de standardizare, capitol abordat și în faza precedentă.

M06. Efectuarea managementului – în cazul unor atacuri cibernetice – de către persoane calificate, atât la nivel național cât și regional. În acest caz se impune:

- creșterea responsabilizării tuturor instituțiilor din sectorul public, dar și din cel privat;
- alocarea de fonduri suficiente în vederea pregătirii specialiștilor;
- diversificarea programelor școlare de la toate nivelurile, astfel încât să permită educarea cetățenilor aflați în diferite ipostaze, de la simplu cetățean începând de la vârsta de 10 ani și până la senectute (instruirea pe toată durata vieții)

²⁴ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol II, p. 132

²⁵ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol III, Partea I, p. 199–256

până la specialiști în diferite domenii de activitate, care utilizează în mod curent sau interacționează cu TIC.

Ca urmare a prelucrării răspunsurilor la chestionarul lansat într-o etapă anterioară în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, vol. II*, în materialul de la Proiectul 4 mai sunt menționate și alte măsuri și recomandări, astfel:

M07. Asigurarea suportului financiar necesar **integrării conceptuale, funcționale și operaționale ale instituțiilor specializate din România cu partenerii euroatlantici**, ca principali garanți ai asigurării securității informatice pentru infrastructurile critice ale țării²⁶.

M08. Crearea unui portal românesc unitar, de informare și de alertă, ori a unui punct de contact, care să țină evidența amenințărilor și a măsurilor propuse pentru creșterea securității informatice și să unifice, pentru utilizatorul final, sistemele de alertă și informare dezvoltate de agenții private, instituții de tip CERT sau în cadrul unor proiecte²⁷ în vederea **stabilirii unui parteneriat strategic între sectorul privat, mediul academic și cercetători**, în direcția combaterii **infracționalității informatice**.

M09. Lansarea de programe naționale de investiții în sistemele moderne de stocare și prelucrare de informații. Trebuie implementată efectiv strategia de securitate cibernetică a României^{23,24} pentru a putea ține ritmul **cu evoluția tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) și a tendințelor în abordarea asigurării securității informatice – protecției cibernetice, protecției proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică**, atât la nivel european cât și mondial.

Aceste măsuri trebuie coroborate cu ideile cuprinse în documentul elaborat și publicat în 29 mai 2014 de CERT-RO – „*Propuneri de politici publice privind măsuri de consolidare instituțională și mecanisme de cooperare inter-instituțională și public-privată*”²⁸. Echipa de experți a Proiectului 4 consideră propunerile respective a fi pertinente și complementare celor din Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani²⁹:

- definirea cuprinzătoare a categoriilor de actori care trebuie responsabilizați pe componenta de prevenție/alertare;
- clarificarea responsabilităților, abilităților și capacităților la nivel național pe componenta de prevenție/alertare;
- identificarea măsurilor legislative, instituționale, tehnice, procedurale și de cooperare necesare în vederea eficientizării sistemului de prevenție/alertare;
- definirea unor mecanisme de bază privind alertarea și răspuns la incidente de securitate cibernetică;

²⁶ *Ibidem*, p. 130

²⁷ *Ibidem*, vol II, p. 129

²⁸ <http://cyberteam.ro/sites/default/files/Prezentarea%20propunerilor%20de%20politici%20publice.pdf>

²⁹ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol II, p. 129–130

- crearea cadrului legal necesar pentru funcționarea furnizorilor de servicii de securitate cibernetică;
- stimularea organizațiilor pentru a realiza investiții în vederea furnizării de servicii de securitate cibernetică;
- stimularea organizațiilor pentru a dezvolta produse de securitate cibernetică.

RESURSE UMANE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ

“It is in their interests to have a stable, skilled labour force, a permanently well-adjusted complex, because the human complex (the collective worker) of an enterprise is also a machine which cannot, without considerable loss, be taken to pieces too often and renewed with single new parts.” Antonio Gramsci

În ceea ce privește asigurarea educației corespunzătoare și a creșterii calității forței de muncă în domeniul siguranței informatice – protecției cibernetică, în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* (vol. II , p. 130) au fost precizate următoarele:

- penuria relativă a profesioniștilor în domeniul TIC și securității cibernetică în România – care nu a ținut pasul cu expansiunea Internetului și a cerințelor economiei digitale – poate reprezenta o problemă pe măsură ce crește cererea de expertiză pentru contracararea unui peisaj amenințător în evoluție rapidă;
- analiza situației existente cu privire la calificările profesionale a evidențiat o trecere în planul secund a studiilor academice la nivel avansat. Este de menționat că gama calificărilor și acreditărilor poate fi confuză și poate fi consumatoare de resurse pentru indivizi/organizații pentru a se putea menține gama de acreditări/ apartenența de/la organismele profesionale considerate ca fiind necesare.

R03. Continuarea programelor existente de instruire pentru personal nou, care implică uneori luni de instruire intensivă, care vor coexista cu o abordare mai personalizată de învățare și dezvoltare, concentrată pe posibilitatea ca fiecare individ să învețe în ritmul propriu și pornind de la cunoștințele și specializările pe care le deține.

R04. Colaborarea între organizații din sectorul public și privat și universități în ceea ce privește proiectarea și/sau livrarea de conținut precum și colaborarea cu școlile doctorale și oferirea de doctorate sponsorizate. Până acum majoritatea organizațiilor din sectorul public și cel privat au făcut eforturi în ceea ce privește

recrutarea și instruirea de stagiaari sau studenți pentru a lucra în asigurarea siguranței informatice – protecției cibernetice, dar rezultatele nu au fost nici pe departe satisfăcătoare. Tendința este aceea de a recruta noi angajați care ar trebui să aibă deja abilitățile de care au nevoie pentru asigurarea *siguranței informatice – protecției cibernetice* fără a mai consuma resursele proprii organizațiilor în instruirea noilor angajați.

R05. *Includerea disciplinelor legate de siguranța informatică – protecția cibernetică în învățământul de nivel școlar*, atât în cadrul activităților școlare, cât și extra-școlare, pentru a sensibiliza cu privire la cariera legată de siguranța informatică – protecția cibernetică și încurajarea abordării de subiecte din știință, tehnologie, inginerie și matematică (STIM) relevante și educarea elevilor și studenților pentru a deveni eficienți în economia digitală fără însă a deveni dependenți de anumite concepte și tehnologii care au ele însele evoluție în timp.

Ceea ce este de remarcă este faptul că în România, conform unor studii realizate în anul 2015, 70% dintre copii folosesc zilnic Internetul, cu o tendință de creștere, iar conform studiului *Net Children Go Mobile*³⁰ din 2014, 79% din copii din România au cont pe câte cel puțin o rețea de socializare. Experiența ultimilor ani a evidențiat un nivel deficitar de educație a utilizatorilor de aplicații și sisteme informatice în ceea ce privește securitatea în mediul virtual.

M10. *Asigurarea creșterii gradului de informare și educație a elevilor cu privire la securitatea cibernetică în mediul online*. Necesitatea este justificată de gradul redus de informare al elevilor cu privire la potențialele riscuri cibernetice specifice mediului online, dar și cu privire la soluțiile de contracarare a acestora. Cunoașterea de către elevi a riscurilor și amenințărilor derivate din activitățile desfășurate în mediul online, precum și a modului de prevenire și contracarare a acestora asigură valorificarea optimă a potențialului oferit de noile tehnologii, asigurând în același timp un grad corespunzător de siguranță.

Propunerea de măsură se subscrie liniilor directoare trasate de *Strategia de Securitate Cibernetică a României*, una din direcțiile de acțiune fiind *promovarea și consolidarea culturii de securitate în domeniul cibernetice* și va fi îndeplinită atât prin derularea unor programe de conștientizare a populației, a administrației publice și a sectorului privat, cu privire la amenințările, vulnerabilitățile și riscurile specifice utilizării spațiului cibernetice, cât și prin dezvoltarea de programe educaționale, în cadrul formelor obligatorii de învățământ, privind utilizarea sigură a internetului și a echipamentelor de calcul. Măsura vizează peste 121 000 de cadre didactice din învățământul preuniversitar, care au calitatea de învățător în ciclul primar sau diriginte în ciclul gimnazial sau liceal.

Măsura adresează următoarele tipuri de informații de protejare în fața amenințărilor cibernetice:

- identificarea claselor de risc asociate accesului la Internet, pe care apoi, prin proiecte să le fie prezentate elevilor, cadrelor didactice și părinților;

³⁰ <http://netchildrengomobile.eu>

- cum sunt create website-urile și conținutul disponibil online, veridicitatea informațiilor, posibilitățile în care cititorii pot fi induși în eroare prin prelucrarea imaginilor;
- de ce este important să nu își divulge identitatea în mediul online (nume, prenume, adresă, vârstă, număr de telefon, școala la care învață, fotografiile proprii sau ale unor persoane apropiate);
- de ce să nu ofere date și informații personale (adresă, fotografii ale unor persoane sau din interiorul imobilelor) unor persoane pe care le-au întâlnit în mediul online, care ar putea fi infractori;
- necesitatea protejării conturilor create pe Internet prin parole; modalități de creare a unor parole sigure și importanța nedivulgării acestora către alte persoane;
- drepturile de autor asupra conținutului original postat pe Internet și obligația de a indica sursa la citarea unui astfel de material;
- tipuri de activități de criminalitate informatică: furt de date personale, hărțuire online, *child grooming*, redirectionarea către website-uri cu caracter pornografic, fraudă etc. și modalitățile de protecție împotriva acestora.

M11. Exploatarea oportunităților existente în domeniul securității cibernetice destinate elevilor cu performanțe în domeniul TIC ținând cont de faptul că:

- la nivel european sunt 11 meserii în acest domeniu care oferă perspective foarte bune pentru viitor;
- participarea la concursuri tematice la nivel european (de ex. Campionatul European de Securitate Cibernetică, organizat pentru prima dată în anul 2015 în Elveția de către ENISA - Agenția Europeană pentru Securitatea Rețelelor și a Informațiilor) și național (de ex. PATRIOTFEST, patriotfest.ro).

Toate aceste măsuri vor putea conduce către o bună cunoaștere a modului de protecție împotriva criminalității informatice și pot ajuta ca și alți membri ai familiei să evite situații neplăcute.

M12. Promovarea și conștientizarea cu privire la importanța securității cibernetice. Această activitate constă în organizarea de campanii de informare și evenimente în cadrul cărora vor fi invitate persoane din următoarele instituții: Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice, Inspectoratele Școlare, școli, autorități publice locale, ONG-uri care activează în educație, instituții care activează în domeniul securității cibernetice etc. Campaniile și evenimentele vor avea ca scop conștientizarea și diseminarea informațiilor privind securitatea cibernetică și impactul amenințărilor cibernetice asupra elevilor. Alte modalități eficiente de promovare și conștientizare cu privire la securitatea cibernetică pot fi și realizarea și difuzarea de spoturi video în cadrul programelor pentru copii de la posturile TV naționale și locale, posturi TV dedicate copiilor, cum ar fi Disney Channel, Cartoon Network, Minimax etc., dar și declanșarea unei campanii de promovare online prin intermediul unui portal dedicat și pe rețelele sociale, campanie de promovare pentru părinți.

R06. Instituirea unei zile/săptămâni speciale: „Ziua/ Săptămâna securității informatice românești” cu impact asupra **creșterii conștientizării și**

responsabilizării tuturor actorilor implicați, după modelul acțiunii similare la nivel european – *European Cyber Security Month (ECSM)*³¹. Obiectivele zilei/săptămânii securității informatice românești se vor referi la creșterea conștientizării generale în ceea ce privește securitatea informatică – protecția cibernetică, care este una dintre prioritățile identificate în Strategia de securitate cibernetică a Uniunii Europene; promovarea unei utilizări mai sigure a internetului pentru toți utilizatorii; construirea unei căi eficiente de sensibilizare până la nivelul oricărui cetățean; implicarea părților interesate relevante; creșterea interesului național și sporirea atenției și interesului cu privire la securitatea informațiilor prin coordonarea politică și mass-media.

M13. Activitățile extracurriculare centrate pe securitatea cibernetică constituie o categorie specială de măsuri al căror scop constă în incitarea interesului elevului față de nou într-un cadru informal (de tipul cercuri) și exersarea deprinderilor de gândire și de acțiune pentru utilizarea în siguranță a mijloacelor TIC.

R07. Atragerea și selecția cadrelor didactice și elevilor care vor participa la programul de formare.

R08. Evaluarea și certificarea competențelor dobândite de cadrele didactice implicate.

M14. Sprijinirea universităților în procesul de predare a disciplinelor legate de *siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică*, precum și acreditarea de *Centre Academice de Excelență pentru siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică*, care să certifice cursuri de *Master în siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică* de înaltă calitate, ca un prim pas în procesul de asigurare cu specialiști de înaltă calificare.

R09. Sprijinirea organismelor profesionale, pentru a încorpora *ingineria software* în domeniul *siguranței informatice – protecției cibernetică, protecției proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică*.

M15. Sprijinirea de rute alternative în cariera legată de *siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică* prin ucenicie și crearea de abilități de a explora alte oportunități de educație și formare profesională în domeniu.

M16. Definierea riguroasă și punerea în aplicare a blocurilor de construcție pentru *o profesie nouă* legată de *siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică*. Este de reflectat asupra denumirii ocupației pentru a nu introduce confuzii. În acest moment în COR (Clasificarea Ocupațiilor din România) nu se regăsesc cele 11 ocupații legate de securitatea informatică – protecția cibernetică care se regăsesc la nivel european. Considerăm că în această etapă nu mai pot fi atribuite sarcini suplimentare ocupanților unor posturi existente deja în COR (de ex.

³¹ <https://cybersecuritymonth.eu/about-ecsm/whats-ecsm>

inginer/administrator de sistem/rețea/baze de date) dată fiind, pe de o parte, lipsa cunoștințelor fundamentale în domeniu și a specificității la nivelul ocupanților, iar pe de altă parte tendința de supraîncărcare a ocupanților în dauna calității activităților prestate³².

M17. Influențarea profesiilor asociate. Măsurile pe termen scurt vor trebui să aibă în vedere creșterea colaborării cu organizațiile din sectorul public și cel privat pentru a crește gradul de înțelegere a *siguranței informatice – protecției cibernetice, protecției proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică* la nivelul superior al conducerii acestora, pe de o parte, iar pe de altă parte, *îmbunătățirea colaborării* inclusiv între organismele profesionale abilitate, pentru a crește gradul de conștientizare din punctul de vedere al achizițiilor, legalității, contabilității și auditului, orientării și formării profesionale.

M18. Din această perspectivă, programele naționale de educație menționate anterior devin o mare prioritate. Un impact pozitiv asupra migrării specialiștilor TIC și de protecție informatică (*securitate cibernetică și proprietate intelectuală*) din administrația publică centrală și locală, din sectorul de stat către cel privat sau în afara țării, îl va avea *asigurarea salarizării optime* a personalului calificat (specialiști în TIC cu studii medii care au făcut cursuri de specializare în exploatarea și întreținerea infrastructurilor informatice și specialiști cu studii superioare), având în vedere evoluția societății românești și încadrarea ei într-o etapă nouă bazată pe TIC, precum și *scutirea de impozit* pentru formatorii de la nivel academic, dar și din cadrul de instruire instituționalizată din sectorul public și din sectorul privat³³.

M19. Creșterea competențelor de nivel superior legate de *siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică* și asigurarea unei puternice baze de cunoștințe impune **dezvoltarea capacității de cercetare** în domeniu prin *intermediul institutelor de cercetare, școlilor doctorale, a centrelor academice de excelență* și stabilirea de parteneriate pentru a conduce și sprijini creșterea abilităților în domeniu, la toate nivelurile de educație, precum și în rândul forței de muncă atât din sectorul public, cât și din sectorul privat.

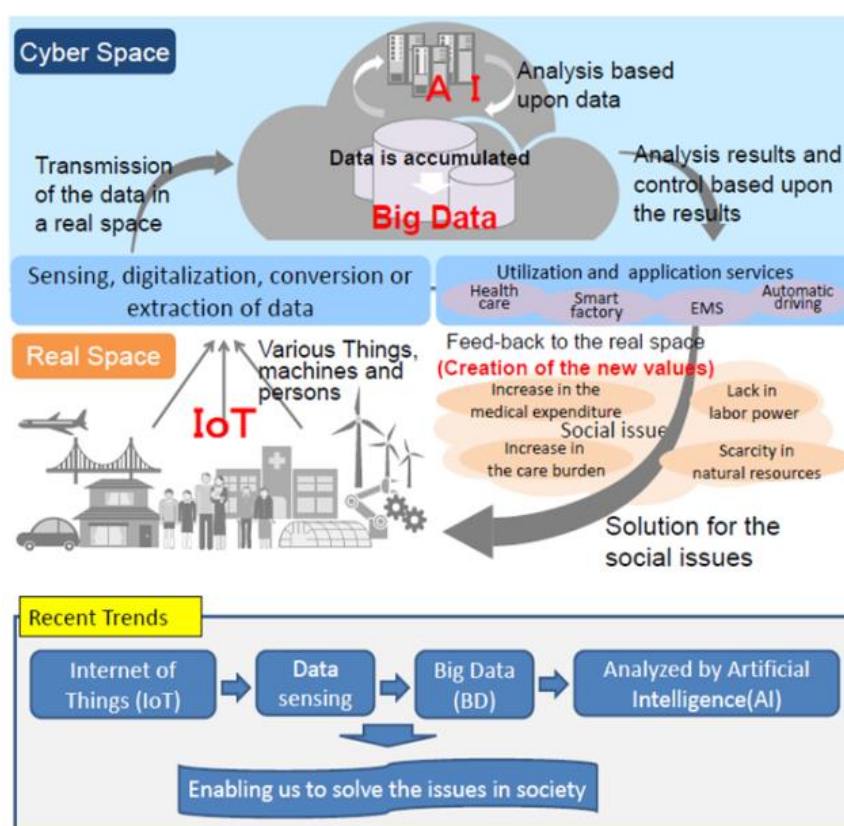
M20. Lansarea unor programe naționale de cercetare fundamentală și aplicativă în domeniul metodelor de securizare și transmitere a informațiilor prin rețelele informatice ale viitorului, precum și al prelucrării (clasificare, stocare, indexare, regăsire etc.) volumelor mari de informații (text, voce, imagine, video), dar și în context cu noile tehnologii Big Data³¹ și Inteligența Artificială va avea o contribuție esențială atât pentru domeniul Proiectului 4 cât și pentru alte probleme ale societății (figura 1).

R10. Instituirea unei zile/săptămâni speciale: „Ziua/ Săptămâna securității informatice românești” cu impact asupra **creșterii conștientizării și**

³² *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol II, , p. 131

³³ *Ibidem*, p. 132

responsabilizării tuturor actorilor implicați, după modelul acțiunii similare la nivel European – *European Cyber Security Month (ECSM)*³⁴. Obiectivele zilei/săptămânii securității informatice românești se vor referi la creșterea conștientizării generale în ceea ce privește securitatea informatică – protecția cibernetică, care este una dintre prioritățile identificate în Strategia de securitate cibernetică a Uniunii Europene; promovarea unei utilizări mai sigure a internetului pentru toți utilizatorii; construirea unei căi eficiente de sensibilizare până la nivelul oricărui cetățean; implicarea părților interesate relevante; creșterea interesului național și sporirea atenției și interesului cu privire la securitatea informațiilor prin coordonarea politică și mass-media.

Figura 1. Noi tendințe în soluționarea problemelor din spațiul cibernetic (preluare de la Hiroyuki Hishinuma³⁵, 2016)

³⁴ <https://cybersecuritymonth.eu/about-ecsm/whats-ecsm>

³⁵ Hiroyuki Hishinuma, 2016, Future Vision: Digital Impacts on Growth and Society - ICT Policy in Japan for the Internet of Things (IoT) /Big Data (BD)/ Artificial Intelligence (AI) Era, Global Forum 2016, Eindhoven, Olanda

R11. Inițierea și desfășurarea unor competiții la nivel național în domeniul siguranței informatice – protecției cibernetice de tipul PATRIOTFEST (patriotfest.ro).

M20. Sprijinirea acreditării și certificării personalului calificat aflat în posturi-cheie de lucru, în fiecare sector industrial.

Așa cum se menționează în *Strategia de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani*³⁶ cu privire la *identificarea indicatorilor strategici de evoluție/decalaje ce trebuie depășite pentru atingerea nivelului mediu de dezvoltare a României, prin comparație cu nivelurile de dezvoltare ale țărilor avansate, care în prezent sunt pe pozițiile medii (14–15) din diferite domenii (de exemplu Italia)*, estimăm că luarea unor măsuri, cum sunt cele enumerate în continuare, presupun cheltuieli exprimate în procent PIB: neglijabile (sub 0,01%) în toate cele 3 orizonturi de timp (Teodorescu, 2016).

M21. Stabilirea/înființarea unor grupuri de cercetare academice în domeniu precum și a unor birouri/oficii de monitorizare și analiză a securității cibernetice și electronice pe lângă ministerele de resort.

M22. Înființarea unei „celule de criză cibernetică” interministeriale/ interagenții, subordonate CSAT, cu scopul de a preveni și combate/remedia/ planifica măsuri de revenire la normal din situațiile de criză cibernetică.

M23. Instruirea (posibil gratuită) a operatorilor economici cheie (sistem bancar, agenți economici de importanță națională, precum sistem energetic, aparat guvernamental, Guvern, Parlament, sistem tehnic al Parlamentului și Senatului).

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN PROIECTE ȘI ÎN PUBLICAREA ELECTRONICĂ

În prezent, așa cum se menționează în *Strategia de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani*³⁷, strategia protejării drepturilor de Proprietate Intelectuală se desfășoară prin campania ce se adresează mediului academic românesc și are scopul de a dezvolta cultura proprietății intelectuale în universități, printr-un proiect pilot³⁸, care se desfășoară concomitent în patru țări europene: Spania, România, Republica Cehă și Turcia.

Lipsa datelor statistice în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală la nivelul Ministerului Public, numărul redus al cauzelor de proprietate intelectuală soluționate pe rolul instanțelor judecătorești și modalitatea de soluționare a acestora, numărul infracțiunilor și contravențiilor constatate impun abordarea pe un palier superior al acestui domeniu, mai ales în contextul tehnologiei informației.

³⁶ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol III, Partea I, p. 235–236

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ http://www.osim.ro/Proprietate_Intelectuala_in_Universitati/arhiva.php

Coroborând creșterea creativității și creației, cu ajutorul TIC și în domeniul TIC, cu numărul de infracțiuni, contravenții, produse contrafăcute și rolul Proprietății Intelectuale (PI) ca instrument esențial pentru dezvoltarea economică, socială și culturală a României, se impune promovarea Proprietății Intelectuale și folosirea eficientă a acesteia în vederea creșterii gradului de creativitate și inovare în toate domeniile economiei românești, printr-o serie de măsuri menționate și în *Strategia de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani*³⁵, astfel:

M24. Promovarea unei culturi și educații aferente proprietății intelectuale;

M25. Protecția proprietății intelectuale în cercetare, proiecte și în publicarea electronică.

M26. Corelarea măsurilor și a planului de implementare al strategiei cu resursele materiale, financiare și umane alocate instituțiilor.

Direcțiile strategice lansate de OSIM, precum Proprietatea Intelectuală în Universități³⁵, trebuie extinse și pe baza Tratatului în domeniul proprietății industriale³⁹ care a fost încheiat sub egida OMPI, semnat și de către România, la data de 21 mai 2015, la Geneva, pentru a include cel puțin trei direcții strategice:

- educație – învățământ,
- cercetare-dezvoltare-inovare,
- creație cultural-științifică, proiecte cu finanțare națională și europeană (Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică – ANCS, Horizon 2020 etc.),
- toate susținute și de „siguranța informatică – protecția cibernetică”.

M27. Găsirea unui mecanism de eficientizare a utilizării patentelor obținute de la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM) și Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA), atât în sectorul public, cât și în cel privat, implicând stimulente financiare atât pentru proprietari, cât și pentru utilizatori⁴⁰;

M28. Recunoașterea (în România) a produselor software ca obiect eligibil al brevetării.

BIBLIOGRAFIE

1. *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol II, coord.: Acad. Ionel-Valentin Vlad, Editura Academiei Române, 2015, ISBN: 978-973-27-2615-0
2. *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol III, Partea I, coord.: Acad. Ionel-Valentin Vlad, Editura Academiei Române, 2016, ISBN: 978-973-27-2706-5

³⁹ „În baza Noului Act de la Geneva, indicațiile geografice și denumirile de origine românești protejate în România, potrivit legislației noastre naționale, vor putea fi înregistrate la nivel internațional și protejate în toate țările «Sistemului Lisabona». Impactul acestui tratat va fi atât asupra producătorilor români, care își vor putea valorifica produsele tradiționale pe alte piețe, cât și pentru consumatorul care va avea garanția originii, calității și caracteristicilor produselor din zona din care provin” (<http://www.inventa.ro/ompi-tratat-pi-2015/>).

⁴⁰ *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol III, Partea I, p. 235–236

3. *Industria creativă. Obiectiv pe termen mediu*, <http://www.piarom.ro/wpcontent/uploads/2014/11/COALITIA-ptr-DEZV-ROMANIEI-Obiectiv-pe-termen-mediu.pdf>
4. Legea nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, publicată în M.Of. nr. 60 din 26 martie 1996
5. Legea nr. 64 din 11 octombrie 1991 privind brevetele de invenție republicată, publicată în M.Of. nr. 541 din 8 august 2007
6. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the patentability of computer-implemented inventions, COM/2002/0092 final - COD 2002/0047*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002PC0092> (ulti ma accesare: 16 noiembrie 2016, ora 20:40).
7. *Directiva 2009/24/CE A Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009, privind protecția juridică a programelor pentru calculator*. Text disponibil, în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:3A32009L0024> (ultima accesare: 5 iunie 2016, ora 16:59).
8. Teodor Blidăruș, președintele Asociației Patronale a Industriei de Software și Servicii (ANIS), <http://incont.stirileprotv.ro/mobile-si-telecom/industria-romaneasca-de-softwa-re-va-incheia-anul-cu-venituri-mai-mari-cu-17-si-cu-90-000-de-angajati-domeniul.html>
9. Hiroyuki Hishinuma, 2016, Future Vision: Digital Impacts on Growth and Society - ICT Policy in Japan for the Internet of Things (IoT) /Big Data (BD)/ Artificial Intelligence (AI) Era, Global Forum 2016, Eindhoven, Olanda
10. Iulian F. Popa, 2015a, *Securitatea și guvernanta spațiului cibernetic contemporan - Teză de doctorat*, Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai, 2015, p. 124–126.
11. Iulian F. Popa, 2015b, *Securitatea și guvernanta spațiului cibernetic contemporan*, Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai, 2015, p. 153–155.
12. <http://www.agerpres.ro/sci-tech/2016/10/04/anis-industria-romaneasca-de-software-va-produce-venituri-in-crestere-cu-17-in-2016-numarul-angajatilor-va-ajunge-la-90-000-14-05-06>
13. http://www.culturadata.ro/wpcontent/uploads/2014/05/6_Contributia_Industriilor_Bazate_pe_Copyright_2006_2009_2011.pdf
14. <http://www.mdrap.ro/comunicare/presa/comunicate/finalizarea-proiectului-dezvoltarea-de-instrumente-si-modele-de-planificare-strategica-teritoriala-pentru-srijinirea-viitoarei-perioade-de-programare-post-2013>
15. <http://www.cariereonline.ro/articol/creste-contributia-sectorului-tehnologic-la-pib-ul-rom-aniei#sthash.ZfupVVXD.dpuf>
16. <http://www.goodreads.com/quotes/tag/cyber-security>
17. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/standards-digitising-european-industry>), <http://cyberteam.ro/sites/default/files/Prezentarea%20propunerilor%20de%20politici%20publice.pdf>
18. <http://gov.ro/guvernul/sedinte-guvern/strategia-nationala-de-invatare-pe-tot-parcursul-vietii>

19. http://www.fonduri-ue.ro/files/documente-relevante/acord/Acord_de_Parteneriat_2014-2020_EN.pdf
20. <http://www.comunicatii.gov.ro/planul-national-de-dezvoltare-a-infrastructurii-ngn/>
21. <http://netchildrengomobile.eu>
22. <https://cybersecuritymonth.eu/about-ecsm/whats-ecsm>
23. <http://cyberteam.ro/sites/default/files/Prezentarea%20propunerilor%20de%20politici%20publice.pdf>
24. http://www.osim.ro/Proprietate_Intelectuala_in_Universitati/arhiva.php
25. <http://www.inventa.ro/ompi-tratat-pi-2015/>

ANEXA 1: INDICATORII STRATEGICI PROPUȘI ÎN CADRUL STRATEGIEI (NEEXCLUSIV) PENTRU DEZVOLTAREA DE SCENARII CU PRIVIRE LA DEZVOLTAREA DURABILĂ A ROMÂNIEI

Explicații:

- – România ocupă o poziție între primele 10 state ale UE (inclusiv)
- – România ocupă o poziție intermediară (nici în primele 10 state, dar nici în ultimele)
- – România ocupă o poziție între ultimele 10 state ale UE (inclusiv)
- SO – scenariul optimist (recuperare decalaje de dezvoltare față de Germania, Suedia, Finlanda, Marea Britanie, Austria)
- SR – scenariul realist (recuperare decalaje față de Italia, Cehia, Estonia, Polonia, Irlanda)
- SP – scenariul pesimist (România este surclasată de Bulgaria, Cipru, Grecia, Slovacia)

NR. CRT.	INDICATOR	O	SR	SP
1	Eficiența autorităților de legiferare și aplicare a legii în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale			
2	Nivelul de încredere al populației în instituțiile de aplicare a legii în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale			
3	Existența controlului civil asupra autorităților de aplicare a legii în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale	DA	DA	NU

NR. CRT.	INDICATOR	O	SR	SP
4	Nivelul de alocare a fondurilor publice în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale, raportat anual ca procent din PIB			
5	Rata de absorbție a finanțărilor internaționale pentru îmbunătățirea protecției cibernetice, siguranței informatice și a protecției proprietății intelectuale			
6	Completitudinea cadrului legal privind protecția cibernetică, siguranța informatică și protecția proprietății intelectuale			
7	Existența unei strategii naționale privind protecția cibernetică a infrastructurilor critice	DA	DA	NU
8	Existența obligativității auditării anuale a organizațiilor publice și private	DA	DA	NU
9	Procentul organizațiilor publice și private care realizează cel puțin anual un audit al protecției cibernetice și siguranței informatice			
10	Existența obligativității desemnării specialistului responsabil cu protecția cibernetică și siguranța informatică în organizațiile publice și private	DA	PARTIAL	NU
11	Existența organismelor de tip CERT/CSIRT la nivel de ramură economică și profesională			
12	Procentul de participare al cetățenilor la programe naționale dedicate sensibilizării unor categorii vulnerabile de populație în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și proprietății intelectuale			
13	Eficiența justiției în soluționarea disputelor legale de natură civilă (procentul de cauze soluționate anual)			
14	Eficiența justiției în soluționarea disputelor legale de natură penală (numărul de persoane condamnate anual, raportat la 100 000 de locuitori, pentru infracțiuni informatice și/sau ce aduc atingere drepturilor de proprietate intelectuală)			

NR. CRT.	INDICATOR	O	SR	SP
15	Procentul minorilor implicați și raportați anual în activități ostile protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției drepturilor intelectuale			
16	Nivelul pirateriei/contrafacerii în domeniul TIC și domenii conexe, raportat la PIB			
17	Nivelul de utilizare a celor mai noi tehnologii în achizițiile publice, transparentizarea și luarea deciziilor și administrație locală			
18	Nivelul de utilizare a celor mai noi tehnologii în asigurarea protecției cibernetice a infrastructurilor critice naționale			
19	Nivelul de disponibilitate și utilizare a celor mai noi tehnologii de către mediul de afaceri			
20	Competitivitatea industriilor creative și atractivitatea inovării locale pe plan internațional			
21	Nivelul de finanțare al CDI (public și privat), raportat la PIB			
22	Procentul anual de absolvenți în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale			
23	Numărul de servere sigure raportat la 1 milion de utilizatori			
24	Numărul de terminale compromise anual			
25	Accesibilitatea tehnologiilor TIC și a soluțiilor de protecție cibernetică și siguranță informatică pentru populația generală			
26	Nivelul de utilizare al soluțiilor de protecție cibernetică/siguranță informatică la 1000 de utilizatori			
27	Rata analfabetismului digital (procentul de persoane care nu au accesat niciodată internetul)			
28	Rata analfabetismului funcțional			

NR. CRT.	INDICATOR	O	SR	SP
29	Capacitatea de inovare și numărul anual de patente înregistrate la nivel național			
30	Disponibilitatea și rata de utilizare a serviciilor publice la nivel online			
31	Numărul de angajați în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale raportat la 100 000 de locuitori			
32	Nivelul de educație și pregătire al populației în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice și protecției proprietății intelectuale			
33	Numărul de exerciții și simulări anuale în domeniul protecției cibernetice și siguranței informatice			
34	Numărul de alerte de securitate cibernetică colectate și transmise anual prin intermediul unor sisteme automate provenite de la utilizatori industriali			
35	Numărul de alerte de securitate cibernetică colectate și transmise anual prin intermediul unor sisteme automate provenite de la utilizatori casnici			
36	Numărul anual de domenii naționale compromise			
37	Numărul incidentelor anuale asupra infrastructurilor critice de importanță națională			
38	Numărul organismelor de tip CERT/CSIRT-uri existente la nivel național			
39	Procentul cetățenilor care dețin polițe valide de asigurare împotriva riscurilor cibernetice			
40	Numărul de inițiative internaționale la care organizațiile publice contribuie pentru asigurarea protecției cibernetice și siguranței informatice			
41	Nivelul de partajare a datelor și informațiilor referitoare la incidente de securitate cibernetică către autorități (2 categorii: persoane fizice, persoane juridice)			

NR. CRT.	INDICATOR	O	SR	SP
42	Numărul ONG-urilor active pe plan național în domeniul protecției cibernetice, siguranței informatice, transparenței aplicării legii și protecției proprietății intelectuale			
43	Numărul de condamnări la CEDO ale statului pentru cazuri de încălcarea drepturilor cetățenești privitoare la protecția proprietății intelectuale, respectiv vieții private, intime și familiale			
44	Numărul anual al cetățenilor identificați ca membri ai unor grupări de criminalitate cibernetică organizată și/sau terorism cibernetic			
45	Procentul persoanelor juridice care dețin polițe valabile de asigurare împotriva riscurilor de securitate cibernetică			

ANEXA 2: COMPONENTA ECHIPEI DE EXPERTI A PROIECTULUI 4

ACAD. IOAN DAN TUFIS

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI
PENTRU INTELIGENȚĂ
ARTIFICIALĂ „MIHAI
DRĂGĂNESCU”**

DR. ANGELA IONIȚĂ

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI
PENTRU INTELIGENȚĂ
ARTIFICIALĂ „MIHAI
DRĂGĂNESCU”**

DR. VIOREL GAFTEA

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI
PENTRU INTELIGENȚĂ
ARTIFICIALĂ „MIHAI
DRĂGĂNESCU”**

PROF. DR. ADRIANA VLAD

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI
PENTRU INTELIGENȚĂ
ARTIFICIALĂ „MIHAI
DRĂGĂNESCU”-**

**PROF. DR. HORIA TEODORESCU
M.C. AL ACADEMIEI ROMÂNE**

**UNIVERSITATEA
POLITEHNICA BUCUREȘTI
ACADEMIA ROMÂNĂ –
FILIALA IAȘI**

DR. CRISTINA NICULESCU	INSTITUTUL DE CERCETĂRI PENTRU INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ „MIHAI DRĂGĂNESCU” UNIVERSITATEA POLITEHNICA BUCUREȘTI - FACULTATEA DE AUTOMATICĂ ȘI CALCULATOARE CENTRUL DE ANALIZĂ A INFORMAȚIILOR ȘI EVALUARE A TENDINȚELOR INTERGRAPH COMPUTER SERVICES S.R.L. UNIVERSITATEA DE APĂRARE „CAROL I” ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE ASE BUCUREȘTI EXPERT EXPERT CERTSIGN
PROF. DR. NICOLAE ȚĂPUȘ	
DR. IULIAN FLORENTIN POPA	
DR. ADRIAN BACIU*	
DRD. JR. LISA-MARIA ACHIMESCU	
PROF. DR. HORAȚIU DRAGOMIRESCU*	
ING. SORIN BĂNICĂ* DR. JR. DAN DULCIU* DR. CONSTANTIN BURDUN*	

*Au participat în etapele anterioare ale lucrărilor Proiectului 4

ANEXA 3: STRATEGII NAȚIONALE CU IMPACT ÎN PROIECTUL 4

STRATEGIA NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ROMÂNIEI

Strategia națională de apărare a României, potrivit site-ului prezidențial¹³ „ține de atribuțiile Președintelui României și își propune să răspundă unor nevoi și așteptări ale societății și privește fiecare cetățean, societatea în ansamblu, precum și instituțiile statului. Elaborarea ei a implicat un proces de consultare cu specialiști, cu factori politici, cu reprezentanți ai instituțiilor cu atribuții în domeniu, ai mediului academic și ai societății civile”.

În Ghidul strategiei naționale de apărare a țării pentru perioada 2015–2019 la Obiectivul Național de Securitate 16 (ONS 16)¹³: Consolidarea securității și protecției infrastructurilor critice – energetice, de transport, cibernetice, precum și a securității alimentare și mediului ca Direcții de Acțiune (DA) sunt menționate:

- „semnalarea disfuncțiilor sistemice în asigurarea serviciilor vitale pentru populație, precum și a deficiențelor în marile sisteme publice;

- identificarea imixtiunilor de natură să afecteze decizia de nivel strategic în domeniul economico-financiar și combaterea actelor de evaziune de amploare;
- identificarea și contracararea amenințărilor asimetrice și de tip hibrid;
- asigurarea mecanismelor de prevenire și contracarare a atacurilor cibernetice la adresa infrastructurilor informaționale de interes strategic, asociată cu promovarea intereselor naționale în domeniul securității cibernetice;
- identificarea și semnalarea deficiențelor în funcționarea rețelelor de infrastructuri critice (de transport, energie, comunicații ș.a.), precum și dezvoltarea și modernizarea acestora;
- asigurarea securității energetice prin adaptarea operativă și optimizarea structurii consumului de resurse energetice primare, creșterea eficienței energetice, dezvoltarea proiectelor menite să asigure diversificarea accesului la resurse, îmbunătățirea capacității de interconectare și a competitivității, inclusiv prin implementarea obiectivelor Uniunii Energetice;
- identificarea, anticiparea, prevenirea, diminuarea/contracararea amenințări, riscuri, vulnerabilități (ARV) la adresa acestui obiectiv:

A – distorsiuni pe piețele energetice și proiectele concurente ale unor actori statali/non-statali menite să afecteze eforturile României de asigurare a securității energetice; potențiale agresiuni cibernetice lansate de entități ostile, statale/non-statale sau grupări de criminalitate organizată asupra infrastructurilor de interes strategic ale instituțiilor publice/companiilor; acțiuni informative ostile care vizează obstrucționarea proiectelor strategice ale României și a deciziilor în stat; terorism.

R – acțiuni/inacțiuni menite să limiteze accesul liber al consumatorilor la resurse energetice sigure, alternative și la prețuri rezonabile, sincope în valorificarea resurselor energetice din arealul pontic; acțiuni ce au ca efect degradarea factorilor de mediu; elemente de insecuritate alimentară; nerealizarea obiectivelor de dezvoltare ale României; dezastre ecologice;

V – precaritatea resurselor și incoerența în gestionarea diverselor tipuri de riscuri; corupția; elemente ce țin de limitarea capacității instituțiilor statului de a gestiona riscurile și amenințările la adresa infrastructurilor critice”.

Ca posibile acțiuni specifice de realizare a Direcțiilor de Acțiune au fost menționate:

- „asigurarea mecanismelor de prevenire și contracarare a atacurilor cibernetice la adresa infrastructurilor informaționale de interes strategic, asociată cu promovarea intereselor naționale de securitate cibernetică;
- identificarea și semnalarea deficiențelor în funcționarea optimă a infrastructurilor critice;
- protejarea sistemelor informatice și a rețelelor de comunicații din administrarea instituțiilor cu atribuții în domeniul Securității Naționale Extinse (SNE);
- susținerea dialogului interinstituțional în privința asigurării unor capacități naționale reziliente și de reacție la atacuri cibernetice majore, prin participarea la structurile și mecanismele de cooperare dedicate, inclusiv pentru stabilirea cadrului general de reglementare a activităților în domeniu;
- cunoașterea, prevenirea și înlăturarea impactului generat de acțiunile informative ostile, asigurarea protecției intereselor naționale;

- susținerea acțiunilor de diplomație publică pentru promovarea intereselor naționale de securitate și în sprijinul obiectivelor asumate, în cooperare cu alte instituții publice sau din mediul privat;
- încheierea de acorduri/memorandumuri de înțelegere pentru schimbul de informații și sprijin reciproc cu parteneri interni și externi în situații de criză ce țin de securitatea cibernetică;
- cooperarea cu servicii partenere, inclusiv în formate multinaționale dedicate securității cibernetică;
- cooperarea cu instituții partenere în formate bi/multilaterale dedicate asigurării securității energetice” (ibid).

Cadrul strategic național al Proiectului 4 din Strategia Academiei Române definește modalitatea de armonizare a măsurilor pentru implementarea și atingerea țintelor următoarelor strategii.

STRATEGIA NAȚIONALĂ DE ÎNVĂȚARE PE TOT PARCURSUL VIEȚII 2015–2020

Viziunea strategică privind învățarea pe tot parcursul vieții în România reflectată în Strategia Națională de Învățare pe tot Parcursul Vieții⁴¹ constă în *a oferi tuturor persoanelor, pe întreaga durată a vieții acestora, oportunitatea de a participa la viața economică, socială și civică și de a le permite să își exploateze potențialul personal.* Obiectivele strategice vizate sunt: *creșterea participării la învățarea pe tot parcursul vieții, precum și creșterea relevanței sistemelor de educație și formare profesională pentru piața muncii.* În conformitate cu documentele Uniunii Europene, principalul obiectiv strategic al României în domeniu, pentru anul 2020, este ca *cel puțin 10 procente din populația adultă (cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani) să participe la activități de învățare pe tot parcursul vieții.*

STRATEGIA DE CERCETARE-DEZVOLTARE-INOVARIE

Documentul susține rolul strategic și poziția prioritară a cercetării ca motor de creștere a competitivității economice și urmărește conectarea la noile priorități ale științei și tehnologiei din Uniunea Europeană stabilite de strategia *Europa 2020*, dar și în principalul instrument de implementare – programul *Orizont 2020*.

STRATEGIA NAȚIONALĂ AGENDA DIGITALĂ 2020

Guvernul României a adoptat, în 7 aprilie 2015, Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România 2020.

---

⁴¹ <http://gov.ro/guvernul/sedinte-guvern/strategia-nationala-de-invatare-pe-tot-parcursul-vietii>

Asocierea obiectivelor strategice cu obiectivele specifice în domeniul TIC duc la dezvoltarea economiei digitale și la transformări pe mai multe niveluri: legislație, inovație, schimbări procedurale, modificări de comportament etc.

Această strategie evidențiază **5 obiective cheie generale comune** care ar trebui să fie atinse la nivelul UE până în anul 2020 și identifică și necesarul de investiții pentru fiecare domeniu de acțiune (Anexa 1) și detaliază fiecare linie strategică de dezvoltare în parte, expunând atât contextul european și local, cât și liniile strategice de dezvoltare.

PLANUL NEXT GENERATION NETWORK (NGN), PENTRU COMUNICAȚII ÎN BANDĂ LARGĂ

Acest Plan⁴² descrie drepturile și obligațiile minime aliniate la propunerile înaintate la nivelul Uniunii Europene pentru a încuraja dezvoltarea de rețele de comunicații electronice de mare viteză și coordonare inter-sectorială.

Inițiativa abordează, de asemenea, o serie de măsuri pentru încurajarea dezvoltării rețelilor New Generation (NGN), inclusiv metode pentru a reduce costurile legate de dezvoltarea de noi generații de rețele de comunicații electronice.

Documentul este rezultatul mai multor runde de consultări cu industria locală, inclusiv operatorii semnificative și alternativi de telefonie fixă și mobilă, asociațiile și organismele de reglementare în cadrul Comitetului de IT&C consultativ și grupurile de lucru aferente. Aceste consultări au avut loc între aprilie 2013 și februarie 2014 și au adresat definirea statutului de broadband, tendințele și cerințele pentru îndeplinirea cu succes a obiectivelor Digital Agenda for Europe.

ACORDUL DE PARTENERIAT 2014–2020

Acest acord stabilește cadrul de finanțare al României în perioada 2014–2020 fundamentat pe baza strategiilor sectoriale⁴³.

STRATEGIA NAȚIONALĂ ANTICORUPȚIE

Ministerul Justiției a început consultările pentru implicarea instituțiilor publice, a mediului de afaceri și a societății civile în elaborarea noii Strategii Naționale Anticorupție 2016–2020 și, deși se estima ca în iunie a.c. să fie adoptat de Guvern, proiectul este în întârziere deoarece abia în 18 iunie 2016 proiectul de act normativ a intrat în dezbatere publică și până la data redactării prezentului material, el nu a fost încă adoptat de Guvern.

⁴² <http://www.comunicatii.gov.ro/planul-national-de-dezvoltare-a-infrastructurii-ngn/>

⁴³ http://www.fonduri-ue.ro/files/documente-relevante/acord/Acord_de_Parteneriat_2014-2020_EN.pdf

STRATEGIA PENTRU PROTECȚIA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

Având ca scop principal continuarea și dezvoltarea obiectivelor strategice în domeniul proprietății intelectuale, noua Strategie 2012–2015 propune obiective specifice în vederea creșterii gradului de creativitate și inovare. Obiectivele Strategiei naționale sunt în deplină concordanță cu programul de guvernare al României.

Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale devine promotorul creativității, legătura dintre entitățile din domeniu: creatorii, industriile creative, publicul larg, utilizatorii și instituțiile cu atribuții în domeniu.

Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale, aprobată de Guvernul României prin Hotărârea nr.1424/2003, cu modificările și completările aduse de Hotărârea nr. 1174/ 29.09.2005, a promovat principiile unei societăți active, înalt stimulativă pentru performanță, bazată pe valorile muncii, ale coeziunii sociale, solidarității și responsabilității și a contribuit la instaurarea unui echilibru între interesele creatorului și interesul public, asigurând un mediu propice creativității în beneficiul tuturor.

Stimularea capacității creatoare a unei națiuni este un proces sistematic, unitar, la a cărei înfăptuire contribuie un sistem național dinamic privind drepturile de proprietate intelectuală.

Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale devine promotorul creativității, legătura dintre entitățile din domeniu: creatorii, industriile creative, publicul larg, utilizatorii și instituțiile cu atribuții în domeniu.

De altfel, realizarea unei noi Strategii în domeniul Proprietății Intelectuale necesită asigurarea sinergiei direcțiilor de acțiune și o abordare integrată cu privire la nevoile grupurilor țintă, care să creeze premisele pentru o cât mai bună delimitare a beneficiarilor.

Proiect 5

SECURITATE ȘI SIGURANȚĂ ALIMENTARĂ

Coordonator: ACAD. CRISTIAN HERA

Responsabil proiect: ACAD. PĂUN ION OTIMAN

*„Pământul nu l-am moștenit de la părinți,
ci îl avem împrumutat de la copiii noștri.”*
Alvin Toffler, 1970

*„O națiune care își distruge pământul se
distruge pe ea însăși.”*
Franklin D. Roosevelt, 1930

INTRODUCERE

Problema viitorului securității alimentare pe termen mediu și lung este în centrul preocupărilor organismelor internaționale și europene, datorită contextului generat de schimbările climatice, fragilizării stocului de resurse naturale, în special apă și sol, pe fondul creșterii demografice, a creșterii instabilității piețelor și a adâncirii sărăciei, problemă care este departe de a fi rezolvată.

Lumea se află într-o etapă de schimbare, în care trebuie să găsească soluții viabile pentru a putea produce mai multe alimente, cu care să hrănească o populație în creștere, cu resurse naturale în scădere, iar efortul principal pentru găsirea de soluții în acest context dificil revine în principal cercetării și inovării. În asemenea condiții devine imperios necesar ca în anii ce vin să fie dezvoltate tehnologii inovatoare, care să asigure prezervarea ecosistemelor naturale, o creștere sustenabilă și în același timp să furnizeze suficiente alimente pentru generațiile viitoare. Rezolvarea în viitor a problemei securității alimentare la nivel mondial și european este legată de soluțiile pe care la va aduce cercetarea și inovarea interdisciplinară în domeniul științelor vieții.

Strategiile europene pentru agricultură au ca principal obiectiv creșterea rolului Europei ca furnizor de securitate alimentară pentru diferite zone ale lumii, prin producerea de mai multe alimente și prin furnizarea de soluții concrete pentru reducerea sărăciei rurale. Și aceasta, deoarece principala cauză care generează insecuritatea alimentară o constituie sărăcia. Pentru proiectarea unei viziuni strategice privind cercetarea în științele vieții, la nivelul Comisiei Europene, au fost realizate o serie de studii cu caracter prospectiv, dintre care amintim *Strategia*

pentru bioeconomie (2012), continuând cu mai recente lucrări: *Strategia pe termen lung pentru cercetarea agricolă europeană și inovare, până în 2020 și după*, elaborată în anii 2015–2016 și *Strategia pentru cercetare agricolă pentru dezvoltare*, realizată în 2014.

Strategia pentru bioeconomie abordează problemele producției de resurse biologice regenerabile și conversia acestor resurse, inclusiv a deșeurilor aferente, în produse cu valoare adăugată ridicată cum ar fi alimente, furaje, bioproduse și bioenergie. Securitatea și siguranța alimentară și nutrițională sunt concepte cheie care reprezintă punctul central al bioeconomiei, cu focus pe furnizarea de hrană sănătoasă și suficientă pentru populație. Lansată în februarie 2012, strategia bioeconomică a Europei propune bioeconomia ca o alternativă viabilă pentru reducerea dependenței de combustibilii fosili și crearea unei alternative naturale sustenabile pentru trecerea către societatea post-petrolieră. Strategia este structurată în jurul investițiilor necesare în cercetare, inovare și calificarea forței de muncă, întărirea interacțiunilor politice și a angajamentului părților interesate, întărirea piețelor și a competitivității.

Lucrarea *Către o strategie pe termen lung pentru cercetarea agricolă europeană și inovare, până în 2020 și după* se concentrează pe faptul că proiectele de cercetare pentru rezolvarea problemelor agriculturii și ale zonei rurale implică activități pe termen lung, iar acest fapt generează nevoia unei abordări strategice integrate a finanțărilor din fonduri europene. Această strategie este rezultatul unui larg proces de consultare, început la Milano în anul 2015 și finalizat cu o importantă conferință la începutul anului 2016. Ea propune bazele pentru programele de cercetare pentru agricultură din cadrul *Horizon 2020*. Această strategie se concentrează pe producția primară agricolă și forestieră, extinzându-se treptat către filierele alimentare și non-alimentare și către economia rurală. Sunt identificate cinci câmpuri tematice pe care ar trebui să se concentreze investițiile de cercetare/inovare ale Comisiei Europene¹ și anume: Sisteme de producție bazate pe folosirea eficientă a resurselor, în condițiile schimbărilor climatice; Abordări ecologice la nivelul fermelor și al ecosistemelor naturale; Sănătatea plantelor și a animalelor; Noi perspective de creștere pentru economia rurală; Dezvoltarea capitalului uman și social din zonele rurale.

Strategia pentru cercetare agricolă pentru dezvoltare se concentrează pe trei teme de cercetare și inovare, și anume: 1. Creșterea economică prin promovarea agriculturii sustenabile și incluzive; 2. Nutriția, cu accent pe alimentația copiilor și a femeilor; 3. Reziliența la crizele care afectează securitatea alimentară. Ca teme transversale sunt menționate problema sărăciei și schimbările climatice. Instrumentele pentru implementarea acestei strategii sunt diferite de cele ale programului *Horizon 2020*, finanțarea sa bazându-se în special pe donatori internaționali.

---

¹ Towards a long-term strategy for European agricultural research and innovation by 2020 and beyond, Background paper, June 19, 2015, EU Pavilion at Expo Milan

Principalul obiectiv al acestei faze a *Proiectului 5. Securitate și Siguranță Alimentară* îl constituie definirea unor scenarii pe termen scurt, mediu și lung cărora să le poată fi asociate anumite niveluri pentru principalii indicatori de performanță din aria securității alimentare și a agriculturii din România, în efortul de a atinge nivelurile acestora din țările europene dezvoltate, concomitent cu armonizarea obiectivelor propuse cu cele ale actualelor strategii guvernamentale pe termen scurt și mediu.

Scopul acestui demers este de a identifica în ce măsură România se poate apropia, în următorii 20 de ani, de performanțele din agricultură, de nivelul de trai și de calitatea alimentației specifice țărilor europene dezvoltate. Decalajele sunt semnificative în acest moment și nu există certitudinea că vor fi recuperate, cel puțin nu la toți indicatorii cheie selectați, deoarece problemele structurale pe care agricultura României le are în acest moment pot fi rezolvate numai pe termen lung.

România are cel mai mare număr de exploatații din Uniunea Europeană (3,6 milioane în 2013), ceea ce reprezintă 33% din numărul total de exploatații la nivel european. În același timp, populația ocupată în agricultură este extrem de numeroasă, reprezentând 29% din populația ocupată în agricultură la nivel european. Acești indicatori sunt practic la originea nivelului foarte scăzut al productivității muncii din agricultura românească, indicator cheie care ar trebui să evolueze spre nivele europene în următorii 20 de ani. În momentul de față, productivitatea în agricultură, măsurată ca raportul dintre valoarea adăugată brută și numărul de unități anuale de muncă, se află la 27% din media europeană, România fiind, conform acestui indicator, printre ultimele țări din cadrul Uniunii Europene. Pentru a începe recuperarea decalajelor, se impune fixarea unei ținte realiste și întocmirea unui program optimist, posibil de realizat în viitor.

Modelul propus în această strategie a fost inspirat din agricultura franceză, deși pentru unii indicatori pare o țintă îndepărtată, peste media europeană. Nu ne-am oprit la țări care sunt la mijlocul eșalonului european din diferite considerente: de exemplu, Cehia (poziția 15 la indicatorul productivitatea muncii) se află mai aproape de nivelul mediu european (80,2% din media europeană), dar are o agricultură bazată pe ferme mari, dimensiunea medie fiind de 133 ha/fermă, în timp ce în România este de 3,6 ha/fermă, deci diferențele structurale sunt mult prea mari pentru a ne putea inspira în ceea ce privește strategiile de creștere. Alte țări apropiate de media europeană, de exemplu Cipru (poziția 14) sau Spania (poziția 19), au o agricultură de tip mediteranean, greu comparabil cu profilul productiv al României. Din aceste motive și dând curs unor criterii legate de structură și de tipul producției a fost aleasă Franța ca model de dezvoltare pentru agricultura românească. Această țară are o structură a fermelor care ar putea fi o țintă pentru România pe viitor (ferma medie este de 59 ha în Franța) și o structură productivă bazată pe un mix de produse accesibile din punct de vedere climatic pentru România, inclusiv produse cu valoare adăugată mare (vin, produse horticoale, produse animaliere), a căror dezvoltare ar putea îmbunătăți mult performanțele

economice și în agricultura românească. În plus, deși este o țintă ambițioasă, agricultura franceză poate furniza soluții viabile pentru multe din problemele actuale ale agriculturii și dezvoltării rurale românești.

Echipa de cercetare a fost organizată în cadrul Institutului de Economie Agrară al Academiei Române: coordonator acad. Cristian Hera, responsabil de proiect acad. Păun Ion Otîman, autorii raportului fiind dr. Cecilia Alexandri și dr. Lucian Luca, împreună cu dr. Marioara Rusu, dr. Monica Tudor, prof. dr. Vasile Goșa, dr. Iuliana Ionel, dr. Mariana Grodea, dr. Camelia Gavrilesu. La realizarea raportului au mai contribuit dr. Adrian Peticilă, dr. Nicole Atudosiei, dr. Corina Sâman, dr. Viorica Gavrilă, dr. Cornelia Alboiu și dr. Ciprian Rujescu, dr. Adrian Băneș, dr. Andrea Feher, dr. Miroslav Raicov. Pe parcursul elaborării raportului acestei faze echipa de cercetare a beneficiat de sugestiile prof. dr. Gheorghe Zaman, atât în legătură cu elemente ale raportului, cât și în ce privește punerea de acord cu rezultatele altor echipe de cercetare. Se cuvin mulțumiri doamnei Daniela Giurcă, secretar de stat în MADR, pentru contribuțiile aduse la dezbaterile organizate în această fază a proiectului.

SCENARIILE ȘI INDICATORII DE RECUPERARE A DECALAJELOR

Scenariile proiectate pentru evoluția agriculturii și a securității alimentare în următorii 20 de ani sunt axate pe un cadru general pe care îl descriem succint în continuare, urmând ca la fiecare din indicatorii cheie selectați să fie detaliate aspecte specifice respectivelor indicatori. Acest cadru general își propune să ia în considerare o paletă largă de evoluții legate de riscurile geo-politice, climatice și sanitar-veterinare, de evoluțiile economice, sociale și demografice, de posibilele crize și riscuri regionale, cum ar fi criza datoriilor suverane, criza refugiaților, alte crize umanitare. O altă categorie de evoluții avute în vedere se referă la viitorul proiectului european și implicit viitorul Politicii Agricole Comune, deoarece prezintă deosebită importanță pentru viitorul finanțărilor care vor fi primite de fermierii din România. Desigur că orice demers prospectiv este un exercițiu care pornește de la așteptări rationale, bazate pe ceea ce s-a întâmplat în trecut, pe experiența profesională a echipei implicate în proiect și pe alte demersuri de același gen din literatură. Dar acest gen de cunoaștere este de multe ori depășită de realitate, mai ales în perioadele în care lumea trece prin schimbări majore. Și în momentul de față viitorul ne poate surprinde cu schimbări majore. Cadrul general al celor trei scenarii pe care le-am proiectat pe orizonturile de timp 2018–2028–2038 poate fi descris în linii mari după cum urmează.

Scenariul optimist ia în calcul ipotezele unui mediu internațional favorabil și stabil, a unui mediu intern macroeconomic stabil și orientat spre investiții, a unei piețe interne și externe în creștere, a unei creșteri economice constante și în ritm susținut, asociată cu indicatori demografici favorabili, cu o forță de muncă superior calificată,

dar și cu o Politică Agricolă Comună stabilă și cu finanțări în creștere. Din perspectiva resurselor naturale, principala ipoteză se referă la faptul că România va avea parte de condiții climatice favorabile, dublate de funcționarea unui sistem eficient de irigații. Din punct de vedere social, este luată în considerare o creștere semnificativă a veniturilor populației, pe fondul reducerii polarizării și a diminuării sărăciei.

Scenariul realist are la bază ipotezele unui mediu internațional cu unele tensiuni și conflicte regionale minore, însă fără crize economico-financiare în desfășurare, a unui mediu macroeconomic intern stabil, dar cu o înclinație variabilă către investiții, o creștere economică fluctuantă, dar cu tendințe și așteptări pozitive. În ce privește populația, aceasta va fi în scădere, cu forța de muncă mediu calificată, dar care se va afla în proces de îmbătrânire. Politică Agricolă Comună e presupusă ca fiind stabilă, dar cu finanțări asemănătoare celor actuale. Condițiile climatice, conforme cu evoluțiile ultimilor ani, vor face ca agricultura românească să se confrunte ciclic cu seceta, fără a putea beneficia de o contribuție decisivă a sistemului de irigații pe întreaga suprafață afectată. Veniturile populației vor fi în creștere, însă aceasta va fi mai accentuată în mediul urban, decalajele rural – urban și cele regionale riscând să se accentueze, ducând la o menținere a incidenței sărăciei pentru anumite categorii sociale.

Scenariul pesimist este definit de apariția unor crize economice prelungite sau conflicte geo-politice regionale, care pot conduce eventual la disoluția Uniunii Europene. Instabilitatea macroeconomică internă, problemele legate de finanțarea deficitelor sau contracția cererii interne și/sau externe pot constitui riscuri importante. Creșterea ponderii populației îmbătrânite pe fondul declinului demografic și al accentuării plecării în străinătate a forței de muncă tinere reprezintă un alt risc major. Modificarea Politicii Agricole Comune în sensul reducerii drastice a finanțării pentru agricultură, pe fondul problemelor economice ale Uniunii Europene nu poate fi exclusă dintre riscurile posibile. Accentuarea fenomenelor extreme, cauzate de schimbările climatice, și mai ales a încălzirii globale și secetei, vor afecta frecvent nivelul producției agricole interne, iar contribuția sistemului național de irigații va fi irelevantă. Veniturile majorității categoriilor socio-profesionale vor fi în scădere, iar incidența sărăciei va deveni alarmantă. Pe acest fond este probabil să apară probleme de insuficiență alimentară în rândul categoriilor vulnerabile.

Țintele propuse în etapele anterioare ale *Proiectului 5. Securitate și Siguranță Alimentară*, ca și estimările resurselor necesare pentru atingerea acestora au vizat cu precădere situația care ar putea fi descrisă ca fiind cea a scenariului realist, inspirat încă din prima etapă a cercetării² de ipoteza unei integrări europene mai accentuate a economiei României. De aceea, în selectarea indicatorilor strategici

---

² Proiectul 5. Securitate și siguranță alimentară, în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol.I (coord. Ionel-Valentin Vlad), Editura Academiei Române, București, 2015

(Tabelul 1) care să urmărească recuperarea decalajelor față de nivelul mediu de performanță al Uniunii Europene s-a pornit de la analiza inițială, completată cu unele domenii rezultate pe parcursul derulării proiectului.

Tabelul 1. Indicatorii selectați pentru definirea scenariilor la cele trei orizonturi de timp

		UM	NIVEL FRANȚA	NIVEL ROMÂNIA
1	Ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile totale de consum ale gospodăriilor	% 2010; 2015	13,4	38,2
2	Ponderea forței de muncă din agricultură în total populație ocupată	% 2014	2,9	27,3
3	Alocări financiare pentru agricultură din fonduri europene (PAC)	Mil. Euro 2015	8994	2576
4	Valoarea producției agricole le hectar	Euro/ha 2015	2639	1045
5	Valoarea adăugată în agricultură pe unitate anuală de muncă (UAM)	Euro/UAM 2015	39199	4930
6	Consumuri intermediare la hectar	Euro/ha 2014	1082	494
7	Consumul de îngrășăminte la hectarul de teren arabil	Kg, media 2009-2013	130,9	59,7
8	Pondere suprafețelor irigate în total suprafață agricolă amenajată pentru irigat	%, media 2009-2013	59,4	5,3
9	Producția medie la hectar la cereale	Kg/ha 2014	7561	4069
10	Gradul de acoperire al importurilor cu exporturi pentru produsele agroalimentare	% 2015	118	98
11	Consumul de carne pe locuitor	Kg/cap 2014	85,5	57,4
12	Pondere comune cu rețea de apă potabilă	% 2013	100	71,6
13	Pondere comune cu rețea de canalizare	% 2014	100	26,6

Numărul indicatorilor a fost limitat la domeniile cheie care pot defini succint și cuprinzător problematica securității și siguranței alimentare, dar care în același timp sunt furnizați cu regularitate de către instituțiile care colectează date statistice, pentru a putea constitui un reper pentru țintele propuse în cadrul proiectului. Valorile determinate pentru cele trei scenarii avute în vedere exprimă la rândul lor modulații ale valorilor determinate în cadrul etapelor anterioare pentru indicatorii selectați.

PONDEREA CHELTUIELILOR ALIMENTARE ÎN CHELTUIELILE DE CONSUM ALE POPULAȚIEI

Ponderea cheltuielilor de consum alimentar în cheltuielile totale de consum reprezintă un indicator cheie al securității alimentare a populației, deoarece reflectă accesul populației la hrană.

Conform legii lui Engel, pe măsură ce veniturile gospodăriilor cresc, proporția cheltuielilor cu hrana în totalul cheltuielilor de consum scade. Cu cât o familie este mai săracă, cu atât ponderea cheltuielilor de consum alimentar este mai mare. Practic, valoarea acestui indicator scade pe măsură ce veniturile populației cresc, însă scade foarte lent, datorită inerției obiceiurilor de consum alimentar ale populației.

Dacă avem în vedere contextul european, România are cea mai ridicată pondere a cheltuielilor de consum alimentar între țările membre UE (38,2% în anul 2015), fiind urmată la o oarecare distanță de alte câteva țări post-comuniste, cum ar fi Estonia (28,3%), Letonia (27,3%) și Bulgaria (26,6%).

Ponderea ridicată a cheltuielilor alimentare în cheltuielile totale de consum ale gospodăriilor dintr-o anumită țară poate ascunde vulnerabilități la nivelul securității alimentare la categoriile defavorizate ale populației, în special în cazul celor cu venituri scăzute, în cazul gospodăriilor numeroase, cu mulți copii sau în cazul anumitor categorii etnice (romi în special), unde cheltuielile cu alimentele pot ajunge și chiar depăși 50-60% din cheltuielile totale de consum.

În România, acest indicator a scăzut destul de semnificativ în perioada 2001–2015, de la 52,2% la 38,2% deci cu 14 puncte procentuale, pe fondul creșterii principalelor forme de venituri, întrucât în aceeași perioadă salariul real practic s-a dublat, iar pensia de asigurări sociale a crescut de 2,5 ori. Însă această creștere de venituri s-a localizat în principal în orașele mari, în timp ce în mediul rural și în orașele mici dezindustrializate sărăcia s-a adâncit, de asemenea și decalajele sociale.

Un scenariu legat de evoluția ponderii cheltuielilor de consum alimentar trebuie să pornească de la anumite ipoteze privind creșterea veniturilor populației pe orizontul de timp analizat. În demersul nostru, am folosit indicatorul cheltuielile totale de consum ale gospodăriilor ca un proxy pentru veniturile gospodăriilor. În

prima etapă, am presupus pentru viitor o dublare a cheltuielilor totale de consum până în 2028 și o creștere de trei ori a cheltuielilor totale de consum ale populației până în anul 2038. Pentru estimarea ponderii cheltuielilor totale de consum am folosit o formă semi-logaritmică a curbei lui Engel. Rezultatele au indicat o scădere foarte lentă a ponderii cheltuielilor de consum alimentar: până la 35% în 2028 și până la 32% în 2038, valori pe care le-am atribuit scenariului pesimist. Acest indicator prezintă asemenea evoluții descurajant de lente, de exemplu în Franța, din anul 1959 până în anul 2010, ponderea cheltuielilor cu alimentele și băuturile nealcoolice a scăzut de la 21,5% la 13,4%, deci cu 8 puncte procentuale în 50 de ani³. Există și alți factori de natură istorică și culturală care influențează dinamica acestui indicator și care se referă la modul în care este valorizată mâncarea într-o anumită comunitate umană.

Pentru scenariul realist, am avut în vedere o creștere de trei ori a cheltuielilor de consum pentru anul 2028 și o creștere de șase ori în anul 2038, comparativ cu cheltuielile de consum medii ale gospodăriilor din anul 2015. În scenariul optimist am plecat de la presupunerea că parametrii curbei lui Engel, folosiți în cele două scenarii anterioare, furnizează o dinamică mult prea lentă și că o creștere semnificativă a veniturilor ar putea genera o descreștere a ponderii cheltuielilor de consum alimentar. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 2.

Tabelul 2. Scenarii pentru evoluția ponderii cheltuielilor de consum alimentar în cheltuielile totale de consum ale gospodăriilor (%)

SCENARIU	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	35,0	24,0	17,0
Realist	37,0	32,0	27,0
Pesimist	38,0	35,0	32,0

Notă: Franța = 13,4% (2010), România = 38,2% (2015)

PRODUCTIVITATEA MUNCII ÎN AGRICULTURĂ

Productivitatea muncii în agricultura României este deosebit de scăzută, la aceasta contribuind în primul rând nivelul relativ scăzut al producției agricole brute, bazată pe un mix de produse cu valoarea adăugată mică, și în general pe o structură dezechilibrată a ramurii, întrucât ponderea producției animale a scăzut în ultimii ani la sub 30% din valoarea producției agricole. Pe de altă parte, o contribuție importantă la acest record negativ îl are numărul excesiv de mare al

³ Changes in food expenditures and food prices have impacted on French and European household's consumption since 1959, Head of the Economic and Price Monitoring Bureau/dgcrf/2012

populației ocupate în agricultură. România este țara din Uniunea Europeană cu cea mai numeroasă populație ocupată în agricultură, ponderea acesteia reprezentând 25,5% din totalul populației ocupate la nivelul întregii țări, față de 4,5%, cât este media UE-28, și 2,7 %, cât este nivelul din Franța. În același timp, importanța sectorului primar (agricultură, silvicultură și pescuit) în ocuparea forței de muncă din România este în scădere, de la o pondere de 36,4% în total populație ocupată în anul 2002, la 25,5% în 2015, practic o scădere de 11 puncte procentuale într-o perioadă de 13 ani.

Pentru evaluarea productivității muncii în agricultură, forța de muncă se exprimă în *unități anuale de muncă* (UAM) și nu în persoane fizice, deoarece în agricultură fenomenul subocupării este destul de răspândit, mai ales în țările est-europene, unde există puține oportunități de ocupare în mediul rural și o mare parte a populației rurale este ocupată în agricultură cu timp de lucru parțial.

În felul acesta, cele 2,4 milioane de persoane fizice ocupate în agricultură în România în anul 2014 reprezintă 1,443 milioane unități anuale de muncă. Chiar și în această exprimare, România înregistrează una dintre cele mai scăzute productivități agricole din cadrul UE-28, reprezentând doar 29,1% din media europeană în anul 2014, situându-se pe penultimul loc în acest clasament, după Letonia.

Prognoza productivității muncii în agricultură pornește, în primul rând, de la faptul că populația ocupată în agricultură în România înregistrează deja un ritm de scădere și este de așteptat să scadă în continuare. Conform scenariilor realizate în cadrul acestei faze a proiectului privind securitatea și siguranța alimentară, este de așteptat ca populația ocupată în agricultură să scadă de la 2,4 milioane persoane în anul 2014, la 1,4 milioane în anul 2028 și 1,04 milioane în 2038, în cadrul scenariului realist și să ajungă chiar la mai puțin de un milion de persoane (cca 800 mii) în 2038, în scenariul optimist. Aceste scenarii au în vedere trendul general de scădere demografică din România și așteptările privind crearea de locuri de muncă în sectoarele secundar și terțiar, pe fondul creșterii economice și integrării piețelor în spațiul european. În același timp, alocările financiare pentru agricultură prevăzute în exercițiul 2014–2020 vor crea premisele unei creșteri mai susținute a *Valorii Adăugate Brute* (VABa) până la orizontul anilor 2020, atât prin creșterea randamentelor fizice, cât și prin promovarea produselor cu valoare adăugată mare (fructe, legume, produse de origine animală).

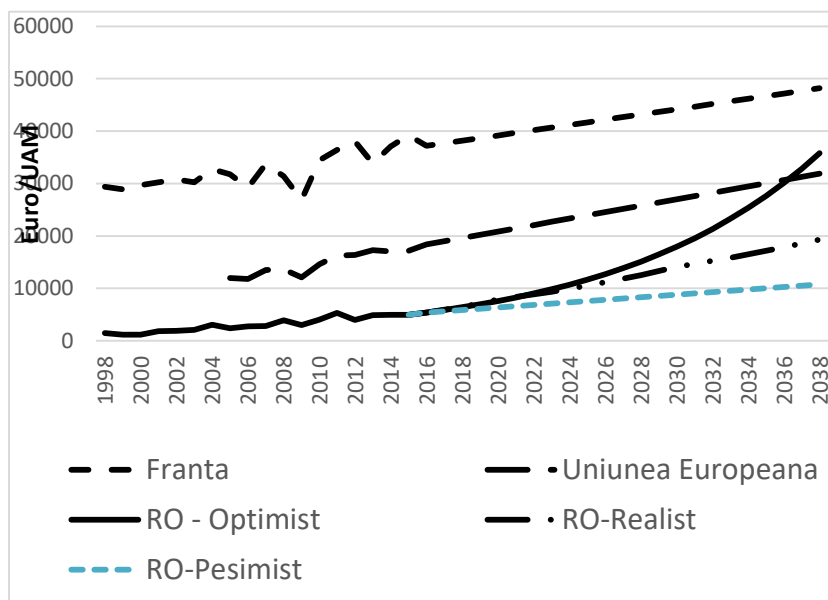
Este de remarcat ritmul foarte ridicat de creștere a productivității muncii în agricultura din România în perioada 2009–2014, de 10% anual. De asemenea, datele absolute privind indicatorul VABa/UAM în România ne arată că în ultimii 10 ani (perioada 2005–2015), productivitatea muncii în agricultura României practic s-a dublat, în timp ce în Franța a crescut cu 23%, iar nivelul mediu al Uniunii Europene a crescut cu 43%.

Având în vedere aceste considerente și evoluțiile din perioada recentă, s-au propus următoarele scenarii pentru dinamica productivității muncii în agricultură, plecând de la evoluțiile posibile din România, Franța și Uniunea Europeană. Ca element ce ține de metodologie, s-a considerat că și reperatele se vor mișca și s-a realizat o prognoză a productivității muncii la nivelul Uniunii Europene și în Franța pe baza trendului înregistrat în perioada 1998–2015. Conform estimărilor, la nivelul anului 2028, productivitatea ar crește cu 50% în Uniunea Europeană și cu 10% în Franța, iar în anul 2038, cu 86% în Uniunea Europeană și 23% în Franța comparativ cu anul 2015.

Scenariul optimist ia în calcul o creștere anuală a VABa/UAM în România de 9% anual până în 2038. Este o presupunere riscantă, deoarece creșterile atât de mari sunt greu de susținut pe intervale lungi, dar care se bazează pe ritmul mediu anual de 10% înregistrat de România în perioada 2009–2014 și pe faptul că există premise reale de scădere a populației ocupate în agricultură în următorii 20 de ani. În acest scenariu, productivitatea muncii ar crește în România, comparativ cu anul 2015, de trei ori în anul 2028 și de șapte ori în 2038 și ar ajunge la nivelul european în 2038, dar nu ar depăși nivelul Franței (Figura 1).

Scenariul realist pornește de la premiza că productivitatea muncii va crește diferențiat pe perioade, având în vedere randamentele descrescătoare ale factorilor, și anume în perioada 2017–2020 presupunem o creștere anuală de 9%, în perioada 2021–2030 o creștere anuală de 6% și în perioada 2031–2038 o creștere anuală de 4%. În acest scenariu, productivitatea va crește de 2,5 ori până în anul 2028 și aproximativ de 4 ori până în 2038, dar nu va atinge nivelul mediu prognozat pentru Uniunea Europeană și desigur nici cel prognozat pentru Franța. Decalajele se păstrează în acest scenariu, deși are în vedere o creștere destul de viguroasă a productivității muncii în agricultura din România.

Scenariul pesimist presupune că productivitatea muncii în agricultură va crește natural, urmând trendul înregistrat în perioada 1998–2015. Conform acestui scenariu, productivitatea va crește modest, cu 70% în anul 2028 și se va dubla în 2038, față de nivelul anului 2015. Deși prezintă evoluții dezamăgitoare ale productivității, acest scenariu nu trebuie complet neglijat, deoarece anumite evoluții geo-politice negative pot conduce la reducerea drastică a finanțărilor pentru agricultură, iar crize economice majore la nivel regional și european pot conduce la încetinirea scăderii populației ocupate în agricultură.

Figura 1. Scenarii privind evoluția productivității muncii în agricultură

Tabelul 3. Scenarii pentru evoluția productivității muncii în agricultură (euro/unitate anuală de muncă)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	6384	15115	35783
Realist	6503	12540	19284
Pesimist	5878	8306	10734

Notă: Franța = 39199 euro/UAM (2015); România = 4930 euro/UAM (2015)

O recuperare avansată a decalajelor este dificilă, în primul rând din cauza problemelor structurale ale agriculturii românești, unde fragmentarea excesivă a fermelor constituie o piedică în calea practicării unei agriculturi cu productivitate ridicată. În același timp, procesele de comasare și consolidare a proprietăților și exploatațiilor sunt procese de lungă durată, care s-au realizat în decursul a zeci de ani în alte țări europene.

În estimările prezentate în studiul de față se apreciază că aportul investițional furnizat de fondurile europene va crea condițiile pentru creșterea veniturilor fermierilor și schimbarea calității vieții în zonele rurale. Rămân de identificat abordările concrete care să permită accesul tuturor fermelor – mici, medii și mari – la finanțările pentru investiții, deoarece, dincolo de indicatorii de performanță ai fermelor, pentru securitatea alimentară sunt esențiale obiectivele legate de reducerea sărăciei la nivel național, reducerea polarizării sociale și creșterea bunăstării populației rurale.

ALOCĂRILE FINANCIARE DIN FONDURI EUROPENE PENTRU AGRICULTURĂ

Proiecțiile privind sprijinul public pentru agricultura României realizate în faza anterioară a acestei lucrări⁴ au pornit de la specificul sectorului agricol din Uniunea Europeană, a cărei evoluție este strâns legată de Politica Agricolă Comună (PAC), atât în ce privește completarea veniturilor fermierilor prin intermediul schemelor de plăți directe, cât și în ce privește asigurarea unei contribuții publice pentru investițiile private ale fermierilor prin intermediul programelor de dezvoltare rurală. Toate cele trei scenarii schițate anterior (optimist, pesimist, realist) au luat în calcul ipoteza continuării PAC, dar cu niveluri divergente de finanțare. Totuși, în contextul european actual, complicat de incertitudinile post Brexit, anticiparea evoluțiilor viitoare ale Politicii Agricole Comune este o operațiune care merită atenția unui stat ca România, beneficiar net al fondurilor europene pentru agricultură.

De altfel, succesiunea reformelor Politicii Agricole Comune din ultimele decenii fac să nu fie exagerată punerea în discuție a posibilității unei noi reforme la scurtă vreme de la încheierea celei precedente. O analiză recentă⁵ a Reformei PAC 2013 cuprinde și unele întrebări despre viitorul PAC post 2020, concluzia fiind că politica agricolă va continua să fie de competența UE, ca materializare a nevoii de politici publice cauzate de complexitatea provocărilor din domeniile agricol, alimentar și rural. Cum nu există consens la nivelul statelor membre asupra unui aspect particular al PAC care trebuie reformat, eventuala reformă post 2020 va reprezenta un set de ajustări pragmatice ale structurilor și măsurilor curente, care ar putea include managementul durabil al terenurilor (o mai mare concentrare pe bunurile publice urmărite prin PAC), stimularea fermierilor să administreze mai bine problemele de mediu și un accent mai mare pe inovare și modernizare astfel ca standardele de mediu să fie respectate fără a fi necesare subvenții anuale. Un aspect tehnic îl reprezintă forma pe care o va lua analiza de parcurs (*mid-term review*) a reformei PAC din 2013. Aceasta s-ar putea concentra pe funcționarea reformei plăților directe, fiind urmată de inițiative privind simplificarea și subsidiaritatea sau s-ar putea concentra asupra deficiențelor reformei PAC 2013, fiind combinată cu noi propuneri de reformă. Ca urmare a analizelor efectuate, Comisia Europeană va trimite ideile privind PAC post 2020 în 2017, odată cu propunerea pentru Cadrul Financiar Multianual 2021–2027. Sugestiile de reformă ale specialiștilor în politici agricole sunt de a reduce plățile directe pentru a disponibiliza mai multe fonduri pentru dezvoltare rurală și de a reduce disparitățile dintre state prin continuarea procesului de armonizare început prin reforma din 2013.

4 Proiectul 5. Securitate și siguranță alimentară, în Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, vol.III, partea 1 (coord. Ionel-Valentin Vlad), Editura Academiei Române, București, 2016

5 The Political Economy of the 2014-2020 Common Agricultural Policy. An imperfect storm (edited by Johan Swinnen), CEPS, 2015

Viitorul Politicii Agricole Comune depinde nu doar de propunerile Comisiei Europene, ci și de pozițiile unor state cheie referitoare la direcțiile reformei PAC, la care se adaugă și contribuția Parlamentului European. În conjunctura de după Brexit, de o importanță specială sunt pozițiile Franței și ale Olandei.

În prima parte a anului 2016, sub președinția olandeză a Comisiei Europene, a fost pus în discuția statelor membre un material⁶ care investiga posibilitatea trecerii de la Politică Agricolă Comună la o Politică Agricolă și Alimentară Comună. Această nouă abordare pornește de la schimbările care s-au petrecut în ultimele decenii la nivelul agriculturii globale, însemnând o industrializare și o intensificare a ofertei agroalimentare, o internaționalizare a furnizorilor de alimente, o creștere a importanței corporațiilor multinaționale, dar și o implicare tot mai mare a furnizorilor de semințe, îngrășăminte sau pesticide. În acest context, solidaritatea la nivel european capătă noi valențe în interacțiune cu accentuarea orientării către piața a agriculturii, dar și cu asigurarea viabilității mediului rural prin contribuția fermelor de familie. Noile provocări ale sectorului agroalimentar global sunt identificate ca fiind sănătatea publică (inclusiv îngrijorările legate de siguranța alimentară), sustenabilitatea ecologică (în legătură cu raritatea mărfurilor și a resurselor, mai ales a celor naturale), provocările sociale (legate de preocupările consumatorilor) și securitatea alimentară (atât la nivel global cât și european, având în vedere și combaterea risipei alimentare). Integrarea agriculturii și alimentației într-o politică unică ar extinde câmpul de acțiune al acesteia de la sectorul primar către întregul lanț alimentar, chiar dacă poziția producătorilor agricoli în acest lanț va rămâne un subiect de interes pentru decidenții politici.

Având o abordare similară celei a guvernului olandez, un grup de cercetători olandezi au făcut o propunere⁷ pentru PAC post-2020 cuprinzând 5 piloni: Pilonul A pentru sprijinirea veniturilor (o direcție importantă reprezentând-o reducerea plăților directe prin plafonare și acordarea țintită a acestora); Pilonul B pentru servicii de ecosistem bazate pe contracte (cu ideea de a permite gestionarea contractelor de către autoritățile regionale); Pilonul C pentru dezvoltare rurală (care ar urma să promoveze inovația pentru competitivitate); Pilonul D pentru politica de alimentație (care se adresează consumatorilor, retailului și industriei alimentare); Pilonul E pentru monitorizare, reflecție și cercetare.

La rândul ei, Franța a lansat un material programatic⁸ care militează pentru o agricultură competitivă, durabilă și rezilientă și care își propune să abordeze multitudinea de probleme cu care se confruntă agricultura europeană: securitatea alimentară, economia, ocuparea, mediul, teritoriul și reziliența. Răspunsul la aceste probleme, în viziunea Franței, îl reprezintă o Politică Agricolă Comună puternică și

⁶ *Food of the future – the future of food: discussion paper of the Netherlands presidency*

⁷ Luise O. Fresco & Krijn J. Poppe – *Toward a Common Agricultural and Food Policy*, WUR, 2016

⁸ *A reformed CAP for competitive, sustainable and resilient agriculture: French contribution to the 29/30 May informal Council of the post-2020 CAP*

ambicioasă, care ar trebui să aibă trei obiective principale: să contribuie la creștere și locuri de muncă, pe baza inovației și a tranziției spre noi modele de producție; să răspundă provocărilor mediului și climatice și să ajute la asigurarea unei echilibru în zonele rurale; să întărească reziliența sectorului pentru a face față unei largi categorii de riscuri. Aceste obiective ar putea fi urmărite prin măsuri de intervenție grupate pe trei axe. Axa pentru creștere, locuri de muncă și competitivitate în lanțurile de aprovizionare europene (agricole, alimentare și nealimentare) ar putea grupa următoarele măsuri: plăți decuplate pentru îndeplinirea standardelor înalte ale UE; posibilitatea unor acțiuni strategice (sprijin cuplat); un nou Parteneriat European pentru Inovare Agroalimentară și Bioeconomie. Axa pentru bunuri publice de mediu și dezvoltarea teritoriilor, în special cele cu handicapuri naturale, ar trebui să cuprindă următoarele măsuri: înverzirea, simplificată și suplimentată (inclusiv acoperirea cu culturi a terenului arabil pentru tot anul); remunerarea facilităților oferite de anumite moduri de producție (de exemplu, agricultura organică); trecerea de la măsuri de mediu obligatorii la unele contractuale. Axa pentru reziliență, cu scopul de a face față riscurilor sanitare, climatice și economice, presupune intervenții pentru: îmbunătățirea structurii lanțurilor de aprovizionare (favorizând abordările colective); menținerea instrumentelor de reglare a piețelor (ca măsuri excepționale); introducerea unor instrumente de stabilizare a veniturilor (de tipul fondurilor mutuale), în completarea asigurărilor culturilor și participării la fondul mutual sanitar; înființarea unei scheme de economisire a unei părți din plățile directe pentru situații speciale.

În completarea poziției Franței privind dimensiunea teritorială a PAC, dezvoltând anumite direcții care deja sunt parte a politicii de dezvoltare rurală, o asociație internațională activă la nivel european vine cu o propunere⁹ de punere în valoare a teritoriilor rurale ale Europei, pe baza următoarelor orientări: Asigurarea coeziunii teritoriale între și în inima regiunilor Europei; Reînnoirea și reechilibrarea relațiilor rural-urban; Susținerea unei abordări integrate a dezvoltării teritoriale; Susținerea și dezvoltarea unei economii rurale plurisectoriale; Promovarea unui demers de jos în sus, participativ și incluziv; Investirea în educație, formare și inovare; Trăirea și împărtășirea culturii; Consolidarea rolului teritoriilor rurale ca actori majori în răspunsul la schimbările climatice; Promovarea unei agriculturi familiale și durabile. Această viziune de dezvoltare a teritoriilor rurale ar urma să fie implementată printr-o strategie a polilor de dezvoltare, care să asigure coerența între măsurile sprijinite de UE la nivelul polului de dezvoltare (nivel subregional), printr-o guvernare colaborativă, care presupune introducerea unui nou instrument de coeziune teritorială (Gruparea Europeană de Dezvoltare Teritorială) și printr-o finanțare transversală și o inginerie teritorială, sub forma

---

⁹ *Faire grandir l'Europe avec les territoires ruraux: une contribution à l'Agenda rural européen post 2020*, RED association international, 2016 (www.ruraleurope.org)

continuării politicii agricole (Pilonul 1), redenumirii Pilonului 2 (diversificarea agricolă) și a înființării Fondului European pentru dezvoltarea teritoriilor rurale.

O indicație clară despre direcția în care se îndreaptă Politica Agricolă Comună (Pilonul 2) o reprezintă Declarația Cork 2.0, adoptată de participanții la Conferința Europeană pe Dezvoltare Rurală, organizată de Comisia Europeană în septembrie 2016, la împlinirea a 20 de ani de la prima declarație de la Cork, care a pus bazele politicii europene de dezvoltare rurală. Cele 10 orientări politice care ar trebui să ghideze o politică agricolă și rurală inovativă, integrată și incluzivă, sunt următoarele: 1. Promovarea prosperității rurale (strategii integrate pentru zonele rurale); 2. Întărirea lanțurilor valorice rurale (economie circulară, verde); 3. Investirea în viabilitatea și vitalitatea rurală (locuri de muncă și creștere); 4. Păstrarea mediului rural (bunuri publice de mediu); 5. Gestionarea resurselor naturale (coordonarea intersectorială); 6. Încurajarea acțiunilor climatice (servicii climatice furnizate de fermieri); 7. Stimularea cunoașterii și inovării (nevoile ruralului pe agenda cercetării); 8. Consolidarea guvernantei rurale (asistență tehnică și cooperare); 9. Progrese în prestarea politicilor și simplificare (instrumente inteligente); 10. Îmbunătățirea performanțelor și responsabilitate (sistem de monitorizare și evaluare credibil).

Odată cu creșterea importanței Parlamentului European în adoptarea politicilor agricole la nivelul Uniunii Europene, de după introducerea mecanismului de codecizie, Comisia pentru agricultură și dezvoltare rurală a Parlamentului European a devenit tot mai activă în dezbaterile privind Politica Agricolă Comună, inclusiv prin comandarea unor studii de specialitate pe teme de interes major pentru parlamentarii europeni. Cel mai recent exemplu îl constituie un set de trei studii¹⁰ dedicate viitorului plăților directe, viitorului măsurilor de piață și viitorului dezvoltării rurale, studii care vin cu recomandări pertinente în ce privește viitorul PAC.

În studiul despre viitorul plăților directe se consideră că actualul sistem nu este nici sustenabil pe termen lung, nici proiectat pentru a răspunde provocărilor prezente și viitoare ale sectorului agricol european, propunându-se o altă structură pentru viitoarele plăți directe (și un buget indicativ pentru 2025), pe baza unui set de principii care să conducă la creșterea eficacității intervențiilor. Principiile propuse se referă la: țintirea plăților pe obiective specifice; restructurarea plăților într-un singur pilon PAC; eliminarea graduală a plăților decuplate în decursul unei perioade de tranziție; redirecționarea economiilor către cheltuielile cu managementul riscurilor și acțiunile climatice; înlocuirea titlurilor de plată (plăților pe suprafață) cu contracte între fermieri și autorități; înlocuirea eco-condiționalităților și plăților pentru înverzire cu obligația înscrierii într-o schemă de

¹⁰ Research forAGRI Committee – CAP reform post-2020 – challenges in agriculture: workshop documentation, European Parliament, October 2016

mediu; alocarea bugetelor către statele membre pe baza performanțelor și a nevoilor.

În ceea ce privește viitorul măsurilor de piață și a schemelor de management al riscurilor se propune ca toate instrumentele de politici care influențează prețurile și stabilitatea veniturilor să fie reasamblate într-un cadru unitar ca un al treilea pilon al PAC. O idee interesantă este de a condiționa eligibilitatea pentru plățile din schema de bază și ajutoarele de urgență din fondul de rezervă de contribuția la un instrument de stabilizare a veniturilor.

Studiul despre viitorul dezvoltării rurale consideră cruciale pentru o viitoare reformă chestiunile legate de diversitatea zonelor rurale și felul în care nevoile acestora sunt reflectate în programele de dezvoltare rurală, creșterea concentrării asupra aspectelor teritoriale, în special în regiunile sărace, extinderea beneficiarilor intervențiilor către toate persoanele din zonele rurale, sprijinirea unor acțiuni participative, includerea unor măsuri cu impact social, punerea în valoare a potențialului abordării de tip LEADER.

Completarea cu cele mai noi informații referitoare la viitorul Politicii Agricole Comune a celor trei scenarii descrise în lucrarea anterioară aduce unele ajustări cifrelor inițiale, păstrând în general aceleași ipoteze principale. Astfel, alocările anuale din fonduri europene, estimate pentru cei doi piloni ai PAC, la cele trei orizonturi de timp (2020–2028–2038), sunt prezentate în tabelele 4 și 5.

În cazul plăților directe, scenariul optimist ia în calcul obținerea unui consens la nivel european, în jurul poziției Franței, asupra importanței agriculturii, inclusiv din perspectiva securității alimentare, ceea ce presupune menținerea unui nivel ridicat al subvențiilor către fermieri, chiar dacă în decursul celor două decenii plățile decuplate vor fi înlocuite de plăți efectuate în cadrul instrumentelor de management al riscurilor. Pentru România, convergența nivelului plăților directe ar putea fi accelerată (în primul deceniu), iar compensațiile pentru variațiile producției ar putea fi mai mari (în al doilea deceniu). Scenariul pesimist presupune o reducere drastică pe termen lung a sumelor destinate plăților directe, ceea ce va face irelevant și efortul de egalizare a nivelului plăților directe între vechile și noile state membre. De asemenea, este posibilă și preluarea de către statele naționale a obligației de a asigura o parte din sprijinul acordat prin Politica Agricolă Comună, sub forma cofinanțării schemelor de sprijin din Pilonul 1, după modelul cofinanțării Pilonului 2. Scenariul realist descrie situația unor reforme ale PAC care vor conduce la o diminuare treptată a finanțării plăților directe la nivel european, care în cazul României va fi compensată prin procesul de convergență a plăților între statele membre. În 2014, de exemplu, plățile directe primite de un fermier român erau estimate la 107 euro/ha, iar cele primite de un fermier francez la 281 euro/ha. Pentru orizontul 2020, pentru care alocările sunt deja făcute, diferențele dintre cele

trei scenarii sunt date de gradul de absorbție, aceasta fiind considerată completă în cazul scenariului optimist și în jur de 95% în cazul scenariului pesimist.

Tabelul 4. Scenarii pentru evoluția nivelului alocărilor anuale pentru plățile directe, din FEAGA (milioane euro)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	1903	2100	2600
Realist	1850	2000	2400
Pesimist	1800	1700	1300

Notă: Franța = 7586 mil. euro (2015); România = 1428 mil. euro (2015)

În cazul fondurilor alocate pentru dezvoltare rurală, scenariul optimist ia în calcul faptul că decalajul dintre zonele rurale din România și cele din vechile state membre nu poate fi recuperat decât cu o contribuție europeană semnificativă, pe măsura obiectivelor ambițioase ale documentelor programatice recente (Declarația Cork 2.0). Scenariul pesimist presupune că o parte mai mare din necesarul de fonduri pentru dezvoltarea mediului rural va fi acoperită din surse naționale (fără a acoperi complet necesarul), pe fondul alocării banilor europeni către alte priorități, sau al reducerii contribuției europene ca urmare a folosirii incomplete a fondurilor din perioadele de programare anterioare. Scenariul realist prevede alocări anuale pentru dezvoltarea rurală în diminuare lentă, pe măsura progreselor României în ce privește creșterea economică generală, ceea ce va conduce și la o contribuție națională mai mare la fondurile pentru dezvoltare rurală. Pentru orizontul 2020, diferențele dintre scenarii sunt date de gradul incomplet de absorbție a fondurilor europene, pe când în cazul scenariului optimist contribuția ar fi mai mică tocmai pentru că fondurile europene acoperă necesarul de subvenții pentru fermieri și pentru dezvoltarea rurală.

Tabelul 5. Scenarii pentru evoluția nivelului alocărilor anuale pentru dezvoltare rurală, din FEADR (milioane euro)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	1142	1200	1000
Realist	1100	1000	800
Pesimist	1000	800	700

Notă: Franța = 1408 mil.euro (2015); România = 1148 mil.euro (2015)

Derularea eficientă a fondurilor europene presupune însă și alocări bugetare naționale semnificative. După apropierea de nivelul de un miliard de euro alocați anual bugetului Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR), începând cu 2011, suma orientativă prevăzută pentru 2020 este de peste 1,2 miliarde euro (scenariul realist din tabelul 6), care ar putea fi suplimentată în cazul în care ar

exista oportunitatea unor investiții strategice (de exemplu pentru reabilitarea sistemului de irigații), sau ar putea fi diminuată în cazul unor situații economice dificile, însă fără a pune în dificultate programele naționale de susținere a fermierilor sau programele europene pentru care trebuie asigurată cofinanțarea, conform PAC. Astfel, bugetul MADR are un rol complementar fondurilor europene, fiind posibil ca în cazul scenariului pesimist să fie nevoie de o contribuție națională mai mare, pentru a compensa diminuarea fondurilor europene.

Tabelul 6. Scenarii pentru evoluția nivelului alocărilor anuale de la bugetul de stat pentru MADR (milioane euro)

SCENARIU	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	1300	1200	1500
Realist	1270	1300	1600
Pesimist	1100	1500	1700

Notă: Franța = 4363 mil.euro (2014); România = 1157 mil.euro (2015)

În timp, în România ponderea cheltuielilor bugetare cu agricultura se va reduce de la 0,8% din PIB în 2015 la aproximativ 3,5% în 2038, conform cifrelor scenariului realist.

PRODUCȚIA AGRICOLĂ ȘI CONSUMURILE INTERMEDIARE

Pentru identificarea posibilităților de reducere a decalajului între performanțele agriculturii României și cele ale agriculturii din țările dezvoltate ale Uniunii Europene, este utilă menționarea oscilațiilor mari ale producției agricole, cauzate în mare măsură de dependența producției agricole vegetale de factorii naturali, pe fondul cvasiabsenței sistemelor de irigații funcționale. Totodată, se poate constata structura necorespunzătoare a producției agricole, respectiv ponderea ridicată a producției vegetale (aproape 70% din totalul producției agricole), cu menținerea ponderii producției animale la un nivel scăzut, în jurul valorii de 30% și contribuția minoră a serviciilor agricole.

Dacă în perioada 1998 – 2006 consumul intermediar în agricultură era mai mic decât valoarea adăugată brută, fenomen economic caracteristic unui nivel scăzut al intensității producției agricole pe unitatea de producție, începând cu anul 2007 raportul s-a schimbat, ca urmare a utilizării de resurse suplimentare concretizate într-un consum intermediar mai mare, care a permis o creștere a valorii producției agricole.

În anul 2015, valoarea producției agricole raportată la suprafața agricolă utilizată a României reprezenta numai 46,1% din media UE-27 (raport de 1 la 2,2), 33,3 % comparativ cu Germania (raport de 1 la 3) sau 39,6% comparativ cu Franța (raport de 1 la 2,5) și 63,5% comparativ cu Ungaria (raport de 1 la 1,6). În ce privește valoarea consumului intermediar pe un hectar suprafață agricolă utilizată,

care este expresia tehnologiei aplicate și a costurilor asumate de producătorii agricoli, diferența dintre România și media UE-27 și celelalte țări analizate este mult mai mare. Astfel, valoarea consumului intermediar agricol raportat la suprafața agricolă utilizată a României reprezenta numai 41,4 % din media UE-27 (raport de 1 la 2,4), 23,7 % comparativ cu Germania (raport de 1 la 4,2) sau 35,4% comparativ cu Franța (raport de 1 la 2,8) și 56,6% comparativ cu Ungaria (raport de 1 la 1,8).

Având în vedere evoluția valorii producției agricole și a consumului intermediar pe un hectar suprafață agricolă utilizată, se poate constata că, păstrând același ritm de dezvoltare pentru toate țările, România nu poate ajunge, până în anul 2038, nici la nivelul mediu al UE-27 și nici al altor țări cu care ne comparăm (Franța, Germania, Ungaria sau Polonia), situație reprezentată de scenariul pesimist din tabelele 7 și 8. Un scenariu optimist, care are în vedere un ritm anual de creștere de 4% (ce depășește ritmul de creștere mediu anual de 2,9 % realizat de România în perioada 1998–2015) ar permite o recuperare a decalajelor, ținând cont de noua perspectivă de evoluție a producției agricole cu noi structuri de producție (comasarea terenurilor, creșterea suprafețelor irigate, creșterea ponderii producției animaliere, dezvoltarea cercetării agricole, creșterea posibilităților de finanțare).

Tabelul 7. Scenarii pentru evoluția valorii producției agricole unitare (euro/ha)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	1416	1938	2869
Realist	1362	1793	2530
Pesimist	1214	1302	1390

Notă: Franța = 2639 mil.euro (2015); România = 1045 mil.euro (2015)

Tabelul 8. Scenarii pentru evoluția valorii consumurilor intermediare unitare (euro/ha)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	806	1104	1634
Realist	776	1021	1441
Pesimist	630	685	724

Notă: Franța = 1557 mil.euro (2015); România = 551 mil.euro (2015)

UTILIZAREA IRIGAȚIILOR ȘI A ÎNGRĂȘĂMINTELOR

Creșterea randamentelor agricole este una dintre provocările majore cu care se confruntă agricultura românească și reprezintă o componentă cheie pentru îmbunătățirea securității alimentare a populației. Creșterea randamentelor se poate

realiza, în principal, prin promovarea utilizării de inputuri agricole moderne, dintre care irigațiile și îngrășămintele au o importanță hotărâtoare.

Regimul climatic actual și schimbările climatice prognozate influențează și vor influența în mod negativ producția agricolă și, implicit, securitatea alimentară. De-a lungul timpului, România a investit resurse importante pentru amenajările de îmbunătățiri funciare: în anul 2013 suprafața agricolă amenajată pentru irigații reprezenta 21% din suprafața agricolă totală. Însă multe dintre perimetrele amenajate nu erau funcționale din cauza deteriorării multor sisteme componente, a lipsei fondurilor de întreținere și exploatare. Astfel, deși România dispune de o suprafață importantă amenajată pentru irigații efectele nu se resimt în recoltele obținute datorită utilizării reduse a acestor facilități. Sistemele de irigații din România, comparativ cu cele din țările performante în acest domeniu, se caracterizează prin extensivitate și randament de utilizare redus. Gradul de utilizare a irigațiilor a avut nivele deosebit de scăzute pe întreaga perioadă de tranziție, cuprinse între un minim de 1,49% în anul 2005 și o valoare maximă de 25,25% în anul 1994.

În contextul accentuării încălzirii globale, a intensificării perioadelor de secetă și extinderii deșertificării, se impune întreprinderea unor măsuri hotărâte și organizarea unor programe concrete de amenajare și extindere a suprafețelor irigate, modernizarea sistemelor de irigații, concomitent cu alocarea fondurilor necesare prevenirii și diminuării efectelor negative provocate de fenomenele climatice, de multe ori cu caracter extrem.

Utilizarea îngrășămintelor, element hotărâtor în creșterea producțiilor pe unitatea de suprafață, a înregistrat valori foarte scăzute, insuficiente pentru a înlocui substanțele nutritive extrase din sol prin recoltă. Cea mai mare cantitate medie de îngrășămintă folosită la hectar, 110 kg NPK/ha, s-a înregistrat în anul 1990, aceasta reducându-se în anul 2000 la 36,5 kg NPK/ha, comparativ cu Olanda care în 1980/1981 a folosit 826 kg NPK/ha, Germania 413 kg NPK/ha sau Marea Britanie 294 kg NPK/ha. Din anul 1990, ca urmare a restricțiilor impuse de UE, mai ales în Olanda și Germania, cantitățile s-au diminuat, în special pentru reducerea poluării cu nitrați.

În România evoluția consumului de îngrășămintă chimice a înregistrat o scădere accentuată în perioada 1990–2013. Astfel, în anul 2013 consumul de îngrășămintă chimice reprezenta numai 45% din consumul extrem de redus aferent anului 1990, comparativ cu cel din țările avansate.

Având în vedere caracteristicile și tendințele înregistrate în utilizarea îngrășămintelor și a irigațiilor, în continuare sunt prezentate trei scenarii care vizează îmbunătățirea utilizării, la orizontul anului 2038, a celor două inputuri (tabele 9 și 10). Definirea acestor scenarii reprezintă implicit și un set de recomandări pentru îmbunătățirea funcționării piețelor agricole (în cazul scenariului optimist), dar și un set de atenționări cu privire la riscurile

implementării incomplete a unor măsuri care să asigure funcționarea piețelor inputurilor agricole.

Scenariul optimist presupune că: în condiții de creștere economică stabilă, inflație scăzută și o rată de schimb stabilă, costul îngrășămintelor și al irigării se menține la un nivel constant (relativ scăzut), ceea ce permite un consum ridicat din aceste input-uri; distribuitorii de îngrășăminte dispun de capacități de stocare și de stocuri adecvate, iar distribuirea acestora se caracterizează prin eficiență, astfel încât asigură fermierilor produsele cerute la momentul potrivit și la prețul optim; furnizorii sunt localizați în apropierea fermelor, iar produsele/serviciile sunt prezentate în forme adecvate, atât pentru marii, cât și pentru micii fermieri; accesul fermierilor la piața produselor agricole cunoaște îmbunătățiri semnificative, astfel că fermierii reușesc să-și vândă produsele și să obțină venituri pentru a plăti costul îngrășămintelor și al irigațiilor; se realizează dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport, tehnico-edilitare, a rețelelor energetice și a telecomunicațiilor, ceea ce se reflectă în primul rând în prețurile acestor input-uri; accesul fermierilor la credit este mult îmbunătățit, relațiile dintre bănci și fermieri devenind mai prietenoase; finanțarea este susținută și pentru distribuitorii de îngrășăminte și servicii de irigare; cunoștințele agricultorilor cu privire la utilizarea corectă a îngrășămintelor și irigațiilor se îmbunătățesc și există o coordonare bună între cercetare, învățământ, consultanță și fermieri; lucrătorii din serviciul de consultanță sunt active, folosind o gamă variată și adecvată de metode moderne pentru a menține un flux constant de cunoștințe și informații către fermieri privind îngrășămintele și irigațiile; cercetarea agricolă, finanțată în mod corespunzător, propune o serie de tehnologii avansate și o gamă nouă de produse adecvate care vizează atât creșterea productivității agricole, cât și protecția mediului înconjurător, cercetarea identificând cele mai potrivite tehnologii de fertilizare și irigare pe care le transmite în mod eficient și activ fermierilor prin intermediul serviciilor de consultanță și extensie.

Scenariul realist preia ipotezele fundamentale ale unei funcționări normale a piețelor inputurilor agricole, respectiv: în condiții de creștere economică, chiar dacă medie, cu inflație scăzută și rată de schimb stabilă, prețul îngrășămintelor și al irigării poate rămâne la un nivel scăzut, ceea ce permite un consum ridicat din aceste inputuri; distribuitorii au capacități de stocare suficiente și dețin stocuri suficiente, distribuirea acestora făcându-se în mod corespunzător, astfel încât să se asigure fermierilor inputurile cerute la momentul potrivit; accesul fermierilor la piața produselor agricole se îmbunătățește, iar fermierii reușesc să vândă producția obținută, să cumpere îngrășăminte și să plătească serviciile de irigare; accesul fermierilor la credit cunoaște o îmbunătățire, băncile îndreptându-și atenția spre fermele comerciale și propunând instrumente de creditare prietenoase; cunoștințele agricultorilor cu privire la utilizarea corectă a îngrășămintelor și irigațiilor încep să se îmbunătățească; relația dintre cercetare, învățământ, consultanță și fermieri devine treptat funcțională; serviciul de consultanță începe să utilizeze, la început pe

scară redusă, metode moderne pentru a menține un flux constant de cunoștințe și informații către fermieri, activitatea acestui serviciu fiind completată de producătorii de îngrășăminte care sunt pregătiți și ei în a oferi consultanță fermierilor; cercetarea agricolă, cu un grad mai ridicat de finanțare, propune o serie de tehnologii moderne și o gamă nouă de produse adecvate.

Scenariul pesimist conține elemente care definesc o situație fragilă a piețelor agricole, între care: prețul îngrășămintelor și costul aplicării irigațiilor înregistrează schimbări impredictibile care mențin la un nivel scăzut consumul acestor inputuri de către fermieri, în special de către micii fermieri; distribuitorii, deși dispun de capacități de stocare, nu au întotdeauna stocuri corespunzătoare, astfel că distribuția acestora se caracterizează prin lipsă de constanță; deși se fac eforturi evidente, produsele și serviciile nu sunt prezentate în forme corespunzătoare, în special, pentru micii fermieri; accesul fermierilor la piața produselor agricole este încă deficitar, prețurile reduse ale produselor agricole obstrucționând reluarea procesului de producție, afectând cantitatea de îngrășăminte chimice și servicii de irigare achiziționate, cu deosebire în cazul fermelor mici; accesul fermierilor la credit este redus; expertiza unei mari părți a agricultorilor cu privire la utilizarea corectă a îngrășămintelor și irigațiilor este scăzută, atât datorită slabei pregătiri profesionale a acestora, cât și a slabei coordonări între cercetare, învățământ, consultanță și fermieri; se constată o ușoară redresare a serviciilor de consultanță și extensie, sprijinul guvernamental fiind redus; rata de absorbție a fondurilor europene destinate acestor domenii se îmbunătățește; cercetarea agricolă primește mai multe fonduri și propune o serie de tehnologii și o gamă de servicii adecvate, care vizează creșterea productivității agricole, însă greu accesibile micilor fermieri.

Tabelul 9. Scenarii pentru evoluția consumului de îngrășăminte (kg/ha de teren arabil și culturi permanente)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	70	95	130
Realist	65	80	105
Pesimist	58	68	80

Notă: Franța = 130 kg/ha (2009–2013); România = 59,7 kg/ha (2009–2013)

Tabelul 10. Scenarii pentru evoluția suprafeței agricole efectiv irigate (mii ha)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	430	950	1500
Realist	400	660	800
Pesimist	220	350	500

Notă: Franța = 1580 mii ha (2005–2007); România = 166 mii ha (2009–2013)

RANDAMENTELE LA CEREALE

Pentru cereale, indicatorul analizat pe cele trei orizonturi de timp l-a constituit producția medie de cereale la hectar, care reflectă cel mai bine nivelul de performanță din acest sector. S-a analizat comparativ situația existentă în România și cea din Franța, deoarece condițiile privind cultivarea cerealelor sunt relativ apropiate. Dacă în anii '70 nivelul producțiilor medii realizate în România se apropiau de cele din Franța, în prezent se înregistrează un decalaj semnificativ al producțiilor medii la cereale (raportul România: Franța fiind 1:1,9). De aceea, ținta pentru orizontul 2038 a scenariului optimist a fost ca nivelul producției medii de cereale din România să atingă nivelul actual din Franța (7561 kg/ha), pentru scenariul realist, nivelul producției medii să ajungă la 80%, iar în scenariul pesimist, doar la 60% din acesta (tabelul 11).

Ipotezele asumate în scenariul realist au în vedere: condiții meteorologice normale; continuarea actualei Politici Agricole Comune de susținere a sectorului cerealier; continuarea în același ritm a procesului de consolidare a terenurilor; menținerea actualului nivel de finanțare al agriculturii în care nivelul dobânzilor la creditele agricole este același cu cel al creditelor comerciale; continuarea ritmului actual de irigare, în special pentru porumbul boabe; accesul, în continuare, la inputuri scumpe de calitate medie; continuarea ritmului actual de folosire a îngrășămintelor; continuarea trendului actual de reîmprospătare a parcului de tractoare și mașini agricole, în care doar fermele mijlocii și mari își pot reînnoi parcul de utilaje agricole.

Ipotezele asumate în scenariul optimist au în vedere: continuarea PAC cu majorarea nivelului subvențiilor acordate în România, apropiindu-se de nivelul celor acordate în vechile state membre; ponderea mai însemnată a fermelor mari în sectorul de cereale; credite agricole avantajoase; ritm accelerat al investițiilor în agricultură; irigarea unor suprafețe mai mari cultivate cu porumb; calitate superioară a inputurilor, la prețuri comparabile cu cele din vechile state membre; creșterea cantităților de îngrășămintă utilizate la unitatea de suprafață, cu accent pe utilizarea îngrășămintelor foliare în același timp cu tratamentele fitosanitare; utilizarea celor mai moderne tehnologii de producție (minimum tillage).

Ipotezele asumate în scenariul pesimist au în vedere: reducerea finanțării din fonduri europene; schimbări climatice majore, cu frecvență mai mare a secetei și o creștere a temperaturilor medii lunare; menținerea tendinței de fragmentare a suprafețelor agricole; încetinirea ritmului actual de creditare agricolă; încetinirea ritmului de investiții în agricultură; diminuarea suprafețelor irigate; majorarea prețurilor la inputuri; micșorarea cantităților de îngrășămintă utilizate la unitatea de suprafață.

Tabelul 11. Scenarii pentru evoluția producției medii la cereale (kg/ha)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	4460	5840	7560
Realist	4100	4950	6050
Pesimist	3700	4070	4540

Notă: Franța = 7561 kg/ha (2014); România = 4069 kg/ha (2014)

CONSUMUL DE CARNE

Indicatorul estimat pe cele trei orizonturi de timp (2020–2028–2038) se referă la consumul total de carne pe locuitor, produs de bază în dieta consumatorilor români (Tabelul 12). Selectarea acestui indicator a fost determinată de considerente legate de importanța consumului de proteină animală în dietă, aspect la care consumul alimentar din România este deficitar, mai ales la anumite categorii vulnerabile, cum ar fi copiii din familiile sărace. Construirea scenariilor care au stat la baza fundamentării țințelor propuse a avut la bază criterii și ipoteze care privesc evoluția nivelului de venituri ale populației, viitorul Politicii Agricole Comune, finanțarea din surse europene și naționale, investițiile în agricultură, disponibilul de furaje din producția internă, utilizarea inputurilor, comasarea fermelor de creștere a animalelor, tehnologiile de exploatare, asocierea fermierilor, condițiile de climă și mediu. De asemenea, s-a analizat comparativ consumul de carne pe locuitor din România cu cel din Franța, pe perioada 1961–2011, atât pentru evidențierea decalajului existent între cele două țări, cât și pentru a înțelege evoluțiile pe termen lung, în contextul în care România ar putea să își propună atingerea în 2038 a 95% din consumul actual de carne al Franței.

Scenariul realist a pornit de la ipotezele continuării politicilor europene și naționale de susținere a sectorului de creștere a animalelor, dar și continuării procesului de concentrare a fermelor de creștere a animalelor, pe fondul creșterii investițiilor în sector, atât în animale cu genetică superioară, cât și în tehnologii de creștere cu respectarea reglementărilor privind sănătatea și bunăstarea animalelor, urmarea fiind creșterea ponderii animalelor sacrificate în abatoare, a randamentelor la sacrificare și îmbunătățirea calității carcaselor.

Scenariul optimist a luat în calcul un disponibil mai mare de furaje din producția internă pentru susținerea producției de carne, creșterea numărului de ferme comerciale orientate spre piață, în detrimentul fermelor mici de subzistență, existența unor forme asociative puternice care să susțină interesele actorilor de pe filiera cărnii, gestionarea riscurilor privind apariția zoonozelor la animale și creșterea ponderii exporturilor de produse de origine animală cu valoare adăugată.

Scenariul pesimist a fost conturat pornind de la schimbări care presupun reducerea finanțării din fonduri europene și naționale, încetinirea ritmului de comasare a fermelor de creștere a animalelor, un ritm scăzut de investire în

modernizarea exploatațiilor, în utilaje și genetică, menținerea unor costuri ridicate de producere a cărnii și accentuarea schimbărilor climatice care afectează producțiile și disponibilul de furaje.

Pentru estimarea țințelor propuse s-au folosit ritmuri medii anuale calculate pe intervale de timp, respectiv un ritm mediu anual de 0,4% pentru perioada 2014–2020, de 0,6% pentru perioada 2020–2028 și un ritm mediu anual de 0,5% pentru perioada 2028–2030. Astfel, ținând cont de ipotezele asumate și țințele propuse, putem menționa că putem asigura autosuficiența la carne, la orizontul anului 2035 în scenariul realist, pe seama creșterii susținute a producției de carne de pasăre și a relansării producției de carne de porcine.

Tabelul 12. Scenarii pentru evoluția consumului total de carne (kg/an/locuitor)

SCENARIU	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	62,9	70,3	80,0
Realist	60,8	64,9	70,1
Pesimist	59,1	62,0	65,2

Notă: Franța = 85,5 kg/an/locuitor. (2011); România = 57,4 kg/an/locuitor (2013)

AGRICULTURA ECOLOGICĂ

Agricultura ecologică a cunoscut în ultimii ani o dezvoltare constantă pe toate continentele lumii. Conform Eurostat, la nivelul Uniunii Europene, 6,24% din suprafața agricolă utilizată este ocupată cu culturi certificate ecologic. Sectorul agricol ecologic în UE s-a dezvoltat constant, în perioada 2010–2015 înregistrându-se creșteri atât în ceea ce privește suprafețele utilizate cât și în privința numărului operatorilor autorizați. Creșterile s-au înregistrat în majoritatea țărilor UE, cu precădere în țările cu un sector organic important (Franța – 1.049.208 ha, Italia – 1.093.646 ha, Spania – 1.410.531 ha).

România reprezintă una dintre țările din UE în care agricultura ecologică a înregistrat o creștere însemnată în ultimii ani, atât în ceea ce privește suprafața agricolă exploatată conform regulilor și principiilor sistemului ecologic, cât și a operatorilor înregistrați în acest domeniu, trend influențat în mare măsură și de sprijinul financiar acordat prin PNDR 2007–2013.

În perioada 2010–2015, suprafața agricolă ecologică, certificată și în conversie, conform datelor MADR, a crescut cu 35%, ajungând la aproximativ 250 mii ha, iar numărul operatorilor certificați a crescut de aproximativ trei ori (peste 12 mii de operatori). În ceea ce privește repartitia culturilor, pe toată perioada analizată se poate observa faptul că există trei categorii de culturi care sunt predominante, și anume cerealele, pășunile și fânețele și plantele industriale.

În perioada analizată se remarcă un interes crescut pentru cultura legumelor (suprafața cultivată cu legume a crescut de la 734 ha în 2010 la 1210 ha în anul 2015), dar și pentru înființarea plantațiilor pomicele și viticole (3093 ha cultivate în 2010 și 11117 ha în anul 2015). Producția ecologică obținută în România este destinată, în special, exportului în țările UE. Datorită faptului că marea majoritate a producătorilor ecologici se află la început de drum și că piața internă a produselor agricole ecologice este foarte redusă producția, obținută este exportată ca materie primă, pierzându-se astfel mare parte din valoarea sa. Produsele comercializate pe piața internă sunt, în cea mai mare parte, produse prelucrate și ambalate, provenite din import.

Având în vedere caracteristicile și trendurile înregistrate, dezvoltarea agriculturii ecologice la orizontul anului 2038, în cele trei scenarii, este descrisă în tabelul 13.

Tabelul 13. Scenarii pentru evoluția ponderii suprafeței agricole utilizate cultivate în regim ecologic (% în total suprafață agricolă utilizată)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	62,9	70,3	80,0
Realist	60,8	64,9	70,1
Pesimist	59,1	62,0	65,2

Notă: Franța = 3,83% (2011-2015); România = 1,93% (2011-2015)

Scenariul optimist pleacă de la ipoteza că până în anul 2038 în UE apar reglementări care susțin sectorul agriculturii ecologice sub forma unor norme clare și a unei PAC reformate: de exemplu, plățile pentru serviciile ecosistemice înlocuiesc în totalitate subvențiile existente. Această abordare poate determina o reorientare a fermelor convenționale către practicile agro-ecologice, cu consecințe benefice pentru mediu. Concomitent, PAC favorizează investițiile în dezvoltarea lanțului valoric, în timp ce fondurile publice și private de cercetare ajută la reducerea decalajelor privind randamentul obținut în agricultura ecologică și convențională. Creșterea PIB-ului și a nivelului de trai conduce către promovarea și adoptarea de către o mare parte a consumatorilor a unei alimentații și a unui stil de viață sănătoase în care consumul de produse ecologice deține un loc prioritar. Produsele organice pot deveni ușor accesibile în supermarketuri pentru marea masă de consumatori. Totuși, dezvoltarea tehnologică va conduce la dezvoltarea unor noi tehnici de preparare, prelucrare și ambalare care mențin alimentele convenționale proaspete, gustoase și fără exces de grăsimi sau zaharuri, ceea ce ar putea concura produsele ecologice. Datorită introducerii de tehnologii avansate (roboți, senzori, agricultură de precizie, energie verde regenerabilă etc.), toate produsele agricole, atât organice, cât și convenționale, pot deveni mai curate, iar impactul agriculturii convenționale asupra mediului să fie redus la minimum. Dezvoltarea unor politici

care susțin inovarea vor determina atragerea tinerilor către agricultură. Aceștia vor fi în general înalt calificați și vor ajuta la lansarea de noi afaceri ecologice, modele bazate pe relații directe agricultor-consumator și pe interesul pentru produsele agro-alimentare produse pe plan local.

Scenariul realist presupune că UE reușește, până în anul 2038, să depășească crizele politice și amenințarea reprezentată de euroscepticism. Se realizează o serie de reforme structurale, care fac procesul decizional mai eficient și sunt promovate o serie de strategii privind investițiile în domenii de vârf. Reglementarea și finanțarea investițiilor în agricultura organică se îmbunătățește. Creșterea PIB-ului național conduce la consolidarea clasei de mijloc, mai mulți consumatori sunt interesați de sănătate și de calitatea produselor agro-alimentare și au posibilitatea de a achiziționa produse care să îndeplinească aceste cerințe. Introducerea tehnologiilor performante, de exemplu utilizarea nanotehnologiei în producția și procesarea produselor alimentare, va determina reducerea reziduurilor de pesticide din produsele finale, astfel că sistemele alimentare convenționale pot împlini așteptările consumatorilor privind lipsa pesticidelor și îmbogățirea cu nutrienții necesari. Ca rezultat, sistemele de producție ce se concentrează mai mult pe calitatea produsului final decât asupra durabilității producției face ca abordarea bazată pe proces, cum ar fi agricultura organică, să fie mai puțin relevantă. În același timp, este posibilă creșterea implicării corporațiilor în producția ecologică și în lanțurile lungi de aprovizionare, situație tipică sistemului agro-alimentar convențional. Fermele industrializate sunt primele care încep să utilizeze tehnologii avansate (roboți, senzori, biotehnologii etc.), în timp ce fermele mici au nevoie de scheme financiare care să le sprijine în realizarea investițiilor inițiale.

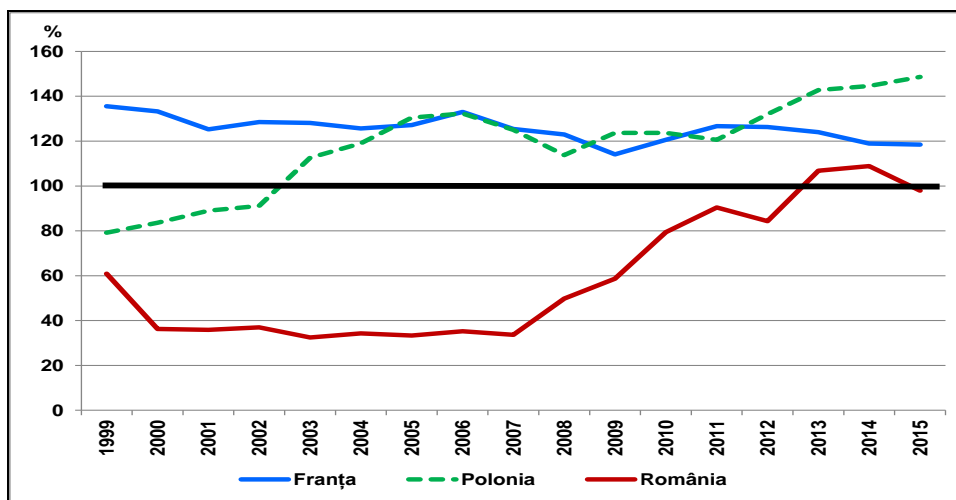
Scenariul pesimist este construit pe ipoteza conform căreia la nivelul anului 2038, pe fondul nerezolvării problemelor cu care se confruntă UE, reglementarea și finanțarea agriculturii ecologice se realizează la un nivel scăzut, existând amenințarea ca aceasta să-și piardă identitatea. În general, cererea de produse ecologice variază în funcție de situația socio-economică a consumatorilor: este mai mare în cazul celor care obțin venituri mai mari și foarte redusă spre inexistentă în cazul celor cu venituri reduse și a șomerilor. Există încă agricultori care folosesc practici ecologice, dar care nu urmăresc certificarea produselor, având totuși clienți cu care inter-relaționează pe bază de încredere.

COMERȚUL EXTERIOR CU PRODUSE AGROALIMENTARE

Deși în lucrarea de față pentru indicatorii de producție agricolă și randamente la principalele produse (cereale, carne etc.) s-au ales ca ținte niveluri comparabile cu cele ale Franței, date fiind similaritățile în structura de culturi și condiții pedoclimatice, această abordare este mai puțin adecvată în cazul țărilor de comerț internațional.

În analiza comparativă a valorilor fluxurilor comerciale agroalimentare ale Franței și României a fost inclusă și Polonia pentru relevanța experienței recente referitoare la comerțul exterior cu produse agroalimentare, ca un exemplu de țară care a trecut de la o economie centralizată la una de piață, care are o structură de culturi relativ asemănătoare, cu orientare mai accentuată către culturi horticole (de exemplu, mere) și cu o pondere mai mare a produselor alimentare prelucrate în exporturile sale decât are România, dar mai redusă decât în cazul Franței. Sintetic, valoarea exporturilor agroalimentare ale Poloniei este de aproximativ 3 ori mai mică decât a Franței, în timp ce pentru România, valoarea este de aproape 12 ori mai mică.

De asemenea, balanța agroalimentară a Poloniei este pozitivă de mulți ani, la fel ca în cazul Franței, în timp ce România de-abia a reușit să obțină o balanță pozitivă în 2013 și 2014, ca să treacă din nou pe deficit în 2015, un deficit totuși redus, posibil de rectificat în perioada următoare. Un alt argument pentru alegerea Poloniei ca țintă a valorilor de export ale României pe termen mediu și lung este trendul similar al exporturilor agroalimentare ale celor două țări: o creștere accelerată în perioada post-aderare. Gradul de acoperire al importurilor prin exporturi a crescut de asemenea într-o manieră similară în perioada de post-aderare: de la subunitar la supraunitar într-o perioadă relativ scurtă de timp (Figura 2).

Figura 2 – Gradul de acoperire a importurilor prin exporturi - comparație Franța – România – Polonia (1995–2015)

Datorită faptului că facem comparații între țări diferite din punct de vedere al dimensiunii teritoriale, populației, dimensiunii sectorului agroalimentar, imaginea oferită de valorile absolute ale exporturilor, importurilor, balanțelor comerciale poate fi distorsionată, motiv pentru care s-a calculat valoarea relativă a indicatorilor de

comerț prin raportarea lor la populație și la suprafața agricolă utilizată. Cum indicatorii relativi obținuți prin raportarea la populație au cel mai scăzut grad de distorsionare, în scenariul realist s-a fixat ca țintă a exporturilor românești în anul 2038 atingerea nivelului unitar al exporturilor Poloniei din perioada 2011-2015. În tabele 14 și 15 sunt redate valorile indicatorilor cheie pentru cele trei orizonturi de timp și principalele ipoteze de la care s-a pornit în calculul valorilor estimate pentru comerțul agroalimentar românesc în cele trei scenarii (realist, optimist și pesimist).

Tabelul 14. Scenarii pentru evoluția balanței comerciale cu produse agroalimentare (milioane euro)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	1107	2035	3332
Realist	704	1833	2656
Pesimist	-215	-354	-455

Notă: Franța = 10922 milioane euro (2011–2015);
România = -102 milioane euro (2011–2015)

Tabelul 15. Scenarii pentru evoluția gradului de acoperire a importurilor prin exporturi (%)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	118	129	140
Realist	114	132	138
Pesimist	96	95	94

Notă: Franța = 122,7% (2011–2015); România = 98,0% (2011–2015)

Scenariul realist este construit pe următoarele ipoteze: menținerea unui ritm de creștere a exporturilor mai ridicat decât cel al importurilor; o balanță comercială agroalimentară excedentară; surplusul de producție de cereale obținut din creșterea randamentelor culturilor să nu fie îndreptat spre export, ci treptat redirecționat către creșterea animalelor, astfel încât să se înlocuiască treptat și o parte a exporturilor de animale vii cu exporturi de carne și produse din carne; creșterea producției interne de legume va avea drept consecință un grad din ce în ce mai mare de satisfacere a cererii interne, acest lucru determinând reducerea semnificativă a importurilor de legume de sezon, în special din Turcia, în vreme ce o altă parte a surplusurilor din producția de legume va fi orientată nu către exporturi ca atare (în stare proaspătă), unde piața e ocupată deja de exportatori „consacrați” (Turcia, Franța, Italia, Spania), ci spre exportul de produse prelucrate (conserve de legume, produse congelate etc.); exporturile de legume în stare proaspătă vor proveni în mare parte din culturi ecologice, cu valori de piață mai ridicate; creșterea exporturilor de vin de calitate; aceste modificări ale modelului actual de export vor duce la scăderea

ponderii în valoarea exporturilor produselor agricole neprelucrate (cereale, oleaginoase, animale vii) până la valori de aproximativ 40%.

Scenariul optimist ia în calcul unele ipoteze favorizante, precum: o balanță comercială agroalimentară excedentară, în creștere; înregistrarea mai multor produse alimentare românești în Registrul European al Denumirilor de Origine Protejate și al Indicațiilor Geografice Protejate; creșterea semnificativă a producției și exportului de produse cu certificare ecologică și a celor incluse în schemele de calitate ale UE (produse cu DOP, IGP, STG); un ritm ridicat de dezvoltare economică, investiții în toate verigile filierelor agroalimentare, în special în unități procesatoare ale industriei alimentare și în logistica distribuției, acest lucru conducând la creșterea oportunităților de export în țări cu potențial de creștere a consumului alimentar; o pătrundere semnificativă pe piețe noi, în țări în dezvoltare (China, Asia de Sud-Est); pătrunderea pe piața chineză cu produse lactate (lapte praf integral și degresat, brânzeturi, carne de porc); stabilitate geopolitică regională și globală, inclusiv ridicarea embargoului impus de Rusia și încetarea conflictelor din țările Orientului Mijlociu.

Scenariul pesimist este bazat pe următoarele ipoteze: accentuarea efectelor modificărilor climatice, care pentru România înseamnă în primul rând creșterea frecvenței anilor cu secetă puternică și severă, cu efecte negative directe asupra producției vegetale și efecte negative indirecte asupra producției zootehnice; restrângerea unor piețe de export (context geopolitic defavorabil, menținerea/instituirea de noi embargouri comerciale); eșuarea negocierilor TTIP (*Transatlantic Trade and Investment Partnership*); ineficiența aplicării instrumentelor de protecție comercială și a măsurilor anti-dumping menite să contracareze importurile ieftine și practicile comerciale neloiale.

INFRASTRUCTURA RURALĂ

În definiția scenariilor privind dezvoltarea principalelor componente ale infrastructurilor rurale cu impact pentru securitatea alimentară s-a ținut seama de importanța componentelor de infrastructură pentru calitatea vieții populației rurale, pe de o parte, și pentru calitatea produselor agro-alimentare proaspete și/sau procesate, obținute la nivelul comunităților rurale, pe de altă parte. În baza acestui criteriu, *alimentarea cu apă potabilă* (cu rol în igiena produselor și proceselor agroalimentare) și accesul la *rețele de canalizare* (cu rol în evitarea poluării solului) sunt apreciate ca cele mai importante componente ale infrastructurii rurale pentru securitatea alimentară, atât a locuitorilor din rural, cât și a consumatorilor în ansamblul lor.

Viabilitatea demografică a comunităților rurale este considerată principalul criteriu de priorizare a investițiilor în dezvoltarea infrastructurilor rurale. Astfel, în cei zece ani dintre ultimele două recensăminte ale populației (2002–2012) populația comunităților rurale a scăzut cu peste o treime în 6% dintre comunele din

România. Mai mult, în anul 2012, cca 5,4% dintre localitățile rurale aveau sub 100 de locuitori¹¹. Prin urmare, există o serie de comunități rurale neviabile demografic și în care investițiile în infrastructurile de bază nu se justifică.

Am plecat de la asumția că numărul de comune în România rămâne constant la orizontul anului 2038. De asemenea, costul construcției unui sistem centralizat de alimentare cu apă, precum și costul unitar al investiției pentru extinderea cu un kilometru a rețelei de canalizare în mediul rural se vor menține constante în întreaga perioadă de prognoză, fiind similare celor avute în vedere în etapele anterioare ale strategiei.

Ipoteza pentru scenariul optimist este aceea că nivelul convergenței între dotarea tehnico-edilitară a localităților rurale din România și cea din Franța crește pe baza investițiilor susținute în extinderea rețelelor de alimentare cu apă potabilă și canalizare. La această ipoteză generală se adaugă următoarele ipoteze specifice: sumele alocate pentru dezvoltarea infrastructurii rurale vor crește în contextul menținerii unei finanțări substanțiale a Politicii Agricole Comune pentru orizontul 2038; ponderea comunelor cu rețele de apă potabilă și canalizare vor acoperi la finalul orizontului de prognoză aproape în totalitate spațiul rural viabil demografic; continuarea trendului ascendent de creștere a lungimii fizice a rețelei de canalizare care deservește o localitate rurală¹². Astfel, la orizontul anului 2038 lungimea medie a rețelelor de canalizare comunale va atinge 20,4 km/comună. Astfel definit, scenariului optimist îi corespund, în mare măsură, țintele strategice pentru dezvoltarea infrastructurilor rurale previzionate în etapele anterioare ale strategiei.

Ipotezele care fundamentează scenariul realist sunt următoarele: creșterea moderată a volumului investițiilor destinate dezvoltării infrastructurilor rurale; creșterea moderată a lungimii fizice medii a rețelei de canalizare ce deservește o localitate rurală într-un ritm mai redus comparativ cu perioada 2000–2014. În acest scenariu prognoza pentru anul 2038 arată că lungimea medie a rețelei de canalizare ce deservește o localitate rurală va ajunge la 15 km/localitate; prioritizarea investițiilor și orientarea acestora cu precădere spre extinderea gradului de acoperire teritorială cu rețele de canalizare, care actualmente înregistrează un deficit semnificativ. Evoluțiile previzionate ale gradului de acoperire a comunităților rurale cu sisteme de alimentare cu apă și rețele de canalizare, în cele trei orizonturi temporale ale strategiei, arată că ponderea comunelor cu rețele de apă potabilă va crește de la 72% în prezent până la 80% la orizontul anului 2038. În același orizont de timp, numărul comunelor dotate cu rețele de canalizare aproape se va tripla, ajungând de la 23% actualmente, la 63% în 2038.

Ipoteza de bază care fundamentează scenariul pesimist are în vedere o reducere semnificativă (cu o treime în perioada 2021–2027 și cu jumătate pe termen lung) a efortului public destinat finanțării investițiilor în extinderea infrastructurilor

¹¹ http://www.mdrap.ro/userfiles/consultari_interministeriale/12_08_2016/anexa5.pdf

¹² Lungimea medie a rețelelor de canalizare a crescut, conform datelor INS, de la de la 3,1 km/comună în anul 2000, la 10,2 km/comună în anul 2014.

rurale din fonduri europene. De asemenea, s-a luat în considerare faptul că bugetul național nu va putea suporta investiții în infrastructura rurală decât într-o măsură limitată. Astfel, țintele pe termen scurt, mediu și lung sunt fixate în funcție de sumele potențial disponibile pentru investiții. O a doua premisă care a fundamentat acest scenariu are în vedere prioritizarea investițiilor spre construcția de rețele de canalizare la nivelul localităților în care aceste infrastructuri nu sunt disponibile, în limita disponibilităților de finanțare și cu menținerea lungimii medii a rețelelor de canalizare la nivel de comună la nivelul de 11 km în 2038. În acest scenariu se mențin previziunile din scenariul realist pentru țintele pe termen scurt, dat fiind faptul că acestea se încadrează în alocarea financiară a PNDR 2014–2020 pentru investițiile în infrastructură. Pentru orizonturile de timp mediu și lung, țintele strategice au fost dimensionate în funcție de previziunile disponibilului de finanțare din fonduri comunitare.

Sinteza celor trei scenarii privind dezvoltarea componentelor cheie pentru securitatea alimentară ale infrastructurilor rurale este prezentată în tabelele cuprinzând țintele pentru indicatorii urmăriți: ponderea comunelor cu rețea de apă potabilă (Tabelul 16) și ponderea comunelor cu rețea de canalizare (Tabelul 17).

Tabelul 16. Scenarii pentru evoluția ponderii comunelor cu rețea de apă potabilă (%)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	75	83	95
Realist	73	76	80
Pesimist	73	75	78

Notă: Franța =100%; România = 71,6%

Tabelul 17. Scenarii pentru evoluția ponderii comunelor cu rețea de canalizare (%)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	30	45	75
Realist	29	39	63
Pesimist	29	35	40

Notă: Franța =100%; România = 26,6%

POPULAȚIA OCUPATĂ ÎN AGRICULTURĂ

Conform datelor statistice din *Ancheta asupra forței de muncă în gospodăria (AMIGO)*, în anul 2015 volumul populației ocupate în sectorul primar (agricultură, vânătoare și pescuit) atinge 2,18 mil. persoane. Cu 25,6% din totalul populației ocupate în sectorul primar, România este țara Uniunii Europene cu cea mai mare pondere a resurselor de muncă alocate agriculturii.

Fundamentarea scenariului realist are la bază premisa că tendințele și factorii care influențează la momentul actual piața muncii vor continua. O a doua premisă privește evoluția demografică a României, considerată conform prognozei ONU privind volumul și structura pe vârste a populației, previzionată ulterior cu ajutorul metodei lanțurilor Markov pentru a obține structura ocupațională a populației de 15 ani și peste, astfel: populație neocupată, populație ocupată în sectorul primar (agricultură, silvicultură și pescuit), populație ocupată în sectorul secundar și populație ocupată în sectorul terțiar. Rezultatele acestei previziuni arată faptul că în anul 2038, ponderea populației ocupate în sectorul primar ar putea ajunge la 14,7%.

Scenariul optimist se bazează pe ipoteza potrivit căreia convergența între structura ocupațională din România și cea din Franța crește, pe baza dezvoltării susținute a sectoarelor secundar și terțiar al economiei naționale, care să ofere locuri de muncă neagricole. În ce privește trendurile demografice, acestea sunt considerate identice cu cele din scenariul realist. În contextul dezvoltării sectoarelor neagricole, numărul exploatațiilor agricole de mici dimensiuni (subzistență și semi-subzistență) ar putea scădea la jumătate comparativ cu perioada curentă prin cedarea folosinței sau proprietății asupra terenurilor agricole și comasarea exploatării resurselor funciare în ferme de dimensiuni mai mari. Prin urmare, la orizontul anului 2038 numărul lucrătorilor pe cont propriu în agricultură s-ar putea reduce la jumătate, pe când cel al salariaților din agricultură ar putea crește cu cca 20% față de perioada curentă. În acest cadru, ponderea populației ocupate în agricultură, silvicultură și pescuit în România ar putea converge în anul 2038 spre o valoare mai apropiată de media europeană și ar putea ajunge la cca 11%.

Scenariul pesimist ia în considerare unele ipoteze extreme potrivit căreia România se va confrunta cu un aflux semnificativ de populație de 15 ani și peste provenită din revenirea populației plecate în străinătate și/sau din migrația populațiilor din zonele aflate în conflict (precum Siria, Ucraina). La conturarea acestui scenariu s-au avut în vedere următoarele asumptii: afluxul de populație de 15 ani și peste se cifrează la 1,5 milioane persoane până în 2028 și ar putea ajunge la 3 milioane persoane până la orizontul anului 2038; volumul suplimentar de forță de muncă ocupată va fi distribuit între sectoarele economice asemănător structurii ocupaționale curente (74% în sectoarele neagricole și restul către agricultură). În această situație ponderea populației ocupate în agricultură, silvicultură și pescuit în totalul populației ocupate din România ar putea ajunge în anul 2038 la cca 17% (tabelul 18).

Tabelul 18. Scenarii pentru evoluția ponderii populației ocupate în România în agricultură, silvicultură și pescuit (% în total populație ocupată)

SCENARII	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	22,4	17,5	11,0
Realist	22,7	18,8	14,7
Pesimist	23,0	20,0	17,0

Notă: Franța = 2,9% (2014); România = 26,6% (2014)

În ceea ce privește gradul de utilizare reală a forței de muncă ocupate în agricultură, România se află în situația unei cronice subutilizării a resurselor umane disponibile în acest sector al economiei, ceea ce se repercutează asupra productivității muncii la nivel național și în agricultură, în particular. Astfel, dacă în Franța numărul persoanelor ocupate în sectorul primar este aproape egal cu volumul de timp complet de muncă prestat în agricultură exprimat în unități anuale de muncă (0,78 milioane persoane comparativ cu 0,72 milioane UAM), în România, în 2014 volumul populației ocupate în sectorul primar era de 2,4 milioane persoane, corespunzând unui număr de 1,44 milioane UAM.

Scenariul realist este construit pe ipoteza că actualele tendințe în evoluția unităților anuale de muncă continuă ca urmare a procesului de comasare în exploatarea resurselor funciare și a creșterii nivelului tehnologic al exploatațiilor agricole (care solicită volume mai mici de forță de muncă), numărul de unități anuale de muncă diminuându-se până la 1,02 milioane în 2038.

Scenariul optimist presupune că are loc o dezvoltare economică susținută a sectoarelor neagricole, volumul populației ocupate în agricultură scăzând pe măsură ce nivelul dotării tehnice și tehnologice a agriculturii românești se va îmbunătăți, iar consumul de timp de muncă în acest sector se va diminua semnificativ.

Scenariul pesimist ia în calcul faptul că presiunea umană asupra resurselor funciare riscă să crească. Din punct de vedere al dotării tehnice și tehnologice, agricultura riscă să înregistreze progrese lente, iar timpul de muncă prestat de populația ocupată în acest sector va crește. În ipoteza aportului suplimentar de forță de muncă în agricultură, nivelul subocupării populației care lucrează în agricultură se va îmbunătăți în ritm mai lent, recuperând numai jumătate din decalajul față de Franța până în 2038, ajungând la 1,15 milioane UAM (tabelul 19).

Tabelul 19. Scenarii pentru evoluția volumului de timp complet de muncă prestat în agricultura românească (milioane unități anuale de muncă – UAM)

SCENARIU	ORIZONT 2020	ORIZONT 2028	ORIZONT 2038
Optimist	1,27	0,98	0,72
Realist	1,30	1,15	1,02
Pesimist	1,32	1,25	1,15

Notă: Franța = 0,72 milioane UAM (2014); România = 1,44 milioane UAM (2014)

INTEGRAREA STRATEGIILOR ȘI PROGRAMELOR GUVERNAMENTALE

Estimarea sprijinului public pentru investițiile în producția agricolă și alimentară, realizat în faza anterioară¹³ a proiectului, s-a concentrat asupra

¹³ Proiectul 5. Securitate și siguranță alimentară, în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, vol.III, partea 1

subsectoarelor relevante pentru domeniul securității alimentare, respectiv carnea de porcine, carnea de pasăre, carnea de bovine, legumele și fructele. Pentru fiecare din aceste subsectoare țintele propuse pe termen mediu și lung au fost comparate cu țintele altor două strategii recente, respectiv Cadrul național strategic pentru dezvoltarea durabilă a sectorului agroalimentar și a spațiului rural în perioada 2014–2020–2030¹⁴ și Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar 2020–2030¹⁵, constatându-se o compatibilitate între propunerile acestor documente. În ce privește estimarea sprijinului pentru investițiile necesare celor cinci subsectoare relevante, s-a constatat că pe termen mediu sprijinul poate fi acoperit prin alocațiile aprobate pentru măsurile Programului Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) pentru perioada 2014–2020¹⁶, referitoare la investițiile în active fizice, la dezvoltarea exploatațiilor și întreprinderilor, la cooperare și grupuri de producători, într-o manieră similară sprijinului acordat în perioada anterioară prin PNDR 2007–2013. Aceeași analiză comparativă a prevederilor respectivelor strategii și programe a fost realizată și pentru țintele și sprijinul pentru investiții referitor la irigații (separat pentru infrastructura principală și cea secundară), la drumurile comunale, alimentarea cu apă și canalizare.

Pentru a sublinia relevanța unor demersuri care au beneficiat de o abordare care a propus o participare largă în fundamentarea obiectivelor și direcțiilor de acțiune, semnalăm actualitatea unei strategii mai largi din deceniul anterior, respectiv Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013–2020–2030¹⁷, un exemplu pentru însușirea și aplicarea principiilor dezvoltării durabile la situația României, inclusiv în sectorul agroalimentar. Strategia propunea valorificarea avantajelor comparative ale României în privința dezvoltării producției agricole pentru a corecta dezechilibrul structural în ceea ce privește consumul alimentar și a asigura astfel securitatea alimentară. Obiectivele pentru 2020 ale acestei strategii erau atingerea nivelului mediu de performanță agricolă din acel moment al țărilor membre ale UE și afirmarea României ca element de stabilitate a securității alimentare în Europa de Sud-Est. Obiectivele pentru 2030 erau adoptarea în totalitate a politicilor și practicilor comunitare în domeniul agriculturii și finalizarea restructurării și modernizării acestui sector și a spațiului rural.

De asemenea, referitor la propunerile de reconstrucție a cercetării agricole românești din faza anterioară a Proiectului 5. Securitate și siguranță alimentară, putem constata că ele sunt compatibile cu Strategia pentru cercetare - dezvoltare - inovare în domeniul agroalimentar pe termen mediu și lung 2014–2020/2020–

¹⁴ Președinția României, Comisia prezidențială pentru politici publice de dezvoltare a agriculturii, 2013

¹⁵ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2015

¹⁶ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2015–2016

¹⁷ Guvernul României (Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile) și PNUD (Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă), 2008

2030¹⁸, care prevedea în principiu creșterea competitivității cercetării agricole românești prin restructurarea sistemului de cercetare - dezvoltare - inovare în domeniul agricol (legislația se află în dezbatere publică), prin susținerea cercetării agroalimentare (se prevedea dublarea fondurilor alocate prin bugetul MADR pentru Planul sectorial 2015–2018), prin creșterea calității activității de cercetare (inclusiv modificarea sistemului de salarizare) și prin compatibilizarea sistemului de cercetare național cu cel european (vizându-se participarea la proiecte comune cu parteneri europeni). Aceste direcții ar urma să aibă efecte practice prin creșterea rolului cercetării agricole în dezvoltarea sectorului agroalimentar, cel puțin prin dezvoltarea agriculturii durabile și intensive și prin accelerarea transferului de cunoștințe și a inovării.

Comparația între direcțiile de acțiune ale Strategiei Naționale pentru Competitivitate 2014–2020¹⁹ și propunerile Proiectului 5, pune în lumină viziuni apropiate, respectiv dezvoltarea competitivă a agriculturii și spațiului rural prin reducerea suprafeței cultivate în regim de subzistență, prin creșterea investițiilor în activități neagricole în mediul rural și prin dublarea productivității muncii în agricultură în 2020 față de nivelul 2010–2012 (când era de 4 328 euro VAB/UAM). În plus este subliniată importanța sectoarelor bioeconomie (agricultură, silvicultură, pescuit și acvacultură) și procesarea alimentelor și a băuturilor, acestea fiind două din cele zece sectoare cu potențial de specializare inteligentă, pentru care este anticipată creșterea atractivității investițiilor, inclusiv cele străine directe.

De asemenea, Strategia națională de export a României pentru perioada 2014–2020²⁰ propune, din perspectiva competitivității sectoriale, eficientizarea lanțurilor valorice din subsectorul industrie alimentară, care ocupă un loc modest în topul exportatorilor (10), are o pondere redusă în totalul exporturilor (2%) și un sold comercial negativ, prin formarea lanțurilor valorice lungi. Asemănătoare este și situația din subsectorul vinuri și băuturi alcoolice, care ocupă un loc modest în topul exportatorilor (22), are o pondere redusă în totalul exporturilor (0,04-0,08%) și un sold comercial negativ, în ciuda faptului că exporturile de vin au un potențial însemnat de creștere.

Prevederile Planului de acțiuni sectoriale ale MADR pe 2016 care pot avea un impact asupra propunerilor din Proiectul 5 au fost analizate anterior, în special prevederile referitoare la dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de irigații primare, unde se constată o abordare mai optimistă din partea MADR, așa cum rezultă din recent aprobatul Program Național de Reabilitare a Infrastructurii Principale de Irigații din România²¹, unde se prevede reabilitarea infrastructurii principale de irigații din 86 de amenajări viabile aparținând domeniului public al

¹⁸ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2014

¹⁹ Ministerul Economiei, 2014

²⁰ Ministerul Economiei, 2014

²¹ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2016

statului până la sfârșitul anului 2020, care ar acoperi o suprafață de cca 2 milioane ha, ceea ce ar asigura creșterea suprafeței funcționale din suprafața viabilă și marginal viabilă economic pentru irigații la 70% în anul 2020 și 90% la orizontul 2030. Chiar dacă nu e formulat un obiectiv de rezultat (cum ar fi suprafața efectiv irigată), este de înțeles că aceasta ar putea fi mai mare decât propunerile noastre, dar și decât ținta prevăzută pentru 2020 în *Proiectul „România competitivă”: tema Agricultura*²², unde ținta pentru suprafața irigată în sistemul administrat de ANIF este stabilită la 400 mii ha.

CONCLUZII

Viziunea acestui demers strategic privind securitatea și siguranța alimentară a României în următorii 20 de ani conține trei elemente definitorii, generate de semnificațiile actuale ale conceptului de securitate alimentară, care presupune realizarea disponibilității și stabilității ofertei agricole și a accesului economic la hrană.

Viziunea privind rolul agriculturii ca furnizor de securitate alimentară. Deoarece, din punctul de vedere al securității alimentare, producția agricolă internă este principala sursă și cea mai sigură pentru asigurarea disponibilului de consum alimentar al populației unei țări, am considerat că prima și cea mai importantă direcție strategică pe care trebuie să o susținem este cea referitoare la creșterea rolului agriculturii românești ca furnizor de securitate alimentară, cu următoarele obiective: creșterea nivelului de asigurare a consumului alimentar al populației din producția internă agricolă și alimentară, la produsele importante (cereale, legume, fructe, lapte, carne); stabilizarea ofertei agricole interne, în principal, prin măsuri de susținere a infrastructurii de irigații și de îmbunătățiri funciare; dobândirea de către România a statutului de țară exportatoare de produse agricole și furnizor de securitate alimentară în plan regional și european.

Viziunea privind bunăstarea și accesul populației la hrană. O altă dimensiune importantă a securității alimentare o reprezintă asigurarea accesului economic al populației la hrană, astfel obiectivul celei de a doua direcții strategice fiind creșterea accesului populației la hrană și îmbunătățirea calității alimentației, pe baza unor ipoteze rezonabile privind creșterea veniturilor populației și reducerea sărăciei în următoarele decenii, cu următoarele direcții: creșterea puterii de cumpărare a populației; îmbunătățirea calitativă a dietei alimentare a populației prin creșterea consumului de proteină animală și a diversității alimentare.

Viziunea privind îmbunătățirea siguranței alimentare și nutriționale. Abordarea acestei dimensiuni este dezvoltată de cea de-a treia direcție strategică dezvoltarea rurală și ridicarea nivelului educațional – premise pentru îmbunătățirea siguranței alimentare și nutriționale, care vizează obiective legate

²² Ministerul Economiei, 2016

de dezvoltarea infrastructurii rutiere și sanitare în localitățile rurale, a rețelei școlare și a creșterii nivelului educațional, plecând de la premisa rațională că următorii ani vor fi, pentru România, ani de creștere economică susținută, care va contribui la creșterea nivelului ocupării și a calității vieții, atât în mediul urban, dar mai ales în mediul rural. Obiectivele propuse pentru această direcție strategică sunt: dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare în majoritatea comunelor din România; ridicarea nivelului educațional prin asigurarea accesului la învățământ a copiilor din mediul rural, dezvoltarea rețelei de școli cu specializări legate de agricultură, silvicultură sau domenii adiacente.

Țintele propuse pentru realizarea obiectivelor acestei strategii au vizat, pe de o parte, indicatori cantitativi, cum ar fi producțiile fizice la grupele de produse agricole actualmente deficitare (în principal carnea, legumele și fructele), dar și indicatori structurali și calitativi prin care se încearcă rezolvarea unor probleme transversale ale sectorului agricol și a spațiului rural, cum ar fi instabilitatea producției agricole, nivelul scăzut al productivității factorilor, calitatea de multe ori precară a vieții în mediul rural, pe fondul sărăciei și al lipsei dotărilor elementare privind sănătatea, educația, informarea. Ne referim în acest context la țintele pe care le-am propus pentru infrastructura de irigații și îmbunătățiri funciare, infrastructura edilitară și sanitară, educația și calificarea profesională a șefilor de exploatații, rolul cercetării agricole și finanțarea acesteia.

Aceste abordări nu sunt exhaustive, deoarece problemele agriculturii și ale zonelor rurale sunt numeroase, dar selecția indicatorilor de urmărit, făcută în această fază poate ușura monitorizarea progreselor realizate la diferitele orizonturi de timp. Este relevant în acest sens faptul că în multe din strategiile guvernamentale sectoriale există abordări asemănătoare, problema fiind concentrarea pe realizarea obiectivelor și asigurarea resurselor necesare.

În același timp, ipotezele scenariilor și nivelele propuse pentru indicatorii selectați ca fiind importanți pentru securitatea alimentară pot fi considerate a avea o volatilitate destul de ridicată a nivelului de predicție, în primul rând datorită incertitudinilor privind nivelul și formele de finanțare ale agriculturii europene în deceniile care vin și în al doilea rând datorită incertitudinilor privind viitorul proiectului european, incertitudini care au fost amplificate de evenimente recente, precum ascensiunea curenților naționaliste și chiar xenofobe în țări importante ale Uniunii Europene. Aceste evoluții recente ne fac să privim cu mai multă atenție spre viitor, pentru că în momentul de față abordările mult prea optimiste, bazate pe evoluțiile europene din ultimile decenii și eludarea unor realități geo-politice și socio-culturale pot produce surprize nu dintre cele mai plăcute în anii care vin. Abordările rezonabile, bazate pe pragmatism, au inspirat varianta realistă a scenariilor propuse.

Proiect 6

ECONOMIA ȘI CALITATEA VIEȚII

Coordonatori:

ACAD. LUCIAN LIVIU ALBU,
PROF. UNIV. DR. GHEORGHE ZAMAN, M. C.,
PROF. UNIV. DR. CĂTĂLIN ZAMFIR, M. C.

PARTEA I

Coordonator: ACAD. LUCIAN LIVIU ALBU

Autori: Ion Ghizdeanu, Sorin Dinu, Marioara Iordan

CADRUL MACROECONOMIC AL DEZVOLTĂRII ROMÂNIEI ÎN URMĂTOARELE DOUĂ DECENII

CONSIDERAȚII PRIVIND CONVERGENȚA ÎN UE ȘI CORELAȚII MACROECONOMICE ÎN PERSPECTIVĂ

Programele de convergență în cadrul noii Uniuni Europene, după retragerea Marii Britanii, vor trebui desigur regândite. Perspectiva următoarelor două decenii, așa cum sugerează situația actuală extrem de complicată, este în multe privințe una incertă, fiind supusă deja unor riscuri majore cunoscute sau unora noi care pot apărea. Din perspectivă macroeconomică, se cunoaște că avansarea pe calea convergenței reale nu se poate realiza fără analiza dinamicii corelațiilor din economie, fără realizarea unor modificări de ordin structural. În această secțiune a proiectului, după prezentarea sintetică a rezultatelor simulării privind dinamica convergenței reale (exprimată de regulă prin exprimarea PIB-ului pe locuitor fie în euro PPS (*Purchasing Power Standards*), pentru cazul individual al UE, fie în dolari internaționali PPP (*Purchasing Power Parity*), pentru cazul economiei globale, expunem unele rezultate ale cercetării privind dinamica în spațiul european a unor categorii de cheltuieli semnificative pentru economiile moderne și a unor modificări structurale previzibile, atât în profil sectorial cât și regional.

Simulări și scenarii privind convergența reală în următoarele două decenii

Pentru construirea unor scenarii privind convergența în UE, pornind de la exercițiul de prognoză realizat în etapele anterioare ale acestui proiect, am utilizat studiile recente privind perspectiva dinamicii economice realizate de către o serie de organisme internaționale, ultimele date statistice publicate și am ținut cont de modificările politice sau de altă natură survenite în ultima perioadă. Astfel, pentru

realizarea simulărilor și pentru construirea scenariilor, am luat în considerare trecerea de la convergența în UE28 la aceea în UE27 (după ieșirea Marii Britanii), iar ca indicator de bază pentru convergența reală am trecut de la PIB-ul pe locuitor în PPS la cel exprimat în dolari internaționali PPP. Aceasta din urmă s-a datorat faptului că exprimarea în PPP permite raportarea directă la sursele de date foarte bogate oferite de către statistica internațională, în special cele oferite de Banca Mondială, OECD și FMI. Ultima dintre organizații publică anual o prognoză detaliată pentru un număr impresionant de indicatori pentru o perioadă viitoare de cinci ani (ultima a fost publicată în aprilie acest an și se întinde până la orizontul 2021), ceea ce prezintă mare utilitate pentru studiile privind dezvoltarea viitoare a economiei mondiale, compusă din toate statele lumii, grupate pe principalele arii geografice, pe principalele categorii de state după nivelul lor de dezvoltare și pe blocuri politice sau comerciale.

Referindu-ne la datele în dolari PPP și prognoza până în anul 2021, PIB-ul pe locuitor în România a sporit continuu de la doar 8,0 mii în anul 2000 la 20,8 mii în 2015, iar pentru 2021 este estimat un nivel de 28,7 mii. Raportat la media din UE27, sporul a fost de la 33,5% în 2000, la 55,6% în 2015, iar pentru 2021 corespunde o proporție de 63,0% (61,1% este valoarea în 2021 pentru Croația, care se estimează a fi devansată din 2018, și 55,6% pentru Bulgaria, ceea ce ar plasa România pe locul 25 în UE27). Un salt semnificativ se înregistrează față de media UE27 și în cazul exprimării prin dolari curenți: de la 9,8% în 2000, la 29,5% în 2015 și la valoarea estimată de 34,6% în 2021. Cu toate acestea, decalajul totuși consistent va fi greu de recuperat în următoarele două decenii.

Un impediment în realizarea scenariilor noastre de prognoză îl reprezintă faptul că, pentru toate țările din UE27, în datele (estimările) pentru anul 2015 și până în 2021, există un salt semnificativ în valoarea raportului dintre PIB-ul în PPP și cel în dolari curenți, ceea ce infirmă evoluția din perioada anterioară, cât și numeroase studii pe tema dinamicii acestui raport, care demonstrează că, pe măsură ce o economie avansează spre media grupului în care este încadrată, valoarea raportului crește, tinzând teoretic către unitate, pentru decalaje din ce în ce mai mici (pozitive sau negative). De exemplu, în cazul României, valoarea raportului menționat a scăzut (desigur, cu unele oscilații) de la 4,8 în 2000 la ceva sub 2 în anul 2014, după care în toată perioada 2015–2021 se plasează practic constant la valoarea de 2,3. De aceea, pentru orizontul de timp de după 2021, am impus prin modelul de simulare revenirea la un trend descrescător al acestui raport, în cazul reducerii decalajului față de media UE27, și, invers, un trend crescător atunci când se înregistrează o creștere a decalajului relativ la media UE27. Alături de această ipoteză de lucru, ca scenariu de bază, l-am considerat pe cel notat în studiul anterior cu V0 (estimată inițial pornind de la evaluarea în euro PPS). Acesta rămâne, în opinia noastră, unul care poate fi denumit realist (presupunând un ritm anual mediu pentru UE27 de 2,6% în perioada 2022–2030 și de 2,4% în deceniul 2031–2040, iar pentru România 5,0% în primul interval și 4,0% în cel de-al doilea; a se nota, că ritmurile respective sunt creșteri evaluate în dolari curenți, ceea ce

presupune cumularea ratei reale de creștere în moneda națională, cu deflatorul și cu efectul modificării ratelor de schimb, acestea din urmă fiind evident înghețate la nivelul implicit estimat pentru 2021.

Alături de scenariul realist, prezentăm rezultatul simulărilor în cazul a altor două scenarii, denumite de noi optimist, Vop, și, respectiv, pesimist, Vpe. Ca ipoteze, în cazul primului s-a considerat un ecart sporit între România și UE27 în materie de ritm anual (anume: 2,0% în perioada 2022–2030 și 1,5% în intervalul 2031–2040, pentru UE27, comparativ cu aceleași ritmuri ca în scenariul de bază pentru România, respectiv 5,0% și 4,0%). În cazul scenariului pesimist, ritmurile selectate au fost, în cazul UE27, 1,4% în intervalul 2022–2030 și 1,5% pentru 2031–2040, iar pentru România 1,8% și respectiv 1,4% (aceste valori sunt în acord cu un scenariu recent al Comisiei Europene, *Energy, transport and GHG emissions – Trends to 2050*, care însă are ca principal scop mutațiile pe termen lung în domeniile menționate).

Corespunzător scenariilor selectate, prezentăm următoarele rezultate ale simulării, unde r este rata anuală de creștere (în procente), iar g_1 și g_2 (de asemenea în procente), reprezintă raportul dintre PIB-ul pe locuitor față de media UE27, estimate pe baza evaluării în PPP și, respectiv, în USD.

<u>V0 (scenariul realist)</u>			
rUE	2,6% (2022–2030)		2,4% (2031–2040)
rRO	5,0% (2022–2030)		4,0% (2031–2040)
g_1	63,7% (2022)	70,0% (2030)	72,5% (2040)
g_2	35,5% (2022)	44,1% (2030)	53,1% (2040)
<u>Vop (scenariul optimist)</u>			
rUE	2,0% (2022–2030)		1,5% (2031–2040)
rRO	5,0% (2022–2030)		4,0% (2031–2040)
g_1	64,1% (2022)	73,8% (2030)	83,5% (2040)
g_2	35,8% (2022)	46,5% (2030)	61,2% (2040)
<u>Vpe (scenariul pesimist)</u>			
rUE	1,4% (2022–2030)		1,5% (2031–2040)
rRO	1,8% (2022–2030)		1,4% (2031–2040)
g_1	62,5% (2022)	66,2% (2030)	51,7% (2040)
g_2	34,9% (2022)	37,1% (2030)	37,9% (2040)

Desigur, pentru realizarea unei dinamici în următoarele două decenii, care să fie compatibilă cu scenariul de bază sau cu cel optimist, este necesar un efort masiv de investiții așa cum a fost detaliat în etapele precedente ale proiectului. În condițiile actuale, ale unei înăsprii a competiției și condițiilor pe plan extern, o

sursă decisivă a acestui efort va trebui să o reprezinte acumularea internă și dezvoltarea unui capital autohton performant. În afară de efortul investițional propriu-zis, investiția în educație, în sănătate și cercetare vor reprezenta direcții majore pentru o dezvoltare economică, dar și socio-umană modernă.

În materie de sănătate – problematică tratată pe larg în cadrul proiectului de specialitate – România se află în grupa statelor europene slab dezvoltate. Există, de altfel, o relație directă biunivocă între sistemul de sănătate și nivelul general al dezvoltării economice în România ultimilor ani acesta, fiind chiar relativ mai scăzut în raport cu nivelul general al dezvoltării economice. Astfel, alocând în prezent doar 5–6% din PIB pentru sănătate, România se plasează pe ultima poziție în UE. Conform însă corelației existente la nivelul UE, după estimările noastre această pondere, corespunzător dinamicii viitoare a PIB-ului, ar trebui, cel puțin în prima parte a deceniului viitor, să depășească 10% în România.

Ilustrarea grafică a discrepanțelor între statele din UE26 (Luxemburgul a fost considerat împreună cu Belgia) în materie de cheltuieli cu sănătatea, în perioada 2000–2014, este redată în figura următoare (figura 1), unde pe axa orizontală este notat cu $g\%y$ raportul dintre PIB-ul pe locuitor al fiecărei țări (exprimat în PPP) și media europeană, iar pe axa verticală este marcat același raport în cazul cheltuielilor cu sănătatea, $g\%s$ (i semnifică țările din UE și t anii). Pe grafic este de asemenea reprezentată, prin linia dreaptă continuă, traiectoria care poate fi considerată drept una de echilibru al cheltuielilor cu sănătatea. Similar, în următoarele două figuri este prezentată situația din UE în cazul cheltuielilor cu educația (figura 2) și a celor cu cercetarea-dezvoltarea (figura 3), datele disponibile fiind în cazul educației pentru 25 de țări din UE (deci UE27 mai puțin Grecia și Luxemburgul) în perioada 2007–2012, iar în cel al cercetării-dezvoltării pentru UE27 în perioada 2003–2014. Interpretarea este aceeași ca în cazul cheltuielilor cu sănătatea. Se remarcă, îndeosebi în cazul cercetării-dezvoltării, existența unor discrepante imense între țări, cheltuielile, ca procent în PIB, variind de la doar 0,3–0,5% în România la peste 3% în țările nordice ale Europei.

După cum se observă, din norul de puncte, doar câteva se plasează deasupra acestei drepte, pentru care semnificația este că în acele țări, în acei ani, s-au alocat pentru sănătate sume mai mari decât ar fi fost corespunzător poziției lor prin prisma PIB-ului pe locuitor în cadrul UE (este cazul unor țări precum Suedia, Franța, Germania, Austria, Olanda, Danemarca și Belgia, unde actualmente se alocă peste 10% din PIB). Pe acest grafic, pentru România, sunt marcați cei doi indicatori în anul 2000 și respectiv în anul 2014. Cu toate că în perioada analizată ponderea în PIB a cheltuielilor cu sănătatea a sporit în România de la 4,3% la aproape 5,6%, conform datelor din ultimul raport al Băncii Mondiale (Health Nutrition and Population Statistics, August 2016), se observă în graficul prezentat chiar o creștere a distanței față de dreapta de echilibru.

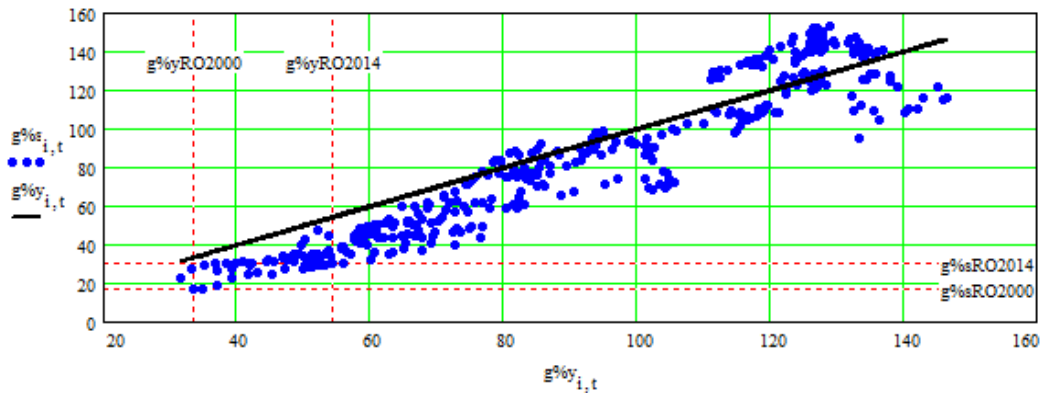

Figura 1. Evoluția cheltuielilor cu sănătatea în UE 26, 2000–2014

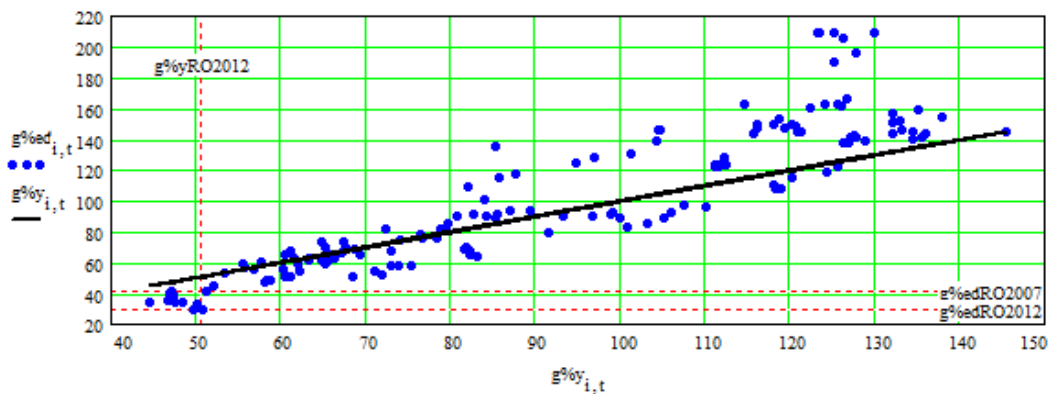

Figura 2. Evoluția cheltuielilor cu educația în UE 25, 2007–2012

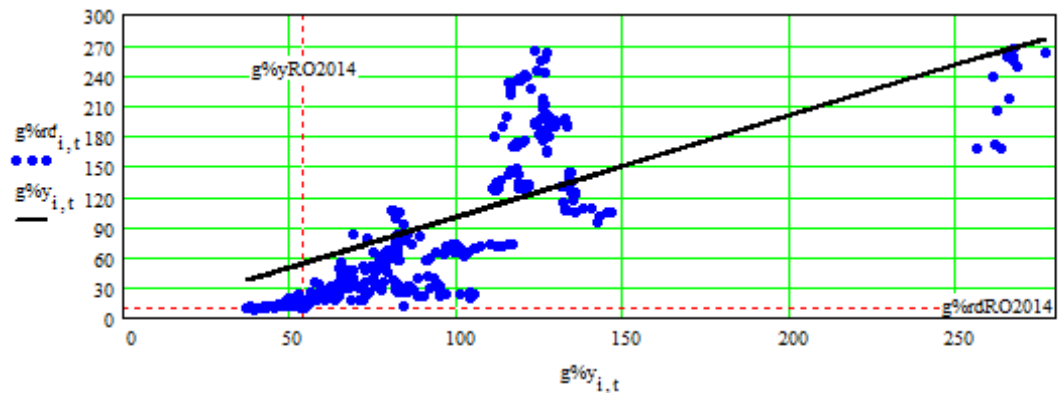

Figura 3. Evoluția cheltuielilor cu cercetarea-dezvoltarea în UE 27, 2003–2014

În privința modificărilor în structura sectorială necesare în viitor în România, comparativ cu standardele din UE, așa cum am analizat în detaliu într-unul din studiile anterioare, principala problemă o reprezintă ponderea exagerată a agriculturii în populația ocupată, precum și productivitatea extrem de redusă, raportat la aceasta, desigur dublată de cea mai mică pondere a sectorului serviciilor. În paralel, dezvoltarea de activități economice în zona rurală vor trebui avute în vedere pentru a genera locuri de muncă și condiții de viață civilizate pentru populație. Astăzi, problema nu este a gradului de extindere a zonelor rurale, ci aceea a atragerii acestora în circuitul economic și cultural. De exemplu, în UE există actualmente zone rurale extinse chiar în cazul unor țări industrializate, precum Irlanda (37%), Austria (34%), Italia (31%), Germania (25%) și Franța (20%).

O altă problemă importantă în cazul României, legată într-o bună măsură de dezvoltarea zonelor rurale, o reprezintă scăderea discrepanțelor regionale. Dezvoltarea în profil regional, deși necesită fonduri și investiții semnificative, va trebui să devină prioritară, deși uneori poate afecta principiile alocării eficiente a fondurilor și necesitatea creșterii economice rapide la nivel național pentru accelerarea convergenței reale față de media UE. În acest sens, prezentăm sintetic o metodologie proprie, care poate sugera decidenților la nivel macroeconomic unele direcții pentru strategiile viitoare.

Într-o exprimare simplă, convergența în interiorul unui grup de țări sau regiuni presupune o creștere rapidă în cazul celor situate sub nivelul mediu al venitului și o sporire lentă în cazul celor plasate deasupra nivelului mediu. Totuși, în sistemele economice reale problema convergenței este una extrem de complexă. Inițial, Kuznets (1955) a prezentat dinamica relației dintre inegalitatea economică (pe axa verticală) și dezvoltarea economică (pe axa orizontală) sub forma unei curbe U inversă. Pornind de la unele studii mai vechi ale noastre și folosind date recent publicate la nivel regional, s-a conturat o metodologie de evaluare a convergenței, care ne-a permis clasificarea țărilor și regiunilor din UE. În plus, am reușit, în cadrul procesului general de dezvoltare economică din UE, delimitarea unor regimuri de comportament în materie de convergență.

Valorile agregate ale indicatorilor referitori la convergența în interiorul țărilor sau grupelor de țări în UE24 sunt prezentate sintetic în tabelul următor (Tabelul 1), unde yM este exprimat în mii euro, iar g și s ca procente ($g\%$ și $s\%$). În plus, Δ reprezintă pentru yM dinamica în termeni absoluți, iar pentru $g\%$ și $s\%$ modificările din perioada analizată în puncte procentuale; $\Delta\%$ în cazul lui yM semnifică sporul în termeni relativi. În final, propunem următoarea tipologie, exprimată grafic în figura următoare (Figura 4).

Se observă patru clase principale în care pot fi clasificate țările sau grupele de țări din UE24, corespunzător celor patru cadrane (numerotate în sens trigonometric de la I la IV), în care poate fi încadrată dinamica din perioada 2000–2014.

Tabelul 1. Valorile indicatorilor referitori la convergență, în UE 24

	yM:				g%:			σ%:		
	2000	2014	Δ	Δ%	2000	2014	Δ	2000	2014	Δ
1 Belgium&Lux	25.0	34.5	9.5	37.9	128.0	125.7	-2.3	28.8	27.5	-1.3
2 Bulgaria	5.5	12.8	7.3	132.4	28.2	46.7	18.5	19.1	35.8	16.8
3 CzechRep	14.1	23.2	9.1	64.1	72.5	84.7	12.3	22.4	24.9	2.5
4 Denmark	24.9	33.3	8.4	33.8	127.5	121.6	-6.0	14.6	18.1	3.6
5 Germany	23.4	34.5	11.2	47.9	119.6	126.0	6.4	19.1	16.8	-2.2
6 Baltics	7.6	19.7	12.1	159.1	38.9	71.8	32.9	4.2	7.1	2.8
7 Ireland	25.7	36.8	11.1	43.2	131.6	134.2	2.6	17.2	18.0	0.8
8 Greece	16.8	19.9	3.1	18.6	85.9	72.5	-13.3	20.8	26.4	5.6
9 Spain	18.8	25.0	6.2	32.7	96.5	91.2	-5.3	20.3	20.7	0.4
10 France	22.6	29.3	6.7	29.9	115.6	106.9	-8.6	20.7	24.5	3.7
11 Croatia	9.6	16.1	6.5	67.1	49.4	58.8	9.4	2.3	2.5	0.2
12 Italy	23.1	26.4	3.2	14.0	118.5	96.2	-22.3	24.1	23.4	-0.7
13 Cyprus&Malta	17.5	22.8	5.3	30.6	89.4	83.2	-6.2	4.0	2.3	-1.6
14 Hungary	10.5	18.6	8.1	77.3	53.8	68.0	14.2	32.4	36.1	3.7
15 Netherlands	27.1	35.6	8.5	31.3	139.0	130.1	-8.9	14.6	14.1	-0.5
16 Austria	25.7	35.5	9.8	38.1	131.6	129.5	-2.1	16.9	14.1	-2.8
17 Poland	9.2	18.6	9.4	101.4	47.3	67.8	20.6	17.2	20.8	3.6
18 Portugal	15.5	21.4	5.9	38.2	79.4	78.1	-1.2	22.8	19.9	-2.9
19 Romania	4.9	15.2	10.2	206.6	25.3	55.3	30.0	25.8	31.7	5.9
20 Slovenia	15.5	22.7	7.1	45.9	79.6	82.7	3.1	17.2	18.0	0.8
21 Slovakia	9.7	21.1	11.4	118.1	49.5	77.0	27.4	26.8	32.8	6.0
22 Finland	23.0	30.2	7.3	31.7	117.7	110.4	-7.3	20.3	18.3	-2.0
23 Sweden	25.5	33.7	8.2	32.0	130.8	123.0	-7.8	16.6	18.0	1.4
24 UK	23.3	29.5	6.2	26.8	119.2	107.7	-11.5	23.4	26.6	3.1

Studiul privind convergența reală în Uniunea Europeană demonstrează, cel puțin pentru perioada de după 2000, două reguli, ca parte a unui proces general de convergență: a) dacă o țară sau un grup de țări se plasează în materie de PIB pe locuitor pe o poziție aflată pe partea stângă departe de media europeană, este de așteptat o creștere rapidă a nivelului acestui indicator, concomitent însă cu manifestarea unei divergențe relativ puternice între componentele sale; b) dacă o țară sau un grup de țări se plasează pe partea dreaptă a nivelului mediu european, este de așteptat o creștere economică mai lentă concomitent cu o ușoară tendință de divergență între componentele sale, întreruptă eventual de pasaje temporare de convergență.

Pentru țările care pornesc de la un nivel mai redus de dezvoltare, în orientarea setului lor de politici economice ar trebui considerate următoarele două elemente: a) nivelul inițial al discrepantei dintre regiuni (evaluat eventual prin valoarea coeficientului de variație); b) în perioadele de dezvoltare economică rapidă nu ar

trebui ignorată convergența internă, ci ar fi necesară chiar programarea unor subperioade dedicate atenuării discrepanțelor dintre regiuni.

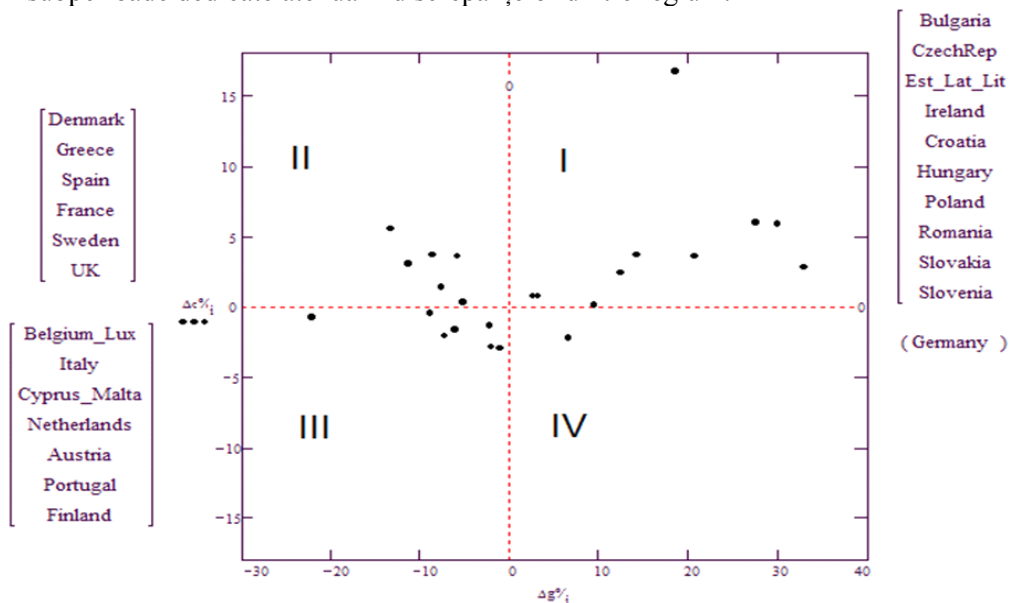

Figura 4. Gruparea țărilor din UE 24 în clase principale, 2000–2014

STRATEGII ȘI CONSIDERAȚII METODOLOGICE PRIVIND CONVERGENȚA REALĂ

PREMISE ȘI CONSIDERAȚII METODOLOGICE

Perspectivile de dezvoltare se bazează pe utilizarea echilibrată și corelată a factorilor interni disponibili (capital și factorul uman). Potențarea acestora va depinde de politicile publice ce se vor proiecta. În același timp, evoluția pe termen lung este condiționată de modul în care economia românească se va integra pe piața unică europeană și va valorifica avantajele apartenenței la Uniunea Europeană.

Cea mai importantă politică ce influențează semnificativ traiectoria viitoare a dezvoltării economice a țărilor membre UE o reprezintă **nouă guvernare economică a UE**. Principiile noii guvernări sunt statuate prin Tratatul privind stabilitatea, coordonarea și guvernarea în cadrul Uniunii economice și monetare, prin Directive și Regulamente. Acestea se aplică cu certitudine până în anul 2020. **Noua guvernare economică** acordă prioritate stabilității macroeconomice și

caracterului sustenabil al creșterii economice, neglijând **accelerarea procesului de convergență reală**.

Principalele coordonate ale noii guvernante, care restrâng spațiul de manevră pentru prognoza macroeconomică pe termen lung, sunt:

- obligativitatea atingerii MTO și asigurării pe termen mediu și lung a echilibrului bugetar;
- menținerea datoriei publice sub pragul de 60% stabilit prin Tratatul de la Maastricht;
- evoluția cheltuielilor publice în corelație cu evoluția PIB potențial (nominal);
- devieri mici ale evoluției macroeconomice, respectiv a PIB în raport cu estimările privind produsul intern brut potențial;
- menținerea dezechilibrelor macroeconomice în parametrii antestabiliți, parametri în general defavorabili accelerării convergenței;
- reducerea sprijinului comunitar pe măsura ridicării nivelului de dezvoltare.

Noul concept de întărire a guvernantei economice în UE prevede inclusiv coordonarea unor planuri de consolidare credibile pe termen mediu, prin care toate statele membre să profite de panta ascendentă a ciclului economic, cu scopul diminuării deficitelor și stocului de datorie publică acumulată.

În acest context, crearea unui spațiu fiscal prin consolidarea deficitelor bugetare și reducerea nivelului datoriei publice este cu atât mai necesară cu cât volatilitatea indicatorilor macroeconomici este mult crescută comparativ cu perioada premergătoare crizei, ceea ce poate necesita utilizarea suplimentară a politicii fiscale. Dacă ținem cont de impactul advers al evoluțiilor demografice, se poate prevedea o nouă spirală a creșterii deficitelor bugetare și a datoriilor publice pe termen mediu și lung.

Cadrul de guvernanță economică al Uniunii Europene a fost perfecționat substanțial după criză, astfel încât politicile naționale să fie coordonate și concertate în scopul atingerii obiectivelor Strategiei Europa 2020, dar și pentru a preveni, în viitor, manifestarea incertitudinilor și apariția crizelor economice. Ceea ce este cunoscut ca „Noua guvernanță a UE”, deși de la lansare și până în prezent au trecut 5 ani, își propune să detecteze, să prevină și să corecteze tendințele economice negative dintr-o anumită economie, pentru că în fapt orice dezechilibru național, în contextul pieței unice europene, afectează creșterea întregii economii europene.

Începutul este considerat a fi Comunicarea Comisiei Europene din mai 2010 cu privire la Consolidarea coordonării politicilor economice prin care s-a lansat inițiativa Semestrului European, care semnifică, în esență, că statele europene își vor coordona politicile economice în cadrul unui proces de evaluare, monitorizare și configurare a politicilor naționale derulat în mod unitar pe parcursul unui semestru calendaristic. În principiu este vorba de primul semestru al fiecărui an,

urmând ca în partea a doua fiecare țară să acționeze în sensul deciziilor comunitare de coordonare.

Semestrul european reprezintă un proces de analiză și decizional, care integrează procedurile comunitare deja existente în cadrul Pactului de Stabilitate și Creștere (PSC) și în cadrul procesului de implementare a Strategiei Europa 2020. Simplificat, procesul înseamnă practic corelarea politicilor de reformă explicitate în Programele Naționale de Reformă cu politicile macroeconomice și financiare cuprinse în Programele de Stabilitate și de Convergență. Prin urmare Semestrul European reprezintă un demers aplicabil atât politicilor fiscal-bugetare și macroeconomice, cât și celor structurale.

Fiind vorba de un proces decizional, Semestrul european este, cu alte cuvinte, o secvență de evenimente (de etape) derulate la nivel național și comunitar, care se încheie cu stabilirea unor politici prioritare și necesar de a fi întreprinse de fiecare stat pentru stimularea creșterii economice în UE. Acestea sunt „recomandări specifice de țară”, aprobate la începutul verii de către Consiliul European.

Documentele programatice realizate în cadrul Semestrului European, care asigură (sau încearcă) aplicarea principiilor și obiectivelor noii guvernante economice, sunt, în principal, următoarele:

- Comunicarea Comisiei Europene privind Analiza Anuală a Creșterii
- Raportul de țară al României pentru 2015
- Programul Național de Reformă
- Programul de Convergență
- Recomandările specifice de țară
- Recomandarea Consiliului privind Programul Național de Reformă și avizul Consiliului privind Programul de Convergență
- Opiniile Parlamentului cu privire la documentele programatice naționale și cele ale UE.

Pe baza **Programelor de Convergență și a Programelor Naționale de Reformă**, Consiliul European și Consiliul de Miniștri emit recomandări pentru anul următor, care trebuie incluse în bugetele naționale care se vor adopta în toamnă.

Pe baza lecțiilor desprinse de-a lungul crizei, Semestrul European include **3 componente de coordonare a politicilor economice:**

- **Reforme structurale în cadrul Strategiei Europa 2020.** Aceasta din urmă, adoptată în iunie 2010, este bazată pe tipul de creștere economică dezirabilă, anume una inteligentă, sustenabilă și incluzivă la nivel social. La nivel național, statele membre își prezintă reformele structurale necesare pentru a îndeplini țintele din Strategia Europa 2020 în cadrul Programelor Naționale de Reformă.
- **Supravegherea fiscal-bugetară în cadrul Pactului de Stabilitate și Creștere (PSC).** Acesta a fost întărit atât la nivelul său preventiv, cât și corectiv.

Componenta preventivă a PCS – transpus de țările din afara zonei euro în Programul de Convergență – se referă la obligativitatea ca statele membre să atingă și să mențină un **obiectiv bugetar pe termen mediu** (MTO), obiectiv raportat la **deficitul bugetar structural** și nu la cel efectiv.

- **Supravegherea dezechilibrelor macroeconomice.** Aceasta este o componentă nouă a coordonării politicilor macroeconomice. Monitorizarea dezechilibrelor macroeconomice a devenit necesară în condițiile în care acumularea unor dezechilibre macroeconomice în anumite state periferice ale Zonei Euro pune în pericol însăși existența acesteia. Este introdus un sistem de indicatori utilizați pentru detectarea dezechilibrelor la nivel macroeconomic.

La nivel procedural, Semestrul European aduce ca noutate față de perioada pre-criză, sincronizarea coordonării reformelor structurale cu supravegherea fiscal-bugetară, cele două componente având de acum înainte un calendar comun. În plus, coordonarea în cadrul Semestrului European se va face *ex ante*, spre deosebire de *ex post*, cum se realiza anterior. De acum înainte direcția politicilor economice la nivelul UE este dată înainte de elaborarea programelor naționale de reformă și a celor de stabilitate/ convergență și înainte de adoptarea bugetelor naționale.

Noile proceduri de supraveghere a politicilor fiscal-bugetare și a dezechilibrelor macroeconomice nu se mai referă doar la Zona Euro. În timp ce partea preventivă a acestor proceduri se aplică tuturor statelor membre ale UE-27, partea corectivă se aplică doar la nivelul țărilor din Zona Euro.

Supravegherea evoluțiilor economice ale statelor membre la nivelul UE include, ca mecanism distinct, **prevenirea și corectarea dezechilibrelor macroeconomice**, astfel încât să nu fie pusă în pericol buna funcționare a Uniunii Economice și Monetare. Mecanismul a fost instituit în anul 2011 și include în esență un **tablou de bord** cu indicatori economici relevanți pentru detectarea dezechilibrelor macroeconomice potențiale și două tipuri de rapoarte de analiză, respectiv „Raportul privind mecanismul de alertă”, care prezintă situația globală din UE și „Bilanțul aprofundat” al dezechilibrelor elaborat pentru fiecare stat membru. Raportul privind mecanismul de alertă (RMA) este punctul de plecare al ciclului anual al procedurii privind dezechilibrele macroeconomice. Pentru statele membre identificate în cadrul RMA că au dezechilibre macroeconomice care necesită măsuri de politică pentru diminuarea riscurilor sau a deficitelor deja existente se elaborează bilanțuri aprofundate menite să evalueze care din riscurile evidențiate în Raportul general au evoluat în ultimii ani și dacă există pericolul ca acestea să devină excesive.

Întreaga analiză se efectuează standardizat prin utilizarea aceluiași indicatori statistici, fapt ce ușurează compararea dintre state și chiar o ierarhizare a acestora în funcție de amplitudinea dezechilibrelor. Tabloul de bord cuprinde 11 indicatori expresivi ce acoperă deficitele externe și evoluția datoriei în special. Atașat tabloului de bord se regăsește un set de 28 de indicatori auxiliari, care sunt orientați cu preponderență către evoluția macroeconomică (produs intern brut, investiții,

ISD-uri etc.), prețuri și piața muncii. Indicatorii auxiliari largesc baza informațională în vederea înțelegerii dezechilibrelor potențiale, ca și a capacității de ajustare a economiei țării supuse analizei. Ele oferă în același timp argumente pentru stabilirea politicilor prioritare și în final a recomandărilor specifice fiecărei țări din cadrul Semestrului European.

În general, recomandările specifice de țară reflectă următoarele priorități:

- stimularea investițiilor pentru a sprijini creșterea viitoare;
- realizarea unor reforme structurale ambițioase pe piețele produselor, serviciilor și forței de muncă menite să ducă la creșterea productivității, a competitivității și a investițiilor;
- continuarea politicilor bugetare responsabile, care asigură echilibrul între stabilizarea pe termen scurt și sustenabilitatea pe termen lung;
- îmbunătățirea politicii de ocupare a forței de muncă și a protecției sociale pentru a le oferi cetățenilor mai multe mijloace, sprijin și protecție pe tot parcursul vieții și pentru a asigura o mai mare coeziune socială, care reprezintă o componentă esențială a creșterii economice durabile.

Tabloul de bord în sine, dar și Raportul privind mecanismul de alertă pentru 2015 relevă progresele semnificative înregistrate de România în direcția încadrării majorității indicatorilor de măsurare a dezechilibrelor macroeconomice în limitele stabilite. La momentul analizei România înregistra o depășire a pragurilor indicative doar la un singur indicator dintre cei 11 indicatori din tabloul de bord, respectiv la poziția investițională internațională netă (PIIN). Nivelul ridicat al acestui indicator reflectă acumularea unor deficite ale contului curent în perioada anterioară crizei, în mare măsură prin valoarea ridicată a investițiilor străine din acea perioadă. Din punct de vedere al economiei reale și implicit al perspectivelor de accelerare a dezvoltării, un volum mai ridicat de ISD-uri reprezintă un factor stimulator important. Mai mult, fluxurile ridicate de investiții străine nu afectează sustenabilitatea Contului curent. Rezultă că, în fapt, dezechilibrul relevat de PIIN în cazul României și altor state emergente are drept principală cauză un fenomen economic în esență pozitiv și extrem de necesar pentru susținerea creșterii economice.

De altfel, și situația economică din ultimii ani arată că guvernarea economică nu a putut răspunde tuturor cerințelor. Economiiile din UE continuă să facă progrese în direcția corectării dezechilibrelor externe și interne, dar investițiile și șomajul au avut o evoluție îngrijorătoare. Deficitele de cont curent, deficitele bugetare și competitivitatea s-au îmbunătățit, dar capacitatea de finanțare, respectiv economisirea și formarea brută de capital fix rămân insuficiente.

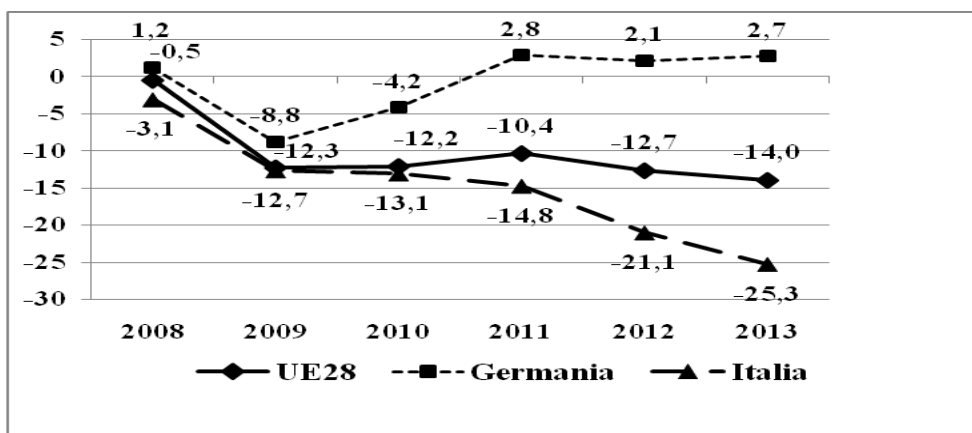
Ultimii ani au reprezentat pentru Uniunea Europeană o perioadă de creștere economică lentă, coexistând, pe piața unică europeană și chiar în zona euro, țări cu evoluții pozitive, dătătoare de speranță și state cu economii aflate sau intrând din nou în recesiune. Pe ansamblul UE, ritmul mediu anual de creștere reală a

produsului intern brut în perioada 2008–2014 a fost de 0,1%. În zona euro ritmul a fost de -0,1%.

Sugestiv pentru evaluarea perspectivelor este faptul că evoluția din ultimii trei ani a fost mai degrabă o nouă involuție sau cel mult o stare de stagnare, cu repercusiuni directe în dinamica investițiilor și, implicit, a parteneriatelor public-privat. Economia zonei euro s-a contractat cu 0,7% în anul 2012 și cu 0,5% în anul 2013, revenind ușor pe plus în anul 2014. Chiar și pe ansamblul UE, unde doar în 2012 dinamica produsului intern brut a fost negativă, iar țările emergente au contribuit, prin mai buna lor evoluție economică la compensarea declinului din zona euro, nivelul produsului intern brut atins în anul 2014 este încă sub cel din anul 2011.

În acest context este de subliniat că economiile Franței și Italiei – două dintre principalele țări partenere de schimburi comerciale ale României – sunt încă în suferință. Perioada 2012–2014 a fost o perioadă de declin pentru Italia, declinul cumulat, față de anul 2011, fiind de aproape 3% și o perioadă de relativă stagnare pentru Franța, cu ritmuri anuale de creștere a produsului intern brut puțin peste zero (în medie 0,3% anual). Dacă adăugăm că și Germania a avut doi ani de creștere economică puțin peste zero, respectiv anii 2012 și 2013, apreciem că sunt justificate temerile privind sustenabilitatea revigorării economice europene semnalate în anul 2014 și, implicit, a tendinței de amplificare a investițiilor.

- modificări procentuale comparativ cu 2007 -

Sursa: Eurostat

Figura 5. Formarea brută de capital fix

Revenirea lentă a procesului investițional în Europa este ilustrată atât de ponderea tot mai redusă a acestora (formarea brută de capital fix) în valoarea adăugată creată, respectiv în produsul intern brut, cât și de fluctuațiile evolutive mari, de la dinamici pozitive la cele negative, într-un termen relativ scurt de timp.

Spre exemplu, rata investițiilor (a formării brute de capital fix) în PIB s-a redus cu două puncte procentuale față de perioada de dinainte de criză, deși politicile macroeconomice europene își propuneau schimbarea modelului anterior de dezvoltare, bazat pe consum.

Dacă pe ansamblul Uniunii Europene rata investiției a fost, în medie, de circa 21,5% între 1998 și 2007, în ultimii ani mai puțin de 20% din produsul intern brut s-a alocat pentru proiecte investiționale.

Pentru inconsistența procesului investițional european există atât argumentul trecerii de la o amplificare a formării brute de capital fix în anul 2011, cu 2% pe ansamblul UE, la o reducere cu 2,6% în anul 2012, cât și perioadele lungi de declin în țări precum Italia, Portugalia, Grecia. Italia este de departe țara europeană cu declinul cel mai pronunțat al investițiilor. Cu toate acestea, Italia își menține poziția fruntașă (locul 6) după investițiile realizate în economia românească.

O altă caracteristică a contextului investițional european actual o reprezintă reducerea investițiilor străine, care ar fi putut compensa lipsa resurselor financiare interne.

În anul 2011, intrările de investiții străine în Uniunea Europeană au fost de circa 2,5 ori mai mici decât înainte de criză. În anul 2011, ultimul an pentru care s-a realizat o analiză globală pe ansamblul UE, intrările de ISD-uri au fost de 242 mld. euro, iar în anul de vârf de dinainte de criză, respectiv anul 2007, valoarea s-a apropiat de 600 mld. dolari. Investițiile europene în spațiul extracomunitar au fost în permanență mai mari, diferența netă negativă fiind aproximativ aceeași, în jur de 100–150 mld. euro.

Convergența reprezintă unul din principalele repere ale strategiei integrării europene. Mai mult, termenul *convergență* s-a folosit doar spre a caracteriza tendințele de apropiere a nivelurilor de dezvoltare a economiilor reale sau procesul ajungerii din urmă a economiilor avansate de către economiile sărace. Abia în ultimul deceniu termenul s-a extins și asupra evoluției în timp a unor aspecte legate de îndeplinirea condițiilor de aderare la Uniunea Europeană, prin compatibilizarea instituțională și administrativă (transpunerea și aplicarea acquis-ului comunitar), precum și a unor procese legate de asigurarea stabilității economice și monetare și de îndeplinirea criteriilor de acces la Zona Euro a țărilor membre UE, ca o condiție constituțională de trecere la faza superioară a procesului de integrare.

În esență, **convergența reală reflectă interdependența dintre unicitatea pieței europene și specificul piețelor naționale**, neputându-se în consecință identifica reguli și indicatori care să reflecte modul în care economiile naționale se armonizează pentru ca în mod sistemic să formeze o altă economie – economia europeană.

În fapt, convergența reală se referă la structuri, fluxuri și comportamente legate de producția, distribuția și consumul de bunuri și servicii, care prin combinare trebuie să maximizeze performanțele Pieței Unice Europene. Din acest punct de vedere, deși procesul de convergență reală pare și este în primul rând un proces endogen fiecărei entități naționale, acesta are și o conotație globalizatoare, mai ales din perspectiva scopului său, respectiv acela de armonizare a economiilor zonale într-un tot unitar, competitiv și eficient.

Chiar și din această sumară abordare sistemică rezultă că înainte de toate convergența reală este în primul rând **un concept structural**, de reflectare a evoluției – în interdependența lor națională și europeană – diverselor sectoare și activități economice. Mai mult, o abordare cuprinzătoare a convergenței reale nu trebuie să se limiteze la sectoarele „strict economice”, ci **trebuie să privească societatea în ansamblul său**.

În fine, **complexitatea deosebită a convergenței reale** face ca procesul de convergență reală să fie un proces dificil și îndelungat. El, în general, excede perioada convergenței nominale. Dacă privim într-o dinamică sistemică, putem aprecia că procesul de convergență reprezintă o stare „de echilibru” a economiei europene, privită ca sistem global, către care se tinde, dar care nu este niciodată atinsă.

Principalul indicator de evaluare a progreselor în ce privește convergența reală îl reprezintă **produsul intern brut pe locuitor la puterea de cumpărare standard**. Acesta din urmă este o monedă de referință ipotetică utilizată în programul de comparare internațională a parității puterii de cumpărare.

În cadrul acestui program se evaluează **paritatea puterii de cumpărare, care exprimă echivalența între nivelul prețurilor exprimate în aceeași monedă din diferite țări**. Teoria parității puterii de cumpărare are o istorie îndelungată în economie, fiind utilizată în literatura de specialitate de aproape o sută de ani. Argumentul teoretic îl reprezintă legea prețului unic conform căreia dacă două bunuri (servicii) pe două piețe diferite sunt identice, atunci ele vor avea același preț, bineînțeles, exprimat în aceeași monedă. Extinderea teoriei la toate bunurile din economie conduce la PPC și oferă posibilitatea determinării unei valori reale a macroindicatorilor mult mai corectă.

Paritățile puterii de cumpărare (PPC) se utilizează atât în calitate de convertori de monedă, cât și ca deflatori spațiali de preț. Fac conversia diferitelor valute într-o monedă comună și, în procesul de conversie, egalizează puterea de cumpărare, eliminând diferențele între nivelurile de preț între țări. Astfel, când PIB și componentele (calculate prin metoda cheltuielilor) sunt convertite într-o monedă comună cu PPC, acestea sunt valorificate la același nivel de preț și deci reflectă doar diferențele între volumele de bunuri și servicii achiziționate în țări.

Paritatea puterii de cumpărare poate fi privită din mai multe unghiuri, care pot fi parțial sau total ilustrate în analizele macroeconomice, respectiv:

- un indice de preț pentru un bun sau serviciu, diferit de prețurile de consum, calculat prin comparație; acesta ilustrează raportul dintre prețurile aceleiași mărfi în două țări;
- un indicator de deflatare a produsului intern brut și a componentelor sale (de exemplu consumul final), caz în care se ia în calcul un coș de bunuri și servicii comparabile și reprezentative pentru toate piețele supuse comparației internaționale; în fapt, acest indicator este un indicator agregat al prețurilor;
- un indicator al bunăstării, al puterii de cumpărare al locuitorilor diferitelor țări;
- o exprimare indirectă a cursului de schimb de echilibru; cursul de schimb implicat în această metodă reprezintă raportul dintre PPC-urile României și a unei țări din zona euro; altfel spus, se poate aprecia că dacă PIB-ul calculat pe baza cursului mediu de schimb este mai mic decât PIB-ul calculat pe baza PPC, moneda națională este subevaluată în raport cu euro sau, altfel spus, rata de schimb efectivă subvaluează nivelul general al prețurilor; există o rezervă în această abordare prin faptul că PIB prin metoda PPC se exprimă printr-o monedă teoretică și nu prin euro.

Moneda este „Puterea de Cumpărare Standard” (PCS), care reprezintă moneda de referință stabilită la nivelul Uniunii Europene pentru a exprima rezultatele Programului European de Comparare. PCS este o unitate de valută convențională care exclude influența diferențelor între nivelul prețurilor dintre țări.

De regulă, din PPC se obțin trei seturi de indici:

- Indicii cheltuielilor finale reale – Acestea sunt măsurări de volum, care reflectă mărimile relative ale grupelor de produse sau ale agregatelor comparate. La nivelul PIB, aceștia sunt utilizați pentru compararea mărimii economice a țărilor;
- Indicii cheltuielilor finale reale pe cap de locuitor – Acestea sunt măsurări de volum standardizate, care reflectă grupele de produse sau agregatele comparate pe cap de locuitor. La nivelul PIB-ului, sunt utilizate adeseori pentru compararea bunăstării economice a locuitorilor diferitelor țări;
- Niveluri comparative ale prețurilor – Acestea sunt raporturile dintre PPC și ratele de schimb. La nivelul PIB, ele oferă o măsurare a diferențelor dintre nivelurile generale ale prețurilor țărilor respective. Coeficientul de variație a nivelurilor comparative ale prețurilor se aplică ca un indicator al convergenței prețurilor între statele membre ale UE.

Așa cum se preciza la început, prima și cea mai importantă utilizare a PPC o reprezintă calculul produsului intern brut real și evaluarea decalajelor dintre țările membre UE după acest indicator. Este vorba despre produsul intern brut exprimat în PCS (un euro ca medie pe ansamblul UE asemănător din punct de vedere conceptual cu „dolarul internațional” utilizat de Banca Mondială).

Din acest punct de vedere PIB-ul la PCS constituie bază pentru două tipuri de analize:

- analiza puterii economice care este oglindită de valoarea PIB-ului la PCS, și
- analiza nivelului de dezvoltare și convergenței reale, pe baza produsului intern brut la PCS pe locuitor.

În acest sens, Eurostat precizează în Metodologia privind PPC: „La nivel de PIB, indicii de volum sunt utilizați pentru a compara dimensiunea economică a țărilor, iar indicii de volum pe locuitor pentru compararea decalajelor privind bunăstarea materială a rezidenților”.

În structură, metoda PPC se utilizează la componentele de utilizare ale produsului intern brut, în principal cheltuielile pentru investiții și cheltuielile pentru consum. După cum se preciza la începutul articolului, convergența reală reprezintă un concept structural reflectând în esență procesul de compatibilizare a economiilor naționale în cadrul pieței unice europene. Din păcate însă modificările structurale aferente procesului de convergență nu pot fi comparate prin PPC pentru că această metodă de comparație nu se utilizează și la structura produsului intern brut pe activități (ramuri).

Cheltuielile respective, exprimate la paritatea de cumpărare standard (PCS), sunt cu adevărat cele reale pentru că, fiind la același nivel de preț, reflectă doar diferențele în volumele de bunuri și servicii achiziționate în țările supuse comparației. Ca urmare, cheltuielile pentru consumul final, exprimate în PCS, exprimă, cu grad mare de relevanță, decalajele de nivel de trai dintre cetățenii țărilor europene.

Indicatorul care măsoară bunăstarea materială a gospodăriilor este „Consumul individual actual” (AIC în engleză). Prin comparare cu produsul intern brut, prin consumul pe locuitor la PCS (AIC) se poate analiza măsura în care creșterea economică se reflectă în nivelul de trai. Spre exemplu Polonia se situa în anul 2014 la 68% față de media UE după PIB pe locuitor la PCS și la 74% față de media UE din punct de vedere al consumului pe locuitor la PCS. În cazul Sloveniei proporțiile sunt inverse: 83% la PIB pe locuitor și numai 74% la AIC pe locuitor. În România AIC pe locuitor se situa la 55% față de media UE, iar PIB pe locuitor la circa 54%.

Paritatea puterii de cumpărare este utilizată pentru a deriva indicii de preț (deflatori). Aceștia sunt rapoarte dintre PPP și cursurile de schimb și ilustrează modul în care diferă nivelurile de preț între țări la nivel de produs intern brut, prin comparația dintre țări, se identifică diferențele în privința nivelurilor generale de preț.

În fine, trebuie evidențiat că paritatea puterii de cumpărare, respectiv PIB la PCS, se utilizează de factorii decizionali. Comisia Europeană le folosește pentru alocarea fondurilor structurale, iar FMI pentru stabilirea cotei contribuțiilor membrilor săi.

Pe lângă contextul internațional pentru viitor, plin de incertitudini, dar relativ stabil, **ipotezele interne cele mai importante pentru evoluția pe termen lung** a economiei românești se referă la **capacitatea de economisire bazată pe o competitivitate în creștere pe piața unică europeană.**

Din acest punct de vedere s-a apreciat că în următorii 20 de ani nu se vor înrăutăți **ratele actuale de economisire internă și rata excedentului brut.**

România are o capacitate bună de economisire, vizibilă mai ales în ultimii ani, când a fost depășit și nivelul mediu din UE. O astfel de evoluție este în corelație cu evoluția venitului disponibil pentru consum și investiții (Tabelul 2).

Tabelul 2. Evoluții ale agregatelor macroeconomice

- ritmuri medii anuale (nominale) -

	2001 – 2008	2009 – 2015
Produs intern brut	26,6	4,5
Venitul disponibil brut	26,0	4,4
Economia brută	29,1	7,6
Formarea brută de capital fix	37,6	-1,9

Sursa: INS, conform ESA 2010

Capacitatea României de a-și asigura resurse investiționale pentru dezvoltare și reducerea decalajelor este argumentată și de creșterea ratei de economisire de la 14,5% din PIB în anul 2000 la 25,1% din PIB în anul 2015 (Tabelul 3).

Tabelul 3. Rate specifice

- procente din PIB -

	2000		2008		2015	
	UE	România	UE	România	UE	România
Rata VAB	89,2	89,9	89,8	89,1	89,4	87,8
Rata de investiții	21,4	19,3	22,5	38,4	19,3	24,7
Rata de economisire int.	20,5	14,5	20,9	20,2	20,9	25,1
Rata excedentului brut	38,0	50,5	41,7	50,2	40,7	55,7

Sursa: Eurostat, conform ESA 2010

Un ritm rapid de creștere economică în România se poate realiza doar prin **investiții** (așa cum este cazul majorității statelor lumii în perioadele de expansiune; a se vedea experiența Japoniei în trecut („miracolului japonez”) sau a Chinei în prezent („miracolul chinez”), precum și a țărilor din Vestul Europei.

Structura completă a procesului de economisire și investire din ultimii ani relevă o ușoară îmbunătățire, dar pe termen lung progresele sunt dificile.

Tabelul 4. Balanța economii – investiții

- % din PIB -

	2013	2014	2015
PIB	100,0	100,0	100,0
Consum final	75,2	75,7	74,9
Economisirea internă brută	24,8	24,3	25,1
Veniturile nete ale factorilor în raport cu străinătatea	-0,3	-0,2	-0,6
Economisirea națională brută (E)	24,5	24,0	24,5
Formarea brută de capital (I)	25,6	24,7	25,6
Economii-Investiții (E-I)	-1,1	-0,7	-1,1

LINIILE DIRECTOARE ALE PRINCIPALELOR STRATEGII GUVERNAMENTALE

Liniile Directoare Perspectiva 2020

Principalele repere pentru evoluția economiei românești până în anul 2020, dar mai ales pentru procesul de convergență sunt documentele programatice elaborate și aprobate de Guvernul României în cadrul Semestrului European, respectiv Programul de Convergență și Programul Național de Reformă.

Transmiterea de către statele membre și evaluarea de către Comisia Europeană a **Programului de convergență** reprezintă o componentă a Semestrului European, care privește întărirea coordonării politicilor economice, structurale și bugetare. Semestrul European este instrumentul principal pentru Strategia Europa 2020, instrumentul preventiv al Pactului de Stabilitate și Creștere (amendat prin intrarea în vigoare, în data de 13 decembrie 2011, a pachetului de 6 acte comunitare), al Procedurii de dezechilibre macroeconomice și al Pactului Euro Plus.

România a realizat în anul 2015 un deficit structural al bugetului general consolidat de 0,3% din PIB, ceea ce corespunde prevederilor Tratatului privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernanța în cadrul Uniunii Economice și Monetare de încadrare în obiectivul bugetar pe termen mediu (OTM). România a atins ținta privind OTM de 1% din PIB în anul 2014 mai devreme decât era anticipat.

Comisia Europeană a constatat în analiza amănunțită din cadrul raportului de țară că România nu se confruntă cu dezechilibre macroeconomice. Cu toate acestea, au fost identificate riscuri privind poziția investițională netă, inițiative parlamentare care pot afecta sistemul bancar și politicile fiscale prociclice.

Programul de convergență ediția 2016 are la bază prevederile Strategiei fiscal-bugetare și cadrul macroeconomic actualizat pentru perioada 2016–2018.

Actuala planificare bugetară națională estimează un deficit bugetar ESA de 2,9% din PIB pentru anii 2016 și 2017. De asemenea, se așteaptă o abatere de la OTM în anii 2016 și 2017 în principal ca urmare a reducerilor de taxe și impozite aprobate prin noul Cod fiscal și majorărilor salariale sau ale unor drepturi de asistență socială aprobate în anul 2015.

Guvernul României își menține angajamentul de adoptare a monedei euro. O dată concretă va fi stabilită în urma realizării unui calendar de trecere la moneda euro, ce va fi finalizat până la următoarea ediție a programului de convergență, totodată ținând cont și de îndeplinirea criteriilor nominale și reale de convergență. Angajamentul de adoptare a monedei euro reprezintă în continuare o ancoră importantă în promovarea reformelor bugetare și structurale necesare creșterii flexibilității economiei românești.

Din punct de vedere al convergenței reale, evaluată prin decalajele față de media europeană a produsului intern brut (PIB) pe locuitor exprimat prin puterea de cumpărare standard (PCS), România a progresat semnificativ în ultimii doi ani, situându-se la circa 55% față de media UE-28, comparativ cu aproximativ 50% în 2010. În concordanță cu evoluțiile economice explicitate în acest program, convergența reală a României va ajunge în anul 2018 la circa 65%, existând perspectiva ca la orizontul anului 2020 PIB pe locuitor la PCS din România să reprezinte 70% din media europeană.

Programul Național de Reformă (PNR) constituie platforma-cadru pentru definirea reformelor structurale și a priorităților de dezvoltare care ghidează evoluția României până în anul 2020, în concordanță cu traiectoria de atingere a obiectivelor Strategiei Europa 2020.

PNR 2016 a fost elaborat în conformitate cu orientările Comisiei, cu prioritățile stabilite prin Analiza Anuală a Creșterii 2016 (AAC), fiind luate în considerare recomandările specifice de țară 2015 (RST), precum și Raportul de țară al României 2016. Acest program vizează fructificarea potențialului de creștere prin stimularea competitivității și productivității, consolidarea coeziunii sociale și teritoriale, crearea de noi locuri de muncă – toate acestea urmărind reducerea decalajelor față de celelalte state membre ale Uniunii Europene (UE). Asumarea reformelor structurale-cheie pentru economia și administrația națională va permite concertarea eforturilor și resurselor naționale în direcția modernizării societății românești și este de natură să susțină convergența economico-socială.

Pentru a consolida redresarea economică a UE și a stimula convergența către statele membre cu cele mai bune rezultate, COM recomandă menținerea celor trei priorități identificate în cadrul AAC 2015, și anume: relansarea investițiilor, continuarea reformelor structurale și politici bugetare responsabile.

În România au fost identificate două categorii de strategii, și anume **strategii naționale și guvernamentale**, care acoperă orizontul de programare și alocare a fondurilor UE. Strategiile sectoriale au fost aprobate de guvern și au fost însușite de Comisia Europeană ca fiind strategii adecvate absorbției fondurilor UE.

Alocarea fondurilor europene către statele membre se realizează, începând cu perioada de programare 2014–2020, în condițiile unei schimbări de paradigmă, unul dintre cele mai importante aspecte fiind condiționarea intervenției cu sprijin nerambursabil de existența unor strategii în domeniile de intervenție.

În sinteză, strategiile importante din punct de vedere macroeconomic sunt:

A. Strategii naționale

- Strategia națională de export a României pentru perioada 2014–2020
- Strategia națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2014–2020
- Strategia națională a României privind schimbările climatice 2013–2020
- Strategia națională pentru învățământ terțiar 2015–2020
- Strategia națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015–2020
- Strategia națională privind Agenda Digitală pentru România 2020
- Strategia națională în domeniul politicii de tineret pentru perioada 2015–2020
- Strategia națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice pentru perioada 2015–2020

B. Strategii guvernamentale

- Strategia guvernamentală pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii și îmbunătățirea mediului de afaceri din România Orizont 2020
- Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România
- Strategia pentru consolidarea administrației publice 2014–2020
- Strategia privind mai buna reglementare 2014–2020

Având în vedere orizontul acestor strategii, și în ipoteza menținerii aceluiași prevederi și pentru perioada următoare, respectiv 2021–2027, se constată necesitatea elaborării unor noi sau a extinderii/actualizării celor deja existente.

Strategii pe termen mediu și lung

Dacă Strategiile cu orizont 2020, elaborate fie în cadrul condiționalităților Acordului de Parteneriat dintre România și Comisia Europeană pentru perioada de programare 2014–2020, fie ca urmare a unor obiective guvernamentale sau naționale, pot avea un impact cel mult marginal asupra Strategiei de Dezvoltare a României pe următorii 20 de ani, manifestat prin efectele implementării sau neimplementării lor asupra bazei de pornire pentru noua strategie, Strategiile cu orizont mai lung existente la nivele european și național pot susține sau avea o acțiune divergentă față de obiectivele acestora din urmă.

Din Strategiile pe termen lung și mediu existente considerăm că implicații mai semnificative asupra Strategiei de dezvoltare a României pe următorii 20 de ani sunt următoarele:

- Strategia națională privind schimbările climatice și creșterea economică bazată pe emisii reduse de carbon perspectiva 2050 – decembrie 2015; Strategia Europeană de Schimbări Climatice;
- Strategia Energetică a României 2016–2030, cu perspectiva anului 2050 (în consultare publică);
- Strategia privind Dezvoltarea Teritorială a României, România policentrică 2035 – Coeziune și competitivitate teritorială, dezvoltare și șanse egale pentru oameni – aprobată în octombrie 2016;
- Master Plan General de Transport al României pe termen scurt, mediu și lung, cu perspectiva anului 2040, aprobat în august 2016;
- Strategia Uniunii Europene pentru Economia Circulară – Comunicarea Comisiei 2015(614) din 5.12.2015 – Închiderea buclei – un plan de acțiune al UE pentru economia circulară și Comunicarea Comisiei 2014(398) din 25.09.2014 – Spre o economie circulară: un program „deșeuri zero” pentru Europa.

Strategia națională privind Schimbările climatice

Liniile Directoare ale Strategiei

Obiectivul general al acestei strategii este de a mobiliza și de a permite actorilor privați și publici să reducă emisiile de GES provenite din activitățile economice în conformitate cu țintele naționale și cu angajamentele față de UE, prezentate în Tabelul 5, și să se adapteze la impactul schimbărilor climatice, atât curente, cât și viitoare.

Tabelul 5. Obiectivele de reducere a emisiilor de CO₂ ale UE (%)

Reduceri față de 1990	2030		2050	
	min	max	min	max
Total	-40%	-44%	-79%	-82%
Energie (CO ₂)	-54%	-68%	-93%	-99%
Industrie (CO ₂)	-34%	-40%	-83%	-87%
Transport (incl. CO ₂ aviației)	20%	-9%	-54%	-67%
Rezidențial și servicii (CO ₂)	-37%	-53%	-88%	-91%
Agricultura (Non-CO ₂)	-36%	-37%	-42%	-49%
Alte emisii Non-CO ₂	-72%	-73%	-70%	-78%

Sursa: Comisia Europeană

Strategia privind Schimbările Climatice adoptă ținte cuantificabile în conformitate cu aspirațiile UE 2030: reducerea cu 40% a emisiilor GES totale față de nivelul anului 1990. În ceea ce privește adaptarea la schimbările climatice, strategia subliniază abordările îndreptate spre protecția cetățenilor și a activităților economice împotriva efectelor schimbărilor climatice, în special împotriva evenimentelor extreme, ajutându-i să se adapteze la schimbări, putând ajusta în același timp și activitățile economice și sociale respective.

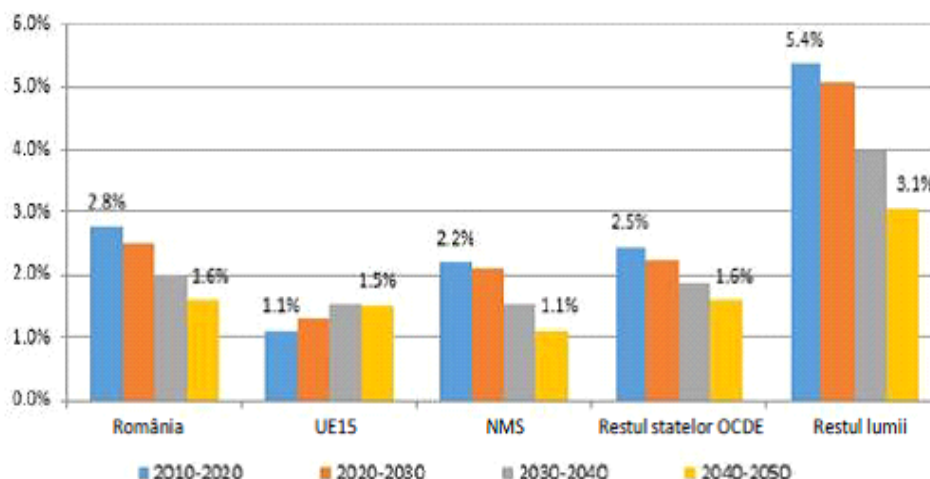
Suita de instrumente necesare pentru reorientarea investițiilor și a activităților către modele inteligente de climă include:

- Politicile și reglementările;
- Stimulele economice și fiscale;
- Valorificarea avantajelor schemei europene de comercializare a certificatelor de emisii de GES (EU ETS);
- Mecanismele de finanțare și piață de capital;
- Sistemele de asistență financiară (incluzând finanțarea UE);
- Asistența tehnică (inclusiv finanțarea UE și alte programe).

Un model macroeconomic de analiză la nivelul întregii economii a analizat trei scenarii pentru economia României până în 2050. Modelarea sectorială pentru șase sectoare ce se suprapun – apă, agricultură, silvicultură, energie, transporturi și urban – a identificat căi de referință pentru fiecare sector și a explorat acțiuni de atenuare și adaptare la schimbările climatice.

În cadrul Strategiei au fost elaborate trei scenarii pentru creșterea economică și costul reducerii emisiilor GES până în 2030 și 2050, respectiv:

- **Scenariul de referință.** Un scenariu de referință (sau business-as-usual) extrapolează tendințele actuale de dezvoltare economică și politicile actuale pentru România până în 2050, generând o cale de creștere economică consensuală care nu ia în considerare nicio obligație suplimentară de atenuare față de cele deja stabilite și nici nevoia de adaptare la schimbările climatice. Implementarea Pachetului UE 2020 pentru climă și energie, care solicită atenuarea emisiilor de gaze de seră cu 20% până în 2020 comparativ cu 1990, și menținerea sistemului de comercializare a emisiilor după 2020 fac parte din scenariul de referință. Acest scenariu servește ca element de comparație pentru scenariile verzi. În Figura 5 este prezentat scenariul de creștere de referință pentru economia României în perioada 2010–2050 comparativ cu alte economii sau regiuni.

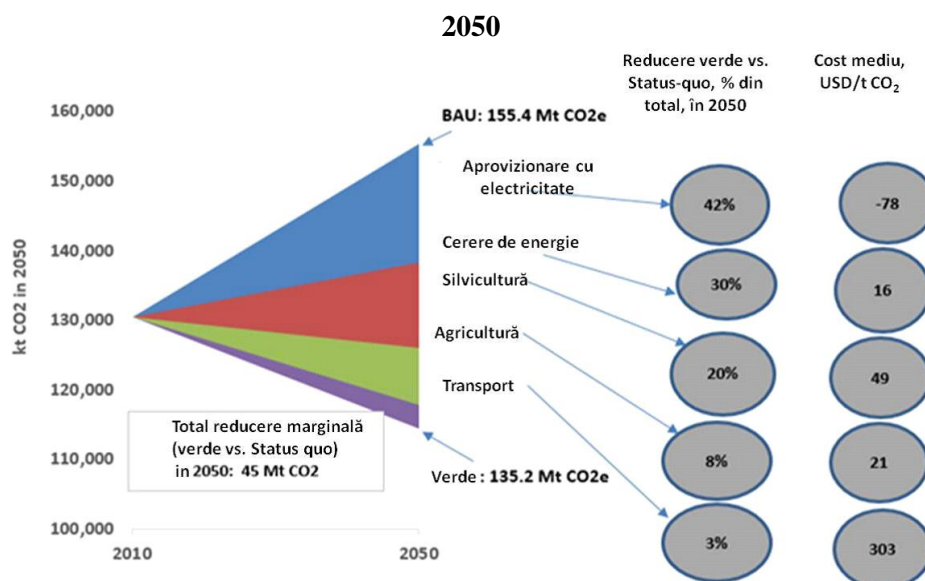

Sursa: modelul ROM-E3, realizat în cadrul „România: Programul privind schimbările climatice și o creștere economică verde cu emisii reduse de carbon”, 2015, Banca Mondială. Raport C 3 2_Simulare politici creștere economică – Proiect Opera Clima

Figura 5. Scenariul de referință pentru creșterea economică a României în perioada 2010–2050

- Scenariul Verde.** Acest prim scenariu privind emisiile reduse de carbon și dezvoltarea verde determină îndeplinirea de către România a cerințelor Cadrului 2030 pentru Climă și Energie (propus), care include atenuarea GES în întreaga UE până în 2030 de 40% față de 1990. Analiza sectorului precizează politicile și investițiile Guvernului pentru atingerea țintelor Cadrului 2030. Acest scenariu mai include și acțiuni de adaptare modestă (investiții și politici) pentru contracararea viitoarelor daune climatice. Acțiunile verzi constituie un pachet de politici și investiții ambițioase, dar practice, pentru a reduce emisiile și a contracara schimbările climatice.

În Scenariul verde, Strategia are în vedere reducerea emisiilor de CO₂ cu 45 milioane de tone până în 2050 la un cost per tCO₂, care variază între 16 USD la 303 USD în funcție de sectorul unde are loc reducerea emisiilor, după cum ne arată Figura 6.

Sursa: Strategia națională privind schimbările climatice și creșterea economică bazată pe emisii reduse de carbon, Banca Mondială, decembrie 2015

Figura 6. Reducerea marginală de emisii CO₂ și costul unitar pentru orizont

- Scenariul Super Verde.** Al doilea scenariu verde cere ca România să contribuie în mod corespunzător la ținta de atenuare a Foin de parcurs 2050 în întreaga UE (experimentală) de 80% comparativ cu 1990. Atât reducerea emisiilor de GES, cât și adaptarea la schimbările climatice sunt factori importanți. Aceste măsuri ale scenariului „Super Verde” ar putea să fie văzute ca reprezentând un pachet foarte ambițios și mai scump care necesită în general o implementare mai agresivă a măsurilor verzi sau o acoperire mai largă a unor astfel de măsuri.

Costul implementării unui model de creștere verde sau super verde în termeni de PIB și ocupare este mult mai mare decât potențialul de creștere definit în scenariul de referință, după cum rezultă din compararea rezultatelor din Tabelul 6 și scenariul de referință prezentat în Figura 5.

Tabelul 6. Impactul reducerii emisiilor de CO₂

Indicatori (%)	Verde		Super Verde	
	În 2030	În 2050	În 2030	În 2050
Impactul asupra PIB	-1,1%	-2,1%	-1,4%	-4,0%
Cu dividend duble	-1,0%	-2,0%	-0,7%	-3,2%
Cu preț redus al combustibilului	-1,0%	-1,8%	-1,3%	-4,0%
Impactul asupra ocupării forței de muncă	-1,7%	-1,4%	-2,2%	-5,3%
Cu dividend duble	-1,5%	-1,3%	-0,9%	-4,1%
Cu preț redus al combustibilului	-1,2%	-1,0%	-1,7%	-5,3%

Sursa: modelul ROM-E3, realizat în cadrul „România: Programul privind schimbările climatice și o creștere economică verde cu emisii reduse de carbon”, 2015, Banca Mondială. Raport C 3 2_Simulare politici creștere economică Proiect Opera Clima

Impactul Strategiei de Schimbări Climatice asupra Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani

Strategia de schimbări climatice, așa cum este ea aprobată în prezent, pune accentul pe costurile induse de atingerea obiectivelor sale până în 2050 prin extrapolarea proceselor economice și tehnologice existente în România la data când ea a fost elaborată. Unul din marile lipsuri ale acestei Strategii este acela al omisiunii abordării procesului de transformare și adaptare structurală a economiei românești, astfel încât aceasta să poată atât să internalizeze costurile legate de prevenirea schimbărilor climatice, cât și să modifice modelul de creștere economică prin adoptarea de noi tehnologii mai prietenoase cu mediul în sectoarele existente și orientarea către implementarea și dezvoltarea sectoarelor economiei verzi. La momentul acesta, într-o Analiză Cost-Beneficiu pentru Strategia de Schimbări climatice, nu putem constata decât că, din punct de vedere economic pentru România, ea este ineficientă, întrucât costurile depășesc beneficiile și că de fapt aceasta nu este o strategie pentru creștere economică, ci una de descreștere economică.

Astfel, între Strategia de Schimbări climatice a României și Strategia de Dezvoltare a României pe următorii 20 de ani este deschis un hiatus determinat de

modele divergente de abordare a creșterii economice. În acest context, integrarea obiectivelor și măsurilor Strategiei pentru Schimbări climatice a României în Strategia de Dezvoltare a României pe următorii 20 de ani poate fi realizată numai dacă Strategia de Dezvoltare va completa omisiunile Strategiei pentru schimbări climatice referitoare la progres tehnologic și economie verde prin investiții de transformare economică, care să permită implementarea concomitentă a dezvoltării și a prevenirii schimbărilor climatice.

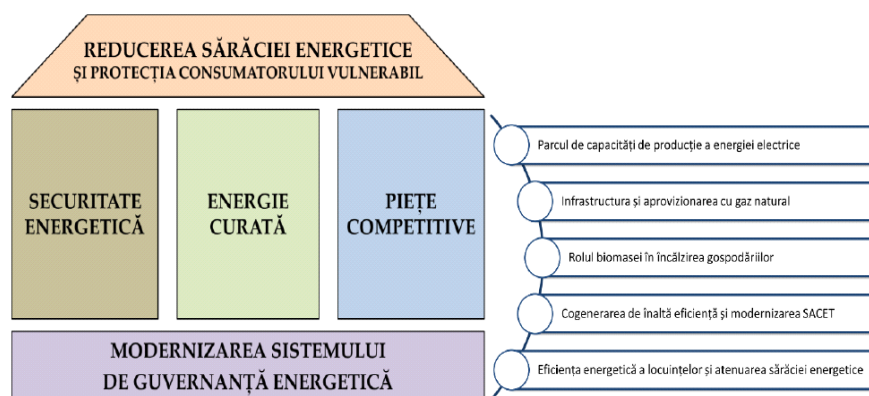
Strategia Energetică a României 2016–2030, cu perspectiva anului 2050

Întrucât Sectorul Energetic este unul din cei mai mari emitenți de CO₂, Strategia energetică este strâns corelată cu Strategia de Schimbări Climatice.

Linii Directoare ale Strategiei Energetice a României

Strategia oferă o viziune și un proiect de dezvoltare a sectorului energetic până în anul 2030 și este fundamentată în jurul a cinci obiective strategice:

- securitate energetică,
- de asigurare a competitivității economiei,
- dezvoltare sustenabilă,
- bune guvernanțe a sectorului,
- reducerea sărăciei energetice și protecția consumatorilor vulnerabili.

Sursa: *Strategia Energetică a României 2016–2030, cu perspectiva anului 2050*

Figura 7. Cinci obiective strategice fundamentale și cinci arii centrale de intervenție strategică

Strategia arată locul l combustibililor tradiționali – țiței, gaz natural, cărbune și energie nucleară – în mixul energetic al următoarelor decenii și consideră hidroenergia ca fiind coloana vertebrală a sistemului energetic național și acordă o pondere mărită componentei nucleare, în special din considerații de securitate energetică. Structura considerată a sectorului energetic și perspectivele sale de evoluție până în 2030 evidențiază cinci arii centrale de intervenție strategică, așa cum se vede din Figura 7.

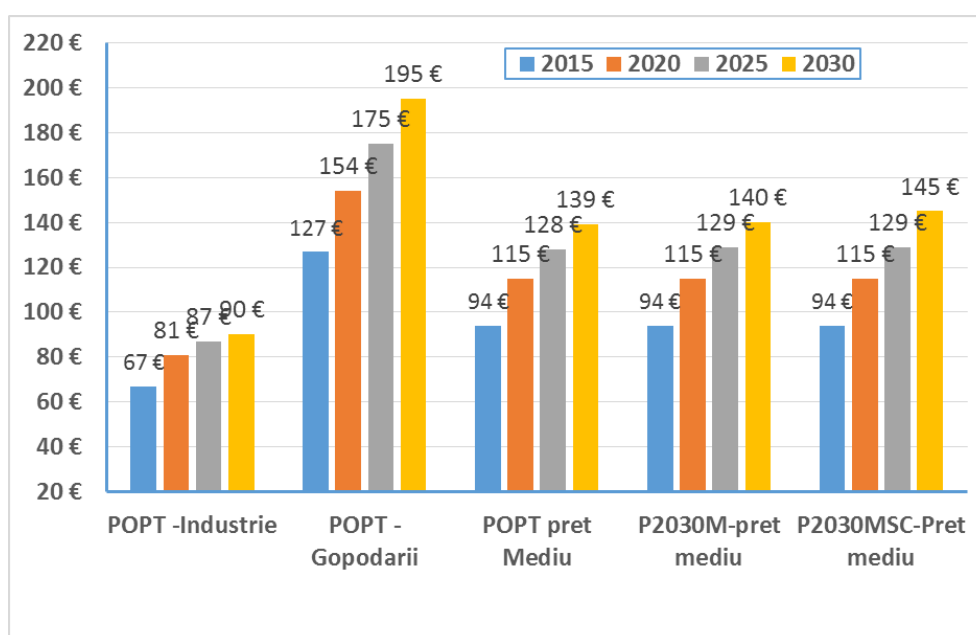
Liniile de dezvoltare ale sectorului energetic din România până în anul 2030 a avut la bază analiza sectorului energetic din România și modelarea cantitativă de detaliu a subsectoarelor relevante, prin intermediul suitei de modele PRIMES/GEM-E3 (modelul utilizat și la elaborarea Strategiei de Schimbări climatice).

Modelarea a constat în rularea a trei scenarii principale, respectiv:

- **SCENARIUL DE REFERINȚĂ (R)** presupune că România se limitează la asumarea tuturor politicilor energetice și măsurilor adoptate la nivel național și european până la 1 septembrie 2016 și consideră atingerea țintelor naționale pentru 2020. Scenariul de Referință presupune rate ale costului de capital (WACC) specifice României cu privire la investițiile în sectoarele nuclear, SRE și de eficiență energetică. Ratele WACC diferă de nivelul UE în perioada 2015–2040 din cauza unor factori ce duc la prime de risc mai mari, dar ele sunt aliniate la nivelul mediu al UE începând cu 2040. Au fost considerate patru variante ale Scenariului de Referință în funcție de ipotezele privind prețurile globale la combustibilii fosili, respectiv:
  - *pentru un preț mediu al combustibililor, conform celor mai recente proiecții internaționale.*
  - *pentru un preț mediu al combustibililor bazat pe date din anul 2015 (utilizate pentru Scenariul de Referință PRIMES 2016 al CE).*
  - *pentru un preț scăzut al combustibililor.*
  - *pentru un preț ridicat al combustibililor.*
- **SCENARIUL POLITICI 2030 (P2030)** presupune asumarea țintelor UE de energie și mediu pentru anul 2030, cu atingerea obiectivului de reducere a emisiilor de GES cu 40% și atingerea țintelor pentru SRE și eficiență energetică. Scenariul Politici 2030 presupune adoptarea Cadrului de reglementare al UE privind politicile de energie și climă 2020–2030, în care obiectivul de 27% privind SRE este obligatoriu la nivelul UE și deci lasă țărilor membre mai multă flexibilitate în construcția mixurilor energetice. Influențele tendințelor europene asupra evoluției sistemului energetic din România după 2030 se vor reflecta în principal ca urmare a impactul prețurilor ETS și a aplicării noilor standarde de eficiență energetică pentru imobile și autoturisme

noi. Scenariul P2030 a fost considerat pentru trei variante ale prețurilor combustibililor: preț mediu al combustibililor preț scăzut și preț ridicat.

- **SCENARIUL POLITICI 2030 MAXIMAL (P3050)** presupune atingerea la nivel național a tuturor țintelor adoptate în mod indicativ în Cadrul european al politicilor de energie și mediu 2030, precum și menținerea angajamentului față de politicile și țintele europene pentru anul 2050 prin asumarea la nivel național a țintei de reducere a emisiilor de GES cu 80% în 2050. Scenariul a luat în considerare două scenarii de preț al combustibililor fosili: preț mediu și preț scăzut.

Sursa: Strategia Energetică a României 2016–2030, cu perspectiva anului 2050

Figura 8. Prețul energiei la consumatorul final (€2013)

Din multitudinea de rezultate ale scenariilor strategiei energetice ne-am oprit asupra prețului energiei electrice la consumatorul final ca element sintetic al impactului acesteia asupra dezvoltării economiei românești. Din Figura 8 se remarcă o creștere a prețului energiei electrice cu 34% pentru consumatorii industriali și 53% pentru consumatorii casnici, respectiv o creștere a prețului energiei electrice la consumatorul final între 48% și 54%, în funcție de scenariul considerat. Se justifică creșterea prețului energiei prin creșterea costurilor de

producție, inclusiv a ratelor de capital pentru rambursarea finanțării noilor capacități de producție.

Din scenariile alternative de dezvoltare se estimează un necesar de investiții totale în sectorul energetic între 15 și 30 mld € pentru perioada 2017–2030, cu o estimare mediană de aproximativ 20 mld €.

Scenariul de referință EU 2016 – Energie, Transport și Emisii GHG – trenduri până în 2050

Având în vedere faptul ca Modelul PRIMES a fost utilizat în elaborarea atât a Strategiei energetice, cât și a celei de Schimbări Climatice am considerat utilă și o prezentare sumară a rezultatelor relevante din punctul nostru de vedere pentru Scenariile de referință realizate pentru Comisia Europeană cu ajutorul aceluiași model PRIMES. Rezultatele selectate sunt prezentate în Tabelul nr. 7.

Tabelul 7. Indicatori selectați pentru Scenariul de referință 2016 pentru România

Indicatori	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Populația (în milioane pers)	22,46	21,38	20,29	19,89	19,66	19,35	18,96	18,67	18,44	18,20	17,95
PIB (in 000 M€13)	86,55 €	114,29 €	129,95 €	144,54 €	163,04 €	180,58 €	195,36 €	209,20 €	225,33 €	242,44 €	260,49 €
Eficiența centralelor electrice cu combustibili fosili (%)	25,30%	28,00%	28,60%	39,20%	39,20%	37,80%	40,10%	43,70%	44,60%	43,50%	44,20%
% de energie electrică brută generată fără emisii de carbon (RES, nuclear)	39,20%	43,40%	52,70%	54,60%	53,00%	71,00%	76,30%	77,40%	77,40%	80,00%	75,30%
Costul mediu de producție energie electrică (€'13/MWh)	42,86 €	72,09 €	70,10 €	76,32 €	75,31 €	76,22 €	76,18 €	68,28 €	67,96 €	66,56 €	66,82 €
Prețul mediu energie electrică la consumatori (€'13/MWh)	51,52 €	104,51 €	89,65 €	100,80 €	109,18 €	122,02 €	129,08 €	140,03 €	144,25 €	142,82 €	138,63 €
Costuri totale de combatere a emisiilor de CO ₂ în energie și alte costuri (in 000 M€13)	9,92 €	19,15 €	23,01 €	26,66 €	32,45 €	37,04 €	41,10 €	44,48 €	47,59 €	50,19 €	53,63 €
% din PIB	11,50%	16,80%	17,70%	18,40%	19,90%	20,50%	21,00%	21,30%	21,10%	20,70%	20,60%

Sursa: PRIMES EU 28: Reference scenario (REF2016), National Technical University of Athens in <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/AppendixRefSce.xls>

Principalele concluzii care se desprind din datele selectate în Tabelul 7 sunt:

- Se consideră o rată medie anuală de creștere a PIB pentru perioada 2016–2050 de aproximativ 1.7%;
- Prețurile energiei electrice la consumatorul final cresc cu 37%;
- Eficiența centralelor pe combustibili fosili de-abia ajunge la 44.2% în anul 2050 în condițiile în care o centrală electrică pe cărbuni supercritică atinge acum 45%–47% eficiență brută. De altfel, însăși Strategia energetică a României rămâne centrată pe această tehnologie, deși ea este depășită din punct de vedere tehnologic la acest moment;
- Costurile totale pentru a realiza o economie verde, 75% din energie provine din RES sau nuclear, sau super verde dacă ne raportăm și la strategia de Schimbări Climatice ajunge la 53 miliarde EUR 2013, respectiv peste 20% din PIB.

Impactul Strategiei Energetice asupra Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani

Strategia Energetică a României în forma sa actuală (se afla în proces de consultare publică) a fost dezvoltată, ca și Strategia de schimbări climatice, pe baza extrapolării unor situații existente și a preluării unor proiecte energetice existente în România de mai bine de 30 de ani (niciunul din proiectele energetice din România nu a fost elaborat după 1989, toate sunt de dinainte de 1989). Unul din factorii importanți care determină alegerea tehnologiilor și modului de exploatare a acestora sunt costurile de producție și impactul internalizării investițiilor de mediu asupra acestora. Numai privit din acest punct de vedere prețul energiei va crește odată cu prețul emisiilor de CO₂ și atunci pot fi valide ipotezele din Strategia Energetică. Strategia energetică nu ia în considerare tehnologii prietenoase cu mediul aflate la începutul exploatării lor comerciale, cum ar fi gazeificarea cărbunilor supra și subterană integrată într-un proces tehnologic complet, unde emisiile de carbon și altele similare se transformă în subproduse care, utilizate în alte procese de producție, sunt materii prime pentru realizarea unor produse vandabile pe piață, context în care prețul energiei nu mai este penalizat prin instalațiile de mediu și ca urmare ipotezele de creștere semnificativă a acestuia nu mai sunt valide, cu excepția creșterii prețurilor datorită mișcării piețelor. Strategia energetică, deși și-a stabilit din accesibilitate și securitate energetică obiective fundamentale, nu este deschisă către evoluția tehnologică, care ar permite transformarea structurii economiei românești, reindustrializarea pe baze digitale și nu în ultimul rând valorificarea resurselor naturale ale României. Beneficiile Strategiei energetice nu sunt cuantificate într-o analiză cost-beneficiu, care să arate avantajele soluțiilor considerate.

În acest context, Strategia de Dezvoltare a României pe următorii 20 de ani poate fi un factor care să completeze și să modifice Strategia Energetică prin integrarea acesteia într-o abordare complexă, care să pună în valoare sinergiile dintre resurse, tehnologie și dezvoltare, astfel încât să implementăm un model de creștere și de dezvoltare multiobiectiv, în cel mai eficient mod posibil și cu avantaje certe pentru economia românească. În plus, Strategia energetică într-o viziune multidisciplinară este intensivă în capital și tehnologie, ceea ce impune construcția și implementarea unui mecanism de atragere de capitaluri și transfer tehnologic, care lipsește cu desăvârșire Strategiei energetice.

**Strategia privind Dezvoltarea Teritorială a României – România
policentrică 2035 – Coeziune și competitivitate teritorială, dezvoltare
și șanse egale pentru oameni**

Linii directoare ale Strategiei

Strategia de Dezvoltare teritorială a României este construită în jurul a cinci obiective fundamentale:

- Asigurarea unei integrări funcționale a teritoriului național în spațiul european prin sprijinirea interconectării eficiente a rețelelor energetice, de transporturi și broadband;
- Creșterea calității vieții prin dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și a serviciilor publice în vederea asigurării unor spații urbane și rurale de calitate, atractive și incluzive;
- Dezvoltarea unei rețele de localități competitive și coezive prin sprijinirea specializării teritoriale și formarea zonelor funcționale urbane;
- Protejarea patrimoniului natural și construit și valorificarea elementelor de identitate teritorială;
- Creșterea capacității instituționale de gestionare a proceselor de dezvoltare teritorială.

Cuantificarea necesarului de finanțare pentru atingerea obiectivelor fundamentale și a țintelor de investiții pentru transpunerea în operă a primelor a condus la o sumă totală necesară de peste 125 miliarde EUR și cu un deficit de finanțare de peste 76 miliarde EUR. Prezentarea detaliată a obiectivelor de investiții și a surselor de finanțare a acestora este prezentată în Tabelul 8.

**Tabelul 8. Necesarul de finanțare a obiectivelor din
Strategia de Dezvoltare Teritorială**

• Milioane EUR -

Sector prioritar	Nevoi de investiții (în mil. Euro)	Alocări din Programe Europene pe 2014–2020*	Bugetul de stat/ județean /local	Împrumuturi	Parteneriate Publice Private	Deficit de finanțare
Autostrăzi	€ 13,254 ¹	€ 1,742 ¹	€ 824 ¹	€ 2,935 ¹	€ 1,897 ¹	€ 5,856
Drumuri expres	€ 10,367 ¹	€ 586 ¹	€ 491 ¹	€ 772 ¹	-	€ 8,518
Drumuri naționale	€ 2,292 ¹	€ 445 ¹	€ 73 ¹	€ 268 ¹	-	€ 1,506
Variante de ocolire	€ 332 ¹	€ 181 ¹	€ 34 ¹	€ 117 ¹	-	€ 0
Drumuri județene	€ 6,413 ²	€ 946 ³	€ 1,774 ¹⁰	-	-	€ 3,693
Drumuri comunale	€ 4,728 ⁴	€ 440 ⁵	€ 3,428 ¹⁰	-	-	€ 4,288
Căi ferate	€ 14,382 ¹	€ 2,070 ¹	€ 1,626 ¹	-	€ 810 ¹	€ 9,876
Metrou	€ 9,880 ¹⁴	€ 683 ¹	€ 200 ¹⁵	-	-	€ 8,997
Infrastructură portuară	€ 3,381 ¹	€ 619 ¹	€ 486 ¹	-	-	€ 2,276
Infrastructură aeroportuară	€ 1,421 ¹	€ 552 ¹	€ 434 ¹	-	-	€ 435

Infrastructură multinodală	€ 316 ¹	€ 70 ¹	€ 55 ¹	-	-	€ 191
Apă-Canal	€ 23,804 ⁶	€ 3,014 ⁷	€ 2,880 ¹¹	€ 1,200 ¹²	-	€ 16,710
Deșeuri	€ 352 ¹⁸	€ 352	?			
Cadastru	€ 1,300 ¹⁹	€ 313 ³	€ 600 ²⁰			€ 387
Situri poluate istoric	€ 8,500 ²¹	€ 338 ²²	€ 35 ²⁰			€ 8,127
Termoizolare locuințe	€ 5,300 ²⁴	€ 1,187 ²³	€ 1,006		€ 184	€ 2,923
Infrastructură socială în zone rurale (educație, sănătate, cultură, sport)	€ 3,705 ⁸	€ 522 ⁹	€ 788 ¹¹	-	-	€ 2,395
Program de investiții integrate (inclusiv Planul de Mobilitate) în București	€ 5,654	€ 500	€ 5,154	-	?	€ 0
Programe de investiții integrate (inclusiv Planuri de Mobilitate) în reședințele de județ	€ 5,977 ¹³	€ 2,746	€ 2,890	-	€ 251	€ 0

Programe de investiții integrate în celelalte municipii (63) și orașe (217)	€ 3,568 ¹³	€ 2,614 ¹⁶	€ 954	-	-	€ 0
ITI Delta Dunării	€ 1,114 ¹⁷	€ 1,114 ¹				€ 0
TOTAL	€ 125,939	€ 19,568	€ 22,312	€ 5,292	€ 3,143	€ 76,178

Sursa: Strategia de Dezvoltare Teritorială a României.

- Master planul General de Transport al României
- Date estimate, folosind standardele de cost ale MDRAP pentru reabilitarea/modernizarea drumurilor județene, bazat pe analiza individuală a consiliilor județene în ceea ce privește nevoile județene pentru reabilitarea/modernizarea drumurilor județene.
- Programul Operațional Regional 2014–2020
- Valori estimate, folosind standardele de cost ale MDRAP pentru modernizarea drumurilor comunale, pe baza datelor Institutului Național de Statistică privind kilometrii de drumuri comunale de piatră sau pământ.
- Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014–2020.
- Valori estimate din master planurile regionale pe apă-canal.
- Programul Operațional Infrastructură Mare 2014–2020, Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014–2020.
- Estimări făcute de Banca Mondială pentru Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice.
- Programul Operațional Regional 2014–2020, Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014–2020.
- Potențiale alocări ale Programului Național de Dezvoltare Locală pe 2014–2020 și potențiale alocări ale consiliilor județene în aceeași perioadă.
- Potențiale alocări ale Programului Național de Dezvoltare Locală pe 2014–2020 și potențiale alocări ale autorităților publice sub-naționale în aceeași perioadă.
- Împrumuturi ce ar putea fi făcute de către companiile regionale de apă.

- Propunere făcută de Banca Mondială pentru Axa 4 a POR 2014–2020.
- Planul de Mobilitate Urbană Durabilă pentru București.
- Potențiale alocări de la Bugetul de Stat prin Ministerul Transporturilor.
- POR 2014–2020 – estimări.
- Nevoi identificate în programele operaționale europene pe 2014–2020 (POCU, POC, POIM, POR, POCA, POAT, PNDR, POPAM)
- Nevoi definite în POIM 2014–2020. Nu a fost elaborată o strategie clară pe acest domeniu.
- Estimări MDRAP
- Potențiale alocări de la bugetul de stat și bugetele locale
- Plan Național de Acțiune pentru Gestionarea Siturilor Contaminate din România
- POR 2014–2020 și POIM 2014–2020
- POR 2014–2023
- Estimare pornind de la datele de la recensământul 2011 și folosind standardele de cost pentru reabilitare termică ale MDRAP.

Impactul Strategiei de Dezvoltare Teritorială asupra Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani

Strategia de Dezvoltare Teritorială a României prin efortul realizat de inventariere a obiectivelor și cuantificare a necesarului de investiții oferă Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani oportunitatea de a integra și completa Strategia menționată cu instrumente și mecanisme economice, care permit atragerea de capitaluri pentru implementarea acesteia. În plus, în literatura de specialitate există un larg consens asupra corelației dintre existența infrastructurii și dezvoltarea economică, atragerea de investiții străine și promovarea comerțului. Kiel Institute for World Economy (Germania) în “A New Global Index of Infrastructure: Construction, Rankings and Applications*” prin care au pus în evidență corelația dintre creșterea economică și existența și calitatea infrastructurii (România ocupă locul 86 din 140 de țări la infrastructura ICT și locul 59 la Energetice; la transport ocupă locul 108, iar pentru finanțe locul 106). De asemenea, într-un raport (Institutional Investment in Infrastructure in Emerging Markets and Developing Economies) din 2014 al “Public-Private Infrastructure Advisory Facility” al Băncii Mondiale se estimează că, pentru fiecare procent de pondere a investițiilor în infrastructură, în PIB, se obține cel puțin un procent de creștere a PIB în țările în dezvoltare. Pe de altă parte, dezvoltarea infrastructurii

permite atingerea obiectivelor legate de integrarea europeană, transformarea tehnologică a economiei românești și reducerea disparităților regionale în România.

Master Plan General de Transport al României pe termen scurt, mediu și lung cu perspectiva anului 2040

Linii Directoare ale Master Planului de Transport

Obiectivele Strategice ale Master Planului de Transport pe termen mediu și lung sunt:

- **Eficiența economică** respectiv, sistemul de transport trebuie să fie eficient în ce privește operațiunile de transport și utilizatorii acestuia. Beneficiile sistemului de transport ar trebui să depășească costurile investițiilor și costurile de exploatare a acestuia.
- **Sustenabilitatea:** sistemul de transport trebuie să fie sustenabil din punct de vedere economic, financiar și al mediului. Modurile de transport așa numite durabile, care sunt mai eficiente energetic și au un grad mai scăzut de emisii ar trebui dezvoltate în mod prioritar.
- **Siguranța:** investițiile în transporturi ar trebui să conducă la un sistem de transport mai sigur. Costul economic al accidentelor este transformat în valori monetare în cadrul evaluării economice dar, deoarece unul din obiectivele principale ale Guvernului, ale UE și ale Caietului de Sarcini este reducerea accidentelor din sectorul transporturilor, siguranța trebuie să rămână un obiectiv separat.
- **Impactul asupra mediului:** sistemul de transport nu trebuie să aibă un impact negativ asupra mediului fizic.
- **Dezvoltare Economică Echilibrată.** Sistemul de transport trebuie configurat astfel încât să permită dezvoltarea economică atât la nivel național cât și regional. Investițiile trebuie, de asemenea, să favorizeze echitatea în privința cetățenilor României.
- **Finanțare:** Disponibilitatea fondurilor europene prin intermediul Fondurilor Structurale (FC, FEDR, Connecting Europe Facility (CEF) și PPP) va afecta oportunitatea implementării proiectelor și prioritizarea lor.

În cadrul elaborării Master Planului s-a construit și utilizat un model de transport a mărfurilor (deplasări) și a vehiculelor în cadrul sistemului de transport în vederea obținerii unei imagini a modului în care comportamentul de călătorie, modelele de călătorie și solicitările vor reacționa, în timp, la schimbări de politică, infrastructură sau servicii.

În urma modelării proceselor de transport și stabilirii obiectivelor s-a generat un necesar de investiții pentru perioada 2014–2030 de aproximativ 37 miliarde EUR, din care 21 miliarde trebuie să provină din Fonduri Naționale (vezi în tabelul 9):

Tabelul 9. Sursele de finanțare a Master Planului de Transport

	Surse de finanțare	2014- 2020	2021- 2030	2014- 2030
1	Buget total disponibil, din care	€ 11,505	€ 25,176	€ 36,681
2	Contribuție UE	€ 6,332	€ 9,046	€ 15,378
	Fondul de Coeziune-FC	€ 3,404	€ 4,863	€ 8,267
	Fondul European de Dezvoltare Regională FEDR	€ 1,200	€ 1,714	€ 2,914
	Facilitatea Conectarea Europei - CEF	€ 1,728	€ 2,469	€ 4,197
3	Contribuție Națională	€ 2,111	€ 3,015	€ 5,126
	Fondul de Coeziune-FC	€ 1,135	€ 1,621	€ 2,756
	Fondul European de Dezvoltare Regională - FEDR	€ 400	€ 571	€ 971
	Facilitatea Conectarea Europei - CEF	€ 576	€ 823	€ 1,399
4	Buget Total pentru proiectele finanțate din Fonduri UE (=2+3)	€ 8,443	€ 12,061	€ 20,504
	Fondul de Coeziune-FC	€ 4,539	€ 6,484	€ 11,023
	Fondul European de Dezvoltare regionala FEDR	€ 1,600	€ 2,285	€ 3,885
	Facilitatea Conectarea Europei - CEF	€ 2,304	€ 3,292	€ 5,596
5	Buget Național (=1-4)	€ 3,062	€ 13,115	€ 16,177
6	Fonduri Naționale totale (=3+5)	€ 5,173	€ 16,130	€ 21,303

Sursa: Planul Financiar al Master Planului de Transport

De asemenea, în urma planificării financiare pentru investițiile în infrastructura de transport s-au considerat ipoteze privind potențialul de finanțare raportat la PIB. Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 10.

Tabelul 10. Oportunități de finanțare a Master Planului de Transport

Procent din PIB	2014-2020	2021-2030	2014-2030
2,00%	€ 11,505	€ 25,176	€ 36,681
2,25%	€ 15,177	€ 32,198	€ 47,375
2,50%	€ 18,849	€ 39,221	€ 58,070

Sursa: Planul Financiar al Master Planului de Transport

Impactul Master Planului de Transport asupra Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani

Importanța Master Planului de Transport pentru Strategia de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani derivă, ca și în cazul Strategiei de Dezvoltare Teritorială, din faptul că pune la dispoziție informații privind proiectele și nivelul de investiții necesare împreună cu o trecere în revistă a surselor potențiale de finanțare. În concluzie, similar cu paragraful anterior, Strategia de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani poate integra și completa Masterul Planul de Transport cu instrumente și mecanisme economice, care să permită implementarea acestuia. În plus, trebuie luat în considerare faptul că investițiile în infrastructură sunt printre puținele cu un grad ridicat de integrare în economia românească și utilizarea resurselor locale, dacă sunt bine administrate și puse în operă.

- Strategia Uniunii Europene pentru Economia Circulară – Comunicarea Comisiei 2015(614) din 5.12.2015 – Închiderea buclei – un plan de acțiune al UE pentru economia circulară și Comunicarea Comisiei 2014(398) din 25.09.2014 – Spre o economie circulară: un program „deșeurii zero” pentru Europa

Elementele principale ale Strategiei

Economia circulară va stimula competitivitatea UE prin protejarea întreprinderilor împotriva penuriei de resurse și a prețurilor volatile, contribuind la crearea unor noi oportunități de afaceri și a unor modalități inovatoare și mai eficiente de producție și consum.

Direcții și orientări:

- stimulente pentru a îmbunătăți proiectarea produselor, menținând în același timp piața internă și concurența și impulsivând inovarea;
- promovarea celor mai bune practici într-o serie de sectoare industriale prin intermediul „documentelor de referință privind cele mai bune tehnici disponibile” (BREF) de care statele membre trebuie să țină seama atunci când eliberează autorizații pentru instalațiile industriale și să promoveze cele mai bune practici privind deșeurile miniere.

Impactul Strategiei de Economie Circulară asupra Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani

Integrarea în cadrul Strategiei de Dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani a conceptelor și instrumentelor pentru Economia Circulară va permite economiei românești să pună în operă o transformare structurală bazată pe tehnologie și utilizarea intensivă a resurselor sale interne în condiții de eficiență economică. România dispune de multe resurse abandonate în halde de steril sau alte zone de depozitare a subproduselor proceselor economice actuale sau anterioare pentru care, la acest moment, există tehnologii de valorificare și

comercializare pe piață sub formă de produse utile, în timp ce cheltuielile de mediu pentru reabilitarea acestor situri poluate nu vor mai fi cheltuieli, ci investiții recuperabile și productive, iar terenul ocupat cu astfel de resurse va fi redat în timp altor activități productive. În plus, resursele energetice ale României, care acum sunt considerate o pierdere (de exemplu în patrimoniul public rezervele de cărbune de la minele închise ca neeficiente economic sunt considerate fără valoare, ceea ce nu este adevărat, întrucât valoarea acestora este dată de tehnologiile utilizate pentru exploatare în condiții de amprentă redusă sau zero asupra mediului) vor putea fi transformate prin procese tehnologice în produse utilizabile și vandabile pe piețe. Deșeurile menajere și resturile de la culturile vegetale sunt alte resurse valoroase pentru procesele tehnologice verzi.

PERSPECTIVE ECONOMICE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Prognoza de toamnă a Comisiei Europene, elaborată pentru perioada 2016–2018, a ținut seama de factorii care au apărut în ultimele luni și care pot afecta negativ perspectivele de creștere în Uniunea Europeană. Unul dintre factori este rezultatul votului prin care cetățenii Marii Britanii și-au exprimat dorința de a părăsi UE (Brexit), care a sporit gradul de incertitudine. De asemenea, au crescut riscurile externe, cum ar fi evoluțiile economice incerte din China și riscul de agravare a conflictelor geopolitice.

Perspectivile de creștere sunt, de asemenea, limitate de incertitudinile politice, de creșterea economică lentă în țările din afara UE și de încetinirea comerțului mondial. Pentru anii următori se estimează că economia europeană nu va mai putea să se bazeze pe sprijinul excepțional de care a beneficiat până acum, precum scăderea prețului petrolului și deprecierea valurilor.

Astfel, se estimează că ritmul creșterii economice în Europa va rămâne unul moderat, favorizat de scăderea șomajului și creșterea consumului privat. Potrivit previziunilor economice de toamnă a Comisiei Europene, PIB-ul va crește în UE cu 1,8% în acest an, cu 1,6% în 2017 și cu 1,8% în 2018 (previziunile de primăvară arătau o creștere de 1,8% în 2016 și de 1,9% în 2017).

Consumul privat ar urma să rămână principalul motor al creșterii până în 2018, susținut de continuarea tendinței de creștere a ratei de ocupare a forței de muncă și a salariilor.

În ceea ce privește investițiile, se așteaptă o reluare a acestora în 2018, în parte datorită cofinanțării din partea UE. Proiectele finanțate în cadrul Planului de investiții pentru Europa și, în cazul anumitor state membre, proiectele cofinanțate cu fonduri UE din perioada de programare 2014–2020, ar trebui să sprijine tot mai mult investițiile private și publice pe măsură ce acestea intră în faza de implementare. În ansamblu, se estimează că investițiile vor crește cu 3,3 % în acest an, cu 3,1 % în 2017 și cu 3,5 % în 2018.

Potrivit previziunilor, ocuparea forței de muncă în UE va crește anul acesta cu 1,4% – un ritm superior celor de după 2008 până acum, datorită creșterii economice generate de majorarea cererii interne, majorărilor salariale, măsurilor de politică bugetară și reformelor structurale din unele state membre. Ocuparea forței de muncă ar urma să crească în continuare, dar cu ritmuri moderate în 2017 și 2018. Rata de participare a populației în vârstă de muncă se va majora în condițiile integrării progresive a refugiaților pe piața muncii și, în același timp, se așteaptă ca șomajul să scadă pe ansamblul UE, unde rata șomajului ar urma să ajungă la 8,6 % în acest an, la 8,3 % în 2017 și la 7,9 % în 2018.

Inflația ar urma să crească de la un nivel foarte scăzut în prima parte a anului, în funcție de prețurile la energie. Inflația a început să crească în cel de-al treilea trimestru din 2016, ca urmare a diminuării treptate a impactului scăderilor din trecut ale prețurilor. Este de așteptat ca prețul petrolului să crească, iar inflația de bază, care exclude volatilitatea prețurilor energiei și alimentelor, să crească treptat pe fondul creșterii salariilor și al reducerii mai accentuate a deviației PIB. Astfel, la nivelul UE, se prevede că rata inflației ar urma să fie de 0,3 % în acest an, de 1,6 % în 2017 și de 1,7 % în 2018.

Cadrul macroeconomic pe termen lung realizat de grupul de lucru privind îmbătrânirea populației, din cadrul Comitetului de Politică Economică și de DG ECFIN, și care a stat la baza Raportului privind îmbătrânirea (*Aging Report*), ediția 2015, a inclus proiecții ale potențialului de creștere economică până în anul 2060. Pentru următorii 20 de ani se estimează o creștere medie anuală a PIB-ului potențial la nivelul UE28 de 1,4–1,5%. Productivitatea muncii, calculată pe ore lucrate, este proiectată să se majoreze cu 1,3% în medie anual în anii 2020, urmând ca în următorii ani să se accelereze creșterea până la 1,6% anual, ca urmare a reducerii ocupării în această perioadă. Contribuția capitalului va crește treptat, de la 0,5 procente, în medie anual, în anii 2020 la 0,6 procente în următorii ani. Productivitatea totală a factorilor (TFP) va avea o contribuție medie anuală la creșterea PIB-ului potențial de 0,9–1,0 procente.

Cea mai recentă prognoză pe termen lung a Comisiei Europene din această toamnă (*Energy, transport and GHG emissions – Trends to 2050*) nu modifică semnificativ trendurile pe termen lung. Ritmul mediu anual de creștere economică la nivelul UE28 se menține la 1,4% în anii 2020 și la 1,5% în anii 2030.

Din perspectiva convergenței reale, importantă este evoluția în valoare a PIB/locuitor în euro la nivelul UE28, aceasta reprezentând valoarea de referință și pentru ierarhizarea țărilor membre UE după PIB pe locuitor la PCS (Paritatea de Cumpărare Standard). Astfel, se estimează că în anul 2020 PIB/locuitor la nivelul UE28 va fi de 28 550 euro, iar în anul 2040 va fi de 37 300 euro.

Prognoza Comisiei Europene pentru fundamentarea sectorului energetic are avantajul că oferă și previziuni sectoriale. Evoluția pe următorii 20 de ani a principalelor sectoare (vezi Tabelul 10):

Tabelul 11. Evoluția principalelor sectoare pe următorii 20 de ani

- ritmuri medii anuale -

	2021–2030	2031–2040
Industrie	1,1	1,1
Construcții	1,0	1,2
Sector terțiar	1,5	1,7

IMPACTUL ECONOMIC AL BREXIT

În cazul României, un prim efect, decurgând din aversiunea la risc a investitorilor, ar putea fi reducerea ISD-urilor. Având în vedere structura acestora din prima parte a acestui an, în România, respectiv ponderea mare a ISD-urilor din profitul reinvestit, precum și avantajul pieței românești, ca urmare a reducerii semnificative a impozitului pe dividende, acest efect este nesemnificativ și temporar.

Investițiile străine directe ale Marii Britanii în România se situează la 2,1% din total. Situația retragerii Marii Britanii din UE ar crea însă oportunități prin relocarea unor investiții în Europa de Est. 2,6% din totalul societăților comerciale au participare britanică la capitalul social. În ceea ce privește valoarea capitalului social subscris, Marea Britanie se află pe locul 10 în clasamentul pe țări de rezidență a investitorilor în societăți comerciale cu participare străină la capitalul social. Ca un potențial efect, România ar putea beneficia de investiții străine suplimentare pe fondul îmbunătățirii percepției asupra disciplinei fiscale. Volatilitatea de pe piețele financiare și creșterea randamentelor pentru maturitățile ridicate poate constitui un punct de intrare atractiv pentru investitorii străini. Un alt efect, decurgând din incertitudinile economice mai ridicate în Marea Britanie, dar și ca urmare a celor doi factori menționați anterior, s-ar putea să fie reaşezarea raportului dintre export și import pe un palier de dinamici inferioare: (i) exportul pe relația cu Marea Britanie se poate diminua ușor; (ii) în același timp un curs de schimb mai ridicat scumpește și reduce importul, favorizând exportul către alte destinații. Caracterul moderat al efectelor directe se datorează următorilor factori:

- În 2015, către piața britanică au fost orientate doar 4,4% din exportul de bunuri. Principalele mărfuri exportate către Marea Britanie sunt: mașini și echipamente de transport cu o pondere de 46,1%, articole manufacturate (produse ale industriei ușoare și mobilier în principal) cu o pondere de 31,4% și semifabricate din industria chimică și metalurgică cu o pondere de 10,8%.
- În primele 7 luni ale anului 2016, Marea Britanie ocupă locul 5 în topul statelor partenere în ceea ce privește exporturile României, cu o pondere de 4,5% din total. Cele mai însemnate expedieri au fost cele de mașini și echipamente pentru transport (48,0%), urmate de articole manufacturate

diverse (29,4%) și mărfuri manufacturate clasificate în principal după materia primă (11,4%).

- Importurile de bunuri de proveniență britanică au reprezentat 2,3% din importurile totale ale primelor 7 luni ale anului curent, semnificative fiind achizițiile de mașini și echipamente pentru transport (32,3%), mărfuri manufacturate clasificate în principal după materia primă (30,7%) și cele de produse chimice și derivatele acestora (21,9%).
- Schimburile comerciale cu Marea Britanie s-au concretizat într-un sold pozitiv al balanței comerciale de 626,4 milioane euro, acesta reprezentând, de altfel, cea mai mare valoare a excedentului înregistrat de țara noastră în raport cu statele partenere din punct de vedere al comerțului internațional.

Economia românească a înregistrat rezultate economice solide în semestrul I, bazate în principal pe cererea internă ridicată, cerere influențată într-o mică măsură de incertitudinile induse de Brexit. Îmbunătățirea încrederii în economia românească din prima parte a anului 2016 s-a materializat într-o dinamică accelerată a produsului intern brut în semestrul I 2016, respectiv o creștere a produsului intern brut cu 5,2% față de semestrul I 2015, creșterea fiind cea mai mare după 2010. Performanța a fost realizată ca urmare a unor dinamici dintre cele mai mari din UE în trimestrul I și trimestrul II (4,3% și 6% față de perioada corespunzătoare din 2015).

Consecințele Brexit sunt atât pozitive, cât și negative, respectiv:

- importurile sunt descurajate, fiind mai scumpe, fapt pozitiv pentru acoperirea cererii interne într-o proporție sporită din producția națională, dar negativ pentru importurile de bunuri intermediare necesare în producție;
- exporturile intracomunitare sunt favorizate;
- în măsura în care cursul de schimb se va reflecta în prețurile de consum, dar și în cazul produselor al căror preț se raportează la euro, puterea de cumpărare se poate diminua;
- creditarea și-ar putea continua tendința pozitivă de accesare a creditelor în moneda națională;
- creșterea veniturilor salariale în sectorul privat, la societățile (mai ales multinaționale, filiale) unde salariile sunt stabilite în euro;
- veniturile bugetare s-ar putea majora datorită bazelor nominale de impozitare mai mari; cheltuielile cu bunurile și serviciile s-ar putea majora, dar nesemnificativ.

DG ECFIN a realizat în luna iulie 2016 o primă evaluare a impactului Brexitului asupra UE și zona euro. Principala concluzie este că UK va fi mult mai afectată decât UE28 și zona euro, lucru indicat și de adâncirea pesimismului într-o măsură mai mare în rândul consumatorilor din UK, comparativ cu agregatul aferent UE și zonei euro.

Evaluarea relevă faptul că Marea Britanie se va confrunta cu „o scădere economică substanțială”, care va limita creșterea economică la 1,3–1,6% în 2016, mai puțin decât estimările din prognoza de primăvară a CE, care erau de +1,8%.

Simulările Comisiei Europene relevă o situație mult mai proastă pentru 2017, când economia britanică ar putea înregistra, conform scenariului cel mai pesimist, chiar o scădere de 0,%. În cea mai optimistă situație, PIB-ul Marii Britanii ar putea crește cu 1,1% în 2017, oricum cu mult mai puțin decât estimarea din prognoza de primăvară a CE, de +1,9%.

În ceea ce privește UE28, estimările relevă un impact de reducere a creșterii economice față de prognoza de primăvară a CE cu 0,1–0,3 puncte procentuale în 2016, până la 1,7–1,6%. În anul 2017 impactul estimat este mai mare, astfel că PIB-ul se va majora cu 1,6-1,1% față de 1,9% cât se prognozase în primăvară.

Tabelul 12. Efectul Brexit asupra PIB

pp față de scenariul de bază

	Impact moderat		Impact sever	
	2016	2017	2016	2017
UK	-0,3	-0,9	-0,6	-2,6
Zona euro	-0,1	-0,2	-0,2	-0,5
UE27 (fără UK)	0,0	-0,2	-0,2	-0,5
UE28	-0,1	-0,3	-0,3	-0,9

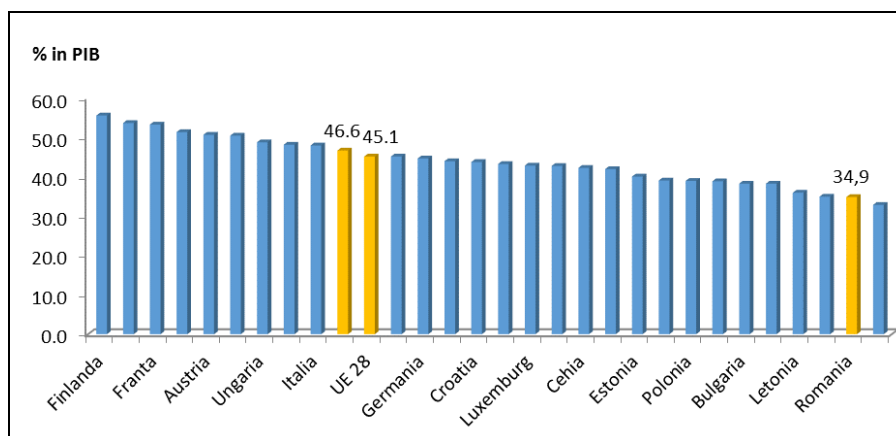
SCENARIILE DE FINANȚARE BUGETARĂ

SITUAȚIA BUGETARĂ ACTUALĂ COMPARATIV CU MEDIA UE

O caracteristică a sistemelor fiscale din unele state membre ale Uniunii Europene, în special a celor dezvoltate, este aceea că ele se bazează într-o mare măsură pe impozitarea venitului și a muncii, acestea putând diminua atât cererea, cât și oferta de muncă. În prezent, la nivel european există preocuparea de a diminua povara fiscală din sfera muncii și de a compensa pierderea rezultată prin orientarea către impozite care afectează mai puțin creșterea și ocuparea. De asemenea, se are în vedere și reducerea impozitului pe venit, aplicabilă în cazul acelor segmente sensibile ale pieții muncii, cum ar fi persoanele cu câștiguri modeste.

Totodată, la nivel european sunt continuate acțiunile îndreptate împotriva fraudelor fiscale și evaziunii fiscale agresive.

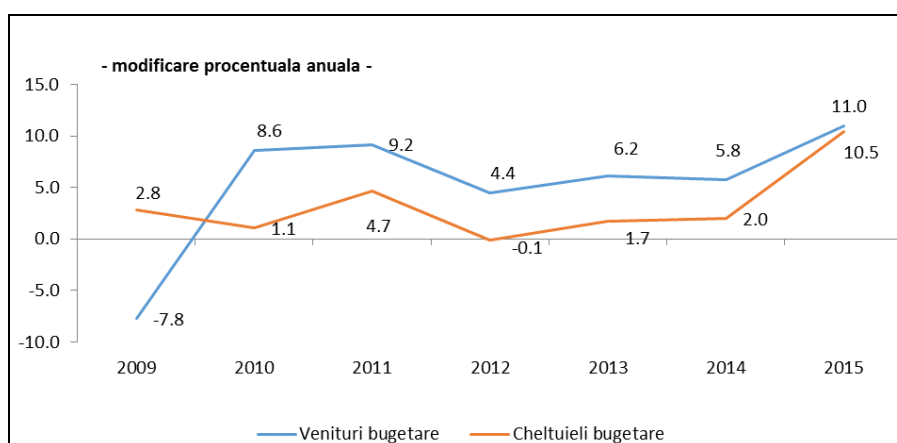
La finele anului 2015, **veniturile bugetare** ale României (calculate conform metodologiei ESA) au reprezentat 34,9% din PIB, situându-se în ierarhia statelor membre pe penultimul loc, înaintea Irlandei (Figura 9). Diferența față de media UE28 este de 10,3 puncte procentuale. La polul opus se situează țări precum Finlanda, Danemarca, Franța, Belgia și Austria, cu ponderi de peste 50% ale veniturilor în PIB.

Figura 9. Venituri bugetare în UE în anul 2015

În privința **cheltuielilor**, acestea s-au ridicat la 35,5% din PIB, cu aproape 12 p.p. sub media europeană, ponderi mai mici având doar Irlanda și Lituania. România a realizat o consolidare fiscală puternică după anul 2010, care a redus cheltuielile la un nivel dintre cele mai reduse din regiune (Figura 10).

În perioada 2011–2014 atât veniturile, cât și cheltuielile bugetare ale României au avut dinamici asemănătoare, cu scăderi și creșteri succesive, care au venit după doi ani de evoluție divergentă (2009 și 2010). Dinamica superioară a veniturilor bugetare a susținut procesul de consolidare fiscală, alături de reducerea cheltuielilor bugetare. Ritmul mediu anual de creștere a veniturilor bugetare a fost de 7,3% în 2011–2015, iar cel al cheltuielilor bugetare de 3,7%. În anul 2015, creșterea cheltuielilor s-a apropiat de 11%, cât au crescut și veniturile.

Figura 10. Evoluția veniturilor și cheltuielilor bugetare în România (ESA)

În România predomină impozitarea indirectă, cel mai mare aport venind din partea TVA. În perioada 2004–2015, veniturile din această categorie de impozite s-au situat între 10,7% și 13,3% din PIB, în ultimul an atingându-se maximul din perioada analizată (13,3%).

Veniturile din impozite directe reprezintă aproximativ jumătate din veniturile colectate în urma impozitării indirecte, cu contribuția cea mai mare venind din impozitul pe venituri. În anul 2015 acestea au reprezentat 6,6% din PIB.

Veniturile din contribuții de asigurări sociale au atins un maxim de 9,8% din PIB în anul 2007, ca și cele din impozite directe (6,7% din PIB). În anul 2015, veniturile din contribuții au totalizat 8,1% din PIB cu 4 p.p. sub nivelul atins în anul precedent.

În perioada 2004–2014, veniturile totale au variat între un minim de 31,5% din PIB în 2009 și un maxim de 35,4% în 2007, în ultimii 4 ani ai perioadei menținându-se la valori de peste 33% și de 34,9% în anul 2015.

În **România**, veniturile din **impozite indirecte** au crescut în perioada 1995–2007 (ca pondere în PIB) și au scăzut în următorul an datorită crizei care a afectat consumul. Odată cu adoptarea cotei TVA de 24%, la care se adaugă și influența evoluției pozitive a accizelor, urmată de perioada de redresare economică, veniturile din impozite indirecte au crescut din nou, până în anul 2013 când s-au diminuat ușor, dar nu ca urmare a introducerii cotei reduse de 9% la produsele de panificație sau a dinamicii accizelor și a taxelor vamale, care au crescut și ele în acel an. Această scădere s-a datorat faptului că veniturile din impozite indirecte au înregistrat o creștere mai mică decât cea înregistrată de PIB, care s-a reflectat într-o pondere mai mică.

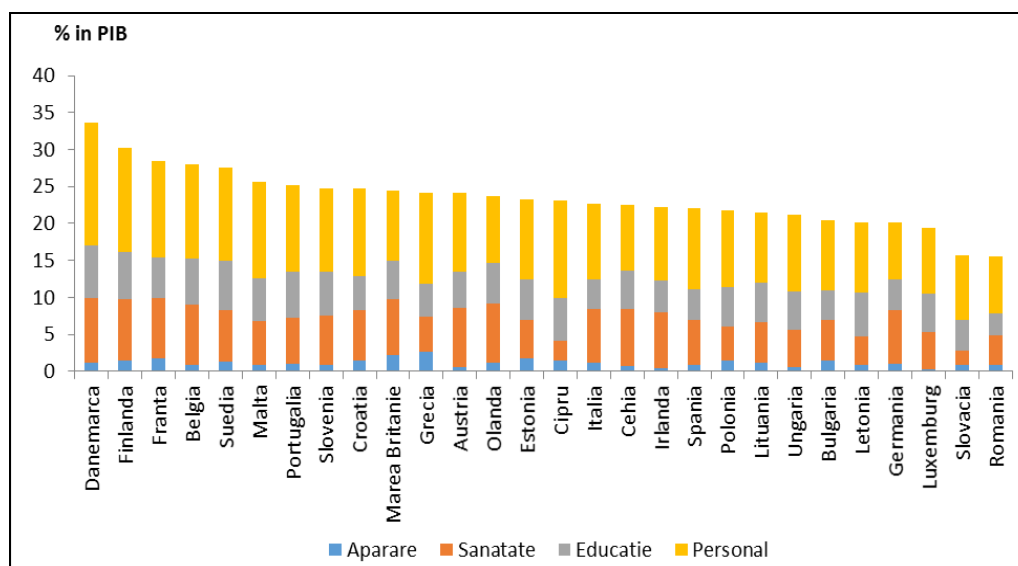
Veniturile din **impozite directe** s-au diminuat în perioada 2000–2004 și semnificativ în anul 2005, datorită introducerii cotei unice, astfel eliminându-se impozitarea progresivă a salariilor și reducându-se cota de impozitare a profitului întreprinderilor de la 25% la 16%. În perioada următoare și până în prezent, au avut loc fluctuații datorate majorărilor sau reducerilor salariale, dar și restrângerii activității sau închiderii anumitor firme.

Veniturile din **contribuțiile de asigurări** au variat în funcție de majorările sau diminuările cotelor de contribuții datorate fie de angajator, fie de angajat și de majorările salariale, peste care s-a suprapus și influența crizei economice. În ultimii 10 ani veniturile din contribuții s-au dublat, deși cotele de contribuții au fost reduse cu 10 puncte procentuale, beneficiind de influența pozitivă rezultată din creșterea de 2,6 ori a salariilor medii brute în această perioadă și de îmbunătățirea colectării.

Dacă ne referim la **principalele categorii de cheltuieli** (de personal, cu educația, sănătatea și apărarea), la nivelul anului 2014 România ocupa ultimul loc în rândul statelor membre cu o pondere cumulată a acestora în PIB de 15,5%, similar cu nivelul atins de Slovacia (15,7%) (Figura 11). Deși ponderea în PIB este una din cele mai reduse din UE, ponderea în venituri se situează la media

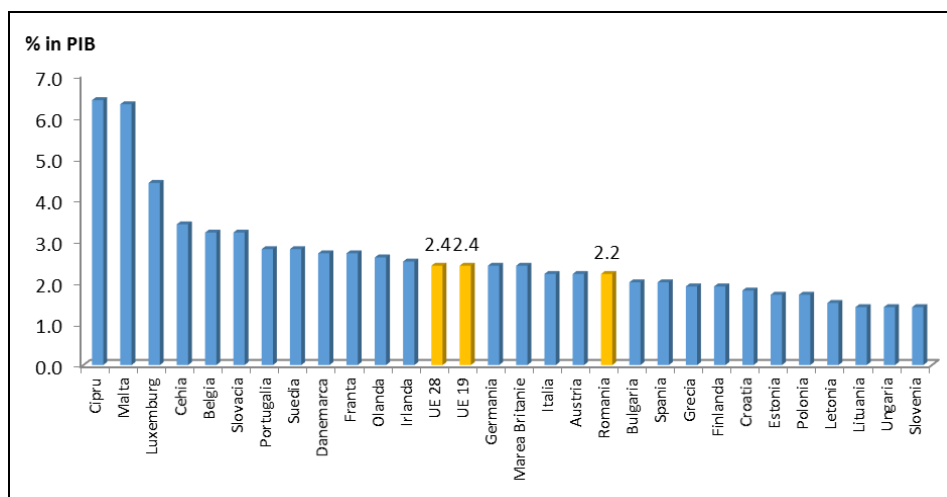

europene. La polul opus se află Danemarca și Finlanda, a căror pondere a principalelor categorii de cheltuieli depășește 30%. În structură la nivelul tuturor statelor membre ponderea cea mai ridicată o au cheltuielile de personal, în timp ce cheltuielile cu apărarea reprezintă circa 1–2% din PIB. Cu excepția cheltuielilor pentru educație, România are o structură a principalelor categorii de cheltuieli comparabile cu majoritatea țărilor UE. Dacă la nivelul anului 2009 cheltuielile cu educația raportate la veniturile totale în România depășea media europeană, în anul 2014 România s-a situat pe penultimul loc la acest capitol.

Figura 11. Cheltuieli cu apărarea, sănătatea, educația și de personal în anul 2014

Veniturile din impozitul pe profit (ca pondere în PIB) situează România aproape de media UE, reprezentând 2,2% din PIB în anul 2014, față de o medie UE de 2,4% (Figura 12). Statele performere la acest capitol sunt Cipru și Malta cu ponderi ce depășesc 6% din PIB. În Lituania, Ungaria și Slovenia ponderea în PIB a veniturilor din impozitul pe profit nu depășește 1,5%.

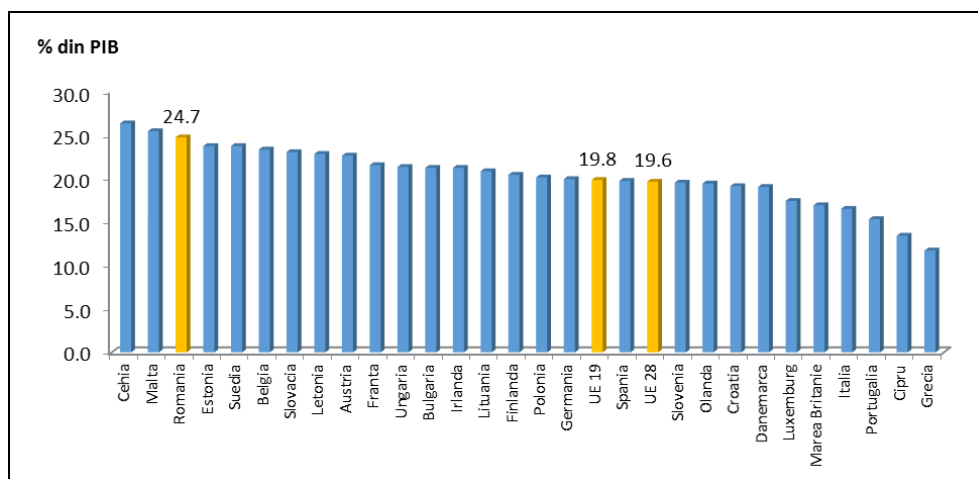

Figura 12. Veniturile din impozitul pe profit în UE în anul 2014

Este cunoscut faptul că România și în general statele est-europene se bazează mai mult pe impozitarea indirectă. Astfel, în anul 2014 **veniturile din impozitul pe venit** (pondere în PIB) au fost de 3,5%, cu circa 6 puncte procentuale sub media UE28 (9,4%). În clasamentul la nivelul UE, România este urmată doar de trei țări, Bulgaria, Slovacia și Cipru (fiecare cu ponderi ce variază în jurul a 3%). Trebuie menționat faptul că Danemarca se detașează semnificativ de celelalte state membre, cu o pondere în PIB a veniturilor din impozitul pe venit de aproximativ 30%, nivel dublu față de țara aflată pe locul doi. Printre alte state care depășesc media UE amintim: Suedia (14,9%), Finlanda (13,4%), Belgia (12,8%), Italia (12,0%), Austria (10,5%) și Irlanda (9,7%).

Dacă ne referim la **sarcina fiscală**, trebuie să facem distincția pe principalele categorii – respectiv pe consum și pe remunerația salariaților. În anul 2014, în România, sarcina fiscală pe consum a reprezentat 19,9% din venit, plasând România în a doua parte a clasamentului pe state membre. Cele mai ridicate nivele ale poverii fiscale pe consum se regăsesc în Danemarca și Ungaria (peste 30% din venit în fiecare stat).

În ceea ce privește sarcina fiscală implicită pe remunerația salariaților, aceasta a reprezentat 32,8% în 2014 în România, cu 3,6 p.p. sub media UE 28, situând România tot în a doua parte a clasamentului pe țări. Se remarcă o serie de state unde sarcina fiscală pe remunerația salariaților depășește 40%, respectiv: Italia, Belgia, Austria, Franța, Ungaria și Finlanda.

Figura 13. Rata de investiții în anul 2015

România a ocupat locul 3 în rândul statelor membre ale UE după rata investiției în anul 2015 (ca pondere în PIB), cu un nivel de 24,7%, cu 5,1 p.p. peste media UE (Figura 13). A fost devansată doar de Cehia (26,3%) și Malta (25,4%), la polul opus situându-se Grecia (11,7% din PIB). Trebuie subliniat faptul că investițiile în România se bazează pe o rată de economisire ridicată, peste media UE, ceea ce conferă sustenabilitate procesului.

IPOTEZELE SCENARIILOR PRIVIND VENITURILE BUGETARE

În România, veniturile bugetare ca pondere în PIB au fost relativ constante, în anul 2009 înregistrându-se cea mai mică pondere (31,5%), în timp ce în anul 2015 s-a atins un maxim de 34,8% din PIB.

Exceptând perioada de criză, când veniturile bugetare au scăzut drastic, deficitul bugetar nu a depășit prevederile Tratatului de la Maastricht (în 9 ani din 15 ani de perioadă analizată deficitul bugetar a fost sub 3%).

Contribuția activității economice la formarea veniturilor bugetare este diferențiată. Astfel, dacă industria reprezintă principala activitate cu contribuție bugetară, agricultura putem spune că practic nu contribuie la crearea resurselor bugetare.

Analizând performanțele României în context european trebuie subliniat faptul că cheltuielile cu investițiile (FBCF), în general, au reprezentat circa 5% din PIB, față de o medie europeană de doar 3%.

Un semnal de alarmă îl reprezintă faptul că tendințele (pe termen lung) de până în prezent nu reprezintă un argument pentru existența în viitor a unor resurse financiare publice suficiente pentru atingerea țintelor din Strategie.

Ipotezele de calcul pentru perspectivele bugetare sunt următoarele:

- apropiere treptată a ponderii veniturilor în PIB din România de cea din țările dezvoltate;
- asigurarea unui echilibru bugetar începând cu anul 2028;
- competitivitatea în creștere asigură o profitabilitate sporită și capacitate ridicată de conformare și plată a contribuabililor, astfel încât se așteaptă o reducere semnificativă a arieratelor către buget (circa 1 punct procentual din ponderea veniturilor bugetare în PIB provine din arierate);
- cheltuielile pentru sănătate și educație sunt printre cele mai reduse din Europa.

Dintre **restricțiile structurale și macroeconomice** pentru creșterea rapidă a ponderii veniturilor bugetare în PIB amintim:

- **Relațiile de piață în agricultură** sunt extrem de reduse în România
  - Ponderea producției agricole comercializată pe o piață fiscalizată este sub 50% față de 80–90% în țările dezvoltate.
  - Autoconsumul și piața țărănească au o pondere de circa 5% din PIB.
  - Producția (și implicit VAB) pentru consumul final propriu are o pondere în producția totală de bunuri și servicii de circa 8%.
- **Economia ascunsă** și munca nefiscalizată se mențin practic constante:
  - Evaluările INS arată că după criză ponderea economiei neobservate în PIB s-a majorat cu 2 p.p.
  - **Reducerea informală a fiscalității pe muncă** (de exemplu exprimată prin munca de tip zilier), încurajată de prevederi legale.

SCENARIUL DE FINANȚARE

SI pesimist (cu elemente de risc):

- Varianta pesimistă de creștere a PIB, respectiv cu un grad de convergență în 2038 de 77,5%, concomitent cu un progres foarte lent al încasărilor bugetare (ca pondere în PIB);
  - Ponderea veniturilor în PIB se menține la 35% din PIB până în 2020 și apoi se majorează moderat ajungând la 35% în 2035–2038;
  - Scenariul nu ia în considerare o modificare a sistemului fiscal;
  - Soldul bugetar (BGC) urmează să fie pozitiv (circa 1%) după anul 2028.

S II realist:

- Varianta realistă de creștere reală a PIB, ceea ce înseamnă un grad de convergență de 96,5% în 2035–2038;
    - Ponderea veniturilor în PIB se majorează anual de la 35% din PIB în prezent până la 45% (media europeană de acum) la sfârșitul intervalului de prognoză;
    - Scenariul ia în considerare o majorare a sistemului fiscal, în principal prin impozitarea tuturor veniturilor; în aceleași condiții va trebui să se înregistreze o reducere semnificativă a evaziunii fiscale, iar economia naturală să se apropie de zero;
- Soldul bugetar (BGC) urmează să fie în echilibru după anul 2028.

S III optimist (de consens):

- Varianta de creștere a PIB, la peste 400 mld euro (peste 800 mld PPS, situând România pe locul 8), depășindu-se astfel media europeană (grad de convergență aproape 110%), concomitent cu:
  - Ponderea veniturilor în PIB depășește media europeană actuală (posibil și cea viitoare), situându-se astfel la un prag minim de 50%;
  - Scenariul ia în considerare valori minime pentru economia ascunsă (maxim 5% că în țările dezvoltate față de 20–22% în prezent) și fără economie naturală în agricultură după 2030.

Structura cheltuielilor bugetare și decalajele actuale față de obiectivele propuse arată că există o mare probabilitate de nerealizare a acestora (vezi tabelul 11).

Tabelul 13. Structura cheltuielilor bugetare (COFOG) (% din PIB)

	2015	2028	2038
1. Servicii publice generale	4,1	4,5	5,0
2. Apărare	0,9	2,0	2,0
3. Ordine publică și siguranță	2,3	2,5	3,0
4. Relații economice	6,1	7,0	8,0
5. Protecția mediului	0,9	2,0	3,0
6. Servicii domiciliare și comunitare	1,2	2,0	2,0
7. Sănătate	4,1	5,0	7,0
8. Recreere, cultură și religie	1,0	1,5	2,0
9. Învățământ	3,2	6,0	6,0
10. Protecție socială	11,7	14,0	17,0
11. Total cheltuieli	35,5	46,5	55,0

Nota: Cercetarea este disipată în toate capitolele, conform tematicii de cercetare.

Sursa: Programul de Convergență – ediția 2016 (site-ul MFP) pentru anul 2015; estimările reprezintă calcule ale autorilor.

Principala sursă sustenabilă pentru convergența reală o reprezintă investițiile din fonduri europene, însemnând în fapt un transfer de capital ce excede deficitul de cont curent.

Sursele pentru dezvoltare din perspectivă internă și națională ar urma să fie:

- circa 45–50% venituri (cheltuieli) publice;
- maxim 1% contribuția actorilor naționali nerezidenți în România;
- maxim 4% necesar de finanțare acoperit din surse externe (ISD, transferuri curente de la UE, împrumuturi, export net negativ);
- circa 3% transfer capital de la UE.

ECONOMIA ȘI CALITATEA VIEȚII

PARTEA A II-A

EFICIENȚA ECONOMICĂ ȘI STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ A ROMÂNIEI

Coordonator:
PROF. UNIV. DR. GHEORGHE ZAMAN, M.C.

Experți:

Prof. univ. dr. Valentina Vasile	Institutul de Economie Națională, Director Științific
Dr. George Georgescu	I.N.C.E., Secretar Științific
Dr. Steliana Sandu	Institutul de Economie Națională, CS I, Șef sector

INTRODUCERE

Integrarea strategiilor dezvoltării durabile în studiile Academiei Române privind „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani”, volumul III, partea a doua, Proiectul „Economia și calitatea vieții”, în capitolul referitor la eficiența macroeconomică are, ca principal scop, prezentarea analitică a unor abordări prospective, naționale și internaționale, care vizează îndeosebi experiențe și bune practici cu valabilitate pentru particularitățile, obiectivele și instrumentele de operaționalizare adecvate României și mai ales domeniului pe cât de complex, pe atât de provocator, al eficienței economice, ca factor determinant al competitivității și dezvoltării durabile (DD).

La elaborarea acestui capitol, am avut în vedere Strategiile internaționale, între care Agenda ONU 2030, precum și Strategia UE 2020, dar și alte strategii de importanță majoră pentru România, vizând anumite probleme globale sau sectoriale. Totodată, am încercat să racordăm studiul nostru la abordările strategice relevante ale României cum ar fi Acordul de Parteneriat, Strategia CDI și alte strategii sectoriale, pentru perioada până în anul 2020 și, în anumite cazuri, pe orizonturi de timp mai extinse.

ABORDĂRI STRATEGICE LA NIVEL INTERNAȚIONAL, REPERE PENTRU STRATEGIA NAȚIONALĂ A DEZVOLTĂRII DURABILE A ROMÂNIEI

Convenită de reprezentanți guvernamentali și neguvernamentali ai țărilor membre ONU, în septembrie 2015, „Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă”¹ oferă un cadru prospectiv util în ceea ce privește preluarea și adaptarea la specificul și particularitățile economico-sociale, tehnologice, geostrategice și ambientale ale

¹ Vezi: Resolution adapted by General Assembly on 25 September 2015, 70/1, *Transforming our World: the Agenda for Sustainable Development*

țării noastre, atât în ceea ce privește viziunea, misiunea, obiectivele (scopurile, țintele și indicatorii strategici) cât și măsurile, politicile, mecanismele și instrumentele de implementare și monitorizare a acestora, pentru orizontul previzional pe termenle mediu și lung.

Denumită și **Agenda Dezvoltării post-2015**, acest document strategic de anvergură internațională constituie un cadru general, cu un set de indicatori privind dezvoltarea durabilă și eradicarea sărăciei, care va înlocui SDM², având în vedere apariția unor schimbări în evoluția economică și socială a omenirii, față de anul 2000, când au fost elaborate SDM pentru orizontul de timp 2015.

Scopurile Dezvoltării Durabile (SDD) reprezintă unul dintre principalele rezultate ale Conferinței Rio+20, în legătură cu acordul statelor membre ONU de a lansa un proces de **elaborare a unui set** de scopuri ale Dezvoltării Durabile care se bazează pe SDM și este convergent cu noile ținte și indicatori ale Agendei 2030.

SDD reprezintă un instrument util de urmărire a acțiunilor coerente și focusate privind DD care, practic, contribuie la implementarea sarcinilor tuturor Summiturilor în domeniile economic, social și de mediu, servește ca reper pentru prioritizarea, implementarea și direcționarea DD în sistemul ONU ca un întreg; încearcă să evite factorii de posibilă deturnare de la realizarea obiectivelor DD.

Ideea de bază a Agendei 2030 este că obiectivul primordial al combaterii sărăciei ca obiectiv al DD nu se poate realiza decât pe baza soluționării problemelor economice, sociale și ambientale, într-o manieră integratoare și echilibrată, recunoscând și valorizând (*capitalizing*) interdependențele dintre acești trei piloni și punând accent pe **reducerea decalajelor**, inegalității și discrepanțelor economice, sociale, de mediu și tehnologice, mai degrabă decât pe creșterea economică *per se*.

Cu alte cuvinte, SDD acordă cea mai mare atenție aspectelor sociale ale dezvoltării, încercând să soluționeze și să includă în mod echilibrat cei trei piloni ai DD, să-i **compatibilizeze, racordeze și interpotențeze**. În cea mai mare parte a abordărilor și programelor strategice, elaborate în România se subliniază importanța interdependenței dintre pilonii dezvoltării durabile, dar practic obiectivele, țintele și măsurile se realizează în mai mică măsură sau deloc. Lipsa cooperării interinstituționale, inter și intraregionale în domeniul implementării coordonate a strategiilor reprezintă o dificultate generală, specifică în grade diferite multor țări, dintre care face parte și România.

După cum se poate observa, noțiunea de eficiență, particularizată și, totodată, asamblată pe cei trei piloni ai dezvoltării durabile, devine cu mult mai complexă, în

---

² Vezi: Millenium Development Goals (Scopurile Dezvoltării Mileniului), United Nations Declaration, September 2000. În acord unanim cu țările participante la semnarea Declarației, cele opt scopuri ale Dezvoltării Mileniului sunt: eradicarea sărăciei extreme și a foametei; realizarea educației primare, universale; promovarea egalității de gen și a femeii; reducerea mortalității infantile; îmbunătățirea sănătății maternale (reducerea ratei mortalității maternale); combaterea SIDA, malariei și a altor boli; asigurarea sustenabilității mediului; promovarea parteneriatului global al dezvoltării.

stadiile cercetării analitice și prospective, se integrează pe mult mai multe planuri cu variabilele de efect (rezultat) și efort ale activității economice. De regulă, legătura directă dintre SDD și eficiență se realizează prin elementul comun, de contingență al **efectului, rezultatului sau output-ului** care *mutatis mutandis* reprezintă scopul, obiectul oricărui efort uman.

Pe de altă parte, SDD au și menirea de a anticipa o serie de riscuri, vulnerabilități și amenințări viitoare la adresa bunăstării umane și a mediului, și de a aborda cauzele directe și profunde ale sărăciei, precum și obstacolele care stau în fața dezvoltării durabile.

Cele 17 SDD, convenite între state, trebuie să fie orientate către acțiuni (*action-oriented*), concise, ușor de comunicat, limitate ca număr și aspiraționale³.

Spre deosebire de SDM⁴, SDD sunt relevante pentru toate țările și impun măsuri ce trebuie întreprinse, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare, ținând seama de diferențele de nivel de dezvoltare economică și socială, diferitele circumstanțe specifice și puncte de pornire. SDD, după cum se afirmă în documentele ONU, sunt **globale ca natură și universal** aplicabile tuturor țărilor, cu luarea în considerare a deosebirilor dintre realitățile fiecărei țări, capacităților și nivelurilor de dezvoltare, precum și cu respectarea politicilor și priorităților naționale. Această opinie, cu caracter axiomatic, oferă posibilitatea decidenților în materie de strategii, să aplice o serie de obiective și principii generale, cu adaptări și modificări, mai mari sau mai mici, care sunt impuse de specificul național, regional, local, cu respectarea condițiilor de coordonare, compatibilizare și consistență generale.

Scopuri, ținte și indicatori (*goals, targets, indicators*).

Definirea⁵ celor trei noțiuni (scopuri, ținte, indicatori) este deosebit de importantă pentru fundamentarea și implementarea SDD, ajutând nu numai asigurării coerenței, interdependențelor dintre obiectivele strategiilor, dar și la implementarea și operaționalizarea acestora.

Scopul (*goal*) exprimă o dorință deosebită, un angajament specific și acțional, care trebuie să fie concis, ușor de comunicat, aspirațional, transformațional și limitat ca număr.

Ținta reprezintă un obiectiv specific, măsurabil a cărui realizare va contribui într-o măsură importantă la realizarea unuia sau mai multor scopuri. Aceasta trebuie să întrunească o serie de cerințe: caracteristici aspiraționale și realizabile, corelate cu scopul în mod direct și evident; capacitate de convingere a stakeholderilor relevanți și adaptabilitate, din punct de vedere național; delimitare în timp, evidentă și fundamentată științific; capacitate de ajustare pe măsura progreselor științei, mobilizare a resorturilor de ridicare a nivelului ambiției.

³ Vezi: UN General Assembly Resolution 66/288, *The future we want*, A/RES/66/288/27July2012, Paragraph 246; Stockholm Resilience Centre's website; <http://www.stockholmresilience.org/21/research-programms/planetary-boundaries.html>

⁴ care se referau în mod prioritar la țările în curs de dezvoltare

⁵ Vezi: Open Working Group on SDG (2014), *A definitional note on goals and targets*.

Indicatorii SDD se vor diferenția în funcție de țintele și finalitățile cunoscute. Potrivit Forumului Independent de Cercetare⁶, indicatorii ne oferă instrumentul, metoda de măsurare sau metrica progresului realizat către o anumită țintă, bazate, de regulă, pe date disponibile sau stabile.

Indicatorii SDD evidențiază un cadru sau sistem de cuantificare sau evaluare cantitativă și calitativă a gradului de îndeplinire a țintelor și scopurilor propuse.

La nivelul UE, dar și al României, există un sistem coerent de indicatori ai dezvoltării durabile, care într-o măsură importantă sunt similari. De exemplu, EUROSTAT⁷ are următoarea componență a sistemului de indicatori ai DD: consum și producție sustenabile; incluziune socială; schimbări demografice; sănătate publică; schimbări climatice și energie; transport durabil; resurse naturale; parteneriat global; buna guvernare.

Caseta 1

Septembrie 2015 – Adunarea Generală ONU a dezbătut și aprobat raportul final al Grupului Deschis de Lucru privind cele 17 **Scopuri ale Dezvoltării Durabile** care se referă la:

1. Eradicarea sărăciei în toate formele sale, pretutindeni;
2. Eradicarea foametei, realizarea securității alimentare și a unei alimentații îmbunătățite și promovarea agriculturii durabile;
3. Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării pentru toți, la toate vârstele;
4. Asigurarea unei calități echitabile și inclusive a educației și promovarea oportunității de învățare pe tot parcursul vieții, pentru toți;
5. Realizarea egalității de gen și promovarea femeilor și a tinerelor;
6. Asigurarea disponibilității și managementul durabil al apei și asistenței sanitare pentru toți;
7. Asigurarea accesului pentru toți la o energie accesibilă, sigură, durabilă și modernă;
8. Promovarea creșterii economice durabile și inclusive, a ocupării depline și productive și a unei munci decente pentru toți;
9. Construirea unei infrastructuri reziliente, promovarea industrializării inclusive și durabile și consolidarea inovării;
10. Reducerea inegalității între țări și în interiorul acestora;
11. Orașele și așezările omenești să devină inclusive, sigure, reziliente și sustenabile;
12. Asigurarea unor structuri durabile ale consumului și producției;
13. Întreprinderea unor măsuri urgente, în vederea combaterii schimbărilor climatice și a impactului acestora;
14. Conservarea și folosirea sustenabilă a oceanelor, mărilor și resurselor marine pentru dezvoltarea durabilă;
15. Protejarea, refacerea și promovarea utilizării sustenabile a ecosistemelor terestre, managementul sustenabil al pădurilor, combaterea deșertificării, oprirea și refacerea degradării terenurilor precum și oprirea pierderii de biodiversități;

⁶ Vezi: Independent Research Forum, *Goals, Targets and Indicators: Definition of the key concepts for the post-2015 development agenda*. available at: <http://bit.ly/1iuCBfQ>

⁷ European Commission Database.

16.Promovarea societății pașnice și inclusive pentru dezvoltarea durabilă, a accesului la justiție pentru toți și construcție eficientă, responsabilă și inclusivă a instituțiilor la toate nivelurile;

17.Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizare a parteneriatului global, pentru dezvoltare durabilă.

Sursa: UN Sustainable Development Goals. 17 Goals to transform our world.

Problema reducerii sărăciei și a eradicării⁸ acesteia (acolo unde este posibil !) reprezintă o provocare cu care se confruntă, în grade diferite, practic toate țările lumii și totodată o cerință *sine qua non* a dezvoltării durabile. Tocmai din acest motiv, se constată o **schimbare a paradigmei noțiunii de dezvoltare durabilă**, în sensul acordării unei mai mari atenții, ca prioritate urgentă, a realizării obiectivelor dezvoltării economico-sociale în cadrul ”Agendei ONU 2030”. Cele 17 scopuri, cu 169 de ținte asociate, sunt integrate și indivizibile și vizează beneficii pentru toți, după formula *win-win*, pentru generațiile prezente și viitoare. Fiecare stat trebuie să-și exercite suveranitatea permanentă, deplină asupra întregii sale avuții, resurselor naturale și activității economice.

Edificarea unor fundamente solide ale creșterii economice susținute, inclusive și durabile este esențială pentru prosperitatea societății românești. Aceasta va fi posibilă numai cu condiția ca de avuția țării să beneficieze toți, pe seama soluționării inegalităților. Edificarea unei economii dinamice, sustenabile, inovative și centrate pe om, promovarea ocupării tinerilor și emanciparea economică a femeilor, îndeosebi munca decentă pentru toți reprezintă ținte pe termen lung. Eradicarea muncii forțate, a traficului de persoane și a muncii copiilor reprezintă, de asemenea, priorități și cerințe incontestabile ale dezvoltării durabile. Este important să beneficiem de o forță de muncă sănătoasă, bine educată, cu calificări, cunoștințe și abilități necesare aportului participării productive la dezvoltarea societății.

Potrivit Agendei 2030, politicile trebuie să promoveze creșterea productivității, a capacităților productive și a ocupării în sfera producției, incluziunea financiară, dezvoltarea industrială durabilă, accesul la serviciile energiei moderne, accesibile, sigure și sustenabile, sistem de transport sustenabil și infrastructură rezilientă și de calitate.

Schimbările fundamentale în modul în care societatea produce și consumă bunuri și servicii, ale structurilor de producție și consum nesustenabile necesită mobilizarea surselor, asistenței financiare și tehnice, pentru a întări dezvoltarea capacității științifice, tehnologice și inovative a țării și a o orienta spre structuri mai eficiente.⁹

⁸ Termenul de eradicare, în domeniul sărăciei, este mai degrabă adecvat, ca obiectiv, în cazul sărăciei extreme.

⁹ Vezi 10-years Framework of Programmer on Sustainable Consumption and Production, UN Conference on Sustainable Development (RIO+20), 10 YFP care cuprinde următoarele domenii: programe de informare a consumatorului; educație și stil de viață sustenabile; achiziții publice sustenabile; construcții și clădiri sustenabile; turism sustenabil; sisteme de alimente sustenabile.

Având în vedere faptul că acestui aspect, în România, nu i s-a acordat atenția cuvenită, ca de altfel nici economiei circulare, atât în plan teoretico-metodologic, dar mai ales practic, vom prezenta, în continuare, țintele scopului 12 intitulat „Asigurarea unui mod sustenabil de producție și consum”, care sunt următoarele: implementarea cadrului de 10 ani al programelor privind consumul și producția sustenabilă; realizarea unui management sustenabil și eficient al utilizării resurselor naturale; reducerea cu 50% a deșeurilor alimentare *per capita*, la nivelul consumatorilor și al vânzării cu amănuntul; reducerea pierderii de alimente pe traseul lanțurilor de producție și furnizări, inclusiv al pierderilor post colectare; realizarea unui management sănătos al produselor chimice toxice și al tuturor deșeurilor, pe întregul lor ciclu de viață, potrivit cadrului internațional convenit și reducerea semnificativă a eliberării descărcării lor în aer, apă și sol, pentru a minimiza impactul lor advers asupra sănătății umane și mediului; reducerea substanțială a generării deșeurilor prin prevenție, diminuare, reciclare și refolosire; încurajarea marilor companii naționale și transnaționale să adopte practici sustenabile și să integreze informații privind sustenabilitatea în ciclurile lor de raportare; promovarea practicilor de achiziții publice care sunt sustenabile, potrivit priorităților și politicilor naționale; informarea relevantă a populației privind dezvoltarea durabilă și necesitatea unui stil de viață prietenos naturii; sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare pentru a-și întări capacitatea tehnologică și științifică, în sensul unor modalități sustenabile ale producției și consumului; dezvoltarea și implementarea unor instrumente de monitorizare a impactului dezvoltării durabile pentru turismul durabil care creează locuri de muncă și promovează produsele și cultura locală; raționalizarea subvențiilor ineficiente, pentru combustibili fosili, care încurajează consumul generator de deșeuri, prin înlăturarea distorsiunilor pieței, în funcție de situația particulară a fiecărei țări, inclusiv prin restructurarea taxelor și desființarea subvențiilor păgubitoare, acolo unde există, luând în considerare impactul asupra mediului, nevoile și condițiile specifice ale țării, precum și minimizarea impactului advers posibil asupra dezvoltării lor, într-o astfel de manieră care să protejeze comunitățile afectate și sărace.

Intitulat **Orizont 2020, Programul – cadru pentru cercetare și inovare (2014–2020)**, a fost lansat în anul 2014, de către UE, pentru consolidarea excelenței științifice și abordarea principalelor provocări cu care se confruntă societatea din Europa, promovarea creșterii economice și crearea de locuri de muncă. Acest program reprezintă un important element de orientare pe termenul scurt, mediu și lung pentru toate domeniile CDI în România.

Orizont 2020 îmbină excelența, infrastructura comună de cercetare, colaborarea transfrontalieră și sinergiile dintre mediul academic, industrie și organizațiile de cercetare.

Înființarea **Consiliului European al Inovării (EIC)** reprezintă o altă acțiune strategică al cărei obiectiv este raționalizarea instrumentelor de finanțare destinate inovării și asigurării unei modalități eficiente, de reducere a decalajelor în materie de inovare între țările membre ale UE.

Trebuie subliniat faptul că **finanțarea acordată** de UE, pentru cercetare și inovare, este importantă, dar nu poate înlocui eforturile naționale. Din acest motiv, se impune o îmbinare a eforturilor de finanțare naționale cu cele comunitare, astfel încât România să treacă de la poziția de **contributor net** la activitatea de CDI, în cadrul UE, la cea de **beneficiar net**, ceea ce presupune intensificarea preocupărilor în ceea ce privește eficientizarea guvernării sectorului CDI, prin identificarea celor mai importante căi, modalități, instrumente și mecanisme, adecvate României, în vederea creșterii aportului CDI la dezvoltarea durabilă a țării. Avem în vedere creșterea cererii pentru CDI în sectorul privat care, în prezent, este dominat de filialele și sucursalele corporațiilor multinaționale și nu este interesat să aloce fonduri pentru sectorul CDI din România, întrucât rezultatele cercetării, de regulă, acestea le primesc de la firma mamă din străinătate.

Potrivit părerii decidenților specialiști ai UE, finanțarea, bazată pe împrumuturi, nu trebuie să excludă într-o măsură și mai mare finanțarea cercetării și inovării pe bază de granturi.

Principalele obiective ale Programului Orizont 2020 sunt:

- ✓ creșterea ratelor de succes pentru a evita risipa de resurse și frustrarea celor mai buni participanți din industrie și mediul academic;
- ✓ simplificarea suplimentară a procedurilor programului Orizont 2020, facilitarea procesului de depunere a cererilor;
- ✓ contribuția CDI favorabilă incluziunii care să creeze locuri de muncă mai degrabă decât să se concentreze prea mult pe măsuri cantitative, precum numărul publicațiilor și al brevetelor și rentabilitatea investițiilor.

Pilonii Programului Orizont 2020, care cuprinde peste 90% din bugetul programului, sunt:

- a) excelența științifică pentru tehnologiile viitoare și emergente, mobilitatea cercetătorilor și infrastructura europeană de cercetare (24,4 mld. euro);
- b) „poziția de lider” a sectorului industrial care se axează pe competitivitatea industriei europene, în șase subprograme, cu accent deosebit pe finanțarea IMM-urilor (17 mld. euro);
- c) „provocări societale” (*societal challenges*), cu șapte subprograme (29 mld. euro).

Finanțarea „Spațiului European al Cercetării”, o entitate cu rol catalizator al CDI are ca scop: politica europeană comună pentru infrastructura de cercetare; proiecte de cercetare colaborativă; mobilitatea transfrontalieră a cercetătorilor și coordonarea principalelor programe de cercetare, în contextul dificil al funcționării programelor UE într-un mediu în care cea mai mare parte a finanțării publice pentru CDI este administrată de țările membre.

La nivelul UE, se exprimă îngrijorarea față de disparitățile semnificative dintre țările membre în ceea ce privește finanțarea națională pentru CDI, ceea ce a condus la diferențe majore în privința capacității de a primi finanțare din partea UE.

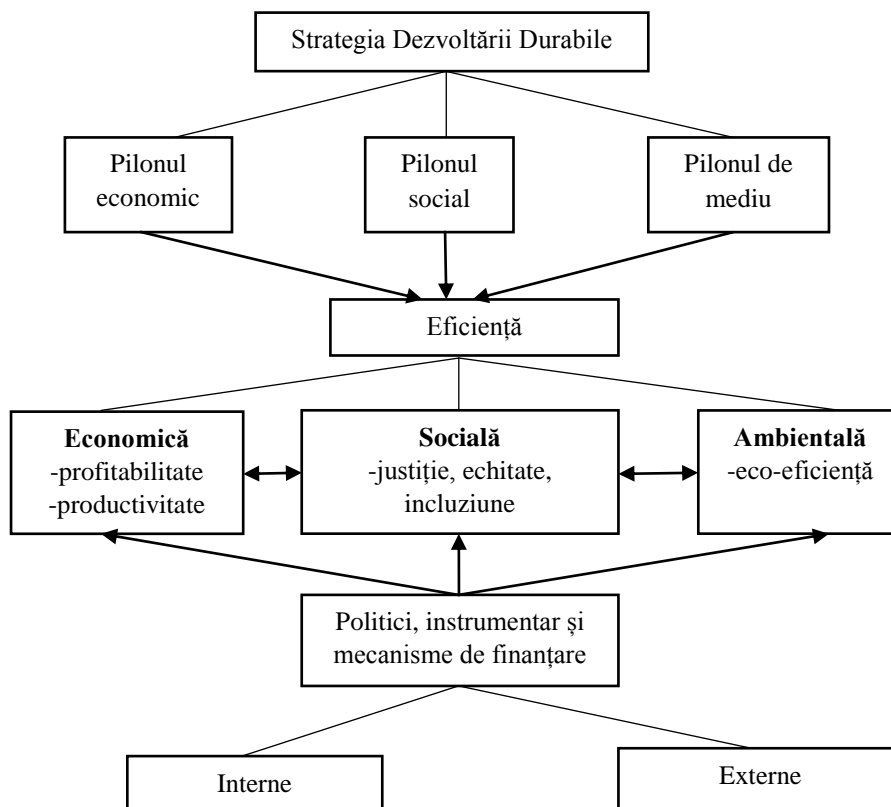
În prezent, se constată o mărire a disparităților respective, precum și rata de succes scăzută, ceea ce a condus la reducerea volumului finanțării, ceea ce nu reprezintă un factor de convergență și reducere a decalajelor dintre țările membre ale UE.

Neatingerea obiectivului de 3% din PIB pentru finanțarea CDI, ca țintă a Strategiei UE 2020, la un număr de peste 18 țări membre, conform opiniei specialiștilor UE, se datorează insuficienței finanțărilor naționale.

ASPECTE GENERALE ALE INTEGRĂRII UNOR COMPONENTE ALE DOCUMENTELOR PRAGMATICE ALE DD, LA NIVEL INTERNAȚIONAL ȘI NAȚIONAL ÎN STRATEGIA DD A ROMÂNIEI, ÎN URMĂTORII 20 DE ANI

DD a devenit pentru toate țările lumii un obiectiv major, particularizat și adecvat la specificul național, conceptualizat și susținut cu instrumente și mecanisme de implementare și operaționalizare la nivel global.

Reprezentanții țărilor încearcă tot mai mult să-i confere DD și, mai recent noilor sale paradigme, o structură noțională (categorială) standard în cadrul căreia categoria de „eficiență”, ca raport între rezultat și efect, se adaptează specificului celor trei piloni care compun în interdependență sistemul integrat al DD (vezi Figura 1).

Sursa: elaborat propriu.

Figura 1. Eficiența Dezvoltării Durabile, în contextul celor trei piloni ai acesteia

Sintetizând o serie de principii și criterii utilizate în abordările strategice ale DD, în diferite țări și la nivel internațional, considerăm că acestea pot fi utilizate, preluate, integrate și adaptate, în mod specific, și în strategiile macro, mezzo și micro în diferite domenii de activitate economico- socială din România. Aceste principii se referă la:

- DD pentru toți, ca cerință a reducerii inechităților economice și sociale și a convergenței inter și intra țări;
- principiul prevenției, ca factor de economisire a resurselor și de creștere a eficienței economice;
- principiul poluatorul plătește integral prejudiciile (externalitățile negative), generate terților, pe diferite orizonturi de timp;
- principiul parteneriatului public-privat;
- cooperarea intergenerațională;
- principiul „masei critice” a investiției;
- principiul subvenționării externalităților pozitive la producția de bunuri și servicii cu caracter de bun public și privat;
- principiul implicării tuturor membrilor societății și al participării financiare sau sub altă formă la cauza dezvoltării durabile;
- decuplarea creșterii economice de consumul factorilor de mediu;
- principiul economiei circulare, pe întreaga desfășurare a proceselor de producție și consum;
- principiul cooperării „win-win”, din jocurile strategice, amendat cu cerința **echivalenței** (egalității) eficienței pentru fiecare participant la cooperare, în sensul realizării de beneficii, avantaje sau profit proporțional cu eforturile depuse;
- principiul responsabilității (accountability) sociale și al eticii în afaceri.

Principiile menționate anterior au o serie de argumentări și dezvoltări teoretico-metodologice și practice care necesită aprofundări mai ales că, de regulă, interferează și creează o serie de efecte sinergice și conexiuni inverse, care presupun luarea în considerare a factorului timp, ca valoare economică, pe baza unor rate de actualizare specifice, precum și trecerea de la modelele liniare la cele neliniare, pe baza abordărilor multi, intra și interdisciplinare, acordându-se o atenție sporită managementului riscului și incertitudinii, vulnerabilităților, pe de o parte, dar și căilor de sporire a rezilienței la diferitele categorii de șocuri externe și interne, pe de alta.

În finalul acestui subcapitol, subliniem importanța aplicării categoriilor de „eficient” și optim, în ceea ce privește DD. Dacă noțiunea de eficiență presupune, de regulă, efecte, rezultate mai mari decât eforturile, costurile aferente, în termeni calitativi și cantitativi, optimalitatea vizează alegerea celei mai bune soluții (optime !) din mai multe variante eficiente. În literatura de specialitate, există două modele ale optimului economic general, și anume:

- **optimumul „Pareto”** în sensul că o societate își atinge starea sa de optim atunci când îmbogățirea (*better off*), fie chiar și a unui singur individ, nu se realizează pe seama sărăcirii (*worse off*), fie chiar și a unui singur individ;
- **optimumul Kaldor-Hicks** care consideră că o societate își poate atinge starea de optim atunci când un grup social se îmbogățește și altul sărăcește, cu respectarea a două condiții:
  - ✓ mărimea îmbogățirii să depășească pe cea a sărăcirii;
  - ✓ să existe, la nivelul autorităților publice centrale sau locale, sisteme de redistribuire a veniturilor, astfel încât să fie compensați, fie chiar și parțial, cei care au sărăcit.

ALOCAREA DE FONDURI EUROPENE PENTRU ROMANIA, IN PERIOADA 2014–2020

O evaluare realistă a evoluției economiei României, în următoarele două decenii, trebuie să fie bazată atât pe impactul în timp al factorilor interni de creștere care au un rol determinant, dar și pe cei externi, între care fondurile structurale și de coeziune socială a căror contribuție trebuie să se concretizeze în realizarea obiectivului Strategiei UE 2020 al societății ”inteligente, durabile și inclusive”, potrivit cerințelor și potențialului României.

Experiența implementării de către România a Programelor Operaționale Sectoriale în perioada 2007–2013 a evidențiat o serie de aspecte privind importanța economico-socială a acestora pentru dezvoltarea sustenabilă a României, precum și dificultăți în ceea ce privește realizarea în decembrie 2016 a unei rate efective de absorbție de 77,54%, în condițiile depășirii cu aproape trei ani a duratei exercițiului financiar stabilit inițial.

Dificultățile de implementare au vizat, în special, disfuncții și nerespectarea procedurilor de etapă ale accesării fondurilor, îndeosebi la elaborarea și înaintarea proiectelor, precum și la nivelul autorităților de management.

Ca urmare a deficiențelor în funcționarea sistemului de management și control, al implementării programelor operaționale, finanțarea și unele termene de plată temporară au fost întrerupte, ceea ce s-a repercutat nefavorabil asupra ratei de absorbție a fondurilor, în primii trei ani ai perioadei.

În ceea ce privește alocarea de fonduri structurale și coeziune socială pentru perioada 2014–2020, (Tabelul 1), subliniem că aceasta s-a realizat în condițiile prezentării de către România cu întârziere a Acordului de Parteneriat (iulie 2014), în vederea convenirii acestuia cu CE. Alte țări au convenit acordul respectiv cu autoritățile de la Bruxelles, încă din luna noiembrie 2013.

O problemă deosebită a derulării proiectelor, în actualul exercițiu financiar, o reprezintă existența a 9 condiționalități ex-ante cu risc crescut de neîndeplinire. Acestea sunt în următoarele sectoare: achiziții publice; transporturi; managementul

deșeurilor; cercetare, inovare și dezvoltare digitală. Cauza acestui stadiu critic de neîndeplinire a condiționalităților ex-ante este generată de neimplicarea efectivă a instituțiilor responsabile care au amânat, în mod repetat, termenele asumate invocând lipsa asistenței tehnice, în condițiile în care eforturile proprii pentru contractare ale ministerelor respective au trenat.

Tabel 1. Alocarea pentru Programe operaționale din Fonduri Structurale și de Coeziune Socială (2014–2020)

Programe operaționale	Fonduri ESI	Alocare (euro)	%
POIM	FEDR	2483527507	8,03
	FC	6934996977	22,57
POCU	FSE+YEI	4326838744	14,08
POCA	FSE	553191489	1,80
POC	FEDR	1329787234	4,33
POAT	FEDR	212765960	0,69
POR	FEDR	6700000000	21,12
PNDR	FEADR	8015663402	26,09
POPAM	EMFF	168421371	0,55
Total		30725192684	100,00

*) POIM=Program Operațional Infrastructuri Mari; POCU=Program Operațional Capitalul Uman; POCA= Program Operațional Capacitate Administrativă; POC= Program Operațional Competitivitate; POAT= Program Operațional Regional; PNDR= Program Național al Dezvoltării Rurale; POPAM= Program Operațional pentru Pescuit și Afaceri Maritime.

Sursa: Acordul de Parteneriat, august 2014.

Cele mai mari alocări din Fondurile Structurale și de Coeziune Socială, în perioada 2014-2020, în ordine descrescătoare sunt destinate PNDR, POIM, POR și POCU, ceea ce evidențiază importanța vitală a acestora pentru dezvoltarea durabilă a României, pentru pilonii economic, social și de mediu ai acesteia.

Alocarea acestor fonduri trebuie asociată asigurării contribuției financiare naționale care, în unele cazuri, pe parcursul exercițiului financiar al UE 2007-2013, a ridicat o serie de probleme privind asigurarea cu întârziere a cofinanțării naționale.

Vom prezenta, în continuare, obiectivele și alocările financiare UE pentru România la POR, POCA, PNDR, POCU, POC și POIM, din care rezultă obiectivele strategice ale României pentru diferitele sectoare și prioritățile de finanțare comunitară, completată de cofinanțarea națională.

PROGRAMUL OPERAȚIONAL REGIONAL (POR)

POR¹⁰ 2014–2020, succesor al Programului Operațional Regional 2007–2013, oferă posibilitatea ca România să acceseze fondurile europene structurale și de investiții, provenite din Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), gestionat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, în calitate de Autoritate de Management.

Nevoile de dezvoltare cărora trebuie să le răspundă POR 2014–2020 se bazează pe analiza situației economice și sociale a regiunilor României, potrivit Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Regională 2014–2020, din care rezultă următoarele probleme care necesită soluționare:

- eficiență energetică slabă (consumuri energetice nesustenabile și potențial de economisire ridicat în infrastructurile publice, inclusiv clădiri publice și clădiri rezidențiale);
- nivel de poluare ridicat în zonele urbane;
- cercetare-dezvoltare și inovare (transfer limitat al rezultatelor cercetării în piață și nivel scăzut de asimilare a inovării în firme);
- IMM-urile insuficient dezvoltate, cu impact nefavorabil asupra competitivității economiilor regionale (gradul redus de cultură antreprenorială, densitatea relativ scăzută a afacerilor în toate regiunile, reziliența scăzută a noilor afaceri – 2/3 dintre întreprinderile noi dispar de pe piață în primul an de viață);
- zone urbane degradate, libere sau neutilizate corespunzător în orașe;
- resurse valoroase de patrimoniu cultural slab valorificate;
- potențial turistic valoros, echilibrat distribuit teritorial – alternativă pentru revigorarea zonelor mai puțin dezvoltate/izolate;
- infrastructură rutieră slabă, gradul scăzut de accesibilitate al anumitor zone ale țării, care are drept consecință o atractivitate scăzută și investiții extrem de reduse;
- infrastructurile educaționale, de sănătate și servicii sociale, subdimensionate, cu efect negativ pentru incluziunea socială și dezvoltarea capitalului uman;
- nivel scăzut al înregistrărilor cadastrale, care obstrucționează implementarea politicilor de dezvoltare socio-economică a comunităților locale;
- capacitatea administrativă insuficientă a Autorității de Management, a Organismelor de Implementare și a beneficiarilor, pentru o bună implementare a POR.

---

¹⁰ Vezi documentele: Programul Operațional Regional 2014-2020 (și anexele aferente) - versiunea aprobată 18 martie 2016; Programul Operațional Regional – word; Anexe.

Aspectele defavorabile anterior enumerate au fost corelate cu direcțiile de acțiune strategică, menționate de Comisia Europeană, în ceea ce privește finanțarea din Fondurile Europene Structurale și de Investiții, prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională, în perioada 2014–2020, vizând inovarea și cercetarea, agenda digitală, sprijinul pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) și economie cu emisii reduse de carbon.

Obiectivul general al POR 2014–2020 constă în creșterea competitivității economice și îmbunătățirea condițiilor de viață a comunităților locale și regionale, prin promovarea dezvoltării mediului de afaceri, a infrastructurii și serviciilor pentru dezvoltarea durabilă a regiunilor, astfel încât acestea să își poată gestiona în mod eficient resursele și să își valorifice potențialul de inovare și de asimilare a progresului tehnologic.

Acest obiectiv complex urmează a fi realizat în cadrul celor 11 axe prioritare (plus o axă de asistență tehnică), care au în total o alocare estimată de 8,25 miliarde euro, din care **6,7 miliarde de euro reprezintă sprijinul UE**, prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), iar **1,5 miliarde de euro - contribuția națională**. Aceste axe, împreună cu alocările financiare, sunt următoarele: 1. Promovarea transferului tehnologic (206 mil. euro); 2. Îmbunătățirea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii (877,11 mil. euro); 3. Sprijinirea tranziției către o economie cu emisii scăzute de carbon (2374,57 mil. euro); 4. Sprijinirea dezvoltării urbane durabile (1386,86 mil. euro); 5. Îmbunătățirea mediului urban și conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural (466,5 mil. euro); 6. Îmbunătățirea infrastructurii rutiere de importanță regională (1068,37 mil. euro); 7. Diversificarea economiilor locale prin dezvoltarea durabilă a turismului (118,9 mil. euro); 8. Dezvoltarea infrastructurii de sănătate și sociale (763,45 mil. euro); 9. Sprijinirea regenerării economice și sociale a comunităților defavorizate din mediul urban (101,41 mil. euro); 10. Îmbunătățirea infrastructurii educaționale (352,19 mil. euro); 11. Extinderea geografică a sistemului de înregistrare a proprietăților în cadastru și cartea funciară (312,89 mil. euro); 12. Asistență tehnică (221,28 mil. euro).

În funcție de mărimea în ordine descrescătoare a alocărilor de fonduri comunitare pentru POR pe cele 11 axe prioritare, se pot stabili ierarhii de finanțare a DD și în perioadele următoare.

Programul Operațional Capacitate Administrativă (POCA)¹¹ urmărește obiectivul creării unei administrații publice moderne, bazată pe servicii publice competitive, investiții și reglementări eficiente. Administrația publică are nevoie de resurse umane competente și bine gestionate, management transparent, eficient și de proceduri simple, clare și predictibile. Administrația trebuie să ofere instrumente necesare fundamentării și implementării politicilor publice, în interesul tuturor

---

¹¹ vezi următoarele documente: Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014–2020; Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014–2020 – word; Anexe.

membrilor societății. Optimizarea administrației este o condiție importantă pentru punerea în aplicare a oricărei schimbări structurale către o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

POCA 2014–2020 vizează cele 8 regiuni de dezvoltare ale României în care vor putea să se finanțeze următorii beneficiari: autorități și instituții publice centrale; autorități administrative autonome; ONG-uri; parteneri sociali; instituțiile de învățământ superior acreditate și de cercetare; Academia Română; autorități și instituții publice locale, la nivelul județelor și municipiilor; instituțiile din sistemul judiciar.

Alocarea financiară a programului se realizează din Fondul Social European, pentru perioada 2014–2020, și este de 553,19 milioane de euro.

Cele 3 axe prioritare ale POCA sunt: **1** - Administrație publică și sistem judiciar eficiente, cu o alocare financiară de 326,38 de milioane de euro (59%); **2** - Administrație publică și sistem judiciar accesibile și transparente, cu o alocare financiară de 187,69 de milioane de euro (33,93%); **3** - Asistență tehnică, cu o alocare financiară de 39,11 de milioane de euro (7,07%).

Obiectivele specifice administrației publice și sistemului judiciar eficiente vizează, în principal, dezvoltarea și introducerea de sisteme și standarde comune în administrația publică, în scopul optimizării proceselor decizionale, orientate către cetățeni și mediul de afaceri, implementează politici și instrumente unitare și moderne de management al resurselor umane, sisteme standard și instrumente moderne și eficiente de management, la nivelul instituțiilor din sistemul judiciar, contribuie la creșterea responsabilității sistemului de achiziții publice, în vederea aplicării unitare a normelor și procedurilor și reducerii încălcării regulilor.

Obiectivele specifice **administrației publice și sistemului judiciar** constau în sprijinirea și susținerea unui management performant al autorităților și instituțiilor publice locale, creșterea transparenței, eticii și integrității acestora și îmbunătățirea accesului și a calității serviciilor sistemului judiciar, inclusiv prin asigurarea unei transparențe și integrități sporite la nivelul acestuia.

Introducerea de sisteme și standarde comune în administrația publică locală urmărește optimizarea proceselor orientate către beneficiari (planificare strategică și financiară, sprijinirea introducerii de instrumente, procese de management, la nivel local, măsuri pentru susținerea organizațiilor non-guvernamentale și a partenerilor sociali, dezvoltarea abilităților personalului autorităților și instituțiilor publice locale), creșterea transparenței, eticii și integrității, în cadrul autorităților și instituțiilor publice, asigurarea unei transparențe și integrități sporite, la nivelul sistemului judiciar, pentru îmbunătățirea accesului și a calității serviciilor furnizate.

Asistența tehnică are ca obiective sprijinirea și punerea în aplicare a structurilor necesare și a capacității administrative, necesare pentru atingerea obiectivelor clar definite, fiind condiții prealabile pentru implementarea eficientă și cu succes a POCA. Asistența tehnică sprijină continuu procesele de management, pregătirea, punerea în aplicare, monitorizarea, evaluarea, managementul financiar,

publicitatea, controlul și protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene și cele naționale, urmărind atingerea obiectivelor programului operațional.

Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020 (PNDR)¹² acordă fonduri nerambursabile, de la Uniunea Europeană și Guvernul României, pentru dezvoltarea economico – socială a spațiului rural din România care, potrivit Acordului de Parteneriat, urmărește creșterea competitivității, dezvoltarea locală, bunăstarea oamenilor și a societății, eficiența utilizării resurselor. Acestui Program i s-a alocat unul dintre cele mai mari fonduri comunitare pentru România, ceea ce semnifică importanța strategică pe care acesta o are, atât în prezent dar mai ales în viitor, pentru valorificarea potențialului de dezvoltare durabilă a României.

Finanțarea celor 14 măsuri de dezvoltare rurală cuprinde o alocare financiară de 9,363 mld. euro din care 8,015 mld. euro FEADR și 1,347 mld. euro contribuția României.

Obiectivele PNDR, finanțat de FEADR, se referă la: restructurarea și creșterea viabilității exploatațiilor agricole; gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea schimbărilor climatice; diversificarea activităților economice, crearea de locuri de muncă, îmbunătățirea infrastructurii și serviciilor pentru îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale (P6).

Prioritățile dezvoltării rurale, în perioada de programare 2014-2020, sunt următoarele: modernizarea și eficientizarea exploatațiilor agricole, prin deschiderea lor către piață și procesare a produselor agricole; încurajarea întineririi generațiilor de agricultori, prin sprijinirea instalării tinerilor fermieri; dezvoltarea infrastructurii rurale de bază, ca precondiție pentru atragerea investițiilor și crearea de noi locuri de muncă și implicit a dezvoltării spațiului rural; diversificarea economiei rurale, prin stimularea creării și dezvoltării IMM-urilor, în sectoarele non-agricole din mediul rural; promovarea sectorului pomicol, ca sector cu nevoi specifice; încurajarea dezvoltării locale, aflată în responsabilitatea comunității, prin intermediul abordării creșterii competitivității, calității vieții și a diversificării economiei rurale, combaterea sărăciei și excluderii sociale.

În vederea realizării **obiectivului strategic 1** al PNDR se vor finanța următoarele categorii de intervenție: înființarea, extinderea și modernizarea dotărilor la nivel de fermă (clădiri, drumuri de acces, irigații, tehnologii de reducere a poluării și producție de energie din surse regenerabile, facilități de depozitare, comercializare și procesare, inclusiv în contextul lanțurilor scurte, etc.); investiții în procesare și comercializare, inclusiv în eficiență energetică, marketing, depozitare, condiționare, adaptare la standarde, etc; sprijin pentru restructurarea fermelor, în special a celor mici, și întinerirea generațiilor de fermieri; gestionarea riscurilor în sectorul agro-alimentar; activități consiliere și formare, realizate inclusiv prin intermediul grupurilor de producători.

¹² vezi : Programul Național de Dezvoltare Rurală pentru perioada 2014 – 2020

(<http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programare-2014-2020/PNDR-2014-2020-versiunea-aprobata-26-mai-2015.pdf>)

Realizarea **obiectivului strategic 2** al PNDR prevede finanțarea următoarelor categorii de intervenție: împăduriri de terenuri agricole și neagricole, precum și perdele forestiere; plăți compensatorii fermierilor care își asumă în mod voluntar angajamente de agro-mediu, practici și metode specifice agriculturii ecologice; plăți compensatorii fermierilor care se angajează în mod voluntar să continue activitatea în zonele care se confruntă cu constrângeri naturale sau alte constrângeri specifice.

Obiectivul strategic 3 al PNDR finanțează următoarele activități: sprijin pentru realizarea de investiții pentru microîntreprinderi și întreprinderi mici non-agricole, în zonele rurale; îmbunătățirea infrastructurii locale (sisteme de alimentare cu apă, canalizare, drumuri locale), infrastructură educațională, medicală și socială; restaurarea și conservarea moștenirii culturale; sprijin pentru strategii generate la nivel local, care asigură abordări integrate pentru dezvoltarea locală.

Programul Operațional Capitalul Uman (POCU) este structurat pe șapte axe prioritare importante, care se concentrează pe următoarele domenii tematice:

1 – Inițiative vizând locuri de muncă pentru tineri, suma alocată este de 230.693.510 euro și se referă la trei regiuni eligibile, cu o rată a șomajului în rândul tinerilor de peste 25% și anume regiunile CENTRU (31,7% din total alocări); SUD-EST (31,3%) și SUD MUNTENIA (30,2%)¹³.

Prioritatea de investiții vizează integrarea durabilă pe piața muncii a tinerilor, în special NEETs (fără ocupare, educație, care nu urmează cursuri de formare, inclusiv a celor care se confruntă cu risc de excluziune socială, a celor din comunități marginalizate etc.). Ca **obiective specifice** relevăm creșterea ocupării tinerilor NEETs, șomeri cu vârsta cuprinsă între 16–24 de ani, cu rezidență în regiunile eligibile, îmbunătățirea nivelului de competență, inclusiv prin evaluarea și certificarea competențelor dobândite în sistem non-formal și informal.

2 – Îmbunătățirea situației tinerilor din categoria NEETs stabilește următoarele alocări:

- ✓ 408.572.233 euro pentru regiunile mai puțin dezvoltate, din care o rezervă de performanță de 26.535.106 euro;
- ✓ 18.701.987 euro pentru Regiunea București – Ilfov, cu o rezervă de performanță de 1.253.530 euro.

Axa prioritară 2 vizează 5 regiuni neeligibile în cadrul Inițiativei Locuri de Muncă pentru Tineri (București – Ilfov, Nord - Est, Nord - Vest, Vest, Sud - Vest Oltenia).

3 – Locuri de muncă pentru toți stabilește următoarele alocări:

- ✓ 1.270.959.911 euro în regiunile mai puțin dezvoltate, cu o rezervă de performanță de 81.309.527 euro;

¹³ La baza acestor priorități de alocare a fondurilor au stat documentele: Acordul de Parteneriat 2014-2020, Recomandările specifice de țară privind combaterea șomajului în rândul tinerilor, Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.

✓ 24.883.622 euro pentru Regiunea București – Ilfov, cu o rezervă de performanță de 1.688.063 euro.

Obiectivul specific constă în priorități investiționale pentru îmbunătățirea nivelului de cunoștințe, competențe și aptitudini necesare sectoarelor economice și domeniilor identificate, conform SNC și SNCDI ale angajaților. Vor fi implementate acțiuni susținute de FSE, pentru:

- ✓ **angajați** (programe și cursuri de formare profesională de nivel 2-4, cursuri de scurtă durată, de specializare și perfecționare, potrivit nevoilor sectoarelor economice cu potențial competitiv, identificate conform SNC și SNCDI);
- ✓ **angajatori** (stimulare pentru organizarea programelor de învățare la locul de muncă).

4 – Incluziunea socială și combaterea sărăciei stabilește următoarele alocări de fonduri:

✓ 1.047.023.965 euro pentru regiunile mai puțin dezvoltate, cu o rezervă de performanță de 65.852.595 euro;

✓ 63.168.893 euro pentru Regiunea București – Ilfov, cu o rezervă de performanță de 4.118.209 euro.

Prioritățile investiționale la această axă prioritară se referă la reducerea numărului celor aflați în risc de sărăcie și excluziune socială, (comunități marginalizate, minorități roma și non-roma), îmbunătățirea alfabetizării digitale pentru populația comunităților dezavantajate (e incluziune), reducerea numărului de persoane care au depășit situația de vulnerabilitate prin furnizarea unor servicii sociale, socio-profesionale, formare profesională în concordanță cu nevoia specifică a integrării socio-profesionale.

5 – Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității (DLRC) alocă următoarele fonduri:

✓ 206.392.106 euro pentru regiunile mai puțin dezvoltate, cu o rezervă de performanță de 13.287.556 euro;

✓ 5.586.112 euro pentru Regiunea București – Ilfov, cu o rezervă de performanță de 364.329 euro.

Prioritățile investiționale la această axă prioritară urmează să contribuie la reducerea numărului de persoane aflate în risc de sărăcie și excluziune socială, din comunitățile marginalizate (roma și non-roma), din orașe cu peste și sub 20.000 de locuitori.

6 – Educația și competențele are următoarele alocări de fonduri:

✓ 1.393.631.965 euro pentru regiunile mai puțin dezvoltate, cu o rezervă de performanță de 89.680.233 euro;

✓ 85.004.079 euro pentru Regiunea București – Ilfov, cu rezervă de performanță de 5.526.743 euro.

Finanțările pentru investiții sunt destinate realizării obiectivelor specifice de reducere a riscurilor pentru elevii aparținând grupurilor vulnerabile ale minorității roma și elevii din mediul rural, comunități dezavantajate socio-economic, reducerea numărului, în sistemul de educație și formare a tinerilor și adulților, celor care nu și-au finalizat educația obligatorie, reformarea, validarea, pilotarea curriculumului național școlar obligatoriu pentru formarea de competențe cheie în vederea satisfacerii nevoilor de dezvoltare ale elevilor din învățământul primar și secundar, inclusiv prin utilizarea de soluții digitale ale TIC.

Obiectivul specific 6.6., de exemplu, vizează acțiuni investiționale privind perfecționarea profesională specializată, pentru personalul didactic din învățământul preuniversitar, în scopul extinderii unor practici manageriale moderne, al folosirii TIC în procesul de predare, al promovării serviciilor educaționale calitativ superioare, axate pe nevoile elevilor, al furnizării de programe noi pentru educația timpurie, pentru prevenirea și reducerea abandonului școlar timpuriu, al utilizării metodelor activ-participative de educație, mai ales pentru personalul didactic care lucrează cu copii aparținând minorității roma și grupurilor dezavantajate, copii cu nevoi speciale.

Vor fi avute în vedere programele de evaluare și validare a competențelor dobândite de cadrele didactice sau personalul de sprijin, prin rute alternative de formare, măsuri integrate de perfecționare pentru cadrele didactice, activități de formare pentru echipe manageriale în aria monitorizării impactului măsurilor privind creșterea accesului la educație.

7 – Asistența tehnică stabilește următoarele alocări:

- ✓ 286.276.051 euro pentru regiunile mai puțin dezvoltate;
- ✓ 18.590.933 euro pentru Regiunea București – Ilfov.

În colaborare cu Programul Operațional Capacitatea Administrativă (POCA) și Programul Operațional Asistență Tehnică (POAT), prioritățile acestei axe prioritare vor urmări respectarea și facilitarea aranjamentelor procedurale, grile de salarizare unică pentru personalul implicat în managementul și controlul activităților specifice, criteriile de recrutare unice.

Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Defavorizate (POAD) va asigura distribuția gratuită de ajutoare alimentare, pe parcursul întregii perioade 2014–2020, în toate localitățile din țară, pentru persoanele dezavantajate. Acest program reprezintă o continuare a Programului European de Ajutorare a Defavorizaților (PEAD) din exercițiul financiar anterior 2007–2013.

În proporție de 85%, POAD este finanțat de Fondul de ajutor european, destinat celor mai defavorizate persoane și respectiv de 15% din bugetul național.

Programul Operațional Competitivitate – POC (2014–2020), continuare a activităților POS CCE (2007–2013), prevede investiții care vizează nevoile și provocările nivelului scăzut al competitivității economice din România, mai ales în legătură cu:

- ✓ sprijinul insuficient pentru Cercetare, Dezvoltare, Inovare;
- ✓ infrastructura subdezvoltată a TIC.

Acest program este un factor de intervenție orizontală în economie și societate, cu efecte favorabile de propagare pentru creștere și sustenabilitate, și are o alocare totală de 1582,77 mil. euro pentru România, în vederea promovării specializării inteligente, conform Strategiei Naționale de Cercetare Inovare 2014–2020 și anume: bioeconomie; tehnologia informațiilor și a comunicațiilor; spațiu și securitate; energie; mediu și schimbări climatice; eco-nano-tehnologii și materiale avansate. Fondurile destinate implementării POC sunt de 1.329.787.234 euro din care 1.080.699.494 euro pentru regiuni mai puțin dezvoltate și 249.087.740 euro pentru regiuni mai dezvoltate.

Investițiile în CDI din POC vor fi orientate în principal în următoarele direcții:

- ✓ dezvoltarea de noi tehnologii, produse și procese, stimularea activităților economice, cu potențial în creșterea capacității de inovare, atragerea și menținerea specialiștilor CDI în țară și stimularea parteneriatului dintre actorii sectorului privat și furnizorii de CDI, în vederea creșterii prin inovare a competitivității economiei românești;
- ✓ susținerea antreprenoriatului orientat către CDI, sprijinirea inovării la nivel de firme și comercializarea rezultatelor CDI, instrumente financiare, fonduri de risc, credite etc.;
- ✓ sprijinirea clusterelor inovative;
- ✓ consolidarea capacității de cercetare și creșterea excelenței în sinergie cu acțiunile Strategiei UE 2020, intensificarea participării României la proiecte europene și internaționale;
- ✓ creșterea rapidă și durabilă a resurselor umane din CDI, atragerea de specialiști din străinătate;
- ✓ concentrarea resurselor în domenii economice relevante, eficientizarea cercetării în sectorul public și apropierea sa de piață.

E-guvernare, TIC pentru educație, incluziune, sănătate și cultură, E-commerce, dezvoltarea inovării prin clusterare sunt domenii pe care POC se vor promova prin alocarea de fonduri speciale.

Pentru consolidarea aplicațiilor TIC (E-guvernare, e-educație, e-incluziune, e-cultură și e-sănătate), se prevede o alocare de 377,9 milioane euro, adică o pondere semnificativă din totalul surselor alocate de POC.

Programul Operațional Infrastructură Mare (POIM)¹⁴, pe baza Acordului de Parteneriat 2014–2020, a Cadrului Strategic Comun și Documentului de Poziție al Comisiei Europene, vizează încadrarea României în obiectivele Strategiei Europa 2020, în corelare cu Programul Național pentru Reformă și cu

¹⁴ vezi: Programul Operațional Infrastructură Mare – varianta aprobată
Programul Operațional Infrastructură Mare - word
Anexe

Recomandările Specifice de Țară. Acest program promovează economiile bazate pe consum redus de carbon, prin măsuri de eficiență energetică și bioenergie, moduri de transport prietenoase cu mediul și utilizarea eficientă a resurselor.

POIM alocă fonduri pentru activități din patru sectoare: infrastructura de transport, protecția mediului, managementul riscurilor și adaptarea la schimbările climatice, energie și eficiență energetică, în concordanță cu Strategia Uniunii pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

Alocare financiară totală a POIM de cca. 11,8 mld. euro este repartizată astfel: 6,94 mld. euro Fond de Coeziune (58,81% din total); 2,48 mld. euro Fond European de Dezvoltare Regională (21,02%); 2,46 mld. euro cofinanțare (20,85%).

POIM are 8 Axe Prioritare la care ne vom referi în continuare și din care rezultă o serie de priorități strategice pe termen mediu și lung de care depinde într-o măsură foarte mare perspectiva dezvoltării durabile în țara noastră, în următoarele două decenii.

1 - Îmbunătățirea mobilității prin dezvoltarea rețelei TEN-T și a metroului, au o alocare de 3.404.255.320 euro, vizând următoarele obiective specifice:

1.1 Creșterea mobilității prin dezvoltarea transportului rutier pe rețeaua rutieră TEN-T centrală, derulând o serie de acțiuni privind: construcția / modernizarea rețelei rutiere TEN-T centrale (conform standardului definit prin MPGT: autostrăzi / drumuri expres / drumuri naționale), inclusiv construcția de variante de ocolire, aferente rețelei (conform clasificăției tronsonului aferent); investițiile prevăzute în cadrul acestui obiectiv vizează, cu precădere, creșterea standardului tronsonului finanțat; sprijin pentru beneficiari în pregătirea portofoliului de proiecte pentru perioada 2014–2020 și post-2020.

1.2 Creșterea mobilității pe rețeaua feroviară TEN-T centrală care cuprinde acțiunile de dezvoltare și modernizare a infrastructurii feroviare, aflate pe rețeaua TEN-T centrală, inclusiv achiziția materialului rulant necesar; realizarea de studii pentru linia de cale ferată de mare viteză; sprijin pentru beneficiari în pregătirea portofoliului de proiecte, pentru perioada 2014–2020 și post-2020.

1.3 Creșterea gradului de utilizare a căilor navigabile și a porturilor situate pe rețeaua TEN-T centrală cu acțiunile referitoare la investiții în scopul îmbunătățirii condițiilor de navigație pe Dunăre și în interiorul porturilor situate pe TEN-T centrală, achiziția de echipamente și nave multifuncționale; modernizarea și dezvoltarea capacității porturilor situate pe rețeaua TEN-T centrală, inclusiv transportul intermodal; sprijin pentru beneficiari, în pregătirea portofoliului de proiecte, pentru perioada 2014–2020 și post-2020.

1.4 Creșterea gradului de utilizare a transportului cu metroul în București-Ilfov: investiții în infrastructura de metrou, construirea de noi tronsoane conform Planului de Mobilitate Urbană Durabilă în București-Ilfov; investiții în mijloace de

transport public de mare capacitate și viteză și echipamente pentru accesul călătorilor în stațiile de metrou și în sisteme moderne de siguranță a circulației.

2 - Dezvoltarea unui sistem de transport multimodal, de calitate, durabil și eficient, beneficiază de un fond de 1.702.734.954 euro și vizează creșterea mobilității și a conectivității dintre diferitele zone și unități teritoriale din țară.

Obiectivele specifice se axează pe: creșterea mobilității pe rețeaua rutieră TEN-T globală, creșterea accesibilității zonelor cu o conectivitate redusă la infrastructura rutieră a TEN-T, creșterea gradului de utilizare sustenabilă a aeroporturilor și creșterea volumului de mărfuri tranzitate prin terminale intermodale și porturi.

3 - Dezvoltarea infrastructurii de mediu, în condiții de management eficient al resurselor, are alocat un fond în valoare de 2.892.443.78 euro.

Obiectivele specifice acestei axe vizează:

Reducerea numărului depozitelor neconforme și creșterea gradului de pregătire pentru reciclare a deșeurilor în România care presupune: proiecte integrate de consolidare și extindere a sistemelor integrate de management al deșeurilor; închiderea și reabilitarea de depozite neconforme și deschiderea/extinderea de noi depozite; implementarea sistemelor de colectare selectivă, construcția de instalații de transfer și valorificare/tratare; consolidarea capacității instituționale a beneficiarilor, în domeniul sistemelor integrate de management al deșeurilor și implementarea unui sistem integrat de management al deșeurilor, la nivelul municipiului București.

Creșterea nivelului de colectare și epurare a apelor uzate urbane, precum și a gradului de asigurare a alimentării cu apă potabilă a populației cuprinde următoarele acțiuni referitoare la proiecte integrate de apă și apă uzată (noi și fazate): construirea/reabilitarea rețelelor de canalizare și a stațiilor de epurare a apelor uzate; implementarea și eficientizarea managementului nămolului rezultat în cadrul procesului de epurare a apelor uzate, reabilitarea și construcția de stații de tratare a apei potabile, și măsuri de creștere a siguranței în alimentare și reducerea riscurilor de contaminare a apei potabile; reabilitarea și extinderea sistemelor existente de transport și distribuție a apei; dezvoltarea unui laborator național pentru îmbunătățirea monitorizării substanțelor deversate în ape, acordându-se prioritate în special substanțelor periculoase, și a calității apei potabile.

4 - Protecția mediului, prin măsuri de conservare a biodiversității, monitorizarea calității aerului și decontaminarea siturilor poluate istoric are o sumă alocată în valoare de 425.531.915 euro

Obiectivele specifice ale acestei axe se referă la creșterea gradului de protecție și conservare a biodiversității și refacerea ecosistemelor degradate, precum și a nivelului de evaluare și monitorizare a calității aerului, prin dezvoltarea

instrumentelor de monitorizare, reducerea suprafețelor de contaminare și ecologizare a siturilor poluate istoric.

5 - Promovarea adaptării la schimbările climatice, prevenirea și gestionarea riscurilor (478.723.404 euro) cu următoarele obiective specifice:

- Reducerea efectelor și a pagubelor asupra populației, cauzate de fenomenele naturale, asociate principalelor riscuri, accentuate de schimbările climatice, în principal de inundații și eroziune costieră;
- Creșterea nivelului de pregătire pentru o reacție rapidă și eficientă la dezastră a echipajelor de intervenție.

6 - Promovarea energiei curate și eficienței energetice, în vederea susținerii unei economii cu emisii scăzute de carbon, cu o sumă alocată de 197.329.787 euro, vizează următoarele obiective specifice: creșterea producției de energie din resurse regenerabile mai puțin exploatare (biomasă, biogaz, geotermal); reducerea consumului de energie la nivelul consumatorilor industriali; reducerea consumului mediu de energie electrică, la nivelul locuințelor; creșterea economiilor în consumul de energie primară, produsă prin cogenerare de înaltă eficiență.

7 - Creșterea eficienței energetice la nivelul sistemului centralizat de termoficare în orașele selectate are o sumă alocată de 249.478.723 euro.

Obiectivele specifice ale acestei axe sunt: creșterea eficienței energetice în sistemele centralizate de transport și distribuție a energiei termice în orașele selectate; creșterea eficienței energetice în sistemul centralizat de furnizare a energiei termice în Municipiul București.

8 - Sisteme inteligente și sustenabile de transport al energiei electrice și gazelor naturale (suma alocată - 68.026.596 euro).

Obiectivele specifice ale axei sunt:

- ✓ Creșterea capacității Sistemului Energetic Național pentru preluarea energiei produse din resurse regenerabile;
- ✓ Creșterea gradului de interconectare a Sistemului Național de Transport a gazelor naturale cu alte state vecine.

În cadrul celor 8 axe prioritare ale POIM, cele mai mari fonduri, în ordine descrescătoare, sunt destinate Axei 1 – Transporturi, Axei 3 – Infrastructura de mediu și Axei 2 – Transport intermodal durabil și eficient. Aceste domenii au o importanță deosebită pentru dezvoltarea durabilă a României, în special, în cadrul pilonului „Mediu” care se conectează biunivoc cu pilonii „Economic” și „Social” în contextul în care „eco-economia” capătă un sens prioritar tot mai consistent.

Din prezentarea analitică, pe programe și alocările de fonduri structurale UE, pentru exercițiul financiar se pot desprinde următoarele concluzii mai relevante:

- obiectivele și axele prioritare acoperă problematica eficienței pe cei trei piloni ai dezvoltării durabile, în interdependența lor, cu accent pe specificul și prioritățile pe termen mediu și lung ale fiecărui program;
- programele 2014–2020 reprezintă o continuare a programelor exercițiului financiar al UE 2007–2013 și deschid perspective pentru abordări complexe, prioritare ale economiei și societății românești, în următoarele două decenii, cel puțin ca problematică și priorități;
- la fiecare dintre programele prezentate se observă o preocupare pentru creșterea competitivității economiei României care are, ca nucleu dur, îmbunătățirea nivelului productivității și eficienței utilizării factorilor de producție conform tripticului interdependent, eficiență economică, justiție și echitate socială și ecoeficiență;
- pentru a accesa cât mai multe fonduri europene și a recupera rămănerile în urmă este necesar ca România să depună eforturi cu totul excepționale, să evite întârzierile nejustificate, generate de birocrăție și comportamente corupte, să îmbunătățească substanțial calitatea proiectelor înaintate.

Analiza modului în care au fost fundamentate programele operaționale ale României, în exercițiul financiar 2014–2020, pornind de la Acordul pentru Parteneriat și terminând cu procedura de aprobare a alocării fondurilor reprezintă un model de analiză și previziune care trebuie implementat, controlat și evaluat nu numai în perioada respectivă, dar și pentru perioadele următoare, trăgând concluzii pentru minimizarea lipsurilor înregistrate în elaborarea și implementarea lor, dar și extinzând aplicarea bunelor practici și a „poveștilor de succes” (*success stories*).

În opinia noastră, programarea, în cadrul instrumentelor financiare ale UE, trebuie să devină un model privind modul în care se fundamentează și implementează proiecte investiționale și măsuri de politică economică în care trebuie să se îmbine optim interesele economice naționale cu cele de anvergură comunitară.

Riscuri globale¹⁵: Probabilitate și Impact

Potrivit studiilor de specialitate, riscurile globale care, în diferite grade, afectează toate țările, pot fi clasificate în categoriile următoare:

- **Economic:** bule financiare în principalele domenii economice; deflație în majoritatea țărilor; eșecul principalelor mecanisme și instituții financiare; disfuncții, căderi ale infrastructurii critice; crize fiscale în economia cheie; șomaj structural înalt sau subocupare; comerț ilegal (de ex. fluxuri financiare ilegale, evaziune fiscală, trafic de persoane, crimă organizată etc.) șocuri severe ale prețului energetic (creștere sau descreștere); inflație nemanageriabilă;
- **Mediu:** evenimente climatice extreme; eșecuri în ameliorarea (*mitigation*) și adaptarea la schimbările climatice; pierderi majore de biodiversitate și colapsul

¹⁵ Vezi The Global Risks Report 2016, World Economic Forum 11th Edition (<http://wef.ch/risks> 2016)

ecosistemului (terenuri, ape marine); catastrofe naturale majore (cutremure, tsunami);

- **Geopolitice:** eșecul guvernării naționale (al domniei legii, corupției, blocaje politice); conflicte interstatale cu consecințe regionale; atacuri teroriste de amploare, criză sau colapsul statului (conflicte civile, lovituri militare, disoluția statului etc.); arme de distrugere în masă.
- **Societal:** eșecul planificării urbane; crize alimentare; migrație involuntară de proporții mari; instabilitate socială profundă; răspândirea rapidă și masivă a bolilor; criza apei;
- **Tehnologic:** consecințe adverse ale progresului tehnologic; distrugerea rețelelor și a infrastructurii informaționale critice; atacuri cibernetice de mari proporții; accidente masive ale furtului/fraudării de date.

Valoarea cognitivă și operațională a indicatorilor de prognoză a macroeficienței depinde în mare măsură de **acuratețea predicției** care poate influența procesele decizionale, la diferite niveluri ierarhice ale economiei, precum și comportamentele producătorilor și consumatorilor, în funcție de percepția în sens proactiv, de reacția mai mare sau, dimpotrivă mai mică la ipotezele, prezumțiile și prezicerile generate de previziunile respective.

Marea majoritate a prognozelor elaborate pe termenul scurt, mediu și lung, de regulă, nu sunt analizate, în ceea ce privește gradul lor de verosimilitate, comparativ cu realitățile. O astfel de analiză ar oferi o serie de elemente utile pentru creșterea acurateții activității viitoare în domeniul predicțiilor.

Există numeroase studii care cercetează costurile erorilor generate de **supra și subpredicții** (*over and underpredictions*), și care arată că **suprapredicțiile** sunt mai costisitoare ca urmare a eșecului sistematic de prognozare indus de non-staționaritatea datelor.

Evidența empirică sugerează faptul că o combinație a variantelor de prognoze pe scenarii tinde să conducă la rezultate superioare, față de cele bazate pe un singur model.

Principalele riscuri globale ca probabilitate în anii 2016–2020 sunt: migrația globală pe scară mare; evenimente climatice extreme; eșecul ameliorării și adaptării la schimbările climatice; conflicte între state; catastrofe naturale; eșuarea guvernărilor naționale; șomajul și subocuparea; fraudarea și furtul de date; criza apei; comerțul ilicit și escaladarea politicilor comerciale protecționiste.

Din punctul de vedere al magnitudinii impactului, în următorii ani sunt evidențiate riscurile următoare: eșecul ameliorării sau adaptării la schimbările climatice; arme de distrugere în masă; criza apei; migrația involuntară în masă; șocul prețului la energie; pierderea biodiversității și colapsul ecosistemelor; crize fiscale; răspândirea bolilor infecțioase; baloanele activelor financiare ”bubbles”; instabilitate profundă în domeniul social.

Ca tendințe pe termenul scurt și mediu în manifestarea ricurilor globale, menționăm: îmbătrânirea populației; schimbarea configurației guvernării

internaționale; schimbări climatice; degradarea calității factorilor de mediu; creșterea clasei de mijloc în economiile emergente; creșterea sentimentului naționalist, a polarizării sociale, a bolilor cronice, a dependenței cibernetice, mobilității persoanelor și disparităților de venit și avuție, schimbări în domeniul puterii și urbanizarea.

Cele mai probabile riscuri globale pe continente, în următorii ani, sunt:

- **Europa:** migrație, șomaj, subocupare, crize fiscale;
- **Asia Centrală inclusiv Rusia:** conflicte interstatale, șocul prețului energiei, eșecul guvernărilor naționale;
- **Asia de Est și Pacific:** catastrofe naturale, evenimente climatice extreme, eșecul guvernării naționale;
- **America de Nord:** Atacuri cibernetice, evenimente climatice extreme, fraudare și furt de date.

Cercetarea evoluției anuale a frecvenței percepției riscurilor, în perioada 2007–2016, ca probabilitate și impact evidențiază:

- a) **Probabilitatea în ordine descrescătoare**, în funcție de numărul de locuri indicate în paranteză, este următoarea:

Locul 1: Tehnologic (1); Economic (3); Mediu (1); Societal (4); Geopolitic (1);

Locul 2: Societal (1); Geopolitic (1); Economic (4); Mediu (4);

Locul 3: Economic (2); Geopolitic (3); Societal (2); Mediu (3);

Locul 4: Economic (3); Geopolitic (3); Mediu (3); Tehnologic (1);

Locul 5: Economic (3); Societal (2); Geopolitic (1); Mediu (3); Tehnologic (1).

- b) **Impact în ordine descrescătoare:**

Locul 1: Economic (8); Mediu (1); Societal (1);

Locul 2: Societal (1); Geopolitic (3); Economic (2); Mediu (4);

Locul 3: Economic (4); Geopolitic (3); Societal (2); Mediu (1);

Locul 4: Economic (4); Geopolitic (2); Societal (4);

Locul 5: Economic (6); Societal (1); Mediu (2); Tehnologic (1).

După cum se poate observa (tabelul 2.2), **cele mai mari probabilități și efecte negative le au riscurile economice, sociale și de mediu** care trebuie să rămână în centrul atenției decidenților, cu particularizări pentru fiecare sector și domeniu de activitate, în cazul specific al economiei românești.

Tabel 2. Riscurile globale, în perioada 2007-2016 (%)

Tipul de risc	Probabilitate (%)	Impact (%)
Total	100,0	100,0
Economic	45,7	53,6
Societal	19,5	20,0
Mediu	16,5	11,0
Geopolitic	11,2	13,0
Tehnologic	7,1	2,2

Sursa: Calcule proprii, pe baza datelor din Raportul „The Global Risks Report 2016”, World Economic Forum

Rezultatele cercetării probabilității cu care se produc riscurile globale și a impactului lor sunt utile pentru a fundamenta politicile de reziliență și prevenire, în diferitele domenii, astfel încât să se poată preveni/diminua pierderile pe care acestea le-ar putea genera. Reziliența trebuie să aibă în vedere atât riscurile, șocurile externe (firewall) cât și pe cele din interiorul sistemului.

Ca probabilitate, între riscurile economic, societal și mediu au cei mai mari coeficienți de probabilitate, comparativ cu riscul geopolitic și respectiv tehnologic.

PROBABILITATEA COMPARATIVĂ A SCENARIILOR REALISTE, OPTIMISTE ȘI PESIMISTE ALE EFICIENȚEI MACROECONOMICE ÎN ROMÂNIA PENTRU ORIZONTUL 2038

În Volumul I și Volumul III, Partea 1, capitolul 6 a abordat previziunea eficienței macroeconomice, îndeosebi prin prisma factorilor de influență a mărimii, structurii și dinamicii acesteia, în context comparativ internațional, urmărind desprinderea unor concluzii, propuneri și recomandări în ceea ce privește evoluția proceselor de convergență/divergență, față de celelalte țări membre UE, al decalajelor relative și absolute, ale eficienței din punctul de vedere al valorii lor operaționale, cognitive și predictive. Obiectivul urmărit în volumele anterioare viza mai ales analiza aprofundată a stării de fapt a eficienței macroeconomice în România, concentrată pe productivitatea factorilor de producție, a muncii și altor resurse materiale și financiare subordonate dezideratului dezvoltării durabile a țării, al rezilienței acesteia la șocurile externe și interne, al sporirii competitivității.

În acest ultim volum, capitolul 6 tratează domeniul eficienței macroeconomice și al productivității factorilor de producție, cu accent deosebit pe necesitatea abordării riscurilor globale și de țară, într-un concept strategic pe termen mediu și lung, ținând seama de necesitatea abordărilor complexe și a trecerii de la abordări liniare, deterministe la modele neliniare, stochastice, în care intervin o serie de considerente legate de probabilitățile producerii unuia sau altuia dintre scenariile elaborate, bazate pe teoria și practica viitorilor multipli și a fundamentării deciziilor pe comparații între mai multe variante posibile ale evoluției economiei românești, pe sinergiile care se pot crea între trecutul, prezentul și viitorul diferitelor componente ale economiei și societății românești.

În acest capitol, am încercat să stabilim **distribuții de probabilitate**, pentru diferitele mărimi (indici) ai indicatorilor rata: ocupării, productivitatea muncii, productivitatea resurselor și eficiența energetică, ținând seama de evoluția lor expost, cu atribuirea unor intervale de încredere, specifice scenariilor **optimiste** – axate în principal pe evoluții favorabile ale creșterii economice, **realiste** care se referă la mărimi cvasiconstante ale indicilor în lanț, admițând variații relativ mici de la un an la altul, și **pesimiste** care, de regulă, țin seama de mărimea frecvenței și intensitatea declinului indicilor în lanț. Așadar, în ultima analiză, numărul total de

cazuri, evenimente, reflectate de evoluția anuală a mărimii indicilor în lanț, pentru cele trei categorii de scenarii, s-au calculat coeficienții de probabilitate ca pondere, specifică în totalul evenimentelor care se bazează pe mărimea indicilor în lanț, dispuși pe trei intervale, culoare de încredere.

Desigur, metoda utilizată poate fi în continuare rafinată cu o serie de considerente ale experților, nu numai asupra relevanței pentru predictibilitate a evenimentelor ex-post, dar și asupra unor evenimente ex-ante previzibile, legate îndeosebi de caracterul și particularitățile conjuncturii economice.

Vom analiza pe scurt, în continuare, rezultatele privind mărimea coeficienților de probabilitate, pentru cele trei categorii de scenarii, care oferă elemente complementare, adiționale la metodele de previziune anterior utilizate.

Tabel 3. Probabilitatea producerii scenariilor realiste (SR), optimiste (SO) și pesimiste (SP) ai indicatorilor de eficiență macroeconomică ai României, prognozați pentru orizontul 2038

	Indicatorii prognozați ai eficienței macroeconomice							
	Rata ocupării forței de muncă ^{*)}		Productivitatea orară a muncii ^{**)}		Productivitatea resurselor ^{***)}		Productivitatea energiei ^{****)}	
	%	Probabilitate (%)	euro/oră	Probabilitate (%)	euro PIB la 1 kg CMI	Probabilitate (%)	euro PIB la 1 kg echivalent petrol	Probabilitate (%)
SR	75,5	40,0	17,8	19,05	0,990	26,67	6,2	40,10
SO	76,00	30,00	20,6	47,62	1,100	40,00	6,4	55,00
SP	72,0	30,00	16,8	33,33	0,850	33,33	5,9	4,9

^{*)} rata ocupării este calculată ca raport procentual dintre persoanele ocupate, în vârstă de 20-64 de ani, și populația totală de aceeași vârstă;

^{**)} productivitatea orară a muncii reprezintă PIB la PPS în euro aferent unei ore lucrate;

^{***)} productivitatea resurselor reprezintă PIB la PPS raportat la consumul material intern (CMI) care măsoară volumul total al materialelor consumate în economie, exprimat în kilograme;

^{****)} productivitatea energiei reprezintă raportul dintre PIB la PPS raportat la 1 kg echivalent petrol.

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor primare EUROSTAT

Datele tabelului 3 evidențiază următoarele aspecte referitoare la probabilitatea cu care s-ar putea realiza cele trei scenarii ale macroeficienței economice, la orizontul anului 2038:

- Ocuparea forței de muncă, potrivit scenariului realist, are cel mai mare coeficient de probabilitate (40%), deși atinge ținta stabilită prin Strategia UE 2020, ceea ce semnifică o recuperare lentă a decalajului care desparte România de mărimea medie a țintei respective pentru UE-28;

- Scenariile optimist și pesimist, practic au același coeficient de probabilitate, ceea ce nu exclude favorizarea scenariului optimist, în cazul unor

politici eficiente și consecvente pe piața muncii, având în vedere că ocuparea reprezintă o măsură de autoprotecție socială care ar putea evita multe probleme și tensiuni, în acest sector;

- Productivitatea orară a muncii în România a avut o dinamică apreciabilă în perioada 1996–2014, aproape dublându-se, decalajul în termeni relativi față de nivelul mediu UE-28, micșorându-se de la 9,3 ori la 5,73 ori, în timp ce decalajul absolut a rămas quasiconstant, oscilând între 25–26 euro pe oră lucrată, în perioada menționată; potrivit calculelor noastre, pentru anul 2038, cel mai mare coeficient de probabilitate îl are scenariul optimist (47,62%), comparativ cu cel realist (26,67%) și pesimist (33,33%), aceasta presupunând politici deosebit de stimulative în ceea ce privește nivelul calificării forței de muncă, contribuția cercetării-inovării și aplicarea de tehnologii „disruptive” cu o capacitate productivă foarte înaltă.

- Indicatorul productivitatea resurselor ca raport între PIB și CMI exprimat în kilograme a avut în perioada 2000–2016, o tendință de scădere în România, față de marea majoritate a celorlalte țări membre ale UE, unde s-a înregistrat un trend ascendent; în acest caz, politicile macroeficienței în România ar trebui mai întâi să oprească această tendință nefavorabilă cât mai repede cu putință și apoi să stimuleze un trend de creștere, recuperarea decalajului la acest indicator fiind extrem de dificilă, deși scenariul optimist are cea mai mare probabilitate (40%), comparativ cu cel realist (26,67%) și cel pesimist (33,33%);

- În cazul eficienței energetice, în România, cel mai mare coeficient de probabilitate (55%) îl are scenariul optimist, având, ca posibilă explicație a creșterii eficienței și competitivității țării noastre, următorii factori:

- ✓ un nivel relativ scăzut al indicatorului în perioada inițială de analiză și predicție;
- ✓ un potențial energetic relativ mare în ceea ce privește energiile regenerabile (solară, hidro, eoliană);
- ✓ posibilități de reducere a consumurilor specifice de energie, la producția de bunuri și servicii, ca și la transportul și consumul de energie ale populației.

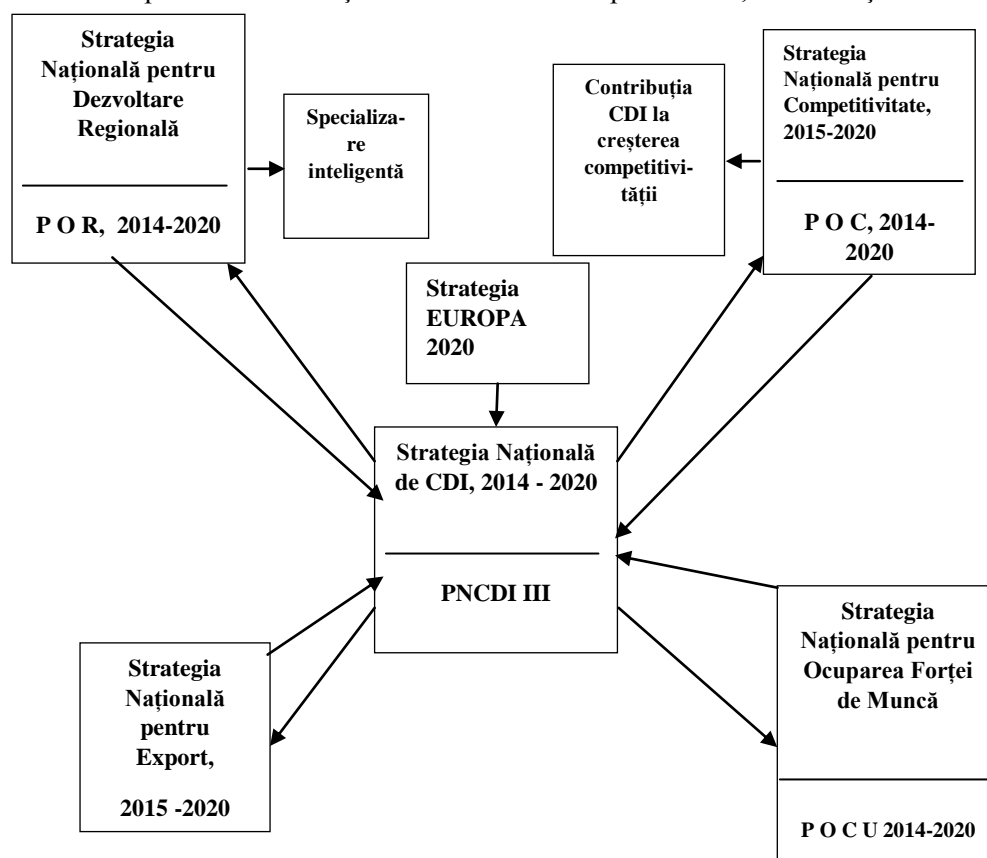
Strategiile, politicile și mecanismele de creștere a eficienței macroeconomice, în România, au ca principal obiectiv înscrierea economiei și societății pe traiectoria sustenabilității și competitivității. Acestea vizează un ansamblu coerent de măsuri corelate, pe termenul scurt, mediu și lung, în direcția economisirii consumului de resurse materiale, financiare, umane la o unitate a producției de bunuri și servicii, diversificarea acestora îndeosebi pe seama inovării și aplicării tehnologiilor de vârf, dar și a unei guvernări eficiente, prin alocarea optimă a resurselor financiare, a investițiilor publice și private, cu efecte de propagare favorabile (*spillovers*), în amonte și aval, pe diferite orizonturi de timp, în concordanță cu cerințele progresului tehnologic, pe plan mondial, dar și cu cele ale cerințelor dezvoltării economiei naționale.

INTEGRAREA DIFERITELOR STRATEGII ȘI INSTRUMENTE CARE POT FACILITA ATINGEREA ȚINTELOR PRIVIND INTENSITATEA CERCETĂRII-DEZVOLTĂRII ȘI INOVĂRII ÎN ROMÂNIA

Integrarea strategiilor și instrumentelor care pot contribui, printr-un efort sinergic, la creșterea investiției din domeniul cercetării-dezvoltării și inovării în PIB a constituit, începând cu anul 2006, o preocupare a Comisiei Europene, vizând creșterea ponderii cheltuielilor de cercetare, dezvoltare și inovare în PIB.

În acest scop, în literatura de specialitate și practica țărilor europene, s-a utilizat conceptul de “policy – mix”, reprezentând o combinație de politici și strategii, din diferite domenii, care interacționează și influențează volumul și calitatea investiției în cercetare, dezvoltare și inovare (CDI), atât din sectorul public cât și din cel privat, precum și un set de instrumente strategice complementare, mai atractive pentru sectorul de business, cu o capacitate mai mare de absorbție a fondurilor europene.

Acest concept a pornit de la premisa că investiția în cercetare-dezvoltare poate fi stimulată printr-o combinație de instrumente complementare, în interacțiune.

Sursa: elaborat propriu.

Figura 2. Integrarea Strategiei Cercetării, Dezvoltării și Inovării și a Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare III cu strategii și programe operaționale sectoriale complementare

Policy- mix are în vedere strategiile și instrumentele care au un efect direct asupra investiției în domeniul CDI, fiind destinate în mod expres să determine un comportament proactiv și inovativ al actorilor din sistem, cu efect generator asupra performanțelor științifice și tehnologice și creșterii relevanței socio-economice a rezultatelor cercetării. Policy –mix (sau mixul de politici) se bazează pe Strategia Cercetării-Dezvoltării și Inovării 2014–2020 și Strategia pentru Competitivitate, cu instrumentele asociate, respectiv Programul Național de Cercetare–Dezvoltare și Inovare III pentru perioada 2015–2020 (PNCDI III) și Programul Operațional Sectorial Competitivitate Axa 1 (Tabelul 4), precum și pe alte strategii în domeniul CDI, la nivel național și comunitar.

Tabel 4. Susținerea obiectivelor Programului Național pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare III cu prioritățile de investiții din Programul Operațional Competitivitate, Axa prioritară 1

<p>Programul Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare III pentru perioada 2015–2020</p> <p>Sub-programul 2.1. Competitivitate prin cercetare, dezvoltare și inovare</p> <p>Obiectivele programului:</p> <p>1. Stimularea progresului întreprinderilor pe lanțurile valorice și a parteneriatelor cu universitățile, prin maximizarea valorii adăugate din producția de bunuri inovatoare (tehnologii, produse, servicii) bazate pe cercetare științifică (proprie sau externalizată);</p> <p>2. Creșterea capacității întreprinderilor de a absorbi tehnologia de ultimă generație și de a adapta aceste tehnologii la cererea piețelor-țintă;</p> <p>3. Crearea unui mediu stimulativ pentru inițiativa sectorului privat, prin instrumente de stimulare a antreprenoriatului, de sprijin pentru comercializarea rezultatelor de cercetare- dezvoltare și de constituire a parteneriatelor dintre operatorii economici, organizațiile de cercetare și diseminare a cunoștințelor, și, eventual, autoritățile publice locale;</p>	<p>Programul Operațional Competitivitate, 2014–2020</p> <p>Axa 1.Priorități de investiții:</p> <p>1. Promovarea investițiilor în CDI, dezvoltarea de legături și sinergii între întreprinderi, centrele de cercetare și dezvoltare și învățământul superior, în special promovarea investițiilor în dezvoltarea de produse și servicii, transferul de tehnologie, inovarea socială, eco-inovarea și aplicațiile de servicii publice, stimularea cererii, crearea de rețele și de grupuri și inovarea deschisă prin specializarea inteligentă, precum și sprijinirea activităților de cercetare tehnologică și aplicată, a liniilor pilot, a acțiunilor de susținere a tehnologiilor generice esențiale și difuzării tehnologiilor de uz general;</p> <p>Acțiunea 1.1.1. Mari infrastructuri de cercetare-dezvoltare;</p> <p>Acțiunea 1.1.2. Dezvoltarea unor rețele de centre de cercetare-dezvoltare, coordonate la nivel național și racordate la rețele europene și internaționale de profil; asigurarea accesului cercetătorilor la publicații științifice și baze de date europene și internaționale;</p>
--	--

<p>4. Susținerea proceselor de specializare inteligentă, prin concentrarea resurselor în sectoare cu relevanță economică și cu potențial de cercetare demonstrat, prin parteneriate public-public și public-privat – care să conducă la concentrare, eficiență și eficacitate și la deblocarea potențialului identificat;</p> <p>5. Dezvoltarea activităților CDI în domenii de interes social general, pentru a mări capacitatea sectorului public de cercetare de a răspunde provocărilor globale care afectează economia României.</p>	<p>Acțiunea 1.1.3. Crearea de sinergii cu acțiunile CDI ale Programului Cadru Orizont 2020 al Uniunii Europene și alte programe CDI internaționale;</p> <p>Acțiunea 1.1.4. Atragerea de personal cu competențe avansate din străinătate pentru consolidarea capacității de cercetare-dezvoltare;</p> <p>Acțiunea 1.1.5. Îmbunătățirea infrastructurilor de cercetare și inovare și a capacităților pentru a dezvolta excelența în materie de cercetare-dezvoltare și promovarea centrelor de competență, în special a celor de interes european, prin conectarea acestora cu structuri existente sau emergente de clusterizare, care urmăresc inovarea și dezvoltarea economică, într-un mod corespunzător nevoilor de dezvoltare ale comunităților în care acestea se dezvoltă;</p> <p>Acțiunea 1.2.1. Stimularea cererii întreprinderilor pentru inovare prin proiecte de CDI, derulate de întreprinderi, individual sau în parteneriat cu institutele de CD și universități, în scopul inovării de procese și de produse, în sectoarele economice care prezintă potențial de creștere;</p> <p>Acțiunea 1.2.2. Instrumente de creditare și măsuri de capital de risc în favoarea IMM-urilor inovative și a organizațiilor de cercetare care răspund cererilor de piață;</p> <p>Acțiunea 1.2.3. Parteneriate pentru transfer de cunoaștere.</p>
---	--

Sursa: Sinteza autorilor pe baza obiectivelor înscrise în Programul Național de CDI III pentru perioada 2015–2020 și a Programului Operational Competitivitate, 2014–2020.

Din mixul de politici și strategii ale CDI fac parte strategii și instrumente din alte domenii, care influențează indirect cercetarea, dezvoltarea și inovarea, precum: Strategia Dezvoltării Regionale 2014–2020, prin care se facilitează transferul rezultatelor cercetării spre utilizatori, mai ales IMM și se asigură specializarea inteligentă; Strategia de Export 2015–2020, care, prin prioritățile conținute, stimulează creșterea ponderii produselor de înaltă tehnologie și tehnologie medie,

în structura producției și a exportului; Programul Operațional Capital Uman, 2014–2020, care va sprijini acțiuni privind încurajarea participării angajatorilor la dezvoltarea forței de muncă, prin investiții în dezvoltarea competențelor angajaților.

În sectoarele economice cu potențial competitiv, identificate conform Strategiei Naționale pentru Competitivitate – industria auto și componente, TIC, bioeconomie, biofarmaceutică și biotehnologii și domeniile de specializare inteligentă, conform Strategiei Naționale de Cercetare, Dezvoltare și Inovare: bioeconomia, tehnologia informațiilor și a comunicațiilor, spațiu și securitate, energie, mediu și schimbări climatice, eco-nano-tehnologii și materiale avansate.

Programul Operațional Sectorial Competitivitate, 2014–2020 (POC), conține cele mai multe direcții de acțiune ce pot stimula investiția din cercetare-dezvoltare și inovare, datorită efectului de multiplicare al acestora în economie și societate, în general, mai ales dacă sunt axate pe un număr limitat de domenii prioritare, care conferă avantaje competitive pentru România. POC susține investiții menite să răspundă nevoilor și provocărilor legate de nivelul redus al competitivității economice, în special în ceea ce privește sprijinul financiar insuficient pentru cercetare, dezvoltare și inovare, infrastructura subdezvoltată de TIC și implicit servicii slab dezvoltate.

Axa prioritară 1 a POC promovează noi oportunități de creștere în domenii de specializare inteligentă și propune o serie de intervenții strategice integrate, cu impact major în crearea unui mediu de afaceri, care să aibă un aport sporit la cheltuielile de cercetare și inovare. La rândul lor, investițiile în CDI pot genera competitivitate prin specializare inteligentă și crearea de produse de înaltă tehnicitate și valoare, îndeosebi cele orientate către nevoile pieței, bazate pe principiile specializării inteligente, precum și pe crearea unei culturi antreprenoriale și inovative, care să contribuie la antrenarea și dezvoltarea potențialului de cercetare al sectorului privat.

Prin intermediul POC vor fi promovate domenii de specializare inteligentă, identificate în cadrul Strategiei Naționale de Cercetare, Dezvoltare și Inovare, corelate cu intervențiile finanțate la nivel național (prin PNCDI III).

Domeniile specializării inteligente, finanțate cu prioritate, sunt următoarele:

Bioeconomie, vizând: dezvoltarea durabilă a sectorului agro-alimentar, creșterea competitivității acestuia și a calității vieții; obținerea unor substanțe de puritate înaltă și cu costuri cât mai reduse, pentru a crește accesibilitatea populației la medicamente (inovative și generice); dezvoltarea de noi metode, mijloace și produse biotehnologice eficiente de diagnostic și terapie pentru medicina umană și veterinară;

Tehnologia Informației și a comunicațiilor, spațiu și securitate, se va orienta spre: dezvoltarea de software, tehnologii pentru internetul viitorului și calcul de înaltă performanță în rezolvarea marilor probleme societale; dezvoltarea de aplicații spațiale dedicate și/sau integrate pentru monitorizarea dezastrelor și a

fenomenelor extreme, meteorologie, energie, agricultură inteligentă. Se va finanța și dezvoltarea de tehnologii, produse și sisteme pentru securitate locală și regională, inclusiv securitate cibernetică, managementul situațiilor de urgență și al crizelor de securitate. Rezultatele obținute în cercetarea din domeniul securității vor avea o utilizare duală, cu aplicabilitate în domeniul economic și al securității naționale;

Energie, mediu și schimbări climatice se referă la: valorificarea superioară a combustibililor fosili, diversificarea surselor naționale de energie, transport multifuncțional (“smart grids”) și mărirea eficienței la consumator; tehnici de depoluare și de reciclare în administrarea resurselor de apă și a zonelor umede; conceptul „orașul inteligent” privind soluții de infrastructuri integrate pentru nevoile populației în aglomerări urbane;

Eco-nano-tehnologii și materiale avansate. Nanotehnologiile au un mare potențial inovativ, susțin IMM-urile și asigură competitivitatea tehnologică. Materialele avansate impun cercetare pentru substituția celor critice și creșterea duratei de funcționare a materialelor.

În corelare cu prevederile Strategiei Naționale pentru Sănătate 2014–2020 (Aria Strategică 3 – Promovarea Cercetării și Inovării în Sănătate), POC va contribui la dezvoltarea capacității de cercetare, dezvoltare, inovare pentru o serie de specializări. Se au în vedere proiecte de atragere a cercetătorilor români, implicați în proiecte naționale și/sau internaționale din sănătate și dezvoltarea infrastructurii instituționale de cercetare în sănătate, a polilor de excelență și structurilor instituționale competitive pe piața cercetării, constituirea și promovarea de clustere, având ca obiectiv principal dezvoltarea de mecanisme de transfer al rezultatelor cercetării în practica medicală.

Pentru stimularea soluțiilor inovatoare interdisciplinare, ariile de specializare inteligentă sunt corelate cu sectoarele competitive relevante, pentru fiecare domeniu de activitate (conform Strategiei Naționale de Competitivitate). Vor fi finanțate cu prioritate proiecte aferente domeniilor de specializare inteligentă, în sectoarele a căror activitate dinamică și competitivă poate contribui în mod real, aplicabil și sustenabil la dezvoltarea tehnologică și inovativă.

Elaborarea Strategiei Cercetării, Dezvoltării și Inovării 2014–2020 s-a bazat pe obiectivele Strategiei Europa 2020, care are ca punct forte al realizării Uniunii Inovării atingerea unui nivel de 3% din PIB pentru cheltuielile destinate cercetării și dezvoltării.

România și-a asumat o țintă de 2% din PIB pentru finanțarea CDI (1% din PIB cheltuieli publice și 1% din PIB cheltuieli din surse private) pentru anul 2020. Având în vedere că în anul 2015, România a investit în CDI o proporție de doar 0,49%, aproape de nivelul anului 2011, dar mult mai puțin în comparație cu anul 2008, când a atins un vârf de 0,58%, atingerea țintei de 2% în anul 2020 constituie un obiectiv ambițios.

Creșterea în viitor a gradului de absorbție a fondurilor structurale ar putea contribui la finanțarea CDI. Acțiunile întreprinse în domeniul CDI, în perioada 2007–2013, prin investiții din fonduri structurale s-au resimțit în creșterea ponderii cheltuielilor totale de cercetare, dezvoltare și inovare în PIB, de la 0,38% în anul 2014 la 0,49 % în anul 2015.

Din tabelul 5 se poate constata creșterea contribuției surselor externe de finanțare a CDI în totalul cheltuielilor, de la 4% în anul 2008 la 19,2 % în anul 2015.

Tabel 5. Ponderea (%) diferitelor surse de finanțare în volumul total al cheltuielilor de CDI în România, în perioada 2008-2015

Sursa de finanțare/an	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total	100,0	100,0	10,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sectorul privat	23,3	34,8	32,3	37,4	34,4	31	32,9	37,3
Sectorul public	70,1	54,9	54,4	49,1	49,9	52,3	48,5	41,7
Sectorul înv. superior	2,6	1,9	2,2	1,2	1	1,1	1,4	1,7
Sectorul non-profit (privat)	0	0,1	0	0,2	0,2	0	0,1	0,1
Surse externe	4,0	8,3	11,1	12,1	14,4	15,5	17	19,2

Sursa: estimări pe baza datelor Eurostat, noiembrie 2016

Programele CDI naționale și programele Academiei Române, destinate în mod complementar cercetării fundamentale și finanțării de bază pentru instituțiile publice cercetare-dezvoltare, sunt menite să ofere un impuls cercetării aplicative și inovării, ținând seama că, din motive de competitivitate, firmele recurg direct la rezultatele cercetării fundamentale, susținând perioada ciclului idee - valorificarea pe piață a acestora.

În cadrul Ministerului Educației și Cercetării Științifice, Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare răspunde de formularea politicii pentru CDI și de implementare a ei, precum și de evaluarea incidenței sale asupra domeniului cercetării și altor arii de impact economico-social. ANCSI promovează strategii de cercetare, dezvoltare și inovare care să conducă la creșterea prestigiului științific și a contribuției sistemului românesc de cercetare la dezvoltarea economică și socială; se ocupă de atragerea de resurse investiționale și umane pentru cercetare-dezvoltare și inovare și de creșterea potențialului de valorificare a rezultatelor cercetării și a capacității de absorbție a fondurilor din surse externe.

Implicarea concomitentă a numeroase instituții în fundamentarea și implementarea mixului de politici pentru CDI face dificilă evaluarea măsurii în care ANCSI își poate îndeplini cu adevărat rolul de coordonator, la nivel național, cât și a gradului în care celelalte ministere sau instituții își execută atribuțiile asumate, mai ales în contextul în care competențele și sarcinile lor adesea se suprapun.

În acest cadru, un rol deosebit îl are cooperarea inter și intra instituțională, la diferite niveluri, în scopul implementării eficiente, de ansamblu, a Strategiei Dezvoltării Durabile, în condițiile necesității tranziției la economia bazată pe cunoaștere, inovare și incluziune socială.

POC reprezintă un important instrument strategic pentru sectorul CDI în România, atât prin stabilirea unor axe prioritare direct legate de CDI, cât și prin alocarea de fonduri comunitare, în condițiile în care rezultatele CDI trebuie să genereze efecte de propagare (*spillovers*), practic în toate domeniile de activitate, pe termenele scurt, mediu și lung.

Direcțiile principale de investiții ale POC în CDI vizează stimularea inovării la nivelul operatorilor economici, prin creșterea cheltuielilor pentru CDI în sectorul privat, sprijinirea infrastructurilor de CD și dezvoltarea centrelor de excelență, în conexiune cu centrele de CDI, în cadrul unor clustere existente sau în curs de formare, stimularea transferului tehnologic și crearea de rețele pentru dezvoltarea de noi produse și servicii.

POC își propune să stimuleze cererea întreprinderilor pentru inovare, prin finanțarea și promovarea proiectelor de CDI, derulate de întreprinderi, individual sau în parteneriat cu institute de cercetare-dezvoltare și universități, precum și transferul de cunoștințe și expertiză, din sectorul public al CD către întreprinderi.

Prin direcțiile sale de acțiune, POC vizează creșterea accesului la finanțare a sectorului privat, dezvoltarea capitalului de risc, dedicat inovațiilor tehnologice, rezultate din activități de CDI, precum și alte facilități financiare dedicate în special întreprinderilor mici și mijlocii inovatoare.

Strategia Națională a CDI pentru perioada 2014–2020 prevede o serie de măsuri privind îmbunătățirea sistemului instituțional legat de protejarea și partajarea proprietății intelectuale (Legea nr. 83/2014), clarificând drepturile de partajare a veniturilor din proprietatea intelectuală între angajații ce produc invenții și angajatorii lor, precum și regimul brevetelor, patentelor și licențelor, în concordanță cu cerințele reducerii costurilor și taxelor de înregistrare și ale simplificării birocratice, inclusiv protecției intereselor naționale și securitatea acestora.

Abordările strategice naționale prevăd o serie de măsuri legate de schimbul de specialiști între universități/institute CDI și întreprinderi, inclusiv în scopul dezvoltării culturii inovative și a aptitudinilor, precum și sprijinirea cercetărilor interdisciplinare, care să contribuie la asigurarea unei „mase critice” de cercetători în sistem.

Cu toate că dinamica producției științifice a înregistrat o serie de modificări de natură calitativă și cantitativă, întărindu-se relațiile dintre cercetarea românească și cea internațională, legăturile dintre învățământ, cercetare și sectorul economic rămân în continuare slabe. Sectorul public de cercetare este caracterizat prin fragmentare și utilizarea ineficientă a resurselor. Ofertele instituțiilor de cercetare, neadaptate nevoilor de piață, nu au avut capacitatea de a atrage parteneri din rândul mediului de afaceri.

Cercetarea publică trebuie susținută în baza cererii de piață, concentrată pe câteva sectoare identificate ca având potențial competitiv și avantaje comparative.

Rezultatele cercetării publice au rămas de multe ori neutilizate, generând un impact redus asupra dezvoltării economice, dat fiind nivelul scăzut de aplicare a rezultatelor cercetării în economie. La această situație a contribuit și numărul în scădere al forței de muncă înalt calificată din CDI, capabilă să realizeze în mod eficient transferul de tehnologie, în cadrul organizațiilor publice de cercetare, să ofere și realizeze managementul drepturilor de proprietate intelectuală și al cunoașterii științifice (*knowledge management*).

Pentru a corecta aceste neajunsuri, POC va acționa prin organizarea de echipe adecvate pentru transfer tehnologic în instituțiile CD publice și susținerea întreprinderilor pentru a prelua și utiliza cunoștințe și rezultate din cercetare. Această acțiune este complementară cu intervențiile prevăzute în Programul Operațional Regional, care va susține și dezvolta entitățile/infrastructurile de transfer tehnologic și activitatea lor de brokeraj pe piața cunoașterii.

Activitățile de transfer de cunoaștere, finanțate prin POC, vin în completarea priorităților propuse prin PNDR 2014–2020, privind încurajarea transferului de cunoștințe și a inovării în agricultură și în silvicultură, în zonele rurale, prin măsuri de creștere a nivelului de conștientizare și pregătire a fermierilor în managementul și performanța de mediu a exploatației agricole.

Impulsionarea cererii private și îmbunătățirea ofertei publice de CD sunt obiective cheie ale abordării strategice. Aceste eforturi trebuie să fie dublate de asigurarea unei infrastructuri de cercetare care să permită derularea eficientă a proiectelor. Dezvoltarea infrastructurii de cercetare nu este privită ca un scop în sine, ci ca având un efect de multiplicare și facilitare a activităților de inovare, cu impact economic direct.

Realizarea prioritizării și concentrării efortului public, în stimularea dezvoltării de infrastructuri majore, de relevanță europeană și globală constituie un prim pas în realizarea acestor obiective. Din perspectiva POC, intervențiile se concentrează pe două proiecte menite să atragă o masă critică de cercetători și firme la nivel internațional: ELI-NP și Danubius. Ambele proiecte se înscriu în strategii mai largi de nivel European (cu privire la dezvoltarea ERA) și vor contribui substanțial la mai buna reprezentare a României, în domeniul cercetării de nivel internațional.

Promovarea unei utilizări eficiente a infrastructurilor de cercetare, în sensul încurajării accesului deschis și colaborativ al tuturor potențialilor beneficiari reprezintă o altă direcție a priorităților din domeniul CDI.

Prin POC, sprijinul va fi orientat către noile modele de organizare colaborativă a afacerilor, cum este cazul clusterelor sau al altor consorții/rețele de CDI, care urmează să devină catalizatori ai inovării, prin colaborări bazate pe legătura dintre cerere și ofertă. Vor fi susținute atât instituțiile publice de cercetare, care răspund efectiv unor nevoi cerute de acest tip de grupări economice organizate, clusterelor inovative beneficiind de suportul acordat pentru noi capacități comune, destinate activităților de inovare și operare.

Pentru a sprijini entitățile CDI (inclusiv IMM-uri) să participe la aria de cercetare a UE, POC urmărește crearea de sinergii cu acțiunile programului-cadru Orizont 2020 și cu alte programe CDI internaționale, avându-se în vedere utilizarea eficientă a fondurilor alocate și coordonarea acestora cu activitățile Orizont 2020, în ceea ce privește concentrarea tematică și prioritizarea.

POC va aloca resurse și pentru ridicarea nivelului profesional al cercetătorilor la standarde internaționale, prin atragerea unor cercetători cu experiență din străinătate și crearea unor grupuri de excelență în jurul acestora, acordarea de sprijin instituțiilor de CD publice a căror performanță instituțională a fost evaluată, în conformitate cu reglementările naționale în vigoare și care au obținut calificative înalte, vizând efecte și asupra stimulării cheltuielilor private ale sectorului CDI.

„Parteneriatele pentru transfer de cunoștințe” prezentate în cadrul POC, au rolul să stimuleze utilizarea de către întreprinderi a infrastructurilor moderne și a rezultatelor cercetărilor obținute în organizațiile de cercetare. Perioada de implementare mai îndelungată a proiectelor de transfer tehnologic va crea și un mod de colaborare pe termen lung între întreprinderi și organizațiile de cercetare, cu posibilitatea de auto-finanțare în viitor. În perioada 2014–2020, proiectele de investiții în instituții publice CD vor fi finanțate numai în baza unui acord de parteneriat cu o grupare economică (ex: cluster, pol de competitivitate) care și-a manifestat interesul față de rezultatele de cercetare obținute prin acele investiții.

Efectele investițiilor în CDI, din cadrul POC, vizează următoarele direcții:

- sprijinul pentru dezvoltarea de noi tehnologii, produse și procese care rezultă din activitățile de CDI, stimularea activităților economice cu potențial în creșterea capacităților de inovare, atragerea și menținerea specialiștilor CDI în întreprinderi, precum și stimularea parteneriatelor dintre actorii din sectorul privat și furnizorii de CDI, în vederea creșterii prin inovare a competitivității economiei românești;
- activarea sectorului privat prin instrumente de susținere a antreprenoriatului orientat către CDI (sprijinirea inovării la nivel de firme) și a comercializării rezultatelor CDI (sprijinirea transferului de la instituții publice la firme), precum și prin promovarea unor instrumente financiare specifice (fonduri de risc, credite etc.);
- susținerea și consolidarea inițiativelor integrate, cum ar fi clusterelor inovative;
- consolidarea capacității de cercetare și creșterea excelenței în sinergie cu acțiunile programului UE Orizont 2020, în scopul de a spori contribuția românească la progresul cunoașterii și al intensificării participării României la activitățile/proiectele europene și internaționale;
- asigurarea creșterii rapide și durabile a resurselor umane, numeric și calitativ, în domeniile de cercetare, dezvoltare și inovare, inclusiv prin atragerea de specialiști din străinătate și cooperarea cu acestea în proiecte internaționale comune;
- concentrarea resurselor în domenii economice relevante, urmărind totodată eficientizarea cercetării în sectorul public și impulsivarea apropierei de piață.

Realizarea obiectivelor PNDCI III este direct și/sau indirect susținută și prin Programul Operațional Capital Uman, 2014–2020, care conține acțiuni de îmbunătățire a nivelului profesional în sectoarele economice cu potențial competitiv, identificate conform Strategiei Naționale de Competitivitate, printre care industria auto și de componente, TIC, biofarmaceutică și biotehnologii, precum și domeniile de specializare inteligentă conform Strategiei Naționale de Cercetare, Dezvoltare și Inovare.

Strategia Națională de Export 2014–2020, prin unele obiective și direcții de acțiune, va stimula și facilita crearea de clustere active, orientate spre export, la nivelul celor mai bune practici internaționale, în sectoarele strategice ale specializării inteligente precum industria construcțiilor de mașini, textile, IT, mobilier, produse alimentare, turism, agricultură ecologică și altele, susținute și prin prioritățile menționate în SNCDI și SNC.

Pentru atingerea țintelor privind ponderea cheltuielilor de CDI în PIB, propuse în Strategia Academiei Române, pentru diferite orizonturi de timp (2018, 2020, 2028, 2038), problema corelării strategiilor din diverse domenii constituie un subiect al abordării teoretice și practice, care presupune implicarea tuturor factorilor responsabili de atingerea acestui obiectiv, având în vedere starea de subfinanțare cronică a sectorului CDI din România.

Integrarea și compatibilizarea strategiilor care pot acționa sinergic, în vederea creșterii investițiilor în cercetare, dezvoltare și inovare a fost impulsionată în România mai ales prin elaborarea unor strategii corelate cu Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare, 2014–2020.

Conceperea mixului de politici și strategii a avut în vedere reorganizarea și restructurarea sistemului instituțional potrivit unei gândiri strategice. Instrumentele asociate, pentru implementarea unor strategii complementare conțin acțiuni, menționate în axele prioritare, menite să contribuie la implementarea obiectivelor Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare III, pentru perioada 2015–2020.

Modelul românesc al mixului de politici este deosebit de complex, întrucât responsabilitatea de a elabora, monitoriza, implementa strategiile care pot impulsiona investiția din domeniul CDI este dispersată între mai multe instituții guvernamentale.

Relațiile complexe dintre ministerele responsabile cu educația, cercetarea științifică, politica industrială și comercială precum și interdependența acțiunilor lor, sporesc dificultatea distingerii responsabilității actorilor implicați în elaborarea și implementarea strategiilor destinate domeniului CDI. Acțiunea simbiotică eficientă dintre acești actori aduce în prim plan, ca elemente cheie funcționale, modul specific de guvernare, crearea de canale de comunicare eficiente și un angajament reciproc pentru colaborare și acțiune comună, pe baza unei cooperări permanente și profesioniste, neviciate de interese individuale sau de grup, a căror rezultată poate fi detrimentală pe ansamblul economiei și societății românești, pe diferite orizonturi de timp, în acest mod subminându-se implementarea strategiei dezvoltării durabile a țării.

Integrarea obiectivelor diferitelor strategii și a acțiunilor menționate în programele operaționale structurale, intercorelate cu Strategia CDI 2014–2020 și PNCD III nu poate conduce automat la creșterea performanței activităților de cercetare, dezvoltare și inovare, fără asigurarea unei interacțiuni echilibrate a acestora, fără legături eficiente între cercetare-inovare și alte domenii, fără schimbarea radicală a modului de funcționare și relaționare formală și informală a parteneriatelor public–privat, privat–privat și public–public.

Coordonarea angrenajului de instrumente aferente strategiilor, propuse de către diferitele instituții implicate, și evaluarea convergenței efectelor acestora, pe parcursul implementării lor, constituie un factor important al eficienței conlucrării lor și al obținerii unui impact puternic asupra creșterii ponderii cheltuielilor de cercetare-dezvoltare și inovare în produsul intern brut, pe termenele scurt, mediu și lung.

Având în vedere experiența și bunele practici din alte țări, crearea unui Consiliu Interministerial pentru Știință, Tehnologie și Inovare, cu rolul de a crea un cadru favorabil dialogului politic interministerial pentru cercetare-dezvoltare și de a asigura armonizarea și compatibilizarea strategiilor cu acțiune directă sau indirectă asupra CDI, apare nu doar oportună ci ca o necesitate stringentă în România, mai ales în vederea eliminării unor neajunsuri/locuri înguste ale sectorului CDI care sunt:

- subfinanțarea cheltuielor cu CDI pe cercetător, în România este discordantă față de alte țări, ceea ce a avut ca rezultat depopularea sectorului CDI și datorită remunerării nestimulative;

- numărul relativ scăzut al personalului CDI, care s-a redus dramatic, în perioada de tranziție, mai ales ca urmare a fenomenului defavorabil pentru România al hemoragiei creierelor (*brain-drain*) ceea ce a condus la neatingerea unei mase critice necesare și suficiente, îndeosebi în domeniul cercetării multi-pluri, inter și intradisciplinare;

- reticența filialelor din România ale companiilor multinaționale de a cheltui bani pentru CDI, rezultatele CDI parvenindu-le de la firmele mamă, motiv pentru care aceste filiale, care controlează partea covârșitoare a economiei, nu reprezintă în România principalul finanțator privat (50–80 % din total finanțare CDI) așa cum este situația în țările cu economie matură de piață;

- caracterul limitat al mobilității intra și intersectoriale, cu impact modest în ceea ce privește circulația cunoștințelor științifice, a tehnologiilor moderne și inovării;

- insuficiența accesului sectorului privat la infrastructurile publice de cercetare, slaba legătură a sectorului CDI cu mediul de afaceri și publicul „at large”.

Valorificarea oportunităților pe care le oferă integrarea cercetării românești în „Aria Europeană a Cercetării, precum și Programele operaționale care vizează direct sau indirect CDI în România reprezintă provocări pe termen lung pentru țara noastră, îndeosebi pentru guvernarea acesteia, care va trebui să vegheze în permanență, astfel ca să evite situația de „contributor net” a României la finanțarea CDI la nivel comunitar, fondurile atrase de țara noastră de la UE în acest sector fiind mai reduse decât contribuția financiară pe care o alocă România la fondul comunitar al CDI.

FACTORI AI STABILITĂȚII FINANCIARE. DECALAJE ȘI OPERAȚIONALIZAREA DE MĂSURI PENTRU DIMINUAREA ACESTORA**DECALAJE ALE ROMÂNIEI FAȚĂ DE STATELE MEMBRE UE LA UNII INDICATORI CU IMPACT MAJOR ASUPRA STABILITĂȚII FINANCIARE ȘI CREȘTERII ECONOMICE DURABILE**

Asigurarea și menținerea stabilității financiare, în perspectiva următoarelor decenii reprezintă o condiție esențială pentru realizarea obiectivelor strategice de dezvoltare durabilă a României și accelerarea procesului de convergență cu statele membre ale UE.

Parametrii stabilității financiare, tratați analitic în etapele precedente ale elaborării Strategiei de dezvoltare a României în următoarele două decenii (gradul de intermediere financiară, costurile finanțării bancare, datoria publică guvernamentală, datoria externă, fondurile și instrumentele structurale europene, poziția investițională internațională), precum și racordarea acestora la mersul economiei reale depind de o multitudine de factori, între care, un impact decisiv, atât în timp, cât și în spațiu, îl au investițiile străine directe și exporturile de bunuri și servicii.

Din punctul de vedere al contribuției acestor doi factori la stabilitatea financiară, efectele se diferențiază în mod clar. Pe de o parte, investițiile străine directe au un rol ce poate fi asimilat cu acela de sursă de finanțare a economiei, inclusiv a deficitului de cont curent (prin contul de capital și financiar).

Acestea prezintă însă și un potențial destabilizator, asupra sustenabilității contului curent (prin repatrieri de profit, dividende, retrageri de capital) și poziției investiționale internaționale nete¹⁶ (prin acumularea de pasive externe), la care se pot adăuga presiuni asupra pieței valutare și cursului de schimb.

Pe de altă parte, exporturile de bunuri și servicii reprezintă principalul pilon al contului curent, respectiv al balanței de plăți externe, precum și cea mai importantă sursă de încasări valutare.

Cei doi indicatori au un grad ridicat de condiționalitate și interconectivitate, în cazul României și, în consecință, de influență agregată, cu impact asupra evoluției configurației economiei și competitivității acesteia. Companiile cu capital străin dețin poziții cheie, uneori dominante în unele sectoare economice (filialele întreprinderilor străine realizează peste 50% din valoarea adăugată brută din industrie, iar circa 90% din activele sectorului bancar sunt deținute de capitalul străin) și contribuie cu peste 2/3 la exporturile totale de bunuri și servicii ale României.

¹⁶ Ca urmare a crizei economice și financiare din 2008–2009, Comisia Europeană a introdus în 2011 un mecanism de supraveghere, alertă și rezoluție a dezechilibrelor macroeconomice (MIP – *Macroeconomic Imbalance Procedure*) care se bazează pe monitorizarea unui Tablou de bord (*MIP Scoreboard*) ce include un număr de 14 indicatori de bază, fiecare având asociat un prag de alertă (referință). În prezent, România se încadrează în parametrii de echilibru macroeconomic stabiliți la toți indicatorii de bază urmăriți, cu excepția poziției investiționale internaționale nete (-70,4% din PIB în 2012 și -50,2% din PIB la finele anului 2015), care depășește pragul de alertă de -35% al MIP (European Commission, *Alert Mechanism Report 2016*, COM (2015) 691 final, EC, Brussels, November 26, 2015).

În mod paradoxal, în pofida predominanței ISD și a progreselor realizate, se constată că economia țării noastre continuă să se caracterizeze printr-o competitivitate scăzută, relevată atât în termenii PIB *per capita*, cât și ai altor indicatori de dezvoltare, structurali și/sau de macroeficiență prezentați în etapele precedente și/sau în alte capitole ale Strategiei de dezvoltare a României.

Indicatorii Investiții Străine Directe și Exporturile de Bunuri și Servicii exprimați *per capita*, relevă decalaje semnificative, comparativ cu media europeană, inclusiv față de țările emergente din UE, care vor fi dificil, dacă nu imposibil de recuperat, chiar în orizontul mai îndelungat al următoarelor două decenii și al unui context intern și internațional presupus favorabil.

Datele din Tabelul 6 (întocmit pe baza datelor din Anexa 1), arată că stocul ISD pe locuitor, în cazul României era de circa 3.200 euro în anul 2015, respectiv de 3,5 ori mai mic decât media UE-28 și de peste 4 ori inferior mediei țărilor dezvoltate din UE. Comparativ cu media țărilor emergente din UE, decalajul absolut în defavoarea României era de peste 2.100 euro pe locuitor, iar cel relativ de 1:1,7.

Față de Irlanda, care înregistra cel mai ridicat nivel al stocului ISD pe locuitor din UE (exceptând Luxemburg și Malta, cazuri particulare din acest punct de vedere), decalajul relativ înregistrat de România era de 1:19.

Singurul stat membru UE cu un nivel inferior țării noastre (circa ½) la acest indicator este Grecia, cu mențiunea problemelor financiare și retragerilor de capital străin cu care s-a confruntat acest stat, pe seama crizei economice prelungite în care țara se găsește de aproape un deceniu.

Tabel 6. Decalajele României față de media UE-28, privind Investițiile Străine Directe pe locuitor, în anul 2014

Țara	Stoc ISD (euro/locuitor)	Decalaje absolute (euro/locuitor)	Decalaje relative (România=100,0)
Nivel mediu UE-28	11.494	8.251	354,5
Nivel maxim* (Irlanda)	59.964	56.721	1849,2
Nivel minim (Grecia)	1.397	-1846	43,1
ROMÂNIA**	3.243	0	100,0
Medie țări dezvoltate UE***	13.052	9.809	402,4
Medie țări emergente UE****	5.392	2.149	166,2

* exclusiv Luxemburg și Malta

** 2015 (*Investițiile Străine Directe în România în anul 2015*, BNR, octombrie, 2016)

*** Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Malta, Olanda, Portugalia, Spania, Regatul Unit, Suedia.

**** Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Ungaria.

Sursa: calculat pe baza datelor Eurostat și UNCTAD

În privința posibilelor scenarii de evoluție a acestui indicator în cazul României, după cum rezultă din datele prezentate în Tabelul 7, în cele mai favorabile condiții, în care fluxurile nete ale ISD ar putea ajunge, în medie, între 3 și 4 miliarde euro anual (scenariul optimist), nivelul preconizat a fi atins la orizontul anului 2038, respectiv circa 8.300 euro pe locuitor, s-ar situa, cel mult, în jurul mediei țărilor emergente, previzibile pentru acel an, în timp ce, în raport cu media UE – 28 și, mai ales, cu cea a țărilor dezvoltate din UE, urmând a se menține importante decalaje.

În ierarhia țărilor UE după nivelul stocului ISD pe locuitor, față de penultima poziție pe care se află în prezent, în condițiile favorabile menționate, România, poate câștiga maximum 4–5 locuri, prin devansarea Bulgariei, Sloveniei, Croației, eventual Lituaniei și Poloniei, situarea țării noastre către mijlocul clasamentului (locurile 14–15) fiind practic imposibilă, în cazul acestui indicator, la finele intervalului de timp considerat.

Tabel 7. Scenarii privind evoluția Investițiilor Străine Directe pe locuitor
- euro/locuitor-

Date de referință (repere) 2014		Scenarii	2020	2028	2038
Medie UE - 28	11.500	România*			
Medie țări dezvoltate UE	13.050	Optimist	4.100	5.800	8.300
Medie țări emergente UE	5.400	Realist	3.800	5.200	7.000
ROMÂNIA**	3.250	Pesimist	3.600	4.700	5.900
Locuri 14–17 în anul 2014 (7.000-9.000 euro/locuitor)	Republica Cehă, Franța, Portugalia, Slovacia				

* medii anuale ale fluxurilor nete ale ISD în România:

3-4 miliarde euro → Scenariul optimist

2-3 miliarde euro → Scenariul realist

1-2 miliarde euro → Scenariul pesimist

** 2015 (*Investițiile Străine Directe în România în anul 2015*, BNR, octombrie, 2016)

Sursa: calculat pe baza datelor Eurostat și UNCTAD; scenarii pe baza estimărilor proprii.

Analiza decalajelor României în privința exporturilor de bunuri și servicii pe locuitor (Tabelul 8, întocmit pe baza datelor din Anexa 2) relevă că nivelul de circa 3.300 euro realizat de țara noastră în anul 2015 era de 3,8 ori mai mic decât media UE – 28 și de 4,3 ori inferior mediei țărilor dezvoltate din UE. În raport cu media țărilor emergente din UE, decalajul absolut în defavoarea României era de peste 3.700 euro pe locuitor, iar cel relativ de respectiv 1:2,1. Comparativ cu Irlanda, care înregistra, și la acest indicator, nivelul maxim între țările membre UE (exceptând Luxemburg, un caz particular din acest punct de vedere), decalajul relativ în defavoarea României era de 1:21. De altfel, se constată că România se află pe ultimul loc al ierarhiei UE, în funcție de exporturile de bunuri și servicii pe locuitor.

Tabel 8. Decalajele României față de media UE-28, privind exporturile de bunuri și servicii pe locuitor, în anul 2015

Țara	Exporturi B&S* (euro/locuitor)	Decalaje absolute (euro/locuitor)	Decalaje relative (România=100,0)
Nivel mediu UE - 28	12.684	9.375	383,3
Nivel maxim (Irlanda**)	68.525	65.215	2070,6
Nivel minim (ROMÂNIA)	3.309	0	100,0
Medie țări dezvoltate UE***	14.121	10.812	426,7
Medie țări emergente UE****	7.057	3.748	213,2

* standard metodologic internațional BPM6 - principiul „schimb de proprietate economică”

** exclusiv Luxemburg

*** Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Malta, Olanda, Portugalia, Spania, Regatul Unit, Suedia.

**** Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Ungaria.

Sursa: calculat pe baza datelor Eurostat

Ca și în cazul stocului ISD pe locuitor, chiar în ipoteza realizării scenariului optimist, care întrunește cele mai favorabile condiții, în privința creșterii exporturilor de bunuri și servicii în România, respectiv cu 4–5 miliarde euro în medie anual, după cum rezultă din datele prezentate în Tabelul 9, indicatorul s-ar putea cifra la circa 10.000 euro pe locuitor, la orizontul anului 2038, care s-ar situa la nivelul mediei țărilor emergente, estimat pentru acel an. Acest nivel, posibil a fi atins de România abia peste două decenii, se situează sub media înregistrată în prezent de țările dezvoltate din UE și chiar sub media actuală a UE-28.

Tabel 9. Scenarii privind exporturile de bunuri și servicii pe locuitor - euro/locuitor

Date de referință (reper) 2015		Scenarii România*	2020	2028	2038
Medie UE - 28	12.700				
Medie țări dezvoltate UE	14.100	Optimist	4.400	6.500	10.000
Medie țări emergente UE	7.050	Realist	4.100	5.700	8.400
ROMÂNIA	3.300	Pesimist	4.000	5.300	7.200
Locuri 12-16 în anul 2015 (10.000 - 13.000 euro/locuitor)	Slovacia, Republica Cehă, Cipru, Estonia, Franța				

* creșteri medii anuale ale exporturilor de bunuri și servicii în România:

4-5 miliarde euro Scenariul optimist

3-4 miliarde euro Scenariul realist

2-3 miliarde euro Scenariul pesimist

Sursa: calculat pe baza datelor Eurostat; scenariile pe baza estimărilor proprii.

Ierarhia țărilor UE după nivelul exporturilor de bunuri și servicii pe locuitor, față de ultima poziție pe care se află în prezent, sugerează că România poate câștiga maximum 3–4 locuri, în condițiile favorabile descrise de scenariul optimist, prin depășirea Bulgariei, Greciei, Croației, eventual Poloniei, avansarea către mijlocul clasamentului (locurile 14–15) fiind, și acest caz, practic imposibilă în orizontul de timp considerat.

Procesul de convergență a României cu statele membre UE poate fi accelerat printr-o serie de politici, măsuri și instrumente de susținere, care, în privința celor doi indicatori analizați, trebuie să vizeze, cu precădere, ameliorarea calității mediului de afaceri și creșterea exporturilor. În continuare, sunt prezentate, în mod selectiv, măsuri cu această finalitate ce se regăsesc în unele politici europene și strategii guvernamentale ale României, cu mențiunea că perioada implementării acestor strategii se oprește, în general, în anul 2020, care au fost racordate, direct sau indirect, la operaționalizarea măsurilor propuse de noi, având un impact pe întregul orizont de timp avut în vedere.

CORELAREA CU POLITICILE EUROPENE ȘI STRATEGIILE GUVERNAMENTALE, OPERAȚIONALIZAREA MĂSURILOR VIZÂND CALITATEA MEDIULUI DE AFACERI ȘI SUSȚINEREA CREȘTERII EXPORTURILOR

Ameliorarea mediului de afaceri

În ceea ce privește politicile și instrumentele de stimulare a creșterii investițiilor, inclusiv prin atragerea investitorilor străini, având în vedere că marja de manevră a guvernului este limitată de imperativitatea respectării unor principii stricte – între care se detașează ca importanță cel al tratamentului egal, nediscriminatoriu al investitorilor – statuate în acordurile și reglementările internaționale, la nivel european și național, precum și în tratatele bilaterale de protejare reciprocă a investițiilor, obiectivul prioritar al oricărei politici în domeniu este asigurarea funcționalității economiei de piață și a mediului de afaceri, prin operaționalizarea măsurilor ce vizează calitatea, predictibilitatea, stabilitatea instituțională și legislativă, în special a regimului fiscal, precum și monitorizarea standardelor unei competiții corecte pe piață.

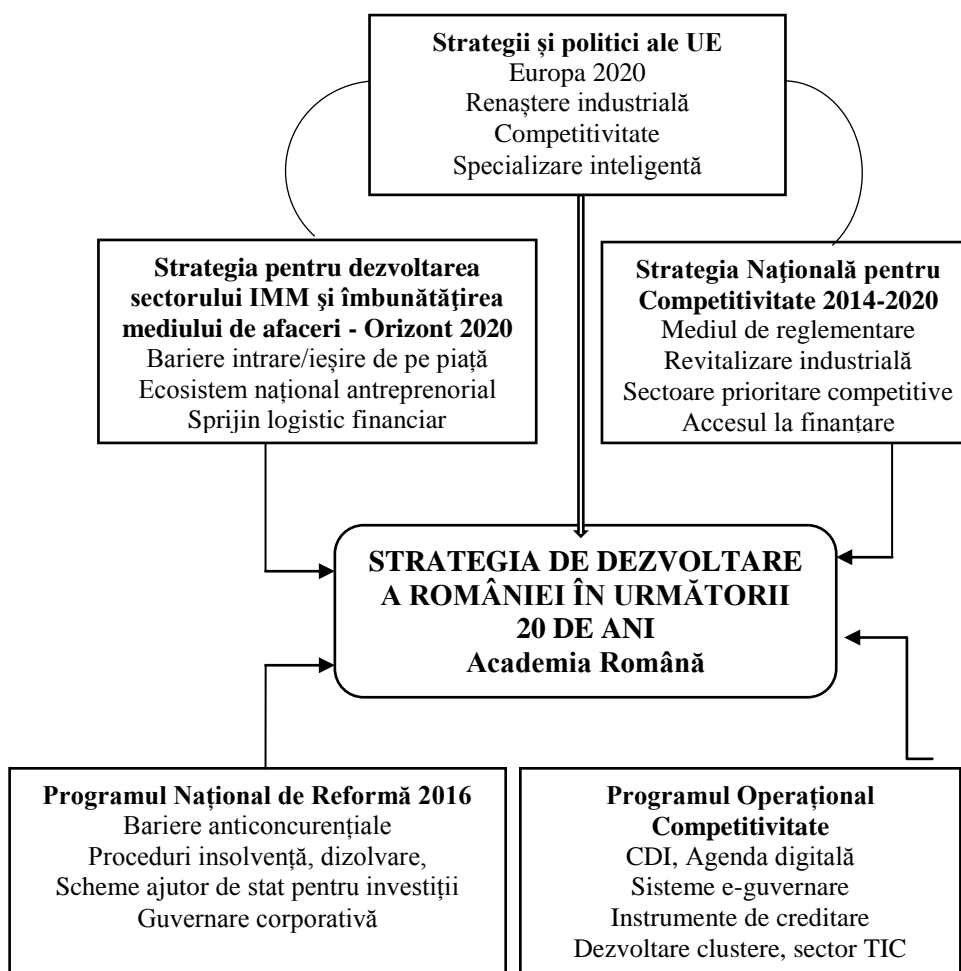
La acestea, în mod complementar, se pot adăuga măsuri ale autorităților centrale și/sau locale pentru orientarea investitorilor, inclusiv străini, spre anumite sectoare, activități sau zone geografice de interes maxim pentru asigurarea dezvoltării durabile a României, prin acordarea unor facilități, după caz, puse de acord cu regimul comunitar și respectiv național în domeniul ajutorului de stat, inclusiv prin utilizarea derogărilor ținând seama de criteriile regionale.

Pe baza noii politici industriale și a competitivității la nivelul UE, a prevederilor Programului Național de Reformă 2016, Strategiei pentru dezvoltarea sectorului IMM și îmbunătățirea mediului de afaceri – Orizont 2020, Strategiei Naționale

pentru Competitivitate 2014–2020 și beneficiind de fondurile alocate prin Programul Operațional Competitivitate 2014–2020, considerăm că operaționalizarea măsurilor care să conducă la ameliorarea mediului de afaceri și la creșterea gradului de atractivitate a economiei, precum și la majorarea investițiilor străine și autohtone, implicit a contribuției factorului investițional la dezvoltarea durabilă a țării, în următoarele două decenii, poate fi sintetizată astfel (vezi și Figura 3):

- asigurarea unui cadru legislativ stabil, simplificat și predictibil pentru mediul de afaceri;
- depolitizarea administrației publice la toate nivelurile;
- proceduri simplificate pentru rezolvarea cazurilor de insolvență, dizolvare, lichidare;
- reducerea birocrăției, simplificarea formularelor de impozitare, a cerințelor de raportare, a procedurilor de autorizare și/sau de obținere a diferitelor autorizații;
- susținerea dezvoltării sectoarelor prioritare, cu potențial de specializare inteligentă;
- sprijin logistic financiar pentru constituirea unui ecosistem național antreprenorial;
- conducerea de politici monetare adecvate relansării creditării companiilor, creșterii accesului la finanțare, relaxării condițiilor de creditare, reducerii costurilor finanțării;
- implicarea băncilor în finanțarea proiectelor din fondurile europene alocate României, precum și crearea unui fond special la dispoziția AM ale PO pentru acoperirea unor riscuri;
- finanțarea prioritară a proiectelor ce promovează inovarea și noile tehnologii (inclusiv utilizarea facilităților Bancii Europene de Investiții, planului Juncker, fondurilor europene);
- utilizarea surselor alternative de finanțare a companiilor, inclusiv prin eliminarea blocajelor determinate de fragmentarea piețelor financiare;
- dezvoltarea pieței capitalului de risc și înființarea de fonduri de tip Venture Capital;
- susținerea afacerilor companiilor cu capital autohton, în special a IMM-urilor inovative;
- majorarea plafoanelor de garantare a creditelor din partea FNGCIMM;
- dezvoltarea și eficientizarea regimului de *minimis*, în special pentru IMM;
- depistarea și sancționarea practicilor anticoncurențiale (inclusiv prețuri de transfer și prețuri de export/import intra-grup);
- sprijinul autorităților centrale și locale în asigurarea infrastructurii necesare investitorilor, în special cei cu capital autohton, mai ales în zonele defavorizate;
- îmbunătățirea structurilor de guvernare corporativă și a capacității administrative;
- dezvoltarea de sisteme și servicii e-guvernare;
- agenda digitală, dezvoltarea de clustere și a sectorului TIC;
- dezvoltarea unei culturi antreprenoriale, a competențelor manageriale și de marketing.

Majoritatea măsurilor prezentate, considerate ca necesar a fi operaționalizate în scopul ameliorării mediului de afaceri și al creșterii atractivității pentru investiții, nu implică costuri bugetare, dimpotrivă, natura lor predominant organizatorică și de eficientizare a guvernării economice și monetare presupunând schimbări de concepție și management din partea eșaloanelor superioare ale nivelurilor de decizie macroeconomică, prin asigurarea echilibrului între competența profesională și complexitatea problematicii gestionate, pe baze concurențiale și contractuale, excluzând nominalizările pe criterii partinice.

Figura 3. Operaționalizarea măsurilor vizând ameliorarea mediului de afaceri și corelarea cu alte strategii și programe, europene și/sau guvernamentale

Susținerea creșterii exporturilor

Referitor la politicile și instrumentele de susținere a creșterii exporturilor de bunuri și servicii, deși există și în acest caz limitări ale marjei de manevră a guvernului, impuse de regulile OMC, eventuale sancțiuni internaționale, politica comercială a UE, reglementările UE privind susținerea creditelor de export, acordurile comerciale multilaterale sau bilaterale, diferite bariere tarifare și netarifare ce obstrucționează accesul pe unele piețe externe, operaționalizarea măsurilor în acest domeniu poate fi mai bine concentrată, ceea ce asigură o consistență superioară a aplicabilității lor și implicit a realizării efectelor scontate.

În acest sens, gradul de certitudine a atingerii parametrilor prevăzuți ai sistemului de susținere a exporturilor, în cazul României, poate fi majorat, dacă se examinează experiențele altor țări, preluând elemente și/sau componente verificate în timp, ce și-au dovedit viabilitatea, care, evident, pot fi completate în funcție de particularitățile naționale, adaptate resurselor materiale și umane disponibile.

Menționăm că majoritatea statelor lumii dispun de instituții/agenții guvernamentale care au ca obiectiv promovarea exporturilor din țara respectivă, susținute și de structuri financiare pentru creditarea exporturilor de tip ECA (Export Credit Agency) și/sau de asigurare și garantare, fiind alocate în acest scop fonduri bugetare substanțiale și participării de capital.

Dacă ar fi să analizăm câteva dintre aceste experiențe se constată că cele mai notabile rezultate au fost obținute de țările care și-au conceput și aplicat un sistem coerent, cu o administrare cvasiunitară și cu un obiectiv clar, acela de a valorifica la maximum potențialul de export al companiilor, în mod direct, din țara respectivă, dar și indirect prin procesul de internaționalizare și utilizarea unor state terțe ca platforme de export.

Un exemplu în acest sens este cel al Italiei care, chiar dacă poate părea mai puțin semnificativ, având în vedere că nu reprezintă o forță economică de prim rang, din punctul de vedere al schimburilor internaționale se remarcă prin faptul că, dacă până în 2011 înregistra deficite comerciale cuprinse între 10 mld. euro și 30 mld. euro, ulterior balanța sa comercială a devenit activă, excedentele crescând constant și atingând peste 45 mld. euro în 2015 (exporturi de 414 mld. euro, față de 369 mld. euro importuri). Performanța este notabilă ținând seama că doar 9 state membre UE din cele 28 reușesc să realizeze excedente comerciale, Italia ocupând poziția a treia din acest punct de vedere, fiind depășită doar de Germania (252 mld. euro) și Olanda (55 mld. euro).

Cu mențiunea că toate statele membre UE dispun de sisteme mai mult sau mai puțin articulate și/sau eficiente de susținere a exporturilor, ceea ce diferențiază sistemul existent în Italia poate fi rezumat la următoarele aspecte:

- existența unui sistem unic de promovare a exporturilor și internaționalizării (Grupul Cassa Depositi e Prestiti – prin entități publice controlate: SACE,

- Simest, Cdp Equity Spa, Fintecna, Cdp Investimenti; ca vehicule financiare sunt utilizate Sviluppo Export, Trade Finance). Cu titlu de exemplu, menționăm că SACE susține competitivitatea a 25.000 firme în Italia și străinătate, având peste 80 miliarde euro operațiuni de asigurare în 189 țări (circa 10 miliarde euro angajamente doar în 2015), iar Simest a mobilizat și gestionat, în anul 2015, resurse financiare în valoare de 5,3 miliarde euro pentru susținerea exporturilor și a participat cu 107 milioane euro la capitalul social al societăților constituite de firmele italiene în străinătate;
- în 2015, Uniunea Europeană i-a acordat grupului Cdp statutul de Institut Național de Promovare (*Istituto Nazionale di Promozione*) care îi permite, printre altele, să constituie unicul canal de acces la resursele Planului Juncker pentru Italia;
  - serviciile de promovare comercială și investițională sunt derulate de Ministerul Dezvoltării Economice, Regiuni, Camere de Comerț, asociații profesionale sau patronale (Confindustria, Unioncamere), fondurile cheltuite în acest scop în 2015 fiind de circa 300 milioane euro;
  - serviciile de promovare, primă orientare sau specializate, derulate de Institutul pentru Comerț Exterior (ICE) care dispune de 500 de salariați în Italia, la nivelul fiecărei regiuni, și circa 400 de salariați în cele 79 de birouri din 64 țări, operând în colaborare cu rețeaua diplomatică (în anul 2015, exceptând costurile de întreținere a rețelei interne și externe, ICE a cheltuit peste 110 milioane euro pentru acțiunile de promovare);
  - promovarea în lume a imaginii produselor italiene (inițiative ca *Made in Italy, Sistema Italia*).

În spațiul țărilor emergente din UE, Republica Cehă pare să reprezinte un bun exemplu din punctul de vedere al capabilităților de susținere a exporturilor, acest stat reușind să realizeze excedente comerciale, în întreaga perioadă postaderare, din ce în ce mai consistente chiar, ajungând la peste 16 mld. euro în 2015 (143 mld. euro exporturi față de 127 mld. euro importuri). Exporturile Republicii Cehe, ca și ale României, se caracterizează printr-un grad ridicat de concentrare atât în structura pe grupe de produse (dominată de câteva sectoare industriale, respectiv autoturisme și electronice), cât și cea geografică (circa 70% pe piețele UE) și, de asemenea, în proporție de peste 2/3 acestea fiind realizate de companiile cu capital străin. Având în vedere aceste vulnerabilități:

- Strategia de Export a Republicii Cehe până în anul 2020, construită pe trei piloni, prevede acțiuni de susținere a exportatorilor, în scopul diversificării structurii exporturilor și extinderii piețelor externe în afara spațiului UE (au fost definite 12 țări prioritare și 25 țări de interes), precum și al schimbării poziționării pe lanțurile valorice către producția de bunuri și servicii cu valoare adăugată ridicată;

- Sistemul de susținere și promovare a exporturilor din Republica Cehă include Ministerul Industriei și Comerțului, rețeaua externă a consilierilor economici atașați la ambasadatele din străinătate ale MAE, precum și Agenția Cehă de Promovare a Exporturilor (CzechTrade, dispune de 120 de salariați în 45 de birouri externe din 48 țări), Agenția de Dezvoltare și Investiții (CzechInvest dispune de 260 de salariați, din care 8 în birouri din străinătate în țări ca SUA, China, Regatul Unit), la care se adaugă 22 de centre în străinătate care promovează imaginea țării;

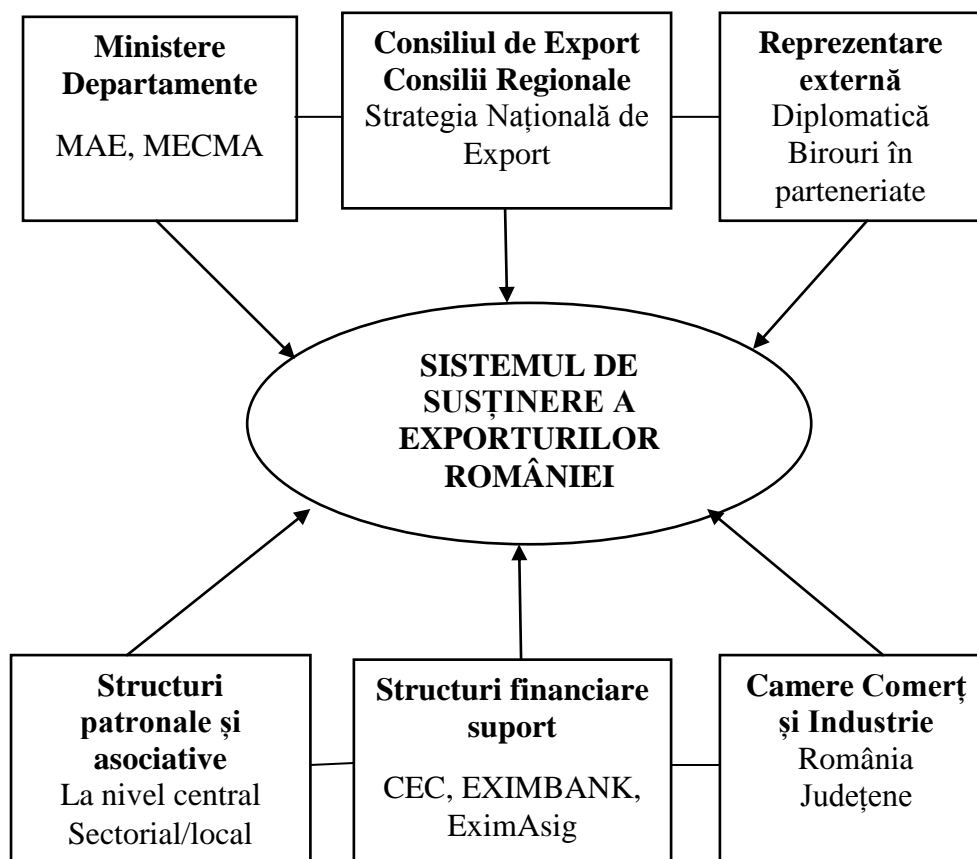
- acest sistem este completat de două structuri financiare suport, respectiv Czech Export Bank (CEB), care a acordat credite de export în valoare de circa 15 mld. euro în ultimii 10 ani (din care circa 80% către segmentul IMM) și respectiv Corporația de Asigurări și Garanții de Export (EGAP), care a asigurat noi credite de export, garanții bancare și investiții în străinătate, în valoare de circa 2 mld. euro în 2015 (reprezentând 54% din totalul asigurărilor de export).

Pe baza politicilor comerciale la nivelul UE, a experiențelor internaționale în domeniu, a prevederilor Programului Național de Reformă 2016, Strategiei pentru dezvoltarea sectorului IMM și îmbunătățirea mediului de afaceri - Orizont 2020, Strategiei Naționale pentru Competitivitate 2014–2020 și Strategiei Naționale de Export 2014–2020, apreciem că operaționalizarea măsurilor care să conducă la crearea unui sistem coerent și funcțional de promovare și susținere a creșterii exporturilor de bunuri și servicii (vezi Figura 4.), contribuind la menținerea stabilității financiare, precum și la dezvoltarea durabilă a țării, în următoarele două decenii, poate fi sintetizată astfel:

- revizuirea/armonizarea instrumentelor de susținere și promovare a exportului cu finanțare de la bugetul de stat (prevăzute de OUG 120/2002);
- încheierea de convenții de colaborare interinstituțională, cu structuri similare din UE și din spațiul extra-UE;
- restructurarea cantitativă, calitativă și structurală a reprezentării externe (diplomația economică), inclusiv prin parteneriate public-privat;
- unificarea structurilor patronale și asociative, inclusiv a Camerelor de Comerț și Industrie, la nivel sectorial și teritorial;
- promovarea brandului de țară, a sectoarelor, regiunilor, firmelor, produselor românești;
- diversificarea exporturilor de bunuri și servicii (structură *versus* valoare adăugată superioară, reorientare geografică către spații extra-UE, în dezvoltare rapidă și cu potențial de absorbție);
- consolidarea exporturilor cu efecte de antrenare/propagare asupra economiei naționale;
- dezvoltarea regională a exporturilor (strategii regionale, Consilii de export regionale);

- utilizarea facilităților, la nivelul UE, pentru susținerea integrării progresive a companiilor din România pe poziții favorabile în lanțurile globale ale valorii adăugate;
- integrarea companiilor românești în demersurile la nivelul UE privind accesul la materiile prime din diferite zone ale globului, în condiții de preț, favorabile și stabile;
- susținerea eforturilor de internaționalizare a companiilor românești și de promovare a accesului pe piețele mondiale;
- realizarea de lanțuri valorice naționale, cu deosebire la produse/sectoare unde România dispune de materii prime și resurse energetice;
- acordarea unei atenții sporite ramurilor/sectoarelor orientate către export și celor net importatoare, inclusiv prin politici de substituție a importurilor concurențiale;
- urmărirea balanțelor comerciale cu deficit la nivel de ramuri/secțiuni de produse și a trecerii pe excedent comercial, în special a celor cu grad de prelucrare ridicat;
- dezvoltarea de servicii în scopul diversificării capacităților industriale către produse inovative;
- atragerea de investitori străini pentru activități de prelucrare și re-export;
- stimularea investițiilor orientate către produse de export, cu valoare adăugată superioară;
- restricționarea, prin instrumente comerciale adecvate, a exporturilor de materii prime, în special lemn brut;
- constituirea de clustere inovative, în sectoare cu potențial de creștere a exporturilor;
- susținerea asociațiilor de producători, inclusiv prin centre promoționale și expoziționale în străinătate, pe piețe de interes pentru România;
- absorbția de fonduri europene pentru, susținerea competitivității companiilor românești.
- susținerea participării companiilor românești la licitațiile internaționale (achiziții publice, lucrări complexe în parteneriat);
- recapitalizarea CEC, EXIMBANK (inclusiv EximAsig) și redefinirea obiectului lor de activitate în nume și cont stat, precum și a Comitetului Interministerial de Finanțări, Garanții și Asigurări.

Figura 4. Structura sistemului de susținere a exporturilor României

Spre deosebire de măsurile pentru ameliorarea mediului de afaceri, cu mențiunea că, și în acest caz, implementarea unora depinde de eficientizarea guvernării economice, operaționalizarea majorității celor ce vizează creșterea exporturilor de bunuri și servicii implică o serie de costuri, atât bugetare, cât și ale agenților economici sau structurilor asociative private. În opinia noastră, aceste costuri au o natură mai degrabă investițională, ele generând beneficii mai mari și pe termen mai lung.

O evaluare aproximativă a impactului bugetar suplimentar al acțiunilor și măsurilor de promovare a exporturilor propuse în Strategie, care sunt în atribuția structurilor instituționale ale statului (ministere, departamente, agenții), se situează în jurul cifrei de 100 milioane euro anual (reprezentând sub 0,1% din PIB). În privința necesităților de recapitalizare a structurilor financiare, cu capital de stat, care să susțină exporturile de bunuri și servicii ale României apreciem că, cel puțin într-o primă fază, acestea s-ar putea ridica la circa 200 milioane euro.

Operaționalizarea Strategiei de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani, pe ansamblul tuturor acțiunilor și măsurilor propuse în cele 12 secțiuni, precum și alocarea resurselor umane, materiale și financiare necesare pentru atingerea obiectivelor și a țintelor prevăzute la orizontul anului 2038, pe lângă riscurile interne și externe, mai mult sau mai puțin previzibile și/sau gestionabile, depinde de o serie de factori sub controlul autorităților, între care principala provocare o reprezintă asigurarea corelării cu celelalte strategii europene, naționale, sectoriale, teritoriale, transversale, precum și revizuirea/actualizarea ei periodică, în funcție de rezultatele evaluării gradului lor de implementare și a impactului acestora, la care se pot adăuga noi măsuri, ca urmare a adaptării la schimbările intervenite în contextul intern și internațional.

În pofida numărului mare de strategii care există în România, trebuie menționat că lipsește una de maximă importanță, respectiv aceea privind politica macroprudențială, care ar face obiectul Comitetului Național pentru Supravegherea Macroprudențială, proiectul de lege care stipulează înființarea acestuia fiind tergiversat de aproape un an.

În privința domeniului economic și al stabilității financiare a României, implicit al evaluărilor și scenariilor noastre, un efect dificil de anticipat pe termen mediu-lung și la fel de greu de contracarat, este legat de schimbările strategiilor globale ale corporațiilor transnaționale, unele din subsidiarele lor operând și în țara noastră, precum și ale relocalizării activităților lor pe harta producției și serviciilor de pe mapamond.

Mai mult, și acestea, la rândul lor, depind de evoluțiile la scară globală ale fluxurilor internaționale de capital și a celor comerciale, în ultimii ani devenind tot mai evident că relansarea postcriză a economiei mondiale, pe aceleași fundamente teoretice și practice, nu este durabilă, alimentând curente de opinii anti-globalizare.

Creșterea inechităților inter și intrastate din ultimii ani, conduce la tendințe de escaladare a protecționismului, ceea ce va avea impact asupra fluxurilor de investiții străine directe și a celor comerciale.

CONCLUZII ȘI REMARCI FINALE

Strategiile naționale și sectoriale ale României, elaborate în perioada de tranziție la economia de piață, între care două strategii naționale ale dezvoltării durabile (1999 și 2008), aprobate de guvern, din păcate, la sfârșit de mandat, în cea mai mare parte a lor, cu excepția „Declarației de la Snagov” privind decizia de integrare a României în UE și cea pe termen mediu de pregătire a integrării (2000–2004), nu au reprezentat documente asumate de guvernările care s-au succedat, ceea ce a însemnat practic un efort ideatic, conceptual nevalorificat pe termenle mediu și scurt, deși formal, *de jure*, asumarea acestora fusese oficial consfințită.

În prezent, există o multitudine de strategii naționale pe termen mediu care au ca orizont previzional anul 2020. „Strategia de dezvoltare a României în următorii

20 de ani”, elaborată în cadrul Academiei Române, își propune să prezinte viziunea strategiei, țintele, obiectivele generale și specifice, precum și instrumentele practice de implementare și operaționalizare, pe termen mediu și lung, până la orizontul anilor 2038–2040. Menirea acestei strategii este aceea de a oferi decidenților un cadru conceptual și operațional-aplicativ pentru dezvoltarea durabilă a României, decuplat de particularitățile conjuncturale ale mandatelor politice, care să jaloneze o serie de ținte și politici de implementare pentru România, cu valabilitate pentru decidenți, indiferent de apartenența lor doctrinară, în domeniile economic, social, ambiental, tehnologic, geostrategic, cultural etc. „Nucleul dur”, esența acestei strategii se concentrează asupra necesității reducerii decalajelor și disparităților dintre România și celelalte țări membre ale UE, pe baza unui proces de convergență reală, racordat la cerințele globalizării, progresului tehnologic și științific pe plan mondial ale integrării europene, ca rezultat al creșterii eficienței economice, productivității și competitivității.

Ca parte componentă a capitolului 6 „Economia și calitatea vieții”, din cadrul Strategiei Academiei Române anterior menționate, în subcapitolul intitulat : **Aspecte ale integrării strategiilor internaționale și naționale în „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani”, elaborată în cadrul Academiei Române**, am încercat să prezentăm analitic o serie de aspecte ale integrării abordărilor strategice, pe plan internațional și național, în Strategia Academiei Române, cu accent pe problematica prospectivă a macroeficienței, așa cum a rezultat din analiza unor documente strategice, consacrate dezvoltării durabile.

În acest scop, s-a evidențiat necesitatea schimbării de paradigmă în ceea ce privește scopul, ținta strategică a dezvoltării durabile, care situează în prim planul preocupărilor și obiectivelor, potrivit „Agendei ONU 2030”, reducerea sărăciei și a inegalităților economico-sociale, ținând seama de specificul acestei probleme în România și de instrumentele adecvate de implementare.

Procesul de integrare a strategiilor naționale și internaționale în Strategia Academiei Române s-a realizat pe mai multe paliere, fără a fi un proces mecanic, ci unul de preluare creativă, specifică și adecvată particularităților și nevoilor de dezvoltare durabilă a economiei în ceea ce privește țintele și factorii de influență ai eficienței macroeconomice.

Din abordările strategice analizate, în privința principiilor și criteriilor dezvoltării durabile, am reținut ca necesare pentru strategia noastră următoarele: dezvoltarea durabilă pentru toți; principiile „poluatorul plătește”, parteneriatele public-privat, public-public și privat-privat; principiul prevenției și al „masei critice” a investițiilor; principiul responsabilității sociale și al eticii în afaceri etc.

Din punctul de vedere al metodologiei de elaborare, am evidențiat necesitatea aplicării unor sisteme de indicatori statistici, utilizați în cadrul ONU, UE, OECD pe cei trei piloni ai dezvoltării durabile (economic, social și ambiental), bazați pe compatibilitatea eficienței economice, cu justiția, coeziunea și echitatea socială, precum și cu ecoeficiența.

Un aspect deosebit al integrării abordărilor strategice naționale și internaționale l-a constituit implicarea sectorului de transcendență al Cercetării-Dezvoltării-Inovării, având în vedere trecerea economiei românești, de la faza dezvoltării bazată pe eficiența utilizării factorilor de producție, la cea axată pe cunoașterea științifică și inovare (*knowledge based society*).

Abordarea strategică a eficienței economice, în actualul context al dezvoltării durabile impune trecerea de la modelele liniare la cele neliniare, cercetări multidisciplinare și luarea în considerare a impactului unor factori de risc global (economic, societal, ambiental, geopolitic și tehnologic) care afectează eficiența macroeconomică, prin caracteristici ale probabilității producerii și magnitudinii efectului acestora.

Potrivit cercetărilor de specialitate, riscul economic și ambiental pare să aibă cel mai mare impact deși, în unele zone geografice, se pot situa pe primele locuri riscurile geopolitice și cele societale.

Având în vedere importanța abordării stochastice a variantelor de scenarii realist, optimist și pesimist, am încercat să determinăm coeficienți de probabilitate și impact, pe fiecare dintre scenariile menționate, la indicatorii prognozați ai ocupării forței de muncă, productivității muncii și resurselor, dar și ai eficienței energetice.

Eficiența macroeconomică în perspectiva următoarelor două decenii este analizată și din punctul de vedere al parametrilor stabilității financiare, asupra căreia un impact major îl au investițiile străine directe și exporturile de bunuri și servicii, indicatori la care România înregistrează decalaje semnificative, comparativ cu statele membre UE. Operaționalizarea măsurilor care să conducă la diminuarea acestora trebuie concentrată pe ameliorarea mediului de afaceri și crearea unui sistem funcțional de susținere a exporturilor, similar situației existente în alte țări, care să includă instituții de promovare, instrumente bugetare și structuri financiare de creditare, garantare și asigurare, experiențele unor state membre UE, cu excedente comerciale importante (Italia, Republica Cehă) fiind relevante în acest sens.

Pornind de la faptul că evoluțiile, la scară globală ale fluxurilor internaționale de capital și a celor comerciale depind de strategiile corporațiilor transnaționale, precum și de impactul greu de anticipat al recrudescenței protecționismului, ceea ce pot face autoritățile din România pentru prevenirea unor riscuri și șocuri majore, ca urmare a acestor amenințări potențiale, este să învețe din lecția crizei globale din anii 2008-2009 care a afectat țara noastră, obligată să recurgă la un împrumut extern, în condiții de urgență, pentru evitarea derapajului într-o criză, esențialmente de natură financiar-valutară, astfel încât să reducă expunerea față de finanțarea/îndatorarea externă, precum și dependența mersului economiei de avantajele competitive ale costurilor inferioare ale mâinii de lucru, așa cum se prezintă în etapa de tranziție actuală, și să își creeze altele, bazate pe resurse umane și materiale proprii, prin a căror valorificare să-și mărească reziliența și să mențină atractivitatea mediului de afaceri pentru investitori care, în timp, să contribuie la accelerarea procesului de convergență în termenii reali ai PIB *per capita*.

ANEXA 1

**Decalajele României față de media UE-28 și comparativ cu celelalte state UE
în privința Investițiilor Străine Directe pe locuitor în anul 2014**

Țara	Stoc ISD (euro/locuitor)	Decalaje absolute (euro/locuitor)	Decalaje relative (România=100,0)
UE - 28	11.494	8.251	354,5
Austria	15.853	12.610	488,9
Belgia	35.257	32.014	1.087,3
Bulgaria	4.858	16.156	149,8
Croația	5.296	2.053	163,3
Cipru	51.615	48.372	1.591,8
Republica Cehă	8.671	5.428	267,4
Danemarca	11.016	7.773	339,7
Estonia	11.048	7.806	340,7
Finlanda	18.292	18.292	564,1
Franța	8.255	5.012	254,6
Germania	6.885	3.642	212,3
Grecia	1.397	-1.845	43,1
Irlanda	59.964	56.721	1849,2
Italia	4.622	1.379	142,5
Letonia	5.515	2.272	170,1
Lituania	3.781	539	116,6
Luxemburg	215.445	212.202	6.644,2
Malta	301.838	298.596	9.308,5
Olanda	29.559	26.317	911,6
Polonia	4.850	1.607	149,6
Portugalia	7.864	4.622	242,5
ROMÂNIA*	3.243	0	100,0
Slovacia	7.380	4.138	227,6
Slovenia	4.645	1.402	143,2
Spania	11.685	8.442	360,4
Suedia	24.769	21.526	763,9
Regatul Unit	19.304	16.061	595,3
Ungaria	7.504	4.261	231,4

* 2015 (*Investițiile Străine Directe în România în anul 2015*, BNR, oct., 2016).

Sursa: calculat pe baza datelor Eurostat și UNCTAD

ANEXA 2

Decalajele României față de media UE-28 și comparativ cu celelalte state UE în privința exportului de bunuri și servicii pe locuitor în anul 2015

Țara	Exporturi de B&S (euro/locuitor)	Decalaje absolute (euro/locuitor)	Decalaje relative (România=100,0)
UE - 28	12.684	9.375	383,3
Austria	21.052	17.742	636,1
Belgia	29.588	26.279	203,0
Bulgaria	4.027	0.717	121,7
Croația	5.201	1.892	157,2
Cipru	12.748	9.439	385,2
Republica Cehă	13.158	9.848	397,6
Danemarca	26.521	23.211	801,4
Estonia	12.226	8.917	369,5
Finlanda	14.114	10.805	426,5
Franța	10.215	6.906	308,7
Germania	17.471	14.162	527,9
Grecia	4.854	1.545	146,7
Irlanda	68.525	65.215	2.070,6
Italia	8.121	4.812	245,4
Letonia	7.230	3.921	218,5
Lituania	9.695	6.385	292,9
Luxemburg	181.292	177.983	5.478,2
Malta	28.776	25.466	869,5
Olanda	33.010	29.701	997,5
Polonia	5.600	2.290	169,2
Portugalia	7.182	3.873	217,0
ROMÂNIA	3.309	0.000	100,0
Slovacia	13.494	10.184	407,7
Slovenia	14.574	11.264	440,4
Spania	7.683	4.374	232,2
Suedia	20.710	17.401	625,8
Regatul Unit	10.823	7.514	327,1
Ungaria	10.099	6.789	305,2

Sursa: calculat pe baza datelor Eurostat

ECONOMIA ȘI CALITATEA VIEȚII

PARTEA A III-A

CALITATEA VIEȚII – ROMÂNIA 2016–2038

Coordonator:

PROF. UNIV. DR. CĂTĂLIN ZAMFIR

Autori: Cătălin Zamfir, Sorin Cace, Elena Zamfir, Alexandra Deliu, Elena Tudor, Ionuț Marian Anghel.

Capitolul 4 – secțiuni tematice: Ionuț Marian Anghel, Daniel Arpinte, Eugen Blaga, Cosmin Briciu, Sorin Cace, Alexandra Deliu, Simona Ilie, Monica Marin, Flavius Mihalache, Adina Mihăilescu, Gabriela Neagu, Cosmina Pop, Iuliana Precupețu, Ana Maria Preoteasa, Mihnea Preotesi, Mariana Stanciu, Manuela Sofia Stănculescu, Monica Șerban, Livia Ștefănescu, Cristina Tomescu, Elena Tudor, Elena Zamfir.

CAPITOLUL 1. CALITATEA VIEȚII: ROMÂNIA 2016

CALITATEA VIEȚII: CONCEPT ȘI PROGRAM SOCIAL

Întotdeauna oamenii au evaluat condițiile lor de viață, au fost satisfăcuți sau nesatisfăcuți de ei înșiși, de oportunitățile pe care viața le oferă, de condițiile vieții lor. Și mereu conclud dacă viața lor e bună sau rea. Ca persoane, nu le-a fost clar ce ar putea face pentru îmbunătățirea societății în care trăiesc. Au încercat să facă ceva pentru a o schimba în bine, dar nu în mod sistematic. Și-au pus adesea speranța în diferite obiective care ar putea schimba condițiile lor de viață: **„libertate, egalitate, fraternitate”, democrație, creștere economică**. Toate s-au dovedit importante, dar parțiale, care nu duc automat la o prosperitate globală. Din nevoia cristalizării unei viziuni integrative asupra societății din perspectiva aspirațiilor umane s-a dezvoltat **tema calității vieții**.

Calitatea vieții este valoarea pentru om a vieții sale; cât de bună sau rea este viața pe care o trăiește, atât în ansamblul ei, cât și pe componentele sale particulare: starea de sănătate, familia, profesia și locul de muncă, resursele financiare disponibile, bunurile pe care le posedă, timpul liber, mediul social, prietenii și colegii, societatea în ansamblu în care trăiește. Calitatea vieții reprezintă calitatea globală, sintetică a tuturor condițiilor și sferelor din care se compune viața, gradul în care viața produce satisfacție.

În acest context a apărut și conceptul complementar **calitatea societății (o societate bună)**, o construcție a societății centrată pe nevoile și aspirațiile omului. O

societate bună este societatea care oferă un nivel ridicat al calității vieții și, mai mult, își orientează politica sa în direcția calității vieții. **Starea socială** a unei comunități este în ultimă instanță exprimată sintetic în conceptul de **calitate a vieții**.

În ultimele decenii s-a produs o schimbare profundă în paradigma gândirii sociale. Tradițional, două paradigme erau centrale: una **etică** și cealaltă **economică**. Paradigma etică promovează responsabilitatea individuală pentru calitatea vieții sale. Paradigma economică plasează creșterea economică în centrul speranțelor, considerând că ea produce automat consecințe, predominant pozitive, în toate celelalte sfere ale vieții sociale. Câteva secole s-a crezut că bunăstarea, calitatea vieții, este un produs direct al creșterii economice. În ultimele decenii, calitatea vieții s-a desprins de economie. Economia este o sursă a unei vieți de calitate. Dar nu asigură automat un nivel ridicat al bunăstării umane. Comunitatea trebuie să nu mai fie un simplu spectator al economiei, ci un proiectant al propriei sale vieți, utilizând resursele variate de care dispune și disciplinând într-o viziune umană toate sectoarele activității umane. Pentru prima dată, societatea începe să-și cristalizeze un obiectiv global pentru realizarea căruia se coagulează o viziune și criterii de performanță socială.

Din mediul intelectual în programe politice

Tema calității vieții a fost lansată în anii '60-'70 în mediul intelectual. În acea perioadă, sociologia a lansat un program de dezvoltare a unei paradigme științifice a temei calității vieții. Tema s-a dovedit de succes. Ea este preluată din știință în discursul politic și a devenit un obiectiv global al politicii, un criteriu de performanță pentru procesul de dezvoltare social-economică.

Conceptul este operaționalizat printr-un larg set de indicatori. Dezvoltat în anii '70 în sociologie, este preluat și dezvoltat în statistica instituțională: *indicatori globali și sectoriali* ai calității umane, calitatea vieții de muncă, a vieții de familie, calitatea vieții politice, calitatea vieții pe stradă, a timpului liber.

Calitatea vieții în construcția europeană

Proiectul promovării unei noi viziuni a societății europene a găsit în conceptul de calitate a vieții un spațiu adecvat pentru cristalizarea unor noi obiective de dezvoltare. Obiectivul UE nu este doar construirea unei economii comune, ci și promovarea unui nou model de societate europeană.

În documentele fundamentale ale Uniunii Europene este inclus conceptul de calitate a vieții ca obiectiv central comun:

„ARTICOLUL 2. Comunitatea are ca misiune, prin instituirea unei piețe comune, a unei uniuni economice și monetare și prin punerea în aplicare a politicilor sau acțiunilor comune prevăzute la articolele 3 și 3a, să promoveze în întreaga Comunitate o dezvoltare armonioasă, echilibrată și durabilă a

activităților economice, un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă și de protecție socială, egalitatea între bărbați și femei, o creștere durabilă și neinflaționistă, un grad ridicat de competitivitate și de convergență a performanțelor economice, un nivel ridicat de protecție și de ameliorare a calității mediului, creșterea nivelului și **calității vieții**, coeziunea economică și socială și solidaritatea între statele membre” (*Tratatul de la Amsterdam*, 1997, p. 43).

„Părțile interesate și societatea civilă

Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor ar trebui asociate mai îndeaproape la discuții. Schimbul de bune practici, stabilirea de obiective de referință și crearea de rețele – promovate de unele state membre – s-au dovedit a fi un alt instrument folositor pentru a genera implicare și dinamism în ceea ce privește nevoia de reformă.

De aceea, succesul noii strategii va depinde, în mare măsură, de instituțiile Uniunii Europene, de statele membre și de regiuni, care vor trebui să explice clar de ce sunt necesare reformele - inevitabile pentru a menține **calitatea vieții** și pentru a asigura viabilitatea modelelor noastre sociale -, care sunt așteptările statelor membre și ale Europei pentru 2020 și care este contribuția pe care o așteaptă din partea cetățenilor, a întreprinderilor și a organizațiilor care îi reprezintă. Fiind conștientă de necesitatea luării în considerare a circumstanțelor și a tradițiilor naționale, Comisia va propune un set comun de instrumente de comunicare în acest scop” (*Europa 2020. O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, Comisia Europeană, 2010, p. 34).

În ultimii 10 ani s-a dezvoltat un sistem european de indicatori ai calității vieții. Statistica europeană oferă o oportunitate nouă de evaluare comparativă: fiecare țară se poate evalua în raport cu celelalte țări europene. Indicatorii europeni au devenit adevărate borne ale dezvoltării sociale, care reprezintă instrumentul de monitorizare a evoluției colective.

Lansarea programului Academiei Române pentru următorii 20 de ani este o invitație la o regândire a viitorului nostru.

Calitatea vieții în politica românească

România a fost singura țară comunistă și probabil una dintre primele țări din lume care au preluat cu un interes accentuat tema calității vieții chiar din anii '70, dezvoltând probabil cel mai larg program de cercetare sociologică. În contextul crizei programului comunist, sociologii români au utilizat tema calității vieții ca un instrument de critică și reformă socială.

Revoluția din 1989 a generat în România un nou spațiu social: schimbarea societății comuniste într-o nouă societate, în centrul căreia să nu mai fie sacrificarea omului, în speranța unei viitoare bunăstări. Tematica calității vieții a răspuns aspirațiilor Revoluției, captând interesul public și ajungând în programele

politice. Semnificativ, una dintre primele instituții nou create a fost Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2 ianuarie 1990).

Aproape toate programele guvernamentale au inclus ca obiectiv central calitatea vieții. Primul guvern nou ales în 1990 a inclus un vice prim-ministru responsabil de calitatea vieții. Programul de Guvernare 1998–2000 preciza că: „actul de guvernare va urmări atingerea unui nivel decent al calității vieții”. Regăsim pe loc central calitatea vieții și în Programul de Guvernare 2001–2004, în Programul de Guvernare 2005–2008 și în Programul de Guvernare 2013–2016.

Proiectul ROMÂNIA COMPETITIVĂ pune calitatea vieții ca obiectiv de realizat pentru 2020, într-o formă plastică: „*România este țara în care vreau să trăiesc, să muncesc, să îmi cresc copiii și în care vreau să mă întorc*”.

Calitatea vieții: România 2015

Situația actuală a României își găsește în mare măsură explicația într-o opțiune strategică adoptată la începutul tranziției. Încă în primele luni ale anului 1990 s-au formulat cu claritate două opțiuni. O reformă a economiei, asociată cu creștere economică și cu costuri sociale inevitabile, dar compensate de o politică socială accentuată. Sau o reformă axată prioritar pe o privatizare rapidă, însoțită cu costuri sociale, considerate ca inevitabile, dar larg ignorate politic. Istoria României a optat pentru cea de-a doua strategie.

Reforma economică a fost realizată. Populația a plătit însă scump un proces de schimbare socială pe care acum îl apreciem a fi fost mai degrabă prost conceput.

Paradigma viitorului a fost fundată pe modelul economic. Economia va crește după propria ei logică, ca parte a economiei mondiale. **Starea socială** a României este un produs automat al creșterii economice și va fi inevitabil mai bună. Nu mai putem gândi așa. Societatea viitoare nu va fi *cum va fi*, ci, într-o măsură tot mai importantă, așa cum vom decide noi. Politicul își lărgeste funcțiile, de la administrarea vieții sociale prezente, la promovarea de *schimbări sociale proiectate pe termen mediu și lung*.

Încă nu putem controla complet viitorul. Nu putem exclude scenariile negative extreme, ca de exemplu posibilitatea unor conflicte mondiale majore, o nouă criză a economiei mondiale sau intervenția unor factori externi de dezagregare a României. Dar credem că putem acționa decisiv pentru a face ca asemenea scenarii să fie mai puțin posibile. Viitorul depinde de forțele sociale prezente, de capacitatea noastră de a proiecta un model dezirabil de viață, dar realist, și de a-l implementa.

Cum ar fi, mai concret, societatea românească care să asigure un nivel mai ridicat al calității vieții? Răspunsul la această întrebare pare a fi destul de clar. Istoria modernă a României a fost mereu orientată spre asimilarea achizițiilor Europei avansate. Integrându-ne în Uniunea Europeană ne-am propus să ne aliniem, prin dezvoltare, la standardele europene. România va reuși să crească

economic, apropiindu-se de starea Europei, oferind o prosperitate tot mai ridicată; o societate stabilă și rațional organizată, mai coerentă și angajată într-un proces consensual de creștere, pe o cale democratică; cu încredere în guvernare, în calitatea instituțiilor publice și în ceilalți oameni. Pe scurt, o Românie echilibrată economic, politic și social, integrată într-o Europă tot mai omogenă.

Nu sunt excluse nici stări diferite pe care trebuie să le evaluăm. Vrem o Românie, membră a Europei, cu propriul ei model de dezvoltare sau o Uniune Europeană care se centralizează tot mai accentuat, limitând libertatea națiunilor? Nu este exclusă nici o stare pe care nu ne-am dori-o: o Românie marginalizată în Uniunea Europeană de grupuri de interese externe, într-o stare economică de subdezvoltare, dominată de demoralizare și cu accentuate tensiuni sociale.

Cum evaluăm calitatea vieții a României în 2016 ?

Sunt două proceduri de estimare a stării calității vieții României:

O evaluare de progres: plasarea valorilor actuale într-o serie temporală. Am progresat sau nu față de trecut?

O evaluare de context european: să raportăm nivelul actual la celelalte țări membre ale UE. Obiectivul României este să se apropie de standardele europene. Statistica europeană oferă o imagine clară a dinamicii României în raport cu standardele europene.

Am ales pentru poziționarea României trei grupuri de țări europene:

- Media europeană: UE 28
- Media grupului de țări avansate, țările care au fundat UE: UE 15 – Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania, Suedia, Marea Britanie. Aceste standarde sunt semnificativ mai ridicate decât media UE, dar ele constituie ținte pe care România le asumă.
- Media grupului foste socialiste care au parcurs tranziția mai eficient decât România și Bulgaria: UE 8, fără România și Bulgaria: Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ungaria.

Performanța economică a tranziției

Este general acceptat că economia este sursa principală a calității vieții. Ea oferă **sursele financiare** ale standardului de viață al colectivității: **direct** (venituri – salarii, profit), dar și **indirect** prin intermediul statului bunăstării, servicii sociale fundamentale (educație, sănătate, securitate personală), beneficii sociale (alocații pentru copii, beneficii pentru cei care nu au venituri), asigurarea veniturilor după terminarea vieții economice active, sistemul public de pensii. Economia oferă și condiții de viață: o parte a modului de viață al membrilor colectivității, 8 ore pe zi petrecute în muncă.

Economia afectează și în alte puncte mediul de viață al populației: cadrul constituit al vieții, impactul asupra mediului natural, curat sau poluat.

Economia a fost restructurată, obiectiv central al procesului de tranziție, dar nu prin dezvoltare, ci prin dezagregare: o cădere a economiei întinsă pe 18 ani, împinsă în subdezvoltare; dezindustrializare, o împrăștiere confuză agrară, fără o concepție de promovare a unor noi structuri agrare. Economia a început să-și revină modest abia din 2001; a atins nivelul din 1990 de abia în 2006, a continuat o creștere economică, dar stopată de criza din 2009–2011, urmată de o nouă creștere. În 27 de ani, economia românească nu a reușit să depășească nivelul din 1990 doar cu aproximativ 25%.

Toate țările în tranziție, în cei 25 de ani s-au apropiat de standardele economice europene. Tabelul 1 oferă o grilă de progres a economiei românești în raport cu niveluri economice europene: în fiecare an, ne-am apropiat sau nu de nivelul economic al țărilor europene dezvoltate (UE 15).

În perioada cea mai dură a tranziției (1991–2000), România a cunoscut cea mai dură scădere a economiei, cu 30%, în timp ce celelalte țări foste socialiste au parcurs această perioadă echilibrat: menținerea poziției economice față de celelalte state europene.

Tabel 1. Progresul economiei 1990-2015

	1990	2000	2000/1990	2015	2015/1990
România	30,9	21,9	70,9%	52,0	168,3%
Bulgaria	30,6	24,2	79,1%	43,7	142,8%
Ungaria	43,8	46,1	105,2%	63,5	145,0%
Polonia	34,3	40,5	118,1%	63,5	185,1%
Slovenia	67,5	68,2	101,0%	76,7	113,6%
Slovacia	12,7 ¹	17,2	135,4%	43,3	340,9%
Cehia ²	71,3	62,0	87,0%	79,6	111,6%
Medie 7 țări foste socialiste față de media UE15			99,5%		179,2%

Sursa: PIB pe persoană (PPS³, EU-15 = 100 al fiecărui an) *Statistical Annex of European Economy, European Commission, Spring 2016, pag. 26-27.*

Nivelul inițial al procesului de tranziție (1990), țările foste socialiste se aflau la distanțe apreciabile de standardele țărilor europene avansate (UE15).

Primii 10 ani de tranziție au fost dificili pentru toate țările foste socialiste. Reforma economiei a fost realizată nu cu o depreciere a poziției lor față de țările europene dezvoltate, ci cele mai multe cu o îmbunătățire a poziției lor economice.

¹ 1993.

² Datele probabil au fost distorsionate de separarea de Slovacia.

³ PPS este o măsură mai bună pentru că ia în considerare puterea de cumpărare a resurselor financiare.

Excepție a fost România: în 2000 poziția economiei românești s-a prăbușit față de economiile țărilor europene dezvoltate: PIB-ul s-a prăbușit de la 39,9% din media UE15 la 21,9% și ceva mai puțin în cazul Bulgariei, de la 39,6% la 24,2%. Și Cehia s-a confruntat cu dificultăți ca rezultat al separării de Slovacia. Probabil că Slovacia a beneficiat de un transfer economic care s-a apropiat de cel al Cehiei. Polonia a fost țara care a realizat o creștere importantă (118,1%).

În cei 25 de ani ai tranziției și integrării în UE, toate țările foste socialiste s-au apropiat de standardele celor 15 mai dezvoltate țări europene. Nivelul cel mai ridicat îl prezintă Cehia și Slovenia. O dezvoltare spectaculoasă este cea a Poloniei: de la 34% la 63% din nivelul țărilor europene dezvoltate) și ceva mai modest Ungaria (de la 44% la 63%). Și România, după o scădere dramatică în anii 90, înregistrează ulterior o creștere importantă, dar menținându-se încă la aproximativ jumătate din standardele europene avansate, de la 31% la 52%.

Performanța socială a tranziției: estimare sintetică

Politica României a tranziției a fost orientată de principiul politic conform căruia reforma economică trebuie să se reducă la o privatizare realizată rapid (în fapt, o privatizare *oricum*), iar măsurile sociale trebuie ținute la un minim suportabil nu numai datorită lipsei resurselor, dar și pentru că s-a considerat că ea ar afecta negativ relansarea economiei.

S-a conturat un sistem politic democratic, dar confuz, dominat nu de confruntări între viziuni, ci conflicte pentru putere, împins în toate direcțiile de intervenția factorilor externi, care nu-și asumă responsabilitatea pentru criza rezultată.

Reforma economiei tranziției românești a produs, pe lângă costul economic apreciabil, un cost social și mai mare. O sărăcire explozivă, dar și grupuri restrânse care afișează o bogăție ostentativă, obținută prin mijloace dincolo de legalitate și moralitate. O populație demoralizată, neîncredere în instituțiile publice, un stat capturat de grupurile de interese, exploatat de acestea, incapabil să prevină explozia corupției.

Epuizarea obiectivelor tranziției, finalizată într-o nouă criză economică și socială, a impus urgența regândirii direcțiilor de dezvoltare a societății românești în următorii 20 de ani. A devenit clar că problemele grave acumulate nu mai pot fi ignorate cu speranța că ele se vor soluționa „natural”. Se prefigurează și noi probleme care se vor agrava în viitor și care trebuie anticipate și adoptate de acțiuni preventive. Nevoile sociale ignorate timp de 27 de ani sunt pe punctul de a exploda politic. Tema calității vieții presează a fi repusă în poziția de obiectiv global colectiv.

Soluționarea problemelor economice și sociale ale României în mod automat, prin integrarea europeană s-a dovedit și ea un vis. Europa este mai complexă decât am visat. Ea oferă oportunități, dar și competiție de interese, criza viziunii

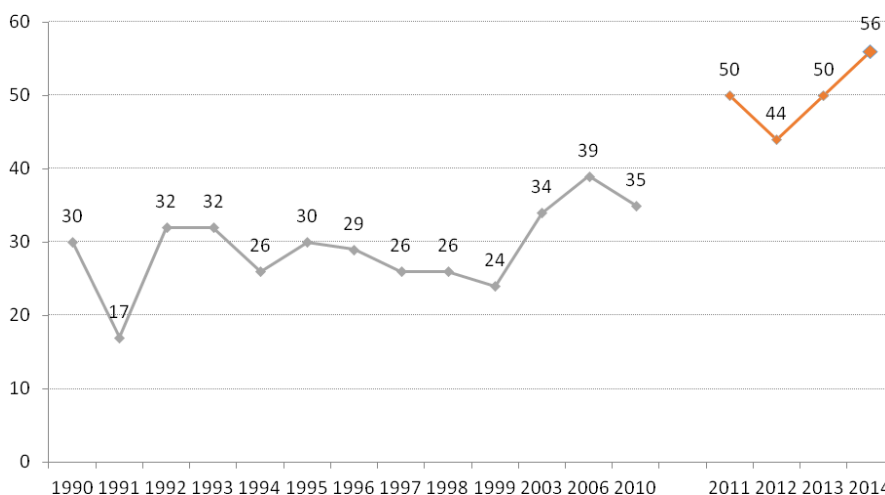
construcției europene. Începem să înțelegem că o parte a problemelor cu care România se confruntă în prezent este datorată și politicii confuze în procesul de integrare europeană. În acest context de criză europeană și a României, a devenit clar că șansa României este de a formula propriul program de dezvoltare și de a acționa pentru realizarea sa.

Poziția actuală a României pe un set de indici ai calității vieții

Calitatea globală a vieții

Nu există încă o procedură acceptată de asamblare a indicatorilor parțiali ai calității vieții într-un indicator global. S-a dezvoltat însă interesul pentru un indicator de *satisfacție cu viața*: fiecare persoană estimează, evaluând starea globală a vieții sale, dacă este sau nu satisfăcută cu viața sa și în ce grad. Acest indicator a fost utilizat până nu demult doar în analizele academice, promovate de către sociologi. În prezent, indicatorii de satisfacție cu viața au început să fie incluși în seriile de indicatori oferiți de statisticile naționale și internaționale.

Seria de indicatori de satisfacție cu viața, realizată de ICCV între 1990–2010, înregistrează un nivel al satisfacției cu viața în România plasat constant scăzut, sub **40%**, similar cu cel din Bulgaria, Grecia și Portugalia, la mare distanță de celelalte țări europene. Datele furnizate de Eurobarometru par să indice nu o creștere reală a nivelului satisfacției în anii 2011–2014, ci reprezintă efectul utilizării unei alte scale, de 4 trepte. Excluderea treptei intermediare, „nici satisfăcut, nici nesatisfăcut”, are ca efect distribuția opțiunilor pe panta pozitivă și pe cea negativă.

Sursa: *Diagnoza calității vieții, 1990–1999, 2003, 2006, 2010, ICCV. Forma întrebării: „Luând în considerare întreaga situație, cât de satisfăcut sunteți cu viața dvs.? ICCV utilizează o scală cu 5*

trepte: 1. Foarte satisfăcut, 2. Satisfăcut, 3. Nici satisfăcut, nici nesatisfăcut, 4. Nesatisfăcut, 5. Foarte nesatisfăcut”, Eurobarometru: 2011–2014 Scală cu 4 trepte.

Figura 1. Satisfacția cu viața: metodologia ICCV 1990–2010; metodologia UE 2011–2014 (Cifrele reprezintă expresie pozitivă de satisfacție cu viața)

Raportat la situația celorlalte țări europene, starea de satisfacție cu viața a românilor se plasează la nivelul inferior, reflectând situația tuturor celorlalți indicatori ai calității vieții, la distanță substanțială și de grupul celorlalte țări foste socialiste.

Tabel 2. Satisfacția cu viața – 2015: procentul persoanelor: foarte satisfăcut+satisfăcut

UE 28	80%
UE 15	83%
UE 8: Medie țări în tranziție, fără România și Bulgaria	76%
România	59,0%
Bulgaria	47,0%

Sursa: Eurobarometrul 83 (2015), disponibil la http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_anx_en.pdf

Standardul de viață

Standardul de viață este elementul critic al calității vieții în contextul actual al României, venitul fiind factorul cheie. Nivelul scăzut al resurselor materiale are efecte negative multiple, împiedicând satisfacerea necesităților în celelalte domenii ale vieții: sănătate, educație, timp liber etc. Numai 4% din populație declară că poate satisface nevoile gospodăriei fără probleme, în timp ce o proporție de 22% are mari dificultăți în a acoperi aceste nevoi (Eurostat, 2014).

Marea majoritate a bunurilor de care oamenii au nevoie sunt obținute pe piață. Piața a devenit mondială și este egală pentru toți. Există însă diferențe enorme în ceea ce privește capacitatea financiară de a avea acces la piața bunurilor. În consecință, veniturile reprezintă elementul central al standardului de viață, unul dintre indicatorii cei mai importanți ai calității vieții.

Tradițional, există o veche înțelepciune: banii sunt foarte importanți în viața fiecăruia dintre noi, dar ei nu sunt o măsură a fericirii. Ei sunt necesari, dar sunt și multe alte lucruri pe care nu le putem obține cu bani.

Graficul oferă o imagine clară a dinamicii venitului din 1989 până în prezent. După un vârf în primul an după Revoluția, urmează o scădere continuă până în 2007, atingând un minim în 2000 (60,6% din situația din 1989); apoi o creștere până în 2009, după care o scădere și o nouă creștere în 2015.

Sursa: calculele autorilor pe date INS

Figura 2. Veniturile totale per capita, 1989 = 100

Venitul disponibil per capita plasează România pe ultimul loc în Europa: 39% din țările UE 15 și 62% din țările UE 8 (Eurostat, 2015).

Tabel 3. Venitul disponibil per capita Euro (PPS, brut)

VALORI ACTUALE 2014		
UE 15	22.405	
UE 8	14.212	
România	8.813	62,0% din UE 8
		39,3% din UE 15

Sursa: Calcule realizate în baza datelor prezentate în Statistical Annex of European Economy, 2016

Consumul anual pe persoană, indicatorul sintetic al standardului de viață, exprimat în euro, prezintă următoarea situație în 2012.

Tabel 4. Cheltuielile finale de consum ale gospodăriilor în 2012, exprimate în euro pe persoană

UE 15	17 700
UE 8	7 025
România	4 000
Bulgaria	3 800

Sursa: Eurostat

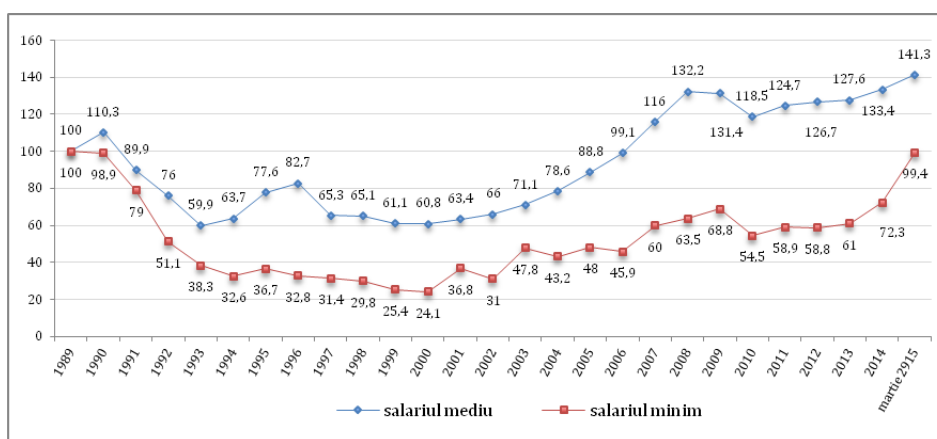
Datele sugerează un decalaj greu de recuperat pe termen mediu față de celelalte țări europene. Consumul personal în România se plasează în 2012 la **22,6%** din consumul grupului țărilor UE 18 și **57%** din cel înregistrat în medie de 8 țări în tranziție, membre ale UE.

Salariul este componenta centrală a veniturilor. Ponderea veniturilor salariale în totalul veniturilor este scăzută în România în raport cu celelalte țări europene: salariile reprezentau în 2013 **51,2%** din totalul veniturilor (INS, *Veniturile și cheltuielile gospodăriilor populației în anul 2013*, p. 1).

Valoarea reală a *salariului mediu* a suferit o dramatică deteriorare în primii 17 ani ai tranziției: după o scădere în 1991, atinge cel mai scăzut nivel în 1993 (53%), depășind de abia în 2007 nivelul din 1989 (116%), un vârf în 2008 (132,2%) și un nou vârf în 2015 (141%), dar după ce a suferit noi scăderi în 2009–2013.

Spre deosebire de salariul mediu, salariul minim a prezentat o dinamică mult mai dramatică: o scădere continuă din 1989, atingând chiar în 2000 un nivel incredibil de scăzut, 24,1% din valoarea din 1989, și reatingând nivelul din 1989 de abia în 2015.

Putem estima că tranziția românească s-a confruntat cu o criză salarială. Scăderea contribuției salariilor la constituirea venitului total a fost parțial compensată de producția agricolă pentru propriul consum și de creșterea activităților economice pe cont propriu dar care, conform datelor, au adus o contribuție semnificativ mai mică și nesigură în raport cu veniturile salariale.

Sursa: calculele autorilor pe date INS.

Figura 3. Dinamica salariului minim real și a salariului mediu real (1989 = 100)

Salariul minim este, în România, de aproape cinci ori mai mic decât în țările europene capitaliste consolidate, dar și aproape la jumătate din nivelul celorlalte 8 țări europene în tranziție.

Tabel 5. Salariul minim brut în EURO

VALORI ACTUALE 2015, EURO	
UE 15 ⁴	1.276
Luxemburg (maxim)	1.993
Portugalia (minim)	589
UE 8	411
Slovenia	790
Lituania	300
România	217 17% din UE 15 52,7% din UE 8

Sursa: Eurostat [tps00155]

Situația salariului mediu prezintă aceleași decalaje față de celelalte țări europene, dar mai accentuate: 15% față de țările europene avansate și ceva mai mult de jumătate față de celelalte țări în tranziție.

Tabel 6. Salariul mediu net, în EURO

VALORI ACTUALE	
2014 (Euro)	
UE 15	2.123
Luxemburg (maxim)	3.149
Portugalia (minim)	1.111
UE 8	750
Slovenia	1212
Letonia	544
România	417 19,6% din UE15 55,6% din UE8

Ocuparea și calitatea ocupării

Calitatea ocupării sau **calitatea umană a muncii** reprezintă o dimensiune esențială a calității vieții. Ocuparea este o condiție de obținere a veniturilor pentru populația activă, dar și un mod de viață. Studiile sociologice au demonstrat că

⁴ Avem date doar pentru 10 țări din această categorie.

neocuparea, mai ales cea forțată, șomajul, are efecte negative dezastruoase asupra vieții, crescând dramatic vulnerabilitatea economică și socială.

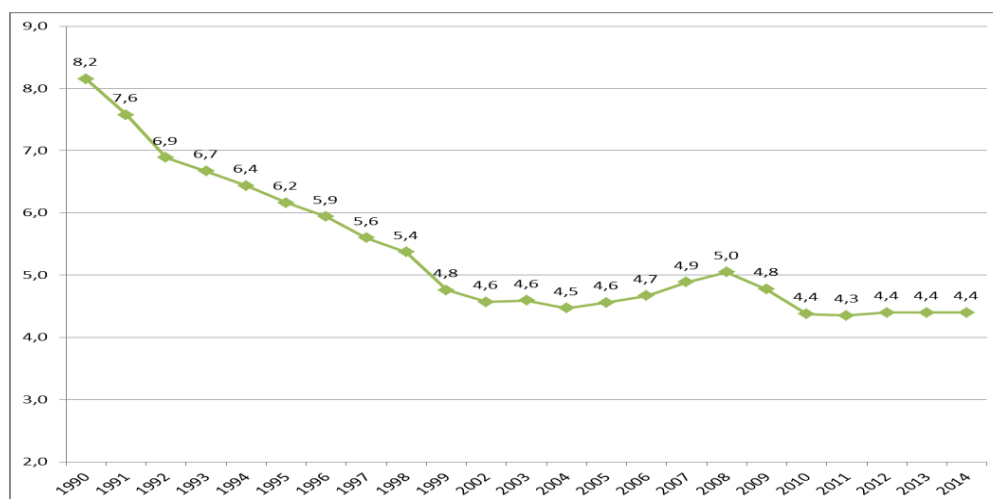
Strategia tranziției a avut efecte profunde asupra ocupării. În primul rând scăderea ocupării: în 2015 rata ocupării în România este de 66,0% față de media UE15 de 70,5% și UE8, 71,3%, reprezentând una dintre cele mai scăzute din Europa.

Tabel 7. Rata ocupării: populația 20-64 ani

UE 28	70,0
UE 15	70,5
UE 8	71,3
România	66,0

Sursa: Eurostat, [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics_explained/index.php/File:Employment_rate,_age_group_20%E2%80%9364,_2005%E2%80%932015_\(%25\)_YB16_III.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics_explained/index.php/File:Employment_rate,_age_group_20%E2%80%9364,_2005%E2%80%932015_(%25)_YB16_III.png)

Efectul cel mai important al tranziției a fost însă asupra structurii ocupării. Locurile de muncă salariale, care oferă venituri relativ mai ridicate, relativ sigure și însoțite de asigurări sociale și de sănătate, s-au redus de la începutul tranziției la aproape jumătate: de la peste 8,1 milioane în 1990, la sub 5 milioane în anii următori, nivel care se pare că a fost ușor depășit doar în 2015.

Sursa: INS.

Figura 4. Numărul de salariați (milioane persoane)

Dispariția locurilor de muncă salariale a fost parțial compensată de *ocuparea pe cont propriu* (2014: România 30,5%, față de UE 15 14,3%, EU 8 17,6%, Bulgaria 27,0%) - EUROSTAT 2015. Studii calitative au arătat că aceste persoane sunt de fapt lucrători fără contract, în agricultură sau servicii, cei mai mulți lucrători familiari neremunerați, reprezentând un segment extrem de vulnerabil, neasigurat social și medical și care se zbate la limita supraviețuirii.

Agricultura, rudimentară în cea mai mare parte a ei, a absorbit o mare parte a celor care și-au pierdut locul de muncă ca rezultat al reformei tranziției. În 2014, în România 29,2% din persoanele ocupate erau în agricultură, față de UE 15 – 2,9%, UE 8 – 6,7%, Bulgaria – 19,4%.

Ca rezultat al reîmproprietăririi și desființării, datorită unei obsesii politice împotriva oricărei forme de asociere, agricultura este realizată, preponderent, sub forma **agriculturii de subzistență** și în ferme mici, cu suprafață medie de puțin peste 2 ha. În agricultură se înregistrează o supraocupare, forță de muncă agricolă îmbătrânită, slab profesionalizată, cu munci ocazionale, informale, slab remunerată. Peste 2,3 milioane de persoane din totalul populației rurale ocupate (ce atinge 4 milioane în 2014) activează în sectorul agricol (INS).

Caracterul rudimentar al agriculturii românești este probat și de cel mai mic procent al ocupării salariale în agricultură (5,2%); în Bulgaria, salariații reprezintă 46% din populația ocupată în agricultură, în timp ce în Slovacia acest procent depășește 80%. Polonia se apropie întrucâtva de modelul românesc, având, totuși, un procent dublu al salariaților în populația ocupată în agricultură.

Slaba dezvoltare a sectoarelor neagricole la nivelul localităților rurale este direct răspunzătoare de menținerea supraocupării în agricultură. Doar într-o mică parte din localități, de regulă în apropierea orașelor importante, se regăsește o economie locală bazată pe activități non-agricole.

Activitățile pe cont propriu neagricole cunosc o marcată polarizare: cele mai multe oferă venituri foarte mici, o proporție redusă sunt capabile să producă venituri ridicate.

Munca informală a oferit și ea o oportunitate precară de supraviețuire. Sunt sectoare în care proporția muncii informale este importantă: construcțiile (RO – 21%, UE – 16%), serviciile în gospodărie (îngrijirea copiilor sau a vârstnicilor, menaj) (RO – 29%, UE – 17%), serviciile personale (RO – 15% și UE – 9%), vânzări (RO – 14% și UE – 22%). (Eurobarometru Special 284, 2007).

Scăderea oportunităților ocupaționale și scăderea proporției ocupațiilor cu calificare ridicată a creat un fenomen de subocupare a capacităților existente. Multe dintre calificările din zona industrială au devenit inutile. Soluția a fost pentru mulți întoarcerea în mediul rural, implicarea în activități pentru care nu se cere o calificare specială sau migrația în Occident.

Începând cu anii 2030 - 2035, pe piața muncii din țara noastră vor intra generațiile tranziției, mai puțin numeroase, dar și cu un grad de pregătire profesională inferior celui al generațiilor precedente.

În România, **calitatea condițiilor de muncă** diferă substanțial de a celorlalte țări europene, cu o protecție a angajatului substanțial mai redusă ca urmare a scăderii forței sindicatelor în reglementarea condițiilor de muncă. Schimbarea contractului colectiv de muncă în favoarea angajatorului, adoptat în 2011, a generat dificultăți majore în coagularea activității sindicale (Eurofound, 2014). *Indicele calității ocupării* (Job Quality Index introdus de European Trade Union Institute în 2008), cu valori între 0 și 1, arată că România este una dintre țările cu o valoare redusă (0,3), în comparație cu țara având indicele cel mai ridicat, Danemarca cu 0,8 (ETUI, 2008; EMCO, 2010). La toate subcomponentele Indicelui calității locurilor de muncă, România se află în prezent în treimea de jos în comparațiile europene (Eurofound, 2012; ETUI, 2012). Calitatea vieții de muncă a scăzut atât din cauza veniturilor oferite, cât și a nerespectării demnității muncii și a condițiilor proaste de muncă. Față de celelalte țări post-comuniste, România are o poziție similară, foarte apropiată de Bulgaria și la distanță semnificativă de Cehia (0,45) și Slovenia (0,55), care au cele mai ridicate valori ale indicelui calității locurilor de muncă dintre țările fost comuniste (ETUI, 2012).

Consecința ocupării precare (caracterizată de insecuritate, salarii scăzute și condiții proaste de muncă) este în primul rând precaritatea standardului de viață, aceste persoane și familiile lor trăind la limita sărăciei, aflându-se permanent în sărăcie sau în riscul de a cădea în sărăcie.

Migrația pentru muncă este o alternativă la neocupare sau la salarii prea mici în România. Fie migrează persoane cu o calificare înaltă (sănătate, IT), fie persoane necalificate sau cu o calificare redusă: lucrători în construcții, servicii de îngrijire personală, sau necalificați în agricultură. (*European Parliament Labour Market Shortages in the European Union – Study*, 2015).

Calitatea guvernării/ funcționarea democrației în România

Toate sondajele de opinie scot în evidență faptul că moralul comunității are cote foarte scăzute: demoralizare și dezamăgire, neîncredere în instituțiile cruciale ale funcționării societății.

Tabel 8. Gradul de încredere în instituții, 2015

INSTITUȚIE	NEÎNCREDERE - RO	NEÎNCREDERE - UE28
Justiție, sistemul legal	48%	43%
Poliție	48%	27%
Armata	18%	20%
Autorități publice locale sau regionale	53%	46%

Sursa: Eurobarometru 83, 2015, https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2099_83_3_STD83_ENG

În contextul actual al României, politicul este factorul cheie. „Clasa politică” se confruntă vizibil cu o criză profundă care poate induce o perpetuare a crizei economice și sociale. Clasa politică este considerată a fi responsabilă de orientarea greșită a societății, de proasta funcționare a statului și de corupția extinsă.

Societatea românească riscă să fie scindată politic nu între clase și grupuri sociale, ci între populație și instituțiile politice, afectate masiv de corupție și incapabile să ofere un program de promovare a unui program credibil de a înscrie țara pe calea dezvoltării.

În prezent nu dispunem de indicatori bazați pe date obiectiv măsurabile privitori la calitatea/eficiența funcționării sistemului guvernamental. Dispunem însă de evaluările făcute de populație, pe baza experienței ei.

În întreaga perioadă a tranziției, majoritatea colectivității consideră că direcția în care România merge este greșită. Sunt variații: perioadele guvernărilor care au dat speranțe, oamenii au fost mai optimiști, dar întotdeauna cei critici au constituit majoritatea.

Tabel 9. Direcția în care merge societatea

	2010 (ICCV)	SEPT. 2015 (INSCOP)	IANUARIE 2016 (IRES)	
În direcția greșită		80%	48,5%	65%
În direcția bună		10,5%	42,3%	28%

Încrederea populației în instituțiile publice, în special a celor politice, se menține la niveluri scăzute pe toată perioada pentru care dispunem de date (1990–2014), cu unele variații în funcție de ciclurile electorale. Este cazul anului 2010, an de vârf de criză politică, încrederea populației în funcționarea guvernării se prăbușește.

Tabel 10. Modul în care este condusă țara

	ICCV 2010
Bine sau foarte bine	4%
Prost sau foarte prost	80%

- Instituțiile publice sunt evaluate substanțial negativ în 2012, cu excepția **învățământului și sănătății**, la care se adaugă **biserica și armata**⁵.
- **Încrederea în Guvern** atinge, în România, cote substanțial mai reduse decât media UE: **2,5** față de **4,0**; doar Grecia, cu 2,1, are mai mică încredere în guvern; comparativ, Luxemburg (6,5), Finlanda (6,1) și Suedia (6,0).
- **Încrederea în Parlament**, România înregistrează printre cele mai scăzute niveluri din Europa, **2,4**, ca și în Lituania; media UE de 4,2; Suedia (6,3) și Danemarca (6,1).

⁵ EQLS 2012 (European Quality of Life Survey), pe o scală 1-10.

- **Încrederea în sistemul juridic** se plasează la niveluri scăzute: România, **3,2**, față de media UE, 4,8; Danemarca, 8,0 și Finlanda 7,0.
- **Încrederea în justiție**, aflată și ea la niveluri scăzute în perioada 2004–2011 (între 23% și 35%) a cunoscut o creștere semnificativă în 2014 (46%), când s-a apropiat de media UE 28, dar scade în 2016 la 29%. În 2016 au explodat scandaluri referitoare la amestecul politicului în justiție și a corupției care a afectat funcționarea acesteia.
- **Încrederea în autoritățile locale** înregistrează un nivel ceva mai ridicat: 39%,

Evenimentele din ultimii ani au adus o probă obiectivă a marilor deficite de funcționare a sistemului public: amploarea **corupției**. Analizele aduc argumente că statul tranziției are un profil distinct, caracterizat prin faptul că el reprezintă și un mecanism de exploatare a resurselor de către grupurile de interese, cu o largă toleranță față de toate formele de corupție. În literatura de specialitate sunt folosite adesea caracterizări dure ale statului în tranziție: *stat neofeudal*, *statul captiv*.

Alături de corupție, s-a consolidat îngrijorarea că suntem afectați de un proces rapid de birocratizare care blochează funcționarea eficientă a societății. Accentul exclusiv pe **procedurile** de acordare a programelor publice, complementar cu atenția scăzută acordată **evaluării eficienței** acestora, are efecte distorsionante importante.

Marea majoritate a populației în 2013 este nemulțumită de modul în care funcționează democrația în România, **84%**, cu mult peste media UE.

Tabel 11. Încrederea populației în instituțiile politice (tendință de a avea încredere)

	ROMÂNIA	UE 28
Partide politice	13%	16%
Parlament	27%	31%
Guvern	18%	31%

Sursa: Eurobarometru 83, 2015, https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2099_83_3_STD83_ENG

Calitatea mediului uman. „Celălalt” este o sursă importantă pentru viața fiecăruia. Calitatea oamenilor este o condiție cu efect special asupra calității vieții. **Moralul** cuprinde un set de indicatori ai calității celorlalți: calitatea relațiilor interpersonale, respectul acordat de ceilalți, încrederea în ceilalți și suportul așteptat la nevoie, corectitudinea în mediul uman.

Unele date indică faptul că perioada de transformări sociale din ultimele decenii au avut un impact negativ asupra moralului colectivității. În ciuda acestui fapt, avem și o surpriză pozitivă. Dacă încrederea în sistemul politic este dintre cele mai

scăzute din Europa, colectivitatea română, în ciuda dificultăților cu care se confruntă, continuă să aibă încredere în „ceilalți oameni”: în 2012, an de profundă criză socială, **încrederea în ceilalți** se plasează la media europeană, una dintre puținele performanțe ale României: **5,0** față de media de **5,1**, pe o scală de la 1 la 10. Țările cu cele mai ridicate niveluri ale *încrederii în ceilalți* sunt Finlanda și Danemarca (7,1, respectiv 7,0), urmate de Suedia, Olanda și Islanda (6,4 și 6,3). La polul opus, cele mai reduse niveluri de încredere sunt înregistrate în Cipru (1,9), urmat de Macedonia (3,6).

Calitatea mediului construit: orașul, satul, organizarea teritoriului

Mediul construit este rezultatul acumulării eforturilor trecute, un mediu de viață cu impact pozitiv sau negativ. Nu insistăm asupra acestui fapt. Toate datele indică faptul că politica de dezvoltare a serviciilor publice, atât la sat, la un nivel foarte scăzut, dar și la oraș este deficitară în mod critic. Dezamăgirea publică a atins cote ridicate față de eșecul dezvoltării unui sistem de drumuri publice.

Calitatea mediului natural, modificat pozitiv sau negativ de către generațiile trecute

Nu este cazul de argumentat că mediul natural, dar și cel construit oferă un cadru al vieții, calitatea lor fiind o componentă importantă a calității vieții. Capitolul dedicat mediului analizează însă pe larg această temă.

Calitatea lumii

Cu toții trăim într-o „lume” care poate fi suportivă sau indiferentă dacă nu chiar ostilă, dominată de mecanisme de dezvoltare colectivă sau de o competiție distructivă în care câștigurile unora se realizează pe baza pierderilor celorlalți. O lume mai organizată la diferite niveluri este esențială. Uniunea Europeană este un caz important de organizare comună a națiunilor. Am intrat în Uniunea Europeană încrezători că vom găsi aici un spațiu suportiv, el însuși o sursă de creștere a calității vieții tuturor. Apar însă și îngrijorări. Orice sistem are patologiiile sale și potențe de impact negativ. Multe țări membre ale UE încep să exprime îndoieli și critici importante. Anii aceștia se probează a fi critici pentru UE. Pentru prima dată, apar situații în care o națiune sau alta examinează șansa alternativă de a ieși din UE. Cu siguranță UE intră într-o nouă fază de maturitate responsabilă sau de dezagregare.

Toate sferele vieții colective și individuale sunt surse distincte ale calității vieții. În anumite momente, unele dintre ele pot deveni mai importante sau mai puțin importante în constituirea stării de echilibru uman, de satisfacție a vieții.

CAPITOLUL 2. DIRECȚII/OBIECTIVE/ȚINTE ALE CALITĂȚII VIEȚII: ROMÂNIA 2038

CÂTEVA PRECIZĂRI CONCEPTUALE

Paradigma dezvoltării proiectate conține noi concepte care vor fi folosite în acest studiu.

Direcția de acțiune: reprezintă o **stare dezirabilă conectată la acțiunea colectivă**. Direcția de acțiune cuprinde deci două componente: o **stare dezirabilă a societății** și **voința de a acționa** pentru realizarea ei. Datorită complexității sale, a faptului că realizarea sa implică adaptarea continuă la contextele schimbătoare a resurselor și condițiilor, ea este o **proiectare deschisă**. Nu se pot stabili în prezent cu acuratețe obiective și ținte pentru diferitele etape ale procesului declanșat și nici strategiile de urmat. Simpla dezirabilitate nu e conectată la o concepție de acțiune și nici la voința de a acționa.

Obiective/ ținte: stările de atins sunt mai operațional conectate la acțiune, precizând rezultatele de obținut în perioade determinate de timp. În mod necesar sunt prevăzute și strategiile de utilizat, calea de a acționa. **Obiectivele** sunt stări care se presupune că vor fi atinse într-o perioadă de timp specificată printr-o strategie/ plan de acțiune, specificându-se eventual și resursele financiare necesare. **Țintele** reprezintă obiective clare de atins care nu sunt însă însoțite de un plan de acțiune formal asumat. Ele conțin voința de a acționa și decizia de a identifica continuu căile de acțiune. Țintele reprezintă deci o poziție intermediară între obiective și direcții de acțiune.

Borne/ indicatori de progres sunt etapele de parcurs în procesul desfășurat pe direcția de acțiune/ obiectivele și țintele propuse.

Evaluarea are ca temă estimarea gradului în care o politică, program, strategie, plan de soluționare a unei probleme sociale sau de dezvoltare socială și-a atins obiectivul și cât de eficient s-a desfășurat activitatea. Complementar este **monitorizarea** desfășurării activității propuse. Ea are ca obiectiv estimarea gradului în care s-a parcurs procesul de realizare a obiectivelor/ țintelor; cât s-a progresat spre ținta propusă: anual, în perioade ca 2018, 2020, 2025, 2038. Monitorizarea urmărește dacă s-a realizat un progres sau un regres, în funcție de care se pot adopta măsuri de corecție.

CADRELE EUROPENE DE REFERINȚĂ: SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI OBIECTIVE/ ȚINTE PENTRU 2038

Stabilirea obiectivelor și țintelor de atins într-un viitor specificat reprezintă un mecanism de mobilizare a resurselor și de motivare a efortului în vederea atingerii acelor obiective și ținte.

Modelul de societate asumat de România și de celelalte țări foste comuniste europene a fost cel al societăților capitaliste occidentale. Perspectiva accesului în UE a specificat și mai precis acest model: o societate europeană coezivă, cu convergența tuturor țărilor la standardele comune. Raportarea stării actuale a României, pe diferiți indicatori relevanți, la situația Europei indică ce este dezirabil și posibil de realizat, o perspectivă solidă pentru obiectivele și țintele pentru 2038. Stabilirea obiectivelor și țințelor de atins poate fi realizată prin considerarea standardelor realizate de celelalte țări europene.

Vom folosi deci următoarele trei grupuri de țări europene pe care le vom utiliza pentru stabilirea nivelurilor de performanță posibile pentru România în următorii 20 de ani.

UE 28: media țărilor membre ale UE. Avantajul acestui indicator este că politica Uniunii Europene are ca direcție de acțiune crearea unei Europe omogene, cu stimularea convergenței spre standarde comune. El are însă și un dezavantaj: reprezintă o stare destul de puțin precisă datorită diversificării actuale în Europa. Din acest motiv am optat mai mult pentru raportarea la două subgrupe de țări membre ale UE: UE 15 și UE 8.

UE 15: standardele țărilor europene dezvoltate oferă un set de ținte pentru viitor, probate a fi realizabile. Din acest grup fac parte țări cu o tradiție solidă de dezvoltare, dar și țări care, într-un moment sau altul, se confruntă cu crize importante, dar structura lor social-economică este consolidată: Germania, Franța, Italia, Spania, Portugalia, Grecia, Irlanda, Marea Britanie, Danemarca, Suedia, Finlanda, Olanda, Belgia, Luxemburg, Austria.

UE 8: grupul a 8 țări foste comuniste care au parcurs un proces de tranziție relativ de succes: Republica Cehă, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia și Ungaria. Raportarea la acest grup de țări oferă o viziune de ce s-a realizat în condiții normale a procesului de tranziție. Unele țări în tranziție s-au confruntat cu situații speciale care au avut efecte importante asupra evoluției lor: separarea Cehiei și a Slovaciei, ieșirea Estoniei, Letoniei și Lituaniei din fosta Uniune Sovietică. Nu am inclus în acest grup România și Bulgaria care se confruntă în momentul actual cu situații complexe de criză, starea lor social-economică fiind semnificativ diferită de a celorlalte țări în tranziție.

Obiective și ținte de performanță pentru 2038

Pentru stabilirea țințelor și obiectivelor pentru 2038 putem utiliza performanțele actuale ale diferitelor grupuri de țări europene. Toate aceste țări vor evolua în următorii 20 de ani, dar performanțele lor actuale sunt substanțial superioare celor actuale ale României și atingerea lor în următorii 20 ani reprezintă o performanță. Atingerea lor depinde de contextul în care vom evolua, dar și de capacitatea noastră. România poate realiza progrese rapide, dar ne poate fixa într-o stare de stagnare în subdezvoltare.

Vom utiliza patru niveluri de performanță posibile de realizat de România în următorii 20 ani.

Performanța maximă, posibil de atins, dar în condiții foarte favorabile și cu un efort deosebit. Performanțele actuale ale UE 15 sunt standarde foarte ridicate în raport cu starea actuală a României. În următorii 20 de ani și țările europene dezvoltate își vor îmbunătăți performanțele, dar ritmul lor va fi inevitabil mai temperat. Atingerea chiar a performanțelor actuale ale grupului UE 15 este o performanță maximală, cu o probabilitate mică. Chiar în acest caz maximal, distanța României de Grupul UE 15 atins în 2038 se va menține, dar substanțial mai redusă.

Performanță moderată ar putea fi estimată pentru mulți indicatori ca medie a performanțelor actuale a celor 2 grupuri: UE 8 și UE 15.

Performanță minimă modestă: depășirea ușor a performanțelor actuale UE 8, eventual spre media UE 28 și UE 8. Nivelul atins în prezent de fostele țări comuniste, deși semnificativ superior țării noastre, indică faptul că el a putut fi atins de țări care au pornit de la un punct relativ similar. Și aceste țări sunt implicate într-un proces de dezvoltare. Cu siguranță, în 20 de ani ele se vor apropia de nivelul țărilor europene consolidate, poate îl vor atinge sau se vor apropia substanțial de el.

Stagnare în criza actuală. Ar fi greu de crezut că România nu și-ar îmbunătăți deloc situația, fixându-se într-o stare cronică de subdezvoltare, Chiar și apropierea de nivelurile actuale UE 8, dar nu depășirea lor, ar caracteriza o situație de stagnare în criză.

Satisfacția cu viața

Indicatorul de satisfacție cu viața are o plajă de variație diferită de cea a indicatorilor deschiși la creșteri continue. Diferite analize conclud că o stare de satisfacție a unei colectivități suficient de largi și diverse care a atins o stare socială de echilibru a nevoilor și resurselor este caracterizată printr-o distribuție de **83/17**: circa 83% de membri ai colectivității exprimă stări variate de satisfacție și în jur de 17% plasați pe panta negativă a scalei, experimentând stări de insatisfacție⁶.

Distribuția satisfacției cu viața înregistrată de Eurobarometrul în 2015 oferă o imagine apropiată de distribuția așteptată:

- Țările UE 28 oferă un grad de satisfacție cu viața aproape de starea de echilibru subiectiv: 80% satisfacție
- Țările europene consolidate (UE 15) oferă un grad de satisfacție cu viața caracteristică unei stări de echilibru subiectiv: **83%** satisfacție.
- Țările foste comuniste care par a fi realizat o tranziție relativ bună, prezintă o satisfacție cu viața apropiată de starea de echilibru: **76%**.

⁶ Cătălin Zamfir, *Utilizarea datelor de opinie pentru diagnoza stării unui sistem social*, comunicare la Conferința internațională de sociologie, Oradea, 27-29 septembrie 2012. Publicat în Revista română de Sociologie.

- România se plasează la o distanță apreciabilă de starea de echilibru: **59%** persoane satisfăcute cu viața.
- Gradul predominant de nemulțumire din Bulgaria: **47%**.

Sursa: Eurobarometrul 83 2015, disponibil la http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_anx_en.pdf

Fiind o stare nu de creștere nelimitată, ci de echilibrare socială, starea de satisfacție a românilor de în jur de 83% persoane satisfăcute este o țintă de realizat, dar rezultat al unei politici de echilibrare social-politică și economică. Chiar dacă nivelul economiei nu îl va atinge pe cel al țărilor dezvoltate, dacă comunitatea va aprecia că s-a realizat un nivel economic rezonabil care să ofere un nivel decent de viață, că s-a realizat ce este posibil și că societatea este dominată de corectitudine, democrație și grijă pentru membrii săi, populația din România poate exprima un nivel ridicat de satisfacție cu viața. S-a atins un echilibru subiectiv al calității vieții. Desigur o asemenea stare de recuperare a încrederii nu poate fi realizată în perioade foarte scurte, dar posibil de realizat în decursul celor 20 de ani: o țară rezonabil de dezvoltată social-economic și, ceea ce este mai important, echilibrată social, politic și moral.

Tabel 12. Satisfacția cu viața

	VALORI ACTUALE		OBIECTIVE
	2015 (%)	2020 (%)	2038 (%)
UE 28	80%		
UE 15	83,4%		
UE 8	76%		
România	59%	70%	83%

Sursa: Eurobarometrul 83, disponibil http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_anx_en.pdf

Deci România își poate propune țintă pentru 2038: 83% români satisfăcuți cu viața. Orice nivel sub 83% ar indica un deficit de atingere a unui echilibru social al României.

Societatea pe care vrem să o avem în 2038 nu trebuie să fie rezultatul angajării unei creșteri economice cu orice preț, ci diferit: o **Românie prosperă și echilibrată**. Acest model de societate poate oferi o societate mai coezivă, cu dezvoltări în toate componentele ei.

Standardul de viață

Ocuparea. Reformarea economiei a avut loc printr-o scădere dramatică a ocupării, a oportunităților de activități economice. Celelalte țări în tranziție au reușit să facă o reformă a economiei cu menținerea unui nivel mai ridicat de ocupare: 70,8%, mai ridicat cu aproximativ 5 puncte procentuale față de situația actuală a României.

Ținta normală pentru 2038 va fi deci creșterea ocupării la nivelul celorlalte țări europene dezvoltate: **85%**

Tabel 13. Rata ocupării: populația 20–64 ani

	VALORI ACTUALE		OBIECTIVE
	2015 (%)	2020 (%)	2038 (%)
UE 28	70%	75%	
UE 15	70,5%	75%	
UE 8	71,3%	-	-
România	66%	70%	85%

Sursa: Eurostat [t2020_10].

Creșterea oportunităților de ocupare este crucială pentru depășirea stării de subdezvoltare și eliminarea agravării tuturor problemelor sociale actuale. Ținta ocupării trebuie să aibă în vedere și îmbunătățirea condițiilor de muncă, calitatea umană a munii, creșterea semnificativă a posturilor de muncă de calitate.

Veniturile populației. Așa cum am precizat mai sus, venitul disponibil *per capita* plasează România pe **ultimul loc în Europa**: 39% din UE 18 și 62% din UE 8 (Eurostat, 2015). Veniturile pot crește printr-o reorientare a unui pachet de politici: politica economică, politica socială de creștere a capacității de negociere a angajaților și o creștere a politicii de protecție și suport social.

Experiența ultimilor 26 de ani nu susține speranța că veniturile salariale cresc automat ca rezultat al creșterii PIB-ului. Datele arată că o creștere a PIB-ului de aproape 3 ori este însoțită de o creștere mult mai modestă a veniturilor salariale:

Tabel 14. PIB și salariul mediu

	2015 față de 1990
PIB în PPS	279,1 %
Salariul mediu real	134,1 %

Sursa: INS, Baza Tempo.

O reechilibrare a veniturilor populației nu poate fi realizată fără intervenția activă a factorului politic.

Sursele creșterii veniturilor:

1. O politică mult mai activă de creștere a:
  - a. Ocupării: creșterea locurilor de muncă
  - b. Ocupării salariale.
  - c. Creșterea valorii muncii: o politică de industrializare și a valorii muncii agricole.
2. Înlocuirea politicii salariului mic cu politica creșterii proiectată a salariilor.
  - a. Creșterea proiectată pe etape a salariului minim
  - b. Creșterea capacității de negociere a angajaților

- c. Un program politic de schimbare a raportului dintre salarii/ profit în distribuția valorii nou create.
3. Creșterea programelor de suport și protecție socială: creșterea valorii serviciilor sociale publice și a beneficiilor sociale financiare.

Salariile

În situația actuală a României, creșterea ocupării salariale este direcție foarte importantă. Proporția muncii salariale în totalul ocupării este rezonabil de atins în 20 de ani la nivelul țărilor europene dezvoltate. Valoarea salariilor este variabila critică a standardului de viață pentru România actuală.

Salariul minim este o variabilă aflată direct sub controlul social-politic. Este posibil, așa cum se propune în momentul actual, chiar să se stabilească politic un calendar de creștere a lui.

Tabel 15. Proiecții de performanță: Salariul minim, exprimat în EURO, 2038

	Valoare actuală (2015)	Performanță maximă	Performanță moderată	Performanță modestă
România	217	951	672	393
Creștere față de 2014		438%	310%	181%
Bulgaria	184	951	672	393
Creștere față de anul 2014		517%	365%	213%

Sursa: Eurostat [tps00155].

În anii următori, salariul minim va crește cu siguranță mai substanțial sub presiunile politice ale actorilor sociali implicați.

Salariul mediu

Tabel 16. Proiecții de performanță 2038: Salariul mediu net exprimat în EURO

	Valoare actuală: 2015	Performanță maximă	Performanță moderată	Performanță modestă
România	417	2 305	1 480	655
Creștere față de 2014		552%	355%	157%

Sursa: Eurostat.

După cum se vede, creșterea salariilor pentru a atinge în următorii 20 de ani standardele europene va fi mult mai dificilă. O direcție va trebui să fie scăderea diferenței salarilor minim/ salarilor medii, posibil doar prin creșterea salariului minim. După menținerea salariului minim, în ultimii 25 ani, la un nivel scăzut, este previzibil ca după alegeri să asistăm la o creștere semnificativă a acestuia. Este nevoie de o planificare a creșterii salariale și o monitorizare a apropierei ei de ținta propusă. Atingerea nivelurilor de performanță proiectată a salariului mediu se dovedește a fi dificilă, ea depinzând de o mulțime de factori. Este posibil doar o politică susținută de creșterea rapidă a salariului minim. În Anexa 1 sunt date ratele de creștere (salarul minim, Tabelul 3, și salarul mediu, Tabelul 4) pentru atingerea diferitelor ținte în 2038.

Politica salarială în România nu a avut în perioada tranziției ca obiectiv creșterea salariilor. Dimpotrivă, ea a fost centrată pe opțiunea **salarului mic**, considerat a fi principalul instrument politic al creșterii economice. Creșterile salariale care s-au produs au fost considerate ori cedări politice, mai ales în perioade electorale, ori mici ajustări, rezultat al dinamicii economiei. Dacă ar urma politica salarială de până acum, România se va depărta în orizontul 2038 substanțial de standardele europene.

Obiectivul cheie, o **România prosperă și echilibrată**, poate fi realizat doar printr-o schimbare radicală a politicii salariale: o **politică promuncă**, de la **politica salarului mic**, la **politica creșterii progresive a salariilor** pentru a se atinge standardele europene.

Politica salarului mic nu este o condiție a creșterii economiei, ci o ideologie a **economiei leneșe**, o **economie proprofit**, lipsită de motivarea inovațiilor ca sursă primară a creșterii economice, a exploatării forței de muncă, susținută cu mijloace politice. Creșterea salariilor trebuie considerată nu ca un factor care ar descuraja investițiile și scăderea eficienței economice, ci un factor de motivare a inovației și a parteneriatului pentru eficiență.

Politica salarială în următorii 20 de ani va avea ca unul dintre principale mecanisme refacerea capacității de **negociere colectivă** a salariilor și a condițiilor de muncă, complementar cu creșterea ocupării. Este urgentă adoptarea legii sistemului unic al salariilor publice, cu mărirea proiectată a salariilor de importanță națională: sănătate, educație, asistență socială, cercetare, administrație. Nivelul scăzut al salariilor din economia reală va crea în viitor o problemă dificilă în viitor.

De ce nivelul salariilor este atât de scăzut în România? Explicația standard în discursul public actual este centrată pe formularea confuză a *nivelului scăzut al productivității muncii*. Formularea trimite emoțional la responsabilitatea salariatului. În fapt trebuie limpezite cauzele așa-zisei productivități scăzute. Desigur, și salariatul poate avea o vină. Dar cauzele stau în altă parte: prăbușirea sferelor cu munci de valoare (dezindustrializarea a produs un dezastru al capacității de muncă), tehnologia depășită în multe domenii și, în primul rând, deficitul de management. Se ignoră însă o altă cauză care explică probabil în cea mai mare parte salariile mici: **raportul dintre muncă și profit**. În primul rând o politică **pro-profit**, accentuată în favoarea profitului, complementar cu prăbușirea

capacității de negociere a angajaților. Poziția sindicatelor s-a marginalizat rapid. O creștere comodă a producției prin sacrificarea muncii.

Tabel 17. Ponderea profitului în totalul valorii nou create: semestrul 4, 2014

PONDEREA PROFITULUI	
UE 18 ⁷	40,9%
UE8	39%
România	62,2%

Sursa: Eurostat.

Un obiectiv important al reechilibrării standardului de viață este deci modificarea drastică a raportului muncă/ profit: de la **62,2%** în favoarea profitului în 2014 la circa **40%** în perspectiva anului 2038.

Datele duc la o concluzie importantă. Celelalte țări în tranziție, deși și ele cu dificultăți de relansare a economiei, de atragere a investițiilor externe, au reușit să o facă realizând un echilibru de tip european a salariilor cu profitul.

CONTRIBUȚIA STATULUI LA BUNĂSTAREA ROMÂNIEI

Dimensiunile statului

Politica statului în perioada tranziției a fost politica statului cât mai mic posibil. Argumentul a fost că statul parazitează economia, împiedicând dezvoltarea. Statul român a fost și este mic, dar economia a mers slab în toată această perioadă. Această filozofie este în contradicție cu viziunea europeană.

Statul, complementar cu economia, are un rol esențial în organizarea societății, în producerea bunăstării, a calității vieții: educație, sănătate, asigurări sociale, crearea locurilor de muncă, suport pentru copii și pentru familii, suport pentru săraci. Rolul care i se acordă statului în România este ilustrat de nivelul finanțării sale.

Tabel 18. Proiecții de performanță: Cheltuielile guvernamentale (% din PIB), 2038

	Valoarea actuală (2015)	Performanța maximă (UE 15)	Performanța moderată (UE15 + UE 8/2)	Performanță modestă (UE 8)
România	35,7	47,8	45	42,4
Creștere puncte procentuale față de 2014		12,1	9,3	5,4

Sursa: Eurostat [tec00023], calcule proprii ale autorilor.

⁷ Datele disponibile sunt parțiale: din UE18 avem doar date din 14 țări și pentru UE8, doar 4 țări.

Funcțiile sociale ale statului

Dilema de la începutul lansării tranziției a fost de a alege între două orientări fundamentale de politică socială: o tranziție cu protecție socială accentuată pentru a diminua costurile sociale ale tranziției sau considerarea statului (inclusive funcțiile sociale ale statului) ca o piedică pentru reformele tranziției și în consecință sistematic neglijată. Această a doua variantă a fost adoptată. Finanțarea funcțiilor sociale ale statului este o dovadă. Ea se plasează la jumătatea finanțării ca procent din PIB față de țările europene dezvoltate și deasemenea la distanță substanțială față de celelalte țări în tranziție.

Tabel 19. Proiecții de performanță 2038. Cheltuielile publice sociale (Pensii, Sănătate, Șomaj, Asistență Socială), ca % din PIB, 2014

	Valoarea actuală (2014)	Performanța maximă (UE 15)	Performanță moderată (UE 15+UE 8/2)	Performanță modestă (UE 8)
România	11,4	20	17,3	14
Creștere puncte procentuale față de 2014		8,6	5,9	2,6

Sursa: Eurostat [gov_10a_exp], calcule proprii ale autorilor.

CAPITOLUL 3. O NOUĂ VIZIUNE POLITICĂ PENTRU 2038

Întreaga analiză de până aici duce la concluzia că societatea românească se află într-o situație de reorientare profundă: politicile de până acum pot continua, dar costul este imens. Este nevoie de schimbări de concepție.

Alegerile din decembrie 2016 au adus în conștiința publică nu numai gravele probleme cu care România se confruntă în prezent, dar și o criză de viziune social-politică: care sunt prioritățile politice și în ce direcție trebuie să acționăm.

În primele două capitole s-au formulat un grup de obiective, ținte, direcții de dezvoltare. Întrebarea este cum pot fi atinse aceste obiective. Capitolul 3 este dedicat explorării direcțiilor unui posibil program de dezvoltare social-economică a României pentru următorii 20 de ani.

Comunitatea, larg ignorată până acum, impune cu putere regândirea în toate sferile unei politici sociale de dezvoltare.

În politică. Competiția politică este înlocuită de lupta personalizată în jurul a „cine este mai penal” și cu DNA ca armă primară a competiției politice. Este nevoie de o dezbateră politică asupra viziunii ieșirii României din criza actuală și angajarea într-un proces durabil de dezvoltare social-economică.

În economie. Abandonarea viziunii economiei românești ca simplă parte a economiei mondiale/ europene, supusă valurilor economiei globale. Politicul trebuie să-și asume responsabilitatea pentru măsuri de dezvoltare economică, orientate de interesul național al întregii comunități.

În sfera politicii sociale. Socialul, ignorat ca un cost inevitabil al reformelor tranziției, trebuie pus în centrul programelor politice. Este imperios necesară o reumanizare a politicului în toate sferele.

DIRECȚII ALE PROGRAMULUI ROMÂNIA 2038

Pentru elaborarea noului program de dezvoltare a României este necesar, în primul rând, să ne eliberăm de un set de stereotipuri care au stat la baza politicilor de până acum și care blochează conceperea viitorului și asumarea unor noi principii.

1. Economia, odată privatizată, se schimbă singură/ promovarea unei noi politici economice centrată pe interesul social de lichidare a subdezvoltării

S-a presupus că economia se schimbă, dar rezultatul nu este ceea ce am dorit. E vitală lansarea unei noi viziuni economice în care statul să-și afirme un nou rol: o politică economică activă orientată de priorități ale economiei naționale, cu un rol crescut în crearea de noi locuri de muncă și acestea de calitate.

Se prefigurează câteva direcții ale unei noi politici economice impuse de această dată de necesitățile sociale.

- Încurajarea cu prioritate a acumulării de **capital național** ca instrument prioritar al creării de noi locuri de muncă și realizarea unei economii sustenabile.
- Participarea activă a satului în punctele vitale ale economiei românești: utilizarea profitabilă colectiv a resurselor naturale și acumulate istoric, în producerea energiei este cazul cel mai important.
- Dezvoltarea de programe de investiții publice orientate de interese social-economice naționale:
  - Crearea de locuri de muncă
  - Orientarea predominant legată de interesul național economic și social
  - Utilizarea resurselor naționale în interesul întregii colectivități
  - Dezvoltarea resurselor umane naționale: capacități profesionale și manageriale
  - Orientarea investițiilor publice spre zonele sărace, cu precădere de utilizare a forței de muncă neocupată.

2. Refacerea echilibrului muncă/ prosperitate

Reabilitarea valorii umane și sociale a muncii. Munca este mijlocul sigur nu de simplă supraviețuire, ci de acces la prosperitate. Politica veniturilor trebuie axată pe principiul *orice muncă asigură un minim de prosperitate*.

Lansarea unei noi politici a veniturilor. În centrul său trebuie să stea apropierea eșalonată în timp a veniturilor de standardul decent de viață.

- Pârghia este politica salariului minim.
- Echilibrarea sistemului salarizării în sistemul public. Sistemul unic de salarizare în sistemul public este o prioritate.
- Refacerea capacității de negociere salarială a angajaților: distribuția valorii nou creată între profit și angajați trebuie adusă la nivelul practicii europene.

3. Recâștigarea valorii muncii

Crește riscul ca munca să nu producă nici prosperitate și nici prestigiu personal. Valoarea muncii este cale fundamentală a dezvoltării sociale și personale.

4. Însănătoșirea și eficientizarea sistemului public

Trei probleme ale sistemului public românesc actual:

- **Birocratizarea.** Asistăm nu la o scădere treptată, chiar într-un ritm prea lent, ci la o creștere îngrijorătoare a birocrăției, dincolo de orice raționalitate. Birocrația este rezultatul nu numai al incompetenței, dar și al corupției și nerespectării cetățeanului. Respectul pentru cetățean trebuie să fie prioritar, respectul legii fiind o condiție fundamentală, dar nu obiectivul ultim și exclusiv. Debirocratizarea funcționării sistemului public este o prioritate absolută de maximă urgență.
- **Practici iraționale.** Raționalitatea funcționării sistemului public este o condiție elementară a eficienței. Transparența deciziilor publice este instrumentul vital al asigurării raționalității și credibilității. Netransparența creează corupție și funcționare ineficientă.
- **Nesepararea strictă a politicului de sistemul administrației publice** este o cauză primară a o mulțime de „patologii”: incompetența, corupția, iraționalitatea funcționării sistemului, nivelul scăzut de transparență. Depolitizarea aparatului administrației publice este un obiectiv prioritar pentru perioada imediat următoare.

Țintă prioritară: refacerea încrederii populației în instituțiile publice, pe fondul unei creșteri a moralului colectiv.

5. O nouă viziune a programelor publice.

Funcționarea sistemului public se află într-un proces rapid de schimbare. La problemele punctuale, instituțiile publice s-au concentrat pe aplicarea reglementărilor legale. Tot mai mult însă cresc activitățile de elaborare și implementare a unor programe publice complexe în rezolvarea unor tipuri de probleme și susținerea dezvoltării social-economice. Dar ne confruntăm cu o adevărată criză a ineficienței programelor publice.

Care este cauza? Nu doar limitele de competență sunt sursa, ci evidența unor adevărate patologii ale programelor/ proiectelor/ strategiilor. Eficiența social scăzută este datorată, în special, obsesiei defensive pentru suprareglementare și centrării excesive pe controlul respectării procedurilor și ignorarea rezultatelor, a eficienței globale. Suprareglementarea și centrarea exclusivă pe respectarea procedurilor este sursa ineficienței, risipei resurselor, birocratizării și deschide, cum s-a dovedit, oportunitățile de corupție și subiectivism. Controlul utilizării resurselor publice trebuie să se axeze cu prioritate pe **evaluarea** rezultatelor. Competența de evaluare de fond și de monitorizare a progreselor obținute trebuie repute în centrul activității de control public. Expertiza birocratului trebuie înlocuită cu expertiza elaborării și evaluării programelor publice.

Accentul trebuie deplasat pe **pre-evaluarea** eficienței potențiale a programelor; **monitorizarea** și **evaluarea** pe parcurs și la final a eficienței lor. Creșterea competenței de evaluare și monitorizare este vitală. Dezvoltarea unor noi sisteme nebirocratice de monitorizare în următorii ani este obligatorie.

Promovarea unei noi etici a activităților publice centrată pe prosperitatea populației și respectul pentru persoana umană pusă la baza sistemului public. Tendința actuală de coagulare a unei noi forme a *dictaturii*, *dictatura birocrăției împotriva populației și promovarea profitului birocratic*.

6. O reorientare a efortului politic spre programe de dezvoltare socială

Pentru aceasta este nevoie de o nouă competență: elaborarea de strategii, planuri, programe; elaborarea de calendare de atingere a țintelor cu stabilirea bornelor și etapelor. O nouă competență și un nou sistem instituțional de monitorizare și evaluare sunt absolut necesare.

7. Abandonarea ideologiei statului mic

Statul trebuie să-și asume rolul, stabilit în statele europene moderne, în crearea prosperității. În cazul României, statul trebuie să-și crească rapid rolul în toate funcțiile sale, în primul rând prin lichidarea subfinanțării sale, dar și prin stabilirea cu claritate a noi obiective/ ținte care să susțină dezvoltarea socială.

8. Abandonul viziunii statului social și mai mic: socialul este rezultatul automat al creșterii economice

Starea socială a țării, calitatea vieții colectivității, este repusă ca obiectiv global de dezvoltare social-economică, cristalizarea unei politici de dezvoltare socială, complementar cu politica economică, într-o viziune globală integrată.

Viziunea *statului asistențial* este o caricaturizare a rolului activ al comunității în proiectarea propriei sale vieți. Dezvoltarea socială deține rolul central al programelor globale de creștere a prosperității.

Pe această dimensiune, România trebuie să-și reconsidere rolul său social la nivelul standardelor europene actuale.

Lichidarea subfinanțării socialului este importantă. Dar este o iluzie că finanțarea crescută rezolvă automat problemele sociale. E nevoie de o regândire a strategiilor lor și de creștere a eficienței lor.

Oricum, este nevoie de o **orientare prosocială** accentuată.

9. Accentuarea și valorizarea stării sociale a României

În politica socială, nevoile sociale fundamentale sunt susținute foarte puțin nu numai în limitele resurselor disponibile, ci ca proporție a acestora. Subfinanțarea relativă cronică (ca procent din PIB) a spațiului social trebuie urgent eliminată. O centralizare a **politicii prosociale** este o prioritate absolută. Ea este vitală nu numai datorită cerinței firești de aliniere la standardele europene, dar și pentru a putea face față acumulării unor probleme sociale, multe dintre ele în proces de acutizare datorită neglijării lor.

10. Reducerea rapidă a inegalităților sociale și a polarizării sociale, promovarea incluziunii sociale.

Țintă 2020: reducerea indicelui *Gini* de la 37,4 la 31, media europeană.

Țintă 2038: reducerea *Gini* la nivelul țărilor europene dezvoltate – 25–26. Regândirea actualului sistem de impozitare este urgentă ca instrument de lichidare a sărăciei, motivare a performanței și promovare a unei inegalități echilibrate.

11. Interes crescut acordat zonelor cu riscul cel mai ridicat

Nu se poate să se acorde o atenție scăzută domeniilor unde presiunea socială este foarte ridicată: sănătatea, educația, pensiile. Dar alte zone grav afectate sunt practic ignorate. Ne confruntăm cu o explozie a sărăcirii populației, care tinde să se cronicezeze la nivelul a 40% din populație. Ajutorul acordat celor aflați într-o sărăcie cruntă este extrem de redus, cu mult sub nivelul de supraviețuire. Sunt ignorate „pungile de sărăcie”, cele mai multe aflate într-un proces de creștere. Nu avem o politică coerentă a locuirii, aceasta fiind în curs rapid de agravare. Nu există o preocupare de prevenire a apariției unor noi surse de aruncare în sărăcie: debransarea de la încălzire, debransarea de la sistemul de energie electrică, pierderea locuinței.

12. Capacitate ridicată de abordare a cazurilor sociale extreme

Unele cauze sunt globale, afectează întreaga viață a societății românești, de exemplu corupția, altele sunt locale, ca de exemplu pungile de sărăcie. Problemele prioritare, naționale sau locale trebuie abordate prin strategii coerente, iar implementarea acestora trebuie monitorizată și evaluată pe parcurs. Altfel eșuăm prin abordări parțiale cum este cazul reducerii luptei împotriva corupției la cele mai dure mijloace, de natură represivă.

13. O politică eficientă de suport pentru copii și pentru familiile cu copii

După 27 de ani realizăm că segmentul cel mai sărac din România îl constituie copiii, urmași de tineri. Nevoile de dezvoltare normală a copiilor sunt aruncate pe spatele părinților care, în fapt, au resurse financiare la limită. Chiar în ciuda evidenței că scăderea natalității în România s-a agravat, nu avem o politică de stimulare a natalității și nici de prevenire a abandonului copilului. Lipsesc serviciile de susținere la un nivel decent al copiilor abandonati.

14. Educația ca resursă a calității vieții

Ne confruntăm cu un nivel scăzut de educație (probleme precum abandonul școlar), deprecierea calității școlii, mai ales prin polarizare educațională.

Relansarea sistemului de educație, din perspectiva calității vieții, trebuie să aibă următoarele priorități:

- Suport social pentru participarea școlară, cu prioritate pentru zonele defavorizate: transport, cantine, rechizite gratuite.
Obiectiv: reducerea spre zero a neînscrierii școlare; reducerea peste media europeană a abandonului școlar.
- Revederea programei de învățământ cu obiectivul ca educația să răspundă mai bine la nevoile vieții:
- Diversificarea accentuată a formelor de învățământ în raport cu preferințele/ capacitățile personale și cu nevoile sociale.
- Creșterea competențelor pe direcții ignorate: economie, competențe profesionale, integrare socială, cunoașterea sistemului public și juridic. O prioritate: educarea etică a tinerilor.
Obiectiv prioritar: lansarea unui program pentru 2017-2018 de regândire a conținutului și orientării învățământului.
- Refacerea prestigiului social al învățământului și salarizarea decentă și stimulativă a corpului profesoral.

15. Sistemul de sănătate orientat cu prioritate către:

- Acoperirea întregii populații cu serviciile de sănătate de bază.
- O salarizare decentă a specialiștilor din domeniu.
- Un management care să asigure eficiența utilizării resurselor financiare cu identificarea surselor de corupție/ risipă și eliminarea lor.
- O politică de încurajare a producției naționale de suport pentru sănătate.

16. Un program național de reabilitarea natalității. Este vital a se depăși blocajul în amânarea adoptării unui asemenea program.

Obiectiv pe termen mediu și lung: stabilizarea natalității cel puțin la nivelul reproducerii simple a populației.

- Suportul pentru copii și pentru familiile cu copii, mai ales pentru familiile cu doi și mai mulți copii este un obiectiv prioritar.
- Pe fondul unei politici active de creștere a ocupării și de suport pentru familiile cu copii, preferința trebuie acordată furnizării de servicii, dar și aducerii la un nivel decent a alocațiilor pentru copii.

17. Controlul strict al surselor de sistem ale corupției. Toleranța de 25 de ani pentru îmbogățirea imorală și corupție acum se plătește.

18. Creșterea încrederii în instituțiile publice și în clasa politică. De la o colectivitate demoralizată, care a pierdut încrederea în direcția schimbărilor la o colectivitate puternic coezivă și încrezătoare.

19. Recâștigarea valorii responsabilității și a cultivării prestigiului personal.

20. Reducerea migrației cu efectele ei asupra capacității colective de autoorganizare pentru prosperitate, inclusiv efectul demoralizant.

21. Promovarea cu prioritate a unui stil de viață echilibrat, adaptat la contextul unei societăți moderne, dar și la resursele economice relativ limitate

Procesul de cristalizare a unui asemenea stil de viață, care să asigure un nivel maxim de calitate a vieții, în condițiile existente, este în dezvoltare. El trebuie însă să fie susținut. Promovarea modelelor de viață risipitoare și obținute pe căi morale cel puțin discutabile, adesea la marginea sau dincolo de legalitate au efecte distructive la nivel colectiv, au o sustenabilitate scăzută și în ultimă instanță nu produc o stare de fericire durabilă. Modelele de bogăție excesivă, risipitoare și pe surse economice discutabile moral și legal, larg difuzate public sunt frustrante. Este necesară dezvoltarea unei noi competențe: evaluarea eficienței în termenii calității vieții a stilurilor/ modelelor de viață. Alternativă: o societate echilibrată, adaptată la resursele și condițiile disponibile și animată de responsabilitate socială. Inevitabil, o asemenea strategie implică un mod de viață nu polarizat cu săraci și elite extrem de bogate, ci coeziv, echilibrat. Rolul mass-media este esențial în acest proces, dar din acest punct de vedere se impune o reconsiderare profundă de viziune.

22. Subdezvoltarea cronică a cercetării științifice.

Tranziția României a fost caracterizată de ignorarea cronică a programelor de cercetare științifică, caracterizată prin subfinanțare și chiar desființarea unor importante institute de cercetare.

Știința devine tot mai mult în societatea modernă o resursă vitală a dezvoltării sociale.

În mod special cercetarea realității sociale a României este subdezvoltată sau, când este finanțată, ea este externalizată în misiunea unor instituții internaționale, adesea deformate de propria lor orientare ideologică. Cercetarea științifică academică trebuie promovată ca o prioritate absolută.

Una dintre urgențele prioritare ale României în contextul actual este lansarea cu rapiditate a unui program de dezvoltare a științei românești.

CAPITOLUL 4. STRATEGII SECTORIALE

Acest capitol este alcătuit din trei părți: începem prin prezentarea unor problematici generale, caracteristice societății românești contemporane – politică, surse și priorități de finanțare, beneficii sociale, sărăcie și inegalitate, ocupare, mediul rural, dinamica populației. Partea a doua este destinată analizei unor servicii sociale publice, fundamentale pentru calitatea vieții indivizilor, dar și pentru calitatea societății: educație, sănătate, asistență socială. Partea a treia este constituită ca o serie de studii de caz, care aduc specificitate cadrelor generale descrise în prealabil.

PARTEA I: ASPECTE SOCIAL-ECONOMICE

FINANȚAREA PUBLICĂ (MANUELA SOFIA STĂNCULESCU, MONICA MARIN)

Finanțarea calității vieții se poate realiza dintr-o pluralitate de resurse, inclusiv finanțarea directă și finanțarea socială.

1. Finanțarea directă: este finanțarea care decurge din activitatea economică, din veniturile primare – salarii, profituri etc. Această finanțare depinde în principal de starea economiei, dar într-o măsură greu de determinat de deciziile politice: politica ocupării, politica creșterii economice, politica locurilor de muncă, atât cantitativ, cât și calitativ; inclusiv de negocierile colective. Importantă este poziția economiei românești în economia europeană și mondială.
2. Finanțarea socială, finanțarea prin mecanisme sociale, de regulă prin buget. Această finanțare depinde structural de politica bugetară și de distribuirea bugetului spre nevoile sociale.

În privința politicii bugetare, subliniem:

- i. Politica bugetului mic/ statul mic care a dus la scăderea relativă a resurselor sociale/ bugetare.
- ii. Politica impozitelor are efecte sociale foarte importante; în mod special are ca efect dimensiunile mai mici sau mai mari ale bugetului.

Buget/ PIB. În România, bugetul este mic. Poate el să crească? Veniturile sunt mici, prin urmare nu poate substanțial crește impozitarea pe venituri din muncă. Ar putea fi avute în vedere și următoarele aspecte:

- i. Politica de impozitare a veniturilor;
- ii. Impozitarea progresivă;
- iii. Lărgirea bazei de impozitare (creșterea activității economice impozitate, mai ales a muncii salariale);
- iv. Impozitarea consumului;
- v. Impozitarea profitului;

- vi.** Veniturile statului din resursele naturale și a resurselor publice. Larg ignorate, prin privatizarea profitului din resursele comunității;
- vii.** Creșterea eficienței statului în colectarea veniturilor bugetare;
- viii.** Micșorarea evaziunii fiscale;
- ix.** Reducerea corupției;
- x.** Îmbunătățirea absorbției și utilizării fondurilor europene.

În prezent, România a reușit să recupereze substanțial din performanța scăzută înregistrată la sfârșitul anului 2015 (69,9%) atingând în ultimele luni ale anului 2016 o rată totală de absorbție apentru fondurile structurale de 89,1%⁸ (date octombrie 2016). În acest context, România nu are cea mai slabă performanță din UE, având în prezent o rată de absorbție mai mare decât a Italiei sau a Maltei⁹, dar tot pe ultimele locuri din Europa (vezi Anexă)¹⁰. Cauzele structurale care au contribuit la acest rezultat rămân în continuare provocări majore și pentru viitoarea perioadă de programare a fondurilor structurale, în condițiile unui volum crescut de alocări bugetare față de perioada anterioară. De remarcat, tot pentru programarea precedentă, performanța țărilor post-comuniste – Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia și Slovenia care au aceeași valoare a absorbției – de 95% din total alocări, adică a doua cea mai bună performanță de la nivelul UE 28. Totuși, rata actuală înregistrată în România nu reprezintă situația finală a absorbției pentru exercițiul financiar precedent¹¹, ca urmare a termenelor limită fixate în calendarul de închidere a programelor operaționale 2007-2013. În același timp, nu reprezintă performanța globală a fondurilor europene în România, pentru că nu include fondurile alocate în cadrul Politicii Agricole Comune. Pentru acestea din urmă, potrivit datelor Ministerului Finanțelor Publice incluse în Raportul de țară al Comisiei Europene (2016: 10), rata de absorbție a fost de 82,3% în decembrie 2015.

România are a doua¹² cea mai mică pondere în PIB a veniturilor bugetare din Uniunea Europeană – doar 34,8% din PIB, cu 10,2% sub media europeană (Consiliul Fiscal, 2016: 106). Ponderea veniturilor fiscale (impozite și contribuții sociale) în România este pe ultimul loc în Europa – 28% față de media UE de 39,7% (ibid.). Sistemul de colectare a taxelor și impozitelor în România este

⁸ Rata de absorbție calculată de Comisia Europeană pe baza plăților intermediare și a prefinanțării

⁹ Performanță superioară și Croației, care este însă un nou stat membru UE.

¹⁰ Ineficacitatea administrației publice și fenomenul răspândit al corupției au fost identificați printre factorii explicativi (Comisia Europeană, 2016).

¹¹ “Calendarul de închidere a programelor operaționale 2007 – 2013 cuprinde trei etape: 31 decembrie 2015 - termenul final de eligibilitate a cheltuielilor efectuate de beneficiari; până la data de 30 iunie 2016, MFE trebuie să transmită la CE și la Autoritatea de audit ultima aplicație de plată intermediară; până la data de 31 martie 2017, România trebuie să transmită la CE, prin SFC 2007, aplicația de plată a soldului final și declarația finală de cheltuieli, acesta fiind ultimul termen până la care se pot primi fonduri europene pe baza cheltuielilor eligibile aferente perioadei de programare 2007-2013” (Consiliul Fiscal, 2015: 94).

¹² După Irlanda.

caracterizat de un grad redus de eficiență, în ciuda eforturilor de reformare a administrației fiscale din ultimii ani (Consiliul Fiscal, 2016: 110).

Aceste aspecte reprezintă provocări reale în construcția bugetului public,¹³ legate în mare parte și de calitatea instituțiilor dar și de modul general de elaborare a politicilor publice în România. În acest sens, în cadrul proiectului Academiei Române de elaborare a Strategiei de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani (Zamfir (coord.), 2015), ICCV a inclus creșterea rapidă a calității sistemului public¹⁴ printre obiectivele cheie.

Un alt aspect important este politica distribuirii resurselor bugetare: care sfere bugetare sunt mai largi, care sunt mai reduse. În cele ce urmează, prezentăm pe scurt prioritatea acordată cheltuielilor sectoarelor sociale (educație, sănătate și protecție socială), analizată în comparație cu media țărilor europene dar și ca dinamică în timp.

România se situează pe ultimele locuri în Europa ca pondere a cheltuielilor sectoarelor sociale (educație, sănătate și protecție socială) în totalul cheltuielilor guvernamentale¹⁵. În același timp, în toate statele europene¹⁶ cheltuielile sectoarelor sociale reprezintă mai mult de jumătate din totalul cheltuielilor guvernamentale. La nivel de sectoare publice, cea mai mare discrepanță între valoarea pentru România și cea înregistrată la nivel european se înregistrează în cazul cheltuielilor de protecție socială (32,7% față de 40,4%)¹⁷.

Prioritatea cheltuielilor de protecție socială în totalul cheltuielilor publice a scăzut pe parcursul ultimilor 5 ani, de la 34,8% în 2010 la 32,7% în 2014. În plus, dacă excludem din analiză ponderea beneficiilor legate de vârstă (în principal pensii), ponderea cheltuielilor de protecție socială din România în totalul cheltuielilor guvernamentale scade la numai 7%, față de media UE-28 de 19% (date 2014).

Prioritatea sectorului educației, reflectată în ponderea cheltuielilor guvernamentale, este foarte scăzută în cazul României, privită în context european.

¹³ Ca exemplu, Consiliul Fiscal (2016: 16) “constată că modul de construcție a cadrului bugetar pentru perioada 2016-2018 este în flagrantă contradicție cu principiile și regulile fiscale instituite de LRFB[Legea Responsabilității Fiscal- Bugetare], precum și cu tratatele de guvernanță fiscală existente la nivel european al căror semnatar este România. În anii următori se prefigurează un derapaj bugetar de amploare, generat de un mix de reduceri agresive de taxe, în special pe consum, combinate cu creșteri importante de cheltuieli bugetare, în special de natură salarială”.

¹⁴ În definiția Comisiei Europene (2015), calitatea administrației publice se referă la: (1) o mai bună reglementare (“policy-making”); (2) incorporare a practicilor etice și anti-corupție; (3) instituții profesionale și funcționale; (4) îmbunătățirea furnizării serviciilor; (5) îmbunătățirea mediului de afaceri; (6) îmbunătățirea calității sistemelor de justiție și (7) administrarea eficientă a fondurilor publice.

¹⁵ Analiza este realizată pe baza datelor Eurostat, clasificarea COFOG.

¹⁶ Excepție: Cipru.

¹⁷ Ponderea cheltuielilor de protecție socială în cheltuielile guvernamentale este însă mare comparativ cu celelalte diviziuni COFOG (Classification of the Functions of Government), atât pentru România, cât și la nivelul Uniunii Europene și în majoritatea țărilor membre, reflectând “principala funcție a statului de redistribuire a veniturilor și a resurselor, finanțate de contribuțiile obligatorii” (Eurostat, 2016).

Numai Italia are o pondere mai scăzută decât România, iar toate fostele țări post-comuniste au ponderi mai mari. Mai mult decât atât, numai Bulgaria are o valoare sub media UE 28, în timp ce celelalte țări din fostul bloc comunist înregistrează valori mai mari decât media europeană. Pe parcursul ultimilor 5 ani, ponderea educației în totalul cheltuielilor guvernamentale a fost constant în jurul valorii de 8%, cu excepția anului 2011, pentru care valoarea este de 10,4%¹⁸.

Și pentru sănătate, România se situează sub media europeană privind ponderea acestor cheltuieli în totalul cheltuielilor guvernamentale. Totuși, pentru sectorul de sănătate, România are valori mai mari decât fostele țări post-comuniste precum Slovacia, Ungaria, Letonia și Polonia¹⁹. Comparativ cu anul 2010, ponderea cheltuielilor de sănătate a crescut de la 10,4 la 11,5% în total cheltuieli ale sectorului public.

Alături de prioritatea acordată sectoarelor sociale în cadrul bugetului public, o altă dimensiune importantă a resurselor financiare disponibile este ponderea cheltuielilor publice sectoriale în PIB. Analiza comparativă cu media țărilor europene arată rezultate similare cu cele înregistrate privind prioritatea²⁰. Astfel, cea mai mare distanță față de UE-28 este în privința sectorului de protecție socială – 11,4% în PIB²¹ față de 19,5% (date 2014). România se situează pe ultimul loc în Europa în privința alocărilor bugetare pentru sectorul protecției sociale în PIB, iar dacă eliminăm beneficiile legate de vârstă, valoarea scade dramatic la numai 2,4%. Totuși, valoarea ponderii cheltuielilor de protecție socială în PIB a crescut și în România și la nivelul UE în anii crizei economice²², dar în România a fost urmată de o evoluție descendentă (de la 13,8% în 2010 la 11,4% în 2014), pe când în UE a avut o evoluție constantă, situată în jurul valorii de 19%.

Ponderea cheltuielilor de sănătate în PIB a avut o tendință ascendentă în România, de la 2,6% în 2005 la 4% în 2014. Cu toate acestea, România se menține pe ultimele locuri în Europa, dar cu alocări mai mari decât în Slovacia, Cipru sau Letonia (date 2014).

Evoluția cheltuielilor cu educația în PIB a înregistrat în schimb o evoluție oscilantă – alocări în jurul valorii de 4% (cu un maxim de 4,4% în 2008) în perioada 2006-2009 și în anul 2011, pentru ca apoi să scadă la aproximativ 3% - în anul 2010 și în perioada 2012-2014 (cu un minim de 2,8% în 2013). Prin urmare, România revine începând cu 2012 pe ultimul loc în Europa, după ce în 2008 reușise să aibă

¹⁸ În anul 2011 au crescut și cheltuielile guvernamentale totale (milioane euro).

¹⁹ De remarcat cazul Slovaciei care are cea mai mică pondere a cheltuielilor de sănătate în cadrul UE 28 (de doar 4%) dar are cea mai mare pondere de cheltuieli cu protecția socială în UE (de 48%) și aproape de media europeană pentru educație (10%).

²⁰ Utilizăm aceleași diviziuni COFOG. Clasificarea COFOG este o distincție a funcțiilor din punctul de vedere al administrației publice și include numai cheltuielile publice. Spre deosebire de aceasta, clasificarea ESSPROS (European system of integrated social protection statistics) permite dezagregări multiple pe tipuri de beneficii sociale și include și cheltuielile private.

²¹ Valoare apropiată de Letonia și Lituania (11,5% în PIB).

²² Valori pentru România: 13,6% (2009), 13,8% (2010). Valori pentru UE: 19,5% (2009), 19,4% (2010).

alocări bugetare pentru educație ca pondere în PIB similare cu cele ale Italiei și mai mari decât ale Slovaciei, Greciei, Bulgariei, Germaniei și Spaniei²³.

Alături de mărimea absolută sau relativă a alocărilor bugetare sectoriale, creșterea eficienței programelor bugetare este o sursă importantă a creșterii finanțării efective a acestora. Risipa fondurilor și utilizarea ineficientă a lor este o cauză importantă, greu de estimat, a nivelului scăzut de finanțare. Din acest motiv, creșterea eficienței programelor sociale este prioritară, contribuind la creșterea posibil spectaculoasă a nivelului de satisfacere a necesităților sociale, mai ales în condițiile în care resursele financiare directe ale bugetului nu pot crește substanțial.

BENEFICIILE SOCIALE (SORIN CACE, ALEXANDRA DELIU)

Introducere

Statul are un rol important în producerea bunăstării prin redistribuirea resurselor financiare. Alături de mecanismele economice, acesta contribuie la realizarea calității vieții pentru persoanele aflate în vulnerabilitate și risc de vulnerabilitate. Modul în care politicile guvernamentale acoperă nevoile economice și sociale evidențiază preocuparea statului pentru asigurarea unui standard de viață decent.

Context

Cheltuieli din PIB pentru protecție socială

România are printre cele mai scăzute niveluri ale cheltuielilor pentru protecție socială, 14,8% din PIB în 2013, puțin peste jumătatea mediei la nivelul UE28 și este ultima țară europeană la nivelul cheltuielilor raportate la PPS pe cap de locuitor. Situație asemănătoare întâlnim în țările baltice (Estonia – 14,8%, Letonia – 14,4 %, Lituania – 15,3%). Alocările prin redistribuire pentru protecție socială pentru țările menționate sunt mai mici decât în cazul Bulgariei (17,6%).

Tabel 1. Cheltuieli pentru protecția socială (% din PIB)(2007-2013)

ANUL/ GRUPARE/ ȚARĂ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
UE 28	-	26	28,8	28,6	28,2	28,6	-
UE 15	24,81	25,69	28,49	28,41	28,24	28,76	26,96
UE 8	16,44	17,39	20,26	19,96	18,80	18,51	16,13
România	13,5	14,1	16,9	17,3	16,4	15,4	14,8

Sursa: Eurostat, actualizare 24 octombrie 2016.

²³ Cu toate acestea, distanța față de media europeană este cea mai mică în privința sectoarelor sociale analizate (3% în România față de 4,9% în UE 28, date 2014).

Aceleași date arată media EU28 la 28,6% (date pentru 2012), cea a zonei Euro la 29,4%, cu extremele în Franța (33,7%), respectiv Letonia (14,4 %).

Din 2007 până în 2013, această pondere a crescut în România de la 13,5% la 14,8%, cu o maximă de 17,3% în anul 2010. Anul aderării României la UE, 2007, marchează începutul unei serii ascendente, care se oprește însă în 2010, perioadei de criză fiindu-i suprapus un trend descendent. În acest context, scăderea ponderii în PIB a cheltuielilor pentru protecția socială, categorie ce cuprinde atât beneficiile sociale, cât și costurile administrative asociate sistemului, arată o opțiune minimalistă a statului, anume aceea de a diminua ajutorul pe care îl oferă cetățenilor aflați în nevoie tocmai într-o perioadă în care aceștia sunt expuși unor riscuri ridicate.

Dacă în cazul cheltuielilor pentru protecția socială din PIB se constată alocări prin redistribuire destul de scăzute, aceeași situație o regăsim și în ceea ce privește cheltuielile guvernamentale.

Cheltuieli guvernamentale pentru protecție socială

România are printre cele mai scăzute niveluri ale cheltuielilor pentru protecție socială, 32,6% din cheltuieli guvernamentale în 2014. Prin raportare la media UE se observă o diferență de 7,6 procente. Țările din Europa de Est au valori care se plasează pe un continuum de la 30,1% (Slovacia) la 38,3 % (Polonia).

Cheltuielile cele mai consistente sunt realizate pentru vârstnici, în acest caz fiind depășită media UE. La toate celelalte cheltuieli România se află mult sub media UE, cele pentru șomaj având cel mai mare decalaj.

Tabel 2. Cheltuieli pentru protecția socială (% din cheltuieli guvernamentale)(2014)

	PROTEC ȚIA SOCIALĂ	DIN CARE :					
		BOALĂ ȘI DIZABI LITĂȚI	VÂRST NICI	URMAȘI	FAMILIE ȘI COPII	ȘOMAJ	ALTELE
UE 28	40,2	5,8	21,4	2,9	3,5	3,2	3,4
UE 15	40,06	5,99	20,59	2,37	4,24	3,81	3,11
UE 8	32,34	5,84	18,06	1,83	3,35	1,26	2,05
România	32,6	2,4	25,1	0,2	2,3	0,5	2,0

Sursa: Eurostat, actualizare 24 octombrie 2016.

Cheltuieli guvernamentale pentru beneficiile sociale**Tabel 3. Cheltuieli pe funcții % din total protecția socială (2013)**

	DIZABILITĂȚI	FAMILIE ȘI COPII	LOCUIRE	VÂRSTNICI	SĂNĂTATE	EXCLUZIUNE SOCIALĂ	URMAȘI	ȘOMAJ
UE 28	7,32	8,43	2,08	39,92	29,01	1,94	5,68	5,62
România	8,15	8,59	0,13	49,53	26,56	1,18	4,73	1,13

Sursa: Eurostat.

În cazul tuturor țărilor europene, cea mai mare parte a cheltuielilor pentru beneficiile sociale merg către vârstnici, acest fapt fiind explicabil prin includerea pensiilor în această categorie. Dacă la nivelul UE 28 procentul este de 40%, în România acesta este cu 10 procente mai mare.

Plecând de la premisa că îmbătrânirea demografică este o caracteristică a țărilor europene în general, celelalte 7 tipuri de cheltuieli pentru beneficiile sociale (Dizabilități, Familie și copii, Locuire, Sănătate, Excluziune socială, Urmași, Șomaj) însumează cu 10% mai puțin. În cazul României, cea mai puțin finanțată categorie de cheltuieli pentru protecție socială este locuirea (0,13%), în contextul unei medii europene (EU 28) de 2,08%.

Tabel 4. Evoluția cheltuielilor pe funcții % din total protecția socială, România, (2002-2013)

Anul/ categoria	Sănătate	Dizabilități	Vârstnici	Urmași	Familie și copii	Șomaj	Locuire	Excluziune socială
2002	25,61	8,17	43,18	4,56	12,59	3,62	0	2,28
2003	27,94	9,69	40,56	4,26	11,28	4,56	0	1,71
2004	26,11	8,42	42,77	4,23	12,47	4,23	0	1,78
2005	28,4	8,21	39,9	4,08	14,01	3,09	0	2,32
2006	26,04	8,69	41,38	4,51	14,36	2,63	0	2,39
2007	26,71	9,59	41,66	3,87	12,8	2,04	0	3,33
2008	25,03	9,76	46,22	4,38	10,88	1,42	0,16	2,14
2009	24,46	9,52	47,24	4,63	10,23	2,36	0,14	1,43
2010	25,23	9,09	46,32	4,47	9,75	3,22	0,13	1,79
2011	24,63	8,83	48,34	4,53	10,47	1,56	0,13	1,51
2012	26,56	8,15	49,53	4,73	8,59	1,13	0,13	1,18
2013	26,92	7,79	50,12	4,72	8,1	1,09	0,13	1,13

Sursa: Eurostat.

Precaritatea resurselor afectează și protecția socială care rămâne sever subfinanțată. Mai îngrijorătoare este reducerea semnificativă a alocărilor pentru

beneficiile de asistență socială, în special în cazul beneficiilor pentru familie și copil, în 2007 cheltuielile fiind de 12,8% din total cheltuieli cu protecția socială comparativ cu 8,1% în 2013, anul cu cea mai scăzută alocare.

Tabel 5. Evoluția cheltuielilor pe funcții % din total protecția socială, UE 28, (2008-2013)

Anul/ categoria	Sănătate	Dizabilități	Vârșnici	Urmași	Familie și copii	Șomaj	Locuire	Excluziune socială
2008	29,31	7,76	39,31	6,13	8,64	5,04	2	1,8
2009	29,25	7,5	38,62	6,01	8,59	6,21	2	1,83
2010	29,15	7,48	38,96	5,85	8,62	6,01	2,05	1,87
2011	29,14	7,45	39,46	5,81	8,55	5,71	2,05	1,83
2012	28,98	7,42	39,97	5,71	8,48	5,55	2,07	1,82
2013	28,92	7,43	40,12	5,75	8,41	5,5	2,03	1,84

Sursa: Eurostat.

Comparativ cu media UE 28, cheltuielile pentru șomaj în România, prin raportare la PIB, sunt foarte mici (1,09% față de 5,5 în 2013).

Directii de dezvoltare

Obiectiv: Crearea unui sistem de beneficii flexibil și adaptat dinamicii problemelor sociale

Ținte pentru 2018: Evaluarea globală a sistemului de beneficii pentru eliminarea suprapunerilor și a situațiilor care pot determina excluderea unor grupuri vulnerabile social, demotivarea reintegrării pe piața muncii sau ineficiența beneficiului în raport cu scopul pentru care este acordat; crearea unui sistem permanent de evaluare a beneficiilor pentru a asigura informațiile necesare fundamentării ajustărilor beneficiilor (ca formă și volum) în funcție de dinamica grupurilor țintă; simplificarea accesului la beneficii; identificarea mecanismelor financiare care să asigure finanțarea fără sincope a beneficiilor.

Ținte pentru următorii 10 ani: Modernizarea sistemului de administrare a beneficiilor (simplificarea accesului, modernizarea și extinderea funcțiilor sistemului informatic actual); extinderea formelor de suport non-monetare pentru categorii vulnerabile social expuse riscului dependenței de beneficii și pentru reducerea cazurilor de utilizare improprie a resurselor primite; elaborarea unui sistem suplu de beneficii de asistență socială, interdependente.

Ținte pe termen lung (20 ani): Eliminarea diferențelor în privința efortului bugetar necesar finanțării beneficiilor în raport cu media statelor membre cu nivel apropiat de dezvoltare economică, prin creșterea la 20% din PIB; garantarea accesului la beneficii pentru persoanele sau grupurile eligibile prin eliminarea situațiilor (lipsa finanțării, lacune legislative, proceduri de tip administrativ) care pot împieda obținerea beneficiilor.

Concluzii

Creșterea PIB-ului, prognozată pentru următorii ani, nu este suficientă pentru ca starea de fapt să se îmbunătățească în România, raportat la situația curentă. Această creștere proiectează doar că, în condițiile în care se păstrează alocările bugetare la nivelul procentelor actuale din PIB, sumele brute destinate diverselor categorii de cheltuieli bugetare vor fi mai mari decât în prezent. Însă acest fapt nu duce la schimbarea locului pe care România îl ocupă în ierarhia europeană în ceea ce privește cheltuielile pentru protecția socială. Ca urmare, este nevoie de o schimbare calitativă, care să fie rezultatul unei regândiri a priorităților statale, dar și a legăturii dintre PIB și buget, astfel încât bugetul să aibă o pondere mai mare în PIB. În acest scenariu, dacă ponderea din PIB care merge către bugetul național ca întreg crește, vor crește și ponderile în PIB ale categoriilor specifice de cheltuieli bugetare, printre care și beneficiile sociale.

Este necesară reinterpretarea relației stat-cetățean: o posibilă opțiune ar fi responsabilizarea structurală, astfel încât statul să devină un partener credibil pentru rezolvarea potențialelor situații problematice la nivel individual/al grupurilor vulnerabile.

Trebuie promovată predictibilitatea sistemului social - încredere crescută.

Percepția indivizilor asupra instituțiilor și a sistemului politic, încrederea pe care aceștia o au în diverse entități sociale, ca și accesul la servicii sunt în bună măsură legate proporțional de calitatea vieții indivizilor, inegalitatea socială percepută fiind invers proporțională cu percepția asupra calității vieții (Eurofound 2013). Ca atare, o modalitate prin care satisfacția cu viața, ca măsură globală, poate fi îmbunătățită vizează tocmai felul în care indivizii se poziționează și, în același timp, îi plasează pe ceilalți în spațiul social. Un mediu dominat de incertitudine și perceput ca fiind injust este propice perpetuării unor căi inovatoare de soluționare a problemelor, așa cum este corupția. La rândul său, corupția duce la perpetuarea problemelor sociale care au dus la apariția sa, traducându-se prin: acces limitat/ condiționat de aspecte informale la servicii și bunuri sociale; inegalitate socială crescută etc.

Este importantă adaptarea opțiunilor strategice la realitatea socială: dincolo de aspecte care țin de filosofia sistemului social, statul/structurile sociale trebuie să fie capabil/e să răspundă nevoilor curente ale cetățenilor.

SĂRĂCIA (MIHNEA PREOTESI, IONUȚ MARIAN ANGHEL)

Introducere

Modelul comun asumat de România și de celelalte țări foste comuniste la intrarea în UE a fost cel al **statelor UE capitaliste dezvoltate**. Reușita acestui demers a fost însă una diferențiată, atât între țările foste comuniste, cât și relativ la unele sau altelele dintre dimensiunile modelului asumat. În timp ce comparația

între România și cele mai dezvoltate țări din UE, cele din zona Euro, vizează gradul de realizare a obiectivelor asumate, comparația România-UE 8 (țările postcomuniste minus România și Bulgaria) vizează performanța relativă, raportată la cea a celorlalte țări care și-au asumat același model de dezvoltare.

În acest context, comparațiile România-UE pot constitui pilonii de bază ai fundamentării prioritizării direcțiilor de acțiune, operaționalizate în ținte corepunzătoare valorii indicatorilor înregistrați în cele două grupe de țări (UE 15, respectiv, UE 8).

Între țările foste comuniste, România și Bulgaria au înregistrat un pattern diferit de dezvoltare și performanțe mai scăzute în raport cu țintele asumate. Unul dintre costurile tranziției a fost creșterea ratei sărăciei. Comparația cu celelalte țări ce au experimentat tranziția postcomunistă plasează România și Bulgaria în afara peisajului European, atât în ceea ce privește magnitudinea sărăciei, cât și, alături și de țările baltice, în ceea ce privește gradul de inegalitate socială, măsurat prin indicele Gini.

Pornind de la un tablou mai general al sărăciei în România vor fi identificate și prezentate în context european, acele grupuri în cea mai mare măsură vulnerabile, cele cu potențialul cel mai mare de accentuare a vulnerabilității și cele cu cu adresabilitatea cea mai precară

Distanța până la țintele operaționalizate și asumate în cea de-a doua etapă a Strategiei de dezvoltare socioeconomică a Academiei Române reprezintă o premisă a prioritizării direcțiilor de acțiune propuse decidenților. Reducerea sărăciei reprezintă, cu siguranță una dintre aceste direcții prioritare de acțiune, identificate, de altfel, ca atare și de către decidenți prin recent asumata *Strategie națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015-2020*. Această Strategie antisărăcie a Guvernului României reprezintă un demers subsumat celui deja asumat în cadrul Strategiei Europa 2020, convergent cu preocupările ONU de reducere, la nivel global a sărăciei. Strategia ONU pentru o dezvoltare durabilă în orizontul de timp 2030 identifică eradicarea sărăciei în toate formele și dimensiunile ei, ca fiind o provocare globală și o cerință indispensabilă pentru dezvoltarea sustenabilă (*United Nations – Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*).

Context

Tranziția și costurile ei sociale în România

Restructurarea economiei a însemnat, practic, dezindustrializarea României. Rezultatul a fost scăderea numărului de salariați, cu 2 milioane în primii 5 ani ai tranziției și cu încă 1,5 milioane, în următorii 5 ani. Aproape două treimi dintre aceștia reprezintă salariați din industrie, ramură economică ce nu a mai recuperat cele 2 milioane de salariați pierduți în acești primi 10 ani de după 1989.

O mare parte a acestor salariați s-au pensionat anticipat, cu pensii mici, erodate aproape continuu în primii 10 ani de tranziție. În această perioadă, PIB-ul a scăzut cu aproape o treime. Alături de pensii, salariile, la rândul lor, s-au erodat semnificativ, iar rata sărăciei a crescut de 6 ori în această perioadă!

Tabel 6. Evoluția indicatorilor economici în perioada 1990–2000

INDICATORI	% 2000/1990
Evoluția PIB	70,9%
Evoluția ratei sărăciei absolute	630%
Evoluția salariului mediu net	59,4%
Evoluția pensiei medii	56,2%

Date prelucrate de autor-sursa datelor: Zamfir, Stănescu, Ilie, coord., Raportul social al ICCV. După 20 de ani: opțiuni pentru România, 2010.

O primă explozie a sărăciei a avut loc între 1991-1994. O a doua explozie a sărăciei, de o magnitudine asemănătoare, s-a manifestat între 1996-2000.

În primii ani ai tranziției, problema sărăciei a fost, mai degrabă, ignorată de decidenții politici, sărăcia fiind considerată *un cost social inevitabil al tranziției*.

În 1998 s-a constituit, la inițiativa PNUD România, sub patronajul Președintelui țării, Comisia de prevenire și combatere a sărăciei, care a adoptat Strategia de prevenire și combatere a sărăciei. Comisia a elaborat și aprobat "Strategia de prevenire și combatere a sărăciei". În anul 2001 a fost înființată Comisia Anti-Sărăcie și Promovarea Incluziunii sociale (CASPIIS), comisie ce a funcționat până în anul 2006.

CASPIIS i se datorează stabilirea metodologiei de calcul a sărăciei absolute, construirea unui set de indicatori naționali și județeni selectați spre a fi monitorizați, precum și elaborarea primei hărți a sărăciei la nivel local.

De asemenea, a fost elaborat Planul Național Anti-sărăcie și de Promovare a Incluziunii Sociale și planuri județene ce au preluat și adaptat obiectivele naționale nevoilor locale.

Sărăcia în România în context European. Indicatori. Ținte.

Metodologia actuală de calcul a ratei sărăciei, promovată la nivelul UE utilizează pentru măsurarea sărăciei un indicator compozit, *riscul de sărăcie și excluziune socială (RSES)*²⁴.

Rata sărăciei în România actuală este mare și în contextul UE, dar și comparativ cu grupul de țări foste comuniste ales pentru rafinarea analizei comparative (UE 8).

²⁴ Rata riscului de sărăcie sau excluziune socială se definește ca pondere a populației care se află în cel puțin una dintre următoarele 3 situații: 1) se află în risc de sărăcie relativă, respectiv sub pragul de 60% din mediana venitului pe adult echivalent; 2) se află într-o situație de deprivare materială severă; 3) este cuprinsă într-o gospodărie cu o intensitate a muncii foarte scăzută.

Diferențele cele mai mari între România și UE 15, dar aproape în egală măsură și între România și UE 8 se înregistrează în cazul anumitor indicatori, precum deprivarea materială severă și în cazul anumitor grupuri vulnerabile, precum copiii și familiile cu copii.

Diferențe foarte mari se înregistrează relativ la anumite grupuri vulnerabile la riscul de sărăcie și excluziune socială, în cazul cărora prioritatea intervenției suportive a politicii sociale este cea mai importantă.

Tabel 7. Indicatori ai sărăciei – nivel actual și ținte 2038

INDICATOR	NIVEL ACTUAL	ȚINTE PENTRU 2038 PERFORMANȚĂ:
Indicele Gini	UE 28 – 31	Țintă - 25-26
	România - 37,4	
Riscul de sărăcie și excluziune socială (RSES)	UE 15 – 23%	Performanță maximă - 22 %
	UE 8 – 23,5%	Performanță minimă - 24%
	România - 37,3%	Performanță medie-23%
Rata sărăciei relative	UE 15 – 17,%	Performanță maximă – 16 %
	UE 8 – 16,9%	Performanță minimă – 17 %
	România - 25,3%	Performanță medie -16,9%
Deprivarea materială severă (DMS)	UE 15 – 7,2 %	Performanță maximă – 7,2 %
	UE 8 – 10,3 %	Performanță minimă – 10,3%
	România – 22,7 %	Performanță medie -9,7%
Rata riscului de sărăcie pentru copii sub 18 ani	UE 15-20,4%	Perfomanță maxima-20,4%
	UE 8-20,8%	Performanță minima- 20,8%
	România-38,1%	Performanță medie-20,6%
Risc de sărăcie familii cu 3 copii si peste	UE 15-24,5%	Perfomanță maxima-24,5%
	UE 8-30,2%	Performanță minima- 30,2%
	România-69,5 %	Performanță medie-27,9%
Risc de sărăcie familie cu 2 adulți și 2 copii	UE 15-13,5%	Perfomanță maxima-13,5%
	UE 8-15%	Performanță minima- 15%
	România-31,1%	Performanță medie-14 %

Sursa datelor: EUROSTAT, date 2015.

Deprivarea materială severă, situație definită prin existența a cel puțin 4 tipuri de deprivare dintr-o listă de 9 categorii de deprivări, configurează un profil specific al sărăciei în România, în context european.

Unul dintre acești indicatori ai deprivării care ilustrează incidența vulnerabilității sociale, care afectează o mare parte a populației din România actuală, este *lipsa capacității de a putea face față unor cheltuieli neprevăzute*. Peste jumătate din gospodăriile din România se află într-o astfel de situație (EUROSTAT, date 2015).

Un alt indicator al deprivării ilustrează o situație proprie, mai degrabă, stării de sărăcie absolută. Mai mult de o cincime dintre gospodăriile nu își permit să mănânce carne sau pește, măcar o dată la două zile (19,7%, conform EUROSTAT, date pentru 2015).

Copiii și familiile cu trei copii sau mai mulți reprezintă categoriile cele mai vulnerabile. O altă categorie vulnerabilă este cea a persoanelor care trăiesc singure, fie vârstnici, fie persoanele singure dar care au copii dependenți în îngrijire.

Comparația cu țările UE relevă faptul că decalajele cele mai importante privesc situația familiilor cu cel puțin 3 copii în întreținere și vizează aspecte ce țin chiar de supraviețuirea lor biologică.

În cazul celor care nu pot face față unor cheltuieli neprevăzute există o diferență importantă și între țările UE 15 și țările UE 8, acestea din urmă înregistrând o pondere semnificativ mai mare a celor aflați într-o asemenea situație. Conform datelor EUROSTAT pentru anul 2015, acest procent este de 36% în cazul țărilor UE 15, 47,5%, în cazul țărilor UE 8 și 51,4% în cazul României.

Diferențele relativ la categoria gospodăriilor având cel puțin 3 copii în întreținere sunt semnificativ mai mari. Țările din grupul UE 8 înregistrează rată de sărăcie mult mai mare relativ la această categorie (55,1%), comparativ cu țările din grupul UE 15 (42,3%). În România, rata sărăciei acestei categorii de gospodării este de 67%.

România iese însă, cu totul în afara peisajului European când ne referim la ponderea celor care nu își pot asigura o masă ce include proteine (pește, carne, sau echivalent), măcar o dată la două zile. Acest indicator ce ilustrează aspecte ce țin de posibilitatea asigurării unei hrane echilibrate a unei familii, capătă o relevanță comparativă mai importantă relativ la categoria gospodăriilor având cel puțin 3 copii în întreținere, caz în care diferența față de țările UE 8 depășește un raport de 1:2, iar față de țările UE 15, un raport de 1:3.

Tabel 8. Nevoile populației și satisfacerea lor

ȚARA/ GRUPUL DE ȚĂRI	% NU POT FACE FAȚĂ UNOR CHEL TUIELI NEPRE VĂZUTE	% GOSPODĂRII CU 3 COPII ȘI PESTE CARE NU POT FACE FAȚĂ UNOR CHELTUIELI NEPRE VĂZUTE	% NU ÎȘI PERMIT SĂ MĂNÂNCE CARNE/PEȘTE, CEL PUȚIN O DATA LA 2 ZILE	% GOSPODĂRII CU 3 COPII ȘI PESTE CARE NU ÎȘI PERMIT SĂ MĂNÂNCE CARNE/PEȘTE, CEL PUȚIN O DATĂ LA 2 ZILE
UE 15	36,2	42,3	6,9	7,1
UE8	47,5	55,1	13,1	14,6
România	51,4	67,0	19,7	39,2

Sursa: Eurostat.

Alături de copii și de familiile cu cel puțin 3 copii, tinerii reprezintă o altă categorie vulnerabilă la riscul sărăciei.

Abordarea complementară, normativă, ce pornește de la definirea unui coș minim de bunuri și servicii, conduce la rezultate asemănătoare privind incidența și profilul sărăciei în România.

În cadrul ICCV a fost elaborată o metodologie normativă de calcul a acestor coșuri minime de consum pentru diverse tipuri de gospodării. O astfel de abordare relativizează costurile aferente subzistenței, respectiv, traiului decent, la structuri diferențiate ale consumului, specifice fiecăreia dintre aceste categorii. Sunt evidențiate vulnerabilități specifice pentru categorii precum cea a tinerilor ce nu dețin o locuință, pentru o mare parte dintre aceștia, atât costurile aferente închirierii, cât și cele ale achiziționării acesteia prin credit bancar, sunt prohibitive. Conform calculelor realizate conform metodologiei ICCV (Adina Mhăilescu, 2016), aceste cheltuieli reprezintă peste un sfert din venitul unei familii formate din 2 salariați cu salarii medii pe economie, având doi copii în întreținere. Conform calculelor autorea citate, o combinație de venituri sub acest nivel, sau existența unui al treilea copil la venituri echivalente, fac, practic, imposibilă accesarea unui credit ipotecar sau plata unei chirii, la nivelul minimal al unei garsoniere.

Resurse și mecanisme instituționale implicate în reducerea sărăciei

Pentru a identifica soluțiile de reducere a sărăciei, resursele necesare și mecanismele instituționale ce trebuie activate este necesară o analiză a cauzelor sărăciei:

1. Venituri primare scăzute. Ocuparea precară

În România rata sărăciei persoanelor ocupate este cea mai mare din UE, înregistrând o valoare aproape dublă față de media UE 8.

Tabel 9. Sărăcia în muncă în UE și în România²⁵

	2007	2010	2013	2014
EU 27	10,3%	10,8%	13,1%	13,6%
EU 15	9,9%	10,4%	13,3%	14,00%
EU 8	13,4%	13,9%	11,7%	10,7%
România	27,5%	27,3%	22,1%	20,5%

Sursă: Eurostat, EU-SILC <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

²⁵ (indicatorul este calculat pentru gospodăriile formate din o singură persoană)

Conform unui studiu realizat recent (INCSMPS, 2016), aproximativ 3,8% dintre salariați și 7% dintre persoanele care trăiesc în gospodării cu cel puțin un salariat, au venitul disponibil sub pragul de sărăcie. O cincime dintre săracii în muncă sunt persoane salariate, restul fiind persoane aflate în alte forme de ocupare.

Dintre cele 2 milioane de persoane din mediul rural ocupate în agricultură, mai puțin de 200 de mii dintre aceștia sunt salariați în agricultură sau proprietari de ferme și exploatații (INS, Baza de date TEMPO).

2. Capacitatea scăzută a statului de a își îndeplini funcția socială-venituri bugetare insuficiente în raport cu gravitatea problemelor sociale ce trebuie adresate.

Precaritatea veniturilor bugetului central este dublată de precaritatea bugetelor locale, cu preponderență a celor din localitățile rurale și din orașele mici.

3. Impact scăzut al transferurilor sociale (în afara celor din pensii) în reducerea sărăciei:

- adresabilitate slab focalizată, lipsa prioritizării cheltuielilor sociale în funcție de nevoi-grupuri/nevoi subadresate/neadresate;
- corupție, ineficiența programelor sociale.

Analiza comparativă a indicatorilor sărăciei pretransfer și posttransfer relevă faptul că acesta este factorul cu impactul cel mai semnificativ asupra menținerii decalajelor importante între România și țările din grupul UE 15 și din grupul UE 8.

Tabel 10. Eficiența transferurilor sociale altele decât pensiile în reducerea sărăciei

ȚARA/GRUPUL DE ȚĂRI	RATA SĂRĂCIEI PRETRANSFER	RATA SĂRĂCIEI POSTTRANSFER
UE 15	26,5	17,1
UE 8	24,1	16,9
România	29,3	25,3

Sursa datelor: EUROSTAT, 2015.

În timp ce țări foste socialiste precum Ungaria și Slovenia reușesc să reducă cu peste 11% sărăcia prin transferuri sociale, în România acest procent nu depășește 4%.

Comparația ratelor de sărăcie pretransfer relevă diferențe mult mai mici în ceea ce privește ponderea sărăciei. Decalajele vizează, în primul rând, eficiența sistemului de protecție socială.

Direcții de acțiune. Priorități

Prioritățile acționale pot fi identificate pornind de la grupurile cele mai vulnerabile, cele cu potențialul cel mai mare de accentuare a vulnerabilității și cele cu cea mai redusă adresabilitate, în contextul comparațiilor cu media UE15 și cu media UE8.

În situația în care eficiența transferurilor sociale, altele decât pensiile în reducerea sărăciei este una foarte scăzută se impune o creștere a ponderii alocate acestor tipuri de transferuri sociale atât ca pondere în buget, cât și o redistribuire a alocațiilor, cu focalizare pe categoriile cele mai vulnerabile:

- copii
- tineri
- familii cu cel puțin 3 copii
- vârstnici singuri.

Lipsa unor măsuri eficiente adresate acestor categorii de vârstă este ilustrată de evoluția ratei sărăciei. Populația vârstnică, formată în cvasitotalitate din pensionari reprezintă singura grupă de vârstă pentru care ponderea sărăciei a scăzut în mod semnificativ în ultimii 9 ani, în timp ce rata sărăciei copiilor și tinerilor a crescut la fel de semnificativ.

Între 2007–2014 rata sărăciei pentru categoria de vârstă 18–24 de ani a crescut cu aproape 10 procente, de la 23,3%, la 33,2%. Evoluția ratei sărăciei pe grupe de vârstă ilustrează eficiența măsurilor de protecție socială adresate fiecăreia dintre aceste categorii.

Unul dintre dezideratele asumate și respectate, în mare măsură, cel puțin în perioadele de creștere economică a fost creșterea nivelului pensiilor, ca măsură principal focalizată pe reducerea sărăciei persoanelor vârstnice. În consecință, rata sărăciei persoanelor peste 65 de ani a scăzut, în aceeași perioadă, de la 30,6%, la 15,5% (sursa datelor: „Tendințe sociale”, INS, 2016).

Rafinarea analizei relevă faptul că și în categoria vârstnicilor, cu excepția pensiilor, celelalte beneficii monetare și, mai ales, cele nemonetare au avut o eficiență foarte redusă în scăderea sărăciei subgrupurilor vulnerabile, precum vârstnicii singuri (cf. *Strategiei de incluziune socială și combatere a sărăciei în perioada 2015-2020*, ponderea acestor cheltuieli în PIB între România și media UE este de 1:10 !! -0,04% din PIB, față de 0,41% din PIB).

În altă ordine de idei, este necesară o realocare dinspre beneficiile monetare spre cele nemonetare. O astfel de redistribuire se poate face fără a afecta resursele alocate în prezent. De asemenea, se impune o fundamentare solidă a criteriilor de acordare a beneficiilor sociale, în condițiile în care este posibil ca numărul persoanelor aflate în risc de sărăcie și excluziune socială să fie mai mare decât cei care se încadrează în lista de beneficiari ai transferurilor sociale.

Una dintre sursele creșterii bugetului alocat transferurilor sociale altele decât pensiile este cea a creșterii ponderii bugetului în PIB. În varianta corespunzătoare

scenariului de creștere moderată, conform țintei corespunzătoare fixate în varianta ICCV, ponderea acestor transferuri sociale va putea crește cu cel puțin o treime.

Convergența țințelor și măsurilor propuse cu Strategia antisărăcie asumată de Guvern

În cadrul *Strategiei Europa 2020*, România s-a angajat să reducă numărul persoanelor în risc de sărăcie relativă cu 580.000 de persoane de la 4,99 milioane în 2008 la 4,41 milioane. Conform simulărilor ale căror rezultate sunt prezentate în Strategia Guvernului sărăcia relativă din punct de vedere al venitului va crește ușor între 2012 și 2020 în scenariile unei creșteri reduse sau moderate (cu 0,6% și respectiv 0,2%) și va scădea doar în scenariul creșterii economice și a ocupării ridicate.

Tabel 11. Ratele sărăciei relative și ancorate în timp prognozate, 2012-2020

INDICATOR	SCENARIU	2008	2012	2015	2020
Rata sărăciei relative	creștere scăzută	23,3	22,5	22,9	23,1
	creștere moderată	23,3	22,5	22,4	22,7
	creștere ridicată	23,3	22,5	22,5	21,6
Numărul persoanelor sărace (mii)	creștere scăzută	5013	4805	4572	4576
	creștere moderată	5013	4805	4472	4497
	creștere ridicată	5013	4805	4492	4279
Rata sărăciei ancorate-prag 2012 indexat cu rata inflației prognozate	creștere scăzută		22,5	19,4	15,9
	creștere moderată		22,5	18,7	13,4
	creștere ridicată		22,5	18,7	11,2

Sursa: Estimări ale Băncii Mondiale bazate pe datele EU-SILC și pe cele trei scenarii principale.

Toate cele 3 direcții de acțiune prioritizate pentru atingerea țințelor de reducere a sărăciei identificate în analiza ICCV se regăsesc și în Strategia Guvernului.

Pentru a asigura atingerea obiectivului de reducere a sărăciei, Guvernul României și-a asumat adoptarea de politici de stimulare a ocupării forței de muncă

și a veniturilor obținute din muncă, cu focalizare pe cei mai săraci 20% dintre indivizi. În plus, va fi introdusă o formulă de beneficii de asistență socială care exceptează o parte din câștigurile (din muncă) ale familiilor de la evaluarea mijloacelor de trai pentru a da beneficiarilor cu capacitate de muncă un stimulent pentru a munci și a beneficia și de măsuri de sprijin de asistență socială.

În Strategia Guvernului, luând în considerare o prognoză moderată a creșterii economice, sărăcia relativă va scădea până în 2020 cu aproximativ 4,8%, de la 22,8% în 2014, la 18,1% în 2016. Simulările arată că programul are un impact similar asupra sărăciei absolute (cu pragul de sărăcie măsurat în 2012 actualizat cu rata inflației). (Strategia antisărăcie p.37–38). O proiecție până în 2038, cu siguranță, nu ar putea porni de la ipoteza păstrării acestui ritm de scădere a ratei sărăciei, pentru a putea compara propunerea asumată de ICCV, vor trebui fixate ținte intermediare, pentru 2020.

Țintele asumate de ICCV vizează o reducere cu 15% a ratei Deprivării materiale severe (DMS), de la 25% la 10%, până în 2038. O țintă realistă pentru 2020 ar fi o reducere cu 3%, consistentă cu cea prognozată de Guvern. Pentru a păstra, ulterior, un ritm de minimum 0,6 %/an al reducerii ratei DMS una dintre direcțiile de acțiune ar putea fi actualizarea în timp real al valorii Indicatorul Social de Referință (ISR), în funcție de care sunt calculate valorile venitului minim garantat (VMG) și, ulterior, vor fi calculate valorile Venitului Minim de Inserție (VMI).

Concluzii

După primii 10 ani de tranziție, pe de o parte, veniturile primare au cunoscut o erodare semnificativă, pe de altă parte, a crescut semnificativ ponderea persoanelor neocupate și a celor în situație de ocupare precară. Costul restructurării economiei a fost creșterea accentuată a incidenței sărăciei, în varianta sa absolută. Reacția decidenților în fața magnitudinii fenomenului sărăciei a căpătat o formă articulată abia după 8 ani de tranziție, prin înființarea unei Comisii de prevenire și combatere a sărăciei și, ulterior, a Comisiei Antisărăcie și Promovare a Incluziunii sociale.

Anii de creștere economică ce au urmat au dus la o scădere importantă a ratei sărăciei absolute, dar efectele au fost diferențiate relativ la unele sau altele dintre categoriile vulnerabile la riscul de sărăcie. Cea mai eficientă pârghie de reducere a sărăciei, între cele promovate prin Planul Național antisărăcie și promovare a incluziunii sociale a fost cea a politicii în domeniul pensiilor, a căror creștere constantă între 2000-2008 a avut drept efect reducerea importantă a incidenței sărăciei persoanelor vârstnice, categorie acoperită într-o proporție foarte importantă de acest tip de asigurare socială.

A crescut, în schimb, vulnerabilitatea altor categorii: copii, familii cu copii, tineri, precum și a unor categorii aflate în situații particulare de viață, precum vârstnicii singuri, în raport cu care eficiența intervenției sistemul de protecție socială a fost una foarte redusă. De altfel, în context european, decalajele cele mai mari se înregistrează în ceea ce privește eficiența transferurilor sociale, altele decât pensiile, de departe, cea mai scăzută, în România.

Comparând efectele asupra incidenței sărăciei ale perioadei de regres economic din primii 10 ani de tranziție cu cele ale perioadei de creștere economică cvasicontinuă accentuată ce a urmat (creștere întreruptă doar de criza din 2009-2011), se remarcă, pe de o parte, o scădere importantă a numărului de săraci aflați în situație de sărăcie absolută, pe de altă parte, persistența unei ponderi însemnate a populației aflate într-o zonă de vulnerabilitate socială, la limita sărăciei și creșterea vulnerabilității sociale a copiilor, familiilor cu copii și tinerilor între 18-24 de ani.

Există câteva caracteristici ale sărăciei din România ce configurează un profil al sărăciei ce iese din tiparul european.

Una dintre aceste caracteristici este incidența sărăciei persoanelor ocupate, aproape dublă față de celelalte țări care au experimentat tranziția postcomunistă.

O altă caracteristică este legată de persistența unor atribute ale sărăciei ce vizează, într-o măsură semnificativ mai mare, față de restul țărilor UE, aspecte ce țin de asigurarea subzistenței familiei, în varianta extremă a supraviețuirii lor biologice.

INEGALITĂȚILE DE VENIT (SIMONA ILIE)

Odată cu deschiderea către economia de piață era de așteptat ca inegalitatea veniturilor populației să crească, expuse fiind mecanismelor pieței și schimbărilor de structură economică și socială; de la valori apropiate țărilor scandinave, promotoare ale unor politici redistributive accentuate, în toate țările cu recentă experiență comunistă indicele de inegalitate a veniturilor a crescut. Și România a pornit în tranziție de la un nivel redus de inegalitate (23-24; TransMonee²⁶), care însă a crescut accelerat, fiind de câțiva ani, alături de Lituania, țara cu cea mai mare inegalitate de venit din spațiul UE28. Niveluri ridicate de inegalitate nu indică în mod necesar opțiunea pentru liberalism, în țări sub-dezvoltate, cu economie dezechilibrată sau în crize social-politice indicatorul putând avea valori ce îl depășește pe cel al țărilor liberale (WB, 2013²⁷).

Tabel 12. Indicele de inegalitate al veniturilor și al câștigurilor salariale, Gini

	VENIT TOTAL			CÂȘTIGURI SALARIALE		
	2010	2014	2015	2010	2014	2015
UE28	30,5	30,9	31,0	50,0	51,8	51,8
UE15*	29,3	30,9	29,5* ¹	49,3	52,1	52,0
UE8*	29,3	30,2	30,0	47,5	48,2	47,6
România	33,5	34,7	37,4	53,2	51,0	53,2

Sursa: prelucrări după Eurostat, *ilc_di12*, *ilc_di12b*, oct.2016

Notă: * calculat ca medie aritmetică; *¹ fără Irlanda

²⁶ http://www.unicef-irc.org/databases/transmonee/2008/Tables_TransMONEE.xls (vizualizat 2008). Nivelul indicelui Gini calculat în proiectul TransMonee/UNICEF este determinat pe baza venitului per capita.

²⁷ World Bank (2013). "World Development Indicators 2013." Washington, D.C.: World Bank. <http://data.worldbank.org>; October, 2013.

Standard, nivelul inegalității se determină pe baza veniturilor montare. O parte semnificativă a bugetului gospodăriilor românești post-integrare a reprezentat-o însă contravaloarea estimată a consumului de produse și servicii realizate în propria gospodărie (auto-consumul; Tempo_BUF105I); luarea sa în considerare scade nivelul de inegalitate în apropierea mediei europene (INS, 2012²⁸, Eurostat). Un astfel de consum este însă neglijabil în țările (europene) dezvoltate, motiv pentru care nici nu intră în evidența statistică distinctă. Acesta este în sine un indicator al întâzierii în dezvoltare a economiei românești.

Pe segmentul celor mai săraci 20% dintre români veniturile non-monetare urcă la cca. 40% din bugetul gospodăriilor, iar salariile coboară la 13%, în timp ce pe segmentul celor mai bogați 20% veniturile non-monetare coboară la 5%, iar salariile ating 71% (față de 14,7%, respectiv de 51,2%, mediile naționale; INS, 2014²⁹). Pensiile sunt concentrate în partea de mijloc și superioară a distribuției veniturilor, iar veniturile din asistență socială în cea inferioară și de mijloc. Alte tipuri de venituri (din munca pe cont propriu, proprietăți sau capital, transferuri intra-gospodării) au o distribuție inegală în populație, fiind fie inaccesibile anumitor segmente de populație, fie accesibile în forme retributive în acord cu poziția gospodăriei pe axa distribuției veniturilor. O astfel de componentă a bugetelor explică de ce cele mai sărace 20% dintre gospodării gestionează doar 5.1% din venitul disponibil național (minimum european în 2015, în scădere în ultimii 5 ani), față de 42.5% cât gestionează cele mai bogate 20%. Compararea cu media europeană a celor două valori (7.7, respectiv 38.8%; Eurostat; ilc_di01) reflectă mai accentuată inegalitate a veniturilor în România, dar și sărăcirea celor de la baza distribuției veniturilor. În plus, în timp ce în spațiul european inegalitatea venitului total tinde să scadă dinspre urbanul mare spre rural, în România trendul este invers (Eurostat; ilc_di17).

Prin pierderea locurilor de muncă, controlul veniturilor pe partea superioară și, în general, presarea în jos a veniturilor de toate tipurile recenta criză economică pe care a traversat-o (și) România a avut drept urmare reducerea inegalității generale de venit în perioada 2009-2011. Ulterior aceasta s-a reluat lent creșterea, iar 2015 aduce un salt notabil al indicatorului de inegalitate (la 37.4).

Repartiția populației față de diferite niveluri ale mediei veniturilor³⁰, reconfirmă polarizarea mai accentuată a veniturilor românești. Venituri sub 40% din valoarea mediană au 14,5% dintre români (maxima europeană, în creștere în ultimii 4 ani), iar peste 160% din valoarea mediană au 20,2% dintre români (în descreștere în ultimii 4 ani) față de doar 6,3%, respectiv 17,3% în populația spațiului UE28 (2015, Eurostat: tessi126, ilc_di23).

²⁸ INS, Tendințe sociale, 2012, București

²⁹ INS (2014) Anuarul statistic al României, București

³⁰ Nivelul veniturilor la care populația se împarte în două: jumătate are venituri sub acest nivel, jumătate peste

Responsabile pentru mare parte a inegalității veniturilor totale sunt câștigurile obținute în urma procesului productiv, iar în cadrul lor, prin extindere și cuantumul, câștigurile salariale. Un impact considerabil au și pensiile, care chiar și într-un model unitar de calcul (și cu atât mai mult deschise presiunilor de calcul diferențiat sau formării lor în sistem privat, fie și cu minimă profitabilitate) preiau, la scară restrânsă, inegalitățile veniturilor din muncă.

Nivelul salariului mediu brut românesc depășește în spațiul european doar Bulgaria, reprezentând cca 16% din cel al țărilor UE15, respectiv cca. 52% din cel al țărilor UE8 (2013, UNECE³¹). Salariul mediu a suferit o deteriorare abruptă la debutul tranziției (53% în 1993 față de nivelul anului 1989) și și-a reluat creșterea în 2001, depășind nivelul pretranzicției abia în 2007 (116%); creșterea economică post criză a fost însoțită de creșteri ale salariului mediu și ale veniturilor abia din 2014.

România se numără între țările europene care au reglementat salariul minim. Ulterior anului 2006, cu o excepție, acesta a fost continuu ajustat crescător și cu toate acestea nivelul său depășește, din nou, doar Bulgaria, situându-se la aprox. 75% din nivelul Lituaniei, respectiv 2/3 din cel al R. Cehiei și Ungariei (2015; Eurostat, tps00155). Raportul dintre salariul minim și cel mediu este între cele mai mici din spațiul european, ceea ce nu este în mod necesar un garant al inegalității ridicate; R. Cehă, cu minimul european al acestui raport, este una dintre țările cu cea mai mică inegalitate atât pre- cât și post-transferuri sociale.

Salariul minim în România este insuficient în raport cu un coș minim de consum (două salarii minime și alocațiile a doi copii neacoperind un consum minim decent pentru o familie cu 2 adulți și 2 copii; Zamfir (c), 2011³²) și în același timp greu de susținut prin nivelul scăzut al productivității muncii (al doilea cel mai mic nivel din spațiul UE28, ceva mai puțin de 60% din media UE28; Eurostat, tesem160). Efectul acestei situații este comprimarea salariilor pe partea inferioară a distribuției salariale și scăderea șanselor de ocupare a celor slab calificați și fără experiență în muncă; 25% dintre salariați au câștiguri mici³³ (maximul european) față de 17% media europeană (2010; Eurostat, earn_ses_publi), decalajul fiind mai mare pentru cei cu educație gimnazială, respectiv pe grupa matură de muncă (30-49 ani). Argumentul productivității scăzute a muncii a fost permanent invocat pentru menținerea scăzută a salariului minim, de prim interes pentru ocuparea în sectorul privat micro și mic, dominant autohton, dar și un stimulent pentru atragerea de capital străin. Argumentul dispare însă la stabilirea salariilor și pensiilor unor grupuri de putere, finanțate public; în acest ultim caz, se invocă exclusiv eficiența ridicată a ramurii, responsabilitatea asumată, expunerea la uzura sănătății în exercitarea profesiei sau statutul, eludând contextul aceleiași productivități generale foarte scăzute a muncii.

³¹ Prelucrări după UNECE, <http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT...>, exprimat în USD, la rata curentă de schimb; octombrie 2016

³² Zamfir C. (coord), 2011, România răspunsuri la criză. Raport social al ICCV, 2011, ICCV, Academia Română

³³ Salariați cu câștiguri sub 2/3 din media câștigurilor orare brute

În timp ce nivelul salarial de bază pe forme de proprietate poate fi considerat egal, câștigurile salariale brute (care includ și alte sporuri asociate muncii) sunt notabil mai mari în sectorul public decât în cel privat (144,1% față de 116,4% din salariul de bază național brut). Industrii cu câștiguri peste dublu salariului de bază național cuprind 13% dintre salariați (2013; Tempo-INSEE/FOM121A), după cum doar în regiunea București Ilfov salariul mediu depășește media națională (Tempo-INSSE). România se înscrie în pattern-ul dominant al UE28 cu privire la câștigurile pe forme de proprietate, dar constituie excepția (împreună cu Slovenia) de la cel al țărilor cu recent istoric comunist, care alături de țările nordice tind să aibă câștigurile salariale din privat mai mari decât cele din proprietate publică³⁴.

Inegalitatea mai accentuată a câștigurilor în România este confirmată și prin distanța mai mare a mediane față de media acestora (79,3% în România față de 88,4% statele UE28; 2015, Eurostat; ilc_di13), dar și prin disparitățile câștigurilor între ramuri (Tabel 13). Reperul este industria națională. Între subramurile acesteia, în industria prelucrătoare, larg expusă legităților concurențiale (asemeni construcțiilor și serviciilor), câștigurile sunt mici, în timp ce în industria furnizării energiei electrice, de prim interes pentru orice economie națională, și implicit cu mai mare prezență a statului, directă sau indirectă, câștigurile sunt maximele naționale. Câștigurile în serviciile publice, menite să formeze și să preserveze capitalul profesional sunt în general sub nivelul industriei; administrația publică/apărarea/ contribuțiile sociale obligatorii tind să fie excepția acestei reguli, doar în Suedia câștigurile acestei ramuri coborând sub nivelul celor din industrie. Cu un nivel de inegalitate ridicat, România înregistrează cele mai mari disparități între ramuri, expunând în mai mare măsură forța de muncă din ramurile concurențiale (excepție activitățile financiare/ asigurări/ imobiliare) și pe cei din serviciile publice non-administrative.

Tabel 13. Disparități ale câștigurilor anuale brute (Euro, echivalent normă întreagă) și inegalitate; 2011

DOMENII DE ACTIVITATE	SUEDIA	OLANDA	R. CEHĂ	POLONIA	ROMÂNIA	LITUANIA
Gini pre-transferuri	54,8	45,8	44,1	47,8	53,4	53,7
Gini post-transferuri	24,8	25,4	24,9	30,9	34,0	32,0
Industrie (fără construcții) = 100%	43,024	44,300	11,903	10,134	5,682	7,236
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Industrie prelucrătoare	99,1	97,5	97,4	89,0	89,6	96,0

³⁴ Micro-intreprinderile (cu mai puțin de 10 angajați) nu sunt cuprinse în această statistică, iar salarizarea în acest caz este de regulă scăzută, ceea ce ar presa în jos nivelul salarial general (Eurostat, earn_ses14_mctrl)

Furnizarea de energie electrică, gaz, abur, aer condiționat	116,5	135,1	16,7	161,5	192,5	145,6
Construcții	93,1	97,5	93,1	82,9	84,5	88,5
Servicii (fără admin. publică, apărare, securitate socială obligatorie, activități ale gospodăriilor ca angajatori, organizații extra-teritoriale)	89,8	92,7	101,2	95,5	97,8	96,0
Activități financiare și asigurări; imobiliare, activități profesionale, științifice și tehnice, servicii administrative și de suport	102,8	103,1	113,6	112,6	125,3	113,9
Administrație publică, apărare, asigurări sociale obligatorii	96,6	105,.	108,0	124,1	130,5	128,6
Educație	81,0	105,5	97,2	102,8	90,4	97,1
Sănătate și asistență socială	84,5	84,4	101,8	92,7	81,8	102,3
Artă, divertisment și recreere	77,0	83,8	81,6	87,1	73,3	77,2

Sursa: *earn_gr_nace2*

Notă: Selecția țărilor a fost făcută pe criterii de disponibilitate a datelor, nivel de inegalitate (Suedia - politică redistributivă accentuată, R. Cehă și Olanda – niveluri scăzute de inegalitate pre și post transfer; Lituania - nivel similar României) și dimensiunea țării (Polonia).

Obiective 2038

România are un nivel ridicat al inegalității rezultat deopotrivă dintr-o structură nefavorabilă a ocupării și politica salarială. Reducerea indicelui de inegalitate, spre valori apropiate mediei europene, prin corectarea acestor situații este necesară. Măsuri funcționale în acest sens ar putea fi:

- Reducerea disparităților regionale ale ocupării salariale

- Controlul salariilor în sistemul public pentru eliminarea inegalităților nejustificate între ramuri și în cadrul categoriilor profesionale, dar recompensând performanța. Implementarea unui sistem de salarizare stabil și echitabil, rezistent la presiuni politice.
- Creșterea graduală a salariului minim;
  - o stabilirea unui coș minim de consum pentru o familie standard, actualizat periodic cu privire la structură și nivel de preț
  - o creșterea cheltuielilor pentru cercetare dezvoltare și suport pentru tehnologizare acordat firmelor mici și micro, astfel încât să poată crește productivitatea și să poată menține ocuparea salarială
- Construirea unui sistem de pensii centrat pe sistemul asigurărilor sociale publice, calculat unitar, indiferent de statutul în viața activă. Pensii suplimentare (private, ocupaționale) pot fi posibile prin finanțare privată sau ocupațională, din fonduri distincte și nu prin calcul diferențiat. Limitarea maximală a drepturilor de pensii din sistemul public (ex: la limita inferioară a ultimei decile a salariilor). Drepturile de pensii stabilite în baza unui acord social (de tip asigurat sau special) se acordă pentru situația în care individul nu mai poate face cerințelor pieței muncii datorită condiționărilor de vârstă, deci nu este echitabil a egala nivelul din grupe maximale de salarizare (chiar în condiții contribuții); odată pensionat individul nu mai contribuie la dezvoltarea economică, nu este expus uzurii fizice și psihice, nu are un statut de reprezentare etc. Calculate contribuții pensiile vor reflecta, la scară restrânsă, rolul jucat în viața profesională activă și, în plus, persoane din aceste categorii au mai larg acces la pensii alternative, resurse economisite etc. Niveluri salariale decente permit venituri decente de pensii.
- Similar, limitarea maximală a oricăror drepturi asigurate (la niveluri ridicate, dar limitate)
- Cota diferențiată de impozit pe veniturile mari, cu un al doilea nivel, superior cotei standard de 16%, aplicat veniturilor mari (ex: superioare limitei inferioare a ultimei decile de venit sau de peste 3 ori salariul mediu brut).

NIVEL ȘI CONDIȚII DE MUNCĂ (ILIE SIMONA, PREOTEASA ANA MARIA)

Ocuparea este principala formă de obținere a veniturilor pentru populația activă, dar și o componentă importantă a vieții. Calitatea ocupării sau calitatea vieții de muncă reprezintă o dimensiune definitorie a calității vieții, care se măsoară multidimensional urmărind nivelul salarial, intensitatea muncii, condițiile de muncă, formarea profesională, mediul social șamd. Studiile realizate în ultimii ani la nivel european au inclus și România, iar rezultatele au permis comparații pertinente cu celelalte țări.

Context și nivel al ocupării

Tranziția a avut efecte profunde asupra ocupării. Majoritatea firmelor de mari dimensiuni s-au scindat sau s-au închis, o serie de ramuri economice s-au restrâns considerabil afectând diferit regiunile țării, sectorul privat s-a extins, dar noile direcții de dezvoltare nu s-au conturat cu claritate. O serie de calificări din zona industrială au devenit inutile, iar adaptarea la noile cerințe ale pieței muncii a fost lentă. Învățământul mediu profesional aproape a dispărut, fiind relansat abia în 2013. Ocuparea sub calificarea certificată, munca pe cont propriu, migrația spre agricultură sau în Occident au fost strategii pentru obținerea veniturilor necesare traiului.

În 2015, într-o ușoară revenire în ultimii 2 ani, rata ocupării pe segmentul de vârstă 20-64 ani a fost în România 66,0%, depășind doar țările mediteraneene și aflându-se mult în urma majorității țărilor din Europa; maximele ratei europene de ocupare sunt în jurul valorii de 80% (Suedia, Germania). Pentru acest segment de vârstă România și-a asumat nivelul de 70% ca țintă pentru anul 2020, nivel față de care a fost la 4-6 puncte procentuale distanță în ultimul deceniu, distanță generată aproape în totalitate de ocuparea în rândul femeilor. Ecartul se dublează pe grupele de vârstă extreme. Anumite sub-grupe de populație ating însă nivelul țintă - populația masculină în general, populația cu studii superioare, ca și grupa de vârstă matură de muncă (25-49 ani; 78,3%; 2015). Chiar și pentru această din urmă situație trebuie menționat că toate țările grupului UE8 au rate de ocupare superioare României, Republica Cehă și Slovenia atingând niveluri între cele mai mari europene (83%).

Tabel 14. Rate de ocupare, 2015, %

	RATĂ OCUPARE 20-64 ANI			RATĂ OCUPARE		OCUPARE NESALARIALĂ			OCUPARE CU TIMP PARTIAL		
	Total	Bărbați	Femei	15-24 ani	65-74 ani	15-74 ani	15-24 ani	65-74 ani	15-74 ani	15-24 ani	F15-74 ani
UE28	70,0	75,8	64,2	33,0	9,0	14,8	4,2	45,8	20,3	32,2	32,7
UE15	70,5	75,5	65,6	35,0	9,0	14,5	3,8	45,8	23,7	35,6	38,4
UE8*	71,3	76,4	66,2	29,0	9,5	13,1	5,0* ¹	29,3	7,9	16,4	11,0
România	66,0	74,7	57,2	24,5	16,5	19,4	13,1	68,0	9,9	19,2	10,6

Sursa: date și prelucrări după Eurostat tabelele *lfsa_ergaed*, *lfsa_ergan*, *lfsa_eppga*, *lfsa_ergais*; *¹ fără Estonia

Numărul locurilor de muncă salariale s-a redus de la începutul tranziției de la 8,15 milioane în 1990 la 4,46 milioane în 2004, respectiv 4,61 în prezent (INS, FOM104F). De asemenea, există în prezent o distribuție nefavorabilă în raport cu

nivelul de salarizare; puțin peste $\frac{3}{4}$ dintre salariați sunt în firme proprietate privată, cu nivel general de salarizare general mai scăzut (vezi și *Inegalități de venit*).

În pofida unor rate ridicate de ocupare, cele mai sărace regiuni (NE, SV) au cea mai mică prezență a ocupării salariale (sub 50% din total ocupare; FOM103A, FOM104F). De asemenea, ocuparea salariată este specifică urbanului, în rural oportunitățile de muncă salarială fiind predominant în câteva domenii (ex: administrație publică, educație, mici servicii mecanice, comerț), care se diversifică pe măsură ce acesta se apropie geografic de urban, iar naveta devine fezabilă (ca timp, costuri și infrastructură).

Cel mai recent raport cu privire la condițiile de munca din Europa (Eurofound, 2016³⁵) plasează România pe ultimele locuri și din perspectiva calității locurilor de muncă. Pentru evaluarea condițiilor de munca s-a evaluat mediul fizic, intensitatea muncii, calitatea timpului de muncă, mediul social, abilități, perspective precum și veniturile. În România se evidențiază o intensitate a muncii crescută (un index cu valoare 36 față de media europeană de 33). Numărul de ore lucrate săptămânal este de asemenea unul relativ mare (42 ore față de 35 media UE28), timp care, la principalul loc de muncă, scade odată cu trecerea la ocuparea nesalarială, în timp ce în spațiul UE15 crește (40.8/37.2 ore față de 35.4/42 ore; Eurostat; lfsa_ewhun2). Expunerea la factorii de mediu arată un risc crescut al angajaților din România în ceea ce privește factorii chimici și biologici, dar și riscul de postură în timpul muncii³⁶.

Ocuparea non-standard

Dispariția locurilor de muncă salariale a fost parțial compensată prin *ocuparea pe cont propriu*, România având cea mai mare rată a acestui tip de ocupare din spațiul european; cca 40% dintre cei astfel ocupați sunt lucrători familiari neremunerați, în mediul rural fiind principala formă de ocupare (54%; 2015, Tempo_AMG1106). De asemenea munca în zona rurală este larg neimpozitată și neasigurată social sau medical. Acestea sunt și aspectele care dau caracterul de precaritate al ocupării românești, similar țărilor cu recent istoric comunist, dar diferit de țările dezvoltate unde precaritatea rezidă mai degrabă din contractele non-standard și cuantumul salarial redus prin comparație cu contractele standard (Kalleberg, 2009). Implicarea în activități informale sau cvasi-formalizate³⁷ este comună în prezent în special persoanelor cu calificare redusă, populației

³⁵ Eurofound (2016), Sixth European Working Conditions Survey – Overview report, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

³⁶ Factorii chimici și biologici se referă la inhalarea de fum și vapori toxici, manevrarea produselor chimice și a materialelor cu risc de infecție. Riscul de postură se referă la expunere la vibrații, poziții oboseitoare, ridicarea de greutăți, mișcări repetitive care pot afecta coloana vertebrală sau articulațiile.

³⁷ Angajatul primește două salarii, unul declarat impozitat și o completare la negru. Se mai numește și envelope wage (salariul în plic).

vulnerabile economic, șomerilor care preferă să mențină statutul de șomer indemnizat și celor în alte forme de suport social (beneficiari de ajutor social, pensii de invaliditate sau medicale). O estimare indirectă, realizată pe baza unei întrebări adresată populației cu privire la domeniile în care aceasta crede că se practică muncă informală, identifică cel mai frecvent serviciile în gospodărie (îngrijirea copiilor sau a vârstnicilor, menaj ș.a.m.d.; RO – 29%, UE – 17%), construcțiile (RO – 21%, UE – 16%), serviciile personale (RO – 15% și UE – 9%) și vânzări (RO – 14% și UE – 22%; Eurobarometrul Special, 2007).

Alte forme de ocupare non-standard sunt foarte puțin extinse în România; contracte temporare au doar 1% dintre salariații români între 20 și 64 de ani (față de 10.9% UE28; Eurostat, tps00073), iar ocuparea cu timp parțial atinge 10%. Ocuparea românească part-time este specifică formelor nesalariale de ocupare, în rândul salariaților doar la tineri atingând 2% (Tempo_AMG1104).

În țările dezvoltate economic opțiunea pentru contractele non-standard, ca și pentru ocuparea pe cont propriu, este mai degrabă voluntară, fiind adesea caracteristică tinerilor la început de carieră sau persoanelor care încearcă să păstreze echilibrul muncă-viața personal familială (femei și o serie de grupuri cu limitări în participarea pe piața muncii). În România aceste forme sunt motivate semnificativ, dacă nu dominant, de imposibilitatea găsirii unei alternative standard/salariale, astfel:

- la ocuparea temporară 85,8% față de 66,4% UE28
- la ocuparea part-time 59,0% față de 29,1% UE28; la tinerii români procentul atinge 72,5% (depășiți doar de Italia) (20–64 ani, 2015; Eurostat; lfsa_eppgai, lfsa_etgar)
- la ocuparea nesalariată 37% optează pentru ea din lipsa unei alternative vs. 49% opțiune personală față de cca 80% opțiune personală în Suedia, Finlanda, Danemarca, Belgia (Eurofound 2016)

În aceste condiții, la care se adaugă faptul că doar 51% dintre gospodăriile românești sunt în situația de a avea 2 salarii full-time (față de R. Cehă, Ungaria, Estonia, Finlanda Lituania cu 70-72%; Eurofound, 2016), se poate aprecia că România traversează o criză a ocupării salariale.

Între indicatorii riscului de excluziune socială definit de Eurostat³⁸, procentul celor care fac parte din gospodării cu intensitate foarte scăzută a muncii³⁹ este indicatorul care plasează România pe o poziție între cele mai favorabile. În același timp însă, populația din gospodării cu intensitate mare a muncii (85%+) aflate în

³⁸ În risc de sărăcie și excluziune socială sunt persoanele care se află în risc de sărăcie sau sunt în situație de deprivare materială severă sau fac parte din gospodării cu intensitate foarte scăzută a muncii (sub 20%).

³⁹ Intensitatea muncii se referă la numărul de luni lucrate în anul de referință de către toți membri în vârstă de muncă (18-59 ani) din gospodărie raportat la numărul total al lunilor în care teoretic aceștia ar fi putut munci. Indicatorul contorizează populații 0-59 ani locuind în aceste gospodării. Intensitatea ridicată a muncii este definită de valorile de 0.85 și peste ale acestui indicator, iar intensitatea foarte scăzută de valori sub 0.25 (Eurostat; *tsdsc100, ilc_iw03*).

risc de sărăcie este în România între maximele europene, ceea ce conduce la concluzia unei rate scăzute a rentabilității ocupării și susține ideea precarității sale.

Tabel 15. Intensitatea muncii în gospodărie și riscul de sărăcie, 2015

	ROMÂNIA	UE8*	UE15*	UE28
Populație gospodării cu intensitate foarte scăzută (20%-) a muncii	7,9	7,6	10,9* ¹	10,5
Risc de sărăcie al celor în gospodării cu intensitate mare (+85%) a muncii	12,7	5,0	4,5* ¹	5,2

Sursa: date și prelucrări după Eurostat, tabela tsdsc100, ilc_iw03; *¹ fără Irlanda.

Grupuri vulnerabile pe piața muncii

Deși încă ridicat, ecartul de 10 procente în rata de ocupare a tinerilor (15–24 ani) din România față de media UE a fost în scădere constantă după 2003, păstrând niveluri semnificativ mai mari în rural (un minim rural de 19,8% în Centru, față de un maxim urban de 23.1% în București Ilfov; 2015; Tempo-AMG156E).

Îngrijorător este și faptul că România are un nivel ridicat al indicatorului privind tinerii care nu sunt nici în sistemul de învățământ, nici pe piața muncii (NEET, Tabel 16); la polul opus, țări precum Danemarca, Suedia, Olanda sau Germania au nivelul acestui indicator de 4-6%. De asemenea, rata părăsirii timpurii a școlii⁴⁰. Recalificarea la vârste adulte, motivată în România și de schimbarea structurii economiei, dar și de dinamica însăși a calificărilor profesionale în economia contemporană, este de asemenea la minimele europene (față de peste 25% în țările nordice).

Tabel 16. Indicatori ai participării la educație, 2015

	NEET 15-24 ANI	PĂRĂSIREA TIMPURIE A ȘCOLII, 18- 24 ANI	EDUCAȚIA CONTINUĂ 25- 64 ANI (LIFELONG LEARNING)
UE28	12,0	11,0	10,7
UE15*	11,8	10,1	14,9
UE8*	10,5	7,7	7,2
Romania	18,1	19,1	1,3

Sursa: Eurostat, tabelele edat_lfse_20, tesem020, tsdsc440

⁴⁰ Ponderea celor de 18-24 ani care au terminat cel mult forme liceale (echivalent *ISCED 3c*) de scurtă durată și care în ultimele 4 săptămâni nu au urmat nicio formă de pregătire sau calificare (Eurostat, tesem020).

În vecinătatea vârstei de pensionare, pensionarea anticipată, respectiv ocuparea nesalarială reprezintă soluții pentru securizarea veniturilor. La grupa de vârstă imediat înaintea pensionării (55–64 ani) ruralul a avut post-criză în medie 20 puncte procentuale peste nivelul din urban și de asemenea în regiunile sărace valori mai ridicate (Tempo-AMG156E).

În România nu doar intrarea⁴¹ ci și ieșirea de piața muncii tind să se facă mai târziu și în plus, în mai mare măsură, sub forma ocupării nesalariale (Tabel 14).

Alte grupuri vulnerabile (romii, persoane cu dizabilități, tineri care părăsesc instituțiile de protecție, foștii deținuți) au rate și mai scăzute de ocupare (ex: romii au o rată a ocupării salariale de 36%⁴², iar persoanele cu dizabilități de aproape 5% (ANPD, 201543). În cazul lor, vulnerabilității legate de nivelul redus de calificare i se adaugă probleme locative sau de integrare socială, care blochează pe mai departe formarea și integrarea profesională.

Susținerea ocupării

Ulterior anului 2007 Planul Național de Ocupare a forței de muncă (anual) a formulat ținte de ocupare pe grupuri vulnerabile, grupuri care s-au aflat predilect în atenția politicilor active de ocupare prin atragerea în cursuri de formare profesională, burse dedicate ale locurilor de muncă, subvenționarea angajării, subvenții pentru angajarea înainte de încheierea perioadei de șomaj, alocații pentru începerea unei afaceri etc. Cu toate acestea efortul financiar al României în direcția creșterii ocupării prin măsuri active este minimul european (Tabel 17).

O serie de măsuri, între cele cu efecte imediate, directe, sunt foarte puțin extinse. Subvenționarea angajării persoanelor din grupuri vulnerabile trebuie să depășească bariera prejudecății angajatorului, descurajării sale generată de întârzieri în plata subvențiilor de către autoritățile publice, de blocarea aplicării măsurii urmare a deciziei angajatului de a părăsi locul de muncă, angajatul trebuind totodată să răspundă pozitiv așteptărilor legate cu implicarea sa în procesul productiv⁴⁴. Programele de finanțare a relocării sunt funcționale cel mult în cazul

⁴¹ Este surprinsă și ocuparea de scurtă durată plătită, reprezentând stagii de practică ale tinerilor din școlile profesionale, precum și angajamentele temporare și cu timp redus. În țările cu economie consolidată (UE15) acestea sunt frecvente la tineri.

⁴² Preoteasa, Ana Maria. 2012. "Specificul ocupării romilor în România" în Daniela Tarnovschi (ed.) *Situația romilor în România 2011, între incluziune socială și migrație*, Fundația Soros România, Constanța: Editura Dobrogea.

⁴³ <http://anpd.gov.ro/web/transparența/statistici/trimestriale>

⁴⁴ Studii calitative în legătură cu ocuparea grupurilor vulnerabile arată dificultăți ale acestora în respectarea programului de muncă, îndeplinirea normei, continuitate la locul de muncă, mai ales în cazul unor prime contacte cu piața muncii. Astfel de situații au fost întâlnite la populația de etnie romă (Ilie S. (2012) *Roma employment between strategy and flexibility*, în *Incluziunea romilor din România: Politici, Instituții, Experiențe*, Giurcă D (c), FSD/Ed. Dobrogea, pg. 206-222); la persoanele cu dizabilități (Ilie. S. (2013) *Employing People with Disabilities: the Romanian Protected Units System*, JPPC, nr. 1/ 2013, pg. 61-91; dar și la tineri care părăsesc sistemul de protecție al copilului (Ilie S. (2014) *Oportunități și bariere în ocuparea tinerilor din centrele de plasament pe piața muncii (raport de cercetare nepublicat)*, Fd. Scheherazade/Fd. Konrad Adenauer Stiftung, București

persoanelor singure (fie pentru că re-integrarea în muncă a întregii familii e puțin probabilă și deci eficiența relocalării este mică, fie pentru că relocalarea este puțin acceptată de populație), iar angajarea pe baza contractelor de ucenicie (Legea nr. 279/2005, revizuită între timp) numără cel mult câteva cazuri pe județ.

Tabel 17. Politici pentru piața muncii, cheltuieli și beneficiari, 2014

	CHELTUIELI POLITICI PIAȚA MUNCII. % PIB		% PARTICIPANȚI MĂSURI ACTIVE/ 100 PERSOANE CARE DORESC SĂ MUNCEASCĂ
	TOTAL	DOAR MĂSURI ACTIVE	
UE15	2,25	0,63	33,5
UE8	0,70	0,28	14,6
Romania	0,22	0,02	2,9

Sursa: Eurostat după tabelele *lmp_ind_exp*, *lmp_ind_actsup*

Obiective 2038

Consecința ocupării precare, caracterizată de insecuritate și salarii scăzute, determină precaritatea standardului de viață, gospodăriile în această situație aflându-se permanent în riscul de a cădea în sărăcie. Recenta Strategie Națională de Ocupare a Forței de Muncă 2014–2020 (MMFPSPV, 2014), adoptată de Guvernul României, propune o serie de măsuri pentru îmbunătățirea calității ocupării și „să impulsioneze eforturile de a atinge ținta de ocupare stabilită de România pentru anul 2020, și anume o rată de ocupare de 70% pentru populația în vârstă de 20–64 de ani”. Strategia numește între direcții îmbunătățirea legislației cu privire la relațiile de muncă, la dialogul social, la combaterea muncii nedeclarate, prelungirea vieții active, facilitarea tranzițiilor de la inactivitate și șomaj la ocupare, dezvoltarea măsurilor active de ocupare, reforma cadrului legal privind formarea profesională, inclusiv cea de lungă durată, creșterea ocupării în mediul rural, creșterea ocupării tinerilor și femeilor. Aceste direcții ținesc vulnerabilitățile forței de muncă și sunt binevenite în contextul actual. Am nuanța la acestea creșterea nivelului și calității muncii prin măsuri precum:

- elaborarea unui plan al direcțiilor prioritare de dezvoltare economică (ținte de dezvoltare ale unor ramuri care valorifică potențialul natural și uman existent, avantajul geografic al României, nivelul exporturilor total/ sectorial);
- creșterea ocupării salariale prin susținerea dezvoltării antreprenoriale mici și mijlocii, care să poată crește masa salariaților (legislație stabilă, susținerea/subvenționarea tehnologizării, stimularea parteneriatelor dintre mediul privat, instituții de cercetare și decidenți locali în vederea atingerii unor obiective de dezvoltare locală, promovarea produselor de fabricație autohtonă)
- stimularea asocierii în mediul rural și al unei minime integrări pe verticală a producției agro-zootehnice;

- coborârea vârstei de contact a tinerilor cu piața muncii (menținerea și extinderea practicilor curente) prin extinderea învățământului profesional (pe o structură de interes pentru piața muncii) și extinderea ocupării plătite în relație cu perioadele de practică profesională;
- dezvoltarea programelor de formare profesională și re-conversie/învățare continua, în parteneriat cu angajatorii, facilitând adaparea permanentă la cerințele pieții muncii;
- introducerea de stimulente/ adaptare legislativă pentru ocuparea flexibilă, care conduce la creșterea ratei ocupării populației vulnerabile, aflate în incapacitatea ocupării unui loc de muncă standard (tineri, proaspăt absolvenți, mame, persoane care au dependenți în îngrijire), dar permite și acoperirea sezonality/ fluctuațiilor de activitate fără supra-încărcarea personalului;
- îmbunătățirea dialogului interinstitucional cu privire la ocuparea grupurilor vulnerabile; antrenarea formalizată a ONG-urilor pentru identificarea problemelor și oferirea de soluții/ servicii vizând ocuparea acestora;
- îmbunătățirea calității locului de muncă – venituri decente, protecție împotriva factorilor fizici care duc la uzura stării de sănătate (factori de mediu), timp de muncă (serviciile de comerț prioritar vizate, dar și alte domenii în care există un nivel ridicat al orelor suplimentare; chiar plătite suplimentar acestea afectează sănătatea angajatului) și, unde este posibil, reglementări centrate pe realizarea sarcinilor de muncă și nu pe prezența la locul de muncă (revizuirea Codului Muncii, adaptarea regulamentelor de securitate a muncii și securității sociale în acord cu nevoia armonizării relației dintre viața profesională și cea personală familială).

MEDIUL RURAL ROMÂNESC (FLAVIUS MIHALACHE)

Situația mediului rural românesc

Privind retrospectiv perioada de după 1990, pot fi identificate trei mari etape în evoluția mediului rural, fiecare dintre acestea fiind dominate de obiective specifice la nivelul politicilor publice. Prima dintre acestea se referă la intervalul 1990-1997, în care obiectivul principal în ghidarea transformării zonelor rurale a fost reprezentat de restituirea proprietăților funciare și creșterea rolului sectorului agricol privat în detrimentul formelor de proprietate colectivă. A urmat perioada 1998-2006, în care intervențiile publice au fost limitate la o serie de inițiative punctuale, fără a exista un program coerent de susținere a dezvoltării mediului rural sau de redresare a sectorului agricol. Cea de a treia etapă a demarat cu aderarea la Uniunea Europeană și a fost reprezentată de asumarea de către România a ansamblului de măsuri prevăzute prin Politica Agricolă Comună.

Astfel, mediul rural românesc a parcurs o etapă sinuoasă de redefinire economică și socială, ce a dus la creșterea decalajelor dintre localități, regiuni și categorii de populație rurală. Schimbările structurale aduse de perioada de tranziție au condus spre afirmarea unor modele diferite de evoluție a ruralului. În ciuda unor evoluții pozitive înregistrate în special după anul 2007, sub aspectul reducerii ponderii populației active în sectorul agricol și a creșterii nivelului infrastructurii rurale, situația generală nu s-a apropiat semnificativ de coordonatele la nivel european.

În momentul de față, profilul mediului rural dezvoltat corespunde localităților ce au evoluat ca nuclee de concentrare a investițiilor în activități economice non-agricole și care au cunoscut evoluții pozitive la nivelul populației, determinate de transformarea acestora în zone rezidențiale ce au atras importate fluxuri de migrație internă. Exemplele clasice pentru acest tip de viață rurală sunt reprezentate de *localităților periurbane*, care prin caracteristicile de infrastructură publică, activități economice și profil socio-demografic al populației s-au îndepărtat semnificativ de modelul ruralului tradițional. Chiar dacă comunele ce pot fi încadrate în categoria celor cu nivel ridicat de dezvoltare pot fi regăsite la nivelul tuturor județelor, concentrarea cea mai ridicată a acestora se întâlnește în județele Ilfov, Brașov, Constanța, Timiș și Sibiu. Cu toate acestea, ponderea localităților de acest tip, în totalul comunităților rurale, este redusă, ceea ce face din acest tip de viață rurală un model secundar.

De cealaltă parte, profilul ruralului tradițional, reprezentat prin localitățile sărace, ce sunt situate în afara zonelor de influență directă a orașelor, continuă să fie caracterizat prin dependența pronunțată față de evoluția sectorului agricol. La nivel demografic, cele mai multe dintre localitățile de acest tip înregistrează un accentuat trend de îmbătrânire a populației. Pentru acestea, principalul sector de ocupare al populației este reprezentat în continuarea de agricultura de subzistență sau de semi-subzistență. În acest sens, fragmentarea exploatațiilor agricole și dispariția fermelor de stat, produse după reforma agrară realizată în anul 1991 au reprezentat principalii factori ce au generat problemele economice actuale pentru comunele de acest tip, dependente de activitățile agricole. Dezvoltarea sectorului agricol, prin creșterea productivității activităților de profil și integrarea micilor exploatații țărănești axate pe autoconsum în forme de asociere menite să producă pentru piață reprezintă principala pârgie de dezvoltare în perioada următoare pentru localitățile din această categorie. La nivel regional, cele mai multe comune sărace în care predomină activitățile agricole se regăsesc în județele din zona de est a țării și în cele din sudul Munteniei și al Olteniei.

Între aceste două tipuri de spații rurale, putem identifica un model intermediar, ce corespunde comunelor în care activitățile agricole tradiționale, încă dominante, coexistă cu ocupare importantă a populației în sectorul neagricol (materializată de cele mai multe ori în activități extralocale). În aceste localități, chiar și în cazul persoanelor cu ocupații non-agricole, practicile tradiționale din sectorul agricol

constituie activități secundare prin care se asigură o bună parte a produselor destinate consumului alimentar în gospodărie. Acest model de coexistență a practicilor tradiționale cu activitățile economice non-agricole, descris în literatura de specialitate prin *teoria economiei duale*, se întâlnește la nivelul tuturor zonelor țării, având ca prototip localitățile rurale situate la distanțe medii față de orașe, și în care, nici sectorul agricol și nici cel secundar nu sunt suficient de dezvoltate. Pentru populația înregistrată la nivelul acestor localități, practicarea agriculturii tradiționale constituie fie domeniul principal de activitate, fie o modalitate secundară de a completa a resurselor familiale.

Din punct de vedere demografic, date statistice confirmă instaurarea unor decalaje structurale, care conturează riscuri reale de subreprezentare demografică a anumitor microregiuni din zona de sud a țării. Implicațiile acestui proces sunt greu de estimat în momentul de față, însă pentru orizontul anului 2038 este de așteptat ca depopularea arealelor izolate și slab dezvoltate din punct de vedere economic să cunoască un ritm accelerat.

La nivelul coordonatelor vieții economice, în special după anul 2000, s-a produs o reducere sensibilă a ponderii pe care sectorul agricol îl ocupă la nivelul mediului rural. În ultimii 15 ani efectivele populației ocupate în agricultură s-au redus cu peste 1 milion de persoane (până la nivelul de 2,3 milioane de persoane – INS, Baza de date Tempo), rămânând totuși la cote foarte înalte în județele din partea de sud și est a țării. În Teleorman, Giurgiu și Călărași, ponderea ocupării agricole a populației rurale depășește 80% din totalul populației rurale ocupate. Pe de altă parte, chiar dacă în ultimii ani, sectorul agricol a înregistrat creșteri importante la nivelul producției, evoluțiile pozitive la nivel general nu pot compensa gravele sale probleme ce-și au originea, în principal, în sistemul de organizare a exploatațiilor funciare și în modul de organizare a muncii în micile ferme de subzistență. Cu alte cuvinte, rentabilizarea sectorului agricol întârzie din prisma utilizării pe scară extinsă a tehnologiilor tradiționale, a fragmentării excesive a proprietăților și a lipsei de suport pentru formele asociative din perioada anilor '90.

În ceea ce privește evoluția sectorului agricol, desființarea cooperativelor și retrocedarea terenurilor a condus la fragmentarea excesivă a exploatațiilor, cu impact negativ asupra productivității muncii și a nivelului tehnologic din agricultură. Modelul exploatațiilor familiale de mici dimensiuni, devenit dominant în urma reformei agrare demarate în 1991, a reprezentat, din acest punct de vedere, un regres evident și a condus la intrarea în criză a agriculturii românești. |Imediat după reîmproprietărire, baza materială a cooperativelor agricole și a fermelor de stat a fost practic distrusă, sistemul de irigații a fost, în mare parte, dezafectat, iar producția a cunoscut un declin evident.

În ciuda unor progrese înregistrate în ultimii ani, agricultura românească continuă să fie insuficient dezvoltată în comparație cu potențialul acestui sector.

Producția este orientată cu precădere către culturile cerealiere, ce oferă productivitate limitată, sectorul zootehnic este dominat de fermele familiale mici, orientate către autoconsum, iar la nivel tehnologic se constată un deficit semnificativ de utilaje, insuficiența sistemelor de irigații și lipsa silozurilor și facilităților de depozitare a producției agricole (MADR, 2013). Sectorul agro-alimentar, pe de altă parte, se confruntă cu probleme legate de asigurarea relației dintre producători și procesatori și cu asigurarea finanțării necesare pentru modernizare și re tehnologizare. Principala cauză a acestor probleme se află în structura proprietății funciare din România. Fărâmițarea excesivă a proprietății funciare, produsă pe fondul deciziilor politice privind privatizarea terenurilor luate în perioada anilor '90, determină slaba rentabilitate a întregului sector agricol. Chiar dacă asistăm la o tendință de comasare a terenurilor, problema fragmentării funciare continuă să persiste. Sectorul fermelor de dimensiuni medii, ce reprezintă modelul dominant la nivelul Uniunii Europene, este în continuare slab reprezentat în România.

România deține 33% din totalul fermelor existente la nivelul Uniunii Europene, însă 85% dintre acestea se află în categoria exploatațiilor de mici dimensiuni, de subzistență, orientate către asigurarea autoconsumului (DGARD, 2013). Recensământul General Agricol realizat în anul 2010 menționează că 92% dintre exploatațiile înregistrate dețineau cel mult 5 hectare de teren. Astfel, 30% din suprafața totală agricolă utilizată la nivel național era reprezentată de către micile exploatații familiale.

În ceea ce privește ocuparea populației rurale, perioada de după 1990 a fost caracterizată prin ponderea ridicată înregistrată de către populația activă în agricultura tradițională. Chiar dacă între 1996 și 2015, efectivele de populație ce activau în sectorul agricol s-au redus de la 3,7 milioane persoane la 2 milioane de persoane, această categorie este încă majoritară (52% în 2015, INS, Baza de date TEMPO). Un alt element important care particularizează România la nivelul european pe dimensiunea ocupării agricole, dincolo din ponderea acestui indicator, este reprezentat de preponderența ocupării pe cont propriu în acest sector. Numai 122 de mii de persoane erau înregistrate în 2015 ca salariați în sectorul agricol, în timp ce diferența până la 2 milioane de persoane este dată de lucrătorii pe cont propriu și personalul familial neremunerat (INS, Baza de date TEMPO). De cealaltă parte, ocuparea rurală non-agricolă atinge 48% din totalul efectivelor, procent în creștere constantă în ultimul deceniu. Semnificativ de semnalat este faptul că această evoluție nu s-a produs pe fondul creșterii numărului de persoane ocupate în industrie, construcții sau servicii, ci prin reducerea efectivelor de populație activă în agricultură. Totodată, datele în profil teritorial arată diferențieri importante în ceea ce privește ponderea ocupării neagricole constituite pe dimensiunea nivelului de dezvoltare al regiunilor și localităților. Acest lucru a determinat apariția unor decalaje în ceea ce privește profilul ocupării în rural între

judetele dezvoltate și cele sărace, pe de o parte, și între localitățile periurbane și cele situate la distanțe importante față de orașe, pe de altă parte.

Starea infrastructurii publice constituie o treia componentă deficitară pentru mediul rural românesc. Până în anul 2000 progresele înregistrate în ceea ce privește dezvoltarea de rețele de utilități publice în mediul rural au fost destul de modeste, ulterior și în special după aderarea la Uniunea Europeană s-au înregistrat unele evoluții notabile în special în ceea ce privește constituirea și modernizare rețelelor de distribuție a apei curente și modernizarea rețelei de drumuri. Conform datelor INS Tempo, între 2000 și 2015 ponderea comunelor care dispun de rețele de apă curentă a crescut de 48% la 78%, a celor care au rețele de canalizare a evoluat de la 14% la 29%, iar a celor sunt racordate la rețele de gaze naturale a crescut de la 13% la 24 %. Domeniul accesului la servicii publice reprezintă un alt punct nevralgic al multora dintre localitățile rurale din România. O serie de indicatori precum numărul medicilor ce-și desfășoară activitatea în localitățile rurale, tipul instituțiilor de învățământ ce funcționează pe plan local sau serviciile specializate de asistență socială ce sunt furnizate populației descriu un profil deficitar pentru o bună parte dintre comune.

Direcții de acțiune la orizontul anului 2038

Multiplele problemele actuale ale ruralului românesc sunt rezultate ale modului în care a evoluat societatea după 1989. Subdezvoltarea economică a localităților, sărăcia, subocuparea și standardul redus de viață al celei mai mari părți a populației pot fi înțelese, în acest fel, ca rezultat al deciziilor cheie luate în perioada anilor '90. Până la aderarea la Uniunea Europeană singurul program major gândit pentru reconfigurarea mediului rural a fost al retrocedării proprietății funciare. Efectele deciziilor parțiale, adesea contradictorii și imperfect adaptate specificului ruralului post-comunist s-au evidențiat, în formă acută, în destrucțurarea economiei rurale, în explozia înregistrată de către agricultura de subzistență și în reducerea calității vieții populației. O relativă ordine în lucruri, în sensul stabilirii unor priorități și punerii în aplicare a unor mecanisme instituționale de intervenție publică, a apărut odată cu demarea Programului Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013 (PNDR). Principalul merit al acestuia, dincolo de acela de a asigura suport pentru sectorul agricol prin sistemul de subvenții și de a sprijini dezvoltarea rurală prin finanțările acordate micilor întreprinzători, societăților comerciale, administrațiilor locale și asociațiilor, a fost acela de a lansa o viziune articulată cu privire susținerea satelor și populației rurale.

Sărăcia – principala problemă a lumii satului. (Sărăcia la nivelul populației și sărăcia la nivelul administrațiilor locale)

Analiza sărăciei în mediul rural comportă două dimensiuni principale de raportare. Avem, în primul rând, referințele privitoare la sărăcia și deprivarea

materială înregistrată în rândul populației, și sărăcia comunitară, măsurată pe baza coordonatelor bugetelor de venituri și cheltuieli operate la nivelul comunelor.

Conform datelor statistice⁴⁵, în anul 2014, 39% din populația rurală din România s-a aflat în risc de sărăcie, în timp ce 30% din totalul efectivilor s-a confruntat cu deprivare materială severă. Aproape 19% din populația rurală a înregistrat venituri situate sub 60% din mediana venitului echivalent. Pe de altă parte, datele INS privind estimarea relației dintre venituri și cheltuieli⁴⁶ arată că jumătate din rezidenții au estimat că fac față *cu dificultate* sau *cu mare dificultate cheltuielilor* curente, ceea ce indică faptul că aproximativ 4,5 milioane de persoane din mediul rural nu reușesc să facă față în mod optim cheltuielilor curente. În același timp, un procent egal cu 13% din totalul populației nu au reușește să-și asigure una dintre nevoile de bază la nivelul locuinței, aceea de a avea o temperatură adecvată în perioada de iarnă.

Pe categorii ocupaționale, situația cea mai dramatică este înregistrată în rândul familiilor de agricultori, unde jumătate dintre acestea nu au putut asigura la timp sumele necesare pentru plata unor anumite cheltuieli (două treimi au înregistrat restanțe la plata energiei electrice, iar aproximativ 30% au întârziat la plata unor cheltuieli legate de întreținerea locuinței)⁴⁷. Asocierea dintre agricultura de subzistență practică pe scară largă în mediul rural și sărăcie a reprezentat una dintre constantele societății românești de după 1990 și a fost consecința directă a modului în care au fost gândite și implementate două dintre procesele majore ale tranziției românești: privatizarea și restructurarea industriei și realizarea reformei agrare. Pe baza evoluțiilor demografice și a proceselor de consolidare a proprietății funciare este de așteptat ca spre orizontul anului 2038 ponderea ocupării agricole în rândul populației rurale să se reducă semnificativ. Însă, în lipsa unor evoluții evidente în ceea ce privește creșterea ocupării în sectoarele secundar și terțiar, acest proces de modificare a structurii ocupaționale nu va aduce automat și reducerea sărăciei.

Cele mai multe dintre localitățile rurale din România se află în situație de dependență financiară față de alocările bugetare de la nivel central. Coordonatele bugetelor de venituri și cheltuieli publice, ilustrate pe baza datelor raportate în anul 2015⁴⁸, arată că veniturile medii colectate la nivelul comunelor din România au fost în cuantum de 6,3 milioane de lei. Din această sumă, numai 1,9 milioane au reprezentat venituri proprii, diferența în constituirea bugetelor locale fiind asigurată în baza a trei mecanisme de redistribuție a sumelor alocate de la nivel central: (a) alocări financiare direcționate de la bugetul central pentru finanțarea cheltuielilor

⁴⁵ Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

⁴⁶ INS, Baza de date Tempo.

⁴⁷ INS, Baza de date Tempo.

⁴⁸ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Direcția pentru Politici Fiscale și Bugete Locale. http://www.dpfbld.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

descentralizate; (b) sumele direcționate din TVA; (c) sumele primite în cadrul proiectelor finanțate de Uniunea Europeană. Astfel, pentru cea mai mare parte a comunelor, veniturile proprii sunt insuficiente pentru demararea unor proiecte ample de investiții în rețele de utilități sau infrastructură publică. Mica parte a comunelor care-și pot susține dezvoltarea prin resurse proprii este compusă din localități dezvoltate, situate în preajma marilor orașe, în care activitățile economice neagricole au o contribuție consistentă la constituirea veniturilor locale. Dincolo de categoria restrânsă a localităților rurale dezvoltate, marea majoritate a comunelor sunt caracterizate prin dependență financiară față de alocările publice. În lipsa acestor forme de susținere, însăși funcționarea instituțiilor locale nu ar fi posibilă. Vorbim despre o stare de sărăcie acută, determinată de coordonatele economice locale și de caracterul fragmentat al sistemului actual de organizare administrativă a localităților rurale.

Pe categorii de cheltuieli, la nivel de medie statistică, datele pentru anul 2015⁴⁹ arată faptul că 34% din sumele colectate la bugetele comunelor sunt reprezentate de cheltuieli de personal, 28% sunt destinate învățământului și 17% au ca țintă susținerea serviciilor publice generale. În același timp, 7% din bugetul disponibil a fost direcționat pentru activități de asistență socială și 11% pentru investiții în proiecte de dezvoltare locală și plata unor servicii.

Evoluția de după 1990 a arătat foarte clar faptul că lipsa unui program de intervenție publice în soluționarea problemelor ruralului reprezintă o strategie falimentară. Plecând de la configurația actuală a problemelor lumii satului, pot fi identificate două dimensiuni principale de acțiune pentru viitor:

1) *La nivelul populației:* ocuparea, sărăcia și calitatea vieții populație. Elementele cheie ce țin de țintele pe care România trebuie să le stabilească în relație cu problemele sociale și economice ale populației rurale fac referire, în principal, la ameliorarea structurii ocupării populației rurale, prin reducerea ocupării agricole, și la creșterea nivelului serviciilor medico-sociale la care populația are acces. Este vital pentru România ca la orizontul anului 2038, ponderea populației rurale ocupate în agricultură să scadă semnificativ, până la valori apropiate de cele consemnate în țările precum Polonia, Cehia sau Ungaria, unde această categorie nu depășește 20% din totalul populației ocupate din mediul rural.

2) *La nivelul localităților:* sărăcia comunitară, nivelul redus al infrastructurii rurale, slaba dezvoltare a sectorului nonagricol, problemele demografice. Sărăcia comunităților rurale își are originea, în special, în slaba dezvoltare a sectorului nonagricol. Diversificarea economiei rurale, prin consolidarea inițiativelor

⁴⁹ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Direcția pentru Politici Fiscale și Bugete Locale. http://www.dpfbld.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

antreprenoriale neagricole constituie, cea mai importantă modalitate de depășire a dependenței față de activitățile din sectorul agricol. Problema infrastructurii rurale este strâns legată de cea a sărăciei comunitare. În acest context, pentru cea mai mare parte a comunelor, șanse de realizare a unor investiții în sisteme de utilități și drumuri sunt strâns legate de accesarea fondurilor publice (naționale și europene). La nivel administrativ, actualul sistem de organizare a teritoriului, constituie mai degrabă o barieră în calea dezvoltării locale. Comunele mici, slabe din punct de vedere economic, ce domină peisajul rural actual, se află în incapacitatea de a elabora și implementa programe eficiente de dezvoltare. Din acest punct de vedere, o anumită reorganizare administrativă a ruralului se impune a fi făcută în următorii 10–20 de ani.

DINAMICA POPULAȚIEI (ELENA TUDOR)

Datele Eurostat arată o scădere a populației României prin mișcarea naturală și cea migratorie cu 111 mii de persoane între 1 ianuarie 2015 și 1 ianuarie 2016. Alături de Bulgaria și Polonia, România reprezintă o sursă importantă de migrație internațională la nivelul Uniunii Europene în 2015, depășindu-le pe acestea. O privire de-a lungul timpului relevă o descreștere constantă a ratei mișcării naturale a populației între anii 2006 și 2015, de la -1.8 în 2006 la -3.8 în 2015, față de -0.3 media UE28, plasându-se foarte aproape de Ungaria (-4) și între extremele Polonia (-0.7) și Bulgaria (-6.2). Pentru aceeași perioadă, rata nașterilor a scăzut ușor, valoarea pentru 2015 fiind foarte apropiată de cea a Bulgariei (de 9.2) și mai mică decât a Poloniei (unde a revenit la o valoare apropiată de cea din 2006, după o creștere în anii 2008-2010) și față de media UE28 de 10.

Tabel 18. Rata nașterilor între 2006-2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
UE28	10,6	10,7	10,9	10,8	10,7	10,5	10,4	10,0	10,1	10,0
România	10,4	10,3	10,8	10,9	10,5	9,7	10,0	9,1	9,7	9,3
Bulgaria	9,7	10,0	10,4	10,9	10,2	9,6	9,5	9,2	9,4	9,2
Polonia	9,8	10,2	10,9	10,9	10,9	10,2	10,1	9,7	9,9	9,7

Sursa: Eurostat

Conform aceluiași date, rata fertilității a cunoscut o ușoară variație de la 1.33 în 2010 la 1.52 în 2014. România și Bulgaria rămân printre statele UE cu unele dintre cele mai ridicate rate ale mortalității infantile, de 8.4, respectiv 7.6. Cifrele trebuie privite în corelație cu procesul de îmbătrânire demografică, politicile publice trebuind să țină seama de condițiile socioeconomice ale populației. Conform datelor Eurostat, procentul celor de peste 65 de ani din România (17%) este mai mic decât media

UE28 de 18.9%, însă consecințele sunt mai grave aici din cauza incapacității statului de a asigura resurse celor vârstnici (Bodogai și Cutler 2014).

În acest context și corelat cu locul României în context european cu privire la indicatori de performanță economică și la rolul statului în asigurarea bunăstării, ori subzistenței, populației, aspectele demografice vor avea o importanță sporită în viitor și vor trebui gestionate cât mai curând prin:

- Politici de încurajare a natalității;
- Reglementări cu privire la reinserția pe piața muncii a femeilor, după naștere;
- Stimulente sociale destinate familiilor cu copii;
- Politici adresate românilor din afara granițelor, vizând întoarcerea acestora și reintegrarea lor în societatea românească.

PARTEA A II-A: SERVICII SOCIALE PUBLICE

EDUCAȚIE (GABRIELA NEAGU, LIVIA ȘTEFĂNESCU)

Consultarea unor documente de politică educațională, analiza detaliată a domeniului educației în cele trei faze ale Strategiei ne-au condus la concluzia că principalele obiective pe care trebuie să se concentreze sistemul nostru de învățământ pe termen mediu și lung sunt:

- reducerea inegalităților economice, sociale, culturale etc. între membrii societății în fața educației;
- corelarea dintre ceea ce se face în școală (ceea ce se predă) și ceea ce ar trebui să știe tinerii, ceea ce le-ar fi util în viață;
- recâștigarea încrederii populației în școală ca principal motor de ascensiune și dezvoltare socială, profesională și personală;
- creșterea resurselor financiare alocate de la bugetul public de stat.

Dintre aceste obiective, cel care vizează reducerea inegalităților în fața educației s-a dovedit a fi cel mai important având în vedere că atingerea celorlalte obiective depinde de măsura în care populația are acces și succes în educație. Accesul și succesul în educație se reflectă în primul rând în ratele de participare școlară la toate nivelurile de învățământ și în rata de abandon școlar și părăsire prematură a sistemului de educație.

În analiza de față ne vom referi la situația din România în ceea ce privește participarea școlară și abandonul școlar comparativ cu celelalte state UE.

Analiza abandonului școlar în țările UE

Abandonul școlar este una dintre problemele cu care se confruntă toate statele UE însă valorile înregistrate sunt diferite de la un stat la altul. La nivelul sistemului de învățământ din România, pe ansamblu, rata abandonului școlar nu înregistrează valori ridicate. O analiză detaliată relevă însă o situație diferită și îngrijorătoare.

Tabel 19. Rata abandonului școlar învățământ primar și gimnazial

		2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014
Nivel primar	Total	1,4	1,4	1,6	1,6	1,1	1,2
	Urban	1,3	1,4	1,6	1,6	0,9	1,1
	Rural	1,5	1,4	1,6	1,5	1,3	1,4
	Feminin	1,3	1,3	1,5	1,4	1,0	1,1
	Masculin	1,6	1,6	1,7	1,7	1,2	1,3
Nivel gimnazial	Total	1,9	1,7	2,0	1,9	1,7	1,8
	Urban	1,6	1,5	1,9	1,8	1,4	1,5
	Rural	2,2	1,8	2,0	2,1	2,1	2,1
	Feminin	1,8	1,5	1,9	1,7	1,6	1,7
	Masculin	2,0	1,8	2,1	2,2	1,9	1,9

Sursa: Apostu, O et al., 2012: 32;40.

Rata abandonului școlar la nivel primar și gimnazial este sub 2,5% pentru tot intervalul luat în calcul, atât în cazul populației feminine cât și a celei masculine și în mediul urban și în mediul rural (Tabelul 19). Diferențele care apar între cele două niveluri de învățământ sunt în principal rezultatul calității infrastructurii educaționale (instituții de învățământ și personal didactic) mult mai puțin dezvoltată în mediul rural comparativ cu mediul urban. Potrivit unei analize longitudinale a coortei de vârstă care a început școala în 2006/2007 și a absolvit în 2013/2014 arată că 13,8% din cohortă au abandonat școala până în clasa a VIII-a și 1,5% au abandonat școala în clasa a VIII-a. Numai 51,8% au promovat examenul de evaluare națională (Ministerul Educației 2015d). Diferențele dintre cele două medii de rezidență dar și între nivelurile de învățământ se accentuează în învățământul secundar și postsecundar.

Tabel 20. Rata abandonului școlar în învățământul liceal, profesional, postliceal și de maiștri

		2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014
Nivel liceal	Total	2,2	3,2	3,8	2,8	2,8
	Feminin	1,8	2,7	3,2	2,3	2,4
	Masculin	2,5	3,7	4,4	3,2	3,2

Nivel profesional	Total	8,6	19,8	30,4	7,9	4,3
	Feminin	9,7	21,9	35,8	10,5	7,1
	Masculin	7,9	18,6	27,4	7,0	3,6
Nivel postliceal și de maiștri	Total	5,5	5,5	6,1	8,9	7,9
	Feminin	5,4	5,4	5,9	8,6	7,8
	Masculin	5,9	5,9	6,7	9,5	8,2

Sursa: Apostu, O et al., 2012: 32;40.

Pe măsură ce nivelul educațional crește și rata abandonului școlar urmează aceeași tendință: de la sub 2% la nivelurile primar și gimnazial, rata abandonului școlar la nivel liceal depășește 4% și depășește 20% în cazul celui profesional (Tabelul 20). În ceea ce privește învățământul profesional trebuie să reținem faptul că, acesta a fost desființat în anul școlar 2008/2009 și reînființat în 2013/2014. Schimbările la nivel de organizare a sistemului de învățământ nu rămân fără efect asupra ratelor de participare în sistem, asupra ratelor de abandon școlar sau părăsire prematură a sistemului. Una dintre cele mai evidente dovezi o reprezintă fluctuația ratei de abandon la nivelul învățământului profesional de la 8,6% în anul școlar 2009/2010 la 30,4% cu un an înaintea reînființării acestui tip de învățământ, 2012/2013 (Tabelul 20).

De asemenea, o altă particularitate a sistemului nostru de învățământ o reprezintă creșterea semnificativă a abandonului școlar la clasele de început de cicluri de școlaritate. (Apostu et al., 2015: 33) fapt care întărește ideea că abandonul școlar în România este în principal legat de mediul socio-economic, familial, cultural de proveniență al elevului. Finalurile sau începuturile de ciclu școlar sunt momentele în care familia evaluează costurile/investițiile în educație și beneficiile pe care le vor obține. Pe termen lung, beneficiile frecventării școlii sunt ridicate atât pentru individ cât și pentru societatea căreia îi aparține acesta însă, faptul că pe termen scurt și mediu multe gospodării din România – în special cele din mediul rural – nu dispun de resurse prin care să acopere costurile cu educația conduce la decizia de a-și retrage copiii din școală.

Fluctuațiile ratei de abandon școlar la nivel național generate atât de cauze externe sistemului (starea socio-economică a populației mai ales a celei din rural) cât și din cauze care țin de sistem (schimbări frecvente asupra modului de organizare și funcționare a sistemului de învățământ) au impact și asupra poziției pe care o ocupă România în context european.

Tabel 21. Rata tinerilor de 18-24 ani care sunt în abandon școlar (valori medii)

ANUL	EU8	EU15	EU28	ROMÂNIA
2002	10.1	16.7	17.0	23.0
2003	9.8	15.6	16.4	22.5
2004	9.5	15.2	16.0	22.4
2005	9.1	15.0	15.7	19.6
2006	9.1	14.7	15.3	17.9
2007	8.8	14.8	14.9	17.3
2008	8.8	14.6	14.7	15.9
2009	8.6	13.6	14.2	16.6
2010	7.8	13.1	13.9	19.3
2011	7.6	12.3	13.4	18.1
2012	7.5	11.7	12.7	17.8
2013	7.4	10.8	11.9	17.3
2014	7.4	10.0	11.2	18.1
2015	7.7	9.8	11.0	19.1

Sursa: Eurostat, 2016 (date prelucrate de autori).

Comparațiile dintre diferitele state UE în ceea ce privește sistemul de învățământ trebuie să țină cont de caracteristicile acestuia în ceea ce privește modul de organizare și funcționare. Astfel, în unele state europene trecerea de la un nivel la altul de educație se face automat, fără ca elevii să fie supuși unei evaluări/testări naționale așa cum se întâmplă în România la finalul învățământului gimnazial. De asemenea, în unele state au fost eliminate repetenția și corigențele tocmai pentru a nu afecta parcursul educațional al unui elev (repetenția și/sau corigența sunt factori care pot duce la creșterea abandonului școlar mai ales în cazul elevilor care provin din medii socio-economice defavorizate). Un alt aspect de care trebuie să ținem cont are legătură cu infrastructura educațională, mult mai dezvoltată în unele state chiar foste comuniste și cea extrem de deficitară din România inclusiv în ceea ce privește nivelul de bază al educației.

Pentru a realiza o comparație între România și statele UE am utilizat datele Eurostat. Pentru intervalul de timp luat în calcul observăm că o comparație dintre România și oricare dintre grupul de state europene poziționează țara noastră într-o situație net dezavantajată (Tabelul 21). Între 2002 și 2015 rata abandonului școlar a scăzut în România de la 23% la 19% însă și în aceste condiții este cu mult peste media țărilor UE.

Observăm de asemenea, că anul 2008 a fost unul în care rata de abandon școlar din România este mai apropiată de ce a țărilor UE cu mențiunea că nu în România

s-a produs vreo schimbare în sens pozitiv, ci în țările UE a crescut abandonul școlar (Tabelul 21). Una dintre explicații ar fi criza economică din 2007 care a afectat toate statele lumii. Ceea ce este de remarcat este faptul că după 2008 dacă celelalte state UE și-au revenit în sensul scăderii ratei de abandon școlar nu același lucru se poate spune și despre România. Revenirea celorlalte state are legătură cu coeziunea în plan socio-economic și educațional în timp ce instabilitatea și incoerența în politicile educaționale din România au îndepărtat-o de celelalte state UE.

O altă problemă a sistemului nostru de învățământ o reprezintă cei care aleg să părăsească prematur școala. Abandonul școlar de la nivelurile obligatorii de învățământ la care se adaugă și cele de la nivelul secundar superior precum și numărul redus de programe de sprijin care să vizeze populația de vârstă școlară aflată în risc de abandon (programe „a doua șansă”, „bani pentru liceu”) duc la creșterea ponderii celor care părăsesc timpuriu școala. Rata de părăsire timpurie a școlii înregistrează valori diferite atât între mediile de rezidență - mai ridicată în rural comparativ cu urbanul - dar și pe regiuni de dezvoltare. Modul în care a evoluat rata de părăsire prematură a școlii de la o regiune de dezvoltare la alta evidențiază relația dintre nivelul de trai al populației și parcursul educațional al acesteia. O analiză comparativă pe ani de școlarizare 2013/2014 și 2014/2015 realizată la nivelul MEC arată că rata de părăsire prematură a școlii a crescut s-au s-a menținut la valori ridicate în regiunile mai puțin dezvoltate- Regiunea Nord-Est (de la 21,7 % la 25,3 %), Regiunea Centrală (de la 17,9 % la 24,2 %), Regiunea Sud-Est (de la 25 % la 24,9 %) – și a scăzut sau este la valori mai modeste în regiunile cu nivel mai ridicat de dezvoltare: Regiunea Sud-Vest (de la 15,9 % la 16,2 %), Regiunea Nord-Vest (de la 17,7 % la 16,9 %), Regiunea Sud-Muntenia (de la 22 % la 18,7 %), Regiunea Vest (de la 10,7 % la 8,5 %) și Regiunea București-Ilfov (de la 9 % la 10,8 %). (Monitorul educației și formării, 2016:4)

Comparativ cu celelalte state UE și în ceea ce privește rata de părăsire prematură a sistemului de învățământ România ocupă poziții defavorabile.

Tabel 22 . Tineri care au părăsit prematur sistemul de învățământ

GRUP DE STATE/AN	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
UE8	8.8	8.8	8.6	7.8	7.5	7.5	7.4	7.4	7.7
UE15	15.5	15.4	14.2	13.7	12.8	12.1	11.2	10.4	10.1
UE 28	14,9	14,7	14,2	13,9	13,4	12,7	12,0	11,2(b)	11,0
România	17,3	15,9	16,6	18,4	17,5	17,4	17,3	18,1(b)	19,1

Sursa: Eurostat, (date prelucrate de autori)* b-ruptură serie date.

Din 2007, în România, ponderea tinerilor care părăsesc prematur sistemul de învățământ se situează peste media UE și departe de obiectivul stabilit la nivel european. O comparație între ținta de sub 10% și realitatea de 17,3% ne conduce la

concluzia că în următoarele decenii România trebuie să reducă aproape la jumătate numărul tinerilor care părăsesc prematur sistemul. Un obiectiv dificil de atins în condițiile în care rata părăsirii premature a sistemului de învățământ a fost fie în creștere, fie a stagnat la valori peste media UE (Tabelul 22). Ca și în cazul abandonului școlar și părăsirea prematură a sistemului de învățământ are ca principală cauză sărăcia dar și lipsa unor deprinderi practice prin care o persoană să facă față cerințelor unei ocupații sau abilități de a stabili contacte sociale (lipsa capitalului social) care pot fi un suport real și necesar pentru o persoană în procesul de integrare socială și profesională.

Un nivel redus de educație într-o societate aflată în continuă schimbare din punct de vedere economic, tehnologic, social etc. are ca efect creșterea ponderii tinerilor care nu sunt cuprinși nici în sistemul de învățământ - inclusiv în sistemul de educație non-formal - dar nu se regăsesc nici pe piața muncii.

Tabel 23. Rata tinerilor între 15 -24 ani care nu lucrează și nu sunt înscriși într-o instituție de învățământ (media pe procente ratelor pentru fiecare stat european)

ANUL	UE8	UE15	UE28	ROMÂNIA
2002	14.6	10.4	13.0	21.6
2003	12.9	10.3	12.6	20.3
2004	12.8	10.5	12.3	19.8
2005	11.9	10.3	12.1	16.8
2006	10.7	9.6	10.7	14.8
2007	9.5	9.4	10.1	13.3
2008	9.3	9.7	9.9	11.6
2009	12.0	11.2	11.8	13.9
2010	12.3	11.2	12.1	16.6
2011	11.7	11.3	12.3	17.5
2012	12.1	11.7	12.8	16.8
2013	11.9	11.6	12.8	17
2014	11.2	11.4	12.3	17
2015	10.5	11.0	11.7	18.1

Sursa: Eurostat, (date prelucrate de autori).

Potrivit datelor Eurostat la nivelul anului 2015, România se numără printre țările UE-28 în care se înregistrează cele mai mari rate ale tinerilor care nu sunt cuprinși în nici o formă de educație sau formare și nu au nici o ocupație: 18,1% dintre tinerii români erau în această situație (Tabel 23). Mai grav este faptul că, această categorie de

tineri devine foarte greu de recuperat în viitor prin cursuri de formare, programe educaționale de tip „a doua șansă” sau programe de formare continuă.

Potrivit *Anchetei asupra educației adulților* (AES) la nivel UE, doar 2% dintre adulții cu nivel scăzut de educație (ISCED 0-2) participă la cursuri de formare comparativ cu 12% în cazul celor cu nivel înalt de educație (ISCED 5-6). În România participarea la cursuri de formare este și mai scăzută: 0,2% în cazul celor cu nivel scăzut de educație (ISCED 0-2), 3,5% pentru nivel mediu (ISCED 3-4) și doar 8,4% în cazul celor cu nivel înalt de educație – ISCED 5-6. (AES, 2011: 15).

De remarcat faptul că, la nivelul anului 2008 toate statele UE se situează la valori apropiate în ceea ce privește tinerii NEETs. (Grafic 2). Una dintre explicații o reprezintă criza economică declanșată în 2007 și care a afectat în principal populația tânără. Însă, dacă la nivelul altor state UE situația s-a îmbunătățit, în România rata de părăsire prematură a sistemului de învățământ a continuat să se mențină la valori ridicate și după 2008 (Tabel 23).

Diferențele dintre România și celelalte state UE indiferent de grupul de state pe care-l avem în vedere dar și indiferent de indicatorul pe care-l analizăm sunt date și de problemele de acces și succes în educație a minorității rom și a copiilor cu nevoi speciale (elevii cu CES). În raportul Monitorul educației și formării, 2016 se precizează faptul că în România doar „37% din copiii romi cu vârsta între 3 și 6 ani au fost înscriși în învățământul preșcolar, în comparație cu 63% din copiii ne-romi, conform unui sondaj din 2011. Rata de înscriere a romilor în învățământul obligatoriu a fost de 78%, comparativ cu 95 % pentru vecinii lor ne-romi” (Monitorul educației și formării, 2016: 5). În ceea ce-i privește pe copiii cu nevoi speciale același raport susține faptul că această categorie de populație prezintă un risc crescut de a nu frecventa școala mai ales dacă locuiesc în mediul rural. Potrivit datelor Recensământului din 2011 unul din trei copii cu vârsta cuprinsă între 7 și 14 ani având o invaliditate totală sau parțială nu au fost înscriși niciodată la școală sau au abandonat școala (Monitorul educației și formării, 2016: 5).

Priorități

Pentru a identifica un set de măsuri posibile a fi aplicate la nivelul sistemului nostru de învățământ și care să ducă la îmbunătățirea situației acestuia trebuie realizată o sinteză a obiectivelor stabilite anterior, gradul de atingere al acestora precum și țintele asumate de România în diverse documente de strategie la nivel UE.

Tabel 24. Situația indicatorilor realizați, asumați și propuși pentru 2038

	INDICATORI	2008	2014 -2015	2020	2038
UE-27	rata tinerilor care părăsesc prematur școala	14,7	11,2	<10,0	-

	rata absolvenților cu studii superioare	31,1	37,9	≥40,0	-
	participarea la educație timpurie	91,9	93,9	95	-
	educația pentru adulți	9,2	10,7	15	-
	finanțarea educației	5	5,25	-	-
RO	rata tinerilor care părăsesc prematur școala	17,3	17,3	11,3	<10*
	rata absolvenților cu studii superioare	16	22,8	26,7	30*
	rata abandonului școlar	15,9	19,1	10	7
	participarea la educație timpurie	88,5	87,4	90*	100*
	educația pentru adulți	1,5	2,0	12	12*
	finanțarea educației	2,4	3,2	6*	6*

Sursa: Eurostat, OCDE, Euridyce, Education and Training Monitor (* propuneri/estimări).

Pentru a atinge obiectivele stabilite în ceea ce privește sistemul de învățământ mai ales pentru indicatorul rata abandonului școlar, acțiunile autorităților ar trebui să se concentreze pe următoarele aspecte:

- susținerea material-financiară a gospodăriilor defavorizate în special a celor din mediul rural pentru a-și trimite copiii la școală; creșterea participării școlare la nivelurile de bază ale învățământului are ca efect creșterea ratei de participare și la celelalte niveluri (secundar, postliceal și de maiștri, superior);
- îmbunătățirea infrastructurii educaționale atât din punct cantitativ (număr de instituții de învățământ, personal didactic calificat) cât și din punct de vedere calitativ;
- susținerea programelor educaționale de sprijin („Cornul și laptele”, „A doua șansă”, „Școală după școală”, „Bani de liceu”) și dezvoltarea altora noi în care să fie incluși toți elevii de la nivelul obligatoriu de învățământ asigurând astfel o reducere semnificativă a ratei de părăsire timpurie a școlii dar și creșterea bazei de recrutare pentru nivelurile de învățământ post-obligatorii;

- un accent mai mare pe învățământul diferențiat care să țină cont de particularitățile socio-fizice, psiho-intelectuale etc. ale elevilor asigurându-le astfel șanse de acces și succes tuturor categoriilor de populație de vârstă școlară;
- schimbări la nivelul conținutului învățământului atât din punct cantitativ (un echilibru mai bun al disciplinelor școlare care să țină cont de interesele de formare ale tinerilor și nu de asigurarea locurilor de muncă ale personalului didactic) cât și din punct de vedere calitativ (accent mai mare pe formarea de competențe, deprinderi, abilități de utilizare a cunoștințelor însușite în școală în situații concrete, de viață).

SĂNĂTATE (IULIANA PRECUPEȚU, EUGEN BLAGA, COSMINA POP,
CRISTINA TOMESCU)

Starea de sănătate a populației: Un profil problematic al stării de sănătate a populației și o situație nefavorabilă în context european

Speranța de viață la naștere reprezintă un indicator frecvent utilizat pentru a descrie starea de sănătate a unei populații, precum și a nivelului de dezvoltare a țării.

Deși speranța de viață a cunoscut o îmbunătățire constantă față de începutul anilor 1990, **România încă se situează între ultimele țări din UE28 în ceea ce privește acest indicator**. În anul 2014, speranța de viață la naștere în România era de 75 de ani, fiind a patra țară din UE cu cel mai scăzut nivel, fiind precedată de Bulgaria (74,5 ani), Letonia (74,5 ani) și Lituania (74,7 ani). Cel mai ridicat nivel al speranței de viață la naștere pentru anul 2014 a fost înregistrat în Spania (83,2 ani) și Italia (83,2 ani), media pentru UE28 fiind de 80,9 ani (Eurostat, 2016). În anul 2014, speranța de viață sănătoasă în România era de 59 de ani, atât pentru femei, cât și pentru bărbați, situându-se sub media UE28: 61,4 ani (bărbați) și 61,8 ani (femei) (Eurostat, 2016).

În anul 2014, speranța de viață în România era mai mare față de cea din 1990 cu aproximativ 5 ani. În continuare, există inegalități pregnante între femei și bărbați, între mediul urban și rural, între județe sau regiunile de dezvoltare ale țării. În anul 2014, speranța de viață pentru femei (78,7 ani) cu 7,3 ani mai mare decât cea pentru bărbați.

În anul 2015, speranța de viață la naștere în mediul rural a fost de 73,9 ani, mai mică față de cea din mediul urban cu aproximativ 2,8 ani (Tempo, INS, 2016). Tendința în ultimii 10 ani a fost de **accentuare a inegalităților** dintre cele două medii de rezidență din țara noastră în ceea ce privește speranța de viață la naștere. În anul 2004, diferența între speranța de viață la naștere între urban și rural era de 1,8 ani, aceasta crescând treptat până la 3 ani (2012), iar în anii următori scăzând ușor sub 3 ani.

În anul 2015, cea mai ridicată speranța de viață la naștere este înregistrată în regiunea București-Ilfov (77,5 ani) și în regiunea Centru (75,9 ani), iar cele mai

scăzute valori pentru acest indicator sunt înregistrate în regiunea Sud-Est (74,9 ani) și regiunea Sud-Vest Oltenia (74,9 ani). Județele cu cea mai înaltă speranța de viață la naștere sunt Municipiul București (77,8 ani), Vâlcea (77,6 ani), Cluj (76,8 ani) și Brașov (76,6 ani). Județele Satul Mare (73,3 ani), Călărași (73,3 ani), Giurgiu (73,5 ani) și Tulcea (73,6) sunt județele din România în care sunt înregistrate cele mai mici valori ale speranței de viață la naștere în 2015 (Tempo, INS, 2016).

Rata mortalității este un indicator sensibil la influența factorilor socio-economici și biologici, dar și la serviciile de sănătate (Cristea et al., 2016: 17). **În anul 2013, România ocupa locul al treilea între statele membre ale UE, după Bulgaria și Letonia în ceea ce privește rata mortalității, fiind mai mare cu 50% decât media UE28 (Eurostat, 2016). Principale cauze de deces sunt reprezentate de bolile cardiovasculare, neoplazmele maligne și bolile digestive.** Comparativ cu celelalte țări din UE, România se remarcă prin rate ridicate ale mortalității datorate bolilor sistemului circulator (locul 2 în UE după Bulgaria), bolilor digestive (locul 2 după Lituania), mortalitatea cauzată de infarct miocardic (locul 1), mortalitatea cauzată de tuberculoză (locul 1 în UE), mortalitatea cauzată de cancerul de col uterin (locul 1), rata mortalității datorate unor cauze situate în perioada perinatală (locul 1), precum și cea mai ridicată rată a mortalității datorate accidentelor de transport (Eurostat, 2016).

Datele Institutului Național de Statistică (2016), evidențiază inegalități în ceea ce privește rata mortalității pentru femei și bărbați, între mediul urban și cel rural, precum și între regiunile de dezvoltare sau județe. Dacă rata mortalității în România a fost în anul 2015 11,7‰⁵⁰, în mediul rural a fost de 14,3‰, în timp ce în mediul urban a fost 9,8‰. Mortalitatea în cazul bărbaților este mai mare decât în cazul femeilor: 12,5‰ față de 11‰ (Tempo, INS, 2016). În anul 2015, județele în care s-a înregistrat cel mai ridicat nivel al ratei mortalității au fost Teleorman (16,9‰), Giurgiu (15‰), Dolj (14,2‰), Călărași (14‰) și Olt (14‰). Cel mai scăzut nivel al acestui indicator în anul 2015, a fost înregistrat în județele Iași, Brașov, Ilfov (9,9‰) și Sibiu (10‰).

Mortalitatea infantilă, indicator care reflectă atât efectul economic și cel al condițiilor sociale asupra sănătății mamelor și a nou-născuților, dar și eficacitatea sistemelor de sănătate este, de asemenea, **cea mai înaltă din UE28**. Dacă la începutul anilor 1990, rata mortalității infantile se afla la un nivel extrem de ridicat (27‰), valoarea lui a scăzut constant. În anul 2014, valoarea pentru acest indicator era 8,2‰, la jumătate față valoarea din 2004 (Eurostat, 2016). Totuși, în context european, România ocupă cel mai defavorabil loc, având cea mai ridicată rata a mortalității infantile între toate statele membre. În anul 2014, România era urmată de Bulgaria (7,6‰), Slovacia (5,8‰) și Malta (5‰), aflându-se la distanța mare

⁵⁰ Institutul Național de Statistică al României (INS) raportează rata mortalității ca fiind numărul de decese la 1000 de locuitori, în timp ce la Eurostat această rată este calculată ca fiind numărul de decese la 100 de mii de locuitori.

față de media UE28 (3,7‰). Nivelul cel mai scăzut al ratei mortalității infantile este înregistrat în Cipru (1,4‰), Slovenia (1,8‰), Finlanda (2,2‰) și Suedia (2,2‰) (Eurostat, 2016).

În ceea ce privește rata mortalității infantile în România, datele evidențiază inegalități ridicate între cele două medii de rezidență (rural-urban), precum și între regiunile de dezvoltare și județe. În anul 2015, rata mortalității infantile în mediul urban de 6,3‰, în mediul rural de 10‰, în timp ce valoarea la nivel de țară era 8‰ (Tempo, INS, 2016).

Cel mai ridicat nivel al mortalității infantile în anul 2015, a fost înregistrat județele Mehedinți (12,6‰), Călărași (12,8‰), Caraș-Severin (12,8‰) și Tulcea (15,2‰). Cele mai mici valori pentru rata mortalității infantile au fost înregistrate în București (4,9‰), Brăilă (5,7‰), Galați (6‰) și Vâlcea (6,3‰). În anul 2015, regiunile cu cea mai mari niveluri ale ratei mortalității infantile au fost Sud-Vest Oltenia (9‰), Nord-Est (8,6‰) și Sud-Est (8,7‰), regiunea București-Ilfov având cea mai scăzută valoare (5,2‰) (Tempo, INS, 2016).

Și în ceea ce privește rata mortalității materne, situația în România s-a îmbunătățit foarte mult față de 1990 (127 de decese la 100 de mii de născuți vii), la 51 în 2000 și 31 în 2015 (WHO, 2016). Cu această valoare a indicatorului, România se situează pe primul loc între statele membre UE28, cu cea mai ridicată valoare, fiind urmată la Letonia (18), Ungaria (17) și Bulgaria (11), în timp ce cele mai mici valori sunt înregistrate în Finlanda (3), Grecia (3) și Polonia (3) (WHO, 2016).

Mortalitatea evitabilă este descrisă în cadrul sistemului de la Eurostat⁵¹ prin doi indicatori distincți: decese care puteau fi amânate și decese care puteau fi prevenite. Deși cei doi indicatori nu au fost proiectați pentru a măsura calitatea îngrijirii medicale în statele membre, ei pot furniza informații cu privire la calitatea și performanța sistemului de sănătate și într-un sens larg, și asupra politicilor de sănătate din țară (Eurostat, 2016). O îmbunătățire a politicilor destinate sănătății, ar trebui să conducă la o scădere a mortalității evitabile.

În anul 2013, România ocupă în ceea ce privește mortalitatea evitabilă, o poziție defavorabilă între statele membre, alături de Letonia, Lituania, Bulgaria, Ungaria și Slovacia. Cu 295 de decese care ar fi putut fi amânate, România ocupă locul trei după Letonia și Lituania, rata fiind de peste două ori mai mare decât

⁵¹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Amenable_and_preventable_deaths_statistics
Conceptul de mortalitate care poate fi amânată sau prevenită este bazată pe ideea că anumite decese (pentru anumite categorii de vârstă și pentru anumite boli) ar putea fi evitate, adică nu ar fi intervenit în această etapă, dacă intervenția medicală sau de sănătate publică ar fi fost mai eficientă. Un deces este considerat că ar fi „amânabil” dacă ar fi putut fi evitat printr-o calitate optimă a îngrijirii medicale. Conceptul de deces „prevenibil” este mai larg și include decesele care ar fi putut fi evitate prin intervenția de sănătate publică centrate pe determinanții sănătății publice, cum ar fi factorii care țin de stilul de viață și comportamente, statutul socioeconomic sau factorii de mediu.

media europeană (120 de decese la 100 de mii de locuitori), evidențiind nivel scăzut al calității îngrijirii medicale.

Morbiditatea se referă la nivelul de îmbolnăvire al populației. Principalele cauze de îmbolnăvire în România sunt bolile cronice (Domnariu et al., 2015): boli cerebro-vasculare, boli ischemice ale inimii, diabet zaharat, cancer, boli psihice, urmate de bolile transmisibile.

Sistemul de sănătate și accesul la serviciile de îngrijire a sănătății

Cheltuieli pentru sănătate

Cheltuielile totale pentru sănătate poziționează România pe ultimul loc între statele membre ale UE28. În anul 2015, finanțarea sănătății a fost 5% din PIB, reprezentând aproximativ jumătate din cât alocă state precum Germania, Franța, Olanda și Suedia pentru acest domeniu și jumătate din media cheltuielilor pentru sănătate la nivel UE28 (OECD, 2016). Cea mai mare parte a finanțării sănătății (4% din PIB) este asigurată de bugetul asigurărilor obligatorii de sănătate și fondurile guvernamentale, restul de 1% fiind fonduri private.

O prognoză favorabilă de creștere a PIB-ului pentru 2038, așa cum arată scenariile în varianta optimistă ale economiștilor din cadrul Academiei Române, ar însemna resurse suplimentare pentru cheltuielile sociale, inclusiv cheltuielile cu sănătatea, dar nu trebuie uitate câteva elemente care vor fi specifice anului 2038, și care vor necesita suplimentarea resurselor prin ținte de politică publică: o populație mai îmbătrânită, o scădere a populației active care va contribui la Fondurile de asigurări (inclusiv la cel de sănătate), dezvoltarea în continuare a tehnologiei, medicației, care vor presupune cel mai probabil costuri tot mai ridicate de practicare a actului medical, o populație cu probleme de sănătate acumulate de-a lungul anilor și cel mai probabil o populație mai informată, mai critică față de acceptarea actului medical desfășurat în orice condiții.

Finanțarea publică a sistemului nu se referă în primul rând la veniturile și cheltuielile alocate din bugetul statului (provenite din impozitare) (care acoperă programele de sănătate publică, salariilor celor din sistem etc), ci la colectarea primelor obligatorii de asigurare socială de sănătate (modul lor de colectare, baza colectării) și la modul de utilizare a tuturor resurselor publice disponibile: folosire eficientă (cost-beneficiu), folosire acolo unde este nevoie (identificare nevoie-finanțare beneficiu), finanțare echitabilă (între regiuni, grupuri sociale).

Creșterea nivelului colectării și creșterea bazei de colectare a primelor de asigurare socială de sănătate față de nivelul actual ar duce la o creștere a finanțării sistemului. Colectarea în momentul de față nu acoperă nevoile sistemului.

În România, populația ocupată care contribuie la sistemul de taxe și impozite și la sistemul de asigurări sociale și asigurări de sănătate s-a redus după 1990 prin pensionări anticipate, munca pe piața ilegală, emigrarea unei părți a forței de

muncă, o mare parte a populației într-o agricultură de subzistență fără a contribui deloc la sistemul public, munca cu ziua fără forme legale (inclusiv în agricultură), modalități premise legal pe parcursul anilor de evitare a plății contribuțiilor sociale și o lipsă a responsabilizării sociale a contribuției la sistem. Până de curând au fost folosite ani la rând forme alternative la contractul de munca precum convențiile civile, drepturile de autor, PFA-urile de către o parte a celor care au dorit să nu contribuie la sistemul asigurărilor sociale și de sănătate și au apelat la acestea ca forme primare, nu suplimentare, de angajare.

Accesul la servicii de sănătate

Accesul la serviciile medicale este problematic și marcat de inegalități pe medii de rezidență, la nivel teritorial și între diferite grupuri sociale.

Acoperirea populației prin sistemul asigurărilor sociale de sănătate, măsurată prin ponderea asiguraților/persoanelor beneficiare ale pachetelor de servicii medicale înscrise pe listele medicilor de familie, a fost în anul 2015 de 77,3%, cu 85,8% în urban și 66,3% în rural (CNAS, 2016). Există categorii de populație care au un risc crescut de a rămâne în afara acoperirii în sistemul asigurărilor de sănătate: persoanele care lucrează fără contract, persoanele sărace din mediul rural care nu se califică pentru venitul minim garantat, lucrătorii în agricultura de subzistență, o parte din populația roma. Studiile demonstrează că cele mai vulnerabile categorii sunt săracii, persoanele de peste 60 de ani din mediul rural și o parte din populația roma (Banca Mondială, 2011). Introducerea pachetului minimal de servicii medicale începând cu aprilie 2015 poate rezolva unele probleme ale persoanelor neasigurate, însă eforturile trebuie să rămână în direcția asigurării accesului universal.

Tabelul 25. Ponderea persoanelor asigurate, înscrise pe listele medicilor de familie (%)

	2011	2012	2013	2014	2015
Urban	106,83	94,10	89,78	94,90	85,78
Rural	81,38	74,64	75,29	75,82	66,29
Total	95,39	85,35	84,95	86,10	77,29

Sursa: CNAS, 2016.

Acoperirea cu furnizori de servicii medicale este deficitară și arată, de asemenea, disparități la nivel teritorial și în funcție de mediul de rezidență. Astfel, în ceea ce privește densitatea medicilor, regiunile mai dezvoltate București-Ilfov și Nord-Vest au un număr de medici de până la 5 ori mai mare decât regiunile mai sărace cum sunt Sud-Est și Sud Muntenia (Eurostat, 2013). Numărul locuitorilor ce revin unui medic în rural era în 2011 de șapte ori mai mare decât în urban (Comisia Europeană, 2015). În anul 2015, în România existau 300 de localități fără asistență

medicală primară, cele mai multe aflate în zone rurale izolate și dezavantajate (CNAS, 2015).

Migrația medicilor în străinătate, precum și a altor cadre medicale, reprezintă un fenomen caracteristic în ultimii ani pentru România, cu efecte importante asupra actului medical și asupra accesului la servicii medicale. Colegiul Medicilor din România (2015) menționează că numărul medicilor care lucrează în spitale este la jumătate din personalul necesar (13521 de medici existenți, la 26000 de medici necesari).

O politică de personal adecvată ar trebui să reducă decalajele în acoperirea cu personal medical și la reducerea emigrării personalului medical:

- O atragere a medicilor tinerilor în mediul rural la nivelul medicinei de familie și în urbanul mic/mediu la nivelul medicinei primare și ambulatorului de specialitate, prin asigurarea de către primărie a unor locuințe de serviciu și a altor facilități locale;
- Creșterea nivelului de salarizare a personalului medical;
- O plată diferențiată în funcție de performanță;
- O reducere a procedurilor birocratice din sistem în medicina primară, în special, care să faciliteze creșterea timpului acordat actului medical de către medic (transformarea medicului în scriptolog s-a făcut cu reducerea timpului dedicat pacienților);
- Reconstruirea unei imagini pozitive asupra sistemului medical și redarea demnității sociale a medicului (și profesorului) în societatea românească;
- Selecția corectă a managerilor în sistemul medical și asigurarea stabilității managementului sistemului;
- Dezvoltarea unui sistem de caravane prin deplasarea medicilor pentru mediul rural pentru testarea populației pentru boli cu incidență ridicată în populație (cancer de col uterin, TBC etc.);
- Dezvoltarea unui sistem de caravane prin deplasarea medicilor pentru mediul rural pentru servicii stomatologice;
- Dezvoltarea unui sistem de caravane prin deplasarea specialiștilor pentru realizarea a pentru sănătate în mediile defavorizate: comunități de romi, comunități sărace (urbane/rurale).

Nevoile nesatisfăcute de asistență medicală

Nevoile nesatisfăcute de asistență medicală pe care le raportează oamenii situează România pe locul 4 în UE. În 2014, 9,3% au indicat nesatisfacerea nevoii de asistență medicală din cauza costurilor/distanței/listelor de așteptare. În România, costurile prea ridicate contribuie într-o mai mare măsură la nesatisfacerea nevoilor de asistență medicală pentru cei din prima quintilă de venit (12,9%) față de cei din ultima quintilă de venit (3,7%) (Eurostat, 2016).

Plățile informale

Plățile informale influențează accesibilitatea, eficiența și calitatea sistemului medical.

Ele au devenit o normă dominantă în sistemul public de sănătate din România, 67% dintre români (al treilea procentaj cel mai înalt din UE) consideră că mita este larg răspândită în sistemul sanitar în comparație cu numai 33% media UE (Comisia Europeană, 2014). Aceste plăți contribuie la inegalitățile în starea de sănătate deoarece persoanele cu statut socioeconomic mai înalt sunt cele își permit plățile informale și, cel mai probabil, beneficiază de atenție crescută, timp de așteptare scăzut și tratament de calitate mai înaltă.

Nivel de informare și educație pentru îngrijirea sănătății

Populația României este caracterizată printr-un nivel scăzut de informare cu privire la îngrijirea sănătății și a comportamentelor asociate unui stil de viață sănătos. România se confruntă în continuare cu o rată extrem de ridicată a avorturilor, în comparație cu alte state europene, precum și cu fertilitate ridicată la persoane minore și o fertilitate mai ridicată la categorii defavorizate (sărace).

Procesul de îmbătrânire a populației

Procesul de îmbătrânire demografică crește povara bolilor cronice în populație și crește nevoile de îngrijire pe termen lung. Proporția populației peste 65 de ani în întreaga populație a României a crescut de la 10,3% în 1990 la 17% în 2015, iar proporția populației peste 80 de ani de la 1,7% 1990 la 4,1% în 2015 (Eurostat, 2016). Proiecțiile arată că, până în 2040, proporția populației peste 65 de ani va crește la 25,1%, iar cea a populației peste 80 de ani la 7,7%. România alocă în 2013 pentru îngrijire pe termen lung 0,7% din PIB, în timp ce țările dezvoltate au cheltuieli de peste 2% (European Commission, 2015).

Direcții de dezvoltare

Îmbunătățirea stării de sănătate a populației și reducerea inechităților

1. Redefinirea programelor naționale de sănătate cu accent pe reducerea îmbolnăvirilor și a deceselor evitabile, controlul factorilor de risc major și creșterea ponderii activității preventive;
2. Abordarea diferențiată a proiectelor și programelor vizând sănătatea din rural/urban prin îmbunătățirea accesului de răspuns la îngrijiri în mediul rural;
3. Motivarea personalului medical pentru atragerea acestuia în zonele defavorizate;
4. Îmbunătățirea accesului la asistență cu medicamente în ambulator;
5. Creșterea ponderii asistenței primare și a serviciilor ambulatorii de specialitate;

Îmbunătățirea conținutului și calității sănătății publice

1. Elaborarea unei strategii naționale de sănătate publică și implementarea acesteia;
2. Înființarea unui institut național de sănătate publică prin reorganizarea actualelor institute regionale, care să asigure coordonarea tehnică a activităților de evaluare și supraveghere;
3. Organizarea activității în teritoriu a Ministerului Sănătății pentru a asigura coordonarea activităților de sănătate publică la nivel local (zone circumscrise spitalelor).

Îmbunătățirea managementului sistemului de sănătate

1. Separarea totală a managementului administrativ de managementul clinic;
2. Îmbunătățirea sistemului informațional de conducere;
3. Optimizarea, evitarea disfuncționalităților sistemului informatic unic integrat;
4. Înființarea unei structuri tehnice de planificare a serviciilor de sănătate și de monitorizare și evaluare a programelor de sănătate;
5. Formarea de specialiști în economie sanitară și management financiar;
6. Parteneriate cu mediul academic.

Asigurarea calității în activitatea de conducere și de îngrijire a sănătății

1. Crearea unui cadru legal și organizatoric adecvat pentru motivarea performanței;
2. Eficientizarea activității Agenției Naționale de Asigurare și Certificare a Calității;
3. Elaborarea de ghiduri de practică și protocoale de tratament având ca fundament medicina bazată pe dovezi și evaluarea tehnologiilor medicale;
4. Introducerea unui sistem de management al calității serviciilor medicale;
5. Pregătirea unităților sanitare în vederea intrării în procesul de acreditare.

Îmbunătățirea și armonizarea cadrului legislativ

1. Armonizarea legislativă integrală cu cea a Uniunii Europene;
2. Simplificarea, sistematizarea și actualizarea cadrului legislativ propriu;
3. Corelarea sistemului legislativ propriu cu legislațiile sectoriale conexe;
4. Acordarea de facilități fiscale pentru investiții, dotări în asistența medicală primară și ambulatorie;
5. Elaborarea de acte normative pentru susținerea și promovarea achizițiilor de grup.

Finanțarea adecvată și corectă a serviciilor medicale

1. Aproximarea nivelului de finanțare a sistemului serviciilor de sănătate de media țărilor din UE;
2. Respectarea destinației fondurilor pentru sănătate;

3. Creșterea ponderii surselor de finanțare, altele decât FNUASS și bugetul de stat (bugetele locale, asigurările private, asigurările pentru risc profesional, alte fonduri private);
4. Introducerea unor criterii de finanțare care să stimuleze eficiența, calitatea și competiția profesională (generalizarea plății pe DRG în spitale);
5. Creșterea ponderii finanțării pe programe anuale și multianuale;
6. Creșterea ponderii alocării fondurilor către serviciile ambulatorii și asigurarea cu medicamente.

Restrângerea posibilităților de corupție

1. Elaborarea de criterii și reglementări pentru alocarea și utilizarea resurselor, achiziționarea de bunuri și servicii, autorizarea și acreditarea furnizorilor, concursuri, managementul resurselor umane, pentru prevenirea posibilităților de corupție generate de:
  - curențe legislative
  - condiționare politică
  - incompetență profesională
  - salarizare submediocra, etc.
2. Asigurarea transparenței în scopul prevenirii actelor de corupție;
3. Monitorizarea, controlul și valorificarea rezultatelor cu individualizarea responsabilităților.

SERVICIILE DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ (ELENA ZAMFIR, DANIEL ARPINTE)

La începutul anilor 90, serviciile de asistență socială, desființate în regimul comunist, apăreau doar ca deziderat al unei reforme sociale viitoare. Sistemul de asistență socială păstra încă semnele trecutului **comunist: iluzia că statul poate și trebuie să rezolve singur problemele celor în dificultate** pe o cale funcționarească, strict administrativ-birocratică. Primau în acest context ajutoarele financiare în bani, slab focalizate pe profilul nevoilor. Nu erau necesare forme specializate de ajutor social, nici servicii personalizate centrate pe tipuri de nevoi, nici specialiști în domeniu. Deși rolul serviciilor de asistență în refacerea echilibrului individului și a comunităților marginalizate era deja testat și se folosea în practica asistenței sociale comunitare în România interbelică și a țărilor occidentale cu tradiție în asistență, România postdecembristă nu a fructificat-o rapid.

În politicile publice ale tranziției nu au fost clarificate direcțiile de dezvoltare ale unui **sistem public de servicii integrate în asistență**. Serviciile au fost cronic subfinanțate. Supraestimarea beneficiilor financiare a dezechilibrat mult balanța complementarității dintre beneficii financiare și servicii ca forme active de suport social.

Pe un vid instituțional al asistenței sociale, o serie de ONG-uri, cu sprijin financiar extern, au introdus servicii de îngrijire personalizate, ca ajutor social pentru segmente defavorizate: familii sărace sau disfuncționale, copii ai străzii, vârstnici bolnavi și singuri, tineri instituționalizați cu probleme etc. Fără a avea însă o viziune

clară, globală a problemelor sociale grave de la începutul tranziției, ONG-urile nu au putut acoperi structurat cerințele diversificate ale persoanelor cu risc și nici au putut răspunde de calitatea programelor și durabilitatea lor în comunitate. Arii întregi geografice, mai ales zonele rurale, au rămas complet descoperite. Experiența de început a acestora nu a fost evaluată de către experți, nici supusă unor standarde precise de acreditare. Lipsa de coordonare a programelor derulate în asistență, cuplat cu slaba preocupare pentru un sistem public structurat, de servicii sociale integrate a creat mari dificultăți în implementarea lor. Au apărut blocaje în difuzarea programelor către comunitățile sărace, marginalizate. S-au creat paralelisme ineficiente în fixarea obiectivelor promise și în acțiunile întreprinse. Experiența ONG-urilor nu a fost monitorizată în timp și nici preluată de instituțiile publice. ONG-urile au dezvoltat programe reușite doar acolo unde existau profesioniști în domeniu și aveau o susținere în plan local.

Pe o perioadă mare a tranziției, factorii decizionali au avut o abordare limitată a formelor de sprijin calificat prin servicii specializate, minimalizând importanța lor. A dominat o viziune fragmentară în apariția instituțiilor și agențiilor de prestații sociale. Păstrarea în sistemul asistenței sociale a unor funcționari necalificați în domeniul asistenței, a însemnat o neînțelegere totală a poziției și rolului specialistului în sistem. Chiar de la începutul anilor 90, sociologii și mediul academic universitar, prin cercetări și lucrări științifice, prin rapoarte sociale, au atras atenția că reforma serviciilor de asistență socială nu se poate face decât în cadrul unei abordări generale a întregului sistem instituțional de protecție și asistență și al schimbărilor majore de țară. Obligatoriu, aceasta trebuia dublată și de o schimbare culturală a vechilor mentalități despre suportul social. Semnificația ajutorului social readus la funcția lui de bază: ca drept universal în dobândirea autonomiei și capacităților de reintegrare normală a celor marginalizați. Ajutoarele de asistență nu sunt, așa cum mult timp s-a crezut, forme pasive de caritate individuală sau colectivă, nici acțiuni generoase ale unor instituții externe. În contextul unei asistențe sociale profesioniste, ajutoarele sociale sunt tipuri active de sprijin, stabilite prin lege, strict focalizate pe profilul nevoilor. Acestea sunt **susținute legal prin politici publice de protecție și asistență socială, sunt parte obligatorie a funcțiilor sociale ale statului modern**. Respectul pentru demnitatea, integritatea și stima de sine a beneficiarului, ca principii deontologice ale funcționării serviciilor de asistență, sunt absolut necesare în refacerea potențialului propriu de recuperare în timp a unei vieți autonome, independente a beneficiarului.

CONCLUZIE

Limitele actuale ale sistemului de asistență în soluționarea problemelor sociale grave cu care se confruntă indivizi și largi comunități nu este doar rezultatul subfinanțării lui. Acestea se datorează și unui **deficit major de coerență și viziune în politicile sociale publice de dezvoltare instituțională și legislativă** a noului

sistem. **Confuzia de început privind prioritizarea nevoilor** pe categorii de beneficiari, pe forme concrete de suport specializat, a dus la menținerea unei subdezvoltări cronice în sfera serviciilor de asistență. Costurile serviciilor în funcție de standarde minime de calitate și de specificul de funcționare păreau la începutul tranziției, pentru decidenții politici, prea mari raportat la bugetul restrâns al cheltuielilor sociale. Aceștia nu au înțeles flexibilitatea costurilor pentru serviciile de asistență, mult diversificate, adaptate la gradul de dificultate ale riscurilor noi moderne. A fost mai simplu să se concentreze pe ajutoare financiare. Beneficiile financiare, deși supradimensionate și mult mai serios finanțate, au fost și ele foarte fluctuante în timp. Mult prea mici în raport de cerințele grave ale celor marginalizați, slab focalizate pe nevoi, ele nu au putut asigura o protecție socială a unui larg segment în dificultate.

Deși s-au înregistrat rezultate vizibile în unele forme de suport specializat (programe comunitare, servicii de consiliere, evaluarea stării sociale a copiilor, parteneriat public-privat etc), starea actuală a sistemului de asistență socială este caracterizată în continuare prin **confuzie strategică** și o **subdezvoltare cronică a serviciilor publice de asistență**.

PUNCTE SLABE ALE SISTEMULUI DE SERVICII DE ASISTENȚĂ

- Preocupare scăzută a politicilor sociale pentru **sistemul serviciilor publice de asistență**. Politicile publice nu au formulat de la început **ca obiectiv major** distinct, apariția și dezvoltarea unui sistem public structurat de servicii, distribuit pe regiuni geografice în funcție de nevoile și problemele sociale ale cetățenilor. Zone mari rurale, cu probleme de sărăcie severă, cu familii disfuncționale, dezmembrate și copii mulți în suferință au rămas total neacoperite.
- **Slaba eficiență a beneficiilor bănești** în procesul incluziunii sociale a categoriilor defavorizate
- Încurajarea unei **asistențe sociale neprofesioniste, pasive** prin decizii grăbite, de moment sub presiunea urgențelor. Dublarea lor de **măsuri pompieristice** (deseori dictate de campanii electorale) și fără finalitatea recuperării beneficiarilor.
- **Raportul păgubos cost-beneficiu al ajutoarelor de tip financiar**. Ele au ajutat doar situațiile de urgență, la limita supraviețuirii.
- **Dificultăți în evaluarea efectelor ajutoarelor financiare datorită slabei focalizării pe nevoi**.
- **Subestimarea constantă a serviciilor de asistență ca formă profesionistă, calificată** de suport social. S-a suprimat totodată și funcția de prevenție a asistenței.
- **Ineficiența sistemului de asistență prin:**
  - fragmentarea formelor de suport social,

- necorelarea ajutoarelor financiare cu cele oferite de servicii personalizate,
- lipsa de evaluare și monitorizare a persoanelor beneficiare de asistență.
- **Prezența unui cadru legislativ incoerent, stufos, permisiv la modificări și corecturi făcute în grabă**, sub presiunea urgențelor, a protestelor de stradă sau a măsurilor populiste din campanii electorale.
- **Legea cadru a asistenței sociale modificată rapid, fără o consultare prealabilă și dezbateri publice**, doar în urma unui raport social al consilierilor prezidențiali, în numele unor reforme guvernamentale (2011, vezi guvernarea Boc
- **Lipsa unui mecanism de informare/conștientizare corectă a tuturor beneficiarilor din sistem de acces la servicii specializate/personalizate în cadrul legislativ stabilit.**
- **Lipsa unor criterii ferme (standardizate europene) de calificare a beneficiarilor** în sistem cu efecte aberante de supracalificare sau subcalificare a persoanelor pentru forme de ajutor social.
- **Testarea mijloacelor** (means tested benefits), pe baza unei diagnoze clare a nevoilor, diferențiată pe categorii de beneficiari a rămas slab acoperită sau formal soluționată.

Obiective în noua strategie

- **Configurarea serviciilor de asistență socială** pe două direcții distincte:
  - pe de o parte, **diversificarea** în acord cu noile cerințe, tipuri de nevoi apărute în prezent și
  - pe de altă parte, **situarea lor la nivel de comunitate, familie** pentru a răspunde rapid și punctual problemelor cu care aceasta se confruntă..
- **Creșterea gradului de acoperire a nevoilor persoanelor** în dificultate cu **servicii comunitare specializate** de asistență socială și generalizarea lor la nivelul comunităților urbane și rurale. Dezvoltarea serviciilor comunitare, ca un catalizator al **parteneriatului local** pentru suport social specializat și de durată (un model posibil de implementat este cel oferit prin Pachetul integrat de măsuri antisărăciei, lansat de Guvern în februarie 2016). Este un pachet centrat pe profilul nevoilor, pe categorii de beneficiari și pe vârste, cu măsuri precise pentru partenerii sociali, cu termene de implementare, cu inventarierea surselor de finanțare, cu propuneri de monitorizare și evaluare a impactului pentru beneficiari etc.)
- **Mobilizarea resurselor locale și implicarea activă a tuturor actorilor sociali comunitari**, ca potențială resursă a solidarității pentru implementarea programelor de dezvoltare locală.

- **Dezvoltarea unor servicii de asistență socială comunitară** de îngrijire dar mai ales a celor profesioniste de asistență. Accent pe reducerea/prevenția riscurilor și amenințărilor cu impact direct asupra securității și echilibrului comunitar.
- **Plasarea costurilor serviciilor de asistență socială în funcție de standarde minime de funcționare dar și de standarde de calitate** raportate pe tipuri de servicii individualizate.
- **Introducerea unor proceduri clare care să fixeze nu numai standarde minime** de funcționare pentru serviciile de asistență socială dar și a unor **standarde de performanță** susținută de o bună calitate a lor.
- **Apropierea în timp a României de standardele europene** de funcționare și calitate a serviciilor de asistență din țările occidentale cu tradiție în asistență .
- Prin comparabilitate, **raportarea finanțării serviciilor de asistență din Romania la finanțarea țărilor din UE**, cu același grad de dezvoltare în asistență.
- **Analiza distribuției fondurilor bugetare** pentru asistența socială, pe forme de ajutor și pe categorii sociale beneficiari.
- **O abordare rațională a obiectivelor de țară, a bornelor și a alegerii țintelor de viitor** prin analize rationale, specific/adecvate contextului României din 2016, ilustrată prin indicatorii generali, obiectivi și subiectivi, de evaluare și de stare specifice calității vieții. Satisfacția cu viața a românilor rămâne un punct de referință pentru strategiile viitoare și modelul de țară.
- **Reanalizarea țintelor asumate pentru serviciile de asistență socială în perioada 2015–2020 și apoi a celor până în 2035**, din perspectiva costurilor implicate și cea a finanțării lor pe perioade de criză și în condiții de restrângere a fondurilor bugetare.
- **Creșterea funcționalității serviciilor de asistență** prin integrarea lor cu servicii de ocupare, dar și cu alte servicii publice pentru asigurarea unui program eficient de incluziune socială și reducerea sărăciei , în special a sărăciei la copii, în perioada 2015–2020,
- **Eliminarea treptată a sărăciei și a culturii sărăciei**, adâncită prin modele culturale care susțin demotivare socială, acceptare a “neputinței învățate”. Un rol essential în procesul de incluziune socială îl au politicile active de ocupare adresate grupurilor vulnerabile, în special tinerilor cu risc major de excluziune.
- **Creșterea finanțării pentru serviciile de asistență socială comunitară și dezvoltarea unui pachet minim, ca bază a serviciilor primare.** În 2015 Ministerul Muncii a avut alocat un buget de 36,7 miliarde lei (8 miliarde euro) în creștere cu 20% față de anul 2014 . Cu asistența socială, în 2015, Ministerul Muncii a avut cheltuieli de 13,4 miliarde lei (3 miliarde euro) cu 4,3 % mai mult decât în 2014. Pentru drepturile persoanelor cu handicap s-au alocat 2,5 miliarde lei. Ajutoarele sociale care cumulează 6,1 miliarde lei (1,4 miliarde euro) au fost majorate cu 8,1% față de 2014.

- **Analiza costurilor serviciilor de asistență socială pentru țintele asumate pentru 2018, 2020 și până în 2035, prin asigurarea complementarității fondurilor publice cu finanțarea prin proiecte/programe sociale de la UE, cu surse provenite din donații orientate pentru sectorul serviciilor sociale**
- **Profesionalizarea sistemului public de asistență socială** (asigurarea asistențelor sociali profesioniști în toate comunitățile și centrele de asistență socială). Absorbția specialiștilor în sistemul serviciilor publice de asistență socială prin salarii decente. **Aprobarea propunerii** din 2016, de creștere a salariul pentru asistenții sociali din instituțiile publice cu 20%, cea mai mare din sistemul salarizării.
- **Lărgirea ariei de intervenție structurată a asistenței sociale în domenii cu impact social major și popularea acestor noi servicii de asistență socială cu specialiști**
- **Monitorizarea atentă a Venitului Minim de Inserție** propus în 2016 și evaluarea în timp a efectelor lui asupra condiției sociale a segmentului vulnerabil. Trebuie să fie un instrument stimulatoriu **pentru politici active de ocupare**. Crearea unei noi mentalități culturale pentru orientarea spre muncă: „de la o cultură a dependenței de ajutoare sociale la una bazată pe motivarea muncii” .
- **Reconsiderarea funcțiilor sociale ale satului prin forme active de suport social. Ceșterea treptată a finanțării politicilor sociale** în asistență la nivelul țărilor europene dezvoltate.
- Dezvoltarea unui amplu program de cercetare științifică la nivel național și local privind identificarea corectă a dimensiunilor/amploarea problemelor sociale celor aflați în situații special.
- **Introducerea unor criterii ferme de acreditare a organizațiilor nonguvernamentale**, dezvoltate spectaculos pe perioada tranziției, pentru desfășurarea activităților specializate de asistență socială.
- **Monitorizarea atentă a organizațiilor nonguvernamentale și nonprofit** care preiau de la stat activități importante de asistență și protecție socială..
- **Încurajarea acțiunilor de voluntariat** în asistență sub supravegherea strictă a specialiștilor.
- **Soluționarea deficitului în absorbția specialiștilor** în sistemul public al serviciilor de asistență socială cauzat de o salarizare necorespunzătoare a lor. În 2016, propunerea de creștere a salariul pentru asistenții sociali din instituțiile publice cu 20% este cea mai mare din sistemul salarizării.
- **Mai bună focalizare a serviciilor de asistență socială** și a formelor de ajutor social pe tipuri de nevoi și categorii de beneficiari.
- **Asigurarea complementarității fondurilor publice** disponibile pentru sectorul serviciilor sociale cu finanțarea de la UE pentru implementare celor 47 de măsuri propuse de Guvern prin Pachetul Integrat de măsuri pentru combaterea sărăciei, februarie 2016

Ținte pentru 2018

- **Evaluarea globală a sistemului de beneficii financiare și stabilirea unor criterii de eficientizare a lor.**
- **Simplificarea accesului la beneficii;**
- **Identificarea mecanismelor financiare** care să asigure finanțarea rapidă a beneficiilor.
- **Dezvoltarea unui sistem eficient de beneficii sociale, flexibil** și orientat activ către eliminarea dependenței persoanelor de sistemul de ajutor social.
- **Necesitatea corelării tuturor formelor de ajutor** de urgență, a prestațiilor/beneficiilor cu serviciile de asistență comunitară întrun pachet integrat, coerent de suport social.
- **Modernizarea sistemului de administrare a beneficiilor de asistență socială** (simplificarea accesului, modernizarea și extinderea funcțiilor sistemului informatic actual);
- **Extinderea formelor de suport non-monetare** pentru categorii vulnerabile social expuse riscului.
- **Elaborarea unui sistem suplu de beneficii** de asistență socială, interdependente, de tip comunitar integrat; eficientizarea sistemului de transferuri sociale și creșterea rolului acestuia în activarea grupurilor vulnerabile prin introducerea Venitului Minim de Inserție (MMFPV,2015);

Ținte pe termen lung (20 ani)

- Eliminarea diferențelor în privința efortului bugetar necesar finanțării beneficiilor de asistență socială, în raport cu media statelor membre cu nivel apropiat de dezvoltare economică, prin creșterea la 2% din PIB de la 1,3% în 2012;
- Garantarea accesului la beneficii de asistență socială pentru persoanele sau grupurile eligibile, eliminarea situațiilor care pot împiedica obținerea beneficiilor (lipsa finanțării, lacune legislative, proceduri restrictive de tip administrativ);
- Dezvoltarea unor mecanisme bugetare care să asigure resursele financiare necesare pentru dezvoltarea și finanțarea serviciilor de asistență socială comunitară în localitățile dezavantajate economic;
- Implementarea unui serviciu comunitar public de asistență socială standardizat la nivelul fiecărei localități, independent de capacitatea financiară a autorităților locale. Asigurarea resurselor necesare pentru standardele minimale referitoare la personalul calificat în domeniul asistenței sociale și furnizarea serviciilor după standarde de calitate unitare.

PARTEA A III-A: PROBLEME ȘI GRUPURI ÎN SITUAȚII DE RISC**MIGRAȚIA - ÎNTRE OPORTUNITATE ȘI PROBLEMĂ (MONICA ȘERBAN)**

În 2013, numărul celor născuți în România care trăiau în străinătate se apropia, acordând credit datelor Băncii Mondiale, de 3 milioane și jumătate. În ciuda numărului mare, răspândirea geografică era relativ redusă: înregistrările menționau cel puțin 1 persoană pentru 77 de țări, însă majoritatea acestei populații era înregistrată în Europa, mai precis în Uniunea Europeană (86% din total). În numai șapte țări (Italia, Spania, Germania, Ungaria, Marea Britanie, Israel și SUA), se depășește pragul a 100.000 (cele șapte țări cumulau 84% din total migranților români). Israelul, SUA și Canada sunt singurele spații din afara Europei în care persoanele originare din România sunt prezente în stocuri consistente (peste 90.000 de indivizi). Și la nivelul Europei, datele indică o concentrare accentuată: 1.800.000 de migranți români, adică mai mult de jumătate din totalul migranților la nivel mondial, trăiau în Italia și Spania, iar dacă adăugăm alte trei destinații europene (Germania, Ungaria și Marea Britanie) ajungem la 75% din totalul stocului la nivel mondial⁵².

Dintre țările foste comuniste care au aderat la UE în perioada 1990–2007, România și Polonia, sunt principalele surse pentru migrație (migrația poloneză era estimată de sursa citată la aproape 3,9 milioane de persoane). Departe de cele două, cu aproximativ 1,4 milioane de migranți, Bulgaria se plasează undeva la mijlocul unei ierarhii în care restul țărilor fac un pluton relativ compact, cu stocuri de migranți cu valori cuprinse între 150.000 și 600.000 de migranți. Cele 9 țări diferă însă considerabil din punct de vedere al populației. Dacă luăm în calcul procentul emigranților în totalul populației, atunci ierarhia pentru 2013 se schimbă consistent: țările baltice, Bulgaria și România ocupă primele locuri, cu procente cuprinse între 13% și 17%⁵³. Procesele care au dus la o asemenea „situație a migrației” sunt foarte diferite de la o țară la alta: migrația internațională a evoluat distinct pe durata perioadei comuniste în fiecare dintre țări (în ciuda tendinței generale de închidere a statelor comuniste), deplasările etnicilor maghiari, germani și evrei către statele naționale au afectat în mod diferit fiecare dintre cele 9 țări, iar modificările teritoriale (de după al doilea Război Mondial și de după 1989) au

⁵² Calcule ale autoarei, utilizând: Bilateral Migration Database 1960 - 2000, Bilateral Migration Matrix 2013 (<http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>), Banca Mondială, consultate 10.11.2016.

⁵³ Calcule ale autoarei, utilizând: Bilateral Migration Matrix 2013, (<http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>), consultată 10.11.2016 și date Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>), consultate 21.11.2016. Procentele sunt calculate pornind de la stocul de emigranți (născuți în țara de referință, conform Banca Mondială) și populația țării de referință excluzând imigranții (după locul nașterii, conform Eurostat).

produs și ele stocuri consistente de emigranți prin mutarea granițelor pentru unele dintre state. Peste toate aceste procese, migrația pentru muncă de după 1989 nu a făcut decât să adauge noi indivizi la stocuri pre-existente. Figura 1 reproduce evoluția numărului de migranți pentru trei țări foste comuniste din spațiul central și sud-european. Graficul sugerează clar evoluții foarte diferite⁵⁴. Ceea ce pare specific României este o explozie a migrației internaționale în perioada imediat următoare anului 2000, reflectată de creșterea de peste 2,5 ori a stocului de persoane originare din România în străinătate.

Ridicarea restricțiilor de intrare pe bază de viză în Spațiul Schengen (1 ianuarie 2002) a devenit anul reper pentru migrația post-decembriștă a românilor: reducerea barierelor în deplasările internaționale, suprapuse peste situația economică și socială precară din România, au accelerat plecările în străinătate.

Numărul plecărilor și al celor care au plecat a crescut constant până în 2008⁵⁵. Din 2009 până în 2011, date de sondaj sugerează o scădere a numărului celor plecați în străinătate din gospodării, cu o plafonare a valorilor pentru 2011 și 2012⁵⁶. Criza economică ce a afectat profund unele dintre țările care atrag români (e.g. Spania) și decalajul de timp cu care ea s-a manifestat în România sunt parte a explicației. Accesibilitatea migrației în străinătate ca strategie de viață, pe fondul unei reduceri a segmentului tânăr al populației este posibil să fi acționat ca factor de reducere naturală a fenomenului. Date mai noi, nu sunt, din păcate, după cunoștința noastră disponibile. Chiar dacă putem discuta probabil de o reducere a ritmului de creștere a migrației pentru perioada recentă, România era deja în 2011 principala sursă a migrației intra-comunitare⁵⁷. Deși *emigrarea* a crescut până la a ajunge un element de identificare al României contemporane, *migrația de revenire* nu pare să reprezinte un fenomen consistent. Debutul crizei economice din 2008 era asociat cu așteptări ridicate legate de reîntoarcerile din străinătate. Date culese în 2010 sugerează însă o rată redusă a revenirilor⁵⁸, iar recensământul din 2011 confirmă rezultatele⁵⁹. Plecările în străinătate nu sunt compensate nici de veniri ale străinilor: *imigrația* a rămas un fenomen marginal pe întreg parcursul perioadei de după 1989, stocul de imigranți reprezintă sub 2% din populația stabilă (o ușoară creștere a numărului de imigranți legali a avut loc în perioada 2006–2008, urmată de scădere bruscă la nivelurile anterioare)⁶⁰.

⁵⁴ Imaginea trebuie interpretată cu precauție, luând în calcul faptul că înregistrările probabil nu includ migrația nereglementată (sau clandestină) la destinație.

⁵⁵ Vezi Sandu, 2006: 27 pentru estimări ale ratelor de plecare în străinătate pentru perioada 1990-2006, Vasile (coord.), 2014: 60 pentru evoluția numărului de persoane plecate pe o perioadă de peste 6 luni din gospodăriile României. Ambele texte utilizează date de sondaj din România.

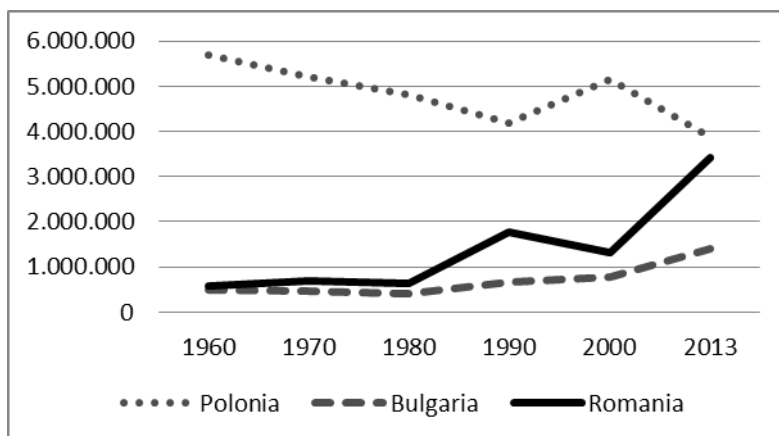
⁵⁶ Vasile (coord.), 2014: 60. Sursa citată menționează valori pentru anul 2012 inclusiv.

⁵⁷ Vasilieva, 2012

⁵⁸ Stănculescu & Stoiciu, 2012

⁵⁹ INS, 2012

⁶⁰ Șerban & Lăzărescu, 2014

Figura 1. Evoluția stocului de migrați în străinătate

Sursa datelor: Bilateral Migration Database 1960 - 2000, Bilateral Migration Matrix 2013, Banca Mondială.

La nivelul originii, efectele migrației sunt multiple, greu de contabilizat, asociate cu consecințe contradictorii (pozitiv/negativ) la diferite niveluri sau în intervale diferite de timp. *Remitențele* au cunoscut o creștere accentuată începând cu 2004, 2008 a reprezentat anul de maximum (9285 milioane de dolari SUA), iar 2009–2010 o perioadă de scădere accentuată. Începând cu 2011, trendul continuă să fie descrescător, dar variațiile sunt mici. În 2013, remitențele însumau 3.518 milioane dolari SUA (1.9% din PIB)⁶¹. *Migrația indivizilor cu educație ridicată* pare să fie, de asemenea, un fenomen în creștere. De cea mai mare vizibilitate în spațiul public românesc s-a bucurat *migrația medicilor*. Fenomenul a cunoscut o evoluție ascendentă în intervalul 1991–2004: în funcție de numărul medicilor instruiți în România, dar care practicau medicina în străinătate, România ocupa, în 1991, locul 95 într-o statistică ce cuprindea 192 de țări. În 2004, era deja pe locul 64 la nivel global și pe locul 6 între actualele țări UE, cu 87 de medici care practicau medicina în străinătate la 1000 de medici instruiți în țară (9% din medicii instruiți în țară)⁶². După 2004, estimările bazate pe surse de la destinație nu sunt disponibile, dar aproximările bazate pe certificatele profesionale/de conformitate sugerează o tendință de creștere a fenomenului⁶³.

⁶¹ Annual remittances data, <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:22759429~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.htm>, consultată 10.11.2016.

⁶² Calcule ale autoarei, utilizând baza de date Medical Brain Drain, 1991-2004, Banca Mondială, <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTPROGRAMS/EXTTRADERESEARCH/0,,contentMDK:23074315~pagePK:64168182~piPK:64168060~theSitePK:544849,00.html>, consultată 10.11.2016.

⁶³ Tarnovschi, D. (2015).

Statutul României de stat membru UE (1 ianuarie 2007) și ridicarea tuturor restricțiilor de acces pe piețele muncii din țările UE (1 ianuarie 2014), existența unor comunități consistente de români în multe dintre statele UE15 au influențat caracteristicile actuale ale emigrării din România. Riscurile și costurile reduse asociate migrației fac fenomenul extrem de dinamic și apt să răspundă rapid modificărilor de oportunități asociate cu originea sau posibilele destinații. Fără a fi încă pe deplin probată cu date, tendința actuală din migrația românilor pare a fi aceea de a urma cererea din țările de destinație. Migrația persoanelor slab calificate spre sectoare precum agricultură, turism, servicii în sectorul domestic și migrația persoanelor înalt calificate în sectoare precum sănătate, IT, comunicații par să polarizeze plecările. Reducerea costurilor și riscurilor migrației are consecințe și asupra categoriilor de vârstă: deplasarea în străinătate este acum mult mai accesibilă tinerilor, care pot ușor, cu resurse modeste, să se deplaseze în condiții de legalitate în străinătate, în căutarea unui loc de muncă.

Evoluțiile fenomenului pe termen mediu și lung sunt greu de anticipat. În privința *emigrării* nu putem aștepta creșteri numerice accentuate (de tipul celei din 2002) în absența unor evenimente cu caracter neașteptat. Reducerea naturală a populației cu propensitate ridicată de plecare este, în sine, un argument. În opinia noastră, compoziția fluxurilor este probabil să urmeze tendințele deja prezente, de accentuare a plecărilor indivizilor cu educație ridicată, tineri, concomitentă cu o accentuare a plecărilor spre slujbe necalificate.

În primul caz, competiția globală pentru talente în care sunt angajate țările dezvoltate, stimulentele utilizate pentru a-i atrage pe cei înalt calificați, cu specializări rare în raport cu cerințele vor continua, cu siguranță, să îi determine pe tinerii români înalt educați să aleagă străinătatea în defavoarea României ca spațiu de locuire. În cel de-al doilea, slujbele fără calificare din care populația nativă a țărilor dezvoltate se retrage, deja etichetate social în multe spații ca slujbe pentru imigranți, vor continua să atragă români, pentru care, în virtutea diferențelor salariale, chiar și slujbele prost plătite din țările dezvoltate sunt atractive.

Revenirea este posibil să cunoască un trend ascendent, odată cu pensionarea valurilor de migranți plecați la începutul anilor 2000 și ieșirea generației copiilor migranților (sau celor care au plecat cu părinții, atunci când erau copii) din sistemul educațional. Segmentul circulator, care alternează secvențe de lucru la origine cu secvențe de lucru la destinație este, de asemenea, posibil să cunoască o creștere. Reducerea costurilor deplasărilor externe, dreptul de liberă circulație și muncă în UE, pe fondul unei reconsiderări în termeni pozitivi a migrației temporare/sezoniere/contractuale la nivelul Uniunii sunt numai câteva dintre argumente.

Imigrarea este puțin probabil să crească accentuat fără o creștere economică susținută (evoluțiile din perioada 2006-2008 sugerează că există un potențial de creștere rapidă, dacă economia intră într-un trend accentuat pozitiv, bazat pe dezvoltarea sectoarelor economice care utilizează masiv forță de muncă (i.e.

construcții). Dintre cele trei componente ale ieșirilor/intrărilor din populație prin migrație, pe termen scurt, dinamica emigrării pare să fie singura capabilă să producă efecte consistente. În opinia noastră, posibilul fenomen de creștere în ritm accelerat a emigrației celor înalt calificați și *reducerea remitențelor* (o tendință care este greu de presupus că va cunoaște modificări spectaculoase în sens contrar) vor rămâne probabil principalele consecințe cu care România va trebui să le gestioneze.

În calitatea sa de stat democratic, stat membru al UE, România are puține mijloace de intervenție directă asupra emigrării. Dreptul de a părăsi țara este înscris în Constituția României, iar controlul plecărilor este, în lumea contemporană, asociat statelor cu regimuri nedemocratice. Spre deosebire de plecări, revenirile lasă un spațiu mai larg de intervenție. Experiența acumulată la nivelul altor spații de origine în care s-a stimulat revenirea și contribuția ei la dezvoltare (e.g. cazul Turciei în timpul valului de migrație de după cel de-al doilea război mondial), nu oferă însă susținere decât pentru un optimism moderat în legătură cu succesul intervenției. Migrația internațională (fie că este vorba de emigrare sau revenire) are la bază un proces de decizie complex, care se bazează pe evaluări comparative între spațiul de plecare și cel de destinație, incluzând, dar depășind nivelul individual. Marile valuri de revenire la nivel european (e.g. revenirea spaniolilor din Europa după migrația de după cel de-al doilea război mondial) par să fie conectate cu procese profunde de schimbare la nivelul societăților de plecare. Altfel spus, aceeași situație din România, care îi determină pe unii dintre români, nemulțumiți, să plece în străinătate, pare să îi determine pe cei deja plecați, care evaluează situația de la distanță, să nu revină. Desigur, măsurile țintite către anumite categorii definite în termeni stricți (e.g. specialiști IT), cu acordarea unor avantaje clare la revenire la revenire pot funcționa pentru compensarea deficitelor pe anumite segmente ale pieței muncii interne.

Imigrația este una dintre componentele migrației care oferă un spațiu mai larg de intervenție. Fenomenul ar putea constitui o sursă de acoperire a deficitului pe piața forței de muncă în anumite sectoare. Recrutarea în țările sursă pentru migrație, eventual în principalele arii de origine actuale (Moldova, Turcia, China) ar putea fi o soluție. România are un sistem de reglare a imigrației pentru muncă în concordanță cu nevoile interne (i.e. numărul anual de permise de muncă este aprobat prin hotărâre de Guvern, pornind de la propunerea Ministerului Muncii). Dezvoltarea unor politici active de recrutare ar permite acoperirea deficitelor de pe piața internă, în contextul dinamicii acestora.

Desigur, unul dintre clișeele cu un ridicat grad de recurență în spațiul public românesc este cel al migrației persoanelor înalt calificate, subiect adresat adesea în termeni alarmiști, sub eticheta *brain drain*, punându-se un clar accent pe efectele negative ale plecărilor. Conceperea unor măsuri de control a emigrării, așa cum am afirmat, în contextul României actuale, este greu de susținut. Schemele care încearcă să descurajeze plecările anumitor categorii (spre exemplu prin returnarea costurilor educației către bugetul statului) nu se bucură, în general, de suport în

rândul populației și sunt greu de implementat (i.e. este dificil să identifiți persoanele plecate și să aplicați mecanisme adecvate de constrângere a plății, în condițiile în care cei care ar trebui să se supună unei astfel de reglementări trăiesc în străinătate). În opinia noastră, intervenția statului român nu ar trebui să se concentreze asupra stopării/reducerii, ci asupra găsirii unor modalități adecvate de compensare prin imigrație/revenire. O politică activă de creștere a numărului studenților străini și stimularea acestora să rămână în România după terminarea studiilor reprezintă, spre exemplu, o soluție pentru compensarea plecărilor celor înalt calificați. Temerile legate de eterogenizarea societății românești prin imigrație și de consecințele pe care le aduce au un fundament real, dar ideea închiderii în lumea contemporană (chiar asumând că ar fi posibilă) nu pare a fi nici pe departe soluția câștigătoare.

Desigur, în condițiile în care soluțiile bazate pe gestionarea/manipularea volumului/selectivității emigrației/revenirii sunt susceptibile de a nu duce la rezultate consistente, întrebarea ce beneficii putem extrage din migrație devine una predominantă. Probabil că principala direcție ar fi una de construcție a unei politici diasporice articulate, care să urmărească în mod sistematic crearea și menținerea conexiunii celor plecați cu locul de origine. O astfel de politică, ce nu exclude în niciun fel intervenția prin măsuri de tipul celor discutate mai sus, ar putea permite extragerea de beneficii din migrație *în timpul migrației* (e.g. stimularea remitențelor, mobilizarea comunităților românești din străinătate pentru susținerea unor obiective de politică externă, stimularea investițiilor în țara de origine).

Din perspectiva acestei analize, principalele direcții de intervenție imediată în legătură cu migrația internațională sunt:

- sporirea eforturilor pentru cunoașterea fenomenului în mod continuu, prin instituirea unor mecanisme instituționale de culegere a informației (e.g. înființarea unui institut de cercetare legat de studiul migrației; implementarea unui sondaj cu caracter regulat) care să poată dea seamă de schimbarea rapidă a caracteristicilor fenomenului;
- instituirea unor mecanisme de coordonare eficientă a diverselor intervenții în migrație (e.g. măsuri de politică de emigrare; măsuri de politică diasporică; măsuri privind imigrația) și instituirea unor structuri instituționale care să coordoneze *de facto* designul și intervenția;
- dezvoltarea segmentului de politică diasporică ce vizează consolidarea/menținerea legăturii cu diaspora, dar mai ales extragerea de beneficii din activitatea diaspora (e.g. crearea de baze de date cu românii înalt calificați; sprijinirea formării de rețele ale acestora; facilitarea remiterii; crearea de zone economice speciale pentru investițiile din diaspora etc.)
- analiza deficitelor de pe piața muncii și implementarea de mecanisme care permit atragerea de forță de muncă înalt calificată (e.g. facilitarea încadrării în muncă în România a străinilor absolvenților de studii superioare în România)

COMUNITĂȚI MARGINALIZATE. MINORITATEA ROMĂ
(IONUȚ MARIAN ANGHEL)

Detalii preliminare

Ultimul recensământ din România indică un număr de 621,573 (3,1%) de cetățeni români aparținând minorității rome, o creștere cu aproape 100,000 față de anul 2002. Cercetările academice au indicat însă un număr mai mare. Prima cercetare realizată în România după 1989 privind condițiile socio-economice ale populației de romi a utilizat o metodologie bazată atât pe autoidentificare, cât și pe heteroidentificare, înaintând o estimare maximală de aproximativ 1 milion de romi⁶⁴. Mai târziu, utilizând o metodologie mai riguroasă de cercetare, ICCV a estimat numărul romilor la 1,5 milioane, din care 35% fiind hetero-identificați⁶⁵. Ulterior, pe baza unui cercetări la nivel comunitar, Dumitru Sandu a propus o estimare ce varia între 730,174 și 968,275 de romi care probabil se autoidentifică ca aparținând minorității rome⁶⁶. Creșterea interesului pentru numărul de romi la nivel național este relevantă în contextul alocării suficiente de resurse publice pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale acestora.

Impactul restructurărilor socio-economice din primul deceniu al tranziției asupra populației de romi a fost o preocupare mai degrabă pentru cercetători și ONG-uri decât pentru instituțiile publice. Cercetarea ICCV din 1992 a revelat situația îngrijorătoare a romilor, marcată de multiple deprivări și probleme în arii cheie ale calității vieții: educație, sănătate, ocupare, locuire, standard de viață. Cercetarea de la finele anilor 1990 a arătat chiar un regres al acestor indicatori. Creșterea interesului pentru politici de suport adresate minorității rome este o consecință normală a multiplelor deprivări acumulate de-a lungul tranziției. După 1989, ca urmare a restructurărilor economice, romii au început să acumuleze efectele unui cerc vicios al sărăciei ce combină niveluri reduse ale educației, rate scăzute ale ocupării, locuire precară, lipsa accesului la servicii publice (de calitate).

Cea mai mare parte a populației de romi se află în risc de sărăcie și excluziune socială. Rata riscului de sărăcie pentru populația de romi este de 84%, aproape de patru ori mai ridicată decât ponderea la nivel național. Totodată, ponderea gospodăriilor rome care se află în situație de deprivare materială severă este de 90%, aproape de trei ori mai ridicată decât media națională⁶⁷.

⁶⁴ Cătălin Zamfir și Elena Zamfir, *Țiganii între ignorare și îngrijorare* (București: Alternative, 1993), pp. 59-64.

⁶⁵ Cătălin Zamfir și Marian Preda, (coord). *Romii în România* (București: Expert, 2002), pp. 13-14.

⁶⁶ World Bank, "Roma Social Mapping. Targeting by a Community Poverty Survey," (Washington: World Bank, 2005)

⁶⁷ ———, "Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania," (Washington, DC: The World Bank, 2014), p. 4.

Prima politică coerentă de îmbunătățire a situației romilor a fost elaborată în 2001, pe o durată de 10 ani (revizuită în 2006) și își propunea să reducă decalajele dintre romi și non-romi în patru domenii considerate cruciale: educație, sănătate, locuire și ocupare. Cele mai importante politici de suport au fost dezvoltate în domeniile educației (locuri subvenționate în licee și universități, înființarea poziției de mediator școlar), sănătății (înființarea poziției de mediator sanitar) și ocupării (dezvoltarea programelor de tip caravana ocupării pentru romi, bursa locurilor de muncă pentru romi). Totuși, așa cum observa Melanie Ram „efortul *top-down* [...] dar fără tragere de inimă de a îmbunătăți situația romilor [...] a facilitat apariția unor programe de răsunet pe hârtie, declarații de suport și multe măsuri pozitive, dar au lipsit rezultatele tangibile, semnificante”⁶⁸. Lipsa resurselor bugetare dar și a unor rezultate pozitive concrete a condus la descrierea acestor politici și programe ca fiind de cele mai multe ori incoerente, nesustenabile, punctuale și mai ales neintegrate. Noua strategie de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2012-2020 propune ținte mai clare și alocări bugetare mai precise, dar este mult mai orientată spre accesarea fondurilor europene și lasă sarcina atragerii de fonduri pe seama autorităților locale și ONG-urilor, a căror capacitate de atragere a fondurilor variază.

Nu e de mirare că după 15 ani de politici publice adresate minorității rome, decalajele pe principalele domenii continuă. Numărul mediu de ani de educație pentru tinerii romi cu vârsta între 16–24 de ani este de aproape două ori mai mic comparativ cu același segment de vârstă pentru populația de ne-romi (6,3 vs 11,2)⁶⁹. Rata ocupării pentru populația romă este de 35,5%⁷⁰, cu 30 de procente mai scăzută decât rata generală a ocupării la nivelul României. În domeniul sănătății, 45,7% dintre copii romi nu beneficiază de vaccinurile obligatorii incluse în Programul Național de Imunizare și peste 50% nu au primit niciun vaccin⁷¹.

Lipsa oportunităților de dezvoltare este și mai vizibilă în cazul comunităților de romi din zonele rurale și urbane marginalizate⁷². De altfel, romii sunt

⁶⁸ Melanie Ram, "Europeanized Hypocrisy: Roma Inclusion and Exclusion in Central and Eastern Europe", *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 13, no., 3, (2014), p. 18.

⁶⁹ World Bank, "Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania," (Washington: The International Bank for Reconstruction and Development, 2014).

⁷⁰ Daniela Tarnovschi, Ana Maria Preoteasa și Monica Șerban, "EU INCLUSIVE. Tranfer de date și experiențe privind integrarea pe piața muncii a romilor între România, Bulgaria, Italia și Spania: situația romilor în 2011. între incluziune socială și migrație," (Constanța: Fundația Soros România, 2012), p. 25.

⁷¹ European Commission, "Health Status of the Roma Population," (Bruxelles: European Commission, 2014), p. 7.

⁷² Zone urbane marginalizate sunt caracterizate de existența a șapte indicatori pe trei dimensiuni: a) capital uman - Proporția populației de 15 -64 de ani care a absolvit maxim 8 clase (gimnaziu); Proporția persoanelor cu dizabilități, boli cronice sau alte afecțiuni care le îngreunează activitățile zilnice; Proporția copiilor (0-17 ani) din populația totală; b) ocuparea forței de muncă - Proporția persoanelor de 15-64 ani care nu sunt încadrate pe piața formală a muncii și nu urmează o formă de învățământ; c) Locuire - Proporția locuințelor fără curent electric; Proporția locuințelor

suprarezentați în aceste zone. De exemplu, conform atlasului zonelor rurale marginalizate elaborat de experții Băncii Mondiale⁷³, din cei 564,000 de indivizi care trăiesc în aceste zone rurale marginalizate (persoane cu nivel scăzut de educație, stare precară de sănătate și mulți copii în îngrijire, care au și un nivel scăzut de ocupare în sectorul formal și trăiesc în condiții precare de locuire), 151,000 sunt romi (27%). Conform aceluiași studiu, jumătate din zonele rurale marginalizate sunt formate din comunități de romi, numite în limbajul popular, țigăni⁷⁴. Deseori, aceste comunități de romi se regăsesc în zone compacte, la marginea satelor, având în medie 350 de locuitori (mai mare în medie cu 150 de locuitori față de zonele rurale marginalizate locuite de populația ne-romă). Tendința demografică a acestor comunități este în creștere. În 72% din satele care conțin comunități de romi marginalizate, populația a crescut la recensământul din 2011, comparativ cu cel din 2002.

În schimb, aproape o treime dintre romii care au reședința în mediul urban trăiesc în zonele urbane marginalizate⁷⁵ (în zone istorice ale orașelor sau în zone mahala, locuințe improvizate, construite în continuarea cartierelor periferice). În aceste zone ponderea persoanelor cu vârsta cuprinsă între 20-64 ani cu un loc de muncă este sub media națională, ajungând la 48%, iar în cazul romilor scade până la 31%⁷⁶. Zonele locuite preponderent de romi de la marginea orașelor s-au format în principal prin două mecanisme, fie ca rezultat al migrației interne dinspre sate înspre orașe, în căutarea unor oportunități de muncă, fie prin decizii administrative de relocare, luate de către primării. Pentru primul caz, putem da exemplul rampa de gunoi de la Pata Rât (Cluj) sau Craica (Baia Mare), în timp ce pentru al doilea caz, putem menționa zona ghetou din Cantonului (Cluj), rezultată ca urmare a expulzării de către autoritatea locală de-a lungul anilor 2000 a celor care nu își mai puteau chiria⁷⁷. De altfel, relocări ale romilor din centrul orașelor spre cartiere periferice, rampe de gunoi, sau în locuințe substandard, părăsite sau aparținând vechilor întreprinderi industriale, transformate ulterior în locuințe sociale fără acces la servicii publice adecvate sunt exemple elocvente de eliminare a „ariilor de sărăcie apărute în interiorul orașului”^{78 79}.

---

supraaglomerate (< 15,33 m2 pe persoană); Nesiguranța locativă: proporția gospodăriilor ce nu dețin o locuință proprietate personală.

⁷³ Banca Mondială, "Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România," (București: The World Bank, 2016).

⁷⁴ Ibid. p. 30.

⁷⁵ ———, "Atlasul zonelor urbane marginalizate din România," (București: The World Bank, 2014).

⁷⁶ Ibid. p. 13.

⁷⁷ UNDP, "Participatory Assessment of the Social Situation of the Pata-Rât and Contonului Area, Cluj-Napoca," (Bucharest: United Nations Development Programme, 2012).

⁷⁸ Banca Mondială, "Atlasul zonelor urbane marginalizate din România," (București: The World Bank, 2014).

⁷⁹ Viorel Mionel, *Romania ghetourilor urbane - Spatiul vicios al marginalizării, saraciei și stigmatului* (București: Pro Universitaria, 2013).

Într-un alt studiu intitulat „Analiza așezărilor informale din România – evaluarea situației curente pentru elaborarea de reglementări și instrumente de intervenție”⁸⁰, finanțat de către Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice în anul 2013, s-a revelat suprareprezentarea gospodăriilor rome în așezări construite ilegal la periferia localităților sau în fostele colonii muncitorești, fără licență de construcție, și unde 71% dintre gospodăriile din mediul urban care se încadrează în acest tip de așezare informală, sunt formate din persoane de etnie romă, în timp ce pentru mediul rural ponderea este de 59%⁸¹. Specific pentru aceste zone este rata ridicată a sărăciei, 70% dintre gospodării regăsindu-se în această situație, precum și lipsa accesului la facilități moderne, aproape 70% nu sunt conectate la sistemul public de apă potabilă și doar 10% din așezările informale sunt conectate la rețeaua publică de gaz⁸².

Așadar, comunitățile de romi din zonele rurale sau urbane marginalizate tind să fie medii spre mari, cu tendințe de creștere demografică și în care oportunitățile de dezvoltare sunt limitate. Deși nu există o definiție legală a zonelor marginalizate iar conceptul de ghetou apare rar în documentele oficiale ale guvernului, Uniunea Europeană a dezvoltat un instrument de incluziune socială în cadrul programului operațional capital uman (POCU), axa prioritară nr. 4 „Incluziunea socială și combaterea sărăciei prin intervenții integrate în comunitățile marginalizate în care există populație aparținând minorității roma”. În lipsa unor programe integrate de incluziune pe termen mediu și lung, atât la nivel național dar mai ales local, aceste comunități marginalizate vor perpetua o cultură a sărăciei, ce crează la rândul ei patternuri culturale tradiționale de supraviețuire la marginea societății.

Priorități

- Extinderea, monitorizarea și evaluarea Programul Național de Cadastru și Carte Funciară prin care să se înregistreze legal proprietățile deținute informal de către cetățenii români aparținând minorității rome. În prezent, neconfiscând terenurile ocupate ilegal de romii (dar nu numai) care trăiesc în așezări informale, dar și în lipsa unor alocări de spații alternative de locuit, statul contribuie *de facto* la producerea acestor spații informale rurale/urbane
- Schimbarea legislației în vigoare privind acordarea locuințelor sociale și luarea în considerare a unor criterii de vulnerabilitate socio-economică în acordarea acestor locuințe
- Dezvoltarea de servicii socio-mediaceale în comunitățile de romi compacte și în special cele marginalizate
- Lansarea de aplicații de proiecte pe fonduri naționale/europene care să nu se bazeze pe principiul competitivității, acesta din urmă eliminând multe din

⁸⁰ Cercetarea nu are pretenția de reprezentativitate. Chestionarul auto-aplicat a fost trimis către 3186 de unități administrativ-teritoriale (UAT) dar a avut o rată de răspuns de 53%.

⁸¹ Daniel-Gabriel Vâlceanu et al., "Housing inequalities regarding the informal settlements in Romania", *Romanian Review of Regional Studies*, 11, no., 1, (2015), p. 94.

⁸² Ibid. pp. 95-97.

localitățile mici și comunele care nu dețin capacitatea tehnică și co-finanțarea pentru atragerea de proiecte

COPIII ȘI TINERII (MANUELA STĂNCULESCU)

Dezideratul unei societăți centrate pe copil nu este încă atins România, deși a fost formulat și documentat încă din anii 1990.⁸³ În prezent, încă de prea multe ori copilul este văzut ca „povară”, „sursă de venit”, „risc” sau „cost” în loc de „investiție în dezvoltare”, căci: „devenim o societate gerontocrată, centrată foarte mult pe persoanele care au puterea, persoanele care au puterea banilor, puterea votului, puterea de a fi o voce în societate, iar copiii rămân o voce neuzită, o voce mută dacă vrei, paradoxal, și nu sunt luați în considerare.”⁸⁴

De la momentul intrării României în Uniunea Europeană și până în prezent, în mod constant: (a) sărăcia monetară (sau sărăcia din perspectiva veniturilor) la nivelul copiilor a fost mai ridicată în România decât în orice alt stat european și (b) profunzimea sărăciei monetare este mai mare în cazul copiilor din România decât în orice alt stat european. Astfel, peste 38% dintre cei aproape 3,8 milioane de copii de 0–17 ani din România⁸⁵ trăiesc în sărăcie, față de circa 20% la nivelul UE-15, în 2015 (date Eurostat). Mai mult, rata sărăciei a crescut de-a lungul perioadei 2007–2015 (Tabel 26), iar această tendință se înregistrează doar la nivelul copiilor (sub 18 ani) și tinerilor (18–24 ani) și în mult mai mică măsură sau deloc pentru celelalte categorii de vârstă.

Tabel 26. Rata sărăciei relative, în funcție de vârstă, 2007-2015 (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0-17 ani	33,0	33,3	31,9	32,1	33,0	33,3	34,7	39,3	38,1
18-24 ani	21,7	21,9	23,3	24,9	29,2	29,3	30,1	33,8	34,9
25-49 ani	21,0	20,7	20,4	20,8	22,1	23,3	22,6	24,0	23,9
50-64 ani	19,4	17,1	15,7	14,6	15,3	16,3	16,4	18,1	17,4
65 de ani și peste	29,4	26,5	21,4	17,6	14,8	14,4	14,5	15,7	19,3
Populația totală	24,6	23,6	22,1	21,6	22,3	22,9	23,0	25,1	25,4

Sursa: Eurostat. Notă: Ponderea persoanelor cu un venit disponibil anual (după transferuri sociale) mai mic de 60% din venitul median, raportat la numărul de adulți echivalenți (indicator AROP – at risk-of-poverty).

83 Zamfir (coord.) (1997) Pentru o societate centrală pe copil, București: Ed. Alternative.

84 Focus grup profesioniști DGASPC, Cluj-Napoca. Citat din Stănculescu et al. (coord.) (2016).

85 Aceștia trăiesc în aproximativ 3,2 milioane de gospodării. Majoritatea copiilor provin din familii nucleare (58% dintre gospodăriile cu copii) sau gospodării multigeneraționale, incluzând bunici și/sau alte rude, cu sau fără părinți (36%). Alți copii trăiesc în familii monoparentale, care reprezintă aproape 6% din totalul gospodăriilor cu copii. (Date INS la 1 ianuarie 2012).

În mediul rural, unu din doi copii trăiește în sărăcie. În 2012, aproximativ 53% dintre copiii din mediul rural erau afectați de sărăcie, rata diminuându-se până la 17% în cazul copiilor din mediul urban. Dată fiind această discrepanță majoră, în condițiile unei distribuții aproximativ egale a copiilor în mediul urban și cel rural, peste 74% dintre copiii săraci locuiesc în mediul rural. Alarmant este faptul că sărăcia monetară, cuplată cu lipsa accesului la serviciile sociale de bază (inclusiv de sănătate și educaționale) și cu o piață a muncii ineficientă, crește riscul ca acești copii să se confrunte cu sărăcie persistentă și când vor deveni adulți.⁸⁶

Sărăcia copiilor din România este predominant persistentă și acompaniată de lipsuri materiale severe. Astfel, rata sărăciei persistente (de-a lungul a 3–4 ani) este de aproape 30% în rândul copiilor, procent ce plasează România pe primul loc între țările UE, în mod constant după anul 2010. De asemenea, o pondere de 29% dintre copiii din România trăiesc în gospodării afectate de deprivare multiplă severă (date Eurostat, 2014).⁸⁷ Mai îngrijorător este că cercetări anterioare centrate pe copil, realizate de echipe de independente,⁸⁸ au arătat că aproape 72–78% dintre copiii din România suferă de lipsuri severe chiar și în acoperirea nevoilor de bază,⁸⁹ un procent mult mai ridicat decât în toate celelalte state europene.

Gospodăriile cu mulți copii sunt foarte expuse la riscul de sărăcie. Cu cât este mai mare numărul de copii, cu atât este mai ridicată și incidența sărăciei, atât în mediul rural, cât și în cel urban (Tabel 27). Astfel, din totalul copiilor de la nivel național, cei aproximativ 20% care locuiesc în gospodării cu trei sau mai mulți copii prezintă un risc al sărăciei de 57%, cea mai mare valoare fiind înregistrată în zonele (rurale) slab populate (peste 65%).

⁸⁶ Teșliuc et al. (coord.) (2015). Date EU-SILC din 2012.

⁸⁷ Indicatorul adoptat de Comitetul pentru protecție socială (comitet consultativ pentru politici al UE adresat miniștrilor din domeniul ocupării forței de muncă și afacerilor sociale din cadrul Consiliului pentru Ocuparea Forței de Muncă și Afaceri Sociale) măsoară procentul populației care întrunește cel puțin patru dintre următoarele nouă criterii: (1) nu își permit să plătească chiria, ratele la împrumuturi sau facturile la utilități; (2) nu își permit să își mențină locuința încălzită adecvat; (3) se confruntă cu cheltuieli neașteptate; (4) nu-și pot permite să consume carne sau alte proteine în mod frecvent; (5) nu își permit să plece în vacanțe; (6) nu își permit să cumpere un televizor; (7) nu au mașină de spălat; (8) nu au autoturism; și (9) nu au telefon. Indicatorul face distincția între persoanele care nu își permit un anumit articol sau serviciu și cele care nu au acest articol sau serviciu din alte motive, de pildă, pentru că nu și-l doresc sau nu au nevoie de el.

⁸⁸ UNICEF Innocenti Research Centre (2012), Comisia Europeană (2012) și Frazer și Marlier (2014).

⁸⁹ Această categorie de copii nu beneficiază (din cauza banilor insuficienți): *într-o măsură extrem de mare*, de jocuri de interior, echipamente pentru activități în aer liber și excursii și evenimente școlare contra cost; *într-o măsură foarte mare*, de cărți pentru copii și un autoturism în familie; *într-o mare măsură*, de fructe și legume proaspete, precum și de o masă zilnică pe bază de carne sau pește, petreceri, posibilitatea de a-și invita prietenii acasă din când în când, activități recreative regulate (sport, organizații pentru copii și tineret etc.), îmbrăcăminte nouă și două perechi bune de pantofi, un calculator și Internet, precum și un birou/ spațiu adecvat pentru teme.

Tabel 27. Rata sărăciei gospodăriilor, în funcție de numărul de copii, 2012 (%)

GOSPODĂRII CU...	TOTAL	URBAN*	RURAL**
0 copii	16,5	8,2	29,0
1 copil	22,6	12,3	41,8
2 copii	33,8	16,1	52,0
3 sau mai mulți copii	56,6	39,2	65,2

Sursa: Teșliuc et al. (coord.) (2015). Date EU-SILC din 2012.

Notă: *Rural = zone slab populate. **Urban = zone dens populate și zone intermediare.

Mai mult, gospodăriile formate din doi adulți și trei sau mai mulți copii au cea mai mare probabilitate de a se confrunta cu lipsuri materiale severe. Practic, membrii unei astfel de gospodării (96%) nu își permit o vacanță de o săptămână departe de casă și, în plus, aproape jumătate nu își permit nici acoperirea cheltuielilor neprevăzute, o masă pe bază de carne o dată la două zile, evitarea restanțelor și o mașină. De asemenea, alte două tipuri de gospodării – monoparentale și cele formate din trei adulți și cel puțin un copil – au dificultăți serioase în evitarea lipsurilor materiale.

Sărăcia și lipsurile materiale în care cresc mulți copii și familiile acestora este (și a fost) cauzată de evoluțiile economiei naționale, dar și de slaba eficacitate a politicilor sociale pentru copil și familie, pe lângă accesul redus al părinților pe piața forței de muncă, ca efect al unui nivel mai redus de educație sau de competențe și, în unele cazuri, și al unor eforturi personale insuficiente. Un argument puternic în acest sens îl aduc datele privind „puterea” beneficiilor sociale de a reduce sărăcia. Astfel, dacă în țări precum Marea Britanie, Austria și Ungaria, rata de sărăcie a copiilor se reduce la jumătate, de la circa 40% înainte de transferuri sociale, la 20–23% după transferuri sociale, în România, beneficiile sociale pentru copil și familie sunt atât de reduse și dispersate încât au un efect infim de reducere a sărăciei copiilor, doar de la 44% înainte de transferuri sociale la 38% după transferuri sociale (date Eurostat, 2015). Și în această privință România ocupă primul loc între cele 28 state membre UE, adică furnizează copiilor și familiilor beneficiile sociale cu cea mai mică „putere” de reducere a sărăciei la nivel european.

În România, încă, un număr prea mare de copii continuă să fie separați de familiile lor naturale sau supuși diverselor forme de violență ori excluziune socială. România face deja parte din grupul de țări care au interzis violența asupra copilului, adică orice pedepse fizice sau tratamente umilitoare sau degradante asupra copiilor, în cadrul legislației din 2004 privind promovarea și protecția drepturilor copilului. Cu toate acestea, autoritățile guvernamentale au recunoscut că în condițiile în care legislația nu este pusă în aplicare în mod susținut și eficient, impactul acesteia va fi limitat, iar copiii

(mai ales cei din grupurile vulnerabile) sunt în continuare expuși, în mod frecvent, la diverse forme de violență, atât în familie, cât și la școală. În 2015, peste 13.500 de cazuri cu diverse forme de abuz, neglijare și exploatare (în creștere față de 2010 cu 11.232 cazuri), au fost înregistrate de către Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA).⁹⁰ Dintre cazurile raportate, cele mai multe cazuri de violență asupra copilului se întâmplă în mediul familial (peste 12.600 din totalul de circa 13.500).

Fenomenul copiilor în afara sistemului de educație

Rata totală a copiilor de 7–14 ani aflați în afara sistemului de educație, care nu au fost niciodată școlarizați sau care au abandonat școala, este de 4% printre cei care trăiesc în familie și de aproape cinci ori mai mare printre copiii din sistemul de protecție, înainte de a intra în sistem.

Datele Recensământului din 2011 arată că în rândul copiilor de 7-14 ani ce trăiesc în familie, copiii cu dizabilități, copiii romi și cei săraci se confruntă cu un risc al neșcolarizării extrem de ridicat. Categoriile de copii ce prezintă cel mai mare risc de a nu participa sau absolvi învățământul obligatoriu sunt:

- Copiii cu cel puțin o incapacitate completament invalidantă (55,4%) și cei cu cel puțin o incapacitate semnificativă (20,4%).
- Copiii ai căror mame nu dețin o educație formală (22,7%) sau au terminat doar ciclul primar (10,6%).
- Copiii romi (18,7%). Deși nivelul de educație al mamei este un predictor relevant al participării școlare, diferența dintre persoanele de etnie romă și cele de alte etnii este mare, chiar și atunci când se păstrează constant nivelul de educație al mamei. Discrepanța dintre copiii romi și cei de altă etnie este semnificativă și atunci când nivelul de educație al părinților este același și când aceștia provin din aceeași zonă geografică.
- Copiii cu mulți frați/ surori, din familii cu trei sau mai mulți copii (6,8%).
- Copiii lipsiți de ocrotire părintească, altfel spus cu părinți absenți (5,4%).

Sursa: Teșliuc, Grigoraș și Stănculescu (coord.) (2015: 192–193).

În prezent, atât beneficiile sociale, cât și serviciile sociale, precum și cele de sănătate sau educație sunt încă ineficace în a asigura bunăstarea copiilor din România. Din contră, anumite deficiențe reprezintă cauze structurale nu doar ale sărăciei copiilor, ci chiar ale separării copilului de familie. Toate acestea trebuie să fie consolidate, dezvoltate și îmbunătățite atât cu privire la cantitate (cuanum, număr etc.), cât și cu privire la calitate, accesibilitate ca preț, precum și referitor la

⁹⁰ Reamintim totuși că, din punct de vedere al statisticilor, violența împotriva copiilor rămâne, în mare parte, un fenomen invizibil.

distribuția teritorială. Problemele sunt situate atât la nivelul ofertei, cât și al cererii. În special identificarea și intervenția timpurie, care sunt pe de departe cele mai eficiente și mai puțin costisitoare, lipsesc sau sunt într-un stadiu incipient în toate sectoarele relevante, mai ales la nivel de comunitate.

Activitățile de prevenire sunt slab finanțate în toate domeniile sociale, educație, sănătate, asistență socială, accentul fiind pe soluționarea problemelor urgente și a crizelor. Tocmai această abordare lasă deschisă poarta pentru noi și noi cazuri să intre în dificultate până la punctul la care răul este făcut (copilul a abandonat școala, copilul are boli ce puteau fi prevenite prin vaccinare, copilul este separat de familie). Promovarea unui plan național de servicii de prevenire trebuie să fie unul transversal, ce trebuie susținut din bugetele mai multor ministere și agreat cu Ministerul de Finanțe.

În 2013, Comisia Europeană (CE) a recomandat⁹¹ tuturor statelor membre să elaboreze și să implementeze politici pentru reducerea sărăciei și a excluziunii sociale a copiilor, în baza unor strategii multidimensionale care vizează asigurarea bunăstării copiilor alături de promovarea șanselor egale, astfel încât toți copiii să își poată atinge potențialul maxim. În conformitate cu aceste recomandări, România a elaborat *Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2020*,⁹² care urmărește să promoveze investiția în dezvoltarea și bunăstarea copiilor, să asigure respectarea drepturilor copilului, acoperirea nevoilor copiilor și accesul universal la servicii. Această strategie națională a fost concepută cu scopul de a acționa ca un catalizator pentru implementarea la nivel național a principiilor prevăzute în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.⁹³ În același timp, are la bază o abordare integrată și holistică care permite crearea unor sinergii și legături coerente cu Programul Național de Reformă și cu alte documente strategice naționale pentru următorii cinci ani, mai ales cu cele din domeniul protecției sociale, al educației și al sănătății.

VÂRSTNICI. SUPORT SOCIO-ECONOMIC, PREZENT ȘI PERSPECTIVĂ (MARIANA STANCIU, ADINA MIHĂILESCU)

Vârstnicii din România – 15% din total populație (2012). În prezent, ponderea vârstnicilor în totalul populației nu situează România în topul 10 al țărilor Uniunii Europene cu probleme acute în această privință. Dincolo de retorica relativ

⁹¹ Pachetul de investiții sociale al Comisiei Europene și Recomandarea acesteia privind „Investiția în copii: ruperea cercului vicios al defavorizării”, februarie 2013, precum și Comunicarea Comisiei privind „Educația și îngrijirea copiilor preșcolari: să oferim tuturor copiilor noștri cea mai bună pregătire pentru lumea de mâine”, februarie 2011. Strategia Consiliului Europei privind drepturile copilului 2012-2015 reprezintă un alt reper important, care oferă statelor membre îndrumare și sprijin pentru realizarea politicilor de protecție a copilului.

⁹² Hotărârea Guvernului nr. 1.113/2014.

⁹³ ONU (1989).

conjuncturală privind dificultățile actuale sau de perspectivă ale sistemului public de pensii, după anul 2038, România se va confrunta totuși, în mod cert, cu efecte sociale extinse ale îmbătrânirii populației. Dacă la 1 iulie 2012 ponderea persoanelor de 65+ în populația totală a țării era de 15% (3 206,3 mii persoane), potrivit prognozei INS (***) 2012, *Îmbătrânirea...*, INS, (***) 2013, *Proiectarea populației României ...*, INS), aceasta va ajunge la ponderi de 19,8% (3 621,8 mii persoane) în anul 2030, respectiv la 26,8% (3 743,7 mii persoane) în anul 2060. *Indicele de imbatranire demografica* a crescut de la 109,6 (la 1 ianuarie 2015) la 112,3 persoane varstnice la 100 persoane tinere (la 1 ianuarie 2016) (***) 2016, *Romanii mai puțini... InCont.ro*).

Politica de protecție a persoanelor vârstnice din România se desfășoară în prezent pe trei dimensiuni principale: cea financiară, pentru protejarea venitului; cea pentru îngrijirea medicală; cea pentru asistența și integrarea socială. Pentru trebuințele vârstnicilor, în România funcționează: 19 cămine, cu o capacitate de 2.121 paturi (sub coordonarea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei; 84 de centre de îngrijire și asistență pentru adulții cu handicap, cu o capacitate de 10.230 paturi, aflate în coordonarea Autorității Naționale pentru Persoanele cu Handicap; 17 instituții de asistență socială (cămine pentru persoane vârstnice și centre de zi) susținute financiar de organizații neguvernamentale, pentru care se acorda subvenții de la bugetul de stat, cu o capacitate totală de 776 locuri; 39 de servicii la domiciliu subvenționate de la bugetul de stat (*Roș, 2016, Protecția socială...*).

Asigurările și asistența socială pentru vârstnici. Perspectivele economice ale viitorului, în pofida prognozelor existente, sunt totuși destul de incerte. De aceea, asigurarea unor condiții de viață minim decente persoanelor vârstnice ar trebui să ne preocupe încă de pe acum. Între serviciile de bază ce vor veni în întâmpinarea nevoilor de securitate socio-economică ale persoanelor vârstnice se află sistemul public de pensii și sistemul de asistență socială. Principial, fondul public de pensii se constituie prin contribuțiile beneficiarilor de-a lungul vieții lor de muncă, Bugetul de Stat intervenind cu resurse doar dacă se constată existența unui deficit între resursele colectate și cele necesare pentru plata beneficiilor. Cuantumul contribuției Bugetului de Stat la Fondul public de pensii în ultimii 5 ani a fost în jur de 2% din PIB (*Pana, 2016*), valoarea punctului de pensie reprezentând 45% din salariul mediu brut pe economie. Finanțarea asistenței sociale se asigură prin Bugetul de Stat. Cheltuielile cu pensiile de asistență socială au scăzut de la 1,08% din PIB în 2010, la 0,67% în 2013 (***) 2011, *Cheltuielile cu...*). Asigurările și asistența socială, ca și alte tipuri de servicii adresate vârstnicilor ar trebui să beneficieze de atenție din partea statului, așa cum se întâmplă în toate statele UE. Între motivele actuale de îngrijorare ale europenilor, pe fondul îmbătrânirii populației, este și sustenabilitatea financiară a sistemelor publice de pensii. România nu ar trebui să constituie o excepție. În condițiile în care, până în anul 2030, ponderea populației apte de muncă va scădea de la 70% la

67,6% (în varianta optimistă), respectiv 62,6% (până în 2060), evident, presiunile în sfera finanțării sistemului public de pensii vor crește (***) 2013, Proiectarea populației României ..., INS).

Prăbușirea sistemului salarial din ultimii 25 de ani va face ca, pe termen mediu, să ne confruntăm și cu o creștere a ponderii vârstnicilor fără pensii, ceea ce va crea presiune și în finanțarea sistemului de asistență socială, de vreme ce tot mai mulți vârstnici nu vor avea dreptul la pensie ori, în cel mai bun caz, vor avea drepturi doar la pensii foarte mici, ca efect al unor contribuții mai reduse sau fluctuante.

Un factor suplimentar de vulnerabilizare a sistemului public de pensii din România sunt și presiunile politice puternice de privatizare a sistemului, fondurile colectate de acesta fiind deosebit de tentante pentru investitorii din economie. Atacul mai mult sau mai puțin voalat împotriva sistemului public de asigurări colective de bătrânețe (Pilonul I) prefigurează o dramă socială ce va afecta milioane de vârstnici dintre care mulți vor fi lipsiți de orice sprijin din partea familiei lor, dar și datorită deficitului major de servicii de suport comunitar pentru vârstnici. Nevoia acută de servicii comunitare pentru îngrijire la domiciliu a vârstnicilor este puternic resimțită chiar și în prezent, în special de către acei vârstnici lipsiți de suportul familiei. Asemenea situații însă vor crea mari dificultăți de supraviețuire vârstnicilor în viitor, transformând această categorie de populație într-un grup vulnerabil mult mai numeros decât în prezent. În România, asemenea servicii sunt cvasi-inexistente și acum.

Modelul social european se remarcă tocmai prin importanța deosebită acordată de statele europene dezvoltării sistemelor de pensii și de asistență socială.

Finanțarea sistemului public de pensii din România – prezent și perspectivă. Toate sistemele publice de pensii din UE angajează pe termen lung un efort serios de finanțare. În anul 2013, media europeană a fondurilor alocate sistemelor de pensii depășea ușor 12,5% din PIB (***)2016, *Expenditure on pensions, 2013 (% of GDP) Eurostat*). Unele state alocă însă ponderi mult mai consistente din PIB sectorului de pensii, precum Grecia (17,5%), Italia (peste 16%) ș.a. La acest capitol, România se situează încă departe de media europeană, alocând finanțării pensiilor doar 8,1% din PIB, fără ca proiecțiile AWG (***)2013, Ageing Working Group, Economic Policy Committee, EU, CE) pentru deceniile viitoare, să prevadă sume ceva mai mari, deși numărul persoanelor vârstnice va crește de la 3.206,3 mii în 2012 la 3.621,8 mii în 2030, iar speranța de viață a persoanelor vârstnice este de așteptat să crească de la 18,1 ani (F) 14.7 ani (B), cât este în prezent (2016), la 21,3 ani (F) 17,9 ani (B) (media europeană din prezent) (<http://ec.europa...>). Mai mult, potrivit *The Ageing Report...* (***) *The 2015 Pension Adequacy Report...*, EC, EPC, 2015), cheltuielile publice cu pensiile din România este de așteptat să scadă ușor de la 8,2% (2013) la 8,1% din PIB (2060), factorul demografic generând cel mai puternic efect asupra acestui tip de cheltuieli. Potrivit aceleiași surse, rata dependenței populației vârstnice din

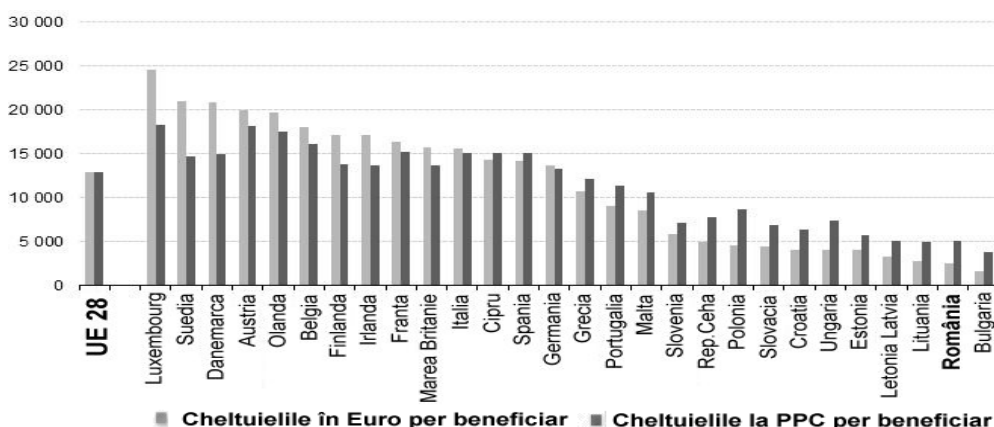
România va crește de la 26,2% (2013) (UE.28 – 30,4%) la 56,0% (2053) (UE.28 – 54,9%). Ponderea populației României, cu vârstă între 20-64 ani (62,6% în 2013), va scădea cu 11,4 p.p. până în 2053, ajungând la 51,2% în total populației. **Într-o asemenea ipoteză, singura șansă pentru creșterea bunăstării pensionarilor ar fi aceea ca PIB-ul României să crească substanțial, permițând astfel menținerea ponderii actuale în PIB a cheltuielilor cu pensiile publice.** Pe lângă aceasta însă, se prefigurează riscul ca, în anul 2030, în jur de **1.775.100 persoane să nu aibă drept de pensie**, adică să solicite asistență socială de la Bugetul de Stat. Sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii din România este amenințată în mai multe feluri: prin unele disparități structurale ale economiei (ce determină acoperirea deficitară prin contribuții în profil teritorial dar și în profil demografic), prin nivelul relativ scăzut al veniturilor salariale majoritare existente în România, prin sărăcia relativ extinsă în rândurile unor potențiale categorii de contribuabili (agricultorii, de exemplu), prin ratele ridicate de inactivitate din grupele de vârstă 20-29, dar și 55-59 de ani ș.a.

Cuantumul pensiei în România. În intervalul 1990-2010, numărul de pensionari din sistemul public de pensii din România a crescut de la 3,58 milioane la 5,66 milioane (cu 58%), iar numărul de contribuabili a scăzut de la 7,997 milioane la 4,238 milioane (cu 47%) (**2016, *Evoluția numărului...*, CNPV). În perioada ianuarie 2007 – ianuarie 2015 valoarea punctului de pensie a crescut de la 396,2 lei la 830,3 lei (*Pana, 2016*). Cuantumul pensiilor acordate în sistemul public din România este deosebit de scăzut (cel mai scăzut din UE, exceptând Bulgaria).

Tabel 28. Nivelul lunar al pensiilor în unele state din UE.28 (euro), 2011-2013

ȚARA	CUANTUM PENSIE /LUNĂ	ȚARA	CUANTUM PENSIE /LUNĂ
Franța	1.032	Slovenia	408
Spania	1.021	Polonia	504
Grecia	882	Lituania	242
Portugalia	833	Romania	180
Germania	760	Bulgaria	133

Sursa: Chrysopoulos Philip, 2015, Eurostat: Greek Pensions Average, €882 <http://greece.greekreporter.com/2015/06/26/eurostat-greek-pensions-average-e882/>.

Figura 2. Cheltuielile anuale totale cu pensiile per beneficiar în țările UE.28 2013 (în euro și la PPC)

Sursa:*** 2016, Total annual pension expenditure per beneficiary for old-age pensions, EU-28, 2013(in EUR and PPS), Eurostat, [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Total_annual_pension_expenditure_per_beneficiary_for_old-age_pensions,_EU-28,_2013_\(in_EUR_and_PPS\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Total_annual_pension_expenditure_per_beneficiary_for_old-age_pensions,_EU-28,_2013_(in_EUR_and_PPS).png).

Circa 24% dintre pensionarii din România, adică peste 1,2 milioane persoane primesc sub 500 de lei pe lună. În anul 2016 pensia medie în România era de 893 lei adică 200 euro, reprezentând 46% din salariul mediu net (care era de 1918 lei).

Starea socială a populației vârstnice din România. În luna martie 2010, un număr de 554.018 (10,0%) pensionari de ASS și agricultori se situau prin veniturile lor sub valoarea pragului sărăciei absolute (247 lei), un număr de 1.147.599 (20,8%) pensionari se situau sub valoarea pragului minim de subzistență (364 lei), un număr de 1.933.619 (35,0%) pensionari se situau sub valoarea pragului sărăciei relative (459 lei), iar 2.119.610 (38,4%) pensionari – sub valoarea pragului minim de trai decent (489 lei). În anul 2008, pensionarii reprezentau deja un procent semnificativ în total populație (27,9%), iar pensionarii săraci aveau o pondere de 21,4% în rândurile persoanelor sărace. (***) 2010, Sărăcia și standardul de viață al persoanelor vârstnice din România, CNPV).

Riscul ridicat al sărăciei și excluziunii sociale afectează o parte ridicată a populației vârstnice din România (35% din populația totală de 65+, din care 28,8% sunt bărbați și 39,1% femei) (***) 2015, The 2015 Pension Adequacy Report: current and future...).

Deprivarea materială severă deosebit de ridicată în special în rândurile persoanelor de 75+, se înregistrează pe fondul accentuării sărăcirii acestor categorii de populație care, vreme de peste două decenii, au realizat venituri din pensiile deosebit de scăzute pentru majoritatea pensionarilor din România.

Tabel 29. Sărăcia, excluziunea socială și deprivarea materială severă în rândurile persoanelor vârstnice din România, în anul 2013

INDICATOR	2013		
	TOTAL	BĂRBAȚI	FEMEI
Riscul sărăciei și excluziunii sociale 65+	35,0	28,8	39,1
Rata sărăciei, 65+	15,0	9,7	18,6
Deprivare materială severă, 65+	27,5	23,8	29,9
Riscul sărăciei și excluziunii sociale, 75+	39,5	31,5	44,3
Rata sărăciei, 75+	18,0	10,8	22,3
Deprivare materială severă, 75+	30,8	25,7	33,8

Sursa: *** 2015, *The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU*, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Social Protection Committee, vol.II.

Performanțele scăzute ale sistemului public de pensii și ale protecției sociale din România explică, în bună parte, situația socială precară a majorității pensionarilor (***) 2016, *People at risk of...*, Eurostat). Această instituție are cea mai redusă eficacitate socială din Europa – impactul său, evaluat prin distanța dintre ratele pre și post transfer social este cu mult mai mic de jumătate din media UE.27. În cadrul protecției sociale, un rol deosebit are sistemul public de pensii (Pilonul I). De aceea, în continuare ne vom referi succint la câteva dintre cele mai **mari probleme ale sistemului de pensii publice**. Acestea sunt de două *categorii: actuale și de perspectivă*. **Cele actuale** decurg din acumulările efectelor tuturor derapajelor pe care economia și societatea românească le-au suportat în tranziție – probleme ce persistă în sistem (cod al muncii deficitar, inechități salariale interramuri cu efecte asupra cuantumului pensiilor, birocratizare excesivă a întocmirii actelor de pensionare, deficit de personal, performanțe scăzute ale politicilor de finanțare, managementul intens generator de probleme ș.a.). **Problemele de perspectivă** vizează prognozarea unor cheltuieli cu pensiile mai mari decât intrările financiare în sistem, ca urmare a creșterii numărului de pensionari, și a creșterii numărului persoanelor fără drept de pensie, ce vor solicita o pensie minimă. Toate acestea vor surveni pe fondul diminuării numărului de contribuabili. Dintre **problemele de perspectivă** care prin ignorare pot acutiza dificultățile sociale ale unui număr foarte mare de oameni menționăm:

1. Creșterea semnificativă a cheltuielilor cu pensiile până în anul 2038 și îndeosebi până în anul 2060. Deși în fapt, potrivit *The Ageing Report...* (***)

2015, EC, EPC), cheltuielile publice cu pensiile este posibil să scadă ca pondere în PIB, ele vor crește substanțial în valoare nominală - aceasta în ipoteza creșterii susținute a PIB-ului României până în anul 2060) de la 8,2 % (2013) la 8,1 % din PIB (2060). Media europeană actuală a ponderii cheltuielilor pentru pensii în PIB este de 12,5%. Îmbătrânirea demografică a populației din România va genera unul dintre cele mai accentuate efecte demografice asupra acestei categorii de cheltuieli în deceniile patru și cinci ale acestui secol, ceea ce impune inițierea încă din prezent a anumitor politici sociale, pentru atenuarea efectelor viitoare.

Politici sociale și direcții de acțiune:

Creșterea numărului de contribuabili la sistemul public de pensii, prin creșterea ratei de ocupare (ținta din Strategia Europa 2020) la 70%. Crearea a circa 1,7 milioane de locuri de muncă, la salariul mediu actual, alte variabile rămânând neschimbate, știind că, în jur de 3,4 milioane locuri de muncă sunt deja în economia informală. SAU, păstrând actualul efectiv al salariaților, să crească salariul mediu pe economie cu circa 750 de lei, alte variabile rămânând neschimbate. **Politici suplimentare:**

încurajarea fertilității prin politici demografice și redefinirea politicilor de imigrație; încurajarea persoanelor vârstnice de a rămâne în câmpul muncii după vârsta de pensionare; extinderea sistemului contributiv pentru pensiile agricole; eliminarea privilegiilor din sistemul public de pensii (pensiile speciale); aplicarea unor măsuri de îmbunătățire a colectării CAS; revizuirea legislației privind modul de constituire a fondurilor P.2.

Ținte 2028. Perspectiva demografică NU justifică ignorarea problemei (ne)sustenabilității financiare a sistemului public de pensii pe termen lung – așa cum se întâmplă în prezent. **Construcția dreptului la pensie pentru angajați este, de departe, cea mai importantă formă de protecție socială a persoanelor vârstnice.** Asumarea de către Bugetul de Stat a costurilor asistenței sociale pentru populația neasigurată pentru pensie. Din 2025, problema vârstnicilor fără asigurare de pensie și de sănătate va deveni vizibilă statistic. Deficitul bugetului ASS va trebui acoperit de la Bugetul de Stat. Acest transfer reprezintă, în prețuri curente 1997, peste 30.000 miliarde lei pentru anul 2030.

2. Reforma sistemului public de pensii din România a avut ca efect și anularea relativei sale autonomii financiare prin trecerea Fondului asigurărilor sociale de stat pe deficit. *Bugetul asigurărilor sociale* a fost independent financiar până în 1995, când *primele deficite au fost acoperite de la Bugetul de Stat. Ulterior, dinamica deficitului FASS a fost accentuată prin introducerea în sistem a unor beneficii de tip non-contributiv (pensiile speciale, pensiile de asistență socială) și prin virarea unor sume destul de consistente către Pilonul II al pensiilor administrate privat.* Astfel, în anul 2011 deficitul sistemului era de peste 2,9% din PIB. Dar numai circa 41% din deficitul respectiv era inițiat

prin creșterea pensiilor din 2008. Restul deficitului era efectul unor decizii administrative.

Politici sociale și direcții de acțiune:

1. Pentru creșterea sustenabilității financiare pe termen lung, sistemul de pensii are nevoie de *schimbări structurale ce depășesc instrumentele sale de gestiune propriu-zisă*, de tipul: (1) *mărirea gradului de autonomizare financiară a FASS* pentru ca dependența acestuia de transferurile de la Bugetul de Stat să devină cât mai redusă; (2) introducerea unui *principiu de economisire din timp a unor resurse în cadrul FASS* – prin recuperarea și colectarea excedentelor repetate ale acestui fond.

2. Trecerea pensiei minime garantate – beneficiu de asistență socială – responsabilă pentru 5% din deficitul sistemului public de pensii (a nu se înțelege că punem în discuție necesitatea unui asemenea beneficiu) la sistemul de asistență socială.

3. Trecerea drepturilor financiare (privilegiate) ale sistemelor de apărare, poliție, securitate direct la bugetul de stat pentru a nu mări în mod artificial, cu încă 5,5%, deficitul sistemului public de pensii. **Țintă 2028. Mărirea gradului de autonomizare financiară a FASS pentru ca dependența acestuia de transferurile de la Bugetul de Stat să devină cât mai redusă.**

3. Diminuarea Fondului asigurărilor sociale de stat din România prin corupție, erori, fraudă. Ratele medii de fraudă, erori, corupție (în urma controalelor din 2010–2011) sunt mai mari decât *cele din țările dezvoltate*.

Politici sociale și direcții de acțiune: Instituirea unor măsuri ferme de recuperare a prejudiciilor constatate în sistem, care au produs pierderi financiare deloc neglijabile, de circa 5% din cheltuielile cu pensiile, adică circa 2,1 miliarde lei (2012) (când cheltuielile cu pensile au fost de circa 48 miliarde lei).

Tinta 2028. Crearea unui mecanism instituțional specializat de recuperare a pierderilor financiare din sistem.

4. Scăderea sensibilă a calității vieții persoanelor vârstnice majoritare (mai ales a celor fără drept de pensie sau cu pensii foarte mici). Pensia medie actuală nu oferă nici în prezent, după 27 de ani de schimbări economice, resursele necesare unui trai minim decent pentru marea majoritate a pensionarilor.

Cuquantumul cheltuielilor cu pensia anuală per beneficiar pentru limită de vârstă

Țintă cuquantum pensie medie în 2028, în PPS/an

2013	
UE 28	12.500
UE 8	5.000 - 8.500
România	5.000 (2160 Euro) 10.000

Concluzii

Problemele actuale ale sistemului public de pensii nu vizează în primul rând demografia cât lipsa de viziune, lipsa voinței de a susține financiar sistemul public, antipublicitatea ce se face acestuia, mai ales în rândurile tinerilor, deși între 60–80% din pensia lor va veni tot din sistemul public. Modelele de consum și economisire se află în schimbare rapidă. Locurile de muncă și domenii economice de producere a avuției - extrem de fluctuante. România - o economie mică puternic expusă conjuncturii internaționale. Ca urmare, Pentru P.I. reținem -> Caracterul imprevizibil al politicilor din deceniile ce vor urma. Dificultatea de a modela în mod profesional evoluțiile pe termen mai lung de 4–5 ani, din cauza vitezei mari de schimbare a realităților economice, sociale și politice. Construirea voinței politice de a menține sistemul public de pensii este indispensabilă, acesta contribuind masiv la creșterea calității vieții vârstnicilor și generațiilor tinere, prin familiile extinse.

LOCUIRE (COSMIN BRICIU)

Nevoile populației de acces la o locuință, de suport pentru acoperirea costurilor locuirii și de îmbunătățire a condițiilor de locuit sunt în continuă creștere în timp ce răspunsul la nivelul politicilor publice este complet insuficient. În prezent, sectorul locuirii este probabil componenta cel mai puțin dezvoltată a serviciilor publice, la rândul lor masiv subfinanțate și cu deficite grave:

(i) Există o serie de probleme structurale, moștenite, ale stocului de locuit, cum ar fi numărul limitat de locuințe disponibile pentru închiriere sau achiziționare (la prețuri ridicate) în mediul urban sau calitatea scăzută a stocului de locuințe în termen de acces la infrastructură și la servicii sociale, și dotări precare în special în mediul rural. Problemele de calitate a locuințelor sunt însă tot mai prezente și în mediul urban, ca urmare a vechimii locuințelor și a deteriorării lor, o parte având din start o calitate scăzută.

(ii) În ultimele decenii a apărut o suită de probleme grave noi: creșterea presiunii imobiliare și congestionarea urbană în special în localitățile cu creștere economică și demografică, blocarea tinerilor în locuințele părinților și implicit aglomerarea în gospodării multi-generaționale, supra-încărcarea cu credite imobiliare nesustenabile, extinderea urbană necontrolată, apariția unor cartiere sau localități fantomă ca urmare a facilităților productive închise în localitățile monoindustriale, a atomizării suprafețelor agricole și a migrației, apariția unor puncte teritoriale de sărăcie concentrată în anumite zone din urban și în localități din rural, incapacitatea de a suporta costurile de locuire /întreținere a unei părți a populației, deteriorarea patrimoniului locativ, abandonarea dimensiunii de dezvoltare teritorială a locuirii, evacuările forțate fără alternative de locuire oferite, problema socială stringentă a oamenilor fără adăpost și altele.

În fața ambelor categorii de probleme, cele tradiționale și cele noi, sistemul public a rămas inert, lipsit de soluții.

În perioada tranziției, locuirea a fost considerată responsabilitatea exclusivă a indivizilor, ceea ce a condus la abandonarea oricărei încercări de a coordona la nivel central politicile în domeniu și la expedierea administrării stocului infim față de nevoi de locuințe sociale în sarcina autorităților locale, în general lipsite de resurse pentru a investi, și uneori discreționare în decizii.

Prima strategie de locuire din ultimele decenii se află în etapa finală a procesului de consultare publică, urmând să fie adoptată. Documentul diagnostichează în general convergent cu strategia Academiei Române problemele existente de accesibilitate a locuințelor și calitate a locuirii. Asumarea unui nou set de politici în domeniu este însă parțială, deoarece nu se preconizează demararea unui program de locuințe ci sunt identificate o serie de soluții-expedient, „de criză”, pentru creșterea stocului de locuințe cu destinație socială. Aceste soluții sunt utile și necesare. Ele cuprind măsuri precum convertirea clădirilor urbane construite cu alte destinații, aflate în proprietate publică și abandonate în prezent, în clădiri de locuințe sau introducerea unei alocații de locuire bazate pe testarea mijloacelor. În absența unui program de construcție din surse publice și printr-un parteneriat public /privat de noi locuințe cu destinație socială, strategia de locuire ar rămâne insuficientă și nu ar fi sustenabilă pe orizonturile propuse de Strategia Academiei Române: 2020, 2028 și 2038.

Satisfacția cu locuința a populației României tinde să se concentreze în zona intermediară, de apreciere medie, chiar mai mult decât în restul Europei, probabil ca urmare a combinației între două percepții contradictorii: siguranța pe care o oferă pentru majoritatea gospodăriilor faptul că ocupă o locuință aflată în proprietatea gospodăriei, pe de o parte, și confruntarea cu numeroasele probleme de permisibilitate a costurilor locuirii și de calitate a condițiilor de locuit, pe de altă parte. În 2013, o anchetă specială a Eurostat arăta că 57.2% din oameni erau mediu mulțumiți cu locuința (51.7% în UE28), 28.3% declarau o satisfacție ridicată și 18.2% o satisfacție scăzută (Tabel 1).⁹⁴

Principalele direcții de acțiune și obiective propuse sunt:

1. Lansarea unui program de creștere a fondului de locuințe în administrare publică sau închiriate cu suport public, cu o atenție specială, în cadrul acestui fond, asupra stocului de locuințe sociale.

- Regândirea raportului dintre responsabilitățile la nivel central și cele ale autorităților locale, investitorilor privați, beneficiarilor, evaluând în acest sens alte modele din zonă și din Europa

⁹⁴ Alte date arată că satisfacția cu locuința se plasează la 7,8 pe o scală de la 1 la 10, unde 10 reprezintă nivelul maxim de satisfacție, puțin peste media europeană de 7,7 (European Quality of Life Survey 2011/2012).

- Relansarea construcției de locuințe ca resursă principală a creșterii stocului disponibil
  - Utilizarea locuințelor sociale nou create doar sub forma închirierii pînă la satisfacerea nevoii masive
  - Identificarea unor soluții complementare de tipul convertirii construcțiilor părăsite, facilităților industriale și comerciale abandonate și aflate în proprietatea statului în clădiri de locuințe
  - Lansarea unor parteneriate cu constructori privați în care statul să ofere anumite beneficii (scutiri fiscale, teren) în schimbul utilizării în scopuri sociale a unei anumite cote din locuințele nou construite
  - Introducerea unei alocații pe baza testării mijloacelor /evaluării unor vulnerabilități sociale, pentru a permite închirierea unor locuințe sociale
  - Reabilitarea și valorificarea deplină a fondului de locuințe existent
  - Re-evaluarea obiectivelor și eficienței programelor Prima Casă și ANL pentru tineri
  - Programele de locuințe sociale trebuie acompaniate de un pachet de servicii sociale (activare pe piața muncii, acces la sisteme de educație și formare, acces la servicii de sănătate, asistență socială, îngrijirea copiilor) pentru beneficiari, pentru a încuraja un mod de viață autonom al adulților și un parcurs normal de dezvoltare a copiilor și tinerilor
  - Constituirea unor stocuri de locuințe de urgență în vederea absorbirii urgente a șocului social al unor cataclisme și de locuințe de serviciu în vederea utilizării lor în cadrul unor pachete mai largi de politici de stimulare a mobilității ocupaționale, profesionalizării serviciilor sociale etc.
- 2. Reglementarea și ieșirea de pe piața neagră/ gri a chiriilor, cu protejarea drepturilor chiriașilor**
- 3. Amortizarea deficitelor de calitate a locuințelor, creșterea acoperirii infrastructurii de utilități și îmbunătățirea mediului locuinței atât în urban cât și în rural**
- Creșterea finanțării programelor de construcție a infrastructurii de utilități publice și acoperirea mai rapidă a zonelor deficitare
  - Consolidarea mult mai rapidă a locuințelor cu risc seismic
  - Planificarea "raționalizării" rețelelor de facilități educaționale și de sănătate în funcție de nevoile și distribuția teritorială a populație și nu după criteriile economisirii la bugetul public
  - Acordarea unor credite în condiții avantajoase pentru racordarea la utilitățile publice și pentru lucrările de îmbunătățire a condițiilor de locuit (reabilitare), care să se adreseze și rezidenților din mediul rural
  - Planificarea teritorială cu participarea comunităților implicate și a cercetătorilor; măsuri punitive împotriva autorizării de către autorităților locale a unor proiecte de construcții care se abat de la normele de mediu și urbanistice

4. Compensarea costurilor de locuire excesive pentru categoriile de populație cu venituri precare.

- Asigurarea unui nivel suficient de ridicat al alocației de susținere a costurilor de locuire /încălzire încât să prevină șocurile economice ale creșterii costului utilităților.
- Prevenirea debransărilor de la sistemele de utilități publice
- Prevenirea achiziționării sau unor sisteme de încălzire improvizate, cu risc major de accidente

5. Diminuarea drastică a problemei persoanelor fără adăpost

Fenomenul persoanelor fără adăpost este în mare parte consecința directă a lipsei politicilor de profil în ultimele decenii. Unii dintre oamenii străzii se află în stradă ca rezultat direct al intervenției publice: victimele evacuărilor, persoanele provenite din diferite sisteme instituționalizate (tinerii ieșiți din sistemul de îngrijire rezidențială a copilului, din penitenciare, din instituțiile pentru persoane cu dizabilități, din alte servicii medicale). Conform prevederilor legale, aceste persoane ar trebuie să beneficieze de locuințe sociale (de pildă, persoanele evacuate din locuințele retrocedate), dar autoritățile publice nu respectă aceste prevederi, de multe ori nedeținând locuințe sociale vacante. Alți adulți se află în stradă ca urmare a lipsei politicilor de prevenire: lipsa serviciilor de consiliere și suport pentru familiile dezorganizate, pentru șomerii cronici ca urmare a restructurărilor, pentru vîrstnicii victime a escrocărilor etc.

Fenomenul persoanelor fără adăpost este în general descris în literatură ca fiind unul cu efect întârziat, care crește în amploare după perioadele de recesiune economică, cum a fost cea din 2008–2011. Nu avem o estimare recentă a dimensiunilor fenomenului, dar cercetări mai vechi, din surse administrative și extrapolând informațiile parțiale culese de la autoritățile județene/ locale, se referă la 10.000 de persoane sau chiar mai mult (CASPI, 2003, Dan, 2005) în această situație. Lipsa unui adăpost este o situație cronică pentru o bună parte dintre aceste persoane. Persoanele fără adăpost sînt afectate de malnutriție, o incidență ridicată a bolilor cronice și bolilor mintale, abandon școlar și analfabetism, abuz fizic și sexual, stigmatizare și discriminare, lipsă totală de acces la servicii sociale (educație, sănătate, asistență socială), speranța lor de viață fiind semnificativ mai scăzută.

În fiecare sezon rece, se înregistrează decese ale persoanelor fără adăpost. Conform unei centralizări a situației la nivelul anului 2014, 104 adăposturi cu 2.525 locuri disponibile existau la nivelul țării (Teșliuc și ceilalți, 2015). Cercetările calitative (Briciu, 2014) arată că oferta nu se situează la nivelul nevoilor reale în anumite orașe. Serviciile integrate, care ar trebui să ofere o locuință în același timp cu asistență socială, servicii de sănătate, educație și instruire, singurele capabile să conducă la reintegrarea unora dintre persoanele fără adăpost, au caracter de excepție la nivelul țării și acoperă doar cîteva zeci de persoane /familii.

- Eradicarea fenomenului copiilor străzii

- Implementarea unor politici de prevenire a pierderii locuinței: stoparea evacuărilor, implementarea unor programe de asistență socială în comunitate și în familie (în detrimentul celor instituționalizate), compensarea costurilor de locuire pentru populația în sărăcie extremă.
- Alocarea de locuințe sociale pentru persoanele aflate în stradă pe modelul housing first / locuința prima
- Cuprinderea tuturor persoanelor fără adăpost în diferite programe de asistență și recuperare, în funcție de nevoile beneficiarilor și de faza intervenției, în vederea re-integrării sociale.
- Dezvoltarea unei rețele acoperitoare de adăposturi de noapte

6. Zonele marginalizate din urban și rural trebuie adresate prin programe de regenerare urbană, care să cuprindă soluții de reglementare a statutului juridic locativ, acolo unde cazul, și un pachet integrat de servicii pentru rezidenții lor, cu servicii educaționale, de sănătate, ocupaționale și de creștere a capitalului social (după modelul proiectelor deja demarate).

Resurse

Sursa principală pentru programul de locuințe sociale și pentru alocația de locuire trebuie să fie bugetul de stat; în cazul parteneriatului cu constructorii de locuințe privați, trebuie să fie folosite, sub forma co-investiției, resursele existente ale autorităților locale pentru asigurarea racordării la utilități și terenului; în cazul convertirii anumitor clădiri în spații de locuit, trebuie folosite imobilele aflate în posesia autorităților centrale și locale.

Înainte de a putea estima adecvat resursele necesare în viitor, este necesar însă un diagnostic al nevoii reale și al resurselor deja existente (la momentul actual nu sunt cunoscute). Este limpede că nevoile sunt de câteva zeci sau chiar sute de ori mai ridicate decât numărul de locuințe nou construite din fonduri publice la nivelul unui an (câteva sute), dintre care doar o parte sunt utilizate, oricum, cu funcția de locuințe sociale.

Trebuie realizate:

1. O estimare a resurselor disponibile nu doar din punct de vedere financiar ci și al altor resurse: terenuri disponibile pentru autoritățile locale, clădiri care pot fi convertite pentru a primi destinația de spații de locuit; trebuie făcut un inventar transparent al locuințelor rămase în proprietate statului (nu există)

2. O evaluare a celor mai eficiente modalități de intervenție, într-o evaluare comparativă, care să ia în considerare și complementaritatea soluțiilor: alocație de locuit, subvenționarea chiriei, alocarea de locuințe sociale etc.

Acordurile cu dezvoltatorii imobiliari sunt o sursă alternativă de finanțare: statul oferă spații și infrastructură (teren, infrastructură de utilități), scutiri și facilități fiscale, în schimbul unui număr de unități locative destinate închirierii în cadrul programelor de locuințe sociale.

REFERINȚE

1. Adult in formal Education: Policies and Practices in Europe, 2011, [Online] http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_reports_en.php.
2. Anuar Statistic, 2015.
3. Apostu, O., Balica, M., Fartusnic, C., Florian, B., Horga, I., Voinea, L., 2012, Copiii care nu merg la școală, O analiză a participării la educație în învățământul primar și gimnazial, Institutul de Științe ale Educației, 2012, Editura Universitară.
4. Banca Mondială, 2011, Analiza Funcțională a Sectorului Sănătate în România advocacy.ro/sites/advocacy.ro/.../ms_ro_fr_health_sector_rom_3.pdf.
5. Banca Mondială, 2016, Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România. București: The World Bank.
6. Banca Mondială, 2016, World Development Indicators. Health systems, <http://wdi.worldbank.org/table/2.15>.
7. Bodogai, S. I., & Cutler, S. J., 2014, Aging in Romania: Research and public policy. *The Gerontologist*, 54(2), 147-152.
8. Chrysopoulos Philip, 2015, Eurostat: Greek Pensions Average , €882 <http://Greece.greek-reporter.com/2015/06/26/eurostat-greek-pensions-average-e882/>.
9. CNAS (2013) Raportul de activitate al Casei Naționale de Asigurări de Sănătate în anul 2013 www.cnas.ro/media/pageFiles/RAPORT%20ACTIVITATE%202013.pdf.
10. CNAS, 2016, SINTEZA EVALUĂRII ACTIVITĂȚII DESFĂȘURATĂ DE FURNIZORI PE TIPURI DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ ÎN ANUL 2015, <http://www.cnas.ro/media/pageFiles/SINTEZA%20%20an%20%202015.pdf>.
11. CNPV, 2010, Sărăcia și standardul de viață al persoanelor vârstnice din România.
12. CNPV, 2016. Evoluția numărului de pensionari și a pensiilor din sistemul asigurărilor sociale de stat și agricultori în trimestrul I 2016.
13. Comisia Europeană, 2012, Measuring material deprivation in the EU: Indicators for the whole population and child-specific indicators. Luxembourg, Publications Office of the European Union. Disponibil la adresa <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5853037/KS-RA-12-018-EN.PDF>.
14. Comisia Europeană, 2015, *Quality of Public Administration. A Toolbox for Practitioners*. Disponibil online: ec.europa.eu/esf/BlobServlet?docId=13941&langId=en.
15. Comisia Europeană, 2016, *Raportul de țară al României pentru 2016*. Disponibil la adresa: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/csr2016_romania_ro.pdf.
16. Consiliul Fiscal, 2015, *Raport anual 2015*. Disponibil la adresa: <http://www.consiliulfiscal.ro>.
17. Cristea, Constantina, Calomfirescu, Cristian, Scorțan, Ecaterina, Cucu, Maria Alexandra (coord.), 2016, Raport național privind starea de sănătate a populației României 2015, București: Editura Universitară "Carol Davila". <http://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2014/11/ECHI.pdf>

18. DGARD, 2013, Agriculture in the European Union. Statistical and Economic Information. http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2013/pdf/full-report_en.pdf.
19. Domnariu, Carmen, Filip, Ioana, Bălășan, Laura, Veștemean, Ioana, Chiș, Ovidiu, 2015, Monitorizarea inegalităților în starea de sănătate a populației României în anul 2014, Ministerul Sănătății, Institutul Național de Sănătate Publică, Centrul Regional de Sănătate Publică, Sibiu. http://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2014/11/Inegalitati-in-starea-de-sanatate-2015_1-feb..pdf.
20. Eurofound, 2014, Access to healthcare in times of crisis, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
21. European Centre for Disease Prevention and Control/WHO Regional Office for Europe, 2016, Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe 2016. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control. <http://ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/ecdc-tuberculosis-surveillance-monitoring-Europe-2016.pdf>.
22. European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Statistical Annex of European Economy, Spring 2016.
23. European Commission (DG ECFIN) and the Economic Policy Committee (AWG), The 2015 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, and Electronic Cigarettes”, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_429_en.pdf.
24. European Commission, 2015, The 2015 Ageing Report. Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060), EUROPEAN ECONOMY 3|2015, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.
25. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee3_en.pdf.
26. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Social Protection Committee, 2015, The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU, , vol.II.
27. European Commission, 2014, Health Status of the Roma Population. Bruxelles: European Commission.
28. Eurostat, 2016, *Government expenditure on social protection*. Disponibil la adresa: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_expenditure_on_social_protection.
29. Eurostat , 2016, People at risk of poverty after social transfers, by country, 2008 and 2014 (% of population).
30. Eurostat, 2011, Social Europe.
31. Eurostat, 2016 disponibil online <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
32. Eurostat, 2016, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
33. Eurostat, 2016, Statistics explained, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Amenable_and_preventable_deaths_statistics.
34. Eurostat, 2016. Expenditure on pensions, 2013 (% of GDP).
35. Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.
36. Frazer, H. și E. Marlier, 2014, Investing in children: Breaking the cycle of disadvantage. A study of national policies. Assessment of what Member States

- would need to do to implement the European Commission Recommendation. Synthesis Report. European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. Disponibil la adresa: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1025&langId=en&newsId=2061&moreDocuments=yes&tableName=news>.
37. Guvernul României, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, 2008, Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României. Orizonturi 2013-2020-2030, București. http://www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-06-12_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf.
  38. <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/elderly/index.html>.
  39. [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Total_annual_pension_expenditure_per_beneficiary_for_old-age_pensions,_EU-28,_2013_\(in_EUR_and_PPS\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Total_annual_pension_expenditure_per_beneficiary_for_old-age_pensions,_EU-28,_2013_(in_EUR_and_PPS).png).
  40. InCont.ro, Romanii, mai putini si mai batrani. Populatia a scazut cu peste 100.000 de persoane, iar fenomenul imbatranirii s-a accentuat, <http://incont.stirileprotv.ro/social/romanii-mai-putini-si-mai-batrani-populatia-a-scazut-cu-peste-100-000-de-persoane-iar-fenomenul-imbatranirii.html>, 2016.
  41. INS, 2012, Îmbătrânirea populației României.
  42. INS, Baza de date TEMPO.
  43. INS, Anuarul Statistic al României, 1991-2015.
  44. INS-Tempo, 2016, <http://statistici.insse.ro/shop/>.
  45. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015, Education and Training Monitor, disponibil online http://ec.europa.eu/education/news/2015/1014-education-training-monitor-november-12_en.htm.
  46. MADR, 2013, Analiza socio-economică în perspectiva dezvoltării rurale 2014-2020, <http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programare-2014-2020/analiza-dezvoltarii-rurale-agricultura-iulie-2013.pdf>.
  47. MDRAP, Direcția pentru Politici Fiscale și Bugete Locale, 2015, Bugetul de venituri și cheltuieli la nivelul UAT-urilor. http://www.dpfbldrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html.
  48. Ministerul Sănătății (2014), Strategia Națională de Sănătate 2014-2020 (HG 1028/2014), <http://www.ms.ro/upload/Anexa%201%20-%20Strategia%20Nationala%20de%20Sanatate%202014-2020.pdf>.
  49. Mionel, Viorel. Romania ghetourilor urbane - Spatiul vicios al marginalizarii, saraciei si stigmatului Bucuresti: Pro Universitaria, 2013.
  50. Monitorul educației și formării, 2016, online http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_en.
  51. OECD (2014), Health at a Glance: Europe 2014, OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/health_glance_eur-2014-en.
  52. ONU - Organizația Națiunilor Unite (1989) Convention on the Rights of the Child. Disponibil la adresa: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

53. Pana, Marin, 2014, Relația dintre pensii și salarii în România ultimilor 7 ani. Subvenționarea sistemului – peste 2% din PIB. Soluția, Curs de Guvernare, 21.09, <http://cursdeguvernare.ro/relatia-dintre-pensie-si-salariu-in-romania-ultimilor-7-ani-subvetionarea-sistemului-%E2%80%93-2-din-pib-solutia.html>.
54. Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020, http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programare-2014-2020/PNDR_2014_-_2020_01.07.2014.pdf.
55. Proiectarea populației României la orizontul anului 2060, http://media.hotnews.ro/media_server/1/document-2013-12-13-16199776-0-proiectarea-populatiei-active-din-romania-orizontul-anului-2060.pdf, 2013.
56. Ram, Melanie, 2014, "Europeanized Hypocrisy: Roma Inclusion and Exclusion in Central and Eastern Europe". *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 13, no. 3: 15-44.
57. Ros, Nicolae, 2016, Protecția socială acordată persoanelor vârstnice din România, <http://oaji.net/articles/2015/2064-1432808111.pdf>, accesat 24.11.2016.
58. Stănculescu, M., Teșliuc, E., Grigoraș, V. și Pop, V. (coord.) (2016) România: Copiii din sistemul de protecție a copilului, București: Banca Mondială. Disponibil la adresa: http://antisaracie.mmuncii.ro/downloads/Copiii_din_sistemul_de_protectie_a_copilului.pdf.
59. Tarnovschi, Daniela, Ana Maria Preoteasa și Monica Șerban, 2012, EU INCLUSIVE. Tranfer de date și experiențe privind integrarea pe piața muncii a romilor între România, Bulgaria, Italia și Spania: situația romilor în 2011. între incluziune socială și migrație. Constanța: Fundația Soros România.
60. Teșliuc, E., Grigoraș, V. și M. S. Stănculescu (coord.), 2015, Studiu de fundamentare pentru strategia națională privind reducerea sărăciei și creșterea incluziunii sociale 2015-2020, Washington: Banca Mondială. Disponibil la adresa: http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/SF_BancaMondiala_RO_web.pdf
61. The International Bank for Reconstruction and Development, 2014, Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania. Washington.
62. The World Bank, 2014, Atlasul zonelor urbane marginalizate din România. București.
63. UNDP, 2012, Participatory Assessment of the Social Situation of the Pata-Rât and Contonului Area, Cluj-Napoca. Bucharest: United Nations Development Programme.
64. UNICEF Innocenti Research Centre, 2012, Measuring Child Poverty: New league tables of child poverty in the world's rich countries. Innocenti Report Card 10. UNICEF Innocenti Research Centre, Florence. Disponibil la adresa: http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc10_eng.pdf.
65. Vâlceanu, Daniel-Gabriel, Bogdan Suditu, Georgiana Toth și Cristina Ivana, 2015, "Housing inequalities regarding the informal settlements in Romania". *Romanian Review of Regional Studies*, 11, no. 1: 89-100.
66. WHO, 2016, Global Health Observatory Data Repository, <http://www.who.int/gho/en/>.

67. World Bank, 2014, Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania. Washington, DC: The World Bank.
68. World Bank, 2005, Roma Social Mapping. Targeting by a Community Poverty Survey. Washington.
69. Zamfir, C. (coord.), 1997, Pentru o societate centrală pe copil, București: Ed. Alternative.
70. Zamfir, C. (coordonator), Anghel, I., Arpinte, D., Bonea, G., Buligescu, B., Briciu, C., Deliu, A., Dumitru, M., Eremia, D., Ilie, S., Mihăilescu, A., Neagu, G., Preoteasa, A., Pop, C., Popa, C., Precupețu, I., Preotesi, M., Rotaru, V., Runceanu, M., Șerban, M., Stanciu, M., Stănculescu, M., Stănescu, S., Stănescu, I., Tomescu, C., Tudor, E., Tufă, L., Zamfir, E. , 2015, Analiza situației României în domeniul calității vieții, în Vlad. I. (coordonator), *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*. Volumul 1, ISBN 978-973-27-2556-6, pp. 284-308.
71. Zamfir, Cătălin și Elena Zamfir, 1993, Țiganii între ignorare și îngrijorare. București: Alternative.
72. Zamfir, Cătălin și Marian Preda, (coord.), 2002, Romii în România. București: Expert.
73. Ziare.com. Cheltuielile cu asistenta sociala si pensiile vor fi reduse pana in 2013, 11.03, <http://www.ziare.com/social/ajutoare/cheltuielile-cu-asistenta-sociala-si-pensiile-vor-fi-reduse-pana-in-2013-1080927>.

ANEXE

Creșteri anuale ale indicatorilor:

- Calculele s-au realizat pe baza datelor Eurostat, luând în considerare o tendință constantă de creștere (din punct de vedere numeric).
- Procentele de creștere se referă la variația de la un an la altul.

Tabel 1. Rata ocupării: populația 20-64 ani

ANUL	RATA OCUPĂRII: POPULAȚIA 20-64	
	ANI (%)	CREȘTERE ANUALĂ
2014	65.7	
2015	66.4	1.09%
2016	67.1	1.08%
2017	67.9	1.07%
2018	68.6	1.06%
2019	69.3	1.05%
2020	70	1.03%
2021	71	1.43%
2022	72	1.41%
2023	73	1.39%
2024	74	1.37%
2025	75	1.35%
2026	76	1.33%
2027	77	1.32%
2028	78	1.30%
2029	79	1.28%
2030	80	1.27%
2031	81	1.25%
2032	82	1.23%
2033	83	1.22%
2034	84	1.20%
2035	85	1.19%
2036	86	1.18%
2037	87	1.16%
2038	88	1.15%

Tabel 2. Venitul disponibil per capita (PPS brut)

ANUL	PERFORMANȚĂ MINIMĂ	PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MINIMĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ
2014	8813	8813	8813			
2015	9070	9265	9460	3%	5%	7%
2016	9327	9717	10107	3%	5%	7%
2017	9584	10169	10755	3%	5%	6%
2018	9841	10622	11402	3%	4%	6%
2019	10098	11074	12049	3%	4%	6%
2020	10356	11526	12696	3%	4%	5%
2021	10613	11978	13344	2%	4%	5%
2022	10870	12430	13991	2%	4%	5%
2023	11127	12882	14638	2%	4%	5%
2024	11384	13334	15285	2%	4%	4%
2025	11641	13787	15933	2%	3%	4%
2026	11898	14239	16580	2%	3%	4%
2027	12155	14691	17227	2%	3%	4%
2028	12412	15143	17874	2%	3%	4%
2029	12669	15595	18522	2%	3%	4%
2030	12927	16047	19169	2%	3%	3%
2031	13184	16499	19816	2%	3%	3%
2032	13441	16952	20463	2%	3%	3%
2033	13698	17404	21111	2%	3%	3%
2034	13955	17856	21758	2%	3%	3%
2035	14212	18308	22405	2%	3%	3%
2036	14469	18760	23052	2%	2%	3%
2037	14726	19212	23699	2%	2%	3%
2038	14983	19664	24347	2%	2%	3%

Tabel 3. Salariul minim brut (euro)

ANUL	PERFORMANȚĂ MINIMĂ	PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MINIMĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ
2014	217	217	217			
2015	225	239	252	4%	10%	16%
2016	234	260	287	4%	9%	14%
2017	242	282	322	4%	8%	12%
2018	251	304	357	3%	8%	11%
2019	259	325	392	3%	7%	10%
2020	267	347	427	3%	7%	9%
2021	276	369	462	3%	6%	8%
2022	284	390	497	3%	6%	8%
2023	292	412	532	3%	6%	7%
2024	301	434	567	3%	5%	7%
2025	309	455	601	3%	5%	6%
2026	318	477	636	3%	5%	6%
2027	326	499	671	3%	5%	5%
2028	334	520	706	3%	4%	5%
2029	343	542	741	3%	4%	5%
2030	351	564	776	2%	4%	5%
2031	359	585	811	2%	4%	5%
2032	368	607	846	2%	4%	4%
2033	376	629	881	2%	4%	4%
2034	385	650	916	2%	3%	4%
2035	393	672	951	2%	3%	4%
2036	401	694	986	2%	3%	4%
2037	410	715	1021	2%	3%	4%
2038	418	737	1056	2%	3%	3%

Tabel 4. Salariul mediu (euro)

ANUL	PERFORMANȚĂ MINIMĂ	PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MINIMĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ
2014	346	346	346			
2015	361	400	439	4%	16%	27%
2016	375	454	533	4%	14%	21%
2017	390	508	626	4%	12%	18%
2018	405	562	719	4%	11%	15%
2019	420	616	812	4%	10%	13%
2020	434	670	906	4%	9%	11%
2021	449	724	999	3%	8%	10%
2022	464	778	1092	3%	7%	9%
2023	478	832	1186	3%	7%	9%
2024	493	886	1279	3%	6%	8%
2025	508	940	1372	3%	6%	7%
2026	523	994	1465	3%	6%	7%
2027	537	1048	1559	3%	5%	6%
2028	552	1102	1652	3%	5%	6%
2029	567	1156	1745	3%	5%	6%
2030	581	1210	1839	3%	5%	5%
2031	596	1264	1932	3%	4%	5%
2032	611	1318	2025	2%	4%	5%
2033	626	1372	2118	2%	4%	5%
2034	640	1426	2212	2%	4%	4%
2035	655	1480	2305	2%	4%	4%
2036	670	1534	2398	2%	4%	4%
2037	684	1588	2492	2%	4%	4%
2038	699	1642	2585	2%	3%	4%

Tabel 5. Cheltuieli guvernamentale, % din PIB (euro)

ANUL	PERFORMANȚĂ MINIMĂ	PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MINIMĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ
2014	34.9	34.9	34.9			
2015	35.2	35.4	35.6	1%	1%	2%
2016	35.5	35.9	36.3	1%	1%	2%
2017	35.8	36.4	36.9	1%	1%	2%
2018	36.1	36.9	37.6	1%	1%	2%
2019	36.4	37.4	38.3	1%	1%	2%
2020	36.8	37.8	39.0	1%	1%	2%
2021	37.1	38.3	39.6	1%	1%	2%
2022	37.4	38.8	40.3	1%	1%	2%
2023	37.7	39.3	41.0	1%	1%	2%
2024	38.0	39.8	41.7	1%	1%	2%
2025	38.3	40.3	42.3	1%	1%	2%
2026	38.6	40.8	43.0	1%	1%	2%
2027	38.9	41.3	43.7	1%	1%	2%
2028	39.2	41.8	44.4	1%	1%	2%
2029	39.5	42.3	45.0	1%	1%	2%
2030	39.9	42.7	45.7	1%	1%	2%
2031	40.2	43.2	46.4	1%	1%	1%
2032	40.5	43.7	47.1	1%	1%	1%
2033	40.8	44.2	47.7	1%	1%	1%
2034	41.1	44.7	48.4	1%	1%	1%
2035	41.4	45.2	49.1	1%	1%	1%
2036	41.7	45.7	49.8	1%	1%	1%
2037	42.0	46.2	50.5	1%	1%	1%
2038	42.3	46.7	51.1	1%	1%	1%

Tabel 6. Cheltuielile publice pentru protecție socială, ca % din PIB (Pensii, Sănătate, Șomaj, Asistență Socială)

ANUL	PERFORMANȚĂ MINIMĂ	PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MINIMĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ INTERMEDIARĂ	RATE DE CREȘTERE - PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ
2012	11.5	11.5	11.5			
2013	11.6	11.7	11.9	1%	2%	3%
2014	11.7	12.0	12.3	1%	2%	3%
2015	11.8	12.2	12.6	1%	2%	3%
2016	11.9	12.5	13.0	1%	2%	3%
2017	12.0	12.7	13.4	1%	2%	3%
2018	12.2	13.0	13.8	1%	2%	3%
2019	12.3	13.2	14.2	1%	2%	3%
2020	12.4	13.4	14.6	1%	2%	3%
2021	12.5	13.7	14.9	1%	2%	3%
2022	12.6	13.9	15.3	1%	2%	3%
2023	12.7	14.2	15.7	1%	2%	2%
2024	12.8	14.4	16.1	1%	2%	2%
2025	12.9	14.7	16.5	1%	2%	2%
2026	13.0	14.9	16.9	1%	2%	2%
2027	13.1	15.2	17.2	1%	2%	2%
2028	13.2	15.4	17.6	1%	2%	2%
2029	13.3	15.6	18.0	1%	2%	2%
2030	13.5	15.9	18.4	1%	2%	2%
2031	13.6	16.1	18.8	1%	2%	2%
2032	13.7	16.4	19.2	1%	2%	2%
2033	13.8	16.6	19.5	1%	1%	2%
2034	13.9	16.9	19.9	1%	1%	2%
2035	14	17.1	20.3	1%	1%	2%
2036	14.1	17.3	20.7	1%	1%	2%
2037	14.2	17.6	21.1	1%	1%	2%
2038	14.3	17.8	21.4	1%	1%	2%

Tabel 7. Salariul minim în Bulgaria

ANUL	PERFORMANȚĂ MINIMALĂ	PERFORMANȚĂ MODERATĂ	PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ	RATE DE CREȘTERE- PERFORMANȚĂ MINIMALĂ	RATE DE CREȘTERE – PERFORMANȚĂ MODERATĂ	RATE DE CREȘTERE – PERFORMANȚĂ MAXIMALĂ
2015	184	184	184			
2016	195	208	222	5.7%	13.3%	20.8%
2017	205	233	261	5.4%	11.7%	17.2%
2018	215	257	299	5.1%	10.5%	14.7%
2019	226	282	337	4.8%	9.5%	12.8%
2020	236	306	376	4.6%	8.7%	11.4%
2021	247	330	414	4.4%	8.0%	10.2%
2022	257	355	452	4.2%	7.4%	9.3%
2023	268	379	491	4.1%	6.9%	8.5%
2024	278	404	529	3.9%	6.4%	7.8%
2025	289	428	568	3.8%	6.0%	7.2%
2026	299	452	606	3.6%	5.7%	6.8%
2027	309	477	644	3.5%	5.4%	6.3%
2028	320	501	683	3.4%	5.1%	6.0%
2029	330	526	721	3.3%	4.9%	5.6%
2030	341	550	759	3.2%	4.6%	5.3%
2031	351	574	798	3.1%	4.4%	5.1%
2032	362	599	836	3.0%	4.2%	4.8%
2033	372	623	874	2.9%	4.1%	4.6%
2034	383	648	913	2.8%	3.9%	4.4%
2035	393	672	951	2.7%	3.8%	4.2%
2036	403	696	989	2.7%	3.6%	4.0%
2037	414	721	1028	2.6%	3.5%	3.9%
2038	424	745	1066	2.5%	3.4%	3.7%

Calculare efectuate pe baza datelor Eurostat.

Tabel 8. Absorbția⁹⁵ fondurilor structurale – comparație cu alte state membre UE

	TOTAL ALOCĂRI 2007-2013 MLD. EURO	PLĂȚI 2015 MLD. EURO	RATĂ ABSORBȚIE 2015 (%)	TOTAL ALOCĂRI 2007-2013/ LOCUIȚOR EURO	TOTAL PLĂȚI/ LOCUIȚOR 2015 EURO
Bulgaria	6,60	5,62	85,2%	916,08	780,50
Croația	0,86	0,50	58,6%	203,03	118,98
Estonia	3,40	3,23	95%	2.591,59	2.462,01
Letonia	4,53	4,30	95%	2.281,08	2.167,03
Lituania	6,78	6,44	95%	2.319,37	2.203,40
Polonia	67,16	63,73	94,9%	1.767,11	1.676,99
Republica Cehă	25,82	21,86	84,7%	2.449,95	2.075,10
România	19,06	13,32	69,9%	959,18	670,47
Slovacia	11,49	9,80	85,3%	2.118,67	1.807,22
Slovenia	4,10	3,90	95%	1.988,03	1.888,63
Slovacia	11,49	9,80	85,3%	2.118,67	1.807,22

Sursa: Consiliul Fiscal, 2016: 97

Tabel 9. Rate de absorbție a fondurilor structurale pentru perioada de programare 2007-2013

STAT MEMBRU UE	RATĂ DE ABSORBȚIE (%)
Croația	69,7%
Italia	87,1%
Malta	88,5%
România	89,1%
Spania	89,2%
Slovacia	93,1%
UE 28	93,3%
Belgia	93,8%

⁹⁵ Rata de absorbție calculată de Comisia Europeană pe baza plăților intermediare și a prefinanțării. Rata de absorbție este calculată numai cu referire la fondurile structurale și de coeziune și nu la cele alocate în cadrul Politicii Agricole Comune. Pentru acestea din urmă, potrivit datelor Ministerului Finanțelor Publice incluse în Raportul de țară al Comisiei Europene (2016: 10), rata de absorbție a fost de 82,3% în decembrie 2015.

Marea Britanie	93,9%
Ungaria	93,9%
Republica Cehă	94,0%
Germania	94,6%
Franța	94,8%
Portugalia	95,0%
Polonia	95,0%
Luxemburg	95,0%
Danemarca	95,0%
Estonia	95,0%
Letonia	95,0%
Lituania	95,0%
Slovenia	95,0%
Finlanda	95,0%
Austria	95,0%
Cipru	95,0%
Suedia	95,0%
Bulgaria	95,0%
Irlanda	95,0%
Olanda	95,0%
Grecia	99,6%

Sursă: Comisia Europeană, date disponibile pe: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/dataset/Total-Percentage-of-Available-Funds-Paid-Out-by-th/w8x7-cqjd> (data accesării: 10 noiembrie 2016)

Tabel 10. Evoluția ratei de absorbție a fondurilor structurale pentru România în perioada 2007-2015

AN	TOTAL PLĂȚI (EURO)	PLĂȚI ÎN AVANS (PREFINANȚARE)	PLĂȚI INTERMEDIARE	RATA ABSORBȚIEI (%)
2007	417.022.849,4	417.022.849,4	0	2,2%
2008	641.915.331,6	641.915.331,6	0	5,6%
2009	909.124.667	768.521.468,5	140.603.198,5	10,3%
2010	505.729.070,2	278.414.365,3	227.314.704,9	13,0%
2011	698.562.149,2	0	698.562.149,2	16,6%
2012	1137.662.487	0	1.137.662.487	22,6%
2013	2.884.470.134	0	2.884.470.134	37,8%

2014	3.536.806.631	0	3.536.806.631	56,3%
2015	2.591.361.158	0	2.591.361.158	69,9%
2016	3.663.963.115	0	3.663.963.115	89,1%
Total	16.986.617.591 ⁹⁶	2.105.874.015	14.880.743.577	89,1%

Sursă: Comisia Europeană⁹⁷, date disponibile pe: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/dataset/Total-Percentage-of-Available-Funds-Paid-Out-by-th/w8x7-cqjd> (data accesării: 10 noiembrie 2016).

96 Dintr-un total de 19.057,65 milioane euro alocate.

97 Aceași sursă de date are disponibile și ratele de absorbție separat pe cele trei tipuri de fonduri: Fondul de Coeziune, Fondul Social European și Fondul European pentru Dezvoltare Regională.

Proiect 7

SĂNĂTATEA – DE LA BIOLOGIA MOLECULARĂ LA MEDICINA PERSONALIZATĂ DE VÂRF ÎN ROMÂNIA – OBIECTIVE STRATEGICE PENTRU URMĂTOARELE DOUĂ DECENII

Coordonator: ACAD. VICTOR VOICU

Autori:

Acad. Victor Voicu, Secretar general al Academiei Române, Președintele Secției de științe medicale a Academiei Române

Acad. Lucian Liviu Albu, Director, Institutul de Prognoză Economică, Academia Română

Dr. Mihai Stoian, CS I, Director, Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, București

Acad. Anca V. Sima, CSI, Secretar științific al Institutului de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu”, București

Prof. Dr. Ion Ghizdeanu, CS I, Institutul de Prognoză Economică, Academia Română

Dr. Carmen Cristina Diaconu, CS I, Director adjunct, Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, București

Prof. Dr. Simona Ruță, UMF „Carol Davila”, Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, București

Dr. Gabriela Anton, CS I, Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, București

Dr. Cristina Tomescu, CS II, Institutul pentru Calitatea Vieții, Academia Română

Dr. Adina Mihăilescu, CS II, Institutul pentru Calitatea Vieții, Academia Română

INTRODUCERE

Indiferent de criteriile de raportare, cantitative sau calitative, sistemul românesc de sănătate este profund divergent în raport cu medicina modernă practică în Uniunea Europeană.

Decalajele sunt, în principal, de ordin calitativ: infrastructura pare suficientă, dar este aceeași de zeci de ani, cu excepția infrastructurii private de sănătate; fondurile pentru sănătate sunt reduse, dar și ineficient utilizate. Dar ceea ce e mai important este că finalitatea serviciilor de sănătate nu se regăsește în mod corespunzător în îmbunătățirea stării de sănătate a populației și în creșterea duratei de viață.

De aceea, pentru a se sincroniza cu restul statelor membre ale UE, care nu au încă un avans foarte mare în implementarea medicinei personalizate în propriile strategii de sănătate, dar și pentru recuperarea decalajului și respectarea angajamentelor asumate de România la nivel european pentru asigurarea

sustenabilității programelor de sănătate publică, de prevenție a bolilor cronice și transmisibile și de cercetare medicală, echipa acestui proiect a încercat **orientarea strategiei pentru sănătate** către prioritizarea abordărilor moderne, personalizate, bazate pe:

- identificarea predispoziției genetice pentru dezvoltarea unor maladii complexe;
- definirea unui profil individual de risc și de răspuns la terapie.

Corespunzător acestui obiectiv fundamental, în această etapă de cercetare s-a acordat atenție evaluării posibilităților de convergență cu sistemul european de sănătate, a costurilor și resurselor necesare, astfel încât să se obțină un răspuns adecvat la provocările complexe viitoare: schimbările demografice și mai ales schimbările în spectrul patologiilor.

Totodată, s-a pornit de la cerința modernizării sistemului de sănătate, nu pentru a consuma mai puțin din resursele societății, ci pentru o convergență reală, în următorii 20 de ani, cu starea de sănătate și nivelul de trai ale celorlalți cetățeni europeni. De aceea, scenariile ce vor fi prezentate au ca principale variabile și sunt diferențiate mai ales în raport cu așteptările privind evoluția stării de sănătate a populației.

În acest cadru este de subliniat și interdependența ridicată între sistemul de sănătate și dezvoltarea durabilă viitoare a economiei românești, ceea ce face oportună sublinierea rolului serviciilor de sănătate în reproducerea forței de muncă, dar și a incidenței cu celelalte domenii (capitole) din strategie.

Obiectivele propuse sunt conforme cu Strategia Națională de Sănătate a României 2014–2020 și Strategia „Health 2020” a Organizației Mondiale a Sănătății pentru Regiunea Europa, dar și cu recomandările de țară formulate de Comisia Europeană cu privire la sectorul sanitar din România.

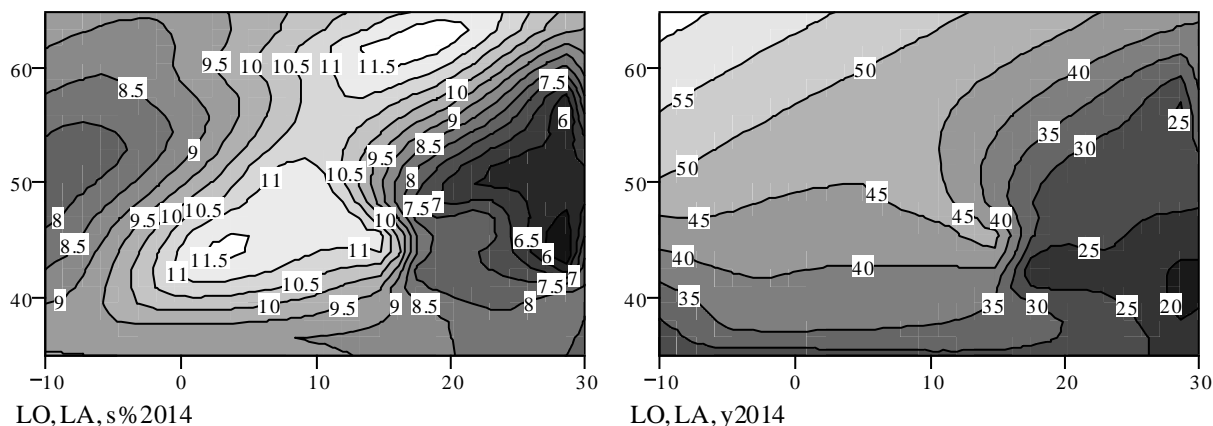
CONSIDERAȚII PRIVIND CONVERGENȚA ÎN UE ÎN MATERIE DE CHELTUIELI DE SĂNĂTATE

Sistemele de sănătate au suferit modificări majore în ultimele decenii. În special în Europa, datorită unor fenomene majore ale lumii contemporane, între care îmbătrânirea naturală a populației dublată de fluxuri masive de emigranți, s-au înregistrat schimbări semnificative.

În Uniunea Europeană o preocupare prioritară o reprezintă tranziția spre sisteme de sănătate moderne care solicită o dinamică susținută a cheltuielilor cu sănătatea. De exemplu, referindu-ne la UE27 (UE fără Marea Britanie), în perioada 2000–2014 cheltuielile pe locuitor cu sănătatea, conform calculelor noastre bazate pe datele din ultimul raport al Băncii Mondiale (Health Nutrition and Population Statistics, August 2016), au sporit în valori absolute (echivalent dolari internaționali purchasing-power-parity, PPP) de aproape 1,8 ori, devansând creșterea PIB-ului pe locuitor (1,5 ori). Creșterile cele mai mari față de anul 2000 s-au înregistrat în următoarele state (în paranteze este indicată creșterea PIB-ului pe locuitor): Bulgaria – 3,4 (2,4), Slovacia – 3,4 (2,3), România – 3,2 (2,5), Lituania – 2,9 (2,9), Estonia – 2,8 (2,3), Letonia – 2,6 (2,7), Polonia – 2,5 (2,2), Malta – 2,3

(1,6), Suedia – 2,3 (1,6), Cehia – 2,1 (1,8), Olanda – 2,1 (1,4), Irlanda – 2,1 (1,6), Finlanda – 2,0 (1,5), Belgia – 1,9 (1,5), Ungaria – 1,9 (1,8) și Slovenia – 1,9 (1,7).

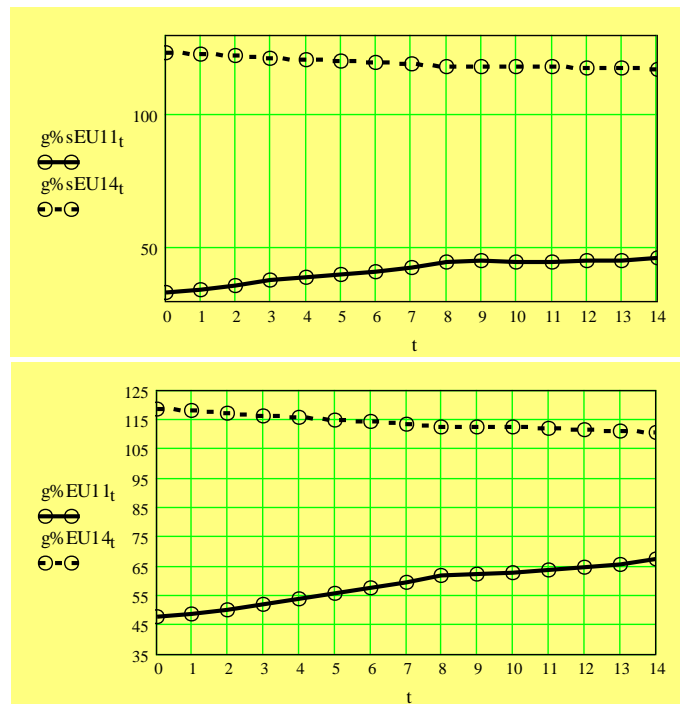
În condițiile actuale, statele vor trebui să aloce sume tot mai mari pentru sănătate, atât de la buget, cât și prin sistemul privat. În perioada analizată, ponderea medie în PIB a cheltuielilor cu sănătatea în UE a sporit de la aproximativ 8,5%, în anul 2000, la 9,9% în 2014 (cu un nivel maxim de 10% în anul 2009). La nivelul lui 2014, ponderile cele mai mari se înregistrează de regulă în țările dezvoltate: Belgia – 10,6%, Danemarca – 10,8%, Olanda – 10,9%, Austria – 11,2%, Germania – 11,3%, Franța – 11,5% și Suedia – 11,9%. România, din acest punct de vedere, se plasează pe ultima poziție în UE, cu doar 5,6% din PIB, în 2014. De altfel, toate țările din estul Europei, aderente la UE după 2000, au încă de recuperat decalaje semnificative față de țările vestice în materie de cheltuieli pentru sănătate, chiar mai mari decât în cazul celor în materie de nivel al PIB-ului pe locuitor. Reprezentarea grafică a acestor decalaje, pentru anul 2014, este redată în figura 1, unde în graficul din partea stângă este prezentată distribuția în UE a ponderii în PIB a cheltuielilor cu sănătatea (în %), comparativ cu distribuția PIB-ului pe locuitor (în mii dolari PPP). În această figură, UE24 (din UE27 au fost excluse cele două state insulare mici, Cipru și Malta, precum și Luxemburgul) este reprezentată prin cele două hărți stilizate, pe axa orizontală LO semnificând longitudinea, iar pe aceea verticală LA latitudinea, similar hărților geografice reale (zonele mai deschise la culoare semnifică valorile înalte ale indicatorilor, iar cele închise la culoare valorile reduse; în cazul latitudinii, coordonatele geografice din partea stângă a meridianului 0 au fost transformate în valori negative).

Figura 1. Stânga: Distribuția în UE a ponderii în PIB a cheltuielilor cu sănătatea. Dreapta: Distribuția PIB pe locuitor în UE

Cu toate că în UE, în perioada de după 2000, s-a înregistrat un proces de convergență în materie de cheltuieli cu sănătatea pe locuitor, acesta este încă insuficient, fiind de altfel cu mult mai lent decât în cazul indicatorului PIB pe locuitor. După cum se observă din graficele din figura 2 (unde anii perioadei

analizate sunt notați pe axa orizontală, de la 0 la 14), în cazul indicatorului cheltuielile cu sănătatea pe locuitor raportate la nivelul mediu din UE27, notat cu $g\%_s$, decalajul între UE11 (statele estice aderate la UE după anul 2000) și UE14 (vechile țări membre ale UE, mai puțin Marea Britanie, care recent a decis să părăsească UE, Cipru și Malta) s-a diminuat în perioada 2000–2014 de la 90,1 puncte procentuale (32,9% față de 123,0%) la 71 pp (45,8% comparativ cu 116,8%). În același interval de timp însă decalajul dintre cele două grupe de țări în materie de PIB pe locuitor (indicatorul notat cu $g\%$) s-a diminuat de la 70,6 pp (47,4% față de 118,0) la 43,3 pp (66,9% comparativ cu 110,2%). În plus, în valori absolute, în vreme ce în cazul PIB-ului pe locuitor decalajul între cele două grupe de țări s-a diminuat de la 16,9 mii dolari PPP (11,3 față de 28,2) la 15,8 mii dolari PPP (24,3 față de 40,1), în cel al cheltuielilor cu sănătatea pe locuitor, decalajul s-a majorat de la 1,8 mii dolari PPP (0,7 față de 2,5) la 2,6 mii dolari PPP (1,6 față de 4,2).

Figura 2. Sus: Decalajul cheltuielilor cu sănătatea pe locuitor UE14 vs UE11. Jos: Decalajul PIB pe locuitor UE14 vs UE11

Referitor la convergența între țări în interiorul celor două grupe, UE11 și respectiv UE14, în perioada 2000–2014, prezentăm în figura 3 dinamica coeficientului de variație, notat cu $\sigma\%$ în cazul cheltuielilor cu sănătatea pe locuitor și cu $\sigma\%$ în cel al PIB-ului pe locuitor. Dinamica negativă a acestui indicator semnifică convergență și, invers, o creștere a valorilor sale reprezintă un proces de divergență. Atât pentru cheltuielile cu sănătatea, cât și pentru PIB-ul pe

locuitor se observă un trend de convergență în cazul UE11 și unul de divergență în cel al UE14. Pe grafice este prezentată și dinamica coeficientului de variație la nivelul UE27 ($\sigma\%sEU27_t$ și respectiv $\sigma\%EU27_t$). A se nota valorile mai mari ale coeficientului de variație în cazul cheltuielilor cu sănătatea, care semnifică o concentrație mai slabă decât în cazul PIB-ului pe locuitor.

De asemenea, în cea de-a treia figură prezentăm reunite pe același grafic cele două traiectorii ale coeficientului de variație, funcție de nivelul PIB-ului pe locuitor (notat pe axa orizontală cu yM).

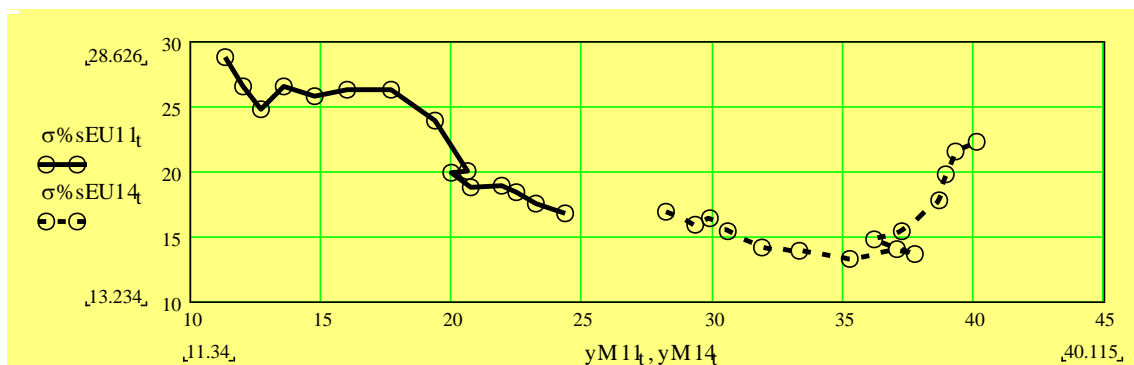
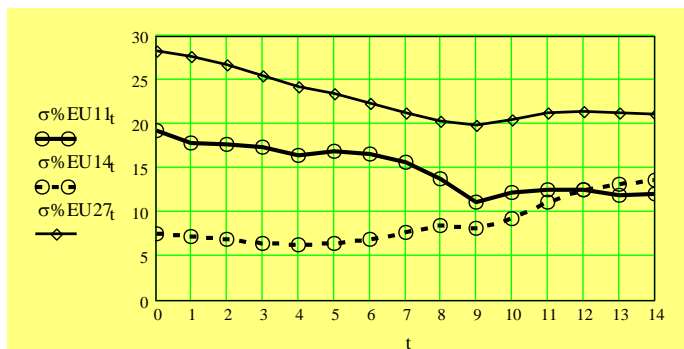
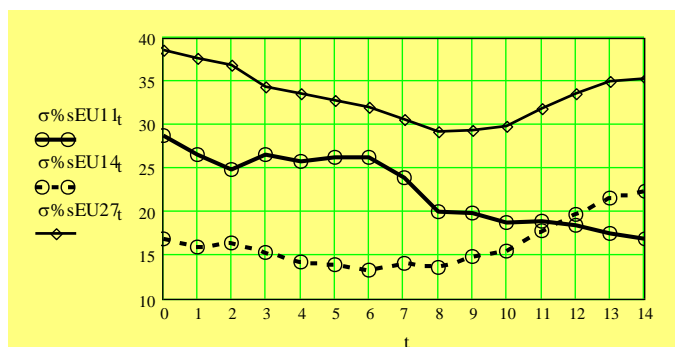

Figura 3.

Sus: Dinamica coeficientului de variație în cazul cheltuielilor cu sănătatea pe locuitor în UE14, UE11 și UE27.

Mijloc: Dinamica coeficientului de variație în cazul PIB pe locuitor în UE14, UE11 și UE27.

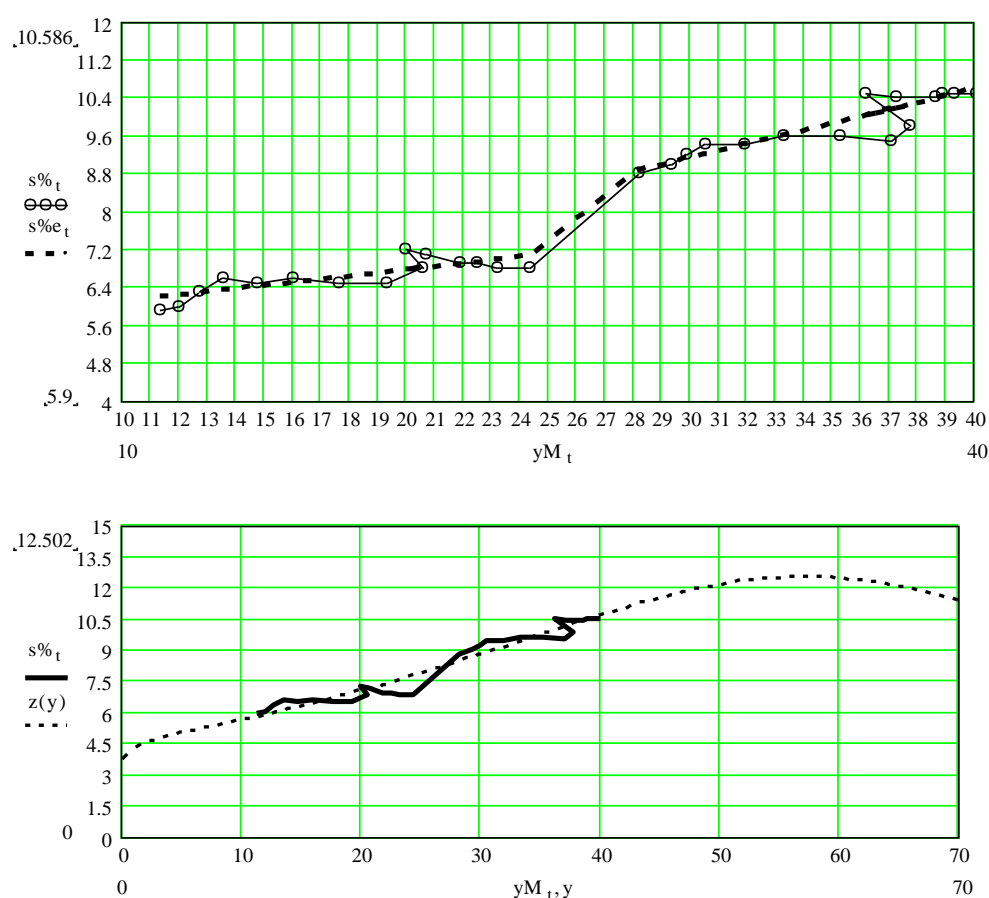
Jos: Trajectoriile ale coeficientului de variație funcție de PIB pe locuitor, UE 14 și UE11

Se pot distinge două regimuri de comportament în materie de cheltuieli de sănătate, unul în partea stângă a graficului, traiectoria UE11, și celălalt în partea dreaptă, respectiv traiectoria UE14. Primul exprimă un proces de convergență în interiorul UE11, pornindu-se însă de la valori mari ale coeficientului de variație (slabă concentrare), iar al doilea un proces de divergență în cazul UE14, dar pornindu-se de la un nivel relativ ridicat de concentrare în cazul UE14. Între cele două regimuri putem presupune de asemenea existența unui așa-numit regim tranzitoriu, care se manifestă începând de la o valoare a lui y de aproximativ 24,3 mii dolari pe locuitor (punctul final al traiectoriei din stânga graficului, curba descrisă de UE11) și valoarea de 28,2 mii dolari (punctul de debut al traiectoriei din dreapta graficului, respectiv curba descrisă de UE14).

Pentru un orizont de timp mai lung, prezintă interes reflectarea trendurilor convergenței/divergenței în stabilirea unor repere privind dinamica viitoare a sistemelor de sănătate, exprimată sintetic, la rândul său, prin creșterea importanței cheltuielilor cu sănătatea în cadrul unei economii naționale. În acest sens, în figura 4 prezentăm dinamica în perioada 2000–2014 a ponderii cheltuielilor cu sănătatea în PIB ($s\%$), funcție de nivelul mediu al PIB-ului pe locuitor (yM). Se pot identifica de asemenea două regimuri de bază, primul segment de dreaptă din traiectoria reprezentată de linia întreruptă, caracteristic grupei de țări UE11 (partea stângă a graficului), și respectiv al treilea segment de dreaptă, caracteristic grupei UE14 (partea dreaptă a graficului). Regimul tranzitoriu în acest caz este reprezentat de segmentul central, asigurând tranziția între cele două regimuri de bază. Se observă saltul de aproximativ două puncte procentuale în valoarea lui $s\%$ prin tranziția de la un regim de bază la altul. De asemenea, pe baza datelor disponibile și folosind un model nelinear continuu, am construit o traiectorie teoretică care poate servi pentru calculele de prognoză pe termen lung. Graficul acesteia este prezentat în cea de-a doua figură. Se constată că, în spațiul european, maximul de 12–13% pentru $s\%$ este atins pentru niveluri ale lui y aflat în vecinătatea valorii de 60 mii dolari, dincolo de care poate surveni o aplatizare sau chiar o descreștere a ponderii cheltuielilor cu sănătatea în PIB. Trebuie precizat că, în prezent, o serie de țări europene, precum Suedia, Franța, Germania, Austria, Olanda și Danemarca, deja au depășit nivelul de 10% cheltuieli de sănătate în PIB. Totodată, PIB-ul pe locuitor în aceste state este deja astăzi de peste 40 mii dolari, iar la începutul deceniului viitor este foarte probabil ca acesta să treacă de 50 mii (conform ultimelor prognoze ale FMI). Pentru România, în primii ani de după 2020, se vor atinge probabil valori ale lui y de peste 30 mii dolari, ceea ce ar corespunde, în mod natural în spațiul UE, unui nivel al lui $s\%$ de 9–10%. Comparativ cu rata actuală de sub 6%, rezultă necesitatea unui efort semnificativ ce urmează a fi avut în vedere pentru perioada viitoare. Așa cum am menționat, datele folosite de noi pentru estimarea modelelor prezentate sunt cele din ultimul raport al Băncii Mondiale (Health Nutrition and Population Statistics, august 2016), care în privința

cheltuielilor de sănătate ca pondere în PIB diferă într-o anumită măsură de cele folosite în continuare în acest capitol. Acestea (conform metodologiei Comisiei Europene), cumulând cheltuielile publice cu cele private în domeniul sănătății, se referă, pentru anul 2015, de exemplu, la o pondere în PIB de 7,9% (4,0% publice și 3,9% private).

La un orizont de 20 ani, având în vedere scenariile proprii de prognoză a creșterii economice și ținând seama de programul de convergență al UE, este de așteptat în cazul României un nivel mediu de aproximativ 12% pentru cheltuielile cu sănătatea.

Figura 4. Sus: Dinamica ponderii cheltuielilor cu sănătatea în PIB funcție de nivelul mediu al PIB pe locuitor. Jos: Traectoria teoretică a ponderii cheltuielilor cu sănătatea în PIB funcție de nivelul mediu al PIB pe locuitor

DIRECȚII DE ACȚIUNE PÂNĂ ÎN 2020 ÎN VIZIUNEA STRATEGIILOR GUVERNAMENTALE

Deși **strategia guvernamentală „Sănătate pentru prosperitate”**, aprobată prin HG nr.1028 din 18 noiembrie 2014, are obiective și direcții de acțiune până în anul 2020, fezabile și congruente cu cerințele apropiierii de starea de sănătate a sistemului european, totuși aceasta nu detaliază corespunzător costurile și resursele necesare pentru implementarea sa.

Strategia Națională de Sănătate are ca principale obiective:

- promovarea sănătății ca determinant cheie al unei dezvoltări durabile a societății românești, inclusiv din punct de vedere social, teritorial și economic, ca motor de progres și prosperitate al națiunii.
- furnizarea cadrului general de intervenție pentru eliminarea punctelor slabe identificate în sectorul de sănătate prin:
  - reducerea inegalităților importante existente în sănătate,
  - optimizarea utilizării resurselor în serviciile de sănătate în condiții de cost-eficacitate crescută folosind medicina bazată pe dovezi
  - îmbunătățirea capacității administrative și a calității managementului la toate nivelurile.

Se poate aprecia astfel că strategia guvernamentală se concentrează, în concordanță cu nevoia de a se asigura până în anul 2020 un spor semnificativ de resurse financiare, pe obiective strategice calitative, de eficientizare a prestațiilor medicale și, pe cât posibil, de cele de restructurare a serviciilor medicale prin accentul pus pe intervențiile cu caracter preventiv și pe serviciile medicale extraspitalicești.

În consens cu obiectivele generale, strategia guvernamentală își propune trei arii strategice de intervenție: sănătatea publică, servicii de sănătate și măsuri transversale.

Aria strategică de intervenție 1: „Sănătate publică”, cu principalele direcții de acțiune:

- Îmbunătățirea stării de sănătate și nutriție a femeii și copilului.
- Reducerea morbidității și mortalității prin boli transmisibile, a impactului lor la nivel de individ și societate.
- Diminuarea ritmului de creștere a morbidității și mortalității prin boli netransmisibile și reducerea poverii lor în populație prin programe naționale, regionale și locale de sănătate cu caracter preventiv.

Aria strategică de intervenție 2: „Servicii de sănătate” își propune asigurarea unui acces echitabil a tuturor cetățenilor, în special a grupurilor vulnerabile, la servicii de sănătate de calitate și cost eficiente.

Aria strategică de intervenție 3: „Măsuri transversale pentru un sistem de sănătate sustenabil și predictibil” are ca domenii prioritare:

- Crearea unui sistem de sănătate inclusiv, sustenabil și predictibil prin implementarea de politici și programe transversale prioritare.
- Eficientizarea sistemului de sănătate prin soluții e-sănătate.

- Dezvoltarea infrastructurii adecvate la nivel național, regional și local, în vederea reducerii inechității accesului la serviciile de sănătate.

Componente ale obiectivelor strategice se regăsesc regrupate în diferite planuri strategice ale Ministerului Sănătății:

- Planul Național de Prevenție
- Planul Național de Control al Bolilor Oncologice
- Planul Național de Control al Diabelului
- Planul Național de Control al Bolilor Cardiovasculare
- Planul Național de Boli Rare

Una din ariile strategice propuse în Strategia Ministerului Sănătății – Sănătate Publică, se regăsește și în Strategia Academiei Române, măsurile comune propuse de cele două strategii fiind legate de:

- Promovarea unor programe profilactice inovative pentru abordarea integrată a bolilor netransmisibile care împart factori de risc;
- Crearea registrelor naționale unice pentru boli cu impact major asupra sănătății publice și participarea la utilizarea transfrontalieră a registrelor de pacienți;
- Crearea unui sistem național de alertă și răspuns rapid pentru prevenirea declanșării și extinderii unor epidemii generate și întreținute de valul de imigrație și modificările climatice;
- Educația în școli: modificarea stilului de viață; promovarea unor intervenții profilactice cu eficiență mare; derularea unor campanii naționale pentru educarea personalului medical și a populației.

Viziunea strategiei guvernamentale „Sănătate pentru prosperitate”, deși subliniază importanța deosebită pentru dezvoltarea durabilă, este parțial unilaterală: nu reflectă incidența asupra altor sectoare și implicit strategii guvernamentale și nu reliefează acțiunile specifice ce ar trebui promovate în alte sectoare, respectiv reflectate în alte strategii guvernamentale.

În acest cadru este de subliniat că nou lansata strategie guvernamentală „România Competitivă” precizează că „Sănătatea populației este esențială pentru productivitatea economică”.

De aceea considerăm că acțiunile necesare pentru transformarea sistemului de sănătate într-un sistem performant și care să asigure servicii medicale de calitate nu se limitează la cele incluse în strategia „Sănătate pentru prosperitate”, ci includ sau ar trebui să includă și o multitudine de acțiuni în celelalte strategii guvernamentale sectoriale, elaborate și aprobate în scopul absorbției fondurilor europene din actualul ciclu bugetar 2013–2020.

Strategiile guvernamentale sectoriale cu incidență în sănătate sau cu obiective care ar trebui corelate cu obiectivele strategice din sănătate sunt în principal următoarele:

- **Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă” 2014–2020**, care își propune să impulsioneze și să orienteze efortul financiar pentru măsuri active de ocupare, astfel încât să se atingă o rată de ocupare de 70% pentru populația în vârstă de 20–64 de ani.

- Strategia nu abordează însă calitatea ocupării și măsura în care starea de sănătate a forței de muncă afectează ocuparea deplină.
- **Ca urmare, propunem ca unul din obiectivele strategice să reflecte domeniul specific al medicinei muncii** (a se vedea punctul 2)
- Strategia abordează situația de pe piața muncii și principalele provocări pentru politicile publice, fără translatarea țintei de ocupare către ocuparea deplină (în sensul de timp complet și fără concedii medicale) și evident către îmbunătățirea stării de sănătate și prin aceasta a productivității muncii orare a angajaților.
- **Strategia Națională pentru Învățământul Terțiar**, care se referă la trei piloni de reformare a învățământului superior: (i) îmbunătățirea participării în toate domeniile de învățământ terțiar, (ii) promovarea dezvoltării programelor de studii de înaltă calitate, flexibile și corelate cu cerințele pieței muncii și (iii) angajament strategic față de sectorul economic.
- Strategia oferă multiple elemente de sprijin pentru învățământul medical, chiar dacă abordarea nu are în vedere priorități de specialități sau domenii de excelență.
- **Strategia Națională „O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități”**, care explicitează direct problematica sănătății acestei categorii de cetățeni.
- Conform **Strategiei naționale „O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități” 2015–2020**, nevoile de îngrijire de sănătate ale persoanelor cu dizabilități pot fi foarte variate, de la aspecte specifice dizabilității, de exemplu, necesitatea unor dispozitive medicale, a unor îngrijiri sau tratamente specifice sau a accesului la servicii de reabilitare, la nevoi generale de servicii de sănătate ca, de exemplu, nevoia de acces la unele programe de screening pentru identificarea precoce a unor boli netransmisibile sau nevoia de servicii de educație pentru sănătate. În același timp, conform Raportului Mondial privind Dizabilitatea, realizat de OMS și Banca Mondială în anul 2011, este recunoscut faptul că persoanele cu dizabilități au un acces mai redus la serviciile de sănătate, iar multe dintre nevoile lor de îngrijiri de sănătate rămân nerezolvate.
- Important pentru această categorie de populație este ca serviciile de sănătate să fie gratuite sau să aibă prețuri accesibile și să fie furnizate cât mai aproape posibil de comunitatea în care trăiește persoana. În mod deosebit, serviciile de reabilitare trebuie să fie disponibile, astfel încât persoanele cu dizabilități să își mențină maximum de autonomie, să își dezvolte pe deplin potențialul fizic, mintal, social și profesional și să realizeze o deplină integrare și participare în toate aspectele vieții. Informații consistente privind nevoile de sănătate și accesul real la serviciile de sănătate al persoanelor cu dizabilități la nivel național nu sunt colectate sistematic, iar unele evidențe sugerează că acest acces este deficitar.
- Sistemul informațional din sănătate nu evidențiază indicatori de acces, precum consumul de servicii medicale la persoanele cu dizabilități, nevoia de servicii

medicale a acestora, cererea de servicii medicale sau intervalul de timp în care cererea este rezolvată.

- Strategia evidențiază de asemenea și principalele probleme privind accesul la serviciile de sănătate:
  - cunoașterea fragmentară a nevoilor de servicii de sănătate pentru abilitare și reabilitare a persoanelor cu dizabilități, de exemplu, nevoia de servicii de reabilitare medicală sau de tratament balnear;
  - acoperirea deficitară cu servicii de sănătate de tip general sau cu servicii specifice nevoilor generate de dizabilitate, de exemplu, serviciile de sprijin și consiliere pentru persoanele cu dizabilități și pentru familiile acestora, în special la momentul și după anunțul dizabilității sunt aproape inexistente, există un număr insuficient de servicii de zi în scopul abilitării și reabilitării;
  - adaptarea insuficientă a serviciilor de sănătate generale și specifice la nevoile persoanelor cu dizabilități, în termeni de finanțare, tehnologie, infrastructură și pregătire a personalului;
  - existența unor bariere de acces de tip cultural, de exemplu atitudini pasive ale aparținătorilor și, uneori, chiar ale personalului medical, fizic, de tip operațional și economic, de exemplu, costuri pe care persoanele cu dizabilități nu și le pot permite;
  - lipsa continuității, a integrării între serviciile de sănătate furnizate la diferite niveluri de asistență medicală, ca și între serviciile de sănătate, și cele de asistență socială și de educație.
- **Strategia națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice 2015–2020**, evidențiază problematica specifică a serviciilor de sănătate în condițiile participării sociale active a persoanelor vârstnice.

STAREA DE SĂNĂTATE ÎN MUNCĂ

Ultimii ani arată că în România se amplifică fenomenul îngrijorător al deteriorării stării de sănătate a forței de muncă, ceea ce necesită o reconsiderare a locului și rolului medicinei muncii în sistemul de sănătate. Numărul concediilor medicale și a accidentelor de muncă cresc an de an, ceea ce indică un deficit de medicină preventivă la locul de muncă. Componenta de servicii de sănătate pentru forța de muncă ar trebui individualizată și în fapt, nu numai instituțional. Medicina muncii ar trebui să fie mai eficientă și cu adevărat personalizată după tipul de activitate desfășurată de angajat.

Ținând cont că în efectivul zilnic de salariați sunt incluși și salariații aflați în concediu medical putem aprecia că forța de muncă a fost mult afectată în perioada 2010–2015. În anul 2015 s-au înregistrat cu **26,3% mai multe concedii medicale** decât în anul 2010.

Caracterul imprevizibil al concediilor medicale afectează bunul mers al activităților economice, planul de producție, fluxul tehnologic, productivitatea muncii etc.

Serviciile de medicina muncii sunt necesare atât angajatului cât și angajatorului, ele trebuie să vină cu soluții în problemele de sănătate și dacă acestea sunt corect accesate pot ajuta angajatul să conștientizeze necesitatea de a fi sănătos. În acest scop, medicul de medicina muncii împreună cu departamentele de resurse umane pot elabora programe de sănătate ocupațională, programe de gestionare eficientă a stresului, ergonomie, sănătate și securitate la locul de muncă, adaptare la sarcinile de muncă și la mediul de lucru.

Accidentele de muncă reprezintă tragedia umană cea mai dură a tuturor activităților, care se repercutează, indiferent de nivelul de dezvoltare al unei țări și în pierderi economice importante.

Din analiza datelor statistice, la nivel național, în perioada 2010–2015 frecvența accidentelor de muncă a crescut la jumătatea intervalului și a scăzut în anii 2013 și 2014, fiind urmată de o creștere în anul 2015.

Față de nivelul anului 2010, în anul 2015 numărul accidentaților în muncă a scăzut cu 27 mii accidentați, ceea ce reprezintă o scădere cu 0,7%.

Pe lângă obligațiile angajatorului, fiecare lucrător și participant la procesul de muncă trebuie să își desfășoare activitatea în conformitate cu pregătirea și instruirea sa, precum și cu instrucțiunile primite din partea angajatorului.

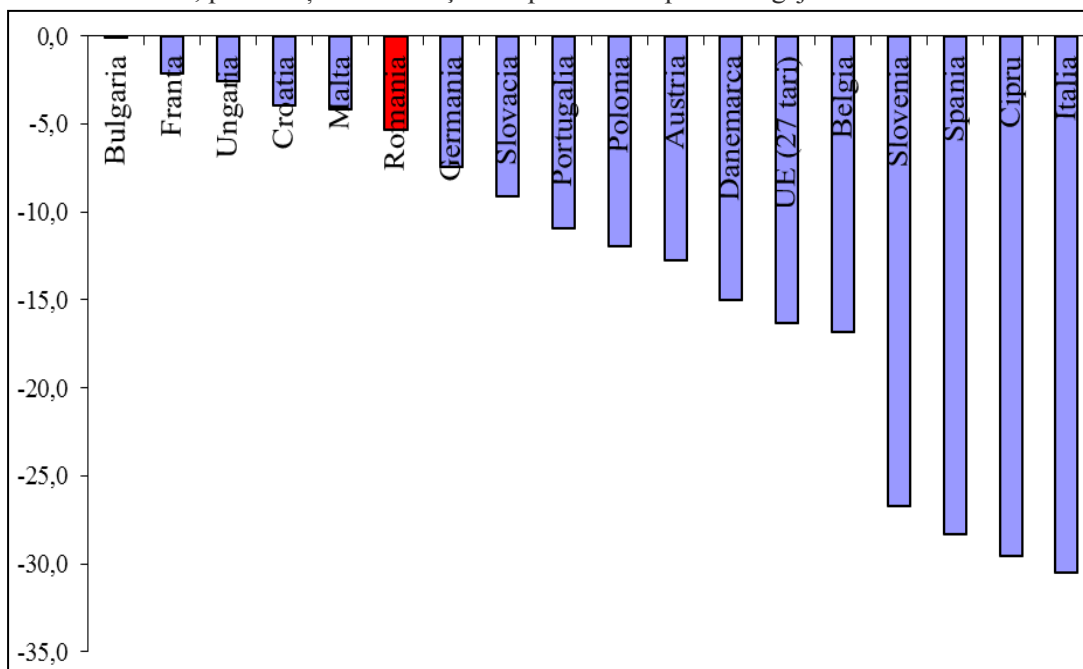

Figura 5. Dinamica accidentaților în muncă la nivelul UE 27 în 2014 față de 2010

Din analiza datelor la nivelul UE 27, reiese că România se află printre țările cu cea mai redusă rată a accidentațiilor față de anul 2010. Accidentele de muncă apar cel mai des pe fondul dificultăților bugetare ale companiilor. Companiile încearcă să scadă cheltuielile, ajungând să investească sume infime sau chiar să nu investească deloc în prevenirea accidentelor.

Astfel, cele trei cauze majore ale producerii accidentelor de muncă pot fi:

- dificultățile bugetare ale companiilor,
- atitudinea necorespunzătoare față de riscuri,
- încălcarea regulilor.

Pentru a reduce numărul accidentelor în muncă angajatorii ar trebui să investească în profesioniști, care să asigure serviciile de sănătate și securitate în muncă pentru personalul angajat.

CONSIDERAȚII PRIVIND SCENARIILE DE CONVERGENȚĂ PE TERMEN LUNG

Sistemul de sănătate se caracterizează în România și pe plan european printr-o multitudine de indicatori, care surprind diversele valențe calitative și cantitative ale sistemului și serviciilor de sănătate, dar și finalitatea acestora din punct de vedere al stării de sănătate a populației. În acest ultim caz este vorba atât despre impactul direct, exprimat prin incidența unor boli sau persoane cu boli sau probleme de sănătate, cât și despre impactul generat indirect asupra mortalității și speranței de viață. Ar trebui aici adăugat și capitolul distinct al sănătății în muncă, exprimată prin numărul de concedii medicale sau accidente de muncă, aceste caracteristici oferind o imagine asupra implicațiilor stării de sănătate asupra utilizării resursei de muncă, mai ales în perspectiva îmbătrânirii populației și a reducerii resursei disponibile de muncă.

Tabelul 1. Evoluția principalilor indicatori ce caracterizează sistemul de sănătate

Populația și starea de sănătate	ROMÂNIA											U.E.		
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2011	2013
Populația (milioane)	21,5	21,5	21,4	21,3	21,1	20,6	20,4	20,3	20,2	20,1	20,0	502,1	504,5	506,6
Speranța de viață la naștere(F)	74,8	75,1	75,4	76,1	76,8	77,5	77,7	77,7	78,2	78,1	78,7	82,6	83,	83,3
Speranța de viață la naștere (M)	67,4	67,8	68,4	69,0	69,5	69,7	69,8	70,0	70,8	70,9	71,6	76,6	77,3	77,8

Speranța de viață sănătoasă la naștere (F)					62,5	62,9	61,7	57,5	57,0	57,7	57,9		62,1	61,5
Speranța de viață sănătoasă la naștere (M)					60,5	60,0	59,8	57,3	57,4	57,6	58,6		61,7	61,4
Rata mortalității la 100,000 locuitori	233	223	225	216	198	185	182	179	357	353		64,4	128,4	
Rata mortalității infantile la 1000 nașteri	16,7	16,9	15,0	13,9	12,0	11,0	10,1	9,8	9,4	9,0	9,2	4,2	3,9	3,9

Sursa: Raport comun al Comisiei Europene și al Comitetului de Politici Economice, privind sistemele de sănătate și sustenabilitatea fiscală

În lucrarea Raport comun al Comisiei Europene și al Comitetului de Politici Economice, privind sistemele de sănătate și sustenabilitatea fiscală, din acest an, indicatorii ce caracterizează sistemul de sănătate sunt grupați astfel:

- Context general
  - Cheltuieli cu sănătatea (totalul cheltuielilor ca procent din PIB, totalul pe locuitor, creștere procentuală anuală, ponderea cheltuielilor publice ș.a.m.d.)
  - Populația și starea de sănătate (indicatori cum ar fi volumul populației, speranța de viață și cea de viață sănătoasă la naștere, mortalitate și mortalitate infantilă)
- Caracteristicile sistemului
  - Structura cheltuielilor totale și, respectiv, publice cu sănătatea (spitalizări, internări ambulatorii, produse farmaceutice etc.), ca procent din PIB și din cheltuielile curente totale
  - Elementele care determină dezvoltarea acestor cheltuieli, corespunzător cu progresul tehnologic și al stilului de viață (aparate de rezonanță magnetică la sută de mii locuitori, proporția populației obeze etc.)
  - Furnizori de servicii medicale (număr de medici/ asistenți la sută de mii locuitori etc.)
  - Volumul serviciilor medicale oferite (consultații medicale *per capita*, numărul paturilor din spitale ocupate ș.a.m.d.)

Cele prezentate mai sus ilustrează dificultatea evaluării convergenței viitoare a sistemului de sănătate cu cerințele europene, interdependențele dintre toate variabilele fiind aproape imposibil de previzionat.

De aceea, în stabilirea obiectivelor strategice și a posibilităților de modernizare a serviciilor de sănătate s-a optat pentru prestabilirea celor mai relevanți indicatori pentru fiecare componentă cantitativă și calitativă și prognoza acestora, fără a fi evidențiate implicațiile reciproce, care ar multiplica scenariile de evoluție.

Din aceste considerente s-a adoptat pentru diferențierea scenariilor de convergență în funcție de indicatorul determinant pentru evoluția serviciilor de sănătate, respectiv **cheltuielile (publice și private) pentru sănătate – ca pondere în produsul intern brut**.

În completare, în cadrul fiecăruia dintre scenarii s-au atașat următorii indicatori obiectivi:

- Resursa umană – numărul de medici
- Capacitatea instituțională – numărul de paturi
- Numărul de beneficiari
- Valoarea adăugată brută – % din PIB

Convergența în ce privește finalitatea serviciilor de sănătate, respectiv **starea de sănătate a populației**, s-a optat pentru o descriere a situației actuale pentru cele mai acute probleme: speranța de viață, morbiditatea/mortalitatea, starea de sănătate a mamei și copilului, sănătatea mentală și orală a populației. Datorită complexității, perspectivele pentru următorii 20 de ani în ce privește starea de sănătate au fost evaluate pe două scenarii: pesimist și optimist, în raport cu poziționarea unor țări din Uniunea Europeană.

CHELTUIELILE DE SĂNĂTATE ȘI VALOAREA ADĂUGATĂ BRUTĂ

Efortul financiar pentru funcționarea și modernizarea sistemului de sănătate, dar și decalajele existente față de celelalte state din Uniunea Europeană sunt indicate să fie abordate din două puncte de vedere, respectiv:

- Viziunea strictă a cheltuielilor publice de sănătate, și;
- Viziunea globală, macroeconomică a valorii totale a serviciilor de sănătate, incluzând contribuția publică și privată, sectorul instituțional care asigură serviciile de sănătate și structura cheltuielilor, prin prisma valorii adăugate brute.

De altfel, în această viziune globală vor fi construite și scenariile de convergență pentru următorii 20 de ani.

Cheltuielile publice cu sănătatea, alături de cele cu educația, constituie în ultimii ani o preocupare constantă la nivel național, dat fiind decalajul existent atât între România și celelalte țări membre ale Uniunii Europene, cât și între nevoia de finanțare și alocările bugetar efective în domeniul sănătății. Practic, la ora actuală, dintre statele Uniunii Europene, România alocă cel mai scăzut procent din produsul intern brut (4% în 2015) pentru sistemul de sănătate. Pe baza datelor EUROSTAT (clasificația COFOG), începând cu anul 2000, ponderea cheltuielilor cu sănătatea în PIB a intrat în

România pe un trend descendent, de la 4,2% până la un minim de 2,5% în anul 2004. După anul 2007, variațiile au fost între 3,8% și 4,2%, cu 4% în ultimii ani.

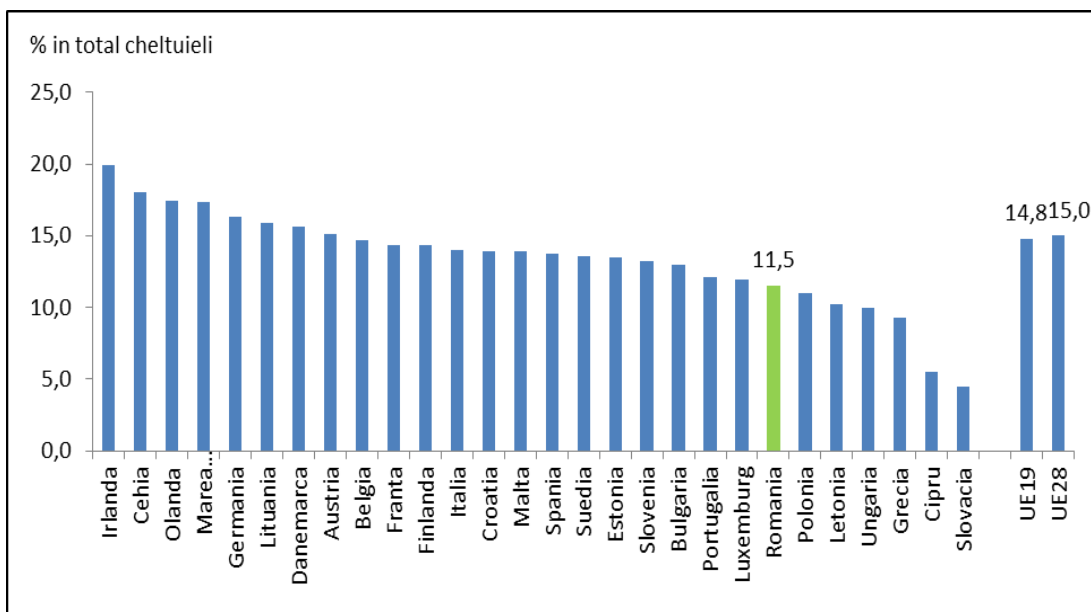

Figura 6. Cheltuielile cu sănătatea în anul 2014 în UE (pondere în PIB)

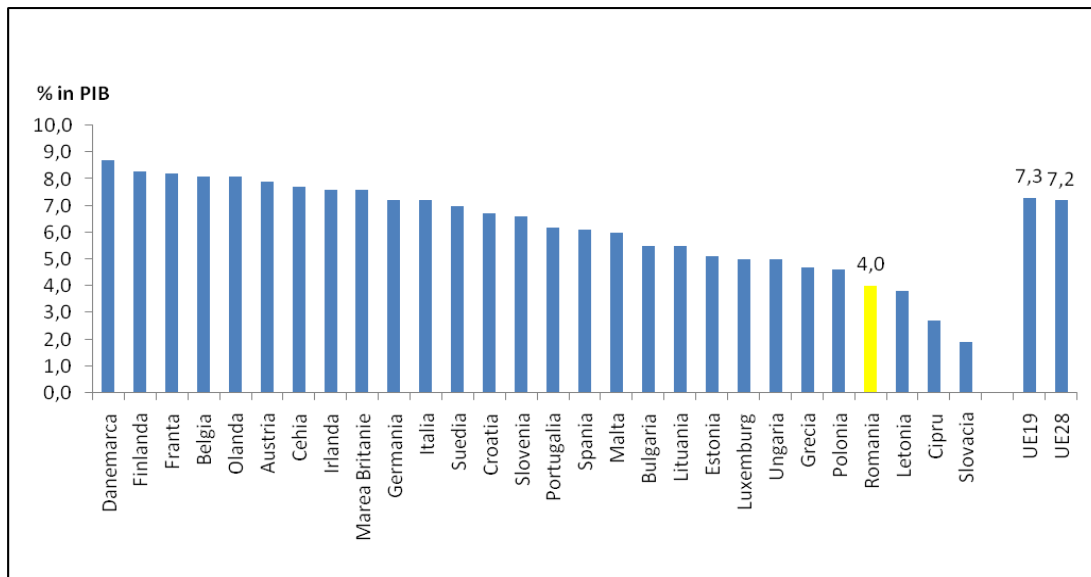

Figura 7. Cheltuielile cu sănătatea în anul 2014 în UE (pondere în total cheltuieli)

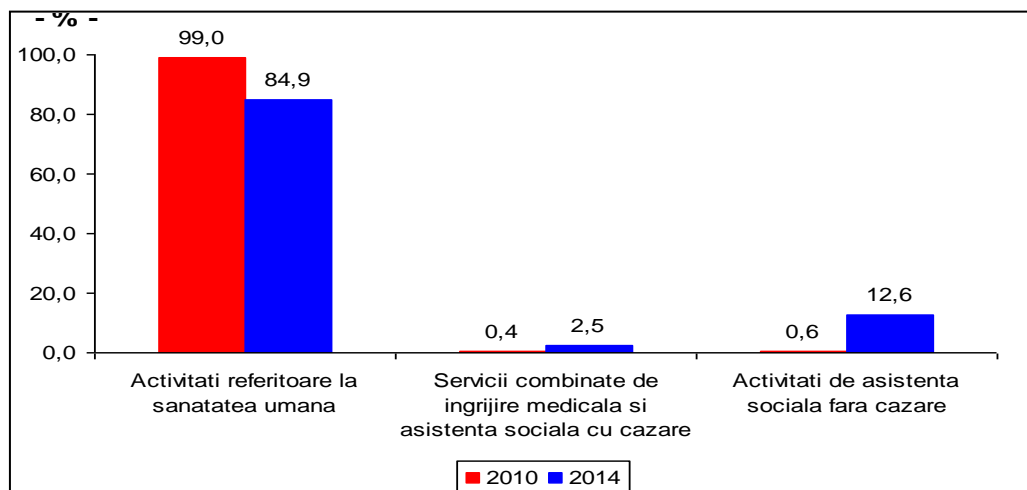

La nivelul anului 2014, nivelul cheltuielilor cu sănătatea în produsul intern brut în România se situau cu 3,2 puncte procentuale sub media UE28 (7,2%) și cu 3,3 puncte procentuale sub media zonei euro.

Importanța funcției publice a statului este diminuată în România față de alte state membre ale UE prin procentul redus al cheltuielilor publice sociale ca procent din PIB (34,9% în România față de 49,1% media UE). Funcția socială a statului va trebui întărită prin creșterea tuturor cheltuielilor publice sociale și a cheltuielilor publice cu sănătatea.

Procentul redus în PIB îi corespunde unei ponderi a cheltuielilor publice cu sănătatea în total cheltuieli bugetare la fel de reduse în comparație cu media europeană. În anul 2014 ponderea în total cheltuieli bugetare era în România de 11,5% față de media UE-28 de 15%. Totuși, ponderea sectorului de sănătate este superioară ponderii cheltuielilor cu educația în total cheltuieli bugetare.

În **viziunea macroeconomică**, producția sectorului de sănătate (conform SEC 2010) este echivalentă cu cheltuielile totale pentru sănătate. Serviciile de sănătate exclud învățământul medical, de exemplu cel realizat de spitalele universitare. De asemenea, pentru serviciile de sănătate se efectuează o distincție precisă între producătorii de piață și cei non-piață, precum și între producțiile lor de piață și non-piață. De exemplu, pentru unele tipuri de tratament medical, instituțiile administrației publice (sau alte instituții beneficiind de subvenții specifice) pot percepe taxe nominale, dar pentru alte tipuri de tratamente medicale pot să practice tarife medicale. La nivel de sectoare instituționale serviciile de sănătate sunt prestate, în principal, de „societățile nefinanciare” și de „administrații publice”. Valoarea adăugată brută din sectorul de sănătate este reprezentată, în proporție de peste 50% (56,8% în anul 2014), de cheltuielile cu remunerarea salariaților.

Figura 8. Structura sectorului de sănătate în 2014 vs 2010

Activitatea sectorului de sănătate are trei componente principale: activități referitoare la sănătatea umană; servicii combinate de îngrijire medicală și asistență socială cu cazare; activități de asistență socială fără cazare.

În structura sectorului, la nivelul anului 2014, activitățile referitoare la sănătatea umană reprezentau 84,9%, în scădere față de anul 2010 (99%), iar activitățile de asistență socială fără cazare au avut o pondere de 12,6%, în creștere față de anul 2010 (0,6%).

Contribuția sectorului „sănătate” la crearea PIB are multiple abordări: **în sens restrâns**, respectiv cheltuielile totale din sector, în prezent ponderea sectorului este de 4% din PIB; **în sens larg**, cu luarea în considerare a activităților dependente (fabricarea medicamentelor, a echipamentelor etc.) cu o pondere de circa 6%; **în sens indirect**, prin impactul stării de sănătate a forței de muncă și populației (în România speranța de viață este de 75,4 ani față de 80,9 ani în UE).

Conturile naționale oferă posibilitatea departajării și evaluării contribuției sectorului privat în serviciile de sănătate. Sectorul privat de sănătate este mai corect evidențiat în acest mod chiar dacă o parte din finanțare se recuperează din fondurile publice.

În ultimii ani cheltuielile private pentru sănătate (respectiv veniturile unităților private) au depășit pe cele bugetare. Astfel, în anul 2014, în producția totală, serviciile de sănătate de piață (S11) au reprezentat 53,9, în timp ce în valoarea adăugată brută, serviciile de sănătate de piață (S11) au reprezentat 61%, iar serviciile non-piață 36,9%.

La nivelul anului 2014, cheltuielile totale de sănătate (publice și private) reprezentau 7,9% din produsul intern brut, ceea ce pare comparabil cu nivelul atins de nouă state membre UE. De exemplu, în Polonia cheltuielile totale de sănătate sunt de aproape 7%.

O problemă majoră în sistemul românesc de sănătate este reprezentată de ineficiența cheltuielilor publice.

Folosirea mai eficientă a resurselor și reducerea costurilor de administrare a sistemului este o problemă de stringentă actualitate, dar și o premisă importantă pentru convergența cu aria europeană. Există un exces administrativ în majoritatea sistemelor de sănătate. Avantajul birocrațiilor largi în sistemul de stat este că oferă locuri de muncă, în general și locuri pentru forța feminină de muncă, în special. Tăierile în birocrație pot însemna șomaj în domeniu.

Translatarea către îngrijirile cu componentă socială a serviciilor este o altă alternativă de reducere a costurilor: ajutor la domiciliu, consiliere pentru reabilitare psiho-socială și medicală, îngrijire copii și bătrâni. Prin urmare, îngrijire la domiciliu față de spitalizare, în cazurile în care se poate și contracte individuale de muncă, cu decontare prin FUASS, pentru medici, asistente medicale și infirmiere, care oferă servicii medicale la domiciliu.

Folosirea mai adecvată a resurselor financiare în sistemul de sănătate înseamnă:

- Identificarea corectă a punctelor de acționat, bazată pe date unitar colectate și credibile;
- Investiția în regiunile defavorizate ca unități/dotări și cu rate de morbiditate mai mari: există inechități între regiuni și categorii defavorizate socio-economic în ceea ce privește accesul la servicii;
- Colectarea datelor în mod unitar în sistem: instituirea unei unități unice la nivel național colectoare/furnizoare de date în mod integrat (registru național unic);
- Calculul în sistem al costului corect al procedurilor corelat cu ghiduri terapeutice/protocoale instituite;
- Reducerea cazurilor tratate în sistemul terțiar, spitalicesc, care se fac cu costuri mari și întărirea medicinei primare și preventive;
- Responsabilitate politică de a reduce costurile ineficiente;
- Tragerea penală la răspundere pentru fals în declarații în raportarea cheltuielilor pentru DRG „umflate”/nereale;
- Lupta anticorupție în sistem, pentru reducerea scurgerilor de resurse financiare din sistem către diverse firme, prin contracte cu dedicație, la prețuri vizibil mai mari;
- Investiții eficiente în sistemul sanitar, cu prevederea/planificarea în timp a necesarului de consumabile și a medicilor/calificărilor necesare. Dacă acestea nu pot fi asigurate, investiția nu este funcțională.

Finanțarea publică a sistemului nu se referă în primul rând la veniturile și chetuielile alocate din bugetul statului (provenite din impozitare) (care acoperă programele de sănătate publică, salariilor celor din sistem etc.), **ci la colectarea primelor obligatorii de asigurare socială de sănătate** (modul lor de colectare, baza colectării) și la modul de utilizare a tuturor resurselor publice disponibile: folosire eficientă (cost-beneficiu), folosire acolo unde este nevoie (identificare nevoie-finanțare beneficiu), finanțare echitabilă (între regiuni, grupuri sociale). Prin umare, este vorba de identificarea de mecanisme prin care putem suplimenta resursele care intră în sistem, dar și mecanisme prin care folosim cât mai eficient resursele existente.

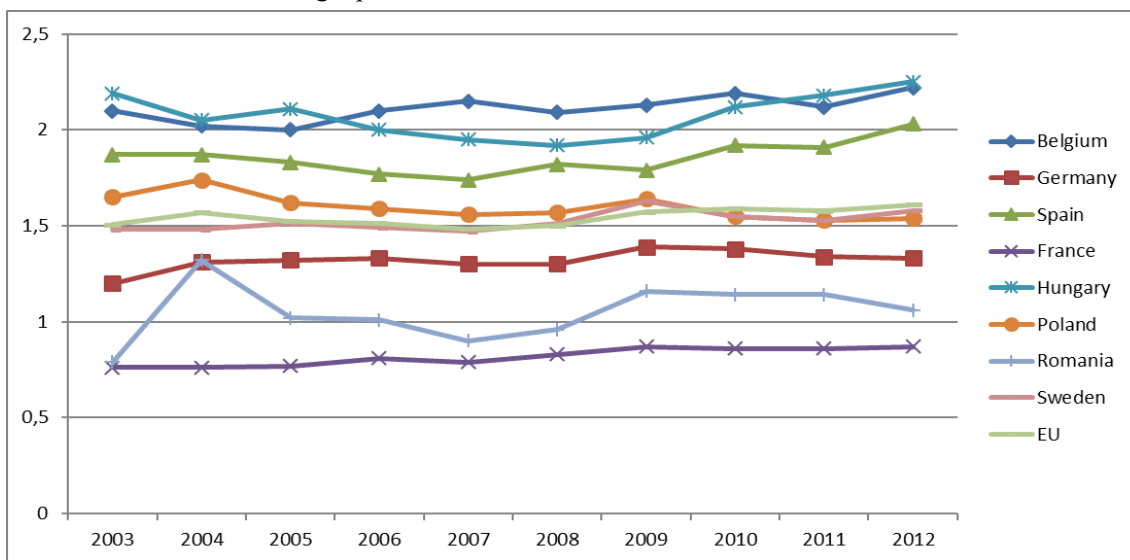
Creșterea nivelului colectării și creșterea bazei de colectare a primelor de asigurare socială de sănătate față de nivelul actual ar duce la o creștere a finanțării sistemului. Colectarea în momentul de față nu acoperă nevoile sistemului. Cuantumul colectat devine în principiu problematic atunci când populația care cotizează la sistem este redusă față de populația care beneficiază de servicii.

În România, numărul populației ocupate care contribuie la sistemul de taxe și impozite și la sistemul de asigurări sociale și asigurări de sănătate s-a redus după 1990 prin pensionări anticipate, munca pe piața ilegală, emigrarea unei părți a forței de muncă, o mare parte a populației într-o agricultură de subzistență fără a contribui deloc la sistemul public, munca cu ziua fără forme legale (inclusiv în agricultură), modalități permise legal pe parcursul anilor de evitare a plății

contribuțiilor sociale și o lipsă a responsabilizării sociale a contribuției la sistem. Până de curând au fost folosite forme alternative la contractul de muncă, precum convențiile civile, drepturile de autor, PFA-urile, de către o parte a celor care au dorit să nu contribuie la sistemul asigurărilor sociale și de sănătate și au apelat la acestea ca forme primare, nu suplimentare de angajare.

Aproape întreaga populație era eligibilă pentru servicii medicale în 2010, dar doar un sfert plătea la FUASS. În același an erau, prin urmare, 10,7 mil. de cetățeni scutiți sau care nu plăteau (BM, 2012). Includerea la plată a celor cu alte forme legale de muncă decât contract de muncă (drepturi de autor, PFA, convenții civile) a crescut contribuția la fond în ultimii ani.

Cuantumul contribuției la sistem (angajat plus angajator) de 10,7% conform diverselor analize este totuși mic pentru a acoperi nevoile sistemului, în condițiile scutirii de la contribuție a diverselor grupuri sociale și în comparație cu alte țări europene: Ungaria și Slovenia 14%, Cehia 13,5%, Germania 14,9%, dar el este o povară pentru contribuabili pentru că nivelul veniturilor este mic în România, comparativ cu alte țări europene și pentru că nivelul co-plăților/plății din buzunar (adiționale serviciilor furnizate pe baza asigurării) este ridicat, în comparație cu nivelul veniturilor gospodăriilor.

Sursa: Eurostat, 2015

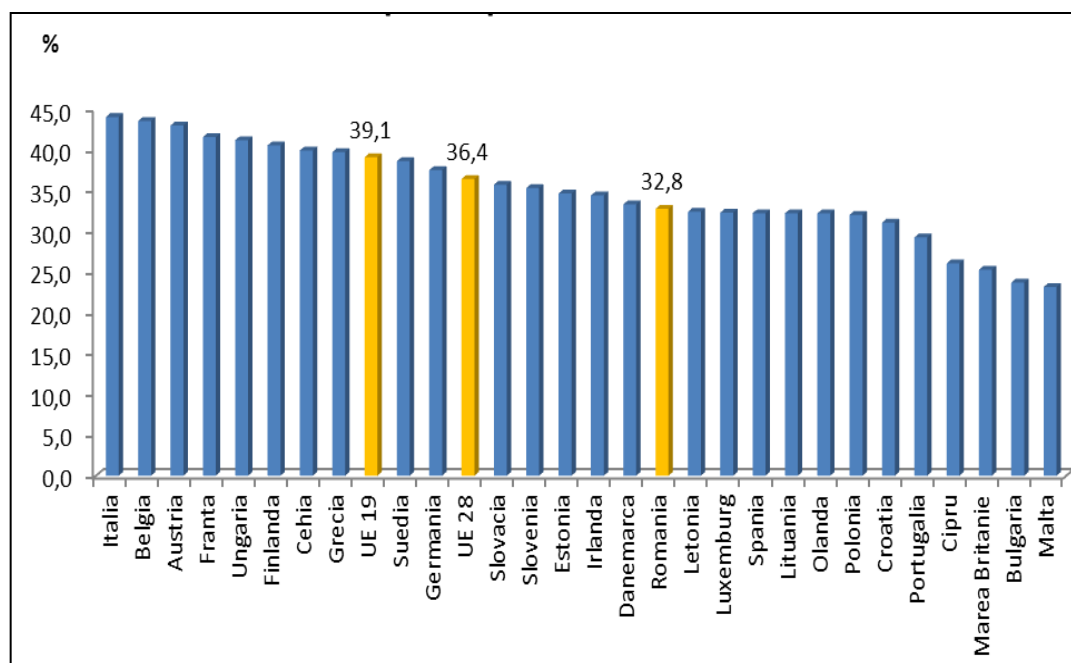
Figura 9. Evoluția cheltuielilor pentru sănătate din bugetul gospodăriilor în UE (pondere în PIB)

Creșterea nivelului de salarizare în România, treptat, până în 2038, ar reduce povara resimțită a contribuției și ar crește nivelul finanțării sistemului, în măsura în care dinamica veniturilor salariale din economie și cu deosebire din sectorul privat

ar devansa dinamica costurilor unitare din sistemul sanitar. Din acest punct de vedere perspectivele nu sunt încurajatoare, dat fiind decalajele dintre salariile medicilor din România și din UE.

O a doua soluție mult mai eficientă o reprezintă, cel puțin în prima jumătate a intervalului de prognoză, creșterea numărului de contribuabili, în primul rând a celor din categoria lucrătorilor pe cont propriu, dar și a celor din economia ascunsă. Aceasta ar însemna practic o dublare a numărului de contribuabili. La nivelul anului 2015 populația ocupată totală era de 8 535 mii persoane, iar contributorii circa 5 800 mii persoane (prin similitudine cu numărul celor care plătesc și contribuția la pensii). De asemenea, este de evidențiat că în mediul rural, lucrătorii pe cont propriu și lucrătorii familiali sunt în număr de aproximativ 2 060 mii persoane. În general aceștia nu plătesc asigurări de sănătate. Ar mai fi de evidențiat și categoria persoanelor ocupate care plătesc la un venit subdeclarat, la nivelul salariului minim.

Soluția reaşezării cotelor de contribuții nu este pentru moment de actualitate, dar pe termen lung pentru sustenabilitatea sistemului de sănătate va fi necesară o reapropiere a contribuției de media europeană. Posibilități sunt dacă se are în vedere că sarcina fiscală implicită pe remunerarea salarială este cu aproape 4 puncte procentuale sub media europeană.

Figura 10. Sarcina fiscală implicită pe remunerare salarială în anul 2014

Statul a păstrat o componentă socială destul de puternică privind accesul la servicii, dar în detrimentul calității serviciilor, care au putut și pot fi oferite la nivel occidental/optim doar în unele subcentre/ unități publice, pe fondul resurselor insuficiente. Accesul celor din zone fără acoperire cu servicii în ambulatoriu s-a concentrat către spitalele dotate din centrele județene/universitare, cu costuri mari pentru sistem (costurile cu spitalele sunt în prezent de aprox. 50% din buget, asistența primară fiind subfinanțată, la doar 7%) și pe fondul existenței unei medicini de prevenție subdezvoltată. Tratarea în ambulator și tratarea preventivă sunt mult mai puțin costisitoare decât tratarea în regim de spital.

Politica socială actuală în domeniul sanitar pune în discuție unele principii ale solidarității sociale. Cei care nu au contribuit deloc, în caz de nevoie pot să reintre rapid în sistem și să beneficieze de servicii medicale, plătind asigurarea pe ultimele 6 luni, la nivelul de 5,5% din venitul minim pe economie/ lună.

Politica socială actuală este favorabilă teoretic accesului la servicii, dar trebuie atras atenția că poate duce la comportamente raționale calculate de risc din partea tinerilor fără forme legale de muncă, de neasigurare: plătesc doar dacă voi fi în nevoie. Scutiți de la plată sunt și diverse categorii de beneficiari: de ex, casnicele, care au soțul plătitor de contribuții.

Principiile statului bunăstării actual statuează că sănătatea nu poate fi abandonată mecanismelor pieței și trebuie păstrată solidaritatea socială inter-generațională tineri-bătrâni, bolnavi-sănătoși, bogați-săraci, dar multele scutiri de la plata în sistem a diverselor categorii pot ridica semne de întrebare asupra echității plății în sistem, din partea celor care contribuie lunar.

ÎMBUNĂTĂȚIREA STĂRII DE SĂNĂTATE A POPULAȚIEI ÎN URMĂTORII 20 DE ANI

DURATA MEDIE A VIEȚII ÎN ROMÂNIA (SPERANȚA DE VIAȚĂ LA NAȘTERE)

În România, în perioada 2010–2015, creșterea duratei medii a vieții a fost o consecință a reformei sistemului medical, a apariției de noi medicamente, tehnicii medicale evaluate și creșterii nivelului de trai în fiecare familie. Astfel, speranța de viață la naștere a înregistrat o evoluție ascendentă an de an, ajungând în anul 2015 la 75,41 ani, prezentând diferențe pe medii de rezidență, respectiv 76,65 ani în mediul urban și 73,87 ani în mediul rural. În perioada 2010–2015, în mediul urban creșterea a fost mai mică decât în mediul rural (1,4 ani, respectiv 1,7 ani).

La nivelul anului 2015, durata medie a vieții a fost mai mare la femei cu circa 7 ani decât la bărbați, respectiv 78,91 ani față de numai 71,96 ani. În intervalul 2010–2015 speranța de viață la femei a înregistrat o creștere mai lentă decât la bărbați (1,27 ani față de 1,69 ani). Diferențele mari dintre cele două durate medii de viață sunt generate de o rată mai mare a mortalității bărbaților decât a femeilor (12,5 la 1000 locuitori în cazul bărbaților și 11 decedați la 1000 locuitori la femei).

Principala cauză de deces o reprezintă, în ambele cazuri, bolile aparatului circulator, urmate de bolile tumorale.

În contextul UE, în anul 2014, durata medie a vieții în România, de 75,5 ani, se situa de departe de media UE (28 țări) care a fost de 80,9 ani.

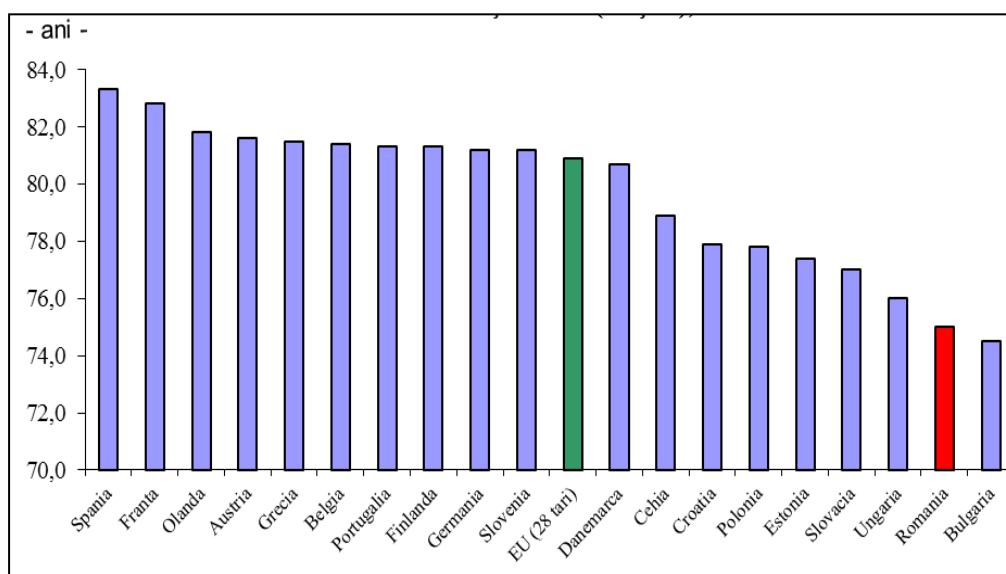

Figura 11. Durata medie de viață în UE 28 în anul 2014

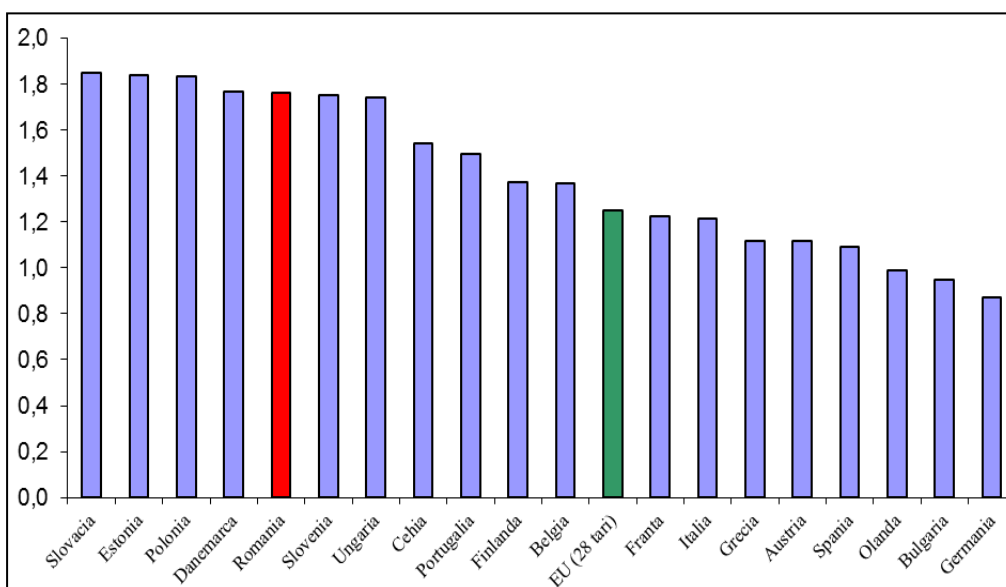

Figura 12. Dinamica duratei de viață în UE 28 în anul 2014 vs 2010

Totuși, țara noastră se află printre țările cu cea mai mare dinamică a duratei medii a vieții alături de Polonia, Danemarca, Estonia și Slovenia, depășind cu 0,5 puncte procentuale media UE (28 țări).

În vederea creșterii duratei medii a vieții populației, rolul cel mai important îl au politicile de dezvoltare a sistemului sanitar, alocarea unui procent mai mare din PIB pentru dezvoltarea infrastructurii din sănătate, protejarea și consolidarea familiei ca factor de întărire a sănătății prin efectul protector asupra membrilor ei, politicile de protejare a mediului natural și social.

DIMINUAREA MORBIDITĂȚII /MORTALITĂȚII

Speranța medie de viață în România este printre cele scăzute din regiune (doar 74,4 ani față de media UE27 de 80,3). Speranța de viață la naștere este o măsură a calității vieții și a cunoscut o ușoară scădere din 2007 în 2013, atât la femei cât și la bărbați. (sursa: Eurostat, 2012).

Datele de morbiditate reprezintă în România un amestec de indicatori specifici țărilor dezvoltate (mortalitate ridicată prin boli cardio-vasculare, creșterea ratei cancerelor) cu indicatori specifici țărilor în curs de dezvoltare (rată crescută a unor boli infecțioase, rata crescută a TBC, rate crescute ale unor boli cu transmitere sexuală).

Principala cauză de deces sunt bolile aparatului cardio-vascular. În Vest, tendința este de reducere a acestei rate, în România, ea este în creștere.

Decesele atribuite afecțiunilor maligne sunt sub media UE, dar România are cea mai mare rată de deces prin cancerul de col uterin, ca urmare a unui slab screening al populației pentru depistare precoce (sursa: MS, 2013).

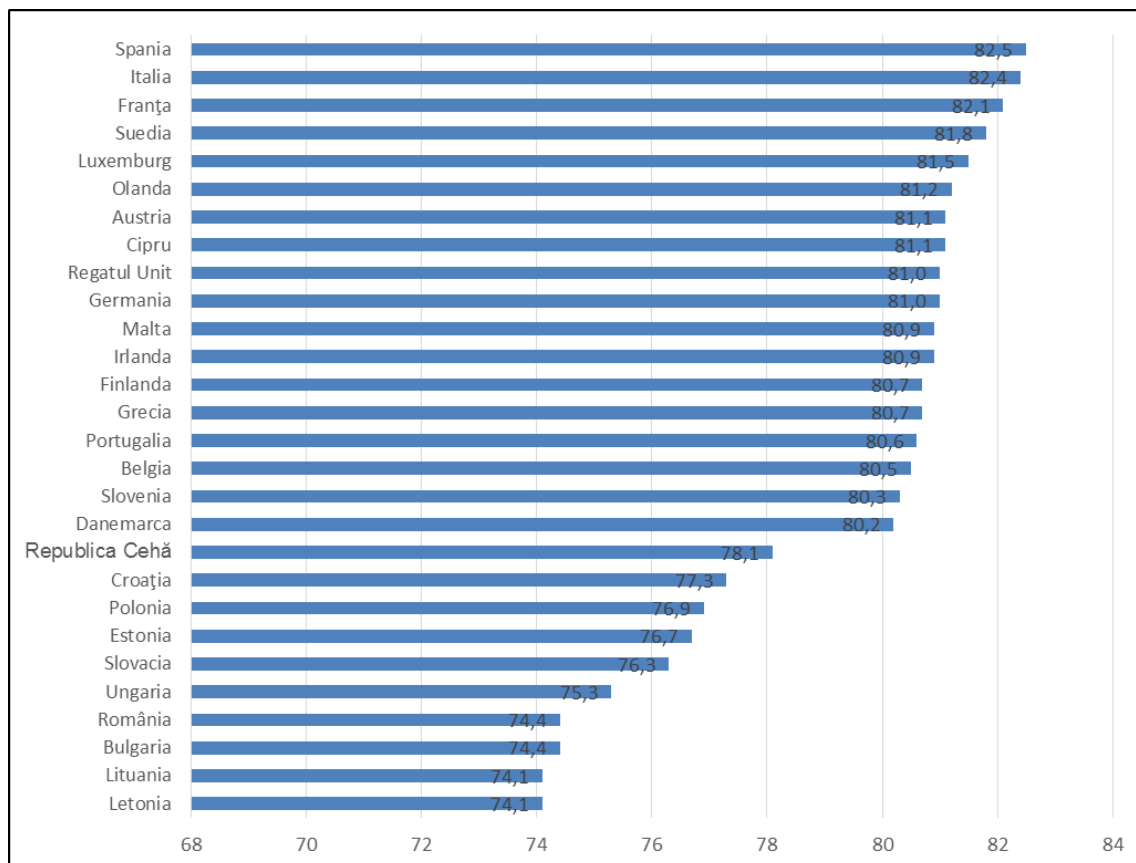
Printre măsurile care se pot lua pentru reducerea poverii bolilor netransmisibile în rândul populației sunt depistarea precoce a bolilor cardio-vasculare și a cancerului, prin screening organizat și tratarea lor prin servicii de sănătate de calitate; investirea în medicina de urgență, care este în momentul de față subfinanțată (sursa: MS, 2013), educarea populației pentru prezentarea la medic de la primele semne ale unei boli; educarea populației în sensul adoptării unui stil de viață sănătos și a scăderii consumului de alcool și tutun.

Incidența tuberculozei a scăzut constant, din 2001, ajungând la 68,2 cazuri noi la 10 000 persoane în 2011. Incidența TB în România rămâne cea mare din UE27. O provocare importantă pentru sectorul de sănătate românesc este legată de ponderea destul mare a recidivelor și povara prin formele multi-rezistente la tratament (sursa: MS, 2013). Incidența TB rămâne asociată cu sărăcia, standardul de viață scăzut a unor grupuri.

După incidența infecției cu virusurile hepatitice B (HVB) și C (HVC), România deținea locul doi în Europa în 2011, chiar dacă în intervalul 2000–2010 incidența hepatitei infecțioase a scăzut substanțial, ajungând la 1/5 din incidența din anul 2000 pentru HVB și la 1/4 din valoarea inițială pentru HVC. Deși în

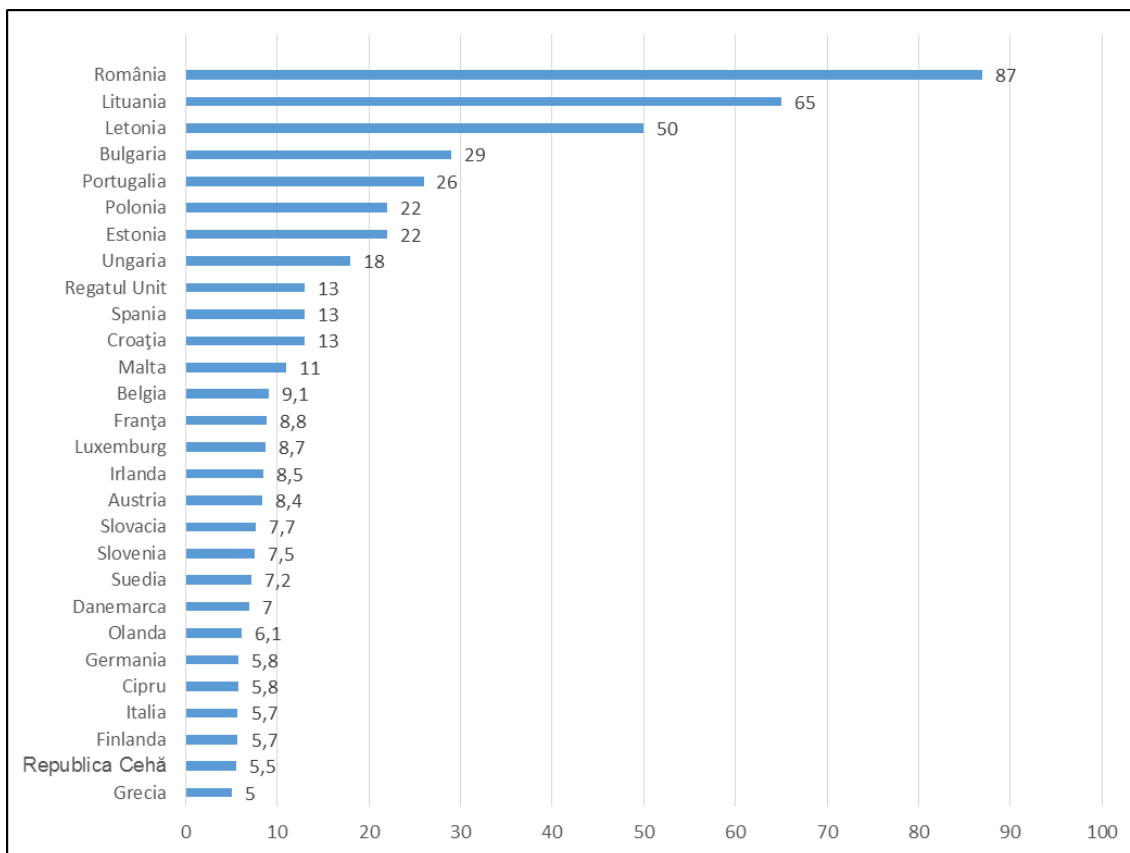
scădere marcată după 2002, incidența sifilisului rămâne de circa două ori mai mare comparativ cu media europeană (ușor peste 10‰, adică 2209 cazuri) (sursa: MS, 2013).

Sursa: Eurostat 2015

Figura nr 13. Speranța de viață la naștere România și alte statele UE în anul 2012

Ca măsuri de intervenție este nevoie de întărirea capacității sistemului național de supraveghere a bolilor transmisibile. Bolile transmisibile care pot fi prevenite prin vaccinare trebuie să constituie în continuare o prioritate de sănătate publică. Menținerea unor rate adecvate de depistare și succes terapeutic pentru TBC, o atenție specială fiind acordată tuberculozei multidrog rezistente. Reducerea incidenței bolilor transmisibile HIV și hepatitele virale și asigurarea accesului pacienților la tratamente antivirale.

Sursa: WHO, 2015.

Figura 14. Incidența tuberculozei în România și statele membre UE în anul 2013 (îmbolnăviri la o sută de mii de locuitori)

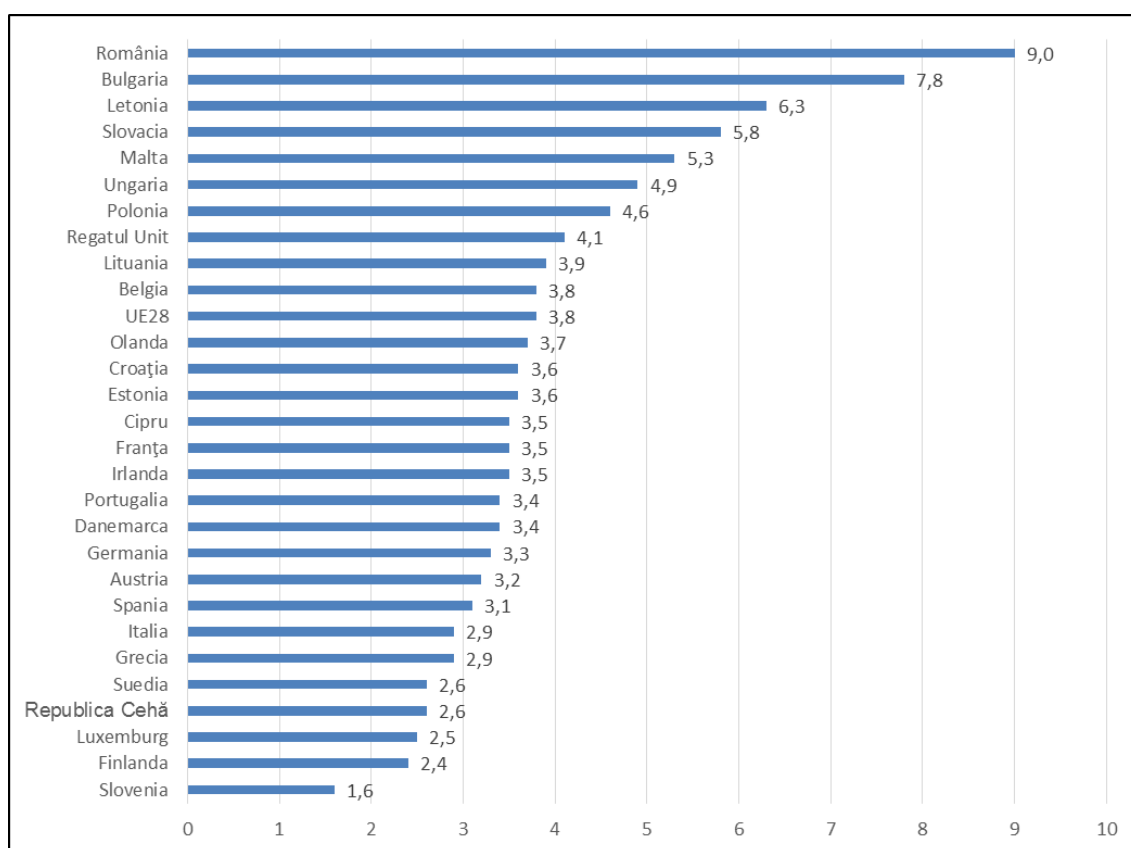
ÎMBUNĂTĂȚIREA STĂRII DE SĂNĂTATE A MAMEI ȘI COPILULUI

Mortalitatea infantilă și maternă sunt indicatori cu o puternică corelare cu performanțele sistemului sanitar. Deși au cunoscut o îmbunătățire de-a lungul perioadei de 25 de ani de după revoluție, o serie de indicatori rămân încă problematici, cu decalaje importante față de media UE: cea mai ridicată mortalitate infantilă din UE (9 la 1 000 născuți vii față de 3,8 media UE27, în 2012) (sursa: Eurostat, 2012).

Riscul de deces este mai mare în mediul rural decât în urban și diferă între județe. Decesele infantile survin preponderent în prima lună de viață (57%). O bună parte din decese sub 1 an survin la domiciliu, iar majoritatea decedează fără asistență medicală pentru boala cauzatoare de deces (sursa: MS, 2013).

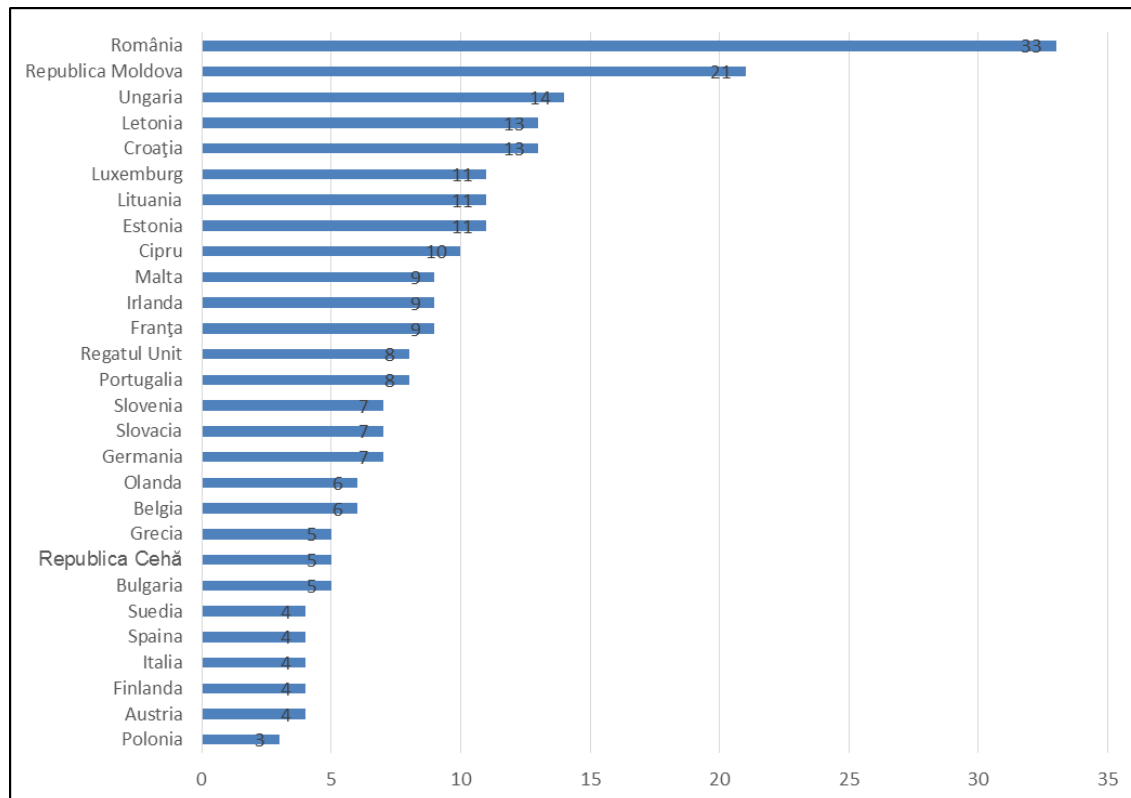
Evidențele indică un deficit de îngrijiri medicale în perioada prenatală la nivelul medicinei primare, mai ales în cazul femeilor vulnerabile. (UNICEF). Ratele mortalității infantile și materne înalte reflectă în mare măsură calitatea redusă a serviciilor.

Principalele puncte în care trebuie acționat sunt, în cazul mortalității infantile, supravegherea mamei în timpul sarcinii, bolile parazitare sau infecțioase ale nou născutului, imunizarea. În cazul mortalității materne: creșterea numărului de servicii de obstetrică de urgență în regiunile unde nu există, răspândirea mai bună a informațiilor de planning familial/sănătate a reproducerii, creșterea numărului de nașteri asistate de o persoană cu pregătire medicală.

Figura 15. Rata mortalității infantile în România și alte state UE în anul 2012

Sursa: Eurostat, 2015

Figura 16 . Rata mortalității materne în România alte state UE în anul 2013 i)

Sursa: WHO, 2015.

REDUCEREA SARCINILOR LA FETELE MINORE

Aproximativ 10% din totalul avorturilor înregistrate anual în statisticile oficiale survin la fetele de 15–19 ani (11% în 2005, 9,6% în 2010) (INS, 2012), iar circa 4000 avorturi anual survin la sub 15 ani. Incidența avortului la cerere este de peste două ori mai mare decât media UE27, reflectă o nevoie încă neacoperită de servicii de planificare familială, mai ales la grupurile vulnerabile.

Circa 10% din nașteri survin la fetele de până la 19 ani. Prevenirea sarcinilor nedorite este cu atât mai importantă cu cât maternitatea precoce, mai ales cu o sarcină nedorită, presupune riscuri socio-economice importante (abandon infantil, abandon școlar și risc ulterior de excluziune socială) (sursa: INS, 2012).

Este nevoie de reducerea numărului de avorturi și reducerea numărului de sarcini la minore. Pentru grupurile vulnerabile, este importantă țintirea mai bună a acestei populații cu sprijinul asistenței medicale primare. În sistemul de educație, este nevoie de creșterea nivelului de cunoștințe privind sănătatea reproducerii la adolescenți.

ÎMBUNĂTĂȚIREA STĂRII DE SĂNĂTATE ORALĂ A POPULAȚIEI

Starea de sănătate orală a populației este problematică în prezent mai ales în mediul rural.

Statisticile indică un profil defavorabil instalat încă de la vârste precoce: 3/4 copii între 5 și 13 ani au carii pe dinții temporari cel mai adesea netratate (75%), 4/10 au carii pe dinții definitivi și cam tot atâția au placă dentară semnificativă (sursa: MS, 2013).

Sectorul de servicii medicale stomatologice se caracterizează prin lipsa cabinetelor stomatologice în rural și o privatizare masivă a sectorului serviciilor, fără o acoperire prin asigurări de sănătate. Prin urmare, accesul grupurilor defavorizate social și sărace este redus în contextul actual al prețurilor sistemului privat stomatologic.

Este nevoie prin urmare de o politică de acoperire a serviciilor stomatologice de către Casă pentru un pachet care să asigure rezolvarea problemelor de dentiție. Se pot de asemenea realiza caravane stomatologice, de servicii medicale private, decontate de către Casa de Asigurări, care să ajungă în mediul rural, pentru accesul populației din rural la aceste servicii.

ÎMBUNĂTĂȚIREA SĂNĂTĂȚII MENTALE A POPULAȚIEI

Subiecții cu probleme de sănătate mentală constituie un grup vulnerabil, uneori stigmatizat și deseori insuficient integrat în societate (sursa: MS, 2013).

În domeniul sănătății mentale este nevoie de creșterea numărului de specialiști disponibili, îmbunătățirea infrastructurii deficitare (calitatea clădirilor și numărul paturilor din spitalele de psihiatrie mic comparativ cu alte țări europene, sub 1 la mia de locuitori) și dezvoltarea de servicii comunitare. De asemenea, depistarea precoce a cazurilor de boli mentale și accesul la servicii de calitate în domeniu.

În România, sinuciderea în rândul tinerilor cu vârste între 15 și 19 ani înregistrează o rată de 6,3 decese la 100 000 de locuitori, comparativ cu media europeană de 4,6. Rata suicidului masculin este de 9,2, comparativ cu 6,9, media UE, iar rata suicidului feminin, de 3,2, comparativ cu 2,2, media UE (sursa: Eurostat).

Tabelul 2. Scenariul optimist pentru indicatorii privind starea de sănătate a populației

	SCENARIU OPTIMIST			
	prezent	2020	2028	2038
SPERANȚA DE VIAȚĂ LA NAȘTERE (ANI)	75,4 (2015)	76,9 (Polonia, 2012)	78,1 (Cehia, 2012)	80,3 (Slovenia, 2012)
MORTALITATEA INFANTILĂ /LA 1000 NOU NĂSCUȚI VII	8 (2015)	7	4,6 (Polonia, 2012)	3,6 (Croatia, 2012)
MORTALITATEA MATERNĂ /LA 100 000 NAȘTERI	31 (2015)	21 (Republica Moldova, 2012)	17	13 (Letonia, Croatia, 2012)
INCIDENȚA TUBERCULOZEI /100 000 LOCUITORI	87 (2012)	65 (Lituania, 2012)	50 (Letonia, 2012)	29 (Bulgaria, 2012)
MORTALITATEA CAUZATĂ DE CANCERUL DE COL UTERIN /100 000 FEMEI	12,4 (2014)	11,59 (Lituania, 2012)	9,68 (Estonia, 2012)	7,9 (Ungaria, 2012)
MORTALITATE EVITABILĂ (PREVENTABLE DEATHS) /100 000 LOCUITORI	345,2 (2012)	301,7 (Croatia, 2012)	266,7 (Cehia, 2012)	246,6 (Polonia, 2012)

Tabelul 3. Scenariul pesimist pentru indicatorii privind starea de sănătate a populației

	SCENARIU PESIMIST			
	prezent	2020	2028	2038
SPERANȚA DE VIAȚĂ LA NAȘTERE (ANI)	75,4 (2015)	75, 4	76,0 (Slovenia, 2012)	78,0
MORTALITATEA INFANTILĂ /LA 1000 NOU NĂSCUȚI VII	8 (2015)	7,8 (Bulgaria, 2012)	6,3 (Letonia, 2012)	5,8 (Slovenia, 2012)

MORTALITATEA MATERNĂ /LA 100 000 NAȘTERI	31 (2015)	28	25	21 (Republica Moldova, 2012)
INCIDENȚA TUBERCULOZEI /100 000 LOCUITORI	87 (2012)	75	60	50 (Letonia, 2012)
MORTALITATEA CAUZATĂ DE CANCERUL DE COL UTERIN /100 000 FEMEI	12,4 (2014)	14	13,5	11,59 (Lituania, 2012)
MORTALITATE EVITABILĂ (PREVENTABLE DEATHS) /100 000 LOCUITORI	345,2 (2012)	325	315	301,7 Croația, 2012)

SCENARII DE CONVERGENȚĂ A SISTEMULUI DE SĂNĂTATE

Pentru a se înregistra progresul așteptat și evidențiat la punctul anterior în ce privește starea de sănătate a populației este necesar ca în următorii 20 de ani cheltuielile de sănătate, resursa umană și infrastructura să atingă nivelurile medii din Uniunea Europeană.

În ceea ce privește **cheltuielile pentru sănătate**, pentru viabilitatea sectorului medical și creșterea performanțelor trebuie amplificate deopotrivă sursele publice și sursele private de finanțare. Este necesară menținerea proporției actuale între cheltuielile publice și private (50% – 50%), dar cu creșterea ponderii investițiilor private în unitățile spitalicești publice (pentru serviciile de bază gratuite).

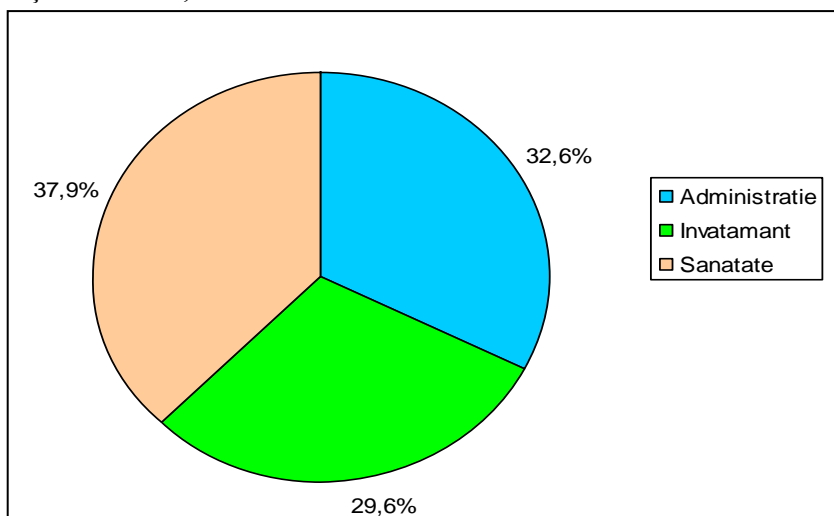
Toate evaluările și estimările Comisiei Europene arată că cel mai fezabil obiectiv pentru cheltuielile publice este ca acestea să reprezinte, la orizontul anului 2038, circa 6% din PIB.

Previziunile privind resursele financiare publice pentru sectorul de sănătate, corelat cu evoluția duratei de viață și îmbunătățirea stării de sănătate pe termen lung, sunt diferențiate pe trei scenarii:

- alocarea constantă a 5% din PIB, asemănător cu ce este în prezent (între 4 și 5%), dar cu o creștere deosebită a eficienței și realocării în interiorul sectorului;
- alocarea progresivă, respectiv 5% până în anul 2028 și 6% în ultimii 10 ani;
- alocarea unor fonduri suplimentare semnificative, respectiv 6% până în anul 2028 și 7% după; acoperirea se va realiza din surse bugetare interne, dar cu prioritate din fondurile europene.

În scenariul pesimist, al menținerii alocărilor bugetare, decisivă va fi modificarea structurii cheltuielilor bugetare, prin reducerea celor destinate funcționării administrației publice.

În prezent, structura valorii adăugate brute din acest domeniu se remarcă faptul că cele trei ramuri au o contribuție relativ echilibrată. Astfel, la nivelul anului 2014 sănătatea a reprezentat 37,9% din total sector, urmată de administrație cu 32,6% și de învățământ cu 29,6%.

Figura 17. Structura valorii adăugate brute din administrația publică în România în anul 2014

În ipoteza structurii actuale a cheltuielilor totale, sănătatea poate beneficia de 12% din PIB, iar parteneriatul public-privat poate majora ponderea până la 15% din PIB.

Referitor la **accesul la servicii de sănătate**, în prezent aproape 10% reprezintă populație cu nevoi medicale neîndeplinite (cei care își doresc și nu pot aplica). La nivelul Uniunii Europene procentul este de 3,8%. Având în vedere și progresele evidențiate și de celelalte strategii guvernamentale sau de capitolul din Strategia Academiei (transport, nivel de trai) este posibil ca România să ajungă la mai puțin de 4%.

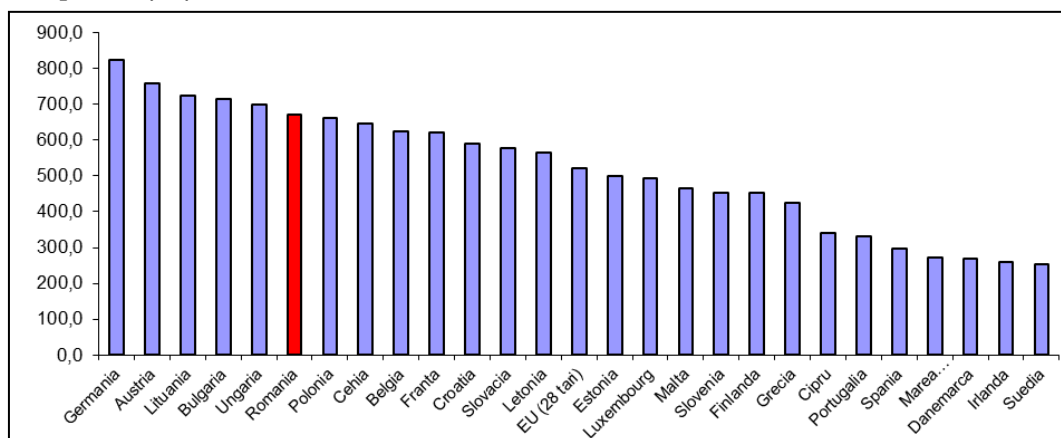
Numărul de beneficiari ai serviciilor de sănătate este foarte redus. O mare parte din populație nu apelează periodic la sistemul medical (ne referim la cei care pot accesa și nu accesează serviciile de sănătate).

Semnificativ pentru accesarea serviciilor de sănătate de către populație este **numărul de consultații medicale pe locuitor**, caz în care există un decalaj pronunțat față de media UE. În anul 2013 în România se efectuau 4,9 consultații pe locuitor (sursa: Eurostat), față de 6,2 consultații pe locuitor în medie în UE. Sugestiv pentru comportamentul inadecvat al populației din România este și

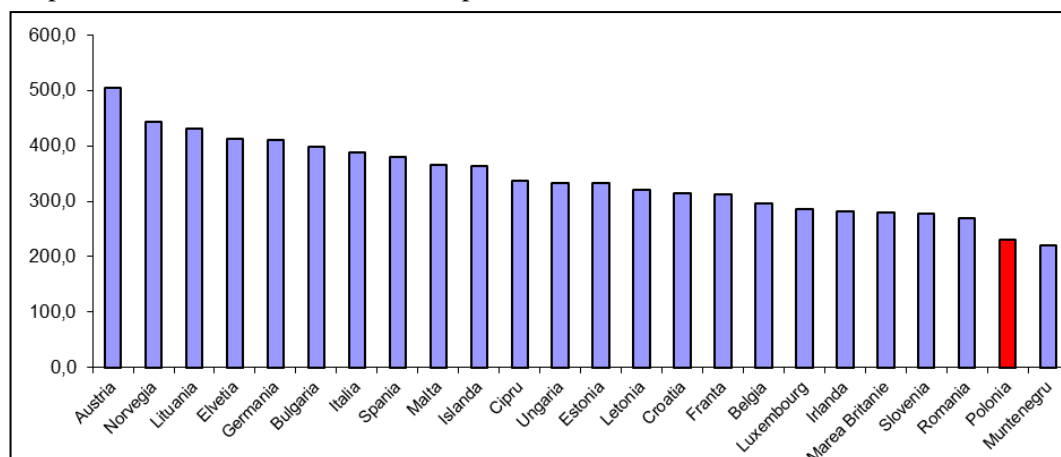
constanta acestui număr. Din anul 2008 se menține la 5 consultații medicale pe locuitor, iar față de începutul anilor 2000 este mai redus (de exemplu în anul 2003 se efectuau 5,6 consultații).

În ceea ce privește **infrastructura**, este de remarcă faptul că numărul paturilor de spital este deja convergent cu situația din țările Uniunii Europene, și anume la 100 de mii de locuitori în România sunt cu 150 paturi mai mult decât media UE. Ținta pentru viitor este multiplicarea și diversificarea zonală a unităților spitalicești și modernizarea celor existente.

Figura 18. Numărul paturilor din spitale la 100000 de locuitori în anul 2014

Referitor la **resursa umană** este de subliniat decalajul foarte mare în ce privește medicii și personalul medical ajutător. Ținta o reprezintă dublarea resursei umane în următorii 20 de ani. Astfel, la orizontul anului 2038 previziunile prevăd creșterea numărului medicilor raportat la 100 000 persoane cu domiciliul stabil în România de la 270/100 000 persoane la 456/100 000 persoane, iar numărul total al personalului medical (fără personal auxiliar) să se majoreze de la 978/100 000 persoane în 2014 la 1 816/100 000 persoane.

Figura 19. Numărul medicilor la 100000 de locuitori în anul 2014

În cadrul resursei umane, România are decalaje importante nu numai în cazul medicilor, ci și a personalului medical ajutător. **Numărul de asistenți practicanți la 100 000 de locuitori** este în România cu aproape 30% sub media europeană, față de 23% în cazul medicilor practicanți.

Ca urmare a analizei anterioare și în concordanță cu previziunile pe termen lung ale Comisiei Europene din „Aging Raport” ediția 2013, convergența sistemului de sănătate până în anul 2038 este posibilă. Singurele decalaje care nu pot fi îndepărtate sunt cele cu privire la resursa umană, mai ales că pe prima parte a intervalului de prognoză, fluxul către alte țări europene va continua.

Tabelul 4. Scenarii de convergență a sistemului de sănătate

	2015	2020	2028	2038
1. Scenariu optimist				
▪ Cheltuieli publice (% din PIB)	4,0	5,0	6,0	7,0
▪ Cheltuieli private (% din PIB)	3,9	5,5	6,5	8,0
▪ Total cheltuieli (% din PIB)	7,9	10,5	12,5	15,0
▪ Număr paturi la 100 000 loc.	671 (2014)	676	684	696
▪ Număr medici la 100 000 loc.	270 (2014)	279	288	297
▪ Număr beneficiari [*]) – mii pers.	1531 (2013)	1640	1760	1880
2. Scenariu realist				
▪ Cheltuieli publice (% din PIB)	4,0	4,7	5,0	6,0
▪ Cheltuieli private (% din PIB)	3,9	5,0	5,0	6,0
▪ Total cheltuieli (% din PIB)	7,9	9,7	10,0	12,0
▪ Număr paturi la 100 000 loc.	671 (2014)	673	679	689
▪ Număr medici la 100 000 loc.	270 (2014)	274	283	289
▪ Număr beneficiari [*]) – mii pers.	1531 (2013)	1620	1740	1860
3. Scenariu pesimist				
▪ Cheltuieli publice (% din PIB)	4,0	4,5	5,0	5,0
▪ Cheltuieli private (% din PIB)	3,9	4,5	5,0	5,0

▪ Total cheltuieli (% din PIB)	7,9	9,0	10,0	10,0
▪ Număr paturi la 100 000 loc.	671 (2014)	672	675	681
▪ Număr medici la 100 000 loc.	270 (2014)	271	273	279
▪ Număr beneficiari ^{*)} – mii pers.	1531 (2013)	1584	1660	1760

Notă: Scenariul pesimist reprezintă scenariul de referință, iar cel realist reprezintă scenariul de convergență cu UE, asemănător cu prognozele Comisiei Europene.

*) Numărul reprezintă persoanele dependente de sistemul de sănătate (boli cronice și alte stări de sănătate deteriorată care necesită asistență pe termen mai lung)

CONCLUZII

Schimbările demografice (care duc la îmbătrânirea populației și la migrarea specialiștilor), schimbările climatice (care facilitează apariția de noi agenți infecțioși), precum și modificările în spectrul patologiilor (cu creșterea morbidității prin boli non-transmisibile) reprezintă provocări majore ce trebuie analizate atent în strategia pentru sănătate. Promovarea medicinei personalizate bazată pe identificarea predispoziției genetice pentru dezvoltarea unor maladii complexe permite definirea unui profil individual de risc și identificarea variațiilor în răspunsul la un anumit tip de terapie. Pentru a se sincroniza cu restul statelor membre ale UE, care nu au încă un avans foarte mare în implementarea medicinei personalizate în propriile strategii de sănătate, dar și pentru recuperarea decalajului și respectarea angajamentelor asumate de România la nivel european pentru asigurarea sustenabilității programelor de sănătate publică, de prevenție a bolilor cronice și transmisibile și de cercetare medicală, echipa acestui proiect a încercat orientarea strategiei pentru sănătate către prioritizarea abordărilor moderne, personalizate bazate pe: identificarea predispoziției genetice pentru dezvoltarea unor maladii complexe, definirea unui profil individual de risc și de răspuns la terapie.

Astfel, până în anul 2020 obiectivele generale și specifice pentru dezvoltarea sistemului de sănătate în România ar fi:

- Dezvoltare mai accelerată a sistemului de sănătate comparativ cu cea a restului economiei;
- Alinierea finanțării în sănătate cu nivelul european – cca 10% din PIB pentru a valorifica potențialul existent și pentru promovarea produselor și serviciilor indigene pentru sănătate, ar încuraja cooperarea între instituțiile medicale și operatorii economici privați.

- Formarea constantă a resursei umane cu evaluarea și cuantificarea periodică și sistematică a performanțelor, monitorizarea gradului de transfer al rezultatelor cercetării, remodelarea managerială continuă și restructurarea economică bazată pe parteneriatul public-privat; politici flexibile în domeniul formării de specialiști; asigurarea unui mediu favorabil dezvoltării intelectuale și profesionale a cercetărilor, doctoranzilor etc.; diseminarea eficientă a rezultatelor de excepție obținute în sistemul medical și în cercetarea medicală.
- Promovarea medicinei personalizate prin implementarea și finanțarea constantă și coerentă a unor programe care să asigure: screening și diagnostic timpuriu; identificarea unor markeri de prognostic și predicție specifici pentru un anumit tip de patologie; co-dezvoltarea unui biomarker de diagnostic cuplat cu medicamentul adecvat (companion diagnostics), identificate în volumul III al „Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani” (Editura Academiei Române, București, 2016, ISBN 978-973-27-2615-0)
Până în anul 2035, România ar trebui să aibă ca obiective generale:
  - Identificarea predispoziției genetice pentru dezvoltarea unor maladii și definirea unui profil individual de risc;
  - Introducerea unor algoritmi diagnostici și terapeutici în funcție de biomarkeri de predicție ai evoluției bolii;
  - Dezvoltarea unor metode inovative de tratament și profilaxie.

Pentru a putea reduce decalajele față de restul statelor membre ale UE, strategia pentru sănătate va trebui să atingă aceste obiective prin măsuri specifice în toate domeniile de sănătate publică, care pot beneficia de acest tip de abordare, cel puțin în perioada 2020–2035.

Sănătatea este considerată un domeniu „cu impact critic asupra calității vieții și a resuselor publice”. Numai impactul economic indirect al stării de sănătate a populației este estimat la câteva procente din PIB. De asemenea, în domeniile de specializare inteligentă se regăsesc o serie de direcții cu aplicabilitate imediată în strategia centrată pe medicina personalizată: bioeconomia cu cercetări aplicative în industria farmaceutică, tehnologia informației și a comunicațiilor și eco-nanotehnologii. Impactul pe care îl pot avea fondurile europene, suma pusă la dispoziție prin Programul Operațional Regional 2014–2020 pentru domeniul sănătate fiind de 326 milioane euro pentru îmbunătățirea infrastructurii în domeniul sănătății, dar și alte fonduri destinate unor proiecte care au ca obiective inovația în domeniul sănătății, cercetarea aplicativă pentru îmbunătățirea calității asistenței medicale, e-sănătate, asigurarea de servicii medicale sustenabile, formarea personalului și cooperarea europeană.

Deși au cunoscut o îmbunătățire de-a lungul perioadei de 25 de ani de după revoluție, o serie de indicatori rămân problematici, cu decalaje importante față de media UE: cea mai ridicată mortalitate infantilă din UE (9 la 1 000 născuți vii față de 3,8 media UE27, în 2012), cea mai mare incidență a TBC din UE (87 la 100 000 locuitori în 2013, de 10 ori mai mare față de unele țări UE occidentale). Speranța

medie de viață continuă să fie printre cele mai scăzute din regiune (74,4 ani față de 80,3 media UE 27), iar speranța de viață sănătoasă la naștere (57,9 România în 2013, față de 61, 5 ani media UE 28) a cunoscut un trend constant de ușoară scădere din 2007 în 2013, în România, atât la femei, cât și la bărbați (de la 62,9% în 2008 la 57,9 în 2013). Deși eforturile financiare ale statului român au crescut în ultimii 10 ani în cifre absolute, dar și procentual, lipsurile din sistem continuă să persiste, iar, în context european, finanțarea sistemului românesc rămâne scăzută. România continuă să fie pe unul dintre ultimele locuri din UE în ceea ce privește resursele alocate sănătății, jumătate din cât alocă țări precum Germania, Franța, Belgia sau Olanda. Alocarea cheltuielilor publice pentru sănătate trebuie să ajungă la un minim de 7% din PIB.

Nu doar indicatorii stării de sănătate sunt defavorabili în România în comparație cu UE, ci și cei referitor la servicii medicale: numărul de medici/100 000 loc, numărul de consultații. Decalajul între regiuni și între rural și urban în România rămâne o problemă: în rural, asigurarea cu medici este de 3 ori mai mică decât în urban, există localități rurale fără medic de familie.

Proiect 8

PROIECTUL EUROPEAN AL DUNĂRII / STRATEGIA NAȚIONALĂ A DUNĂRII

Coordonator: ACAD. CRISTIAN HERA

INTRODUCERE

INFORMAȚII GENERALE

Proiectul prioritar nr. 8 intitulat „**Proiectul European al Dunării/Strategia Națională a Dunării**”, făcând parte din « **Proiectul de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani (2016–2035)** » al Academiei Române, cuprinde problematica complexă din domeniul cercetării - inovării, cât și socio - economică referitoare la regiunea Dunării Românești.

Fluviul Dunărea reprezintă o « coloană vertebrală » a spațiului european, un coridor de transport (Coridorul pan-european nr. 7) și de conexiune între Est și Vest, dintre Marea Neagră și Marea Nordului, prin culoarul navigabil Rin – Main – Dunăre. Luând în considerație importanța fluviului și a regiunii dunărene, Uniunea Europeană a adoptat în anul 2011 o strategie macro-regională (Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării – SUERD), care asigură un cadru durabil pentru integrarea politicilor și acțiunilor în vederea dezvoltării coerente și sustenabile a regiunii într-o regiune prosperă a Uniunii Europene la nivelul secolului 21.

SUERD reprezintă o prioritate pentru Guvernului României în condițiile în care potențialul de dezvoltare durabilă a regiunii oferit de fluviu și de bazinul său hidrografic este considerabil, iar România este una dintre țările riverane Dunării cele mai importante din UE (peste 95% din teritoriul țării face parte din bazinul fluviului, 1075 km din cursul Dunării se află pe teritoriul țării, Delta Dunării și conexiunea fluviului cu Marea Neagră sunt, de asemenea, pe teritoriul României).

Academia Română, recunoscând beneficiile pe care SUERD le poate aduce României în construirea societății bazate pe cunoaștere și îmbunătățirea calității vieții, protecția mediului și diminuarea efectelor hazardelor de risc natural și antropogen, dezvoltarea cooperărilor și schimburilor internaționale, încheierea de parteneriate de afaceri și cooperări între sectorul public și cel privat, atragerea de investiții în domenii strategice precum infrastructurile de transport, mediu și energie, etc., și considerând că eficiența acțiunilor din cadrul SUERD va crește semnificativ dacă cercetarea științifică și inovarea vor toate acțiunile cuprinse în Strategie, a elaborat Strategia Națională în domeniul cercetării și inovării pentru regiunea Dunării Românești și o propune spre adoptare (proiectului prioritar Nr. 8

„Proiectul European al Dunării/Strategia națională a Dunării”). În prezentul volum prezentăm o sinteză a Strategiei pentru Dunărea Românească, elaborată de Academia Română.

Atât Planul de Acțiune al Strategiei Naționale în domeniul Cercetării și Inovării pentru Dunărea Românească, cât și țintele care trebuie atinse pe parcursul celor 20 de ani luați în considerație, sunt documente perfectibile pentru a reflecta evoluția reală a situației în regiunea Dunării românești. Planul de Acțiune și țintele de dezvoltare pentru a fi operaționale și eficiente trebuie să fie luate în considerație de organele de stat pentru o finanțare și o susținere corespunzătoare.

ECHIPA DE EXPERTI

Coordonator Proiect Acad. Cristian Hera	Vicepreședinte al Academiei Române
Responsabil proiect Acad. Nicolae Panin	Academia Română – Presedintele Secției de Științe Geonomice; Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină – GeoEcoMar
Experti:	
Acad. Octavian Popescu	Institutul de Biologie al Academiei Române, Director
Dr. Cristina Sandu	Institutul de Biologie al Academiei Române, Danube Sturgeon Task Force
Acad. Dan Bălțeanu	Institutul de Geografie al Academiei Române, Director
Dr. Monica Dumitrașcu	Institutul de Geografie al Academiei Române, Director Adjunct
Dr. Bianca Mitrică	Institutul de Geografie al Academiei Române
Dr. Ana Popovici	Institutul de Geografie al Academiei Române
Dr. Marta Jurchescu	Institutul de Geografie al Academiei Române
Dr. Carmen Beatrice Păuna	Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române
Dr. Manuela Sidoroff	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Științe Biologice, Director General
Dr. Mihaela Păun	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Științe Biologice

Dr. Adrian Stănică	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină – GeoEcoMar, Director Științific
Dr. Laura Duțu	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină – GeoEcoMar
Dr. Florin Duțu	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină – GeoEcoMar
Dr. Radu Suci	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Delta Dunării
Dr. Iulian Nichersu	Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Delta Dunării
Dr. Mădălin Enache	Institutul de Biologie al Academiei Române

STRATEGIA NAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘI INOVĂRII PENTRU REGIUNEA DUNĂRII ROMÂNEȘTI

PREAMBUL

Luând în considerare importanța SUERD pentru România și faptul că cercetarea științifică și tehnologică și inovarea trebuie să susțină integral acțiunile prioritare menite să contribuie la dezvoltarea multilaterală și sustenabilă a țării, **Academia Română propune spre adoptare următoarea Strategie Națională în Domeniul Cercetării și Inovării pentru Regiunea Dunării Românești (SNRDR).**

A. INTERCONECTAREA REGIUNII DUNĂRII ROMÂNEȘTI CU RESTUL BAZINULUI FLUVIULUI:

A.1. Îmbunătățirea mobilității și a multimodalității

A.1.1. Căi navigabile interioare mai fiabile, în principal îmbunătățirea navigabilității pe cursul inferior al Dunării pe durata întregului an; Creșterea până în anul 2020 a transportului de marfă pe fluviu cu 20% față de volumul înregistrat în anul 2010; Înlăturarea blocajelor existente în calea navigației pe fluviu, în principal a pragurilor cu adâncimi mici de apă; Utilizarea navelor nepoluante, de ultimă generație, adaptate pentru navigația pe fluviu pe toată durata anului.

A.1.2. Legături rutiere, feroviare și aeriene, pe teritoriul țării, precum și cu alte zone dezvoltate din Uniunea Europeană și nu numai; Aducerea infrastructurii rutiere, feroviare și aeriene la nivelul țărilor dezvoltate din UE pentru asigurarea unor timpi de călătorie/transport îmbunătățiți și competitivi; Realizarea celor 4 Coridoare de transport feroviar de marfă care străbat regiunea Dunării în termenii

planificați; Dezvoltarea, până în anul 2020, a unor terminale multimodale eficiente în porturile de pe Dunăre, pentru a conecta căile navigabile interioare cu cele de transport rutier și feroviar.

A.2. Încurajarea energilor durabile

A.2.1. Utilizarea pe o scară din ce în ce mai largă a surselor de energie regenerabilă
A.2.2. Modernizarea și extinderea infrastructurii energetice și securitatea aprovizionării cu energie, implementarea Programului energetic european și consolidarea rețelei TEN-E (TransEuropean Network – Energy).
A.2.3. Mărirea eficienței energetice, organizarea pieței, orașe inteligente energetic și eco-inovare în domeniul energiei

A.3. Promovarea culturii și a turismului, a contactelor directe între oameni

B. PROTEJAREA MEDIULUI ÎN REGIUNEA DUNĂRII ROMÂNEȘTI

B.1. Restaurarea și întreținerea calității apelor

B.1.1. Atingerea obiectivelor de mediu prevăzute în planul de management al bazinului fluviului Dunărea; Reducerea nivelului de substanțe nutritive din apa fluviului pentru a permite restaurarea ecosistemelor din zonele umede și din Marea Neagră la niveluri similare cu cele din anul 1960.

Bazinul fluviului Dunărea este cel mai internațional bazin fluvial din lume (10 țări riverane și încă 7 țări făcând parte din bazinul de recepție) cu mulți afluenți importanți, lacuri, zone umede și cu un sistem complex de ape subterane, în mare parte conectate cu apele fluviului și influentate de acestea. Asigurarea unei bune calități a apei este un obiectiv central al Convenției pentru Protecția Fluviului Dunărea (1991), Directivei Cadru Apă a Comisiei Europene, Programului de Mediu pentru Bazinul Dunării (1991) și al Planului de management al bazinului fluviului, adoptat de către toate țările riverane Dunării în 2009, și care stabilește obiective și măsuri concrete pentru asigurarea calității mediului în bazinul Dunării, inclusiv în bazinul Dunării Românești.

B.1.2. Completarea și adoptarea Planului de management al Dunării Românești în funcție de caracteristicile particulare ale cursului inferior al fluviului; aducerea la zi, adoptarea și aplicarea Planului de management al Deltei Dunării cu luarea

B.2. Gestionarea riscurilor de mediu

B.2.1. Riscurile generate de inundații catastrofale pe fluviu, pe cursul inferior al acestuia, și pe afluenții lui. Elaborarea și implementarea planurilor de gestionare a riscurilor de inundații, cu luarea în considerare a prevederilor Directivei privind

inundațiile ale Comisiei Europene și adaptate la condițiile locale, având în vedere și potențialele efecte ale modificărilor climatice;

B.2.2. Riscurile generate de fenomenele de secetă severă, care au în ultimul timp o frecvență crescută. Elaborarea și implementarea unor planuri de reducere a efectelor secetei și gestionarea generală a riscurilor unor asemenea fenomene.

B.2.3. Riscurile generate de accidentele industriale, precum și de managementul defectuos al deșeurilor industriale și miniere și răspunderea pentru daunele produse mediului. Elaborarea și implementarea unor planuri naționale de prevenire și gestionare a crizelor de mediu, planuri care să ia în considerare și efectele negative semnificative la nivel transnațional.

B.3. Conservarea biodiversității, a peisajelor și a calității aerului și solurilor

B.3.1. Stoparea declinului biodiversității și a ecosistemelor, restaurarea serviciilor ecosistemice și reconectarea habitatelor, reabilitarea calității generale a sănătății mediului din regiunea Dunării Românești; Realizarea obiectivelor referitoare la conservarea biodiversității din cadrul Planului Europa 2020; Asigurarea în Dunărea Românească și pe principalii afluenți a condițiilor de mediu pentru prezervarea și dezvoltarea unor populații de pești indigeni cu valoare economică, iar pe Dunăre a speciilor de sturioni; Combaterea speciilor invazive, mai ales a celor cu efecte dăunătoare asupra ecosistemelor locale.

B.3.2. Crearea condițiilor de protejare a naturii, în principal în siturile Natura 2000, condiții care pot fi atinse numai cu respectarea adecvată a cerințelor ecologice pentru întreaga regiune; Elaborarea de planuri efective de management științific pentru toate siturile Natura 2000.

B.3.3. Reducerea zonelor afectate de eroziuni ale solului de peste 10 tone pe hectar pentru asigurarea continuității productivității agricole, limitarea poluării apelor Dunării și afluenților prin spălarea de apele de șiroire a substanțelor chimice cu diferite utilizări în agricultură, precum și a deșeurilor.

C. CREȘTEREA PROSPERITĂȚII ÎN REGIUNEA DUNĂRII

C.1. Dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere prin cercetare, educație și tehnologii ale informației

C.1.1. Coordonarea fondurilor naționale, regionale și UE pentru stimularea excelenței în cercetare și dezvoltare, în domeniul de cercetare specifice regiunii Dunării – un obiectiv care se adresează structurilor oficiale, guvernamentale și private în vederea atingerii nivelului de investire a 3% din PIB pentru dezvoltarea domeniului cercetării și inovării până în anul 2020.

C.1.2. Consolidarea capacităților în domeniul infrastructurii de cercetare. Se urmărește modernizarea sistemelor regionale de cercetare - inovare din întreaga regiune și consolidarea capacităților infrastructurii de cercetare. La propunerea României a fost acceptată Acțiunea Prioritară „Instituirea unor centre comune de cercetare la nivel internațional pentru studii avansate” în care se încadrează proiectul „Centrul Internațional de Studii Avansate pentru Sisteme Fluviu - Mare DANUBIUS – RI” care este un proiect strategic de prioritate națională și internațională și are statutul de “flag-ship” SUERD.

C.1.3. Consolidarea cooperării între universități și centre de cercetare și ameliorarea rezultatelor în materie de cercetare și educație, prin acceptarea unor programe de învățământ competitiv și de înaltă factură științifică.

C.1.4. Elaborarea și punerea în aplicare a unor strategii de îmbunătățire a furnizării și utilizării tehnologiilor informației și comunicațiilor, elaborarea de strategii în domeniul internetului în regiunea Dunării Românești.

C.2. Sprijinirea competitivității întreprinderilor, inclusiv dezvoltarea clusterelor

C.2.1. Sprijinirea cooperării și schimbului de cunoștințe între mediul academic, sectorul public și IMM-uri în domenii de competență în regiunea Dunării Românești.

C.2.2. Elaborarea unui program pentru regiunea Dunării pentru clusterare și rețele de IMM-uri.

C.2.3. Elaborarea unor programe comune de educație și formare profesională împreună cu întreprinderile.

C.3. Investiția în oameni și capacități

C.3.1. Crearea condițiilor pentru realizarea unui nivel mai mare de ocupare a forței de muncă, asigurarea mobilității și unor condiții excelente de muncă.

C.3.2. Creșterea (cu cca. 40%) a tranșei de populație în vârstă de 30-34 ani cu educație postsecundară sau echivalentă până în 2020.

C.3.3. Combaterea sărăciei și excluziunii sociale a comunităților marginalizate din regiunea Dunării Românești, în special a comunităților de romi.

D. CONSOLIDAREA REGIUNII DUNĂRII

D.1. Ameliorarea capacității instituționale și a cooperării

D.1.1. Reducerea birocrăției excesive, îmbunătățirea calității legislației și procedurilor administrative, schimbul de experiență cu privire la proiectele majore de infrastructură de interes comun.

D.1.2. Îmbunătățirea cunoștințelor privind administrarea finanțelor publice
D.1.3. Instituirea unui forum al societății civile dunărene, ca pilon al participării societății civile în cadrul strategiei la dialogul dintre stat și societatea civilă, precum și la cooperarea în cadrul unor rețele transfrontaliere și transnaționale.

D.2. Conlucrarea în vederea promovării securității și pentru soluționarea problemelor legate de criminalitatea organizată și de infracțiunile grave

D.2.1. Îmbunătățirea cooperării între profesioniști și mediul academic în domeniul dreptului penal, pentru a susține eforturile statelor din regiunea Dunării de a îmbunătăți calificările autorităților însărcinate cu aplicarea legii, autorităților judiciare și altor servicii.

CONCLUZII PRIVIND STRATEGIA NAȚIONALĂ DE CDI PENTRU DUNĂREA ROMÂNEASCĂ

Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării asigură un cadru durabil pentru integrarea politicilor și dezvoltarea coerentă a regiunii Dunării. Ea stabilește acțiuni prioritare pentru a face din această regiune o regiune a Uniunii Europene pentru secolul 21.

Academia Română propune o Strategie Națională în Domeniile Cercetării Științifice, Inovării și Dezvoltării Tehnologice pentru Regiunea Dunării Românești.

Strategia trasează direcțiile principale prin care Știința și Tehnologia vor crea cadrul necesar pentru construirea unei societăți prospere, bazate pe cunoaștere, care va beneficia de condiții optime de mediu și de o gestiune inteligentă și sustenabilă a resurselor biologice și geologice din regiunea Dunării Românești, în perfect acord cu dezvoltarea întregului bazin al fluviului.

Strategia Națională în Domeniile Cercetării Științifice, Inovării și Dezvoltării Tehnologice este însoțită de Planul de Acțiune, care nominalizează domeniile și acțiunile ce pot contribui la realizarea prevederilor Strategiei.

Planul de Acțiune este un document perfectibil și trebuie să reflecte în permanență evoluția situației în regiunea Dunării Românești. Planul de Acțiune pentru a fi operațional și eficient trebuie să fie luat în considerație de organele de stat, inclus în Planul Național de Cercetare-Inovare III și finanțat corespunzător.

PROIECTELE CARE CONSTITUIE O PRIORITATE NAȚIONALĂ

„CENTRUL INTERNAȚIONAL DE STUDII AVANSATE PENTRU SISTEME FLUVIU-MARE, DANUBIUS – RI” – UN PROIECT DECLARAT DE GUVERNUL ROMÂNIEI « PROIECT STRATEGIC DE PRIORITATE NAȚIONALĂ » ȘI CARE ARE STATUTUL DE “FLAG-SHIP” SUERD.

Sistemele Fluviu – Mare din Europa sunt printre regiunile cele mai afectate ambiental din lume, după secole de intensificare a agriculturii, despădurire, industrializare și dezvoltare explozivă a așezămintelor urbane. În consecință este necesară elaborarea unor programe speciale care să cuprindă măsuri științifice, sustenabile și adaptative pentru reabilitarea acestor sisteme. În ultimele decade, Europa a preluat conducerea pe plan mondial în încercarea de a găsi soluțiile cu susținere științifică care ar putea permite utilizarea sustenabilă a sistemelor majore de fluvii și aplicarea Directivei Cadru Apă, în prima inițiativă de acest fel, care să urmărească obținerea statutului de bună calitate pentru apa și sedimentele la scara întregului continent. Astfel de obiective necesită o puternică susținere științifică.

Recunoscând necesitatea urgentă de a aborda constrângerile de mediu la care sunt supuse sistemele fluviu – mare, comunitatea științifică din toată Europa (Austria, Bulgaria, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Lituania, Republica Moldova, Olanda, Serbia, Spania, Regatul Unit, Ucraina, etc.) a aderat la inițiativa României de a crea Centrul Internațional de Studii Avansate pentru sistemele Fluviu–Mare – DANUBIUS-RI.

DANUBIUS-RI va fi o infrastructură pan-europeană de cercetare sub coordonare românească. Proiectul a fost inițiat de România, de un consorțiu de cinci unități de cercetare-dezvoltare și de învățământ superior (Institutul Național pentru Științe Biologice, Institutul Național de Geologie și Geoecologie Marină, Institutul de Biologie al Academiei, Institutul Național pentru Delta Dunării și Universitatea Tomis – Constanța). În prezent, la acest consorțiu au aderat multe institute de cercetare și universități din țară și din străinătate (peste 90 de unități de C&D și universități). Proiectul are sprijin politic din partea a 10 guverne (Agenții de finanțare) din Europa. Comisia Europeană și alte organizații internaționale cunosc acest proiect și sunt interesate ca acesta să se realizeze.

Obiectivele principale ale DANUBIUS-RI sunt: (i) perfecționarea gestiunii sustenabile, inovative și adaptative a zonelor umede, deltelor, lagunelor, ecosistemelor costiere prin cunoașterea în detaliu și în profunzime a proceselor care influențează evoluția ambientală a sistemelor Fluviu – Mare; (ii) dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere ca bază a creșterii economice a regiunilor din cadrul sistemelor Fluviu – Mare fără a periclita biodiversitatea lor naturală. Unul din obiectivele principale ale proiectului este sistemul Fluviul Dunărea – Delta Dunărea – Marea Neagră; (iii) creșterea gradului de participare a comunităților locale la gestiunea sustenabilă a regiunilor menționate mai sus.

Misiunea științifică a DANUBIUS-RI se va încadra în sistemul de specializare inteligentă și va cuprinde studiul avansat al caracteristicilor sistemelor Fluviu – Mare, al impactului schimbărilor globale asupra acestor sisteme, al răspunsurilor sistemelor la schimbările globale, al efectelor intensificării activităților umane din zonă și al schimbărilor cererilor societale față de aceste sisteme. DANUBIUS-RI va avea un rol important în educația permanentă, în inițierea și participarea la elaborarea unor legi și reglementări de mediu, precum și la crearea unor noi produse și tehnologii verzi.

Principiile de funcționare a DANUBIUS-RI sunt, în principal, următoarele: (a) Centrul va deveni un consorțiu european de infrastructură de cercetare (European Research Infrastructure Consortium – ERIC); (b) Centrul va avea un management internațional; (c) Centrul va avea un consiliu științific internațional și un consiliu general internațional cu participarea părților interesate și a principalelor ONG-uri din regiune.

Proiectul DANUBIUS-RI este considerat de Guvernul României proiect strategic de importanță națională pentru România (Memorandum semnat de Prim-Ministrul României pe 7 Octombrie 2014). De asemenea, are statutul de proiect fanion (flagship) în cadrul Strategiei europene pentru regiunea Dunării (SUERD).

Proiectul DANUBIUS-RI a fost inclus, în urma unei selecții la nivel european deosebit de severe (2015–2016), în noua „Foaie de drum” ESFRI (European Strategic Forum for Research Infrastructure) (anunțată public în ziua de 10 martie 2016 la Amsterdam), fiind primul proiect pan-european în coordonarea României. De asemenea, DANUBIUS-RI a primit finanțare pentru faza pregătitoare – DANUBIUS-RI Preparatory Phase (~ 4 de milioane Euro), fază, care va dura trei ani.

DANUBIUS-RI fiind o infrastructură pan-europeană distribuită va acoperi aproape întreaga Europa, având ca elemente constitutive, în prezent, 8 sisteme numite "Super-site"-uri: Delta Dunării, în România, estuarul Elbei (Germania), estuarul Tamisei (UK), delta Nestos (Grecia), sistemul deltaic Ebro – Lobregat (Spania), delta Padului - Veneția (Italia), cursul mijlociu al Dunării – Szigetköz (Ungaria), Lacul Lunz (Austria). Super-site-urile vor oferi cele mai bune condiții

pentru observații directe, studii și modelarea proceselor naturale. Fiecare dintre aceste site-uri va avea un Laborator-gazda care va oferi condiții optime de cercetare și informare pentru cercetători și pentru părțile interesate, facilitarea accesului și managementul pentru programe de observare pe termen lung și serii lungi de date științifice.

Componenta românească a proiectului va consta dintr-un **Centru de coordonare (Hub)** la nivel european (situat în Delta Dunării, la Murighiol, unde există un teren de 10 ha destinat Centrului), un **Centru de Date și Super-Site-ul Delta Dunării**, precum și dintr-o vastă rețea de unități de cercetare și de învățământ superior care vor conlucra pentru realizarea obiectivelor din cadrul Cărții Albe DANUBIUS-RI (Program științific și de management). Irlanda va găzdui Centrul de transfer tehnologic; vor exista patru Noduri având ca bază Laboratoare de înaltă specializare din Germania (analize științifice), Olanda (analize socio-economice), Italia (modelare) și Marea Britanie (observații directe).

Se va elabora DANUBIUS-RI Commons, un document care va armoniza metodele, protocoalele, echipamentele științifice de obținere a datelor și procesarea acestora în toate componentele majore ale infrastructurii pan-europene de cercetare, ceea ce va garanta calitatea și coerența producției științifice ale DANUBIUS-RI.

Costurile estimate pentru ca DANUBIUS-RI să devină integral operațional sunt: valoarea totală de capital: 300 de milioane de euro din care acțiuni pregătitoare: 2 de milioane €; construcții și dotări științifice: 222 de milioane de EURO; costuri de operare: 28 de milioane € / an. DANUBIUS-RI va fi complet operațional în 2022, putând fi însă utilizabil pentru programe de cercetare-inovare și înainte de aceasta dată.

DANUBIUS-RI va fi permite abordarea multilaterală a problemelor de mediu și socio-economice din cadrul sistemelor fluviu-mare în Europa și la nivel mondial cu utilizarea unui număr impresionant de discipline științifice, expertizei științifice celei mai înalte și a echipamentelor de cercetare de top.

Academia Română sprijină proiectul DANUBIUS-RI, considerându-l unul din proiectele strategice de importanță națională, și participă la realizarea lui prin unitățile de cercetare-dezvoltare coordonate.

„ATLASUL MODIFICĂRILOR GLOBALE ALE MEDIULUI ÎN VALEA DUNĂRII
ROMÂNEȘTI – O FACILITATE PENTRU UTILIZATORI ÎN PROCESUL
DE LUARE A DECIZIILOR”

Cunoașterea schimbărilor climatice și a efectelor produse de acestea asupra activităților economice și asupra calității vieții reprezintă un deziderat al țării noastre în acord cu obiectivele SUERD și ale Future Earth 2025 Vision. Măsuri de reducere a efectelor negative ale schimbărilor climatice pot fi identificate prin

intermediul Atlasului digital al Modificărilor Globale ale Mediului în Valea Dunării Românești, proiect ce va contribui la dezvoltarea acestei regiuni, ca urmare a facilitării transmiterii de informații în sprijinul luării deciziilor adecvate de către utilizatori.

Proiectul ATLAS se înscrie pe linia preocupărilor din domeniu, de a informa și conștientiza populația cu privire la valoarea peisagistică și economică a Văii Dunării, și implicit cu privire la necesitatea elaborării unor politici și strategii - corelate - de dezvoltare la nivel local, regional și național. În acest context, trebuie menționat că Valea Dunării oferă servicii multiple comunităților locale, fiind un coridor de coeziune teritorială și socială în regiune.

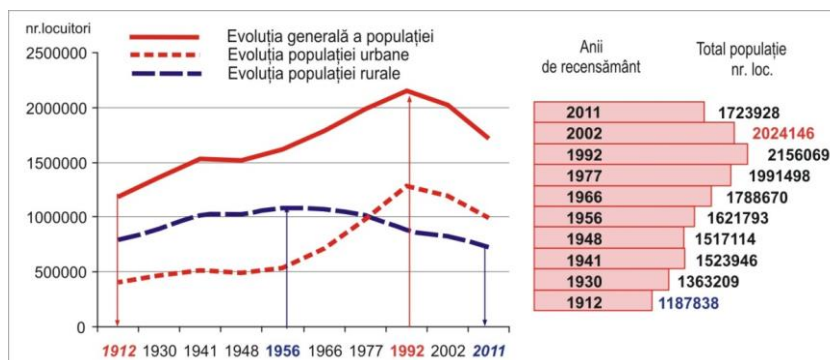
Creșterea gradului de cooperare interregională din ultimii ani, în cadrul proiectelor finanțate din Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDER) ca și implicarea activă a stakeholderilor pe paliere multiple ale vieții socio-economice impun o cunoaștere aprofundată a mediului natural și economic din regiune, obiectiv îndeplinit - alături de alte inițiative românești – și de proiectul ATLAS.

Astfel, în primele trei volume ale Strategiei de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani, 2016–2035, proiectul ATLAS a prezentat o evaluare integrată a Văii Dunării Românești, privind componentele de mediu în strânsă legătură cu cele socio-economice și culturale în contextul schimbărilor climatice și al incertitudinilor geopolitice. Aplicarea metodologiei s-a realizat prin intermediul utilizării unor baze largi de date și derulării de analize integrate în sistemul Informațional Geografic (GIS), în conformitate cu normele internaționale în vigoare.

Evaluarea spațială a Văii Dunării s-a concentrat în volumele anterioare pe componentele de mediu, iar dintre componentele socio-economice (aflate în strânsă interdependență) au fost prezentate pe larg aspecte privind agricultura, sector ce va fi completat în continuare de celelalte sectoare economice, după cum urmează.

Populație și așezări

Evoluția generală a populației din Valea Dunării românești a marcat de-a lungul secolului trecut, un sens preponderent ascendent, atingând maximum demografic de 2 156 069 locuitori în anul 1992 (fig. 1), comparativ cu începutul secolului XXI, când sensul a devenit descendent, atât în mediul rural cât mai ales în cel urban. Totuși, cel mai afectat de declinul demografic a fost mediul rural, unde, după aproape un secol (1912–2011), sporul absolut al populației a înregistrat valori negative (-64 000 locuitori), în timp ce în urban acesta a fost de 600 000 locuitori.

Fig. 1. Evoluția populației Văii Dunării

Dinamica populației Văii Dunării în ultimile două decenii a fost negativă, exprimând scăderi accentuate atât în rural, cât și în urban, factorii determinanți fiind cei socio-economici, în contextul transformărilor socio-economice din România produse după anul 1989. Toate acestea au marcat de fapt trecerea într-o altă fază a tranziției demografice, cu coordonate diferite față de cele din etapa anterioară. Modificările stilurilor de viață ale populației, cât și efectul direct sau indirect al intensificării migrației, îndeosebi a celei externe, au determinat schimbări substanțiale în plan demografic vizibile la nivelul indicatorilor demografici. Populația, îndeosebi cea din mediul rural, se confruntă cu probleme ce țin de îmbătrânire, scăderea natalității și a fertilității, accentuarea migrației externe și chiar depopularea anumitor așezări, aceste aspecte întregind imaginea de ansamblu a declinului demografic din regiune.

În perioada 1992–2011, dinamica preponderent negativă a populației relevă instalarea și în Valea Dunării, ca în multe alte regiuni ale țării, a stării de declin demografic, în care multe aspecte demografice se corelează cu cele economice și cu deficiențele de ordin politic. Declinul demografic a afectat 244 de localități, respectiv 91% din total, în timp ce creșterea numerică a populației, aproape nesemnificativă pentru ansamblul regiunii, a caracterizat doar 22 de localități. Îngrijorător este faptul că în acest interval de timp, relativ scurt, de numai două decenii, s-au înregistrat descreșteri accentuate de populație, cuprinse între 10% și 50%, în majoritatea localităților dunărene, iar 12 comune au atins cel mai coborât prag al depopulării prin dinamica lor negativă mai mare de 50%. Spre exemplu la Vădastra, jud. Olt au fost semnalate în 2011 față de 1992 cele mai mari pierderi de populație de 63%, apoi la Vânători, jud. Mehedinți (60%), Hotarele – jud. Giurgiu, Suhaia – jud. Teleorman, fiecare cu 59% (Nancu et al, 2015).

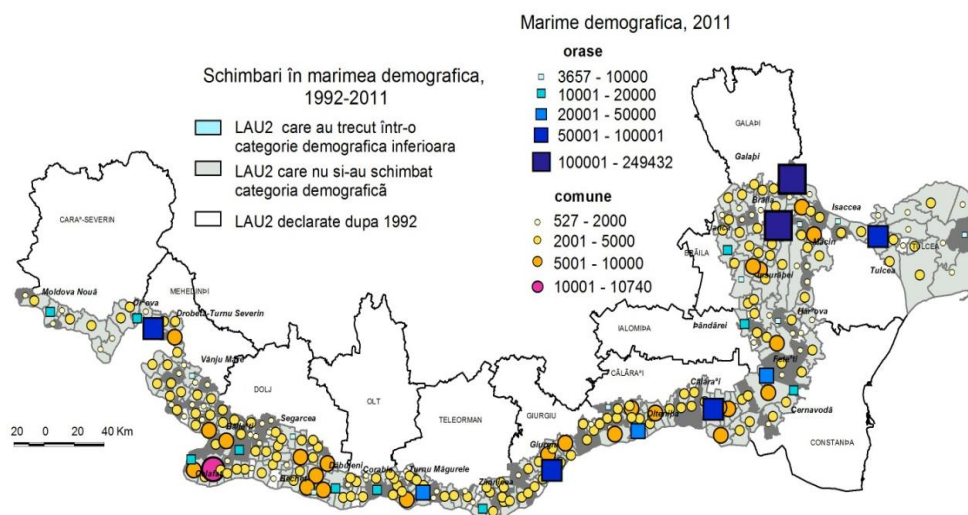

Fig. 2 Dinamica și mărimea demografică, 1992–2011

Mărimea demografică a așezărilor prezintă o importanță deosebită, deoarece populația reprezintă atât factor de acțiune cât și factor de consum fiind beneficiarul dezvoltării, potențialul de dezvoltare al unei localități depinzând foarte mult de elementul demografic. Sistemul de așezări este format din 266 de localități dintre care 28 de orașe și 238 comune. Majoritatea centrelor urbane (19) se încadrează categoriei demografice a orașelor mici. Cele mai mari orașe, Galați (cel mai mare port fluvio-maritim al României) și Brăila formează o arie metropolitană, constituindu-se într-un pol de creștere pentru Valea Dunării. Ceilalți poli de creștere, însă cu un potențial mult mai scăzut, sunt Drobeta-Turnu Severin, Călărași, Giurgiu, Tulcea.

Între principalele elemente definitorii ale sistemului urban (dimensiunea demografică, activitățile economice și socio-culturale, nivelul de echipare tehnico-edilitară, etc.), *funcționalitatea urbană* - care stă la originea orașelor și determină dezvoltarea lor - constituie elementul cel mai semnificativ și, totodată, unul dintre cele mai dificil de cuantificat în orice analiză geografică. După anul 1989, orașele din Valea Dunării, au intrat într-un profund proces de restructurare iar procesul de urbanizare a înregistrat dimensiuni și caracteristici noi. Se pot identifica 4 categorii funcționale de orașe: industriale (50% și peste populație ocupată în industrie și construcții), agricole (50% și peste ocupați în agricultură, silvicultură, vânat și pescuit), de servicii (50% și peste în sectorul terțiar) și mixte (nici un sector nu înregistrează valori peste 50%).

a. Orașele industriale s-au redus de la 15 orașe la începutul perioadei de tranziție la unul singur – Cernavodă, în prezent, ca urmare a colapsului înregistrat

de sectorul industrial. Este o etapă nouă, de trecere de la orașul industrial la orașul de servicii. Activitatea economică în Cernavodă este dominată de 1-2 ramuri industriale: industria prelucrătoare (industria alimentară – vinificației, panificației și produselor de patiserie – cofetărie, industria lemnului, industriei textile și confecțiilor) și producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (Centrala Nuclearelectrică).

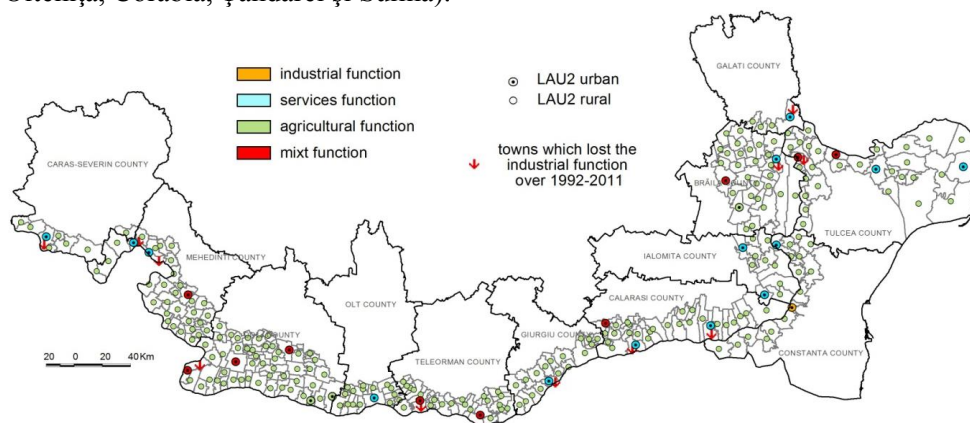
Tipurile funcționale de orașe, 1992–2011

<i>Tipuri funcționale</i>	1992	2002	2011
<i>ORAȘE INDUSTRIALE</i>	15	3	1
<i>ORAȘE AGRICOLE</i>	1	1	3
<i>ORAȘE DE SERVICII</i>	2	9	14
<i>ORAȘE MIXTE</i>	8	13	10
TOTAL ORAȘE	26	26	28

Sursa: date prelucrate din Recensămintele populației și locuințelor, 1992, 2002, 2011, INS; (Mitrică, Popescu, 2016)

b. Orașele agricole, mult mai numeroase cu trei-patru decenii în urmă, au ajuns să fie doar 3 (Bechet, Dăbuleni, Însurăței), în cazul acestora este evidentă trecerea forțată din categoria ruralului.

c. În clasa orașele de servicii se încadrează 14 orașe (50% din totalul orașelor Văii Dunării). Această categorie cuprinde reședințe de județ (Giurgiu, Călărași, Tulcea, Brăila, Galați, Drobeta-Turnu Severin) – care au migrat din categoria celor industriale, cărora li se adaugă o serie de orașe în care transporturile și comerțul determină încadrarea în tipul funcțional de servicii (Fetești, Orșova, Hârșova, Oltenița, Corabia, Tândărei și Sulina).

Fig. 3. Tipologia funcțională a orașelor din Valea Dunării, 2011 (Sursa: Mitrică, Popescu, 2016)

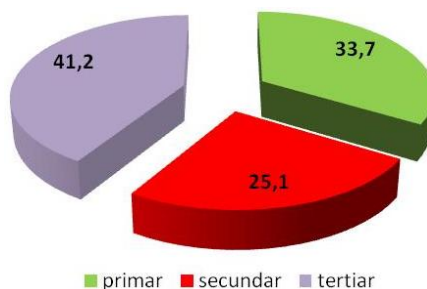
d. Orașele mixte, în număr de 10, au cea mai mare parte a populației ocupate în sectoarele secundar și terțiar și mai puțin în cel primar - Vânu Mare, Măcin, Zimnicea, Calafat, Ianca, Băilești, Budești, Segarcea.

Exceptând orașele agricole, din analiza datelor statistice rezultă că celelalte trei tipuri industriale, de servicii și mixte ocupă ponderi aproximativ egale în totalul rețelei urbane dunărene.

Economie

La nivelul ambelor medii de rezidență din Valea Dunării se remarcă declinul populației active, reducerea numerică și procentuală a populației tinere și îmbătrânirea populației, aceste fenomene demografice conducând la dezechilibre între grupele de vârstă ale populației totale și ale celei în vârstă de muncă.

În 2011, populația ocupată în agricultură din totalul populației ocupate reprezenta 33,7%, în sectorul terțiar – 41,2%, iar populația ocupată în industrie, 25,1%; rezultă astfel o structură relativ echilibrată a sectorului terțiar, cel primar și cel secundar. La nivelul spațiului rural însă structura populației ocupate este preponderent agricolă.

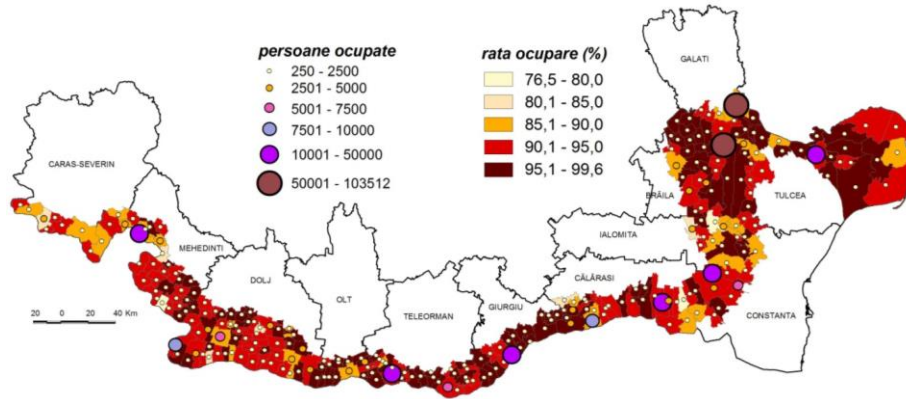

Fig. 4. Structura populației ocupate pe sectoare de activitate, 2011

Dinamica resurselor de forță de muncă a fost negativă în intervalul 1990–2012, pierderea totală fiind de 90,4 mii persoane. Cele mai mari resurse de populație în vârstă de muncă sunt specifice județelor Galați și Constanța (acestea pierzând în perioada precizată și cele mai mari efective de resurse de muncă: –32,7 mii pers. și, respectiv, –25 mii pers.), celelalte județe din lungul sectorului dunărean analizat cumulând fiecare efective medii de resurse de forță de muncă cuprinse între 150 mii și 234 mii persoane.

Tendența de reducere a valorilor ratei de ocupare a forței de muncă la nivel național se regăsește și în localitățile din Valea Dunării, numai că diminuarea a fost cu mult mai accentuată decât cea înregistrată la nivel național. Această direcție evolutivă este oglindită în dinamica negativă a valorilor minime ale ratei generale de ocupare: în anul 1992, valoarea minimă era de 70%, un deceniu mai târziu se redusese până la 40%, iar la recensământul din anul 2011, minima ajungea numai până la 20%. Valorile maxime s-au menținut pe întreaga perioadă analizată la un

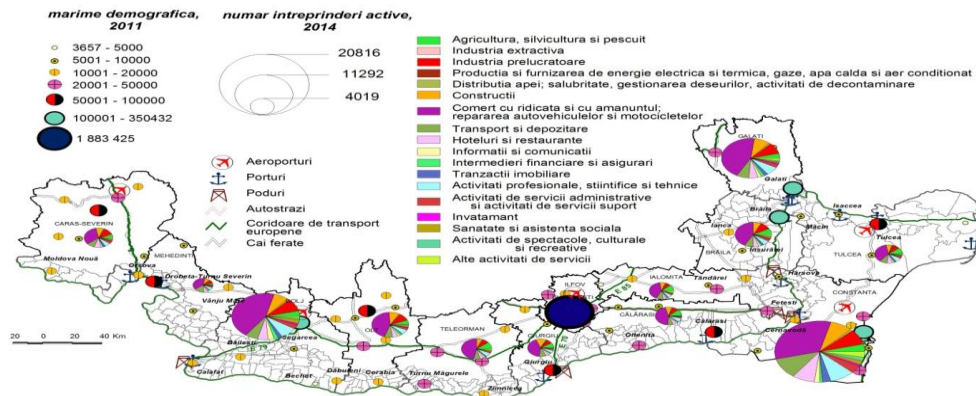
nivel ridicat, de peste 95%, însă au fost datorate ocupării din agricultură, care asigură venituri mai reduse și nesigure.

Fig. 5. Rata de ocupare, 2011

Antreprenoriatul, evaluat prin numărul de noi firme, este cu mult sub media națională, ceea ce contribuie la accentuarea decalajelor interregionale. Pe de altă parte, atractivitatea pentru investițiile străine este redusă, doar câteva orașe dunărene caracterizate mai pregnant de principiile marshaliene gazduiesc investiții străine. Aproximativ jumătate din județele dunărene au contribuții de sub 1% la orice categorie de exporturi (Ialomița, Teleorman, Mehedinți, Giurgiu) (Mitică, Popescu, 2016).

Cel mai mare număr de firme active se înregistrează în județul Constanța (20816), urmat de Dolj (13979) și Galați (11292), județe cu o putere economică și demografică superioară mediei pe țară. Ultimele locuri sunt ocupate de județele Mehedinți (3314 întreprinderi), Ialomița și Giurgiu.

Fig.6. Structura întreprinderile active pe activități CAEN, 2014

Cea mai mare cifră de afaceri s-a înregistrat în anul 2014 în județele Constanța, Dolj și Galați, județe dezvoltate din punct de vedere economic, iar cea mai mică în județul Mehedinți. Industria prelucrătoare și comerțul se situează pe primul loc în toate județele, urmate de construcții și transport și depozitare.

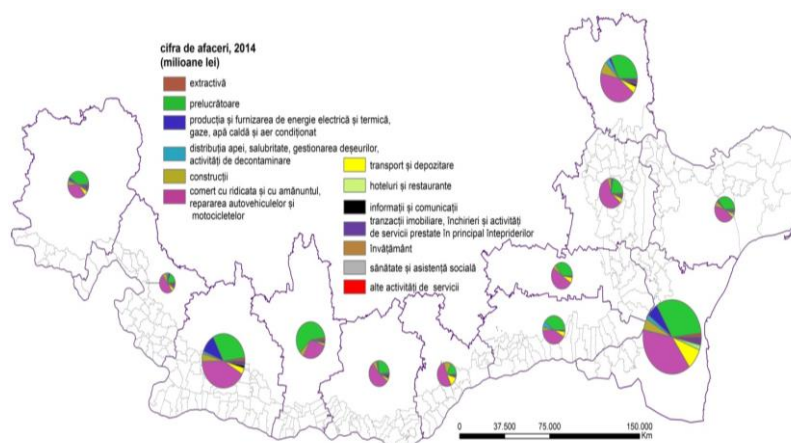

Fig.7. Structura cifrei de afaceri pe activități CAEN, 2014

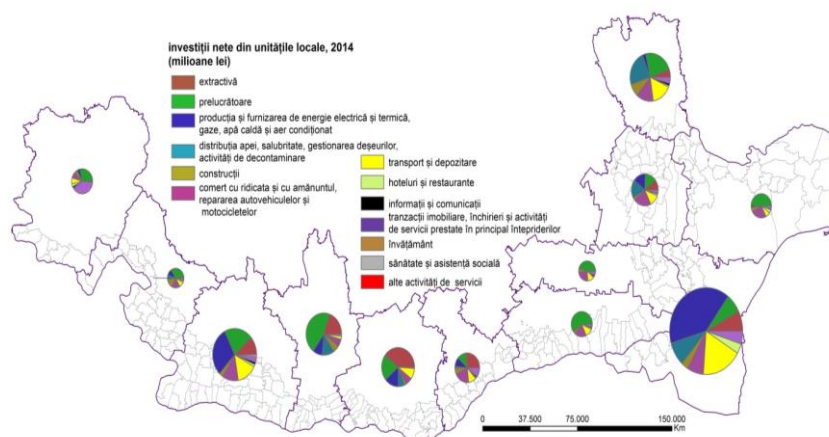

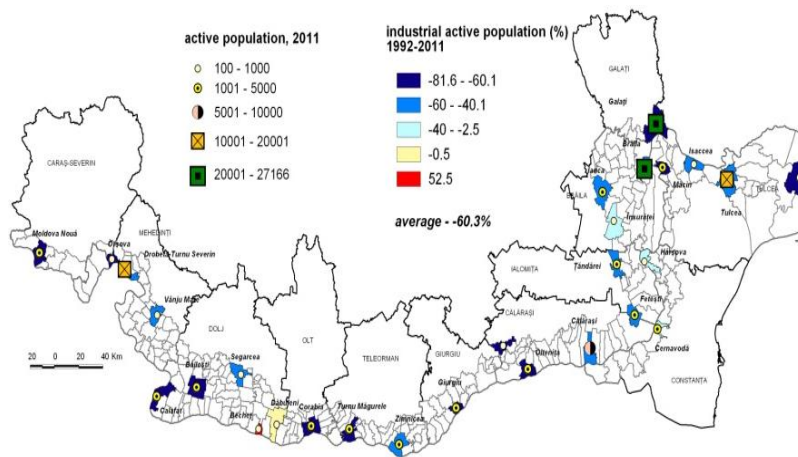
Fig.8. Structura investițiilor pe activități CAEN, 2014

În județele din lungul Dunării, în anul 2014, cele mai mari investiții s-au realizat în producția și furnizarea de energie electrică și termică, industria prelucrătoare, transport și depozitare și în industria extractivă, iar cele mai mici în sănătate și învățământ.

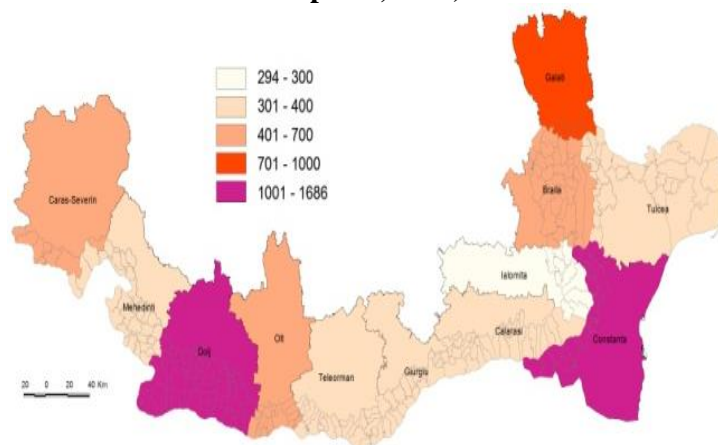
Industria. Orasele dunărene fac parte din regiuni mai puțin specializate industrial decât media națională și subdezvoltate economic și social. În anii 1990, de dezindustrializare intensă, regiunile puternic afectate de dezindustrializare au

fost cele cu o specializare industrială mai redusă decât media națională înainte de 1990 și care au fost caracterizate de divergența economică în creștere față de restul regiunilor. În lipsa acestor caracteristici teritoriale, localitățile dunărene au pierdut în medie 60% din activii industriali înregistrați la începutul anilor 1990. Orașele cele mai mari și cu industrie importantă au suferit scăderi considerabile ale populației active din industrie. Industriile dominante în orașele dunărene sunt fie intensiv consumatoare de forță de muncă, fie bazate pe resurse, în majoritate cu nivel redus și mediu de tehnologie.

Modelul spațial emergent al industrializării este configurat de investițiile sectorului privat care este advers regiunilor rămase în urmă. Creșterea industrială regională este asociată cu industriile suport și cele corelate mai mult decât cu diversitatea industrială în sine.

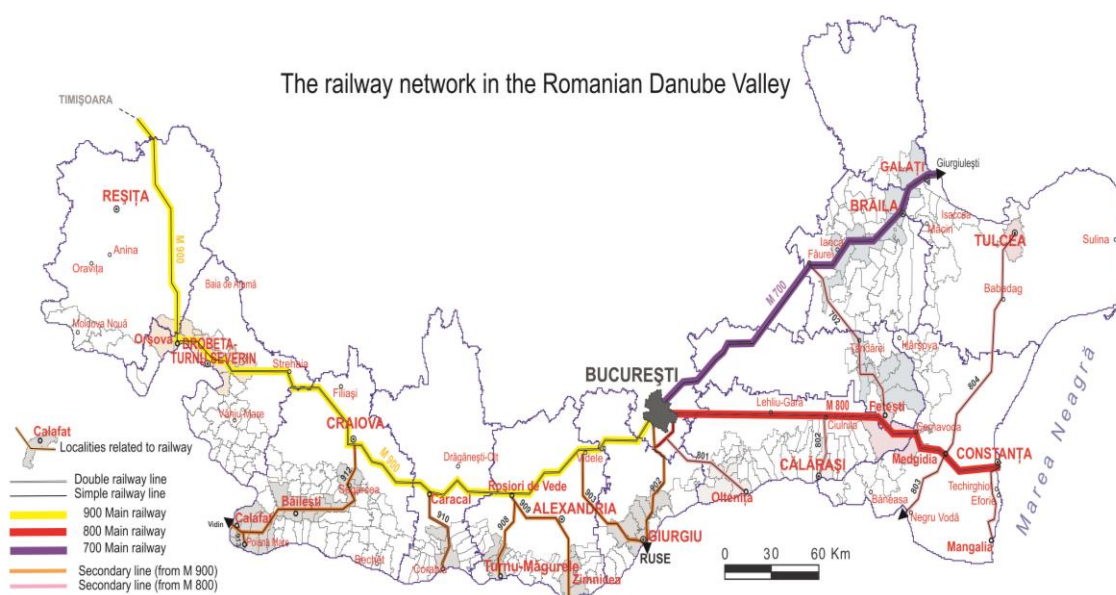
Fig.9. Dinamica activilor din industrie, 1992–2011 (Sursa: Mitrică, Popescu, 2016)

Fig.10. Numărul de întreprinderi active din industrie, 2014

Transport. Valea Dunării Românești este străbătută de următoarele coridoare paneuropene (rețeaua TEN-T): coridoare terestre (rutiere și feroviare) – Coridorul nr. IV (dinspre Dresda spre Constanța, traversând zona Văii Dunării între Fetești și Cernavodă) și Coridorul nr. IX (dinspre Helsinki spre Alexandroupolis traversând zona Văii Dunării la Giurgiu) care au un nod comun capitala țării; Coridorul VII, fluviul Dunărea, calea navigabilă ce asigură legătura între Marea Nordului și Marea Neagră. Porturi, precum Galați, Tulcea, Giurgiu și Constanța se află pe Coridorul Pan-European VII și asigură legătura estică pentru mărfurile intrate în Europa prin unele dintre cele mai importante porturi Rotterdam, Viena, Mainz sau Strasbourg.

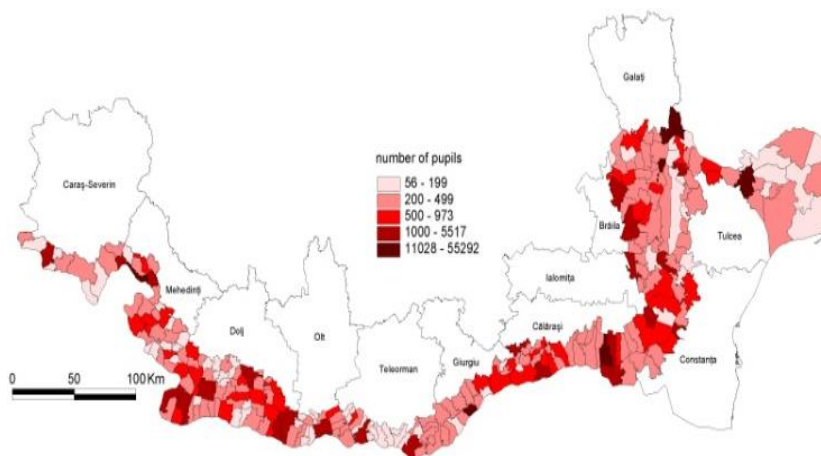
Fig.11. Rețeaua de căi ferate, (Sursa: prelucrare www.datourway.com)

În prezent în Valea Dunării Românești există o serie de disfuncționalități: lipsa podurilor peste Dunăre, lipsa unei autostrăzi pe ruta București – Alexandria – Craiova – Drobeta-Turnu Severin, drumurile naționale traversează multe localități ceea ce înseamnă un timp mai lung de parcurs, un număr mare de localități nu au acces la principalele coridoare de transport rutier.

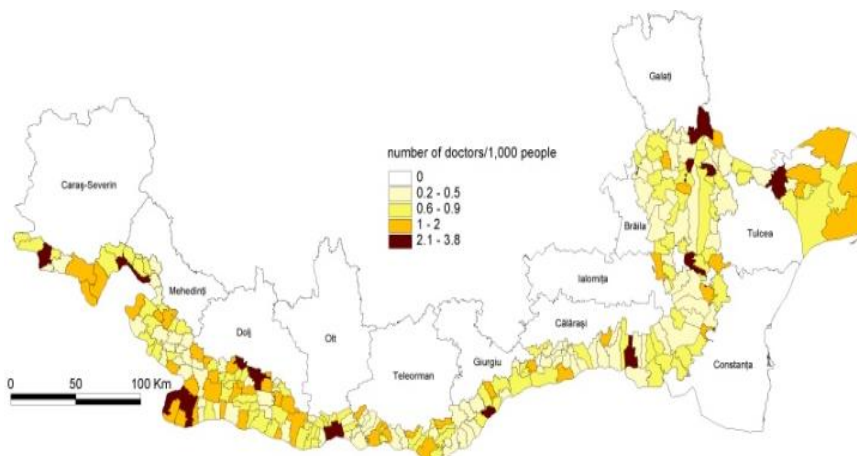
Educație și sănătate. Educația reprezintă un factor important pentru dezvoltarea durabilă a regiunii Dunării prin contribuția sa esențială la dezvoltarea capitalului uman.

Populația școlară înregistra un număr de 280 980 elevi, cei mai mulți aparținând învățământului primar și gimnazial – 125 602; urmează cei din învățământul liceal 62 174 elevi și copii din învățământul preșcolar (grădinițe) –

44 426. Învățământul superior este reprezentat de patru centre universitare, câte unul în orașele Călărași și Brăila și două în Galați. Distribuția rețelei principalelor unități sanitare pe medii de rezidență, arată faptul că majoritatea sunt localizate în mediul urban, localitățile din mediul rural având, cele mai multe, câte un cabinet medical cu medic de familie. Din analiza indicatorilor rezultă numărul mic de medici ce revin la 1000 de pacienți (0.8). De asemenea, sunt și comune în care nu este medic de familie și anume, trei comune în județul Dolj, două în Teleorman, câte una în Călărași, Ialomița, Constanța și Tulcea.

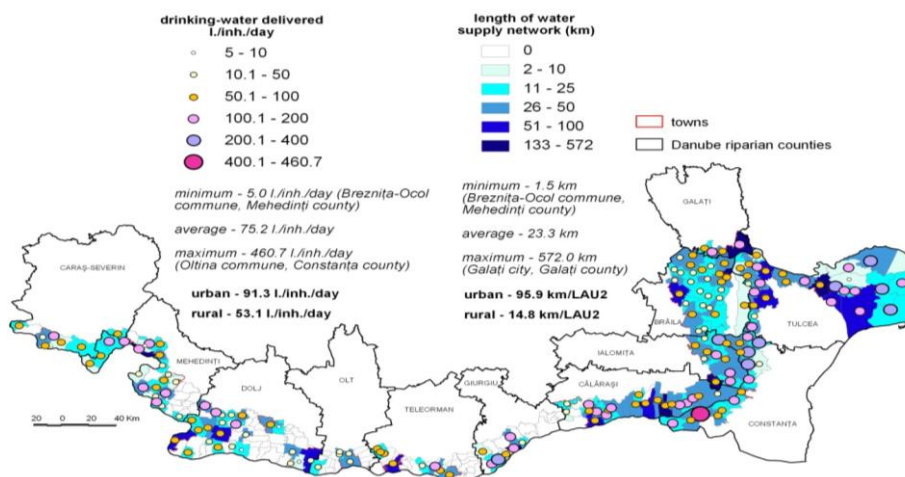
Fig.12. Distribuția populației școlare, 2014

Fig.13. Distribuția numărului de doctori/1000 locuitori, 2014

În majoritatea localităților din Valea Dunării cererea este cu mult mai ridicată, comparativ cu oferta de infrastructură educațională și din sănătate.

Infrastructura tehnico-edilitară, puțin dezvoltată în majoritatea comunelor este una dintre cauzele care limitează dezvoltarea serviciilor de bază în spațiul rural (facilități culturale, recreative, de îngrijire a copiilor și bătrânilor, servicii de transport public etc.). Deși Valea Dunării este o regiune bogată în resurse hidrice, accesul la apă potabilă este redus pentru multe din localități. Principalele caracteristici teritoriale ale infrastructurii tehnico-edilitare sunt: toate LAU2 din Valea Dunării românești din județele Constanța, Ialomița, Brăila și Tulcea aveau toate localitățile racordate la sistemul public de alimentare cu apă; toate orașele regiunii aveau instalații de alimentare cu apă potabilă la sfârșitul anului 2014; 30,7% din totalul localităților nu aveau instalații de alimentare cu apă potabilă și se aflau exclusiv în mediul rural; cele 82 LAU2 fără rețea de alimentare cu apă

Fig.14. Consumul de apă potabilă și lungimea rețelei publice de distribuție a apei potabile, 2014 (Sursa: Mitrică et al, 2016)

potabilă se găsesc în județele Dolj, Călărași, Mehedinți, Olt, Giurgiu și Teleorman. La aceste caracteristici de adaugă și lipsa sistemului de canalizare în 77% din totalul LAU2 din Valea Dunării. Din această perspectivă, populația din Valea Dunării se confruntă cu o problemă extrem de gravă, aceea a calității apei folosite pentru consum (care influențează direct starea de sănătate a populației), iar calitatea cursurilor de apă și a apei freatice este redusă din cauza deversărilor de ape uzate neepurate (Mitrică et al, 2016).

Turism. Din punct de vedere turistic, Valea Dunării Românești, deși nu este considerată o regiune turistică de prim rang (cu excepția deltei Dunării și a defileului de la Porțile de Fier), deține un potențial natural și antropic care poate oferi condiții pentru dezvoltarea acestui sector.

Pe lângă potențialul natural diversificat, reprezentat de principalele elementele ale cadrului natural (relief, climă, ape, vegetație, faună, parcuri naturale, arii

protejate etc.) se regăsesc o serie de elemente antropice reprezentate de monumente istorice și de arhitectură, edificii noi și vechi, muzee, redând mărturiile trecutului istoric al acestei regiuni. La toate acestea se adaugă manifestările culturale și tradiționale desfășurate în fiecare județ, care aduc un plus de atractivitate turistică regiunii în care se desfășoară.

***

Dezvoltarea socio-economică a Regiunii ce se întinde de-a lungul Dunării Românești va fi grevată de evoluția la nivel național, dar și de influențe externe, ca de pildă cele rezultate în urma eforturilor de integrare în lanțurile de valoare existente între țările dunărene. De menționat ca un factor deosebit de favorabil în acest sens, faptul că Programul Transnațional Interreg Danube (A Stream of Cooperation) prevede ca fiind eligibil întreg teritoriul României - pentru participarea la acest program de cooperare cu țările dunărene.

Raportându-ne la condiționalitățile interne, se cuvine menționată, evoluția estimată a PIB-ului, după cum reiese din scenariile prezentate mai jos (Ghizdeanu,¹ 2016).

Scenariul I pesimist (cu elemente de risc) (VO²):

✓ Varianta pesimistă de creștere a PIB, respectiv cu un grad de convergență în 2035 de 77,5%, concomitent cu un progres foarte lent al încasărilor bugetare (ca pondere în PIB);

- Ponderea veniturilor în PIB se menține la 35% din PIB până în 2020 și apoi se majorează moderat ajungând la 35% în 2035-2037;
- Scenariul nu ia în considerare o modificare a sistemului fiscal;
- Soldul bugetar (BGC) urmează să fie pozitiv (circa 1%) după anul 2025.

Scenariul II realist (V2³):

✓ Varianta realistă de creștere reală a PIB, ceea ce înseamnă un grad de convergență de 96,5% în 2035-2037;

- Ponderea veniturilor în PIB se majorează anual de la 35% din PIB în prezent până la 45% (media europeană de acum) la sfârșitul intervalului de prognoză;
- Scenariul ia în considerare o majorare a sistemului fiscal, în principal prin impozitarea tuturor veniturilor; în aceleași condiții va trebui să se înregistreze o reducere semnificativă a evaliziunii fiscale, iar economia naturală să se apropie de zero;
- Soldul bugetar (BGC) urmează să fie în echilibru după anul 2025.

---

¹ Ghizdeanu Ion, în Vlad Ionel – Valentin, et all, (2016), *Strategia de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, Vol. III, Editura Academiei Române, pp. 298–300

² Ghizdeanu Ion, în Vlad Ionel – Valentin, et all, (2016), *Strategia de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, Vol. III, Editura Academiei Române, pp. 298–300

³ Ibidem

Scenariul III optimist (de consens) (V1⁴):

✓ Varianta de creștere a PIB, la peste 400 mld euro (peste 800 mld PPS, situând România pe locul 8), depășindu-se astfel media europeană (grad de convergență aproape 110%), concomitent cu:

- Ponderea veniturilor în PIB depășește media europeană actuală (posibil și cea viitoare) situându-se astfel la un prag minim de 50%;
- Scenariul ia în considerare valori minime pentru economia ascunsă (maxim 5% în țările dezvoltate față de 20–22% în prezent) și fără economie naturală în agricultură după 2030.

Ca rezultat sintetic, cele trei variante de prognoză (Ghizdeanu⁵, 2016) se deosebesc prin proporția pe care PIB-ul pe locuitor al României, exprimat în PPS, o reprezintă în nivelul mediu pe locuitor al UE (în euro). Astfel, în procente, această proporție pornește de la același nivel în 2014 – 55,2%, după care evoluția este următoarea:

2018	V0 – 60,1%	V1 – 65,5%	V2 – 63,1%
2020	V0 – 62,3%	V1 – 71,0%	V2 – 67,5%
2025	V0 – 69,2%	V1 – 84,0%	V2 – 77,7%
2035	V0 – 77,5%	V1 – 110%	V2 – 96,5%

Având în vedere că, fluviul Dunărea reprezintă o “coloană vertebrală” a spațiului European, un coridor de transport și de conexiune între Est și Vest, dintre Marea Neagră și Marea Nordului, prin culoarul navigabil Rin – Main – Dunăre, se impune în mod logic, ca Strategia Dunării Românești să fie corelată cu obiectivele Strategiei Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării (SUERD), punându-se accent pe problemele specifice ale fluviului pe tărâmul românesc.

Scenariu pesimist Scenariul cu elemente majore de risc, „pesimist”	Scenariu realist Scenariul între consens și risc, „realist” (mediu ponderat, cu precizarea rezervelor pentru cazuri de forță majoră/catastrofe)	Scenariu optimist Scenariul de consens, „optimist”
Continuarea activităților socio-economice în Valea Dunării Românești, fără o adaptare corespunzătoare la	Continuarea activităților socio-economice în Valea Dunării Românești, cu o adaptare parțială, corespunzător schimbărilor regionale /locale ale mediului	Continuarea activităților socio-economice în Valea Dunării Românești, cu adaptarea corespunzătoare la

⁴ Ibidem

⁵ Ibidem

schimbările regionale /locale ale mediului	Se pot produce catastrofe / daune (accentuarea fenomenului de încălzire); soluții de remediere: a) evaluarea spațială a opțiunilor de adaptare, pe baza simulărilor dezvoltate în cadrul proiectului ATLAS. b) evaluări ale productivității agricole și utilizării eficiente a resurselor de apă pentru irigații – pe baza scenariilor climatice (RCPs) și a modelelor integrate de simulare a principalelor procese bio-fizico-chimice și hidrologice.	schimbările regionale /locale ale mediului. Fundamentarea planurilor de extindere a irigațiilor și a perdelelor forestiere, precum și de atenuare a efectelor irigațiilor
Nerespectarea coordonatelor conceptului de dezvoltare durabilă globală	Respectarea moderată / treptată a coordonatelor conceptului de dezvoltare durabilă globală Pot apărea daune asupra mediului geografic / natural, etc., (de ex. accentuarea poluării apelor de suprafață și subterane; poluarea solurilor și a aerului etc.); soluții, de ex.: studii de specialitate efectuate sub coordonarea ministerelor de resort în stransă colaborare cu universitățile / institutele de cercetare de profil	Respectarea coordonatelor conceptului de dezvoltare durabilă globală
Derularea activităților economice, fără o abordare științifică din partea instituțiilor de specialitate, privind modificările de mediu	Realizarea și aplicarea Atlasului digital al Modificărilor Globale ale Mediului în Valea Dunării Românești	Utilizarea etapizată a Atlasului digital: Etapa I, planificarea proiectului, 2017: a) dezvoltarea unei structuri privind conținutul Atlasului b) identificarea beneficiarilor proiectului Atlas. c) stabilirea direcțiilor metodologice Etapa II, organizarea unei platforme

		<p>operaționale de comunicare și furnizarea de servicii spațiale, 2018 – 2025:</p> <p>a) managementul cercetării</p> <p>b) servicii științifice spațiale (hărți digitale)</p> <p>c) modele de evaluare a impactului modificărilor globale de mediu</p> <p>d) feed back de la stakeholder</p> <p>Etapa a III-a, alinierea obiectivelor la noile strategii de dezvoltare, 2027 – 2035</p> <p>Corelarea între politicile conexe domeniului modificărilor globale ale mediului</p>
<p>Conectare redusă la rețeaua de transport trans-europeană</p> <p>Stagnarea îmbunătățirii navigabilității pe Dunăre</p>	<p>Măsuri moderate de îmbunătățire a navigabilității Dunării.</p> <p>Programele guvernamentale menționează printre alte obiective și reluarea lucrărilor de realizare a proiectului <i>București – port la Dunăre</i></p>	<p>Conectivitate puternică la rețeaua de transport trans-europeană</p> <p>Reabilitarea porturilor europene</p> <p>Aplicarea măsurilor din partea Autorităților Române pentru facilitarea utilizării Coridorului Dunăre – Rin pe o perioadă cât mai mare din an.</p> <p>Reînceperea lucrărilor de amenajare a Coridorului Dunăre – București.</p> <p>Primele mențiuni despre un canal între Dunăre și București</p>

		datează din 1864, de pe timpul lui A.I. Cuza.
Lipsa coerenței în dezvoltarea urbană	Constituirea unui sistem urban Galați – Brăila, ca soluții optime imediate Implementarea programelor de “town twinnings” –cu celelalte țări dunărene	Promovarea unei dezvoltări urbane integrate
Neglijarea mediului de afaceri	Promovarea antreprenoriatului în spiritul Agendei de la Baden (septembrie 2016); modalități specifice de sprijinire a IMM-urilor. Soluții concrete: -Cooperarea dintre întreprinderile de dimensiuni diferite -Aderarea la Danube Business Angels Co-investment Fund -Profesionalizarea management-ului de cluster -Atragerea IMMurilor în proiecte de CDI prin afilierea la rețelele coordonate de European Institute of Inovation and Technology (participarea la Knowledge and Innovation Centers – KICs – și Co-location centres) -Promovarea sistemului dual pentru acoperirea necesarului de forță de muncă -Aderarea la Networking Platform: Danube Region Business Support Actors	Antreprenorii – agenți ai schimbării Susținerea mediului de afaceri în concordanță cu inițiativele din SUERD Participarea activă la competițiile de proiecte din cadrul INTERREG Danube
Dezvoltarea companiilor românești într-o manieră insulară, fără a se alinia tendinței de networking la nivelul Regiunii Dunării	Integrarea gradată a companiilor în lanțurile de valoare din Regiunea Dunării, în special în sectoarele prioritare – ca de pildă bioeconomie – (în contextul extinderii rețelelor de companii din Germania către celelalte țări dunărene)	Modernizarea și integrarea companiilor locale în lanțurile de valoare existente (la nivelul Regiunii Dunării), contribuind la procesul de catching-up pentru

		România, pe ansamblu
Menținerea caracterului de zonă periferică pentru turism, din cauza barierei naturale a Dunării (puncte de trecere insuficiente) și a granițelor externe ale UE (cu Serbia, Ucraina și Republica Moldova)	Aderarea la obiectivele Danube Crossing Association (amenajarea de noi puncte de trecere: Lom (Bg) – Rast (Ro), Oryachovo (Bg) – Bechet (Ro), Gigen (Bg) – Corabia (Ro), Nikopol (Bg) – Turnu Măgurele (Ro), Svishtov (Bg) – Zimnicea (Ro), Ruse (Bg) – Giurgiu (Ro, reconstrucție), Tutrakan (Bg) – Oltenița (Ro), Silistra (Bg) – Călărași (Ro), Brăila (Ro), Galați (Ro), Tulcea (Ro). Creșterea atractivității zonelor rurale pentru turism	Consolidarea Văii Dunării Românești ca o destinație turistică, cu o dezvoltare în formă durabilă. Atlasul furnizează idei pentru dezvoltarea infrastructurii în corelație cu potențialul regiunilor transfrontaliere Dezvoltarea turismului de sănătate și wellness
Limitarea finanțării investițiilor și a creșterii economice, ca urmare a unei culturi insuficiente de a se lucra pe bază de proiecte	Implementarea programelor / proiectelor la nivel mezzo, de tipul: Schimburi de experiență pentru studenți, reprezentanți ai sectorului public; programe de mentoring pentru dezvoltarea IMM-urilor; organizarea de “start-up weekends “ (propuneri de proiecte elaborate pe perioada sfârșitului de săptămână)	Incurajarea transferului de cunoaștere între țările dunărene, prin programe adecvate Suport pentru training în vederea aplicării la proiecte europene
Implicarea redusă a organelor de stat pentru finanțarea CDI, pe ansamblu țară și la nivelul Regiunii Dunării	Actualizarea permanentă a Planului de Acțiune al Strategiei Naționale în domeniul Cercetării și Inovării pentru Dunărea Românească Întărirea macro-sistemului Dunăre – Marea Neagră	Fundamentarea și întreținerea unei infrastructuri adecvate de CDI, pentru problematica Dunării Românești Etapile de implementare a Strategiei Naționale în domeniul Cercetării și Inovării pentru Regiunea Dunării Românești: Etapa I –a, 2016 –

		2018: aprobarea Strategiei cu identificarea surselor de finanțare Etapa a II-a, 2019 – 2025: înființarea unei Unități de Coordonare, finanțare și Control pentru activitățile Strategiei Etapa a III-a, 2025 – 2035, aplicarea și actualizarea continuă a Planului de Acțiuni a Strategiei
--	--	--

Pornind de la estimările făcute de Comisia Națională de Prognoză, în continuare se prezintă posibilă evoluție a Regiunii Dunării Românești, constituită din județele riverane, inclusiv Ilfov-București, din perspectiva finalizării Canalului Dunăre-București.

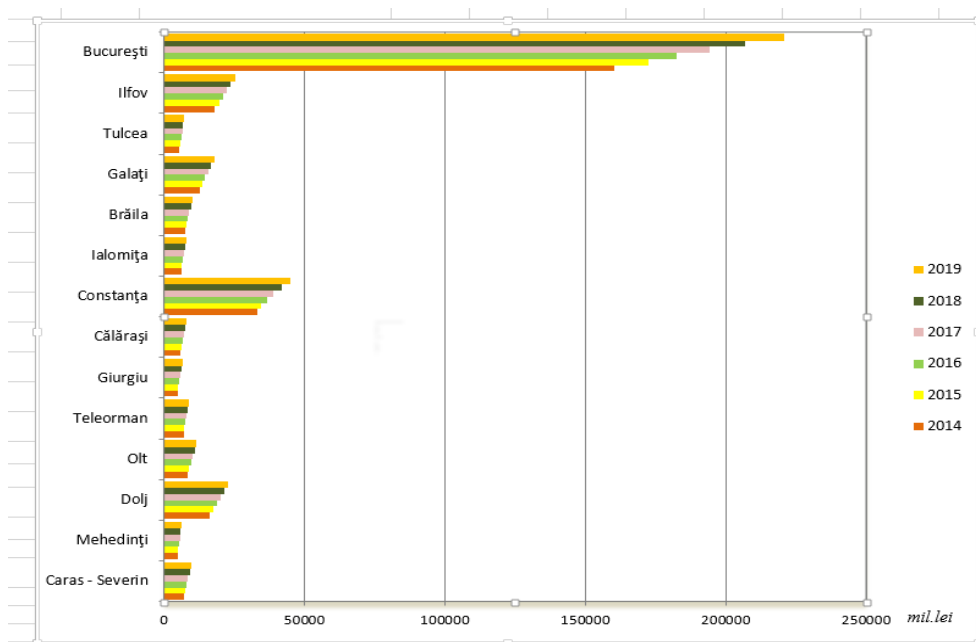

Fig. 15. Valoarea produsului intern brut – PIB

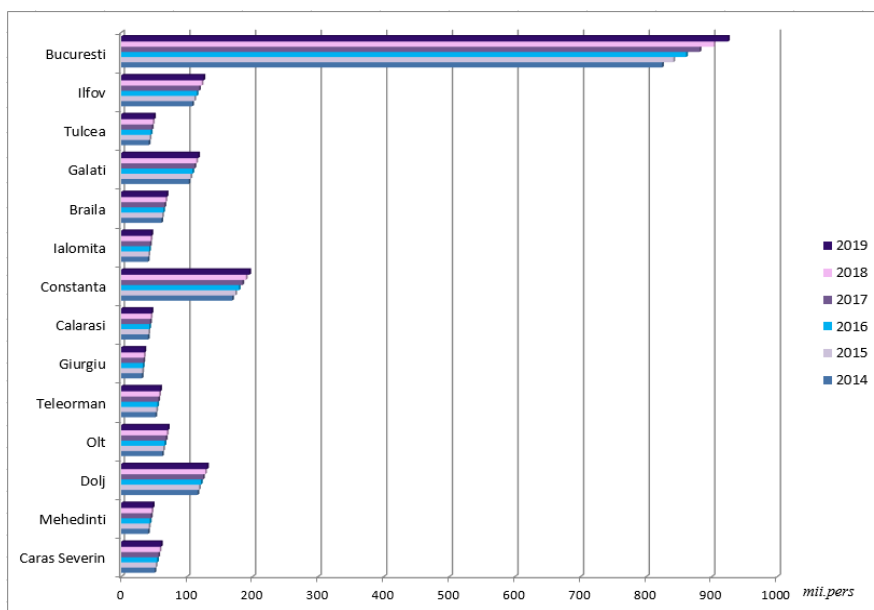

Fig. 16. Numărul mediu de salariați

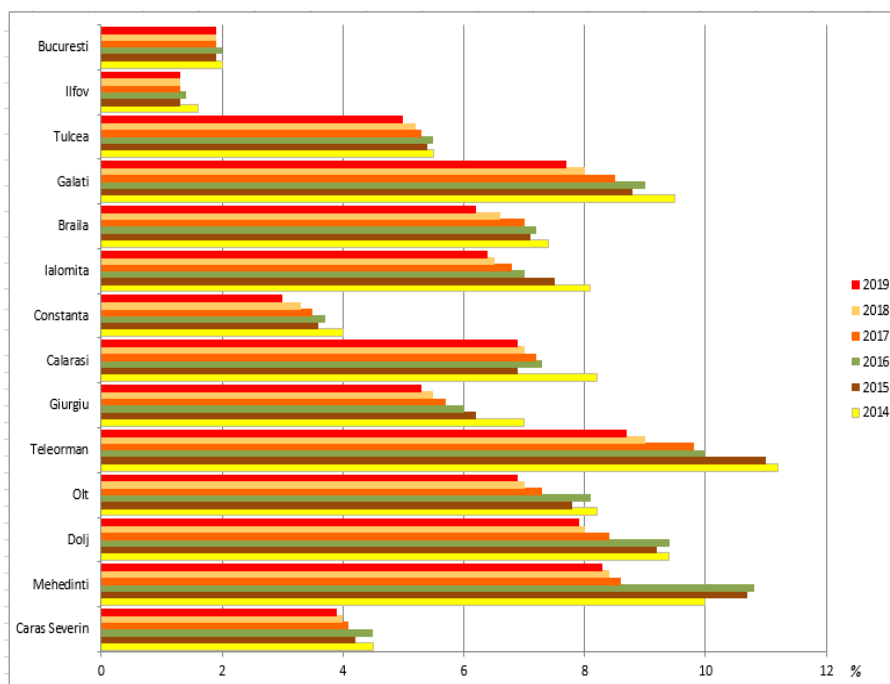
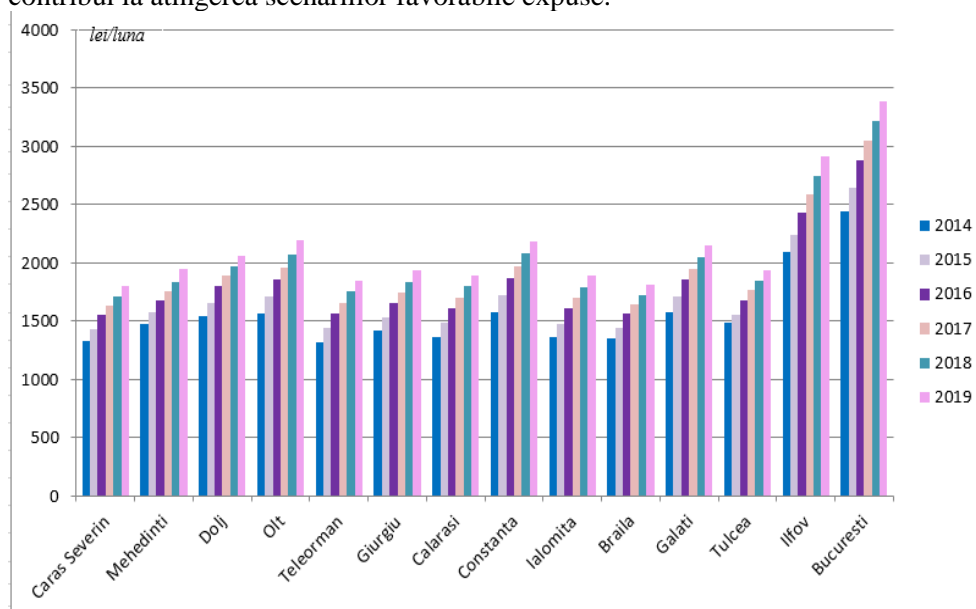

Fig. 17. Rata șomajului înregistrat la sfârșitul anului

Pentru o imagine mai exactă asupra posibilelor evoluții ale dezvoltării economico-sociale a Regiunii Dunării Românești, ar fi necesar să corelăm aceste scenarii cu posibilitățile de finanțare și atragerea efectivă a fondurilor (naționale și europene) pentru sectoarele economice implicate, din programele corespunzătoare deținute de ministerele de resort.

De asemenea, pentru atingerea scenariilor favorabile (mediu și optimist) se recomandă consultarea de către reprezentanții autorităților naționale și locale, a simulărilor dezvoltate în cadrul proiectului ATLAS; acestea se pot constitui în instrumente de analiză a opțiunilor de gestiune a resurselor naturale pentru o dezvoltare armonioasă teritorială.

Portofoliile de proiecte de cercetare ale institutelor Academiei Române și ale institutelor naționale coordonate de Ministerul Educației și Cercetării Științifice pot contribui la atingerea scenariilor favorabile expuse.

Fig. 18. Câștigul net mediu salarial lunar

Pentru o imagine mai exactă asupra posibilelor evoluții ale dezvoltării economico-sociale a Regiunii Dunării Românești, ar fi necesar să corelăm aceste scenarii cu posibilitățile de finanțare și atragerea efectivă a fondurilor (naționale și europene) pentru sectoarele economice implicate, din programele corespunzătoare deținute de ministerele de resort.

De asemenea, pentru atingerea scenariilor favorabile (mediu și optimist) se recomandă consultarea de către reprezentanții autorităților naționale și locale, a simulărilor dezvoltate în cadrul proiectului ATLAS; acestea se pot constitui în instrumente de analiză a opțiunilor de gestiune a resurselor naturale pentru o dezvoltare armonioasă teritorială.

Portofoliile de proiecte de cercetare ale institutelor Academiei Române și ale institutelor naționale coordonate de Ministerul Educației și Cercetării Științifice pot contribui la atingerea scenariilor favorabile expuse.

Proiecte prioritare SUERD cu participare românească

– Centrul Internațional de Studii Avansate pentru Sisteme Fluvii-Delte Mări – DANUBIUS – RI (*Institutul Național pentru Științe Biologice, Institutul Național de Geologie și Geoecologie Marină, Institutul de Biologie al Academiei Române, Universitatea Tomis Constanța – parteneri români în proiect*)

– Atlasul modificărilor globale ale mediului în Valea Dunării Românești – o facilitate pentru utilizatori în procesul de luare a deciziilor (*Institutul de Geografie al Academiei Române*)

– Proiectul Sturion 2020 – Conservarea sturionilor în Bazinul Dunării – o abordare complex ambientală – economică – socială (*Institutul de Biologie al Academiei Române – partener de proiect*)

– Adriatic Danubian Clustering – ADC – Programul Sud Estul Europei 2007 - 2013 (*Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române – partener de proiect*)

– Politici de cluster mai inteligente pentru Sud-Estul Europei – ClusterPoliSEE – Programul Sud Estul Europei 2007–2013 (*Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române – partener de proiect*)

– ClusteriX – Clustere pentru inovare europeană (www.clusterix.info, <http://www.interregeurope.eu/clusterix2/>) co-finanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională (prin programele: Interreg IV C și respectiv Interreg Europe)

– SEENECO – Rețeaua Sud Est –Europeană a Organizațiilor de Cluster de Excelență, 2013–2014

– CLUSTARS: Excelență în managementul de clustere (<http://www.clustars.eu/>), 2014–2015

– CLUS3 “Cluster Excellence”, proiecte co-finanțate prin Programul Cadru de Competitivitate și Inovare (CIP) (www.cluster-excellence.eu), 2014–2015

– Cross-clustering partnership for boosting eco-innovation by developing a joint bio- based value-added network for the Danube Region – DanubeVal –, Interreg Danube 2014–2020 (*Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române – partener de proiect*).

„PROGRAMUL STURION 2020. CONSERVAREA STURIONILOR ÎN BAZINUL DUNĂRII – O ABORDARE COMPLEXĂ AMBIENTALĂ – ECONOMICĂ – SOCIALĂ”

Programul „Sturion 2020” reprezintă unul dintre programele prioritare ale SUERD și este promovat de către *Danube Sturgeon Task Force*, un consorțiu internațional coordonat de către Institutul de Biologie al Academiei Române. Programul urmărește îndeplinirea țintei SUERD „refacerea populațiilor de sturioni

și a altor specii indigene de pești până în anul 2020” prin implementarea unui set integrativ de măsuri care îmbină protecția mediului cu măsuri socio-economice în sprijinul comunităților locale situate de-a lungul Dunării. Deși inițial activitățile se vor concentra în special asupra fluviului Dunărea, se dorește ca aceste măsuri să fie extinse ulterior la nivelul afluenților majori ai Dunării, zone care, în trecut, reprezentau habitate istorice ale sturionilor.

Datorită abordării integrative, transdisciplinare, programul câștigă rapid statutul de flagship în cadrul Ariei Prioritare 6 – Biodiversitate, atragând două proiecte de asistență tehnică finanțate de către SUERD, dar și solicitări de colaborare din partea altor arii prioritare. Ca urmare a ciclului lung de viață al sturionilor, unele specii atingând maturitatea pentru reproducere după 12–16 ani, „Sturion 2020” este un program pe termen lung, care vizează măsuri de refacere a populațiilor sălbatice pe parcursul câtorva decenii.

Dacă în trecut sturionii asigurau bunăstarea a numeroase comunități de pescari, ei se află în prezent în pragul extincției datorită pierderii habitatelor și a pescuitului excesiv, fiind necesare măsuri urgente pentru salvarea și refacerea acestor specii.

Deși conservarea biodiversității nu este în general percepută ca o resursă economică valoroasă, ea are o contribuție esențială la dezvoltarea unor sectoare economice cum ar fi: agricultura (produse ecologice, cereale, pescuit și acvacultură etc.), apa potabilă, energia din surse regenerabile, industria alimentară, prelucrarea lemnului, turism (eco-turism, produse tradiționale), educație, cercetare și sănătate etc. De aceea, niciun sector economic nu trebuie dezvoltat în detrimentul biodiversității, întrucât aceasta dezvoltare unilaterală poate avea consecințe negative indirecte asupra altor domenii.

În spiritul dezvoltării durabile, programul Sturion 2020 urmărește conservarea sturionilor, dar și inițierea unor parteneriate cu diferite sectoare economice în vederea utilizării raționale a resurselor naturale și protejării mediului. Complexitatea măsurilor preconizate în cadrul programului „Sturion 2020” necesită o strânsă colaborare cu toate cele 11 arii prioritare ale SUERD, fiind demarate deja o serie de acțiuni pentru lansarea de proiecte comune în vederea implementării acestui program.

Obiective	Activități
1. Obținere sprijin politic	Atragerea sprijinului politic pe plan national si regional si finantarea activitatii grupului de lucru pentru conservarea sturionilor Crearea Planului National de Acțiune pentru Conservarea Sturionilor (PNACS) Crearea unui Centru pentru Conservarea Sturionilor Obținerea finanțării pentru implementarea PNACS

2. Întărirea capacității administrative	Sprijin pentru implementarea legislației de mediu și actualizarea legislației naționale Training pentru instituțiile administrației naționale de mediu și pescuit/acvacultură și schimburi de experiență cu parteneri regionali/internaționali Controlul și reducerea braconajului, implicare comunități locale
3. Conservare <i>in-situ</i>	Prelungirea interdicției de pescuit comercial și stabilirea măsurilor compensatorii pentru pescarii afectați Monitorizarea sturionilor de-a lungul întregului sector românesc al Dunării și zona Mării Negre Standardizarea metodelor de studiu a populațiilor de sturioni sălbatici Protejarea diversității genetice și refacerea habitatelor pentru sturionii din Dunăre
4. Conservare <i>ex-situ</i>	Coordonarea programelor de repopulare în regiunea Dunării în parteneriat cu țările vecine Lansarea programului de conservare <i>ex-situ</i> Popularea de susținere la nisetru Eliminarea plaselor de pescuit monofilament abandonate Stațiune pilot pentru conservarea <i>ex-situ</i> și monitorizarea sturionilor anadromi în Marea Neagră
5. Măsuri socio-economice	Implementarea măsurilor compensatorii pentru comunitățile defavorizate de pescari Susținerea programelor de reconversie a pescarilor de sturioni Sprijin pentru redactarea proiectelor de dezvoltare locală de către asociațiile de pescari Crearea de ferme de creștere intensivă a sturionilor/peștilor de-a lungul Dunării Crearea de piețe locale pentru produse tradiționale și din fermele de sturioni
6. Creșterea conștientizării publice	Program Național de educație ecologică pe termen lung Implicarea ONG și institutelor de mediu în realizarea și implementarea programelor de educație alături de școli/licee la nivel național Campanii de constientizare asupra importanței și rolului biodiversității pentru viața și societatea umană Adaptarea cadrului legislativ pentru a da posibilitate tinerilor să activeze în programe de voluntariat care să fie recunoscute ca experiență profesională/vechime în muncă

În continuare, sunt prezentate pe scurt resursele financiare necesare pentru implementarea acestui program în România pe termen scurt (2017–2020), mediu (2021–2028) și lung (2029–2038), din perspectiva a trei scenarii de dezvoltare

economică: pesimist, optimist, realist. Dat fiind gradul ridicat de incertitudine referitor la evoluția situației economice, atât în România, cât și la nivel internațional, aceste prognoze au un caracter estimativ, ele urmând a fi actualizate periodic în funcție de evoluția mediului economic, precum și de susținerea politică pentru implementarea acestui program. În paralel cu dinamica dezvoltării economice în context internațional, cele trei scenarii iau în considerare gradul de implicare a mediului politic din România în implementarea acestui program: scenariul optimist (SO) prevede susținere guvernamentală din partea tuturor factorilor implicați, scenariul realist (SR) se bazează pe faptul că numai câteva domenii conexe vor susține implementarea programului (ex: mediu. agricultură, educație, turism), iar scenariul pesimist (SP) presupune că programul va fi susținut doar de către mediu.

Ținând cont că parte dintre activități trebuie implementate la scară largă, uneori de-a lungul întregului sector românesc al Dunării (ex. acvacultura, eco-turism), sumele preconizate pentru implementarea acestui program se ridică la circa 200 milioane € în scenariul pesimist, la circa 300 milioane € în programul realist, și circa 400 milioane € în scenariul optimist. Aceste sume vor trebui însă completate cu sprijinul domeniilor conexe în vederea dezvoltării unor măsuri integrative, în special vizând sectorul economic, cum ar fi: dezvoltarea infrastructurii pentru eco-turism, dezvoltarea de mici afaceri de familie la nivel local, organizarea de piețe locale și facilitarea schimburilor inter-regionale de produse tradiționale, dezvoltarea acvaculturii, etc.

Menționăm că implementarea acestor măsuri trebuie făcută în strânsă coordonare cu măsurile implementate de către celelalte țări dunărene, programul fiind susținut de către toate statele riverane, conform declarației interministeriale a Comisiei Internaționale de Protecție a Fluviului Dunărea⁶.

Obiectivul 1 – Obținerea sprijinului politic

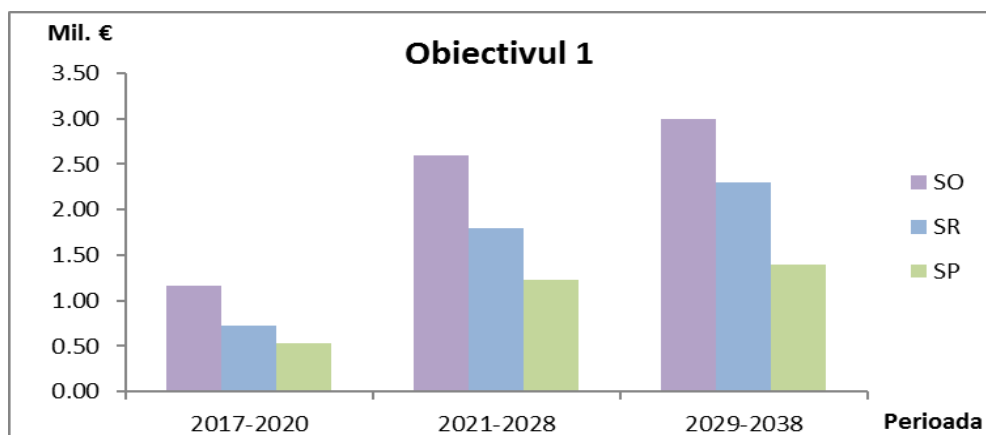
Acest obiectiv urmează a fi atins prin implementarea a 4 activități principale, sumele estimate fiind prezentate în figura 19:

- 1.1. Atragerea sprijinului politic pe plan national și regional pentru conservarea sturionilor
- 1.2. Crearea Planului Național de Acțiune pentru Conservarea Sturionilor (PNACS) și adaptarea sa periodică
- 1.3. Crearea unui Centru pentru Conservarea Sturionilor și asigurarea funcționării sale
- 1.4. Obținerea finanțării pentru implementarea PNACS

---

⁶ [ICPDR] Danube Declaration adopted at the ICPDR Ministerial meeting 9 Feb. 2016, Vienna, 12 p. Document disponibil la: <https://www.icpdr.org/main/mm16>.

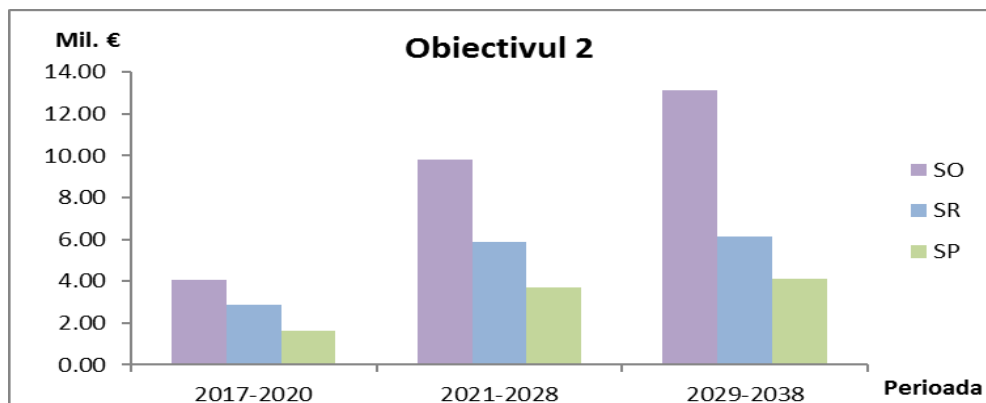

Fig.19. Resursele economice necesare pentru implementarea Obiectivului nr. 1, în perspectiva celor 3 scenarii: SO = scenariul optimist, SR = scenariul realist, SP = scenariul pesimist

Obiectivul 2 - Întărirea capacității administrative

Acest obiectiv va fi atins prin implementarea a 3 activități, sumele estimate fiind prezentate în figura 20:

- 2.1 Sprijin pentru implementarea legislației de mediu și actualizarea legislației naționale vizând protecția sturionilor
- 2.2. Training pentru instituțiile administrației naționale de mediu și pescuit/acvacultură
- 2.3 Controlul și reducerea braconajului

Fig.20. Resursele economice necesare pentru implementarea Obiectivului nr. 2, în perspectiva celor 3 scenarii: SO = scenariul optimist, SR = scenariul realist, SP = scenariul pesimist

Obiectivul 3 – Conservare in situ

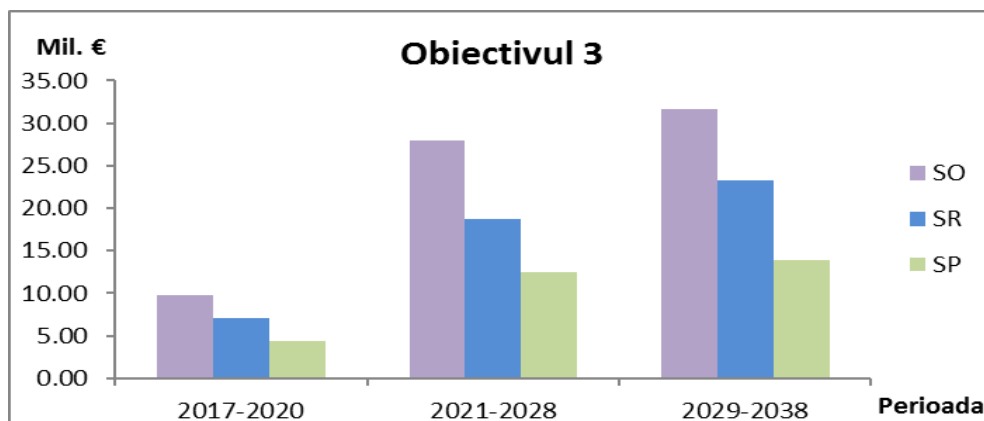
Acest obiectiv urmează a fi atins prin implementarea a 4 activități, sumele estimate fiind prezentate în figura 21:

3.1 Prelungirea interdicției de pescuit comercial a sturionilor și stabilirea de măsuri compensatorii pentru pescarii afectați

3.2. Monitorizarea sturionilor de-a lungul întregului sector românesc al Dunării și zona Mării Negre

3.3 Standardizarea metodelor de studiu a populațiilor de sturioni sălbatici

3.4 Protejarea diversității genetice și refacerea habitatelor pentru sturionii din Dunăre

Fig.21. Resursele economice necesare pentru implementarea Obiectivului nr. 3, în perspectiva celor 3 scenarii: SO = scenariul optimist, SR = scenariul realist, SP = scenariul pesimist

Obiectivul 4 – Conservare ex-situ

Atingerea acestui obiectiv necesită implementarea a 5 activități majore, sumele estimate fiind prezentate în figura 22:

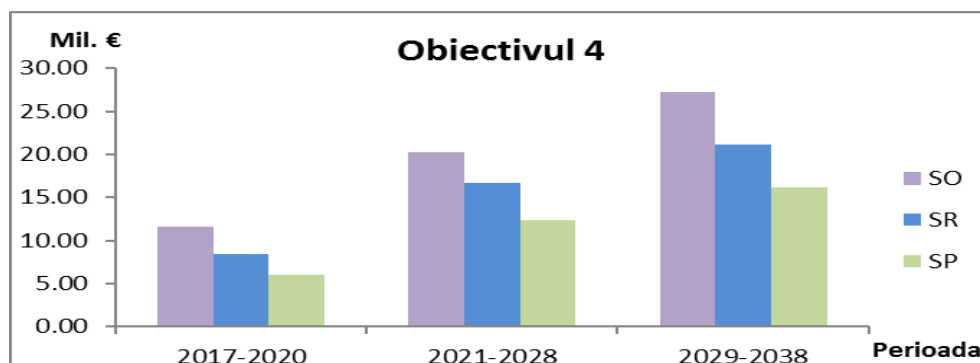
4.1 Coordonarea programelor de repopulare în regiunea Dunării, în parteneriat cu țările vecine

4.2 Lansarea programului de conservare ex-situ

4.3 Popularea de susținere la specia nisetru (*Acipenser gueldenstaedti*)

4.4 Eliminarea plaselor de pescuit monofilament abandonate în fluviu și mare

4.5 Stațiune pilot pentru conservarea ex situ și monitorizarea sturionilor anadromi în Marea Neagră

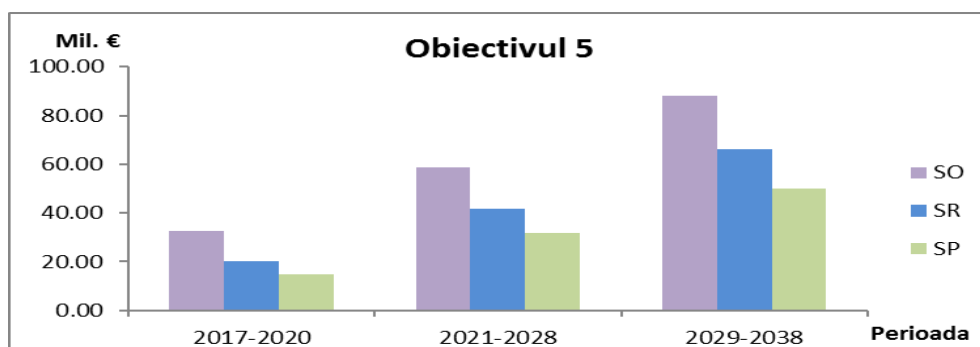

Fig.22. Resursele economice necesare pentru implementarea Obiectivului nr. 4, în perspectiva celor 3 scenarii: SO = scenariul optimist, SR = scenariul realist, SP = scenariul pesimist

Obiectivul 5 – Măsurile socio-economice

Acest obiectiv vizează implementarea a 5 activități, sumele estimate fiind prezentate în figura 23:

- 5.1 Implementarea măsurilor compensatorii pentru comunitățile defavorizate de pescari (ex: dezvoltare eco-turism, acvacultura, producție bio, produse tradiționale, etc.)
- 5.2 Susținerea programelor de reconversie a pescarilor de sturioni
- 5.3 Sprijin pentru redactarea proiectelor de dezvoltare locală de către asociațiile de pescari și asigurarea co-finanțării pentru programele europene
- 5.4 Crearea de ferme de creștere intensivă a sturionilor/peștilor în localitățile de pe Dunăre și dezvoltarea pieței produselor de acvacultură
- 5.5 Crearea de piețe locale pentru produse tradiționale și din fermele de sturioni și conectarea lor cu piețe similare din Regiunea Dunării și circuite eco-turistice

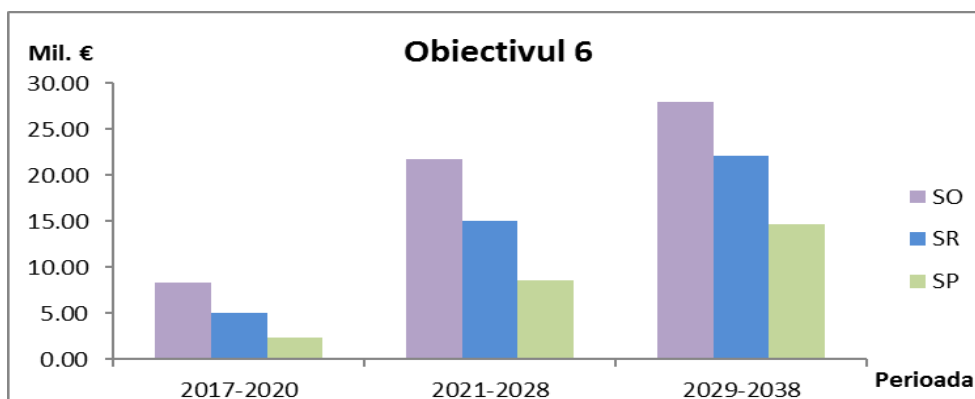
Fig.23. Resursele economice necesare pentru implementarea Obiectivului nr. 5, în perspectiva celor 3 scenarii: SO = scenariul optimist, SR = scenariul realist, SP = scenariul pesimist

Obiectiv 6 – Conștientizare publică

Acest obiectiv vizează implementarea a 4 activități, sumele estimate fiind prezentate în figura 24:

6.1. Program național de educație ecologică pe termen lung, corelat cu Proiectul 1 al Strategiei Academiei Române și programul Sturion 2020

6.2. Implicarea ONG și institutelor de mediu în realizarea programelor de educație ecologică alături de școli/licee

Fig.24. Resursele economice necesare pentru implementarea Obiectivului nr. 6, în perspectiva celor 3 scenarii: SO = scenariul optimist, SR = scenariul realist, SP = scenariul pesimist

6.3. Campanii de conștientizare asupra importanței și rolului biodiversității pentru viața și societatea umană prin transferul rezultatelor către publicul larg

6.4. Adaptarea cadrului legislativ pentru a da posibilitate tinerilor să activeze în programe de voluntariat care să fie recunoscute ca experiență profesională.

SPRIJINIREA COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR, INCLUSIV DEZVOLTAREA CLUSTERELOR. ELABORAREA UNUI PROGRAM PENTRU REGIUNEA DUNĂRII PENTRU CLUSTERE ȘI REȚELE DE IMM-URI

Introducere – Informații generale

La începutul anului 2014, Comisia Europeană a lansat Comunicarea „Pentru renașterea industrială europeană” COM (2014)14 care abordează renașterea industriei europene într-un mod nou, prin inovare, internaționalizarea IMM-urilor, investiții în noi domenii, conexiuni între industrie și servicii, procese avansate în industria prelucrătoare, tehnologii generice esențiale, industria verde.

Raportul Competitivității Statelor Membre UE, ediția 2014 „Reindustrializarea Europei” evidențiază importanța creării de creștere economică prin politici de cluster coerente pentru excelența managementului de cluster.

În cazul României se menționează lipsa de coordonare a diferitelor strategii de competitivitate, de reindustrializare, de inovare, de export, pentru IMM-uri și mediul de afaceri și a programelor de susținere financiară pentru IMM-uri și clustere, în vederea internaționalizării și a creșterii competitivității. România este un inovator modest cu circa 0,38% cheltuieli ale întreprinderilor pentru C&D în PIB în 2015, față de media UE de 2% (European Innovation Scoreboard 2015), fiind pe ultimul loc în Uniunea Europeană, ceea ce impune măsuri suplimentare din partea guvernului pentru a dezvolta capacitatea de inovare a IMM-urilor și a le stimula să coopereze în parteneriate cu entități de cercetare și administrația locală.

Clusterelor joacă un rol important în stimularea competitivității, inovării și creării de locuri de muncă în țara noastră în general, și în regiunea Dunării Românești, în particular. Aceste parteneriate de tip „triple helix” pot sprijini regiunile în stimularea inovării, prin facilitarea cooperării între mediul academic, de afaceri și administrație locală.

Conform definiției lui Michael Porter (1998), „Clusterelor reprezintă concentrări geografice de întreprinderi interconectate (în special IMM-uri care asigură masa critică), furnizori specializați (de componente, mașini, servicii, sau infrastructură), firme din industrii înrudite, universități, institute de cercetare și asociații de comerț, administrații publice locale din domenii specifice, care se concurează, dar și cooperează. Multe clusterelor pot include organisme guvernamentale sau instituții de învățământ, furnizori de instruire profesională, și patronate care asigură instruire specializată, educație informație, cercetare și suport tehnic.”

Clusterelor sunt importante mai ales pentru că permit companiilor să fie mai productive și mai inovative decât ar putea fi dacă lucrează separat unele de altele.

Definiția polului de competitivitate, agreată cu reprezentanții Comisiei Europene este „un cluster inovativ regional cu vocație națională și internațională sau o rețea de minim 3 clusterelor, care cuprinde asociații de întreprinderi, centre de cercetare și instituții de formare, universități, administrații publice angajate în demersul de parteneriat pentru a pune în valoare o strategie comună de dezvoltare.

În Europa, clusterelor operează împreună pe piețele regionale și în consorții europene. 40% din forța de muncă europeană este angajată în cele 2500 de clusterelor înregistrate de Observatorul European al Clusterelor. Angajații în clusterelor câștigă în medie salarii cu 11% mai mari decât cei din aceleași industrii (European Commission, Smart Guide to Cluster Policy, 2016) dar situate în afara clusterelor. Clusterelor oferă un mediu dinamic pentru IMM-uri, care reușesc să-și îmbunătățească performanțele prin cooperare, să inoveze, să-și construiască un brand propriu și să pătrundă cu produse inovative pe piețe de tip „nișă”.

Până în prezent, în România, nu a existat nici o finanțare publică pentru clusterelor, timp în care toate Statele Membre ale Uniunii Europene au susținut prin programe naționale și regionale dezvoltarea clusterelor și orientarea lor spre

exceleță. Companiile străine și multinaționalele investesc mai mult în cercetare-inovare decât întreprinderile locale.

Clusterelor pot fi utilizate atât în faza de elaborare, cât și în cea de implementare a strategiilor de specializare inteligentă, contribuind la identificarea punctelor forte ale unui sector economic din regiune și stabilirea de priorități pentru luarea unor decizii politice corecte. Clusterelor reflectă astăzi natura trans-sectorială a lanțurilor valorice și a sistemelor de inovare.

La nivel european, clusterelor și grupurile de IMM-uri sunt finanțate prin diverse programe (Orizont 2020 și Instrumentul pentru IMM; finanțări prin Institutul European pentru Inovare și Tehnologie; INTERREG Europe și INTERREG Danube; COSME).

*Institutul de Prognostic Economic al Academiei Române a fost implicat încă de la început, în procesul de clusterizare din România și în proiecte europene privind colaborarea între clusterelor. A fost coordonator al proiectului **INOVCLUSTER II - Consolidarea competitivității clusterelor inovative și evaluarea comparativă a competitivității sectoarelor industriale-instrumente de politică industrială durabilă adaptate erei globalizării 2011-2012** (având ca beneficiar Ministerul Economiei, Comerțului și al Relațiilor cu Mediul de Afaceri), și partener în proiectele “Adriatic Danubian Clustering - ADC” (www.adcproject.eu), “Smarter Cluster Policies for South East Europe - ClusterPoliSEE- (www.clusterpolisee.eu)” din cadrul Programului de Cooperare Transnațională Sud Estul Europei 2007-2013 și “Cross-clustering partnership for boosting eco-innovation by developing a joint bio-based value-added network for the Danube Region - DanuBioValNet” în cadrul programului Intereeg Danube Transnational*

Situația dezvoltării clusterelor în România

Primul document de politică de cluster a României, componentă a politicii industriale a fost lansat în anul 2009 de către Ministerul Economiei - Direcția Generală Politici Industriale. În anul 2010, a fost lansat în cadrul Planului sectorial de cercetare pentru industrie, proiectul INNOVCluster, cu scopul de a disemina conceptul în România în mediul economic și de cercetare, precum și la nivel local și regional. Cu asistența Societății Germane pentru Cooperare Tehnică – GTZ, s-a elaborat în anul 2010 “Romanian Cluster Mapping” pentru a identifica potențialul de inovare în cele 8 regiuni de dezvoltare ale României. În perioada 2011–2012 s-a desfășurat proiectul INNOVCluster II privind consolidarea competitivității clusterelor inovative și evaluarea comparativă a competitivității sectoarelor industrial - instrumente de politică industrială durabilă adaptate erei globalizării.

În România aplicarea conceptului de cluster, care în principiu se bazează pe componentele de tip Triple-Helix (întreprinderi industriale, de cele mai multe ori IMM-uri care formează masa critică, – institute de cercetare / universități –

autorități publice locale, regionale) a fost adaptată (ca urmare a unei comunicări deficitare între parteneri), prin promovarea unui model de tip Quadruple Helix (care conține o componentă în plus, sub forma unor organizații – catalizator: camere de comerț, firme de consultanță, instituții bancare, reprezentanți ai societății civile, etc.).

Clusterelor au apărut în mod natural și “botom up” de la nivel regional, fiind în principal inițiative ale mediului economic. Majoritatea clusterelor din România nu au personalitate juridică, dar entitățile de management sunt organizații non-profit sau companii de management.

În prezent, România are 92 de cluster, aflate în diverse stadii ale ciclului lor de viață, în principal emergente și în dezvoltare. Dintre acestea, 8 cluster sunt medaliat cu argint la nivel european (locul 2 după Germania) și 27 de cluster cu bronz, pe baza unui exercițiu de benchmarking realizat de către Secretariatul European pentru Analiza Clusterelor (European Secretariat for Cluster Analysis - ESCA). Domeniile în care activează clusterelor românești sunt: energiile regenerabile, auto, agro-food, textile-creative, ITC și electronică, lemn-mobilă, industrii verzi, turism, high tech, sănătate și logistică. România mai are consorții regionale de cluster și rețele specializate (auto, textile-creative și ITC) în vederea elaborării unor inițiative comune, promovare, marketing etc. Un rol important îl au și clusterelor conduse de entități de cercetare-dezvoltare (universități, institute naționale de CDI) în domenii de high tech, logistică urbană, imagistică moleculară, mecatronică-electronică.

În regiunea Dunării Românești activează în prezent 45 de cluster, din care 21 sunt în regiunea București Ilfov (în perspectiva finalizării Canalului Dunăre-București). Dintre acestea, 3 cluster sunt medaliat cu argint la nivel european (Elinclus; Ind Agro Pol și Romanian Textile Concept) și 14 cluster cu bronz.

În România există 93 de universități, publice și private, dintre care 18 universități sunt membre în cluster. Institutele de cercetare-dezvoltare sunt de asemenea membre ale clusterelor inovative (ex. Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române este membru în 3 cluster: Elinclus- București; Green Energy Sf. Gheorghe și ETREC Electro-Technical Regional Cluster Săcele Brașov). Oficiul Român de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM) este organul responsabil cu protecția drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv în cluster.

Întreprinderile mici și mijlocii reprezintă cea mai slabă verigă a sistemului național de inovare, demonstrat de o cotă foarte mică de IMM-uri inovative. În anul 2015, doar 51,36% din total IMM-uri au direcționat circa 1% din total investiții spre inovare (Nicolescu O. et. al, 2016). În anul 2015, principalele surse de finanțare a cercetării-inovării în cadrul IMM-urilor au fost împrumuturi și credite (21,09%), propriile resurse (71,35%), fonduri europene (2,04%) și fonduri publice și locale (0,59%) (Nicolescu O. et. al). Există încă un nivel scăzut de colaborare între IMM-uri și entități de cercetare, demonstrat de faptul că doar 1198 IMM-uri sunt membre în cluster. În economia de astăzi este necesar ca toate IMM-urile să fie conectate la piață pentru a rămâne competitive, iar clusterelor ar fi o oportunitate pentru IMM-urile românești.

În anul 2011 (pe parcursul desfășurării proiectului ADC) a fost creată Asociația Clusterelor din România –CLUSTERO (www.clustero.eu) care reunește 35 de clustere și experți persoane fizice, cu scopul de a coordona dezvoltarea durabilă a clusterelor și a contribui la procesul de internaționalizare a acestora. Rolul și activitățile CLUSTERO, în calitate de comunitate de practică la nivel național și internațional a clusterelor din România, sunt axate pe: informare, comunicare și transfer de cunoștințe, creare de rețele, facilitator al cooperării inter-clustere și internaționalizare, partener pentru consorții naționale, regionale, europene și internaționale în diverse proiecte; acționează ca un punct consultativ pentru formarea de noi inițiative de cluster, promovare, lobby etc. CLUSTERO este membru în diverse rețele europene (rețeaua Cluster House pentru zona Balcani și Marea Neagră; European Cluster Collaboration Platform; Rețeaua Sud Est Europeană; Rețeaua DanuClus etc.).

Inovarea este motorul clusterului și este influențată în principal de patru factori: condițiile cadru, cum ar fi mediul macro-economic, sistemul fiscal și accesul la finanțare, instituțiile științifice și tehnologice, mecanismele de transfer a informațiilor și competențelor între diferite părți interesate din sistemul de inovare și IMM-urile inovatoare. Acești factori corespund unor domenii specifice ale intervențiilor politice ale guvernului care trebuie să conceapă măsuri pentru a contracara eventualele bariere și pentru a decide cu privire la prioritățile care trebuie să fie stabilite. Politicile moderne urmăresc o abordare sistemică, care combină diferite politici, programe și instrumente. Politica tradițională a fost orientată în principal spre cercetare și dezvoltare, iar politica actuală de inovare este orientată spre eco-sisteme tehnologice și clustere.

Strategia Uniunii Europene a Regiunii Dunării – cadru de promovare a clusterelor

Cooperarea și internaționalizarea clusterelor românești prin intermediul rețelelor acoperă o gamă largă de activități care influențează regiunea Dunării Românești prin: accesul la cunoaștere, accesul la noi piețe, la infrastructuri cheie, noi oportunități de colaborare etc.

Strategia Uniunii Europene a Regiunii Dunării – SUERD a prevăzut prin intermediul Axei Prioritare nr. 8, sprijinirea competitivității întreprinderilor, inclusiv dezvoltarea clusterelor, axă de care răspund Croația și landul Baden Württemberg.

În România, Ministerul Educației și Cercetării Științifice se ocupă de educație, știință, tehnologie, cercetare, dezvoltare, inovare și finanțarea clusterelor inovative, în timp ce Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri este responsabil pentru domeniile de dezvoltare a IMM-urilor, politicilor de competitivitate și industriale, precum și de investițiile străine directe și comerț exterior. Există numeroase organisme responsabile cu punerea în aplicare a politicii de inovare în sens larg, respectiv universități, institute de cercetare-dezvoltare, parcuri științifice și tehnologice, centre de transfer tehnologic etc.

La eforturile naționale de susținere a clusterelor se adaugă programele transnaționale de cooperare, ca instrumente de finanțare a Strategiilor UE.

Clusterelor românești au fost partenere în proiecte europene de succes (unele în derulare), care au creat premisele implementării Strategiei UE pentru Regiunea Dunării:

- **Adriatic Danubian Clustering-ADC** (www.adcproject.eu) (Programul Transnațional Sud Estul Europei 2007–2013), cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele privind potențialul de cooperare transfrontalieră și a acorda o mai mare vizibilitate IMM-urilor din regiune, a participa la rețelele create în cele patru sectoare (logistică, mecatronică, agro-food și modern housing) și a promova zona Danubiano – Adriatică, în cadrul unui sistem integrat de producție, care să atragă investitori internaționali (*Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române – partener de proiect*);

- **ClusteriX** - Clustere pentru inovare europeană (www.clusterix.info, <http://www.interregeurope.eu/clusterix2/>) co-finanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională (prin programele: Interreg IV C și respectiv Interreg Europe) cu scopul de a permite autorităților regionale să identifice, analizeze și să exploreze potențialul de dezvoltare strategică viitoare a clusterelor prin schimbul de experiență și bune practici între nouă parteneri din opt țări diferite ale UE și să contribuie la creșterea competitivității jucătorilor regionali prin îmbunătățirea politicilor de cluster și implementarea strategiilor de specializare inteligentă;

- **SENECO** - Reteaua Sud Est –Europeană a Organizațiilor de Cluster de Excelență;

- **CLUSTARS** -Excelență în managementul de clustere (<http://www.clustars.eu/>),

- **CLUS3** “Cluster Excellence”, proiecte co-finanțate prin Programul Cadru de Competitivitate și Inovare (CIP) (www.cluster-excellence.eu) cu scopul de a promova excelența managementului de cluster, prin elaborarea unui set de instrumente de formare pentru formatori, un instrument de benchmarking și set de indicatori pentru măsurarea performanțelor managementului și crearea unei platforme de colaborare pentru clustere;

- **ClusterPolisee** - Politici de cluster mai inteligente pentru Sud Estul Europei, declarat de Comisia Europeană - **Proiect fanion al Strategiei UE pentru Regiunea Dunării** (www.clusterpolisee.eu) finanțat prin Programul Transnațional Sud Estul Europei, cu scopul de a crește competitivitatea regiunilor europene și a potențialului de inovare, prin reorientarea politicilor de cluster și utilizarea strategiilor de specializare inteligentă. În cadrul unei acțiuni pilot susținută de Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române, a fost elaborat un catalog de promovare a rețelelor sectoriale (automotive, logistics; ITC; energie, tehnologia mediului; mecatronică, electrotehnică, plastice, prelucrarea metalelor; agro-food, turism, mașini agricole; industrii creative și culturale, textile și confecții; construcții, construcții verzi, lemn și mobilă; high tech, sănătate, științe medicale) din regiunea de Sud Est a Europei în cadrul lanțurilor de valoare globală, fiind

creată o platformă de colaborare în domeniul politicilor de cluster (*Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române – partener de proiect*);

- **DanuBioValNet** - Cross-clustering partnership for boosting eco-innovation by developing a joint bio-based value-added network for the Danube Region, în cadrul programului **Intereeg Danube** Transnational Programme, 2016–2019 (*Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române – partener de proiect*).

Strategiile de specializare inteligentă ajută regiunile să-și concentreze resursele asupra unor priorități-cheie (ex. regiunile din zona Dunării Românești – orașe inteligente și clustere în high tech, sectorul agro-alimentar, energii regenerabile, mobilă, textile-creative, turism, sănătate, logistică, maritim). Clusterelor pot fi utilizate de aceste regiuni ca platforme care reunesc și mobilizează actorii locali pentru a elabora și implementa cu succes strategii de specializare inteligentă, a atrage întreprinderi inovative și crea locuri de muncă la nivel local și regional.

Clusterelor în Regiunea Dunării Românești

Resursele naturale, umane și economice ale Văii Dunării Românești pot susține întreprinzătorii locali, în condițiile unor strategii adecvate, să se integreze în lanțurile de valoare extinse, din celelalte țări dunărene.

Această perspectivă ne-a îndreptățit să procedăm la identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare (care sugerează tendința industriei pe ansamblu, și implicit contribuția la creșterea economică) în Regiunea Dunării Românești. Rezultatele obținute, bazate pe o cercetare mai amplă (Păuna C.B., 2014), întreprinsă la nivelul întregii țări, sunt prezentate sub formă de cluster mapping.

În acest scop, au fost utilizate atât metode cantitative cât și calitative.

- Metodele cantitative (aplicate unui set de date selectate la nivel de NUTS III, CAEN 2 REV, la 4 digiți), folosite într-o primă etapă, au constatat în: calcularea coeficientului de localizare, a ratei de specializare, a indicelui Herfindhal și a coeficientului Gini. În etapa a doua, s-a calculat indicii de clusterizare Sternberg & Litzenberger, care țin cont de mai mulți factori ce pot influența formarea clusterelor.

- Printre metodele calitative se pot enumera: interviuri (bazate pe chestionare adecvate) cu experți și managementul firmei, cercetători, reprezentanți ai autorităților locale, reprezentanți ai institutelor de cercetare/universități (cu profil similar ramurilor din industria prelucrătoare), studii de caz.

Având în vedere că, în realitate clusterelor nu activează întotdeauna în domenii care se suprapun activităților CAEN / NACE ci, se află în domenii/sectoare care se intersectează (cross-cutting cluster), metodele cantitative sunt completate de metodele calitative în identificarea clusterelor, ceea ce a permis identificarea domeniilor industriale cu potențial de clusterizare (vezi Fig. 1–7).

De menționat că nu au fost incluse în această reprezentare sectoarele de încălțăminte, mașini, utilaje, echipamente de utilizare generală, produse electronice și optice, produse farmaceutice, textile care sunt reprezentate în Regiunea

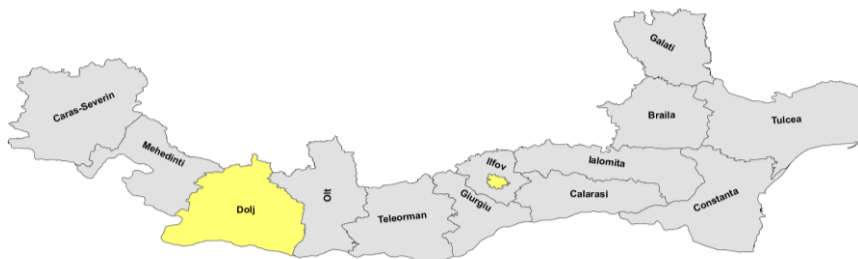
București – Ilfov, ceea ce am considerat că ar putea influența Regiunea Dunării Românești, în condițiile finalizării Canalului Dunăre – București.

Fig. 25. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești.

Cluster mapping

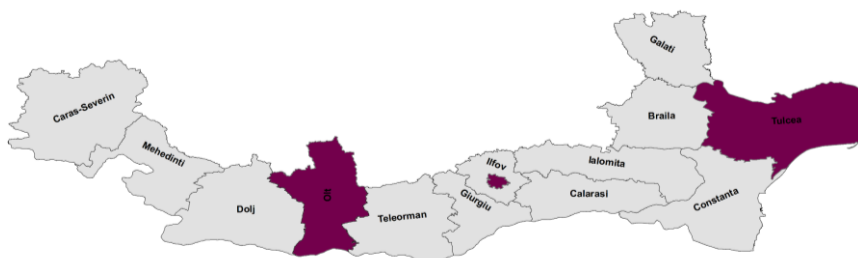
Sectorul Agroalimentar, inclusiv Băuturi. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Fig. 26. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești

Cluster mapping

Sectorul de Echipamente Electrice. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Fig. 27. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești

Cluster mapping

Sectorul de Metalurgie și Construcții Metalice. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Fig. 28. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești

Cluster mapping

Sectorul de Mijloace de Transport. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Fig. 29. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești

Cluster mapping

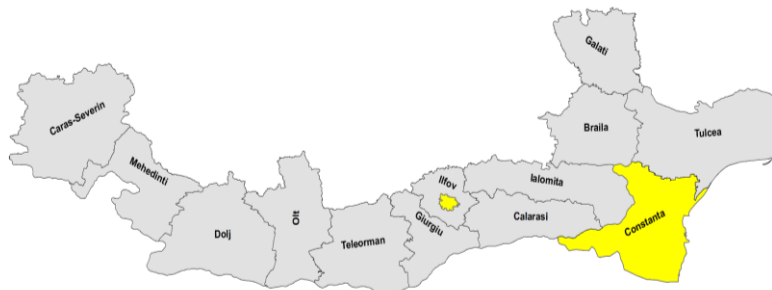
Sectorul de Produse chimice. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Fig. 30. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești

Cluster mapping

Sectorul de Produse de cocserie și de țiței. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Fig. 31. Identificarea potențialului de clusterizare al industriei prelucrătoare în Regiunea Dunării Românești

Cluster mapping

Sectorul de Produse Nemetalice. Sursa: Prelucrări rezultate Păuna C.B., (2013)

Elaborarea unui program pentru regiunea Dunării pentru clustere și rețele de IMM-uri

Pornind de la realitățile economiei din Regiunea Dunării Românești și condițiile favorabile create prin programele europene transnationale de colaborare dintre țările dunărene, de la analizele și documentele de poziție elaborate de Asociația Clusterelor din România CLUSTERO (Coșniță D., Leucuța C., 2016), de la recomandările conținute de cel mai recent document European – Baden Agenda (septembrie 2016), ca și de la experiența proiectelor menționate, la care Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române a luat parte, propunem elaborarea unui Program de susținere din fonduri naționale și europene a creșterii competitivității clusterelor și IMM-urilor din regiunea Dunării în perioada 2016-2020, având ca *obiectiv specific*: finanțarea entităților de management ale clusterelor / polilor de competitivitate:

- **din fonduri de la bugetul de stat prin:**

- Programul Național de Creștere a Competitivității Clusterelor (propunere), care urmează să fie elaborat și implementat de Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri și
- Programul Național de Cercetare Dezvoltare și Inovare III (PNCDI III) o schema de minimis pentru clustere inovative

- **din fonduri structurale prin Programul Operațional Competitivitate 2014–2020, Programul Operațional Regional 2014–2020 și Programul Operațional Capital Uman 2014–2020.**

Propunerea – susținută de CLUSTERO – vine în contextul în care, documentele de programare și ghidurile de finanțare (publicate deja) acoperă

parțial necesarul de finanțare pentru clusterelor din România, prin Programul de Competitivitate 2014–2020 (Axele prioritare: AP1 și AP2).

Finanțarea Entităților de Management ale clusterelor din România prin **Programul Național de Creștere a Competitivității Clusterelor** (propunere) printr-o schemă de minimis va permite acestora să își structureze mai eficient activitatea plecând de la găsirea unui sediu, acoperirea cheltuielilor curente pentru crearea unui networking eficient în cadrul ecosistemului european de clusterelor, prin susținerea financiară a activităților favorabile dezvoltării clusterelor: training, marketing, etc.

Coroborat cu finanțarea entităților de management ale clusterelor / poliilor de competitivitate din fonduri naționale și europene, se impune aplicarea în Regiunea Dunării Românești a recomandărilor Baden Agenda pentru țările dunărene, după cum urmează:

- conectarea IMM-urilor cu institutele de cercetare, ca și integrarea în rețelele inițiate prin European Institute for Technology and Innovation - EIT, în sectoarele dedicate schimbărilor climatice (EIT Climate), digitalizării (EIT Digital), industriei alimentare și agriculturii (EIT FOOD), sănătății (EIT Health), energiei regenerabile (EIT InnoEnergy), și exploatarea eficientă a materiilor prime (EIT Raw Materials), coordonate de Centrele de Excelență (Knowledge Innovation Communities - KICs) aferente (<https://eit.europa.eu/>);

- abordarea integrată a activităților economice, cu includerea responsabilității sociale;

- creșterea cooperărilor transfrontaliere în domeniul cercetării (prin programul EUREKA);

- cooperarea în domeniile specializării inteligente de-a lungul Dunării;

- crearea cadrului adecvat pentru manifestarea antreprenorilor și a Business Angels;

-

- întărirea cooperării între camerele de comerț;

- îmbunătățirea capacității publice de guvernare în sprijinul întreprinderilor

-

Clusterelor trebuie încurajate să se dezvolte fără constrângeri în Regiunea Dunării Românești, care ar putea deveni cea mai atractivă piață din Europa. În acest sens, strategia de clusterelor din regiunea Dunării Românești ar trebui să se concentreze pe următoarele:

- realizarea și actualizarea permanentă a unui atlas al clusterelor din regiune, folosind modelul Germaniei – landul Baden-Württemberg pentru a cunoaște care sunt partenerii potențiali în inițiativele de clusterizare și pentru a asigura transparența sprijinului pentru clusterelor (prima ediție a atlasului va conține cele 45 clusterelor existente)

- internaționalizarea clusterelor prin realizarea de meta-clusterelor și platforme de discuție pentru generarea de proiecte în rețea și promovare a clusterelor românești pe piețele internaționale; colaborarea clusterelor din regiunea Dunării

Românești cu clustere din macro regiunea Dunării în cadrul Programului Interreg Danube pe domenii de specializare inteligentă: bioeconomie, eco-design, industrii verzi, inovare socială în context regional prin crearea unui Regional Index for Social Innovation; industrii digitale; industrii de mediu (agricultura, lemn, etc.); medical devices; blue growth industries; industrii creative; tehnologii de mobilitate; industrii ale experiențelor (turism, artă, ș.a.), servicii logistice etc.

- promovarea clusterelor de excelență în sensul de a obține rezultate privind creșterea eficienței activității IMM-urilor din clustere, ca urmare a îmbunătățirii managementului clusterelor (profesionalizarea managementului clusterelor în beneficiul IMM-urilor din clustere)

- corelarea cu strategiile de specializare inteligentă din Macro-regiunea Dunării și abordarea pe 3 nivele: nivel politică de cluster (politici mai bune; implementarea mai adecvată a RIS3, noi instrumente pentru implementarea politicilor, mai bune scheme de sprijin a clusterelor); nivel cluster management (profesionalism ridicat, servicii mai bune, noi servicii, un rol/poziție mai puternică, acceptare ridicată) și nivel de firmă (roadmapping/foresight, o pregătire mai aprofundată pentru provocări viitoare, eficiență ridicată în afaceri și cooperare transnațională).

În acest context, considerăm ca fiind necesare o serie de studii de fundamentare, ca și finanțarea unor proiecte, a căror derulare ar putea genera soluții pentru creșterea economică bazată pe organizarea industriilor sub forma clusterelor, după cum rezultă din propunerea de mai jos.

Proiecte /studii propuse de Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române

1. Conectarea întreprinderilor și clusterelor din industriile bazate pe biotehnologie și analiza strategiilor de specializare inteligentă pentru industria bio din cadrul regiunii Dunării. Studiul va cuprinde o analiză SWOT privind situația existentă în cele 14 țări, în domeniul biotehnologiei și eco-inovării, viziunea asupra situației la care ar trebui să ajungă România în anul 2035 cu referire la Strategia Națională în domeniul CDI pentru Regiunea Dunării și concluzii / recomandări (proiect complementar celui aflat deja în derulare – DanuBioValNet -, în cadrul Programului Interreg Danube);

2. Clusterelor și ecosistemele tehnologice în contextul specializării regionale (macro-regiunea Dunării) care va cuprinde inclusiv un inventar al inițiativelor la nivel regional și crearea unei platforme de colaborare transnațională;

3. Dezvoltarea de modele de bune practici pentru formarea managementului industrial și de cluster prin proiecte pilot de punere în aplicare (analiza colaborării de tip “triple helix”).

Măsura în care se vor putea pune în practică recomandările privind promovarea clusterelor în economia Regiunii Dunării Românești sugerează diferite variante de evoluție a situației, pe care le-am putea sintetiza, după cum urmează:

Scenariul I pesimist (cu elemente majore de risc):

- Varianta pesimistă constă în menținerea lipsei finanțării din fonduri naționale a dezvoltării clusterelor, respectiv a excelenței managementului de cluster, a internaționalizării, a investițiilor în cercetare, inovare, precum și a neadaptării ghidurilor aplicantului la call-urile deschise prin Programele Operaționale la realitățile economice din România

- Accesarea fondurilor europene de către un număr redus de clustere (circa 5-7 clustere) (În cadrul Axei prioritare 1 POC Acțiunea 1.1.1. tip proiect: Clustere de inovare s-au contractat doar 69 mil. Lei -7 clustere, din total buget 241,74 mil lei)

- Menținerea unei valori minime /proiect foarte mare și a unui procent ridicat de co-finanțare

- Întârzierea în deschiderea call-urilor Programelor Operaționale și a contractării

- Creșterea numărului de clustere emergente fără respectarea condițiilor minime de parteneriat inovativ și astfel compromiterea conceptului de cluster

- Dispariția unui număr mare de clustere pe termen mediu

- Menținerea decalajului enorm între necesitățile cercetării și oferta IMM-urilor, potențial membrii în clustere

- Lipsa susținerii de către administrația locală a clusterelor (infrastructurii de afaceri, de transport etc.)

- Lipsa programelor de susținere a IMM-urilor pentru creșterea capacității de inovare, internaționalizare, investiții în echipamente și tehnologii noi etc.

Scenariul II realist (mediu ponderat):

- Varianta realistă constă în aprobarea de către Guvern a Programului Național de Creștere a Competitivității Clusterelor, elaborat de Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri și a schemei de minimis pentru clustere de inovare, prin Programul Național de Cercetare Dezvoltare și Inovare III (PNCDI III)

- Accesarea integrală a sumelor alocate prin buget pentru cele două programe, respectiv echivalentul a 20 de mil.euro

- Accesarea de către circa 7 clustere a sumelor alocate prin POC-lansare noiembrie 2016

- Creșterea numărului de clustere evaluate cu bronz și argint pe termen mediu și lung în contextul dezvoltării durabile a regiunii Dunării românești

- Documentele programatice ale României să includă referințe detaliate privind politica de cluster

- Utilizarea instrumentului EuroAcces www.danube-euroaccess.eu de căutare online de posibilități de finanțare pentru proiecte europene în regiunea Dunării românești

- Organizarea de acțiuni de promovare a clusterelor din regiunea Dunării românești prin evenimente interne și externe (târguri și expoziții, emisiuni radio-TV, presă, conferințe internaționale etc.)
- Conectarea clusterelor din regiunea Dunării românești la rețele europene
- Extinderea schimbului de experiență între clusterelor din regiunea Dunării românești și alte regiuni europene.

Scenariul III optimist (de consens):

- Varianta optimistă constă în accesarea integrală de fonduri naționale alocate pentru cele 2 programe, respectiv Programul Național de Creștere a Competitivității Clusterelor și Programul Național de Cercetare Dezvoltare și Inovare III, de către cele 92 de cluster (deci, inclusiv cele din Regiunea Dunării Românești) existente în prezent (echivalent a 18,4 mil. Euro)
- Accesarea integrală a fondurilor alocate prin POC pentru cluster de inovare
- Viziune integrată la nivel național privind importanța clusterelor pentru creșterea competitivității economice și creării de locuri de muncă
- O cooperare strategică pentru dezvoltarea de platforme de investiții inter-regionale (Dunărea românească; Dunărea ungurească etc.)
- Creșterea impactului procesului de clusterizare asupra dezvoltării economice a regiunii Dunării românești pe termen mediu și lung
- Participarea fiecărui cluster din regiunea Dunării românești într-un proiect european (Interreg Danube, COSME, Horizon 2020 etc.)
- Creșterea potențialului de inovare a IMM-urilor din clusterelor Dunării românești prin accesarea de fonduri de investiții, transfer tehnologic etc.
- Încadrarea clusterelor din regiunea Dunării românești în ecosisteme teritoriale și “smart cities” (mari și mici din regiunea Dunării)
- Crearea unei platforme de comunicare între cluster și actori interesați din regiunea Dunării românești pentru găsirea de soluții viabile pentru reducerea decalajelor existente în macro-regiunea Dunării
- Atragerea tinerilor în sectoare existente în regiunea Dunării românești (turism, agricultură, sectoare creative și culturale etc.)
- Profesionalizarea managementului de cluster pentru oferirea de servicii diversificate membrilor
- Extinderea sistemului dual de învățământ pentru acoperirea necesarului de forță de muncă din regiune
- Întărirea legăturilor macro-sistemului Dunăre-Marea Neagră.

STRATEGII GUVERNAMENTALE PE TERMEN SCURT/MEDIU/LUNG ȘI POSSIBILITĂȚI DE INTEGRARE

În „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani” volumul III, Partea I-a, în secțiunea privind Proiectul Nr. 8 „Proiectul European al Dunării/ Strategia Națională a Dunării” au fost analizate programele de acțiune și strategiile ministerelor de resort care gestionează utilizarea facilităților și a posibilităților oferite de fluviul Dunărea și de regiunea din lungul cursului fluviului. Au fost, astfel, prezentate principalele proiecte și acțiuni care sunt în derulare sau care vor fi abordate în viitor, menționându-se costurile aferente, precum și sursele de finanțare.

Toate proiectele și lucrările prevăzute se bazează în mare măsură pe cercetare științifică și pe inovare. Se propune, în consecință, introducerea în Planul Național de Cercetare Științifică și Inovare III a unor secțiuni dedicate studiilor specifice pentru păstrarea condițiilor de mediu în regiunea Dunării Românești și îmbunătățirea utilizării resurselor naturale din regiune, incluzând dezvoltarea infrastructurii necesare pentru valorificarea eficientă a acestor resurse, astfel încât legislația de mediu a Uniunii Europene să fie integral respectată.

În prezentul volum vor fi prezentate principiile și direcțiile principale ale strategiilor guvernamentale referitoare la diferite domenii de activitate economică de importanță pentru regiunea Dunării Românești. Aceste informații generale considerate adiționale față de informațiile mai specifice prezentate în Vol. III, Partea I-a, vor putea crea cadrul general care va contribui la dezvoltarea sustenabilă a regiunii Dunării Românești.

STRATEGII GUVERNAMENTALE ÎN DOMENIUL TRANSPORTULUI PE FLUVIUL DUNĂREA

Sursa: Master Plan General de Transport al României Variantă finală revizuită a Raportului privind Master Planul pe termen scurt, mediu și lung, Guvernul României, Ministerul Transporturilor, Mai 2015;

Strategia de Dezvoltare Teritorială a României

Master Planul General de Transport (MPGT) reprezintă un document strategic de dezvoltare a infrastructurii de transport pentru sectorul rutier, feroviar, naval, aerian și multimodal în acord cu nevoile de dezvoltare ale țării, obiectivele de dezvoltare ale Uniunii Europene precum și cu obiectivele de dezvoltare economică ale regiunilor. În contextul elaborării Master Planului General de Transport, România va avea un plan de dezvoltare a infrastructurii comprehensiv și bine fundamentat pentru toate modurile principale de transport, pentru perioada de programare 2014 – 2030.

Viziunea strategică pentru transportul navigabil din România poate fi definită pentru porturi și căile sale navigabile și va satisface următoarele obiective strategice:

- Dezvoltare economică
- Eficiență economică
- Siguranță
- Sustenabilitate
- Impact asupra mediului

Viziunea strategică pentru căile navigabile ale României este reprezentată de o rețea care furnizează acces 24/7 pentru toți utilizatorii căilor navigabile. Acest lucru va asigura oferirea unor servicii constante, la standarde înalte, ceea ce le conferă operatorilor, călătorilor și transportatorilor de marfă încrederea de a utiliza căile navigabile. Acest lucru poate fi atins prin îmbunătățirea și menținerea șenalului navigabil la adâncimea necesară, de 2,5 m și prin investițiile în elemente care vor reduce sau elimina impactul oricăror circumstanțe care pot duce la reducerea capacității de navigare, ce pot fi evitate.

Obiectivele operaționale pentru transportul naval sunt:

- OW1 – Îmbunătățirea navigabilității Dunării
- OW2 – Îmbunătățirea legăturilor cu Dunărea pentru a reduce costurile și timpul
- OW3 – Deblocarea barierelor pentru eficiență operațională
- OW4 – Reducerea costurilor prin eficiență operațională
- OW5 – Îmbunătățirea coordonării la nivel guvernamental și înlesnirea investițiilor
- OW6 – Revizuirea activelor existente pentru concentrarea pe creșterea capacității
- OW7 – Reducerea întârzierilor procedurale pentru transportul naval
- OW8 – Reducerea numărului de accidente pe Dunăre și a costurilor generate de acestea
- OW9 – Reducerea emisiilor de dioxidului de carbon și a dioxidului de sulf
- OW10 – Creșterea volumului de mărfuri transportate prin moduri de transport sustenabile
- OW11 – Utilizarea eficientă a porturilor și a facilităților acestora
- OW12 – Creșterea gradului de utilizare a transportului multimodal

Mai jos sunt prezentate câteva din principalele obiective prevăzute de Master Planul General de Transport pentru sectorul românesc al Dunării.

Îmbunătățirea navigabilității Dunării. Descrierea propunerii:

Dunărea poate înregistra zile cu grad de navigabilitate scăzut, care poate fi cauzat de mai mulți factori precum colmatare, nivel scăzut sau ridicat al apei și îngheț. Această propunere face referire la:

- Dragarea fluviului Dunărea pentru a obține un nivel adecvat al șenalului navigabil

- Achiziționarea unor spărgătoare de gheață dedicate
- Furnizarea unui buget adecvat de întreținere

Această intervenție va atinge următoarele obiective operaționale: OW1 – Îmbunătățirea navigabilității Dunării; OW2 – Îmbunătățirea legăturilor cu Dunărea pentru a reduce costurile și timpul; OW3 – Deblocarea barierelor pentru eficiență operațională; OW4 – Reducerea costurilor prin eficiență operațională; OW10 – Creșterea volumului de mărfuri transportate prin moduri de transport sustenabile.

Canalul București – Dunăre. Descrierea propunerii:

Acest canal ar crea o legătura directă între București și fluviul Dunărea. Lucrările pentru o astfel de legătură au fost începute în 1980 dar nu au fost finalizate încă. Proiectul include crearea a 104 km de cale navigabilă, incluzând crearea unui canal navigabil pe Argeș.

Această intervenție ar atinge următoarele obiective operaționale: OW1 – Îmbunătățirea navigabilității Dunării; OW2 – Îmbunătățirea legăturilor cu Dunărea pentru a reduce costurile și timpul; OW3 – Deblocarea barierelor pentru eficiență operațională; OW4 – Reducerea costurilor prin eficiență operațională; OW9 – Reducerea emisiilor de dioxid de carbon și a dioxidului de sulf; OW10 – Creșterea volumului de mărfuri transportate.

Se susține că această lucrare va aduce beneficii importante, însă, **față de anvergura lucrărilor, este necesar un studiu aprofundat, multilateral, de analiza tehnico-economică a proiectului și a efectelor canalului asupra mediului. Numai după dovedirea sustenabilității canalului Dunăre – București se va putea lua în considerație o astfel de lucrare de anvergură.**

Îmbunătățiri ale Canalului Sulina. Descrierea propunerii:

Îmbunătățirile Canalului Sulina ar implica introducerea măsurilor de restaurare și protejare a malurilor, care ar avea ca efect:

- Stoparea fenomenului de eroziune în unele zone prin protejarea malurilor;
- Stabilizarea și securizarea navigabilității canalului;
- Reducerea riscului de inundații ale așezărilor costiere și facilități economice de-a lungul canalului;
- Îmbunătățirea nivelului de protecție a mediului din sector

Aceasta este faza a doua a unui proiect aflat în desfășurare pe canalul Sulina. Adoptarea acestor măsuri va duce la creșterea siguranței navigației prin asigurarea stabilității generale ale canalului.

Această intervenție va atinge următoarele obiective operaționale: OW1 – Îmbunătățirea navigabilității Dunării; OW2 – Îmbunătățirea legăturilor cu Dunărea pentru a reduce costurile și timpul; OW3 – Deblocarea barierelor pentru eficiență operațională; OW4 – Reducerea costurilor prin eficiență operațională; OW9 –

Reducerea emisiilor de dioxid de carbon și a dioxidului de sulf; OW10 – Creșterea volumului de mărfuri transportate prin moduri de transport sustenabile.

Această propunere ar aduce beneficii tuturor tipurilor de operațiuni și în special celor aferente materialelor de construcții și combustibililor minerali.

Întreținerea fluviului Dunărea. Descrierea propunerii:

Întreținerea Dunării (menținerea viabilității Dunării pentru navigabilitate) poate să fie împărțită în trei categorii: întreținere de rutină, întreținere în situații speciale și întreținere de urgență.

Probleme atinse: După finalizarea dragării unice (principale) a Dunării va fi necesar să se asigure lucrări de întreținere planificate, regulate. Bugetul de întreținere pe care România îl pune la dispoziție pentru Dunăre este în prezent destul de redus (comparativ cu alte țări), ceea ce poate contribui la problemele curente de menținere a navigabilității care sunt înregistrate pe partea românească a Dunării.

Această acțiune va atinge următoarele obiective operaționale: OW1 – Îmbunătățirea navigabilității Dunării; OW2 – Îmbunătățirea legăturilor cu Dunărea pentru a reduce costurile și timpul; OW3 – Deblocarea barierelor pentru eficiență operațională; OW4 – Reducerea costurilor prin eficiență operațională; OW9 – Reducerea emisiilor de dioxid de carbon și a dioxidului de sulf; OW10 – Creșterea volumului de mărfuri transportate prin moduri de transport sustenabile

Unitatea de implementare: AFDJ este responsabilă pentru administrarea întregului sector românesc al Dunării. Principalul obiectiv al AFDJ Galați este să faciliteze navigației pe Dunăre prin menținerea unei adâncimi minime de 2,5 m pe sectorul „fluvial” și 8,5 m pe sectorul „maritim”. Alte responsabilități cheie includ monitorizarea adâncimii, dragarea, întreținerea sistemelor de navigație și furnizarea de informații.

Orizont 2020 în domeniul transporturilor.

Obiectiv național: Atingerea nivelului mediu actual al UE în privința eficienței economice, sociale și de mediu a transporturilor și realizarea unor progrese substanțiale în dezvoltarea infrastructurii de transport.

Se vor asigura condițiile financiare și tehnice pentru continuarea lucrărilor la proiectele de modernizare și dezvoltare a infrastructurii începute sau în curs de execuție în perioada 2007-2013 și vor fi demarate lucrările la proiectele pentru care au fost elaborate studii, în special cele ce vor fi incluse în perioada de programare 2014–2020.

Un accent deosebit se va pune pe menținerea infrastructurii modernizate sau reabilitate în parametrii de proiectare și pe eliminarea elementelor degradate prin lucrări de întreținere și reparații.

Se va asigura finanțarea și finalizarea proiectelor incluse în Programul Operațional 2007–2013, respectiv pentru ramura sudică a Coridorului IV rutier și

feroviar transeuropean și se va încheia cea de-a doua etapă a modernizării rețelelor naționale, altele decât cele situate pe traseele TEN-T.

Se vor finaliza studiile și vor fi demarate proiectele privind modernizarea infrastructurilor situate pe Coridorul IX (rutier și feroviar) pan-european: de la frontiera cu Republica Moldova până la frontiera cu Bulgaria, cu racordare la coridoarele IV și VII (Dunărea).

Se vor demara studiile pentru rețeaua de infrastructuri situată pe coridoarele stabilite în urma acțiunii de revizuire a liniilor directoare TEN-T pentru perioada 2020–2030.

Vor fi derulate programele și acțiunile pentru modernizarea, dezvoltarea și asigurarea stării tehnice și funcționale a rețelei de transport neincluse în Programul Operațional Sectorial 2007–2013, cu finanțare asigurată. Se va finaliza procesul de liberalizare a pieței interne de transport.

În urma măsurilor întreprinse în prima perioada de referință, cererea de transport în tone/km raportată la PIB se va putea reduce în perioada 2013–2020, astfel încât să se atingă în anul 2020 valoarea medie a UE.

Orizont 2030.

Obiectiv național: Aproximarea de nivelul mediu al UE din acel an la toți parametrii de bază ai sustenabilității în activitatea de transporturi.

Este previzibil ca, progresiv, după anul 2020, să se finalizeze majoritatea proiectelor de modernizare și dezvoltare începute și în special cele ce vor fi incluse în perioada de programare 2018-2024, iar prioritățile să se concentreze pe atingerea standardelor comunitare ale serviciilor oferite pe Rețeaua Principală de Trafic Intens TEN-T, pe rețeaua modernizată și dezvoltată (în mod firesc, vor exista diferențe între previziuni și rezultatele efective, acestea urmând să fie revizuite și corectate periodic).

Strategia de Dezvoltare Teritorială a României (SDTR) a fost adoptată de către Guvernul României în data de 5.10.2016 fiind concepută ca un instrument de lucru cu scopul de a asigura un cadru integrat de planificare strategică care să orienteze procesele de dezvoltare teritorială pe termen lung, la nivel național, orizontul de timp fiind anul 2035. Strategia are scopul de a asigura o dezvoltare policentrică și crearea unui echilibru între nevoia de dezvoltare și avantajele competitive ale teritoriului atât în context european dar și global.

În cadrul SDTR Dunărea joacă un rol important, ca axă de transport (coridorul pan-european VII, legătura cu Marea Neagră, prin canalul Dunăre-Marea Neagră și portul Constanța), și totodată reprezintă o oportunitate pentru a conecta portul Constanța la marile piețe europene, dar și mondiale. Totodată Dunărea are un rol important asupra economiei din zonă, o economie predominant agricolă.

În ceea ce privește dezvoltarea și extinderea infrastructurii portuare trebuie acordată o atenție deosebită atât promovării transportului durabil pe căile navigabile interioare cât și a transportului pe autostrăzile maritime, inclusiv a

transportului maritim pe distanțe scurte. De-a lungul celor 1075 de kilometri ai sectorului românesc de Dunăre există numeroase porturi și locuri de operare care ar trebui modernizate, conectate la infrastructura rutieră sau feroviară și incluse în lanțurile logistice.

Se poate constata faptul că pentru menținerea interesului UE pentru dezvoltarea relațiilor comerciale prin portul Constanța, este necesară cu prioritate accelerarea finalizării lucrărilor la coridorul feroviar IV TEN-T și la modernizarea navigației pe fluviul Dunărea și Canalul Dunăre-Marea Neagră, pentru preluarea/distribuirea fluxurilor de mărfuri spre și dinspre portul Constanța, pregătit de altfel prin marile sale capacități de transfer intermodal deja operaționale.

Necesitatea și importanța acestui proiect au fost relevate și de cercetările întreprinse de experții Băncii Mondiale, raportul „Orașe competitive” realizat la nivelul anului 2013 subliniind faptul că cea mai directă legătură rutieră care conectează Sofia de București este cea care trece prin Alexandria-Turnu Măgurele-Nicopole-Plevna. Această rută trece prin Turnu Măgurele, fapt ce justifică necesitatea dezvoltării unei infrastructuri de trecere peste Dunăre (Pod). În ciuda faptului că orice nou punct de trecere de la o țară la alta ar trebui, în principiu, să conducă la beneficii comerciale mutuale, podul recent inaugurat între Calafat și Vidin este situat în afara oricărei rute comerciale majore din România. În fapt, acest pod unește două dintre cele mai slab dezvoltate regiuni din cele două țări.

Pe viitor se încearcă o valorificare durabilă a potențialului fluviului Dunărea și a patrimoniului natural din zona transfrontalieră româno-bulgară, în acest sens fiind înființate și regiunile transfrontaliere (5 la granița cu Bulgaria, una la granița cu Serbia și Bulgaria).

Totodată, SDTR prin obiectivul său referitor la îmunătățirea accesibilității prin dezvoltarea infrastructurii de navigație joacă un rol important și pentru Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării (SUERD) care are ca pilon principal dezvoltarea transportului pe Dunăre și a infrastructurii portuare și implicit a infrastructurii de drumuri terestre și a rețelei de localități din valea Dunării.

STRATEGII GUVERNAMENTALE ÎN DOMENIUL MEDIULUI ȘI DEZVOLTĂRII DURABILE

Sursa: *Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030, Guvernul României, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Centru Național pentru Dezvoltare Durabilă, București 2008; Strategia Națională și Planul de Acțiune pentru Conservarea Biodiversității*

Resursele de apă ale României prezintă particularitatea că o proporție de 97,8% din rețeaua hidrografică este colectată de fluviul Dunărea cu o lungime de

1.075 km pe teritoriul țării (din totalul de 2.860 km). Resursa hidrologică (naturală) exprimată prin stocul mediu multianual al apelor curgătoare este de 128,10 miliarde metri cubi pe an, din care 40,4 miliarde din râurile interioare, iar 87,7 miliarde din partea ce revine României din stocul mediu multianual al Dunării. Volumul apelor subterane este estimat la 9,62 miliarde metri cubi pe an. România dispune de un potențial considerabil în privința apelor minerale naturale de calitate, cu o rezervă exploatabilă de circa 45 milioane metri cubi pe an, din care se valorifică doar 40% (peste 2.000 de izvoare naturale și resurse de adâncime în circa 500 de locații).

De-a lungul anilor, activitățile antropice au afectat calitatea apelor de suprafață și subterane, îndeosebi a celor freatice. Doar 57,5% din lungimea totală a râurilor monitorizate calitativ reprezintă ape apte a fi utilizate pentru alimentarea centralizată cu apă potabilă. Din totalul resurselor potențiale, doar 45,5% sunt tehnic utilizabile, în special din cauza contaminării resurselor. Ca urmare, resursa de apă utilizabilă este în România de 2.660 metri cubi pe locuitor pe an (față de potențialul de 5.930 metri cubi/an/locuitor) în comparație cu media Europeană de peste 4.000 metri cubi/an/locuitor, ceea ce plasează România printre statele cu resurse utilizabile de apă relativ scăzute.

Râurile interioare se alimentează predominant din ploi și zăpezi, mai puțin din izvoare subterane, ceea ce duce la un înalt grad de dependență și vulnerabilitate față de condițiile climatice. Resursa hidrologică este neuniform distribuită pe teritoriul țării și are o mare variabilitate nu numai sezonieră ci și de la an la an.

Pe termen mediu și lung, satisfacerea cerințelor de apă ale populației, industriei, agriculturii și altor folosințe nu este posibilă în România fără realizarea unor lucrări hidrotehnice de anvergură, care să redistribuie în timp și spațiu resursele hidrologice (baraje, lacuri de acumulare, derivații interbazinale de debite).

Printre **proiectele de cercetare-inovare de anvergură generală** mai importante au fost menționate:

- Studiul detaliat, monitoringul și gestionarea schimbărilor hidromorfologice și de mediu în sistemul Fluviul Dunărea – Marea Neagră, inclusiv a riscurilor de inundație;
  - Calitatea apei și sedimentelor în sistemul Fluviul Dunărea – Marea Neagră;
  - Gestionarea resurselor de apă pentru uz uman prin implementarea noilor tehnologii de captare, purificare, distribuție, colectare, tratare și reutilizare în sistemul Fluviul Dunărea – Marea Neagră;
  - Sistem științific și sustenabil de irigații pentru asigurarea producțiilor agricole optime.
  - Gestionarea barajelor și lacurilor de baraj care reprezintă capcane critice de sedimente și poluanți și blocaje pentru continuitatea habitatelor fluviale în cadrul sistemului Fluviul Dunărea – Marea Neagră;

- Utilizarea tehnologiilor de vârf de observație a Pământului (mai ales de teledetecție) cuplate cu măsurătorile in situ pentru obținerea unui monitoring perfecționat al sistemului Fluviul Dunărea – Marea Neagră.

Strategia Națională și Planul de Acțiune pentru Conservarea Biodiversității 2013-2020 (SNPACB) vizează transpunerea politicilor și strategiilor Uniunii Europene privind conservarea biodiversității la nivel național, stabilește obiectivele strategice și planul de acțiune, cadrul legislativ și instituțional general, precum și asigurarea resurselor financiare prin care se asigură conservarea biodiversității în România. În același timp, SNPACB asigură integrarea politicilor naționale la nivel regional și global.

Prin SNPACB, România își propune, pe termen mediu 2013–2020, următoarele direcții de acțiune generale:

- **Direcția de acțiune 1:** Stoparea declinului diversității biologice reprezentată de resursele genetice, specii, ecosisteme și peisaj și refacerea sistemelor degradate până în 2020.

- **Direcția de acțiune 2:** Integrarea politicilor privind conservarea biodiversității în toate politicile sectoriale până în 2020.

- **Direcția de acțiune 3:** Promovarea cunoaștințelor, practicilor și metodelor inovatoare tradiționale și a tehnologiilor curate ca măsuri de sprijin pentru conservarea biodiversității ca suport al dezvoltării durabile până în 2020.

- **Direcția de acțiune 4:** Îmbunătățirea comunicării și educării în domeniul biodiversității până în 2020.

În vederea îndeplinirii acestora, au fost stabilite 10 obiective strategice, între care: asigurarea unei stări de conservare favorabilă pentru speciile protejate; utilizarea durabilă a componentelor diversității biologice; controlul speciilor invazive; dezvoltarea cercetării științifice și promovarea transferului de tehnologie, comunicarea, educarea și conștientizarea publicului.

Pentru fiecare obiectiv strategic a fost stabilit un set de obiective operaționale și un plan de acțiuni.

Strategia identifică principalele amenințări asupra biodiversității din România. În ceea ce privește ecosistemele din Lunca și Delta Dunării, sunt evidențiate următoarele direcții care necesită intervenție: supraexploatarea resurselor naturale (ex. braconajul piscicol); speciile invazive (ex. *Amorpha fruticosa*, specie care a invadat arealele inundabile din Delta Dunării), extinderea câmpurilor eoliene în Dobrogea care pot afecta principale rute de migrație ale păsărilor care cuibăresc în Delta Dunării sau tranzitează această arie protejată; poluările accidentale în special pe Dunăre și în Marea Neagră datorită deversărilor necontrolate ale navelor și/sau accidentelor navale.

STRATEGIA INTEGRATĂ DE DEZVOLTARE DURABILĂ A DELTEI DUNĂRII

Sursa: *Strategia Integrată de Dezvoltare Durabilă a Deltei Dunării, Guvernul României, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice cu expertiză externă din partea Băncii Mondiale, contractată în cadrul proiectului „Strategie integrată de dezvoltare durabilă a Deltei Dunării și implementarea acesteia printr-o Investiție Teritorială Integrată”, versiune august 2016*

Viziunea pentru regiunea Delta Dunării (2030) a fost definită astfel: O zonă atractivă – cu biodiversitate valoroasă și mediu de afaceri dinamic, cu activități economice la nivel mic/mediu atât în domeniile tradiționale cât și în cele moderne – unde oamenii trăiesc în armonie cu natura, integrând activități economice în sectoarele turism, agricultură și pescuit, cu sprijin adecvat asigurat de către centrele urbane furnizoare de servicii. Aceasta a derivat din următoarele viziuni definite pentru cele două sub-zone ale regiunii - rezervația biosferei și zonele limitrofe - datorită caracteristicilor diferite ale acestora.

Viziunea pentru Delta Dunării (zona Biosferei Delta Dunării): O „deltă vie” (o zonă unde oamenii trăiesc și muncesc), cu echilibru între mediu și comunitate; cu o economie locală durabilă și sănătoasă – bazată, în principal, pe natură și turism cultural; cu un proces de planificare bazată pe incluziune (localnici, autorități, mediu de afaceri). Viziunea pentru zonele limitrofe: o agricultură și un mediu de afaceri vibrante, cu rețea de centre urbane de furnizare de servicii și cu un sector turistic integrat în atracțiile zonei și ale Deltei.

Din viziunea acceptată rezultă două obiective strategice:

(1) Păstrarea valorilor naturale unice printr-un management de mediu ghidat de știință și prin consolidarea comunităților locale în rolul acestora de protectori proactivi ai acestui patrimoniu mondial unic; și

(2) Dezvoltarea unei economii locale verzi, inclusive, pe baza consumului și protecției durabile, eficientă din punct de vedere al resurselor, valorificând avantajele comparative ale zonei și beneficiind de sprijinul unor servicii publice îmbunătățite.

Strategia este structurată pe cinci piloni, care au reieșit din obiectivele strategice. Aceștia corespund celor cinci piloni sub care au fost grupate analizele sectoriale rezultate din evaluările anterioare ale nevoilor:

Pilonul I: Protejarea mediului și resurselor naturale

Pilonul II: Îmbunătățirea economiei

Pilonul III: Îmbunătățirea conectivității

Pilonul IV: Asigurarea serviciilor publice

Pilonul V: Promovarea eficienței, accesibilității și sustenabilității

În timp ce viziunea definită și strategia conturată au ca orizont anii 2030, aplicarea acestora se va face printr-un program de investiții incluse în ITI Delta Dunării pentru orizontul de timp 2020 și printr-un plan de acțiuni mai amplu până în 2030.

Secvențialitatea implementării pentru perioada 2020-2030

În ceea ce privește următoarea perioadă acoperită de „Strategia de dezvoltare durabilă a Deltei Dunării” până în 2030, având în vedere lipsa informațiilor cu privire la configurația programelor și a axelor prioritare pentru 2021-2027, identificarea de proiecte concrete și acțiunile legate de implementarea acestora este dificilă, ținând cont de faptul că până în 2020, pot apărea modificări semnificative în ceea ce privește contextul socio-economic general și nevoile specifice, precum și dificultatea de estimare a bugetului necesar pentru o perioadă de timp atât de lungă.

La finalul perioadei de programare 2014-2020, va fi realizată o revizuire a programului de acțiuni din cadrul strategiei pentru a se asigura corelarea cu prioritățile și sursele de finanțare viitoare, având în vedere faptul că acestea vor continua să fie principalul vector pentru realizarea de investiții la nivelul Zonei de Studiu.

Pentru perioada 2020-2030 au fost deja identificate o serie de proiecte concrete, care se concentrează pe măsuri din domeniul protecției mediului, a conservării biodiversității, a eficienței energetice, a dezvoltării turismului și a consolidării capacității administrative și de management, respectiv:

1. Gestionarea și evaluarea populațiilor de animale domestice abandonate (cai, vite). Amenajarea infrastructurii de gestionare (cartare, infrastructură hrănire și protejare, sterilizare, punere în valoare, hrana);
2. Realizarea unui centru pentru îngrijirea și adăpostirea exemplarelor rănite sau bolnave de faună sălbatică din RBDD;
3. Infrastructura de cuibărit pentru specii de păsări periclitare în RBDD (platforme de cuibărit, cuiburi artificiale, marcarea, monitorizarea satelitară);
4. Stație de monitorizare a peștilor migratori: sturioni și scrumbie (dotare, sistem de monitorizare, marcarea);
5. Salubritatea teritoriului RBDD din domeniul public de interes național;
6. Adăposturi pescărești cu facilități de acostare pentru susținerea activității tradiționale de pescuit comercial;
7. Stație de reproducere a speciilor de pești autohtoni pentru susținerea și refacerea populațiilor de specii sălbatice în declin (șalău, știucă, lin, crap sălbatic, caracudă, etc.);
8. Amenajarea zonelor de pescuit recreativ/sportiv, zone de campare (evaluare, stabilirea Regulamentului de Funcționare al RBDD);
9. Proiect pilot pentru asigurarea energiei electrice prin utilizarea unor surse de energie neconvențională: eoliene, solară, pompe de căldură, etc., la sediul ARBDD din Tulcea, Cantonul Gura Portiței, centrul de informare și educație ecologică Sf. Gheorghe, centrul de monitorizare ornitologică Grindul Lupilor, ambarcațiuni cu propulsie foto-electrică, etc.;
10. Amenajare cheiuri de acostare pentru ambarcațiuni;
11. Restaurarea Centrului de monitorizare ornitologică „Grindul Lupilor” și diversificarea funcțională a acestuia;
12. Lucrări de reparații capitale la cantoanele din patrimoniul ARBDD;

13. Studiul de evaluare a resurselor acvatice vii în vederea stabilirii capturii totale admisibile (TAC) pe specii și zone în RBDD (Complexele lacustre din RBDD, Dunărea și brațele sale, Marea Neagră);

14. Studiu de fundamentare pentru limitarea efectivelor de faună cinegetică ce produc daune din Rezervația Biosferei Delta Dunării și stabilirea cotelor de extracție;

15. Studiul privind evaluarea potențialului de valorificare a plantelor medicinale, ciupercilor

16. Studiul pentru evaluarea resursei stuficole pentru RBDD;

17. Studiu privind evaluarea impactului circulației navelor și ambarcațiunilor în interiorul RBDD asupra componentelor biodiversității în vederea stabilirii regulilor de acces și circulație a acestora;

18. Studiu privind efectul speciilor invazive în RBDD;

19. Perdele forestiere de protecție în Delta Dunării;

20. Evaluarea stării actuale a florei și faunei din fondul forestier natural din RBDD, inclusiv din zonele strict protejate (pădurile Letea, Caraorman, Erenciuc), cu privire la starea vegetației forestiere precum și măsurile de protecție și conservare care se impun;

21. Promovarea colaborării între ariile naturale protejate în cadrul Rețelei Parcurilor Dunărene – DANUBEPARKS;

22. Promovarea colaborării cu Ucraina, Rusia, Georgia, Turcia și Bulgaria pentru gestionarea zonelor umede costiere ale Mării Negre, în cadrul Inițiativei Regionale Ramsar pentru Conservarea Zonelor Umede Costiere ale Mării Negre – BLACKSEAWET;

23. Studiu pentru Refacerea peisajului natural din zona Caraorman;

24. Studiu privind actualizarea inventarierii speciilor din RBDD;

25. Studiu privind îmbunătățirea conservării speciilor de faună de interes comunitar, inclusiv evaluarea efectivelor populațiilor avifaunistice, cartarea coloniilor de pe teritoriul RBDD și aplicarea măsurilor de conservare și protecție;

26. Elaborarea și implementarea măsurilor care asigură utilizarea durabilă a habitatelor și a speciilor de interes comunitar (Rețeaua Natura 2000) din regiunea Deltei Dunării (inventarierea resurselor naturale, evaluarea impactului utilizării resurselor, elaborarea măsurilor pentru reducerea impactului, promovarea, actelor normative etc.);

27. Evaluarea factorilor de risc (agenți patogeni, schimbări climatice, activități antropice, specii invazive, etc.) pentru zonarea habitatelor și identificarea măsurilor de limitarea efectelor;

28. Program de monitoring și studiu privind impactul dezvoltării activității de turism din RBDD asupra integrității speciilor și habitatelor care fac obiectul conservării;

29. Studiu socio-economic privind efectele restricțiilor datorate protecției biodiversității asupra comunităților din RBDD și zonele învecinate din care să rezulte un mecanism de compensare economică și financiară;

30. Proiecte pentru protejarea și conservarea unor construcții tradiționale (cherhanale, case de locuit, mori de vânt în localitățile CA Rosetti, Letea, Sfiștofca etc.) din perimetrul rezervației prin reabilitarea acestora și introducerea lor în circuitul turistic;

31. Elaborarea și implementarea unui concept comun de promovare /interpretare în centrele de informare din RBDD (reamenajarea centrelor de informare existente în RBDD, realizarea de planuri de acțiuni comune tuturor centrelor, realizarea de materiale de promovare și dotarea cu echipamente moderne gen infochioscuri și dispozitivelor dedicate persoanelor cu dizabilități;

32. Reactualizarea strategiei pentru vizitare a RBDD.

33. Inventarierea, cartarea și restaurarea zonelor de reproducere naturală/iernare a sturionilor din RBDD;

34. Îmbunătățirea condițiilor de mediu în zonele de reproducere naturală a peștilor din complexul acvatic Dunavăț-Dranov.

Deși unele dintre măsuri sunt necesare și pe termen scurt, implementarea lor până la orizontul anului 2020 nu va fi posibilă decât la scara fondurilor puse la dispoziție și a capacității financiare și instituționale a beneficiarilor. Realizarea până în 2020 a cel puțin anumitor activități care pot fi incluse în proiecte care urmează a fi finanțate prin ITI Delta Dunării va contribui în mod semnificativ la realizarea obiectivelor strategiei.

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ȘI DEZVOLTAREA TEHNOLOGICĂ, INOVAREA

În cadrul Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, proiectul Nr. 1 „Școala și educația” are ca obiectiv analiza problemelor educației și pregătirii populației pentru o economie a cunoașterii și unei înalte tehnologii. În consecință, ne vom limita în prezenta expunere doar la enunțarea principiilor și direcțiilor principale cuprinse în Strategia Ministerului Educației și Cercetării Științifice.

Sectorul cercetare-dezvoltare-inovație a suferit, probabil, cel mai mult de pe urma „pierderilor colaterale” cauzate de tranziția României la economia de piață. În ultimii 15 ani s-a produs o subfinanțare cronică (într-o proporție, raportată la PIB, de peste trei ori mai mică decât media UE) și o restructurare întârziată a sectorului, ducând la reducerea drastică a numărului de cercetători activi (cu circa 30%, adică 2,6 cercetători la 1000 de persoane angajate, față de media de 7,8 în UE-25), simultan cu modificarea negativă a mediei lor de vârstă (64% peste 40 de ani). Aplicarea unor strategii de supraviețuire dictate de penuria de resurse a afectat grav atractivitatea carierei de cercetare, ceea ce s-a tradus prin migrarea masivă a cercetătorilor performanți către alte sectoare ale economiei sau în străinătate, dublată

de scăderea influxului de tineri talenți, care au fost descurajați de remunerarea slabă și de lipsa de claritate și transparență a criteriilor de promovare profesională.

Prelungirea acestei situații a avut un impact nefavorabil și asupra menținerii și dezvoltării infrastructurii de cercetare, precum și asupra relațiilor de colaborare internațională în domeniu, chiar și în acele subramuri unde performanțele și dotările existente situau cercetarea românească la un nivel competitiv pe plan european. Ca urmare a acestei combinații de factori, numărul de cercetători raportat la populația României reprezintă doar o treime din media țărilor UE, iar din punct de vedere calitativ, numărul de lucrări științifice produse de autori români, sau de citate referitoare la rezultatele cercetărilor lor în publicațiile internaționale de prestigiu, precum și numărul de brevete românești înregistrate sau supuse spre aprobare în țară sau în străinătate se plasează la cote scăzute (locul 69 în lume), cu mult sub potențialul existent.

Pentru implementarea acestei viziuni strategice sunt stabilite **obiective specifice**, unele dintre acestea conținând și ținte numerice cu referință la media UE:

Creșterea performanței prin plasarea cercetării din România în grupul primelor 35 de țări în privința aparițiilor în publicațiile indexate ISI (locul 48 în 1995–2005), creșterea de 10 ori a numărului de brevete EPO la un milion de locuitori (1,72 în 2003 față de media UE de 137), triplarea numărului de brevete OSIM față de 2006 și creșterea ponderii brevetelor high-tech, dublarea ponderii firmelor inovative (19% în 2002–2004);

Dezvoltarea resurselor sistemului prin triplarea numărului de cercetători, concomitent cu descreșterea mediei de vârstă sub 40 de ani, asigurarea unui număr mediu anual de 2.000 burse doctorale, o pondere de 50% de doctori și doctoranzi în totalul cercetătorilor, creșterea atractivității carierei de cercetător și aplicarea unor criterii de performanță în promovarea profesională, atragerea în instituțiile de cercetare sau în proiecte realizate în România a unor cercetători de valoare sau de perspectivă din străinătate sau din rândul diasporei științifice românești, facilitarea accesului la infrastructuri de cercetare performante în țară și în străinătate, în special în UE;

Antrenarea sectorului privat prin creșterea cheltuielilor private pentru cercetare-dezvoltare la 1,5% din PIB, stimularea mediului privat pentru asimilarea rezultatelor cercetării în producția de bunuri și servicii, dezvoltarea parteneriatelor public-privat în știință și tehnologie și a interfețelor specializate între cerere și ofertă, simplificarea accesului firmelor inovative la schemele de cofinanțare în colaborare cu cercetarea din universități și instituțiile publice;

Creșterea capacității instituționale prin reducerea fragmentării actuale a sistemului și încurajarea participării la rețele de cercetare pe plan național și internațional, afirmarea instituțiilor de învățământ și cercetare românești ca actori pe piața internațională a cunoașterii și ca parteneri viabili ai firmelor, profesionalizarea managementului cercetării, evaluarea independentă, preferabil internațională, a performanței cercetării cu finanțare publică, consolidarea rolului științei în societate prin promovarea eticii și egalității de șanse precum și a comunicării și dialogului științiasocietate;

Extinderea cooperării internaționale prin participarea la programe și proiecte transfrontaliere și inițierea altora noi, o mai bună prezență a României în organismele reprezentative la nivel european și internațional, încurajarea participării diasporei științifice românești la proiecte realizate în România și la evaluarea proiectelor, programelor și politicilor publice relevante.

Strategia oferă o viziune integrată a cercetării în sistemul economiei bazate pe cunoaștere, cu interfețele sale multiple cu societatea, mediul financiar, de informare și politic, statuează necesitatea evaluării cercetării în funcție de capacitatea sa inovativă, și subliniază importanța gestionării și administrării profesionale a cercetării cu accent pe managementul contractelor, resurselor financiare și drepturilor de proprietate intelectuală.

Pe baza unui cuprinzător exercițiu de foresight, primul de acest gen în domeniul științei și cercetării în România, Strategia stabilește domeniile prioritare ale activităților de cercetare-dezvoltare cu finanțare publică: tehnologiile societății informaționale; energia; mediul; sănătatea; agricultura, securitatea și siguranța alimentară; biotehnologia; materiale, procese și produse inovative; spațiu și securitate; cercetări socio-economice și umaniste.

În **domeniul inovării**, obiectivul propus este ca, în ciuda decalajelor existente în prezent, ponderea firmelor din România care introduc produse sau servicii inovative să se apropie de media UE spre sfârșitul perioadei de referință. În scopul promovării unor politici coerente de inovare, se va introduce un sistem de coordonare transversală la nivel național, se va crea un portal dedicat întreprinderilor, în special IMM-urilor, se vor lansa programe parțial subvenționate de pregătire în domeniul managementului inovării și se vor dezvolta entități de transfer tehnologic (de la brevet la produs, serviciu sau proces) în cadrul unităților de învățământ și cercetare, ca premisă pentru formarea unor clustere științifice și de inovare. Se prevăd modalități flexibile de racordare la tendințele în curs de articulare în cadrul UE privind inovarea în servicii, reglementările privind ajutoarele de stat pentru cercetare-dezvoltare, brevetarea la nivel european și protejarea proprietății intelectuale pentru conținutul digital.

Prin îndeplinirea acestor obiective, sectorul de cercetare - dezvoltare - inovare va contribui la traducerea în practică a preceptelor dezvoltării durabile, favorizând crearea de noi compatibilități și sinergii prin abordări pluridisciplinare complexe. În mod progresiv, adoptarea și însușirea organică a principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile va determina apariția unor noi elaborări științifice teoretice și aplicative pe liniile de joncțiune dintre domeniile de studiu tradiționale, constituindu-se într-un efort superior de sinteză.

Măsurile pentru asigurarea unui cadru instituțional adecvat de implementare a Strategiei includ activitatea Consiliului Național pentru Politică, Știință și Tehnologie, cu misiunea de a veghea asupra corelării politicilor relevante la nivel inter-departamental, și a Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică, organism executiv însărcinat cu planificarea strategică, elaborarea, aplicarea și

monitorizarea politicilor și programelor, în special a Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare. În acest scop vor fi create trei noi instituții publice: Consiliul Cercetării, Consiliul pentru Dezvoltare Tehnologică și Consiliul pentru Inovare. Academia Română, ministerele și academiile de ramură își elaborează propriile planuri de implementare a Strategiei.

Efortul combinat de finanțare din surse publice și private pentru activitățile de cercetare, dezvoltare și inovare se prevede să ajungă la 2,3% din PIB la orizont 2013 (2,5% în 2015), apropiindu-se astfel de realizarea obiectivului UE (3% în 2010).

Finanțarea publică a acestui sector a cunoscut o dinamică ascendentă în ultimii ani, având ca țintă 1% în 2010. Se au în vedere măsuri adiționale de natură fiscală și folosirea flexibilă a fondurilor structurale și a ajutoarelor de stat, într-un mod compatibil cu reglementările UE, pentru încurajarea investițiilor în transferul de tehnologie și promovarea inovării, în special pentru IMM-uri.

În plus, Programul Operațional Sectorial „Creșterea competitivității economice” prevede sprijinirea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării prin promovarea parteneriatelor între universități sau institute de cercetare și întreprinderi, în vederea obținerii de rezultate aplicabile în economie, suplimentării investițiilor în infrastructura de cercetare-dezvoltare-inovare, îmbunătățirii capacității administrative și accesului întreprinderilor la rezultatele cercetării. Pentru realizarea unor astfel de investiții, prin acest Program au fost alocate circa 646,5 milioane euro, din care circa 83% reprezintă contribuția Fondului European de Dezvoltare Regională, la care se va adăuga o contribuție privată estimată la circa 180 milioane euro.

Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2014–2020

Sursa: Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2014–2020, Guvernul României, Ministerul Educației Naționale, 2014.

Viziune privind cercetarea și inovarea din România în 2020

În 2020, România va deveni competitivă la nivel regional și global, prin inovare alimentată de cercetare-dezvoltare, generând bunăstare pentru cetățeni.

La baza competitivității se află un sistem de inovare în care cercetarea-dezvoltarea susține avansul pe lanțurile globale de valoare adăugată. În acest mediu, excelența și spiritul antreprenorial mobilizează o masă critică de operatori.

Reperle globale de excelență impun formarea de parteneriate pe termen lung, între organizații de cercetare și firme, și colaborarea în jurul unor infrastructuri și programe de cercetare de anvergură internațională în domenii de frontieră ale științei și tehnologiei.

Creativitatea, potențată în toate fazele și formele educației, activează antreprenoriatul bazat pe inovare. Exemplele de succes antreprenorial generează modele credibile, care susțin formarea unei culturi a inovării și, în cele din urmă, dezvoltarea unei societăți pentru care inovarea devine principalul factor de creștere a competitivității, transformându-se într-un stil de viață.

Viziunea stabilește un set de principii de acțiune, sprijinite pe 3 piloni principali:

Pilonul 1. Afirmare la nivel regional, afirmare la nivel global: firmele devin operatori cheie ai inovării.

Economia românească mobilizează IMM-uri inovatoare, cu orientare și perspective globale, care au interesul și capacitatea de a intra pe lanțurile de valoare adăugată regionale și mondiale.

Pilonul 2. Excelență prin internaționalizare: sectorul CDI ca spațiu de oportunitate.

Sectorul CDI românesc se dezvoltă în jurul unor domenii strategice, este integrat internațional și oferă un mediu atractiv pentru membrii comunității științifice globale – pentru tineri, pentru cercetătorii de vârf din întreaga lume, pentru carierele duble în cercetare și antreprenariat. Stabilitatea necesară este asigurată de fluxul predictibil de proiecte, de infrastructurile de cercetare naționale și europene.

Pilonul 3. „Leadership” regional la frontiera științei și în tehnologie: străpungeri în domenii strategice.

România se poziționează, prin CDI, alături de mari inițiative europene și internaționale, fie prin participare, fie prin asumarea unui rol de lider (în cazuri precum “Extreme Light Infrastructure-Nuclear Physics” – Măgurele, sau „Centrul Internațional pentru cercetări avansate asupra sistemelor Fluviu – Mare Danubius-RI” – Tulcea, și prin stimularea concentrărilor tehnologice (clustere) de frontieră.

Obiectivele generale și specifice ale strategiei naționale de cercetare, dezvoltare și inovare 2014–2020. Obiective generale

OG1. Creșterea competitivității economiei românești prin inovare. Obiectivul vizează susținerea performanței operatorilor economici pe lanțurile globale de valoare. Strategia susține tranziția de la competitivitatea bazată pe costuri la cea bazată pe inovare. Aceasta presupune dezvoltarea capacității firmelor de a absorbi tehnologie de ultimă generație, de a adapta aceste tehnologii la nevoile piețelor deservite, și de a dezvolta, la rândul lor, tehnologii sau servicii care să le permită progresul pe lanțurile de valoare.

OG2. Creșterea contribuției românești la progresul cunoașterii de frontieră. Strategia susține creșterea vizibilității internaționale a cercetării și dezvoltării experimentale din România. Activitățile CD la frontiera cunoașterii presupun formarea unei mase critice de cercetători în domeniile cele mai promițătoare, menținerea avansului în domeniile de nișă, unde cercetarea românească are deja avantaj comparativ - consacrat sau emergent -, standarde internaționale de evaluare pentru proiectele de cercetare, și inițiative științifice de anvergură, precum cele dezvoltate în jurul marilor infrastructuri.

OG3. Creșterea rolului științei în societate. Știința și tehnologia devin relevante pentru societate atunci când efectele lor se resimt în viața cotidiană a cetățeanului. În acest scop, cercetarea și inovarea răspund nevoilor concrete ale mediului economic și ale sectorului public, în special celor de creștere a calității serviciilor oferite (precum sănătatea sau securitatea cetățenilor), și oferă

perspective de angajare atrăgătoare în sectorul privat unui număr cât mai mare de persoane. Strategia urmărește atât rezolvarea problemelor societale prin soluții inovatoare, cât și furnizarea de expertiză în elaborarea politicilor publice.

Direcții principale de acțiune

Obiectivele specifice asociate noului ciclu strategic sunt puse în practică printr-o serie de direcții acțiune. Rolul acestora, ca ansamblu, este de a structura sistemul de inovare din România. Direcțiile de acțiune conturează o cale de transformare sistemică și trasează coordonatele evoluției corelate a principalilor operatori CDI.

Direcțiile de acțiune prezintă, astfel, o combinație integrată de măsuri („policy mix”) care acoperă principalele dimensiuni ale politicii în domeniul CDI:

1. Politici fiscale;
2. Politici de achiziție publică de cercetare și inovare;
3. Politici de finanțare competitivă a CD pentru sectorul public și privat;
4. Politici privind normele de proprietate intelectuală;
5. Politici privind colaborarea și concentrarea;
6. Politici de finanțare instituțională;
7. Politici privind capitalul uman;
8. Politici privind guvernarea sistemului CDI.

Viziunea privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, inovarea pe doua orizonturi de timp:

Orizont 2020. Obiectiv general: Încadrarea cercetării românești în fluxul principal al evoluțiilor științifice și tehnologice din UE; generalizarea activităților inovative; apariția unor centre de excelență cu impact internațional.

Se are în vedere perfecționarea, în continuare, a cadrului legislativ, regulatoriu și instituțional, dezvoltarea interfeței cu firmele inovative și promovarea cofinanțării cu capitalul privat. Cheltuielile publice pentru cercetare-dezvoltare-inovare în universități și unități specializate se vor ridica la cel puțin 3% din PIB.

Orizont 2030. Obiectiv general: Statornicirea principalelor elemente ale societății și economiei bazate pe cunoaștere; contribuții esențiale ale cercetării românești la realizarea obiectivelor complexe ale dezvoltării durabile.

STRATEGIA PENTRU DEZVOLTAREA SECTORULUI AGROALIMENTAR PE TERMEN MEDIU ȘI LUNG ORIZONT 2020–2030

Sursa: Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung orizont 2020–2030, Guvernul României, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2015

În cadrul Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, proiectul Nr. 5 „Securitatea și siguranța alimentară” studiază în detaliu problemele dezvoltării sectorului agroalimentar în România, inclusiv a regiunii riverane Dunării de Jos. În consecință, ne vom limita doar la enunțarea principiilor și direcțiilor principale cuprinse în Strategia Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale.

Viziune 2020/2030

România va avea un sector agroalimentar durabil și competitiv, centrat pe exportul de produse cu valoare adăugată înaltă, rezistent la provocările globale, care asigură bunăstare și condiții de viață în mediul rural apropiate cu cele din mediul urban.

Agricultura și dezvoltarea rurală din România la orizontul anului 2030 vizează atingerea unui nivel de coerență între agricultură, mediu și dezvoltare rurală prin valorificarea inteligentă și durabilă a terenurilor agricole, a forței de muncă și a capitalului.

Direcții și obiective strategice**A. Creșterea competitivității sectorului agroalimentar**

Obiectiv strategic (1): Accelerarea tranziției structurale spre o agricultură viabilă economic în paralel cu aplicarea practicilor agricole prietenoase cu mediul și reducerea treptată a forței de muncă din agricultură.

Obiectiv strategic (2): Creșterea gradului de acoperire a consumului de alimente din producția internă și redobândirea statutului de exportator agroalimentar net, în concordanță cu potențialul de producție sectorial și ca răspuns la cererea crescândă de alimente la nivel mondial.

B. Asigurarea managementului durabil al resurselor naturale

Agricultura a devenit unul din sectoarele cele mai vulnerabile în fața schimbărilor climatice, iar estimările pentru viitor prevăd că aceste tendințe se vor accentua.

Sistemul de irigații actual continuă să se confrunte cu un număr de probleme, actuala amplasare și stare tehnică a infrastructurii de irigații ducând la un cost ridicat al apei, pe care și-l permit în principal fermierii mari, comerciali, dar care este prohibitiv pentru micii fermieri. În plus față de schimbările climatice, România se confruntă cu alte câteva probleme de mediu, evidențiate de deteriorarea calității solului și a apei din ultimele decenii.

Producția de energie regenerabilă provenită din agricultură și suprafețele de terenuri cultivate în sistem de agricultură ecologică sunt în creștere. Acestea reprezintă domenii care trebuie dezvoltate în continuare pe viitor ținându-se cont, însă, de păstrarea capacităților de producție de hrană pentru populație.

În cadrul acestei direcții strategice sunt propuse trei priorități pe care România le va urma consecvent, pe termen mediu și lung în politicile ambientale din sectorul agricol și de dezvoltare rurală.

România se va axa pe adaptarea și pe atenuarea efectelor schimbărilor climatice. Una dintre cele mai urgente sarcini este reducerea efectului condițiilor meteorologice extreme, precum secetele și inundațiile. Este necesară îmbunătățirea practicilor de management al solului și al apei ca parte a managementului modern al fermelor, împreună cu reabilitarea serviciilor de irigații.

Prin dezvoltarea Sistemului național antigrindină și de creștere a precipitațiilor se va asigura combaterea secetelor severe în zonele de interes prin crearea rezervei

de apă, complementar irigațiilor, împăduririlor și altor măsuri similare. Totodată se vor uniformiza precipitațiile în zonele protejate și se va diminua riscul de producere a inundațiilor.

Creșterea nivelului de conștientizare a fermierilor cu privire la schimbările climatice este un element important al atenuării efectelor provocate de acestea. Activitățile de cercetare și inovare și serviciile de consultanță/extensie îi pot ajuta pe fermieri să adopte sisteme de producție care satisfac cel mai bine caracteristicile locale. Instrumentele de management al riscurilor vor fi la rândul lor cruciale pentru limitarea efectelor negative ale dezastrelor naturale asupra producției agricole.

România se va concentra pe limitarea emisiilor GES și pe gestionarea amenințărilor de mediu la adresa resurselor naturale din agricultură, prin promovarea unor tehnologii moderne de producție, practici și produse care nu dăunează mediului. Vor fi încurajate investițiile în tehnologii verzi. De asemenea o atenție deosebită se acordă promovării produselor ecologice, sprijinirii surselor de energie regenerabilă și împăduririi terenurilor agricole de calitate slabă și neproductive.

În soluționarea problemelor de mediu, România ține cont de oportunitățile oferite de PAC, îndeplinindu-și în același timp angajamentele europene și internaționale.

Pentru reducerea și atenuarea efectelor emisiilor de gaze cu efect de seră se au în vedere rezoluțiile Conferințelor de la Copenhaga, Cancun, Durban și Doha, organizate sub egida ONU, care concluzionează că până în anul 2100 „temperaturile să nu depășească 20°C față de temperaturile din perioada preindustrială”.

Obiectiv strategic (3): *Limitarea amprentei de carbon a agriculturii, promovarea agriculturii ecologice și a celei rezistente la schimbările climatice, managementul adecvat al apei și încurajarea producției de energie regenerabilă*

Emisiile de GES din agricultura României depășesc doar cu puțin mediile regionale și ale UE, întrucât după anul 1990 au cunoscut o scădere substanțială (în special datorită unui declin în sectorul zootehnic). Agricultură a generat 14% din emisiile totale de GES ale României în 2010, în timp ce media regională, precum și a UE-15 și UE-27, a fost de 10%. În anii 2011 și 2012, emisiile GES din agricultură s-au ridicat la 18.942 Gg echivalent CO₂, respectiv 18.299 Gg echivalent CO₂, în scădere cu 53%, respectiv 55,21% față de 1989. Această reducere s-a datorat în mare parte declinului sectorului zootehnic, dar, de asemenea, a fost favorizată și de reducerea suprafeței cultivate cu orez și de scăderea utilizării de îngrășăminte pe bază de azot.

Este important ca dezvoltarea sectorului românesc agroalimentar să fie corelată corespunzător cu obiectivul limitării emisiilor GES. Se au în vedere sectoarele cu emisii foarte mari de GES (de ex. zootehnia) sau tehnologiile intensive de producție.

Efectele schimbărilor climatice sunt deja vizibile în sectorul ADR românesc și se preconizează că vor deveni mai pronunțate pe termen mediu și lung. Unul dintre efectele negative cele mai pronunțate observate până în prezent îl constituie incidența tot mai mare a deficitului de apă și a secetei, din cauza efectului combinat al precipitațiilor reduse și a creșterii temperaturilor, în special în sudul și sud-estul

țării. Aproximativ 7,1 milioane ha (sau 53%) din totalul terenurilor agricole din România sunt afectate actualmente în mod regulat de secetă. În schimb, numai aproximativ 1,5 milioane ha beneficiază de sisteme de irigații viabile economic, care sunt funcționale pe numai 800.000 ha (ceea ce reprezintă aproximativ 50% din totalul infrastructurii viabile).

Îmbunătățirea rezistenței și a capacității de adaptare în fața unor astfel de efecte negative generate de schimbările climatice și de fenomenele meteorologice extreme va fi esențială în viitor. Acest obiectiv va trebui să fie abordat printr-o combinație de măsuri adaptate în funcție de necesarul de aprovizionare și de cerere, pentru a îmbunătăți în același timp viabilitatea aprovizionării cu apă și eficiența utilizării acesteia, precum și printr-un set de instrumente de prevenire și de diminuare a riscurilor, pentru a limita impactul negativ care poate fi anticipat (de exemplu, agricultura de conservare, adoptarea mai multor soiuri rezistente la secetă care să elimine sau să reducă apa necesară pentru irigarea acestor soiuri).

Măsuri

- Adoptarea practicilor moderne de valorificare a terenurilor, gestionarea eficientă a apei utilizate pentru irigare
- Promovarea măsurilor de creștere și uniformizare a precipitațiilor
- Reconstrucția ecologică a solurilor deficitare, împădurirea terenurilor agricole neproductive
- Instruirea, informarea și sprijinirea agricultorilor cu privire la metodele de adaptare a producției agricole la efectele schimbărilor climatice
- Încurajarea fermierilor să utilizeze instrumente de gestionare a riscurilor care să îi ajute să facă față efectelor negative ale dezastrelor naturale asupra producției agricole și a pierderilor de venit.
- Extinderea agriculturii ecologice, cu efect asupra protejării mediului și obținerii de produse cu valoare adăugată
- Protejarea și sprijinirea biodiversității (Situri NATURA 2000, terenuri cu Înaltă Valoare Naturală, zone defavorizate).

C. Îmbunătățirea standardelor de viață în zonele rurale

Strategia Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale prevede, de asemenea, acțiuni pentru îmbunătățirea standardelor de viață în zonele rurale.

- - -

În Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, volumul III, partea 1, în Proiectul nr. 8, au fost prezentate domeniile prioritare din cadrul Strategiei Naționale în domeniul cercetării-inovării pentru Dunărea Românească și efortul financiar estimat ca fiind necesar pentru realizarea acțiunilor prevăzute în Strategie.

Printr-o conlucrare cu ministerele de resort și unitățile specializate cum ar fi Administrația Rezervației Biosferei Delta Dunării, Administrația Fluvială a Dunării

de Jos, cu stațiunile și centrele de cercetare-dezvoltare (de ex. Stațiunea de C-D agricolă Brăila) și altele, au fost inventariate și analizate documentele oficiale, strategiile de ramură și master-planurile care cuprind principalele obiective de cercetare și investiții pentru lucrări în domeniile menționate. Unele dintre aceste documente cuprind acțiuni și evaluarea financiară a acestora pentru perioade scurte și medii 2015–2020. Alte documente sunt elaborate pentru o perioadă mai lungă, pentru orizontul anilor 2030 sau 2035. Luând ca bază evaluările existente pentru perioade scurte și medii (până în anul 2020) au fost făcute estimări ale efortului financiar pentru perioada 2020–2035, plecându-se de la continuitatea fenomenelor naturale și necesitatea întreprinderii unor acțiuni și lucrări adaptate la noile condiții care vor rezulta din evoluția naturală. Valorile propuse vor fi corectate în funcție de situația reală din regiunea Dunării Românești. *Tabelul de mai jos (Tabel Nr.1) cuprinde evaluarea financiară pentru domeniile analizate în studiu.*

Toate acțiunile și lucrările cuprinse în documentele oficiale, strategiile de ramură și master-planurile referitoare la protecția mediului, la îmbunătățirea căilor navigabile, la folosirea energiei din surse regenerabile și la sporirea eficienței agriculturii în regiunea Dunării Românești cuprind și capitole de cercetare-inovare, care sunt realizate în cadrul consorțiilor de unități C&D și universități de învățământ superior care efectuează proiectele respective, dar care nu reprezintă decât 10 – 20 % din valoarea de finanțare a acestor proiecte. Tabelul cuprinde un capitol separat destinat proiectelor de cercetare inovare de importanță generală pentru protejarea mediului în regiunea Dunării Românești (a se vedea Cap. B „Protejarea mediului în regiunea Dunării Românești”, Vol. III, Partea 1-a), cercetării-inovării pentru îmbunătățirea navigației pe Dunăre, managementului zonei costiere, folosirii surselor energetice neconvenționale, etc.

Efortul financiar pentru unele domenii prioritare din Strategia Națională a Dunării românești nu se referă numai la efortul necesar pentru regiunea Dunării ci cuprinde efortul estimat pentru întreaga țară (de exemplu domeniile A2 – Încurajarea energiilor durabile și B2 – Gestionarea riscurilor de mediu).

Au fost identificate sursele de finanțare pentru lucrările necesare pentru anumite domenii: Plan Național III de CDI, Programe sectoriale, Fonduri structurale prin Programele Operaționale specifice, Orizont 2020 etc.

Domenii Strategia Națională de CDI pentru Dunărea Românească	Arii prioritare	Perioada 2015-2020	Perioada 2021-2035
		Costuri estimative	
A. Interconectarea regiunii Dunării Românești cu restul bazinului fluviului			
A1. Îmbunătățirea mobilității și a multimodalității	Studii hidrologice, hidromorfologice și sedimentologice pe sectorul Dunării Românești pentru realizarea unei baze de date care să faciliteze implementarea proiectelor de ameliorare a navigației precum și modelarea rutelor de navigație în funcție de modificările substratului.	155,00 mil EUR	460,00 mil EUR
	Studiul habitatelor și comunităților acvatice și ripariene și monitorizarea impactului lucrărilor de navigație asupra biodiversității în vederea respectării legislației europene de mediu		
A2. Încurajarea energiilor durabile	Studii geologice, hidrologice, sedimentologice, biologice, ecologice pe teritoriul României în vederea evaluării impactului de mediu a dezvoltării infrastructurii de transport rutier, feroviar și aerian.	3.000,00 mil EUR	15.000,00 mil EUR
	Promovarea cercetării de frontieră energie – mediu în vederea utilizării pe scară tot mai largă a surselor de energie regenerabilă și a reducerii impactului asupra mediului.		
	Stimularea cercetării și colaborării transdisciplinare în vederea creșterii eficienței energetice, organizării pieței, creării de orașe inteligente energetice și inovării în domeniul energiei.		
	Studiul impactului de mediu al extinderii infrastructurii energetice și a consolidării rețelei TEN E (TransEuropean Network - Energy)		
B. Protejarea mediului în regiunea Dunării Românești			
B1. Restaurarea și întreținerea calității apelor	Proiecte de cercetare - inovare.	100,00 mil EUR	
	Studii geologice, sedimentologice, hidrologice, biologice, ecologice, în vederea sprijinirii atingerii	1.050,00 mil EUR	3.000,00 mil EUR

	obiectivelor de mediu prevăzute în planul de management al bazinului Dunării, cu precădere în vederea reducerii nivelului de nutrienți și poluanți xenobiotici la niveluri similare cu cele din anii '60, pentru a permite refacerea ecosistemelor din zonele umede și din Marea Neagră.		
	Studii pentru completarea și adaptarea planului de management al Dunării în funcție de particularitățile sectorului românesc, inclusiv Delta Dunării, ținând cont de schimbările naturale și antropice survenite în ultimele decenii.		1.110,00 mil EUR
	Studii hidrologice, geologice, sedimentologice, ecologice, evaluarea modificării utilizării terenurilor, în vederea estimării riscurilor generate de inundații catastrofale pe sectorul românesc al Dunării și afluenții săi.		
	Evaluarea riscurilor generate de schimbările climatice, îndeosebi modificarea debitelor râurilor și a nivelului pânzei freatice, precum și a fenomenelor de secetă severă.		
	Evaluarea riscurilor generate de accidentele industriale, precum și de managementul defectuos al deșeurilor industriale și miniere.		17.470,00 mil EUR
B2. Gestionarea riscurilor de mediu	Studiul ecosistemelor naturale și antropice, renaturarea ecosistemelor degradate, crearea de coridoare ecologice, în vederea stopării declinului biodiversității și refacerii serviciilor ecosistemice.		
B3. Conservarea biodiversității, a peisajelor și a calității aerului și solurilor	Măsuri pentru creșterea gradului de protecție a habitatelor și speciilor periclitate, precum și a celor de interes conservativ la nivel european (Natura2000).	250,00 mil EUR	400,00 mil EUR
	Studiul fenomenelor care contribuie la pierderea fertilității și accelerarea eroziunii solurilor, și reducerea zonelor afectate de aceste fenomene.		
Proiectul DANUBIUS-RI			720,00 mil EUR
Proiectul STURION 2020			300,00 mil EUR
Proiectul ATLAS			3,00 mil EUR
TOTAL GENERAL			42.918,00 mil EUR

SCENARII DE DEZVOLTARE

Se propun trei scenarii (Tabel 2) care privesc dezvoltarea pe următorii 20 de ani din punct de vedere economic, social, politic – poziție în cadrul regiunilor din care România face parte și din punct de vedere al investiției în cercetare – dezvoltare – inovare, ca motor al unei dezvoltări susținute.

Pentru a caracteriza nivelul de dezvoltare – pentru fiecare domeniu în parte a fost selectat câte un macroindicator sintetic, recunoscut și utilizat la nivel global, cu metodologie clară, coerentă și repetată de elaborare. Pentru evaluarea dezvoltării economice este propus Produsul Intern Brut pe cap de locuitor (PIB per capita), în forma utilizată de către EUROSTAT (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices). Forma prezentată în tabel (poziția României – la 50% din media UE) poate fi modificată și conform PIB armonizat la puterea de cumpărare (GDP PPP).

Poziția la nivel regional este un macroindicator cu aspecte atât economice, cât și politice și sociale. Poziția în Regiunea Dunării, codașă acum 2 decenii, a început să crească – atât datorită anilor de creștere economică, a intrării în UE, dar și a problemelor politice majore ale unor state vecine (ruperea fostei Yugoslavii și a URSS, războaie civile, etc.). Aceeași situație privește și poziția României la Marea Neagră, unde PIB-ul pe cap de locuitor a crescut masiv, fiind însoțit și de o scădere a acestuia în statele din fosta URSS. Corelarea PIB per capita cu poziția în cadrul regiunii (Dunăre și Marea Neagră) poate da o imagine mult mai detaliată privind dezvoltarea economică, socială și politică. Procentajul din PIB cheltuit ca investiție în cercetare-dezvoltare-inovare – pe lângă faptul că prezintă îndeplinirea (sau nu) de către România a angajamentelor la nivel european – arată și forța reală a economiei naționale în raport cu cea a statelor vecine. Posibilitatea decelării – investiție publică vs. investiție privată este deosebit de importantă, deoarece o valoare ridicată a investițiilor private demonstrează intrarea în epoca industriilor creative și digitale (al doilea pas al societăților post-industriale contemporane) – și prezenta pe piață a unor firme suficient de puternice ca să fie interesate în dezvoltarea de noi produse și servicii.

Cele trei scenarii pleacă de la viziunile pe termen lung prezentate de către diferite guverne: principala țintă fiind intrarea, în termen de 20 de ani, în rândul primelor 10 state europene, poziție conformă și cu mărirea populației României față de celelalte state UE (locul 7 în UE – în urma unui eventual Brexit – locul 6). Acesta este considerat scenariul pozitiv. Cel «business as usual» – care presupune menținerea tendințelor actuale – prevede ca peste 20 de ani România să ajungă la PIB mediu european pe cap de locuitor. Scenariul negativ presupune ratarea tuturor acestor ținte și rămânerea în urma față de țările vecine, atât în Regiunea Dunării de Jos cât și a Mării Negre. Trebuie menționat că a fost selectată Regiunea Dunării de Jos și nu a Dunării în general datorită poziției fruntașe – atât în Regiune cât și în UE – a Germaniei, obiectivul depășirii acesteia în 20 de ani este greu de realizat.

Volumul investiției în cercetare reflectă nu doar poziția României în Regiune și în UE, dar și greutatea UE pe plan global – cât și forța internă - față de statele membre. O mai mare cheltuială în R&I are ca rezultat o creștere economică sustenabilă, cu expectativa unei dezvoltări ulterioare accelerate și ireversibile.

NB: La stabilirea scenariilor nu au fost luate în calcul scenarii extreme – chiar dacă nu imposibile – precum cele de conflicte armate (fie în regiune, continental sau global).

Scenariu	Short term 2020	Mid-term 2025	Long term 2035 (2038)
Pozitiv	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – 70% din media UE ▪ Leader regional în zona Dunării de Jos la capitolul economie ▪ 2% din PIB pentru C&I (public + privat) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – egal cu media UE ▪ Leader regional în zona Dunării de Jos și a Mării Negre la capitolul economie ▪ 2,5% din PIB pentru C&I (public + privat) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – locul 7 în UE ▪ Leader regional în zona Dunării de Jos și a Mării Negre la capitolul economie ▪ 3,5% din PIB pentru C&I (public + privat)
Business as usual	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – 60% din media UE ▪ Leader regional în zona Dunării de Jos la capitolul economie ▪ 1,5% din PIB pentru C&I (public + privat) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – 70% media UE ▪ Leader regional în zona Dunării de Jos la capitolul economie ▪ 2,0% din PIB pentru C&I (public + privat) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – egal cu media UE ▪ Leader regional în zona Dunării și a Mării Negre la capitolul economie ▪ 3,0% din PIB pentru C&I (public + privat)
Negativ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – 55% din media UE (cel actual) ▪ Leader regional în zona Dunării de Jos la capitolul economie ▪ 1% din PIB pentru C&I (public + privat) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – 55% din media UE ▪ Sub Bulgaria și Serbia în zona Dunării de Jos la capitolul economie ▪ 1,5% din PIB pentru C&I (public + privat) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PIB per capita – 70% media UE ▪ Sub Bulgaria și Serbia în zona Dunării de Jos la capitolul economie ▪ Sub 2% din PIB pentru C&I (public + privat)

CONCLUZII

STRATEGIA NAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘI INOVĂRII PENTRU DUNĂREA ROMÂNEASCĂ

Proiectul prioritar nr. 8 „**Proiectul European al Dunării / Strategia Națională a Dunării**” din cadrul proiectului Academiei Române « **Strategia de Dezvoltare a României în următorii 20 de ani (2016–2035)** » are ca obiectiv structurarea unei strategii naționale care să cuprindă problematica complexă științifică și tehnologică cu un impact direct asupra creării unei societăți bazate pe cunoaștere și, în consecință, să contribuie esențial la îmbunătățirea situației socio-economice din sectorul românesc al Dunării.

Uniunea Europeană a adoptat în anul 2011 o strategie macro-regională „Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării (SUERD)”, care asigură un cadru durabil pentru integrarea politicilor Uniunii în vederea dezvoltării coerente a regiunii Dunării și deci și a României.

Academia Română, recunoscând beneficiile pe care SUERD le poate aduce României în construirea societății bazate pe cunoaștere și prin aceasta în dezvoltarea socio-economică a țării și considerând că eficiența acțiunilor României din cadrul SUERD vor crește semnificativ dacă cercetarea științifică și inovarea vor fundamenta toate acțiunile cuprinse în Strategie, propune spre adoptare **Strategia Națională în domeniul Cercetării și Inovării pentru Dunărea Românească** prezentată în detaliu în volumele II și III, partea I-a ale Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de ani.

ÎN PREZENTUL VOLUM SE PREZINTĂ O SINTEZĂ A STRATEGIEI NAȚIONALE ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROIECTELE CARE CONSTITUIE O PRIORITATE NAȚIONALĂ

Următorul capitol este consacrat prezentării celor patru proiecte strategice naționale pe care Academia Română le susține și participă prin unitățile de C&D din coordonare. Astfel, sunt prezentate proiectele:

- **„Centrul Internațional de Studii Avansate pentru Sisteme Fluvii – Mări – DANUBIUS-RI, o infrastructură de cercetare pan-europeană distribuită”**, declarat de Guvernul României „Proiect strategic de importanță națională”, având de asemenea statut de proiect-fanion (flag-ship) SUERD. Proiectul a fost acceptat pe foaia de parcurs ESFRI (European Strategic Forum for Research Infrastructure) pe 2016, a obținut finanțarea pentru „Faza pregătitoare” (Preparatory phase). A fost aprobat de către Guvernul României

memorandumul privind acțiunile de pregătire și de implementare a proiectului. În următoarea perioadă se vor aborda activitățile de pregătire a documentelor legale de constituire a DANUBIUS-RI ERIC (European Research Infrastructure Consortium), și de asemenea se va începe realizarea componentelor românești ale DANUBIUS utilizându-se fondurile structurale destinate proiectului.

- **„Atlasul Modificărilor Globale ale Mediului în Valea Dunării Românești – o facilitate pentru utilizatori în procesul de luare a deciziilor”.** Proiectul are ca obiectiv evaluarea spațială integrată a componentelor de mediu și social-economice din regiunea văii Dunării Românești, în contextul modificărilor globale ale mediului și al coordonatelor dezvoltării durabile, realizată sub forma unui atlas digital. Astfel, se răspunde cerințelor factorilor de decizie, părților interesate de la diferite niveluri administrative și publicului larg prin furnizarea de servicii științifice spațiale detaliate referitoare o gamă largă de priorități sociale și de mediu cu care se confruntă acest spațiu.
- **„Programul Sturion 2020. Conservarea sturionilor în Bazinul Dunării – o abordare complexă ambientală – economică – socială”.** Programul urmărește îndeplinirea țintei SUERD „refacerea populațiilor de sturioni și a altor specii indigene de pești până în anul 2020” prin implementarea unui set integrativ de măsuri care îmbină protecția mediului cu măsuri socio-economice în sprijinul comunităților locale situate de-a lungul Dunării.
- **Elaborarea unui program pentru regiunea Dunării pentru clustere și rețele de IMM-uri.** Pornind de la realitățile economiei din Regiunea Dunării Românești și condițiile favorabile create prin programele europene transnaționale de colaborare dintre țările dunărene, de la analizele și documentele de poziție elaborate de Asociația Clusterelor din România CLUSTERO, de la recomandările conținute de cel mai recent document European – Baden Agenda (septembrie 2016), ca și de la experiența altor proiecte menționate anterior, se propune elaborarea unui Program de susținere din fonduri naționale și europene a creșterii competitivității clusterelor și IMM-urilor din regiunea Dunării în perioada 2016-2020, având ca obiectiv general creșterea prosperității în regiune prin dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere și pe participare mai activă a populației.

STRATEGII GUVERNAMENTALE PE TERMEN SCURT/MEDIU/LUNG ȘI POSSIBILITĂȚI DE INTEGRARE

În prezentul volum sunt prezentate principiile și direcțiile principale ale strategiilor guvernamentale referitoare la diferite domenii de activitate economică de importanță pentru regiunea Dunării Românești. Aceste informații generale completează informațiile mai specifice prezentate în Vol. III, Partea I-

a, în care au fost analizate programele de acțiune și strategiile ministerelor de resort care gestionează utilizarea facilităților și a resurselor naturale oferite de fluviul și regiunea Dunării, fiind prezentate, de asemenea, și principalele proiecte și acțiuni care sunt în derulare sau care vor fi abordate în viitor, menționându-se costurile aferente, precum și sursele de finanțare. Sunt astfel analizate strategiile guvernamentale în domeniul transportului pe fluviul Dunărea, strategiile guvernamentale în domeniul mediului și dezvoltării durabile, Strategia Integrată de Dezvoltare Durabilă a Deltei Dunării, strategia guvernamentală referitoare la cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovarea și strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung orizont 2020–2030.

Este prezentată estimarea efortului financiar necesar pentru realizarea acțiunilor și lucrărilor prevăzute de programele ministeriale (Tabel Nr. 1). Valorile propuse vor fi corectate în funcție de situația reală din regiunea Dunării Românești. Toate acțiunile și lucrările cuprinse în documentele oficiale, strategiile de ramură și master-planurile referitoare la protecția mediului, la îmbunătățirea căilor navigabile, la folosirea energiei din surse regenerabile și la sporirea eficienței agriculturii în regiunea Dunării Românești cuprind și capitole de cercetare-inovare, care vor fi realizate de către consorții de unități C&D și universități de învățământ superior specializate. Se apreciază că cercetarea-inovarea va reprezenta cca. 10 – 20 % din valoarea de finanțare a proiectelor, acțiunilor și lucrărilor prevăzute în programele guvernamentale.

SCENARIILE DE DEZVOLTARE

Au fost propuse trei scenarii (Tabel 2) care privesc dezvoltarea României pe următorii 20 de ani din punct de vedere economic, social și politic.

Cele trei scenarii pleacă de la viziunile pe termen lung prezentate de către diferite guverne. Scenariul pozitiv consideră ca principală țintă intrarea României, în termen de 20 de ani, în rândul primelor 10 state europene, poziție conformă și cu mărimea populației României față de celelalte state UE.

Scenariul «business as usual» – care presupune menținerea tendințelor actuale – prevede ca peste 20 de ani România să ajungă la PIB mediu european pe cap de locuitor.

Scenariul negativ presupune ratarea acestor ținte și rămânerea în urma față de țările vecine, atât în Regiunea Dunării de Jos cât și a Mării Negre.

Se subliniază că o finanțare corespunzătoare a cercetării-inovării ar avea ca rezultat o creștere economică sustenabilă, cu expectativa unei dezvoltări ulterioare accelerate și ireversibile și, atingerea mai rapidă a scenariilor pozitive (cel puțin a celui de dezvoltare medie, dar mai ales a celui optimist).

Se subliniază, de asemenea, că atât Strategia Națională în domeniul Cercetării și Inovării pentru Dunărea Românească și Planul de Acțiune conexe, cât și țintele care trebuie atinse pe parcursul celor 20 de ani luați în considerare, sunt documente și obiective perfectibile care trebuie să reflecte evoluția reală a situației în regiunea Dunării Românești.

Strategia Dunării Românești, Planul de Acțiune și țintele de dezvoltare, pentru a fi operaționale și eficiente, trebuie să fie luate în considerare de organele de stat pentru o finanțare și o susținere corespunzătoare. Programele de cercetare-inovare cuprinse în Planul de Acțiune al Strategiei Naționale a Dunării Românești ar trebui cuprinse în Planul Național III de cercetare-inovare și susținute financiar corespunzător.

BIBLIOGRAFIE

- Academia Română - Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. Coord.: Ionel-Valentin Vlad, Vol. I (2015), 480 pp; vol. II (2016), 462 pp.; vol. III (2016), 531 pp., Ed. Academiei Române.
- Achtnicht, Martin, Bernhard Boockmann, Mariela Borell, Konstantin Gantert, Gabor Hunya, Marcus Kappler, Günther Klee, Raimund Krumm, Bettina Müller, Katja Neugebauer, Dragos Pislaru, Roman Römisch und Hermine Vidovic (2014), Socio-Economic Assessment of the Danube Region: State of the Re-gion, Challenges and Strategy Development, Baden-Wuerttemberg Ministry of Finance and Economics on behalf of the European Commission, Mannheim, Tübingen, Wien.
- Action Plan*, Accompanying document to the Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *European Union Strategy for the Danube Region*, COM(2010) 715.
- Adrian Stanică, Chris Bradley, Andrew Tyler, Helmut Habersack, Editors 2015. Towards the Integrated Management of the Danube River – Danube Delta – Black Sea system: collaboration of the two EUSDR Flagship Distributed Research Infrastructures.
- Bălțeanu, D., Mauser, W. 2012. Global Change Atlas of the EU Strategy for the Danube Region. A Possible Flagship Project, *Academica XXII* (11), p. 57-60.
- Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și social European și Comitetul Regiunilor, privind *Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării*, COM(2010) 715/4.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions:

- Mainstreaming sustainable development into EU policies: 2009 Review of the European Union Strategy for Sustainable Development.
- Constantin Daniela L., Păuna Carmen B., Bodea Constanta, (2011), *Clusters in less developed regions: - A spotlight on the Eastern Romania*, VDM Verlag Dr. Müller.
- Coșniță D., Leucuța C., (2016), Memoriu privind necesitatea sustinerii cu fonduri nationale si europene a creșterii competitivității clusterelor din România în perioada 2016-2020, CLUSTERO.
- ESFRI Roadmap 2016 – European Strategic Forum for Research Infrastructures. European Commission, Brussels. 2010. *Action Plan – European Union Strategy for the Danube Region*.
- European Commission, Brussels. 2007. *Directive on establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE DIRECTIVE 2007/2/EC)*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007L0002&from=EN>
- Future Earth – research for global sustainability. 2014. Future Earth 2025 Vision, http://www.futureearth.org/sites/default/files/files/Future-Earth_10-year-vision_web.pdf
- Group on Earth Observation. 2015. Global Earth Observing System of Systems Architecture Implementation Pilot (GEOSS AIP Architecture), http://earthobservations.org/documents/cfp/201501_geoss_cfp_aip8_architecture.pdf
- Helmut Habersack, Andrew Tyler, Chris Bradley, Adrian Stanică, Ioana Popescu, Editors: 2015. Towards the Integrated Management of the Danube River – Danube Delta – Black Sea system: Proposal for the Development of Human Capital. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/danube/action_plan_danube.pdf.
- Jeremy Gault, Chris Bradley, Andrew Tyler, Adrian Stanica, Vangelis Papathanassiou, Gretchen Gettel, Editors:2015. Towards the Integrated Management of the Danube River – Danube Delta – Black Sea system: Proposal for a Strategic Research and Innovation Agenda.
- Joint Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the Participating States of the EU Strategy for the Danube Region and of the European Commission, Vienna, 26 June 2014.
- Kutlača, D., Semenčenko, D., Živković, L., Štrbac, D., Study on cooperation barriers in the Danube Region, Danube-inco.net, 2015, http://danube-inco.net/object/document/15392/attach/Deliverable_4_17_Barriers_to_cooperation_in_the_Danube_Region_final.pdf

- Mitrică Bianca, Damian Nicoleta, Mocanu Irena, Șerban Paul, Săgeată Radu (2016), *Technical-urbanistic infrastructure in the Romanian Danube Valley. Urban vs. rural territorial disparities*, Geographica Pannonica (in print)
- Mitrică Bianca, Popescu Claudia (2016), *The economy of the Romanian Danube Valley – evolution and trends*, în vol. *Lower Danube - approaches to macroregional sustainability* (in print)
- Mitrică Bianca, Șerban P., Mocanu Irena, Vârdol Amalia (2016), *Urban employment and functionality in Romania in the post-communist period*, Urbanism. Arhitectură. Construcții, vol. 7, no. 1, pp. 5-20.
- Mocanu Irena, Mitrică Bianca, Vârdol Amalia, Șerban P. (2015), *Territorial patterns of socioeconomic development in the Romanian Danube Valley*, Forum geografic. Studii și cercetări de geografie și protecția mediului, Volume XV, Issue 2, pp. 164-177.
- MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, PARTEA I, Nr. 626/6.IX.2010, HOTĂRÂRE pentru aprobarea Strategiei naționale de management al riscului la inundații pe termen mediu și lung.
- Muerth, M., Dogaru, D., Sima, M., Balteanu D., Mauser, W. (2014). *Transboundary collaboration on a Global Change Atlas of water resources, agriculture and renewable energies in the Danube Region*, XXVI Conference of the Danubian Countries, 271-274, Daggendorf, Germany.
- Nancu Daniela, Mitrică Bianca, Persu Mihaela, Mocanu Irena (2015), *Population dynamics in the Romanian Danube Valley. Geographical aspects of the young population - labour relatios*, Agricultural economics and rural development, no. 2, pp. 157-173.
- Nicolescu O., Nicolescu C., D.Uritu, St.Corcodel, A.Truica, (2015), Carta Alba a IMM-urilor din România, Editura Sigma
- Păuna Carmen Beatrice, (2013), Perspective ale dezvoltării clusterelor din România în context european, Editura Expert
- Popescu Claudia (2014), *Deindustrialisation and urban shrinkage in Romania. What lessons for the Spatial Policy?*, Transylvanian Review of Administrative Sciences, p. 181-202.
- Porter Michael E., (1998), Clusers and the New Economics of Competition, Harvard Business Review, Nov. – December 1998 Issue
- Raport al Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării, Bruxelles, 8.4.2013 COM(2013) 181 final.
- Raport al Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Bruxelles, 20.05.2014, COM(2014) 284 final.
- Sandu, C., Reinartz, R., Bloesch, J. (Eds.) (2013): “Sturgeon 2020”: A program for the protection and rehabilitation of Danube sturgeons. Danube Sturgeon Task

- Force (DSTF) & EU Strategy for the Danube River (EUSDR) Priority Area (PA) 6 – Biodiversity. Disponibil la: www.dstf.eu.
- SAP (Sturgeon Action Plan). 2005. Bloesch, J., Jones, T., Reinartz, R., Striebel, B. (eds). Action plan for the conservation of sturgeons (Acipenseridae) in the Danube River Basin. Nature and Environment no. 144, 121 pp., www.dstf.eu.
- Vișinescu, I. (2014). Incintele îndiguite la Dunăre – probleme actuale și de perspectivă. In :Eds. Bularda M., Visinescu M. « S.C.D.A. Brăila, 1954-2014 – 60 de ani de activitate în slujba cercetării științifice agricole românești. Simpozion jubiliar », p.51-79, Ed. Univ., București.
- Vișinescu, I., Moisei, R., (2014). Puncte de vedere privind renaturarea teritoriilor din lunca îndiguită a Dunării. In :Eds. Bularda M., Visinescu M. « S.C.D.A. Brăila, 1954-2014 – 60 de ani de activitate în slujba cercetării științifice agricole românești. Simpozion jubiliar » p. 80-108, Ed. Univ., București.
- *** EUSDR, Joint Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the participating States of the EU Strategy for the Danube Region and of the European Commission, http://stm.baden-wuerttemberg.de/fileadmin/redaktion/dateien/PDF/150513_Brussels_Joint_
- *** EUSDR, PA 8 of the EUSDR: Report June 2014, http://groupspaces.com/Competitiveness/item/662184_co.net/object/document/14467/attach/01_EUSDR_PA10_implementation_report_30062014.pdf
- *** (2014), *Planul de Dezvoltare Regională 2014-2020 al Regiunii Sud-Est*, Agenția pentru Dezvoltare Regională Sud-Est.
- *** (2014), *Planul de Dezvoltare Regională Sud-Vest Oltenia 2014-2020*, Agenția pentru Dezvoltare Regională Sud-Vest Oltenia.
- *** (2015), *Planul de Dezvoltare Regională al Regiunii Vest 2014-2020*, Agenția pentru Dezvoltare Regională Vest.
- *** (2015), *Planul de Dezvoltare Regională 2014-2020 al Regiunii Sud-Muntenia*, Agenția pentru Dezvoltare Regională Sud-Muntenia.
- *** *Recensământurile Populației și Locuințelor 1912-2011*, Institutul Național de Statistică, București.
- *** Institutul Național de Statistică (National Institute of Statistics). TEMPO-online database, <http://statistici.insse.ro/>.
- *** Comisia Națională de Prognoza, <http://www.cnp.ro/ro/prognoze>
- *** COM(2014) 14 final, Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Pentru o renaștere industrială europeană, {SWD(2014) 14 final}
- *** *Danube Region Strategy*, www.danube-region.eu
- *** European Commission, Smart Guide to Cluster Policy, (2016)
- *** European Commission, The Innovation Union Scoreboard, (2016)
- *** Comunicarea ”Pentru renașterea industrială europeană” COM (2014)14

- *** Raportul Competitivității Statelor Membre UE, ediția 2014 „Reindustrializarea Europei”
- *** Lista Firmelor din Romania, <http://www.listafirme.ro/>

Proiect 9

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE NAȚIONAL, LOCALIZARE ÎN ZONA PROXIMĂ ȘI UNIVERSAL – EUROPA MULTILINGVISTĂ, CULTURA ELECTRONICĂ

Coordonator: ACAD. ALEXANDRU SURDU

INTRODUCERE

Agenda Uniunii Europene pentru cultură (The European Agenda for Culture)¹, adoptată în 2007, are ca prim obiectiv strategic promovarea **diversității culturale** și a **dialogului intercultural**. Acest obiectiv specific este precizat după cum urmează:

1. încurajarea **mobilității profesioniștilor** din domeniul culturii;
2. promovarea moștenirii culturale prin înlesnirea circulației colecțiilor și încurajarea **procesului de digitalizare** cu accent pe **îmbunătățirea accesului public** la diferitele forme de expresie culturală și lingvistică;
3. promovarea **dialogului intercultural** în calitate de proces sustenabil, care să contribuie la identitatea europeană și la coeziunea socială din interiorul UE. Obiectivele de mai sus au fost preluate și detaliate în Planul de lucru al Comisiei europene pentru perioada 2015–2018².

Proiectul nr. 9 – *Cultura românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa multilingvistă, cultura electronică* – asumă obiectivele de mai sus ale Uniunii Europene prin intermediul unui set de strategii adaptat la specificul și nevoile reale ale culturii române.

Setul de strategii formulat în cadrul Proiectului nr. 9 este exprimat prin intermediul a trei concepte-cheie interdependente, care au fost specificate și instrumentalizate:

1. **Conservare și dezvoltare;**
2. **Vizibilitate** internă și internațională;
3. **Dialog** intra- și intercultural.

---

¹ Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture (2007/C 287/01): <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007G1129%2801%29>

² Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on a Work Plan for Culture (2015-2018): http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.463.01.0004.01.ENG

(1) Comisia Europeană descrie cultura ca fiind un set de trăsături spirituale și materiale distinctive, care caracterizează o societate sau un grup social¹. Într-o lume aflată în plin proces de globalizare, cultura este ceea ce conferă identitate și stabilitate. Ca atare, la baza proiectului european stă consolidarea moștenirilor culturale ale statelor membre, dar și „susținerea lucrărilor culturale, artistice și creative contemporane care pot reprezenta patrimoniul cultural al viitorului”². Orice strategie guvernamentală pentru cultură trebuie să fie orientată fundamental spre o **administrare** competentă a propriului patrimoniu cultural existent, pe de o parte, și spre **extinderea** acestui patrimoniu, pe de altă parte. Proiectul nr. 9 a avut în vedere ambele direcții – de conservare a patrimoniului cultural (printr-o administrare competentă) și de dezvoltare a acestuia (prin încurajarea inovării în domeniile culturii).

(2) În conformitate cu Agenda europeană pentru cultură, Comisia UE. menționează, printre prioritățile statelor membre, în cadrul Planului de lucru în domeniul culturii, promovarea accesului la cultură prin mijloace digitale (politici și strategii pentru atragerea unui public mai larg)³. Accentul pe care îl pune Proiectul nr. 9 pe strategii de digitalizare a culturii române (prin enciclopedii online, baze de date, platforme interactive) are ca scop creșterea **vizibilității** creațiilor culturale românești atât pe plan local, cât și pe plan internațional. Aceste strategii trebuie să conducă, pe de o parte, la dezvoltarea pe plan local a competenței-cheie „**conștiință și expresie culturală**” [*cultural awareness and expression*] (ca obiectiv strategic al Planului de lucru în domeniul culturii⁴), iar, pe de altă parte, la **promovarea** culturii române în Europa și în lume.

(3) Crearea unei baze de **dialog** între cultura română și culturile Europei este, alături de conservare/dezvoltare și vizibilitate, un concept-cheie în cadrul Proiectului nr. 9, care cuprinde strategii ce favorizează integrarea culturii române în agenda și programele UE. Aceste strategii sunt de natură să încurajeze mobilitatea profesioniștilor și a produselor culturale și să contribuie astfel la realizarea culturii europene ca „unitate în diversitate”.

2. CULTURA ROMÂNĂ ÎN ANUL 2038 – VIZIUNE GENERALĂ

Peste 20 de ani, în condițiile unei integrări reușite în UE a României, ar trebui să fie deja realizate următoarele obiective privitoare la cultura națională (care iau în

¹ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world:* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:EN:PDF>

² *Local and people-centred approaches to the EU's cultural heritage:* http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:1002_5

³ *Conclusions of the Council*, loc. cit.

⁴ *Ibidem*.

considerare toate domeniile acesteia asupra cărora s-au efectuat cercetări: **Filosofie, Psihologie, Istorie, Arheologie, Literatură, Folclor, Lingvistică, Istoria artei**):

- O foarte bună **valorificare a tradiției culturale naționale scrise**. Aceasta include aducerea în actualitate a tradiției, prin editarea, în acord cu standardele actuale, a produselor culturale naționale majore (opere filosofice, științifice, literare, opere istorice, creații folclorice etc.);
- Existența unor **platforme online** în care valorile culturale naționale să devină accesibile unui public foarte larg și interconectarea acestor platforme cu cele dezvoltate deja de alte țări ale Uniunii Europene;
- **Traducerea în limbi de circulație internațională** a creațiilor românești și creșterea vizibilității lor externe prin intermediul platformelor online;
- Realizarea de **dicționare privind cultura românească**, în limba română și în limbi de largă circulație, prin care să se ofere informații sintetice, ușor accesibile și reperi clare în toate domeniile culturale;
- Derularea unor **programe majore de cercetare dedicate culturii române**, cu posibilitatea accesării resurselor publice de finanțare atât de către cercetătorii români, cât și de către cei străini;
- Asigurarea **consultanței de specialitate în realizarea proiectelor culturale prioritare** și în **identificarea partenerilor externi** de către administrațiile publice centrale sau locale implicate;
- Finalizarea elaborării unor **metodologii transparente de evaluare a proiectelor culturale** și a unor **strategii coerente de finanțare**;
- Funcționarea **centrelor de excelență specializate**, corespunzătoare tuturor domeniilor culturale naționale;
- Implicarea masivă a unor edituri importante, precum Editura Academiei Române, care să primească **fondurile necesare publicării rezultatelor acestor cercetări** și care să poată coedita, de asemenea, împreună cu edituri din străinătate, în limbi de circulație internațională, cele mai importante rezultate. Vor fi realizate parteneriate editoriale, prin care partea română să publice lucrări străine în limba română, iar partea străină să publice lucrări românești în traducere;
- Finanțarea de **programe de prezentare în țară și în străinătate a culturii române** (cursuri, expoziții, concerte etc.);
- Existența unor **echipe foarte puternice de traducători ai operelor culturii române** și susținerea financiară a activității acestora;
- **Finanțarea de proiecte de cercetare și de creație** care să dezvolte idei originale ale autorilor români sau ale folclorului românesc și să realizeze o sinteză între opera acestora și contextul cultural european actual;
- **Reabilitarea la scară națională** a tuturor monumentelor istorice (bisericești, civile, tehnico-industriale etc.), muzeelor și bibliotecilor de importanță națională;

- Introducerea unor **prevederi legate de necesitatea înscrierii în programul politic al partidelor a unui număr minim de proiecte legate de cultivarea patrimoniului național**;
- Promovarea de **acte normative care să prevadă facilități fiscale** avantajoase (deductibilități și regim încurajator pentru sponsorizări) pentru întreprinderile care sprijină protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural românesc;
- **Finanțarea de proiecte mass-media** de prezentare și diseminare a culturii române în interiorul țării, dar și în străinătate, cu accent pe difuzarea evenimentelor culturale la nivel local, regional și internațional;
- **Finanțarea masivă de achiziții ale publicațiilor din străinătate**, în scopul cunoașterii de către cercetătorii și creatorii români a stadiului actual al dezvoltării culturii internaționale și al sincronizării cu rezultatele acestei culturi; asigurarea **accesului online al cercetătorilor** la cele mai relevante baze științifice internaționale;
- Finanțarea, pentru cercetătorii și creatorii români, de **stagii de cercetare și de creație** în străinătate;
- **Finanțarea de programe de cercetare a tradițiilor și creațiilor românești din afara granițelor**;
- Crearea unor **programe de turism cultural internațional**, care să aducă în conștiința universală creațiile arhitectonice și culturale românești, ca, de pildă, un program regional, precum programul Dunărea, în care să fie vizitate creațiile arhitectonice și culturale, în general, din întregul bazin inferior al Dunării;
- **Încurajarea programelor de cercetare interculturală**, prin facilitarea contactelor dintre cercetătorii europeni, asigurarea finanțării cercetărilor în echipă ale acestora și publicarea rezultatelor în reviste recunoscute de comunitatea științifică internațională. Surprinderea specificității culturale naționale și a dinamicilor europene interculturale pot crește atât vizibilitatea internațională a cercetărilor, cât și dialogul intercultural dintre practicieni;
- **Creșterea numărului de institute și centre culturale din străinătate** prin deschiderea atât a unor institute noi în țări în care asemenea institute încă nu există, cât și a unor centre culturale secundare în țări în care deja există un asemenea centru;
- **Organizarea de festivaluri internaționale cu largă participare internațională** în numeroase domenii, prin care România să devină un punct nodal în dinamica valorilor europene, devenind o prezență în conștiința creatorilor contemporani;
- Includerea a cât mai multe creații românești în **lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Intangibil al Umanității**;
- Finanțarea de programe interculturale, în care să fie cercetate, prezentate și promovate aspecte comune ale diferitelor identități culturale regionale (de pildă, elemente comune ale creștinismului ortodox în Estul Europei) ;

- **Legislație clară privind identificarea elementelor de patrimoniu național**, alături de interdicția alterării și distrugerii acestora;
- Introducerea în învățământul românesc preuniversitar și universitar a unor **discipline dedicate exclusiv patrimoniului național** (în cazul învățământului universitar, se va respecta specificul acestuia);
- Finanțarea unui **post de televiziune într-o limbă de circulație internațională** dedicat exclusiv prezentării realității românești (culturale, sociale, economice, politice etc.), în dialogul acesteia cu diferitele aspecte ale lumii contemporane;
- Conservarea și **promovarea în circuitul cultural și turistic a caselor memoriale ale creatorilor români**;
- **Digitalizarea tuturor documentelor importante ale istoriei României**;
- Crearea unui centru sau a unei **instituții guvernamentale dedicate optimizării interacțiunii dintre domeniul cultural și cel economic**;
- Un aspect deosebit de important care trebuie subliniat este **rolul vital al guvernului român de a apăra interesele culturale ale României** în relația sa cu celelalte state europene.

Văzute ca ținte **deja realizate** într-o proiecție a culturii naționale a anului 2038, obiectivele din lista de mai sus alcătuiesc un reper și un ghid al activității care urmează să fie depusă începând cu 2018. Considerăm că realizarea integrală a acestor obiective ar fi echivalentă cu o atitudine strategică optimistă. De aceea, în scenariul optimist pe care îl prezentăm mai jos, această viziune asupra culturii române va fi considerată ca îndeplinită în anul 2038.

3. SINTEZA CERCETĂRILOR ANTERIOARE¹

În cadrul Proiectului 9, CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE NAȚIONAL, LOCALIZARE ÎN ZONA PROXIMĂ ȘI UNIVERSAL – EUROPA MULTILINGVISTĂ, CULTURA ELECTRONICĂ al Strategiei Academiei Române au fost reunite următoarele domenii: **Filosofie, Psihologie, Istorie, Arheologie, Lingvistică, Literatură, Istoria artei, Folclor**.

Experții care fac parte din colectivul proiectului (reunind specialiști recunoscuți din domeniile filosofiei, istoriei, arheologiei, psihologiei, istoriei artei, lingvisticii, literaturii, folclorului) au realizat, în cursul activității de până acum, investigații asupra **situației actuale** din fiecare domeniu.

Au fost evidențiate **oportunitățile și riscurile** specifice fiecărui domeniu și s-au elaborat **propuneri de îmbunătățire a situației**.

¹ A se consulta, pentru detalii, Rapoartele anterioare privind Proiectul 9, din: *Strategia privind Dezvoltarea României în următorii douăzeci de ani*, coordonator Ionel-Valentin Vlad, Președintele Academiei Române, Volumul I, Editura Academiei Române, București, 2016, p. 375-410; Volumul II, Editura Academiei Române, București, 2016, p. 385-404; Volumul III, Partea I, Editura Academiei Române, București, 2016, p. 457-490.

Analiza activităților desfășurate până acum în cadrul Proiectului 9 conduce la constatarea că există câteva **elemente comune pentru toate domeniile incluse în proiect**, cu privire la inițiativele strategice de dezvoltare. Acestea sunt:

1. Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național. În vederea realizării acestui scop, au fost avansate de către experții din fiecare domeniu propuneri specifice, dintre care reamintim câteva:

- editarea științifică a principalelor opere filosofice românești;
- editarea științifică, în cadrul unui proiect coerent, a monumentelor literaturii române;
- editarea de volume de documente inedite, recoltate din arhive din țară și mai ales din străinătate referitoare la istoria și civilizația spațiului carpato-dunărean;
- continuarea editării colecției „Documenta Romaniae Historica”, seriile Moldova, Țara Românească și Transilvania; seriilor „Călători străini despre Țările Române”, „Études byzantines et post-byzantines”, „Bibliotheca Archaeologica”, „Traco-dacica”, „Florilegium magistrorum historiae archaeologiaeque Antiquitatis et Medii Aevi”, „Bibliotheca Archaeologica Moldaviae”, „Bibliotheca Archaeologica Iassiensis”, „Scriptores Byzantini”, „Scripta archaeologica et historica Dacoromaniae”, „Basarabica”, precum și a altor colecții și serii de documente și texte istorice;
- definitivarea atlasului peisajelor culturale tradiționale din România;
- îmbogățirea, actualizarea, conservarea documentelor din depozitul cultural multimedia de folclor și etnografie;
- continuarea activităților de conservare, salvagardare și actualizare a documentelor, care reflectă patrimoniul cultural intangibil din arhivele documentare și iconografice ale colecțiilor, Secției de Stampe și Manuscrise ale Academiei Române;
- continuarea activităților de conservare și valorificare a materialelor arheologice din colecțiile muzeelor și institutelor de cercetare;
- inițierea observațiilor privind intervenția factorilor extracomunitari asupra identității comunităților artistice – strategii de „dezvoltare, reorganizare, exploatare” a culturii artistice, în țară și în afara granițelor, la românii emigranți.

2. Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național. Pentru realizarea acestui scop s-au făcut, în cadrul fiecărui domeniu, propuneri, din care amintim:

- crearea unei baze de date electronice românești pentru domeniul filosofiei;
- crearea unor centre de excelență (în toate domeniile avute în vedere); atragerea în cadrul acestora a unor persoane cu o

- expertiză recunoscută la nivel național și internațional, precum și a unor absolvenți eminenți;
- crearea unei baze de date electronice pentru cultura românească veche și premodernă;
- crearea unor baze de date electronice (corpusuri electronice) privind starea actuală a limbii române;
- publicarea rezultatelor cercetărilor referitoare la relația fenomenului cultural oral (folclorul) cu internetul și comunicarea prin rețelele de socializare;
- realizarea unei expoziții permanente despre istoria și evoluția cercetărilor etnologice în România;
- publicarea rezultatelor cercetărilor despre relația dintre cunoașterea istoriei artelor și studierea fenomenelor artistice contemporane;
- realizarea unei baze de date referitoare la manifestările și realizările din domeniul artelor plastice, ale spectacolului și arhitecturii;
- informatizarea-digitizarea în domeniul științelor istorice (istoria prezentată prin aplicații multimedia; atlas istoric multimedia; hărți GIS pentru prezentarea istoriei și analiza datelor asociate informațiilor spațiale; baze de date istorice gestionate on-line; proiectarea/reproiectarea tip responsive a website-urilor, pentru accesul de pe orice dispozitiv inteligent (desktop, laptop, tabletă, smartphone); aplicații didactice din sfera Istoriei în mediul on-line; aplicații multimedia pentru muzee și expoziții cu tematică istorică).

3. Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european. Și în acest caz, au fost avansate propuneri precum:

- întărirea formelor de cooperare științifică și culturală cu Republica Moldova și alte regiuni cu comunități românești de peste hotare și popularizarea contribuțiilor acestora în mediile academice și universitare din România;
- întărirea cooperării cu personalul didactic din centrele universitare de prestigiu din țară, precum și cu personalul specializat din principalele unități muzeale și arhivistice din toate regiunile românești;
- realizarea la un înalt nivel al exigențelor a lucrărilor de sinteză privind cultura și știința națională aferente seriei bilingve „Civilizația românească – Romanian Civilization” și altor segmente circumscrise domeniului umanistic;
- traducerea în limbi de circulație internațională a lucrărilor celor mai semnificative ale domeniului și difuzarea lor corespunzătoare în întreaga lume;

- formarea unui corp de traducători specializați pentru fiecare domeniu umanistic, capabil de a transpune texte cu un grad înalt de dificultate.

4. SCENARII

Scenariile pentru Strategia Academiei Române de dezvoltare a culturii române luate în considerare vizează **trei repere temporale**: 2020, 2028 și 2038.

De asemenea, sunt avute în vedere **trei scenarii (ipoteze)**: *optimist, pesimist, realist*.

Pentru definirea mai exactă a celor trei ipoteze, sunt luați în considerare **următorii factori de risc**:

- instabilitate politică și economică locală și europeană;
- incapacitate administrativă de implementare a Strategiei;
- absența de politici manageriale a factorilor de decizie din domeniul culturii.

Astfel, în cazul celor trei repere temporale menționate:

- pentru scenariul **optimist**: nu se iau în considerare factorii de risc;
- pentru scenariul **pesimist**: se iau în considerare toți factorii de risc;
- pentru scenariul **realist**: se analizează influența combinată a doi factori de risc.

A) Scenariul optimist. În acest caz (care este mai mult expresia unei situații ideale), la capătul intervalului de timp avut în vedere de Strategia de dezvoltare a României (2038), cele trei ținte vizate de domeniile culturii (și anume: 1. Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național; 2. Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național; 3. Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european) ar trebui să fie deja atinse, iar cultura ar trebui să se găsească la nivelul descris de **Viziunea generală** (cf. paragraful 2). Deși probabilitatea ca acest scenariu să exprime o evoluție viitoare reală este redusă, cazul este instructiv, deoarece oferă posibilitatea unor comparații cu celelalte două scenarii. În scenariul optimist, toate propunerile făcute pentru inversarea proceselor negative și anularea decalajelor față de țările dezvoltate ale UE ar putea începe să fie realizate simultan, din primul orizont de timp (2020, adică peste trei ani), ar fi deja funcționale în cel de-al doilea orizont de timp (2028) și ar funcționa la întreaga capacitate în anul 2038.

(I) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2020

În scenariul optimist, la nivelul anului 2020, va fi deja **finalizat cadrul legislativ și administrativ** care să permită o bază stabilă pentru realizarea tuturor propunerilor avansate de Strategia de Dezvoltare a României referitoare la domeniile culturii naționale.

De asemenea, cu privire la (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național, în acest scenariu s-ar dispune deja de o **evidență a obiectivelor de patrimoniu care necesită de urgență măsuri de protecție și consolidare**.

Propunerile cu privire la (2) Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național, ca și cele privitoare la (3) Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european ar fi, la rândul lor, într-un **stadiu avansat de analiză în vederea trecerii la realizarea lor**.

(II) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2028

Realizarea **integrală** a propunerilor privitoare la (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național.

Realizarea **parțială** a propunerilor referitoare la (2) Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național. Astfel, în 2028 vor exista **baze de date electronice funcționale și actualizate periodic** pentru toate domeniile din cadrul proiectului.

Realizarea **parțială** a propunerilor referitoare la (3) Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european. Se va dispune de **traduceri în limbi de circulație a unor opere reprezentative românești**, editate la un înalt nivel de exigență științifică, un **corp de traducători specializați pentru fiecare domeniu umanist**, capabil de a transpune texte cu un grad înalt de dificultate.

(III) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2038 SE VOR REALIZA TOATE ELEMENTELE EXISTENTE ÎN VIZIUNEA GENERALĂ DE LA PARAGRAFUL 2 AL PREZENTULUI RAPORT FINAL

B) Scenariul pesimist. În acest caz, asupra inițiativelor strategice în vederea conservării și consolidării patrimoniului cultural național, creșterii vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național și intensificării participării culturii naționale la dialogul intercultural european acționează din plin factorii de risc. În această situație, acțiunea strategică trebuie concentrată, de-a lungul întregii perioade de timp avute în vedere, în vederea conservării și dezvoltării patrimoniului cultural național, încercând totodată susținerea celorlalte două direcții de acțiune, în măsura în care este posibil.

(I) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2020

În cazul unei viziuni pesimiste, considerăm că în anul 2020 **se vor înregistra progrese privind realizarea unui cadru legislativ și administrativ**, care să permită realizarea parțială a propunerilor avansate de Strategia de Dezvoltare a României referitoare la domeniile culturii naționale.

De asemenea, se poate avea în vedere, în acest caz, care nu este de dorit, și realizarea **parțială** a propunerilor privitoare la (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național.

(II) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2028

Realizarea **integrală** a propunerilor privitoare la (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național.

Realizarea **parțială** a propunerilor privitoare la (2) Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național. Astfel, în 2028 vor exista **baze de date electronice funcționale** pentru unele dintre domeniile din cadrul proiectului.

Realizarea **parțială** a propunerilor privitoare la (3) Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european, prin existența măcar a câtorva **traduceri în limbi de largă circulație** a unor opere reprezentative pentru cultura română, editate corespunzător din punct de vedere științific.

(III) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2038

Realizarea **integrală** a propunerilor privitoare la (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național.

Realizarea **parțială** a propunerilor privitoare la (2) Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național. Astfel, în 2038 vor exista **baze de date electronice funcționale pentru toate domeniile** din cadrul proiectului.

Realizarea **parțială** a propunerilor privitoare la (3) Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european, prin existența unui **număr important de traduceri în limbi de largă circulație** a unor opere reprezentative pentru cultura română, editate corespunzător din punct de vedere științific.

C) Scenariul realist. Acesta este scenariul cu cea mai mare probabilitate de realizare. Un scenariu realist trebuie să țină cont de influența moderată a factorilor de risc. De asemenea, într-un scenariu realist, dezvoltarea domeniilor specifice culturii naționale ar trebui să vizeze reducerea treptată a decalajelor față de țările dezvoltate ale UE, chiar dacă, la sfârșitul perioadei avută în vedere de Strategie, ar mai exista unele nesincronizări.

(I) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2020

Premisa cea mai importantă în cazul luării în considerare a scenariului realist este următoarea: la nivelul anului 2020, va fi **finalizat cadrul legislativ și administrativ** care să permită realizarea pe o bază stabilă a tuturor propunerilor avansate de Strategia de Dezvoltare a României referitoare la domeniile culturii

naționale. Pentru un scenariu realist, este insuficientă realizarea numai acestei cerințe. De aceea, luăm în considerare, în acest scenariu, și:

Realizarea **propunerilor care reprezintă urgențe** cu privire la (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național.

Într-un scenariu realist, în următorii trei ani ar urma să se ia măsuri pentru inițierea de proiecte naționale de informatizare accelerată în domeniul documentării științifice și de accesibilizare a unor instrumente de lucru absolut necesare cercetătorului din domeniile umaniste.

(II) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2028

La nivelul anului 2028, în scenariul realist, România ar trebui să dispună deja, în domeniul culturii naționale, de instrumente necesare pentru (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național. În acest scenariu s-ar dispune deja de o **evidență a obiectivelor de patrimoniu care necesită de urgență măsuri de protecție și consolidare**, pe care un scenariu optimist le-ar reclama încă din orizontul de timp 2020.

Propunerile cu privire la (2) Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național, ca și cele privitoare la (3) Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european ar fi, la rândul lor, într-un **stadiu avansat de analiză în vederea trecerii la realizarea lor**. Adică, în scenariul realist, s-ar realiza în 2028 ceea ce, dintr-o perspectivă optimistă, ar fi realizat în 2020.

(III) PENTRU ORIZONTUL DE TIMP 2038

Într-un scenariu realist, considerând dinamica de până acum, stadiul vizat în 2038 ar corespunde celui preconizat pentru 2028 în scenariul optimist:

Realizarea **integrală** a propunerilor privitoare la: (1) Conservarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național.

Realizarea **parțială** a propunerilor referitoare la (2) Creșterea vizibilității internaționale a patrimoniului cultural național. Astfel, în 2038 vor exista **baze de date electronice funcționale și actualizate periodic** pentru toate domeniile din cadrul proiectului.

Realizarea **parțială** a propunerilor referitoare la (3) Intensificarea participării culturii naționale la dialogul intercultural european. Se va dispune de **traduceri în limbi de circulație a unor opere reprezentative românești**, editate la un înalt nivel de exigență științifică, un **corp de traducători specializați pentru fiecare domeniu umanist**, capabil de a transpune texte cu un grad înalt de dificultate.

Întârzierea cu zece ani față de scenariul optimist ar conduce, totuși, la un stadiu acceptabil de dezvoltare a culturii naționale.

5. CONCLUZII

Prin luarea în considerare a scenariilor de mai sus, se pot degaja câteva concluzii:

1. **Derularea scenariului optimist** ar conduce la recuperarea cvasideplină a decalajului dintre România și țările dezvoltate ale UE în domeniul culturii. El presupune însă condiții greu de îndeplinit în actualul context național și internațional (stabilitate politică și economică națională și mondială, bună capacitate administrativă, management performant). Rolul acestui scenariu este mai mult orientativ. Potrivit scenariului optimist, România ar fi pregătită, încă din anul 2020, să realizeze un efort susținut și încununat de succes în direcția alinierii tuturor domeniilor culturii naționale cu domeniile corespunzătoare din țările dezvoltate ale UE. În anul 2028, scenariul optimist prevede existența și funcționarea unor instrumente puternice în vederea realizării scopului amintit, iar în 2038 – menținerea fără probleme a țării noastre la un nivel înalt de dezvoltare pe plan cultural.

2. **Derularea scenariului pesimist** este posibilă în măsura în care deteriorarea situației internaționale se va accentua constant și, totodată, situația economică și financiară a României se va înrăutăți considerabil. Acest scenariu permite, într-o conjunctură nefavorabilă, încetinirea procesului de reliefare a patrimoniului cultural național, dar implică, totodată, și creșterea decalajului în raport cu țările dezvoltate. În acest caz, deloc dezirabil, România va reuși, în 2020, să realizeze unele progrese legislative și administrative în vederea conservării patrimoniului național, sub riscul de a vedea accelerându-se procesul actual de degradare a acestuia. Abia în 2028 se va reuși definitivarea mijloacelor de conservare a patrimoniului național, rămânând destule acțiuni de realizat în ceea ce privește creșterea vizibilității internaționale și participarea la dialogul intercultural european. În 2038, în scenariul pesimist, România va reuși să-și conserve patrimoniul cultural național, rămânând ca obiective de viitor creșterea vizibilității internaționale și participarea la dialogul intercultural.

În cazul derulării scenariului pesimist, este de așteptat ca unele fenomene de depreciere a patrimoniului cultural național să fie ireversibile, iar integrarea culturii naționale în patrimoniul comun european să devină deosebit de dificilă.

3. În cazul **derulării scenariului realist**, anul 2038 nu va marca recuperarea întârzierii României față de nivelul atins de țările dezvoltate în domeniul culturii naționale, ci doar accentuarea puternică a tendinței de reducere a acestui decalaj.

Derularea unuia sau altuia dintre scenariile de mai sus depinde de factorii de decizie din domeniul politic și administrativ. Ei sunt aceia care, în contexte mai mult sau mai puțin favorabile, pe baza propriei voințe politice și a resurselor disponibile, pot repera și alege cele mai adecvate căi de dezvoltare a culturii naționale.

6. ECHIPA DE CERCETĂTORI

NUME ȘI PRENUME	INSTITUȚIA
Acad. Alexandru SURDU	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR – Director
Nicolae EDROIU, m.c.	Institutul de Istorie „Gheorghe Barițiu”, Cluj-Napoca – Director
Acad. Marius PORUMB	Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca – Director
Paul Helmut NIEDERMAIER, m.c.	Institutul de Cercetări Socio-Umane, Sibiu – Director
Acad. Marius SALA	Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, București – Director
Acad. Sabina ISPAS	Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, București – Director
Acad. Victor SPINEI	Academia Română
Acad. Răzvan THEODORESCU	Academia Română
Gheorghe CHIVU, m.c. al AR	Universitatea din București
Gabriela Pană DINDELEGAN, m.c.	Universitatea din București
Marius DOBRE	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Claudiu BACIU	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Dragoș POPESCU	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Mona MAMULEA	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Ștefan-Dominic GEORGESCU	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Mihai POPA	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al AR
Victor Emanuel GICA	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Ovidiu Gelu GRAMA	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Mihai Ioan MICLE	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR
Camelia POPA	Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, AR

Proiect 10

ROMÂNIA – SOCIETATE A CUNOAȘTERII ȘI A VALORII ADĂUGATE LA CEEA CE ARE

COORDONATOR: ACAD. FLORIN GHEORGHE FILIP
RESPONSABIL PROIECT: DR. ING. VIOREL GAFTEA

PREAMBUL

Cercetarea, ale cărei rezultate sunt expuse în prezentul Raport, a fost realizată în cadrul contractului 1454 din 20.03.2016 încheiat între Biblioteca Academiei Române (în calitate de executant) și Fundația Patrimoniu (în calitate de finanțator). Ea este una dintre cele 11 teme care compun Proiectul Academiei Române și s-a derulat în perioada iunie-noiembrie 2016.

Etapa de față are ca scop prezentarea unei sinteze a rezultatelor obținute în cadrul proiectului în perioada 2015–2016, cu accent pe scenariile posibile și planurile de acțiune propuse, astfel încât, în perioadele următoare (primii 2–3 ani, termen de 10 ani, termen de 20 ani), să se producă inversarea proceselor negative evidențiate în analizele SWOT realizate în Faza a 2-a a Proiectului Strategiei (iunie 2015).

Materialul este destinat în principal transmiterii către societate și factorii de decizie din statul român în vederea culegerii de propuneri și sugestii, care să fie folosite la elaborarea documentului final. În același timp, el este menit să servească drept bază de discuții cu reprezentanții celorlalte teme ale Proiectului în vederea agregării rezultatelor obținute în cadrul tuturor celor 11 teme.

Raportul aferent Temei 10 este compus din patru capitole, la care se adaugă anexele în care se detaliază informațiile prezentate în documentul de față. Astfel, prima anexă inclusă în acest document conține note biografice ale autorilor, iar cea de-a doua, conține, într-un volum separat, rapoartele detaliate pentru subiectele de interes definite în cadrul temei.

Documentul în forma prezentă a fost redactat pe baza rapoartelor elaborate în fazele anterioare, revizuite și actualizate în faza curentă, a materialelor primite în perioada septembrie-octombrie 2016 de la responsabilii de subiecte de interes (Prof. H. Dragomirescu, Dr. G. Neagu, Dr. I. Stănciulescu, Dr. C. Ciurea, Prof. M. Guran, Ing. Mihaela Dragu, Dr. Nadia Petre, Dr. Claudia Lungu, MBA. Diana Voicu, Prof. I. A. Stănescu) și a dezbaterilor organizate în aceeași perioadă.

TEZE

Tezele acestui Raport sunt:

- *Societatea bazată pe cunoaștere privește crearea, transmiterea și folosirea elementelor de cunoaștere;*

- *Dezvoltarea tehnologiei digitale este un factor favorizant pentru evoluția către Societatea cunoașterii.*
- *Conținutul conceptului de Societate a cunoașterii are o importantă intersecție cu cel al Societății informaționale (digitale), dar nu coincide în totalitate cu acesta. În timp ce în cazul conceptului de Societate a cunoașterii se pune accentul pe crearea și utilizarea elementelor de cunoaștere, în cazul conceptului de Societate informațională, elementul de conținut principal este tehnologia digitală și utilizarea ei în domeniul economic și societal.*
- *Resursele principale ale Societății cunoașterii sunt înseși elementele de cunoaștere (cunoștințele), care sevesc la crearea de competențe individuale și de grup (colective);*
- *Aceste resurse au un impact decisiv asupra creșterii economice, apariției de noi profesii, locuri de muncă, forme de organizare socială și asupra calității vieții și a mediului;*
- *Principalele surse ale elementelor de cunoaștere sunt sistemele ordonate de cercetare-dezvoltare și, mai nou, aportul și angajamentul mulțimilor de oameni (“crowdsourcing”);*
- *Transferul cunoștințelor se face prin educație și instruire; circulația și valorificarea lor sunt facilitate de infrastructurile tehnologiilor informatice și de comunicații (TIC), sistemele de inovare și mijloace de informare în masă.*
- *Bibliotecile sunt principalul mijloc pentru acumularea, prezervarea sigură și perenă a cunoștințelor în vederea valorificării lor;*
- *Pentru crearea, transferul și valorificarea cunoștințelor acumulate este necesar un cadru legislativ adecvat și instituții cu roluri specifice.*
- *Societatea cunoașterii este abordată drept o axă prioritară, poziționată transversal față de cele 10 teme specifice din cadrul proiectului de Strategie derulat de Academia Română.*
- *Pentru contextul strategic național pe termen scurt, trebuie să ne raportăm la cadrul legal, cadrul instituțional și cel financiar-economic, acestea fiind stabilite pe baza strategiilor guvernamentale până în 2020 și a Acordului de Parteneriat cu Uniunea Europeană, care asigură și un cadru puternic de finanțare.*

În Figura 1 de mai jos se prezintă grafic relațiile care se stabilesc între cunoștințe și alte câteva clase de entități care produc cunoașterea, facilitează transmiterea, prezervarea și valorificarea elementelor de cunoaștere și, respectiv, cele în care se constată efectele folosirii.

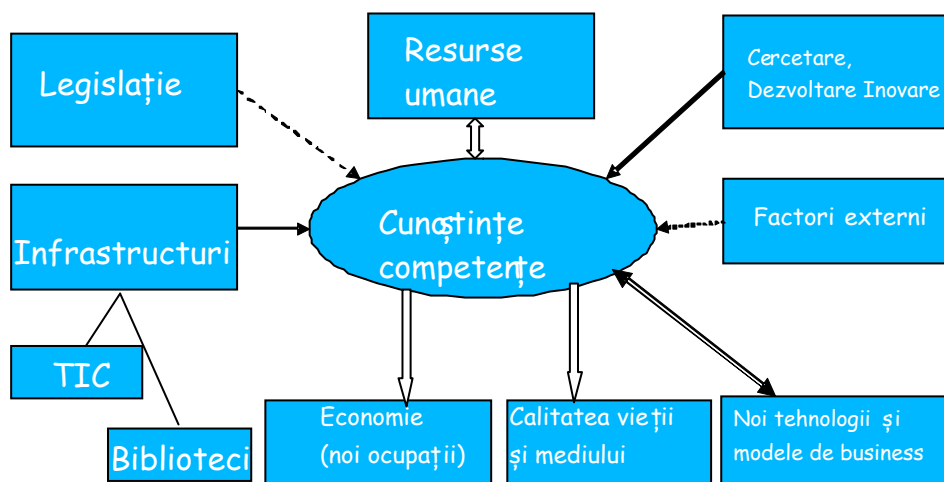

Figura 1. Interacțiuni în Societatea bazată pe cunoaștere

PROIECTUL

CONTEXTUL ȘI FAZELE CERCETĂRII

Proiectul de strategie al Academiei Române (AR) se desfășoară în contextul special creat de aniversările privind:

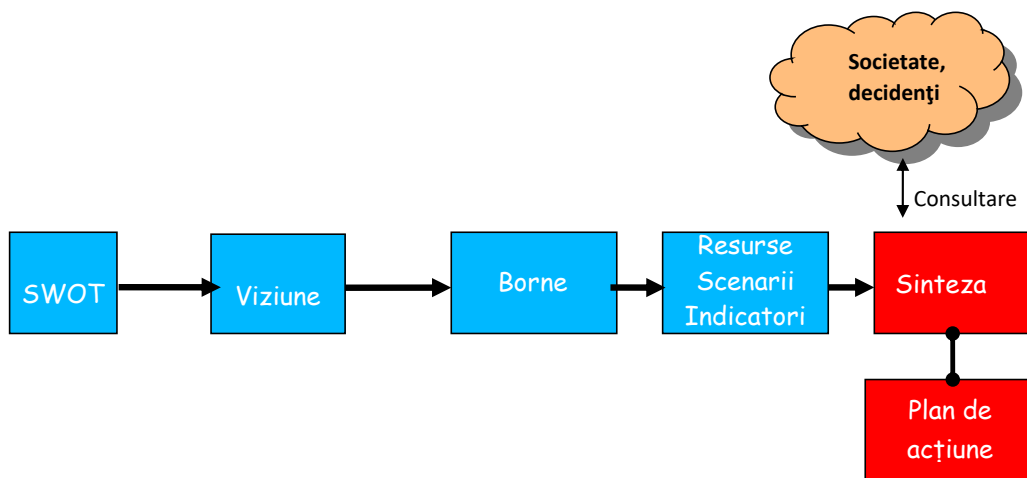
- împlinirea, în 2016, a 150 de ani de la fondarea *Societății Literare Române* (în 1866), transformată ulterior, în 1879, în *Academia Română*;
- împlinirea, în 2017, a 150 de ani de la fondarea Bibliotecii Academiei Române (în 1867);
- aniversarea, în 2018, a 100 de ani de la *Marea Unire* de la 1 Decembrie 1918 și preluarea, în 2019, a Președinției Consiliului Europei.

Proiectul de strategie propus de Academia Română urmărește furnizarea de ținte ale dezvoltării, viziuni de evoluție și strategii, fundamentate științific, menite să creeze un curent de opinie convergent și furnizarea unui program de acțiune care vizează:

- *pe termen scurt*: stoparea fenomenelor negative care se constată în economia și societatea românească;
- *pe termen mediu*: situarea României pe o poziție medie din punct de vedere al nivelului de trai al țărilor din Uniunea Europeană (UE);
- *pe termen mediu-lung*: situarea României pe o poziția corespunzătoare din punct de vedere al resurselor de care dispune pe plan uman, economic, geopolitic în cadrul UE.

Cercetarea, prevăzută a se finaliza în decembrie 2018, are mai multe *faze* (Figura 2):

- **F2** (iunie 2015): Realizarea de *analize SWOT* și propunerea unor *viziuni* privind evoluția României pe termen scurt și mediu-lung (20 de ani), în ipoteze diferite privind gradul de integrare al țării în UE;
- **F3** (nov. 2015): Stabilirea pe termen scurt, mediu și lung a *bornelor* intermediare de atins („milestones”);
- **F4.1** (iunie 2016): Estimarea *resurselor* necesare atingerii bornelor;
- **F4.2** (nov. 2016): Elaborarea *scenariilor de integrare* și a sintezei cadrului strategic de dezvoltare a României în viziunea Academiei Române.

Figura 2. Desfășurarea Proiectului

TEMA 10

Tema 10 în ansamblul Proiectului

Din punct de vedere tematic, Proiectul de cercetare al Academiei Române este dezvoltat printr-un număr de *teme* de cercetare care abordează aspecte specifice, după cum urmează:

1. Școala și educația în viziunea Academiei Române;
2. Resursele naturale – rezerve strategice: ce folosim și ce lăsăm generațiilor viitoare;
3. Securitatea și eficiența energetică;
4. Siguranța informatică – protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică;
5. Securitatea și siguranța alimentară;
6. Economia și calitatea vieții;

7. Sănătatea – de la biologia moleculară la medicina personalizată de vârf în România;
8. Proiectul european al Dunării/ strategia națională a Dunării;
9. Cultura românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa multilingvistă, cultura electronică;
10. **România – societate a cunoașterii și a valorii adăugate la ceea ce are;**
11. România în era globalizării – spațiu și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru și moderație.

Domeniul abordat în cadrul Temei 10 prezintă o serie de particularități după cum urmează:

- Tema este multidisciplinară, cu o arie de cuprindere care acoperă mai mult decât aspectele referitoare strict la *societatea digitală/informațională*, având fațete tehnologice, economice, legate de infrastructuri și guvernare, privitoare la crearea de elemente de cunoaștere prin CDI (cercetare-dezvoltare-inovare), amplificarea rolului educațional și cultural;
- Există deja mai multe studii instituționale prospective ale Academiei Române în domeniul temei:
  - Proiectul prioritar „Societatea informațională – Societatea cunoașterii”, o cercetare prospectivă cu contribuții/puncte de vedere din partea unui număr de opt membri ai Academiei Române din patru secții și a unor specialiști din București, Iași și Cluj-Napoca. Rezultatele au fost publicate de către Editura Expert în 2001;
  - *Forumul pentru Societatea informațională* al Academiei Române a realizat, împreună cu Institutul pentru Studii Prospective Tehnologice (IPTS) din Sevilla, lucrarea „Visions on the Future of Information Society în an Enlarged Europe”. Rezultatele au fost publicate de către Editura Academiei Române (2005);
- Sunt cunoscute mai multe studii strategice realizate de ministere și angajamentele guvernamentale (care impun planuri de acțiune pe termen scurt bine definite).

Pe parcursul derulării proiectului, în perioada iunie 2015 – noiembrie 2016, au fost constatate următoarele:

- Cele 11 teme au fost abordate în maniere aparent puțin corelate;
- O serie de subiecte sunt comune majorității temelor. Acestea sunt: a) legislația, b) instituțiile, c) infrastructura necesară;
- Pot fi observate mai multe interacțiuni între aspectele abordate în Tema 10 și celelalte teme ale Proiectului Academiei Române (**Tabelele 1 și 2**). În consecință, societatea cunoașterii este abordată drept o axă prioritară, poziționată transversal față de cele 10 teme specifice din cadrul proiectului de Strategie derulat de Academia Română.

- Pentru contextul strategic național trebuie să ne raportăm la cadrul legal, cadrul instituțional și cel financiar-economic, acestea fiind aplicate pe baza strategiilor până în 2020 și a Acordului de Parteneriat cu Uniunea Europeană, care asigură și un cadru puternic de finanțare.

Metodologii utilizate

Complexitatea domeniului abordat în cadrul Temei 10 a impus ca subiectul să fie detaliat și studiat pe mai multe subdomenii. *Subtemele* identificate inițial au fost:

- Piața unică digitală;
- Infrastructura;
- Evoluția și aportul activităților de CDI;
- Corpul de acte normative și respectarea legalității;
- Pregătirea populației și interacțiunea dintre cetățean și instituțiile statului;
- Evoluția și aportul patrimoniului cultural național;
- Indicatorii de performanță.

Fiecare subtemă a fost încredințată, în fazele **F2** și **F3**, câte unui *grup de lucru*.

Fiecare grup de lucru a realizat, pe parcursul fazelor **F2** și **F3**, analiza SWOT, a propus o viziune (în faza **F2**) și bornele de atins pentru apropierea de acea viziune (în **F3**). Rezultatele au fost analizate, validate și agregate apoi la nivelul temei.

Tablelul 1. Matricea corelațiilor posibile identificate

TEMA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1		E	E	E	E	E	E	P	E	E	P
2	E		P		E	E	E	E		P	P
3	E	P		E		E				P	
4	E		E			P	P		P	E	E
5	E	E				E	E		P		
6	E	E	E	P	E		P	P	P	E	E
7	E	E		P	E	P				E	P
8	P	E				P				P	E
9	E			P	P	P				E	P
10	E	P	P	E		E	E	P	E		P
11	P	P		E		E	P	E	P	P	

Legenda: E=evident; P=posibil

Tabelul 2. Corelațiile cu alte teme

NR. TEMEI	DENUMIREA	IMPACT ASUPRA SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII
1	Școala și educația în viziunea Academiei Române;	Învățământul valorifică elementele de cunoaștere în scopul îmbunătățirii performanțelor resurselor umane.
4	Siguranța informatică	Protecția cibernetică, protecția proprietății intelectuale în proiecte și în publicarea electronică sunt condiții pentru constituirea și valorificarea elementelor de cunoaștere în folosul națiunii române.
3	Securitatea și eficiența energetică, Siguranța alimentară și, respectiv, Economia și calitatea vieții	Sunt potențate de elementele de cunoaștere create, prezervate și utilizate, care, la rândul lor condiționează desfășurarea de activități de creare și valorificare a elementelor de cunoaștere (vezi secțiunea de mai jos).
9	Cultura românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa multilingvistă, cultura electronică	Facilitează circulația elementelor de cunoaștere contribuind, în același timp, la păstrarea caracteristicilor naționale și constituirea unei rezerve strategice specifice.
11	România în era globalizării – spații și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru și moderație	Premisa pentru asigurarea perenității națiunii și statului român.

Metodele folosite în fazele **F2** și **F3** au fost:

- *Cercetare individuală* (“desk research”) – în toate fazele
- *Seminarii*:
  - câte trei seminarii pe fiecare fază a Temei 10;
  - cinci seminarii „ținute pe subteme”, organizate (în faza **F3**) în teritoriu, în principalele centre universitare: Cluj-Napoca (subtema 3), Iași (subtema 6), Sibiu (subtema 5), Oradea (subtema 4) și Timișoara (subtema 2).

În urma analizei rezultatelor obținute în cadrul celorlalte teme și a identificării unor elemente comune, setul de *subiecte de interes* a fost redefinit în fazele **F4.1** și **2** după cum urmează:

1. Caracteristicile Societății cunoașterii
2. Competențele individuale și colective

3. Aportul activităților de CDI (Cercetare-Dezvoltare-Inovare) la crearea de elemente de cunoaștere
4. Corpul de acte normative necesare
5. Instituții necesare
6. Infrastructura, incluzând:
  - a. Infrastructura de prelucrare, transmitere și răspândire a elementelor de cunoaștere (mijloacele de prelucrare automată a datelor și informațiilor, sistemele de comunicații, media)
  - b. Infrastructura de preservare și depozitare a elementelor de cunoaștere (biblioteci, arhive).

Ținând cont de observația privitoare la corelațiile dintre teme, în cercetarea desfășurată în fazele **F4.1** și **2**, s-a căutat antrenarea de experți la celelalte teme și a unor participanți din mediul de business. Metodele de cercetare folosite în cele două etape ale fazei **F4** au fost:

- Cercetarea individuală („desk research”)
- Organizarea de seminarii proprii (5), comune (2) și participarea la seminarii organizare de alte echipe de cercetare (4)
- *Ancheta Delphi* (în faza **F4.1**), la care au fost invitați să participe în prima etapă 10 experți selectați dintre cei angrenați în elaborarea celorlalte teme ale proiectului, 15 membrii ai secției de specialitate a Academiei Române și alte 140 de persoane din zone ale teritoriului național: București (135), Cluj-Napoca (10), Sibiu (5), Timișoara (3), Oradea (3), Iași (3) și una din afara țării.

SCENARII ȘI PLANURI DE MĂSURI

În continuare se vor prezenta pentru cele trei orizonturi de timp (scurt – 2020, mediu – 2028, lung – 2038) și unele dintre principalele subiecte de interes ale societății cunoașterii (setul necesar de competențe, crearea de elemente de cunoaștere prin activități de Cercetare-Dezvoltare-Inovare (CDI), și dezvoltarea infrastructurilor de transmitere și preservare în vederea valorificării (bibliotecile), câte trei scenarii de evoluție și setul de măsuri asociate.

- scenariul „optimist” cu tendințe favorabile;
- scenariul „pesimist” cu elemente de risc și vulnerabilități majore;
- scenariul „realist”, intermediar.

CUNOȘTINȚE ȘI COMPETENȚE

Competența individuală este un ansamblu structurat de (1) cunoștințe, (2) abilități și (3) atitudini, relevante pentru îndeplinirea unei anumite sarcini și reflectate în performanțe măsurabile. Referitor la competențele individuale, principalele provocări actuale sunt: a) adecvarea ofertei educaționale la cerințele de perspectivă ale pieței muncii, b) exodul creierelor și c) perfecționarea profesională finanțată din surse proprii, respectiv finanțată de către angajator.

Competența colectivă desemnează capacitatea unei echipe/organizații de a desfășura un anumit tip de activitate la un nivel de performanță comparabil sau superior față de cel al concurenților sau, după caz, aliniat la standarde sau bune practici recunoscute pe plan internațional. Referitor la competențele colective, principalele provocări actuale sunt: întemeierea succesului de piață pe țintirea de oportunități și mai puțin pe obținerea de avantaj concurențial durabil; neprotejarea competențelor colective existente în întreprinderile privatizate/reorganizate; capitalizarea insuficientă a experienței echipelor de proiect.

Scenarii

În continuare sunt prezentate cele trei scenarii individualizate conform unui criteriu unic de favorabilitate (optimist, pesimist și realist), considerate susceptibile să jaloneze dinamica viitoare a competențelor individuale și colective (**Tabelul 3**).

Tabelul 3. Scenarii de evoluție a competențelor individuale și colective

ORIZONTUL PE TERMEN SCURT (2020)	ORIZONTUL PE TERMEN MEDIU (2028)	ORIZONTUL PE TERMEN LUNG (2038)
Scenariul 1 – optimist		
<p>Actorii principali din țară conștientizează importanța problematicii competențelor;</p> <p>Se trece la elaborarea de programe de acțiune, cel puțin pe termen mediu, pentru domeniile relevante sub aspectul formării și utilizării competențelor;</p> <p>Nomenclatorul meseriilor este actualizat în acord cu gama activităților prezente în practică și cerute de piață;</p> <p>Se aduc adaptările necesare legislației relevante privind competențele.</p>	<p>Se poate asigura în țară formarea de competențe profesionale individuale, pentru ramurile de bază, la nivelul țărilor cu dezvoltare medie din UE (Cehia, Portugalia, țările baltice);</p> <p>Intervine o tendință de diminuare a exodului creierelor, mai ales în profesiile sensibile (medici, informaticieni etc.);</p> <p>Companiile și instituțiile publice se angajează în mod direct și susținut în demersul de gestionare a competențelor lor colective (ex. evidența capitalului intelectual propriu etc.).</p>	<p>Se poate asigura în țară formarea de competențe profesionale individuale, pentru ramurile de vârf, la nivelul unor țări dezvoltate din UE (Spania, Italia);</p> <p>Se intensifică tendința de revenire în țară a profesioniștilor care au emigrat pentru venituri mai mari și condiții mai bune de muncă și de trai;</p> <p>Angajarea în parteneriate internaționale a companiilor private și a instituțiilor publice; acestea se orientează prioritar în funcție de competențele lor colective existente și viitoare.</p>

Scenariul 2 – pesimist		
<p>Fenomenul imigrației ajunge să afecteze semnificativ România; Se mențin dificultățile tinerilor în a-și găsi primul loc de muncă; Se menține imaturitatea actuală în privința competențelor de concepere și derulare de proiecte, care limitează și absorbția fondurilor europene; Conștientizarea problematicii competențelor colective se regăsește doar la companiile cu capital străin și doar în măsură nesemnificativă la cele cu capital autohton.</p>	<p>Se amplifică fluctuația forței de muncă între zone și ramuri, limitând valorificarea competențelor profesionale; Continuă emigrarea românilor în căutarea unui loc de muncă, acceptând ocupații sub nivelul lor de calificare; Companiile și instituțiile nu-și bazează dezvoltarea pe competențele colective proprii, ci caută oportunități oferite de conjunctură; Se obțin unele avantaje concurențiale temporare, dar care, nefiind suficient protejate, nu devin durabile.</p>	<p>Interesul investitorilor străini pentru România continuă să se refere la forță de muncă ieftină și la resursele fizice (teren agricol, păduri, unele zăcăminte) și nu la competențele colective ale agenților economici autohtoni; Întreprinderile mici și mijlocii devin tot mai vulnerabile în fața concurenței externe; Se menține dependența de importuri în domenii esențiale: bunuri alimentare, medicamente, tehnologii avansate; Se accentuează percepția tineretului că o carieră de succes presupune studii universitare doar în străinătate, diminuându-se cererea de servicii educaționale către universitățile din țară.</p>
Scenariul 3 – realist		
<p>Conștientizarea problematicii competențelor individuale și colective este prezentă la un număr limitat de agenți economici din domenii de vârf; Se declanșează, în unele ministere, studii preliminare menite să</p>	<p>Crește gradul de atragere de fonduri europene în proiecte cu impact asupra dezvoltării de competențe individuale și colective; Tendințele inerțiale prevalează asupra angajamentelor strategice, astfel încât progresele în direcția unui management performant al</p>	<p>România reușește să evite crize economice majore, inclusiv prin protejarea competențelor existente; Capacitatea de a dezvolta competențe de avangardă se menține limitată; Învățământul superior din România nu devine</p>

fundamenteze măsuri legislative viitoare și proiecte-pilot; Se manifestă, punctual, preocupări de promovare, în țară, a unor invenții românești remarcate în străinătate.	competențelor sunt limitate; Se menține interesul preponderent pentru modelele de afaceri inspirate din străinătate.	foarte competitiv pe plan internațional, dar rămâne suficient de atractiv pentru candidați din țară, precum și pentru cei din unele țări în curs de dezvoltare.
--	---	---

Măsuri

În continuare se prezintă măsurile propuse, pe orizonturile de timp prevăzute, pentru fiecare dintre scenariile de evoluție avute în vedere (**Tabelul 4**).

Tabelul 4. Măsuri propuse pentru dezvoltarea competențelor individuale și colective

ORIZONTUL PE TERMEN SCURT (2020)	ORIZONTUL PE TERMEN MEDIU (2028)	ORIZONTUL PE TERMEN LUNG (2038)
Scenariul 1 – optimist		
Introducerea de cursuri de management al competențelor în planurile de învățământ ale facultăților de profil; Creșterea, inclusiv prin transparentizare, a impactului cadrului național al calificărilor în luarea deciziilor și în pilotarea carierelor; Eficientizarea procedurilor de atestare profesională pentru meseriile cu deficit de personal sau de capacități de formare; Se aduc adaptările necesare legislației relevante privind competențele.	Încurajarea reflectării explicite a problematicii competențelor în rapoartele naționale de competitivitate; Promovarea, în sistemul privat, ca și în cel public, a culturii competențelor, inclusiv prin crearea de forme avansate de descoperire, cultivare și stimulare a talentelor; Trecerea la pregătirea în țară de specialiști în evaluarea capitalului intelectual al organizațiilor și a competențelor.	Crearea și acreditarea, în domeniul prioritare, de centre de excelență pentru asigurarea pregătirii de profesioniști la standarde internaționale, inclusiv prin atragerea de formatori din țări avansate; Conceperea și aplicarea de politici de creștere a atractivității repatrierii specialiștilor din diaspora; Dezvoltarea de programe de formare de formatori în domeniul managementului competențelor individuale și colective.

Scenariul 2 – pesimist		
<p>Ajustarea nivelului de salarizare și crearea de locuri de muncă în profesiile și zonele cele mai afectate de fenomenul emigrării din motive economice;</p> <p>Adoptarea de pachete de stimulente fiscale pentru angajatorii care oferă locuri de muncă tinerilor;</p> <p>Intensificarea contactelor cu românii din diaspora și oragnizarea, în mod regulat, în țară, de manifestări științifice cu participarea specialiștilor din emigrație.</p>	<p>Elaborarea unor manuale de bune practici și a unor studii de caz de succes în materie de dezvoltare și protejare a competențelor colective ale organizațiilor;</p> <p>Elaborarea de recomandări privind protejarea informației originale incluse în propunerile de proiecte de cercetare aflate în pregătire;</p> <p>Stimularea creării de clustere inovative și rețele de companii, structurate pe criterii ce țin de competențele colective, inclusiv în zonele trans-frontaliere.</p>	<p>Elaborarea și aplicarea de politici de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii prin dezvoltarea propriilor competențe, inclusiv prin atragerea de fonduri europene pentru proiecte cu o asemenea orientare;</p> <p>Finanțarea învățământului și cercetării științifice la cote din PIB comparabile cu media din UE;</p> <p>Promovarea programelor de învățământ universitar cu dublă diplomă pe bază de acorduri pe termen lung cu universități de prestigiu din UE.</p>
Scenariul 3 – realist		
<p>Identificarea de competențe regionale aferente unor zone cu tradiție sau condiții favorabile de dezvoltare a unor activități cu potențial ridicat de asigurare a calității și de export, pe baza unei imagini de marcă larg recunoscute;</p> <p>Includerea distinctă a problematicii protejării și dezvoltării competențelor individuale și colective în contractele de privatizare, în proiectele de creare de parcuri industriale, incubatoare de afaceri, etc;</p> <p>Inventarierea invențiilor</p>	<p>Adaptarea modului de derulare a activității educaționale din universități la situația în care majoritatea studenților au un loc de muncă temporar sau cu timp parțial;</p> <p>Elaborarea de manuale de bune practici în domeniul managementului de proiecte de nouă generație, care să abordeze și modalitățile de capitalizare și valorificare a competențelor colective ale echipelor de proiect;</p> <p>Adaptarea legislației muncii la tendința de proliferare a angajării cu timp parțial, a</p>	<p>Inițierea unui program național prioritar de acțiune cu tema „Competențe pentru competitivitate”.</p> <p>Promovarea de programme de acțiuni de revitalizare a unor regiuni sau ramuri de activitate afectate sau expuse la declin economic.</p> <p>Promovarea de măsuri de reducere a dependenței de importul de alimente, medicamente, tehnologii de interes prioritar.</p>

românești premiate, apreciate la saloanele internaționale și crearea unor condiții economice și juridice care să permită promovarea lor în țară.	lucrului în paralel pe mai multe posturi/ proiecte, a programului de lucru flexibil; eliminarea prevederilor restrictive privind efectuarea de ore suplimentare.	
--	--	--

CERCETARE, DEZVOLTARE ȘI INOVARE

Scenarii

Indicatori

Rolul indicatorilor este de a permite evaluarea decalajelor față de țintele de performanță fixate pentru cele trei tipuri de scenarii și cele trei orizonturi de timp. Aceste ținte de performanță sunt sintetizate în tabelul 4. Zona regională este definită de următoarele țări membre UE: Bulgaria, Cipru, Croația, Grecia, România, Slovenia, Ungaria.

Tabelul 5. Țintele de performanță pe tipuri de scenarii și orizonturi de timp

TIPUL SCENARIULUI	ORIZONTUL DE TIMP		
	2020	2028	2038
Pesimist	Poziția actuală în UE	Nivelul mediu regional	Nivelul top regional
Realist	Nivelul mediu regional	Nivelul top regional	Nivelul mediu UE
Optimist	Nivelul top regional	Nivelul mediu UE	Peste media UE

Într-o asemenea dinamică a țintelor de performanță, o abordare realistă a domeniului ne determină să excludem varianta pesimistă pe termen scurt (lipsa de acțiune) și, eventual, varianta optimistă pe termen lung (apropierea de performanța de top la nivel european). *Rămân în discuție trei ținte de bază:* nivelul mediu regional, nivelul top regional și nivelul mediu european. Avantajul acestei abordări este că permite *evidențierea relevanței scenariului realist* care operează cu aceste trei scenarii.

Se constată că toate aceste ținte de performanță vizează spațiul UE, în concordanță cu criteriul global de evaluare a contextului în care este plasată strategia, și anume gradul de integrare a României în Uniunea Europeană.

În consecință, principalele criterii de selecție a indicatorilor pentru activitatea CDI au fost:

- să fie utilizați la nivelul UE, pentru a facilita comparații și evaluarea decalajelor față de țintele propuse;
  - să fie sintetici și expresivi pentru a putea opera cu un set minimal de indicatori.
  - Principalele surse studiate au fost:
    - lista indicatorilor CDI utilizați de *Centrul de competență pentru indicatori compoziți - COIN* al Comisiei Europene;
    - lista indicatorilor pentru competitivitatea *Uniunii inovării*;
    - lista indicatorilor *Observatorului pentru cercetare-inovare*, asociați politicilor suport pentru programul Orizont 2020.
- Au fost selectați 2 indicatori compoziți pentru cercetare-inovare și 3 indicatori simpli pentru competitivitate în cercetare-dezvoltare.

1. Indexul excelenței în cercetare (REI - “Research Excellence Index”), care înglobează următorii indicatori:

- HICIT (“*Highly CITED publications*”) – publicațiile foarte citate: numărul primelor 10% cele mai citate publicații (din toate disciplinele), raportat la numărul total de publicații ale unei țări;
- PCTPAT (“*high quality PATent applications*”) – cereri pentru brevete de înaltă calitate: numărul de brevete depuse de o țară în conformitate cu Patent Cooperation Treaty (PCT), raportat la un milion de locuitori;
- TOPINST (“*world class universities and research INSTitutes*”) – universități și institute de cercetare de nivel mondial: numărul de organizații în primele 250 de universități și 50 de institute la nivel mondial, raportat la cheltuielile brute pentru CD din țara respectivă;
- ERC (“*high prestige research grants*”) – granturi de cercetare de mare prestigiu: valoarea totală a granturilor primite din partea Consiliului European pentru Cercetare, raportată la cheltuielile publice CD ale unei țări;
- MSC (“*Marie Skłodowska-Curie fellows*”) – bursieri Marie Skłodowska-Curie: numărul de bursieri MSC dintr-o țară, raportat la numărul de bursieri MSC naționali (după țara de reședință).

2. Indicatorul de rezultate ale inovării (IOI - “Innovation outputs Indicator”), cu următoarea structură de indicatori:

- inovația tehnologică așa cum este măsurată prin brevete,
- forța de muncă în activități intensive ca expertiză din mediul de afaceri industrial, ca procent din totalul forței de muncă ocupate,
- media ponderii bunurilor și serviciilor de înaltă și medie tehnologie în exportul unei țări,
- dinamismul ocupării forței de muncă în întreprinderi cu creștere rapidă din sectoarele inovatoare.

3. Intensitatea C-D (RDI – “R&D Intensity”): raportul dintre cheltuielile brute pentru cercetare-dezvoltare (GERD) și produsul intern brut (GDP);

4. **Cheltuieli bugetare pentru cercetare-dezvoltare** (*GBAORD* – “*Government Budget Appropriations or outlays for Research and Development*”); este normalizat prin raportarea la total cheltuieli bugetare;
5. **Cheltuieli ale mediului de afaceri pentru cercetare-dezvoltare** (*BERD* - “*Business Enterprise expenditure on R&D*”); este normalizat prin raportarea la produsul intern brut.

Evaluarea situației actuale ca punct de pornire a scenariilor

În continuare este schițată o imagine a poziției actuale a țării noastre în UE pe baza celor mai recente valori publicate pentru setul de indicatori selectați.

Indicatorul **REI** (valori publicate în 2015): a) Campioni UE: Suedia-65, Danemarca-64.7, b) Media UE: 35.5 (Țări de referință: Spania-34.4), c) Campioni regionali: Cipru-35.6, Ungaria-32.2, d) Media regională: 24.7 (Țări de referință: Slovenia-24.5, Bulgaria-23.5), e) România: 15 (locul 27/28).

Indicatorul **IOI** (valori 2014 publicate în 2016), în procente față de media UE din 2011: a) Campioni UE: Suedia-124.5, Irlanda-122.3, b) Media UE: 103.6 (Țări de referință: Austria-104, Cipru-105.3), c) Campioni regionali: Cipru-105.5, Ungaria-92.7, d) Media regională: 80.2, e) România: 75 (locul 22/28).

Indicatorul **RDI** (valori 2014): a) Campioni UE: Finlanda-3.15, Suedia-3.12, b) Media UE: 2.03, c) Campioni regionali: Slovenia-2.29, Ungaria-1.37, d) Media regională (Bulgaria, Cipru, Croația, Grecia, România, Slovenia, Ungaria): 1.0, e) România: 0.38 (locul 28/28).

Indicatorul **GBAORD** (valori 2014): a) Campioni UE: Germania-2.01, Estonia-1.96, b) Media UE: 1.38, c) Campioni regionali: Croația-1.3, Slovenia-0.98, d) Media regională: 0.86, e) România: 0.61 (locul 26/28).

Indicatorul **BERD** (valori 2014): a) Campioni UE: Finlanda-2.15, Suedia-2.12, b) Media UE: 1.3, c) Campioni regionali: Slovenia-1.85, Ungaria-0.99, d) Media regională: 0.61, e) România: 0.16 (locul 27/28).

Decalaje de recuperat față de țintele europene

Din studierea acestor valori se pot determina *decalajele care separă* acum țara noastră de țintele de performanță specifice celor 3 orizonturi de timp și celor cu care operează scenariul realist (**Tabelele 6, 7** și, respectiv, **8**). Decalajele au fost calculate în procente față de nivelul de performanță țintă pentru fiecare din cele trei scenarii corespunzătoare unui orizont de timp.

În mod evident, pentru ca această analiză să-și păstreze relevanța în timp, este necesar ca efortul de recuperare a acestor decalaje să fie însoțit de efortul de sincronizare cu ritmul mediu de dezvoltare a domeniului CDI în cele două spații geografice de referință: europen și regional.

Măsuri

Priorități

Analiza decalajelor față de țintele regionale și europene evidențiază din punct de vedere financiar următoarele *priorități cu caracter financiar*:

- creșterea investițiilor private în cercetare-dezvoltare;
- creșterea ponderii cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare în PIB;
- alocarea bugetului pentru cercetare-dezvoltare pe criterii de excelență;
- acordarea de facilități financiare pentru întreprinderile care investesc în cercetare-dezvoltare.

Tabelul 6. Decalaje de recuperat curente față de țintele de performanță pe orizontul scurt

		SCENARIUL OPTIMIST	SCENARIUL PESIMIST	SCENARIUL REALIST
1	Excelența în cercetare (REI)	56%	-	40%
2	Rezultate ale inovării (IOI)	24%	-	6%
3	Intensitatea C&D (RDI)	80%	-	62%
4	Cheltuieli bugetare pentru C&D (GBAORD)	46%	-	30%
5	Cheltuieli ale firmelor în C&D (BERD)	89%	-	74%

Tabelul 7. Decalaje de recuperat curente față de țintele de performanță pe orizontul mediu

		SCENARIUL OPTIMIST	SCENARIUL PESIMIST	SCENARIUL REALIST
1	Excelența în cercetare (REI)	57%	40%	56%
2	Rezultatele inovării (IOI)	28%	6%	24%
3	Intensitatea C-D (RDI)	81%	62%	80%
4	Cheltuieli bugetare pentru C&D (GBAORD)	56%	30%	46%
5	Cheltuieli ale firmelor în C&D (BERD)	88%	74%	89%

Tabelul 8. Decalaje de recuperat curente față de țintele de performanță pe orizontul lung

		SCENARIUL OPTIMIST	SCENARIUL PESIMIST	SCENARIUL REALIST
1	Excelența în cercetare (REI)	77%	56%	57%
2	Rezultate ale inovării (IOI)	40%	24%	28%
3	Intensitatea C&D (RDI)	88%	80%	81%
4	Cheltuieli bugetare pentru C&D (GBAORD)	69%	46%	56%
5	Cheltuieli ale firmelor în C&D (BERD)	92%	89%	88%

Din punct de vedere *calitativ*, prioritățile financiare trebuie orientate prioritar spre ridicarea nivelului de excelență al activității de cercetare-dezvoltare exprimate prin:

- îmbunătățirea vizibilității și prestigiului pe plan internațional, prin publicații de înalt nivel științific;
- certificarea calității rezultatelor cercetării prin brevetarea acestora;
- creșterea nivelului unităților de cercetare;
- confirmarea calității resursei umane din cercetare prin capacitatea de absorbție a fondurilor europene dedicate pregătirii cercetătorilor de înalt nivel profesional și finanțării proiectelor.

În *domeniul inovării*, reducerea decalajelor va trebui să vizeze în mod prioritar:

- asigurarea unei dinamici ridicate de pregătire a resursei umane și de angajare a acestora în activități intensive ca expertiză din mediul de afaceri;
- creșterea ponderii la export a produselor și serviciilor cu nivel ridicat de inovare;
- creșterea numărului brevetelor pentru asemenea produse și servicii.

Măsuri pentru scenariul realist

O formulare clară a obiectivelor care derivă din dezideratul reducerii decalajelor față de nivelul regional și cel european stă la baza elaborării scenariilor de evoluție a domeniului cercetare-dezvoltare pe cele trei orizonturi de prognoză. În mod concret, ele facilitează identificarea și selectarea celor mai adecvate măsuri / acțiuni care au fost propuse de comunitatea științifică în domeniu, în faza **F3.2** a proiectului în cadrul seminariilor desfășurate în teritoriu.

Așa cum s-a menționat mai sus, scenariul realist este cel mai relevant, pentru că operează pe cele trei orizonturi de timp cu țintele de performanță incluse în

Tabelul 5. Măsurile propuse a fi avute în vedere pentru acest scenariu sunt sintetizate în **Tabelul 9.**

Tabelul 9. Măsurile propuse pentru dezvoltarea infrastructurii TIC

ORIZONTUL PE TERMEN SCURT (2020)	ORIZONTUL PE TERMEN MEDIU (2028)	ORIZONTUL PE TERMEN LUNG (2038)
Scenariul 1 – realist		
<p>Recuperarea decalajului față de nivelul mediu regional, prin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • valorificarea din punct de vedere al consumului de resurse, a corelării existente între tematicile CDI din strategia națională cu cele din programele țării vecine prin politicile de specializare inteligentă la nivel european; • îmbunătățirea managementului și reducerea surplusului de activități administrative în activitatea de cercetare; • creșterea atractivității protecției prin brevete de invenție a rezultatelor cercetării în mediul privat și în cel academic; • creșterea atractivității și eficientizării colaborării dintre mediul economic privat și mediul academic; • facilitarea accesului mediului privat la rezultatele cercetării; • compatibilizarea atractivității financiare, 	<p>Atingerea performanțelor de top la nivel regional, prin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identificarea proiectelor majore economice și sociale la nivel național, dedicate dezvoltării sustenabile și identificate pe baza strategiei de țară pe termen mediu și lung, în contextul integrării în Uniunea Europeană și al participării active la cooperarea internațională; • consolidarea unui număr de 5–7 centre de cercetare reprezentative ca potențial de colaborare la nivel regional și european; • dezvoltarea coordonată a infrastructurii de cercetare deschise, cu accent pe infrastructura distribuită TIC, care va include centre de calcul de înaltă performanță și rețele de bandă largă; • acces deschis la informația științifică și la date experimentale; • alocare flexibilă a resurselor prin parteneriate multidisciplinare; 	<p>Atingerea nivelului mediu pe plan european, prin consolidarea acțiunilor de natură calitativă din scenariul pe termen mediu și prin amplificarea acțiunilor de natură cantitativă, referitoare în principal la infrastructura tehnică și organizațională:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dublarea numărului de centre de cercetare reprezentative ca potențial de colaborare la nivel internațional; • generalizarea experienței privind centrele de resurse informatice scalabile, la nivelul regiunilor de dezvoltare; • extinderea e-infrastructurii

<p>pentru tinerii cercetători, între sectorul economic privat și cel de cercetare;</p> <ul style="list-style-type: none"> • construirea de cariere bazate pe educație continuă modulară, multidisciplinară, pe creșterea calității pregătirii doctorale; • constituirea de fonduri de susținute locală / regională a activității de inovare. 	<ul style="list-style-type: none"> • experimentarea la nivelul a 2–3 regiuni de dezvoltare, a unor centre de resurse informatice scalabile, cu acces distribuit; • investiție în competențe și criterii de promovare stimulative; • sprijinirea participării cetățenilor în activitățile de inovare. 	<p>integrate pentru cercetare;</p> <ul style="list-style-type: none"> • consolidarea parteneriatului educație-cercetare-industrie, prin constituirea de ecosisteme regionale specifice.
--	---	--

Relaționarea măsurilor pentru scenariul realist cu scenariile pesimist și optimist

Această relaționare are la bază corespondența între țintele de performanță ale celor trei scenarii pe cele trei orizonturi de timp (**Tabelul 5**).

Pentru scenariul pesimist, măsurile *pentru orizontul scurt de prognoză* nu sunt relevante, pentru că ținta definită se referă la păstrarea decalajelor actuale față de nivelurile regional și european. *Pentru orizontul mediu de prognoză*, măsurile sunt echivalente cu cele ale scenariului realist pe termen scurt, iar *pentru orizontul lung de prognoză* măsurile pot fi echivalate cu cele ale scenariului realist pe termen mediu.

Pentru scenariul optimist, măsurile *pentru orizontul scurt de prognoză* sunt echivalente cu cele ale scenariului realist pe termen mediu, iar *pentru orizontul mediu de prognoză* măsurile pot fi echivalate cu cele ale scenariului realist pe termen lung. *Pentru orizontul lung de prognoză*, scenariul optimist are ca țintă apropierea de nivelul de top al Uniunii Europene. În mod logic, un asemenea scenariu are rolul unei ținte cu caracter vizionar, care încurajează obținerea de performanțe de vârf pe nișe de excelență, ca o extensie a nivelului mediu, dar nu poate fi generalizat pentru ansamblul activității CDI la nivel național.

INFRASTRUCTURI TIC

Scenarii

Orizontul de timp scurt (anul 2020)

Tabelul 10. Indicatori pentru Infrastructura TIC pe orizontul de timp scurt

ȚINTE COMUNICAȚII BROADBAND	SCENARIUL OPTIMIST		SCENARIUL PESIMIST		SCENARIUL REALIST	
	NIVEL ESTIMA T	NIVEL RELATIV LA ȚINTA UE	NIVEL ESTIMA T	NIVEL RELATIV LA ȚINTA UE	NIVEL ESTIMA T	NIVEL RELATIV LA ȚINTA UE
Grad de acoperire peste 30 Mbps [% din total gospodării]	80%	80%	76%	76%	77%	77%
Grad de conectare efectivă peste 30 Mbps [% din total gospodării]	45%	90%	43%	86%	44%	88%
Grad de acoperire fix [% din total populație]	100%	100%	95%	95%	97%	97%

Orizontul mediu de timp (anul 2028)

Tabelul 11. Indicatori pentru Infrastructura TIC pe orizontul de timp mediu

ȚINTE COMUNICAȚII BROADBAND	SCENARIUL OPTIMIST		SCENARIUL PESIMIST		SCENARIUL REALIST	
	NIVEL ESTIMAT	NIVEL RELATIV LA ȚINTA UE	NIVEL ESTIMA T	NIVEL RELATIV LA ȚINTA UE	NIVEL ESTIMAT	NIVEL RELATIV LA ȚINTA UE
Grad de acoperire peste 30 Mbps [% din total gospodării]	90%	90%	81%	81%	84%	84%
Grad de conectare peste 30 Mbps [% din total gospodării]	50%	100%	47%	94%	48%	96%

Grad de acoperire fix [% din total populație]	100%	100%	90%	90%	95%	95%
---	------	------	-----	-----	-----	-----

Orizontul de timp lung (anul 2028)

Tabelul 12. Indicatori pentru Infrastructura TIC pe orizontul de timp lung

ȚINTE COMUNICAȚII BROADBAND	SCENARIUL OPTIMIST		SCENARIUL PESIMIST		SCENARIUL REALIST	
	NIVEL ESTIMAT	NIVEL RELATIV DIN ȚINTA UE	NIVEL ESTIMA T	NIVEL RELATIV DIN ȚINTA UE	NIVEL ESTIMAT	NIVEL RELATI V DIN ȚINTA UE
Grad de acoperire cu broadband peste 30 Mbps [% din total gospodării]	95%	95%	84%	84%	90%	90%
Grad de conectare cu broadband peste 30 Mbps [% din total gospodării]	50%	100%	48%	96%	49%	98%
Grad de acoperire cu broadband fix [% din total populație]	100%	100%	95%	95%	98%	98%

Măsuri

Tabelul 13. Măsuri propuse pentru dezvoltarea infrastructurii TIC

ORIZONTUL PE TERMEN SCURT (2020)	ORIZONTUL PE TERMEN MEDIU (2028)	ORIZONTUL PE TERMEN LUNG (2038)
Scenariul 1 – optimist		
Intensificarea transferului de cunoștințe, tehnologie și competențe între mediul public și cel privat; Identificarea direcțiilor de dezvoltare a TIC, a valențelor acestora odată	Dezvoltarea infrastructurii de internet la nivel național prin creșterea gradului de acoperire (până la 90%) și a vitezei de internet în toate localitățile din țară,	Dezvoltarea în continuare a infrastructurii distribuite TIC la nivelul tuturor celor 1600 de localități din țară; Creșterea accesului populației la utilități, astfel: accesul la electricitate:

cu folosirea lor în diferite domenii socio-economice.	precum și accesul la servicii în bandă largă de mare viteză (Mbps); Creșterea accesului populației la utilități, astfel: accesul la electricitate: 100%, accesul la internet: 90%; Modernizarea infrastructurii TIC din școli și universități prin achiziții de calculatoare noi și dispozitive mobile, îmbunătățirea parcului de tehnologii și servicii, crearea de infrastructuri de tip cloud computing în universități.	100%, accesul la internet: 100%; Crearea de centre de resurse informatice scalabile, cu acces distribuit, orientate pe servicii avansate de colectare, prelucrare, arhivare, analiză și extragere de date.
Scenariul 2 – pesimist		
Analiza și elaborarea unui program coerent de pregătire a personalului din instituțiile publice, necesar realizării și exploataării sistemelor și serviciilor TIC; Susținere guvernamentală pentru introducerea proiectelor în domeniul IT.	Dezvoltarea infrastructurii de internet la nivel național prin creșterea gradului de acoperire (doar până la 70%) și a vitezei de internet în aproape toate localitățile din țară, precum și accesul la servicii în bandă largă de mare viteză (până la 1000 Mbps).	Utilizarea TIC la nivelul tuturor sectoarelor de activitate ale societății; Dezvoltarea infrastructurii distribuite TIC, cu încurajarea soluțiilor bazate pe tehnologii digitale și de comunicații interoperabile, pentru eliminarea inegalității posibilităților de acces la această infrastructură și evitarea extinderii faliei digitale.
Scenariul 3 – realist		
Adaptarea infrastructurii TIC din școli, universități și alte instituții publice la evoluția mondială a tehnologiei; Creșterea valorii adăugate generate de produsele și serviciile TIC în PIB; Identificarea direcțiilor de dezvoltare a TIC, a valențelor acestora odată	Interoperabilitatea/integrarea cu infrastructurile similare europene/regionale în domenii ale științei, culturii, vieții sociale și e-participare; Dezvoltarea infrastructurii de internet la nivel național prin creșterea gradului de	Dezvoltarea în continuare a infrastructurii distribuite TIC, cu încurajarea soluțiilor bazate pe tehnologii digitale și de comunicații interoperabile, de ultimă generație, pentru eliminarea inegalității posibilităților de acces la această infrastructură și evitarea extinderii faliei

cu folosirea lor în diferite domenii socio-economice.	acoperire (până la 80%) și a vitezei de internet în aproape toate localitățile din țară, precum și accesul la servicii în bandă largă de mare viteză (până la 1000 Mbps).	digitale; Crearea de centre de resurse informatice scalabile, cu acces distribuit, orientate pe servicii avansate de colectare, prelucrare, arhivare, analiză și extragere de date, precum și platforme de e-infrastructuri, integrate.
---	---	--

**INFRASTRUCTURI DE PREZERVARE A ELEMENTELOR DE CUNOAȘTERE
(BIBLIOTECILE)**

Generalități

Bibliotecile – definiții și percepții

- instituții unice, perene, de importanță strategică în societate, depozitare ale cunoașterii naționale și universale
- locuri de prezervare a memoriei culturale a țării
- locuri de elită ale organizării cunoașterii, de gestionare a informației, conținând referințe intangibile ale identității românești, valori patrimoniale care reprezintă cultura română în lume
- locuri în care se capitalizează unicitatea acestor valori și se oferă informații ale cercetării specializate, cu contribuții la progresul cunoașterii
- locuri de acces liber la cunoaștere și de diseminare largă a cunoștințelor.

Bibliotecile – tendințe contemporane

- Noile tehnologii conduc la transformări profunde la nivelul instituției Bibliotecii, la redefinirea ei ca loc deschis al cunoașterii (implicarea de acțiuni colaborative și lucru în rețea).
- Dezvoltarea conținutului patrimonial al Bibliotecii este o necesitate, strategia de conținut presupune tranziția de la cunoștințe stocate la o cunoaștere de înalt nivel tehnologic (cunoaștere inteligentă).
- Bibliotecile trebuie să facă față noilor provocări tehnologice și logistice, adaptându-se pentru a oferi mai mult conținut dincolo de premisele lor fizice și ținând cont de cadrul legal al proprietății intelectuale.
- Este necesară dezvoltarea unei infrastructuri de cercetare digitală, în condițiile unui aflux informațional care presupune gestionarea și partajarea de cantități din ce în ce mai mari de date pentru a crea cunoștințe.

Scenarii

Tabelul 14. Scenariile de evoluție a bibliotecilor

INDICATORI	ORIZONTUL PE TERMEN SCURT (2020)	ORIZONTUL PE TERMEN MEDIU (2028)	ORIZONTUL PE TERMEN LUNG (2038)
Număr biblioteci [creștere față de situația curentă]	200	300	400
Număr personal [creștere față de situația prezentă]	450 (de specialitate: 400)	800 (de specialitate: 700)	1000 (de specialitate: 800)
Competențe (perfecționări profesionale pe angajat, pe an)	1/2	2	5
Număr obiecte digitizate	300 000	825 000	1 800 000
Proiecte de cercetare finalizate [număr cumulat față de momentul curent]	90	400	1200
Număr de persoane de înalță specializare, prin forme de master, doctorat, postdoctorat	150	200	300

Măsuri

Tabelul 15. Măsuri necesare pentru biblioteci

ORIZONTUL PE TERMEN SCURT (2020)	ORIZONTUL PE TERMEN MEDIU (2028)	ORIZONTUL PE TERMEN LUNG (2038)
Scenariul optimist		
Includerea bibliotecilor în Planul de Dezvoltare Națională Crearea unor structuri funcționale și active în cadrul MEC cu responsabilități directe	Implicarea bibliotecilor pentru o contribuție activă la îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD), cuprinse în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă	Dezvoltarea de parteneriate (inclusiv cu mediul privat) pentru modernizarea și diversificarea serviciilor oferite

<p>pentru bibliotecile din sistemul de învățământ, respectiv bibliotecile publice, care să susțină din punct de vedere strategic și operațional, la nivel național, politicile și programele specifice</p> <p>Reactivarea Comisiei Naționale a Bibliotecilor</p> <p>Dezvoltarea unui sistem de educație și formare continuă a personalului de specialitate din biblioteci (crearea și gestiunea bazelor de date, managementul informației, agregarea și valorificarea informațiilor, evaluarea nevoilor de informare și de formare ale utilizatorilor etc.)</p> <p>Dezvoltarea de programe în domeniul Digital Humanities, în vederea valorificării patrimoniului bibliotecilor</p>	<p>Consolidarea instituțională a bibliotecilor cu rol metodologic la nivel național sau local</p> <p>Crearea de platforme informatice inovatoare la nivel național, care să permită desfășurarea unitară a proceselor biblioteconomice (Catalog Național Partajat, Biblioteca Națională Digitală etc.)</p> <p>Dezvoltarea de aplicații de tip Big data, promovarea aplicațiilor în cloud computing</p> <p>Dezvoltarea unei infrastructuri de cercetare digitală (în condițiile unui aflux informațional, care presupune gestionarea și partajarea de cantități din ce în ce mai mari de date pentru a crea cunoștințe)</p>	<p>Dezvoltarea de programe de formare de formatori în domeniul biblioteconomic</p> <p>Cercetarea conținutului patrimonial – multidisciplinar și interdisciplinar, pe tematici noi și complexe (crearea de centre de cercetare – policercetare, dezvoltarea domeniilor conexe exploatarea valorilor patrimoniale din biblioteci integrate procesului de cercetare și educație)</p> <p>Dezvoltarea unei comunități de bune practici în cadrul Sistemului Național de Biblioteci</p>
Scenariul pesimist		
<p>Trecerea bibliotecilor în rețea, având la bază un sistem informațional deschis</p> <p>Dezvoltarea de programe de cercetare multidisciplinare</p> <p>Intensificarea legăturilor cu românii din diaspora și implicarea lor în evenimente ce pot contribui la o recunoaștere europeană a valorilor patrimoniale din</p>	<p>Diversificarea surselor de finanțare (găsirea de soluții de finanțare în rândul companiilor private și în rândul comunităților pe care le deserveșc)</p> <p>Repoziționarea învățământului universitar biblioteconomic, atât din punct de vedere al programei analitice, cât și din punct de vedere al</p>	<p>Elaborarea de politici publice (dezvoltarea de sinergii între domeniul cultural, educațional, social, economic) în vederea susținerii domeniului biblioteconomic</p> <p>Corelarea cadrului legislativ cu schimbările și tendințele din domeniu și cu legislația</p>

spațiul biblioteconomic românesc	statutului său în cadrul universităților	europă
Scenariul realist		
<p>Comunicarea către utilizatori a obiectivelor unor documente internaționale fundamentale (Agenda ONU 2030 și acțiunile de advocacy IFLA etc.)</p> <p>Crearea strategiei de advocacy, care să mențină bibliotecile în atenția autorităților, implicarea lor activă putând determina ridicarea gradului de conștientizare a importanței bibliotecilor, atât la nivelul societății, cât și la nivelul decidenților guvernamentali</p> <p>Actualizarea nomenclatorului de meserii cu noi specializări profesionale, prin care să se dezvolte noi servicii de bibliotecă</p> <p>Îmbunătățirea cadrului legislativ (modificări/completări în domeniul biblioteconomic și reglementări juridice în domeniile conexe)</p>	<p>Accesarea susținută de fonduri structurale</p> <p>Realizarea evaluării patrimoniului cultural național mobil din bibliotecă, din punct de vedere al conservării, prezervării, digitizării și comunicării</p> <p>Acordarea de facilități fiscale pentru servicii ce țin de domeniul biblioteconomic (ex: schimbul internațional)</p> <p>Reformarea învățământului biblioteconomic în acord cu dezvoltarea socio-economică</p> <p>Furnizarea de resurse educaționale complementare având ca suport TIC</p> <p>Implicarea bibliotecilor în programe de cercetare, ca partener cu sarcina de a crea, descrie, păstra, accesibiliza și autentifica informația și, totodată, de a pune în valoare rezultatele cercetării</p> <p>Reglementarea depozitării rezultatelor proiectelor CDI și a datelor experimentale</p> <p>Crearea depozitelor digitale instituționale în cadrul bibliotecilor</p>	<p>Ridicarea gradului de conștientizare a importanței strategice a Bibliotecii în societate</p> <p>Dezvoltarea conținutului patrimonial din bibliotecă, descoperirea de noi elemente de cunoaștere și facilitarea unui acces deschis la rezultatele cercetării</p> <p>Dezvoltarea rolului bibliotecilor mari și al bibliotecilor de cercetare ca principali furnizori și asistenți de conținut în procesul de cercetare</p> <p>Diversificarea continuă a tipului de servicii oferite de bibliotecă, în concordanță cu expectanța utilizatorilor</p> <p>Implicarea comunităților românești din diaspora în valorificarea conținutului patrimonial din bibliotecile din România</p>

CONCLUZII

În urma cercetării efectuate în 2015 și 2016 se pot face următoarele constatări:

- Societatea bazată pe cunoaștere privește crearea, transmiterea și folosirea elementelor de cunoaștere;
- O serie de evoluții sunt așteptate (nu toate pot fi, însă, conturate cu precizie de pe acum), ca de exemplu:
  - Apariția de noi profesii, multe nici măcar prefigurabile acum, bazate pe stăpânirea elementelor de cunoaștere;
  - Transformarea modelelor de afaceri (business) bazate pe rețelizare și exploatare a cunoștințelor;
  - Diminuarea rolului instituțiilor și afirmarea participării directe a populației („crowd engagement/participation”) la crearea de elemente de cunoaștere și la determinarea evoluțiilor pe diferite planuri;
  - Noi forme de organizare socială.
- Pe ansamblul Proiectului, nu au fost abordate o serie de domenii ca: sistemele de transport, aspectele financiare, organizarea societății.
Pentru ca soluțiile propuse în Proiectul Academiei Române să fie utile, utilizabile și, mai ales, utilizate se propun următoarele:
  - Transmiterea către grupurile țintă din societate și către factorii de decizie a sintezelor realizate în faza de față și solicitarea de reacții până la un termen rezonabil, de ex. sfârșitul trim. II al anului 2017;
  - Realizarea unui demers de articulare a unui tablou global al soluțiilor bazat pe sinteza rezultatelor obținute în cele 11 teme și considerarea reacțiilor primite.
  - Este recomandabil ca în realizarea sintezei să fie angrenați și experți în studii strategice din alte instituții și organizații.

În **Tabel 16** de mai jos este ilustrat sintetic și intuitiv traseul posibil care poate conduce fie cel mult la apropierea rezonabilă de nivelul de vârf („top”) regional în scenariul pesimist, fie la nivelul mediu european în scenariul optimist.

Tabelul 16. Sinteza scenariilor

ORIZONT→	SCURT (2018)	MEDIU (2028)	LUNG (2038)
SCENARIU ↓			
pesimist	Poziție actuală, dată de trend și indicatori slabi	Atingere nivel mediu regional	Apropiere de nivelul top regional
realist	Atingere nivel mediu regional	Atingere nivel top regional	Apropiere de nivelul mediu european
optimist	Atingere nivel top regional	Atingere nivel mediu european	Atingere nivel mediu UE

ANEXE

ANEXA 1. CV AL PARTICIPANȚILOR LA REALIZAREA TEMEI 10

CIUREA Cristian este conferențiar universitar doctor în Departamentul de Informatică și Cibernetică Economică din Academia de Studii Economice București și analist în Compartimentul de Cercetare și Management de Programe din cadrul Bibliotecii Academiei Române. A absolvit Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică în anul 2007, fiind șef de promoție. Cristian CIUREA deține un masterat în Managementul informatizat al proiectelor, obținut în anul 2010, și este doctor în Informatică economică din anul 2011. În perioada 2014–2015 a efectuat un stagiu postdoctoral în cadrul Academiei Române. Domeniile sale de interes includ sisteme colaborative, expoziții virtuale, programarea dispozitivelor mobile, automatizarea procesului de testare pentru asigurarea calității software.

DRAGOMIRESCU Horațiu este profesor la Academia de Studii Economice din București. Este editor asociat al International Journal of Electronic Democracy și co-editor pentru Europa al International Journal of Knowledge Society Research. A predat cursuri de Economia informației la Universitatea din Haifa și la Universitatea din Varșovia, recent în Bratislava. Este membru al Forumului pentru Societatea Cunoașterii al Academiei Române. Are preocupări de cercetare privind societatea informațională și a cunoașterii. Are experiență în domeniul managementului de programe și proiecte de cercetare și al managementului instituțional la nivel național și internațional.

DRAGU Mihaela este șef Serviciu Bibliografie Națională la Biblioteca Academiei Române. Are la bază studii de inginerie chimică (a absolvit Facultatea de Inginerie Chimică a Universității Politehnica din București), urmate de studii în domeniul biblioteconomic: cursuri post-universitare de Biblioteconomie și Știința Informării, din cadrul Universității din București – Facultatea de Litere (2008). A fost membră în Consiliul de conducere al Asociației Bibliotecarilor din România. Are contribuții în volume, a publicat articole în reviste de specialitate. S-a implicat în proiecte naționale și europene pe teme de actualitate ale lumii bibliotecilor. A participat la numeroase conferințe naționale și internaționale în domeniu. A contribuit la dezvoltarea colaborării dintre Biblioteca Academiei Române și biblioteci mari din Europa.

FILIP Florin Gheorghe a obținut diploma de inginer și pe cea de doctor în automatică de la Institutul Politehnic București în 1970 și, respectiv, 1982. A lucrat la Institutul de Cercetări în Informatică (ICI) din 1970 până în 2014, promovând prin concurs pe toate treptele de la inginer stagiar până la director (1991–1997). A

fost ales membru corespondent (în 1991) și apoi titular (în 2000) al Academiei Române (AR). A fost ales (în 2000) vicepreședinte al Academiei Române (realers în 2002 și 2006), este președinte al Secției pentru “Știința și tehnologia informației” (ales în 2010). A devenit, prin concurs (2009), director-general al Bibliotecii Academiei Române. Este autor /coautor al unui număr de 10 monografii, coordonator la 25 de volume și autor a cca 250 de articole publicate în reviste și volume de contribuții.

GAFTEA Viorel este Secretar științific la Secția știința și tehnologia informației, Academia Română, cercetător în Institutul Cercetări Inteligență Artificială. Este inginer electronică și Tc.(UPB, 1979) și doctor în economie din 2003 (INCE, AR). Are o vastă experiență și specializări în TIC și securitatea informației, administrarea efectivă și managementul de sisteme și rețele informatice naționale (IIRUC, RENEL, Ministerele Finanțe, Comunicații, Piata capital RASDAQ) și a participat la elaborarea a strategiilor e-Guvernare, e-Sănătate, Export, Agenda Digitală 2020, Planul NGA în Ministerul pentru Societatea Informațională. A participat în proiecte: ”Knowledge Base Economy”, proiecte internaționale IT&C cu finanțare U.E, a fost consultant în proiecte de modelare energie și mediu în Banca Mondială sau la macromodelul „Dobrescu” la Comisia Națională de Prognoză. A activat în Comisia Europeană în subgrupuri de lucru e-Health, e-ID, e-Gov, a predat cursuri la Universitatea din București, Facultatea Adm. Afaceri, Universitatea Tomis Constanța și a publicat articole și lucrări de cercetare.

GURAN Marius este profesor emerit, Senior researcher, Manager, Universitatea Politehnică București. Fondator al unor discipline și al Catedrei de calculatoare-1960/1970, primul director și fondator al ICI-1970/1997, primul director și fondator al Centrului de cercetare și consultanță PREMINV, director științific al primului proiect de sistem flexibil de fabricație din țară și conducătorul Proiectului RENAC/RENOD al primei rețele de calculatoare de arie largă din țară-1971/1983, Consilier prezidențial-1990/1996 și 2001/2004. Este îndrumător de doctoranzi români și străini în domeile: informatică aplicată, ingineria sistemelor. A înființat laboratoare pentru cercetare și formare sau specializare în proiectarea logică, rețele de calculatoare, sisteme flexibile de fabricație, CAD/CAM/CAE, structuri de calcul în aplicații industriale și managementul întreprinderilor industriale virtuale/rețelizate.

LUNGU Claudia este doctorand al Facultății de Litere, Universitatea București. Din 1999 este șef al Biroului Referințe Bibliografice din cadrul Bibliotecii Naționale a României. Specialist în bibliologie și știința informării, a activat în cadrul Comisiei Naționale a Bibliotecilor între 2006 și 2009 și, din anul 2011 până în prezent, este vicepreședinte al Asociației Bibliotecarilor din România.

NEAGU Gabriel este cercetător științific gr. I la Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – I.C.I. București. Este inginer automatist și a obținut titlul de doctor în Informatică aplicată, în anul 1998, la Universitatea Politehnica din București. În ultimii 10 ani a fost director a 4 proiecte naționale cercetare tip parteneriat și reprezentant național în 7 proiecte europene de cercetare, inclusiv proiectul FORSEE pentru derularea unui exercițiu Foresight în domeniul informaticii, în Europa de Sud-Est. În anul 2013 a participat ca expert în panelul TIC al proiectului de elaborare a Strategiei naționale CDI 2014-2020. Este autor/coautor a peste 70 de lucrări publicate în reviste de specialitate sau volume ale unor manifestări științifice internaționale.

PETRE Nadia este licențiată a Facultății de Drept din cadrul Universității „Titu Maiorescu” din București, promoția 1999. A absolvit în anul 2007 cursurile de Master în domeniul Comunicare și Relații Publice din cadrul SNSPA și în anul 2008 cursul Postuniversitar de Bibliologie și Știința Informării din cadrul Facultății de Litere a Universității București. În anul 2011 își susține doctoratul la Universitatea din București, Facultatea de Litere (specializarea Știința Informării). Își desfășoară activitatea de bibliograf în cadrul Bibliotecii Academiei Române, Serviciul Bibliografie Națională. Este autor/coautor de monografii și articole publicate în reviste și volume de contribuții.

STĂNCIULESCU Ion, este doctor inginer în specialitatea Telecomunicații, Membru titular al Academiei de Științe Tehnice din România, al Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare al Ministerului Educației și Cercetării Științifice și Președinte al Patronatului Român din Cercetare și Proiectare, coordonator a numeroase proiecte de cercetare și autor a peste 50 de lucrări publicate în țară și străinătate, precum și comunicări la manifestări științifice naționale și internaționale, în domeniul comunicațiilor și cel al managementului activității de cercetare științifică.

STĂNESCU Aurelian Mihai: dr. ing., din 1990 conferențiar, 1993 profesor, 2000 conducător doctorat (18 doctori ing. „Ingineria Sistemelor și Automatică”); 1984 – prezent reprezentant Ro/ IFAC T.C. 5.3; 2003 – prezent reprezentant Ro/DG2 „Connect- unit”. Future Internet Enterprise Systems, Bruxelles; 2005 – prezent reprezentant UPB/RO Steering Committee ALADIN (Rețea universitară cu 44 noduri din arealul Alpi – Adriatică – Dunăre); director executiv al Centrului pentru Pregătirea Resurelor Umane – CPRU/UPB. (2000–2004), fondator al primului Living Laboratory/ CPRU – UPB ARCHES omologat European Network of Living Labs. Este autor/coautor al 40 de articole, participant la peste 30 de proiecte ESPRIT, PC5, PC6 și la peste 300 de conferințe internaționale. A introdus cursuri în premieră universitară în România în domeniile conducerii roboților

industriali, sistemelor cu evenimente discrete, „Sisteme CIME” (Computer Integrated Manufacturing and Engineering) (2000), „Modelarea proceselor de afaceri”, „Planificarea resurselor în Întreprinderea Virtuală”.

VOICU Diana a obținut un Business Administration (MBA) la Open University și a fost Secretar de Stat în Ministerul Justiției. Din 2005 până în 2013 a coordonat, în calitate de director în MCSI, Programul „Economia bazată pe cunoaștere” finanțat de Banca Mondială, apreciat cu 6 premii la nivel european și internațional. A coordonat pe o perioadă de 4 ani definirea și revizuirea politicilor naționale de e-Incluziune, TIC în învățământul preuniversitar, e-Guvernare pentru administrația locală și centrală. Ca Secretar de Stat, în MSI, a fost implicată în coordonarea procesului de elaborare și promovare a Strategiei privind „Agenda Digitală 2020 pentru România”, a fost președinte al Comitetului interministerial tehnico-economic pentru Societatea Informațională și promotor și comunicator al viziunii și strategiei de dezvoltare a economiei digitale – domeniile referitoare la piața unică digitală și inovare. A fost coordonator pentru Societatea Informațională la dezvoltarea Acordului de parteneriat 2014–2020 cu Comisia Europeană și al procesului de dezvoltare al Programului Operațional „Competitivitate 2014-2020 – capitolul Societatea Informațională”.

ANEXA 2. RAPOARTE PE SUBIECTELE DE INTERES

ANEXA 2.1 SOCIETATEA CUNOAȘTERII: CERINȚE, SCENARIU, ACTIUNI

VIOREL GAFTEA

Strategia dezvoltată în cadrul Temei 10 „România – Societate a cunoașterii și a valorii adăugate la ceea ce are” analizează contextul, cerințele și țintele pentru o perioadă de peste 20 ani, dar mesajul transmis prin „scenariile, termenele și viziunea strategică” trebuie să acopere parcursul vieții tinere generații care se va naște, educa, maturiza și crea până în 2100.

Răsturnarea viziunii clasice asupra informației, cunoașterii, educației, comunicațiilor, creației și impactul acestora asupra societății impun din punct de vedere al perspectivei evoluției și perspectivei României o strategie cu o abordare complet nouă.

Spațiul virtual informațional este capabil să preia întregul patrimoniu de cunoaștere național și universal, ceea ce este un fapt definitiv evidențiat în ultimii ani.

Cunoașterea este un concept volatil dar perpetuat de la părinte la copil, de la profesor la elev, din generație în generație și susținut de suportul fizic al tipăriturilor de mii de ani și mai nou de mijloacele tehnologice moderne, film, digitizare.

Conceptele de Societate Informațională, **Economia Bazată pe Cunoaștere** se transformă în **Societatea Bazată pe Cunoaștere**. În acest context relațiile științifice sau culturale atrag aspecte privind proprietatea intelectuală și reproducerea, utilizarea neautorizată a conținutului sau elementelor de cunoaștere, dar legislația și jurisprudența internațională este în continuă actualizare.

Principalele aspecte pe care strategia trebuie să le puncteze sunt orientate pe cele două direcții « Societatea cunoașterii » și « valoarea adăugată la cunoașterea existentă », aspecte în totală interdependență.

Desfășurarea cercetării - Etape

Fundamentarea strategiei a constat în etape de studiu și cercetare detaliată privind :

- analiza (SWOT) și identificarea punctelor slabe și amenințărilor, măsuri de contracarare,
- scenarii pe viziuni pesimiste, realiste și optimiste, pe termene scurt-mediu-lung,
- resurse umane-materiale-financiare,
- indicatori și decalaje,
- acțiuni ce urmează a fi întreprinse în viziunea strategică și responsabili sectoriali și naționali.

Țintele generale sunt orientate pe:

- Menținerea situației României la nivelul punctelor tari din analiza SWOT,
- Înlăturarea cauzelor considerate ca puncte slabe în analiza SWOT,
- Valorificarea oportunităților considerate în analiza SWOT,
- Evitarea amenințărilor și constrângerilor prevăzute în analiza SWOT.

Pentru o perspectivă largă, cercetarea a fost completată și cu Ancheta Delphi, alături de studiul documentelor strategice actuale, ca suport al Acordului de Parteneriat, dar și al altor documente.

Teze ale Societății cunoașterii

Resursele principale ale Societății cunoașterii, formate din elementele de cunoaștere, competențele individuale și de grup (colective), constituie fondul strategic.

Transferul cunoștințelor se face prin educație și instruire, iar circulația și valorificarea lor sunt facilitate de infrastructurile informatice, de comunicare, de sistemele de creație și de mijloacele de informare în masă. Bibliotecile sunt principalul mijloc pentru acumularea și prezervarea sigură și perenă a cunoștințelor. Pentru crearea, transferul și valorificarea cunoștințelor acumulate este necesar un cadru legislativ adecvat și instituții cu roluri specifice.

Constatări; Strategia la cele 3 orizonturi de timp

Cunoșterea, ca element cheie al societății, pornește de la elementele de bază ale vieții, dar și de la nivel particulă la univers, de la microcosmos la macrocosmos.

Elaborarea strategiei urmărește scenarii pe baza viziunii de perspectivă globală în domeniul cunoașterii și are în atenție :

- cele mai presante **provocări globale** ale timpului nostru, tehnologia digitală, multilingvismul, migrația și globalizarea,
- **omniprezența comunicațiilor mobile și internet-ului** în bandă largă, a tehnologiilor și a ritmului accelerat al inovației în tot ceea ce ține de spațiul și mediul digital,
- **diferențele accesului la cunoaștere** la nivelul țării, dar și global,
- **prezența factorilor de risc cibernetic**, amenințări și vulnerabilități noi în cazul digitizării și stocării cunoașterii cu **prioritate în mediul digital**,
- **degradarea fondului prezent de depozitare a cunoașterii**.

Elaborarea strategiei România – Societate a cunoașterii – se consideră ca un instrument esențial pentru dezvoltarea economică, socială și culturală a României, dar este dependentă de cultură și educația aferentă, de legislația pentru impulsivarea creației în cercetare / inovare, proiecte și în prezent și în publicarea electronică.

Factorii generatori ai scenariilor sunt:

- Pesimist – indicatorii scăzuți actuali: demografici, economici, sănătate, educație, CDI,
- Realist – apartenența la UE, la zona Euro, la spațiul Schengen și mobilitatea pe glob,
- Optimist – potențialul uman, prognoze macro optimiste, resurse, stabilitatea geopolitică.

Scenariile de acțiune prevăd posibilitățile:

- Integrarea puternică a României în UE,
- Integrarea cu păstrarea suveranității.

Problema ce derivă din strategie este **reflectarea temei în contextul privind suveranitatea și identitatea națională**, aceasta fiind posibilă, în condiția de membră a UE, prin competitivitate economică, instituțională și financiară.

Viziunea

Asistăm la o transformare a tot ce ne înconjoară, ca individ sau cetățean român, a mediului în care creștem, ne educăm și trăim, într-unul ce devine digital. Depozitarea cunoașterii și informației, educația bazată pe tehnologia informației, administrarea și gestionarea informatică transformă societatea. Educația, cunoașterea se transformă pe baze informatice, în proporție totală, societatea este

supusă unor cerințe noi, legate „obligatoriu” de cunoaștere, modul de depozitare al cunoașterii, dar și a valorii ce trebuie adăugate în viitor la cunoașterea prezentă.

Strategia pentru Societatea cunoașterii privind dezvoltarea României până la atingerea nivelului mediu în UE este dependentă de multe dintre documentele strategice actuale ce marchează parcursul României pe termen scurt până în 2020 în baza Acordului de Parteneriat cu UE și a strategiilor existente pentru toate domeniile strategice abordate în Strategia Academiei Române.

Subiectele de impact

1. Caracteristicile Societății cunoașterii

Setul de subiecte de interes privind caracteristici este dependent de:

a. caracteristicile definerii ale Societății cunoașterii:

- - cunoașterea activă individuală și colectivă,
- - cunoașterea acumulată și valorificarea ei inclusiv prin cercetare-dezvoltare,
- - depozitarea, utilizarea, generarea, digitizarea și accesul.

b. noile evoluții tehnologice și efectul în viziunea strategiei:

- a) Big data, Cloud Computing, Internet și digitizarea pe de o parte și
- b) Biblioteca ca depozitar și generator de cunoaștere, creația științifică, arta și cultura, Patrimoniul Cultural Imaterial.

Fiecare element amintit **generează valoare adăugată** în procesele moderne de educație, cercetare, inovare, cunoaștere.

c. resursele și impactul socio-economic legat de riscurile asociate.

Riscurile de pierdere în spațiul digital privat sau public pot genera catastrofe, dezastre informatice cu impact în prezervarea cunoașterii acumulate.

Este necesar ca procedurile să fie asociate cu politici și educație, prevenție. Instituțiile din domeniu trebuie să acopere problemele curente.

Resursele nu pot fi limitate doar la cele monetare. Ele sunt deopotrivă:

- elementele de cunoaștere (evaluate sau nu în termeni monetari),
- forța de muncă și creație,
- infrastructurile TIC (Tehnologia Informației și Comunicațiilor), de cercetare și cele de depozitare a cunoașterii (bibliotecile),
- corpul adecvat de legi,
- instituțiile necesare.

Resursele trebuie identificate și estimate în termeni monetari sau calitativi. Este necesar să se prefigureze impactul elementelor de cunoaștere asupra economiei, calității vieții și mediului, formelor de organizare.

2. Competențele individuale și colective

Caracteristicile prezentate generează și cerințe de competențe adecvate.

Competențele devin o țință, o caracteristică de natură umană sau instituțională, dar ele trebuie să fie de natură să acopere și tot cadrul strategic, organizatoric și funcțional.

3. Aportul activităților de CDI (Cercetare-Dezvoltare-Inovare) la crearea de elemente de cunoaștere

În societatea modernă activitatea CDI (Cercetare-Dezvoltare-Inovare) este cea care contribuie la crearea de elemente de cunoaștere.

4. Cadrul legislativ și de acte normative necesare

Domeniul strategic, infrastructura instituțională și depozitară a cunoașterii are ca suport de reglementare, funcționare un cadru legal bine definit, dar care trebuie actualizat în contextul evoluției tehnologiei și societății.

5. Instituții și organizații

Depozitarea și serviciile sunt asigurate de un larg cadru instituțional și educațional:

Biblioteca Națională a României

Biblioteca Academiei Române și filialele sale din Iași, Cluj-Napoca și Timișoara.

Bibliotecile școlare, universitare, municipale, orășenești, bisericesti, etc.

ANBPR | Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice.

ABBNR | Asociația Bibliotecarilor din Biblioteca Națională a României.

Asociația Bibliotecarilor din România.

Cadrul guvernamental este cel care reglementează și asigură dezvoltarea domeniului.

6. Infrastructura

- *Infrastructura de prelucrare, transmitere și răspândire a elementelor de cunoaștere* (mijloacele de prelucrare automată a datelor și informațiilor, sistemele de comunicații, instrumentele media)
- *Infrastructura de prezervare și depozitare a elementelor de cunoaștere* (biblioteci, arhive, muzee).

Patrimoniul instituțional (conform unor studii mai vechi ANBPR) este deservit de circa 5000 bibliotecari și format din Patrimoniul de Biblioteci, peste 2900 de biblioteci care constituie sistemul bibliotecilor publice, alcătuit din biblioteci județene, biblioteci orășenești și biblioteci comunale. Astfel, avem 4 biblioteci naționale, 8691 din învățământ (106 superior, 8585 școlare, 2914 publice – 42

judetene, 264 municipale și orășenești, 2608 comunale), la care se adaugă bibliotecile de instituții sau organizații civile și religioase. Tendința este de descreștere a numărului.

Ca referință, în Germania există cam 14 300 biblioteci și circa 107 universități posedă fiecare între 2,7 milioane și 3,7 mil. de cărți. Multe universități vechi au până la 7 milioane de volume. Bibliotecile sunt puternic descentralizate și fiecare instituție își formează independent biblioteci proprii ; din această cauză este dificil de avut un total exact. În cea mai mare asociație profesională sunt 1700 de membri, dar sunt mulți alți bibliotecari neafiliați. 426 de școli tehnice superioare au biblioteci proprii cu 182 de milioane de medii stocate pentru 2,8 milioane de studenți. Biblioteca are 5 angajați în medie.

7. Indicatorii sintetici ai Strategiei societății cunoașterii

Identificarea indicatorilor strategici trebuie să se rezume la:

- direcțiile strategice de urmat și cu rol determinant în generarea cunoașterii, asociate domeniilor: educație, sănătate, economie, știință-tehnologie, securitate informatică, energie, apărare, hrană și societate;
- decalajele ce trebuie depășite pentru dezvoltarea României până la atingerea nivelului mediu în UE, prin comparație cu nivelurile de dezvoltare ale unor țări care sunt în prezent pe pozițiile medii în diferite domenii;
- analiza istorică a salturilor în cunoașterea românească și a factorilor care le-au generat.

Perspectiva implementării strategiei **societății cunoașterii** este argumentată și prin rezultatele unui studiu care arată tendințe pozitive în ciuda unor statistici defavorabile:

- În 87,9% dintre gospodăriile cu școlari aflați în clasele 0–12 din România există cel puțin un computer (desktop PC, laptop, tabletă, mini PC). Ponderea gospodăriilor în care nu există un PC este semnificativ mai mare în mediul rural (19%) față de mediul urban (5%). Din totalul gospodăriilor în care se află cel puțin un PC, în 61% din acestea copiii folosesc PC-ul exclusiv, arată un **studiu Intel** realizat în colaborare cu GfK România¹.
- În mediul rural, în doar 4 din 10 gospodării, școlarii au un PC pe care îl folosesc preponderent aceștia.
- Barometrul de Consum Cultural 2015, studiu realizat de către Departamentul de Cercetare al Institutului Național pentru Cercetare și Formare Culturală, începând cu anul 2005, pune în evidență printre preferințele românilor „Pe primul loc se situează privitul la TV (96%), vizionarea de filme la TV (84%), ascultarea de muzică (75%) sau radio (66%), urmate de lectura de ziare (42%),

¹ <http://economie.hotnews.ro/stiri-it-21318659-computer-scolari-bani-cost-elevi-familie-laptop.htm>

reviste (32%) sau cărți”, precizează studiul, constatând că topul preferințelor de consum non-public la nivel național se păstrează la fel ca în ultimii zece ani pentru frecvența de 1–2 pe săptămână sau mai des².

La scară națională România a înregistrat în prima jumătate a anului una dintre cele mai rapide **rate de creștere economică** din Uniunea Europeană din ultimii ani, 5,2% (*următorea clasată fiind Slovacia, cu 3,7 la valoarea Produsului Intern Brut / locuitor*), **dar este ajustată cu puterea de cumpărare standard** (*un indicator des folosit pentru nivelul de trai*), aproape de două ori mai mică decât media UE (15). Suntem la jumătate din media raportată de UE (15), cu doar 5% mai mult decât eram în 2008, deci după 8 ani.

8. Identificarea impactului

Măsurile strategice, sunt condiționate de:

- furnizarea de servicii esențiale, factorii dependenți de sistemele de educație, infrastructură de depozitare și preservare,
- criteriile cuantificabile obiective și praguri pentru a se identifica serviciile care să permită identificarea obiectivelor strategice,
- măsuri de gestionare, valorificare, monitorizare și a creșterii valorii adăugate, susținere, reglementare și finanțare.

Măsurile sunt menționate în **context cu rolul permanent, ca prioritate națională, al cunoașterii, pornind de la poziționarea nefavorabilă a României în indicatorii statisticilor europene.**

9. Biblioteca – infrastructura principală de depozitare și generare a cunoașterii

Biblioteca este ea însăși un domeniu strategic, factor de dezvoltare. „Biblioteca”, alături de Academia Română, este un generator de cunoaștere;

- adresează omul ca principalul obiectiv furnizându-i elementele necesare de cunoaștere, pe parcursul întregii vieți, începând cu pașii din familie, școală, biserică, armată, locul de muncă și societate.
- asigură pe termen lung cunoașterea pentru ființa umană, pornind de la triada „Cuvânt – Cunoaștere – Civilizație”, continuând cu viața și cu mediul „socio-economic-tehnic-cultural”;

² <http://www.agerpres.ro/cultura/2016/09/26/barometrul-de-consum-cultural-2015-privitul-la-televizor-vizionarea-de-filme-la-tv-printre-preferintele-romanilor-16-58-33>

- asigură trecerea și sinergia dintre suptorii tipar-digital și viceversa, tiparul fiind dovedit câștigător la scară milenară, digitalul avantajos la procesul de cunoaștere și valorificare actual.

10. Indicatorii principali

Identificarea principalilor indicatori, sintetici și strategici, trebuie să fie ușor de urmărit și măsurabili:

Indicatorii sintetici ai Societății cunoașterii:

- Indicatori privind societatea, cultura, educația populației, decalajele,
- Indicatori privind statul, instituții, cadrul legal, guvernanta,
- Indicatori specifici în context cu Strategia CDI, ai Strategiei Agenda Digitală, Planul NGN.

Infrastructura de creare, preservare și depozitare (biblioteci, arhive, muzee):

- Indicatori referitori la număr edituri, biblioteci, volume, pagini digitizate, utilizatori.
- Infrastructura de creație a elementelor de cunoaștere (CDI).
- Infrastructura de prelucrare, transmitere și răspândire (accesul, sistemele de comunicații, mijloacele de prelucrare automată a datelor și informațiilor, instrumentele media).
- Indicatorii internaționali (DESI, CDI):
- DESI -European Innovation Scoreboard (EIS),
- The Research Excellence Index (REI), The Innovation Output Indicator (IOI).

11. Interacțiuni și impact

O trecere în revistă a evoluțiilor cunoașterii înregistrate în istorie marchează schimbări generate de inițiative politico-strategice, dar mai ales evoluții generate de avansul tehnologic, la care apare și cerința alinierii educaționale. Se impune astfel tratarea strategică atentă pe scenarii de consens și risc.

11.1. Riscuri afectând scenariile strategiei

În contextul actual de (s)cădere demografică, economică, soluția pentru menținerea și stoparea trend-urilor negative și a decalajelor se bazează pe cunoaștere. Soluția rămâne ca fiind cea mai ieftină, simplă și cu efecte benefice în timp, susținând totodată creșterea potențială pe ansablu a societății.

Orizontalele și verticalele tabelului generează **direcțiile continue de acțiune**, care marchează evoluțiile pe cele șase direcții strategice definite de scenarii și termene.

FACTORI DE IMPACT	SCENARIU PESIMIST	SCENARIU REALIST	SCENARIU OPTIMIST
Termen scurt	Continuare emigrație, regres educație, social, decalaj tehnologie	Revenire în educație, diminuare diserepanțe rural-urban, digitale	Finanțare sporită educație, CDI, infrastructură
Termen mediu	Scădere interes pentru cunoaștere, competiție	Cerințe motivaționale noi în accesare servicii, eliminare decalaje	Societatea în progres, susținere și dezvoltare
Termen lung	Slaba creație, digitizare, nefinanțare continuă	Creștere economică, asimilari tehnologice	Adăugare de valoare la cunoașterea existentă

Riscurile actuale, aferente, provin de la cele asociate spațiului digital și infrastructurilor fizice și de comunicare, acces la conținutul și serviciile societății cunoașterii, aspecte nemateriale, dar cu puternic impact financiar.

Câteva puncte slabe, chiar amenințări în calea transformării spre o societate a cunoașterii sunt de menționat.

Un prim element, statistic, este numărul mare de analfabeți și rata mare a abandonului școlar atât general cât și universitar. Factorul economic este decisiv, situație de la care abia acum se adaugă numărul de localități neelectrificate, numărul de persoane analfabete, nivelul șomajului și în final accesul la Internet și infrastructuri.

Toate acestea, în ciuda faptului sau poate pentru că densitatea populației României cu 84 locuitori/km², pare un loc relativ gol, numai bun, *în sens negativ nouă*, pentru a fi impusă o societate deschisă pentru alte sisteme ale cunoașterii, inclusiv pe baze religioase.

Întrebări ce trebuie să capete răspuns pentru coerența întregii strategii a A.R.:

- Cât din economie aparține României?
- Cât din valoarea adăugată rămâne în România?
- Cât din resursele umane educate rămân în România?
- Cât din diferențele sociale ale României față de țările UE putem acoperi?
(*ne referim la școală-stradă-spital și apă-canal-loc de muncă- infrastructură*)
- Cât costă inacțiunea în domeniile strategiei?
- Ce indicatori reflectă aceste întrebări/răspunsuri?

Sistemele de management ale sistemelor informatice, suport ale depozitării cunoașterii din toate domeniile, trebuie să facă față și situațiilor de securitate informatică.

O campanie de cunoaștere și educare privind riscurile asociate securității datelor și metodele de a le contracara este absolut necesară alături de măsuri pentru:

- Securitatea rețelilor de comunicații la depozitarea cunoașterii,
- Securitatea datelor stocate în bibliotecile digitale, cloud,
- Securitatea echipamentelor folosite în stocarea și prezervarea cunoașterii,
- Crearea de copii de rezervă & redundanța depozitelor de cunoaștere, centrelor de date,
- Stabilirea de privilegii de acces strict necesare și securizarea datelor critice.

A. Scenariul cu elemente majore de risc, “pesimist”

Acest scenariu presupune perpetuarea factorilor de amenințare și perpetuarea unor puncte slabe identificate din faza analizei SWOT.

Scenariul privind integrarea medie și moderată la nivel european (2018, 2028)

Se impune evitarea unor riscuri generate de lipsuri ca:

- Un sistem de structuri instituționale și cadru legislativ capabil să facă față amenințărilor;
- Sisteme de educație continuă, deschisă, multidisciplinară, cercetare-inovare deschisă, implicarea cetățeanului în procesele de cercetare și inovare; diversificarea surselor de finanțare a CDI;
- Un organism consultativ reprezentativ la nivel național pentru politicile de dezvoltare a societății cunoașterii;
- Structuri guvernamentale și multi-instituționale dedicate valorificării oportunităților societății cunoașterii.

Scenariul privind integrarea puternică la nivel european (2038)

Se impune evitarea unor riscuri generate de lipsuri ca:

- stabilirea unui parcurs de perspectivă globală în domeniu, bazat pe resursele existente, dar și pe o finanțare adecvată pentru investiții;
- Infrastructuri pentru prezervarea, transmiterea și valorificarea elementelor de cunoaștere.
- România, fiind menționată pe locuri cu puternic factor de decalaj și risc, trebuie cu prioritate să stopeze și apoi să înlăture aceste cauze.

B. Scenariul între consens și risc, „realist” sau mediu ponderat

Precizarea rezervelor pentru cazurile de forță majoră/catastrofe trebuie să țină seamă de concluziile rapoartelor de analiză a patrimoniului, a tezaurului național depozitat în muzee, biblioteci, arhive și chiar școli și universități.

În volumule de *Strategie*, Tema 10, se prezintă principalele elemente instituționale și financiare marcând și elementele de risc macroeconomic atras. Stoparea declinului, decalajelor și schimbarea sensului negativ în evoluții marchează traiectoria cadrului strategic de urmat.

Evoluțiile în cunoaștere au fost generate de tehnologie, iar ideea de „consens și risc realist” a tratării pe scenariul de bază în cadrul strategiei trebuie asociată cu ceea ce ține de digitizare, creație științifică, internet.

C. Scenariul de consens, „optimist” asociat pe cele două etape

Scenariul privind integrarea medie și moderată la nivel european (termen scurt–2018 și mediu– 2028)

- se impune, ca o primă țintă identificarea „Resurselor principale ale Societății cunoașterii”, completarea unui Patrimoniu General de ordin informatic (cibernetic), care să definească în forme neechivoce elementele de cunoaștere (cunoștințele).
- se impune: cunoașterea principalelor surse ale elementelor de cunoaștere; alocarea de fonduri; diversificarea în cercetare-dezvoltare, astfel încât să se permită folosirea rezultatelor în educarea de la simplu cetățean, începând de la vârsta de 10 ani și până la senectute (instruirea pe toată durata vieții – LLL), inclusiv a specialiștilor.

Scenariul privind integrarea puternică la nivel european (termen lung 2038)

- stabilirea unui cadru strategic privind transferul cunoștințelor prin educație și instruire; circulația și valorificarea acestora,
- ținerea ritmului cu evoluția tehnologiilor informației și comunicațiilor, utilizarea în proiecte și în publicarea electronică, în digitizare,
- lansarea de programe naționale de investiții în biblioteci care sunt principalul mijloc pentru acumularea și prezervarea sigură și perenă a cunoștințelor.

În esență, trebuie susținut demersul prin implementarea de politici publice privind măsuri de consolidare, de cooperare inter-instituțională și public-privată, în paralel cu un proces educațional intens de la vârste fragede până la maturitate, în completă armonie cu tehnologia.

Conștientizarea cu privire la importanța cunoașterii conduce implicit la raportul filosofic cultură-cunoaștere. Acesta impune sinergia strategică între temele strategice.

Legislația aplicabilă la nivelul României trebuie revizuită și implementată în context cu noua strategie a României.

Decalajele istorice pe infrastructură, sănătate, educație, informatizare etc. trebuie analizate și din perspectiva „cunoașterii”, conectarea la cunoașterea națională și internațională.

Elementele reunite constituie împreună Scenariul de consens, „optimist”, asociat celor două etape.

11.2. Acțiuni propuse

Acțiunile sunt desprinse din situația marcată de indicatorii statistici:

1. Realizarea unui salt calitativ în domeniile prinse în:
Clasele de indicatori UE (DESI – *Conectivitate, Capital uman, Utilizare Internet, Integrarea tehnologiei digitale, Servicii publice digitale*), ce plasează România doar pentru 2–3 subindicatori din 36 pe poziția 2–9, în rest este pe ultimele două poziții la nivel european.
2. Utilizarea tehnologiilor generice/KETs (nanotehnologiile, microelectronică și nanoelectronică, biotehnologiile, fotonica, materialele avansate, tehnologiile avansate de fabricație, software).
3. Stimularea IMM-urilor și valorificarea finanțărilor oferite de UE pentru utilizarea rezultatelor CDI, a cunoașterii în noile tehnologii.
4. Menținerea ritmului de dezvoltare de cel puțin 5%, superior celui european UE, cu creșterea bugetelor pentru Educație (6%), pentru CDI (minimum 2%, orientarea pe produse și servicii de nișă pe piața globalizată), pe infrastructură.
5. Educarea continuă a populației active, din mediul rural, însușirea cunoștințelor ICT și alfabetizarea digitală a persoanelor în vârstă sau a celor cu carențe în educație.

Mesajul strategiei trebuie transmis printr-un mod care să conecteze acțiunile pe scenariile și termenele stabilite, cu ținta de **atingere a unui nivel mediu regional sau european**.

EVOLUȚII ȘI ȚINTE CĂTRE UN NIVEL MEDIU REGIONAL SAU EUROPEAN	SCENARIU PESIMIST TERMEN SCURT	SCENARIU REALIST TERMEN MEDIU	SCENARIU OPTIMIST TERMEN LUNG
Competențele individuale și colective	creștere ușoară, asimilare	regional*	european *
Aportul activităților de CDI	stabilitate	dezvoltare	regional
Corpul de acte normative	alinieri	regional	european
Infrastructura suport	dezvoltare	regional	european
Infrastructura de rezervare și depozitare a cunoașterii	stabilitate	creștere ușoară	regional
Instituții responsabile	dezvoltare	dezvoltare	regional
Indicatorii sintetici ai Societății cunoașterii	stabilitate	creștere ușoară	regional

*Nivelul regional reprezintă țările est-europene, iar cel european constituie ținta de nivel mediu

11.3. Plan strategic național de acțiuni

Pe termen scurt acțiunile strategiei vizează subdomeniile pe întregul spectru național.

Conștientizarea, responsabilizarea pentru rolul educației în conceptul de societate a cunoașterii, finanțarea și investițiile pentru crearea Patrimoniului digital aliniat cu cel clasic prin digitalizare, prin aportul CDI la cunoaștere, cu păstrarea elementelor de identitate națională, constituie tematica transversală a strategiei.

Pe termen mediu acțiunile prevăzute și specifice celor trei domenii strategice sunt: creștere și dezvoltare.

Scenariul pe termen mediu este unul realist în context cu capacitatea de a implementa pe fond viziunile strategice, cu racordarea la transformările europene, centrarea pe cetățean.

Pe termen lung acțiunile trebuie să aibă un caracter de continuitate cu etapele anterioare.

Evoluțiile din domeniul tehnologiei, a comunicațiilor, a implementării serviciilor electronice în societate permit o abordare conceptuală nouă în domeniul cunoașterii umane și științifice, a unor noi tipuri de servicii social-media generatoare de o cunoaștere revoluționară, specifică mediului și spațiului digital.

A. Integrarea strategiilor guvernamentale elaborate pentru termen scurt

Un prim nivel de integrare este cu strategiile domeniului, bibliotecii, arhive, muzee, centre de date depozitare ale cunoașterii sub toate formele materiale de depozitare.

Strategiile sectoriale ale domeniului bibliotecii sunt:

1. Strategia de comunicare, 2. Strategia de promovare (advocacy), 3. Strategia pentru dezvoltare profesională, 4. Strategia pentru dezvoltarea unui spațiu european al cunoașterii comun.

Integrarea strategiei se va face și cu cele guvernamentale elaborate pe termen scurt/mediu/lung prin documentul strategic Acordul de Parteneriat 2014–2020 și strategiile suport.

O corelare mai puternică, interoperabilitate cu celelalte strategii elaborate și viziunea documentată a Strategiei AR, trebuie punctată cu elemente comparative.

SINTEZA direcțiilor strategice de dezvoltare a României pe următorii 20 de ani trebuie să aibă în vedere că subiectul Temei 10 este unul fundamental pentru toate direcțiile strategice, pe care trebuie construite și alte strategii, nu doar cele strâns conectate din Proiectele 1, 4, 6, 9, 11.

Strategia elaborată în Proiectul 10 completează alte strategii sau proiecte în derulare: agenda digitală, educație, cercetare, competitivitate, protecția proprietății intelectuale.

B. Posibilități de integrare cu strategiile guvernamentale elaborate pe termen scurt.

Domeniul cunoașterii cărui i se adresează Tema 10 din Strategia AR este fundamental pentru toate celelalte 10 strategii, constituind în fapt o sinergie a acestora și amintim pe cele cu un impact major și care trebuie să își aducă aportul total la „societatea cunoașterii”:

INTEGRARE	CORELARE ȘI IMPACT
(1) Școala și educația în viziunea Academiei Române	(9) Cultura românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa multilingvistă, cultura electronică
(7) Sănătatea – de la biologia moleculară la medicina personalizată de vârf în România	(5) Securitate și siguranță alimentară (6) Economia și calitatea vieții

Corelațiile între diverse domenii ale Strategiei AR apar între cel al societății cunoașterii, având în vedere impactul societății informaționale, al revoluțiilor tehnologice din domeniul comunicațiilor, economiei, energiei, sănătății, cercetării și inovării, conducând România în era globalizării – spații și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru și moderație (Tema 11).

Domeniile înrudite cu cadrul de funcționare informatic și de comunicații necesar societății cunoașterii bazate pe tehnologia informației sunt: *Învățământul și educația*, care rămân pilonii societății cunoașterii.

Sănătatea, cunoașterea elementelor de bază în igienă, prevenție și conduită sunt o garanție a dezvoltării armonioase a individului și societății.

Fenomenul de îmbătrânire a populației devine și mai alarmant, având în vedere scăderea numărului total al populației oficial declarate, de la nivelul din anul 1990, respectiv 23 milioane, la cel înregistrat cu ocazia ultimului recensământ din 2011, de 20 de milioane. Populația înregistrează un efect vizibil de îmbătrânire în ultimii 25 de ani. Ponderea populației cu vârsta sub 9 ani a scăzut de la 15,1%, nivelul înregistrat în 1990, la doar 10,43% în 2011. Ponderea populației cu vârsta peste 70 de ani a crescut de la 6,2%, nivelul din 1990, la 10,86% în 2011.

Concluzii

Existența spațiului digital, spațiului cibernetic național și european și a creației intelectuale în suportul/mediul digital sunt elemente strategice cu impact în evoluția pe următorii 20 ani dar și pe ansamblu a societății românești.

Strategia va răspunde la oportunitățile și amenințările viitoare în cunoaștere:

- Serviciile globale în Internet: Google, Wiki... Gmail, Yahoo, YouTube, Facebook, Twiteer, alte medii de socializare digitale sau depozitare ca Google Drive, ce conduc ca cea mai mare parte a activității să fie online, dar înregistrată în detaliu de furnizori străini.

- Concentrarea tehnologică va aduce beneficii incontestabile, dar aduce și riscuri pe măsură.
- Riscurile spațiului digital și societății cunoașterii par nemateriale, dar sunt puternic financiare.

Rolul strategiei este tocmai cel de îmbunătățire pe capitolele de cunoaștere, conștientizare și combatere a amenințărilor și punctelor slabe menționate.

Noile construcții ale cunoașterii din spațiul virtual pe tehnologii Cloud, Open and Big Data sau Europeana, nasc pentru securitatea și protecția proprietății intelectuale un nou val de probleme, ale depozitării cunoașterii ce vor trebui reglementate și prinse în viziunile strategice de dezvoltare.

Dispariția barierelor în comunicație, depășirea limitărilor în informare introduc o nouă paradigmă în domeniul strategiei cunoașterii și deschid orizonturile strategiei pentru următorii 20 ani.

Orientarea spre construcțiile smart (inteligente) precum 'smart library, city, grid, car, house' conectate cu Big Data și Open Data sau Cloud Computing devin perspectiva de evoluție, acestea în contextul unei populații educate ('smart people'), populație posedând un grad ridicat de cunoaștere!

Se semnalează problemele urgente:

- rolul bibliotecii ca generator de cunoaștere, de a aduce valoare adăugată la cunoașterea depozitată,
- problema indexării și catalogării patrimoniului deținut, care se pune primordial și alte acțiuni specifice ca digitizarea,
- viitorul digital al bibliotecii și al serviciilor oferite, al accesării ei.

Tendențele internaționale, evoluțiile și lecțiile acumulate rămân totuși elementele noi ce trebuie luate în calcul de strategie.

Societatea Bazată pe Cunoaștere devine un țel strategic atât din punct de vedere al transformării societății, cât și al evoluției tehnologice.

Cunoașterea în detaliu a elementelor de cultură generală, a resurselor strategice și a rolului jucat de cultură, cultura electronică; vor permite cetățenilor o participare și un rol activ în societate.

Cunoașterea și aplicarea unei meserii, a vieții economice, a deprinderilor informatice vor permite cetățeanului o calitate superioară a vieții, menținând securitatea acestuia pe toate planurile.

Cunoașterea elementelor de identitate națională, istorice și cadrului global geo-politic, de securitate regională și economică, resurse și energie, sunt elemente majore de continuitate și dezvoltare într-o societate a cunoașterii.

Concluzii extrase din Rapoartele de la Filialele Bibliotecii Academiei Române Filiala Cluj-Napoca

În ceea ce privește bibliotecile și evitarea unui declin al rolului acestora în societatea de azi și de mâine, este necesară revizuirea obiectivelor și a priorităților instituționale.

Este oportună depășirea stadiului de „unitate”, care prezervă cunoașterea și asumarea unei funcții de producere de cunoaștere:

- Înmulțirea numărului proiectelor de cercetare în care bibliotecile să fie parte activă și nu doar „auxiliare” ale cercetării;
- Creșterea numărului specialiștilor (a celor cu titlul de doctor) în biblioteci.
- Crearea de centre de cercetare specifice biblioteconomiei, bibliologiei și științei informației;
- Implicarea bibliotecilor (și inclusiv a temelor specifice de cercetare ale acestora) în programe și proiecte inter-, multi- și trans-disciplinare;
- Apariția unor publicații de specialitate, care să aspire la includerea lor în bazele de date „Web of Science”.

Filiala Iași

Concluziile au scos în evidență direcțiile de dezvoltare pentru următoarele două decenii, biblioteca trebuind să se re poziționeze ca o instituție de importanță strategică, fiind parte componentă în rețeaua organizațiilor specifice cunoașterii, necesitând dezvoltarea unei infrastructuri de cercetare digitală, funcționând ca un sistem tehnologic, participând activ la procesul de cercetare și la procesul de valorificare și diseminare a cercetării, scopul final fiind acela de a crea cunoștințe.

Materialul constituie o sinteză a prezentărilor susținute de V. Gafta în seminariile etapei 2, faza IV a Temei 10 și altor teme.

Anexa 2.2 Infrastructura: Depozitele de cunoaștere – biblioteca

MIHAELA DRAGU, NADIA PETRE, CLAUDIA LUNGU

Din perspectiva unei strategii de dezvoltare a României, patrimoniul cultural național poate fi considerat ca cea mai importantă resursă culturală ce poate genera dezvoltare economică durabilă. Patrimoniul cultural național, în care bibliotecile, prin conținutul lor, își găsesc o poziție de excelență, constituie o resursă strategică, un vector de identitate națională și de promovare a României, cu contribuții importante în evaluarea de către UE a nivelului de țară. O integrare reală în structurile europene este mai accesibilă prin cultură, iar patrimoniul cultural național are dimensiunea esențială a dezvoltării, prin valențele sale creative reprezentând o sursă de progres.

BIBLIOTECILE – DEFINIȚII ȘI PERCEPȚII

- instituții unice, perene, de importanță strategică în societate, depozitare ale cunoașterii naționale și universale
- locuri de prezervare a memoriei culturale a țării
- locuri de elită ale organizării cunoașterii, de gestionare a informației, conținând referințe intangibile ale identității românești, valori patrimoniale, care reprezintă cultura română în lume

- locuri în care se capitalizează unicitatea acestor valori și se oferă informații ale cercetării specializate, cu contribuții la progresul cunoașterii
- locuri de acces liber la cunoaștere și de diseminare largă a cunoștințelor

Conform Legii bibliotecilor – Legea 334/2002, art. 1, bibliotecile au ca atribuții principale:

- constituirea, organizarea, prelucrarea, dezvoltarea, prezervarea și conservarea colecțiilor de documente în orice format și pe orice suport din toate domeniile cunoașterii, pentru a facilita utilizarea lor în scop de informare, cercetare, educație sau recreere;
- constituirea, structurarea, asigurarea accesului și păstrarea în timp a colecțiilor de documente digitale;
- inițierea, organizarea și desfășurarea de proiecte și programe culturale, științifice și educaționale, inclusiv în parteneriat cu autorități și instituții publice, cu alte instituții de profil sau prin parteneriat public-privat (art. 1)

Conform art. 39, colecțiile bibliotecilor pot fi formate din următoarele categorii de documente: cărți, resurse în continuare, manuscrise, microformate, documente cartografice, documente de muzică tipărite, documente audiovizuale, documente grafice, documente electronice, documente fotografice sau multiplicare prin prelucrări fizico-chimice, documente arhivistice, alte categorii de documente, indiferent de suportul material.

BIBLIOTECILE – TENDINȚE CONTEMPORANE

- Noile tehnologii conduc la transformări profunde la nivelul instituției Bibliotecii, la redefinirea ei ca loc deschis al cunoașterii (implicarea de acțiuni colaborative și lucru în rețea).
- Dezvoltarea conținutului patrimonial al Bibliotecii este o necesitate, iar strategia de conținut presupune tranziția de la cunoștințe stocate la o cunoaștere de înalt nivel tehnologic (cunoaștere inteligentă).
- Bibliotecile trebuie să facă față noilor provocări tehnologice și logistice, adaptându-se pentru a oferi mai mult conținut dincolo de premisele lor fizice și ținând cont de cadrul legal al proprietății intelectuale.
- Este necesară dezvoltarea unei infrastructuri de cercetare digitală, în condițiile unui aflax informațional care presupune gestionarea și partajarea de cantități din ce în ce mai mari de date pentru a crea cunoștințe.

STAREA ACTUALĂ A SISTEMULUI DE BIBLIOTECI

PUNCTE TARI

- oferă resurse primare în cercetare, învățământ, educație etc., pe domenii multi-și interdisciplinare, unele dintre ele noi și complexe

- contribuie la organizarea cunoașterii de pe poziția unor instituții de elită, având expertiză documentară și oferind informații procesate, ce aduc plus valoare
- există un sistem național de biblioteci ce beneficiază de un cadru legislativ de funcționare
- există capacitatea de a accesa fonduri structurale în vederea derulării de programe strategice care să valorifice conținutul documentar al colecțiilor de patrimoniu
- valorificarea conținutului patrimonial al bibliotecilor este o expresie a diversității în plan regional și etnic (multiculturalitate, multilingvism)
- Biblioteca încă beneficiază, la nivelul societății, de un capital simbolic de recunoaștere a misiunii.

PUNCTE SLABE

- numărul bibliotecilor a scăzut semnificativ, iar spațiile existente sunt insuficiente
- diminuarea numărului personalului de specialitate (reduceri la nivelul sectorului bugetar), cu afectarea unor activități specifice
- infrastructura necorespunzătoare, majoritatea bibliotecilor din sistemul românesc necesită modernizări, raportat mai ales la exigențele mediului digital actual
- programul național pentru digitizarea resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României (Patrimoniul documentar scris - biblioteci) se derulează lent
- Comisia Națională a Bibliotecilor nu este funcțională din anul 2008
- învățământul biblioteconomic românesc și-a redus ponderea în structura organizatorică a universităților

OPORTUNITĂȚI

- diversificarea surselor de finanțare legate de conservarea, restaurarea, prezervarea, cercetarea și valorificarea conținutului patrimonial din biblioteci
- aplicarea noilor tehnologii ce permit o abordare modernă a activităților specifice legate de valorile patrimoniale
- diversificarea modalităților de accesare a resurselor în format digital (noi dispozitive pentru utilizatori diverși)
- trecerea bibliotecilor în rețea, având la bază un sistem informațional deschis, și dezvoltarea activităților colaborative
- inserarea Bibliotecii în rețeaua organizațiilor specifice cunoașterii, ca partener activ în sprijinul cercetării

AMENINȚĂRI

- necorelarea cadrului legislativ cu schimbările și tendințele din domeniu
- criza spațiilor adecvate (retrocedări de clădiri, creșterea volumului de publicații)

- subfinanțarea continuă a bibliotecilor și scăderea accentuată a interesului autorităților, sectorul rămânând marginal în raport cu prioritățile guvernamentale
- creșterea constantă a cheltuielilor de funcționare și întreținere a bibliotecilor
- vulnerabilități în managementul bibliotecilor, legate de schimbările dese din plan politic
- concurența celorlalte medii informaționale
- scăderea constantă a consumului de carte și alte publicații

LINII DE DEZVOLTARE

- Bibliotecile sunt instituții unice în societate, depozitare ale cunoașterii naționale și universale.
- Direcțiile de dezvoltare pentru următoarele două decenii trebuie să reconstruiască această instituție de importanță strategică și să o re poziționeze în contextul evoluțiilor din societatea cunoașterii.

Analiza a urmărit următoarele aspecte:

- număr de biblioteci, personal, competențe
- tehnologii, cercetare, dezvoltare instituțională
- cadru legislativ

NUMĂRUL DE BIBLIOTECI

Până în anul 2038, numărul bibliotecilor trebuie să crească cu cca 400 de unități administrative față de situația curentă.

Cifra ține cont de deficitul înregistrat la nivelul diverselor tipuri de biblioteci (cele mai afectate fiind cele publice și școlare prin acțiuni ale factorilor decizionali, uneori abuzive, prin pierderea locațiilor de funcționare etc.). Fiecare comunitate are dreptul la informare, deci la o bibliotecă.

Analiza a plecat de la necesitățile informaționale ale utilizatorilor, s-a ținut cont de procesele obiective din societatea cunoașterii și de tendințe (amplificarea accesului liber la informație, faptul că se înregistrează o scădere și sub efectul evoluției mediului digital, al accesării de la distanță a resurselor electronice).

PERSONALUL

Pentru susținerea misiunii lor, bibliotecile trebuie să aibă asigurate resurse umane cu capacități performante în utilizarea tehnologiei informatice și în domeniul cunoașterii aprofundate. În ultimul deceniu, personalul din biblioteci a scăzut odată cu limitările bugetare și cu blocarea legislativă a posturilor.

Față de personalul actual, până în anul 2038, numărul de personal din Sistemul Național de Biblioteci trebuie să crească cu cca 1000 de angajați, dintre care, personal de specialitate 800. Cea mai mare parte a bibliotecilor din România funcționează în prezent sub normativele stabilite prin lege și prin standardele internaționale specifice.

COMPETENȚE

Competențele specifice caracteristice societății cunoașterii, introduse în Standardul ocupațional *Bibliotecar studii superioare* din anul 2012, trebuie susținute prin dezvoltarea unui sistem de educație și formare continuă a personalului de specialitate din biblioteci (crearea și gestiunea bazelor de date, managementul informației, agregarea și valorificarea informațiilor, evaluarea nevoilor de informare și de formare ale utilizatorilor).

Este necesar un învățământ biblioteconomic de calitate, care trebuie să se re poziționeze atât din punctul de vedere al programei analitice, cât și din punctul de vedere al statutului de departament în cadrul universității în care funcționează, statut care în unele cazuri a fost pierdut.

NOI TEHNOLOGII

Tehnologiile avansate permit interconectarea bazelor de date ale sistemelor de biblioteci, diversificarea și extinderea serviciilor oferite și o economie de resurse prin partajarea acestora.

Se impune crearea de platforme informatice inovatoare la nivel național, care să permită desfășurarea unitară a proceselor biblioteconomice (Catalog Național Partajat, Biblioteca Națională Digitală etc.), dezvoltarea de arhitecturi Big data, promovarea aplicațiilor în cloud computing, precum și dezvoltarea de programe în domeniul *Digital Humanities*, în vederea valorificării patrimoniului bibliotecilor.

Digitizarea documentelor din biblioteci și integrarea lor în circuitul informațional european și universal rămân o direcție prioritară de acțiune. Numărul de obiecte digitizate trebuie să crească, având în vedere misiunea strategică a bibliotecii de conservare și prezervare a valorilor patrimoniale, de facilitare a accesului la cunoaștere. Peste douăzeci de ani, contribuția bibliotecilor românești la Europeana se va putea apropia de 2 milioane de itemi. În acest moment, contribuția țării noastre la Europeana, de peste 170 000 unități (cca 0,4%, din total existent – 53 milioane), este cu mult sub nivelul propus (targhetul era de 730 000 în 2015).

CERCETARE

Cercetarea depinde din ce în ce mai mult de producția, gestionarea și partajarea de mari cantități de date pentru a crea cunoștințe. Colectarea, structurarea conceptuală și prelucrarea multimodală și multilingvă a resurselor din biblioteci contribuie la facilitarea accesului la informație.

Cercetarea conținutului patrimonial trebuie să se desfășoare multidisciplinar și interdisciplinar, pe tematici noi și complexe. Cercetarea depinde din ce în ce mai mult de producția, gestionarea și partajarea de mari cantități de date pentru a crea cunoștințe. Numărul proiectelor de cercetare în care să fie implicate bibliotecile trebuie să crească, în contextul în care activitățile de cercetare vor impune prezența activă a acestora în cadrul echipelor multidisciplinare.

În sistemul academic, crearea depozitelor digitale instituționale în cadrul bibliotecilor trebuie să reprezinte deja o practică.

Depozitarea rezultatelor proiectelor CDI și a datelor experimentale trebuie reglementată la nivel legislativ și/sau în cadrul instituțiilor existente (biblioteci pentru documente, ICI pentru soft-uri etc.) sau a unei instituții la nivelul MEC, care să preia această problemă (Biblioteca Națională, de exemplu, are parteneriat cu OSIM pentru păstrarea invențiilor).

DEZVOLTARE INSTITUȚIONALĂ

Dezvoltarea Bibliotecii trebuie asigurată prin consolidarea sau crearea unor instituții care să susțină din punct de vedere strategic și operațional, la nivel național, politicile și programele specifice:

- crearea unor structuri funcționale și active în cadrul Ministerului Educației și Cercetării și al Ministerului Culturii cu responsabilități directe pentru bibliotecile din sistemul de învățământ, respectiv bibliotecile publice
- reactivarea Comisiei Naționale a Bibliotecilor
- consolidarea instituțională (buget alocat, personal, locații etc.) a bibliotecilor cu rol metodologic la nivel național sau local (Biblioteca Națională a României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală Universitară București, bibliotecile județene)

CADRUL JURIDIC

Toate acțiunile trebuie susținute prin crearea unui cadru legislativ adecvat.

Trebuie modificate și completate în conformitate cu evoluțiile domeniului și ale legislației europene:

- Legea bibliotecilor, nr. 334/2002, cu modificările și completările ulterioare
- Legea depozitului legal, nr. 111/1995, care va trebui completată cu prevederile aferente depozitului legal digital
- Legea educației naționale, nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare
- Legea privind protejarea patrimoniului cultural național, nr. 182/2000, respectiv Codul Patrimoniului
- Legea parteneriatului public-privat, nr. 178/2010
- Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe, nr. 8/1996, cu modificările și completările ulterioare
- Legea privind angajarea gestionarilor și constituirea de garanții cu modificările și completările ulterioare, nr. 22/1969

În cadrul unui scenariu optimist, Biblioteca va putea să răspundă unor noi realități economice, tehnologice și sociale, prezervând valorile sale durabile. Direcțiile de dezvoltare pentru următoarele două decenii trebuie să reconstruiască Biblioteca – instituție de importanță strategică – și să o re poziționeze în contextul evoluțiilor din societatea cunoașterii.

Bibliotecile din România trebuie să înțeleagă și să transmită spre utilizatori obiectivele unor documente importante, care pot marca parcursul societății și al

lumii în următorii 20 de ani, un exemplu fiind Agenda 2030 – „Transformarea lumii în care trăim: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă”, adoptată pe 25 septembrie 2015 de către ONU. Bibliotecile pot contribui activ la îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) cuprinse în document.

Agenda 2030 trebuie să-și producă efectele la nivel național. Ea va redefini modul în care comunitatea internațională conlucrează în ceea ce privește un angajament global pentru un altfel de viitor pentru oameni și planetă – unul care să aducă omenirea pe calea dezvoltării durabile. Cele 17 noi obiective de dezvoltare durabilă (care vor fi cunoscute sub numele de „ODD”) și cele 169 de obiective asociate vor asigura echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – de mediu, socială și economică.

Accesul la informație este o problemă transversală, care sprijină toate ariile de dezvoltare. Dacă accesul la informație și bibliotecile nu sunt incluse în Planul de Dezvoltare Națională este mai mult decât o oportunitate ratată. Guvernele pot să omită bibliotecile și să găsească alte organizații care să furnizeze acces public, informații și competențe, sau pot să nu recunoască deloc nevoia pentru accesul public. Pentru a evita acest lucru bibliotecile trebuie:

- Să înțeleagă Agenda ONU 2030 și acțiunile de advocacy legate de aceasta ale principalului organism internațional care reprezintă interesele bibliotecilor, The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA);
- Să înțeleagă cum va fi implementată la nivel național și să monitorizeze această Agendă;
- Să organizeze întâlniri cu decidenții guvernamentali ca să demonstreze importanța și contribuția bibliotecilor la implementarea ei, să transmită utilizatorilor obiectivele Agendei;

Documentele convenite de IFLA și Națiunile Unite arată că bibliotecile pot contribui constructiv la îndeplinirea obiectivelor prin:

- Acces public la informații și resurse care îmbunătățesc calitatea vieții oamenilor;
- Formare de noi competențe pentru educație și ocuparea forței de muncă;
- Cercetări disponibile în biblioteci care să susțină educația în domenii prioritare: agricol, medical etc.;
- Alocarea de personal specializat pentru cursuri de alfabetizare digitală și de învățare pe întreaga durată a vieții;
- Acces public la informații despre guvern, societatea civilă și alte organizații;
- Formare de competențe necesare pentru a înțelege utilizarea informațiilor specifice oricărui obiectiv
- Asigurarea unor spații și a unui climat propice dezbaterilor, întâlnirilor, schimburilor de idei în bibliotecă - agora.
- Această implicare a bibliotecilor va determina ridicarea gradului de conștientizare a importanței acestora în societate, atât la nivelul societății, cât și la nivelul decidenților guvernamentali.

ANEXA 2.3 ANALIZA DECALAJELOR FAȚĂ DE ȚINTELE REGIONALE ȘI
EUROPENE
GABRIEL NEAGU

Se evidențiază din punct de vedere financiar următoarele priorități:

- Creșterea investițiilor private în cercetare-dezvoltare
- Creșterea ponderii cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare în PIB
- Alocarea bugetului pentru cercetare-dezvoltare pe criterii de excelență
- Acordarea de facilități financiare pentru întreprinderile care investesc în cercetare-dezvoltare.

Din punct de vedere calitativ, aceste priorități financiare vor trebui subordonate următoarelor obiective:

- îmbunătățirea vizibilității și prestigiului pe plan internațional, prin publicații de înalt nivel științific;
- certificarea calității rezultatelor cercetării prin brevetarea acestora;
- confirmarea calității resursei umane din cercetare prin capacitatea de absorbție a fondurilor europene dedicate pregătirii cercetătorilor de înalt nivel profesional și finanțării proiectelor;
- asigurarea unei dinamici ridicate de pregătire a resursei umane și de angajare a acestora în activități intensive ca expertiză din mediul de afaceri;
- creșterea ponderii la export a produselor și serviciilor cu nivel ridicat de inovare;
- creșterea numărului brevetelor pentru asemenea produse și servicii.

Formularea clară a obiectivelor care derivă din dezideratul reducerii decalajelor cu nivelul regional și cel european stă la baza elaborării scenariilor de evoluție a domeniului cercetare-dezvoltare pe cele trei orizonturi de prognoză.

Sunt prezentate în continuare exemple de acțiuni specifice acestor scenarii, corelate cu resursele necesare, identificate pe baza consultării comunității în domeniu, din faza a III-a proiectului.

Pe termen scurt scenariul realist are în vedere recuperarea decalajului față de nivelul mediu regional și include:

- valorificarea din punct de vedere al consumului de resurse, a corelării existente între tematicile CDI din strategia națională cu cele din programele țărilor vecine prin politicile de specializare inteligentă la nivel european ;
- îmbunătățirea managementului și reducerea surplusului de activități administrative în activitatea de cercetare ;
- creșterea atractivității protecției prin brevete de invenție a rezultatelor cercetării în mediul privat și în cel academic;
- creșterea atractivității și eficientizării colaborării dintre mediul economic privat și mediul academic;
- facilitarea accesului mediului privat la rezultatele cercetării ;
- compatibilizarea atractivității financiare, pentru tinerii cercetători, între sectorul economic privat și cel de cercetare.

Pe termen mediu, scenariul realist are în vedere atingerea performanțelor de top la nivel regional, aflate sub nivelul mediu european, prin:

- identificarea proiectelor majore economice și sociale la nivel național, dedicate dezvoltării sustenabile și identificate pe baza strategiei de țară pe termen mediu și lung, în contextul integrării în Uniunea Europeană și al participării active la cooperarea internațională;
- consolidarea unui număr de 5–7 centre de cercetare reprezentative ca potențial de colaborare la nivel regional și european;
- dezvoltarea coordonată a infrastructurii de cercetare deschise, cu accent pe infrastructura distribuită TIC;
- acces deschis la informația științifică și la date experimentale;
- alocare flexibilă a resurselor prin parteneriate multidisciplinare;
- investiție în competențe și criterii de promovare stimulative;
- construirea de cariere bazate pe educație continuă modulară, multidisciplinară, pe creșterea continuă a ponderii și calității pregătirii doctorale;
- consolidarea parteneriatului educație-cercetare-industrie, prin constituirea de ecosisteme regionale specifice;
- constituirea de fonduri de sustenabilitate locală / regională a activității de inovare;
- sprijinirea participării cetățenilor în activitățile de inovare.

Pe termen lung, scenariul realist are ca țintă de performanță atingerea nivelului mediu pe plan european, pe baza validării acțiunilor din scenariul pe termen mediu, referitoare în principal la infrastructura tehnică și organizațională:

- centre de cercetare reprezentative la nivelul regiunilor de dezvoltare,
- centre de resurse informatice scalabile, cu acces distribuit, orientate pe servicii avansate de date, platforme de e-infrastructuri integrate, bazate pe centre de calcul de înaltă performanță și rețele de bandă largă.

ANEXA 2.4 MENȚINEREA SITUAȚIEI ROMÂNIEI LA NIVELUL PUNCTELOR TARI DIN SWOT

MARIUS GURAN

1. Valorificarea soluțiilor tehnice și tehnologice, pentru asigurarea accesului la Internet de mare viteză, pentru conexiuni de BL.
2. Menținerea unei piețe mature a serviciilor electronice, inclusiv serviciul electronic de achiziții publice (SEAP), prin stimularea înființării și dezvoltării IMM-urilor în acest domeniu (cadru legislativ adecvat și valorificarea fondurilor UE, inclusiv).
3. Diversificarea cererii consumatorilor de servicii ale SI-SC, prin înființarea unor cursuri post-liceale și cerința la angajare a certificării competențelor digitale privind aceste servicii, cu menținerea evaluării și certificării competențelor digitale la absolvenții de liceu.
4. Menținerea absolvenților STEM în sistemul universitar la un nivel ridicat, cu programe de învățământ orientate pe asimilarea tehnologiilor generice (KETs), specifice SI-SC.

5. Disponibilitatea acoperirii cu BL la punct fix, cu 3G și 4G, precum și dezvoltarea rapidă a acoperirii LTE (Long Term Evolution), cu încurajarea investițiilor și aplicațiilor care să folosească asemenea facilități.
6. Existența unor strategii de securitate cibernetică, pentru a câștiga încrederea populației în serviciile specifice SI-SC.

Înlăturarea cauzelor considerate ca puncte slabe în analiza SWOT:

1. Creșterea nivelului scăzut al competențelor digitale și al numărului specialiștilor în TIC, prin restructurarea programelor de învățământ și introducerea prin lege a perfecționării pe tot parcursul vieții (Conceptul LLL).
2. Asigurarea unor costuri promoționale, în raport cu câștigul mediu lunar, la serviciile SI-SC și câștigarea încrederii populației și salariaților în tranzacțiile on-line.
3. Asigurarea unei coordonări la nivel guvernamental a achizițiilor de hardware și software, cu eficientizarea acestor achiziții.
4. Creșterea nivelului investițiilor bugetare și private în activitățile de CDI și transfer tehnologic, prin valorificarea rezultatelor CDI prin produse și servicii cu succes de piață, realizate în IMM-uri și societăți mixte, concepute pe sistemul parteneriatelor public-private, inclusiv cu capital străin.

Valorificarea oportunităților considerate în analiza SWOT:

1. Dezvoltarea unei infrastructuri pentru servicii publice prin proiecte compatibile cu UE și apelând la fonduri europene.
2. Utilizarea tehnologiilor Cloud Computing și a Centrelor de Date, pentru realizarea de sisteme și aplicații eficiente, de tip ecologic.
3. Valorificarea programelor de finanțare naționale și internaționale pentru educație, CDI și a utilizării TIC în diferite domenii.
4. Valorificarea posibilității asigurării interoperabilității sistemelor medicale la nivelul UE, prin crearea de aplicații în sistemul medical românesc.
5. Valorificarea formării pieței unice digitale la nivelul UE și a cererii suplimentare de locuri de muncă prin utilizarea TIC în diferite domenii.

Evitarea amenințărilor și constrângerilor prevăzute în analiza SWOT:

1. Reducerea dificultăților în funcționarea UE și îmbunătățirea sistemului național de accesare a fondurilor UE.
2. Reducerea neîncrederii populației în serviciile internet și în securitatea cibernetică a sistemelor on-line, în fraudă și criminalitatea informatică, prin informare operativă și câștigarea încrederii în tehnologiile de protecție a cetățeanului.
3. Crearea unui sistem de educare a populației active privind competențele digitale și asimilarea acestora pe tot parcursul vieții (Conceptul LLL).

Elaborarea unor viziuni de evoluție

1. Integrarea puternică a României în UE

Integrarea puternică în UE presupune dezvoltarea țării cel puțin la nivelul mediu al țărilor dezvoltate din UE, altfel devine o colonie tehnologică în cadrul UE, ca țară importatoare de tehnologii, produse și servicii cu valoare adăugată mare. Dacă nu se vor realiza activități de CDI cu valorificarea acestor activități în produse și servicii competitive pe piața UE, în diferite forme de asociere cu firme din țări dezvoltate ale UE, de tipul celor prezentate în clasa 6 de indicatori, România va rămâne printre ultimele țări ale UE.

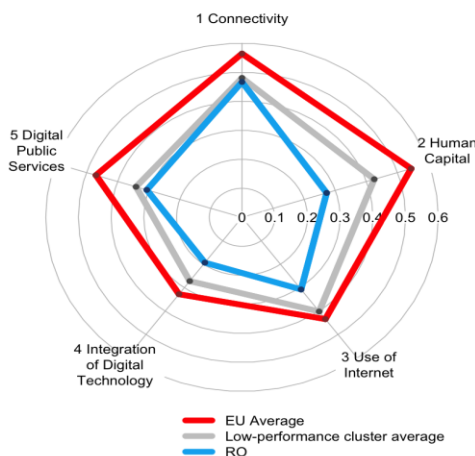
2. Integrarea cu păstrarea suveranității

Păstrarea suveranității nu este posibilă, în condiția de membră a UE, până când țara nu devine competitivă în raport cu țările dezvoltate, devenind o țară exportatoare de produse, servicii și tehnologii. Admiterea ca țară membră a UE a însemnat o adoptare conștientă a limitării parțiale a suveranității naționale.

Perioada următorilor 5 ani este acoperită de prevederile documentelor strategice adoptate: „Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România 2020” și „Planul Național de Dezvoltare a Infrastructurii NGN” (Next Generation Network). În acest context, trebuie respectate obiectivele prevăzute în aceste documente, completate cu eforturile de a investi în continuare în infrastructura de BL.

Perioada următorilor 10 ani trebuie acoperită cu elaborarea documentelor strategice care vor continua pe cele existente, ținând cont de evoluțiile din UE și de modul în care se vor realiza obiectivele prevăzute în documentele existente.

Pe baza datelor completate, pentru cele cinci clase de indicatori DESI, România s-a ar plasa peste media UE, la nivelul țărilor dezvoltate, dacă acestea au ritmuri de dezvoltare inferioare țării noastre.

Clusterul este alcătuit din următoarele țări: Letonia, Slovenia, Ungaria, Slovacia, Cipru, Polonia, Croația, Italia, Grecia, Bulgaria și România
<https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/20150608-desi-2015a-main-rank.png>

Utilizarea tehnologiilor generice/KETs (nanotehnologiile, microelectronică și nanoelectronică, biotehnologiile industriale, fonică, materialele avansate, tehnologiile avansate de fabricație, asociate cu software inteligent) cuprinde următorii indicatori (clasă de indicatori neurmărită de UE):

- 1.1 Utilizarea tehnologiilor generice în producerea de bunuri și servicii competitive și investițiile firmelor în fabricarea lor (% din întreprinderi cu peste 10 angajați)
- 1.2 Proiectele CDI valorificate în produse și servicii cu succes de piață:
  - 1.2.1 Valoarea proiectelor (% din valoarea totală a produselor)
  - 1.2.2 Ponderea TIC în produse și servicii (%)
  - 1.2.3 Aportul din valorificarea proprietății intelectuale în societăți mixte realizate cu țări dezvoltate din UE (% din totalul societăților mixte)
  - 1.2.4 Acumularea de cunoaștere (Intellectual assets), exprimată în număr de patente omologate internațional (PCT- Patent Cooperation Treaty).
- 1.3 Producerea de conținut digital valorificat prin internet (% din întreprinderi cu peste 10 angajați)
- 1.4 Exportul de software (pachete de programe standard) în:
  - 1.4.1 Întreprinderi cu capital românesc (% din totalul întreprinderilor)
  - 1.4.2 Întreprinderi mixte (% din totalul întreprinderilor)
  - 1.4.3 Întreprinderi multinaționale (% din totalul întreprinderilor)
- 1.5 Activitatea de consultanță și outsourcing:
  - 1.5.1 Firme românești și multinaționale (% din totalul întreprinderilor)
- 1.6 Utilizarea TIC în inovare:
  - 1.6.1 Dezvoltarea de produse și servicii inovative, competitive pe piața internă și externă (% din valoarea de piață a produselor și serviciilor)
  - 1.6.2 Numărul firmelor inovatoare (nr.)

Pentru această clasă de indicatori, care nu sunt urmăriți de UE, trebuie elaborată o Hotărâre de Guvern, sau Lege, care să prevadă, începând cu 2016, urmărirea lor prin INS: ce date se transmit la nivel național și la EIS (European Innovation Scoreboard), în care România este clasată ca modest innovator, având indexul sub 50% din media UE, împreună cu Letonia și Bulgaria, pentru a urmări progresul în acest domeniu. În această HG sau Lege este necesar să se impună următoarele măsuri:

- a). Stimularea IMM-urilor și valorificarea condițiilor oferite de UE pentru acest domeniu:
  - Crearea unui mediu legislativ prielnic pentru acest domeniu.

- Promovarea atrepenoriatului public-privat, pe bază de Plan național multianual, inclusiv în crearea societăților mixte cu țări dezvoltate din UE, accesului pe noi piețe și a internaționalizării.
- Facilitarea accesului la finanțare. Sprijinul acordat IMM-urilor pentru a fi competitive și inovative.
- Crearea unor rețele de suport și informare pentru IMM-ri și valorificarea celor existente în UE (Your Europe Business Portal, Enterprise Europe Network, SME Internationalisation Portal, Single portal on Access to Finance).
  - b). Menținerea ritmului de dezvoltare de cel puțin 5% anual, superior celui din UE, cu creșterea alocărilor de la buget pentru educație (6%), pentru CDI (minimum 2%, cu urmărirea rezultatelor în produse și servicii cu succes pe piața globalizată), pentru infrastructura de autostrăzi.
  - c). Elaborarea unei Legi care să sprijine reciclarea populației active, în special din mediul rural, pentru însușirea cunoștințelor ICT și câștigarea încrederii în aceste tehnologii. Reformarea învățământului preuniversitar în sensul promovării formării profesionale în sistemul dual (după modelul german).

ANEXA 2.5 SMART CITIES, CADRUL INSTITUȚIONAL ȘI A 4-A REVOLUȚIE
INDUSTRIALĂ ÎN ROMÂNIA
DIANA VOICU, ANDREEA BERESKY

O definiție versatilă a „SMART CITY” ar putea include următoarele caracteristici:

- mărește dramatic viteza cu care se îmbunătățește sustenabilitatea și reziliența dezvoltării urbane,
- îmbunătățește fundamental modul în care este implicată societatea, cum se aplică metode de leadership colaborativ, cum funcționează interdisciplinar și cum se utilizează datele și se integrează tehnologiile,
- cu scopul de a oferi servicii mai bune și calitate a vieții populației din orașe sau celor implicați în viața urbei (rezidenți, oameni de afaceri, vizitatori).

Specificațiile tehnice ISO/TS 37151 „Smart community infrastructures – Principles and requirements for performance metrics” marchează 14 categorii de nevoi de bază. Tot pe baza ISO Guide 82 - Sustainability și ISO Guide 73 - Resilience, un Smart City are:

SCOP: îmbunătățirea accelerată a sustenabilității și rezilienței

SEMNIFICAȚIE: sustenabilitatea este destinația, smart este acceleratorul

CARACTERISTICI: centrat pe oameni (cetățeni, oameni de afaceri, lucrători, rezidenți, vizitatori etc.), ușor de coordonat și guvernat, inclusiv și deschis (către toți oamenii și către idei noi), transparent în comunicații și operațiuni, securizat cu

privire la informațiile personale, susținut de servicii integrate și infrastructură și pro-activ în ceea ce privește învățarea și dezvoltarea.

Proiectele relevante de „Smart city” va împinge limitele dezvoltării urbane durabile integrate, oferind un nou model de dezvoltare de cluster economic, care poate fi replicat în întreaga țară.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale unui oraș cu valori inteligente este definiția părților interesate (stakeholders). Părțile interesate sunt actorii principali ai unei puneri în aplicare a unui oraș smart și, în același timp, sunt primii beneficiari și primii afectați. Este crucial pentru un proces de dezvoltare a unui oraș smart să se determine responsabilitățile și sarcinile fiecărui participant. Valorile orașelor inteligente vor depinde de performanța fiecărei părți interesate. Succesul orașului inteligent va depinde de disponibilitatea imediată a informațiilor prezentate de către părțile interesate.

Master planul unui Smart City se dezvoltă pe baza a 6 zone – Oameni, Economie, Mobilitate, Mediu, Mod de Viață și Guvernare / Operațiuni. Fiecare dintre aceste zone de focalizare se conectează și permite atingerea obiectivelor și priorităților comunității, și servește ca o lentilă prin care privim viitorul astfel:

„Oamenii”

Un smart city este privit ca o comunitate care și-a construit succesul bazându-se pe oamenii săi, asigurându-se că aceștia sunt conectați, informați și sprijiniți în eforturile lor de inovare. Orașul menține o rețea rapidă și sigură în bandă largă, care poate furniza servicii în mod eficient, transferul de date în mod eficient și sprijină cerințele de conectivitate ale comunității. De asemenea, rezidenții se bucură de acces la servicii de Internet rapid și la prețuri accesibile de la domiciliu sau de pe dispozitivul mobil de aproape oriunde, iar vizitatorii au acces la Internet în spații publice. Angajații administrației orașului au, de asemenea, instrumentele, suportul și conexiunile de care au nevoie pentru a-i implica pe locuitori în mod deschis și productiv în proiecte, precum și pentru a identifica oportunitățile care vor ajuta municipalitățile să fie mai eficiente. Acei rezidenți care nu dispun de cunoștințe sau abilități pentru a avea acces la serviciile Smart City au acces la sprijin și educație pentru a deveni cetățeni digitali. Ca o dovadă a spiritului de inovare deschisă, inovatorii locali sunt invitați să lucreze în mod direct cu oficialii orașului pentru a crea și a rezolva provocările cu care se confruntă comunitatea.

„Economie”

Un smart city este recunoscut ca un centru de excelență și un hub pentru noua economie bazată pe cunoaștere. Este, de asemenea, un oraș în care noi produse, servicii sau idei sunt testate și comercializate. Organizațiile beneficiază de numeroase avantaje – servicii de Internet rapid și la prețuri accesibile, acces facil la date și analize locale precum și de programe de tip incubatoare de afaceri. Comunitatea este, de asemenea, un „laborator viu” (living lab) în care companiile inovatoare sunt încurajate să localizeze și să testeze idei și sisteme noi. Centrele de

inovare colaborativă sunt locuri unde antreprenori, oameni de afaceri, cercetători și oficiali ai orașului lucrează împreună pentru a aborda problemele urbane într-o manieră care generează valoare publică și privată ridicată.

„Mobilitate”

Un smart city are integrate sisteme și servicii de transport de înaltă eficiență care se bazează pe deschiderea către inovația tehnologică. Intersecțiile locale sunt echipate cu sisteme inteligente, care se corelează în mod automat pentru a asigura fluxul vehiculelor în siguranță și la viteze optime. Orașul distribuie, de asemenea, date pentru a se asigura rezidenții că pot ajunge la alte destinații regionale cu întârziere minimă și pentru a avea acces instantaneu la informații importante cu privire la călătoria acestora. Populația poate verifica locurile de parcare disponibile pe dispozitivul mobil, iar cei aflați în tranzit pe itinerarii publice știu întotdeauna momentul în care mijlocul de transport local va sosi. Rezidenții pot beneficia și de modele de partajare a călătoriilor cu autovehicule care permit utilizarea mai eficientă a activelor fizice și oferirea de noi surse de venit pentru locuitorii orașului, servind și ca pilotare a tehnologiilor noilor vehicule emergente.

„Mediu”

Un smart city este un lider în conservarea resurselor, producerea de energie din surse regenerabile, precum și dezvoltări inovatoare care demonstrează utilizarea noilor tehnologii și care susțin durabilitatea. Tehnologiile moderne, materialele și metodele care să minimizeze impactul asupra mediului și să sprijine calitatea locală a vieții sunt integrate în planurile de urbanism. Iluminatul public automat atunci când vehiculele sau pietonii sunt aproape, sistemele de energie solară amplasate pe clădiri urbane și alte infrastructuri, mijloacele de transport public transformate în vehicule mai silențioase, mai eficiente energetic. Rezidenții și întreprinderile au acces instantaneu la informații cu privire la serviciile de utilități publice, cum ar fi consumul de curent și de apă sau primirea de notificări directe, în cazul în care se detectează o scurgere costisitoare sau o altă problemă.

„Living”

Smart cities sunt locuri în care oamenii doresc să trăiască sau să le viziteze, fiind o comunitate cu facilități moderne, condiții de siguranță publică, precum și un loc fascinant care îmbină perfect tehnologia cu mediul natural, dar și construit. Stațiile de încărcare și conectivitate Wi-Fi disponibile pe scară largă, chioșcurile digitale și aplicațiile mobile oferă o serie de e-Servicii pentru rezidenții săi pentru a asigura flexibilitate și confort maxim.

„Guvernare / Operațiuni”

Orașul smart este bine cunoscut pentru gama sa largă de senzori, de monitorizare a infrastructurii municipale. Acești senzori colectează date în timp real pentru a alerta administrația orașului asupra condițiilor curente sau probleme

așteptate și alimentează programe analitice, care ajută oficialii orașului să ia decizii mai bune. Aceste date sunt, de asemenea, la dispoziția publicului prin intermediul unui portal de date deschise gratuit și convenabil. Raspunsul coordonat este dat de un centru de control inteligent, care gestionează rețelele de transport, operațiuni de urgență, de securitate, de control al activelor, precum și alte operațiuni.

Unul dintre modelele primare de coordonare a dezvoltării sistemice Smart cities este implicarea Alianțelor Multisectoriale – companii, mediul academic, ong-uri – pentru a crea acea colaborare unică, axată pe soluții tehnologice și bazate pe sisteme inovatoare pentru multe dintre problemele complexe cu care se confruntă comunitățile. Alianța poate fi concepută pentru a susține o nouă rețea de cunoștințe/cunoaștere, precum și colaborarea trans-sectorială, pentru a favoriza o mai mare conștientizare a aplicațiilor Smart City, a tehnologiilor disponibile și a celor mai bune practici prin intermediul unor evenimente, blog-uri, știri, social media și alte acțiuni colaborative și de cercetare. Totodată, un astfel de forum profesional are rolul de a accelera identificarea, dezvoltarea și aplicarea pe piață a soluțiilor inovatoare.

Pentru a confirma strategii coerente și pentru a asigura alinierea la cerințele comunității și a părților interesate se va dezvolta Master Planul Smart City a cărui implementare se încredințează Comitetului de coordonare a orașului smart, încurajând efectuarea unui proces de implicare a părților interesate la scară largă.

Modelul de evaluare și monitorizare al unui smart city este critic să se bazeze pe o structură de date deschise a orașului, care să permită verificarea stării indicatorilor, analiza corelației dintre indicatori și KPI-uri, generând o îmbunătățire a performanței orașelor și facilitând partajarea structurii indicatorilor cu alte orașe pentru a dezvolta standardizare. Metricile vor avea o structură completă de valori inițiale (baseline) pentru zona urbană, care va permite o analiză în timp real a indicatorilor de performanță cu intrări din cadrul de date deschise.

Indicatorii de performanță sunt o măsură a performanței care permite cuantificarea progresului obiectivelor. În cazul implementărilor orașelor smart, definițiile indicatorilor de performanță sunt legate de cele mai importante valori pentru managementul orașului. Utilizarea de indicatori de performanță permite identificarea problemelor și îmbunătățirea performanțelor orașului, însă utilizarea corectă a acestora depinde de calitatea datelor și de cât de repede pot fi achiziționate și procesate.

Un tip de evaluare a indicatorilor de performanță a orașelor smart este cel prin care se referențiază standardele internaționale. Există un Index Smart City al Smart City Council care dă o imagine de ansamblu pentru fiecare zonă relevantă astfel:

- Mediul înconjurător;
- Mobilitate;
- Guvern;
- Economie;
- Stil de Viață.

Cadrul instituțional și a 4-a Revoluție Industrială

Mentalitatea digitală pune accent pe deschidere, experimentare, dar și pe un eventual eșec destul de rapid. Importanța tehnologiei, a cunoștințelor și a resurselor transcend sistemul politic actual, configurat pentru a coordona un sistem și nu pentru a schimba „mașina”. O astfel de stare de spirit este adesea în contradicție cu culturile guvernamentale înrădăcinate în normele, regulamentele și moravurile care au evoluat peste decenii sau chiar secole.

Întrucât un principiu cheie al ofertei digitale susține că nu se poate cunoaște abordarea corectă pentru utilizatori fără a fi testat cerința sectorului public, de multe ori din cauza legislației, factorii de decizie politică își asumă că au toate răspunsurile *a priori*, întocmind caiete de sarcini și cerințele tehnice.

Noi vorbim despre importanța tehnologiei și a cunoștințelor și a resurselor și nu vorbim despre starea de spirit, despre atitudine. Noua generație de inovatori din sectorul public poate pune bazele pentru transformarea digitală prin recrutarea talentelor în guvern, extinderea capacității digitale, precum și construirea unui ecosistem extern de talent hi-tech.

- 1. Scenariul OPTIMIST: Un organism care să unească mediul guvernamental, structurile asociative, reprezentanți ai mediului privat, lideri de opinie (influencers) și reprezentanți relevanți ai societății civile este de preferat în condițiile unor transformări radicale în următorii 20 ani, dar și a reșezării polilor de leadership european (Parlament, Consiliul Europei, Comisia Europeană) și mondial (United Nations, Banca Mondială, OECD, G8, G16).**

Acest „Grup de conectare la nivel înalt” poate fi condus fie nominal, fie se poate autogestiona printr-un proces deschis pe baza unei hărți a responsabilităților și care va propune roadmap-ul de dezvoltare a societății bazate pe cunoaștere prin trasarea obiectivelor și a cadrului general de acțiune.

- 2. Scenariul PESIMIST: Sistemul actual rămâne configurat pe programe și strategii de dezvoltare cu concentrare slabă sau deloc pe componenta digitală și cu un leadership complet instituționalizat, cu viziune și deschidere limitate.**

- 65% din copiii care încep acum școala primară vor profesa în bresle inexistente la momentul de față;
- peste 50% din copiii de astăzi vor dori să urmeze o meserie care nu va mai exista în 10 ani;
- până în 2020, noile tehnologii vor duce la dispariția a 7,1 mil de locuri de muncă (2/3 dintre acestea fiind în domeniul administrativ și secretariat);
- până în 2020, TIC va conduce la apariția a altor 2 mil de locuri de muncă (în special în inginerie și IT);
- aprox. 41% din angajații României sunt „analfabeți digital”, conform unui studiu al Comisiei Europene din 2014.

A 4-a Revoluție Industrială va adânci și mai mult inechitatea socială, în condițiile în care cetățenii care încă nu dețin nicio aptitudine IT (peste 4 mld. din populația mondială) vor avea dificultăți în a-și găsi un loc de muncă bine plătit.

3. Scenariul REALIST: Adoptarea unei politici ferme de încurajare a mediului privat și a liderilor de opinie, care să intervină în actul de guvernare, mult prea instituționalizat, prin operaționalizarea unui organism de tip Think Tank, cu un Task Force al Societății Cunoașterii, în vederea:

- identificării & evaluării nevoilor României trans-sectoriale,
- stabilirii priorităților și a țintelor viitoare,
- monitorizării efectelor politicii pe fiecare sector,
- revizuirii politicii pe criterii de sustenabilitate,
- Construirea de talente digitale.

Schimbarea abordării guvernamentale

- Guvernele se confruntă cu o mare provocare: de a crea mediul oportun pentru ca inovatorii să prospere, profitând de toate „motoarele” de schimbare;
- INOVAREA nu este un lucru tangibil, este un proces;
- Guvernele trebuie să adopte un ‘MIND SET’ Digital pentru atragerea cetățeanului către servicii și informații cât mai repede, transparent și cu eforturi minime („fără durere”);
- Transformarea digitală înseamnă 20% tehnologie și 80% oameni.

Schimbare comportamentală pentru inovare continuă

- dedicarea față de cetățean – singurul comportament care a condus către excelență (Apple, Airbnb, Netflix, Uber).

Guvernele astăzi trebuie să preia din comportamentul marilor jucători privați, prin construirea de experiențe simple și intuitive, flexibile și personalizate.

**ANEXA 2.6 ACȚIUNI PROPUSE PENTRU 3 SCENARIILE ȘI 3 ORIZONTURI DE TIMP
ÎN INFRASTRUCTURA BROADBAND
ION STĂNCIULESCU, CRISTIAN CIUREA**

Pornind de la conținutul Viziunii strategice privind Infrastructura, pe cele 3 Orizonturi de timp, corespunzător celor 3 Scenarii, precum și în strânsă corelare cu Indicatorii și cu Factorii determinanți, Favorizanți și Defavorizanți, sunt identificate acțiunile necesare a fi întreprinse, în scopul contracarării într-o măsură cât mai mare, a efectului Factorilor Defavorizanți și stimularea efectului Factorilor Favorizanți.

Scenariul Optimist

- termen scurt (perioada 2017–2020):
  - intensificarea transferului de cunoștințe, tehnologie și competențe între mediul public și cel privat;

- identificarea direcțiilor de dezvoltare a TIC, a valențelor acestora odată cu folosirea lor în diferite domenii socio-economice.
- termen mediu (până în anul 2027–2028):
  - dezvoltarea infrastructurii de internet la nivel național prin creșterea gradului de acoperire (până la 90%) și a vitezei de internet în toate localitățile din țară, precum și accesul la servicii în bandă largă de mare viteză (până la 1000 Mbps);
  - creșterea accesului populației la utilități, astfel: accesul la electricitate – 100%, accesul la internet – 90%, accesul la rețeaua de apă curentă și canalizare – 80%;
  - modernizarea infrastructurii TIC din școli și universități prin achiziții de calculatoare noi și dispozitive mobile, îmbunătățirea parcului de tehnologii și servicii, crearea de infrastructuri cloud computing în universități.
- termen lung (până în 2037–2038, corespunzător viitorilor 20 de ani de dezvoltare):
  - dezvoltarea în continuare a infrastructurii distribuite TIC la nivelul tuturor celor 1600 de localități din țară;
  - creșterea accesului populației la utilități, astfel: accesul la electricitate – 100%, accesul la internet – 100%, accesul la rețeaua de apă curentă și canalizare – 100%;
  - crearea de centre de resurse informatice scalabile, cu acces distribuit, orientate pe servicii avansate de colectare, prelucrare, arhivare, analiză și extragere de date.

Scenariul Pesimist

- termen scurt (perioada 2017–2020):
  - analiza și elaborarea unui program coerent de pregătire a personalului din instituțiile publice, necesar realizării și exploatării sistemelor și serviciilor TIC;
  - susținere guvernamentală pentru introducerea proiectelor în domeniul IT.
- termen mediu (până în anul 2027–2028):
  - dezvoltarea infrastructurii de internet la nivel național prin creșterea gradului de acoperire (până la 70%) și a vitezei de internet în aproape toate localitățile din țară, precum și accesul la servicii în bandă largă de mare viteză (până la 1000 Mbps);
  - modernizarea infrastructurii TIC din școli și universități prin achiziții de calculatoare noi, îmbunătățirea parcului de tehnologii și servicii, crearea de infrastructuri cloud computing în universități.

- termen lung (până în 2037–2038, corespunzător viitorilor 20 de ani de dezvoltare):
  - utilizarea TIC la nivelul tuturor sectoarelor de activitate ale societății;
  - dezvoltarea infrastructurii distribuite TIC, cu încurajarea soluțiilor bazate pe tehnologii digitale și de comunicații interoperabile, pentru eliminarea inegalității posibilităților de acces la această infrastructură și evitarea extinderii faliei digitale.

Scenariul Realist

- termen scurt (perioada 2017–2020):
  - adaptarea infrastructurii TIC din școli, universități și alte instituții publice la evoluția mondială a tehnologiei;
  - creșterea valorii adăugate generate de produsele și serviciile TIC în PIB;
  - identificarea direcțiilor de dezvoltare a TIC, a valențelor acestora odată cu folosirea lor în diferite domenii socio-economice.
- termen mediu (până în anul 2027–2028):
  - interoperabilitatea/integrarea cu infrastructurile similare europene/regionale în domenii ale științei, culturii, vieții sociale și e-participare;
  - dezvoltarea infrastructurii de internet la nivel național prin creșterea gradului de acoperire (până la 80%) și a vitezei de internet în aproape toate localitățile din țară, precum și accesul la servicii în bandă largă de mare viteză (până la 1000 Mbps);
- termen lung (până în 2037–2038, corespunzător viitorilor 20 de ani de dezvoltare):
  - utilizarea TIC la nivelul tuturor sectoarelor de activitate ale societății;
  - dezvoltarea în continuare a infrastructurii distribuite TIC, cu încurajarea soluțiilor bazate pe tehnologii digitale și de comunicații interoperabile, de ultimă generație, pentru eliminarea inegalității posibilităților de acces la această infrastructură și evitarea extinderii faliei digitale;
  - crearea de centre de resurse informatice scalabile, cu acces distribuit, orientate pe servicii avansate de colectare, prelucrare, arhivare, analiză și extragere de date, precum și platforme de e-infrastructuri, integrate.

ANEXA 2.7. GUVERNABILITATE / GUVERNANTA (E-GOV)

AURELIAN M. STĂNESCU

Misiunea liber asumată în această fază 2016 a proiectului #10 este legată de domeniul multidisciplinar intitulat „**Guvernata instituțională**” prin prisma conceptului de „Internet Global pentru satul planetar”. Cercetări lansate în cadrul abordării proiectelor CDI (Cercetare-Dezvoltare-Inovare), precum și explicitarea rolurilor pe care actorii principali (actori din mediul academic, actori din instituții guvernamentale, actori din organizații internaționale, actori din sectorul economiei private și actori din societatea civilă) le au cu privire la politicile de guvernabilitate reprezintă o sarcină complexă pe plan național și internațional.

Concept

Conceptul de „guvernanta globală” (e-Gov) a apărut ca răspuns la necesitatea socială în varii domenii (comerț, ecologie, securitate cibernetică ș.a.m.d.). Avantajele de cunoaștere și, respectiv, acumularea de cunoștințe răspund unor deziderate de înaltă prioritate, ca de exemplu:

- Debirocratizarea administrației la nivel local, național, comunitar și global;
- Creșterea eficacității metodelor și tehnicilor de evaluare / auto-evaluare;
- Îmbunătățirea managementului fluxurilor de activități în domeniul IT&C.

Universul de discurs (UoD) este definit prin câteva paradigm-cheie la intersecția cu paradigma de bază FinES (Future Internet Enterprise Systems) conform Fig. 1. Dezvoltarea explozivă a tehnologiilor ICT evaluate și a celor emergente (IoT, IoS, IoP, IoK) impun actualizări continue, care au ca punct de convergență promovarea proiectului academic ”GigaNet”.

Universul de discurs implică mai mulți actori și instituții nou create ca urmare a dezvoltării explozive a tehnologiilor bazate pe Internetul obiectelor serviciilor, cunoștințelor, socializării la care se adaugă, începând din anul 2011, internetul evenimentelor, al locațiilor și al conținutului.

Lucrările recente de cercetare pornesc de la stadiul actual al implementării tripletei SaaS/ISU; IaaS; PaaS. Magistralele de mare viteză de comunicații (FI-Ware) oferă facilitate de lucru în echipe larg distribuite geografic pentru telemedicine, Cyber-Physical Systems (proiecte CPS), lucru colaborativ în politici de decizie asistată pentru proiecte mari (Big Data / Big Projects) sau e-learning, e-commerce, e-marketing specifice “global internet”.

În cadrul grupului de lucru “DG2 / Unit: Future Internet Enterprise Systems”, la încheierea programului cadru FP7(2007–2014), s-a convenit să se adreseze 4 spații ale cunoașterii:

- **Spațiul socio-economic** – reprezintă contextul extins în care operează întreprinderea; subiecte de interes: responsabilitatea socială, sisteme de valori sau impactul asupra mediului

- **Spațiul întreprinderii** – 9 caracteristici cheie cunoscute, ca și calități de bază ale întreprinderii viitorului. Aceste calități sunt suficient de generale pentru a fi aplicate majorității întreprinderilor, indiferent de mărimea, naționalitatea sau sectorul din care fac parte. Aceste calități pot fi asociate unui set de obiective pe care întreprinderile le pot atinge prin adoptarea unor noi forme organizaționale sau abordări operaționale; întreprinderea umanistă, întreprinderea inventivă, întreprinderea agilă, întreprinderea cunoașterii, întreprinderea vie (“Sensing Enterprise”), întreprinderea orientată către comunitate, întreprinderea locală, întreprinderea sustenabilă.
- **Spațiul Aplicațiilor, Platformelor și Sistemelor Întreprindere** – reprezintă spațiul dedicat soluțiilor ICT și sistemelor socio-tehnice care vizează sprijinirea întreprinderilor Viitorului ce vor opera în cadrul Internetului Viitorului. Aspectele conturate în acest spațiu vor fi aliniate cu nevoile de afaceri pentru întreprinderile Viitorului, care merg de la managementul cunoștințelor semantice până la cooperarea online, precum și noi paradigme operaționale cu scopul de a încuraja inovarea continuă;
- **Spațiul Tehnologic** – reunește soluțiile bazate pe Internetul Viitorului, reprezentarea cunoștințelor, cooperarea și interoperabilitatea, securitatea, serviciile autonome și pro-active ce vor fi necesare pentru dezvoltarea FinES.

Context

Pentru evaluarea scenariilor pesimist, optimist și, respectiv, realist, schimbările de context (geopolitic, economic și social) pot modifica cel puțin bornele de previziune pentru orizontul 2028 și 2038.

Referitor la metodologia abordării holistice (multi-aspect) pentru proiecte de complexe de e-Guvernanta, propun să fie utilizată abordarea proiectării sistemelor complex adaptive lansată de G.P. van Gigch (Applied General System Theory, Harper & Row, 2nd Ed., 1978).

Plan generic de acțiuni

În vederea atingerii obiectivelor din cadrul acestei teme se propune următorul plan generic de acțiuni care urmează a fi particularizat pentru fiecare orizont de timp cu observația de a fi puțin predictibil pentru 2038 și, respectiv, major modificabil în orizont 2028.

1. **Identificarea stadiului actual** la nivel național (RO), regional (SEE) și comunitar (UE-27) văzut din 4 puncte de vedere: tehnologic, legislativ, educațional formativ (resurse umane), educațional informativ (societate civilă - cetățeni).
2. **Definirea portofoliului de teme** pentru componenta CDI (Cercetarea-Dezvoltare-Inovare).
3. **Dezvoltarea cadrului de modelare** (framework) și popularea lui cu modele de calcul analitic (metode, proceduri, ghiduri de utilizare) pentru evaluarea cantitativă

a avantajelor (câștiguri, costuri) obținabile prin digitizarea și operaționalizarea serviciilor compuse oferite celor 2 categorii de utilizatori:

- (guvern pentru cetățeni – G2C / B2C) – cetățenilor, membrii ai comunității locale, regionale și naționale
- (guvern pentru entitățile de afaceri – G2B / B2B) – entităților de afaceri (comerciale, antreprenoriale)

4. **Instruirea personalului angajat în administrație** în vederea dobândirii competențelor individuale și colective de utilizare a „instrumentelor” de modelare:

- ABC (Activity-based Costing)
- SCM (Standard Cost Model)
- BSC (Balance Score Card)
- BPM (Business Process Management)
- AST (Analytic Simulation Tools)

5. **Modelarea în vederea simulării**, necesară verificării și validării piloților dezvoltați pentru transformarea serviciilor publice prin **digitizare, automatizare și interoperabilitate** de sistem adaptiv, scalabil, accesibil, disponibil prin costuri de exploatare și întreținere reduse.

6. **Parametrizarea costurilor** pentru administrație și a costurilor / per cetățean al comunității din arealul specificat.

7. **Explicarea unui set de indicatori de performanță** pentru cele 3 scenarii: optimist, pesimist, realist, în funcție de orizontul de timp 2020, 2028, 2038 și de referențialul la care se raportează. Dezvoltarea de scenarii personalizate pentru un utilizator (“user customizable”), specifice fiecărui serviciu compus.

8. **Implementarea a două categorii de piloți** (urban, rural) și monitorizarea costurilor globale.

9. **Dezvoltarea unor ”clustere” locale și regionale** și colectarea de „bune practici” și tehnici de “benchmarking” în paradigma “**Prosumer**”(din perspectiva administrațiilor – furnizor de servicii, respectiv cetățenii și entitățile de afaceri – consumatori de servicii).

10. **Dezvoltarea rețelei naționale și verificarea interoperabilității** în sistemul complex național pentru promovarea parteneriatelor public-privat (PPP).

11. **Integrarea regională (SEE – South and Eastern Europe) și respectiv comunitară (UE)** prin alinierea la programele dedicate topicii „Ecosistem pentru E-Government” la nivel european prin care se facilitează dezvoltarea serviciilor publice.

12. **Integrarea în rețeaua GIGA-NET** (Global Internet Governance – giganet.igloogroups.com) în cadrul pieței unice digitale (Smart Cities, Smart Planet).

În cadrul grupului de cadre didactice din cadrul Laboratorului de Sisteme cu Evenimente Discrete s-a folosit în ultimii 5 ani paradigma DOOA (Decide-Orient-Observe-Act), completată în cadrul grupului de lucru cu componenta de planificare.

		2018 (2020 UE)	2028	2038
P	Pesimist	Menținere poziție 25-27.	Atingerea nivelului mediu pe plan regional SEE. TOP 2 (Cipru, Ungaria). UE→13-15.	Atingerea nivelului de 50% din TOP SEE. UE→50% din TOP mediu UE.
R	Realist	Nivel mediu regional, includere în spațiul Schengen, reforme structurale necesare	TOP 1-3 regional. Economie echilibrată IT, agricultură, auto. Aderare la zona EURO.	Atingerea nivelului mediu UE. Consolidare economie servicii compozite, industrie, automobile, aeronautică, energie verde, agricultură ecologică. Nivel mediu pentru CDI în era digitală.
O	Optimist	Nivel TOP 3 regional. Valorificare capital uman. Stoparea emigrației specialiștilor. Protecție capital românesc. Realizarea patrimoniului cultural național în versiune virtual. Debirocratizare prin e-guvernabilitate.	Nivel mediu UE, dezvoltare durabilă în context geopolitic stabil. Realizare PANTHEON PCN fizic.	Atingerea poziției 7-10 în UE. Repatrierea a mai mult de 50% a diasporei românești. Valorificarea resurselor naturale și umane.

Note:

C – Scenariul catastrofic:

- Natural-terestre (cutremure, incendii forestiere, inundații majore).
- Natural extra-terestre (meteoriți, încălzirea globală).
- Războaie, migrații disperate, instabilitate gravă geopolitică.

U – Scenariul utopic

- Consensualitate pentru educație-medicină-justiție.
- Corupție maxim 10-15% din PIB.
- Evaziune fiscală minimă.
- Protecția drepturilor omului.

Proiect 11

ROMÂNIA ÎN ERA GLOBALIZĂRII - SPAȚIU ȘI TRADIȚIE DE ÎNTÂLNIRE A CIVILIZAȚIILOR, DE ECHILIBRU ȘI MODERAȚIE (AGENDA 2018-2038)

COORDONATOR: PROF. UNIV. DR. DAN DUNGACIU

VIZIUNEA ROMÂNIEI ÎNTR-O ERĂ A GLOBALIZĂRII

Poziționarea României este (și a fost) deopotrivă o amenințare și o oportunitate. În actualul context, marcat inclusiv de amenințarea unei „crize perfecte” în Europa (vezi mai jos), statul euro-atlantic România se află în fața unor provocări dar și a unor enorme oportunități decurgând din poziția sa geopolitică. Axa principală a acestui raport este că, în următorii 20 ani, România trebuie să își fructifice poziția geostrategică, valențele și potențialul și să devină pol/lider regional natural de atractivitate și influență („regional power house”).

Ce înseamnă regiunea naturală de atractivitate și influență?

Regiunea de atractivitate și influență se întinde pe o rază de 1500/2000 km, respectiv 1-2 ore de zbor cu avionul (vezi figura de mai jos). Regiunea cuprinde ceea ce se numește generic „wider Black Sea Region”, respectiv Balcanii de Est, spațiul Parteneriatului Estic de Vecinătate al UE, Zona Caucazului și Mării Caspice, Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu etc.

Acest drum al re poziționării României ca „regional power house” poate fi parcurs prin trei orizonturi de timp:

ROMÂNIA – PUNTE EUROATLANTICĂ ÎNTRE EST ȘI VEST

România este a 45-a economie a lumii și a 60-a țară după indicatorul PIB/capita. În regiune, este cea mai mare economie în termeni PPP (power purchasing parity), contribuind cu 0,3% la creșterea economiei globale.

Dezvoltarea amprentei politice la nivel regional, continental și global, nu a ținut pasul cu evoluțiile economice. Elitele politice au crezut sau le-a plăcut să creadă faptul că intrarea în NATO și UE este scopul ultim în evoluția unei națiuni și nimic nu ar mai trebui să fie făcut ulterior acestei realizări.

Atât evoluțiile politice din ultima perioadă (criza migrantilor, nuanțarea relațiilor transatlantice în contextul negocierilor pentru TTIP și semnării CETA), cât și, din păcate, evoluțiile de securitate au demonstrat că țările membre UE și NATO au nevoie să își dezvolte o politică proprie în relațiile internaționale.

Mai mult, România are o situație particulară prin ceea ce se află la granița sa de Est: Republica Moldova – al doilea stat românesc și o continuă provocare de securitate. Relația cu Republica Moldova va trebui așezată sub semnul unui Acord de la Snagov.

Mărimea relativă a națiunii române, mărimea sa economică, precum și contextul regional de securitate ne obligă să avem o abordare nouă și principial diferită și să ne definim obiective pe termen scurt, mediu și lung de creștere a „greutății specifice” a țării atât în ansamblul european (UE, cât și, mai ales, în cel regional.

Palierele pe care am propus în acest Raport să dezvoltăm o politică de creștere a amprentei geopolitice a României pe axa Est-Vest sunt următoarele:

- Reducerea decalajelor de dezvoltare față de media Uniunii Europene pentru a face din România a șaptea economie din UE, în acord cu mărimea fizică și demografică a țării;
- Creșterea rolului și importanței României în matricea rezultată din intersecția Balcanilor cu regiunea extinsă a Mării Negre;
- Identificarea unei identități strategice de tipul „To be Romania”/„2B Romania”;
- Un Plan Marshall (Fondul Moldova) pentru Republica Moldova și integrarea acesteia în spațiul euroatlantic.

Avem în vedere revalorizarea unor inițiative politice mai vechi ale diplomației noastre, cum ar fi introducerea problematicii Mării Negre, precum și cea a Drumului Mătăsii, precum și o strategie nouă și distinctă de „expandare” a afacerilor companiilor românești în matricea de care vorbeam. Nu în ultimul rând, trebuie să susținem cu rigurozitate un plan de implicare privind Republica Moldova, inclusiv prin fundamentarea și urmărirea unei strategii de creștere a relevanței economice a țării noastre acolo printr-o politică de investiții în sectoarele cheie din economie.

În ciuda unui relativ deficit de interes pentru problematica internațională și pentru spațiul răsăritean, suportul pentru includerea Republicii Moldova, fie în proiectul european, fie în cel național, este semnificativ și poate fi capitalizat.

Plecând de la constatarea că România are „datoria” de a aduce amprenta sa geopolitică la nivelul celei economice, putem să constatăm și faptul că nerealizarea acestei cerințe va conduce la blocarea dezvoltării țării la un moment dat. Nu putem să ignorăm realitatea lumii globale și, mai ales, pe cea a pieței internaționale: astăzi lumea se comportă oarecum după tendințe globale: atât crizele economice și cele politice, cât și ciclurile de dezvoltare și armonizare au manifestări globale și competiția politico-economică este câștigată de națiuni care înțeleg aceste fenomene și care își orientează politicile și prioritățile în sensul „scurgerii istoriei”, nu în sens contrar.

NOILE PROVOCĂRI. „FURTUNĂ PERFECTĂ” ÎN EUROPA. TENDINȚE NEGATIVE (POLITICE ȘI DE SECURITATE)

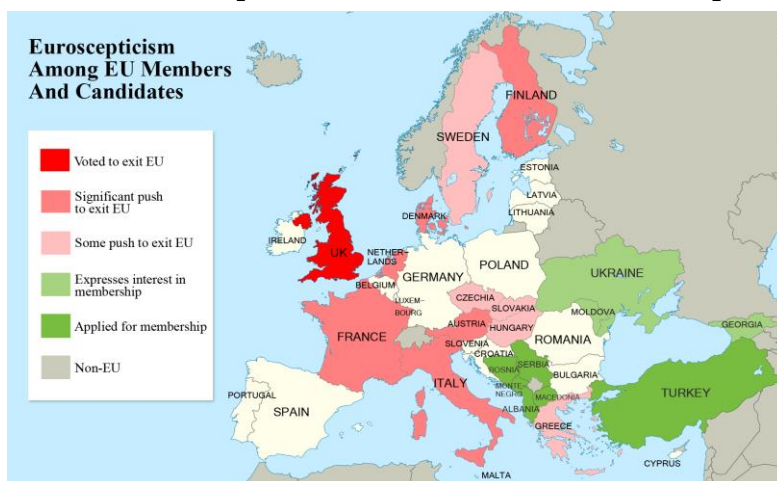
Orice evaluare a poziționării României pe termene scurt și mediu trebuie, însă, să țină seama de evenimentele recente care au pus o presiune fără precedent pe stabilitatea și predictibilitatea lumii euro-atlantice. Putem vorbi despre o veritabilă „furtună perfectă” în Europa, căci seria de crize concomitente la care este supusă azi Europa este fără precedent: Grecia (un „Grexit” evitat în extremis, dar fără ca problemele structurale să fie rezolvate); criza economică sau incapacitatea zonei euro de a se redresa și a crește economic satisfăcător; agresiunea Rusiei și dosarul ucrainean (Crimeea și Donbas); dosarul sirian și criza masivă și fără precedent a emigranților/refugiaților; Brexitul, presiunile secesioniste din Spania (Catalonia) și Marea Britanie (Scoția), resurrecția partidelor „populiste”, pe formulă identitară și eurosceptice față de o Europă care ar vrea mai multe prerogative; dosarul turc, cu toate consecințele de rigoare, terorismul care a lovit chiar în centrul Europei (Paris, Bruxelles, Nisa etc.) Efectele acestei constelații de crize nu trebuie neglijate.

- „Furtuna perfectă” la care asistăm nu va duce la o anihilare a continentului, dar cu siguranță la o atenuare a fenomenelor de integrare europeană, atât pe orizontală (extindere), cât și pe verticală (federalizare). Probabil am ajuns la un punct limită dincolo de care nu mai există suportabilitate pentru „adâncirea” extinderii

europene. Și asta cel puțin pentru un interval de timp, necesar UE și Bruxelles-ului să convingă cetățenii europeni că ei sunt deponarii legitimi și credibili ai identităților și temerilor de securitate ale populației.

- Fie că vom căuta explicațiile plecând de la „radicalizarea Islamului” sau de „islamizarea radicalismului”, criza generată de terorism este fără precedent pe continent. O criză de proiect, o criză a întrebărilor și a răspunsurilor. Efectele politice și strategice vor afecta inevitabil evoluția Europei.
- Dimensiunea identitară etno-religioasă nu va mai putea fi eludată sau ignorată. Când avem de-a face cu fenomene care ating palierul existențial – spaimă, teamă, incertitudine etc. – , acestea vor apărea, fie și imediat, în prim plan. Ce va urma de aici încolo va fi asocierea tot mai pregnantă a migrației cu dimensiunea identitară, cu efecte politice tot mai vizibile pe continent. Efectele vor fi două: apariția în prim plan pe scena politică europeană a partidelor de formulă identitară și/sau preluarea valorilor acestora de partidele de mainstream (partide din sistem) cu scopul de a atenua ponderea electorală a celor dintâi. Efectele însă, și într-un caz și în celălalt, vor fi similare.
- O întrebare legitimă este dacă euroscepticismul și inflația sentimentelor naționale vor putea atinge un prag de la care încolo proiectul european să fie blocat complet. Deocamdată, pe lângă cazul deja cunoscut al Franței, ele ating razant statele nordice, apropiindu-se de mainstream în Austria cu ocazia alegerilor prezidențiale. Austria nu este capabilă, prin dimensiuni și pondere politică, să modifice axul Europei, chiar dacă ar avea un președinte considerat de „extremă dreaptă”. Dar, în perspectiva alegerilor din Franța și Germania, dacă ponderea partidelor extreme va fi decisivă, atunci UE este realmente în pericol (Harta 1).

Harta 1: Euroscepticismul la nivelul continentului european

Sursa: American Geographical Society

- Ideea de „more Europe”, ca soluție pentru Europa de după Brexit, este riscantă. O accentuare a acestei „soluții” în acest moment va genera efecte contrare și măsuri politice reactive. Orice exces federalist astăzi riscă să creeze o contrareacție și mai virulent antieuropeană. La limită, referendumul devine unealta populară și democratică cea mai la îndemână, care va deveni un instrument predilect și periculos. Ce se va întâmpla dacă națiunile europene vor purcede la utilizarea lui intensivă? Problema de fond este că referendumurile nu sunt negociabile, sunt apodictice și definitive, pentru că e vorba, în fond, de voința populară exprimată cel mai direct și plener. Mai mult, ce se va întâmpla dacă națiuni diferite vor decide, prin referendum, măsuri diferite pe aceeași problemă/provocare europeană?
- Pe termen scurt e greu de estimat că vom asista la o ieșire rapidă din criză. Pe de-o parte asistăm la elitismul inevitabil al Bruxellesului și la o atitudine care amintește de secolul al XVIII-lea al „despotismelor luminate”. Este o tendință riscantă, însă, pentru că ridică cu și mai multă acuitate problema democrației europene sau a deficitului democratic. Acesta este secretul lui Polichinelle în UE. Nu există „democrație europeană” pentru că nu există nici spațiu public european, nici reprezentare adecvată, nici cicluri electorale, nici candidați la nivel continental. Problema principală a Europei este că noi folosim și cerem „limbajul democratic care vorbește despre participare și transparență” și facem asta la nivel de UE, dar „dacă facem din participare și transparență cei doi piloni pe baza cărora vrem să reformăm UE, atunci o vom distruge”.
- Este clar că avem nevoie de noi lideri europeni, cu alte viziuni, cu forță și entuziasm european, capabili să relanseze proiectul european. Sociologic vorbind, așteptarea e naivă. În realitate, nu există lideri europeni capabili să ranforseze proiectul european pentru că... nu îi așteaptă nimeni! Europa nu este astăzi în stare de spirit care să îi aștepte. Liderii politici nu se nasc în gol, nu apar „de nicăieri”. Se nasc pe un orizont de așteptare, apar pe scenă când deja cineva, fie și tacit, îi invită acolo sau îi somează să intre pe scenă. Apariția liderilor „de tip providențial” este un fel de „nu te-aș căuta dacă nu te-aș fi găsit”, ca să îl parafrazăm pe Pascal. Ca să înțelegem dacă pot apărea liderii europeni vizionari, cu programe concrete și manifeste capabile să relanseze politic continentul, trebuie să radiografiem starea de așteptare de acum. Și aceasta nu este în sprijinul lor. Indiferent de așteptările sau argumentele raționale, este o utopie să ne bazăm pe așa ceva. Stările de spirit ale populației sugerează mai degrabă că, cel puțin pentru un anumit interval, „căutările” acestora se vor face pe direcție locală/națională.
- În termeni strategici, este evident că evoluțiile recente din Turcia vor duce la dezechilibre majore nu doar la nivel de UE (gestionarea crizei migranților), ci și de NATO. Turcia nu mai este aliatul incontestabil nici la nivel bilateral, nici la nivel de Alianță. Mai mult, tensiunile din societatea turcă și starea de „țară sfâșiată”, spre care se îndreaptă tot mai evident, face ca însăși dimensiunea

militară (capacitatea armatei) să fie afectată în acest stat. Slăbirea poziției strategice a Turciei (vecinul indirect al României) în NATO ridică o serie de provocări pentru România căruia Bucureștii va trebui să le facă față, eventual să le transforme în oportunitate pentru vizibilitate strategică și întărirea parteneriatului cu SUA. Totuși, marea provocare regională pe termen mediu ar consta în posibila aderare a Turciei la Organizația de Cooperare de la Shanghai (Shanghai Five) după ieșirea din componența NATO, ca o condiție sine qua non de aderare în cadrul blocului economico-militar eurasiatic.

VIZIUNI POLITICO-STRATEGICE

Dincolo de evoluțiile politice și strategice de pe continent, România trebuie să își asume, astăzi mai mult decât oricând, un proiect de țară, o viziune care să îi coordoneze și să facă coerente eforturile ei economice, strategice și identitare, fie că vorbim despre nivelul național, fie că vorbim despre cele regional sau global. Viziunea și măsurile asumate sunt două realități diferite, dar complementare. Dacă ar fi să parafrăzăm un mare filosof german, am spune că viziunea fără măsuri concrete (gubernamentale) este goală, iar măsurile fără viziune sunt oarbe.

Măsurile și direcțiile de acțiune pe care acest materiale și le asumă derivă din viziunea pe care am prezentat-o sumar în introducere.

Tabloul complet al acțiunilor de întreprins trebuie să conțină următoarele direcții pe care este realist să ni le asumăm la nivel național și care să cuprindă diverselor geografii politico-economice din care face parte România:

Uniunea Europeană

- asumarea unei Agenții Europene cu sediul la București (100 mil euro/zece ani)
- realizarea și asumarea proiectului politic care vizează Președinția românească a UE (2019) – 500 milioane de euro.
- demersuri de diplomație politică și economică, ținând seama de poziționarea României în regiune și de faptul că România va rămâne o bună bucată de timp de aici încolo Estul Vestului. Demersurile politice și economice trebuie să vizeze Federația Rusă, China, statele asiatice și Orientul Mijlociu (în special Iran).

NATO

- investiții în infrastructura de apărare a României;
- investiții în crearea de unități de producție pentru NATO. Un asemenea proiect este cel de dotare a Armatei României cu vehicule blindate 8x8, precum și cu vehicule ușor blindate și neblindate 4x4, necesarul fiind estimat la circa 3000 de bucăți. În plus, un asemenea proiect ar permite și dezvoltarea capacităților de transport, reprezentate de platforme și camioane. Ar fi primul proiect de anvergură derulat în ultimii 25 de ani, cu efecte considerabile în

plan economic intern, dar și cu un posibil potențial ulterior de export ce ar putea da o șansă României să revină pe piețe tradiționale.

- în condițiile dezechilibrelor generate de poziția Turciei, este nevoie de regândirea așezării strategice a României în regiunea extinsă a Mării Negre și modalități noi de apărare în regiune (baterii de rachete, flotă etc.)
- România trebuie să ia decizia integrării într-un proiect internațional demarat la nivelul unor state NATO de dezvoltare a unei capacități defensive, în acord cu nevoile de apărare a teritoriului național. Un asemenea program ar putea fi MEADS (Medium Extended Air Defence System), realizat în varianta pentru Germania de grupul european MBDA, ce cuprinde companiile Finmeccanica SpA, Airbus Group și BAE Systems și de compania americană Lockheed Martin. Sistemul va intra în dotarea armatei germane și italiene și nu numai. Dincolo de avantajul de a fi parte la o inițiativă ce înglobează înaltă tehnologie atât europeană, cât și americană, și care pune la dispoziție o capacitate robustă de descurajare, un asemenea program determină și implicarea industriei naționale, cu avantajele economice de rigoare, inclusiv participarea la exportul acestui sistem.
- diplomația economică trebuie să fie complementară oricărui demers militar. Statul român a fost incapabil să valorifice în plan economic prezența în teatrele de operații și efortul uman și financiar considerabil făcut în Irak sau Afganistan. Nu a negociat contracte semnificative care să susțină producția industriei naționale, comparativ cu alte țări care nu au avut nici pe departe o implicare cu trupe în aceste zone de conflict. (În 2009, Serbia a reușit să încheie cu Irakul un contract de circa 300 milioane USD pentru achiziționarea a 20 de avioane de antrenament, contract care a și fost finalizat).

Parteneriatul strategic cu SUA

- ajustarea cadrului legislativ de cooperare cu partenerii strategici în domeniul apărării. În acest sens, este nevoie de inițierea de către Guvern a legii de planificare și finanțare multianuală a achizițiilor în apărare, justificată de costurile ridicate și durata mare de utilizare a majorității echipamentelor militare.
- atragerea companiilor americane în industria de apărare a României pe proiecte punctuale sau în acorduri multianuale, încurajarea companiilor americane să investească pe termen lung în România (fabrici și unități de producție).

VIZIUNEA PENTRU URMĂTORII 3 ANI (2020)

România trebuie să aibă o consistență strategică accentuată/permanentizată la nivelul perspectivei euro-atlantice a populației. Interesul primordial al statului român se va axa pe întărirea atitudinilor euratlantiste ale populației. De asemenea, România, împreună cu Polonia, pot deveni liderii UE la frontiera estică. Reducerea

decalajelor interne-omogenizarea socială și economică; dezvoltare industrială bazată pe valoare adăugată, productivitate și economia cunoașterii, vor face parte dintr-un plan urgent de reconectare internă a României. Un alt pilon central al viitorului „proiect de țară” ar consta în primul rând în urgentarea atragerii de fonduri europene. Teoretic, până în 2020, România are la dispoziție 35 miliarde de euro, din care aproape 7 miliarde pentru infrastructura rutieră, feroviară, navală și aeriană, atât de necesară pentru crearea de investiții și evident locuri de muncă, eventual și pentru românii stabiliți în Europa de Vest. Pentru a depăși rata de absorbție de 65% din exercițiul financiar anterior (12 miliarde de euro atrași în perioada 2007–2013), eforturile instituțiilor de resort trebuie coroborate cu beneficiarii finali pentru a evita întârzierile și managementul de proiect defectuos.

VIZIUNEA PENTRU URMĂTORII 10 ANI (2028)

În următorii zece ani, România are șansa să-și valorifice statutul de principal aliat al SUA în Sud-Estul Europei (via Parteneriatul Strategic România-SUA). România poate și trebuie să devină promotoarea unui nou regionalism, unul în care Balcanii și Marea Neagră să nu mai fie priviți dihotomic, ci complementar (2B – Balkans/Black Sea Region). Diferența geografică Est – Sud nu mai trebuie tradusă în termeni politici sau strategici. Este rolul României să promoveze această nouă viziune de securitate subsumată noului regionalism, pe toate dimensiunile unui concept de securitate înțeles multidimensional: politic – prezența României în UE și NATO plus în formatele existente – sau altele care trebuie inventate – trebuie să vizeze noua regiune strategică și să o impună ca identitate/marcă de intervenție strategică a României; economic – investiții orientate strategic spre Balcani și Marea Neagră, după o viziune căreia să îi fie subsumate toate instrumentele financiare pe care România le are (bănci, companii, fonduri de investiții) sau trebuie să le construiască (Agenție de dezvoltare, Fondul Moldova etc.); militar – viziunea strategico-militară a României (stat NATO) trebuie să includă noua regiune, ca oportunități și amenințări de securitate; în funcție de aceasta să fie orientate toate eforturile de modernizare sau înzestrare militară; societal – o atenție sporită dedicată unor evoluții din noua regiune, care pot deveni veritabile amenințări de securitate la adresa României și a partenerilor săi din NATO și UE (state eșuate, conflicte etnice, conflicte religioase, resurecții religioase, conflicte identitare, migrație etc.).

VIZIUNEA PENTRU URMĂTORII 20 ANI (2038)

În ciuda unui relativ deficit de interes pentru problematica internațională și pentru spațiul răsăritean, suportul populației pentru includerea Republicii Moldova fie direct în proiectul european, fie prin intermediul celui național este semnificativ

și poate fi capitalizat. Aici avem în vedere susținerea cu rigurozitate unui plan de implicare privind Republica Moldova, inclusiv prin fundamentarea și urmărirea unei strategii de creștere a relevanței economice a țării noastre acolo printr-o politică de investiții în sectoarele cheie din economie. Deschiderea economică și nu numai spre Răsărit, poziționarea statului român pe Drumul Mătășii va trebui să țină cont de diversificarea exporturilor pentru firmele românești cu potențial de dezvoltare regională și globală, precum și de crearea unor companii naționale puternice care pot deveni relevante la nivel regional sau chiar global. Doar așa România va avea șansa de a reduce decalajele de dezvoltare față de media UE pentru a urca pe poziția a 6-a în clasamentul economiilor Uniunii (după Brexit), în acord cu mărimea fizică și demografică a țării.

VIZIUNI ECONOMICE

PE TERMEN SCURT (PÂNĂ ÎN 2020)

A. Scenariul pesimist

UE nu reușește să depășească divergențele politice cu Marea Britanie, pierzând a șasea parte din economia și piața propriei, nu semnează un acord de comerț liber și investiții cu Statele Unite; sub efectul Brexit-Trump apar noi îngrădiri ale liberei circulații posibil chiar în Franța după alegerile prezidențiale din aprilie 2017; sancțiunile impuse Federației Ruse se înăspresc; UE și blocul democratic extins din lume începe o răcire a relațiilor cu Turcia, care se apropie de Federația Rusă, în compensare. Evoluțiile pe continentul european încep să indice o fragmentare din ce în ce mai accentuată, mai ales sub presiunea ascensiunii partidelor populiste, migrației, atacurilor teroriste, intereselor naționale înguste și a oportunismului geopolitic. Dacă proiectul UE reușise să abolească conflictul între stat, demantelarea graduală a Uniunii ar putea revitaliza mișcări separatiste în interiorul statelor naționale, cu potențialul de a degenera în confruntări militare. Primul semnal al acestui scenariu ar fi răspândirea euroscepticismului în rândul mai multor state, iar eventuala ieșire a Marii Britanii din UE ar produce un efect de domino. Următoarea fază ar fi pierderea legitimității oricărui proiect european comun și a instituțiilor europene. Nu putem ști exact dacă se va mai putea menține o zonă de liberă circulație – zonă Schengen limitată, însă în urma acestui scenariu, zona euro ar fi total compromisă, iar Banca Centrală Europeană pusă în situația să-și limiteze reglementările monetare. Situația ar deveni și mai incertă în condițiile în care fenomenele „black swan” ar putea schimba/accelera procesele centrifuge de pe continent: cataclisme naturale, lovituri de stat, schimbări de regimuri, crize economice etc.

Statul român își asumă obiective minore și încearcă să valorifice numai cele mai ușor de valorificat atuuri și anume parteneriatul strategic cu SUA, statutul de stat riveran la Marea Neagră, complexitatea de nivel mediu a economiei, peste cea din regiunea balcanică, dar mult sub cea central-europeană.

Principala consecință pe care România o va resimți este legată de intrarea zonei euro într-o fază de criză prelungită, ceea ce va reduce potențialul de export, în contextul în care UE este principala noastră piață. A doua consecință va fi ieftinirea investițiilor către Marea Britanie, precum și reorientarea britanicilor către comerț și investiții cu țările din locul Commonwealth. A treia consecință ar putea fi intrarea relației transatlantice într-o fază de slăbire a coeziunii și îndepărtarea interesului american de continentul european. În fine, ultima consecință importantă ar putea să fie o înăsprire a comerțului din zona Mării Negre datorită tensionării relațiilor cu Federația Rusă.

Pe termen scurt (până în 2020) se vor realiza următoarele:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 500 milioane USD în 3 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi până la 1 miliard USD în următorii 4 ani;
- Înființarea unui asigurator care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate să ajungă la 500 milioane USD în următorii trei ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre, a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice, operațiune începută și care are costurile induse în bugetul apărării;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) unitar (1) pe un orizont de 4 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la o sumă de 7 miliarde USD pentru patru ani (3,3% din PIB anulului 2016).

B. Scenariul realist

UE își menține conturul actual fără Marea Britanie, reușește să încheie cu aceasta un acord de compromis, înglobând economia și piața britanice într-o oarecare măsură; UE trece printr-o reformă accentuată de transformare a politicii de „mai multă Europă” la o „Europă cu două viteze”. Prin ieșirea Marii Britanii până în 2019, Uniunea rămâne fără un membru care promova intens liberalizarea și politicile pro-piață. Tandemul franco-german urmează să reprezinte baza pe care se va dezvolta viitoarele forțe ale puterii europene. Planul Steinmeier-Ayrault, intitulat „O Europă puternică într-o lume nesigură”, recunoaște că există ambiții diferite de integrare în rândul statelor-membre ale UE, ceea ce înseamnă că s-ar cristaliza mai multe posibile puncte de echilibru: așa-numita „Noua Uniune Europeană” a statelor nordice (Germania, Franța, Olanda, Suedia, Finlanda, Belgia, Luxemburg, Austria), Grupul de la Vișegrad (Polonia, Republica Cehă, Slovacia și Ungaria) + Statele Baltice (Letonia, Estonia, Lituania) și o așa-numită „Ligă” a Sudului European (Italia, Spania, Portugalia, Grecia, Croația, Cipru, Malta, România, Bulgaria). În fața ascensiunii grupului mediteranean, guvernele nord-europene vor deveni probabil mai rezistente la procesul de integrare europeană. De asemenea, și statele din Europa Centrală și de Est sunt puse în dificultate de Brexit, deoarece guvernele de aici vedeau în Marea Britanie un protector al intereselor membrilor UE, dar care nu fac parte din zona euro. Dacă V4 (Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria), care sprijineau în general UE, se vor opune oricăror încercări de creare a unui superstat european în gare guvernele naționale să aibă și mai puțină suveranitate, statele graniței de Est a UE vor fi nevoite să aleagă între opțiunea nordică (mai multă Europă) și cea sudică (mai mult interguvernamentalism și protecționism).

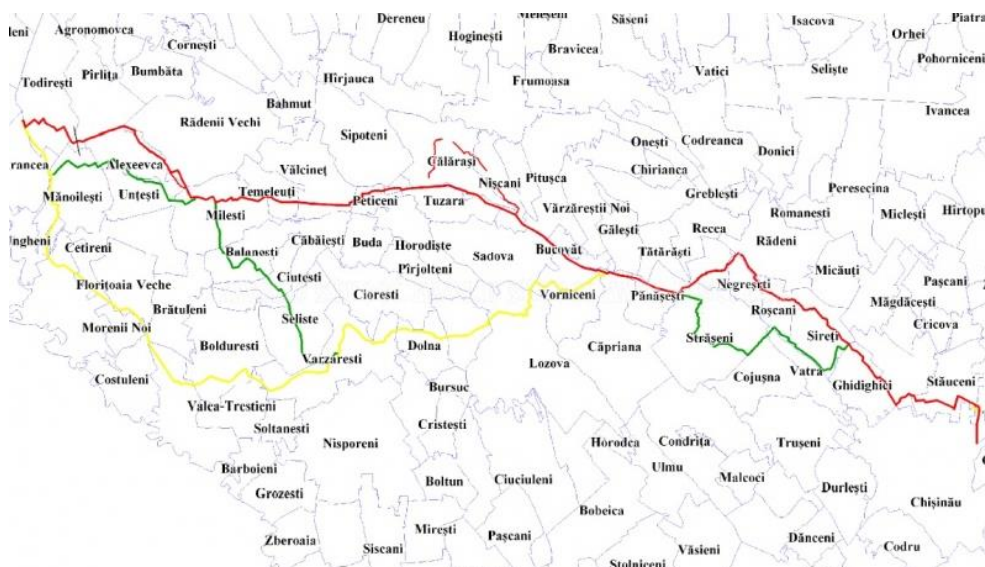
Acordurile comerciale cu Statele Unite mențin *status-quo*-ul actual, iar sancțiunile aplicate Federației Ruse se ridică progresiv; Turcia revine treptat la relații mai calde în plan politic cu comunitatea transatlantică, relaxând excesele autoritariste din plan intern. România fructifică toate atuurile, mai puțin pe cel legat de căile navigabile și conexiunea Marea Neagră-Marea Nordului, dar în care nu creștem îndeajuns prezența și semnificația economică românească decât în Republica Moldova, dintre toți vecinii și posibili parteneri regionali.

Pe termen scurt (până în 2020) vom realiza următoarele:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;

- Declanșarea unei ofensive diplomatice majore pentru deschiderea completă a navigației pe Dunăre, mai ales în sectorul maghiar; începerea realizării legăturii navigabile București-Giurgiu, la un cost de aprox. 100 milioane USD;
- Începerea realizării canalului de irigații Bărăgan-Siret și conectarea la sistemul de irigații a unei treimi din teritoriu, proiect evaluat la 1 miliard USD pentru această fază;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 1 miliard USD în 3 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi 1,5 miliarde USD în următorii 4 ani;
- Înființarea unui asigurator, care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate să ajungă la 500 milioane USD în următorii trei ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii, în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;
- Construcția unui hub logistic de dimensiuni mari la Constanța, prin extinderea portului (prin mall-ul 3) și prin dotări de operare logistică integrate, cu costuri de 500 milioane USD;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice;
- Realizarea de programe speciale de stimulare a investițiilor și comerțului pe trei mari direcții: Federația Rusă, Turcia și regiunea balcanică, precum și stimularea de achiziții de active industriale în vecinătatea imediată (obiective industriale din Ucraina, Bulgaria sau Federația Rusă), cu alocări bugetare de aprox. 100 milioane USD;
- Preluarea pachetelor majoritare la companii energetice privatizate la care investitorul strategic vrea să facă „exit” (cazul Lukoil, de exemplu) și apoi revânzarea acestora pe bursa de la București;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune;
- Asumarea extinderii gazoductului Iași-Ungheni prin segmentul Ungheni-Chișinău (98–117 km) cu un cost estimat la circa 92 milioane de euro, inclusiv 10% costuri neprevăzute, fiind create premisele ca 85% din suma necesară pentru construcția gazoductului să fie acoperite de BEI și BERD (Harta 2).

Harta 2: Opțiuni pentru traseul conductei Ungheni–Chișinău

Traseul 1 – linie roșie – 98 km

Traseul 2 – linie galbenă – 117 km

Traseul 3 – linie verde – 118 km

Traseul 4 – linie roșie de la Ghidighici spre Chișinău – 12,9 km

Sursa: MoldStreet

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aprox. 1,1 pe un orizont de 4 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la 9,2 miliarde USD (4% din PIB-ul anului 2016). De menționat că aproximativ jumătate din efortul financiar preconizat este prevăzut a fi constituit din participări ale investitorilor privați la capitalizarea fondurilor de investiții văzute ca motor al creșterii semnificației regionale și continentale a țării noastre.

C. Scenariul optimist

UE depășește momentul critic actual, se reformează, păstrând libertățile fundamentale (de circulație a bunurilor, persoanelor și capitalurilor), rămâne o piață unică și menține un acord „puternic” cu Marea Britanie după Brexit, integrând practic și economia britanică. În aceste condiții, Europa va trece printr-o reformă organizațională (posibil un nou tratat), sub auspiciile planului franco-german (Planul Steinmeier-Ayrault), devenind mult mai unită și puternică, iar

tendențele centrifuge ne semnificative. Uniunea Europeană ar trebui să devină o uniune de securitate, bazată pe solidaritate și pe ajutor reciproc între statele membre, care trebuie să susțină o politică comună de apărare și securitate, astfel încât UE să contribuie la pacea și stabilitatea lumii. Iar pentru a răspunde provocărilor cu care ne confruntăm în prezent, Germania și Franța propun o Agendă Europeană de Securitate, care să includă toate aspectele care țin de siguranță și apărare. Acest lucru presupune informații și analize împărtășite între statele membre, astfel încât să fie stabilite corect prioritățile unei strategii comune. Astfel, Uniunea Europeană va avea propria expertiză în domeniu, propriile instrumente de acțiune și un lanț de comandă civil-militar permanent. Deci, va putea plănuși și conduce operațiuni civile și militare. Prerogativele Procurorului European ar putea fi extinse până la lupta împotriva terorismului și a crimei organizate. Acest lucru ar presupune și o armonizare extinsă a codurilor penale. De asemenea, securizarea granițelor externe ale UE nu ar mai trebui să fie doar o preocupare internă a statelor vizate, ci o responsabilitate comună. UE ar trebui să pună bazele primei forțe multinaționale, care să păzească frontierele terestre și maritime ale blocului comunitar. Baza o reprezintă FRONTEX, care în viitor va avea personal permanent, dar și echipamentul tehnic necesar pentru a-și duce la îndeplinire sarcinile. Prin această nouă reformă s-ar reuși crearea unui sistem care să mențină echilibrul dintre suveranitate și unitatea europeană. TTIP se renegociază și se semnează, permițând existența unui bloc economic de comerț liber occidental în varianta maximală; sancțiunile aplicate Federației Ruse se ridică în 2017. Turcia revine rapid la relații constructive cu lumea occidentală. Valorificăm toate atuurile și corectăm toate vulnerabilitățile.

În aceste condiții, pe termen scurt (până în 2020) începem toate proiectele majore pe care le-am identificat:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Declanșarea unei ofensive diplomatice majore pentru deschiderea completă a navigației pe Dunăre, mai ales în sectorul maghiar; declanșarea procedurilor pentru realizarea legăturii navigabile București-Giurgiu, la un cost de aprox. 100 milioane USD;
- Demararea realizării canalului de irigații Bărăgan-Siret și conectarea la sistemul de irigații a unei treimi din teritoriu, proiect evaluat la 1 miliard USD pentru această fază;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 1 miliard USD în 3-4 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi până la 2 miliarde USD în următorii 4 ani;
- Înființarea unui asigurator, care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajungă la 500 milioane USD în următorii trei ani;

- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre, a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;
- Construcția unui hub logistic de dimensiuni mari la Constanța, prin extinderea portului (prin mall-ul 3) și prin dotări de operare logistică integrate, cu costuri de 500 milioane USD;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice;
- Realizarea de programe speciale de stimulare a investițiilor și comerțului pe trei mari direcții: Federația Rusă, Turcia și regiunea balcanică, precum și stimularea de achiziții de active industriale în vecinătatea imediată (obiective industriale din Ucraina, Bulgaria sau Federația Rusă), cu costuri induse de 150 milioane USD;
- Preluarea pachetelor majoritare la companii energetice privatizate la care investitorul strategic vrea să facă „exit” (cazul Lukoil, de exemplu) și apoi revânzarea acestora pe bursa de la București;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune;
- Interconectarea energetică dintre România și Republica Moldova prin asumarea de către cele două state a extinderii gazoductului Iași-Ungheni cu segmentul Ungheni-Chișinău (98–117 km) cu un cost estimat la circa 92 milioane de euro, inclusiv 10% costuri neprevăzute.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aprox. 1,15 pe un orizont de 4 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la 9,75 miliarde USD (4,6% din PIB-ul anului 2016). De menționat faptul că aproximativ jumătate din efortul financiar preconizat este prevăzut a fi constituit din participări ale investitorilor privați la capitalizarea fondurilor de investiții văzute ca motor al creșterii semnificației regionale și continentale a țării noastre.

PE TERMEN MEDIU (PÂNĂ ÎN 2028)

A. Scenariul pesimist

Pe termen mediu (până în 2028) se vor realiza următoarele:

Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;

Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 1 miliard USD în 11 ani (Fondul Moldova);

Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi până la 2,5 miliarde USD în următorii 4 ani;

Înființarea unui asigurator, care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajungă la 1,5 miliarde USD în următorii 11 ani;

Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;

Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre, a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;

Revizitarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice, operațiune începută și care are costurile induse în bugetul apărării;

Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aproximativ 1,2 pe un orizont de 11 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la o sumă de 21,5 miliarde USD pentru 11 ani (10% din PIB-ul anului 2016).

B. Scenariul realist

Pe termen mediu (până în 2028) vom realiza următoarele:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Declanșarea unei ofensive diplomatice majore pentru deschiderea completă a navigației pe Dunăre, mai ales în sectorul maghiar; finalizarea realizării legăturii navigabile București-Giurgiu, la un cost de aprox. 500 milioane USD;
- Realizarea canalului de irigații Bărăgan-Siret și conectarea la sistemul de irigații a întregului teritoriu, proiect evaluat la 2,5 miliarde USD;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 2 miliard USD în 11 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi 4 miliarde USD în următorii 11 ani;
- Înființarea unui asigurator care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajungă la 1 miliard USD în următorii 11 ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei

românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;

- Construcția unui hub logistic de dimensiuni mari la Constanța, prin extinderea portului (prin mall-ul 3) și prin dotări de operarea logistică integrate, cu costuri de 500 milioane USD;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice;
- Realizarea de programe speciale de stimulare a investițiilor și comerțului pe trei mari direcții: Federația Rusă, Turcia și regiunea balcanică, precum și stimularea de achiziții de active industriale în vecinătatea imediată (obiective industriale din Ucraina, Bulgaria sau Federația Rusă), cu alocări bugetare de aprox. 300 milioane USD;
- Preluarea pachetelor majoritare la companii energetice privatizate la care investitorul strategic vrea să facă „exit” (cazul Lukoil, de exemplu) și apoi revânzarea acestora pe bursa de la București;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aprox. 1,3 pe un orizont de 11 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la 27,8 miliarde USD (13% din PIB-ul anului 2016). De menționat că aproximativ jumătate din efortul financiar preconizat este prevăzut a fi constituit din participări ale investitorilor privați la capitalizarea fondurilor de investiții văzute ca motor al creșterii semnificației regionale și continentale a țării noastre.

C. Scenariul optimist

În aceste condiții, pe termen mediu (până în 2028) începem toate proiectele majore pe care le-am identificat:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Declanșarea unei ofensive diplomatice majore pentru deschiderea completă a navigației pe Dunăre, mai ales în sectorul maghiar; finalizarea legăturii navigabile București-Giurgiu, la un cost de aprox. 500 milioane USD;
- Încheierea realizării canalului de irigații Bărăgan-Siret și conectarea la sistemul irigații a întregului teritoriu, proiect evaluat la 2,5 miliarde USD;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 2,5 miliarde USD în 11 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi până la 4,5 miliarde USD în următorii 11 ani;

- Înființarea unui asigurator care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajungă la 1,5 miliard USD în următorii 11 ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;
- Construcția unui hub logistic de dimensiuni mari la Constanța, prin extinderea portului (prin mall-ul 3) și prin dotări de operarea logistică integrate, cu costuri de 500 milioane USD;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice;
- Realizarea de programe speciale de stimulare a investițiilor și comerțului pe trei mari direcții: Federația Rusă, Turcia și regiunea balcanică, precum și stimularea de achiziții de active industriale în vecinătatea imediată (obiective industriale din Ucraina, Bulgaria sau Federația Rusă), cu costuri induse de 450 milioane USD;
- Preluarea pachetelor majoritare la companii energetice privatizate la care investitorul strategic vrea să facă „exit” (cazul Lukoil, de exemplu) și apoi revânzarea acestora pe bursa de la București;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aprox. 1,4 pe un orizont de 4 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la 28,95 miliarde USD (aproape 14% din PIB-ul anului 2016). De menționat faptul că aproximativ jumătate din efortul financiar preconizat este prevăzut a fi constituit din participări ale investitorilor privați la capitalizarea fondurilor de investiții văzute ca motor al creșterii semnificației regionale și continentale a țării noastre.

PE TERMEN LUNG (PÂNĂ ÎN 2038)

A. Scenariul pesimist

Pe termen lung (până în 2038) se vor realiza următoarele:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 3 miliarde USD în 21 ani (Fondul Moldova);

- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi până la 5 miliarde USD în următorii 21 ani;
- Înființarea unui asigurator care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajunge la 2,5 miliarde USD în următorii 21 ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre, a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice, operațiune începută și care are costurile induse în bugetul apărării;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aproximativ 1,25 pe un orizont de 21 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la o sumă de 42 miliarde USD pentru 21 ani (20% din PIB-ul anului 2016).

B. Scenariul realist

Pe termen lung (până în 2038) vom realiza următoarele:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Declanșarea unei ofensive diplomatice majore pentru deschiderea completă a navigației pe Dunăre, mai ales în sectorul maghiar; finalizarea realizării legăturii navigabile București-Giurgiu, la un cost de aprox. 500 milioane USD;
- Realizarea canalului de irigații Bărăgan-Siret și conectarea la sistemul de irigații a întregului teritoriu, proiect evaluat la 2,5 miliarde USD;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 5 miliarde USD în 21 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi 6,5 miliarde USD în următorii 21 ani;
- Înființarea unui asigurator care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajunge la 2,5 miliarde USD în următorii 21 ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;
- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;

- Construcția unui hub logistic de dimensiuni mari la Constanța, prin extinderea portului (prin mall-ul 3) și prin dotări de operare logistică integrate, cu costuri de 500 milioane USD;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice;
- Realizarea de programe speciale de stimulare a investițiilor și comerțului pe trei mari direcții: Federația Rusă, Turcia și regiunea balcanică, precum și stimularea de achiziții de active industriale în vecinătatea imediată (obiective industriale din Ucraina, Bulgaria sau Federația Rusă), cu alocări bugetare de aprox. 700 milioane USD;
- Preluarea pachetelor majoritare la companii energetice privatizate la care investitorul strategic vrea să facă „exit” (cazul Lukoil, de exemplu) și apoi revânzarea acestora pe bursa de la București;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aprox. 1,45 pe un orizont de 21 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la 49,7 miliarde USD (peste 23% din PIB-ul anului 2016). De menționat că aproximativ jumătate din efortul financiar preconizat este prevăzut a fi constituit din participări ale investitorilor privați la capitalizarea fondurilor de investiții văzute ca motor al creșterii semnificației regionale și continentale a țării noastre.

C. Scenariul optimist

În aceste condiții, pe termen lung (până în 2038) încheiem toate proiectele majore pe care le-am identificat:

- Creșterea ponderii cheltuielilor cu apărarea în PIB la 2% și apoi la peste 2%, ceea ce înseamnă un efort suplimentar de 1,5 miliarde USD/anual la nivelul actual;
- Declanșarea unei ofensive diplomatice majore pentru deschiderea completă a navigației pe Dunăre, mai ales în sectorul maghiar; finalizarea legăturii navigabile București-Giurgiu, la un cost de aprox. 500 milioane USD;
- Încheierea realizării canalului de irigații Bărăgan-Siret și conectarea la sistemul irigații a întregului teritoriu, proiect evaluat la 2,5 miliarde USD;
- Realizarea unui Fond specializat de investiții pentru Republica Moldova, care poate ajunge la aprox. 6 miliarde USD în 21 ani (Fondul Moldova);
- Realizarea unui Fond de investiții strategice în regiune, care poate absorbi până la 7,5 miliarde USD în următorii 21 ani;
- Înființarea unui asigurator care să poată lucra, eventual, în parteneriat cu Eximbank, efort care poate ajunge la 3,5 miliarde USD în următorii 21 ani;
- Consolidarea unui holding al industriei aeronautice în jurul Aerostar Bacău;

- Regruparea producătorilor de energie, împreună cu transportatorii și distribuitorii în una sau două companii mari, viitorii „campioni” ai economiei românești; livrarea, pe plan regional și în regiunea extinsă a Mării Negre a unor produse complet integrate, de tipul „proiectelor la cheie”;
- Construcția unui hub logistic de dimensiuni mari la Constanța, prin extinderea portului (prin mall-ul 3) și prin dotări de operarea logistică integrate, cu costuri de 500 milioane USD;
- Revitalizarea industriei de apărare prin asimilarea de produse complexe (transportoare blindate, de exemplu) și prin integrarea de produse specifice;
- Realizarea de programe speciale de stimulare a investițiilor și comerțului pe trei mari direcții: Federația Rusă, Turcia și regiunea balcanică, precum și stimularea de achiziții de active industriale în vecinătatea imediată (obiective industriale din Ucraina, Bulgaria sau Federația Rusă), cu costuri induse de 900 milioane USD;
- Preluarea pachetelor majoritare la companii energetice privatizate la care investitorul strategic vrea să facă „exit” (cazul Lukoil, de exemplu) și apoi revânzarea acestora pe bursa de la București;
- Utilizarea Bursei de Valori București pentru finanțarea activității de expansiune economică în regiune.

Acest tablou ar conduce, într-un scenariu realist, la atingerea unui indice al complexității economice (ICE) de aprox. 1,7 pe un orizont de 21 ani.

Dimensiunea financiară a unui astfel de program se ridică la 52,9 miliarde USD (peste 25% din PIB-ul anului 2016). De menționat faptul că aproximativ jumătate din efortul financiar preconizat este prevăzut a fi constituit din participări ale investitorilor privați la capitalizarea fondurilor de investiții văzute ca motor al creșterii semnificației regionale și continentale a țării noastre.

VIZIUNI IDENTITARE

A. Scenariul pesimist

În plus față de celelalte dimensiuni, cea identitară poate adăuga scenariului pesimist următorii parametri. Relațiile Occidentului cu Rusia se răcesc continuu. O anumită scădere a solidarității europene – atât la nivel instituțional, cât și la nivelul publicului – pune în pericol cert susținerea publică pentru proiectul european și pentru ideea europeană. În plan strict regional, Republica Moldova se îndepărtează de UE și de România.

B. Scenariul realist

UE reușește să păstreze o coeziune instituțională și identitară în așa fel încât să țină sub control curentele politice radicale și eurosceptice. Republica Moldova – și ca urmare a metabolismului politic intern – continuă să

penduleze între UE și blocul eurasiatic dominat de Rusia. Ucraina reușește să-și „înghețe” conflictul din regiunea estică pe o perioadă nedeterminată, adoptând o poziție dură vizavi de dosarul Peninsulei Crimeea.

C. Scenariul optimist

UE reușește să absoarbă tendințele politice eurosceptice și radicale și își restartează atractivitatea instituțională și subiectivă. La nivel regional, tendințele proeuropene și pro-românești câștigă pe termen lung în Republica Moldova, în urma alegerilor parlamentare din decembrie 2018 și prezidențiale din 2020/2021.

PE TERMEN SCURT (PÂNĂ ÎN 2020)

A. Scenariul pesimist

Pe termen scurt (până în 2020) se vor realiza următoarele:

- Accentuarea interesului românilor de pretutindeni¹ pentru România pe toate dimensiunile relevante pentru proiectul identitar: apartenență, lingvistic, confesional, economic, educațional, turistic;
- Creșterea capacității de școlarizare la toate nivelele (atât pentru cicluri de școlarizare complete, cât și pentru durate scurte – programe de un semestru de exemplu) pentru copiii și tinerii români de pretutindeni (conform accepțiunii de mai sus a termenului);
- Instituționalizarea României ca principala destinație turistică pentru românii de pretutindeni și copiii lor (școli de vară, programe de vizitare a României, tabere);
- Sprijinirea elementelor cultural-identitare în țările în care locuiesc românii de pretutindeni în condițiile unei analize a specificului local și cu centrarea pe elemente care aduc certe beneficii (cuantificabile) de conservare identitară și de sporire a interesului pentru România (biserici, folclor, campanii de popularizare a identității românești și a României);
- Demararea unor proiecte de comunicare și popularizare privind antrenarea mediului privat în proiecte identitare, inclusiv prin evidențierea beneficiilor economice implicate (investiții în zonele din jurul României locuite de etnici români, cooptarea de lucrători dintre aceștia, traininguri etc.);

---

¹ În sintagma români de pretutindeni includem patru categorii operaționale: românii plecați temporar sau definitiv din țară (în special ca urmare a mecanismului de liberă circulație al UE, dar și cei plecați), majoritatea cetățenilor Republicii Moldova, minoritatea românească din țările vecine României, românii sud-dunăreni identificabili sub diferite denumiri în țările de apartenență și care nu sunt recunoscuți ca minoritate românească acolo.

- Predominarea strategiei identitare centrate pe promovarea capitalului românesc în zonele locuite de români din jurul României (inclusiv Republica Moldova) în contextul scenariului pesimist de evoluție;
- Pregătirea Centenarului identitar 1918–2018.

B. Scenariul realist

Pe termen scurt (până în 2020) se vor realiza următoarele:

- Promovarea menținerii suportului public pentru identitatea europeană și apartenența la UE/NATO;
- Accentuarea interesului românilor de pretutindeni pentru România pe toate dimensiunile relevante pentru proiectul identitar: apartenență, lingvistic, confesional, economic, educațional, turistic;
- Creșterea capacității de școlarizare la toate nivelele (atât pentru cicluri de școlarizare complete, cât și pentru durate scurte – programe de un semestru de exemplu) pentru copiii și tinerii români de pretutindeni (conform accepțiunii de mai sus a termenului);
- Instituționalizarea României ca principala destinație turistică pentru românii de pretutindeni și copiii lor (școli de vară, programe de vizitare a României, tabere etc.);
- Sprijinirea elementelor cultural-identitare în țările în care locuiesc românii de pretutindeni în condițiile unei analize a specificului local și cu centrarea pe elemente care aduc certe beneficii (cuantificabile) de conservare identitară și de sporire a interesului pentru România (biserici, folclor, campanii de popularizare a identității românești și a României);
- Demararea unor proiecte de comunicare și popularizare privind antrenarea mediului privat în proiecte identitare, inclusiv prin evidențierea beneficiilor economice implicate (investiții în zonele din jurul României locuite de etnici români, cooptarea de lucrători dintre aceștia, traininguri etc.);
- Strategii identitare centrate atât pe promovarea capitalului românesc, cât și pe elemente culturale, tradiții, limbă, în zonele locuite de români din jurul României;
- Pregătirea Centenarului identitar 1918–2018.

C. Scenariul optimist

Pe termen scurt (până în 2020) se vor realiza următoarele:

- Instituționalizarea unui program de studii și campanii sociale pe tematici euroatlantice, identitare, cultură civică și de securitate;
- Constituirea unui Minister pentru Republica Moldova și instituirea unui post de consilier prezidențial pentru Republica Moldova;

- Accentuarea interesului românilor de pretutindeni pentru România pe toate dimensiunile relevante pentru proiectul identitar: apartenență, lingvistic, confesional, economic, educațional, turistic;
- Creșterea capacității de școlarizare la toate nivelele (atât pentru cicluri de școlarizare complete, cât și pentru durate scurte – programe de un semestru de exemplu) pentru copiii și tinerii români de pretutindeni (conform accepțiunii de mai sus a termenului);
- Instituționalizarea României ca principala destinație turistică pentru românii de pretutindeni și copiii lor (școli de vară, programe de vizitare a României, tabere etc.);
- Sprijinirea elementelor cultural-identitare în țările în care locuiesc românii de pretutindeni în condițiile unei analize a specificului local și cu centrarea pe elemente care aduc certe beneficii (cuantificabile) de conservare identitară și de sporire a interesului pentru România (biserici, folclor, campanii de popularizare a identității românești și a României);
- Demararea unor proiecte de comunicare și popularizare privind antrenarea mediului privat în proiecte identitare inclusiv prin evidențierea beneficiilor economice implicate (investiții în zonele din jurul României locuite de etnici români, cooptarea de lucrători dintre aceștia, traininguri etc.);
- Pregătirea Centenarului identitar 1918–2018 cu stimularea implicării puternice în eveniment a reprezentanților comunităților românești din jurul României.

PE TERMEN MEDIU (PÂNĂ ÎN 2028)

A. Scenariul pesimist

Pe termen mediu (până în 2028) se vor realiza următoarele:

- Accentuarea constantă a interesului românilor de pretutindeni pentru România pe toate dimensiunile relevante pentru proiectul identitar: apartenență, lingvistic, confesional, economic, educațional, turistic;
- Sprijinirea constantă a elementelor cultural-identitare în țările în care locuiesc românii de pretutindeni în condițiile unei analize a specificului local și cu centrarea pe elemente care aduc certe beneficii (cuantificabile) de conservare identitară și de sporire a interesului pentru România (biserici, folclor, campanii de popularizare a identității românești și a României);
- Consolidarea poziției și imaginii companiilor și brandurilor românești în țările din jurul României locuite de populații românești semnificative și în Republica Moldova;
- Raportarea identitară la Republica Moldova se face prioritar prin raportarea la cetățenii moldoveni care se identifică drept români sau care deja au dublă cetățenie și locuiesc fie în țară sau peste hotare.

B. Scenariul realist

Pe termen mediu (până în 2028) se vor realiza următoarele:

- Promovarea menținerii suportului public pentru identitatea europeană și apartenența la UE/NATO;
- Accentuarea constantă a interesului românilor de pretutindeni pentru România pe toate dimensiunile relevante pentru proiectul identitar: apartenență, lingvistic, confesional, economic, educațional, turistic;
- Sprijinirea constantă a elementelor cultural-identitare în țările în care locuiesc românii de pretutindeni în condițiile unei analize a specificului local și cu centrarea pe elemente care aduc certe beneficii (cuantificabile) de conservare identitară și de sporire a interesului pentru România (biserici, folclor, campanii de popularizare a identității românești și a României);
- Consolidarea poziției și imaginii companiilor și brandurilor românești în țările din jurul României locuite de populații românești semnificative și în Republica Moldova;
- Raportarea identitară la Republica Moldova se face prioritar prin raportarea la cadrul instituțional și la întreaga populație a Republicii Moldova. Ca indicatori de opinie, se va urmări creșterea constantă a identificării cu etnonimul „român” și, de asemenea, sporirea constantă a favorabilității României în Republica Moldova;
- Depășirea barierei etnice și creșterea constantă a procentului din populația Republicii Moldova care vorbește limba română (inclusiv între minoritățile din Republica Moldova);
- Instituirea României ca pol de cercetare științifică, educație și turism cultural, atractiv atât pentru alți cetățeni europeni, cât și pentru cetățenii statelor nonUE din regiune și din regiunea extinsă a Mării Negre;
- Posibilitatea atragerii de fonduri europene trebuie valorificată în domenii cum ar fi colaborarea transfrontalieră, obiectivele de patrimoniu cultural.

C. Scenariul optimist

Pe termen mediu (până în 2028) se vor realiza următoarele:

- Promovarea menținerii suportului public pentru identitatea europeană și apartenența la UE/NATO cu accent pe promovarea imaginii României ca pol de dezvoltare și stabilitate în regiune;
- Accentuarea constantă a interesului românilor de pretutindeni pentru România pe toate dimensiunile relevante pentru proiectul identitar: apartenență, lingvistic, confesional, economic, educațional, turistic etc.;
- Sprijinirea constantă a elementelor cultural-identitare în țările în care locuiesc românii de pretutindeni în condițiile unei analize a specificului local și cu centrarea pe elemente care aduc certe beneficii (cuantificabile) de conservare

identitară și de sporire a interesului pentru România (biserici, folclor, campanii de popularizare a identității românești și a României);

- Consolidarea poziției și imaginii companiilor românești atât în zonele din jurul României (în special Republica Moldova), cât și în statele UE cu comunități românești semnificative;
- Demararea de programe turistice și cultural-educaționale de termen lung pentru conservarea identității și aducerea periodică în România a diasporei din UE (pe termen mediu și lung membrii acesteia vor fi mai bine integrați în țările de rezidență, dar vor pierde din legăturile cu România care astăzi sunt întreținute prioritar de familia de origine). Aceste programe vor putea fi construite pe fonduri europene;
- Instituirea României ca pol de cercetare științifică, educație și turism cultural, atractiv atât pentru alți cetățeni europeni, cât și pentru cetățenii statelor nonUE din regiune și din regiunea extinsă a Mării Negre. Cel puțin infrastructura și partea acestor programe care are ca grup țintă cetățeni comunitari pot fi construite prin dirijarea prioritară spre domeniul de cercetare și educațional al fondurilor europene;
- Posibilitatea atragerii de fonduri europene trebuie valorificată în domenii cum ar fi colaborarea transfrontalieră, obiectivele de patrimoniu cultural;
- Aderarea la UE sau calitatea de candidate la aderare a unor state vecine facilitează eforturile de promovare a drepturilor comunităților românești din aceste state;
- Raportarea identitară la Republica Moldova se va centra pe promovarea României ca poartă a integrării europene a Republicii Moldova.

PE TERMEN LUNG (PÂNĂ ÎN 2038)

A. Scenariul pesimist

Pe termen lung (până în 2038) se vor realiza următoarele:

- Asumarea unui proiect identitar pentru românii de pretutindeni fără sprijin financiar european semnificativ și în condițiile unui mediu internațional nonliberal;
- Continuarea proiectului instituționalizării României ca pol educațional, de cercetare și cultural din resurse mai degrabă proprii și vizând în special etnicii români din jurul României. De asemenea, aria de interes va viza statele nonUE din zona extinsă a Mării Negre (cele cu care avem relații tradițional bune);
- România își va asuma un proiect integraționist pentru Republica Moldova centrat mai degrabă pe coordonate naționale decât pe traseul instituțional european;
- Continuarea politicii de apropiere culturală și educațională (burse, turism etc.) pentru noua generație de români din diaspora (Europa occidentală).

B. Scenariul realist

Pe termen lung (până în 2038) se vor realiza următoarele:

- Asumarea unui proiect identitar pentru românii de pretutindeni cu sprijin european moderat și într-un mediu internațional mai degrabă incert decât bine conturat paradigmatic;
- Continuarea proiectului instituționalizării României ca pol educațional, de cercetare și cultural din resurse atât proprii, cât și europene și vizând în special etnicii români din jurul României. De asemenea, aria de interes va viza statele nonUE din zona extinsă a Mării Negre (cele cu care avem relații tradițional bune), dar și vecinii din UE din care ar putea fi atrași studenți, clienți pentru turismul cultural;
- România își va asuma un proiect integraționist pentru Republica Moldova centrat mai degrabă pe coordonate naționale, dar construind și valorificând postura de frontieră și purtător de cuvânt al UE și NATO la nord-vestul Mării Negre;
- Continuarea politicii de apropiere culturală și educațională (burse, turism etc.) pentru noua generație de români din diaspora (Europa occidentală).

C. Scenariul optimist

Pe termen lung (până în 2038) se vor realiza următoarele:

- Susținerea unui proiect identitar și integraționist în Republica Moldova prin utilizarea egală a capitalului românesc și a fondurilor europene. Construirea unei campanii sociale de durată care să filtreze proiectul european pentru Republica Moldova prin proiectul identitar românesc;
- Continuarea proiectului instituționalizării României ca pol educațional, de cercetare și cultural finanțat prin utilizarea prioritara a fondurilor europene. Dezvoltarea de proiecte de cooperare transfrontalieră în toate ariile geografice de interes pentru România, tot prioritar din fonduri europene;
- Valorificarea fondurilor și libertăților fundamentale europene pentru a apropia noile generații de români din diaspora (occidentul european) în legătură cu România.

CONCLUZII

ROMÂNIA – PUNTE EUROATLANTICĂ ÎNTRE EST ȘI VEST

România este a 45-a economie a lumii și a 60-a țară ca după indicatorul PIB/capita. În regiune, este cea mai mare economie în termeni PPP (power purchasing parity), contribuind cu 0,3% la creșterea economiei globale.

Dezvoltarea amprentei politice la nivel regional, continental și global nu a ținut pasul cu evoluțiile economice. Elitele politice au crezut sau le-a plăcut să creadă faptul că intrarea în NATO și UE este scopul ultim în evoluția unei națiuni și nimic nu ar mai trebui să fie făcut ulterior acestei realizări.

Atât evoluțiile politice din ultima perioadă (criza migrantilor, nuanțarea relațiilor transatlantice în contextul negocierilor pentru TTIP), cât și, din păcate, evoluțiile de securitate au demonstrat că țările membre UE și NATO au nevoie să își dezvolte o politică proprie în relațiile internaționale.

Mai mult, România are o situație particulară prin ceea ce se află la granița sa de est: Republica Moldova, al doilea stat românesc și o continuă provocare de securitate. În perspectiva schimbării pe termen scurt a orientării geopolitice spre Est a elitei politice de la Chișinău, relația cu Republica Moldova va trebui să aibă abordări mult mai pragmatice și instituționalizate. Realizarea unui Acord de la Snagov și al unui plan de investiții pe termen lung – Fondul Moldova – vor trebui să rămână prioritare pe termen mediu și lung pentru următoarele cicluri guvernamentale.

*Menționăm că raportul a luat în considerare cercetările publicate de echipele temelor 2, 8, 11, 10, precum și discuțiile purtate cu reprezentanții Administrației Prezidențiale, ai mediului academic, universitar și privat.

ECHIPA DE CERCETARE

Prof. univ. Dan DUNGACIU	Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române – Director
Acad. Mircea MALIȚA	Academia Română
Dr. ing. Petrișor Gabriel PEIU	Departamentul de Studii Economice al Fundației Universitare a Mării Negre – Director
Dr. Darie CRISTEA	Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române
Vasile IUGA	Managing Partner al PwC pentru Europa de Sud-Est (ESE) și Country Managing Partner al PwC România
Nicolae ȚÎBRIGAN	Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române
Mihai BÂRSAN	Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române

Proiect 12

FINANȚELE PUBLICE ȘI MONEDA

Coordonatori:

PROF. UNIV. DR. FLORIN GEORGESCU

PROF. UNIV. DR. LIVIU VOINEA

DR. GHEORGHE GHERGHINA

POLITICA FISCAL-BUGETARĂ PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A ROMÂNIEI ÎN URMĂTOARELE DOUĂ DECENII

INTRODUCERE

Definită ca ansamblul măsurilor, acțiunilor și instrumentelor de colectare a resurselor bugetare și de utilizare a acestora în scopul satisfacerii consumului de bunuri și servicii publice, politica fiscal-bugetară reprezintă o componentă esențială a mix-ului de politici macroeconomice.

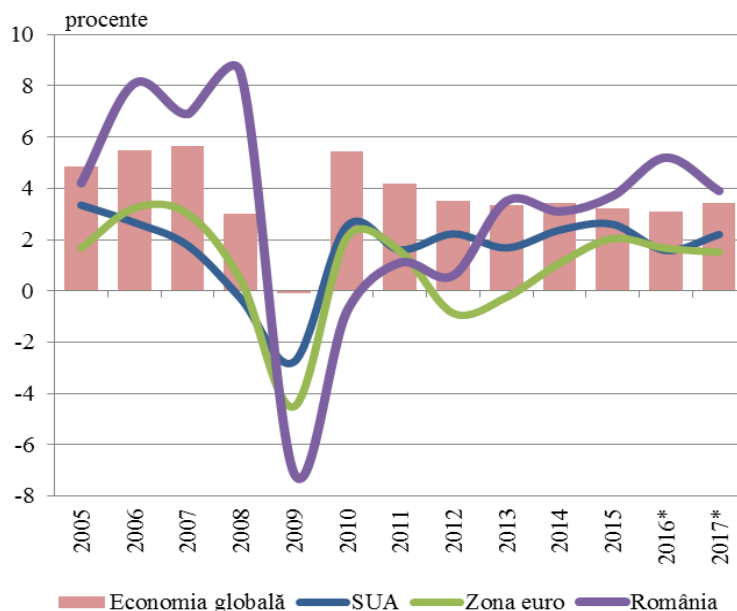
În contextul evoluției relațiilor economice la nivel național și internațional, caracterizate printr-o competiție tot mai intensă pe piața liberă, dar și prin posibila apariție a unor politici protecționiste în viitor, locul și rolul politicii fiscal-bugetare în ansamblul politicii economice a statului se amplifică în mod natural.

Prin conținutul său, politica fiscal-bugetară nu este numai un reflex al funcționării economiei, ci poate constitui, dacă este proiectată și aplicată în mod adecvat, o pârghie importantă de stimulare a creșterii economice și de repartitie echilibrată a acesteia, în scopul asigurării concomitente a dezvoltării țării, promovării incluziunii sociale și reducerii sărăciei.

Conceperea politicii fiscal-bugetare se impune a porni de la evaluarea fazei în care se află evoluția ciclului economic. Atunci când economia este în perioada de avânt, cunoscând că acțiunea operatorilor economici este prociclică, politica fiscal-bugetară (ca și cea monetară și a veniturilor) este necesar a fi anticiclică, în scopul plasării creșterii economice în apropierea celei potențiale pentru evitarea supraîncălzirii. Când economia este în faza de recesiune, politica fiscal-bugetară se impune a fi stimulativă în scopul accelerării economiei spre nivelul său potențial.

Contextul internațional actual este caracterizat de faza de recuperare după o criză financiară globală (Grafic 1). Fazele ciclului economic sunt similare ca tendință, dar mai accentuate ca intensitate în România comparativ cu zona euro sau cu restul economiei globale: recesiunile sunt mai puternice, iar recuperarea după recesiune este mai rapidă.

Graficul 1. Creșterea economică globală

Sursa: BNR, Raport asupra Stabilității Financiare, 2016

Atât în România, cât și la nivel global, ciclul economic începe să fie semnificativ diferit de ciclul financiar, în sensul în care avem o creștere economică fără aportul creditării. Situația actuală este plină de contradicții, fiind dominată de minime istorice ale ratei dobânzii, dar și de o stagnare a investițiilor, de dezintermediere financiară, precum și de necesitatea finanțării spațiului fiscal disponibil, care să stimuleze recuperarea creșterii economice.

Fundamentarea și elaborarea unei strategii, în general, a unei strategii fiscal-bugetare, în special, presupune, ca premisă *sine-qua-non*, cunoașterea sub aspect cantitativ, calitativ și structural a situației finanțelor românești și a poziției acestora în raport cu finanțele din statele membre ale Uniunii Europene.

A. SITUAȚIA ECONOMIEI REALE ROMÂNEȘTI

În ultimii 15 ani, volumul capitalului total din economia autohtonă a crescut substanțial, respectiv de 3,8 ori din anul 2000, ajungând la 118 mld. Euro (+87 mld. Euro) în anul 2014 (Georgescu, 2016). Capitalul privat reprezintă componenta cea mai dinamică, crescând în perioada analizată de 7,3 ori, în timp ce capitalul public s-a majorat de numai 1,2 ori. Astfel, ponderea capitalului privat în total capital a sporit cu cca. 40 p.p., ajungând la 83%, concomitent cu scăderea ponderii capitalului public până la 17%.

Creșterea accentuată a capitalului privat a fost susținută, în aceeași perioadă, în proporții aproape egale de antreprenorii locali și străini. Nivelul capitalului străin a crescut de 17 ori (+44 mld. euro), în timp ce volumul capitalului autohton a sporit de 5 ori (+40 mld. euro). Pornind de la baze diferite, ponderea capitalului străin în total capital privat s-a majorat cu 28 p.p, până la 48%, pe fondul scăderii capitalului autohton până la 52%.

Evoluția fluxurilor de capital străin demonstrează că, și în cazul României, pe fondul reformelor economice din ultimii 25 ani, s-au creat premisele pentru atragerea unor fluxuri tot mai consistente de capital străin, în concordanță cu teoria productivității marginale a capitalului.

Randamentul capitalului¹ este foarte ridicat în România, asigurând venituri anuale substanțiale raportat la capitalul investit. Randamentul capitalului privat a crescut continuu de la 11% în 2003 la 21% în 2013, factorul determinant fiind creșterea de la 52% la 60% a remunerării capitalului din VNN, pe fondul concurenței relativ slabe pe piața capitalului și a forței reduse de negociere a salariilor. În țările dezvoltate bogate cu resurse bogate de capital, în care raportul capital-muncă este mai echilibrat în VNN, randamentul capitalului este mai mic (6% în Franța; 8% în Marea Britanie; 10% în Germania).

Totuși, analiza evoluțiilor din ultimii ani ale componentelor fluxurilor de capital arată necesitatea ca viitoarele strategii și programe de dezvoltare a țării să asigure un cadru juridic ferm, atractiv și predictibil pentru investiții, deoarece fluxurile de capital străin sub forma de ISD și credit privat și-au diminuat substanțial forța.

Tabelul 1. Evoluția procesului investire-dezinvestire la nivelul firmelor străine

MLD. EURO	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Participații la capital	2,7	4,2	2,2	5,3	3,1	4,1	4,0	2,7	2,8	4,2	3,1
Profit (+)	3,4	4,1	6,4	6,4	4,5	4,2	4,7	4,7	5,5	5,5	6,0
Total intrări	6,1	8,3	8,6	11,7	7,6	8,3	8,7	7,4	8,3	9,7	9,1
Pierdere (-)	1,2	0,9	2,3	4,1	4,3	4,5	5,1	4,4	3,6	4,7	3,1
Dividende (-)	1,1	0,6	2,8	2,7	1,6	2,0	2,1	2,2	2,3	2,2	2,4
Total ieșiri	2,3	1,4	5,0	6,8	5,9	6,5	7,2	6,5	5,8	6,9	5,5
Fluxul creditelor	4,8	9,8	5,0	10,6	8,9	5,8	2,6	-1,8	-3,8	-6,1	-4,1
Sold final	8,7	16,6	8,6	15,5	10,6	7,6	4,2	-0,9	-1,4	-3,3	-0,5

Sursa datelor: Banca Națională a României, calcule proprii

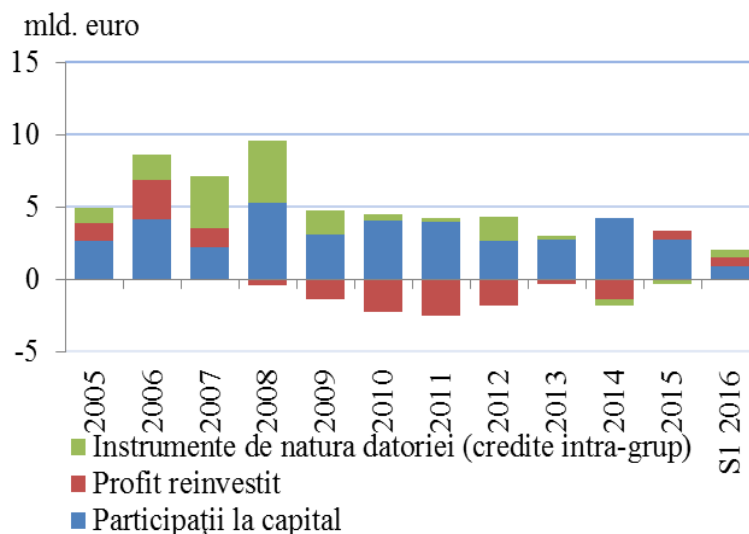
¹ Randamentul este raportul dintre ponderea remunerării capitalului în VNN și indicatorul patrimoniu național/VNN

Din datele prezentate, se constată:

- diminuarea participațiilor de capital străin în perioada 2012–2015 cu 23% față de precedenții 4 ani, respectiv 2008–2011;
- permanentizarea dezinvestirii prin pierderi a firmelor cu capital străin, care au înregistrat, în ultimii 8 ani, pierderi anuale situate între 3,1 și 5,1 mld. euro;
- dezinvestirea prin plăți de dividende, care au însumat o ieșire de 17,3 mld. euro începând cu anul 2008 până în 2015, cu o medie anuală de 2,2, respectiv de 1,5 ori mai mult decât dividende plătite între 2005 și 2007;
- se inversează, începând cu anul 2012, fluxurile de credite acordate de străinătate în economia reală și sectorul financiar ale României în sensul înregistrării unor ieșiri nete la nivel agregat, cu o valoare medie anuală de 1,5 mld. euro, în perioada 2012–2015, față de intrări medii anuale de 10 mld. euro în intervalul 2005–2010.

Pe de altă parte, analiza structurii fluxurilor de ISD în România (Grafic 2) arată că instrumentele de natura datoriei (împrumuturi intra-firmă) au jucat un rol esențial în perioada pre-criză, accentuând expunerea la mișcări speculative (Voinea, 2009).

Graficul 2. Fluxurile de ISD în România

Sursa: Banca Națională a României

Profitul reinvestit a avut o contribuție negativă la formarea ISD în timpul și imediat după criză, redevenind pozitiv abia în 2015. Participațiile la capital au avut o volatilitate mai scăzută, constituind pe termen mediu și lung o ancoră de modernizare a economiei.

Produsul intern brut al României raportat la numărul de locuitori este, în anul 2015, de 16300 euro la paritatea puterii de cumpărare, reprezentând 56,5% din media Uniunii Europene, ceea ce ne situează pe penultima poziție în cadrul UE.

Volumul relativ redus al PIB pe locuitor este cauzat, în primul rând, de nivelul ridicat al consumului intermediar (respectiv, valoarea totală a bunurilor și serviciilor utilizate ca intrări în procesul de fabricație), a cărui pondere în total producție este 56%, în creștere accentuată atât față de anul 2000, cât și față de anul 2008, în timp ce în statele dezvoltate (Germania, Franța, Marea Britanie), ponderea acestuia este în jur de 50%. Situația reflectă un grad redus de complexitate a economiei românești, un cadru fiscal-contabil lax, precum și indisciplina financiară cronicizată (transfer prin preț și cheltuieli subiective ale firmelor).

Un alt factor care explică nivelul redus al PIB este structura inefficientă pe ramuri a economiei, care relevă un aport redus de valoare adăugată brută pe salariat. Cu un VAB/sal. de 16.400 euro, România ocupă penultima poziție în cadrul UE (119.100 euro în Irlanda, 113.700 euro în Luxemburg, 82.200 euro în Suedia), ceea ce reflectă o productivitate mică în comparație cu celelalte state membre, deoarece:

- Agricultura este slab dotată tehnic;
- Industria are un grad de prelucrare redus;
- Sectorul serviciilor generează un nivel redus de VAB pe salariat.

Performanțele slabe din industrie sunt determinate de numărul foarte redus (cca. 6000) al firmelor clasificate ca având un nivel de tehnicitate relativ ridicat (mediu și înalt)², care reprezintă doar 1% din totalul agenților economici și generează numai 8% din valoarea adăugată brută din economie. În cadrul acestei categorii de firme industriale se remarcă faptul că proprietarii străini dețin cele mai performante firme, deoarece, deși sunt acționari la numai 18% dintre aceste companii, realizează 75% din valoarea adăugată brută a acestui grup de firme. Pe de altă parte, este de subliniat faptul că raportat la situația grupului UE 10, sectorul comerț din România este supradimensionat și înregistrează, comparativ cu celelalte ramuri din economie, cea mai mare frecvență a firmelor cu pierderi (38%, respectiv 79.000 din 205.000), incidența pierderilor fiind mai ridicată în rândul firmelor cu capital străin (45%), care reprezintă numai 7% din totalul firmelor din această categorie, în timp ce în cazul firmelor cu capital privat autohton, respectiv 91% din total, rata de incidență este de 37%.

---

² Selectare pe baza criteriilor Eurostat. Sectoarele *high tech* cuprind: 21 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice, 26 Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice, 30.3 Fabricarea de aeronave și nave spațiale (CAEN rev.2). Sectoarele *medium tech* cuprind: 20 Fabricarea substanțelor și a produselor chimice, 25.4 Fabricarea armamentului și muniției, 27 Fabricarea echipamentelor electrice, 28 Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente, 29 Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor și semiremorcilor, 30 Fabricarea altor mijloace de transport (exceptând 30.1 Construcția de nave și bărci și 30.3 Fabricarea de aeronave și nave spațiale) și 32.5 Fabricarea de dispozitive, aparate și instrumente medicale și stomatologice (CAEN rev.2)

Examinarea operatorilor din economia românească, prin prisma criteriului dimensiunii firmelor, evidențiază un grad ridicat de concentrare a cifrei de afaceri și a valorii adăugate brute, precum și asimetrie între performanțele corporațiilor străine și cele ale corporațiilor cu capital autohton, astfel:

- Numărul corporațiilor (întreprinderi cu cifră de afaceri de peste 50 mil. euro și număr de angajați peste 250) este foarte redus, respectiv 1700 unități (0,27% din total);
- Din aceste firme 38% (640 unități) aparțin întreprinzătorilor autohtoni, alte 52% (880 unități) sunt deținute de investitori străini, iar la 10% (180 unități) acționar este statul român;
- Cu toate că repartizarea numărului de unități între investitorii privați autohtoni și străini este aproape echilibrată, corporațiile cu capital străin realizează 31% din VAB-ul total al României, în timp ce corporațiile private autohtone au un aport de numai 7%, iar cele cu capital de stat 8% (reprezentate de monopolurile deținute de stat în proporție majoritară în industria extractivă și transport de energie). O concluzie similară rezultă și din analiza prin prisma criteriului cifră de afaceri: corporațiile străine generează 34% din cifra de afaceri din economie, în timp ce corporațiile private autohtone produc numai 8%, iar marile companii cu capital de stat contribuie cu 4% la cifra de afaceri.

Un factor major de îngrijorare care diminuează substanțial volumul VAB îl constituie pierderile înregistrate în economia reală, pe fondul unei indisciplinări financiare accentuate (Georgescu, 2015).

Există numeroase firme care înregistrează excedent brut din exploatare (EBE³) pozitiv, dar profit operațional negativ, pe fondul înregistrării unor sume foarte importante în cadrul poziției „*alte cheltuieli de exploatare*”⁴. La nivelul economiei în anul 2014, EBE pentru ansamblul companiilor se ridică la 64,3 miliarde euro, dar profitul operațional cumula doar 10,4 miliarde euro, evoluție cauzată de includerea pe costuri a „*altor cheltuieli de exploatare*” în legătură cu activitatea de exploatare în sumă de 48,7 miliarde euro. Acest comportament vizând optimizarea fiscală al firmelor cu capital străin care activează în România este demonstrat și de situația fluxurilor înregistrate în bilanța de plăți (contul de servicii) în care, spre exemplu, în anul 2014, s-au înregistrat ieșiri de fonduri către străinătate de 1,8 mld. euro, reprezentând plăți pentru servicii de cercetare aplicativă, servicii de asigurare, leasing, reclamă și publicitate, studii de piață și sondarea opiniei publice etc.

De altfel, în anul 2015, un număr de 219.200 firme (36% dintre cele care au depus bilanțul) au înregistrat pierderi însumând 8,2 mld. euro (5,5% din PIB). Dintre acestea, 400 sunt firme cu capital majoritar de stat, care au înregistrat pierderi de 0,9 mld. euro, iar 218.800 sunt firme cu capital privat, care au totalizat 7,3 mld. euro pierderi.

³ Excedentul brut de exploatare reprezintă diferența dintre valoarea producției realizate și consumul intermediar.

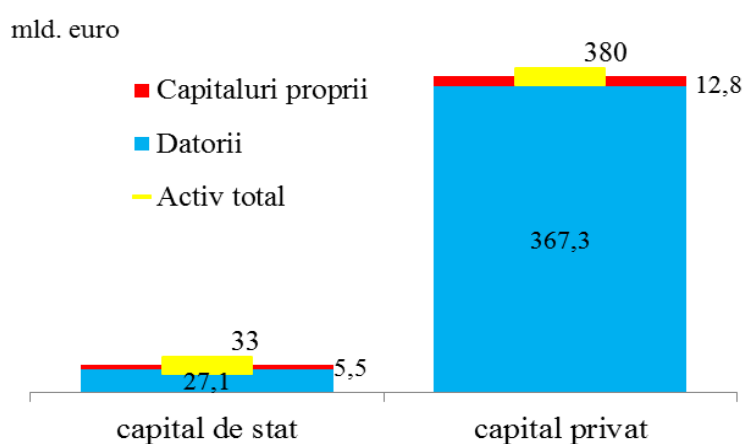
⁴ Cea mai mare parte (85 la sută) din aceste cheltuieli este înregistrată la poziția „*Cheltuieli privind prestațiile externe*”, unde se regăsesc cheltuieli cu studiile și cercetările, cheltuieli cu colaboratorii, cheltuieli privind comisioanele și onorariile sau cheltuieli de protocol, reclamă și publicitate.

De subliniat faptul că firmele cu capital străin înregistrează un volum mai ridicat de pierderi, respectiv 47% din total pierderi (3,9 mld. euro), comparativ cu firmele cu capital autohton (41%, respectiv 3,4 mld. euro).

În timp ce investirea constituie fundamentul creșterii capitalului, a PIB potențial și a veniturilor bugetare, pierderile reprezintă un proces invers, respectiv de dezinvestire. Ca efect al pierderilor substanțiale, înregistrate îndeosebi după 2008, economia românească are, în prezent, un grad ridicat de subcapitalizare (a se vedea graficul de mai jos), în raport cu normele legale și situația din țările dezvoltate.

Graficul 3. Structura bilanțieră a firmelor cu pierderi (2015)

Sursa datelor: Ministerul Finanțelor Publice, calcule proprii

Astfel, în România raportul datoriei pe capital este 2,12 (62% la 29%), în timp ce în SUA este 0,56, în Germania 0,8 și Franța 0,9. De altfel, nivelul indicatorului este de două ori mai mare în România decât valoarea mediană a eșantionului de state membre UE, situată la nivelul valorii paritare (1), ceea ce arată că, în general, pasivele firmelor europene sunt formate într-o proporție egală din capitaluri și datorii. În acest context, apare ca distorsionat comportamentul acționarilor, care în loc să contribuie la majorarea capitalului pentru consolidarea financiară a firmelor, preferă să își împrumute companiile cu sume substanțiale. Astfel, la nivelul firmelor cu capital negativ, soldul acestor împrumuturi era în anul 2015 de 83,4 miliarde lei, din care 67,5 miliarde lei reprezentau credite provenite de la acționari și 15,9 miliarde lei credite de la entități afiliate aceluiași grup economic.

Această situație nefavorabilă generează, în contextul procesului de dezinvestire, o finanțare tot mai mare a companiilor pe seama datoriilor, în loc de capitaluri proprii.

Din totalul de 219.200 firme cu pierdere, 75% (165.300 firme) înregistrează un capital propriu inferior celui stabilit de lege, iar din acestea 98% înregistrează capital negativ, având datoriile mai mari decât activele.

Pe acest fond, necesarul de recapitalizare pentru atingerea a 50% din capitalul social, așa cum prevede legea, este de 5,9 mld. euro (din care 5,4 mld. euro firme cu capital privat autohton și 0,5 mld. euro firme private cu capital străin). În același timp, pentru acoperirea a 100% din capitalul social inițial, necesarul de capitalizare se ridică la 15,9 mld. euro (din care 7,6 mld. euro firme cu capital autohton; 7,3 mld. euro firme private străine și 0,8 mld. euro companiile de stat).

Firmele românești sunt supra-îndatorate, dar nu la instituții de credit (avem cel mai mic grad de intermediere financiară din UE), ci la partenerii comerciali, proprii acționari și buget. Această situație reflectă o indisciplină cronică de plată, precum și o capacitate slabă de administrare fiscală.

În aceste condiții, rentabilitatea economică (ROA⁵) are valori reduse în România în raport cu statele dezvoltate (Germania), dar și cu țările comparabile din regiune (Polonia).

Tabelul 2. Evoluția rentabilității economice

ROA (%)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Germania	13,5	13,5	13,0	12,0	11,7	11,8
Polonia	7,6	8,0	6,6	6,7	6,2	6,0
România	2,0	2,4	2,4	3,2	3,5	4,6

Sursa datelor: FMI, BNR, calcule proprii

Îngrijorător este faptul că pierderile filialelor din România ale unor multinaționale se situează la niveluri substanțial mai ridicate decât pierderile raportate de filialele acestora localizate în alte țări din regiune. Această situație demonstrează insuficiența fermitate a cadrului juridic al firmelor în România, precum și o administrare fiscală ineficientă.

B. SITUAȚIA FISCAL-BUGETARĂ ACTUALĂ

Principalii indicatori macroeconomici reflectă situația echilibrată a României (tabel 3).

Tabelul 3. Tabloul macroeconomic

	2015	2016P*
Creșterea economică	+3,9%	+4,9%
Rata inflației	-0,9%	-0,4%
Soldul bugetului general consolidat (ESA - % din PIB)	-0,7%	-2,8%
Soldul contului curent (% din PIB)	-1,2%	-2,1%
Rata șomajului	5,1%	4,9%

Sursa datelor: INS, BNR * - prognozat (p)

⁵ ROA=Profit operațional (EBIT) /Activ total

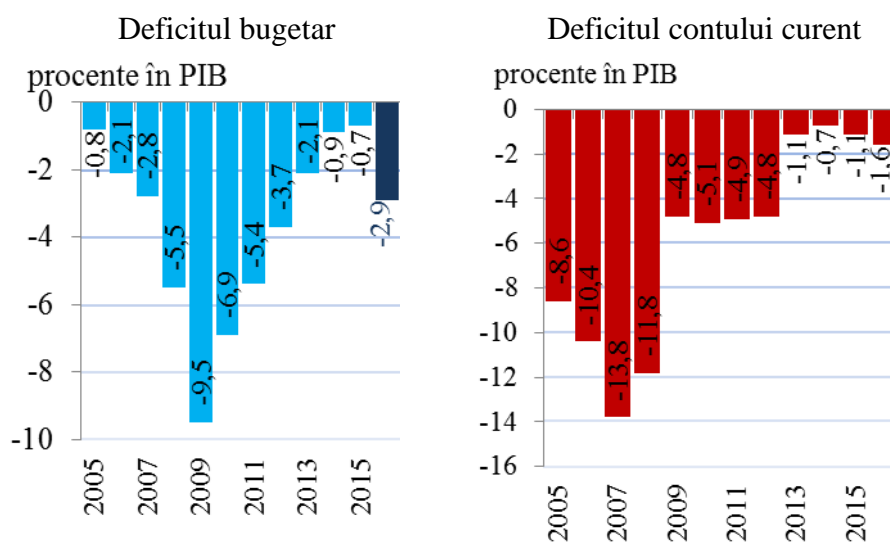
Se constată o creștere economică sustenabilă, care nu generează dezechilibre, cu deficit bugetar și extern finanțabile în mod autonom, la costuri reduse, atât de pe piața internă, cât și internațională, inclusiv cu un aport substanțial al investițiilor străine directe.

Execuția pe anii 2015–2016 a bugetului general consolidat, principalul instrument de menținere a echilibrului financiar, reflectă un deficit situat în limite rezonabile, dar care ecranează importante tensiuni de ordin economic și social, la nivelul firmelor și populației.

Această situație bugetară bună se înregistrează după grava criză a finanțelor publice din perioada 2008–2009, cauzată de politicile prociclice interne (fiscal-bugetară și a veniturilor) aplicate în anii 2005–2008, agravate de criza financiară internațională. A urmat ajustarea bugetară majoră, necesară cantitativ, dar aplicată într-o manieră total inechitabilă din punct de vedere social, care a fost operată în anii 2010–2011. Perioada 2012–2014 a fost marcată în planul politicii fiscal-bugetare de corecții structurale și ale unor inechități produse anterior.

Evoluția deficitelor gemene arată comportamentul pro-ciclic atât al consumului intern cât și al consumului guvernamental în perioada 2005–2008.

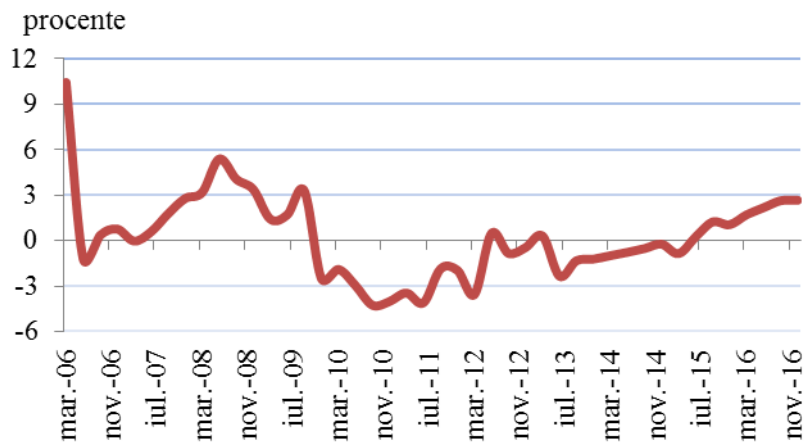
Graficul 4. Deficitele gemene

Sursa: Eurostat

Când economisirea externă (excedentul contului de capital și financiar din balanța de plăți) nu a mai fost disponibilă pentru a finanța deficitul de cont curent, comportamentul sectorului public a rămas pro-ciclic, în sensul scăderii cheltuielilor într-un moment în care economia era în recesiune.

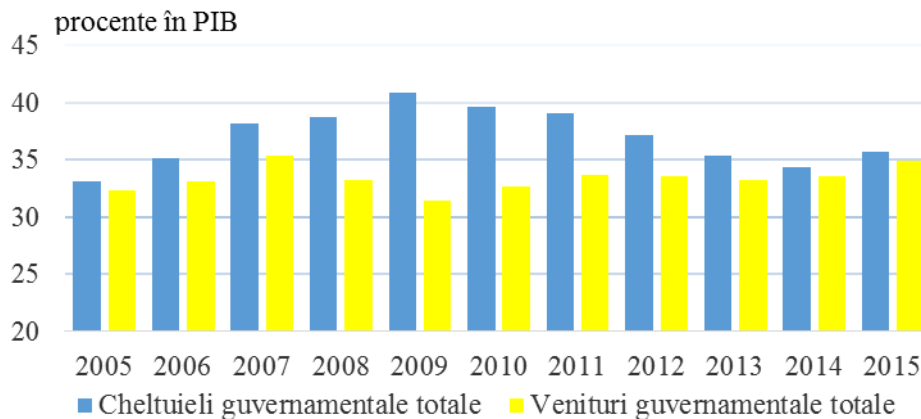
Perioada 2005–2011 se caracterizează prin pro-ciclicitatea inadecvată a impulsului fiscal. În intervalul 2012–2015 impulsul fiscal a fost neutru sau chiar ușor anti-ciclic, dar în 2016 s-a revenit la un impuls fiscal pro-ciclic (grafic 5).

Graficul 5. Impulsul fiscal

Sursa: BNR

Impulsul fiscal a fost puternic corelat cu excesul/deficitul de cerere, atât în perioada anterioară crizei, cât și în perioada post-criză. Aceasta arată că sumele absorbite/injectate de sectorul fiscal în economie nu au contribuit la stabilitatea acesteia, ci au accentuat dezechilibrele (Georgescu, 2016).

Consolidarea fiscală din perioada 2010–2015 a fost bazată preponderent pe ajustarea cheltuielilor, mai degrabă decât pe creșterea veniturilor (grafic 6).

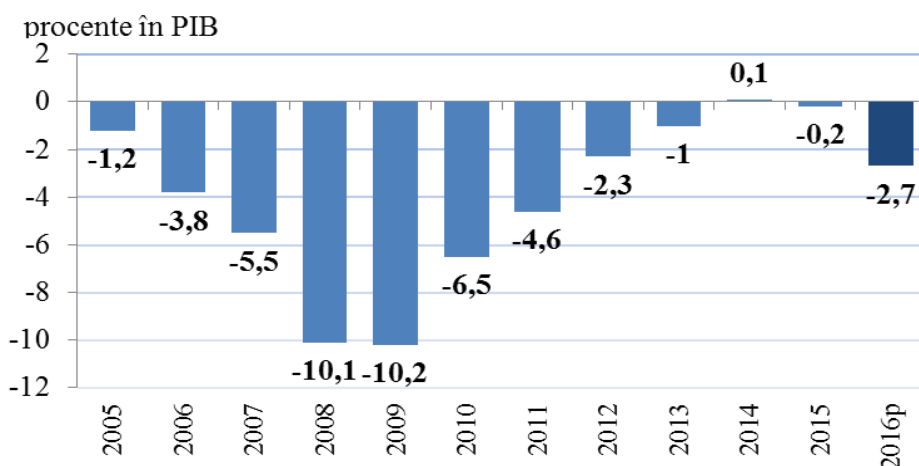
Graficul 6. Structura bugetului general consolidat

Sursa: Eurostat

Direcția consolidării fiscale s-a menținut între 2010–2015, chiar dacă măsurile au diferit de la un guvern la altul. Reducerea deficitului bugetar într-o perioadă în

care creșterea economică era încă sub potențial a contribuit la reducerea și mai accentuată a deficitului structural, de la 10% din PIB în 2009 la 1% din PIB în 2013. Practic, România a atins obiectivul bugetar pe termen mediu asumat prin Pactul Fiscal încă din 2013, cu doi ani înainte de termen (grafic 7).

Grafic 7. Deficitul bugetar structural

Sursa: Eurostat

Deficitul structural (sau ajustat ciclic) se determină prin scăderea sau adunarea din/la deficitul efectiv (ESA) a influenței ciclului economic, în funcție de situația concretă a țării. Astfel, în 2008, deficitul efectiv calculat conform standardelor europene a fost de 5,5% din PIB, dar, în fapt, acesta s-a cifrat la 10,1% din PIB (deficit structural), deoarece economia funcționa peste potențial și genera venituri mai mari decât cele aferente PIB de echilibru, corespunzător factorilor de producție disponibili. Turând economia peste potențial printr-o politică fiscal-bugetară prociclică în perioada 2005-2008, în momentul în care ar fi trebuit ca statul să dea un impuls pozitiv economiei intrate în recesiune din 2009, România s-a aflat în imposibilitatea de a acționa în acest sens, nemaieexistând spațiu fiscal, respectiv rezervele care trebuiau acumulate în perioada de boom, pentru a fi utilizate în timpul crizei.

Adâncirea deficitului bugetului consolidat în anii 2005–2008 a generat o sporire nesustenabilă a cererii agregate, localizată îndeosebi la persoane cu venituri ridicate. Acest exces de cerere, în condițiile unei oferte interne limitate, a fost satisfăcut din import. Situația deficitului contului curent al balanței de plăți s-a deteriorat dramatic în perioada 2007–2008, pe fondul lărgirii foarte accentuate a deficitului balanței comerciale, evoluție alimentată de amplificarea importurilor de bunuri de folosință îndelungată, autovehicule, unele echipamente, finanțate preponderent din împrumuturi bancare, importuri localizate, însă, în sectoare

economice cu eficiență economică scăzută. Ulterior, ajustarea către nivele sustenabile ale deficitului de cont curent a presupus aplicarea unui set de politici fiscal-bugetare aspre, care au generat schimbări importante în comportamentul sectorului privat, respectiv al firmelor și gospodăriilor. În același timp, s-a materializat riscul necesarei corecții a aprecierii excesive, care a fost cauzată de intrările masive de capital extern din anii 2005–2007, prin deprecierea considerabilă a monedei naționale începută în trimestrul 4 al anului 2008 (efectul de pendul).

Actualul deficit bugetar, deși aflat la un nivel rezonabil din punct de vedere cantitativ, se află sub presiuni substanțiale provenite din necesitatea obiectivă a îmbunătățirii serviciilor publice: infrastructurile fizice și sociale, respectiv autostrăzi, rețeaua de căi ferate, aeroporturi, asistență medicală, educație și asistența socială, apărare națională, ordine publică etc..

Ridicarea nivelului cantitativ și calitativ al bunurilor și serviciilor publice furnizate cetățeanului se poate realiza, în condițiile obținerii unei creșteri economice sustenabile, create în sectoare cu valoare adăugată brută și competitivitate mai înaltă, precum și prin sporirea eficienței aplicării politicii fiscal-bugetare a României, în vederea reducerii decalajelor față de statele dezvoltate ale Uniunii Europene.

Tabelul 4. Structura bugetului general consolidat: comparații cu anul 1989 și cu situația din 2015 la nivelul Uniunii Europene

	% din PIB			
	ROMÂNIA		UNIUNEA EUROPEANĂ (2015)	ZONA EURO (2015)
	1989	2015		
Total venituri bugetare, din care	43,5	34,9	44,9	46,5
<i>Venituri fiscale, din care</i>	39,6	28,0	39,8	41,3
directe, din care	20,8	14,7	26,7	28,2
impozit pe venit	6,3	3,7		
impozit pe profit	9,0 ⁶	2,3		
contribuții sociale	5,5	8,1	13,2	15,3
indirecte, din care	18,8	13,3	13,1	13,1
TVA	18,8 ⁷	8,1	7,0	6,8
Accize		4,0	3,7	3,6
Taxe vamale		0,3		0,3
Alte venituri indirecte		0,9	2,4	2,4
<i>Venituri nefiscale</i>	3,9	6,9	5,1	5,2

⁶ Cuprinde vărsămintele din beneficii, care, în perioada respectivă, echivalau cu actualul impozit pe profit, și dividendele încasate de stat de la întreprinderile sale.

⁷ Impozitul pe circulația mărfurilor (ICM) a înlocuit TVA-ul și includea accizele

Cheltuieli bugetare totale, din care	36,1	35,7	47,3	48,5
<i>Structură economică</i>				
de personal		7,7	10,1	10,1
asistență socială		10,6	16,2	17,2
serviciul datoriei		1,6	2,3	2,4
de capital		5,1	2,9	2,7
subvenții		0,5	1,3	1,5
materiale și alte elemente		10,2	14,5	14,6
<i>Structură funcțională</i>				
educație	2,1	3,0	4,9	4,8
sănătate	2,4	4,0	7,2	7,3
infrastructură		1,2	0,7	0,7
apărare	1,2	0,8	1,3	1,2
siguranță și ordine publică	0,4	2,1	1,8	1,7
protecție socială	3,2	11,4	19,4	20,3
protecția mediului		0,8	0,8	0,8
afaceri (acțiuni) economice	26,3 ⁸	5,9	4,2	4,4
cultură	0,1	1,0	1,0	1,1
administrația publică (serv. gen.)	0,4	4,7	6,7	7,0

Sursa datelor: Eurostat, Ameco, Ministerul Finanțelor Publice

Din datele prezentate mai sus rezultă că, față de anul 1989, volumul și structura bugetului actual sunt mult modificate, fapt ce relevă schimbările profunde produse în societatea românească. Aceste transformări au fost determinate de trecerea de la o economie centralizată, de comandă și închisă, la economia de piață, deschisă comerțului internațional. Se observă, spre exemplu, diferențe majore pe latura veniturilor fiscale, localizate îndeosebi la impozitul pe venit și pe profit, la care încasările erau substanțial mai ridicate, ca urmare a politicii de centralizare a resurselor și de alocare de către stat a acestora în domeniile economico-sociale considerate prioritare la acea vreme. Pe de altă parte, este de subliniat nivelul mult mai scăzut al contribuțiilor sociale în anul 1989 față de situația curentă, ca urmare a unui raport favorabil între salariați și pensionari, respectiv de 2,2 față de 0,9 cât este în prezent. Și la nivelul cheltuielilor se constată aceleași modificări cantitative și calitative. Volumul ridicat al alocațiilor bugetare, respectiv de 36% din PIB, este explicat prin intervenția masivă a statului în economie, îndeosebi în domeniul susținerii investițiilor economico-sociale (întreprinderi, drumuri, șosele, căi ferate, școli, spitale, locuințe etc.). Aceste cheltuieli erau susținute de substanțiale venituri bugetare, care în 1989 înregistrau 43,5% din PIB, rezultând un excedent important (7,4% din PIB), care era utilizat, în general, ca resursă de creditare a economiei reale și, între 1982 și trimestrul I 1989, pentru rambursarea, inclusiv anticipată, a

⁸ inclusiv infrastructura

datoriei publice externe. În structura cheltuielilor, conducerea centralizată a economiei înainte de 1989 este reliefată de ponderea foarte mare a cheltuielilor cu acțiunile economice (26,3% din PIB), respectiv de 3,7 ori mai mult decât în prezent (5,9% acțiuni economice și 1,2% infrastructură). De asemenea, este de subliniat că nivelul cheltuielilor cu protecția socială era de 3,6 ori mai mic decât în prezent, în condițiile în care gradul de ocupare a forței de muncă era foarte ridicat (8,2 mil. salariați), care, însă, ecrana și o anumită doză de șomaj.

Dacă astăzi, față de 1989, avem un buget cu modificări substanțiale care reflectă transformările profunde din economie și societate produse în ultimii 27 de ani, totuși, pentru a ajunge la volumul și structura veniturilor și cheltuielilor publice existente în țările dezvoltate ale UE și zonei euro, România este obligată să își îmbunătățească substanțial performanțele în sectoare importante ale economiei și societății.

În primul rând, se impune sublinierea că volumul și structura veniturilor fiscale sunt determinate, în mod esențial, de nivelul de dezvoltare și eficiența economiei reale, care, în prezent, se situează la niveluri relativ scăzute față de performanțele țărilor Europei occidentale, așa cum s-a arătat anterior. Desigur, volumul veniturilor fiscale depinde și de nivelul ratelor de taxare specifice fiecărei categorii de impozite, dar încasările bugetare sunt influențate în mod substanțial de eficiența administrării fiscale. În ceea ce privește impozitele directe, este adevărat că de-a lungul anilor, politica fiscală a urmărit reducerea costului forței de muncă și a taxării profitului în scopul atragerii capitalului străin, pe fondul insuficienței capitalului autohton. Dar dincolo de ratele mai mici de taxare a muncii și capitalului în România, față de statele UE și ale celor din zona euro, un impact major asupra volumului impozitelor indirecte încasate la buget provine din slaba colectare a acestora.

Aceeași situație se înregistrează și la contribuțiile sociale, unde indisciplina fiscală este ridicată, îndeosebi în ceea ce privește onorarea obligațiilor pentru partea de contribuții suportate de angajator, pe fondul unui cadru juridic insuficient de ferm.

În cazul impozitelor indirecte, reține atenția taxa pe valoarea adăugată care, aparent, se situează la nivelul țărilor dezvoltate ca pondere în PIB, dar această situație a fost determinată în 2015 atât de nivelul ridicat al cotei standard în primul semestru (24%), cât și de creșterea gradului de conformare a contribuabililor în semestrul II ca urmare a reducerii cotei standard la produsele agroalimentare. Totuși, și la acest impozit există rezerve substanțiale de creștere a gradului de colectare.

Din datele prezentate în tabelul 5 rezultă că există un potențial de creștere a volumului veniturilor fiscale de cca. 4% din PIB prin raportarea la gradul mediu de colectare înregistrat în Europa Centrală, care poate fi realizat prin aplicarea unor măsuri coerente și ferme destinate îmbunătățirii colectării veniturilor bugetare.

Tabelul 5. Eficiența colectării și veniturile fiscale potențiale

2015	EFACTIV (% PIB)	RATĂ EFICIENȚĂ	POTENȚIAL*	RESURSA SUPLIMENTARĂ
TVA	8,1	55% ⁹	10,4	2,3
Impozit pe venit	3,7	84% ¹⁰	4,0	0,3
Impozit pe profit	2,3	26% ¹¹	3,1	0,8
Contribuții sociale	8,1	75%	8,8	0,7
TOTAL	22,2		26,3	4,1

* Recalculare la nivel eficiență Europa Centrală

Sursa datelor: Eurostat, Ameco, calcule proprii

Rezervele de creștere a eficienței colectării veniturilor fiscale sunt demonstrate și de aportul celor două categorii majore de contribuabili din România la constituirea fondurilor publice, comparativ cu statele dezvoltate.

Tabel 6. Structura veniturilor fiscale pe categorii de contribuabili

	ROMÂNIA	GERMANIA	MAREA BRITANIE
Mari contribuabili	48%	65%	70%
Contribuabili mici și mijlocii	52%	35%	30%

Rezultă că, în timp ce în economiile dezvoltate, preponderente sunt veniturile fiscale provenite de la marii contribuabili (65% în Germania și 70% în Marea Britanie), în România numai 48% din veniturile fiscale sunt încasate de la acești contribuabili (comparativ cu doar 37% în 2008). Ca urmare, în România, contribuabilii mici și mijlocii generează 52% din veniturile fiscale (față de 63% în 2008), cu 2/3 mai mult decât în țările dezvoltate menționate mai sus. Această situație reflectă disfuncții structurale majore la nivelul sistemului instituțional de administrare fiscală din România, care, deși a înregistrat unele progrese în eficiența colectării începând cu anul 2007 (cu mențiunea că pentru perioada anterioară nu există date disponibile privind aceste evoluții, prezintă, încă, substanțiale rezerve de îmbunătățire a colectării. Datele prezentate arată că selectarea agenților economici verificați din punct de vedere fiscal nu se efectuează după criterii

⁹ determinată prin raportarea ratei implicite de colectare a TVA (veniturile din TVA/consumul individual al gospodăriilor populației și al instituțiilor fără scop lucrativ în serviciul gospodăriilor populației) față de cota standard de TVA (24%)

¹⁰ calculată prin raportarea ratei implicite a impozitului pe venit (încasările din impozitul pe venit/remunerarea salariaților, exclusiv contribuțiile sociale) față de rata impozit pe venit (16%)

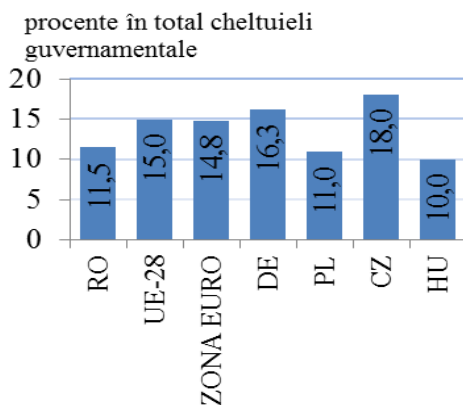
¹¹ calculată prin raportarea ratei implicite a impozitului pe profit (încasările din impozitul pe profit/excedentul brut de exploatare) față de cota impozit pe profit (16%)

profesionale obiective, ci, în cele mai multe cazuri, pe baza unor rațiuni subiective. Aceasta a cauzat și încă determină utilizarea cu eficiență scăzută a resurselor umane specializate în acest domeniu, care în loc să fie orientate către contribuabili mari, cu risc fiscal ridicat (cauzat de utilizarea transferului prin preț și a unor optimizări fiscale la limita legii), sunt parțial irosite prin practicarea de controale repetate la micii contribuabili, la care riscul fiscal este mult mai scăzut și a căror activitate este, astfel, descurajată.

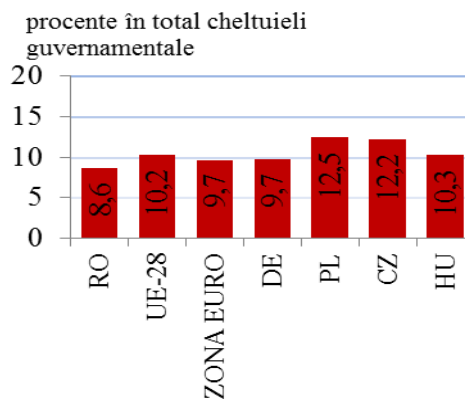
Asigurarea eficienței în sfera finanțelor publice se realizează atât prin transparența veniturilor individuale în raport cu autoritatea fiscală, cât și prin utilizarea criteriilor de performanță și a transparenței în cheltuirea banilor publici.

În ceea ce privește structura cheltuielilor, comparația uzuală cu media europeană, raportată în procente din PIB, nu oferă o imagine adecvată, dar întrucât România colectează venituri fiscale mai reduse decât media UE ca procent din PIB, și, sub constrângerile bugetare ferme ale unui deficit sub 3% din PIB, România cheltuiește, de asemenea, mult mai puțin decât media UE, ca procent din PIB. De aceea, considerăm că este mai relevantă comparația dintre ponderile cheltuielilor publice pentru diferite sectoare. Astfel, România cheltuiește 11,5% din total buget pentru sănătate – față de 11% în Polonia, 10% în Ungaria sau 15% media UE (Grafic 8).

Graficul 8. Cheltuieli pentru sănătate

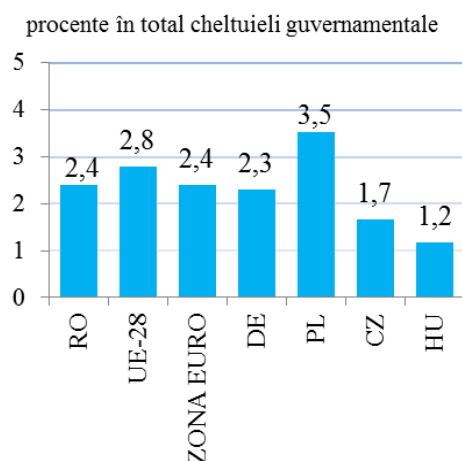

Graficul 9. Cheltuieli pentru educație

Sursa datelor: Eurostat, calcule proprii

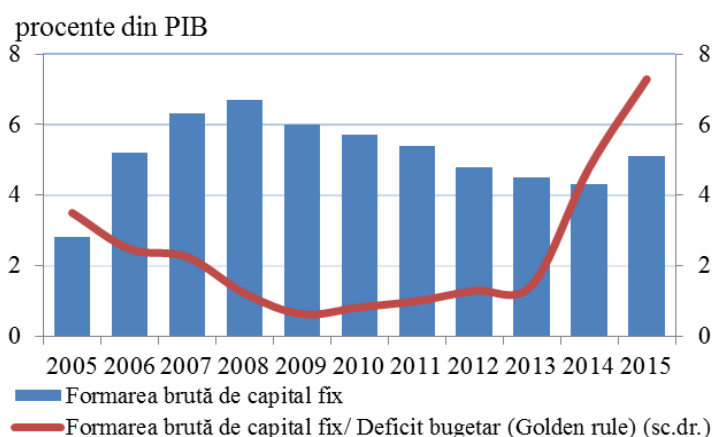
În același timp, România alocă 8,6% din buget pentru educație – față 9,7% media zonei euro (grafic 9). În ceea ce privește cheltuielile pentru apărare, România alocă 2,4% din bugetul total, comparativ cu 1,2% în Ungaria, 1,7% în Cehia sau 2,3% în zona euro (grafic 10).

Grafic 10. Cheltuieli pentru apărare

Nivelul investițiilor publice nu trebuie nici el privit în termeni absoluți, și nici doar raportat la PIB – pentru că, privit astfel, ne oferă informații insuficiente despre utilitatea sau eficiența acelor investiții. Mult mai relevantă este analiza respectării regulii de aur a deficitului bugetar (Musgrave, 1939), potrivit căreia guvernele trebuie să se împrumute doar pentru investiții, nu pentru cheltuieli curente. Cu alte cuvinte, deficitul bugetar trebuie să fie egal sau mai mic decât investițiile publice.

Sursa: Eurostat, calcule proprii

Graficul 11 ne arată că, în perioada pre-criză, deși regula era respectată, raportul dintre formarea brută de capital în sectorul public și deficitul bugetar a fost în permanentă deteriorare. În timpul crizei regula nu a mai fost respectată, în sensul că în 2009 și 2010 investițiile publice au fost mai mici decât deficitul bugetar. În schimb, după 2012, regula de aur a bugetului fost din nou respectată, crescând de la 1:1 în 2012, la 4:1 în 2014 și 7:1 în 2015. Această evoluție arată că ajustarea cheltuielilor începând cu 2012 nu a afectat investițiile (decât într-o proporție mult mai mică față de toate celelalte categorii de cheltuieli), iar creșterea sustenabilă a investițiilor publice pe viitor se poate realiza doar pe măsura creșterii veniturilor bugetare.

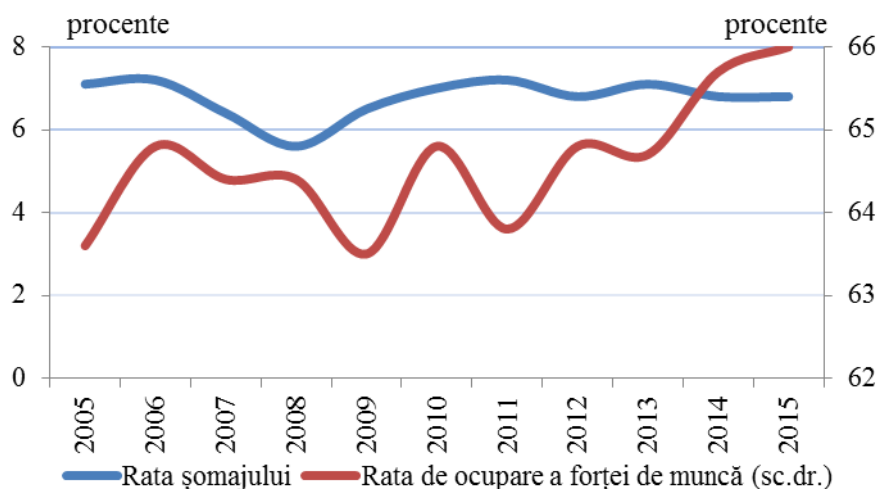
Graficul 11. Regula de aur a deficitului bugetar

Sursa datelor:
Eurostat, calcule proprii

Creșterea veniturilor bugetare se poate realiza, dincolo de îmbunătățirea eficienței colectării de către ANAF, prin creșterea numărului de contribuabili ca efect al unei rate mai mari de ocupare a forței de muncă.

România cunoaște de 2 decenii paradoxul unui șomaj relativ scăzut și stabil, în paralel cu o rată a ocupării relativ scăzută și, de asemenea, stabilă (graficul 12).

Graficul 12. Șomajul și ocuparea forței de muncă

Sursa: Eurostat

Explicațiile constau în pensionarea anticipată care a diminuat rata șomajului după 1990, în ponderea mare a lucrătorilor pe cont propriu în agricultură, în ponderea deloc neglijabilă a economiei subterane, dar, mai mult decât toate, în emigrația masivă. Circa o treime din forța de muncă activă nu mai lucrează în țară. Aceasta este o provocare structurală care nu poate fi ignorată și fără rezolvarea căreia nu va putea crește sustenabil nici nivelul veniturilor bugetare, și nici nivelul cheltuielilor bugetare.

Execuția bugetară anuală din ultimii ani reliefează serioase disfuncții privind managementul bugetar, care se impun urgent corectate și prevenite:

- Aplicarea unor măsuri de întărire a administrării fiscale, începând cu anul 2015, a evidențiat existența unor importante resurse suplimentare de creștere a veniturilor bugetare; astfel, în perioada ianuarie-mai 2015, s-au încasat venituri mai mari cu 11% (+8,1 mld. lei), comparativ cu aceeași perioadă a anului anterior, ceea ce a permis reducerea TVA la alimente de la 24% la 9%, de la 1 iunie. Continuarea și în lunile următoare, iunie-august, a acțiunilor ferme de colectare fiscală a condus la creșterea cu 9% (+4,6 mld. lei) a încasărilor

bugetare față de anul anterior, deși cota de TVA la alimente se diminuase cu 15 pp;

- Sub presiunea solicitărilor îndreptățite ale diferitelor categorii de cetățeni, factorii decizionali au aprobat o seamă de drepturi bănești care, ulterior, în condițiile limitelor de deficit impuse de reglementările europene, pe care ni le-am asumat, nu au putut fi respectate; ca urmare, s-au adoptat legi speciale prin care a fost amânată acordarea drepturilor bănești respective. Este cazul legii privind majorarea cu 50% a salariilor din sistemul de învățământ în anul electoral 2008, cu aplicare din ianuarie 2009, care a fost prorogată, în ultimele zile ale lunii decembrie 2008, cu un an; în mod similar, s-a procedat și în anul 2009 pentru anul 2010. Apoi, s-a adoptat o nouă grilă de salarizare. Însă, pentru un an și jumătate, ianuarie 2009-iunie 2010, mulți angajați s-au adresat instanțelor pentru plata salariilor conform legii adoptate în 2008. Ca urmare a emiterii de către justiție a unor soluții favorabile angajaților din învățământ și a generalizării în anul 2016 a acestor decizii la nivelul întregului personal din educație (chiar dacă mulți dintre aceștia nu s-au adresat instanțelor), bugetul statului a suportat, începând cu anul 2011, cheltuieli de personal suplimentare însumând 2,2 mld. euro (1,4% din PIB), din care 2 mld. euro au fost deja plătite.
- Numeroase nereguli constatate de instituțiile competente interne și europene în utilizarea fondurilor structurale și de coeziune au cauzat corecții substanțiale, concretizate în diminuări ale fondurilor de care a beneficiat România de la Uniunea Europeană; aceste corecții au totalizat, pentru exercițiul financiar 2007-2013, suma de 3,9 mld. euro, respectiv 11% din fondurile solicitate de România, pe baza documentelor justificative întocmite de utilizatori autohtoni de fonduri, persoane fizice și juridice; așadar, beneficiarii interni de fonduri europene au primit cu 3,9 mld. euro mai mult decât li se cuveneau, din acestea bugetul statului recuperând numai 0,3 mld. euro, alte numeroase litigii fiind în curs de soluționare; rezultă un procent foarte redus de recuperare a acestor prejudicii (plăți efectuate din buget către cei care au derulat proiecte europene, dar nerecuperate de la UE); rezultă că, în final, aceste prejudicii sunt suportate din banii publici, ceea ce echivalează cu o capitalizare a celor care, în derularea proiectelor europene, s-au abătut de la normele și legile europene – soluție total inechitabilă pentru marea masă a contribuabililor corecți;
- În perioada 2012-2015, ca urmare a îmbunătățirii managementului bugetar, s-au înregistrat importante diferențe în execuția bugetului față de versiunea aprobată inițial de Parlament, astfel:
  - o administrare fiscală mai fermă a adus, în anul 2015, venituri suplimentare de 7,4 mld. lei (+3,3% din veniturile totale) față de bugetul de inițial;

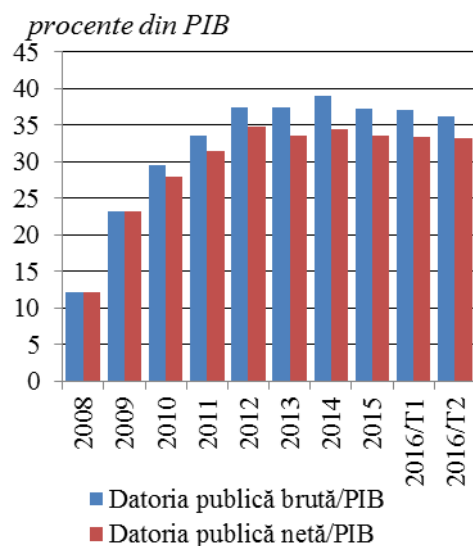
- ca urmare a întăririi controlului privind legalitatea cheltuielilor de investiții, începând cu anul 2012 se constată economii importante la acest capitol față de bugetul inițial aprobat: de exemplu 1 mld. lei în 2015 și 6,5 mld. lei în 2014; sumele necheltuite la această poziție au fost redistribuite la cheltuieli de personal, unde s-au utilizat sume suplimentare de 2,6 mld. lei în 2014 și 3,7 mld. lei în 2015 față de cele aprobate inițial, îndeosebi pentru plata drepturilor bănești ale unor angajați din sectorul public, stabilite prin hotărâri judecătorești, așa cum s-a arătat mai sus.
- Îmbunătățirea managementului bugetar s-a concretizat în întărirea legalității cheltuirii banului public, ceea ce, într-o primă fază, conduce la încetinirea ritmului de efectuare a unor cheltuieli bugetare, care, înainte se realizau în condiții de disciplină financiară laxă. De aceea, s-a ajuns ca execuția bugetară să înregistreze deficite foarte mici, comparativ cu cele programate, sau chiar excedent pe primele 10 luni ale anului respectiv. Ca urmare a rectificărilor bugetare, din lunile octombrie-noiembrie, prin care s-au redistribuit alocații bugetare, în final, prin cheltuieri masive de fonduri în ultimele două luni ale anului s-au realizat, totuși, deficite bugetare, dar substanțial mai reduse decât cele aprobate inițial. Această situație prezintă două aspecte: primul, de natură pozitivă, reliefează risipa de bani publici care se producea anterior întăririi controlului legalității cheltuirii fondurilor bugetare, concretizată în diferența dintre deficitul realizat și cel aprobat inițial; al doilea, cu conotații negative, îl constituie efectuarea unor plăți bugetare extrem de ridicate în ultimele două luni ale anilor respectivi, pe destinații ineficiente economic în majoritatea cazurilor. De asemenea, plățile respective au generat un exces substanțial de lichiditate pe piața monetară, ceea ce a distorsionat ratele dobânzilor și a creat dificultăți băncii centrale în administrarea lichidității din piață, pentru evitarea manifestării prevenirii presiunilor inflaționiste și a deprecierei cursului de schimb.

Datoria publică

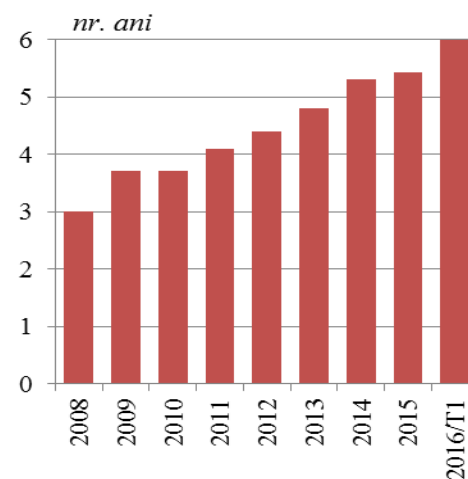
Creșterea deficitului structural și a celui bugetar în perioada 2005-2009 au necesitat finanțare suplimentară, generând majorarea datoriei publice după ce au fost epuizate creșterile temporare de venituri din perioada de boom economic. Astfel, datoria publică a crescut exponențial între 2008–2011 (de la 13% la 34%), stabilizându-se apoi sub 40% și chiar scăzând ușor pe măsura consolidării fiscale (graficul 13a).

Graficul 13. Sustenabilitatea datoriei publice

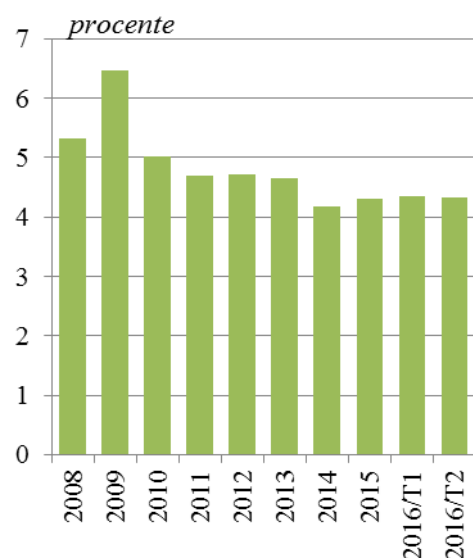
Datoria publică (13a)

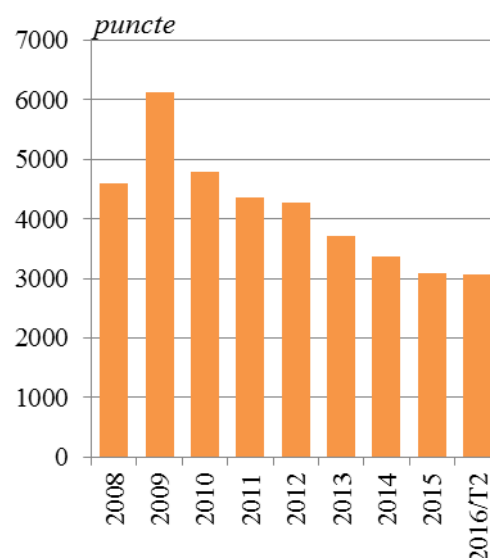
Maturitatea reziduală medie a datoriei publice totale (13b)

Costul cu stocul datoriei publice raportat la datoria publică (13c)

Indicele Herfindahl-Hirschman al bazei de investitori în titluri de stat emise pe piața primară (13d)

Sursa datelor: Ministerul Finanțelor Publice, calcule proprii

De subliniat că după criza financiară a fost necesară constituirea, în Trezoreria Statului, a unor rezerve de finanțare a datoriei (*buffers*) pentru a contracara volatilitatea pieței financiare, reducându-se, astfel, riscul de refinanțare. În acest context, se folosesc ca indicatori de cuantificare a datoriei publice, atât datoria publică brută (constituită din datoria publică efectivă, la care se adaugă rezerva din trezorerie), cât și datoria publică netă reprezentată de datoria publică efectivă.

După 2010, dar mai ales după 2012, evoluțiile sustenabilității datoriei publice au fost pozitive, prin scăderea necesarului de finanțare, odată cu:

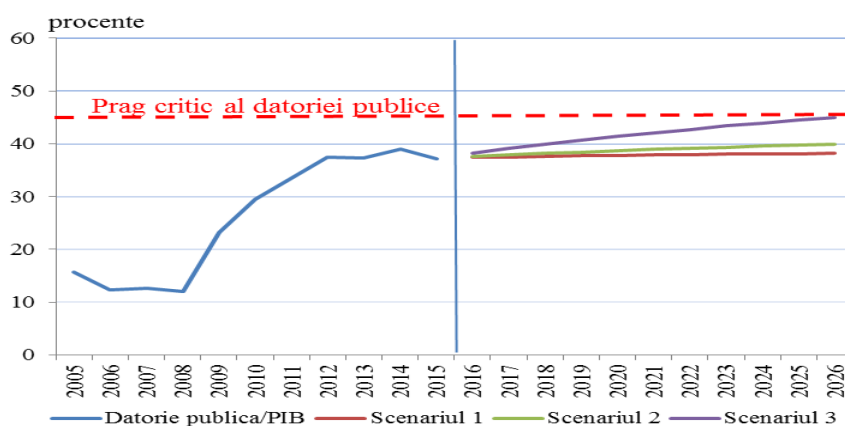
- creșterea maturității medii reziduale a datoriei de la 3 ani în anul 2008 la 6 ani în primul trimestru al anului 2016 (grafic 13b);
- scăderea costului anual al serviciului datoriei publice de la 6,5% în anul 2009 la 4,3% în anul 2014, nivel la care s-a consolidat ulterior (grafic 13c);
- diversificarea bazei de investitori (grafic 13d.).

Indicele Herfindahl-Hirschman reflectă gradul de concentrare a deținătorilor de titluri de stat, iar scăderea acestuia de la 6000 puncte în anul 2009 la 3000 puncte în 2015, evidențiază faptul că, în prezent, datoria publică a României este deținută de mai mulți investitori, dar în proporții mai reduse la nivel individual. Totodată, structura datoriei publice este echilibrată între sursele interne și cele externe de finanțare (19,3% din PIB datorie internă și 19,1% din PIB datorie externă în 2015).

Menținerea la un nivel sustenabil a datoriei publice presupune respectarea următoarei reguli de aur: deficitul bugetar să fie egal sau mai mic decât creșterea nominală a PIB-ului, ponderată cu gradul de îndatorare stabilit ca obiectiv maxim (Mackiewicz, 2003).

Pentru menținerea datoriei pe termen lung sub pragul de alertă (estimat, în cazul României, la 45% din PIB), este necesar ca deficitul bugetar să nu depășească, în concordanță cu criteriile de la Maastricht, 3% din PIB, cu respectarea regulii de aur de mai sus (graficul 14).

Graficul 14. Simulări privind evoluția datoriei publice

Aceasta înseamnă că deficitul primar, calculat ca diferență între deficitul bugetar și cheltuielile cu datoria publică, să nu depășească 1,3% din PIB, în condițiile menținerii serviciului datoriei publice la 1,6 din PIB și a unei creșteri nominale a PIB de 5,5% (tabel 7).

Tabel 7. Coordonatele scenariilor privind evoluția gradului de îndatorare

	SCENARIU 1 ¹²	SCENARIU 2 ¹³	SCENARIU 3 ¹⁴
Soldul bugetar (% din PIB)	-2,05	-2,25	-2,85
Balanța primară a bugetului de stat (% din PIB)	-0,45	-0,65	-1,25
Serviciul datoriei publice (% din PIB)	-1,6	-1,6	-1,6
Creșterea nominală a PIB (%)	5,5 ¹⁵	5,5	5,5

Sursa: MFP, Eurostat, INS, calcule BNR

Desigur, este de dorit ca România să înregistreze chiar surplus primar, dacă factorii decizionali doresc să reducă datoria publică. Cu siguranță însă deficite mai mari de 3% din PIB, concomitent cu nerespectarea regulii de aur a datoriei publice, riscă, pe termen mediu, să cauzeze o criză a datoriei publice.

POLITICA MONETARĂ

În contextul mix-ului de politici macroeconomice, politicii monetare îi revine un rol important. În conformitate cu legea, Banca Națională a României are ca obiectiv fundamental asigurarea stabilității prețurilor. Aceasta reprezintă un element cheie în planul macrostabilității, evoluția prețurilor fiind considerată indicatorul care reflectă „temperatura” economiei.

Pentru realizarea acestui deziderat, politica monetară vizează, în principal, influențarea cererii agregate, în timp ce aceasta nu reacționează la șocurile pe partea ofertei, considerându-se că ele dispar natural. În același timp, eforturile politicii monetare de atingere și menținere a stabilității prețurilor se adaptează contextului internațional, în condițiile în care influența prețurilor de import a devenit tot mai importantă odată cu creșterea gradului de deschidere a economiei.

Banca Națională a României și-a stabilit ca strategie de politică monetară regimul de țintire directă a inflației, pe care îl practică din anul 2006. După stabilirea unor ținte anuale descrescătoare privind rata inflației, s-a trecut, începând

¹² Stabilizarea datoriei publice la nivelul din 2015 (38%)

¹³ Creșterea lentă a gradului de îndatorare până la 40%, considerat adecvat pentru situația economică a României

¹⁴ Creșterea gradului de îndatorare până la pragul de alertă (45%)

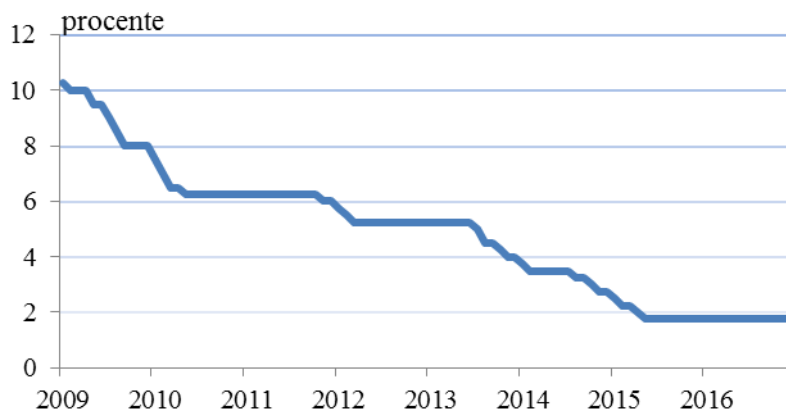
¹⁵ Creștere nominală potențială a PIB, în condițiile unui deflator PIB de 2,5%.

cu anul 2013, odată cu reducerea la niveluri sustenabile a ratei inflației, la ținta staționară multianuală de 2,5%, cu interval de variație de +/- 1 puncte procentuale.

Setul de instrumente de politică monetară cuprinde: rata dobânzii, rezerva minimă obligatorie, operațiunile de piață și facilitățile permanente, respectiv de credit și de depozit (cu banda simetrică de variație în jurul ratei dobânzii de politică monetară). La acestea se adaugă și persuasiunea morală, prin care se urmărește ancorarea așteptărilor în sensul asigurării stabilității monetare pe termen mediu.

Caracteristica determinantă a politicii monetare este reprezentată de rolul anticiclic, respectiv limitarea abaterilor cererii agregate de la nivelul său de echilibru. Astfel, în timp ce cererea agregată creștea nesustenabil înainte de criza financiară, BNR a majorat ratele rezervelor minime obligatorii (până la un maxim de 20% în 2007 în cazul celor aferente pasivelor în lei, respectiv 40%, în cazul celor aferente pasivelor în valută) pentru a reduce riscul de credit și riscul valutar. De asemenea, în faza critică a supraîncălzirii economiei, în anul 2008, rata dobânzii de politică monetară a crescut de la 7,50% la 10,25%. Această abordare anticiclică a permis crearea spațiului pentru relaxare monetară după șocul produs de criza financiară internațională, BNR reducând rapid rata dobânzii de politică monetară cu 4 puncte procentuale până la 6,25%, în cursul primului an și jumătate de la declanșarea crizei (graficul 15).

Graficul 15. Evoluția ratei dobânzii de politică monetară

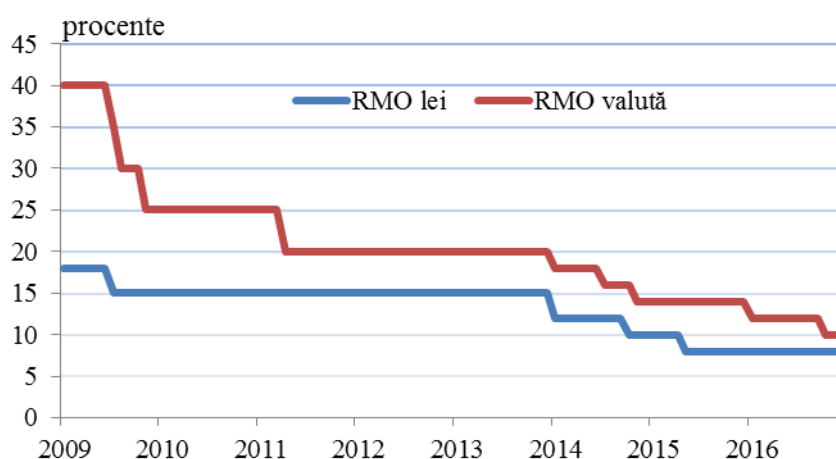
Sursa: Banca Națională a României

Ulterior, consolidarea procesului dezinflaționist a permis băncii centrale reluarea, în august 2013, a reducerii ratei cheie a dobânzii, până la nivelul de 1,75%, pentru revigorarea creditării în monedă națională. În total, BNR a efectuat 27 de reduceri de rată a dobânzii, din 2009 (10,25%) până în 2015 (1,75%).

În același timp, BNR a coborât mai rapid, începând cu anul 2014, rata rezervelor minime obligatorii aferentă pasivelor în lei (de la 15% în 2013 la 8% în

mai 2015) decât pentru cele în valută, care au scăzut de la 20% în 2013 la 14% în mai 2015 și, apoi, 10% în octombrie 2016 (grafic 16).

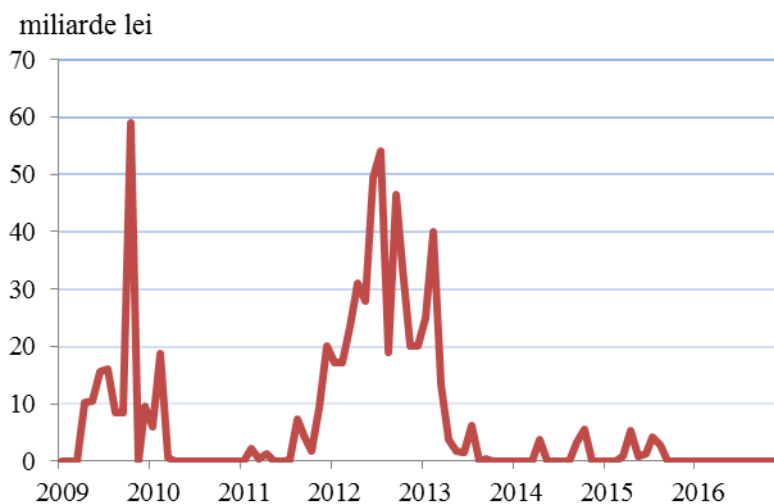
Grafic 16. Rata rezervelor minime obligatorii

Sursa: Banca Națională a României

În plus, atunci când criza financiară internațională a condus la un deficit de lichiditate în sistemul bancar românesc, BNR a oferit băncilor credite garantate cu active eligibile (titluri de stat), inclusiv prin intermediul operațiunilor de piață (graficul 17).

Graficul 17. Operațiuni de piață monetară (repo)

Sursa: Banca Națională a României

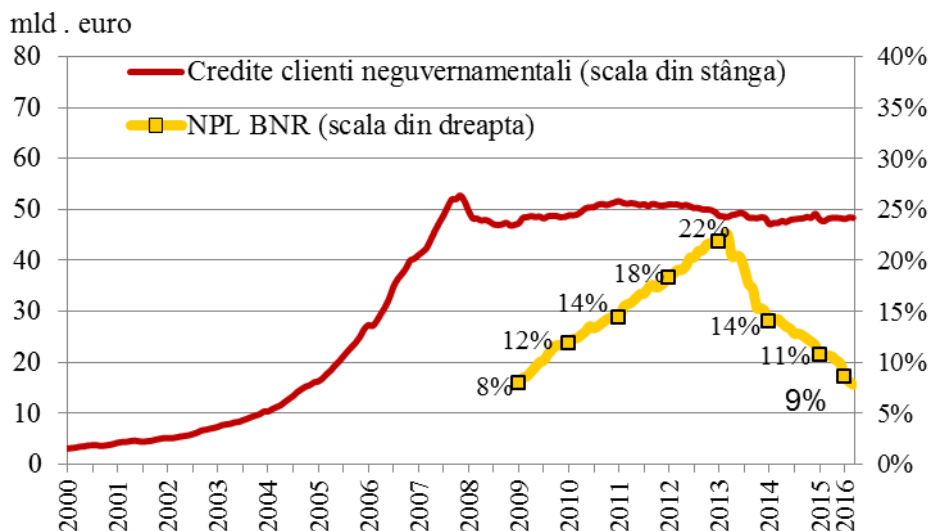
Canalele de transmisie a politicii monetare sunt ratele de dobândă practicate de bănci, creditul acordat în lei, cursul de schimb, oferta de bani și canalul de avuție și bilanț. Prin deciziile sale de politică monetară, BNR a influențat ratele de dobândă practicate de bănci la depozitele atrase și creditele acordate, încurajând atât economisirea cât și acordarea de credite noi în lei.

Politica monetară s-a confruntat cu provocări din partea politicii fiscale. Majorarea cotei TVA în anul 2010, dar și reducerile succesive de TVA, mai întâi la pâine în 2013, apoi la alimente în anul 2015, urmate de scăderea cotei generale de TVA în 2016, au avut impact pe termen scurt asupra ratei inflației. Majorarea cotei de TVA a amplificat presiunile inflaționiste, în timp ce reducerile de TVA au dus, temporar, inflația în teritoriu negativ.

Politica monetară adoptată de BNR după declanșarea crizei financiare internaționale a fost completată de măsuri de natură prudențială, care au contribuit la crearea spațiului de manevră pentru o creștere sustenabilă a creditării. În cadrul acestora, măsurile microprudențiale au vizat întărirea bazei de capital a instituțiilor de credit, curățarea bilanțurilor acestora de credite neperformante și reducerea riscului de contagiune prin înlocuirea graduală a pasivelor externe ale băncilor cu resurse provenite din economisirea internă.

Pasivele externe ale băncilor au crescut accelerat înainte de criza globală, ajungând la 26 miliarde euro în anul 2008, de 13 ori mai mult față de anul 2003. Pe baza resurselor externe, băncile au sporit masiv creditarea începând cu anul 2004 (Georgescu, 2016). În anul 2008, creditele acordate persoanelor fizice și juridice au crescut de cca. 7 ori față de 2004, atingând 47 mld. euro (graficul 18).

Graficul 18. Evoluția creditului neguvernamental

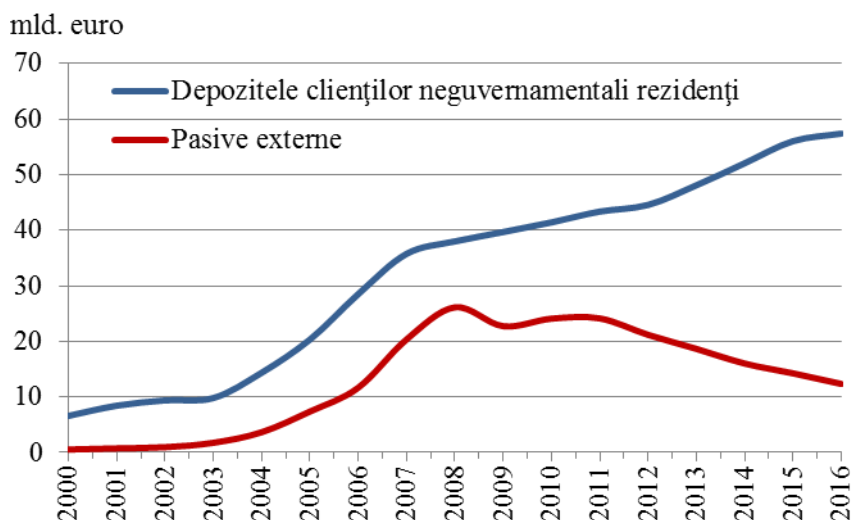

Sursa: Banca Națională a României

În prezent, împrumuturile totale se situează la aproximativ același nivel (48 mld. euro), însă cu o structură îmbunătățită, creditele în lei devenind preponderente. În acest context, se remarcă procesul de curățare a bilanțurilor bancare. După majorarea ponderii creditelor neperformante de la 8% în anul 2008 la 22% în 2013, din cauza crizei, acestea s-au redus la 9% în iunie 2016.

În urma Inițiativei de la Viena din anul 2009, băncile-mamă au decis menținerea expunerilor pe băncile-fiică din România în vederea asigurării stabilității financiare. Însă după depășirea perioadei de criză, în special începând cu anul 2012, băncile au început să ramburseze gradual pasivele externe și să le înlocuiască prin majorarea depozitelor locale, fără a implica riscuri asupra stabilității financiare (graficul 19).

Graficul 19. Structura finanțării instituțiilor de credit

Sursa: Banca Națională a României

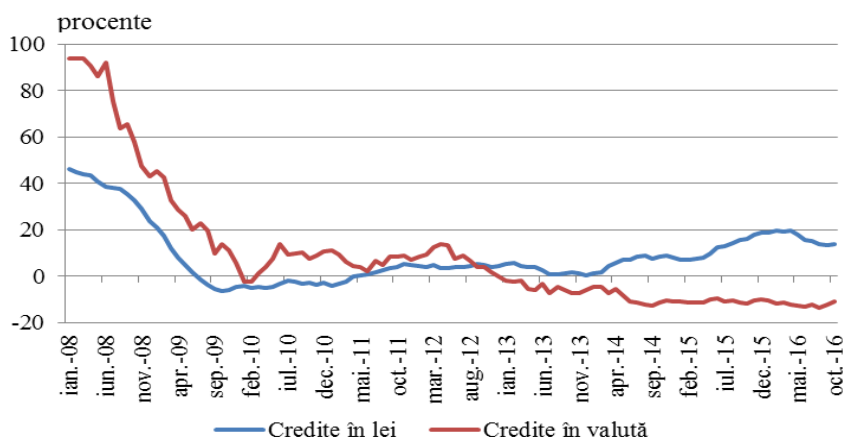
Pasivele externe ale băncilor s-au redus puternic până la valoarea de 12 miliarde euro în 2016, nivel comparabil cu cel înregistrat în anul 2006. În același timp, a crescut puternic economisirea internă, aceasta ajungând la valoarea de 57,5 miliarde euro în octombrie 2016, în creștere cu 50% față de finalul anului 2008.

În ceea ce privește măsurile macroprudențiale implementate de BNR după anul 2009, acestea au constat în (i) limitarea maturității creditelor de consum la maxim 5 ani, (ii) includerea riscurilor de curs valutar, rată a dobânzii și venit la determinarea gradului maxim de îndatorare, (iii) stabilirea unor nivele maxime pentru raportul dintre valoarea creditului și valoarea bunului achiziționat, mai restrictive pentru debitorii neacoperiți la riscul valutar, precum și (iv) aplicarea

unor coeficienți mai mari de ponderare la risc pentru expunerile instituțiilor de credit pe sectorul imobiliar comercial.

Atât măsurile de politică monetară, cât și cele micro și macroprudențiale au permis stabilizarea stocului de credite după declanșarea crizei financiare, și ulterior stimularea creșterii sănătoase a creditării. Astfel, în timp ce înainte de criză majoritatea creditelor se acordau în valută, ritmul creditării în lei l-a depășit pe cel al creditării în valută (grafic 20).

Grafic 20. Evoluția ritmului anual al creditării

Sursa: Banca Națională a României

Apelând la acest mix de politici (monetară și prudențială), BNR a reușit să contribuie la stimularea revenirii economiei către nivelul său potențial, fără a afecta stabilitatea prețurilor și a celei financiare.

Pe acest fond, România îndeplinește criteriile nominale de convergență prevăzute de Tratatul de la Maastricht, începând cu luna iunie 2014. În perspectiva aderării României la zona euro, pot exista implicații semnificative asupra condițiilor monetare din țara noastră. Apartenența la zona euro este așteptată să reducă riscul suveran perceput de investitori, cu impact favorabil asupra primei de risc și implicit asupra randamentelor la titlurile de stat, în special a celor emise în lei. În prezent, randamentul la titlurile de stat din România este printre cele mai mari din Uniunea Europeană, deși datoria publică este printre cele mai scăzute. La finalul primului semestru din 2016, rata dobânzii la titlurile de stat românești pe termen lung emise în lei a fost de 3,47%, în timp ce media Uniunii Europene a fost de 1,15%. Cu toate acestea, datoria publică a României a fost doar 37% din PIB, comparativ cu o medie a Uniunii Europene de 84,3% din PIB. În final, scăderea primei de risc suveran, ca urmare a apartenenței la zona euro, se va transla în ratele de dobândă practicate de bănci în relația cu deponenții și debitorii, iar acestea vor manifesta rezistență mai mare la mișcările de capital.

Pe de altă parte, experiența crizei financiare a evidențiat că simpla îndeplinire a criteriilor nominale este departe de a fi suficientă pentru ca o țară să beneficieze de pe urma intrării în zona euro. Adoptarea euro presupune realizarea unei convergențe reale durabile. Economia trebuie să fie suficient de competitivă pentru a face față condițiilor din zona euro. O adoptare prea timpurie a monedei unice prezintă riscuri majore, de tipul celor manifestate recent în cazul Greciei sau Portugaliei. Deși situația macroeconomică este foarte bună, în plus față de criteriile de convergență nominală fiind îndepliniți 13 din cei 14 indicatori ai tabloului de bord european privind macrostabilitatea, datele la nivel microeconomic indică serioase motive de preocupare. Productivitatea muncii și competitivitatea economiei autohtone sunt afectate negativ de structura ineficientă a economiei, caracterizată printr-un grad ridicat de concentrare a activității, dependență ridicată de corporațiile cu capital străin (care pot recurge rapid la relocări ale activității, precum a fost cazul Nokia), o pondere redusă a valorii adăugate brute produse în ramurile cu grad tehnologic mediu și înalt, precum și o indisciplină financiară cronică, o pondere foarte mare dintre firme înregistrând pierderi substanțiale an de an. Din această perspectivă, există indicii îngrijorătoare că România se află în zona de risc privind capcana venitului mediu. În fapt, depășirea acestei provocări, în mod durabil, reprezintă măsura capacității României de a intra în „clubul monedei unice”.

CONCLUZII

Volumul și structura veniturilor și cheltuielilor bugetare depind, în mod direct, de produsul intern brut realizat de România. La rândul său PIB-ul realizat este determinat de nivelul PIB potențial, ai cărui factori sunt reprezentați de capital, muncă și factorul total de productivitate.

În prezent, volumul capitalului din economia românească este de cca. 4 ori mai mare decât în anul 2000, componenta cea mai dinamică fiind cea privată, care s-a majorat de 7,3 ori, față de cel public care s-a majorat de 1,2 ori. Astfel, capitalul privat deține 83%, iar cel de stat numai 17% din total. Capitalul privat autohton și cel străin au ponderi relativ egale, cu mențiunea că cel străin a crescut, în ultimii 15 ani, de 17 ori, iar cel autohton de 5 ori.

Randamentul capitalului este foarte ridicat în România, respectiv de 21%, față de 5-6% în țările dezvoltate. Totuși, după criza financiară, îndeosebi, în ultimii 5 ani se constată: diminuarea participațiilor de capital străin, comparativ cu perioada ante-criză; permanentizarea decapitalizării prin pierderi anuale ridicate; creșterea dividendelor distribuite comparativ cu perioada de înainte de 2012; ieșiri masive de capital din sectorul financiar, începând cu anul 2012. În acest context, România se află pe penultima poziție din UE la PIB pe locuitor la PPP (56,5% din media UE).

Volumul redus al PIB pe locuitor este determinat de nivelul ridicat al consumului intermediar comparativ cu țările dezvoltate, precum și de structura ineficientă pe ramuri a economiei cu un aport redus de VAB pe salariat. Spre

exemplu, în industrie, firmele cu un nivel tehnologic mediu și înalt reprezintă numai 1% din numărul agenților economici și realizează 8%. Pe de altă parte, în cadrul acestei categorii de firme industriale, se remarcă faptul că acționarii străini dețin cele mai performante companii, cu 18% dintre firme realizând 75% din volumul VAB generat. În sectorul serviciilor, comerțul este, prin raportare la situația grupului UE 10, este supradimensionat și înregistrează gradul cel mai ridicat de incidență a pierderilor. În cadrul acestei ramuri, firmele străine, cu o proporție de 7% din numărul total, înregistrează 45% din pierderi, în timp ce firmele românești, reprezentând 91% din total, au o rată de incidență a pierderilor de 37%.

Numărul corporațiilor din economia românească este foarte redus, respectiv numai 1700 unități (0,27% din total). Capitalul străin deține și aici cele mai eficiente entități, deoarece cu 50% din totalul acestora realizează 31% din valoarea adăugată brută a României, în timp ce corporațiile private autohtone, care reprezintă 38% din total, generează numai 7% din VAB. Această situație este confirmată de contribuția la obținerea cifrei de afaceri din economie: corporațiile străine generează 34% din cifra de afaceri, iar capitalul privat autohton numai 8%.

Îngrijorător este numărul mare de firme care înregistrează pierderi în economia reală, pe fondul indiscipliniei financiare, care diminuează volumul VAB ca principală parte a PIB. În anul 2015, 36% din firme (219,2 mii) au înregistrat pierderi de 8,2 mld. euro (95,5% din PIB), din care capitalul privat a raportat pierderi de 7,3 mld. euro (218,8 mii firme), iar cel de stat numai 0,9 mld. euro (400 de firme). De subliniat faptul că firmele cu capital străin înregistrează un volum mai ridicat de pierderi, respectiv 47% din total pierderi (3,9 mld. euro), comparativ cu firmele cu capital autohton (41%, respectiv 3,4 mld. euro).

Înregistrarea de pierderi echivalează cu dezinvestirea, decapitalizarea și reducerea PIB potențial. Atât timp cât în România raportul datoriei pe capital este 2,12 (62% la 29%), iar în SUA este 0,56, în Germania 0,8 și în Franța 0,9, este practic imposibil să se asigure bunuri și servicii publice la nivelul țărilor dezvoltate menționate, de către o economie substanțial subcapitalizată, caracterizată prin performanțe economice slabe și o indisciplină financiară cronică. Acest ultim aspect, este confirmat și de comportamentul distorsionat al acționarilor, care în loc să-și capitalizeze propriile firme, preferă să le acorde mari sume de bani sub formă de împrumuturi, care ulterior sunt retrase, iar firmele lăsate în insolvență. Pe acest fond, necesarul de recapitalizare pentru atingerea a 50% din capitalul social, așa cum prevede legea, este de 5,9 mld. euro (din care 5,4 mld. euro firme cu capital privat autohton și 0,5 mld. euro firme private cu capital străin). De asemenea, îngrijorător este și faptul că pierderile filialelor din România ale unor multinaționale se situează la niveluri substanțial mai ridicate decât pierderile raportate de filialele acestora localizate în alte țări din regiune.

Deși, în plan macroeconomic, România prezintă, la momentul analizei, o situație echilibrată, la nivel microeconomic există numeroase tensiuni, deoarece creșterea economică nu se reflectă decât într-o mică măsură în veniturile populației

și îmbunătățirea calității serviciilor publice. Acest fapt este determinat de repartiția defectuoasă a PIB ca efect al obturării canalelor distribuirii primare și secundare, cauzată de indisciplinarea financiară și ilegalitățile din economie. În planul distribuirii, există un raport disproporționat între salarii (40% din venitul național net) și profit, în favoarea ultimului (60% din venitul național net). În planul redistribuirii, se înregistrează o slabă colectare a impozitelor și taxelor, precum și ineficiența și ilegalitățile în realizarea investițiilor publice și asistenței sociale.

Politica fiscal-bugetară este necesar să asigure:

- respectarea caracterului său anti-ciclic în vederea menținerii echilibrului macroeconomic;
- respectarea regulii de aur a deficitului bugetar, potrivit căreia guvernele trebuie să se împrumute doar pentru investiții, nu pentru cheltuieli curente;
- respectarea regulii de aur a datoriei publice, în scopul menținerii acesteia la un nivel de sub 40%, considerat adecvat pentru o țară cu caracteristicile României; totodată, trebuie evitată cu orice preț creșterea costurilor de finanțare, așa cum s-a întâmplat în anul 2009 ca efect al politicilor prociclice din perioada 2005–2008 și a crizei financiare internaționale;
- întărirea substanțială a colectării veniturilor fiscale prin utilizarea resurselor umane specializate și orientarea controalelor către agenții economici cu risc fiscal ridicat;
- prioritizarea investițiilor publice, în funcție de randamentul și utilitatea socială a acestora.

Indisciplinarea financiară din economia reală și administrarea ineficientă a politicii fiscal-bugetare au generat o polarizare socială ridicată, manifestată prin faptul că inegalitatea distribuirii veniturilor din muncă este mai ridicată (indice Gini de 37 puncte în 2015) decât în principalele economii europene (indice Gini de 30 puncte). Pe acest fond, economisirea bancară, care reprezintă o proiecție relativ fidelă a situației veniturilor din economie, este caracterizată de disparități importante. Analiza economisirii pe principalele categorii de deponenți, relevă o asimetrie importantă. Astfel, 40,1% din deponenți, respectiv 4 milioane persoane, dețin numai 0,06% din valoarea depozitelor, depozitul mediu fiind de 21 lei. În același timp, alte aproximativ 2 milioane de persoane (20% dintre deponenți), cu depozite între 101 lei și 1000 de lei, dețin doar 0,6% din valoarea depozitelor (depozitul mediu fiind de aprox. 400 de lei). Rezultă că, 60% dintre deponenți, respectiv 6 milioane de persoane, posedă 0,66% din valoarea depozitelor (depozitul mediu fiind 121 lei). Pe de altă parte, 3% dintre deponenți, cu cele mai mari sume, dețin aproape 60% din totalul economisirilor populației, având, un depozit mediu de 284 mii lei. Dintre aceștia 136 persoane (0,0014%) dețin 2,6% din economii (în medie 25,8 mil. lei/depozit), adică de cca. 40 ori mai mult decât prima grupă de mici deponenți în număr de 4 mil. persoane fizice.

În ceea ce privește politica monetară, ca o componentă esențială în cadrul mixului de politic macroeconomice, aceasta va continua să aibă ca obiectiv

fundamental asigurarea stabilității prețurilor. Comportamentul politicii monetare va fi în continuare anticiclic, iar utilizarea instrumentelor sale specifice va fi diferențiată în raport cu comportamentul politicii fiscal-bugetare și a veniturilor, urmărindu-se asigurarea unui dozaj adecvat al acestora în cadrul mixului de politici macroeconomice. Pe baza situației pozitive pe care România o prezintă în privința îndeplinirii criteriilor nominale, pentru adoptarea monedei euro, eforturile factorilor de decizie se impun a fi concentrate asupra identificării politicilor eficiente menite să asigure o convergență reală durabilă. Aceasta presupune o economie competitivă, care, la rândul său, necesită o productivitate a muncii mult mai ridicată comparativ cu cea din prezent, bazată pe îmbunătățirea structurii și eficienței economiei reale. Deși înainte de criză s-a susținut ideea conform căreia, dacă o țară îndeplinește în mod sustenabil criteriile de convergență nominală, piețele pot asigura, aproape automat, convergența reală, această teză dovedindu-se, în fapt, nerealistă. Adoptarea monedei euro în mod precipitat, fără o economie reală solidă, performantă, induce riscuri majore privind sustenabilitatea acestui demers, care, odată materializate, pot provoca grave tensiuni sociale, generate de costul ridicat al ajustărilor necesare pentru a face față exigențelor zonei euro. Trebuie să fim conștienți că economia României prezintă, încă, importante divergențe structurale, iar instituțiile statului sunt insuficient dezvoltate.

OBIECTIVE PENTRU URMĂTOARELE DOUĂ DECENII

Asigurarea macrostabilității presupune, din perspectiva mixului de politici macroeconomice, ca politica fiscal-bugetară, monetară și a veniturilor să fie anticiclice.

Înainte de a solicita noi resurse financiare din exterior, România trebuie să-și valorifice corect și eficient propriile resurse financiare prin aplicarea de constrângeri bugetare puternice, atât în sectorul public, cât și în sectorul privat.

Modelul economic de succes, validat de țările care au reușit în procesul de reducere a decalajelor față de statele dezvoltate (Japonia, Coreea de Sud, Taiwan, Singapore), a îmbinat acțiunea pieței cu cea a statului, a investițiilor străine cu cele autohtone.

Apartenența la Uniunea Europeană generează unele limitări în paleta politicilor și instrumentelor care pot fi utilizate în vederea accelerării creșterii economice și a dezvoltării durabile a României, dar creează, totodată, și numeroase oportunități.

Potrivit profesorului Piketty (2013), capitalismul produce în mod mecanic inegalități nejustificate care pun în discuție valorile meritocratice pe care se bazează societatea democratică.

În societățile democratice există două mari grupări de cetățeni:

- pentru unii inegalitățile sunt tot mai mari, iar lumea tot mai nedreaptă;

- pentru alții, mai puțini, nu trebuie făcut nimic pentru a perturba acest fericit echilibru actual.

Pentru soluționarea problemelor economico-sociale este necesar un demers de cercetare sistematică, metodică și științifică. Dezbaterile democratice să fie bine documentate și să se bazeze pe aspecte concrete, reale. Fără o transparență reală contabilă și financiară, fără schimb de informații nu poate exista democrație economică. Este dificil să se organizeze viața comună într-o lume unde fiecare pretinde să-și stabilească singur rata de impozitare. Informația trebuie să hrănească instituțiile fiscale și democratice; ea nu este un scop în sine.

Cererea de forță de muncă înalt calificată este dependentă de prezența în țara respectivă a unor investiții autohtone și străine de complexitate ridicată, care utilizează tehnologii înalte.

Modelul de creștere economică sustenabilă este cel bazat pe investiții și exporturi, creșterea consumului fiind o rezultată a acțiunii acestor motoare. Pentru ca acest model economic să dea rezultatele scontate este strict necesară menținerea stabilității macroeconomice actuale, accelerarea reformelor structurale atât în sectorul de stat, cât și în sectorul privat, precum și promovarea creșterii economice incluzive.

Realizarea investițiilor și obținerea de exporturi competitive presupun economisire, respectiv amânarea consumului prezent, preponderent de către cetățenii cu venituri mari și capacitate de economisire considerabilă.

Pentru a stimula procesul de economisire, în mod diferențiat, este nevoie de:

- stabilirea setului de valori culturale și morale împărtășit de cea mai mare parte a populației României
- evidența clară a stocului avuției și fluxurilor anuale de venituri pentru toți cetățenii țării prin:
  - introducerea globalizării veniturilor individuale¹⁶ cu menținerea cotei unice și acordare de deduceri fiscale care să stimuleze:
    - creșterea volumului și calității PIB necesită încurajarea comportamentelor pozitive privind: munca, economisirea, investirea, solidaritatea etc.;
    - acordarea de deduceri fiscale pentru participarea la scheme de pensii private, de asistență medicală privată, de credite pentru studenți și diferențierea alocațiilor pentru copii în favoarea categoriilor mai vulnerabile de cetățeni etc.;
  - operaționalizarea cadastrului la nivel național, care să reflecte modul de așezare a proprietăților imobiliare (terenuri agricole, păduri, clădiri etc.).

¹⁶ Globalizarea veniturilor individuale este caracterizată de următoarele linii directoare: a) persoanele fizice cu o singură sursă de venit nu completează declarația privind impozitul pe venitul global; b) formularistică simplificată, datorită menținerii cotei unice; c) facilități pentru transmiterea declarațiilor individuale prin mijloacele electronice actuale extrem de performante și variate.

Pe fundamentele informațiilor oferite de aceste două sisteme esențiale în funcționarea eficientă a economiei de piață, așa cum se întâmplă în toate țările dezvoltate, se pot formula politici fiscal-bugetare adecvate prin care se asigură: îmbunătățirea substanțială a disciplinei financiare în economie, ca bază solidă pentru creștere economică accelerată și, în același timp, sustenabilă, capitalului autohton, fără descurajarea celui străin, ceea ce determină îmbunătățirea substanțială a serviciilor publice, reducerea polarizării sociale și un climat economic bazat pe încredere și predictibilitate.

Factorii importanți ai dezvoltării economico-sociale pe termen mediu și lung a României constau în:

- predictibilitate și transparență privind politicii fiscal-bugetare pentru evitarea situațiilor de aprobare-prorogare-revenire la o variantă intermediară a legilor, ceea ce creează distorsiuni profunde în alocarea resurselor și asigurarea echității sociale;
- implementarea unui management fiscal ferm, prietenos cu mediul de afaceri în faza de elaborare a legilor, dar sever în aplicarea acestora odată negociate și aprobate (așa cum se întâmplă în toate țările dezvoltate);
- întărirea managementului cheltuirii banului public prin fermitate în aplicarea legislației specifice privind în ceea ce privește achizițiile publice (centralizare în achiziția de medicamente, materiale sanitare, alte bunuri publice care se procură în cantități importante), derularea cheltuielilor de capital, utilizare fondurilor europene.
- Pe fondul îmbunătățirii managementului fiscal-bugetar se va asigura o execuție ritmică a bugetului în cursul fiecărui an, de natură să consolideze efectul de antrenare al politicii fiscal-bugetare în plan economic și social;
- Aplicarea, în administrarea fiscală a metodelor moderne de control practicate în țările dezvoltate, bazate, în primul rând, pe riscul fiscal
- Introducerea pentru toate sectoarele bugetare a criteriilor de eficiență, eficacitate și economicitate care permit cuantificare performanței în cheltuirea banilor publici, așa cum se procedează în țările occidentale cu servicii publice de calitate, așa cum își doresc toți românii. Bugetarea pe bază de performanță va trebui să urmărească îndeplinirea acestor criterii.

Utilizarea responsabilă a pârghiilor fiscal-bugetare și a politicii veniturilor în scopul majorării puterii de cumpărare a clasei sărace și medii, fără afectarea profundă a atractivității randamentului capitalului, stimulează continuarea programelor investiționale în activități productive și majorarea PIB potențial, creând premise pentru creștere economică sustenabilă. De altfel, potrivit unor cercetări de profil¹⁷, creșterea veniturilor clasei sărace și medii duce la creșterea PIB cu (+0,38pp la venituri mai mari cu 1%), iar creșterea veniturilor clasei bogate

---

17 Christine Lagarde, discurs susținut la Bruxelles, 7 iunie 2015, citând și concluziile studiului Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective, de Dabla-Norris, Kochhar, Ricka, Suphaphiphat, și Tsounta, iunie 2015

duce la scăderea PIB (-0,08pp la venituri mai mari cu 1%). Concluziile acestor studii s-au verificat și cazul României, astfel: Majoritatea creșterii interne suplimentare apărute în economia românească în perioada 2014–2016, ca urmare a măsurilor de creștere a veniturilor și de relaxare fiscală, a fost acoperită pe plan intern (din oferta internă), astfel că dezechilibrul extern s-a păstrat în limite sustenabile. Consumul intern a crescut cu 7,4 miliarde de euro în 2015, respectiv 4,5 miliarde de euro în prima jumătate a lui 2016, în timp ce deficitul balanței comerciale de bunuri din contul curent a crescut cu 1,3 miliarde de euro în 2015 și cu 1,2 miliarde de euro în primul semestru din anul 2016. Comparativ cu perioada 2005 – 2008, atât majorarea consumului, cât și creșterea deficitului comercial de bunuri au o amplitudine mult mai redusă, care poziționează evoluțiile recente în zona unei creșteri economice sustenabile.

Conținutul și configurația politicii fiscal-bugetare a României vor depinde de structura viitoare a Uniunii Europene, precum și de momentul când țara este pregătită să adopte, fără riscuri viitoare de instabilitate, moneda euro.

În condițiile în care stabilizarea macroeconomică la nivel național, după adoptarea euro, revine în mare măsură politicii fiscal-bugetare, în lipsa politicii monetare naționale, care se transferă la Banca Centrală Europeană, și în condițiile unor posibile rigidități ale celorlalte instrumente economice (politica veniturilor, politica macroprudențială și reformele structurale), întărirea rolului stabilizatorilor automați în atenuarea fluctuațiilor cererii agregate reprezintă un important mecanism care poate fi activat. Prin caracterul lor nediscreționar, stabilizatorii automați creează premise solide pentru ca evoluția deficitului bugetar efectiv să fie contraciclică. Impactul stabilizatorilor automați¹⁸ se manifestă strict pe parcursul fluctuației cererii agregate, iar prin acțiunea simetrică pe durata ciclului economic, contribuie la menținerea la un nivel adecvat a poziției bugetare structurale (elementele ciclice se compensează în timp). Capacitatea sectorului guvernamental de a contribui prin stabilizare automată la atenuarea fluctuațiilor ciclului economic este strâns legată de caracteristicile sistemului de impozitare și de ponderea sectorului guvernamental în PIB. Mecanismul funcționează cu atât mai bine cu cât sistemul de impozitare este mai progresiv (Dumitru, 2012), în condițiile în care componenta ciclică a veniturilor bugetare este, în general, mult mai ridicată decât componenta ciclică a cheltuielilor publice.

În opinia noastră, având în vedere particularitățile economice ale României, pe termen mediu și pe baza analizei efectuate după globalizarea veniturilor persoanelor fizice, se va impune trecerea la maximum două cote de impozitare, prin reducerea cotei standard și introducerea unei noi rate, nu prea ridicate (ex. Polonia, Cehia, Slovacia), ca expresie a solidarității sociale. Această decizie fiscală

¹⁸ **Conceptul** de stabilizatori automați își are originea în faptul că unele elemente ale politicii fiscal-bugetare contribuie la „stabilizarea” ciclului de afaceri în mod „automat”, fără a fi necesară activarea discreționară a decidenților economici, ci doar asigurarea aplicării codului fiscal existent și a regulilor legale referitoare la cheltuieli.

va fi de natură să asigure funcționarea cu eficiență crescută a mecanismului stabilizatorilor automați și va permite, pe fondul reducerii polarizării sociale și a presiunilor salariale în sectorul public, evitarea derapajelor fiscale în viitor.

În ceea ce privește adoptarea euro, este necesară, pe de o parte, ambiție politică (cazul Slovaciei), iar pe de altă parte, consens la nivel național în privința setului de politici prioritare care trebuie adoptate pentru recuperarea decalajelor economice față de țările dezvoltate și, implicit, pentru atingerea criteriilor de convergență reală, astfel încât, la intrarea în zona euro, România să aibă o economie competitivă care să susțină în mod durabil stabilitatea macroeconomică.

BIBLIOGRAFIE

1. Florin Georgescu, *Capitalul în România anulul 2015*, Studii de istorie economică și istoria gândirii economice, vol. XVIII, 2016
2. Florin Georgescu, *Sectorul Bancar* (capitolul 31) în lucrarea *Cunoaște România. Retrospectivă 2007-2013*, Editura Academiei Române, 2016
3. Florin Georgescu, *Disciplina financiară și creșterea economică*, Banca Națională a României, 2015
4. Florin Georgescu, *Limitele globalizării și ale dereglementării*, disertație susținută la Universitatea din Craiova, 2016 (www.bnro.ro)
5. Liviu Voinea, *Sfârșitul economiei iluziei: criza și anticriza*. O abordare heterodoxă, Ed. Publica, 2009
6. Richard Musgrave, *The nature of budgetary balance and the case for a capital budget*, 1939, *American Economic Review* 29, 260–271.
7. Michal Mackiewicz, *Choice of the optimum fiscal rule – the long run perspective*, 2003
8. Thomas Piketty, *Capitalul în secolul XXI*, Editura Litera, 2015
9. Christine Lagarde, *Lifting the Small Boats*, address at Grandes Conférences Catholiques, Brussels, June 17, 2015
10. Era Dabla-Norris, Kalpana Kochhar, Nujin Suphaphiphat, Frantisek Ricka, Evridiki Tsounta, *Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective*, IMF Staff Discussion Note, June 2015.
11. Ionuț Dumitru, *Compactul fiscal european. Implicații asupra României*, 2012.

ECHIPA DE CERCETARE

FLORIN GEORGESCU

Prof. univ. dr. Florin Georgescu ocupă funcția de vicepreședinte al Consiliului de administrație și Prim-viceguvernator al Băncii Naționale a României din 2004. De asemenea, a îndeplinit funcția de Ministru de stat, Ministru al Finanțelor în perioada noiembrie 1992 – decembrie 1996, precum și pe cea de Viceprim-ministru și Ministru al Finanțelor Publice în perioada mai – decembrie 2012. În perioada

decembrie 1996 – aprilie 2004, domnul Florin Georgescu a îndeplinit două mandate de deputat în Parlamentul României, calitate în care a exercitat, pe rând, funcția de Vicepreședinte (decembrie 1996 – decembrie 2000) și, apoi, Președinte (decembrie 2000 – octombrie 2004) al Comisiei de Buget, Finanțe și Bănci a Camerei Deputaților. În plan academic, domnia sa este autor, coautor și coordonator a numeroase cărți și lucrări științifice prezentate la conferințe din țară și din străinătate. A absolvit cursurile Facultății de Finanțe – Contabilitate din cadrul Academiei de Studii Economice din București, este doctor în științe economice, domeniul finanțe, circulație bănească și credit (1989), și conducător de doctorat. Este bursier Fulbright–Alexander Hamilton Fellow, University of Missouri Kansas City, SUA (august 1991– mai 1992). I s-a acordat titlul de Doctor *Honoris Causa* al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, a Universității Aurel Vlaicu din Arad, respectiv a Universității din Craiova și i s-a decernat „*Diploma Virgil Madgearu*” cu medalie de aur a Academiei de Studii Economice din București. Domnul Florin Georgescu a fost decorat cu Ordinul „Steaua României” în grad de Ofițer (ianuarie 2010), Ordinul „Steaua României” în grad de Cavaler (decembrie 2002) și Ordinul „Meritul industrial și comercial” în grad de Mare Ofițer (ianuarie 2007).

LIVIU VOINEA

Dl. Liviu Voinea a devenit viceguvernator al Băncii Naționale a României în octombrie 2014, pentru un mandat de 5 ani, fiind aprobat prin vot de Parlament. În cadrul BNR, coordonează stabilitatea financiară, rezoluția bancară și relațiile internaționale. De asemenea, este Vicepreședinte al Comitetului de Politică Monetară. Anterior, dl. Voinea a fost Ministru delegat pentru Buget (Decembrie 2012 – August 2014), fiind responsabil cu bugetul și datoria publică. În această funcție, a reprezentat România la Consiliul ECOFIN al Uniunii Europene. A fost, de asemenea, Secretar de Stat la Ministerul Finanțelor Publice (Mai 2012 – Decembrie 2012). Dl. Liviu Voinea are o diplomă de Master în Administrarea Afacerilor de la Școala de Economie a Universității din Stockholm, obținută în anul 1998 și este doctor în economie, titlul fiindu-i acordat de Academia de Studii Economice București în anul 2000. A lucrat ca cercetător pentru Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene, cu sediul în Sevilla, Spania, în anul 2004, unde a avut o bursă post-doctorală. De asemenea, dl. Voinea este profesor de macroeconomie și economie internațională la Academia de Studii Economice București. Profesorul Voinea a publicat articole în jurnale internaționale de specialitate, precum Revista de Economie Politică Internațională și Economii în Tranziție. A primit Premiul Academiei Române pentru lucrarea „Corporațiile transnaționale și capitalismul global”, publicată în anul 2007.

GHEORGHE GHERGHINA

Dr. Gheorghe Gherghina din luna octombrie 2014, este membru în Consiliul de administrație al Băncii Naționale a României, pentru un mandat de 5 ani, fiind

aprobat prin vot de către Parlament. În cadrul BNR, este președinte al Comitetului de audit. Anterior a îndeplinit funcția de secretar de stat în cadrul Ministerul Finanțelor Publice (ianuarie 2001 – ianuarie 2005, precum și în perioada ianuarie 2009 – iulie 2014) coordonând elaborarea și execuția bugetului de stat și bugetului asigurărilor sociale de stat. În perioada ianuarie 1985 – august 1987, domnul Gheorghe Gherghina a fost cercetător științific la Institutul de Finanțe Circulație Monetară și Prețuri, iar din august 1987 până în ianuarie 2005 și-a desfășurat activitatea în Ministerul Finanțelor exercitând funcția de economist, (august 1987 – octombrie 1990), director, (noiembrie 1990–aprilie 1991) și director general (mai 1991 – decembrie 2000) în cadrul Departamentului de buget.

În plan academic, a fost profesor asociat la A.S.E. București(1998–1999) unde a predat disciplina „buget și trezorerie” și la Universitatea Dimitrie Cantemir unde a predat disciplina „drept financiar”. Din octombrie 2014 și în prezent este lector la Centrul Regional de Studii Europene, unde predă, în principal, regulamente europene în domeniile financiar bugetare. A absolvit cursurile Facultății de Finanțe – Contabilitate din cadrul Academiei de Studii Economice din București și este doctor în științe economice, domeniul finanțe, circulație bănească și credit (1995).

Proiect 13

INSTITUȚII PUBLICE STABILE, RESPECTATE ȘI DURABILE – STABILITATEA STATULUI ROMÂN

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ DIN ROMÂNIA ȘI STATUL DE DREPT

ROMÂNIA – STAT CONSTITUȚIONAL

ECHIPA DE EXPERTI

1. Coordonator: Prof. Univ. Dr. Vasile Sebastian Dîncu
2. Dr. Amanda Bosovcki
3. Mihai Busuioc
4. Mihai Groșan
5. Dan Marinescu
6. Sorin Solomon
7. Mihaela Vrabet

Toate statele moderne se confruntă astăzi cu o serie de provocări privind stabilitatea și durabilitatea instituțiilor publice în contextul unei tot mai accentuate presiuni din partea cetățenilor pentru servicii publice mai eficiente și mai accesibile. Sectorul public din România nu face excepție de la aceste tendințe. Privite în mod tradițional ca un instrument pasiv de execuție a politicilor publice mandatate de legislație, administrația publică și instituțiile statului în general trebuie să exploreze și să implementeze soluții noi, sustenabile și inovative, care să îmbunătățească semnificativ relația stat-cetățean și să genereze un impact social și economic pornind de la același nivel de costuri sau chiar de la bugete semnificativ mai reduse.

Chiar dacă accentul cade din ce în ce mai mult pe dimensiunea managementului modern al instituțiilor statului, pe costuri, beneficii și pe eficientizare, perspectiva „orientată spre client” nu trebuie să ignore dimensiunea constituțională și legală, atunci când vorbim de administrație și de instituții publice.

O abordare integrată și echilibrată va trebui să ia în considerare, ca punct de pornire, un sistem administrativ în care este vorba în primul rând despre procese de guvernare în contextul unui *Rechtsstaat* (stat de drept) democratic. Nu putem vorbi despre o strategie a organizării eficiente pentru sectorul public fără a vorbi despre o componentă care să vizeze contextul cultural și politic, fără a pune pe tapet elemente esențiale legate de funcționalitatea statului, aspecte constituționale fundamentale ori de legalitate¹.

---

¹ Ringeling, Arthur B. - “*What We Seem to Forget in Modern Public Administration*” în “*Public Administration and the Modern State - Administration and Impact*” (Editată de Eberhard Bohne, John D. Graham Jos C. N. Raadschelders, Jesse Paul Lehrke), Palgrave Macmillan, 2016.

În cadrul statului de drept, o trăsătură fundamentală a administrației publice românești este supunerea sa față de prescripțiile legii și, implicit, respectul pe care trebuie să îl asigure față de drepturile și libertățile cetățenești. În acest context se poate discuta despre nevoia unei codificări a procedurii administrative, care ar reprezenta una dintre formele cele mai vizibile ale dezvoltării unui nou drept fundamental: dreptul la o bună administrare. Experiența altor state europene relevă fie exemplul existenței unor coduri generale în materie de procedură administrativă (Spania, Germania, Suedia, Portugalia, Grecia), fie existența unor legi de codificare parțială cum este cazul Franței, spre exemplu².

Pornim astfel de la premisa că administrația publică din România, în statul de drept, reprezintă principala pârghie prin care se realizează valorile stabilite la nivelul palierului politic. Ea trebuie să fie continuă, omniprezentă, promptă și energică, deoarece reprezintă statul atât în interior, cât și în exterior³.

De asemenea, pornind de la observația că în România problematica administrației publice în teoria generală a dreptului constituțional ocupă un loc relativ limitat, inclusiv ca domeniu de exercitare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, se conturează ca necesară o teorie constituțională a administrației. J. Ziller⁴ identifică, spre exemplu, trei teme care permit cercetarea principiilor unei astfel de abordări:

- separarea puterilor și statutul constituțional al administrației;
- administrația și principiile democratice;
- administrația și drepturile fundamentale: dreptul la o bună administrare.

Administrația publică, prin puterea de reglementare de care dispune, prin procedurile sale care trebuie să respecte drepturile fundamentale ale cetățeanului, este cea care asigură serviciile publice și ordinea publică. În activitatea sa, administrația dispune de drepturi exorbitante de la regimul comun, dar trebuie să se supună și unor constrângeri pe care societatea contemporană le impune. Legea fundamentală a României, Constituția României republicată, consacră principiile de bază pe care se întemeiază administrația publică și cuprinde în titlul III autoritățile publice. Astfel, sunt cuprinse în acest titlu următoarele instituții publice: Parlamentul; Președintele României; Guvernul; Administrația publică centrală de specialitate – ministere, alte organe de specialitate din subordinea Guvernului, autorități administrative autonome; Autoritățile administrației publice locale – consiliile locale, consiliile județene și primării; Autoritatea judecătorească – instanțele judecătorești, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii.

Autoritățile de stat, care prin atribuțiile lor nu pot fi încadrate nici în categoria autorităților legislative și nici în aceea a instanțelor judecătorești, trebuie să fie

² Bălan, Emil – “Misiuni și mijloace ale administrației publice – elemente ale unei Constituții administrative a României”, în Revista de Drept Public Nr. 2/2013, <http://www.juridice.ro/311060/revista-de-drept-public-nr-22013.html>

³ Dincă, Dragoș Valentin - Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă, Editura Economică, 2012

⁴ Apud Bălan, 2013

încadrate, cu tot specificul lor, în categoria autorităților executive, administrative, pentru că ceea ce este esențial la aceste autorități este faptul că întreaga lor activitate se desfășoară pe baza legii și în vederea executării legii. Faptul că unele din aceste organe prezintă anual Parlamentului rapoarte asupra activității desfășurate sau că organele lor de conducere sunt desemnate de Parlament, nu sunt argumente care să le schimbe natura lor juridică: autorități administrative autonome, așa cum le numește Constituția. Raportându-ne la autoritățile publice consacrate de Constituția României, se pot reține ca autorități administrative autonome: Consiliul Suprem de Apărare a Țării; Curtea de Conturi; Avocatul Poporului; Consiliul Legislativ. Mai pot fi incluse în categoria acestor organe, având un statut legal: Serviciul Român de Informații, Banca Națională a României, Consiliul Național al Audiovizualului ș.a.⁵

În ceea ce privește actul de guvernare în sens general, acesta este deci îndeplinit prin intermediul diverselor instituții publice, fie legislative – precum Parlamentul, și cele executive ale administrației publice naționale și locale: Președintele, Guvernul, autoritățile administrative autonome centrale și autoritățile administrative autonome locale. Guvernarea propriu-zisă reprezintă activitatea de aducere la îndeplinire a legii și de organizare sau realizare efectivă a serviciilor publice. Această activitate se realizează în regim de putere publică, adică prin intermediul prerogativelor acordate de Constituție, ce fac să prevaleze interesul public-general, atunci când este în conflict cu interesul particular⁶.

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ CENTRALĂ ȘI LOCALĂ – STAREA DE FAPT

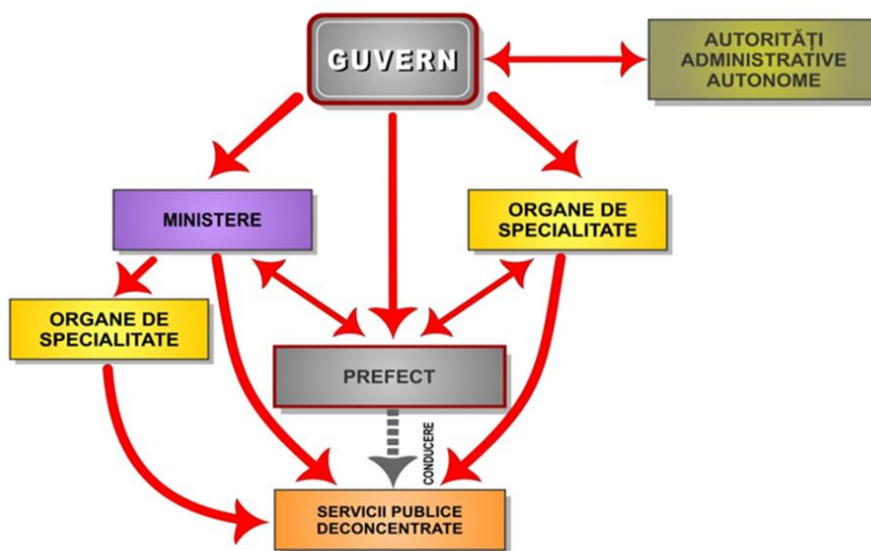
Cu aproximativ 75 de milioane de angajați, sectorul public este cea mai mare „industrie” unică din Europa, care utilizează în jur de 25% din forța de muncă (în jur de 16% în doar în administrația centrală) și este responsabilă pentru aproape 50% din produsul intern brut la nivel european, conform datelor Comisiei Europene. Având în vedere amploarea și domeniul de aplicare, administrația publică – definită ca organizare și gestionare a resurselor și fondurilor publice – are o importanță enormă pentru viața de zi cu zi a cetățenilor și pentru performanța și perspectivele mediului economic. Conform OECD (Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică), o administrație publică eficientă necesită un serviciu public profesionist, proceduri eficiente de politică și de dezvoltare legislativă, aranjamente de responsabilitate bine definite între instituții și cetățeni, precum și interinstituțional, capacitatea administrației de a furniza în mod eficient servicii pentru cetățeni și întreprinderi și un sistem public coerent de management financiar.

⁵ Dincă, Drago^o Valentin - *Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă*, Editura Economică, 2012

⁶ Idem.

În ceea ce privește organizarea și dinamica administrației publice din România, vorbim în principal de o categorizare în termeni de administrație publică centrală sau locală.

Administrația publică centrală poate fi redată schematic astfel:

Figura 1. Schema administrației publice centrale din România

Guvernul este instituția care asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice. Acesta funcționează în baza votului de încredere acordat de Parlament în baza programului de guvernare. Administrația centrală de specialitate cuprinde: ministere, alte organe de specialitate în subordinea Guvernului ori a ministerelor și autorități administrative autonome.

Administrația centrală la nivel teritorial (județe și municipiul București) se constituie din:

- Prefectul, care este reprezentantul guvernului pe plan local cu rol în coordonarea serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor. Acesta exercită controlul de legalitate asupra actelor administrative ale autorităților administrației publice locale;
- Serviciile publice deconcentrate ale ministerelor.

Administrația publică locală se întemeiază pe principiile autonomiei locale, eligibilității autorităților administrației publice locale, consultării cetățenilor în probleme de interes deosebit, legalității, descentralizării și deconcentrării serviciilor publice. Autonomia locală este exercitată de autoritățile administrației publice locale: autorități executive (primari, președinții consiliilor județene) și autorități deliberative (consilii locale, consilii județene).

Consiliile locale, consiliile județene și primarii se aleg prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Consiliile locale și consiliile județene se aleg pe baza scrutinului de listă. În ceea ce privește primarii, aceștia se aleg prin scrutin uninominal. Președinții consiliilor județene se aleg *prin vot indirect*, de către consilierii județeni.

O privire sintetică asupra rolul autorităților administrației publice locale arată după cum urmează:

Primarul și consiliul local – autorități administrative autonome ale administrației publice alese, care rezolvă treburile publice din comune și din orașe

Președintele consiliului județean și consiliul județean – autorități publice alese pentru rezolvarea treburilor publice de interes județean

Autoritățile deliberative (consiliul local, consiliul județean) – au inițiativă și hotărăsc în toate problemele de interes local date în competența lor

Autoritățile executive (primarul, președintele consiliului județean) – pun în aplicare prevederile actelor normative și hotărârile autorităților deliberative.

Din perspectiva resursei umane angajate în administrația publică din România observăm câteva aspecte și particularități esențiale. Astfel, conform datelor Agenției Naționale a Funcționarilor Publici, la finele anului 2015 erau înregistrate în sistemul informatic integrat de management al funcțiilor publice și funcționarilor publici un număr de 164 125 funcții publice, iar numărul total al funcționarilor publici era de 134 500.

La sfârșitul anului 2015, toate autoritățile și instituțiile publice cu structuri de funcții publice dețineau acces pentru vizualizarea propriilor structuri înregistrate în sistemul informatic integrat, precum și drepturi de transmitere a datelor necesare privind modificarea, respectiv actualizarea acestor structuri organizatorice. Sistemul integrat de evidență a funcțiilor și funcționarilor publici se dovedește a fi un exemplu de bună practică, cu un impact major în organizarea instituțională a administrației publice. De aceea, tendința declarată prin strategiile din domeniu de a extinde acest model la nivelul corpului bugetarilor din administrația publică ar putea conduce la un progres remarcabil.

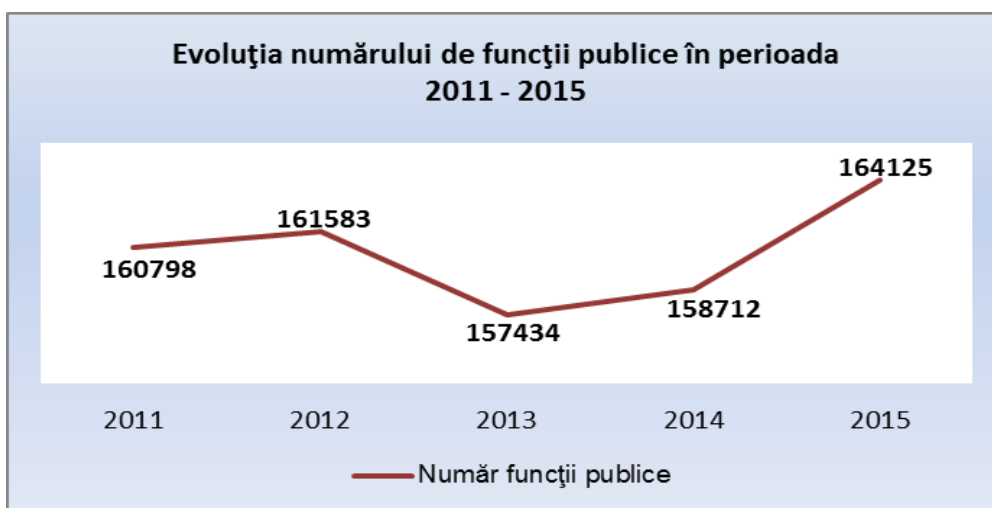
Agenția Națională a Funcționarilor Publici este instituția care asigură managementul funcțiilor publice și al funcționarilor publici și administrează evidența națională a funcțiilor publice și a funcționarilor publici, pe baza datelor transmise de autoritățile și instituțiile publice. Conform raportului pentru anul 2015 al Agenției⁷, la data de 31 decembrie 2015, numărul total al funcțiilor publice în România era de 164 125, dintre care:

---

⁷ Agenția Națională a Funcționarilor Publici, Raport de activitate al agenției naționale a funcționarilor publici pe anul 2015, www.anfp.gov.ro/R/Doc/2016/Raport%20activitate%20ANFP%202015/Raport_de_activitate_2015_FINAL.pdf

- Funcții publice ocupate și temporar ocupate – 128 376, din care: 124 675 – funcții publice ocupate pe perioadă nedeterminată și 3 701 – funcții publice temporar ocupate;
- Funcții publice vacante și temporar vacante – 35 749, din care: 29 625 – funcții publice vacante și 6 124 – funcții publice temporar vacante.

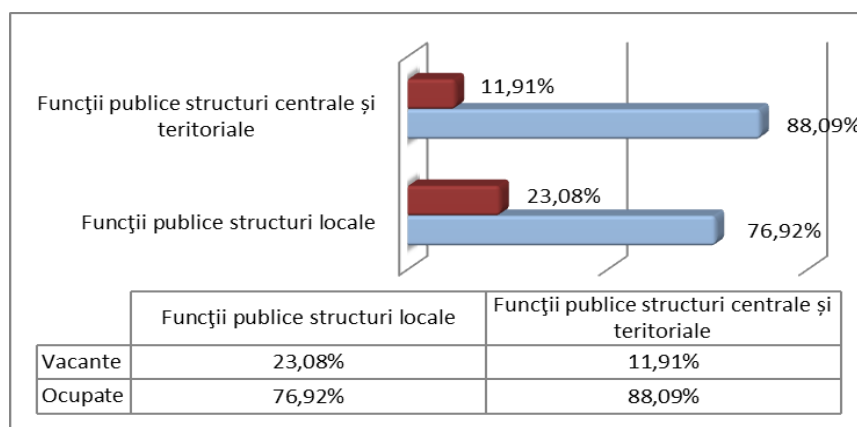
În ceea ce privește numărul funcțiilor publice la nivel central, teritorial și local, se constată o creștere a acestora comparativ cu ultimii 2 ani. Evoluția comparativă a numărului de funcții publice în perioada 2011–2015 este reflectată în figura de mai jos:

Figura 2. Evoluția numărului de funcții publice în perioada 2011–2015, sursa: ANFP

În anul 2015, gradul de ocupare a funcțiilor publice prin raportare la numărul total de funcții publice a înregistrat, conform raportării ANFP⁸, ponderea de 78,21%, ceea ce indică o scădere față de anul precedent, când valoarea înregistrată era de 80,18%.

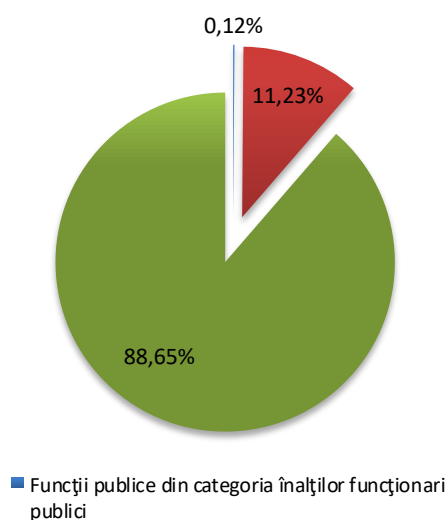
⁸ Agenția Națională a Funcționarilor Publici, Raport de activitate al agenției naționale a funcționarilor publici pe anul 2015, www.anfp.gov.ro/R/Doc/2016/Raport%20activitate%20ANFP%202015/Raport_de_activitate_2015_FINAL.pdf

Figura 3. Situația funcțiilor publice pe niveluri administrativ – teritoriale și în funcție de gradul de ocupare în 2015, sursa: ANFP

Din analiza datelor de mai sus rezultă că în anul 2015, comparativ cu anul anterior, la nivelul administrației publice centrale și teritoriale, funcțiile publice ocupate dețineau o pondere de 88,09%. Funcțiile publice vacante la acest nivel au reprezentat un procent în creștere față de anul precedent, respectiv 11,91%.

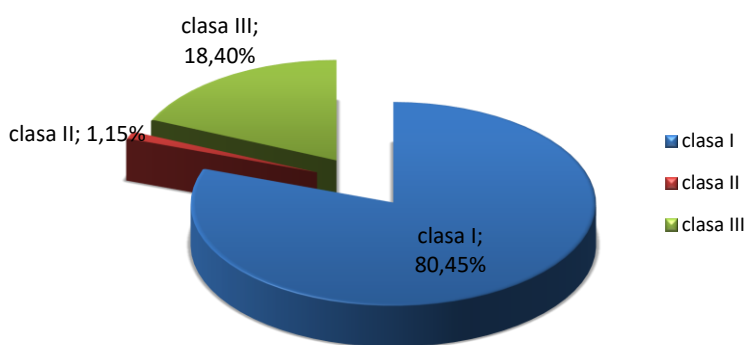
În administrația publică locală, procentul funcțiilor publice vacante în anul 2015 a fost de 23,08%, cel aferent funcțiilor publice ocupate la acest nivel fiind de doar 76,92%, înregistrându-se astfel o ușoară scădere față de anul anterior, când valoarea era reprezentată de 77,78%.

Figura 4. Ponderea funcțiilor publice pe categorii în 2015 după nivelul atribuțiilor titularului funcției publice, sursa: ANFP

Din perspectiva nivelului atribuțiilor titularului funcției publice, rapoartele Agenției Naționale a Funcționarilor Publici⁹ arată că cea mai însemnată pondere a funcțiilor publice și anume 88,65%, este reprezentată, în anul 2015, de funcțiile publice aferente categoriei funcționarilor publici de execuție. Un procent semnificativ mai redus este reprezentat de funcțiile publice aferente celorlalte două categorii de funcționari publici, respectiv înalții funcționari publici și funcționarii publici de conducere, cu ponderi de 11,23% și respectiv 0,12%.

Distribuția pe clase a tuturor funcțiilor publice de execuție în anul 2015, conform ANFP este următoarea (Figura 5):

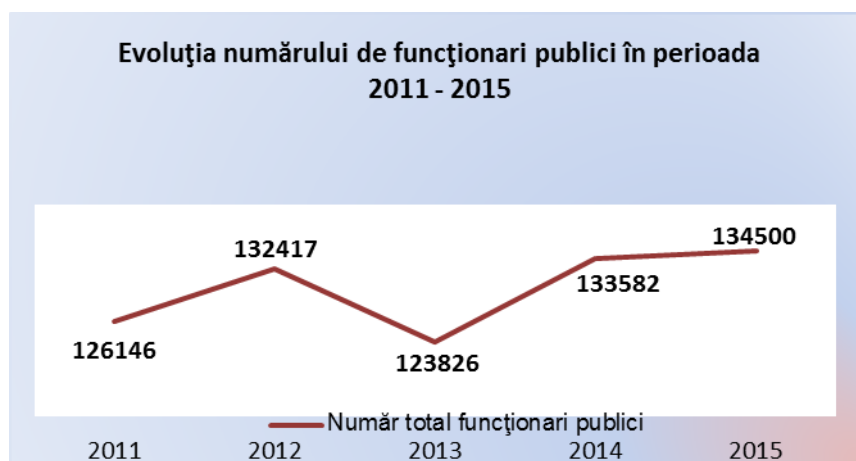
Figura 5. Distribuția funcțiilor publice pe clase în 2015

Din figura de mai sus se observă că din cele 145 498 funcții publice de execuție, un număr de 117 050, adică mai mult de trei sferturi (80,45%), sunt ocupate de funcționari publici cu studii superioare de lungă durată, absolvite cu diplomă de licență, iar 26 770 din funcțiile publice de execuție, adică sub o cincime, sunt ocupate de funcționari publici cu studii medii (18,40%).

În anul 2015, la nivelul administrației publice s-a înregistrat un număr de 134 500 funcționari publici.

⁹ Agenția Națională a Funcționarilor Publici, *Raport de activitate al agenției naționale a funcționarilor publici pe anul 2015*, www.anfp.gov.ro/R/Doc/2016/Raport%20activitate%20ANFP%202015/Raport_de_activitate_2015_FINAL.pdf

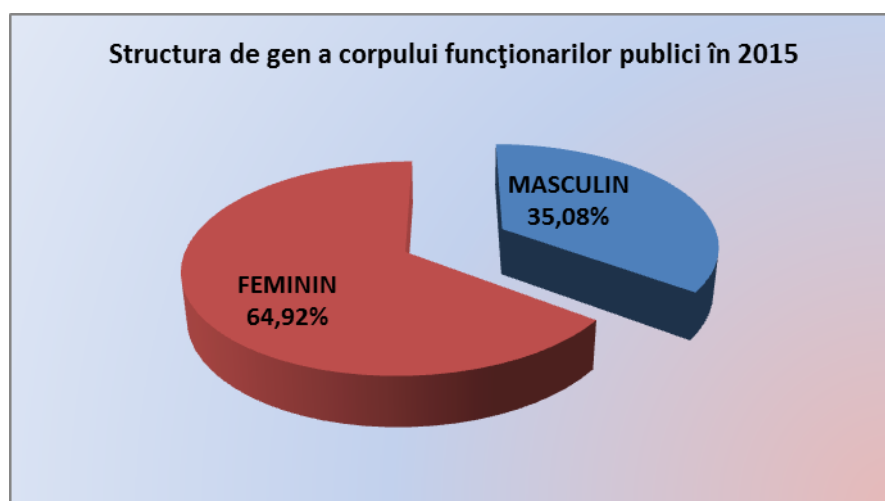

Figura 6. Evoluția numărului de funcționari publici în perioada 2011–2015, sursa: ANFP

Valoarea înregistrată în anul 2015 (134 500) reprezintă o creștere față de anul 2014, când această valoare era de 133 582, precum și prin raportare la valorile înregistrate în perioada 2011–2013.

Structura de gen a corpului funcționarilor publici în ansamblu și la nivelul unităților administrativ-teritoriale este redată în figurile de mai jos.

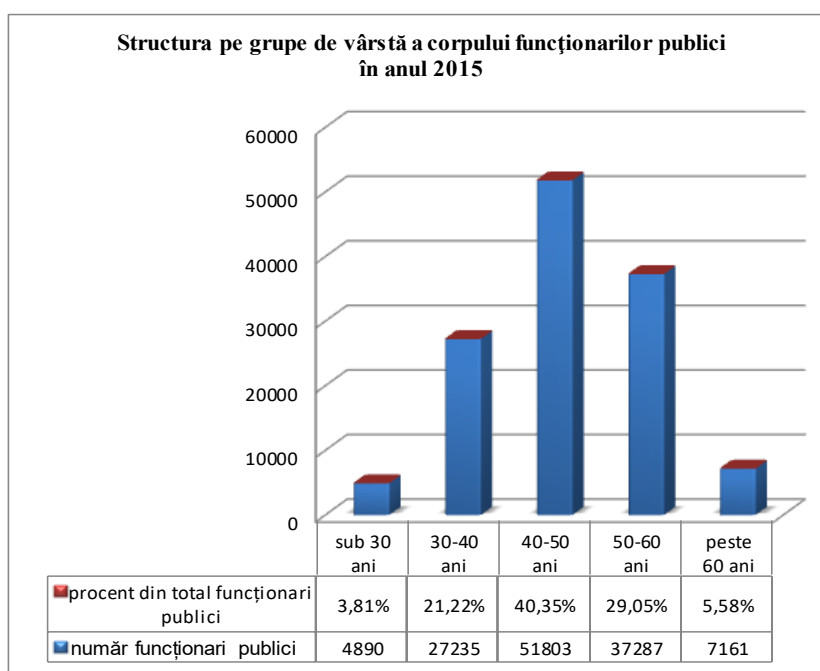

Figura 7. Structura de gen a corpului funcționarilor publici în 2015, sursa: ANFP

Procentul de două treimi gen feminin față de o treime gen masculin se păstrează constant de-a lungul anilor, pentru structura de gen a corpului funcționarilor publici.

Corpul funcționarilor publici este constituit preponderent din populație de gen feminin, valorile cele mai crescute fiind înregistrate în București (16 454 persoane), Prahova (4 383), Cluj (3 746), Brașov (3 615), Iași (3 532), Galați (3 468), Timiș (3 328) și Dolj (3 131).

Structura pe grupe de vârstă a corpului funcționarilor publici (funcții publice ocupate și temporar ocupate) în anul 2015 este redată în figura 8 de mai jos.

Figura 8. Structura pe grupe de vârstă a funcționarilor publici, sursa: ANFP

Datele ANFP relevă totodată o resursă umană relativ îmbătrânită în sectorul public românesc. În structura pe grupe de vârstă a corpului funcționarilor publici în anul 2015 se poate constata că cea mai importantă pondere, respectiv 40,35%, o reprezintă categoria funcționarilor publici cu vârsta cuprinsă între 40–50 de ani, în timp ce funcționarii publici cu vârsta sub 30 de ani reprezintă segmentul cu valoarea cea mai scăzută din întregul eșantion, respectiv de 3,81%.

Tabelul 1. Evoluția corpului funcționarilor publici cu privire la vârstă în perioada 2012–2015, sursa: ANFP

VÂRSTA	SUB 30 ANI	30–40 ANI	40–50 ANI	PESTE 50 ANI
Anul 2012	3,6%	26,8%	35,3%	34,3%
Anul 2013	3,09%	25,24%	37,50%	34,16%
Anul 2014	3,49%	22,40%	39,24%	34,87%
Anul 2015	3,81%	21,22%	40,35%	34,63%

Din tabelul de mai sus, se poate constata aceeași valoare procentuală scăzută la categoria de vârstă „sub 30 de ani”, valoarea înregistrată în anul 2015 fiind totuși în creștere față de anii anteriori (3,81% față de anul 2014, când era de 3,49% ori 2013, când se înregistra valoarea de 3,09%). Valoriile categoriilor de vârstă „30–40 ani” și „40–50 de ani” sunt mai bine reprezentate, ocupând o pondere de 61,57% din total categoriilor de vârstă analizate.

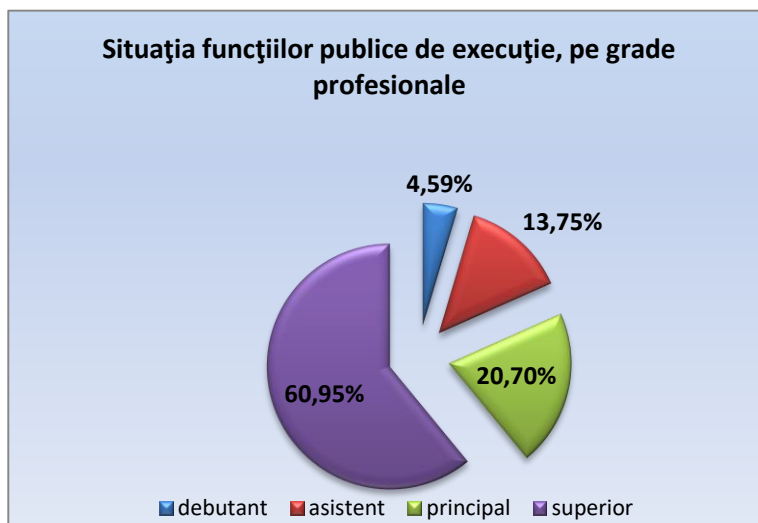
Conform datelor ANFP¹⁰, reiese și faptul că cea mai însemnată pondere prin raportare la gradele profesionale o are gradul profesional superior, cu o valoare de 60,98%, în timp ce funcțiile publice de grad profesional debutant sunt reprezentate în anul 2015 de un procent de doar 4,59% din totalul funcțiilor publice ocupate. Datele reflectă totodată și faptul că la finele anului 2015 numai un procent de 15,79% funcții publice de execuție de grad profesional debutant erau vacante, în timp ce funcțiile publice de execuție de grad profesional superior, principal și asistent aveau valori procentuale de peste 20% din total (superior – 37,70%; principal – 21,88% și asistent – 24,63%).

Se observă din figura de mai jos preponderența gradului superior care reprezintă aproximativ 60% din totalul funcțiilor publice de execuție. La extrema cealaltă se situează gradul debutant ce reprezintă sub 5% din total.

Dacă se analizează situația comparativ cu anii anteriori se constată o creștere constantă a procentului funcțiilor publice de grad profesional debutant ocupate (4,59%), dar și a celui corespunzător funcțiilor publice de grad profesional superior (60,95%), așa cum se observă în tabelul de mai jos, în timp ce pentru gradele profesionale de principal (20,70%) și asistent (13,75%) procentul a scăzut prin raportare la anii precedenți.

Numărul funcționarilor publici aflați în corpul de rezervă în anul 2015 a înregistrat o scădere majoră față de anul precedent, respectiv de la un număr de 869 persoane în 2014 la un număr de 70 persoane în anul 2015. Față de anul 2014, în anul 2015 s-a înregistrat o scădere majoră a numărului de ordine de redistribuire emise de ANFP, de la 247 în 2014, la 58 în 2015. Perioada 2011–2013 a fost caracterizată de existența unui număr mare de funcționari publici aflați în corpul de rezervă, respectiv 5123 persoane în 2011, 927 în 2012 și 1103 în 2013.

¹⁰ Agenția Națională a Funcționarilor Publici, *Raport de activitate al agenției naționale a funcționarilor publici pe anul 2015*, www.anfp.gov.ro/R/Doc/2016/Raport%20activitate%20ANFP%202015/Raport_de_activitate_2015_FINAL.pdf

Figura 9. Ponderea funcțiilor publice de execuție, pe grade profesionale, în anul 2015, sursa: ANFP

Putem concluziona astfel, analizând aceste date, că în **administrația publică românească există o piramidă inversată – din numărul total al funcționarilor, sub 5% sunt debutanți, iar peste 60% sunt funcționari superiori. Așa cum arată el astăzi, este practic un sistem care e aproape imposibil să se reproducă și să își crească semnificativ performanța profesională.** De asemenea, ținând cont că în acest moment un funcționar public poate să ajungă de la stadiul de debutant până la gradul superior în decurs de doar nouă ani, există riscul ca, atingând atât de repede punctul maximal de evoluție în carieră, ulterior să își piardă motivația de a progresa și de a se perfecționa profesional. Eficientizarea și creșterea performanței în administrația publică, luând în calcul toate aceste elemente structurale în ceea ce privește resursa umană disponibilă și sistemul de management al funcției publice, se conturează ca o provocare majoră de reformă pe termen mediu și lung.

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ ROMÂNEASCĂ ȘI BUNA GUVERNARE ÎN CONTEXT EUROPEAN. ANALIZA COMPARATIVĂ

Calitatea administrației publice este considerată și tratată la nivel european drept un factor important al competitivității Uniunii Europene și a statelor membre. Administrațiile publice moderne, inovatoare și eficiente, sunt esențiale pentru susținerea redresării incipiente și deblocarea potențialului de creștere al Uniunii Europene. Modernizarea administrației publice este una dintre prioritățile de

governanță economică. Evaluările și analizele comparative efectuate la nivel european arată faptul că în multe state membre, printre care și România, administrații publice relativ ineficiente, capacitatea legislativă slabă și incertitudinea juridică rămân obstacole majore în calea competitivității industriale și a creșterii economice.

Ca parte a raportării periodice cu privire la politicile de competitivitate și de performanță ale Uniunii Europene și statelor membre, „tabloul de bord” al unei administrații publice favorabile creșterii (așa-numitul „Scoreboard”) este un instrument generat la nivelul Comisei Europene în 2014 și care a rafinat monitorizarea statelor membre, acoperind mai bine evaluarea performanței administrațiilor publice ale acestora într-un număr de domenii importante pentru ușurința de a face afaceri și pentru creștere în general. Tabloul de bord al administrației publice (“Public Administration Scoreboard”) este primul exercițiu la nivelul Uniunii Europene pentru a analiza modul în care administrațiile publice ale statelor membre sunt adecvate în ceea ce privește promovarea creșterii economice și satisfacerii nevoilor cetățenilor pe care îi deservesc. Ca atare, instrumentul integrează focalizarea pe competitivitatea în administrația publică și un design prietenos al administrației publice în domenii politice cheie la nivel european, național și regional¹¹.

Pornind de la rezultate și soluții anterioare de evaluare a calității administrațiilor publice din statele membre, acest Scoreboard merge mai departe prin adoptarea unei abordări mai cuprinzătoare, care se uită la un număr mai mare de caracteristici cheie pentru competitivitate. Cele mai importante caracteristici ale unei administrații publice în ceea ce privește competitivitatea sunt costurile și incertitudinile în relația cu administrația și eficiența administrației în definirea și punerea în aplicare a politicilor publice și în furnizarea de servicii publice. Impactul unei administrații asupra mediului de afaceri, spre exemplu, poate fi măsurată în funcție de următoarele categorii: calitatea guvernării, respectarea statului de drept și absența corupției; capacitățile strategice, bugetare, de reglementare și de implementare; design-ul prietenos în zonele cheie de interacțiune cu mediul privat. Aceste categorii ajută la măsurarea și ghidarea diferitelor aspecte care sunt importante din punct de vedere al competitivității unui stat. De asemenea, ele arată tipul de schimbare dinamică necesară pentru a crește gradul de conștientizare politică și pentru a direcționa atenția politică atât la nivel național, cât și european. Instituțiile europene abordează astfel următoarele componente majore, conform Public Administration Scoreboard – 2014¹²:

Buna guvernare. Buna guvernanță publică și securitatea juridică sunt necesare pentru un mediu de afaceri stabil și sprijinirea potențialului de creștere a unui stat.

¹¹ Comisia Europeană - *Public administration scoreboard*, 2014, https://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/public-administration_ro

¹² Comisia Europeană - *Public Administration Scoreboard*, 2014, https://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/public-administration_ro

Aceasta presupune aranjamente instituționale care să sporească capacitatea sectorului public de acțiune. Buna guvernare a sectorului public presupune că instituțiile care guvernează interacțiunile economice și sociale dintr-o țară să îndeplinească o serie de criterii-cheie, cum ar fi lipsa/reducerea corupției, un mediu juridic eficient și responsabilitate guvernamentală.

Creșterea capacității instituționale. Capacitățile strategice, bugetare, de reglementare și de punere în aplicare sunt fundamentale pentru a ancora redresarea incipientă și gestionarea provocărilor viitoare. Restabilirea creșterii economice și a competitivității necesită ca administrațiile publice din întreaga Uniune Europeană să fie mai strategice și orientate spre viitor, și nu în ultimul rând orientate spre client. Pentru aceasta, administrațiile trebuie să coreleze politicile publice cu nevoile tuturor părților interesate și să îmbunătățească în mod continuu gestionarea resurselor, a proceselor și a riscurilor, inclusiv cele fiscale. Acest lucru contribuie la asigurarea atât a respectării angajamentelor fiscale și o mai mare coerență a politicilor între diferitele sectoare și niveluri administrative.

Design prietenos în domeniile-cheie. Mediul privat relaționează cu administrațiile publice într-o varietate de moduri, de exemplu, atunci când înregistrează o firmă, când solicită licențe, fac exporturi, soluționează dispute legale sau plătesc taxe. Eficiența și previzibilitatea acestor interacțiuni sunt importante pentru competitivitatea întregii economii, deoarece acestea au un impact substanțial asupra costurilor și riscurilor cu care companiile se confruntă în luarea deciziilor de investiții. În plus, firmele depind indirect de administrațiile publice, deoarece ele sunt beneficiarii primari de bunuri publice și poartă o mare parte din povara fiscală totală. În același timp, companiile au nevoie de condiții favorabile pentru a dezvolta și a vinde noi produse și servicii pe piață. În acest sens, sectorul public poate acționa ca un stimulator și catalizator pentru inovare în sectorul privat, prin asigurarea unui mediu favorabil inovării sau prin utilizarea strategică a achizițiilor publice.

Cadrul de evaluare – Scoreboard-ul administrației publice

Tabloul de bord administrației publice care favorizează creșterea evaluează performanța bazându-se pe un cadru care leagă administrația publică și competitivitatea într-un mod coerent și comparabil, utilizând un număr gestionabil de indicatori. Pentru a facilita reforma și învățarea politicilor, au fost identificate trei mari componente de analiză: guvernarea; capacitățile; și design de afaceri prietenos în domeniile-cheie ale tranzacțiilor companiilor cu administrația. Cele trei categorii sunt împărțite în 10 zone, care indică direcția pe termen lung necesară pentru a consolida administrațiile publice și care să servească drept puncte de referință pentru a orienta politicile publice:

- A. „Buna Guvernare” acoperă conceptele multidimensionale de calitate administrativă, statul de drept și securitate juridică, precum și măsura în care puterile guvernamentale și administrative sunt exercitate pentru câștig privat.
1. Eficiența guvernamentală și corupția
- B. „Capacitățile” surprind aptitudinile esențiale ale administrației în ceea ce privește:
2. Finanțele publice
  3. Capacitățile strategice și de implementare
  4. Calitatea reglementărilor
- C. „Design prietenos în domenii-cheie” acoperă cele mai importante interacțiuni și puncte de contact între administrație și companiile private:
5. Utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor
  6. Pornirea unei afaceri și obținerea de licențe
  7. Achiziții publice
  8. Respectarea obligațiilor fiscale și administrare fiscală
  9. Comerț și administrație vamală
  10. Sisteme de justiție civilă

Pentru a construi Scoreboard-ul, a fost selectat un set de 21 de indicatori pentru a reprezenta cele trei categorii de legături între administrațiile publice și competitivitate. Alegerea indicatorilor este constrânsă de disponibilitatea, calitatea, acoperirea țării, oportunitatea și reprezentativitatea datelor. Având în vedere posibilele îmbunătățiri ale disponibilității datelor și schimbarea priorităților de politică, alegerea indicatorilor poate evolua în timp.

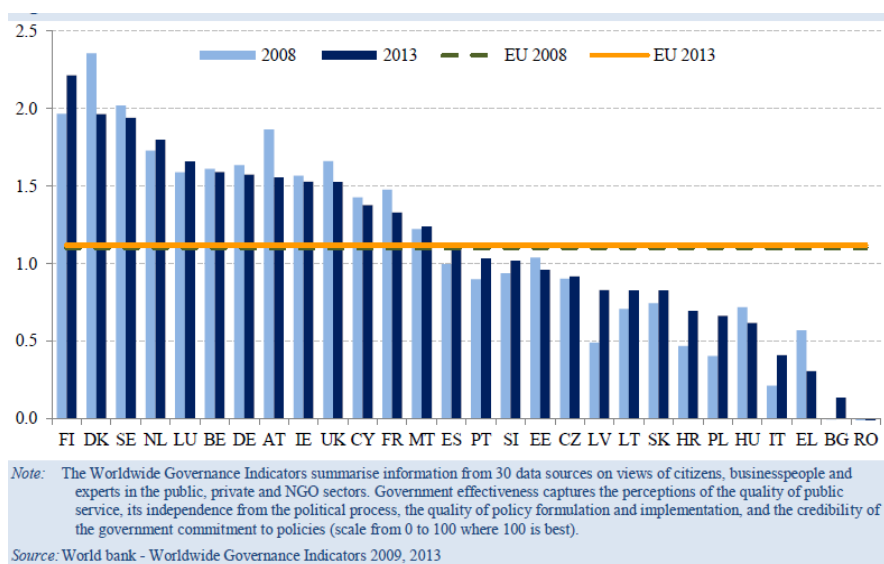
Sursa: Comisia Europeană - Public Administration Scoreboard, 2014

Pentru toate aceste dimensiuni analizate, rapoartele Comisiei Europene (*Public Administration Scoreboard, 2014; Member States Competitiveness Report – România 2014*)¹³, indică faptul că România se situează la coada clasamentelor europene, dar cu evoluții punctuale și tendințe pozitive pe câteva dintre palierele de evaluare. Astfel, conform raportului din septembrie 2014 al Comisiei Europene pe această temă¹⁴, pentru cele trei componente analizate, situația României era următoarea:

¹³ Comisia Europeană - *Public Administration Scoreboard, 2014*, https://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/public-administration_ro
Comisia Europeană - *Member States Competitiveness Report - România 2014*, www.ec.europa.eu/DocsRoom/documents/6752/attachments/1/translations/ro/renditions/pdf

¹⁴ *Public Administration Scoreboard, 2014*.

1. În termeni de **bună guvernare**, Scoreboardul Administrației Publice (2014) indică faptul că la nivel European, în perioada 2008–2013, multe state membre și-au menținut sau îmbunătățit poziția, dar nu este și cazul României (singura țară cu scor negativ la acest capitol), care alături de Grecia și Bulgaria, au performat slab și foarte slab. În ceea ce privește eficacitatea autorităților publice, indicele Băncii Mondiale clasifică România pe ultimul loc dintre toate statele membre ale UE. Pentru perioada 2014–2020, este în curs de elaborare o strategie de eficientizare a administrației publice, menționează același raport.

Figura 10. Eficiența guvernelor – Indicatorii de guvernare globală, 2009, 2013, Banca Mondială, sursa: Comisia Europeană - Public Administration Scoreboard, 2014

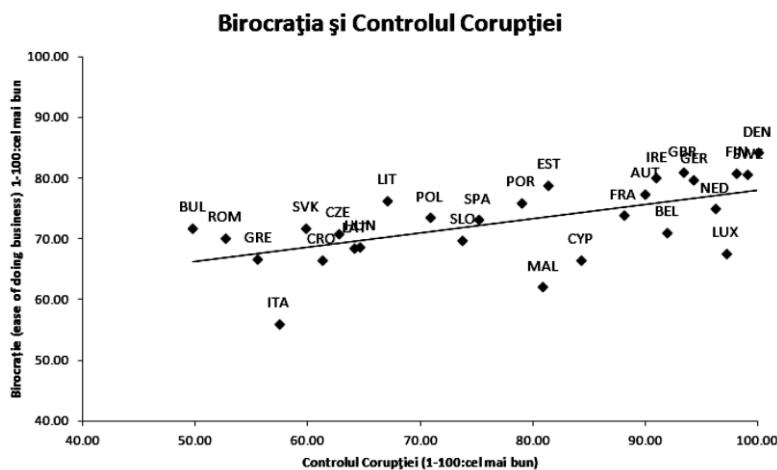
„Raportul anual de analiză și prognoză – România 2015” elaborat de către Societatea Academică din România (SAR)¹⁵ indica și el faptul că buna guvernare rămâne cea mai bună strategie de creștere economică. În Uniunea Europeană, la capitolul resurse ale corupției, avem dovezi că țările care investesc mai mulți bani în proiecte decât în sănătate sau educație (cu alte cuvinte pot cheltui discreționar mai mult), au o birocrație mai stufoasă și o transparență fiscală mai mică, creând resurse mai mari, care pot fi folosite în mod corupt. Acestea ar trebui să fie

¹⁵ Societatea Academică Română, *Raport anual de analiză și prognoză – România 2015*. 12 recomandări de bună guvernare, www.sar.org.ro/raport-anual-de-analiza-si-prognoza-sar-pe-anul-2015

controlate de către o justiție independentă, un sistem de control administrativ (audit) eficient, de o presă și de o societate civilă vigilente.

Indicatorul birocrăției se referă la o serie de factori care afectează mediul de afaceri (usurința deschiderii unei firme, obținerea de aprobări și împrumuturi, plata impozitelor, respectarea contractelor, procedura de insolvență etc.).

Figura 11. Birocrația și Controlul Corupției, sursa: Raportul de analiză și prognoză SAR, 2015

În figura de mai sus, raportul SAR corelația puternică între mediul de afaceri și scorul corupției. O administrație coruptă creează multe obstacole legislative ca să poată cere foloase materiale în schimbul accelerării aceluiași proceduri. În acest caz, combaterea corupției ar trebui să elimine piedicile artificiale – acest lucru explică succesul unor economii foarte liberale ca Estonia sau Georgia, singurele din zona de Est care au făcut progrese semnificative în lupta împotriva corupției.

Raportul de analiză și prognoză din 2016 al Societății Academice Române¹⁶ surprinde un alt aspect esențial care vizează integritatea publică. România este încă departe de media europeană la acest capitol și în 2016, rămânând una dintre cele mai corupte țări din UE. Conform raportului SAR (*Raportul de analiză și prognoză din 2016*), desprinderea definitivă de coada clasamentului nu se poate realiza numai prin mijloace punitive sau prin supra-reglementări, dovadă fiind că asemenea măsuri, pe termen lung, nu au dus la îmbunătățiri ale scorurilor pentru control al corupției sau integrității publice, ci dimpotrivă. Cele mai mari îmbunătățiri de scor au venit ca urmare a unor schimbări administrative, nu legislative. Astfel, accentul trebuie să se mute de pe combaterea abuzului pe prevenirea acestuia, prin mijloace de transparentizare a cheltuiirii banului public, a finanțării partidelor și candidaților

¹⁶ Societatea Academică Română, *Raport anual de analiză și prognoză – România 2016* www.sar.org.ro/raportul-anual-de-analiza-si-prognoza-România-2016

politici și prin lărgirea gamei de servicii publice online și sporirea numărului de utilizatori ai acestora. Conform aceluiași raport, față de Indexul Integrității Publice 2014, scorul României s-a îmbunătățit cu 0,63 puncte, România devansând țări precum Croația și Cehia și urcând de pe locul 27 până pe locul 25 în UE. Această creștere provine aproape exclusiv din simplificarea administrativă:

Tabelul 2. Integritatea publică a României și media UE în 2015, sursa: Raport de analiză și prognoză SAR, 2016

	INDEX DE INTEGRITATE PUBLICĂ	SIMPLITATE ADMINISTRATIVĂ	DESCHIDERE SPRE COMERȚ	SERVICII DE E-GVERNANȚE	UTILIZATORI E-GVERNANȚE
România	3,23	6,55	3,68	3,37	1,00
UE-28	5,68	6,06	5,86	5,74	5,50
Scor minim	2,18 (Bulgaria)	1 (Polonia)	1 (Croația)	1 (Bulgaria)	1 (România)
Scor maxim	8,71 (Finlanda)	10 (Estonia)	10 (Irlanda)	10 (Franța)	10 (Danemarca)

Scorul reprezintă media a șase indicatori în valoare standardizată pe o scală de la 1 la 10: simplitate administrativă, deschidere spre comerț, standarde de audit, independența justiției, servicii de e-guvernare și utilizatori ai serviciilor de e-guvernare. Sursa: Banca Mondială, Doing Business Dataset 2015 și calcule proprii ale SAR.

Buna guvernare, integritatea publică și calitatea administrației publice sunt, prin urmare, aspecte cheie în asigurarea competitivității pe termen lung a unei țări și a bunăstării acesteia în general. În 2001, Comisia Europeană a arătat în „Carta albă a guvernării”, că cinci principii se combină pentru a forma baza unei bune guvernări: deschidere, participare, responsabilitate, eficacitate și coerență. Strategia Europa 2020 subliniază și aceasta faptul că, pentru a realiza o schimbare semnificativă, o transformare direcționată către creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii sociale, este necesar un cadru de guvernare puternic, care să utilizeze resursele de care dispune statul în cauză, precum și instrumentele Uniunii Europene, astfel încât să asigure implementarea schimbărilor în timp util și de o manieră eficientă și durabilă.

2. În ceea ce privește **capacitatea administrativă**, scoreboard-ul elaborate la nivelul Comisiei Europene¹⁷ indică faptul că planificarea pe termen lung poate fi îngreunată de structura organizațională a guvernelor sau de slaba capacitate de planificare a instituțiilor statului, cum este și cazul României, alături de țări

¹⁷ Public Administration Scoreboard, 2014

precum Slovacia și Slovenia. De asemenea, indicatorul privind eficiența implementării care măsoară gradul în care guvernul își poate atinge propriile obiective de politici publice, inclusiv conformitatea ministerială cu programul asumat la nivel guvernamental și eficiența monitorizării implementării acestuia de către ministerele de linie și agențiile din subordine. Dacă la acest capitol, țări precum Suedia, Danemarca sau Finlanda performează foarte bine (cu aproape 25% peste media europeană), România se regăsește în segmentul țărilor în care este nevoie de îmbunătățire semnificativă și la acest capitol (29–25% sub media UE) alături de Grecia, Slovenia și Malta.

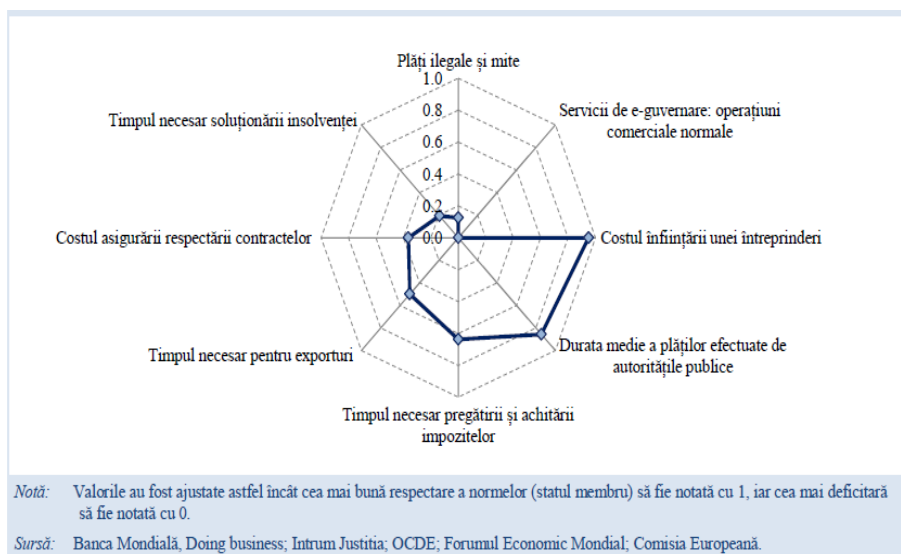
România este dată totuși ca exemplu de buna practică prin constituirea la nivelul Secretariatului General al Guvernului a Unității de Implementare a Priorităților (*Delivery Unit*). Scopul acestei unități este de a îmbunătăți prioritizarea politicilor publice, implementarea și coordonarea la nivel guvernamental, cu un accent special pus pe implementarea recomandărilor de țară făcute de către Consiliul UE.

3. Din perspectiva **design-ului prietenos în domeniile cheie**, România se situează, de asemenea, la coada clasamentelor europene conform aceluiași raport¹⁸. Îmbunătățirea serviciilor de e-government reprezintă în continuare o necesitate pentru România, întrucât este cotate la categoria țărilor mai puțin orientate spre utilizator/cetățean când vine vorba despre astfel de servicii, alături de țări precum Austria, Germania, Ungaria, Polonia, Slovacia. Conform datelor Comisiei Europene din 2014, România are a treia cea mai slabă utilizare a serviciilor de e-guvernare de către persoane individuale dintre toate țările UE și cea mai slabă utilizare de către întreprinderi. Utilizarea serviciilor de e-guvernare de către persoane cu vârste între 24 și 54 ani era, la 37% (comparativ cu media UE de 53%), iar utilizarea acestora de către întreprinderi este cea mai slabă din UE, de doar 63% (media UE fiind de 87%).

Comisia Europeană remarcă totodată că ghișeul unic este greu de utilizat, iar un număr mare de proceduri administrative nu pot fi îndeplinite online. În ianuarie 2014, a fost înființat un comitet tehnologic și economic interministerial însărcinat cu aplicarea principiului „o singură dată” din Small Business Act, inițiativă UE în favoarea întreprinderilor mici. De menționat pe această componentă este și faptul că România apare alături de Estonia, cu un procent de doar 1% companii care sunt implicate în achizițiile publice de servicii inovative. O privire sintetică a administrației publice din România în 2014, așa cum este văzută aceasta în analizele experților europeni, este cea prezentată în *Member States Competitiveness Report 2014*, capitolul destinat României¹⁹:

¹⁸ *Public Administration Scoreboard, 2014*

¹⁹ Comisia Europeană - *Member States Competitiveness Report - România 2014*, www.ec.europa.eu/DocsRoom/documents/6752/attachments/1/translations/ro/renditions/pdf

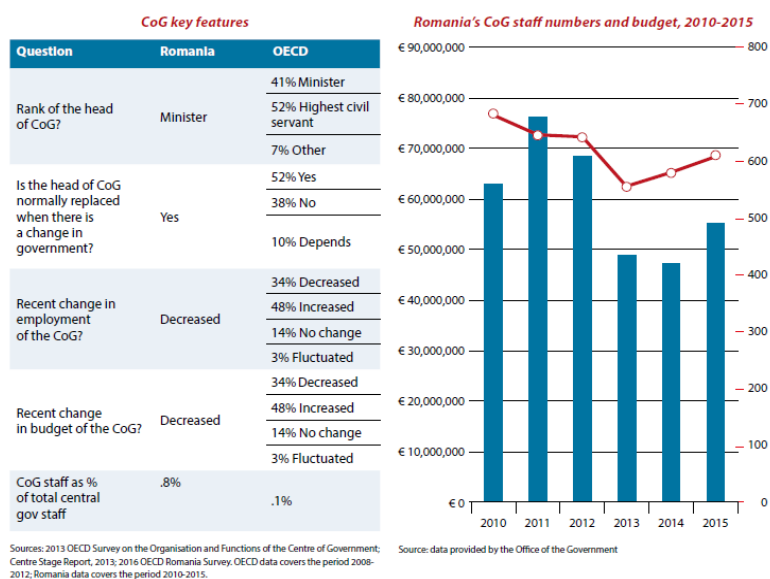

Figura 12. Profilul general al administrației publice din România, Sursa: Member States Competitiveness Report 2014, Comisia Europeană

Pentru o perspectivă clară și o poziționare adecvată a administrației publice și instituțiilor statului român în context european și global, sunt de menționat și câteva dintre concluziile celui mai recent raport OECD intitulat “*OECD Public Governance Reviews – România Scan 2016*” și făcut public în noiembrie 2016, care își propune să „scaneze” 5 mari componente care explică performanța de guvernare a unei țări și agenda sa de reformă. Acestea sunt: guvernul central; managementul strategic al resursei umane, guvernarea bugetară, guvernarea deschisă și guvernarea digitală.

În privința guvernului central, raportul OECD²⁰ remarcă faptul că instituțiile românești sunt congruente cu cele din alte țări OECD analizate. În România, conducerea guvernului este desemnată la nivel ministerial și înlocuită atunci când are loc o schimbare de guvernare. Personalul și bugetele au fluctuat în perioada 2010–2015, dar au scăzut dacă luăm în calcul capetele de interval (anul 2010, respectiv 2015). Dimensiunea guvernului central în România din perspectiva resursei umane alocate reprezintă un procent mai mare decât media țărilor OECD analizate.

²⁰ OECD - "Public governance scan of România", 2016, http://gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/România_PGR_Scan_-_Preliminary_Final.pdf

Figura 13. Caracteristicile guvernului central și analiza comparativă a evoluției acestuia în perioada 2010–2015, sursa: OECD Public Governance Reviews – România Scan 2016

Prioritatea fundamentală identificată de experții OECD²¹ pe această dimensiune este clarificarea mandatului guvernului central românesc și întărirea capacității acestuia în domenii cum ar fi planificarea strategică și coordonarea, în condițiile în care la data realizării raportului aceste eforturi sunt în continuare orientate către proiecte specifice de reformă și finanțate de parteneri externi.

STATUL STABIL. STABILITATEA STATULUI ȘI REFORMA INSTITUȚIONALĂ DURABILĂ. VIZIUNEA STRATEGICĂ ȘI PRINCIPIILE FUNDAMENTALE

Stabilitatea statului și durabilitatea transformărilor instituționale sunt esențiale în vederea construirii și consolidării încrederii cetățeanului, precum și sprijinirii capitalului social și a performanței economice. Un stat puternic și stabil tinde să genereze un mai bun management al resurselor economice și sociale în direcția dezvoltării.

²¹ OECD - "Public governance scan of România", 2016, http://gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/România_PGR_Scan_-_Preliminary_Final.pdf

O provocare majoră în îndeplinirea acestor deziderate stă în capacitatea de planificare strategică a unui stat. Multe dintre abordările de planificare care sunt utilizate în prezent în managementul instituțiilor publice nu trec un test de bază: acela de a conduce cu succes la rezultatul dorit. În schimb, planificarea de multe ori reprezintă ceea ce s-ar putea întâmpla într-o lume idealizată și nu ține cont de realitățile situației. Planificarea în sectorul public este astfel adesea percepută de către public ca fiind un soi de „eșec garantat”. Acest lucru a contribuit la deteriorarea „brand-ului” domeniului managementului sectorului public²².

Nu este deloc o misiune ușoară să se decidă ce anume trebuie făcut cu privire la planificarea pentru programele de azi. Este necesară formarea unei legături mai strânse între realitățile practicii și conceptele care stau la baza planificării și care pot fi utile în abordarea schimbărilor constante. Strategiile de planificare adaptative par să fie cele mai indicate, astfel adaptarea la schimbare să reprezinte procese și proceduri încorporate și interiorizate²³.

În această direcție, este vital și pentru succesul unor demersuri strategice în administrația publică din România să fie clar definite viziunea, principiile la care trebuie să se ralieze toate inițiativele și toți factorii implicați, precum și o prezentare clară a felului în care sunt interconectate proiectele și programele în așa fel încât portofoliul de proiecte să răspundă coerent și clar viziunii strategice agreeate. Analiza și sinteza portofoliului curent de strategii și pachete de măsuri în domeniul administrației publice din România conduc la formularea unei viziuni unitare care poate fi formulată astfel:

Viziunea 2018–2038

Creșterea semnificativă a performanței instituțiilor publice prin implementarea unei abordări moderne și pro-active, orientate către nevoile și așteptările cetățenilor, în contextul unui stat stabil și durabil.

Principiile de organizare și funcționare a administrației publice românești

Așa cum sunt redată și explicitate ele în analizele și materialele de specialitate, principiile aflate la baza administrației publice românești, convergente cu cele ale administrațiilor publice europene și cu recomandările formulate de forurile internaționale de specialitate, sunt: principal legalității, permanenței și al continuității, principiul egalității și al neutralității, principiul separării funcțiilor publice de cele politice, principiul transparenței și cel al deconcentrării. Portofoliul de proiecte și strategii care vizează reforma administrației publice și stabilitatea statului trebuie să aibă în vedere cu precădere aceste principii. Cât privește definirea acestor principii, Dragoș Valentin Dincă în lucrarea *Sistemul*

²² Mitchell, Ferd H.; Mitchell Cheryl C. – "Adaptive Administration - Practice Strategies for Dealing with Constant Change in Public Administration and Policy", Taylor & Francis Group, 2016.

²³ idem

administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă (2012) sintetizează de o manieră coerentă esența fiecăruia dintre acest set de principii vis-à-vis de domeniul administrației publice din România, după cum urmează²⁴:

Principiul legalității. Legalitatea reprezintă un principiu fundamental care stă la baza fenomenului administrativ și căruia i se subordonează acțiunea administrației publice. Administrația publică, supusă rigorilor acestui principiu, trebuie să se întemeieze pe lege, care reprezintă baza de referință în aprecierea acesteia. Legalitatea este sinonimă cu regularitatea juridică și presupune că acțiunea administrației trebuie să țină seama de două elemente: obligația de conformare față de lege; obligația de inițiativă pentru a asigura aplicarea legii.

Scopul fundamental al administrației publice este acela de a asigura realizarea interesului general, public, exprimat de voința suverană a poporului transpusă în lege. Exigențele statului de drept presupun ca, în activitatea sa, administrația publică să respecte strict legalitatea, iar în cazul încălcării ei, să fie constituite mecanismele care să asigure restabilirea acesteia. „Principiul legalității”, apreciază E.D. Tarangul²⁵ „constă în regula ca toate dispozițiile pe care le ia statul să fie date pe cale generală și impersonală și ca toate actele individuale ale statului să fie făcute în baza și în conformitate cu dispozițiile luate mai înainte pe cale generală și impersonală. În consecință, actele administrative, care sunt acte individuale, trebuie făcute numai în baza și în cadrele dispozițiilor stabilite mai înainte pe cale generală și impersonală de legiuitor. „Ca o garanție a principiului supremației Constituției și a legii, pot fi amintite alte două principii derivate, și anume acela al controlului constituționalității legilor, exercitat prin Curtea Constituțională (art. 140 din Constituție) și principiul controlului jurisdicțional al acțiunii administrației publice²⁶.

Principiul permanenței și al continuității. Acest principiu exprimă perenitatea activităților de organizare a executării și de executare în concret a legii realizată de administrația publică. Menținerea echilibrului social și a ordinii publice impun satisfacerea anumitor interese generale, publice. Rațiunea existenței societății organizate statal nu poate fi înțeleasă fără satisfacerea unor nevoi comune printr-o colaborare în comun a membrilor corpului social. Guvernanții sunt obligați să organizeze acțiuni de menținere a ordinii publice și să gireze servicii publice fără de care societatea nu ar putea exista.

În viziunea actuală asupra administrației publice, caracterul regulat și continuu vizează toate acțiunile acesteia prin care se organizează executarea și se execută în concret legea, nu numai serviciul public. Față de un peisaj politic schimbător, administrația publică reprezintă continuitatea, permanența și stabilitatea, ceea ce îi sporește influența asupra societății.

²⁴ Dincă, Dragoș Valentin - *Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă*, Editura Economică, 2012

²⁵ E.D. Tarangul, *apud* Dincă, 2012.

²⁶ DDeleanu, *apud* Dincă, 2012.

Principiul egalității și al neutralității. Deoarece vizează satisfacerea unor interese generale, administrația publică trebuie să asigure un acces egalitar la serviciile oferite, pentru toți cetățenii, fapt ce decurge din egalitatea tuturor în fața legii. Administrația publică trebuie să funcționeze pentru a satisface interesul general și nu un interes particular, în sensul că ea furnizează servicii tuturor, fără a face distincție de origine, vârstă, rasă, partide politice, religie etc.²⁷.

Principiul separării funcțiilor publice de cele politice. Eficiența organelor administrației publice în realizarea sarcinilor care le revin depinde în mare măsură de calitatea umană și capacitatea profesională a celor care alcătuiesc aceste organe. Se impune, astfel, o demarcare clară a nivelului personalului de carieră (funcționari publici) de nivelul politic al administrației²⁸.

Principiul transparenței. Administrația publică, incluzând toate structurile sale, nu este și nici nu poate fi considerată un sistem izolat de cadrul social general, de aceea relația administrație publică – cetățean se impune ca o problemă de foarte mare actualitate. În această ordine de idei, un accent deosebit cade pe: transparența deciziilor; informarea cât mai exactă de la vârf către bază și invers.

Participarea cetățenilor la luarea deciziilor într-o democrație cu tradiție presupune parcurgerea anumitor etape. Prima etapă a participării este **informarea**, care presupune eforturi atât din partea cetățenilor, cât și din partea administrației locale. A doua etapă se referă la **consultarea cetățenilor**, aceasta fiind acțiunea autorităților pentru identificarea necesităților cetățenilor, pentru evaluarea priorităților unor acțiuni sau colectarea de idei și sugestii privind o anumită problemă. Cea de-a treia etapă se referă la însăși **implicarea publică**. Un prim pas constă în a recunoaște că o implicare publică în adevăratul înțeles al cuvântului nu este ușor de obținut.

Implicarea presupune participarea fiecărei persoane, în funcție de cunoștințele și abilitățile fiecăruia, la rezolvarea problemelor comunității din care face parte. Acest lucru se poate realiza prin grupuri consultative cetățenești, participarea cu idei sau implicarea în proiectele de dezvoltare a comunității²⁹.

Principiul deconcentrării. Prin deconcentrare administrativă se înțelege redistribuirea de competențe administrative și financiare de ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale către propriile structuri de specialitate din teritoriu. În cazul deconcentrării administrative pe baze teritoriale, în teritoriu există nu doar simpli agenți, ci instituții administrative. Acestea sunt instituții ale administrației statului, numite, revocabile și răspunzătoare în fața instituțiilor administrației centrale de stat. Ele sunt înzestrate cu competență proprie

²⁷ Dincă, Dragoș Valentin - *Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă*, Editura Economică, 2012

²⁸ Idem

²⁹ Dincă, Dragoș Valentin - *Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă*, Editura Economică, 2012

de decizie. Instituțiile administrative deconcentrate rămân instituții ale statului, subordonate ierarhic, chiar dacă au dobândit competență proprie.

Descentralizarea este acel sistem potrivit căruia administrarea intereselor locale, comunale, orașenești sau județene se realizează de autorități liber alese de cetățenii colectivității respective. Având la dispoziție, conform prevederilor constituționale, mijloace financiare proprii și beneficiind de putere autonomă de decizie, acest sistem răspunde ideii de libertate.

Dacă centralizarea corespunde imperativelor de unitate, descentralizarea administrativă corespunde celor de diversitate. Organizarea administrativă nu s-a realizat niciodată, într-o manieră categorică, pe o singură dimensiune. Atât centralizarea excesivă, cât și autonomia absolută sunt de condamnat, eforturile îndreptându-se spre a doza corect, spre a realiza un echilibru între cele două extreme.

Descentralizarea administrativă se îmbină cu autonomia locală, în sensul că în unitățile administrativ-teritoriale există și autoritățile administrative locale autonome, alese de colectivitățile locale, care satisfac interesele publice locale, precum și autoritățile administrației teritoriale de stat, deconcentrate la nivelul circumscripțiilor teritoriale, care servesc interesele publice locale și exercită, prin delegare, unele atribuții statale, și în sensul că organele administrației statului în teritoriu satisfac și interese ale colectivităților locale.

Autonomia locală, privită exclusiv din punct de vedere administrativ, nu apare decât ca o ultimă treaptă de dezvoltare a descentralizării administrative; în esență, aceasta reprezintă transferarea unor competențe administrative de la nivel central către diverse organe sau autorități administrative, care funcționează autonom în unitățile administrativ-teritoriale, fiind alese de colectivitățile locale respective.

Autonomia locală este forma modernă de exprimare a principiului descentralizării administrative. Aceasta este asociată cu stabilirea unui statut distinct al colectivităților locale, al autorităților acestora, în raport cu administrația de stat și cu autoritățile care exercită funcțiile acestuia în unitățile administrative teritoriale³⁰.

Acestor principii care stau la baza organizării și funcționării tuturor sistemelor publice moderne, considerăm că pentru perioada următorilor 20 de ani, orice proiect major sau strategie trebuie să aibă în vedere alte câteva principii cu valoare adăugată evidentă, care transcend și trebuie să se regăsească în orice pachet de măsuri, portofoliu de proiecte sau strategii integrate care vizează eficientizarea și durabilitatea instituțiilor publice.

Ținând cont de complexitatea și schimbările rapide care se produc la nivel global în ultimii ani, și privind la abordarea tot mai proactivă pe care statele moderne trebuie să și-o asume și în ceea ce privește eficientizarea sistemelor

---

³⁰ Dincă, Dragoș Valentin - *Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă*, Editura Economică, 2012

publice, considerăm necesară adăugarea la această listă de principii fundamentale a altor trei principii cu valoare adăugată pentru perioada 2018–2038 la care trebuie să se ralieze eforturile strategice ale statului:

Interconectare și asumare a rolului de integrator. Principiul interconectării s-ar traduce în acest context nu doar printr-o reorganizare structurală a administrației publice, ci în special prin generarea unui leadership performant la nivel strategic, prin implementarea unei viziuni unitare, sprijinite de un set de obiective, măsuri și procese integrate.

Abordare colaborativă și pro-activă. Într-un raport al companiei de consultanță PriceWaterhouseCoopers intitulat “*The road ahead for public service delivery. Delivering on the customer promise*” (2007) Jeff Kalpan, fondator și director al Open ePolicy Group, spune despre abordarea colaborativă că „*este cheia viitoarei generații de servicii publice. Provocarea majoră în ceea ce privește modelele colaborative de furnizare a serviciilor publice nu constă în contractarea, ci în schimbarea mentalității furnizorilor de servicii publice*”³¹. Instituțiile publice trebuie să vadă relațiile lor cu clientul/cetățeanul ca pe un parteneriat care începe de la design-ul serviciului public și continuă pe întreaga durată a ciclului de livrare a respectivului serviciu.

Inovare. Inovarea în sectorul public nu înseamnă neapărat crearea de noi servicii sau dezvoltarea de noi tehnologii pentru a crește eficiența. Cea mai adecvată definiție a acestui principiu considerăm că este cea dată de experții PriceWaterhouseCoopers în raportul lor din 2007, și anume: „*inovarea în sectorul public este o abordare pe care structurile sectorului public o pot utiliza pentru a modifica (prin folosirea de schimbări incrementale) sisteme și procese existente, sau pentru a introduce schimbări (semnificative). În cadrul proceselor și sistemelor care vor conduce la eficiență și eficacitate pe baze sustenabile și continue. Rezultatul final poate să fie un produs-serviciu inovator sau inovație socială. Disponibilitatea finanțării și alocarea de echipe specifice de inovare în cadrul organizațiilor publice pot să reprezinte factori cheie în susținerea unor astfel de inițiative*”³².

E–GUVERNAREA ÎN ROMÂNIA. GUVERNAREA DESCHISĂ ȘI GUVERNAREA DIGITALĂ

Guvernarea deschisă reprezintă o caracteristică esențială a unui stat democratic și un factor important în modernizarea activității publice. România a aderat din anul 2011 la Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă, exprimându-și clar interesul de a

³¹ PriceWaterhouseCoopers, *The road ahead for public service delivery. Delivering on the customer promise*, 2007, <http://www.pwc.com/gx/en/industries/government-public-services/public-sector-research-centre/global/the-road-ahead-for-public-service-delivery.html>

³² idem

genera un set de politici de guvernare deschisă, responsabilă și eficientă. Aceste obiective s-au reflectat în primele angajamente, asumate prin Memorandumul de aprobare a primului Plan național de acțiune (iulie 2012 – iunie 2014), și s-au concretizat prin măsuri privind deschiderea datelor publice și încurajarea dialogului între reprezentanții administrației publice și societatea civilă. În prezent, se implementează al treilea Plan de acțiune (2016–2018), rezultat al consultării și comunicării administrației centrale cu societatea civilă, prin care se reafirmă angajamentele României cu privire la respectarea principiilor de bază ale OGP. Începând din august 2015, cu ocazia procesului de rotație a guvernelor care fac parte din OGP Steering Committee, România a devenit membru al Comitetului pentru următorii 3 ani. De asemenea, România se numără printre țările care au semnat Joint Declaration on Open Government for the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development.

Conform Planului de Acțiune 2016–2018 (Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, 2016), în prezent Cancelaria Prim-Ministrului este cea care asigură coordonarea și monitorizarea Planului național de acțiune. OGP (Open Government Partnership) este deci un acord internațional ce vizează angajarea guvernelor în³³:

Guvernarea deschisă reprezintă o caracteristică esențială a unui stat democratic și un factor important în modernizarea activității publice. România a aderat din anul 2011 la Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă, exprimându-și clar interesul de a genera un set de politici de guvernare deschisă, responsabilă și eficientă. Aceste obiective s-au reflectat în primele angajamente, asumate prin Memorandumul de aprobare a primului Plan național de acțiune (iulie 2012 – iunie 2014), și s-au concretizat prin măsuri privind deschiderea datelor publice și încurajarea dialogului între reprezentanții administrației publice și societatea civilă. În prezent, se implementează al treilea Plan de acțiune (2016–2018), rezultat al consultării și comunicării administrației centrale cu societatea civilă, prin care se reafirmă angajamentele României cu privire la respectarea principiilor de bază ale OGP. Începând din august 2015, cu ocazia procesului de rotație a guvernelor care fac parte din OGP Steering Committee, România a devenit membru al Comitetului pentru următorii 3 ani. De asemenea, România se numără printre țările care au semnat Joint Declaration on Open Government for the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development.

Conform Planului de Acțiune 2016–2018 (Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, 2016), în prezent Cancelaria Prim-Ministrului este cea care asigură coordonarea și monitorizarea Planului național de acțiune. OGP (Open Government Partnership) este deci un acord internațional ce vizează angajarea guvernelor în³⁴:

³³ Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Planul de acțiune 2016-2018, <http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/PNA-2016-2018.pdf>

³⁴ Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Planul de acțiune 2016-2018, <http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/PNA-2016-2018.pdf>

- **promovarea transparenței (*deschiderii*) actului de guvernare;**
- **promovarea dialogului dintre reprezentanții administrației și cetățeni;**
- **utilizarea noilor tehnologii în actul de guvernare și în dialogul cu cetățenii.**

Deschiderea și împărtășirea datelor și informațiilor publice constituie o politică esențială în construirea unui guvern mai deschis, mai responsabil și mai eficient. Vorbim aici despre o abordare care are în centrul atenției:

Open Administration = administrație deschisă;

Open Government = guvernare deschisă;

Open Data = date deschise;

Open Access = acces deschis;

Open Education = educație deschisă;

Open Contracting = deschiderea procesului de achiziții.

În anul 2016, Guvernul României a întărit eforturile depuse la nivel național pentru o guvernare deschisă prin înființarea Ministerului pentru Consultare Publică și Dialog Civic, ce are drept misiune creșterea gradului de acces la informații și transparență în administrația publică, precum și domeniul participării societății civile la luarea deciziilor și consultarea publică a sectorului neguvernamental.

Pornind de Raportul de autoevaluare elaborat de Cancelaria Primului Ministru și societatea civilă din România în septembrie 2015 și de la Raportul OGP Independent Reporting Mechanism, publicat în februarie 2016, noul plan 2016–2018, vizează³⁵:

- 1. acordarea unei forțe normative superioare prin aprobarea Planului prin hotărâre a Guvernului** (Noul Comitet de coordonare OGP în România va analiza necesitatea și oportunitatea acestei recomandări);
- 2. creșterea responsabilității în cadrul procesului OGP** și direcționarea mai multor resurse către acesta, pentru a se extinde atât la nivel național, cât și la nivel local.
Astfel, într-o primă etapă, vor fi desfășurate o serie de proiecte pilot la nivel local (*Guvernare deschisă la nivel local*), care să servească drept punct de plecare și experiență în elaborarea unui program care să vizeze extinderea numărului de persoane de contact OGP la nivelul autorităților locale, dar și instruirea acestora, însoțită de un proces de conștientizare a publicului;
- 3. asigurarea unei vizibilități mai mari activităților OGP/SNA și extinderea responsabilității instituționale prin creșterea numărului de persoane responsabile în cadrul instituțiilor.** În cadrul proiectului-pilot descris mai sus, echipa OGP din cadrul Cancelariei va colabora cu echipa SNA din Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, care a desfășurat activități similare prin campania SNA la nivel local din perioada 2012–2015, precum și cu Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic;

³⁵ Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Planul de acțiune 2016-2018, <http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/PNA-2016-2018.pdf>

4. accentuarea rolului consultărilor publice; Începând din anul 2015, Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic a preluat atribuții în domeniu și a elaborat un Ghid privind un proces transparent și eficient de consultare publică în administrație, standardizând procedura de consultare publică a societății civile, material ce va fi diseminat la nivelul tuturor celor 3200 de unități administrativ-teritoriale din România. Pentru creșterea capacității la nivel central în materia consultării publice, ministerul a coorganizat un număr de șapte dezbateri pe teme de interes pentru societatea civilă împreună cu ministere precum Ministerul Educației, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Ministerul Mediului sau Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale. Concomitent, în cele cinci luni de activitate, Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic a efectuat nouă vizite de lucru la nivel local, pentru promovarea guvernării deschise la nivelul autorităților publice locale și conectarea acestora la mediul asociativ, neguvernamental.

În Planul actual, Guvernul dedică o secțiune procesului de consultare publică – *Creșterea gradului de acces al cetățenilor la procesul decizional*;

5. creșterea gradului de conștientizare a publicului față de planul de acțiune.

Acesta reprezintă un obiectiv legat în mod inevitabil de toate activitățile OGP și, din experiența dobândită, s-a constatat că depinde de numărul și gradul de implicare a stakeholderilor. Din păcate, aceste eforturi nu au atins un grad satisfăcător la nivel local, unde trebuie concepute campanii și strategii de conștientizare în funcție de specificul regional/local: grad de dezvoltare, probleme, actori sociali ș.a.

Implementarea primului plan de acțiune a oferit o serie de lecții de învățat tuturor actorilor implicați, iar una dintre principalele concluzii trase este aceea că, pentru a crea un mecanism eficient al guvernării deschise, este nevoie de un angajament mai solid cu privire la parteneriatul și dialogul între administrație și societatea civilă/mediu privat/cetățeni/media. **Eficiența administrației poate fi o consecință directă a unei mai bune comunicări între instituțiile publice, precum și a funcționarilor publici cu ceilalți stakeholderi.** În anul 2016, s-au înregistrat progrese în privința numărului de stakeholderi implicați în elaborarea, dar și în implementarea angajamentelor de guvernare deschisă, fapt dovedit de numărul și amploarea evenimentelor derulate în parteneriat, dar și de noul Plan Național de Acțiune 2016–2018, care reunește mai multe instituții responsabile și ONG-uri implicate.

Planul de acțiune 2016–2018 al OGP prevede, de asemenea, faptul că, pornind de la propunerea societății civile cu privire la Coordonarea OGP în România, Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic și Cancelaria Prim-Ministrului vor deschide un proces de consultare publică pentru crearea unui mecanism instituționalizat de coordonare și dialog. Acesta se va concretiza într-un Comitet de Coordonare OGP și se va baza pe principiul cooperării permanente

între Guvern și societatea civilă, în toate etapele: co-crearea planului de acțiune, implementare, monitorizare și evaluare. Comitetul va include un număr egal de reprezentanți ai instituțiilor publice și ai societății civile.

Atât raportul de autoevaluare din 2015³⁶, cât și Raportul OGP Independent Reporting Mechanism din 2016³⁷ și apoi, ca o consecință a primelor două Planul de Acțiune 2016–2018, remarcă nevoia de diseminare a informației și de extindere a procesului de consultare la nivel local, precum și de dezvoltare a formelor de comunicare și dialog cu cetățenii. În acest sens, noul Plan Național de Acțiune 2016–2018 conține un angajament privind *Guvernarea deschisă la nivel local*, care urmărește creșterea gradului de implicare a unităților administrativ-teritoriale în procesul OGP, precum și al cetățenilor în procesul decizional al autorităților administrației publice locale. Trebuie menționată înscrierea a două municipii din România (Timișoara și Cluj) în programul pilot Subnațional desfășurat de Open Government Partnership și, deși nu au fost selectate în etapa finală, intenția și obiectivele comune ale stakeholderilor comunităților respective (administrație, mediu privat și societate civilă, mediu academic) sunt apreciate și promovate ca exemple de bună practică la nivel național.

Open Government Partnership România reflectă, în majoritatea analizelor și rapoartelor produse până în acest moment, faptul că administrația publică românească trebuie să depună eforturi considerabile pentru a crește gradul de informare și de stimulare a implicării cetățenilor în dezvoltarea serviciilor publice prin informare, consultare, oferire de feedback, utilizare și reutilizare a datelor.

Așa cum este precizat în Planul de Acțiune 2016–2018³⁸, tema guvernării deschise a creat așteptări din ce în ce mai ridicate din partea societății civile cu privire la dezvoltarea acțiunilor care fac obiectul afirmațiilor de mai sus și a solicitat Cancelariei Guvernului să-și exercite mai intens calitatea de lider pentru a impulsiona instituțiile publice să accelereze implementarea angajamentelor asumate de Guvern și să extindă cercul de actori implicați în proces. De altfel, una dintre marile provocări ale OGP rămâne implicarea leadershipului la nivel înalt, constantă și neafectată de schimbările de Guvern. În cadrul dezbaterii publice referitoare la prezentul Raport de autoevaluare, lideri ai societății civile au atras atenția asupra faptului că ar fi utilă adoptarea unor indicatori de monitorizare post-implementare și au sugerat ca Raportul de autoevaluare să fie, asemenea Planului, asumat de Guvern prin Memorandum, astfel încât să poată fi sancționate neîndeplinirile.

³⁶ Partneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Raportul de autoevaluare a PNA 2014-2016, www.ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/10/Raport-autoevaluare-OGP-2016_30-sept.doc

³⁷ Partneriatul pentru o Guvernare Deschisă - România OGP IRM 2014-2015, http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/05/România-IRM-report_-for-public-comment.pdf

³⁸ Partneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Planul de acțiune 2016-2018, <http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/PNA-2016-2018.pdf>

La sugestia Ministerului pentru Consultare Publică și Dialog Civic, care, în urma aprobării HG nr. 464/2016 privind atribuțiile, organizarea și funcționarea Cancelariei Prim-Ministrului, coordonează alături de Cancelarie realizarea și implementarea Parteneriatului pentru Guvernare Deschisă, trebuie adâncită analiza cauzelor întârzierilor înregistrate pentru fiecare angajament neîndeplinit, inclusiv a celor management.

În ceea ce privește măsurarea impactului, la întrebarea dacă există schimbări fundamentale în urma înscrierii în OGP, reprezentanții societății civile au afirmat că acestea nu pot fi calificate ca fundamentale, ci mai degrabă la nivel restrâns, elitist, și că, din păcate, încă nu există efecte clare asupra gradului de implicare a cetățenilor. Pe de altă parte, sunt recunoscute câteva schimbări importante care nu ar fi avut loc fără angajamentele OGP la nivel de guvern: OCDS, datele deschise, progrese în jurnalismul de investigație cu ajutorul datelor deschise. Implementarea OGP în parteneriat în România s-a dovedit un proces de învățare reciprocă de la plan la plan și, ceea ce constituie un progres evident, este diversificarea tematicii.

Conform *Raportului de autoevaluare privind implementarea Planului Național de Acțiune iulie 2014 – iunie 2016* (OGP, 2016), principalele direcții urmărite de către stakeholderii implicați, direcții care sunt valabile și pe termen mediu și lung, sunt³⁹:

- **îmbunătățirea dialogului cu societatea civilă și creșterea gradului de încredere a cetățenilor;**
- **îmbunătățirea procesului de co-creare guvern / societatea civilă;**
- completarea eforturilor de **creștere a transparenței și deschiderii guvernamentale** cu o mai mare atenție acordată feedback-ului primit de la cetățeni și capacității de răspuns a Guvernului;
- **întărirea capacității de coordonare, monitorizare și evaluare a implementării** angajamentelor;
- **încurajarea și întărirea capacității de susținere a inițiativelor administrației** atât la nivel central, cât și la nivel local;
- **creșterea leadership-ului tematic**, astfel încât ministerele și organizațiile din societatea civilă să lucreze împreună pe seturi de teme prioritare pentru a rezolva provocări comune și a învăța unii de la ceilalți;
- **promovarea implicării și interesului arătat OGP în cadrul ministerelor**, implicarea mai multor actori din societatea civilă și atragerea de noi actori, care au un rol important: administrație locală, Parlament, mediu academic, tineret, sector privat etc;
- **stimularea autorităților locale în adoptarea principiilor de guvernare deschisă.**

³⁹ Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Raportul de autoevaluare a PNA 2014-2016, www.ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/10/Raport-autoevaluare-OGP-2016_30-sept.doc

Guvernarea deschisă promovată prin acțiunile OGP înseamnă o schimbare de cultură a administrației și un ajutor pentru reformă, concomitent cu o creștere constantă a dialogului cu societatea civilă, iar România a învățat treptat beneficiile unui astfel de proces. În primul rând, mecanismul de dialog constant cu reprezentanții organizațiilor non-guvernamentale a avut în mod evident un impact pozitiv asupra tuturor acțiunilor desfășurate. În plus, administrația a început să ofere mai multe exemple în care a luat în considerare poziția societății civile și a întreținut un dialog cu aceasta. Au fost înregistrate progrese semnificative și în domeniul datelor deschise, dovedite de: îmbunătățirea portalului național, creșterea numărului de instituții publice care încarcă sau și-au manifestat interesul în a publica seturi pe portalul unic – inclusiv de la nivel local, demersurile de standardizare a procedurilor, aplicații pentru demonstrarea utilității seturilor de date, informare și training la nivel central și local etc. Susținerea constantă a importanței datelor deschise a condus la impunerea unor criterii *open data* în cadrul normativ aferent transparenței și accesului la informații de interes public sau măsurilor de debirocratizare și simplificare administrativă.

România se numără printre primele state care și-au manifestat interesul pentru implementarea Open Contracting Data Standard, ca un instrument de transparentizare a achizițiilor publice și, în același timp, de transpunere cât mai corectă a directivelor europene. Mai sunt mulți pași de făcut în acest domeniu, însă, în prezent, Agenția pentru Agenda Digitală a României lucrează la soluțiile tehnice, astfel încât standardul să fie funcțional.

În același registru al guvernării deschise și guvernării digitale, în luna iulie 2016, Guvernul a aprobat un memorandum cu măsuri pentru consolidarea gestiunii sistemelor informatice ale administrației și dezvoltarea serviciilor de e-guvernare⁴⁰. Au fost avute în vedere două măsuri: constituirea și operaționalizarea unei structuri de coordonare și decizie la nivel înalt în ceea ce privește sistemele informatice guvernamentale: înființarea rolului de Coordonator pentru Tehnologia Informației alături de structura de suport, Direcția Guvernamentală pentru Tehnologia Informației și înființarea GovITHub, un program guvernamental coordonat de Cancelaria Primului-Ministru.

Coordonatorul pentru Tehnologia Informației (un rol cunoscut tradițional sub denumirea de CIO – Chief Information Officer – Guvernamental), împreună cu Direcția Guvernamentală pentru Tehnologia Informației, reprezintă o structură dedicată coordonării tehnologiei informației și proiectelor de IT la nivel național, care va asigura o viziune unitară în domeniul guvernării electronice. Misiunea principală a acestei structuri este dezvoltarea platformelor de guvernare electronică, astfel încât cetățenii să poată interacționa mai ușor cu statul. Activitatea și proiectele acestui departament vor face posibilă o mai bună comunicare între ministere și instituții, sprijinind eforturile de simplificare și eliminare a

---

⁴⁰ www.gov.ro

birocrăției. De asemenea, structura va urmări ca investițiile în IT ale instituțiilor publice să fie făcute eficient, conform unei strategii și în interesul cetățenilor. Rolul Coordonatorului pentru Tehnologia Informației va consta și în consolidarea protecției datelor cu caracter personal și în promovarea standardelor deschise și reutilizabile în domeniu.

Pe de altă parte, **GovITHub se conturează ca un program guvernamental care îi aduce la un loc pe cei care cred într-un viitor digital pentru România, prin transformarea serviciilor publice cu ajutorul tehnologiei**⁴¹. Acesta funcționează în cadrul Guvernului, în colaborare cu Direcția Guvernamentală pentru Tehnologia Informației. Coordonarea GovITHub este asigurată de Cancelaria Primului-Ministru. GovITHub reunește specialiști din domeniul IT care vor să lucreze proiecte concrete ale administrației și care dezvoltă soluții de securitate cibernetică; antreprenori care vor să genereze soluții pentru servicii publice mai bune și factori de decizie. Scopul comun este rezolvarea problemelor stringente ale serviciilor publice și transformarea modului în care statul interacționează cu cetățenii și cu mediul antreprenorial. De asemenea, GovITHub va reuni companii, organizații și instituții partenere, va promova proiectele sale și va susține, pe criterii competitive și prin diferite mecanisme colaborative, proiectele care au potențial de dezvoltare. Comunitatea va coopta acceleratoare și incubatoare de afaceri, hub-uri IT, ONG-uri, fonduri de investiții, startup-uri și companii private.

În aceeași linie de măsuri guvernamentale, în octombrie 2016 Guvernul României anunța că toate informațiile și modelele de formulare sau cereri aferente tuturor serviciilor publice vor fi publicate din oficiu, în format electronic, pe *edirect.e-guvernare.ro* – punctul de contact unic electronic (PCUe). Ministerele și agențiile subordonate acestora au ca termen finalul anului 2016 pentru publicarea tuturor informațiilor în portal. În **punctul de contact unic electronic (PCUe)**⁴² se pot vizualiza și descărca informații cu privire la procedurile de obținere a unui anumit serviciu public, precum documentele necesare, timpul de soluționare, formularele și actele normative care reglementează procedura. Platforma permite, conform informărilor oficiale ale Guvernului României, căutarea serviciilor pe domenii de activitate, pe profesii reglementate, dintr-o anumită zonă geografică, respectiv serviciile publice destinate unei persoane fizice sau juridice. Mai mult, anumite ministere au demarat deja procesul de transmitere a documentelor/solicitărilor de către utilizator prin intermediul platformei, astfel încât acesta să nu mai meargă fizic la ghișeu pentru depunerea lor.

PCUe va conține formularele, procedurile și legislația actualizate, astfel încât nu va mai exista riscul de a merge la locul prestării serviciului și de a descoperi că mai trebuia adus un document care nu se regăsea pe pagina de internet a instituției.

---

⁴¹ Idem

⁴² www.gov.ro

În perioada următoare vor fi încărcate informațiile, iar utilizatorii vor putea să își exprime părerea cu privire la funcționalitățile platformei, astfel încât aceasta să se adapteze nevoilor de interacțiune ale cetățenilor cu administrația publică.

Interacțiunea cetățenilor cu reprezentanții instituțiilor se va face astfel în timp real, prin confirmarea prin intermediul platformei a tuturor pașilor efectuați atât de către cetățean, prin crearea unui cont personal, dar și din partea instituțiilor prin confirmarea primirii mailurilor, a documentelor și a respectării termenelor legale de primire a unui răspuns⁴³.

Tabloul 3. Guvernare deschisă – Analiza comparativă între România și alte țări OECD, sursa: OECD Public Governance Reviews – România Scan 2016

Selected open government aspects

	Romania	% OECD
Law on access to information	Yes	97% have such a law
National document on citizen engagement	Yes	46% have such a document
Office in charge of horizontal co-ordination of open government	Yes, but split between two (PMC & MCPDC)	77% have an office in charge
Open government co-ordination mechanism including civil society organisations	Yes, in the making	20% have such a mechanism
Open government national strategy	No	49% have a strategy
Funding mechanism of open government initiatives	At the level of institutions responsible for implementing each project	89%
Monitoring of open government initiatives	Yes	86% monitor
Evaluation of open government initiatives	No	56% evaluate

Raportul OECD din 2016 privind guvernarea publică (2016) analizează și el aspectele legate de o guvernare deschisă și guvernarea digitală în România. Astfel, în ceea ce privește guvernarea deschisă, raportul remarcă existența unui cadru legislativ adecvat din acest punct de vedere, făcând în special referire la legea privind liberul accesul la informații de interes public (Legea nr 544/2001), precum

⁴³ www.gov.ro

și privind transparența decizională (Legea nr.52/2003), ambele fiind esențiale pentru a promova o guvernare deschisă.

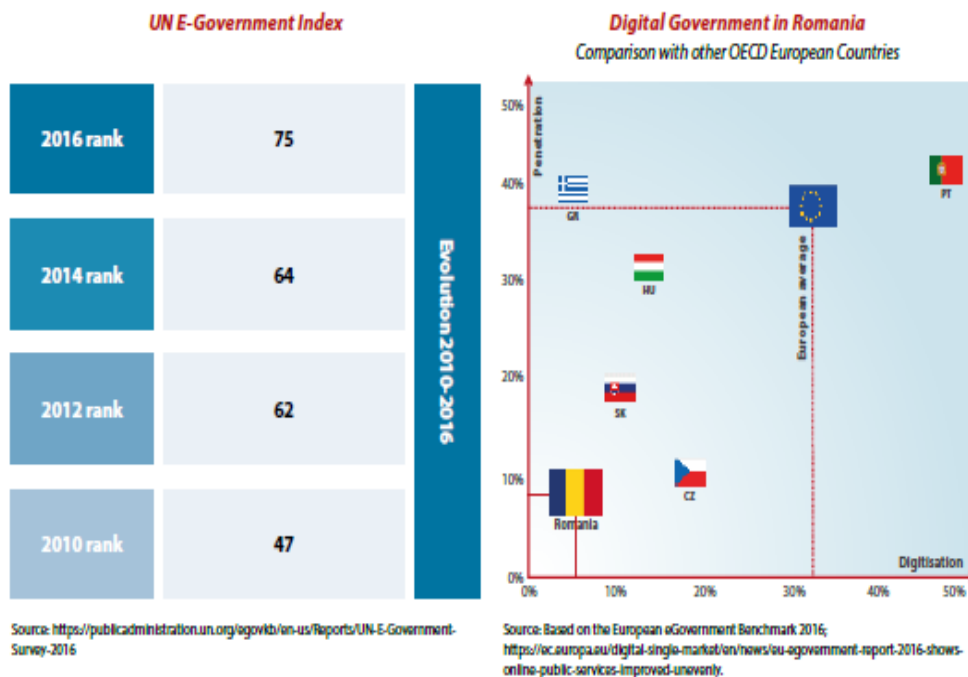
Carta albă a guvernării europene elaborată în 2001 de către Consiliul Europei și Strategia pentru Inovare și buna guvernare la nivel local din 2007 sunt privite în continuare în România ca documente reper pentru deschiderea actului guvernării și pentru transparență.

Raportul OECD notează și el că Guvernul și-a consolidat angajamentul pentru o guvernare deschisă prin aderarea la Parteneriatul pentru o Guvernare deschisă (OGP), în 2011, ca un mecanism de consolidare a agendei de reformă națională. În 2016, Guvernul României a declarat ca prioritate „*un guvern deschis și transparent, în dialog cu instituțiile administrației centrale și locale, cu societatea civilă și cu cetățenii*”. Acest angajament a fost marcat prin însăși crearea unui minister dedicat, ministerul pentru consultare publică și dialogul civic (MCPDC) în 2015.

Comparativ cu alte țări analizate, raportul OECD (2016) arată că deși România dispune de unele dintre documentele juridice cheie (cum ar fi o lege privind accesul la informațiile de interes public), așa cum este cazul în majoritatea țărilor OECD, aceasta nu are o strategie națională integrată pentru o guvernare deschisă (cum este cazul pentru aproximativ jumătate din țările membre ale OCDE), și nici nu are o tradiție în evaluarea inițiativelor privind o guvernare deschisă (cum este cazul, de asemenea, în aproximativ jumătate din țările membre ale OCDE). Cu toate acestea, este de remarcat faptul că România are totuși un mecanism de coordonare pentru o guvernare deschisă, care include și o reprezentare din partea societății civile⁴⁴.

Starea de fapt însă, dintr-o perspectivă comparativă, poziționează deocamdată România pe locul 75-lea în Indicele ONU de Dezvoltare E-Government 2016, și este una dintre puținele țări ale Uniunii Europene care este parte a grupului de mijloc al indicelui. Tendința din 2010 încoace a fost una negativă, dar nu pentru că România a încetat să progreseze, cât mai degrabă pentru că alte țări progresează într-un mod mai rapid și mai durabil. În mod similar, România face parte din „Clusterul neofiților” în ediția din 2016 a raportului care compară țările europene în privința e-guvernării (*European eGovernment Benchmark*), ceea ce înseamnă că țara noastră are scoruri foarte scăzute atât de penetrare și digitalizare, care rezultă în e-guvernare slabă, în insuficienta exploatare a potențialului IT&C și este dependentă de eforturi semnificative, care sunt esențiale pentru trecerea la maturitate e-guvernare. Comparând poziția României cu alte cinci țări europene OECD care prezintă asemănări specifice contextului, raportul OECD consideră că este clară posibilitatea realizării unor performanțe mai bune în viitor în România. Situația e-guvernării în România dintr-o perspectivă comparativă este redată și schematic mai jos, conform aceluiași raport din 2016 al OECD:

⁴⁴ OECD - "Public governance scan of România", 2016, http://gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/România_PGR_Scan_-_Preliminary_Final.pdf

Figura 14. Guvernare digitală – analiză comparativă între România și alte țări OECD, sursa: OECD Public Governance Reviews – România Scan 2016

Experții OECD consideră astfel că prin implementarea Strategiei Naționale privind Agenda Digitală – care identifică prioritățile de reformă până în 2020 –, România caută să își modernizeze administrația, să sprijine tehnologiile la nivel sectorial și să sprijine creșterea sectorului privat, alături de promovarea incluziunii sociale. Raportul remarcă și el că o serie de reforme în curs de desfășurare include clarificări și îmbunătățiri pe segmentul de guvernare IT&C în sectorul public din România, prin crearea poziției și structurii aferente pentru un Chief Information Officer, investiții în infrastructură și interoperabilitate, precum și dezvoltarea de servicii partajate⁴⁵.

Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România, elaborată în 2014, are la bază principiul creării un mediu competitiv, care să încurajeze și să atragă cetățenii și întreprinderile plătitoare de impozite, care, la rândul lor, să asigure o creștere durabilă pe termen lung. Pentru atingerea obiectivelor specifice stabilite de Agenda Digitală pentru Europa 2014–2020, este necesar să se acorde prioritate investițiilor în domeniul TIC. De asemenea, această prioritizare este

⁴⁵ OECD - "Public governance scan of România", 2016, http://gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/România_PGR_Scan_-_Preliminary_Final.pdf

principala pârghie pentru convergența la țintele strategice ale Europei 2020. Asocierea obiectivelor strategice cu obiectivele specifice în domeniul TIC duc la dezvoltarea economiei digitale și la transformări pe mai multe niveluri: legislație, inovație, schimbări procedurale, modificări de comportament etc.

Conform *Strategiei Naționale privind Agenda Digitală pentru România 2014*, obiectivele cheie de performanță ale Agendei Digitale impun eforturi cumulate ale țărilor europene în vederea îndeplinirii obiectivelor asumate de Comisia Europeană. Contribuția României, în conformitate cu aceste obiective și cele conexe este ilustrată mai jos. Având în vedere cei 7 piloni care stau la baza Agendei Digitale pentru Europa 2014–2020, România i-a adaptat la contextul actual și a definit patru domenii majore de acțiune, care vor fi urmărite ca viziunea României privind programul ambițios, care va conduce la creșterea economică și creșterea competitivității, pentru acoperirea principiului de bază menționat mai sus, în vederea realizării creșterii economice durabile pe termen lung. Aceste 4 domenii de acțiune sunt⁴⁶:

- **Domeniul de acțiune 1 – eGuvernare, Interoperabilitate, Securitate Cibernetică, Cloud Computing, Open Data, Big Data și Media Sociale** – creșterea eficienței și reducerea costurilor din sectorul public din România prin modernizarea administrației.
Implementarea și corelarea viziunii domeniilor de acțiune 1 și 2 vor genera pentru perioada 2014–2020 un impact estimat asupra economiei României de 5% creștere PIB și 1% creștere a locurilor de muncă.
- **Domeniul de acțiune 2 – TIC în Educație, Sănătate, Cultură și e-Inclusion** intervine în provocările sociale la un nivel sectorial și va asigura că investițiile TIC vor crea un impact pozitiv în contextul social.
- **Domeniul de acțiune 3 – eCommerce, Cercetare, Dezvoltare și Inovare în TIC** – se bazează pe avantajele comparative ale României regionale și sprijină creșterea economică din sectorul privat. Punerea în aplicare a măsurilor din domeniul de acțiune 3 va genera în perioada 2014–2020 un impact estimat asupra economiei românești de creștere de aproximativ 3% la nivelul PIB-ului și 2% în privința locurilor de muncă.
- **Domeniul de acțiune 4 – Broadband și Servicii de Infrastructură Digitală** – asigură incluziunea socială și permite beneficii în toate celelalte domenii de acțiune.

Impactul direct și indirect asupra economiei al Strategiei privind Agenda Digitală pentru România, calculat în conformitate cu bunele practici în alte țări europene care au făcut investiții similare poate fi tradus într-o creștere a PIB de 13%, creșterea numărului de locuri de muncă cu 11%, și reducerea costurilor administrației cu 12% în perioada 2014–2020.

---

⁴⁶ Ministerul Comunicațiilor și Pentru Societatea Informațională, *Strategia Națională Agenda Digitală pentru România*, www.mcsi.ro

Strategia Națională privind Agenda Digitală pentru România 2014 subliniază, de asemenea, rolul esențial pe care tehnologia informației îl are, TIC jucând un rol cheie în îmbunătățirea eficienței afacerilor și extinderea cotei de piață, având în vedere impactul social semnificativ pe care acest sector îl are. Dezvoltarea zonei de tehnologie a informației și comunicațiilor este esențială pentru îmbunătățirea competitivității mediului de afaceri, pentru creșterea eficienței sectorului public și pentru reducerea birocrăției⁴⁷.

STATUL REFORMAT ȘI DURABIL: PORTOFOLIUL DE PROIECTE ȘI STRATEGII DE REFORMA A ADMINISTRATIEI PUBLICE DIN ROMANIA

În lucrarea intitulată *Global Dimensions of Public Administration and Governance - A Comparative Voyage*, Raadschelders, Vigoda-Gadot și Kisner (2015)⁴⁸ vorbesc despre un așa-zis „sindrom al dinozaurului”, când este pusă în discuție **funcționarea și performanța administrației publice**. Pentru mulți cetățeni din toate țările menționate și analizate de cei doi experți, precum și în altele, administrația publică poartă imaginea unui dinozaur lent și greoi, care nu poate ține pasul cu transformările necesare epocii moderne. Unii doresc o receptivitate mai mare a dinozaurului, având în vedere capacitățile sale de a aborda schimbări majore ale societății chiar și atunci când recunosc gabaritul acestuia și structura sa complicată.

Alții au mai puțină încredere în înțelepciunea sistemului public cu corp de dinozaur. Aceștia contestă agențiile și structurile guvernamentale și tind să creadă că sunt organizații prea conservatoare, care demonstrează foarte puțină flexibilitate, adaptare extrem de lentă la schimbare, lipsa de inovație și aproape niciun fel de spirit antreprenorial.

Aceeași percepție o întâlnim și în cazul României. La întrebarea „*Cât de mulțumit sunteți de administrația publică?*”, **69% dintre români spun că sunt nemulțumiți, conform unui studiu sociologic reprezentativ la nivel național realizat în noiembrie 2016 de către IRES**⁴⁹.

Cât privește principala **problemă cu care se confruntă românii în raport cu administrația publică, conform aceluiași studiu, aceștia menționează pe locul întâi corupția (30% dintre respondenți), apoi birocrăția (27% dintre respondenți)**. Indiferența este cea mai mare problemă a angajaților din administrația publică (23%). 8 procente se plâng de incompetența funcționarilor în timp ce 6% dintre cetățeni cred că problema cea mare în sistem e politizarea.

⁴⁷ Ministerul Comunicațiilor Și Pentru Societatea Informațională, *Strategia Națională Agenda Digitală pentru România*, www.mcsi.ro

⁴⁸ Raadschelders, Jos C.N; Vigoda-Gadot, Eran; Kisner, Miri - *Global Dimensions of Public Administration and Governance. A Comparative Voyage*, John Wiley & Sons, 2015.

⁴⁹ Institutul Român de Evaluare și Strategie, www.ires.ro

Totodată, **86% dintre români consideră că este nevoie de o reducere drastică a birocrăției, iar primul lucru pe care ar trebui să-l facă Guvernul ar trebui să fie crearea de servicii online (85%).** Este nevoie, în același timp, de **creșterea transparenței în instituțiile publice, spun 82% dintre români.** O prioritate ar trebui să fie și **depolitizarea administrației (74%) și reducerea numărului de funcționari publici (64%)**⁵⁰.

O astfel de imagine este larg răspândită nu numai printre cetățenii României, ci și printre cetățenii obișnuiți din țările dezvoltate și chiar printre oamenii de știință. Cetățenii din Vest și cei ai națiunilor în curs de dezvoltare sunt la fel de critici și sceptici cu privire la potențialele îmbunătățiri în acest domeniu, și unii chiar cred că sectorul public, la fel ca în cazul dinozaurilor, trebuie să se micșoreze și diminueze semnificativ, dacă nu chiar să dispară în totalitate, în favoarea unei piețe libere. Aceste percepții au fost chiar mai puternice la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000, dar au slăbit oarecum în intensitate de la evenimentele din 11 septembrie din Statele Unite, urmate apoi de mai multe eșecuri și crize economice cu efecte globale în anii 2000. Cu toate acestea, la fel ca progresul oricărei creaturi greoaie, dinozaurul sectorului public poate fi perceput ca avansând într-un ritm de melc, dar care totuși înregistrează progrese chiar dacă mai încet, în mod inegal, dar manifestând un mare potențial de îmbunătățire, așa cum remarca Raadschelders, Vigoda-Gadot și Kisner (2015).

În acest context, **printr-o abordare colaborativă și proactivă, prin simplificare și optimizare a proceselor birocratice și printr-un pachet de strategii care vizează direct și coerent eficientizarea administrației publice, statul român poate să genereze instituții publice orientate spre nevoile cetățenilor pe care îi deservește și să consolideze un stat puternic și durabil.** Până în 2038, instituțiile publice au astfel șanse reale să nu mai sufere de „sindromul dinozaurului”, poziționând-se ca organizații ale administrației publice dinamice, suplă și adaptative, care se constituie în piloni de stabilitate și durabilitate ai statului și răspund eficient unor nevoi concrete.

Proiectul de cod administrativ, de reorganizare a executivului, setul de strategii dedicate optimizării administrației publice, măsurile de debirocratizare și descentralizare adresează toate aceste nevoi. Învățând din și raliindu-se modelelor și soluțiilor de guvernare deschisă și guvernare digitală ale partenerilor din Uniunea Europeană și alte țări dezvoltate, aceste strategii și proiecte de reformă a administrației publice își găsesc suport și interconectare prin intermediul a cel puțin alte două strategii trans-sectoriale, care pot juca rol de catalizator pentru creșterea performanței administrației publice din România: strategia de dezvoltare teritorială a României și strategia de dezvoltare economică a României elaborate în 2016.

---

⁵⁰ idem

PROIECTUL CODULUI ADMINISTRATIV

Proiectul Codului Administrativ **integrează 20 de acte normative de nivel primar**, aducând claritatea și coerența necesare în reglementarea domeniului administrației publice. În procesul de elaborare a proiectului Codului administrativ au fost analizate actele normative relevante din domeniul administrației publice, dintre care următoarele sunt supuse codificării:

1. Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului și a ministerelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 164 din 2 aprilie 2001, cu modificările și completările ulterioare;
2. Legea nr. 47/1994 privind serviciile din subordinea Președintelui României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 210 din 25 aprilie 2011, cu modificările și completările ulterioare;
3. Legea nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 225 din 24 martie 2008, cu modificările și completările ulterioare;
4. Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 200 din 23 martie 2007, cu modificările ulterioare;
5. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 17/2009 privind stabilirea unor măsuri pentru reorganizarea aparatului de lucru al Guvernului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 145 din 9 martie 2009, aprobată cu modificări prin Legea nr. 198/2013;
6. Legea administrației publice locale nr. 215/2001, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 123 din 20 februarie 2007, cu modificările și completările ulterioare;
7. Ordonanța Guvernului nr. 35/2002 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a consiliilor locale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 90 din 2 februarie 2002, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 673/2002;
8. Ordonanța Guvernului nr. 53/2002 privind Statutul-cadru al unității administrativ-teritoriale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 633 din 27 august 2002, aprobată cu modificări prin Legea nr. 96/2002;
9. Legea nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 912 din 7 octombrie 2004, cu modificările și completările ulterioare;
10. Legea-cadru a descentralizării nr. 195/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 453 din 25 mai 2006;
11. Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 29 mai 2007, cu modificările și completările ulterioare;

12. Ordonanța Guvernului nr. 32/1998 privind organizarea cabinetului demnitarului din administrația publică centrală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 42 din 30 ianuarie 1998, aprobată cu modificări prin Legea nr. 760/2001, cu modificările și completările ulterioare;
13. Legea nr. 7/2004 privind Codul de conduită a funcționarilor publici, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 525 din 2 august 2007;
14. Legea nr. 477/2004 privind Codul de conduită a personalului contractual din autoritățile și instituțiile publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.105 din 26 noiembrie 2004;
15. Legea nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 448 din 24 noiembrie 1998, cu modificările și completările ulterioare;
16. Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 472 din 5 iulie 2011;
17. Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 853 din 20 decembrie 2010, cu modificările și completările ulterioare;
18. Legea nr. 132/1997 privind rechizițiile de bunuri și prestările de servicii în interes public, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 261 din 10 aprilie 2014;
19. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 54/2006 privind regimul contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 569 din 30 iunie 2006, cu modificările și completările ulterioare;
20. Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 279 din 21 aprilie 2003, cu modificările și completările ulterioare – codificată parțial (Titlul IV Conflictul de interese și regimul incompatibilităților în exercitarea demnităților publice și funcțiilor publice).

Proiectul Codului Administrativ este structurat pe 10 părți. Pentru fiecare din cele zece părți ale proiectului de cod administrativ apar **o serie de aspecte de noutate față de reglementările anterioare menite să simplifice, să facă mai clare și să eficientizeze procesele organizaționale** la nivelul instituțiilor administrației publice centrale și locale:

Sunt redefinite astfel unele **concepte de esență** pentru sistemul administrației publice: ex. administrație publică, **autoritate publică**, autoritate a administrației publice, act administrativ, fapt administrativ, operațiune administrativă, **serviciu public** etc. De asemenea, are loc reglementarea *principiilor* generale aplicabile administrației publice: **legalitate, egalitate, transparență, proporționalitate, prioritatea interesului public, imparțialitatea.**

Principalele elemente de noutate pentru principalele componente ale proiectului de cod administrativ ar putea fi redate sintetic astfel:

1. Administrația publică centrală

- precizarea expresă a autorității responsabile cu procedura de constatare a stării de incompatibilitate și stării de conflict de interese pentru membrii Guvernului, secretarii de stat și subsecretarii de stat, personalul Administrației Prezidențiale – Agenția Națională de Integritate;
- **delimitarea rolului și a atribuțiilor principale ale Guvernului** – ex. exercitarea conducerii generale a administrației publice; emiterea de acte normative; asigurarea standardelor la nivelul administrației publice pentru garantarea bunei administrări;
- clarificarea **regimului juridic al actelor primului-ministru** – reglementarea expresă a caracterului de act administrativ al deciziilor emise de primul-ministru, precum și a sancțiunii inexistenței deciziilor care nu sunt publicate în Monitorul Oficial al României;
- reglementarea expresă a **categoriilor de persoane care sunt numite/eliberate din funcție de primul-ministru**, respectiv: conducătorii organelor de specialitate și secretarul general al Guvernului, în situația în care aceștia nu au calitatea de membri al Guvernului;
- clarificarea procedurii privind **depunerea demisiei din funcția de membru al Guvernului**;
- precizarea expresă a **faptul demisia are caracter că er irevocabil la data la care este adusă la cunoștința publică** fie de membrul Guvernului demisionar, fie de primul-ministru, imediat după ce a primit-o sau după 10 zile de la primire (ca obligație, în ultimul caz);
- **clarificarea sferei administrației publice centrale de specialitate** – reglementarea expresă a structurii acesteia: ministere, alte structuri aflate în subordonarea sau în coordonarea Guvernului, alte structuri aflate în coordonarea/subordonarea ministerelor, autoritățile administrative autonome;
- precizarea expresă a două categorii de atribuții ale ministerelor: atribuții comune tuturor ministerelor și atribuții proprii, potrivit competenței în domeniul de activitate;
- precizări privind **organele centrale de specialitate în subordinea Guvernului, respectiv a ministerelor** – competența de înființare a acestora, **sfera de atribuții** (în sensul că aceasta trebuie să difere față de domeniul de competență al ministerelor), numirea și eliberarea din funcție a conducătorilor (care se stabilește prin actele proprii de înființare);
- definirea și clarificarea unor aspecte privind **autoritățile administrative autonome** – acestea sunt autorități care **răspund exclusiv în fața Parlamentului** pentru activitatea desfășurată și care pot emite **acte administrative cu caracter normativ și individual**.

2. Prefectul, instituția prefectului și serviciile publice deconcentrate

- precizarea statutului *funcțiilor de prefect și subprefect ca fiind funcții de demnitate publică*;
- detalierea rolului prefectului în raport cu intervenția în caz de forță majoră sau în caz de maximă urgență;
- precizarea condițiilor și procedurii de numire în funcție; **în funcțiile de prefect și subprefect pot fi numite numai persoane care au absolvit programe de formare specializată specifice**;
- introducerea funcției de *secretar general al instituției prefectului, ca înalt funcționar public*;
- gruparea principalelor *atribuții ale prefectului* corelativ cu rolurile acestuia și revizuirea/completarea atribuțiilor prefectului. Astfel, atribuțiile au fost sistematizate în: atribuții privind asigurarea implementării la nivel local a politicilor guvernamentale și respectării ordinii publice; atribuții în relația cu serviciile publice deconcentrate; atribuții privind verificarea legalității actelor autorităților administrației publice locale și atacarea în fața instanței de contencios administrativ a actelor pe care le consideră ilegale; atribuții privind coordonarea intervenției în caz de forță majoră sau în caz de maximă urgență. Au fost reglementate expres atribuțiile privind: **organizarea alegerilor la nivelul județului**, desfășurarea în bune condiții a **activității serviciilor publice comunitare** pentru eliberarea și evidența pașapoartelor simple, respectiv regim permise de conducere și înmatriculare a vehiculelor, **eliberarea apostilei** pentru actele oficiale administrative;
- clarificarea *relațiilor dintre prefect și serviciile publice deconcentrate* – din perspectiva modului de organizare și funcționare, a competențelor exercitate, a actelor emise/adoptate de conducătorii acestora.

3. Administrația publică locală

- *definirea unor noi termeni și expresii* utilizați în domeniul administrației publice locale (ex. compartiment funcțional, aparat de specialitate);
- precizări cu privire la *persoanele* care reprezintă unitățile administrativ-teritoriale în organele de conducere ale unei asociații de dezvoltare intercomunitară (ADI) – primarul și președintele consiliului județean sunt reprezentanții de drept în ADI;
- reglementarea *constituirii consiliului local*, în sensul modificării procedurii de **validare a mandatelor consilierilor locali aleși**. A fost reglementată **validarea mandatelor prin hotărâre a instanței**, cu un rol limitat al instituției prefectului cu privire la ceremonia de constituire a consiliului local și cu privire la organizarea depunerii jurământului de către cei declarați aleși. De asemenea, sunt enumerate **condițiile care trebuie să fie îndeplinite pentru validarea mandatelor**. Constituirea consiliului local se finalizează cu **emiterea unui ordin de către prefect**;

- detalierea **circuitului proiectelor de hotărâri ale consiliului local** de la momentul inițierii și până la momentul dezbaterii în cadrul ședințelor consiliului local cu evidențierea **etapelor, a documentelor suport (avize/rapoarte), a actorilor implicați, precum și a termenelor** necesare pentru înscrierea pe ordinea de zi a ședinței consiliului local;
- **modificarea condițiilor de dizolvare a consiliului local** – stabilirea unor condiții de dizolvare a consiliului local mai greu de îndeplinit (ex. **în cazul în care acesta nu se întrunește cel puțin într-o ședință ordinară sau extraordinară, pe durata a patru luni calendaristice consecutive**) corelativ cu stabilirea unor noi situații de încetare de drept a mandatelor consilierilor locali – în cazul în care aceștia absentează (nemotivat) de la mai multe ședințe ale consiliului.
- revizuirea **cazurilor de încetare de drept a mandatelor consilierilor locali** – prin clarificarea cazurilor existente (ex. constatarea stării de incompatibilitate de către o autoritate competentă), prin stabilirea unor noi cazuri (ex. condamnarea prin hotărâre rămasă definitivă pentru săvârșirea unei infracțiuni electorale pe durata procesului electoral);
- detalierea **momentului încetării de drept a mandatelor** consilierilor locali, consilierilor județeni și a președintelui consiliului județean – apariția stării de fapt (în cazul demisiei), rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești (în cazul unei condamnări la o pedeapsă privativă de libertate) sau decizia unei anumite persoane juridice (în cazul excluderii dintr-un partid politic).
- completarea **cazurilor de suspendare și de încetare de drept a mandatelor primarului și președintelui consiliului județean (ex: suspendarea mandatului** în situația stabilirii unei măsuri preventive care face imposibilă exercitarea funcției, **încetarea mandatului în cazul** condamnării prin hotărâre rămasă definitivă pentru săvârșirea unei infracțiuni electorale pe durata procesului electoral);
- clarificarea **rolului primarului în raport cu desfășurarea ședințelor consiliului local** – stabilirea dreptului primarului de a formula amendamente de fond sau de redactare asupra proiectelor de hotărâri ale altor inițiatori în cadrul ședințelor consiliului local;
- precizarea situațiilor în care **viceprimarul exercită calitatea de înlocuitor de drept al primarului** – vacanța a funcției de primar, suspendare din funcție a primarului, prin definirea situațiilor în care viceprimarul exercită această calitate;
- clarificarea **procedurii aplicabile în situațiile de incompatibilitate** – constatarea stării de incompatibilitate se realizează de către Agenția Națională de Integritate, **aplicarea sancțiunii – încetarea mandatului – se realizează de către prefect pentru toți aleșii locali**;
- revizuirea cazurilor care constituie **situații de conflict de interese pentru aleșii locali** – conflictul de interese se manifestă atunci când, în situația în care este

chemat să emită un act administrativ sau să participe la emiterea ori adoptarea unui act administrativ, să încheie sau să participe la încheierea unui act juridic, acesta are un **interes personal prin care se urmărește obținerea unui folos de natură patrimonială; armonizarea gradelor de rudenie la gradul II;**

- revizuirea reglementărilor privind obligația depunerii declarațiilor de interese și a declarațiilor de avere, a procedurii și a sancțiunilor aplicabile – **alesul local depune aceleași declarații de interese și declarații de avere, în aceleași termene cu celelalte categorii de personal;**
- clarificarea atribuțiilor secretarului unității administrativ-teritoriale.

4. Statutul funcționarilor publici și regimul juridic aplicabil personalului contractual din administrația publică

- **crearea Sistemului național de evidență a ocupării în administrația publică** – ANFP va colecta în mod direct datele necesare populării sistemului de la instituțiile și autoritățile publice;
- introducerea **concursului național – sistem pilot** organizat în perioada **2018–2019** pentru funcțiile publice de debutant și pentru cele aferente categoriei înalților funcționari publici; ulterior, **începând cu anul 2020, concursul național va fi extins pentru alte categorii de funcții din cadrul administrației publice centrale**; concursurile pentru ocuparea funcțiilor publice din administrația publică locală vor fi organizate de fiecare autoritate și instituție publică;
- modificarea **sistemului de carieră** a funcționarilor publici prin **introducerea treptelor de salarizare în cadrul gradelor profesionale** (câte 2 trepte de salarizare în cadrul gradelor asistent și principal și 4 trepte de salarizare în cadrul gradului superior); astfel, funcționarii publici vor ajunge la nivelul maxim al gradului profesional – superior – în același interval ca și în prezent – 9 ani –, dar vor atinge nivelul maxim de salarizare într-o perioadă mai lungă – 15 ani în loc de 9 ca în prezent;
- **extinderea perioadei de vechime necesară ocupării funcțiilor publice de conducere**: pentru șef birou și șef serviciu – de la 2 ani la 5 ani; pentru directori și directorii generali – de la 3 la 7 ani; **extinderea perioadei de vechime necesară pentru ocuparea funcțiilor din categoria înalților funcționari publici de la 5 la 7 ani**;
- **eliminarea avizelor pentru: detașare între funcțiile publice generale și cele cu statut special / funcțiile publice specifice, exercitarea cu caracter temporar a funcțiilor publice de conducere și a celor din categoria înalților funcționari publici, măsuri speciale de protecție pentru funcționarii publici care desfășoară activități cu grad ridicat de risc profesional**;
- **eliminarea restricției de 150** de posturi pentru înființarea unui post de **director general în administrația publică locală** și corelarea cu normativul din administrația publică centrală;

- **eliminarea restricției de 12%** funcții de conducere din totalul funcțiilor și respectarea doar a normativului pentru numărul minim de funcții ce trebuie să fie în subordinea fiecărui tip de funcție de conducere;
- introducerea obligației instituțiilor publice de a **comunica ANFP structura de posturi și menținerea avizului ANFP pentru structura de funcții publice**;
- clarificarea regulilor aplicabile **funcționarilor publici care candidează sau ocupă funcții de demnitate publică și/sau de aleși locali** – în cazul tuturor categoriilor de funcționari publici raporturile de serviciu **se suspendă și nu încetează** (așa cum este reglementat în prezent);
- **reglementarea ca funcție publică specifică de conducere a funcției de secretar al unității administrativ-teritoriale**, asemeni arhitectului-șef (în prezent funcția de secretar este funcție generală de conducere);
- **posibilitatea prelungirii raportului de serviciu al funcționarului public**, care îndeplinește condițiile de vârstă standard pentru pensionare.

5. Exercițarea dreptului de proprietate publică și privată a statului sau a unităților administrativ-teritoriale

- **reglementarea elementelor definiției specifice dreptului de proprietate publică și privată al persoanelor de drept public**, în concordanță cu prevederile Codului civil;
- **instituirea unor principii generale** cu privire la exercitarea dreptului de proprietate publică și privată a statului sau a unităților administrativ-teritoriale;
- introducerea unor **prevederi referitoare la apărarea dreptului de proprietate publică și privată** al statului sau al unităților administrativ-teritoriale și a drepturilor reale corespunzătoare acestora.

– Exercițarea dreptului de proprietate publică:

- **revizuirea procedurii de inventariere și atestare a bunurilor din domeniul public** al statului sau al unităților administrativ-teritoriale;
- introducerea de **sanctiuni** pentru nerespectarea prevederilor privind inventarierea bunurilor din domeniul public;
- **clarificarea unor elemente în materia exproprierii** pentru cauză de utilitate publică;
- completarea prevederilor privind donațiile și legatele, cu accent asupra acceptării acestora de către stat sau unitățile administrativ-teritoriale;
- consolidarea cadrului legal existent al trecerilor bunurilor în domeniul public;
- reglementarea detaliată a unora dintre modalitățile de exercitare a dreptului de proprietate publică: darea în administrare, închirierea și darea în folosință gratuită;

– Exercițarea dreptului de proprietate privată:

- introducerea unor elemente definiției specifice proprietății private a statului sau a unităților administrativ-teritoriale;
- **elaborarea unor proceduri cadru privind inventarierea bunurilor din domeniul privat** al statului sau al unităților administrativ-teritoriale;

- reglementarea *cadrlui legal privind trecerile în domeniul privat* al statului sau al unităților administrativ-teritoriale;
- reglementarea *modalităților specifice de încetare a dreptului de proprietate privată* a statului sau a unităților administrativ-teritoriale;
- reglementarea *modalităților specifice de exercitare a dreptului de proprietate privată* a statului sau a unităților administrativ-teritoriale și anume: darea în administrare, concesiunea, închirierea și darea în folosință gratuită;
- elaborarea unei *proceduri cadru privind licitația publică* ce cuprinde atât reguli generale aplicabile tuturor modalităților de exercitare ce implică obligativitatea organizării licitației publice, cât și reguli specifice privind procedura de vânzare prin licitație publică.

6. Răspunderea administrativă

- *definirea răspunderii administrative* atât din perspectiva elementelor sale intrinseci (fapta ilicită prin care se încalcă norme ale dreptului administrativ, forma de vinovăție etc.), cât și raportat la celelalte forme de răspundere juridică (în sensul precizării exprese a faptului că răspunderea administrativă nu exclude alte forme de răspundere juridică - civilă, penală);
- reglementarea *principiilor* aplicabile răspunderii administrative – **legalitatea, proporționalitatea, celeritatea;**
- reglementarea elementelor principale ale *formelor de răspundere administrativă: disciplinară, contravențională și patrimonială.*

7. Servicii publice

- reglementarea, pentru prima dată în legislația din România, a unui *cadru general privind serviciile publice;*
- reglementarea *principiilor* aplicabile serviciilor publice – transparența, egalitatea de tratament, continuitatea, adaptabilitatea, accesibilitatea, responsabilitatea furnizării serviciului public, furnizarea serviciilor publice cu respectarea normelor/standardelor de calitate;
- *clasificarea serviciilor publice* – servicii de interes economic și servicii de interes non-economic general, servicii de interes național și servicii de interes local, servicii publice prestate/furnizate în mod unitar de o autoritate publică / un organism prestator de servicii publice și servicii publice prestate/furnizate în comun;
- reglementarea *obligației de serviciu public;*
- stabilirea unor *reguli generale pentru serviciile economice de interes general și a serviciilor non-economice de interes general;*
- stabilirea regulilor generale *de reglementare, înființare și încetare a serviciilor publice;*
- reglementarea regulilor generale aplicabile modalităților de gestiune ale serviciilor publice – *gestiune directă și gestiune delegată.*

STRATEGIA GENERALĂ PENTRU CONSOLIDAREA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE – SCAP 2014–2020

Strategia pentru consolidarea administrației publice (SCAP) are ca scop remedierea principalelor deficiențe care împiedică administrația din România să-și îndeplinească rolul la nivelul așteptărilor beneficiarilor săi, prin stabilirea cadrului general de reformă al administrației publice pentru perioada 2014–2020. Conform evaluării situației de fapt din cadrul acestei strategii generale elaborate în 2014 și care are la bază o serie de studii și analize interne, dar și ale unor foruri internaționale, cum ar fi Banca Mondială, Comisia Europeană sau OECD, s-a constatat că, în pofda evoluțiilor pozitive înregistrate, sectorul administrației publice din România prezintă în continuare o serie de deficiențe substanțiale, în principal în termeni de eficiență, eficacitate și imagine, cauzate de factori structurali precum⁵¹:

- politizarea excesivă, care este o piedică în calea bunei guvernări;
- cultură politică și organizațională, care privește statul mai degrabă ca o sursă facilă de venituri pentru anumite persoane fizice și/sau juridice decât ca promotor al dezvoltării economice, capabil să contribuie la bunăstarea cetățenilor săi care încetează să mai fie priviți ca simpli contribuabili;
- absența unei viziuni strategice și coerente cu privire la viitorul României pe termen lung;
- insuficientă încredere în administrație (în rândul funcționarilor, al cetățenilor, între funcționari și decidenții politici), care generează rezistență la schimbare, concentrarea luării deciziilor la nivel cât mai ridicat, în special politic (corelată și cu lipsa inițiativei la nivel administrativ, un nivel redus de transparență cu privire la administrația publică și un nivel de corupție perceput ca ridicat);
- implicarea insuficientă a partenerilor din mediul academic, de afaceri sau din societatea civilă și chiar a structurilor asociative ale unităților administrativ-teritoriale în definirea unor viziuni strategice sau în ceea ce privește consultarea reală în cadrul procesului decizional.

În contextul crizei economico-financiare din anii anteriori elaborării acestei strategii generale și al reducerii cheltuielilor publice, alocările financiare s-au concentrat preponderent pe desfășurarea funcțiilor de bază ale administrației publice. Guvernul României a apelat la sprijinul Fondului Monetar Internațional, al Băncii Mondiale și al Comisiei Europene, inclusiv în ceea ce privește analizarea și consolidarea capacității administrației publice, în special la nivelul central, în vederea identificării principalelor deficiențe, precum și a soluțiilor aferente reducerii sau eliminării acestora. În urma analizelor au rezultat planuri de acțiune, asumate de Guvernul României și aflate în diverse stadii de implementare de către instituțiile vizate.

---

⁵¹ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice*, www.dpfb1.mdrap.ro/documents/strategia_administratiei_publice/Strategia_pentru_consolidarea_administratiei_publice_2014-2020.pdf

În *Strategia pentru consolidarea administrației publice (SCAP)* se constată faptul că impactul reformelor descrise mai sus la nivelul administrației publice centrale și locale a fost unul limitat, unele măsuri nefiind implementate complet sau eficient, altele având un impact local. Modul tradițional de luare a deciziilor și de organizare a activității administrației a persistat, în general, iar după 2007 atât susținerea politică a noilor inițiative de reformă, cât și capacitatea de coordonare a acestora de la nivelul administrației centrale nu a cunoscut progrese semnificative.

Același document strategic⁵² remarcă faptul că fondurile europene disponibile, în speță Programul Operațional pentru Dezvoltarea Capacității Administrative (PODCA) 2007–2013, a susținut efortul instituțiilor publice de modernizare și de a face față unor sarcini tot mai complexe pe care administrația românească trebuie să le îndeplinească, finanțând proiecte care au vizat nu numai organizarea de sesiuni de formare pentru angajații administrației, dar și elaborarea de metodologii, proceduri, analize relevante și utile prin prisma concluziilor și recomandărilor acestora. Astfel de exemple sunt: *Analizele funcționale ale administrației publice centrale realizate de Banca Mondială (2010–2011) și proiectele derivate din implementarea recomandărilor din planurile de acțiuni aferente acestora, Rapoartele privind măsurarea costurilor administrative și identificarea sarcinilor administrative aferente legislației din diferite domenii, Studiul privind disfuncționalitățile cadrului legal incident în domeniul administrației publice, Studiul asociațiilor de dezvoltare intercomunitară din România, Studiul privind implementarea funcției de administrator public la nivel local, Studiul diagnostic privind fenomenul de corupție în administrația publică locală*, precum și diverse studii vizând funcția publică sau anumite categorii de funcționari publici.

În același timp, deși eficiența gestionării programului este de remarcat (a doua rată de absorbție între programele operaționale), efectele proiectelor asupra capacității reale a administrației sunt limitate, la acest lucru concurând mai mulți factori. Unul dintre aceștia se referă la fragmentarea finanțării în proiecte relativ mici, răspândite în administrația publică centrală și locală, fără subsumarea acestora în cadrul unor direcții strategice majore.

Chiar dacă s-a beneficiat semnificativ de sprijinului financiar din partea Uniunii Europene pentru a crește capacitatea administrativă, concretizat în fondurile de preaderare și ulterior în finanțarea Programului Operațional de Dezvoltare a Capacității Administrative, factorii menționați mai sus au generat o birocrație excesivă și costisitoare la nivelul administrației, lipsă de transparență și eficiență în cheltuirea banilor publici și, poate și mai grav, deprofesionalizarea treptată a administrației.

În acest context, a fost elaborată *Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice 2014–2020*, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 909/15.10.2014.

---

⁵² Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice*, www.dpfb1.mdrap.ro/documents/strategia_administratiei_publice/Strategia_pentru_consolidarea_administratiei_publice_2014-2020.pdf

Aceasta se definește ca un document strategic integrat, care are în vedere necesitatea remedierii unor deficiențe structurale în funcționarea administrației publice, recomandările specifice de țară formulate de Comisia Europeană pentru anii 2013 și 2014 cu privire la administrația publică, precum și necesitatea asigurării/pregătirii administrației publice pentru a îndeplini obligațiile asumate la nivel european. Implementarea reprezintă condiționalitate ex-ante în vederea accesării fondurilor europene în perioada 2014–2020.

Coordonarea implementării se face prin intermediul Comitetului Național pentru Coordonarea Implementării Strategiei pentru Consolidarea Administrației Publice 2014–2020 (CNCISCAP), coordonat de prim-ministru (sau, în lipsa acestuia, de viceprim-ministru, ministrul dezvoltării regionale și administrației publice).

Rolul acestei strategii este în principal de a asigura, la nivel guvernamental, un cadru instituțional coerent și eficace, care să coordoneze în mod unitar măsurile de reformă a administrației publice.

În definirea obiectivelor strategice pentru perioada 2014–2020, instituțiile implicate și-au propus să pornească de la analizele recent elaborate, precum și de la lecțiile învățate în exercițiul programatic anterior, încercând să contureze o viziune coerentă a cărei aplicare să genereze o îmbunătățire substanțială a activității administrației. Pentru ca acest lucru să se întâmple trebuie îndeplinite o serie de precondiții⁵³:

- **angajamentul politic transpartinic** pentru susținerea acelor măsuri menite să combată cauzele structurale care au contribuit la limitarea efectelor inițiativelor de reformă propuse în trecut;
- **constituirea unui mecanism de coordonare a implementării măsurilor de reformă** susținut de la cel mai înalt nivel, gestionat de către Cancelaria Primului Ministru și Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și care să fie însoțit de proceduri transparente de monitorizare și evaluare;
- **constituirea unui mecanism de colaborare și consultare cu societatea civilă și de responsabilizare a acesteia** în vederea sprijinirii procesului de implementare, monitorizare și evaluare a acestor inițiative de reformă.

În plus, documentul are ca obiectiv să stabilească bazele pentru **conturarea unor proiecte strategice prioritare** care să abordeze trans-sectorial anumite inițiative pentru reforma procesului decizional, a funcției publice și a capacității de gestionare a serviciilor publice, astfel încât să fie asigurată implementarea unitară și chiar standardizată, acolo unde este cazul, a măsurilor prevăzute.

O schemă sintetică a obiectivelor generale precum și obiectivelor specifice ale Strategiei pentru Consolidarea Administrației Publice 2014–2020 se regăsește mai jos.

---

⁵³ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice*, www.dpfb1.mdrap.ro/documents/strategia_administratiei_publice/Strategia_pentru_consolidarea_administratiei_publice_2014-2020.pdf

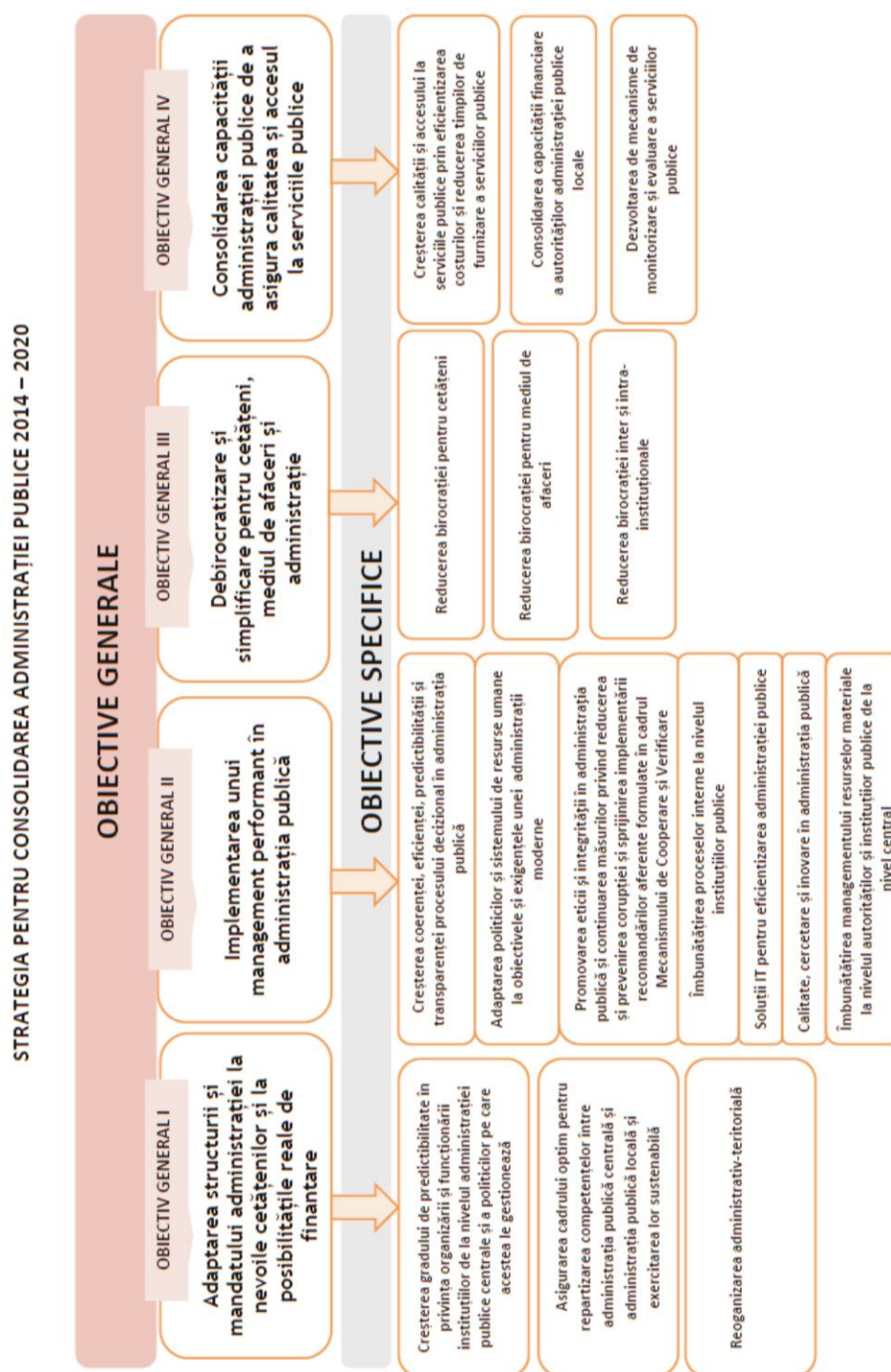

Figura 18. Obiectivele generale și specifice ale SCAP 2014–2020, sursa: Strategia pentru Consolidarea administrației publice 2014–2020, MDRAP

STRATEGIA PRIVIND DEZVOLTAREA FUNCȚIEI PUBLICE (SDFP) 2016–2020

Strategia privind dezvoltarea funcției publice (SDFP) 2016–2020 face parte din categoria strategiilor tematice asumate de administrația publică românească ca parte a efortului de îmbunătățire a calității guvernării, cu impact la nivelul întregii societăți, și este prevăzută în *Planul de acțiuni pentru îndeplinirea condiționalității ex-ante privind existența unui cadru strategic de politică pentru consolidarea eficienței administrative a statelor membre, inclusiv reforma administrației publice*.

Strategia promovează principiile și direcțiile de acțiune din *Strategia pentru consolidarea administrației publice (SCAP) 2014–2020* și reflectă, detaliază și completează perspectiva privind resursele umane în administrația publică așa cum este prezentată în SCAP, concentrându-se cu prioritate pe domeniul funcției publice și pe aspecte ce țin de relaționarea acestei categorii socio-profesionale cu celelalte categorii de persoane care își desfășoară activitatea în administrația publică din România. Astfel, între *Strategia privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* și *Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice 2014–2020* este o relație de la parte la întreg, raționamentul, logica și viziunea SCAP 2014–2020 regăsindu-se în toate elementele SDFP 2016–2020, pornind de la obiective și până la calculul impactului bugetar. În plus, perspectivele privind funcția publică din *Strategia privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* vor fi completate de abordarea detaliată a formării profesionale în domeniul funcției publice/administrație publică din *Strategia privind formarea profesională 2016–2020*.

Ceea ce este prevăzut în *Strategia privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* ține cont totodată de orizontul de timp și finalitatea anticipată a exercițiului financiar european 2014–2020, o parte semnificativă a acestui efort financiar fiind deja planificată pentru implementarea unor măsuri de consolidare a capacității administrației publice românești, inclusiv în domeniul resurselor umane și, implicit, funcției publice⁵⁴.

De asemenea, obiectivele *Strategiei privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* sunt corelate cu obiective prevăzute în documente de planificare strategică din domenii conexe, precum *Strategia privind mai buna reglementare 2014–2020* pentru simplificarea legislației și obiectivele *Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2015–2019* pentru întărirea capacității administrative.

Procesul de elaborare a proiectului *Strategiei privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* a implicat un amplu proces de fundamentare, în cadrul căruia au fost realizate și utilizate o serie de analize și studii tematice, ce au avut ca obiect cadrul instituțional de management al resurselor umane din administrație, sistemele de

---

⁵⁴ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Dezvoltarea Funcției Publice*, www.mdrap.ro

recrutare, formare și de evaluare, precum și o serie de inițiative-pilot a căror implementare a fost finalizată. În egală măsură, la baza elaborării prezentului document au stat și ample acțiuni de consultare și colaborare atât cu entități din sectorul public românesc, cât și cu parteneri internaționali, actori-cheie pe piața privată, reprezentanți ai mediului academic și ai societății civile, respectiv reprezentanți ai unor sindicate reprezentative, derulate pe întreg parcursul anului 2015.

Strategia aprobată în Guvern în luna iulie 2016, include un set de acțiuni, cu termene-tintă, pentru îmbunătățirea performanței profesionale, transparența, prevenirea corupției, integritatea și independența politică în administrația publică, pentru o perspectivă durabilă a carierei, pentru servicii publice mai bune și îmbunătățirea percepției cetățenilor privind administrația.

Principalele măsuri prevăzute în Strategia privind funcția publică 2016–2020 sunt următoarele⁵⁵:

- Clarificarea rolurilor și responsabilităților asociate fiecărei categorii de personal din autorități și instituții publice;
- Elaborarea și implementarea cadrelor de competențe pentru funcții publice care să fie introduse în sistemul funcției publice, în etape, în toate procesele relevante;
- Realizarea sistemului național de evidență a ocupării în administrația publică (care să includă: funcționarii publici, personalul contractual din administrația publică, funcțiile care în momentul de față nu sunt inventariate (parlamentari, aleșii locali, secretari de stat și subsecretari de stat, alte funcții de demnitate publică).

Asigurarea unui cadru instituțional și de management în administrație stabil, cuprinzător, coerent și transparent. Acțiunile prevăzute în SDFP 2016–2020 vizează, în primul rând, asigurarea unui cadru instituțional și de management al resurselor umane din administrația publică stabil, cuprinzător, coerent și transparent, cel târziu până la sfârșitul anului 2017. După acest termen, se estimează ca până la finalul perioadei de aplicare a Strategiei, anul 2020, să nu mai fie nevoie de nicio modificare de fond inițiată de Guvern la nivel de legislație primară a cadrului instituțional și de reglementare în domeniul funcției publice. De asemenea, în perioada 2017–2020 vor exista cel mult alte două modificări de fond la nivel de legislație secundară/norme de aplicare a cadrului instituțional și de reglementare în domeniul resurselor umane, iar numărul de avize de modificare a structurii de funcții publice sau de reorganizare a activității în instituții și autorități publice pe parcursul unui an să scadă cu cel puțin 50% față de numărul mediu anual de astfel de avize calculat pentru ultimii 5 ani.

Un alt element important al strategiei aprobate de Guvern vizează clarificarea rolului și mandatului Agenției Naționale a Funcționarilor Publici (ANFP), precum

---

⁵⁵ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Dezvoltarea Funcției Publice*, www.mdrap.ro

și consolidarea capacității sale administrative. ANFP își va păstra atribuțiile cuprinse în actualul cadru legislativ privind managementul resurselor umane în domeniul funcției publice. În plus, noul său mandat va crește și va defini mai clar capacitatea ANFP de a acorda asistență instituțiilor publice aflate în curs de organizare sau reorganizare și de a monitoriza implementarea acestor procese, cu posibilitatea de a propune soluții.

Documentul prevede și implementarea unui sistem informatic național de evidență a ocupării în administrația publică pentru toate categoriile de funcții sau posturi, prin extinderea și adaptarea în acest scop a sistemului electronic național de evidență a ocupării în administrația publică prevăzut în Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice 2014–2020. Cel târziu până la sfârșitul anului 2017, înregistrările în acest registru electronic trebuie să acopere minimum 80% din totalul funcțiilor publice vizate de SDFP.

Simultan va fi extins și adaptat sistemul informatic REVISAL gestionat de Inspectoratul Muncii pentru a putea colecta și furniza date referitoare la personalul contractual plătit din fonduri publice, ca parte a sistemului național de colectare a datelor despre piața muncii și persoanele active din cadrul acesteia, de o manieră compatibilă cu structura sistemului informatic al ANFP, prin dezvoltarea și implementarea unor mecanisme de interoperabilitate a celor două sisteme.

O altă măsură prevăzută în Strategia pentru dezvoltarea funcției publice (SDFP) pentru 2016–2020 este crearea unei structuri de guvernantă de tip „consiliu”, ca o structură independentă, cu rol în avizarea strategiilor privind funcția publică, resursele umane și formarea în administrație, dar și în evaluarea îndeplinirii obiectivelor asumate în domeniu.

Recrutarea, promovarea, evaluarea și salarizarea, pe bază de standarde de competență și performanță. În materie de resurse umane, principalele acțiuni incluse în strategie vizează introducerea cadrelor de competență/standarde ocupaționale actualizate pentru toate categoriile de funcții, care să stea la baza proceselor de recrutare, evaluare și formare. Termenul propus pentru stabilirea acestor standarde este sfârșitul anului 2019. De asemenea, va fi evaluată și testată fezabilitatea introducerii concursului național ca bază unică de intrare în corpul funcționarilor publici, dar și de consiliere și orientare profesională specializată pentru dezvoltarea unei cariere în administrația publică și funcția publică. Noile proceduri de recrutare și selecție pentru funcțiile publice vor fi parțial informatizate, adaptate scopului și nivelului funcției și orientate spre aspecte relevante din punct de vedere al competențelor persoanelor interesate. Vor fi create noi mecanisme de planificare a activităților și de evaluare a performanțelor profesionale individuale și de promovare.

Strategia aprobată de Guvern își propune transparență, echitate și predictibilitate în politicile salariale finanțate din fonduri publice. Până în 2020, diferența procentuală între salarii în plată pentru funcții similare va fi de cel mult 30%, urmând să fie stabilită mai clar o relație directă între venit și performanța

individuală și cea organizațională și să fie eliminate sistemele specifice anumitor sectoare. Acest lucru implică elaborarea și implementarea cadrului metodologic pentru transparența, monitorizarea și controlul salarizării, sporurilor și a altor drepturi salariale în domeniul funcției publice, corelate cu revizuirea Legii cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.

SDFP își propune ca până la sfârșitul anului 2018 sistemul de formare și perfecționare profesională a funcționarilor din administrație să fie restructurat și să fie reînființat Institutul Național pentru Administrație (INA), în vederea furnizării de programe de formare cu un curriculum standard pe arii de competență specifice. INA își va desfășura activitatea sub coordonarea Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și va avea relații de colaborare instituțională cu ANFP.

Conform acestei strategii de dezvoltare a funcției publice, până în martie 2017 ar urma să fie analizată continuarea programelor de tipul Young Professional Scheme, consilierilor de afaceri europene și bursierilor Guvernului României, prin evaluarea eficienței funcționarilor recrutați din cadrul acestor programe care au rămas în administrație⁵⁶.

Etica și integritatea în exercitarea funcției publice. Cât privește etica, integritatea și prevenirea corupției în cadrul administrației, documentul își propune ca până cel târziu la sfârșitul anului 2020 numărul total al incidentelor de integritate înregistrate și raportate să scadă cu cel puțin 30%. Acțiunile prevăzute în acest scop vizează, în primul rând, susținerea responsabilității și a responsabilizării în funcția publică prin transparentizarea informațiilor de interes public, mai ales în domenii sensibile, respectiv, achiziții publice, investiții publice, rezultatele detaliate (plăți) ale execuțiilor bugetare, evaluările preliminare și analizele detaliate ale impactului politicilor publice, rapoartele de monitorizare și evaluare ex-post a politicilor publice. Va fi consolidat statutul și rolul consilierului de etică, concomitent cu dezvoltarea capacităților instituționale de implementare a mecanismelor de consiliere pe probleme de etică, vor fi introduse reguli actualizate privind conduita și în baza unor criterii și proceduri clare, până în 2017, vor fi definite așa-numitele funcții sau posturi care pot fi considerate sensibile și va fi stabilit un sistem coerent de evidență și manageriat al acestora.

Implicațiile pentru buget, pentru *Strategia privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020*, au fost estimate ținând cont de următoarele aspecte⁵⁷:

- *Strategia privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* corespunde prin conținut obiectivelor și acțiunilor planificate prin *Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice (SCAP) 2014–2020* și se încadrează în bugetul prevăzut pentru SCAP. Responsabilii instituționali anticipați sunt conform SCAP.

⁵⁶ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Dezvoltarea Funcției Publice*, www.mdrap.ro

⁵⁷ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Dezvoltarea Funcției Publice*, www.mdrap.ro

- Bugetul propus pentru această strategie a fost supus atenției Grupului de lucru Resurse umane din cadrul *Comitetului Național pentru Coordonarea Implementării Strategiei pentru Consolidarea Administrației Publice (CNCISCAP)*.

În consecință, bugetul estimat pentru implementarea SDFP privind dezvoltarea funcției publice este de 554 310,6 mii lei și se încadrează în bugetul aprobat pentru SCAP 2014–2020. Bugetul depinde și poate varia în funcție de accesarea fondurilor europene și de prioritățile guvernamentale privind domeniul resurselor umane în administrația publică. Implementarea *Strategiei privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* va fi susținută și din fonduri europene. Finanțarea obiectivelor și acțiunilor planificate prin această strategie se va face cu încadrarea în prevederile bugetare aprobate anual prin legile bugetare anuale, precum și din alte surse legal constituite. Pentru anul 2016, adoptarea Strategiei nu implică modificări ale bugetului și ale numărului de personal prevăzute, altele decât cele stabilite prin Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice aprobată prin HG 909/2014⁵⁸.

STRATEGIA PRIVIND FORMAREA PROFESIONALĂ PENTRU ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ 2016–2020

Strategia privind formarea profesională pentru administrația publică 2016–2020 asigură un cadru unitar de abordare pentru măsurile de îmbunătățire a calității procesului de formare profesională pentru administrația publică, inclusiv în ceea ce privește dezvoltarea cadrelor de competențe pentru diferitele categorii de funcții din administrația publică. Elaborarea *Strategiei* este prevăzută în *Planul de acțiuni pentru îndeplinirea condiționalității ex-ante privind existența unui cadru strategic de politică pentru consolidarea eficienței administrative a statelor membre, inclusiv reforma administrației publice*, la domeniul resurse umane. Proiectul *Strategiei privind formarea profesională pentru administrația publică 2016–2020* promovează și detaliază perspectiva și obiectivele *Strategiei pentru consolidarea administrației publice 2014–2020 (SCAP)*, precum și pe cele ale proiectului *Strategiei privind dezvoltarea funcției publice 2016–2020* cu privire la formarea profesională. Astfel, elaborarea și implementarea *Strategiei privind formarea profesională pentru administrația publică 2016–2020* reprezintă un proces necesar pentru punerea în aplicare a prevederilor SCAP cu privire la formarea profesională a resurselor umane din administrația publică.

Strategia privind formarea profesională 2016–2020 are în vedere în principal⁵⁹:

---

⁵⁸ idem

⁵⁹ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Formarea Profesională 2016-2020*, <http://www.mdrap.ro/strategia-privind-formarea-profesionala-2016-2020>

- Dezvoltarea și implementarea de programe de formare profesională destinate unor grupuri-țintă pe domenii prioritare/strategice din administrația publică
- Stabilirea de standarde de calitate pentru oferta de formare și diversificarea acesteia în vederea acoperirii necesarului de formare în toate domeniile de interes pentru administrația publică
- Reînființarea Institutului Național de Administrației (INA) – instituție publică în subordinea MDRAP, care preia de la ANFP atribuțiile și personalul aferent responsabil cu formarea și perfecționarea profesională a personalului din administrația publică
- INA va asigura formarea continuă în administrația publică pentru toate categoriile de funcționari publici, pentru personalul angajat cu contract individual de muncă în cadrul autorităților și instituțiilor publice, pentru persoanele numite sau alese în funcții de demnitate publică sau asimilate acestora din administrația publică centrală și locală, pentru aleșii locali, precum și pentru alte persoane interesate

Strategia privind formarea profesională pentru administrația publică 2016–2020 are ca ținte următoarele categorii: (1) **funcționarii publici** – ocupanți ai funcțiilor publice generale, aflate în gestiunea ANFP, precum și ocupanți ai funcțiilor publice specifice, reglementate sau nu prin statute speciale și care se află în gestiunea autorităților de reglementare/ gestiune sectorială; (2) **personalul contractual** – funcționari încadrați cu contract de muncă pe perioadă nedeterminată sau determinată, inclusiv personalul de la cabinetele demnitarilor și persoanele încadrate pe baza unor contracte asimilate contractelor individuale de muncă, de tipul administratorului public; (3) **demnitarii din administrația publică centrală și aleșii locali**, precum și asimilații acestora. Totodată, *Strategia* se adresează instituțiilor și autorităților publice care încadrează categoriile de personal enumerate mai sus, dar și persoanele care sunt interesate de o viitoare carieră în cadrul administrației publice⁶⁰.

Strategia privind formarea profesională menționează faptul că entitățile responsabile în prezent de definirea și implementarea politicilor și regulilor în materie de formare pentru administrația publică sunt⁶¹:

1. **instituții cu competențe generale de reglementare** – Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (MMFPSPV), Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice (MENCȘ), Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice (MDRAP)/ Agenția Națională a Funcționarilor Publici (ANFP), ministerele de linie și autoritățile de reglementare care gestionează statute speciale/ funcții specifice, Secretariatul General al Guvernului (SGG) – pentru înalții funcționari publici, Comitetul

⁶⁰ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Formarea Profesională 2016-2020*, <http://www.mdrap.ro/strategia-privind-formarea-profesionala-2016-2020>

⁶¹ idem

Sectorial Administrație și Servicii Publice (constituit în baza Legii nr. 132/1999 privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Național de Formare Profesională a Adulților);

2. **instituții cu competențe specifice de reglementare, monitorizare și/sau control** – Autoritatea Națională pentru Calificări (ANC), Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS), ANFP, ministerele de linie și autoritățile de reglementare care gestionează formarea sectorială/ pe categorii de funcții, autoritățile locale (conform limitelor competențelor teritoriale), comisiile județene de autorizare (constituite în baza OG 129/2000, republicată, cu modificările și completările ulterioare);
3. **furnizori publici de formare** – instituțiile de formare organizate și care funcționează pe lângă/ în subordinea/ în coordonarea ministerelor de linie și altor autorități de reglementare, inclusiv de la nivel teritorial, instituții de învățământ acreditate;
4. **furnizori privați de formare, acreditați sau autorizați în condițiile legii** – instituții de învățământ acreditate și furnizori de formare continuă autorizați, precum și, prin asimilare, centrele autorizate de evaluare a competențelor obținute pe alte căi decât cele formale;
5. **alți furnizori de formare** – entități care organizează și derulează activități de formare în regim propriu, fără ca acest tip de activități să fi făcut obiectul unei proceduri de autorizare prealabilă.

Strategia privind formarea profesională pentru administrația publică 2016–2020 se dorește a fi un document strategic general, care vizează resursele umane din administrația publică, fiind însă recomandabil ca pentru fiecare sector de activitate din administrație să se elaboreze și să se implementeze strategii sectoriale de formare profesională.

Ce aduce nou această strategie de formare profesională: este o logică a abordării în domeniul formării pentru administrația publică similară opțiunii evaluărilor tip 360°, cu posibilitatea implementării efective a acesteia cu costuri, birocrație și resurse minime, ca alternativă la sistemul actual de definire a politicilor în domeniu.

Spre exemplu, în ceea ce privește funcționarii publici, sistemul actual (HG nr. 1066/2008 pentru aprobarea normelor privind formarea profesională a funcționarilor publici) implică definirea necesarului de instruire sub forma unor „*domenii în care funcționarul public [...] necesită formare profesională suplimentară în perioada următoare*”. Aceste „*domenii*” sunt delimitate pe baza informațiilor din rapoartele de evaluare a performanțelor profesionale individuale, unde completarea se face de către superiorul ierarhic și vizează „*programe de instruire recomandate a fi urmate în următoarea perioadă pentru care se va face evaluarea*”, la care se adaugă „*necesarul de formare profesională rezultat din modificările legislative în domeniile de competență ale funcționarului public,*

precum și din eventualele modificări relevante ale fișei postului”. Rezultatul la nivel de instituție și, respectiv, la nivel de sistem, se regăsește sub o titulatură largă, de tipul „management”, „managementul serviciilor publice și de utilitate publică”, „drepturile și libertățile fundamentale ale omului”, „politici și afaceri europene”, sau „comunicare, relații publice, transparență decizională, informații – date publice/clasificate/cu caracter personal”, în cadrul căreia sunt identificabile puține informații referitoare la eventuale obiective ale formării.

Mai mult, din analiza procedurilor reglementate rezultă că, în ceea ce privește funcționarii publici, implicarea acestora în definirea propriilor nevoi de formare este minimă, interviul de evaluare fiind mai mult formal și destinat, conform legii, „aducerii la cunoștința funcționarului a consemnărilor făcute de evaluator în raportul de evaluare”, respectiv semnării și datării documentului de către cele două persoane direct implicate – evaluator și persoana evaluată. În mod similar, persoanele interesate se pot exprima asupra subiectului supus discuției în mod limitat, de regulă fie cu ocazia parcurgerii procedurilor de transparență decizională ocazionate de reglementarea, de către ANFP, a domeniilor prioritare de formare profesională a funcționarilor publici, fie cu ocazia publicării rapoartelor anuale privind formarea profesională a funcționarilor publici. În nici una dintre situații nu există o regulă general valabilă referitor la conținutul implicării sau rezultatul centralizării potențialelor opinii.

Sustenabilitatea strategiei de formare profesională. În contextul (re)definirii politicilor privind formarea pentru administrația publică, al (re)înființării Institutului Național de Administrație și (re)definirii atribuțiilor pe domeniul formării pentru Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și Agenția Națională a Funcționarilor Publici instrumentul ar putea fi și pe viitor utilizat cu titlu de sursă alternativă de informații de către ANFP, în cadrul evaluărilor de impact și de nevoi.

De asemenea, în măsura în care se dovedește fezabil, iar implementarea dovedește că poate aduce o plus-valoare reală, instrumentul poate fi dezvoltat, iar utilizarea sa, transformată în regulă.

Implicațiile financiare estimative, ocazionate de implementarea strategiei, precum și pachetul de măsuri și activități aferente sunt redate sintetic în tabelul de mai jos⁶²:

---

⁶²Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia privind Formarea Profesională 2016-2020*, <http://www.mdrap.ro/strategia-privind-formarea-profesionala-2016-2020>

Tabelul 4. Activități, surse de finanțare și implicații financiare ale Strategiei de formare profesională 2016–2020, sursa: Strategia de formare profesională 2014–2020, MDRAP.

ACTIVITĂȚI	SURSĂ DE FINANȚARE CURENTĂ	IMPLICAȚII FINANCIARE
TEMA 1 – CADRUL LEGAL, INSTITUȚIONAL ȘI DE MANAGEMENT AL FORMĂRII		17 000 000 RON
1.1. Clarificarea rolurilor și mandatelor diferitelor instituții/ entități responsabile în prezent de definirea și implementarea politicilor și regulilor privind formarea diferitelor categorii de persoane care-și desfășoară activitatea în administrația publică și integrarea lor într-un sistem instituțional și de management coerent, dedicat exclusiv dezvoltării de competențe în administrația publică	Bugetele instituțiilor prevăzute în planul de acțiunii	0
1.2. Înființarea și operaționalizarea Institutului Național de Administrație (INA), ca școală de formare aplicată pentru administrație și actor implicat activ în implementarea politicilor de formare pentru administrație	Buget MDRAP și venituri proprii INA	
1.3. Definirea unui sistem integrat de analiză a nevoilor de formare, stabilire a priorităților și finanțare a dezvoltării de competențe, precum și evaluare periodică (ex-post) a impactului formării, cu asigurarea transparenței și participării publice în cadrul fiecăreia dintre etapele corespunzătoare formării cererii de servicii de formare	Buget MDRAP Fonduri POCA	
1.4. Crearea unui sistem informatic dedicat inventarierii informațiilor relevante despre educația și formarea pentru administrație, conectat/ conectabil la mecanismul de monitorizare a învățării pe tot parcursul vieții în România și care să permită generarea automată, la cererea persoanelor interesate, a așa-numitului „portofoliu educațional” al persoanei care-și desfășoară activitatea profesională în sectorul public	Buget MDRAP Fonduri POCA	
TEMA 2 - RELEVANȚA FORMĂRII PENTRU COMUNITATE, ADMINISTRAȚIE, INSTITUȚIE ȘI INDIVID		82 000 000 RON
2.1. Crearea unui cadru formal unic pentru organizarea și desfășurarea de stagii și activități de pregătire practică, în autorități și instituții publice,	Buget instituții direct implicate Fonduri externe	1 000 000

pentru elevi, studenți, absolvenți și alte categorii similare de persoane potențial interesate de o carieră în administrația publică	(POCA, POCU, POC, granturi, alte surse etc.)	
2.2. Crearea unui mecanism de cuplare a participării la diferite forme de dezvoltare a competențelor profesionale cu dezvoltarea unei cariere în administrație	Buget instituții direct implicate	1 000 000
2.3 Extinderea și consolidarea rolului responsabilului de formare din cadrul autorităților și instituțiilor publice, concomitent cu generarea capacității persoanelor vizate de a-și exercita noul rol	Buget autorități și instituții publice direct implicate Fonduri POCA	15 000 000
2.4. Integrarea standardelor privind calitatea programelor finalizate cu recunoaștere națională a competențelor dobândite în sistemul de management al calității formării pentru administrație	Buget autorități și instituții publice direct implicate Fonduri externe (POCA, granturi, alte surse etc.)	15 000 000
2.5. Crearea unor mecanisme de stimulare a investițiilor inteligente în formarea și dezvoltarea de competențe, la nivel de sistem, instituții și indivizi	Buget autorități și instituții publice direct implicate	50 000 000 RON (suma suplimentară față de estimarea bugetară alocată formării prin SCAP, respectiv SDFP)
TEMA 3 – ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE ȘI FACILITARE A ÎNVĂȚĂRII		116 561 000 RON
3.1. Introducerea și dezvoltarea sistemului privind „portofoliul educațional” pentru persoanele din administrație	Buget instituții direct implicate	”
3.2. Organizarea și desfășurarea de programe de formare pe domeniile de activitate considerate prioritare pentru orizontul de timp 2014–2020	Procentul „rezervat” pentru finanțarea formării	
3.3. Organizarea și desfășurarea de programe de formare specializată pentru înalții funcționari publici	Cofinanțări (prin aplicarea sistemului plată/ coplată)	
3.4 Organizarea și desfășurarea de programe de leadership pentru factorii decizionali – demnitari și aleși locali – și conducerea executivă a autorităților, instituțiilor și serviciilor publice		

3.5. Organizarea și desfășurarea de programe de formare specializată pentru persoanele cu potențial, din sistem sau din afara sistemului		
3.6. Organizarea și desfășurarea de programe de formare pentru asigurarea integrității în funcția publică, în general, și pentru consilierii de etică, ca programe de formare distincte		
3.7. Organizarea și desfășurarea de programe de formare și alte categorii de activități de învățare		
3.8. Sprijinirea învățării inteligente prin dezvoltarea de activități de cercetare și inovare în domeniul administrației publice	Buget INA Fonduri POC	
TEMA 4 – INFORMARE ȘI CONȘTIENȚIZARE, COMUNICARE, BRANDING/REBRANDING ȘI MARKETING		8 000 000 RON
4.1. Organizarea și desfășurarea de dezbateri periodice cu părțile interesate relevante	Bugetele instituțiilor implicate	
4.2. Organizarea și desfășurarea anuală de evenimente de tipul „Forumul administrației”	Bugetele instituțiilor implicate Fonduri externe (POCA, granturi, alte surse etc.)	
4.3. Stabilirea unei identități vizuale și a unui brand propriu pentru nou-înființatul INA și promovarea programelor și activității instituției	Bugetul INA Fonduri POCA	
4.4. Facilitarea creării unei Rețele Naționale a Furnizorilor de Formare pentru Administrația Publică	Bugetul INA Fonduri POCA	
4.5. Introducerea în cadrul competițiilor anuale privind calitatea și inovarea în administrație, organizate de ANFP, a unui pilon special dedicat promovării și premierii investițiilor inteligente în dezvoltarea resurselor umane	Bugetul INA/ANFP Finanțare CoE	
4.6. Susținerea cu personal specializat și participare activă a inițiativelor Ministerului Educației, unităților de învățământ preuniversitar, instituțiilor de învățământ superior, asociațiilor elevilor și studenților și altor categorii de entități interesate similare, care vizează abordarea în cadrul proceselor educaționale pentru copii și tineri a unor aspecte specifice privind administrația	Bugetul INA/ANFP – cheltuieli cu salariile personalului	

PROIECTUL DE DEBIROCRATIZARE. PACHETUL DE MĂSURI LEGISLATIVE
PENTRU DEBIROCRATIZARE – 2016

Administrația publică trebuie să elimine progresiv barierele administrative inutile (pași/etape/documente în sarcina cetățenilor din procedurile administrative), atât prin soluții de e-guvernare coerente, ancorate în cadrul de reglementare național și european, cât și prin soluții de natură legislativă, procedurală și organizațională.

În acest scop, Guvernul României a adoptat în 2016 pachetul de măsuri destinate simplificării procedurilor și reducerii eforturilor cetățenilor de procurare a unor documente, precum și consolidării procesului de digitalizare la nivelul administrației publice centrale. Potrivit datelor oficiale ale Guvernului României, cea mai mare parte a măsurilor incluse în acest pachet răspund sugestiilor primite din partea cetățenilor prin intermediul platformei online de consultare publică ”maisimplu.gov.ro”, prin intermediul căreia s-au primit peste 3 300 de propuneri. Multe dintre solicitări au vizat plata taxelor online pentru cât mai multe categorii de taxe și impozite, reducerea numărului de taxe și hârtii, precum și a numărului de copii de pe cartea de identitate, a copiilor legalizate solicitate cetățeanului în relația cu administrația publică, precum și recunoașterea documentelor emise în format electronic cu semnătură electronică. Conform informațiilor furnizate de Guvernul României⁶³, măsurile concrete de simplificare cuprinse în plan sunt gândite din perspectiva:

- eliminării pașilor/etapelor/documentelor la care administrația poate renunța sau pe care la poate obține din sursă internă (instituțiile publice care le-au emis și le gestionează), astfel încât cetățeanul să nu mai fie nevoit să se plimbe de la o instituție la alta sau să depună aceleași documente pentru obținerea unor beneficii sau drepturi;
- creșterii nivelului de interoperabilitate la nivelul administrației publice centrale și consolidării infrastructurii, suport pentru livrarea serviciilor TIC prin asigurarea interoperabilității sistemelor informatice folosite pentru livrarea serviciilor către cetățean

Principiile generale care ghidează simplificarea procedurilor administrative sunt:

- Documentele și informațiile vor fi solicitate cetățeanului o singură dată (principiul once-only). Cele pe care administrația publică le deține nu vor mai fi solicitate cetățeanului în vederea soluționării cererilor acestuia, ci vor fi preluate direct de la instituțiile publice care le-au emis și le gestionează;
- Interacțiunea dintre cetățean și administrație să devină prioritar electronică, modalitatea „document-hârtie” să devină o excepție pentru cei nefamiliarizați cu tehnologia informației;

⁶³ www.gov.ro

- Principiul plasării cetățeanului în centrul preocupărilor administrației și nu instituția furnizoare;
- Principiul integrării tuturor proceselor aferent unui serviciu prestat cetățeanului;
- Principiul economisirii resurselor cetățenilor (bani, timp, informații etc.) pentru a accesa un serviciu;
- Principiul degrevării instituțiilor publice de resurse implicate în interacțiunea cu cetățenii (timp, informaționale, materiale, financiare, corespondență etc.).

Planul conține măsuri de simplificare aflate în responsabilitatea ministerelor pentru următoarele domenii:

- **Evidența persoanelor și acte de stare civilă** (eliberarea actelor de identitate, înregistrarea nașterii și a decesului, încheierea și înregistrarea căsătoriei/ desfacerea căsătoriei);
- **Autovehicule** (înmatricularea autovehiculelor, dobândirea autovehiculelor și obligațiile fiscale aferente, radierea autovehiculelor);
- **Bunuri imobile** (construirea unui imobil, dobândirea imobilelor și obligațiile fiscale aferente);
- **Obligații fiscale, nefiscale și alte taxe** (vizând atât bugetul de stat, cât și bugetul local);
- **Muncă, protecția copilului și beneficii/ prestații sociale** (beneficii/ prestații sociale – alocația de susținere a familiei, ajutorul social pentru asigurarea venitului minim garantat, ajutorul de încălzire, locuințe sociale; acordarea drepturilor sociale pentru persoanele cu dizabilități; acordarea drepturilor sociale pentru copii - indemnizația lunară pentru creșterea copilului, stimulentele de inserție, alocația de stat pentru copii; somaj; pensii; adopții)
- **Recunoașterea/echivalarea diplomelor**, alte inițiative în domeniul educației;
- **Imigrarea în România;**
- **Obținerea cetățeniei.**

Acest plan de simplificare, de debirocratizare, a fost aprobat de către Comitetul Național pentru Coordonarea Implementării Strategiei pentru Consolidarea Administrației Publice 2014-2020 în martie 2016, iar implementarea măsurilor din cadrul acestuia urmează a fi asigurată de către ministerele de linie responsabile. Măsurile concrete demarcate până în acest moment conform proiectului de debirocratizare inițiat de Guvern în 2016 sunt, conform informațiilor oficiale furnizate de către Guvernul României, următoarele⁶⁴:

---

⁶⁴ www.gov.ro

- Instituțiile publice și organele de specialitate ale administrației publice centrale au obligația de a publica, din oficiu, informații și modele de formulare sau cereri aferente tuturor serviciilor publice furnizate, în format electronic, atât pe website-ul propriu, cât și pe punctul de contact unic electronic www.edirect.e-guvernare.ro, în varianta actualizată și într-un format tehnic care să permită descărcarea și editarea lor în scopul completării pe calculator de către beneficiar.
- Instituțiile publice și organele de specialitate ale administrației publice centrale vor accepta și copia electronică după Cartea de Identitate, prin furnizarea unei adrese de poștă electronică, atât pe pagina proprie de internet, cât și pe punctul de contact unic electronic. În termen de 30 de zile, instituțiile publice au obligația să anunțe adresa de e-mail unde se vor putea transmite; în cazul copiilor legalizate solicitate de către instituții în furnizarea serviciilor publice, acestea vor fi înlocuite cu verificarea de către funcționar, la ghișeu, a conformității cu originalul.
- Datele cu caracter personal necesare pentru furnizarea unui serviciu public, care sunt colectate, deținute sau gestionate de o altă autoritate sau instituție publică se iau direct de la respectiva autoritate sau instituție dacă acest lucru a fost solicitat expres de către beneficiarul serviciului public sau dacă există consimțământul expres al acestuia.
- Instituțiile publice și organele administrației publice centrale sunt obligate să specifice pe formularele proprii durata de completare a fiecăruia și motivul colectării informației.
- Va fi scutită de plata taxei extrajudiciare de timbru eliberarea cărții de identitate, eliberarea și prelungirea valabilității actelor de identitate pentru cetățenii străini și a cazierului judiciar. Această măsură a fost luată având în vedere că plata acestei taxe de valoare mică presupune deplasări la Poștă și la Poliție. La ridicarea cărții de identitate și a pașaportului, cetățenii vor plăti o singură taxă, într-un singur loc. Taxele extrajudiciare de timbru rămase în vigoare se vor plăti prin mijloace electronice, ordin de plată sau numerar, cu excepția taxei pentru eliberarea titlurilor de proprietate asupra terenurilor dobândite în baza legii 18/1991, pentru taxele de până la 50 000 lei.
- Autoritățile și instituțiile publice, altele decât cele din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, vor putea obține certificatul de cazier judiciar în mod direct de la Ministerul Afacerilor Interne (MAI), scutind cetățeanul de obținerea acestuia, caz în care taxa de eliberare și taxa extrajudiciară de timbru vor fi eliminate. Astfel, orice altă instituție publică, cu excepția celor prevăzute deja în lege, va solicita electronic unităților specializate ale Ministerului Afacerilor Interne, în baza consimțământului scris al solicitantului, copie de pe cazierul judiciar al persoanei pentru care se efectuează verificări specifice. Unitățile specializate ale Ministerului Afacerilor Interne vor furniza electronic copiile solicitate într-un termen de 24

de ore de la primirea solicitării, iar persoana pentru care se efectuează verificări specifice este scutită de plata serviciului.

- În vederea simplificării plății taxelor pentru pașaport, au fost comasate cele două taxe astfel încât acestea se vor putea achita într-un cont unic, facilitându-se astfel și plata lor online.
- Obligativitatea instituțiilor publice să ofere metode alternative de plată a serviciilor publice furnizate contra cost, a amenzilor contravenționale și a taxelor și impozitelor, fie prin plata cu cardul, fie prin intermediul sistemelor electronice de plată, fie prin intermediul altor sisteme de plată.
- În cazul plății amenzii rutiere, dificultatea semnalată de un număr semnificativ de cetățeni este reprezentată de obligativitatea de a transmite dovada plății amenzii la unitatea de poliție. În sensul eliminării acestei proceduri, actul normativ introduce posibilitatea transmiterii dovezii de plată și prin poșta electronică, respectiv eliminarea acestei obligativități atunci când plata se realizează prin mijloace electronice. Astfel, art. 28 din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor va fi completat, în consecință, facilitând plata prin Sistemul Național Electronic de Plată și a altor mijloace electronice de plată.
- Pentru a reduce riscurile de corupție în obținerea permisului auto și având în vedere cazurile mediatizate care au scos la iveală riscuri la adresa siguranței circulației pe drumurile publice, se va implementa un sistem de monitorizare și verificare a desfășurării examenului pentru obținerea permiselor auto. Proba teoretică se înregistrează video, iar cea practică audio și video.
- În cazul procedurii de înmatriculare auto, se introduce posibilitatea plății într-un cont unic a tarifelor aferente confecționării și valorificării plăcilor cu numere de înmatriculare permanentă, de probă, temporare și provizorii, atribuirii unui număr de înmatriculare preferențial, păstrării combinației numărului de înmatriculare, precum și contravaloarea certificatelor de înmatriculare, a autorizațiilor provizorii și a permiselor de conducere.

STRATEGIA DE DESCENTRALIZARE

Într-un proiect al Consiliului Europei din 2013 intitulat „Reformele de regionalizare și descentralizare în România”, regiunile sunt definite ca organisme de autoguvernare autentice, cu un grad semnificativ de putere și autonomie fiscală și care pot reprezenta un pas major înainte în ceea ce privește susținerea democratică a țării și aplicarea principiului subsidiarității. Existența unei strategii generale de descentralizare pentru România este deci extrem de importantă în vederea consolidării unui stat reformat și durabil. O strategie de acest tip poate asigura totodată o implementare coerentă și coordonată a inițiativelor sectoriale de descentralizare, pe baza unui plan de măsuri integrat, care să aibă în centrul atenției eficientizarea activității administrației publice și creșterea calității serviciilor publice prestate cetățenilor.

Regiunile pot juca un rol important în cooperarea interregională și în promovarea coeziunii europene. Crearea regiunilor nu slăbește puterea statului, ci reprezintă un pas spre o mai bună diviziune a sarcinilor și a finanțelor între diferitele niveluri ale sectorului public, cu scopul de a furniza servicii de calitate în mod eficient. Reprezentanții aleși sunt mai aproape de cetățeni și pe termen lung, există șanse mari să realizeze o guvernare de înaltă calitate în regiuni. În Europa nu există un concept unic de regiune. Instituțiile și practicile din toate țările europene sunt foarte diferite din punct de vedere al statutului lor constituțional și legal, funcțional și istoric. Acesta este principalul motiv al eșecului de a conveni asupra unei Carte privind autogovernarea regională, așa cum a fost posibil să fie de acord, prin contrast, la Carta autogovernării locale a Consiliului Europei⁶⁵.

Tabloul 5: Nivele ale guvernelor locale/regionale, în funcție de țară. Sursa: „Reformele de regionalizare și descentralizare în România”, Consiliul Europei, 2013.

NIVELE	STATE UNITARE	STATE FEDERALE
3 nivele: municipiu; <i>departament/</i> provincie/ județ/ sector; regiune sau organism federal	Franța, Polonia	Belgia, Germania, Italia, Spania
2 nivele: 1) municipiu, provincie / <i>departament</i> / județ/ sector 2) municipiu, regiune, organisme federale	1) Croația, Ungaria, Irlanda, Letonia, Olanda, Norvegia, Polonia), România, Suedia 2) Albania, Cehia, Danemarca (la 01/01/2007), Franța (Paris), Grecia, Serbia (Voivodina), Slovacia, Suedia (parțial), Marea Britanie (Anglia, Țara Galilor)	1) niciunul 2) Austria, Belgia (Bruxelles-capitala), Federația Bosnia-Herțegovina, Germania (<i>kreisfreie Städte</i>), Portugalia (regiunile insulare), Spania (anumite comunități uni-provinciale autonome), Elveția, Marea Britanie (Scoția)

⁶⁵Consiliul Europei, “Reformele de regionalizare și descentralizare în România”, 2013

1 nivel: municipii și consorții de municipii	1) Bulgaria, Cipru, Estonia, Finlanda, Islanda, Lituania, Luxemburg, Macedonia, Malta, Muntenegru, Portugalia (continentală), Bosnia și Herțegovina, Serbia, Slovenia, Marea Britanie (Anglia: consilii unitare și districte metropolitane) 2) capitale: București, Budapesta, Praga, Zagreb	Germania (orașe state: Berlin, Bremen, Hamburg); Austria (Viena)
--	--	--

Având în vedere complexitatea proceselor de adaptare instituționale la regionalizare, se disting șase tipuri de regionalizare, din punctul de vedere al aranjamentelor instituționale⁶⁶:

- 1) **Regionalizarea administrativă:** sub guvernul central, o autoritate este organizată pentru a sprijini și a stimula dezvoltarea economică în raport cu organele administrației publice locale. Aceasta este subordonată față de guvernul central. O astfel de formă de regionalizare poate fi găsită în diferite țări: Portugalia, Finlanda, Ungaria, Bulgaria, Lituania, iar până de curând în Anglia.
- 2) **Regionalizarea prin intermediul guvernelor locale existente:** autoritățile locale sunt investite cu puteri noi, orientate spre cooperare pentru dezvoltarea regională a unor zone mai largi. Tipice sunt aici: Suedia (există trei formule diferite), Danemarca, Olanda (la început, guvernul a încercat să organizeze zonele urbane, apoi a trebuit să fie mulțumit cu structuri de cooperare - legile din 1994 și 2006 - iar guvernul actual intenționează să transfere cea mai mare parte de competențe de dezvoltare la nivel de provincie, în două aglomerări urbane mai mari).
- 3) **Descentralizarea regională:** un nou nivel de administrație locală se adaugă celor existente, cu scopul de a prelua mai eficient deținerea și implementarea strategiilor de dezvoltare regională și de a îndeplini funcțiile specifice sectorului, în conformitate cu obiectivele de dezvoltare regională. Nu există

⁶⁶ idem

niciun impact asupra structurii constituționale a statului, regiunile au aceeași natură juridică ca și municipalitățile și departamentele sau județele. Statul rămâne un stat unitar. Tipic pentru descentralizare regională sunt Franța, Polonia, Republica Cehă și Slovacia. Regiunea ar putea înlocui, de asemenea, organele mari guvernamentale locale stabilite în circumscripții mai mici, în cazul în care acum sunt considerate depășite. De exemplu, guvernul Blair a încercat să stabilească un consiliu regional pentru regiunea de Nord-Est, prin preluarea sarcinilor de la județe, care au trebuit să fie eliminate. Referendumul din această regiune a fost un eșec și următoarele guverne britanice nu au revenit la această agendă. De asemenea, în Franța, în 2013, referendumul local pe fuzionarea Alsaciei cu cele două departamente existente (Haut-Rhin și Bas-Rhin) nu a reușit.

4) **Regionalizarea politică** (autonomiilor regionale): în acest tip de regionalizare, autoguvernarea regională este investită cu puteri legislative și executive și cu o gamă largă de competențe transferate de către guvernul central. Regionalizarea instituțională interacționează puțin cu procesele socio-economice, fiind mai degrabă rezultatul unor procese politice adecvate pentru anumite țări și este susținută de o dinamică diferențiere cu anumite regiuni. Italia, pe baza Constituției sale din decembrie 1947, și Spania, după căderea regimului lui Franco, sunt tipice pentru aceasta. Datorită proceselor similare, acest tip de regionalizare instituțională poate fi găsită pentru domenii specifice ale unei țări, nu pentru întreaga țară: acesta este cazul pentru Regatul Unit (Scoția, Țara Galilor și Irlanda de Nord) și Portugalia (Insulele Azore și Madeira). Ele sunt deosebit de puternice atunci când guvernele regionale se referă la identitățile lingvistice și culturale sau de altă natură. Toate acestea conduc la puteri regionale sporite care reprezintă o provocare pentru guvernul central. Deși Belgia este declarată prin constituție un stat federal, dinamica instituțională este a autonomiilor regionale.

5) **Regionalizarea în cadrul guvernelor federale**: federalismul la origine, în toate statele federale existente, nu are nimic de-a face cu regionalizarea. Dar, odată cu dezvoltarea politicii europene de coeziune și cu competiția inter-teritorială sporită, entitățile federale au preluat obiectivele de dezvoltare regională și au îndreptat puterile lor spre aceste obiective. În acest sens, acestea au devenit actori regionali puternici. Acesta este cazul Germaniei și Austriei. Prin contrast cu țările cu autonomii regionale, nu există nici dinamica de diferențiere în aceste țări și landurile nu contestă guvernul central, dimpotrivă, ele sunt foarte mult implicate în determinarea politicilor naționale și în procesul decizional european cu guvernul lor federal.

În România, procesul de descentralizare a început în anul 1991, odată cu adoptarea noii Constituții. Procesul de descentralizare se află în continuare pe agenda Guvernului, fiind în prezent în curs de aprobare strategia generală de descentralizare. Ca urmare a procesului de descentralizare, potrivit legii-cadru a

descentralizării, autoritățile administrației publice locale exercită competențe exclusive (ex. colectarea impozitelor locale), partajate (ex. asistență socială) și delegate (ex. ofițer de stare civilă) în domeniile educație, sănătate, cultură, transporturi, tineret și sport, asistență socială, urbanism etc. Strategia generală de descentralizare este un document-cadru care stabilește direcțiile strategice ale Guvernului cu privire la continuarea procesului de descentralizare. Obiectivul general al Strategiei Generale de Descentralizare îl reprezintă consolidarea capacității administrației publice de a furniza servicii publice diversificate și de calitate cetățenilor, prin transferul de noi competențe de la nivelul administrației centrale către autoritățile administrației publice locale. Domeniile prioritare propuse pentru a fi supuse procesului de descentralizare sunt: **agricultură (inclusiv pescuit și acvacultură), cultură, turism, mediu, sănătate, educație (activități extrașcolare), tineret și sport.**

În ceea ce privește eforturile concrete ale autorităților române în privința descentralizării, se remarcă strategia generală de descentralizare (SGD) elaborată la nivelul Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice⁶⁷, care este un document-cadru care stabilește direcțiile strategice ale Guvernului cu privire la continuarea procesului de descentralizare și **urmărește**, în principal, **analizarea oportunității transferului de competențe de la nivelul administrației publice centrale la nivelul autorităților administrației publice locale.**

În contextul în care Carta Europeană a Autonomiei Locale stabilește că autoritățile administrației publice locale, împuternicite cu responsabilități efective, trebuie să asigure o administrație eficientă, cu servicii de calitate, Constituția României, republicată, stabilește înființarea acestora și legea administrației publice locale le stabilește cadrul de organizare și funcționare, Strategia generală de descentralizare își propune transferul de noi competențe de la nivel central la nivel local, cu scopul de a crea premisele creșterii calității și eficienței serviciilor publice prestate cetățenilor, precum și a dezvoltării locale.

Avantajele descentralizării. Potrivit raportului Consiliului Europei - „Reformele de Regionalizare și Descentralizare în România”⁶⁸, redactat de către Direcția Guvernare, Departamentul de Instituții Democratice și Guvernare (DG II), o alocare eficientă a responsabilităților între nivelul central și local presupune ca **atribuțiile și competențele privind implementarea politicilor, strategiilor naționale și reglementărilor să se exercite de către autoritățile administrației publice locale**, iar competențele și atribuțiile care vizează **elaborarea de strategii/politici naționale, reglementarea, inspecția și controlul de stat cu privire la modalitatea în care sunt respectate prevederile legale în materie să se exercite de către autoritățile administrației publice centrale.**

⁶⁷ Strategia generală de descentralizare, www.mdrap.ro

⁶⁸ Consiliul Europei, “Reformele de regionalizare și descentralizare în România”, 2013.

Procesul de descentralizare vizează, în principal, atingerea următoarelor avantaje⁶⁹:

- a) creșterea capacității de reacție a administrației publice locale, ca urmare a scurtării lanțului decizional;
- b) simplificarea relației dintre cetățean și sistemul administrativ (ce decurge direct din principiul subsidiarității);
- c) implicarea mai activă a tuturor factorilor de interes de la nivel local în dezvoltarea durabilă a comunităților locale, ceea ce va conduce la creșterea calității serviciilor publice;
- d) atragerea de fonduri europene nerambursabile de către autoritățile administrației publice locale, ca urmare a competențelor transferate în cadrul procesului de descentralizare;
- e) stimularea competitivității și a performanței între autoritățile administrației publice locale cu privire la efectele care rezultă ca urmare a exercitării noilor competențe;
- f) creșterea răspunderii în utilizarea fondurilor publice, prin trecerea structurilor de interes local în subordinea autorităților administrației publice locale alese prin votul direct al cetățenilor;
- g) promovarea mai activă a unor instrumente existente sau potențiale de dezvoltare locală (parcuri industriale, asociații de dezvoltare intercomunitară etc.), care pot crea locuri de muncă și stimula dezvoltarea locală.

Cadrul juridic. Guvernul României și-a asumat realizarea procesului de descentralizare prin⁷⁰:

- Legea-cadru a descentralizării nr. 195/2006, cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 139/2008 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii-cadru a descentralizării nr. 195/2006, cu modificările și completările ulterioare;
- Programul Național de Reformă, principalul instrument al Comisei Europene pentru monitorizarea îndeplinirii obiectivelor Strategiei Europa 2020;
- Scrisoarea de intenție semnată de autoritățile române la București la 5 martie 2014 și aprobată prin Decizia Consiliului directorilor executivi ai Fondului Monetar Internațional din 26 martie 2014;
- Programul de Guvernare, în Planul de măsuri la pct. 3.2 Descentralizare - *apropierea administrației de cetățean*, propune continuarea procesului de descentralizare administrativă și consolidare a autonomiei locale, respectiv definitivarea unui calendar pentru continuarea procesului de descentralizare a administrației publice.
- Strategia pentru consolidarea administrației publice 2014-2020, document aprobat de Guvernul României prin Hotărârea nr. 909/2014.

⁶⁹ Strategia generală de descentralizare, www.mdrap.ro

⁷⁰ idem

Strategia generală de descentralizare este un instrument de planificare strategică pe termen scurt, care propune măsuri menite să contribuie la accelerarea modernizării/reformarea administrației publice, astfel încât aceasta să fie capabilă să răspundă eficient solicitărilor cetățenilor și mediului de afaceri, asigurând astfel premisele necesare unei dezvoltări echilibrate a României.

Obiectivul general al strategiei este consolidarea capacității administrației publice de a furniza servicii publice diversificate și de calitate cetățenilor, prin transferul de noi competențe de la nivelul administrației centrale către autoritățile administrației publice locale.

Obiectivele specifice:

Realizarea transferului de competențe de la nivel central la nivel local care să permită consolidarea aplicării principiului subsidiarității. Realizarea obiectivului specific implică următoarele activități:

a) parcurgerea etapelor preliminare ale procesului de descentralizare conform Legii-cadru a descentralizării nr. 195/2006, cu modificările și completările ulterioare;

b) transferul competențelor de la autoritățile administrației publice centrale la autoritățile administrației publice locale, precum și al patrimoniului aferent competențelor descentralizate, prin legile sectoriale de descentralizare.

Pe parcursul implementării procesului de descentralizare, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, prin direcția de specialitate, va acorda asistență tehnică ministerelor de resort în elaborarea analizelor de impact cu privire la soluțiile propuse pentru descentralizare.

Eficientizarea exercitării competențelor descentralizate pentru asigurarea de servicii publice de calitate și a cheltuielilor fondurilor publice. Realizarea obiectivului specific implică următoarele activități:

- elaborarea sau, după caz, actualizarea standardelor de cost și de calitate în furnizarea serviciilor publice descentralizate;
- monitorizarea periodică și evaluarea strategiilor sectoriale privind descentralizarea competențelor, după caz;
- dezvoltarea/consolidarea mecanismelor de coordonare metodologică, monitorizare, inspecție și control de stat cu privire la modalitatea în care sunt respectate prevederile legale în materie;
- întărirea capacității autorităților administrației publice locale pentru exercitarea eficientă a competențelor descentralizate.

Pornind de la necesitatea revizuirii competențelor autorităților administrației publice centrale în contextul eficientizării activității acestora, prezenta strategie **trasează, la nivel sectorial, liniile directoare pentru realocarea competențelor între palierul central și palierul local al administrației publice, din perspectiva îmbunătățirii modului de furnizare a serviciilor publice.**

A acțiunile propuse a fi întreprinse în procesul de descentralizare urmăresc atingerea obiectivelor specifice ale strategiei, pentru a permite o abordare unitară și coerentă pentru fiecare dintre domeniile incluse în procesul de descentralizare.

Procesul de descentralizare vizează adoptarea unor măsuri care urmează a fi întreprinse pe termen scurt prin constituirea unor structuri flexibile capabile să asigure îndeaproape și cu promptitudine nevoile reale ale populației, cauzate inclusiv de o centralizare a competențelor care vizează implementarea strategiilor naționale și a reglementărilor cu impact direct asupra serviciilor publice.

Potrivit prevederilor art. 3 lit. a) din Legea-cadru a descentralizării nr. 195/2006, principiul subsidiarității constă în exercitarea competențelor de către autoritatea administrației publice locale situată la nivelul administrativ cel mai apropiat de cetățean, nivel care dispune de capacitatea administrativă necesară exercitării serviciului.

Pe baza liniilor directoare stabilite de ministerul coordonator al procesului de descentralizare, ministerele implicate în procesul de transfer de competențe vor parcurge toate etapele preliminare transferului de competențe, potrivit Legii-cadru a descentralizării nr. 195/2006, cu modificările și completările ulterioare⁷¹:

- A. elaborarea de către Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice a strategiei generale de descentralizare sau, în cazul inexistenței unei strategii generale de descentralizare prin care se analizează oportunitatea transferului de competențe de la nivelul administrației publice centrale la nivelul autorităților administrației publice locale, elaborarea de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale a strategiilor sectoriale de descentralizare;
- B. identificarea de către Guvern, ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale a resurselor necesare și a costurilor integrale aferente competențelor care sunt transferate, precum și sursele bugetare pe baza cărora sunt finanțate;
- C. organizarea de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale a fazelor-pilot în vederea testării și evaluării impactului soluțiilor propuse pentru descentralizarea competențelor, care nu sunt exercitate prin structuri din subordinea ministerelor de resort, organizate la nivel local;
- D. elaborarea de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale a analizelor de impact ale transferului de competențe;
- E. elaborarea de către ministere și celelalte organe de specialitate ale administrației publice centrale a proiectelor de legi sectoriale prin care se transferă competențe către autoritățile administrației publice locale;

---

⁷¹ Strategia generală de descentralizare, www.mdrap.ro

F. transferul, după caz, al resurselor financiare, umane și materiale exercitării competențelor transferate după intrarea în vigoare a legii sectoriale.

Competențele propuse a se transfera de la nivelul administrației publice centrale la nivelul autorităților administrației publice locale vizează strict competențe privind implementarea politicilor/strategiilor naționale și a reglementărilor în vigoare la nivel local.

Strategia generală de descentralizare urmărește deci, în principal, analizarea oportunității transferului de competențe de la nivelul administrației publice centrale la nivelul autorităților administrației publice locale și trasarea direcțiilor de acțiune la nivelul fiecărui minister implicat în procesul de descentralizare, potrivit cadrului legal aplicabil. Domeniile incluse în procesul de descentralizare sunt: agricultură, cultură, turism, mediu, sănătate, educație – activități extrașcolare, tineret și sport.

Conform documentului strategiei de descentralizare, un plan de acțiuni sintetic arată conform tabelului de mai jos:

Obiectivul general: Consolidarea capacității administrației publice de a furniza servicii publice de calitate, prin transferul de noi competențe de la nivelul administrației centrale către autoritățile administrației publice locale.

Tabelul. 6. Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei generale de descentralizare, sursa: MDRAP

ACȚIUNI ȘI MĂSURI	REZULTATE	TERMEN DE REALIZARE	RESURSE	RESPONSABILI
Obiectiv specific 1 Realizarea transferului de competențe de la nivel central la nivel local care să permită consolidarea aplicării principiului subsidiarității <i>Rezultat: Transfer de competențe realizat într-un cadru legislativ coerent și a unui cadru instituțional operațional și stabil</i>				
A1. Finalizarea etapelor privind procesul de descentralizare	- legislație sectorială primară și secundară cu privire la transferul de competențe de la nivel central la nivel local adoptată	3 luni de la de la intrarea în vigoare a legilor sectoriale	Proprii	- Ministerele de resort (MADR, MC, MECRMA, MENCs, MMAP, MS și MTS), - MDRAP, - MFP,
A2. Transferul competențelor de la autoritățile	- competențe împreună cu patrimoniul	4 luni de la data intrării în vigoare a legilor sectoriale	Proprii	- Structurile asociative ale autorităților

ACȚIUNI ȘI MĂSURI	REZULTATE	TERMEN DE REALIZARE	RESURSE	RESPONSABILI
administrației publice centrale la autoritățile administrației publice locale, precum și al patrimoniului aferent competențelor descentralizate, prin legile sectoriale de descentralizare	aferent exercitării lor transferate de la nivel central la nivel local			administrației publice locale, - Parlamentul României
<p>Obiectiv specific 2 Eficientizarea exercitării competențelor descentralizate pentru asigurarea de servicii publice de calitate <i>Rezultat: Servicii publice descentralizate furnizate în condiții de eficiență și eficacitate pe bază de standarde de cost și calitate</i></p>				
A1. Elaborarea sau, după caz, actualizarea standardelor de cost și de calitate în furnizarea serviciilor publice descentralizate.	- standarde de cost și de calitate elaborate	12 luni de la intrarea în vigoare a fiecărei legi sectoriale/ sau 12 luni de la intrarea în vigoare a Legii nr.195/2006, cu modificările și completările ulterioare	Proprii	- Toate ministerele de resort care au descentralizat până în prezent competențe – <i>elaborare</i> - MDRAP – <i>avizare</i> - MFP - <i>avizare</i>
	- standarde de cost și de calitate actualizate	Permanent	Proprii și fonduri structurale	
A2. Dezvoltarea/consolidarea mecanismelor de coordonare metodologică,	- mecanisme de coordonare metodologică/monitorizare/control adoptate/dezvoltat	6 luni de la aprobarea standardelor de cost și calitate	Proprii și fonduri structurale	- MDRAP împreună cu toate ministerele de resort care au descentralizat

ACȚIUNI ȘI MĂSURI	REZULTATE	TERMEN DE REALIZARE	RESURSE	RESPONSABILI
monitorizare și control privind modul de exercitare a competențelor descentralizate la nivel local	e; - baze de date necesare exercitării competențelor descentralizate dezvoltate; - analize privind modul de implementare a competențelor descentralizate realizate; - instrumente privind eficientizarea competențelor descentralizate dezvoltate.			până în prezent competențe
A3. Întărirea capacității autorităților administrației publice locale pentru exercitarea eficientă a competențelor descentralizate	proiecte/instrumente implementate de autoritățile administrației publice locale pentru dezvoltarea capacității instituționale necesare exercitării eficiente a competențelor descentralizate.	Permanent	Proprii și fonduri structurale	- Autoritățile administrației publice locale

STATUL PROACTIV. STRATEGII TRANSVERSALE – CU ROL CATALIZATOR PENTRU STABILITATEA STATULUI ROMÂN

Există la momentul de față în sectorul public românesc cel puțin 3 strategii sau proiecte de strategie elaborate și agreate la nivel instituțional și cu potențial impact trans-sectorial semnificativ. Acestea sunt: proiectul de strategie privind competitivitatea României, strategia de dezvoltare teritorială a României și strategia de dezvoltare durabilă a României.

Toate cele trei strategii menționate mai sus pot fi definite ca fiind expresii ale unui stat proactiv. Acestea au la bază o abordare colaborativă și o perspectivă integrată, vizând fiecare dintre ele, drept componentă fundamentală, stabilitatea statului român și eficientizarea instituțiilor acestuia în vederea atingerii obiectivelor formulate pe termen mediu și lung.

SDTR – ROMÂNIA POLICENTRICĂ 2038. COEZIUNE ȘI COMPETITIVITATE TERITORIALĂ, DEZVOLTARE ȘI ȘANSE EGALE PENTRU OAMENI

Strategia de dezvoltare teritorială a României (SDTR) este documentul programatic pe termen lung prin care sunt stabilite liniile directoare de dezvoltare teritorială a României, bazat pe un concept strategic, precum și direcțiile de implementare pentru o perioadă de timp de peste 20 de ani, la scară regională, interregională, națională, cu integrarea aspectelor relevante la nivel transfrontalier și transnațional (art. 14, alin (3) în conformitate cu Legea nr. 350/2001)⁷².

Fie că este vorba despre politicile sectoriale de mediu, transport, agricultură, educație, sănătate sau alte domenii, deciziile de politică publică produc efecte la nivelul teritoriului și, implicit, asupra vieților oamenilor. Pentru ca efectele politicilor să devină convergente, este necesar ca deciziile publice să ia în considerare teritoriul, transformând particularitățile locale sau regionale în politici integrate teritorial. Teritoriul generează imaginea globală care poate contribui semnificativ la fundamentarea deciziilor de politică publică.

În acest context, SDTR reprezintă una dintre prioritățile Guvernului României pentru anul 2016 stabilite prin Programul Anual de Lucru al Guvernului României, având o contribuție semnificativă la realizarea obiectivelor din programul de guvernare prin fundamentarea politicilor sectoriale și programelor guvernamentale. Totodată, aceasta stabilește cadrul strategic de dezvoltare a teritoriului României pentru orizontul de timp 2038, necesar pentru sprijinirea și direcționarea procesului de dezvoltare teritorială la nivel național, cu scopul valorificării oportunităților și a nivelului de dezvoltare al fiecărui teritoriu.

⁷² Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia de Dezvoltare Teritorială a României*, www.mdrap.ro/userfiles/sdtr/strategia_dezvoltare.doc

Un stat puternic și proactiv, care funcționează într-un context global tot mai puternic structurat și integrat, nevoia planificării reprezintă o prioritate majoră care trebuie adresată în profunzime. Necesitatea planificării crește odată cu:

- Numărul domeniilor sectoriale implicate (domeniile relevante ale dezvoltării unui stat, sectoarele de activitate aferente acestora, reflectate în structura guvernamentală și în sistemul agențiilor naționale);
- Gradul de complexitate al ierarhizării sistemului (local, zonal, județean, regional, național, transfrontalier, transnațional);
- Nivelul de integrare a relațiilor orizontale (sectoriale: demografic, social, economic, accesibilitate fizică, mediu etc.) și verticale (local, zonal, județean, regional, național, transfrontalier, transnațional);
- Dinamica schimbării (viteza schimbării, ariile pe care schimbările acționează, nivelul de impact, substanța/domeniile afectate de impact, gradul de interferență/ sinergie dintre acestea etc.) și natura schimbărilor (crize/ riscuri/ schimbări naturale geografice, tehnologice, sociale, demografice, economice, politice, climatice etc.);

Strategia de dezvoltare teritorială a României (SDTR) este documentul programatic pe termen lung prin care sunt stabilite liniile directoare de dezvoltare teritorială a României, bazat pe un concept strategic, precum și direcțiile de implementare pentru o perioadă de timp de peste 20 de ani, la scară regională, interregională, națională, cu integrarea aspectelor relevante la nivel transfrontalier și transnațional (art. 14, alin (3) în conformitate cu Legea nr. 350/2001)⁷³.

Fie că este vorba despre politicile sectoriale de mediu, transport, agricultură, educație, sănătate sau alte domenii, deciziile de politică publică produc efecte la nivelul teritoriului și, implicit, asupra vieților oamenilor. Pentru ca efectele politicilor să devină convergente, este necesar ca deciziile publice să ia în considerare teritoriul, transformând particularitățile locale sau regionale în politici integrate teritorial. Teritoriul generează imaginea globală care poate contribui semnificativ la fundamentarea deciziilor de politică publică.

În acest context, SDTR reprezintă una dintre prioritățile Guvernului României pentru anul 2016 stabilite prin Programul Anual de Lucru al Guvernului României, având o contribuție semnificativă la realizarea obiectivelor din programul de guvernare prin fundamentarea politicilor sectoriale și programelor guvernamentale. Totodată, aceasta stabilește cadrul strategic de dezvoltare a teritoriului României pentru orizontul de timp 2038, necesar pentru sprijinirea și direcționarea procesului de dezvoltare teritorială la nivel național, cu scopul valorificării oportunităților și a nivelului de dezvoltare al fiecărui teritoriu.

- Un stat puternic și proactiv, care funcționează într-un context global tot mai puternic structurat și integrat, nevoia planificării reprezintă o prioritate majoră care trebuie adresată în profunzime. Necesitatea planificării crește odată cu:

⁷³ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia de Dezvoltare Teritorială a României*, www.mdrap.ro/userfiles/sdtr/strategia_dezvoltare.doc

- Numărul domeniilor sectoriale implicate (domeniile relevante ale dezvoltării unui stat, sectoarele de activitate aferente acestora, reflectate în structura guvernamentală și în sistemul agențiilor naționale);
- Gradul de complexitate al ierarhizării sistemului (local, zonal, județean, regional, național, transfrontalier, transnațional);
- Nivelul de integrare a relațiilor orizontale (sectoriale: demografic, social, economic, accesibilitate fizică, mediu etc.) și verticale (local, zonal, județean, regional, național, transfrontalier, transnațional);
- Dinamica schimbării (viteza schimbării, ariile pe care schimbările acționează, nivelul de impact, substanța/domeniile afectate de impact, gradul de interferență/ sinergie dintre acestea etc.) și natura schimbărilor (crize/ riscuri/ schimbări naturale geografice, tehnologice, sociale, demografice, economice, politice, climatice etc.).

Nivelul de complexitate a răspunsului la provocările dezvoltării depind de diversitatea factorilor relevanți implicați, de capacitatea instituțională și profesională, instrumentarului tehnic, managerial și resursele disponibile. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice este în prezent organismul guvernamental capabil să concentreze, în actuala configurație, următoarele categorii de responsabilități și instrumente pentru dezvoltarea sustenabilă, competitivă și incluzivă a României și deci să implementeze o asemenea strategie:

- Forța organizării performante a administrației publice și a cooperării cu teritoriul național pentru dezvoltarea competitivă, armonioasă și prosperă a României; în acest sens, colaborarea cu structuri asociative ale autorităților locale și cu cele ale specialiștilor din cadrul administrației publice constituie o prioritate pentru minister;
- Instrumentarul de finanțare a creșterii capacității administrative și performanțelor profesionale în administrația publică prin POCA;
- Forța planificării strategice a dezvoltării locale și teritoriale (inclusiv asigurarea bazei de date aferente), adică: a localităților urbane și rurale, a sistemelor de asocieri între localități, a județelor, a regiunilor, a zonelor periferice, a zonelor protejate natural și cultural, a zonelor aflate în crize de dezvoltare (Valea Jiului) etc. De asemenea, contribuie alături de actorii relevanți în planificarea dezvoltării zonelor transfrontaliere, a zonelor de mare anvergură teritorială (ex: regiunea Dunării, regiunea Carpatică, zona Vișegrad 4+2 etc) etc.
- Instrumentele instituționale privind asigurarea condițiilor de bază pentru abordarea implementării: ANCP, ISC, ANRSCUP;
- Instrumentarul de implementare a planurilor de dezvoltare: programele de finanțare a lucrărilor publice din fonduri naționale: PNDL, programele adresate investițiilor de interes public și social, de construcții de locuințe și reabilitare termică etc;

- Structurile de operaționalizare competente, deținând o lungă și diversă experiență: CNI, ANL;
- Programele operaționale adresate dezvoltării urbane, regionale, interregionale și cooperării teritoriale prin care se derulează finanțările europene.
- SDTR este prin urmare documentul care stă la baza întregului sistem de planificare spațială (amenajarea teritoriului și urbanism) la nivel național fundamentând documentele strategice de nivel regional, județean și local (strategii de dezvoltare teritorială, planuri de amenajarea teritoriului, planuri de dezvoltare regională) și documentațiile operaționale (planuri de urbanism), precum și celelalte strategii de dezvoltare de la nivel național cu relevanță și impact teritorial. Este un instrument care poate contribui semnificativ la asigurarea unei bune guvernante, sprijinind realizarea unui proces de decizie publică bine fundamentat, mult mai riguros și mult mai predictibil pentru oameni⁷⁴.

Strategia de dezvoltare teritorială conține două categorii de prevederi:

- **Prevederi strategice** care orientează procesul de dezvoltare și furnizează reperele strategice de dezvoltare ale teritoriului național pentru orizontul de timp 2038 (viziune strategică, 5 obiective generale, 18 obiective specifice și 10 linii directoare de planificare).
- Liniile directoare de planificare influențează direct procesul de planificare teritorială, la confluența nivelelor strategic și operațional, aliniind obiectivele, politicile și programele cu priorități aplicate la nivel teritorial. Liniile directoare de planificare sunt elemente obligatorii care vor fi preluate fără modificări în toate documentațiile de planificare spațială (strategice și operaționale) la nivel național. Liniile directoare de planificare sunt independente de orice alt element al SDTR și se aplică indiferent de structura și obiectivele acesteia, fiind echivalentul unui cadru minimal de planificare teritorială și urbană.
- **Prevederi operaționale** prin intermediul cărora sunt operaționalizate prevederile strategice. Acestea au rolul de a arăta modul prin care pot fi realizate viziunea de dezvoltare și obiectivele SDTR. Astfel, prevederile operaționale reprezintă „instrumente operaționale” de realizare a prevederilor strategice ale SDTR, ele fiind reprezentate la nivel național și zonal.

Prevederile palierului operațional de la nivelul SDTR sunt următoarele:

- **Măsuri teritoriale la nivel național** – aceste măsuri teritoriale țintesc întreg teritoriul național sau anumite teritorii cu specific geografic și corespund celor 3 categorii de sisteme teritoriale analizate, respectiv: sistemul teritorial conectiv; sistemul teritorial al așezărilor umane; sistemul teritorial al componentelor naturale.

---

⁷⁴ Idem

- **Măsuri teritoriale integrate la nivel zonal** – acestea țintesc anumite zone de la nivelul teritoriului, precum: zone urbane, zone rurale, zone transfrontaliere, zona costieră, zone montane și zone în declin demografic sau economic. Măsurile teritoriale integrate la nivel zonal se declină în tipuri de acțiuni și exemple de proiecte strategice în următoarea succesiune ierarhică: acțiuni – aceste prevederi operaționale reprezintă, după caz, un proiect generic (ex. renovarea centrelor istorice) și exemple de proiecte – reprezintă expresia teritorială a acțiunilor, acestea fiind localizate teritorial la nivel de unitate administrativă. Exemplele de proiecte nu sunt evidențiate la nivel de perimetru, soluțiile tehnice finale și amplasamentul lor urmând a fi stabilite prin planurile urbanistice și alte documentații tehnice specifice și evaluate ulterior în conformitate cu legislația specifică de mediu.

Teritoriul este cadrul și teritorială este monitorizarea aspectelor cruciale ale dezvoltării naționale:

- **Dezvoltarea socială** (demografie, aspecte sociale, educația, sănătatea, asistența socială, comunitățile, administrația publică etc.)
- **Dezvoltarea economică** (resursele de dezvoltare, accesibilitatea fizică, capitalul uman, structurile de clustere, activitățile economice, rețelele de acces la informații etc.)
- **Dezvoltarea teritoriului** (rețeaua de localități, rețeaua de infrastructuri de transport, rețeaua de utilități, zone urbane funcționale, dezvoltarea rurală, cadrul natural, riscurile teritoriale, dezvoltarea regională, zonală, transfrontalieră, euroregională, în context internațional, zone speciale, zone periferice, zone montane, zone naturale protejate etc.)

Viziunea SDTR privind teritoriul național se conturează astfel: România în 2038 este o țară cu un teritoriu funcțional, administrat eficient, care asigură condiții atractive de viață și locuire pentru cetățenii săi, cu un rol important în dezvoltarea zonei de sud-est a Europei.

În ceea ce privește obiectivele generale privind dezvoltarea teritoriului național pentru orizontul 2038 stabilite în cadrul strategiei acestea sunt:

1. Asigurarea unei integrări funcționale a teritoriului național în spațiul european prin sprijinirea interconectării eficiente a rețelelor energetice, de transporturi și broadband;
2. Creșterea calității vieții prin dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și a serviciilor publice în vederea asigurării unor spații urbane și rurale de calitate, atractive și incluzive;
3. Dezvoltarea unei rețele de localități competitive și coezive prin sprijinirea specializării teritoriale și formarea zonelor urbane funcționale;
4. Protejarea patrimoniului natural și construit și valorificarea elementelor de identitate teritorială;
5. Creșterea capacității instituționale de gestionare a proceselor de dezvoltare teritorială.

Obiective specifice ale SDTR, pornind de la cele 5 obiective generale prezentate mai sus sunt grupate astfel⁷⁵:

OG. 1 Asigurarea unei integrări funcționale a teritoriului național în spațiul european prin sprijinirea interconectării eficiente a rețelelor energetice, de transporturi și broadband.

Având în vedere rolul important pe care îl poate avea România în spațiul european, precum și pentru a situa țara noastră pe o traiectorie de dezvoltare durabilă și competitivă, integrarea funcțională a teritoriului național în spațiul european este un obiectiv important pentru orientarea politicilor investiționale cu impact teritorial. Acest obiectiv general este adus la îndeplinire printr-o serie de obiective specifice (OS), care fixează un cadru comun de implementare a strategiei.

OS 1.1 Dezvoltarea unei rețele de transport eficientă și diversificată, capabilă să asigure gestionarea fluxurilor de oameni și mărfuri generate de schimburile economice între teritoriul național și piețele din spațiul european;

OS 1.2 Dezvoltarea și extinderea infrastructurii portuare și aeroportuare, precum și a legăturii acestora cu centrele urbane naționale în scopul consolidării poziției României de nod logistic regional.

OS 1.3 Consolidarea infrastructurii de transport a energiei și conectarea acesteia la proiectele pan-europene cu impact regional și național.

OG. 2 Creșterea calității vieții prin dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și serviciilor publice în vederea asigurării unor spații urbane și rurale de calitate, atractive și incluzive

În plan național, un obiectiv principal urmărit de SDTR constă în dezvoltarea unei rețele de localități complet echipată cu infrastructură tehnico-edilitară și eficient interconectată în scopul asigurării unor spații urbane și rurale de calitate, atractive și incluzive.

Starea teritoriului la nivelul anului 2016 este caracterizată încă de disparități profunde în ceea ce privește echiparea localităților cu infrastructură tehnico-edilitară. Totodată, slaba accesibilitate către marile orașe sau în zonele rurale și montane reprezintă elemente care adâncesc aceste disparități de la nivelul teritoriului.

O altă problemă ce necesită a fi semnalată este dată de distribuția și accesul la servicii sociale a comunităților din anumite arii geografice.

Pentru orizontul de timp 2038, SDTR stabilește un set de obiective specifice cu rol în reducerea disparităților în ceea ce privește accesul populației la infrastructura de utilități publice, la servicii sociale de calitate și îmbunătățirea conectivității la nivelul teritoriului național.

OS 2.1 Asigurarea unei echipări complete cu infrastructură de utilități publice a localităților urbane și rurale;

⁷⁵ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia de Dezvoltare Teritorială a României*, www.mdrap.ro/userfiles/sdtr/strategia_dezvoltare.doc

OS 2.2 Asigurarea unei accesibilități crescute la nivelul teritoriului și a unei conectivități eficiente între orașele mari și zona urbană funcțională;

OS 2.3 Creșterea atractivității spațiilor urbane și rurale prin îmbunătățirea funcțiilor rezidențiale, dezvoltarea unor spații publice de calitate și a unor servicii de transport adaptate nevoilor și specificului local;

OS 2.4 Furnizarea unor servicii sociale de calitate prin asigurarea unei diversificări a acestor servicii la nivelul teritoriului și îmbunătățirea gradului de acces a populației.

OG. 3 Dezvoltarea unei rețele de localități competitive și coezive prin sprijinirea specializării teritoriale și formarea zonelor funcționale urbane.

Localitățile din România dispun de o varietate de resurse naturale și antropice, care pun în valoare potențialul acestora de dezvoltare. De la peisaje rurale unice, la patrimoniul urban cu identitate arhitecturală deosebită pentru spațiul european sau resurse ale solului și subsolului conturează elementele de avantaj competitiv al teritoriului național.

Toate aceste caracteristici, împreună cu capitalul uman, au dat naștere la activități economice specifice potențialului local, legătura cea mai evidentă dintre potențialul natural și activitățile economice locale fiind exemplificată de activitățile turistice.

Dincolo de potențialul natural al localităților, un rol foarte important în conturarea activității economice a acestora este dat de potențialul localităților ce rezultă din capitalul uman acumulat, infrastructura industrială existentă (ex. parcuri industriale și tehnologice), care contribuie la dezvoltarea unui profil economic al localității. Aceste dotări de infrastructură, multe din ele moștenite din perioada comunistă și transformate în spații noi cu altă destinație economică, reprezintă elemente de potențial care, împreună cu alți factori, precum profilul instituțiilor educaționale sau forța de muncă existentă, determină conturarea unui anumit tip de activitate economică.

Astfel de activități economice sunt reprezentate de industria de automobile foarte prezentă pe teritoriul României.

OS 3.1 Dezvoltarea unor centre urbane specializate și inteligente cu vocație de poli internaționali și racordarea lor eficientă la rețeaua urbană europeană;

OS 3.2 Încurajarea dezvoltării zonelor urbane funcționale în jurul orașelor cu rol polarizator la nivelul teritoriului;

OS 3.3 Consolidarea rolului localităților rurale cu potențial de polarizare în scopul asigurării unei accesibilități crescute a populației rurale la servicii de interes general;

OS 3.4 Sprijinirea dezvoltării sistemelor urbane și axelor de dezvoltare de la nivelul teritoriului prin asigurarea unor intervenții integrate teritoriale.

OG 4 Protejarea patrimoniului natural și construit și valorificarea elementelor de identitate teritorială.

Patrimoniul natural și cultural este format din zone terestre, maritime și fluviale, conținând valori naturale constituite din ecosisteme, parcuri, rezervații și rezerve naturale, valori culturale formate din obiective culturale și situri arheologice.

Protejarea patrimoniului natural și construit și valorificarea elementelor de unicitate și identitate reprezintă condiții esențiale pentru realizarea unei dezvoltări durabile a teritoriului național.

Din cele 198 habitate naturale inventariate pe continentul european (dintre care 65 prioritare), în România se regăsesc 94 (23 prioritare), iar din cele 14 biomiuri identificate la nivel mondial, 5 se află în România. În anul 2011 existau 978 arii naturale protejate de interes național, dintre care 64 încadrate în categoria I. La nivel internațional au fost declarate: trei Rezervații ale Biosferei (Delta Dunării, Retezat, Pietrosul Rodnei) și opt Situri Ramsar (Delta Dunării, Insula Mică a Brăilei, Lunca Mureșului, Complexul Piscicol Dumbrăvița, Lacul Techirghiol, Parcul Natural Porțile de Fier, Tinovul Poiana Stampei, Parcul Natural Comana). Ca parte a siturilor NATURA 2000, în anul 2007, în România au fost desemnate 273 situri de importanță comunitară și 108 arii de protecție specială avifaunistică.

Ca zone de protecție și de interes special, Delta Dunării este cea mai extinsă zonă umedă din Europa cu o suprafață de 5 050 km² (din care 4 340 pe teritoriul României) și este o rezervație a biosferei de interes mondial, beneficiind de atenție și monitorizare specială din partea UNESCO. Din păcate, toate zonele protejate sunt încă supuse intervențiilor antropice, dar și schimbărilor climatice și se constituie ca puncte vulnerabile ce necesită atenție specială.

România are un patrimoniu cultural-istoric și etno-folcloric de mare valoare și atractivitate turistică. În total există 29 540 de obiective de patrimoniu, înscrise în Lista monumentelor istorice a MCPN și 8 situri înscrise pe lista patrimoniului mondial UNESCO.

Din punct de vedere al indicelui vitalității culturale locale, la nivel național, primul loc îl ocupă municipiul Cluj-Napoca, cu un indice de vitalitate culturală de 1,09, urmat de Sibiu, cu 0,88, Sfântu Gheorghe – 0,86, Timișoara – 0,84, Alba Iulia – 0,57, Iași – 0,56, Bistrița – 0,52. Orașele mari (București, Cluj-Napoca, Timișoara, Oradea, Constanța, Sibiu) întrunesc condițiile cele mai avantajoase dezvoltării produselor culturale.

OS 4.1 Protejarea patrimoniului și promovarea măsurilor de regenerare a capitalului natural.

OS 4.2 Protejarea și reabilitarea patrimoniului construit în scopul conservării identității naționale și creșterii atractivității spațiilor culturale cu potențial turistic deosebit.

OS 4.3 Reducerea vulnerabilității zonelor supuse riscurilor naturale.

OS 4.4 Asigurarea echilibrului în dezvoltarea mediului rural și urban prin protejarea resurselor funciare agricole și forestiere și limitarea extinderii intravilanului localităților.

OG 5 Creșterea capacității instituționale de gestionare a proceselor de dezvoltare teritorială.

Dimensiunea administrativă reprezintă cadrul de implementare a acțiunilor rezultate din procesul de planificare a dezvoltării teritoriului național și de mobilizare a factorilor interesați spre atingerea obiectivelor strategice. Vectorul care pune în mișcare cumulul de acțiuni strategice în scopul dezvoltării teritoriului național este dat de necesitatea asigurării interesului național și de promovarea principiilor de bună guvernare, dezvoltare durabilă și participare publică. Punerea în valoare a acestor principii în perspectiva implementării SDTR presupune elaborarea unui cadru de implementare având la bază o abordare integrată a procesului de dezvoltare a teritoriului, dar și o schimbare de viziune asupra modalității de abordare a proceselor de dezvoltare și asupra factorilor care determină dezvoltarea.

Astfel, SDTR pune un accent deosebit în procesul de planificare pe spații coerente de dezvoltare caracterizate de interacțiuni puternice bazate pe schimburi socio-economice, precum axe de dezvoltare, zone urbane funcționale și sisteme urbane, fapt ce presupune diversificarea formelor de guvernare și consolidarea structurilor de cooperare de la nivelul teritoriului.

Această nouă perspectivă de dezvoltare presupune depășirea frontierelor administrative, afirmând necesitatea unei mai mari disponibilități din partea diferitelor niveluri de guvernare de a coopera și de a coordona acțiuni pentru realizarea unor obiective comune. În plus, aceasta corespunde noului obiectiv de coeziune teritorială introdus de Tratatul de la Lisabona, care recunoaște că la nivel european nu se poate realiza o coeziune economică și socială în lipsa punerii unui accent mai puternic pe impactul teritorial al politicilor UE.

Transpus la nivelul Strategiei de dezvoltare teritorială, obiectivul de consolidare a capacității de gestiune a proceselor de dezvoltare este adus la îndeplinire prin următoarele obiective specifice:

OS 5.1 Consolidarea capacității structurilor de guvernare la niveluri multiple și diversificarea formelor de cooperare între structurile administrației publice.

OS 5.2 Consolidarea instrumentelor de planificare spațială și a instituțiilor cu rol în gestionarea și planificarea proceselor de dezvoltare a teritoriului (sau de amenajare a teritoriului).

OS 5.3 Consolidarea capacității de cooperare și planificare în domeniul transfrontalier și transnațional.

Un element de plus-valoare, cu aplicabilitate directă, pe care Strategia de dezvoltare teritorială a României îl propune pentru perioada următoare este Observatorul Teritorial. Strategia de Dezvoltare Teritorială a României 2038 este însoțită de acest Observator Teritorial⁷⁶ ca instrument de fundamentare științifică și

⁷⁶ Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Strategia de Dezvoltare Teritorială a României*, www.mdrap.ro/userfiles/sdtr/strategia_dezvoltare.doc

tehnică în timp real a strategiilor sectoriale și integrate, a politicilor aferente, a programelor de finanțare și pachetelor de proiecte prioritare care decurg din acestea. Acest instrument:

- constituie tabloul de bord al dezvoltării României, care furnizează datele privind dinamica teritoriului în toate domeniile, tendințele și riscurile teritoriale, capitalul teritorial în ansamblul său, în sprijinul factorilor tehnici, pentru fundamentarea scenariilor de dezvoltare a României, precum și în sprijinul factorilor de decizie, pentru fundamentarea deciziilor, selectării scenariilor etc.;
- scurtează la 25% timpul elaborării auditului teritorial (situația existentă și tendințe) la nivel de PUG-uri (265 de orașe și 2686 de comune), PATJ-uri (41 județe și București) etc., prin asigurarea datelor necesare și posibilităților practic nelimitate oferite de instrumentele de analiză;
- contribuie la scăderea în mod corespunzător a volumului costurilor pentru elaborarea acestor documentații;
- contribuie la creșterea eficienței în elaborarea documentațiilor de planificare locală și teritorială, a răspunsului dat prin planuri la dinamica dezvoltării teritoriului.

Parteneriatul Național privind Dezvoltarea Teritoriului. Prin Ordinul Ministrului dezvoltării regionale și administrației publice nr. 2816 din 27.10.2016 pentru Constituirea Parteneriatului Național privind Dezvoltarea Teritoriului a fost creat un parteneriat național necesar abordării integrate și intersectoriale a temelor strategice de dezvoltare a teritoriului României. Parteneriatul se realizează prin participarea autorităților administrației publice centrale și locale, a structurilor asociative ale sectorului privat, a structurilor instituționale și asociative ale mediului tehnic, universitar și de cercetare, la activități și acțiuni comune cu relevanță pentru dezvoltarea teritorială a României, sub diversele sale aspecte.

În acest context, pornind de la o abordare colaborativă în implementarea strategiei, **principalele categorii de instituții identificate ca relevante** pentru implementarea documentelor privind dezvoltarea teritorială sunt:

- Administrația publică centrală, reprezentată de: ministerele implicate în implementarea documentelor privind dezvoltarea teritorială; agenții naționale, instituții naționale etc.
- Administrația publică locală, reprezentată de: structurile asociative ale administrației publice; structuri asociative de cooperare și de dezvoltare teritorială.
- Instituțiile și structurile asociative ale mediului academic, universitar, de cercetare-dezvoltare-inovare și profesional, relevante pentru planificarea dezvoltării teritoriale, reprezentate de: Academia Română, institutele naționale de cercetare-dezvoltare-inovare; structurile asociative ale universităților și rectorilor; asociațiile profesionale ale arhitecților și urbanistilor implicați în proiectare/cercetare din domeniul urbanismului și amenajării teritoriului și din

administrație; asociațiile profesionale ale geografilor, sociologilor, ecologilor, altor profesioniști din domenii relevante pentru dezvoltarea teritoriului; asociațiile inginerilor proiectanți în domeniul construcțiilor, urbanismului și amenajării teritoriului; universitățile/facultățile de arhitectură, urbanism, geografie, ingineria mediului, construcții, administrație publică;

- Mediul de afaceri, reprezentat de: asociațiile patronatelor/firmelor de construcții, producători, importatori de materiale și echipamente de construcții, ale IMM-urilor din domeniu, ale clusterelor de activități etc.; organizații naționale care reprezintă mediul de afaceri.

În ceea ce privește capacitatea administrativă, SDTR surprinde faptul că în România au fost elaborate numeroase strategii de dezvoltare locală, planuri strategice de dezvoltare socio-economică, master-planuri de turism sau strategii naționale pentru diverse sectoare. Aproape fiecare instituție publică are o strategie elaborată și aprobată oficial în ultimii 5 ani. Impactul teritorial nu este același pentru orice domeniu de planificare – sectorul transporturilor, este mult mai relevant pentru teritoriu decât, de exemplu, o strategie în sectorul justiției. Teritoriul este atât bază pentru o cunoaștere reală a fenomenelor concrete, cât și vector de integrare prin însăși natura sa, deoarece la nivelul teritoriului se întâlnesc toate sectoarele societății – educație, sănătate, mediu, energie etc. Documentațiile de amenajarea teritoriului, deși prin definiție au un caracter strategic, nu sunt în fapt expresia asumării unor programe publice decât în rare cazuri, ci exerciții care încorporează cunoștințe specifice tehnice, dar nu demonstrează acoperirea zonei de management și administrație publică. Planificarea strategică teritorială necesită o corelare între argumentul tehnic și voința politică.

Necesitatea consolidării planificării teritoriale a fost subliniată în numeroase studii și documente cu caracter strategic. Pentru evidențierea urgenței reformei și consolidării sistemului de planificare teritorială putem avea în vedere multiplele efecte negative înregistrate în ultima perioadă pe fondul lipsei de reglementare, monitorizare și implementare a unor planuri de dezvoltare sustenabile. Astfel, de exemplu, din 1990 până în 2008 suprafața intravilanelor localităților a crescut cu 70%. Această dezvoltare spațială a ariilor urbane nu se corelează însă cu evoluția ponderii populației urbane (aceasta fiind aflată în stagnare și chiar în declin).

Potrivit Strategiei menționate anterior, majoritatea comunelor sau orașelor mici manifestă o capacitate administrativă redusă de a gestiona eficient propriul buget de venituri și cheltuieli, de a corela resursele financiare alocate cu planificarea strategică și de a identifica și exploata surse generatoare de venituri proprii suplimentare. (Anexa 1, 2, 3).

Totodată, modul de furnizare a serviciilor publice locale este strâns legat de gradul de autonomie a structurilor administrației locale – cu cât puterea de decizie asociată cu venituri proprii este mai mare la nivel local, cu atât puterea de a răspunde necesităților cetățenilor este mai mare.

Dacă viziunea SDTR fixează reperele de dezvoltare pentru teritoriul național în orizontul de timp 2038, iar scenariul de dezvoltare arată care sunt mijloacele

pentru a atinge acest deziderat de dezvoltare, subcapitolul de față subliniază care este modelul care poate sta la baza politicilor de dezvoltare, oferind cadrul de orientare și ierarhizare a diferitelor politici investiționale cu relevanță deosebită pentru dezvoltarea teritoriului național.

Datele la nivel mondial indică faptul că dezvoltarea unui anumit teritoriu este în mod inerent dezechilibrată, respectiv unele regiuni se dezvoltă mai repede decât altele. În aproape toate țările aflate în curs de dezvoltare, oamenii și firmele au tendința de a se concentra într-un număr mai mare sau mai mic de orașe, iar aceste orașe devin motoare economice pentru întreg teritoriul. Răspunsul clasic la această dezvoltare a constat în promovarea unui set de politici de dezvoltare care să remedieze aceste dezechilibre, inițind investiții publice în zonele defavorizate și încercând să redirecționeze capitalul privat dinspre zonele de vârf către cele cu lacune. După cum arată rezultatele economice, astfel de programe au rareori rezultatele așteptate. Încercarea de a echilibra dezvoltarea poate avea chiar un efect opus. Astfel, noua abordare de promovare a dezvoltării teritoriului are la bază noi repere de analiză, considerând faptul că politicile de dezvoltare ar trebui să încurajeze zonele urbane cu potențial și să susțină dezvoltarea acestora, în detrimentul măsurilor ce au ca scop uniformizarea proceselor de dezvoltare de la nivelul teritoriului.

După cum o arată performanțele țărilor dezvoltate, creșterea din zonele de vârf se difuzează de obicei și asupra restului țării, mai întâi către împrejurimile imediate, apoi, treptat, și către celelalte. Aceste zone de vârf sunt adesea cele care oferă cele mai multe oportunități, precum: acces la educație superioară, slujbe, oameni și firme. Prin urmare, factorii de decizie trebuie să încurajeze accesul la aceste locuri. Pentru oamenii care locuiesc deja într-o zonă cu o performanță economică ridicată, accesul la oportunități poate fi simplificat printr-un bun sistem de transport în public, conectarea sectoarelor cu perspective mai reduse la sectoarele centrale performante.

Investițiile cheie în infrastructură sunt esențiale pentru a facilita o mai mare mobilitate a oamenilor, capitalului și ideilor, acestea trebuind realizate după o atentă evaluare a costurilor estimate și a beneficiilor preconizate. Fiecare investiție făcută ar trebui să aibă la bază o nevoie, estimată în urma analizei și cercetării atente – ar trebui să poată conta pe date și fapte puternice și să fie monitorizată continuu pentru a se asigura că efectele dorite sunt, într-adevăr, realizate.

Investițiile publice au un rol important în modelarea alegerilor oamenilor privitoare la locul de muncă sau de viață. În conformitate cu estimările Băncii Mondiale, nevoile de investiții în sectoare cheie la nivelul României depășesc suma de 125 de miliarde de euro.

Având în vedere necesarul de investiții în vederea finanțării lucrărilor care pot contribui la atingerea obiectivelor de coeziune și competitivitate este necesară o mai bună corelare, coordonare, prioritizare și monitorizare a tuturor investițiilor publice finanțate prin fonduri naționale și europene. În acest sens SDTR asigură

dimensiunea teritorială a acestui proces de coordonare și monitorizare a investițiilor care trebuie realizate la nivel național, pentru toate tipurile de teritorii, pe un orizont de timp de peste 20 de ani.

În acest sens este necesară planificarea multi-anuală în mod coordonat a tuturor investițiilor publice prin care să se asigure o continuitate, o sinergie și un impact cumulat la nivelul teritoriului național. Un astfel de model de planificare multi-anuală pe obiectivele de finanțare relevante pentru politicile comunitare a fost elaborat de către Banca Mondială și poate fi avut în vedere pentru realizarea și implementarea la nivel național a unui astfel de instrument (Anexa 4).

ROMÂNIA COMPETITIVĂ – UN PROIECT PENTRU O DEZVOLTARE ECONOMICĂ SUSTENABILĂ

„România competitivă” este o strategie de creștere a competitivității României pornind de la o viziune nouă, colaborativă și care vizează consensul la nivel societal și politic. Principalul obiectiv al proiectului îl reprezintă realizarea cât mai rapidă a convergenței, în cazul României, cu nivelul mediu de trai din Uniunea Europeană.

Dintre posibilitățile indicatori ai convergenței, proiectul s-a concentrat pe nivelul Produsului Intern Brut/locuitor (exprimat la Paritatea Puterii de Cumpărare), obiectiv care se bucură deja de consensul societal necesar⁷⁷. Grupul de lucru, constituit la inițiativa Guvernului, sub înaltul patronaj al Președinției României și beneficiind de implicarea semnificativă a Băncii Naționale a României și sprijinul Academiei Române, a unor companii din mediul privat, precum și a unor reprezentanți ai societății civile, a efectuat, în primul trimestru al anului 2016, o analiză a domeniilor care pot contribui la creșterea sustenabilă a PIB. A rezultat că în acest scop este nevoie de o mai bună valorificare a factorilor care intră în componența PIB potențial – capital, forță de muncă, productivitate – ca singură cale de majorare în mod sustenabil a creșterii economice de la 3% spre 5% anual. Aceasta ar putea duce România la un nivel al PIB/ locuitor de circa 75% din media UE în anul 2025 (de la 57% în prezent). De asemenea, în urma unor serii de consultări tematice la care au participat peste 560 de experți pe diverse domenii, a rezultat varianta finală a proiectului care prezintă un număr 44 obiective și 127 măsuri, cumulând un buget total de 18 miliarde euro, pentru cele 16 domenii prioritare identificate⁷⁸:

- Debirocratizarea (simplificarea procedurilor administrative)
- Agricultură
- Achiziții publice

⁷⁷ Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu mediul de afaceri, *România Competitivă*, www.economie.gov.ro

⁷⁸ Idem

- Sănătatea
- Sectoarele Culturale și Creative
- Tehnologia informației și comunicațiilor
- Mobilitatea forței de muncă
- Educația
- Natalitatea
- Infrastructura de transport
- Cadastrul și Cartea Funciară
- Absorbția fondurilor structurale europene
- Eficiența energetică
- Capital autohton și investiții străine directe
- Piața de capital
- Cercetare, Dezvoltare, Inovare
- Turismul

Cele 16 domenii sunt grupate în cei 3 factori care contribuie la creșterea PIB-ului potențial⁷⁹:

1. Oameni: Educație, Sănătate, Natalitate, Mobilitatea forței de muncă
2. Productivitate: *Cercetare, dezvoltare, inovare; Agricultura; Sectoarele culturale și creative; Tehnologia informației și comunicațiilor; Turismul*
3. **Capital: Fonduri europene, Piața de capital, Capital autohton și investiții străine directe**

Acestora li se adaugă o serie de **Facilitatori: Infrastructura de transport, cadastrul, Debirocratizarea și Eficiența energetică.**

Bugetul indicat ca fiind necesar pentru implementarea în totalitate a acestei strategii, de 18 miliarde euro, reprezintă circa 10,7% din PIB aferent anului 2016, dar numai aproximativ 10% din PIB mediu aferent perioadei 2016–2020.

Strategia „România Competitivă” indică faptul că o creștere sănătoasă nu se mai poate face prin politici monetare, fiscale sau salariale care încurajează consumul, ci doar prin stimularea producției oriunde în România. „România competitivă” își propune modernizarea României prin creșterea calității instituționale și a competitivității economice pe post de surse indispensabile ale dezvoltării. România trebuie să-și extindă potențialul de creștere economică, astfel încât progresele să fie cât mai sustenabile. Performanțele economice depind nemijlocit de calitatea instituțiilor, adică a regulilor conform cărora întreprinzătorii își desfășoară activitatea. De aceea trebuie făcută o prioritate constantă din îmbunătățirea calității instituționale a mediului de afaceri. Nu doar mărirea impozitelor contează, ci și povara birocrăției, domnia legii, timpul și costurile cu obținerea de avize și autorizații. Politicile destinate mediului de afaceri au nevoie de soluții structurale, care să aducă transparență, predictibilitate și competitivitate.

⁷⁹ Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu mediul de afaceri, *România Competitivă*, www.economie.gov.ro

Un mediu de afaceri prietenos, favorabil investițiilor, este cheia progresului și dezvoltării durabile a României. În ceea ce privește dezvoltarea, „România competitivă” prevede măsuri care să deblocheze potențialul de dezvoltare în sectoare cheie ale economiei. Ideile din prezentul document sunt rezultatul unor dezbateri care au implicat actori instituționali, reprezentanți ai mediului de afaceri și ai societății civile.

Proiectul economic România Competitivă este în acord cu alte documente precum „Programul Național de Reformă și Programul de Convergență”; „Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani (2018–2038)”, Strategia de Dezvoltare Durabilă a României, strategiile sectoriale ale ministerelor și alte documente cu caracter strategic. Aspectele ce țin de dezvoltarea României competitive prin stimularea tranziției către economia verde vor fi elaborate separat în „Carta Albă a Economiei Verzi în România”.

Se poate remarca faptul că și în cadrul acestei strategii de dezvoltare economică, debirocratizarea reprezintă unul din domeniile abordate cu prioritate și tratată ca proces absolut necesar pentru fluidizarea și accelerarea schimburilor economice. Este nevoie de un concept integrat care să transforme „dialogul birocratic” într-unul funcțional pentru o democrație modernă. Măsurile vizează debirocratizarea continuă și rapidă a tuturor instituțiilor publice și reducerea costurilor totale impuse oamenilor de afaceri și IMM-urilor prin taxe administrative, precum cele pentru obținerea unei autorizații. Debirocratizarea este un proces extrem de complex, care trebuie armonizat și cu reforma administrației publice. Planul de reforme are la bază câteva principii fundamentale: simplificarea, integrarea, transparentizarea și digitalizarea.

Conform studiilor care stau la baza strategiei „România Competitivă”, se identifică o povară administrativă pentru mediul de afaceri, de aproximativ 3 miliarde euro, reprezentând peste 2% din PIB. România se află pe locul 55 din 189 în clasamentul global privind ușurința cu care o companie își poate plăti taxele. O firmă medie are de făcut 14 plăți de taxe anual, față de o medie regională de mai puțin de zece plăți⁸⁰.

Scorurile înregistrate pentru cele 10 elemente avute în vedere pentru stabilirea clasamentului Doing Business al Băncii Mondiale indică următoarea stare de fapt în cazul României:

- Locul 60/189 (demarea unei afaceri)
- Locul 136/189 (obținerea autorizației de construcție)
- Locul 174/189 (conectarea la rețeaua electrică)
- Locul 70/189 (înregistrarea proprietății)
- Locul 13/189 (obținerea unui credit)
- Locul 52/189 (protejarea investitorilor)
- Locul 134/189 (plata taxelor)

⁸⁰ Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu mediul de afaceri, *România Competitivă*, www.economie.gov.ro

- Locul 76/189 (comerț exterior)
- Locul 53/189 (aplicarea contractelor)
- Locul 99/189 (procedura de insolvență)

Indicele sarcinilor administrative generate de reglementări indică un scor 3,2 (din maxim 7) – locul 94/148 (Banca Mondială, Doing Business 2016).

Pornind de la aceste date, obiectivele și măsurile cuprinse în strategia „România Competitivă” privind debirocratizarea sunt congruente cu celelalte pachete de măsuri și strategii de reformă administrativă specifice și sunt formulate după cum urmează⁸¹:

Obiectivul 1. Debirocratizarea continuă și rapidă a tuturor instituțiilor publice (buget total: 450 milioane lei)

Ținte:

- Creșterea numărului de cetățeni care utilizează servicii de e-guvernare la 35 % până în 2020
- Creșterea numărului de cetățeni care returnează formulare completate la 20% până în 2020

Măsura 1. Dezvoltarea serviciilor de guvernare electronică și consolidarea ghișeelor unice online, precum punctul unic de contact electronic, ghișeul virtual de plăți, ghișeul unic pentru IMM-uri, în vederea facilitării interacțiunii dintre persoanele fizice și juridice cu instituțiile statului.

- Publicarea informațiilor și formularelor pe punctul unic de contact electronic de către ONRC, ANAF, MECRMA și operaționalizarea anumitor proceduri, astfel încât să crească, an de an, procentul transmiterii online a solicitărilor și declarațiilor;
- Înscrierea ANAF în www.ghiseul.ro și facilitarea plății cu cardul pentru persoane juridice prin www.ghiseul.ro;
- Dezvoltarea și promovarea www.immoss.ro ca portal unic pentru IMM-uri (eliminarea activităților paralele care pot crea confuzie în rândul publicului, cu atât mai mult cu cât găsim informații expirate sau contradictorii pe diferitele site-uri care pretind același lucru; recomandarea nu vizează desființarea acestora, ci doar ca din portalul național e-guvernare să fie un link către site-urile specializate pe IMM și mediul de afaceri, taxe și fiscalitate, registrul comerțului, portalul de comerț exterior etc.)

Măsura 2. Dezvoltarea interoperabilității și sistemului de comunicare a datelor între instituții și autorități publice, astfel încât beneficiarii serviciilor publice să poată opta pentru preluarea datelor și să nu mai fie necesară depunerea documentelor la fiecare instituție

- Adoptarea HG prevăzute de OUG nr. 41/2016, care să definească cadrul de schimb de date între instituții pe bază de consimțământ;

⁸¹ Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu mediul de afaceri, *România Competitivă*, www.economie.gov.ro

- Evaluarea de către Direcția de Coordonare a Tehnologiei Informației (CIO), în cadrul proiectului de interoperabilitate, a necesarului de infrastructură hardware și software, în vederea optimizării prețurilor de achiziție prin negociere de volum;
- Impunerea unor standarde comune de interoperabilitate, securitate și protecția datelor la nivel național, care să fie verificate prin intermediul Comitetului Tehnico-Economic pentru proiectele care se supun avizului;
- Adoptarea serviciilor online (cloud computing) de către administrațiile publice în vederea asigurării de capacități de stocare și putere de calcul la cerere, cu posibilitatea de a reduce / crește volumul serviciului în funcție de necesități, în condiții de implementare foarte rapidă și cu plata acestora în funcție de consum (pay as you go).

Măsura 3. Comunicarea online cu beneficiarii serviciilor și acceptarea documentelor semnate electronic și transmise prin mijloace electronice de persoane juridice de drept privat

- Dezvoltarea Spațiului Privat Virtual de către ANAF și extinderea tipului de documente care pot fi solicitate, respectiv depuse prin intermediul platformei;
- Notificarea via e-mail și transmiterea deciziilor de impunere sau a altor documente și prin poștă electronică, respectiv comunicarea cu ANAF și prin mijloace electronice;
- Acceptarea de către ANAF și alte instituții publice și a documentelor semnate electronic și transmise prin mijloace electronice, inclusiv adeverințe, în virtutea Regulamentului european 910/2014;
- Monitorizarea atentă și exigentă a punerii în aplicare a prevederilor OUG nr. 22 din 24.08.2016 pentru modificarea OUG nr.77/1999 privind unele măsuri pentru prevenirea incapacității de plată

Măsura 4. Simplificarea procedurilor interne din cadrul instituțiilor publice

- Inițierea de acte normative de modificare a reglementărilor legale în vigoare care au aprobat proceduri greoaie, stufoase și/sau care prevăd obligații birocratice (depunerea de documente în copie legalizată, depunerea acelorași documente la instituții diferite ale autorităților publice, depunerea de documente în mai multe exemplare, depunerea de documente exclusiv în format „pe hârtie” etc.);
- Eficientizarea formelor, metodelor și conținutului acțiunilor desfășurate pentru pregătirea profesională a salariaților instituțiilor publice.

Obiectivul 2. Reducerea costurilor totale impuse mediului de afaceri prin taxe administrative, precum cele pentru obținerea unei autorizații (Buget total: 675 milioane lei).

Măsura 1. Simplificarea punctuală a unor proceduri administrative de tipul celor cuantificate-identificate de Banca Mondială (raportul Doing Business), OECD și de analizele interne, și anume:

- Simplificarea procedurii de obținere a autorizației de construcție;

- Simplificarea gestiunii registrului zilierilor;
- Eliminarea adeverințelor prin preluarea datelor direct între instituțiile competente (ex: preluarea informațiilor despre veniturile persoanei direct de la ANAF, cu acordul și cu înștiințarea persoanelor în cauză)

Măsura 2. Facilitarea sistemelor de plată online a taxelor și tarifelor și de depunere online a declarațiilor, precum și simplificarea acestora.

- Diversificarea modalităților de plată puse la dispoziție de autoritățile publice (POS, internet banking, mijloace de plată online etc.);
- Simplificarea formularelor și depunerea lor online cu semnătură electronică;
- Comasarea taxelor și tarifelor.

Măsura 3. Reducerea costurilor și birocrăției pentru mediul de afaceri, având în vedere solicitările primite pe platforma www.maisimplu.gov.ro, www.ithub.gov.ro, respectiv consolidarea comunicării dintre ONRC și ANAF, astfel încât persoana juridică să depună aceleași documente o singură dată. În acest scop se vor implementa:

- Depunerea declarațiilor la oricare sediu ANAF;
- Transmiterea datelor între ANAF și ONRC astfel încât aceleași documente să nu mai fie depuse în ambele locuri.

Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României a fost elaborată în anul 2008 de către Guvernul României prin Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile și Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP). Această strategie complexă vizează orizonturi pe termen mediu și lung, mai exact intervalul de timp 2013 – 2020 – 2030 și are ca element definitoriu alinierea coerentă și integrată a României la un model de dezvoltare durabilă asumat la nivelul Uniunii Europene.

Așa cum este reflectată în această strategie⁸², dezvoltarea durabilă a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene începând cu anul 1997, prin includerea sa în Tratatul de la Maastricht. În anul 2001, Consiliul European de la Göteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, careia i-a fost adăugată o dimensiune externă la Barcelona, în anul 2002. În anul 2005, Comisia Europeană a demarat un proces de revizuire a Strategiei, publicând o evaluare critică a progreselor înregistrate după 2001, care punctează și o serie de direcții de acțiune de urmat în continuare. După o largă consultare, Comisia Europeană a prezentat, la 13 decembrie 2005, o propunere de revizuire a Strategiei de la Göteborg din 2001. Ca rezultat al acestui proces, Consiliul UE a adoptat, la 9 iunie 2006, Strategia reînnoită de Dezvoltare Durabilă, pentru o Europa extinsă. Documentul este conceput într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca **obiectiv general** îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare prin crearea unor comunități sustenabile, capabile să gestioneze și să

⁸² Ministerul Mediului, *Strategia de Dezvoltare Durabilă a României* www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-0612_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf

folosească resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă, ce reprezintă fundamentul Strategiei Naționale a României în domeniu, completează Strategia de la Lisabona și se dorește a fi un catalizator pentru cei ce elaborează politici publice și pentru opinia publică, în scopul schimbării comportamentului în societatea europeană și, respectiv, în societatea românească și implicării active a factorilor decizionali, publici și privați, precum și a cetățenilor în elaborarea, implementarea și monitorizarea obiectivelor dezvoltării durabile. Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național. Este subliniată, de asemenea, importanța unei strânse colaborări cu societatea civilă, partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile.

În acest scop, sunt identificate **4 obiective-cheie**⁸³:

- **Protecția mediului**, prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- **Echitatea și coeziunea socială**, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel; Elaborarea și adoptarea unui pachet legislativ coerent privind combaterea sărăciei, prevenirea excluziunii sociale și implementarea conceptului de economie socială;
- **Prosperitatea economică**, prin promovarea cunoașterii, inovării și competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă abundente și bine plătite;
- **Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE**, prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății, a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

Documentul strategic privind dezvoltarea durabilă a României indică faptul că, pentru a asigura integrarea și corelarea echilibrată a componentelor economice, ecologice și socio-culturale ale dezvoltării durabile, Strategia UE statuează următoarele **principii directoare**⁸⁴:

- Promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;
- Solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;
- Cultivarea unei societăți deschise și democratice;
- Informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;
- Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;

⁸³ Ministerul Mediului, *Strategia de Dezvoltare Durabilă a României* www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-0612_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf

⁸⁴ idem

- Coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;
- Integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea factorilor interesați;
- Utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investiționale;
- Aplicarea principiului precauției în cazul informațiilor științifice incerte;
- Aplicarea principiului „poluatorul plătește”.

Strategia UE stabilește, de asemenea, proceduri precise de implementare, monitorizare și urmărire, cu obligații de raportare la fiecare doi ani, din partea Comisiei Europene și statelor membre, asupra angajamentelor asumate.

În ceea ce privește strategia națională de dezvoltare durabilă, elementul definitoriu al acesteia este racordarea deplină a României la o nouă filosofie a dezvoltării, proprie Uniunii Europene și larg împărtășită pe plan mondial – cea a dezvoltării durabile. Această strategie națională stabilește obiective concrete pentru trecerea, într-un interval de timp rezonabil și realist, la modelul de dezvoltare generator de valoare adăugată înaltă, propulsat de interesul pentru cunoaștere și inovare, orientat spre îmbunătățirea continuă a calității vieții oamenilor și a relațiilor dintre ei în armonie cu mediul natural. Strategia vizează realizarea următoarelor obiective strategice pe termen scurt, mediu și lung:

Orizont 2013: Încorporarea organică a principiilor și practicilor dezvoltării durabile în ansamblul programelor și politicilor publice ale României ca stat membru al UE.

Orizont 2020: Atingerea nivelului mediu actual al țărilor Uniunii Europene la principalii indicatori ai dezvoltării durabile.

Orizont 2030: Apropierea semnificativă a României de nivelul mediu din acel an al țărilor membre ale UE din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile.

Sursa: Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Ministerul Mediului

Îndeplinirea acestor obiective strategice va asigura, pe termen mediu și lung, o creștere economică ridicată și, în consecință, o reducere semnificativă a decalajelor economico-sociale dintre România și celelalte state membre ale UE. Prin prisma indicatorului sintetic prin care se măsoară procesul de convergență reală, respectiv produsul intern brut pe locuitor (PIB/loc), la puterea de cumpărare standard (PCS), aplicarea Strategiei creează condițiile ca PIB/loc exprimat în PCS să depășească, în anul 2013, jumătate din media UE din acel moment, să se apropie de 80% din media UE în anul 2020 și să fie ușor superior nivelului mediu european în anul 2030.

Se asigură, astfel, îndeplinirea obligațiilor asumate de România în calitate de stat membru al Uniunii Europene în conformitate cu Tratatul de aderare, precum și implementarea efectivă a principiilor și obiectivelor Strategiei Lisabona și Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă reînnoite a UE (2006).

În completarea obiectivelor ce derivă din strategiile, planurile și programele naționale de dezvoltare, Strategia stabilește direcțiile principale de acțiune pentru însușirea și aplicarea principiilor dezvoltării durabile în perioada imediat următoare⁸⁵:

- Corelarea rațională a obiectivelor de dezvoltare, inclusiv a programelor investiționale, în profil inter-sectorial și regional, cu potențialul și capacitatea de susținere a capitalului natural;
- Modernizarea accelerată a sistemelor de educație și formare profesională și de sănătate publică, ținând seama de evoluțiile demografice nefavorabile și de impactul acestora asupra pieței muncii;
- Folosirea celor mai bune tehnologii disponibile, din punct de vedere economic și ecologic, în deciziile investiționale din fonduri publice pe plan național, regional și local și stimularea unor asemenea decizii din partea capitalului privat; introducerea fermă a criteriilor de eco-eficiență în toate activitățile de producție sau servicii;
- Anticiparea efectelor schimbărilor climatice și elaborarea atât a unor soluții de adaptare pe termen lung, cât și a unor planuri de măsuri de contingență inter-sectoriale, cuprinzând portofolii de soluții alternative pentru situații de criză generate de fenomene naturale sau antropice;
- Asigurarea securității și siguranței alimentare prin valorificarea avantajelor comparative ale României în privința dezvoltării producției agricole, inclusiv a produselor organice; corelarea măsurilor de creștere cantitativă și calitativă a producției agricole în vederea asigurării hranei pentru oameni și animale cu cerințele de majorare a producției de biocombustibili, fără a face rabat de la exigențele privind menținerea și sporirea fertilității solului, biodiversității și protejării mediului;
- Necesitatea identificării unor surse suplimentare de finanțare, în condiții de sustenabilitate, pentru realizarea unor proiecte și programe de anvergură, în special în domeniile infrastructurii, energiei, protecției mediului, siguranței alimentare, educației, sănătății și serviciilor sociale;
- Protecția și punerea în valoare a patrimoniului cultural și natural național; racordarea la normele și standardele europene privind calitatea vieții să fie însoțită de revitalizarea, în modernitate, a unor moduri de viață tradiționale, în special în zonele montane și cele umede.

Obiectivele formulate în Strategie, în urma dezbaterilor la nivel național și regional, vizează menținerea, consolidarea, extinderea și adaptarea continuă a configurației structurale și capacitații funcționale ale capitalului natural ca fundație pentru menținerea și sporirea capacitații sale de suport față de presiunea dezvoltării sociale și creșterii economice și față de impactul previzibil al schimbărilor climatice.

---

⁸⁵ Ministerul Mediului, *Strategia de Dezvoltare Durabilă a României* www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-0612_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf

Strategia propune o viziune a dezvoltării durabile a României în perspectiva următoarelor două decenii, cu obiective care transcend durata ciclurilor electorale și preferințele politice conjuncturale. În paralel cu urmărirea aplicării prevederilor prezentei Strategii, mecanismele executive și consultative vor începe, încă din anul 2009, un proces de re-evaluare complexă a documentelor programatice, strategiilor și programelor naționale, sectoriale și regionale pentru a le pune de acord cu principiile și practicile dezvoltării durabile și cu evoluția dinamică a reglementărilor UE în materie. Tot în acest cadru se va elabora punctul de vedere al României și contribuția sa în cadrul procesului de revizuire a Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a UE⁸⁶.

Pentru componenta care vizează reforma instituțională, strategia de dezvoltare durabilă a României are și aceasta în vedere creșterea capacității administrative și calitatea serviciilor publice în contextul dezvoltării durabile, ca măsură a eficienței guvernării și a calității politicilor publice:

Orizont 2013. Obiectiv național: Crearea unei administrații publice mai eficiente și capabile să genereze politici publice adecvate și să le gestioneze în mod eficace în scopul implementării principiilor dezvoltării durabile.

Orizont 2020. Obiectiv național: Definitivarea procesului de reformă în administrația publică și reducerea substanțială a decalajelor față de nivelul mediu de performanță al administrației centrale și locale și al serviciilor publice din celelalte state membre ale UE; creșterea gradului de încredere și satisfacție al cetățenilor în raporturile cu autoritățile administrației publice centrale și locale. Întrucât procesul de consolidare a structurilor decizionale centrale și a serviciilor publice recent descentralizate va continua și în această perioadă, este necesară reevaluarea obiectivelor propuse dincolo de țintele stabilite pentru anul 2015.

Orizont 2030. Obiectiv național: Aproximarea semnificativă de nivelul mediu al celorlalte state membre ale UE în privința performanței administrației publice centrale și locale în furnizarea serviciilor publice.

Sursa: Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Ministerul Mediului

Conform acestei strategii, cerințele privind dezvoltarea capacității administrative sunt subliniate în orientările strategice ale Uniunii Europene privind coeziunea, în Strategia de la Lisabona revizuită și în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă reînnoită a UE din 2006. Importanța acordată acestor aspecte în România a crescut treptat în perioada 1992–2001, cu asistență din partea programului PHARE al UE, însă progresele au fost inegale și s-au dovedit insuficiente față de complexitatea cerințelor de modernizare și eficientizare a administrației publice. O strategie națională în domeniul reformei administrației publice a fost adoptată abia în 2001 și actualizată în 2004 în scopul accelerării schimbărilor necesare în

⁸⁶ Ministerul Mediului, *Strategia de Dezvoltare Durabilă a României* www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-0612_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf

perioada de pre-aderare la UE. Pentru schimbarea fundamentală a legăturii dintre funcțiile politice și cele administrative din administrația publică și ținând seama de calitatea scăzută a serviciilor publice oferite, de motivarea insuficientă a funcționarilor publici, de manifestările de corupție în sistem și de imaginea nefavorabilă în fața opiniei publice, obiectivele pe termen mediu au vizat⁸⁷:

- Stabilirea procedurilor de recrutare, gestiune și formare a funcționarilor publici prin norme și reguli care pot fi puse efectiv în aplicare;
- Reforma sistemului de salarizare în sensul omogenizării și tratării echitabile a tuturor categoriilor de funcționari publici;
- Ameliorarea imaginii administrației publice prin creșterea transparenței actului administrativ și luarea unor măsuri anticorupție ferme, vizibile pentru opinia publică.

Acțiunile ulterioare s-au concentrat pe adoptarea, în 2006, a unui pachet legislativ pentru aplicarea reformelor în administrație și crearea cadrului instituțional necesar în contextul descentralizării și deconcentrării. Au fost înființate, încă din 1999, Agenția Națională a Funcționarilor Publici pentru gestionarea funcției publice și Institutul Național de Administrație pentru formarea inițială și continuă a funcționarilor publici și a celor contractuali din administrația publică. Programul Operațional „Dezvoltarea Capacității Administrative 2007–2013”, aprobat de Comisia Europeană în noiembrie 2007, prevede un ansamblu de măsuri menite să determine o îmbunătățire substanțială a eficienței, transparenței și responsabilității actului administrativ la toate nivelurile.

Obiectivul general pentru 2013 a fost crearea unei administrații publice mai eficiente și capabile să genereze politici publice adecvate și să le gestioneze în mod eficace în scopul implementării principiilor dezvoltării durabile.

Pentru orizontul de timp 2020, obiectiv național este formulat astfel: Definitivarea procesului de reformă în administrația publică și reducerea substanțială a decalajelor față de nivelul mediu de performanță al administrației centrale și locale și al serviciilor publice din celelalte state membre ale UE; creșterea gradului de încredere și satisfacție al cetățenilor în raporturile cu autoritățile administrației publice centrale și locale. Întrucât procesul de consolidare a structurilor decizionale centrale și a serviciilor publice recent descentralizate va continua și în această perioadă, este necesară reevaluarea obiectivelor propuse dincolo de țintele stabilite pentru anul 2015. Orizontul 2030 are ca obiectiv național apropierea semnificativă de nivelul mediu al celorlalte state membre ale UE în privința performanței administrației publice centrale și locale în furnizarea serviciilor publice.

---

⁸⁷ Ministerul Mediului, *Strategia de Dezvoltare Durabilă a României* www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-0612_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf

**STATUL STABIL ȘI DURABIL. SERVICIUL PUBLIC DE MAINE. SCENARIU
2020 – 2028 – 2038**

Într-un raport din 2007 elaborat de către centrul de cercetare a sectorului public din cadrul companiei de consultanță PricewaterhouseCoopers și intitulat *“The road ahead for public service delivery. Delivering on the customer promise”*, Wim Oosterom nota faptul că sectorul public este, în mod colectiv, cel mai mare furnizor de servicii din lume. Orice îmbunătățire incrementală a serviciilor publice produce un impact pozitiv asupra a milioane de oameni. Primul pas înspre satisfacerea promisiunii făcute clienților/beneficiarilor este să îi cunoști pe aceștia și să le cunoști nevoile” (Wim Oosterom, Global Government Leader, 2007)⁸⁸.

Mai important decât a alege cel mai potrivit model de furnizare a serviciilor publice sau de creștere a gradului de conștientizare în jurul realizării beneficiilor pentru clienți/cetățeni, este sarcina de a realiza efectiv transformarea. Una dintre cele mai mari provocări este în acest context este ambiția de a realiza mai mult decât este considerat posibil, luând în calcul constrângerile de structură, capacitate, cultură a sectorului public și fondurile disponibile.

Nu există o abordare unică care să poată fi considerată cea corectă sau cea mai adecvată atunci când vine vorba despre transformarea sectorului public. Cu toate că există o serie de tendințe comune, precum și o serie de provocări comune cu care se confruntă organizațiile din sectorul public din întreaga lume, răspunsurile vor varia în funcție de contextele individuale, particulare. Aceste răspunsuri au în comun necesitatea de a se concentra pe furnizarea de servicii mai bune pentru cetățeni, astfel asigurându-se că aceștia pot obține rezultate mai bune din interacțiunile lor cu sectorul public. Ele împărtășesc, de asemenea, necesitatea de a oferi o soluție de tip cost-eficientă, redefinind rolul sectorului public în societate, valorificând bunele practici și expertiza din sectorul privat și utilizând tehnologia ca factor cheie al schimbării.

Astfel, pentru toate organizațiile din sectorul public românesc, prioritățile pentru perioada următorilor 20 de ani ar trebui să se alinieze tendințelor europene și direcțiilor indicate de către experți, precum cei de la PricewaterhouseCoopers (2007), Banca Mondială sau OECD. Pornind de la aceste abordări, putem formula sintetic aceste priorități pentru sistemul public din România anului 2038, după cum urmează⁸⁹:

⁸⁸ PriceWaterhouseCoopers, *The road ahead for public service delivery. Delivering on the customer promise*, 2007, <http://www.pwc.com/gx/en/industries/government-public-services/public-sector-research-centre/global/the-road-ahead-for-public-service-delivery.html>

⁸⁹ PriceWaterhouseCoopers, *The road ahead for public service delivery. Delivering on the customer promise*, 2007, <http://www.pwc.com/gx/en/industries/government-public-services/public-sector-research-centre/global/the-road-ahead-for-public-service-delivery.html>

- **Stabilirea corectă a scopului** – înțelegerea faptului că „clientul-cetățeanul este rege” și în sectorul public și asumarea unei abordări integrate orientate spre cetățean și nevoile sale reale;
- **Dărâmarea zidurilor inter-instituționale** – înlăturarea „efectului de siloz” (tendința de izolare și rezistență la colaborare și schimbare) din agențiile și structurile administrației publice locale și centrale; acest efect pervers trebuie să cedeze în favoarea unei guvernări colaborative și interconectate;
- **Responsabilizarea instituțiilor pentru a livra servicii publice de calitate** – construirea capacității instituționale și umane de a furniza servicii performante în organizațiile din sectorul public;
- **Satisfacerea promisiunilor față de beneficiar/cetățean** – construirea de modele centrate pe client/cetățean și gestionarea riscurilor;
- **Asigurarea inovației continue** – inovare prin cultivarea de bune practici și folosind feedback-ul clientului-cetățeanului pentru a genera și susține beneficiile.

Pentru ca organizațiile din sectorul public să poată efectua transformări de succes, trebuie să abordeze fiecare dintre aceste cinci elemente într-un mod coerent și echilibrat, mai degrabă decât să adopte o abordare fragmentată. Transformarea sectorului public reprezintă cu siguranță o foarte mare provocare. Dar este una care trebuie să fie abordată și implementată. Satisfacerea așteptărilor clienților presupune o abordare centrată pe client – una care se bazează pe integrarea agențiilor și structurilor din sectorul public și care valorifică tehnologia și, acolo unde este relevant, valorifică și sectorul privat pentru a dezvolta noi modele de furnizare a serviciilor publice⁹⁰.

Astfel, trebuie în permanență subliniată importanța aprobării unei strategii și a unui cadru juridic în sprijinul unei inițiative de reformă specifice nu în calitate de scop final, ci mai degrabă ca punct de plecare care să se concentreze asupra implementării efective; o astfel de focalizare ar necesita, de asemenea, o și mai mare atenție acordată abilităților soft legate de managementul schimbării. Așa cum o confirmă și experții OECD, este necesară pentru perioada următoare în sectorul public românesc de⁹¹:

- **O evoluție treptată spre politici publice bazate pe date concrete**, inclusiv dezvoltarea competențelor în domeniul formulării și evaluarea politicilor;
- **Un efort susținut pentru a conecta proiecte specifice de reformă** (care de multe ori beneficiază de fonduri externe, cum ar fi fondurile structurale ale UE sau altele), cu o **strategie mai amplă de dezvoltare organizațională și instituțională**;

⁹⁰ idem

⁹¹ OECD - "Public governance scan of România", 2016, http://gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/România_PGR_Scan_-_Preliminary_Final.pdf

- **O abordare logică, secvențierea reformei și optimizarea utilizării capacităților și oportunităților disponibile;**
- **Ancoraj instituțional adecvat pentru organizații**, coerent cu mandatul lor și care poate conduce astfel la maximizarea potențialului de valorificare;
- **Un angajament proactiv al Parlamentului pentru a stimula asumarea responsabilității (politice) a agendei de reforme și pentru a favoriza responsabilizarea în această direcție.**

Un efort continuu pentru a face față provocărilor menționate mai sus are un mare potențial de a contribui la durabilitatea eforturilor de reformă viitoare ale țării.

În aceeași direcție și în vederea îndeplinirii acestor priorități și obiective strategice în zona administrației publice românești, țara noastră continuă **Parteneriatul cu Banca Mondială pentru Reforme Structurale și o Administrație Publică Modernă** prin semnarea Memorandului de Înțelegere dintre Banca Mondială și Guvernul României la începutul anului 2016. Acest memorandum de înțelegere (MoU) are ca obiect **continuarea acordării de servicii de asistență tehnică pentru România până în anul 2023**. Memorandumul de înțelegere va sprijini Guvernul în continuarea reformelor structurale și creșterii eficienței administrației publice, în timp ce România continuă să tindă înspre media Uniunii Europene. Instituțiile publice vor fi principalul beneficiar al acestor servicii de asistență care vor fi finanțate prin Fondurile Structurale și de Investiții Europene (ESIF) din cadrul perioadei de programare 2014–2020. Din 2010, aproape 20 de instituții publice au beneficiat de programul Băncii Mondiale din România prin care s-au pus bazele unei administrații publice moderne.

Parteneriatul Băncii cu Guvernul României se întinde pe o perioadă de peste 40 de ani, România fiind într-un rol tradițional de debitor, însă, în ultimii cinci ani, serviciile de asistență au fost principalul punct de interes al programului. Experiența în România a ajutat Banca Mondială să-și dezvolte un model de operare mai eficient pentru țările membre aflate într-un stadiu mai avansat de dezvoltare, dar și pentru celelalte regiuni din lume⁹².

Într-un context instituțional global, care se definește ca fiind structurat multi-nivel (local, regional, național, european și internațional), putem vorbi azi despre o guvernare globală modernă. Noi instituții la nivel european caută să echilibreze politicile de regionalizare și cele de centralizare (spre exemplu în zona reglementărilor pieței financiare). În același timp, la nivelul fiecărui stat membru, politicile publice și strategiile guvernamentale tind să se transforme în sisteme multinivel (multilevel systems), în care instituțiile naționale, regionale și locale, împreună cu sectorul privat și el non-profit devin interdependente în ceea ce privește furnizarea de servicii publice de calitate adecvate nevoilor cetățeanului. Această soluție a integrării într-un sistem multi-nivel este și direcția pe care tinde să o urmeze și România în următorii ani.

---

⁹² www.gov.ro

Dacă pe termen mediu, așa cum am arătat în capitolele anterioare, aceste direcții reprezintă aproape o certitudine în materie de strategie și viziune asupra sistemului public românesc în context european și global, pe termen lung (2038), nu pot fi ignorate provocările care se conturează la nivelul guvernării globale. Unele includ posibile schimbări climatice și proliferare nucleară, care se pot dovedi riscuri existențiale, așa cum constata Alan S. Alexandroff și Andrew F. Cooper (2010)⁹³. Slăbirea fundamentelor sistemelor statale face mai dificilă construcția unei guvernări globale care să încurajeze statele să depășească dilemele acțiunii colective și să îmbrățișeze atât de necesarul efort colectiv pentru a rezolva provocări globale tot mai diverse și dificil de anticipat. Legitimitate fără eficiență poate să rezulte în transformări și efecte perverse la unele guvernări globale care mizează pe colaborare și consens pentru a atinge obiectivele și performanțele dorite. Astfel, dacă la întrebarea „poate lumea să fie guvernată” răspunsul dat de editorii mai sus amintiți este „Da, dar...”, la întrebarea dacă într-un context guvernabil la nivel global „poate România să aibă până în 2038 o administrație publică eficientă și instituții publice stabile, respectate și durabile?”; direcțiile strategice și portofoliul de proiecte expus în capitolul de față furnizează răspunsul „Da, cu certitudine”.

Luând în considerare portofoliul de proiecte și strategii prezentate în capitolele anterioare și pornind de la obiectivele principale ale acestora, precum și de la cele special definite în direcția reformei administrației publice și generării unui stat puternic și stabil, pentru perioada 2016 – 2020 – 2028 – 2038 pot fi conturate câteva scenarii sintetice:

Tabelul 7. Scenarii privind evoluția Administrației publice și a Instituțiilor statului

SCENARIUL	ȚINTA 2020	ȚINTA 2028	ȚINTA 2038
Optimist	Ținta generală: Implementarea cu impact maxim a măsurilor prevăzute în strategiile dezvoltate în acest proiect. Creștere a calității și performanței administrației publice din România cu peste 50%. România	Ținta generală: Implementarea cu impact maxim a măsurilor de sustenabilitate și a pașilor următori prevăzuți în strategiile	Ținta generală: Implementarea cu impact maxim a măsurilor de sustenabilitate și a pașilor următori prevăzuți în strategiile dezvoltate în acest proiect. Creștere a

⁹³ Alexandroff, Alan S.; Cooper, Andrew F. - *Rising States, Rising Institutions: Challenges for Global Governance*, Brookings Institution Press. 2010

	funcționează în context European ca stat stabil și proactiv.	dezvoltate în acest proiect. Creștere a calității și performanței administrației publice din România cu peste 70%. România este un stat stabil cu instituții respectate și durabile.	calității și performanței Administrației publice din România cu 90%. Administrația publică și statul român se clasează în top 10 administrații eficiente și state puternice la nivelul UE. România în 2038 este o țară cu un teritoriu funcțional, administrat eficient și inteligent, care asigură condiții atractive de viață și locuire pentru cetățenii săi, cu un rol cheie în dezvoltarea zonei de sud-est a Europei.
Realist (cel mai probabil)	Ținta generală: Implementarea cu impact semnificativ a măsurilor prevăzute în strategiile dezvoltate în acest proiect. Creștere a calității și performanței administrației publice din România cu un procent semnificativ peste indicatorii și situația din 2015	Ținta generală: Implementarea cu impact semnificativ a măsurilor de sustenabilitate prevăzute în strategiile dezvoltate în acest proiect. Creștere a calității și	Ținta generală: Implementarea cu impact semnificativ a măsurilor prevăzute în strategiile dezvoltate în acest proiect. Creștere a performanței administrației

	<p>Ținte specifice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - îmbunătățire a poziționării (2-3 poziții) României în clasamentele Băncii Mondiale, OECD și Comisia Europeană privind (1) buna guvernare și integritate publică, (2) creșterea capacității instituționale și (3) relația statului cu mediul de afaceri; - Clarificarea rolurilor și responsabilităților asociate fiecărei categorii de personal din autorități și instituții publice; - Elaborarea și implementarea cadrelor de competențe pentru toate funcțiile publice care să fie introduse în sistemul integrat al funcției publice - Realizarea sistemului național de evidență a ocupării în administrația publică - Implementarea standardelor de calitate pentru oferta de formare în toate domeniile de interes pentru administrația publică; - Reînființarea 	<p>performanței Administrației publice din România cu un procent semnificativ peste indicatorii și situația din 2020.</p> <p>Ținte specifice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Urcare de cel puțin 5 locuri în clasamentele Băncii Mondiale, OECD și Comisia Europeană privind (1) buna guvernare, (2) creșterea capacității instituționale și (3) relația statului cu mediul de afaceri - creșterea numărului de cetățeni care utilizează servicii de e-guvernare la 50 % până în 2020 - îmbunătățirea semnificativă a dialogului cu 	<p>publice cu peste 50% față de anul 2020 și poziționarea României la nivelul mediei europene/jumătate a superioară a clasamentului în ceea ce privește eficiența instituțională.</p> <p>Ținte specifice:</p> <p>Poziționarea României la nivelul mediei țărilor europene în clasamentele Bancii Mondiale, OECD și Comisia Europeană privind (1) buna guvernare, (2) creșterea capacității instituționale și (3) relația statului cu mediul de afaceri</p> <ul style="list-style-type: none"> - creșterea numărului de cetățeni care utilizează servicii de e-guvernare la 75 % până în 2020 - Servicii publice descentralizate furnizate în condiții de eficiență și eficacitate pe bază
--	--	--	---

	<p>Institutului Național de Administrație (INA)</p> <ul style="list-style-type: none"> - creșterea duratei ciclului de carieră în administrația publică de la 9 ani la 12 ani; - întinerirea cu cel puțin 20% a resursei umane în instituțiile publice; - obținerea unui raport 20-80 în ceea ce privește procentul funcționarilor publici debutanți față de funcționarii superiori - adoptarea codului administrativ și eficientizarea în consecință a proceselor organizaționale la nivelul instituțiilor administrației publice centrale și locale - creșterea numărului de cetățeni care utilizează servicii de e-guvernare la 35 % până în 2020 - continuarea procesului de debirocratizare/simplificare - Realizarea transferului de competențe de la nivel central la nivel local care să permită consolidarea aplicării principiului 	<p>societatea civilă și creșterea gradului de încredere a cetățenilor în instituțiile publice cu cel puțin 20%;</p> <p>-îmbunătățirea procesului de co-creare / societatea civilă;</p> <p>- completarea eforturilor de creștere a transparenței și deschiderii guvernamentale</p> <p>- creșterea leadership-ului tematic, astfel încât ministerele și organizațiile din societatea civilă să lucreze împreună pe seturi de teme prioritare pentru a rezolva provocări comune și a învăța unii de la ceilalți;</p>	<p>de standarde de cost și calitate</p> <ul style="list-style-type: none"> - Asigurarea unei integrări funcționale a teritoriului național în spațiul european prin sprijinirea interconectării eficiente a rețelelor energetice, de transporturi și broadband; - Creșterea calității vieții prin dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și a serviciilor publice în vederea asigurării unor spații urbane și rurale de calitate, atractive și incluzive; - Dezvoltarea unei rețele de localități competitive și coezive prin sprijinirea specializării teritoriale și formarea zonelor urbane funcționale; - Protejarea
--	---	---	---

	<p>subsidiarității</p> <ul style="list-style-type: none"> - îmbunătățirea calității vieții pentru comunitățile locale și regionale, pentru ca regiunile României să devină mai atractive pentru locuit, pentru petrecerea timpului liber, pentru investiții și muncă, - promovarea parteneriatelor rural-urbane și a asocierilor - consolidarea rețelei urbane prin dezvoltare policentrică și specializare teritorială - creșterea accesibilității și conectivității - acces echitabil la servicii de interes general - creșterea gradului de încredere și satisfacție al cetățenilor în raporturile cu autoritățile administrației publice centrale și locale. - consolidarea structurilor decizionale centrale și a serviciilor publice descentralizate 	<ul style="list-style-type: none"> - autorităților locale adoptă principiile de guvernare deschisă - Eficientizarea exercitării competențelor descentralizate pentru asigurarea de servicii publice de calitate - Accesibilitate și mobilitate semnificativ mai mare pe teritoriul României - Zone urbane funcționale - Resurse naturale și culturale exploatate de o manieră inteligentă și prietenoasă cu mediul - Cooperare teritorială cu impact social și economic semnificativ. 	<p>patrimoniului natural și construit și valorificarea elementelor de identitate teritorială;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Creșterea capacității instituționale de gestionare a proceselor de dezvoltare teritorială
--	---	---	---

BIBLIOGRAFIE

1. Agenția Națională a Funcționarilor Publici, Raport de activitate al agenției naționale a funcționarilor publici pe anul 2015, [www.anfp.gov.ro/R/Doc/2016/Raport%20activitate%20ANFP%202015/Raport de activitate 2015 FINAL.pdf](http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/2016/Raport%20activitate%20ANFP%202015/Raport%20de%20activitate%202015/FINAL.pdf)
2. Alexandroff, Alan S.; Cooper, Andrew F. - Rising States, Rising Institutions: Challenges for Global Governance, Brookings Institution Press. 2010
3. Banca Mondială, Doing Business 2016, www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/România/
4. Bălan, Emil, Misiuni și mijloace ale administrației publice – elemente ale unei Constituții administrative a României, în Revista de Drept Public Nr. 2/2013, <http://www.juridice.ro/311060/revista-de-drept-public-nr-22013.html>
5. Bohne, Eberhard; Graham John D.; Raadschelders Jos C. N.; Lehrke, Jesse Paul - Public Administration and the Modern State - Administration and Impact”, Palgrave Macmillan, 2016
6. Comisia Europeană - Public Administration Scoreboard, 2014, https://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/public-administration_ro
7. Comisia Europeană - Member States Competitiveness Report - România 2014, www.ec.europa.eu/DocsRoom/documents/6752/attachments/1/translations/ro/renditions/pdf
8. Camera Deputaților, Constituția României – www.cdep.ro
9. Consiliul Europei, Reformele de regionalizare și descentralizare în România, 2013
10. Dincă, Dragoș Valentin, Sistemul administrativ românesc – inspirație franceză și adaptare autohtonă, Editura Economică, 2012
11. Guvernul României, www.gov.ro
12. Institutul Român de Evaluare și Strategie, www.ires.ro
13. Asociația Pro Democratia, www.apd.ro
14. Mitchell, Ferd H.; Mitchell Cheryl C., Adaptive Administration - Practice Strategies for Dealing with Constant Change in Public Administration and Policy, Taylor & Francis Group, 2016
15. Ministerul Comunicațiilor Și Pentru Societatea Informațională, Strategia Națională Agenda Digitală pentru România, www.mcsi.ro
16. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, www.mdrap.ro
17. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Strategia generală de descentralizare, www.mdrap.ro
18. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Strategia pentru Consolidarea Administrației Publice, www.dpfb1.mdrap.ro/documents/strategia_administratiei_publice/Strategia_pentru_consolidarea_administratiei_publice_2014-2020.pdf
19. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Strategia de Dezvoltare teritorială a României, www.mdrap.ro/userfiles/sdtr/strategia_dezvoltare.doc
20. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Strategia privind Dezvoltarea Funcției Publice, www.mdrap.ro

21. Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Strategia privind Formarea Profesională 2016–2020, <http://www.mdrap.ro/strategia-privind-formarea-profesionala-2016-2020>
22. Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, România Competitivă, www.economie.gov.ro
23. Ministerul Mediului, Strategia de Dezvoltare Durabilă a României
24. www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2012/06/2012-06-12_dezvoltare_durabila_snddfinalromana2008.pdf
25. Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic, www.dialogcivic.gov.ro
26. OECD, Public governance scan of România, 2016, http://gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/România_PGR_Scan_-_Preliminary_Final.pdf
27. Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Planul de acțiune 2016–2018, <http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/08/PNA-2016-2018.pdf>
28. Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă, Raportul de autoevaluare a PNA 2014–2016, www.ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/10/Raport-autoevaluare-OGP-2016_30-sept.doc
29. Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă - România OGP IRM 2014–2015, http://ogp.gov.ro/wp-content/uploads/2016/05/România-IRM-report_for-public-comment.pdf
30. PriceWaterhouseCoopers, The road ahead for public service delivery. Delivering on the customer promise, 2007, <http://www.pwc.com/gx/en/industries/government-public-services/public-sector-research-centre/global/the-road-ahead-for-public-service-delivery.html>
31. Raadschelders, Jos C.N; Vigoda-Gadot, Eran; Kisner, Mirit, Global Dimensions of Public Administration and Governance. A Comparative Voyage, John Wiley & Sons, 2015
32. Ringeling, Arthur B., What We Seem to Forget in Modern Public Administration, în “Public Administration and the Modern State - Administration and Impact” (Editată de Eberhard Bohne, John D. Graham Jos C. N. Raadschelders, Jesse Paul Lehrke), Palgrave Macmillan, 2016
33. Societatea Academică Română, Raport anual de analiză și prognoză – România 2016 www.sar.org.ro/raportul-anual-de-analiza-si-prognoza-România-2016
34. Societatea Academică Română, Raport anual de analiză și prognoză – România 2015. 12 recomandări de bună guvernare, www.sar.org.ro/raport-anual-de-analiza-si-prognoza-sar-pe-anul-2015

ANEXA 1 FIGURI ȘI TABELE

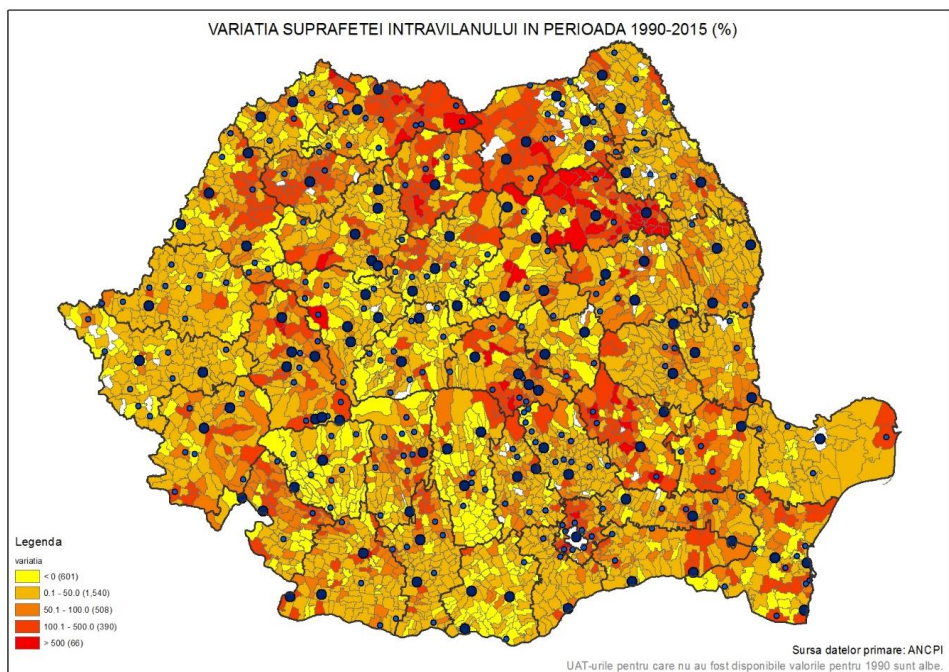

Figura 1. Variația suprafeței intravilanului în perioada 1990–2015

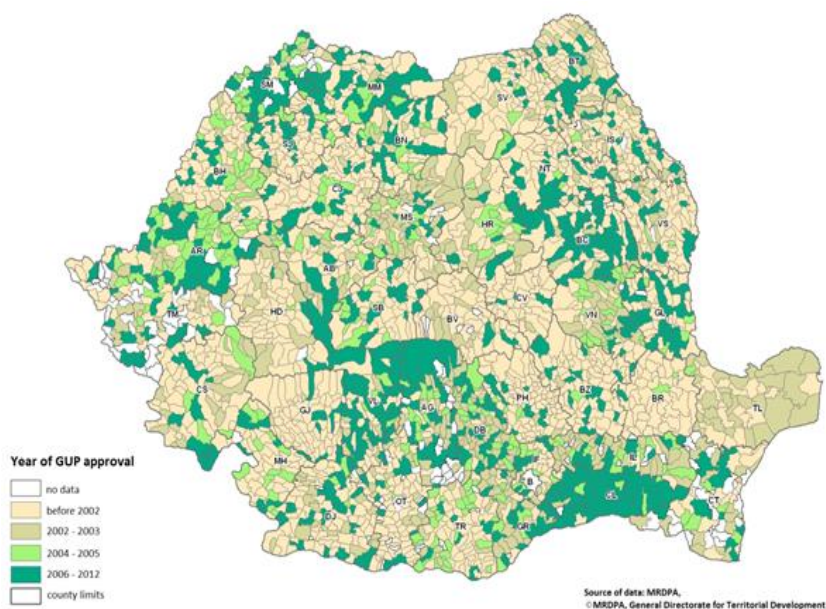
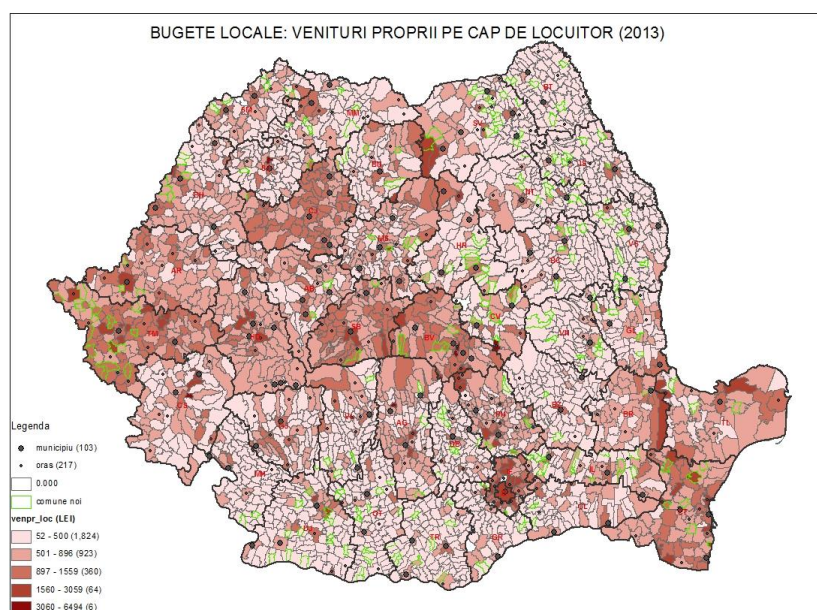

Figura 2. Variația suprafeței intravilanului și anul aprobării planului de urbanism general (Sursa datelor primare: ANCPI și analiză MDRAP)

Figura 3. Veniturile proprii din bugetele locale pe cap de locuitor (Sursa datelor primare: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locale, MDRAP)

Tabel 1. Implicații financiare ale SDTR, sursa: SDTR

SECTOR PRIORITAR	NEVOI DE INVESTIȚII (IN MIL. EURO)	ALOCĂRI DIN PROGRAME EUROPEENE PE 2014-2020*	BUGETUL DE STAT/JUDEȚEAN/LOCAL	ÎMPRUMUTURI	PARTENERIAȚE PUBLICE PRIVATE	DEFICIT DE FINANȚARE
Autostrăzi	€ 13,254 ¹	€ 1,742 ¹	€ 824 ¹	€ 2,935 ¹	€ 1,897 ¹	€ 5,856
Drumuri expres	€ 10,367 ¹	€ 586 ¹	€ 491 ¹	€ 772 ¹	-	€ 8,518
Drumuri naționale	€ 2,292 ¹	€ 445 ¹	€ 73 ¹	€ 268 ¹	-	€ 1,506
Variante de ocolire	€ 332 ¹	€ 181 ¹	€ 34 ¹	€ 117 ¹	-	€ 0
Drumuri județene	€ 6,413 ²	€ 946 ³	€ 1,774 ¹⁰	-	-	€ 3,693
Drumuri comunale	€ 4,728 ⁴	€ 440 ⁵	€ 3,428 ¹⁰	-	-	€ 4,288
Căi ferate	€ 14,382 ¹	€ 2,070 ¹	€ 1,626 ¹	-	€ 810 ¹	€ 9,876
Metrou	€ 9,880 ¹⁴	€ 683 ¹	€ 200 ¹⁵	-	-	€ 8,997

Infrastructură portuară	€ 3,381 ¹	€ 619 ¹	€ 486 ¹	-	-	€ 2,276
Infrastructură aeroportuară	€ 1,421 ¹	€ 552 ¹	€ 434 ¹	-	-	€ 435
Infrastructură multimodală	€ 316 ¹	€ 70 ¹	€ 55 ¹	-	-	€ 191
Apă-Canal	€ 23,804 ⁶	€ 3,014 ⁷	€ 2,880 ¹¹	€ 1,200 ¹²	-	€ 16,710
Deșeuri	€ 352 ¹⁸	€ 352	?			
Cadastru	€ 1,300 ¹⁹	€ 313 ³	€ 600 ²⁰			€ 387
Situri poluate istoric	€ 8,500 ²¹	€ 338 ²²	€ 35 ²⁰			€ 8,127
Termoizolare locuințe	€ 5,300 ²⁴	€ 1,187 ²³	€ 1,006		€ 184	€ 2,923
Infrastructură socială în zone rurale (educație, sănătate, cultură, sport)	€ 3,705 ⁸	€ 522 ⁹	€ 788 ¹¹	-	-	€ 2,395
Program de investiții integrate (inclusiv Planul de Mobilitate) în București	€ 5,654	€ 500	€ 5,154	-	?	€ 0
Programe de investiții integrate (inclusiv Planuri de Mobilitate) în reședințele de județ	€ 5,977 ¹³	€ 2,746	€ 2,890	-	€ 251	€ 0
Programe de investiții integrate în celelalte municipii (63) și orașe (217)	€ 3,568 ¹³	€ 2,614 ¹⁶	€ 954	-	-	€ 0
ITI Delta Dunării	€ 1,114 ¹⁷	€ 1,114 ¹				€ 0
TOTAL	€ 125,939	€ 19,568	€ 22,312	€ 5,292	€ 3,143	€ 76,178

Master planul General de Transport al României

Date estimate, folosind standardele de cost ale MDRAP pentru reabilitarea/modernizarea drumurilor județene, bazat pe analiza individuală a consiliilor județene în ceea ce privește nevoile județene pentru reabilitarea/modernizarea drumurilor județene.

Programul Operațional Regional 2014–2020

Valori estimate, folosind standardele de cost ale MDRAP pentru modernizarea drumurilor comunale, pe baza datelor Institutului Național de Statistică privind kilometrii de drumuri comunale de piatră sau pământ.

Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014–2020.

Valori estimate din master planurile regionale pe apă-canal.

Programul Operațional Infrastructură Mare 2014–2020, Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014–2020.

Estimări făcute de Banca Mondială pentru Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice.

Programul Operațional Regional 2014–2020, Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014–2020.

Potențiale alocări ale Programului Național de Dezvoltare Locală pe 2014–2020 și potențiale alocări ale consiliilor județene în aceeași perioadă.

Potențiale alocări ale Programului Național de Dezvoltare Locală pe 2014–2020 și potențiale alocări ale autorităților publice sub-naționale în aceeași perioadă.

Împrumuturi ce ar putea fi făcute de către companiile regionale de apă.

Propunere făcută de Banca Mondială pentru Axa 4 a POR 2014–2020.

Planul de Mobilitate Urbană Durabilă pentru București.

Potențiale alocări de la Bugetul de Stat prin Ministerul Transporturilor.

POR 2014–2020 – estimări.

Nevoi identificate în programele operaționale europene pe 2014–2020 (POCU, POC, POIM, POR, POCA, POAT, PNDR, POPAM)

Nevoi definite în POIM 2014–2020. Nu a fost elaborată o strategie clară pe acest domeniu.

Estimări MDRAP

Potențiale alocări de la bugetul de stat și bugetele locale

Plan Național de Acțiune pentru Gestionarea Siturilor Contaminate din România

POR 2014–2020 și POIM 2014–2020

POR 2014–2023

Estimare pornind de la datele de la recensământul 2011 și folosind standardele de cost pentru reabilitare termică ale MDRAP.

IMPRIMAT ÎN ROMÂNIA